C 1918:6319

AVTORES

HISTORIAE ECCLESIASTICAE.

Eusebij Pamphili Cæsariensis Libri IX. Ruffino Interprete.
Ruffini Presbyteri Aquileiensis, Libri duo.
Recogniti ad antiqua exemplaria Latina
per Beat. Rhenanum.

ITEM EX
Theodorito Episcopo Cyrensi,
Sozomeno, &
Socrate Constantinopolitano Libri XII. uersi ab Epiphanio Scholastico, adbreuiati per Cassiodorum Senatorem. unde illis Tripartitæ historiæ uocabulum.
Emendati & hij multis locis. Additis passim Græcis epistolis pleriscp; Synodorũ ac Impp. è Tomis Theodoriti, cũ ut Latinæ uersioni ex hijs succurratur, tum ut uelut monimenta quædam Christianæ antiquitatis conseruentur, & habeat lector φιλέλλην quod non sine fructu conferat.

Opera non Stephanus

lectu [illegible] perare

Erratum hic nec possidet mihi titulo

IOAN. FROB.

CVM PRIVILEGIO CAESAREO,
cuius exemplum proximo folio cõtinetur.

II

Regius.

Bibliotheca universitatis Dorpatensis 1918:6319

A-II b
1193

CAROLVS

QVINT. DIVINA FAVENTE CLEMENTIA electus Romanorũ Imperator ſemper Auguſtus, ac Germaniæ, Hiſpaniarũ, utriuſq; Siciliæ, Hieruſalem, Vngariæ, Dalmatiæ, Croatiæ &c. Rex, Archidux Auſtriæ, Dux Burgũdiæ &c. Comes Habſpurgi, Flandriæ &c. Tyrolis &c.

OMNIBVS notum ſit, perlatum ad nos eſſe IOANNEM FROBENIVM, ciuem Baſilienſem, uirum ſingularis induſtriæ ac probitatis, rem chalcographicam, mundicia characterum, & accuratione emendandi, maiorem in modum illuſtraſſe: atque huius ædes non ſolum officinam excudendi optimum quenque autorem, ſed etiam eruditorum eſſe domicilium: Eaq; tum diligentia, tum liberalitate erga literatos in tantum exiſtimationis euaſiſſe, ut nemo ſe putet albo eruditorum aſcriptum, cuius fœtura illius manibus nõ ſit confota, exculta, proditaq; in lucẽ hominũ, & hanc opinionem tueri non poſſe, ſine grauiſſimis impenſis: Nam plurimum pecuniæ ſit in exemplaria, in caſtigatores, in eos, qui uel antiquitate depraua ta reſtituant, uel nuper inuenta expoliant inſumendum: Præterea extare qui homini undique inſidientur, ut tali iniquitate rem adaugeant familiarem. Plerique enim ~~uidentur ad conſulendum ſuis compendijs, quàm ad promouendam utilitatem publicam propenſiores~~. Etenim illi ſi quid noui operis emergit, quod arbitrentur forè uendibile, id mox æmulantur, excudunt, uenduntq; minimo. Quandoquidem illis etiam quàm minimo conſtiterit, quod primo excuſori propter exemplaria cõparanda caſtigandaq;, ac formularum peritiores correctores maximo conſtabat. Eoq; fieri, ut FROBENIVS ille bonarum literarum cupidiſſimus promotor, ob publica cõmoda iacturam faciat rei familiaris, dum ſordidi, ſuoq; lucro duntaxat inhiantes, ſibi diuitias parent cum publica pernicie. Quare ut ſumus Cæſareo fauore dediti ad tuendam æquitatem, & ad cauendum, ne quis fidei induſtriæq; ſuæ damnum accipiat, autoritate Imperatoria, & ex certa ſcientia diſtrictiſſime prohibemus, Ne quis librum aut primum à FROBENIO excuſum, aut cui ſit aliquid, uel ab autore, uel ab erudito quopiam additum, formulis imitandum inſtituat, intra completum bienniũ, ab inuulgato per illum libro. Ita quod ante initium tertij anni, reliquis impreſſoribus noſtræ Cæſareæ ditionis, primum liceat exordiri æmulationem operum à FROBENIO publicatorũ, ſub pœna decem marcarum

auri puri irremissibiliter persoluendi, cuius partem Cameræ nostræ Imperiali, partem alteram FROBENIO ceu damnum passo, præsentibus attribuimus ac applicamus, unà cum amissione librorum fisco nostro Imperiali applicandorum. Quod si quis igitur intra Romani Imperij pomeria, ante principium ab æditione anni tertij, librum FROBENIANVM imprimendum aut alibi impressum ut uendatur in Imperio importandū curare ausus fuerit, is nouerit se prædictam pœnam irremissibiliter persoluendam incidisse, harum testimonio literarū, sigilli nostri appensione communitarum. Datum in ciuitate nostra Imperiali Nurmberga, die XIIII. mensis Februarij, Anno domini M. D. XXIIII. regnorum nostrorum Romani IIII. aliorum uero VII.

FERDINANDVS Archidux Austriæ, C.M. Imp. Locūtenens ff.

IOACHIM Marchio Brandenburgensis P. Elector ff.

Ad mandatum domini Imperatoris, in consilio Imperiali,

V. Varnbuler.

REVERENDISSIMO IN CHRISTO PATRI eidemq; illustrissimo Principi ac domino, D. Stanislao Turzo Olomutzensi episcopo &c. Beatus Rhenanus S. P. D.

VM omni historiæ hoc ueluti peculiare sit, ornatissime Præsul, ut etiam qualitercunq; scripta, lectorem tamen adficiat ac teneat, cum ob uarietatē quæ fastidium oboriri non sinit, tum ob ipsam rerum cognitionem quam mire auet animus humanus, ac copiosissime exhibet historia, plus quàm quoduis aliud scriptionis genus, & uulgo tam auide legantur hij qui ethnicorum historias perscripserunt, è Latinis Liuius Patauinus, Salustius, Iustinus: è Græcis Thucydides, Dionysius Halicarnasseus, Xenophon, quod ego sanè non improbo, iure mirari quis possit, quur Autores ecclesiasticæ historiæ, quorum princeps est Eusebius ille Cæsariensis, non modo doctissimus, sed & eloquentissimus, ita apud nos neglecti iaceant, uelut indigni qui habeantur in manibus: cum nemo negare possit Eusebij lectionem plurimum ei prodesse, qui iam aliquod iudicium sit nactus in sacris literis & in re Christiana. An non est magni momenti cognoscere quid post CHRISTVM ipsum in ecclesia sit actum ab Apostolis & Apostolicis uiris, quorum non solum gesta nobis narrat, sed & monimenta scripta profert, quæ (ó calamitatē) nobis ex ingentibus illorum uoluminibus sola supersunt, satis arguentia cuiusmodi fuerint illa quæ maiorum negligentia perierunt? Ignoraturi sanè fueramus Egesippum, Iustinū, Dionysium Corinthiensem, Melitonem Sardensem, Cl. Apollinarem Hierapolitanum, Dionysium Alexandrinum, & ipsum Irenæum (nam huius tantum quinq; libri hodie extant, quod sciam, nondum excusi typis, cum multa scripserit) nisi hic nobis ex illorum libris fragmenta quædam adferret. Nam in hac sum opinione, ut putem etiam diuum Hieronymum ex magna parte Catalogum suum ex Eusebio concinnasse, utut habuerit bibliothecam ex ueterum monimentis instructam. siquidem hoc casu fieri non potest, ut non semel eadem ex uetustissimis citet, quæ Eusebius antea citarat. Præterea quis neget, si non necessarium, saltim pulchrum cognitu, scire quid insignes CHRISTI martyres passi sint, qua hilaritate, quá ue

Irenæus.

Hieronymi Catalogus de ecclesiasticis scriptoribus.

tõſtantia immania ſupplicia pertulerint, quid item Impp. & horum Præſi
des contra noſtram religionem ſint moliti, impedituri progreſſum Chri-
ſtianiſmi, non ſolum edictis crudeliſſimis, ſed & pœnis ſupra quàm dici po
teſt, ſæuis & infamibus. At hæc nos Euſebius docet, probæ fidei elogio, cum
ab alijs, tum à magno Baſilio laudatiſſimo & ipſo uiro, decenter exorna-
tus, dum illum ἀξιόπιστον uocat. Quo magis miror iudicium Gelaſij Pont.
Ro. qui propemodum interdicere nobis uoluerit lectione Euſebianæ hi-
ſtoriæ, quam pulchre textam clamat Hieronymus, propterea quod inclyti
illius Origenis pro Chriſtiana religione ſuſcepti labores & pluſquàm mar
tyrium in ea narrantur. Scilicet Chriſtianus orbis hiſtorico ſuo Euſebio ca
rere debebat, quod is Origenis uirtutes prædicaſſet. Nam quod excuſati
ab illo Origenis meminit, nos in iſta uerſione nihil tale reperimꝰ, niſi forte
id omiſit Ruffinus. Quod autẽ eadẽ xv. d. paulò poſt legitur Hiſtoriã Eu
ſebij Pamphili apocryphã eſſe, ab aliquo aſino adiectũ eſt. niſi uelimus di
cere Gelaſiũ ſibijpſi cõtrariũ, ut qui in eodem decreto improbet librũ ante
à ſe probatum, quod eſt ualde inconueniens. Nec uero quicq̃ Euſebio ob-
eſſe debet, uel quod Ariano dogmati pluſculum fauiſſe fertur quàm par
erat, cum in hoc opere nullam eius rei faciat mentionem, uel quod minu-
tiora quædam nõnunquam recenſeat, quæ indigna uideri poſſint illis de
quibus narrãtur, quale eſt illud quod à naſutis obijci ſolet de CHRISTI
literis ad Abgarum, & de aduleſcente quem Iohannes Euangeliſta ad me-
liorem frugem reuocauit, cum utrobiq̃ fidem ſuam liberet Euſebius, alte-
rum è Syrorum cõmentarijs depromptũ aſſerens, alterum è Clemẽte Ale
xandrino. Non perpẽdunt tales ubi argumentũ aliquod explicandum de-
ſumpſeris, eſſe ſatiſfaciendum illi per omnia. & à fideli diligentiq̃ hiſtorico
nihil omitti debere, maximè qui alienos cõmentarios ſequatur. Putant au
tem eruditi & in Hieronymi Vitis eſſe nonnulla, quæ ille facilius forſan ſcri
pſerit, quàm crediderit. Atq̃ hoc ſanè modo compeſcendi ſunt importuni
quidam miraculis ſemper obgannientes, ut ſciant uetereis Chriſtianos ea
fuiſſe in CHRISTVM gratitudine & obſeruantia, ut quidquid uſpiam
bonæ rei accideret, uel noxiæ auferretur, id cœleſti numini imputarent, per
ſanctos uiros uelut organa quædam operanti. Sic morborum ac tempe-
ſtatum depulſio, & exitialium beſtiarum amolitio, apud illos cottidie mira
culorum numerum augebant, & ſanctis hominibus uenerationem conci-
liabant. quorum pia ſimplicitas magis Chriſtiana eſt, quàm quorundam
curioſa uafricies, qui naturæ plurimum, diuinæ prouidentiæ minimum tri-
buunt. Id enim nos ſacræ literæ docent. Nec hoc dixerim, tam Euſebio
patrocinaturus, quàm reliquis autoribus, quos huic adiunxi. Proinde ſuſpi
cabar operis deprauationem eſſe in cauſa, quo minus legeretur. uerum de-
prehendi

prehendi nõ tam hoc eſſe, quàm inſignem noſtrorum hominũ ſocordiam.
Nam (ut ingenue dicam) cum cœpiſſem typis excuſa cũ manu ſcriptis con
ferre, non adeo multa comperi librariorum errata. De interpretis diligentia
iudicare citra Græcum codicem impudens ſit, tametſi in alijs libris à ſe uer-
ſis parum laudis meruit Ruffinus, quod ex profeſſo non uerba uel ſenſum *Ruffinus.*
autoris quẽ uertendum ſuſceperit appendat, ſed uel minus uel pluſculum,
tanquam Paraphraſtes, non uelut interpres, pro ſua libidine plerunq̃ refe
rat. Id quod Nazianzeni orationes ab illo uerſæ docent, & Ioſepi uolumi-
na. Optandum itaq̃ fuerat Græcum adeſſe exemplar, ſed quando hoc ha
beri nequiuit, Latinis uetuſtis uſi fuimus. Quod autem Græci codicis præ-
ſidio loca aliquot reſtitui potuerint, uel hinc probauero: Incidi nuperrime
in κάωφιρ quandã φλ ἐυαγγελικῆς ἱσοφίας Græcã, quã cum euoluerẽ, occurrerũt
forte fortuna Irenæi uerba quæ Euſebius Cap. XIII. libri V. citat, de ieiunio
rum diuerſitate, ſic Græce habentia: οἱ μὲν γὰρ μίαν μόνλω ἡμέραν νηστεύουσιν, οἱ
δὲ δύο, οἱ δὲ πολλὴ πλείονας, οἱ δὲ τεσσαράκοντα ὥρας μόνας ἡμερινὰς καὶ νυκτερινὰς, ὥραν
ἀντὶ ἡμέρας νηστεύοντες, hoc eſt: Hij enim unum ſolum diem ieiunabãt, illi ue
ro duos, alij plureis, nonnulli quadraginta horas ſolas diurnas atq̃ noctur
nas, horam pro die ieiunantes. Qui locus aliter legitur in exemplaribus La
tinis. Nec dubito idem alibi potuiſſe accidere. Proinde recte conſulerẽt pijs
ſtudijs Eccleſiaſtici proceres urbis Romæ, ſi tales autores caſtigandos cura
rent, quãdo Romæ non ſolum doctorum uirorum, ſed & utriuſq̃ linguæ
uetuſtiſſimorum codicum mira copia eſt. Noſtra certe recognitio nõ pror-
ſus inutilis cenſeri poterit, cum præterquàm quod librum curioſiſſime di-
ſtinximus, & adnotatiunculis marginarijs, quæ nõnunquam cõmentarioli
uice eſſe poſſint, illuſtrauimus, etiã multa loca reſtituerimus, quæ ante cor-
rupte legebantur. Porrò cum Euſebiana hiſtoria iam eſſet à typographis
abſoluta, & nequaq̃ ad uolumen iuſtum ſurgeret, uiſus ſum ſtudioſis com
modaturus, ſi Tripartitam quam uocant hiſtoriam Euſebianæ connecte-
rem, non quod neſcirem Ruffini libros duos quos Euſebio aſſuit, ex autori
bus Tripartitæ deſumptos, & uelut huius eſſe compendium, ſed quod ui-
derem multo maximam partem ab illo dum breuitati conſulit & inſignio
ra perſequitur, omiſſam. Sciebã uero opus id peſſime uerſum ab indocto
interprete. Sed longe uicit meã opinionem res ipſa. Nullus apud Latinos
extat liber pari inſcitia uel ſocordia tractatus. nullus prodigioſioribus ma-
culis contaminatus: peruerſionem dicas, non uerſionem. Conduxerat olim
(ut uidetur) Caſſiodorus Senator in ſuo infelici ſeculo, quando cum Ro- *Caſſiodorus.*
mano Imperio optimis ſimul literis profligatis barbaries apud Italos non
ſolum in Palatio, ſed etiam in ſcholis regnare cœpit, Epiphaniũ quendam *Epiphanius.*
literatorem Græcæ peritiam linguæ iactantem, ut Theodoritum, Sozome

num,& Socratẽ,treis autores Græcos,qui Ecclesiasticam historiam à Constantino Aug. usq; ad Iuniorem Theodosium proprijs quisq; libris seorsim conscripserant,latinitate donaret. Id ubi infelicissime præstitisset utrobiq;,ut qui linguam utranq; exæquo ignoraret, Cassiodorus è tribus illis unam historiam contexuit. Quæ res operi,seu potius centoni, Tripartitæ dedit appellationem. Id autem magno mihi labore constitit.nam qui primo nolebam esse ingeniosus in alieno libro, dum tot solœcismis & barbarismis offendor, cogor uel inuitus quosdam insigniores ac intolerabiliores lapsus castigare. Hoc dum facio οὐκ ἀκουντί, quid eñ molestius esse possit:uideo uel emendando uel mutando nihil profici,nisi denuo quis interpretetur, ita misere uertit Epiphanius. Hoc autem absq; exemplaribus Græcis fieri non poterat. Nec sufficiebat unus Theodoriti Græcus codex, quem ex bibliotheca Iohannis Ragusini Cardinalis tt.s.Xysti,Prædicatores mihi commodato dederant. Ex illo tamen multa passim sarsi,adiecíq; epistolas Græcas synodaleis & quasdam Imperatorum, ut doctus lector uidere possit, quàm indigne sit hoc opus tractatũ.Nec enim aliud in causa fuisse uideo,quur ita sit nõ modo neglectum sed etiam cõtemptum,quàm quod modis omnibus miserrime fuerit acceptum, primum ab interprete, deinde à typographis. Etenim multa sunt in hijs libris, quæ scire multum profuerit,& ex quibus lector non omnino imprudens colligere possit,quid in similibus rebus uel faciendum,uel uitandum. Arianũ dissidium nusquã exactius depictum est,uidelicet ex quàm leuibus initijs ad quantam orbis perniciem exarserit.Quod dum legimus,etiam atq; etiam cogitandum,ne per nostras contentiones nimium pertinaceis, simili aliquando malo inuoluamur.Poterat Arianæ discordiæ primo occurri,lõgius progresso certamine,quantum utrinq; sanguinis effusum est:Verissime autem dixit Plautus:Feliciter sapere,qui alieno periculo sapiant. Porrò non uidebam cui iustius hunc meũ laborem consecrarem,quàm tuæ celsitudini Stanislae Præsul eximie,qui me post Tertulliani inscriptionem anno superiori non solũ humanissimis literis salutaris,uerum etiam munere donaris uerè Principali,patera uidelicet antiquis Romanorũ nomismatis adfabre exornato. Vnde merito ingratus censeri debeam,si non adnitar,ut tanti Principis liberalitati lucubratiunculis meis quâ licet respondeam,& paratissimi animi obsequia declarem. Conueniebat autem ut eloquentissimi doctissimiq; Episcopi opus à me recognitum,ad Præsulem modis omnibus insignem,ac literarum literatorumq; patronum unicum, mitteretur. Bene ualeat R.T.D. Basileæ.VIII.Calendas Septembreis. Anno M. D. XXIII.

De Eusebio

DE EVSEBIO CAESARIENSI.

Ex Catalogo Diui Hieronymi.

Eusebius, Cæsariæ Palæstinæ episcopus, in scripturis diuinis studiosissimus,& bibliothecæ diuinæ cum Pamphilo martyre diligẽtissimus peruestigator,ædidit infinita uolumina.De quibus hæc sunt.

Εὐαγγελικῆς ἀποδείξεως,hoc est,Euangelicæ demonstrationis,Libri XX.

Εὐαγγελικῆς προπαρασκευῆς,hoc est,Euangelicæ præparationis,Libri XV.

Θεοφανίας,hoc est,diuinæ apparitionis,Libri V.

Ecclesiasticæ historiæ, Libri X.

Chronicorum canonum omnimoda historia,&

Eorum ἐπιτομή. Et

De Euangeliorum diaphonia.

In Esaiam,Libri X. Et

Contra Porphyriũ,qui eodẽm tempore scribebat in Sicilia,ut quidam putant,Libri XXX. De quibus ad me uiginti tantum peruenerunt.

Τοπικῶν,Liber unus.

Ἀπολογίας pro Origene,Libri VI.

De uita Pamphili,Libri III.

De martyribus alia opuscula. Et

In centum quinquaginta Psalmos,eruditissimi cõmentarij. Et multa alia.

Floruit maxime sub Constantino Imperatore & Constantio. Et ob amicitiam Pamphili martyris,ab eo cognomentum sortitus est.

DE THEODORITO.

Theodoritus Cyri fuit episcopus, quam Stephanus κύρου πόλιν appellat.Vocant illam Persæ Cyrechatam,& sita est in extremis Persiæ finibus. Meminit eius in quinto libro, cum inquit: κύρου δὲ τῆς ἡμετέρας ἱσίδωρος. Scripsit ecclesiasticæ historiæ libros quinq;,quos Græci nunc λόγους,nunc τόμους uocant.Præterea opus quod inscripsit De curatione Græcarum affectionum uersum superioribus annis,à Zenobio Acciaiolo Florentino ordinis

dinis Prædicatorum. Meminit ipse passim in historia sua de alijs quoq; libris à se conscriptis, ut Responsionum ad Magos Persarum, & Historiæ de Martyribus.

DE SOZOMENO.

Sozomenus indicat se uersatum in actionibus forensibus apud Constantinopolim, cũ Aquilini sodalis sui meminit à febre liberati. Meminit alicubi progenitorum suorum & aui sui, quem ad CHRISTVM conuersum refert in agro Gazensi, cum fuisset patre ethnico prognatus, tribuens illi sacrarum literarum peritiam. Scripsit autem historiam nouem tomis sectam ad Theodosium iuniorem, exorsus à tertio Consulatu Crispi & Constantini Cæss. usq; ad septimumdecimum Theodosij iunioris.

DE SOCRATE.

Et hic Constãtinopolitanus fuit, discipulus Helladij & Ammonij Grãmaticorum. Scripsit Historiam ad preces Theodori, Sozomenicæ simillimam, quantum ad tempus attinet.

RVFFINVS CHRONICVS.



MEDICORVM dicunt esse medicorum, ubi imminere urbibus uel regionibus generaleis uiderint morbos, prouidere aliquod medicamenti uel poculi genus, quo præmuniti homines, ab imminenti defendãtur exitio. Quod tu quoq; ueneranda pater Chromati medicinæ exequẽs genus, tempore quo diruptis Italiæ claustris ab Alarico duce Gothorum, se pestifer morbus infudit, & agros, ar *Gothi.*
menta, uiros, longe lateq; uastauit, populis tibi à deo commissis feralis exitij aliquod remedium quærens, per quod ægræ mentes ab ingruentis mali contagione subtractæ, melioribus occupatæ studijs tenerentur, iniungis mihi ut Ecclesiasticam historiam, quam uir eruditissimus Eusebius Cæsariensis Græco sermone conscripsit in Latinum uertam, cuius lectione animus audientium uinctus, dum noticiam rerum gestarum auidius petit, obliuionem quodammodo malorum quæ gererentur acciperet. A quo ego opere cum excusare me uellem, utpote inferior & impar, & qui in tam multis annis usum Latini sermonis amiserim, considerauí quod non absq; aliquo Apostolicæ institutionis ordine nobis ista præciperes. Nam & cum Dominus aliquando esurientibus in deserto auditorum turbis, dixisset ad Apostolos: Date eis uos manducare, Philippus unus ex Apostolis intelligens eo magis splendescere diuinæ uirtutis insignia, si minimorũ quorũq; ministerijs explerentur, nõ protulit panes Apostolicæ recõditos peræ, sed puerulum adesse dicit, habentem quinq; panes & duos pisces. Quem uere cunde excusans, adiecit: Sed hæc quid sunt inter tantos? quo magis in angustis opibus & desperatis clara fieret diuina potẽtia. Sciens ergo ex illis te quoq; descendere disciplinis, recordatus quod Philippi fortassis exemplo, ubi pascendi turbas tempus uidisti puerulũ subrogaueris: qui panes quidẽ quinq; sicut acceperat duplicatos adhiberet, ad explendum tamen Euangelicum sacramentum, proprio labore captos adderet etiam pisciculos duos, aggressus sum exequi ut potui quod præceperas, certus quod excusabit imperitiæ nostræ culpas præcipientis autoritas. Sciendũ sanè est, quod Decimus liber huius operis in Græco, quoniã perparũ habebat in rebus gestis, *Decimus Eusebij in Græco*
per reliqua omnia in episcoporũ Panegyricis tractatibus nihil ad scientiã rerum conferentibus occupatus, omissis quæ uidebantur superflua, historiæ si quid habuit. Nono coniunximus libro, & in ipso Eusebij narratio-

nis

Decimus & Vndecimus.

nis dedimus finem. Decimum uero & Vndecimum librum nos conscripsimus, partim ex maiorum traditionibus, partim ex his quæ nostra iam memoria comprehenderat: & eos, uelut duos pisciculos suprascriptis panibus addidimus. Quos si tu probaueris uel benedixeris, pro certo confidã quod sufficient turbis. Continet autem idem omne opus res in ecclesia gestas à Saluatoris ascensione, & deinceps. Nostri uero duo libelli à temporibus Constantini post persecutionem, usq; ad obitum Theodosij Augusti.

ELENCHVS CAPITVM PRIMI LIBRI HISTORIAE ECCLESIASTICAE Eusebij Pamphili Cæsariensis.

Quod deus & dominus & creator omnium, ac dispensator uniuersorum ipse sit, secundum ea quæ in lege & prophetis scripta sunt. Caput.I
De tempore natiuitatis CHRISTI secundum carnem. Cap.II
De Iuda Galilæo, & Theoda. Cap.III
De Herode, quod ex alienigenis uenerit ad regnum. Cap.IIII
Quod Herodis tempore interrupta sit regum successio secundum Danielis prophetiam. Cap.V
De diuersitate generationum à Matthæo & Luca cõscripta, & quæ de his referat Aphricanus. Cap.VI
De nece infantium apud Bethlehem, & Magorum præsentia. Cap.VII
De cruciatibus ipsius Herodis, qui necari iussit infantes. Cap.VIII
De crudelitate Herodis, quam mortis suæ tempore perpetrauit. Cap.IX
De Archelai regno post Herodem. Cap.X
Quod falsa esse Acta quæ Iudæi proferunt, etiam Iosephi testimonio ex consonantia temporum conuincantur. Cap.XI
Quod à Pontifice Anna usque ad Caiphan quatuor Pontifices fuerint, & singulis annis administrauerint Pontificatum. in quibus prædicatio CHRISTI completa est. Cap.XII
De Baptista Iohanne testimonium Iosephi, & quod asserat eum iustum fuisse, & ob eius necem uindictam in Iudæos esse prorogatã. Cap.XIII
Testimonium Iosephi de CHRISTO. Cap.XIIII
Narratio de Abgaro rege, & exemplum epistolæ Abgari ad Dominum, & Domini ad ipsum, & eorum quæ consequenter de Syrorum lingua translata sunt. Cap.XV

Eusebij

EVSEBII PAMPHILI CAESARIENSIS, ECCLESIASTICAE historiæ liber primus, Ruffino Aquileiensi interprete.

PROOEMIVM.

SVCCESSIONES sanctorum Apostolorũ, & tempora quæ à Saluatore nostro ad nos usq; decursa sunt, quæcq; & qualia in his erga ecclesiæ statum gesta sunt: qui etiam insignes uiri in locis maxime celeberrimis, ecclesijs præfuerũt: uel qui singulis quibusq; temporibus seu scribẽdo, seu docendo uerbum dei nobiliter adstruxere: quicq; etiam uel quanti, uel quando noua cõtra religionem dogmata proferentes, ad profundũ erroris studio cõtentionis elapsi, falsæ scientiæ autores præceptoresq; professi sunt, passim uelut lupi graues gregẽ CHRISTI lacerãtes: nec non & ea mala, quæ Iudæorũ gentem pro insidijs, quas aduersus saluatorem moliti sunt, uastauerunt: quibus etiã modis, & quoties, quibus ue temporibus doctrina CHRISTI & sermo diuinus à Gentilibus impugnatus est: quanticq; hijs tempestatibus usq; ad suppliciorũ patientiã, & profusionem sanguinis pro uerbi dei ueritate certarunt: sed & martyria nostris susceptа tẽporibus, atq; in his domini & saluatoris nostri erga singulos quosq; unicũ clementissimumq; subsidium scribere mihi uolenti: non aliunde sumendum uidetur exordium, quàm ab ipsa domini & saluatoris nostri IESV CHRISTI præsentia corporali. Sed mihi quæso ueniam dari. Confiteor nanq;, quod in hoc opere uiribus nostris maiora tentamus, ut & fideliter, & integre, quæ sunt gesta, narremus, & rudem, ac nulli ferè nostrorum digressam uiam huiuscemodi itineris, primi audeamus incedere. Et licet deum du-

a cem



C cem futurum, dominiq; ſaluatoris noſtri certus ſim nobis affutura ſuffragia,hominũ tamen nulla, quibus poſſimus inniti, conſpicimus præceſſiſſe ueſtigia,niſi quod ſparſim ſingulorũ quorumq; temporum,ſeu rerum geſtarum,ad nos uſq; indicia ac monumẽta tranſmiſſa ſunt:è quibus quædã nobis luminũ faces,uelut in obſcuro poſitis,eminus accenduntur:& tanq; è ſublimi ſpecula,quâ nos greſſum tendere oporteat, ac uiam uerbi abſq; errore dirigere,eorũ uocibus admonemur. Quæcunq; ergo propoſito operi conuenire credidimus,ex his quæ illi ſparſim memorauerant eligentes,ac ueluti è rationabilibus campis doctorũ floſculos decerpentes, hiſtorica narratione in unum corpus redigere & coagmentare tentauimus:ſatis abundeq; gratum putantes,& ſi non omnium nobiliſſimorum, certe ſaluatoris noſtri Apoſtolorum ſucceſſiones celebrioribus quibuſq; eccleſijs traditas in unum colligere,atq; in ordinem modumq; digerere. Opus autem mihi perneceſſarium uideor aſſumpſiſſe,eo magis,quod (ut ſuperius dixi) nemi nem eccleſiaſticum duntaxat ſcriptorẽ ad hanc partem narrationis animũ adieciſſe comperio. In quo illud etiam ſpero,quod & utilitatis plurimũ ex rerum geſtarum cognitione ſtudioſis quibuſq; noſter hic conferat labor.

Euſebij Chronicum opus,à Hieronymo Latine uerſũ.

Quamuis iam de his ipſis nõnulla etiam in Chronicis, id eſt in eo opere, quod de temporum ratione conſcripſimus, breuiter ſuccincteq; perſtrinxerim,plenius tamen in præſenti opere ſingulorũ narrationem aperire tentabimus. Incipiet ergo mihi ſermo ab ipſo domino,ſicut promiſimus, CHRISTO. Verum quia Chriſtianorum res geſtas ſcribere proponimus, conſequens uidetur uti prius, uel hoc genus hominum ducat exordium, uel quid nominis ipſius contineat ratio,ex cuius gens iſta uel populus appellatione cenſetur,repetentes paulò altius exponamus.

D

Cap. I.

IGitur quoniam CHRISTVS duplici ex modo conſtat, & diuina in eo pariter atq; humana natura plenitudinẽ tenet:caput in eo diuina ſubſtantia,pedes humana, quam pro noſtra ſalute ſuſcepit, habeantur:& ita demum perfectius nobis narratio dirigitur, ſi à capite, id eſt, à diuinitatis eius uerbo ſumamus exordium:per quod Chriſtianorum,quæ gens notis eius uerbo ſumamus exordium:per quod Chriſtianorum,quæ gens nouellæ appellationis creditur,antiquitas & nobilitas,pariter oſtenditur. Ge-

CHRISTVS.

nus ergo CHRISTI,& ipſius ſubſtantiam,& eius naturam proferre ac pandere,nullus ſermo ſufficiet. Siquidem etiam diuinum de eo ita pronunciat oraculum,dicens: Generationem eius quis enarrabit? Sed & alibi cœleſtibus nihilo minus de eo uocibus ita refertur:quia nemo nouit filium, niſi pater:ſed neq; patrem quis nouit,niſi filius. Solus ergo ille qui genuit,noſſe dicitur filium pater. Et ſine dubio excluſit cæteros à diſcutienda noticia, qui ad unum ſolum patrem filij ſcientiam reuocauit. Hic ergo in his uo-

*Aliâs*noſcuntur.*

luminibus,quæ diuino ſpiritu cõſcripta*credũtur, Lux æterna,& ante mundi initium ſemper fuiſſe prædicatur,ſapientia quoque ſubſtantialis,& uerbum

A bum uiuũ in principio apud patrem,& deus uerbum ſubſtitiſſe narratur. Quis ergo poterit eum,qui ante omnẽ creaturam uiſibilem atq; inuiſibilẽ ſemper fuiſſe,& initio iam fuiſſe, ex ipſo patre natus, & cum patre ſempiternus extitiſſe deſcribitur,ſermone comprehendere? Quis omnium cœleſtium immortalium diuinarumq; uirtutum dominum & ducem ac principem cœleſtis militiæ,& magni conſilij angelum,uoluntatis paternæ efficaciã,quẽ cum patre omnia quæ ſunt,creaſſe & cõdidiſſe conſtat, ut uerũ filiũ & unigenitum,& omniũ quæ creata ſunt,dominũ & regem ac dominatorẽ paterna uirtute & poteſtate cuncta moderantẽ, uerbis explicet? niſi quod ad intelligentiam plenitudinis eius,per ſecretiora & myſtica diuinorum uoluminũ informamur eloquia. Iohannes deniq; ſpiritu dei repletus:In principio (inquit) erat uerbum,& uerbum erat apud deum, & deus erat uerbũ. Hoc erat in principio apud deum,omnia per ipſum facta ſunt,& ſine ipſo factum eſt nihil. Sed & Moyſes,maximus & uetuſtiſſimus prophetarum, multis ante ſeculis hæc eadem proteſtatur,cum cœlitus inſpiratus,originem mundi, & rerum initia de eo plenius aperiret, conditorem omnium patrem cũ filio,myſticis ac ſacratis deſignat eloquijs: Ait nãq;: Et dixit deus: Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram. Sed & Dauid,antiquiſſimus prophetarũ etiam ipſe,licet Moyſe poſterior,dicit: Ver-

Iohannes.

Moſes.

Cũ filio creator pater.

Dauid.

B bo domini cœli firmati ſunt,& ſpiritu oris eius omnis uirtus eorum. Et alio idem nihilo minus deſignat oraculo de deo,dicens:Ipſe dixit & facta ſunt, ipſe mandauit & creata ſunt. In quibus euidenter mandantis perſonam patris,& filij operantis expreſſit. Cum igitur his,& alijs quàm plurimis uocibus ſparſim per diuina uolumina creator omnium cum patre filius declaretur,ſupereſt ut de his quæ poſt conditionem mundi pro hominis diſpenſatione tranſegit,quàm poſſumus breuiter perſtringamus. Multis ſiquidem & antea pietate prædictis uiris aſtitiſſe,& docuiſſe,quæ ad cultum diuinum pertinere uidebantur,oſtenditur. Sed euidentius & familiarius Abrahæ,atq; eius familiæ,quantum fas erat deum hominibus,innotuiſſe deſcribitur,& uelut præceptor quidã ac monitor,illius extitiſſe proſapiæ refertur. Deniq; in diuinis oraculis ſcriptũ eſt: Quia apparuit deus Abrahæ, tanq; cõmunis aliquis homo ſedenti ad ilicẽ Mambræ. At ille exurgens,cũ hominem uideret,adorat ut deũ, & ueneratur ut dominũ. Sed & propriæ uocis profeſſione præſentiã ſe teſtatur nõ ignorare diuinã,dicens:Dominator domine qui iudicas omnẽ terram,nónne facies iudiciũ? Quæ utiq; omnia nõ ad patrẽ,ſed ad filiũ referenda,poſterioris in carne ratio diſpenſationis plenius expleta deſignat. Et item prophetã Dauid dicit de deo: Miſit uerbũ ſuum & ſanauit eos,& liberauit eos de corruptionibus eorum. Sed adhuc euidentius per Moyſen,de eo quod dominus ſit ipſe cum domino, diuina teſtantur eloquia,cum dicit: Pluit dominus ſuper Sodomã & Gomorram

Abraham.

C ſulphur & ignem à domino. Eundemq; cum apparuiſſet Iacob, eſſe deum,
Iacob. eadem ſcriptura deſignat, cum diceret ad Iacob: Iam nō uocabitur nomen
tuum Iacob, ſed Iſrahel erit nomē tuum, quia inualuiſti cum deo. Et paulo
poſt dicit: Et uocauit (inquit) Iacob nomen loci illius uiſio dei, dicens: Vidi
enim dominū facie ad faciem, & ſalua facta eſt anima mea. Neq; enim fas
eſt de aliquo angelorū uel cœleſtium uirtutum iſta ſentire. Nullum enim
illorum, ſi quando mortalibus ex cœleſti præcipiuntur adeſſe mandato, do
minū uel deum diuinus ſermo cōmemorat. Hic etiam Ieſu ſucceſſori Moy
ſi cum aſtitiſſet, percontanti ei quis eſſet, reſponſis euidentiſſimis deſigna/
uit, dicens: Princeps militiæ uirtutum domini ego ſum. Cumq; his auditis
adoraſſet famulus ut decebat: Solue (inquit) ad eum corrigiam calciamēti
tui. locus enim in quo tu ſtas, terra ſancta eſt. In quo conſideranda eſt præ
ceptorum ſimilitudo, quoniam nō erat hic alius ab eo qui dixerat ad Moy
ſen de rubo ignis dicens: Ne appropies huc, ſolue calciamenta de pedibus
tuis. locus enim in quo tu ſtas, terra ſancta eſt. Et addidit, dicens: Ego ſum
deus patrum tuorum, deus Abraham, & deus Iſaac, & deus Iacob. Clarui
igitur ex his omnibus, quod uerbū dei, & deus, dominus, & creator omniū
Filius patri coæternus. cum patre filius deſignatus eſt. Nunc uero etiā illud uideamus, quomodo
ſapientiam ſe dei ſubſtantialiter exiſtere, idem ipſe in diuinis oſtendat ora
D culis, per Salomonē hæc de ſemetipſa ſapientia myſticis uocibus prodens:
Ego ſapientia in altiſſimis habitaui, conſilium, & ſcientiam & ſenſum inuo
caui: Per me reges regnant, & potentes per me ſcribunt iuſticiam: Per me
proceres magnificātur, & tyranni per me obtinent terrā. Et poſt aliquanta
iterum dicit: Dominus creauit me initio uiarum ſuarum, in opera ſua ante
ſeculum fundauit me. In initio priuſq; terram faceret, anteq; prodirent fon
tes aquarum, priuſq; montes fundarentur, ante omnes autem colles ge/
nuit me. Quando præparabat cœlos, aderam ei: & quādo firmos ponebat
fontes ſub cœlo, cum ipſo eram componens omnia. Ego eram cui adgaude
bat quotidie. Lætabar autem coram ipſo in omni tempore, quando læta/
batur orbe perfecto. Ex quibus omnibus fuiſſe ab initio, imò & ante omne
quod dici poteſt initium, ab ipſo patre progenitam ſapientiam conſtat.
Quid autem cauſæ fuerit, quod nō omnibus paſſim, ſicut nunc, etiā antea
innotuerit, & ad omnes eius fides ac ſcientia peruenerit, exponemus.

Nondum capere poterat perfectam ſapientiæ CHRISTI doctrinam, ru
dis adhuc mūdus, & peritiæ totius ignarus, deniq; ſtatim in initijs adhuc,
Adam & Eua è paradiſo eijciuntur. cum hi qui primi creati fuerant homines in beatitudine degere, mandato
dei negligētia corrupto, in hanc uitam mortalem & fragilitati obnoxiam
deciderūt, ac terræ huius diuina maledictione damnatæ habitaculum pro
Homines bruteſcuni. paradiſi delicijs cōmutarunt. Iam uero qui ex huiuſcemodi genitoribus per
orbem terræ diffuſi ſunt, ferino magis ac beluino ritu oberrantes, nō urbes
ad

A ad honeſtatem, nō leges ad uitæ iuſticiam tenuere. Artium uero diſciplina
rumq; apud eos, & totius philoſophiæ, ne ipſum quidem nomen habeba/
tur, ſed agreſtes quidem & uagi, per deſerta nullis ſedibus uagabantur. Si
qua uero in ipſis boni ſemina naturaliter clemētia inoleuerant conditoris,
hæc inculta & incondita relinquentes, magis ad uſum malitiæ, quo uia hu
mani itineris procliuius uergit, cōferebant. Ex quo accidit, ut nefarijs ſceleri
Scelera deſig/nant. bus inter ſemetipſos agentes, nunc corrumperentur, nunc etiam interime/
rentur ab inuicem, uſquequo procedente immanitate etiam deuorarentur
alterutrum. Hinc illæ quæ mundo ſceleris fabulas reliquerunt, theomachiæ
Theomachiæ, Gigantoma chiæ. & gigantomachiæ exortæ ſunt: donec nefarijs auſis ultio diuina nunc inun
datione diluuij, nunc etiam populatione ignei imbris obſiſteret, & imma/
nitatem ſcelerum pœnarum uarietate comprimeret. Verum quoniam crea
tori ſuo humanū genus malitiæ morbo & contagione corruptum, emen-
dandum uidebatur, potiuſq; delendum, miſeratus tunc obſcuratas per ne/
quitiam mentes, & tenebris cæcitatis obſtructas, ille ipſe qui in principio
Per filiū reuocatur humanum genus ad deum. erat apud deum deus uerbum, & ſapientia patris nunc angelorum ac mini
ſtrarum uirtutū legationibus utitur, nunc etiam ineffabili dignatione ipſe
adeſt, & rarū ſicubi quem dei ac iuſticiæ memorem repperit, diuinis reuela
B tionibus, monitis ſalubrioribus, inſtructione, qua deū decebat, reformare
ac reuocare de tenebris humanum nititur genus, nō in alia quàm hominis
ſpecie, qua ſolum homines doceri aliquid, & inſtrui ac iuuari poſſunt: do/
nec paulatim gentem integram, quæ Hebræorū appellabatur, ad ſui cultū
Hebrei. uenerationemq; conuertit. Quibus etiam utpote adhuc rudibus & conta-
gione uitæ prioris infectis, per Moyſen prophetam typos & adumbratio/
Ceremoniæ ueteris legis. nem diuini cultus, per ſabbata quædam myſtica, & circūciſionem corporis,
altius aliquid in ſpiritu ſignificantem, cæteraq; huiuſcemodi præcepta lega
lia uelut elementa ſacratioris olim futuræ eruditionis impreſſit. Quæ tamē
Vet⁹ lex, præparatio ad no uam, quam filius erat datu rus. ſex cum uelut initium quoddam luminis mundo huic obfulſiſſet, & odoris
ſui fragrantia mare ac terras longe lateq; compleſſet, atq; ex ipſa diuerſis
in orbis partibus nidorem quendam prudentiores quiq; capientes, legiſla
tores uel philoſophi, modeſta quæq; & uerecundiora præcepta, atq; hone
ſtatis & iuſticiæ conſcia, auditoribus ſuis paulatim tradere atque inſinuare
cœpiſſent, & agreſtes ac feros hominum mores ad decora atq; honeſta in/
ſtituta reuocare: tunc amicitijs coire inter ſe uiros, & concordiæ ſubire fœde
ra docuerunt: tunc iuuare ſe inuicem homines, & uſum rerum diſcunt ha-
bere cōmunem: donec inſtituti prudentioris docilis humana mens & ſocie
tatis ad inuicē patiens redderetur, ut huiuſcemodi cōſuetudinis proluſione
præmiſſa, apti iam & parati etiā ad diuina fierent inſtituta, patriſq; omniū
dei ſcientiæ capaces exiſterent. In quo ipſe iterum omniū uirtutum magi/
ſter, ipſe ſermo ac ratio, & uerbum ac ſapientia dei, ipſe qui initio cum pa/

C tre creauerat hominẽ: ipſe, inquã, humanæ quoq; naturæ aſſumpta ſubſtã/
Filius fit homo, ut plenius reuocet humanũ genus ab erroribus. tia, & ſpecie formæ ſeruilis indutus, in nullo penitus ab eo quod nos ſumus
differens, tẽpore quo Romani imperij regnũ nobilius latiusq; conſurgere
ipſe præſtiterat, ingreſſus hunc mundũ cõmuni quidẽ nobiſcum naſcendi
aditu, ſed nullo autore patefacto ea egit & pertulit, quæ de eo futura, pphe
Prophetæ. tæ prædixerant. Viri em̃ diuinitus inſpirati, hominẽ qui ſimul eſſet & deus,
aduẽtare huic mũdo, & doctorẽ omniũ gentiũ paternæ pietatis ac religio/
nis futurũ, ſacroſanctis oraculis cecinerũt. Sed & mortis modũ quo de hac
uita diſcederet, utq; rurſum inuſitato more ad uiuẽtes repedaret à mortuis,
& poſt hoc cœlũ adiret unde deſcẽderat, atq; in deũ rediret. De qbus quã/
uis euidẽter quàm plurimi ſignificauerint prophetarũ, tamẽ unius indiciũ,
Dan. 7. Danielis ſcilicet, quãtũ breuitatis neceſſitas indulget, adhibebo. Dicit ergo
de eo ita: Videbã, & ecce ſedes poſitæ erant, & uetuſtus dierũ ſedebat, & ue
ſtimenta eius ſicut nix alba, & capilli capitis eius ſicut lana mũda, thronus
eius flãma ignis, rotæ eius ignis adurens. Fluuius igneus præcurrebat ante
eũ. Iudiciũ poſitũ eſt, & libri aperti ſunt. Et poſt hæc uidebã, & ecce cũ nubi
bus cœli tanq; filius hominis ueniebat, & peruẽnit uſq; ad uetuſtũ dierũ,
& in conſpectu eius prolatus eſt, & datus eſt ei principatus, & honor, & re/
gnũ. & oẽs populi, tribus, & linguæ ipſi ſeruient. Poteſtas eius poteſtas æter
D na, quæ nõ tranſiet, & regnũ eius nõ corrũpetur. Hæc oẽia manifeſtiſſime
de nullo alio, niſi de ſaluatore noſtro, qui erat in principio apud deũ deus
Filius hominis. uerbũ, dicta intelligũtur. Filius etenim hominis, propter hoc qd' in nouiſſi
mis tẽporibus in carne natus eſt, dicit'. De qbus latius ſi quis ſcire deſiderat,
in ſuis locis aſſertiões horũ digeſſimus. Nomẽ aũt hoc (ut diximus) CHRI
STI, quomodo etiã per prophetas olim fuerit adumbratũ, tempus eſt edo
cere. Primus ipſe Moyſes, uolens oſtendere, quid uenerationis in ſe nomẽ
CHRISTI & myſterij cõtineret, cũ iuberetur typos & imagines ſacramẽto
rũ cœleſtiũ, ſicut ei in monte fuerat oſtenſum, in lege deſcribere: cumq; ritũ
cõſtituendi pontificis traderet, quantũ mortalem docere fas erat, eum, quẽ
CHRI/ ſupra omnes homines, ut eſſet honore & meritis, decernebat, p unguenti cu
STVS. iuſdã myſtici ſacramẽta CHRISTVM nominauit, quo per hoc diſcerẽt hi
qui per legẽ inſtituebãtur, quia qui ſupra omnes homines honore & reue/
rentia habẽdus eſt, CHRISTVS nominatur. Sed & idẽ Moyſes longe per
dei ſpiritũ prauidẽs, qui ſibi præpararet' ſucceſſor, & prænoſcens qd' is qui
poſt ſe regnũ ſuſciperet, maioris ſacramẽti miniſter exiſteret, Ieſum cogno
minauit eũ, qui prius Auſes parentũ fuerat appellatiõe uocitatus, ſciẽs qd'
IESVS. in huius uocabuli ſacramẽto cũiuſdã maioris gloriæ rex cũ mortalis natura
recipit, ponere't'. Ita igit' per gemina hæc appellatiõis indicia, in altero põti
ficat9, in altero regalis formæ exprimũtur inſignia. Et IESVS CHRISTVS,
tanq; qui rex & pontifex eſſet, pariter nominatur, ut neq; in eo aliq̃d quod
ad

A ad religionẽ, neq; quod ad poteſtatẽ pertinet, deeſſe populus per præcedẽ/
tia ſacramẽta myſtice inſtitutus agnoſceret. Vnde & prophetæ acti diuino
ſpiritu, ſimul & impietatem Iudæorũ, & Gentilium in eo præuidebant ſalu
tem. Et tale aliquid unus ex ipſis, cui Hieremias nomen eſt, præcinebat: Spi
ritus, inquit, uultus noſtri, CHRISTVS dominus comprehenſus eſt in cor/
ruptionibus noſtris, cui diximus: In umbra eius uiuemus in gentibus. Sed
& Dauid magnificus uates, hæc de eodẽ memorat: Quare fremuerunt gen
tes, & populi meditati ſunt inania? Aſtiterunt reges terræ, & principes con
uenẽrunt in unũ aduerſus dominũ, & aduerſus CHRISTVM eius. Et pau
lò poſt ait ex perſona ipſius CHRISTI: Dominus dixit ad me, Filius meus
es tu, ego hodie genui te. Pete à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam,
& poſſeſſionem tuam terminos terræ. Non ſolum autẽ pontifices unguen
to chriſmatis apud Hebræos conſecrabãtur, uerũ & reges. Qui & ipſi quo/
niam diuinitatis nutu per prophetas ſacrato quodam chriſmate delibuti,
ſortiebãtur ſceptra regalia, imaginarij licet, tamen etiã ipſi Chriſti appella *Reges: Chriſti dicti.*
bãtur, quod ſcilicet etiam in ipſis cœleſtis regis imago ac ſpecies ſeruaretur.
Sed & in prophetarum ordine, inuenimus nõnullos ſimili modo ungento
chriſmatis conſecratos, miniſteriũ diuinis eloquijs præbuiſſe, & gnaros red
B ditos futurorũ. Ex quibus omnibus conſtat, quod filius dei & uerbum ac ſa
pientia patris, quia uerus rex eſt omniũ ſæculorũ, & quia uerus pontifex eſt
futurorũ bonorũ, & quia uerus propheta eſt, quippe qui inſpiret & repleat
prophetias, ideo uere & CHRISTVS nominatus eſt: cuius nominis per eos *Chriſtus filius dei.*
quos ſupra enumerauimus, pontifices, prophetas, & reges, typus & imago
præceſſerat. Verũ illi, quoniã (ut diximus) ad breue tẽpus uitæ huius, Chri
ſti appellabãtur, ad ſolam ueri CHRISTI imaginẽ conſeruandã, quamuis
cõpoſitione quadã myſtica conſecrati olei, tamẽ huius quæ inter nos habe
ri ſolet materiæ ac liquoris, perungebantur. Verus autẽ hic qui de cœlis ue/
nerat, & cui omnia quæ præcedebant, geſta fuerant, CHRISTVS nõ huma
nis opibus quæſita ſumit ungẽta, ſed nouo ac ſingulari modo paterno ſpiri
tu infuſus & unctus Chriſti efficit', ſicut multis ante ſeculis de eo uates Eſa/ *Filius dei quo modo Chriſtus factus, hoc eſt, unctus.*
ias prædixerat, ex pſona ipſius CHRISTI dicẽs: Spiritus domini ſuper me,
propter qd' unxit me, euãgelizare pauperibus miſit me, prædicare captiuis
remiſſionẽ, & cæcis uiſum. Nec ſolus Eſaias diuinis hæc prædixit oraculis,
ſed & Dauid ſimiliter inſpiratus, teſtatur de CHRISTO, dicens ad ipſum
CHRISTVM: Sedes tua deus in ſeculum ſeculi, uirga æquitatis uirga regni
tui. Dilexiſti iuſticiã, & odiſti iniquitatẽ, propterea unxit te deus deus tuus
oleo lætitiæ præ participibus tuis. In quibus uerbis primo quidẽ cũ euiden
ter deũ deſignat. Secũdo uero per æquitatis uirgã, ſceptrũ in eo regale com
memorat. Poſt uero etiã qualiter CHRISTVS effectus ſit indicat dicens,
quod unctus ſit deus à deo, non oleo communi, ſed oleo lætitiæ: nec ſicut

C participes sui,id est,illi qui in imagine præcesserãt,sed præ participibus suis.
Oleũ lætitiæ. Oleo uero lætitiæ in sacris uoluminibus intellectu mystico spiritus sanctus
designatur.Sed & de pontificatu eius idem Dauid alio in loco,tale aliquid
Christus,pontifex. arcanis signat eloquijs,tanq; ex persona patris de filio pronunciantis: De
uentre (inquit) ante luciferum genui te.Iurauit dominus & non pœnitebit
eum,tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech. Hic au
Melchisedech tem Melchisedech in diuinis uoluminibus sacerdos fuisse dei summi refer
tur,sed qui non oleo cõmuni perunctus sit, neq; qui ex successione generis
susceperit sacerdotium,sicut apud Hebræos fieri mos erat. Et ideo secundũ
ordinẽ ipsius sacerdos futurus dicitur CHRISTVS, qui nõ olei liquore,sed
uirtute cœlestis spiritus cõsecretur. Idcirco denicq; cum multi ante apud He
bræos oleo in hoc ipsum solenniter consecrato uncti sint CHRISTI,& siue
reges,siue prophetæ,siue etiã pontifices p hoc fuerint instituti,nullus tamẽ
Christiani. ipsorũ uel genti,uel discipulis aut sectatoribus ex suo uocabulo nomẽ da
re potuit,& appellare discipulos Christianos,nisi hic solus qui uerus CHRI
STVS est,& non oleo humano,sed paterno spiritu perunctus.Hic sectato
rũ suorũ populos,& uniuersam per totũ mundũ sui nominis gentẽ ex ueri
CHRISTI uocabulo appellari fecit perenni nomine Christianos. Si igitur
unde genus ducat CHRISTVS requiris,& eius autorem rimaris,qui autor
est omniũ,audi quid oracula diuina per Dauid magnificentissimũ uatem
D ex persona ipsius summi patris loquantur,sicut & paulò superius memora
De uẽtre,quid sit. uimus:De uentre (inquit) ante luciferum genui te.Et quãuis uentris appel
latio in eo qui recte incorporeus creditur,cõuenire minime uideatur, tamẽ
tropicis ac mysticis legibus,hoc est quod indicatur,quod nõ extrinsecus &
aliunde substituerit filiũ pater, sed ex semetipso,ac si dici potest de interiori
bus suis,ut hoc ipsum sit ille qui natus est,qd̃ est ille qui genuit.Et ne ado
ptionis lege extrinsecus uideatur assumptus,sed quantũ appellatio uentris
intelligi suggerit,salua reuerentia incorporalitatis, intrinsecus æditus desi
Ante luciferũ gnetur ueritate naturæ.Quod uero ait,ante luciferum,ante mundi,& ante
totius creaturæ designat initium.Distinctio sanè inter uerũ CHRISTVM,
Discrimẽ inter Christos reges & pontifices,et Christum dei filiũ. & imaginarios illos,qui prius præcesserant, quæ habeatur, euidens in hoc
indiciũ datur,quod illi priores Christi nulli penè nisi genti propriæ cogniti
sunt:huius autẽ ueri CHRISTI nõ solum nomen,sed & potestas, & regnũ
per omnes nationes,& per uniuersum orbẽ terræ diffusum est,non sola co
gnitione uocabuli,sed & diuinitatis cultu,ac religionis reuerentia consecra
tum. In omni nanq; terra tanq; uerbum & sapientia patris,tanq; deus &
dominus IESVS CHRISTVS colitur & adoratẽ, sicut diuinũ de eo pronũ
ciauit eloquiũ,dicẽs:Quia in nomine IESV omne genu flectetur,cœlestiũ,
terrestriũ,& infernorũ.& omnis lingua confiteatur,quia dominus IESVS
in gloria est dei patris. Vnde non solum potestas eius & regnũ,sed & affe-

ctus

A ctus & amor tantus de eo credentium mentibus inoleuit,ut etiam animas *Amor in Chri*
ponere pro nomine eius,& ceruices suas persequutorũ gladijs obijcere nõ *stum.*
morentur,dummodo sacrosancta apud eos nominis eius fides & reueren
tia conseruetur.Hæc interim nobis necessario narrationem rerum præcesse
rint,quam prosequi instituimus,in quibus ostendatur nomen CHRISTI
IESV,domini ac saluatoris nostri,non nouellæ appellationis alicuius, aut
ex carnali natiuitate,sed à deo ipso originem ducere. Quod autem recentis
uocabuli Christianorum gens uidetur,& ritus obseruãtiæ eius nuper exor
tus:quid etiã hæc ipsa nouitas in se uetustatis contineat,ostendemus. An
tiquissimũ præ omnibus ferè gentibus Hebræorum genus haberi puto, *Hebræorum*
quod nulli dubitandum uideatur:& quod apud ipsam gentẽ secretior qui *antiquitas.*
dam religionis cultus & obseruantia,diuinis mandata uoluminibus conti
netur,in quibus etiam de nõnullis iustitia & pietate præditis uiris refertur,
quibusdam quidem,qui & ante diluuium fuerint,alijs autem & post dilu
uium,in quibus de Noẽ atq; eius filijs,omniq; prosapia scribitur, & usque
ad Abraham peruenitur,quem parentem gentis Hebræorum constat exi
stere.Omnes ergo illos,qui ab Abraham sursum uersus usq; ad primũ ho *Christiani fuerũt,ueteres ab Adam usq; ad Abraham.*
minem,generationis ordine conscribuntur,etiam si non nomine, rebus ta
men,& religione Christianos fuisse, si quis dicat, non mihi uidetur errare.
B Cum enim nomen Christiani hoc indicet, quod CHRISTO quis credens,
per eius doctrinam,fidem,pietatem, ac iustitiam teneat, & studijs diuinæ
inhæreat sapiẽtiæ,atq; omne quod ad uirtutẽ pertinet,exequatur:si,inquã,
hæc sunt,quæ uocabulo Christiani nominis indicãtur,& ueræ eũ religionis
sectatorẽ designãt,hoc erant etiã illi sancti (de quibus supra diximus) uiri,
quod Christiani nunc esse profitentur:neq; enim aut corporalis eis inerat
circũcisio,aut obseruatio sabbati(sicut ne nobis quidem) aut ulla de ciborũ
obseruatione religio, uel cætera quæ posterioribus per Moysen figuraliter
magis ac mystice obseruãda traduntur.Cũ igitur absq; his omnibus obser
uationibus fuerint religiosi illi, quorũ supra meminimus,uiri, sequuti autẽ
sint fidẽ eius,quẽ nos nunc sequimur, CHRISTI,quẽ frequẽter apparuisse FIDES.
eis,& edocuisse uel monuisse ea,quæ ad fidem & pietatẽ pertinent,in supe
rioribus approbauimus,quomodo dubitabit̃ ab illis cepisse,& ab illis esse
deductam huius gentis originẽ, qui & eundem deum, autorem & ducem
uitæ sequebantur,& in simili religionis obseruãtia persistebant̃? Intantum
deniq; hæc in illis præmissa & præformata religio est, ut ne ipso quidẽ no
mine (quod certe solum differentiam facere uidetur) habeantur alieni:
sed & ipsos iam tunc non solum Christianos, sed & Christos esse appella- *Christiani, Christi.*
tos,diuina testantur eloquia.Dicitur enim de illis ex persona dei ad alieni
genas gentes: Nolite tangere Christos meos, & in prophetis meis nolite
malignari.Hæc cum de Abrahã,uel de his qui per illud tempus ad dei cul-

tum

C tum pertinebãt,dicta referantur,cuidẽtiſſime,& luce clarius in ipſis & ante ipſos,Chriſtianorum gens iam tunc fuiſſe,& omnẽ tenuiſſe pietatis ac religionis obſeruantiam deſignatur:Quam nunc per aduentum carnalis præſentiæ CHRISTI per omnes gentes cõmunicatam, & omnibus impartitã nationibus conſtat:quo ſapientiæ pietatiſq; theſaurus, qui uelut intra anguſtum conclaue pro raris quibuſq; cultoribus tenebatur, uniuerſum mundum fidei ac religionis profuſione ditaret:& quod prius uiritim præbebatur, nunc ſimul & ſubito gentibus integris, & populis ac nationibus ingeratur.Quod ita futurum diuina inſpiratione proſpiciens quidam eximius prophetarum, ſtupore mentis attonitus,cum admiratione exclamat, & dicit: Quis audiuit talia? aut quis loquutus eſt ita? Si peperit terra in una die,& ſi genita eſt gens deſemel. Et item in alio loco de his ipſis,quos ſermo diuinus gentem ſimul parturiendam eſſe prædixerat, conteſtatur & dicit: His autem qui ſeruient mihi,uocabitur nomen nouum,quod benedicetur ſuper terras. Quod autem ita nouũ nomen,quàm Chriſtianorũ uocabulum gentibus datum? Nouum autem dicit nomen,nuper diſperſum, nõ nuper inuentum. Verum & hoc ipſum ita futurum,& hanc benedictionem nominis ac fidei omnibus gentibus eſſe largiendam,nequaq; diuina oracula ſiluerunt. De ipſo nanq; Abraham, cum adhuc eſſet in præputio conſtitutus,dicit ſermo diuinus: Credidit Abraham deo, & reputatum eſt
D ei ad iuſtitiã, & amicus dei appellatus eſt. Credidiſſe igitur refertur ei, quẽ apparuiſſe frequenter & inſtruxiſſe eum,quæ ad pietatem & religionẽ pertinent,ſupra edocuimus,CHRISTO ſcilicet,per quem omnia conſtare quæ geſta ſunt,uel gerenda,ſæpe probatũ eſt.A quo etiam ad ipſum Abraham reſponſa huiuſcemodi deferuntur:Et benedicentur (inquit) in te omnes tribus terræ.Et iterum:Faciam te in gentem magnã & multam,& benedicentur in te omnes gentes terræ. In quo euidenter exprimitur,quod ille cultus atq; illa fidei gratia, quæ tunc Abrahæ, & paucis illis qui id temporis fide & pietate inſignes erant,concedebatur, poſtmodum per omnes gentes,ac per omnes terras eſſet benedictionis titulo per diuinã gratiam largienda. Certum nanq; eſt,quod ſicut ille credẽs ei qui ſibi apparuit,iuſtificatus eſt, & paternis ſuperſtitionibus repudiatis ac ſpretis, dei ueri præcepta fide atq; operibus exequutus eſt.& per hoc ei dicitur: Quia benedicentur in te omnes tribus & omnes gentes terræ: Ita & Chriſtiani fide atq; operibus id agant,ut paternæ ſuperſtitionis errore depulſo, ſequantur deum quem ſequutus eſt Abraham, & ex ſimili fide eius iuſtificẽtur, ſicuti iuſtificatus eſt Abraham. Quid igitur obſtat,ũt nõ una atq; eadem religionis obſeruãtia deputetur in his,in quibus unã atq; eandẽ fidei atq; operum eſſe conſtitit formam? Et ideo non nouella neq; peregrina eſt Chriſtianorũ religio uel nuper exorta,ſed,ſi fas eſt libere indicare quod uerum eſt, prima omnium atq;

Nouũ nomen.

Antiquiſſima, religio Chriſtiana.

A atq; ex ipſa ſimul mundi origine ac natiuitate deſcendens, eodem CHRISTO deo doctore & inſtitutore, iam inde ab initio ſpeciẽ formamq; ſuſcipiens.Et de his quidẽ iſta ſufficiant. Verum poſteaq; conſequenter ea quæ hiſtoricam narrationẽ debuerant anteire,præmiſimus:ſupereſt iam,ut & à corporali præſentia domini & ſaluatoris noſtri, & his quæ deinceps geſta ſunt,uelut itineris noſtri aggrediamur exordium,ipſum omnipotentẽ uerbi patrem deum,ſed & ipſum,*cuius res geritur IESVM CHRISTVM dominum & ſaluatorem noſtrum,cœleſte dei uerbum,adiutorem & autorem narrationis noſtræ,precibus inuocantes. *Aliàs* cui res*

I Gitur ſecũdo & quadrageſimo imperij Cæſaris Auguſti anno,ab Aegypto uero ſubiugata & Antonij uel Cleopatræ interitu,in quam nouiſſima Ptolemæorum apud Aegyptum regna ceciderunt,octauo & uiceſimo anno,dominus & ſaluator noſter IESVS CHRISTVS prima aſſcriptione cenſus Cyrenio Syriæ præſidẽte, ſecundũ ordinem totius prophetiæ,quæ de ipſo prædicta eſt,in Bethleem Iudæ oppido naſcitur. Hunc autem Cyrenij temporibus habitum cenſum, etiam Ioſephus illuſtris Hebræorũ hiſtoriographus memorat,annectens huic narrationi etiam Galilæorũ hæreſim ijſdem exortã eſſe temporibus. De qua apud nos Lucas in Actibus Apoſtolorum meminit his uerbis. *Cap. II.* *Chriſtus naſcitur.*

B POſt hunc,inquit,ſurrexit Iudas Galilæus in diebus conſcriptionis cenſus,& auertit populũ poſt ſe.Sed & ipſe perijt,& omnes qui credebant ei,diſperſi ſunt. De his aut ipſis Ioſephus(de quo ſupra diximꝰ) in hiſtoria ſua octauodecimo antiquitatũ libro,hoc modo cõmemorat.Cyrenius autem uir unus ex conſeſſu curiæ Romanæ,per ſingulos magiſtratus uſq; ad gradum Conſulatus aſcendens,cætera quoq; honorabilis, cum paucis Syriam uenit,à Cæſare ius dare gentibus miſſus, & cenſor ſimul patrimoniorum futurus.Et poſt pauca ait: Iudas uero Gaulanites, uir de ciuitate Gamala,Sadduchum quendam Phariſæum aſſumens,magnopere nitebatur ſollicitare plebem,aſſerẽs eis,quod aſſcriptio cenſus nihil aliud quàm apertiſſimam imponeret ſeruitutem,ſimulq; cohortabatur gentẽ ſuam,ne perderet libertatem.Sed & in ſecũda hiſtoria Iudaici belli de hoc ipſo hæc ſcribit: Quo in tempore (inquit) uir quidã Galilæus Iudas nomine,ad diſceſſionem populos cogebat,peſſimum forè eis perſuadens, ſi adquieſcerẽt ſoluere tributa Romanis, & poſt deum, mortalem ſuſcipere dominatum. Hæc Ioſephus. *Cap. III.* *Iudas Galilæus.* *Cyrenius.*

PEr idem tempus Hærodes primus ex alienigenarum genere ortus,regnum Iudaicæ gentis obtinuit.Et in ipſo completur prophetia,quam Moyſes ante prædixerat,quod nõ deficeret princeps ex Iuda, neq; dux de fœmoribus eius,uſq; quo ueniret cui repoſitum eſt. De quo etiam pronunciat idem Moyſes,quia ipſe ſit expectatio gentiũ. Imperfectus nanq; huius *Cap. IIII.* *Herodis genus.*

C ius præsagij pendebat euentus,donec sub propriæ gentis principibus rege
rentur,qui incipientes ab ipso Moyse,qui hæc prædixerat,usq; ad Augusti
imperiũ perdurarunt. Quo in tempore primus(ut supra dixi)Herodes ex-
terni generis uir,à Romanis Iudæorũ suscepit principatum.Qui Herodes,
secundum ea quæ Iosephus tradit, ex Idumæorum gente paternũ genus,
ex Arabũ uero materni sanguinis originem deducebat. Aphricanus autẽ,
qui & ipse præcipuus in historiographis habetur:Aiunt (inquit) qui de eo
Antipater pa ter Herodis regis. diligentius explorarunt,Antipatrum quendam esse patrem Herodis Asca
lonitæ,qui & ipse fuerit Herodis cuiusdam filius, templi Apollinis æditui.
Hic Antipater ab Idumæis latronibus captus admodum puer,permansit
cum prædonibus,pro eo quod pater eius rei familiaris inopia filium redi-
mere non ualeret. Verum puer latronum uita & moribus institutus,post-
modum Hyrcano cuidam Iudæorum pontifici familiaris efficitur.ex quo
nascitur Herodes hic,qui Saluatoris temporibus fuit.Hæc Aphricanus.

Cap. V. IGitur cum in hominem externæ gentis Iudæorum deuenisset imperiũ,
imminebat sine dubio etiam illa propheticis prædicta uocibus expecta
tio gentium:quippe cum defecissent apud eos ab origine ipsius Moysi sce
ptra principum,regumq; successio. Prius enim quàm in captiuitatem Ba-
byloniæ ducerentur,regnauit apud eos Saul primus,& inde Dauid. Nam
Iudices. ante,reges à iudicibus regebantur, qui post Moysen & Iesum successorem
D eius,gentis illius tenuerant principatum.Post reditum uero de Babylonia
Reges, Pontifices. non defuere eis gubernacula disciplinis optimis instituta. Per pontifices
etenim rerum summa gerebatur, donec Pompeius Romanorũ magistra-
tus adueniens, Hierosolymã urbem quidem Romanis armis oppugnaret
& caperet,sancta uero & sacratissima quæq; templi pollueret, ita ut ne ab
ipsis quidem adytis ingressum temperaret hostilem.Eum uero qui per aui-
tam successionem per idem tempus regno simul & pontificio fungebatur,
Aristobolus. Aristobolum nomine,uinctum cum liberis Romam misit, Hyrcano fratri
Hyrcanus. eius pontificatum relinquens.Omnem uero Iudæorũ gentem ex illo tem
pore tributariam Romano fecit imperio. Sed Hyrcano,in quem ultimus
Iudæorum gentis pontificatus fuerat deuolutus, à Parthis capto, primus
(sicut supra dixi) externi generis uir Herodes, per Senatusconsultũ Augu
sto imperante Iudæorum gentis adipiscitur gubernacula. Sub quo immi-
nente iam Saluatoris aduentu, etiã gentiũ salus & uocatio expectata illa,
secundũ ea quæ prophetæ prædixerant,cõsequuta est. Ex quo utiq; tẽpore
interrupta successionis serie ducum uel principum,qui de Iudæ fœmoribus
descendebant,cõsequenti ratione,ordo quoq; sacerdotij ab auis & proauis
indeclinabiliter currens,repente confunditur. Habes & de his idoneum te-
stem ipsum Iosephum,qui indicat Herodem postq; regnũ sibi Iudæorum
à Romanis cõcessum est,non iam secundum generis ordinem constituisse
pontifices,

A pontifices,sed ignobilibus quibusq; sacerdotia permisisse. Similia quoq; in
sacerdotibus ordinandis, egisse etiam successorem eius Archelaum refert, Archelaus an tecessor Hero dis.
post quem Iudæorum imperium dicit recepisse Romanos. Idem ipse Iose
phus indicat,quod etiam sacram uestem pontificis summi Herodes obclu
sam sub signaculo suo tenuerit, nec unquã pontificibus usum eius potesta-
tem ue permiserit.Hoc idem & successor eius Archelaus.Hunc & Romani
post ipsos morem pontificalis iniuriæ tenuere.Hæc autem dicta sint nobis
approbare uolentibus ueritatẽ prophetiæ,quæ in aduentu domini & salua
toris nostri impleta est.Sed & apud Danielẽ prophetã euidenter numerus
septimanarũ,qui usq; ad CHRISTVM ducẽ futurus designatur, impletus
est.De quibus in alijs locis exposuimus. Post quarũ septimanarũ consum
mationem abolendum esse chrisma, quod apud Iudæos sacratissimũ ser-
uabatur, idem propheta designat. Quod quidem manifestissime eo ipso
tempore,quo dominus noster IESVS CHRISTVS aduênit, probatur im
pletum.Hæc autem à nobis perneccssario relata, ad ostendendam uerita-
tem temporum,teneantur.

VErum quoniã de generationibus CHRISTI uarie nobis Matthæus Cap. VI.
& Lucas euangelistæ tradiderunt, & contraria sibi à quàm plurimis
dicere putantur,in quo etiam nõnulli fidelium ueritatis ignorantia cõmen
ta quædam pro suis quisq; opinionibus conantur adhibere, etiam de hoc
historiam,quæ ad nos usq; deducta est,in medium proferamus. Aphrica- Aphricanus historiogra phus.
nus,cuius superius fecimus mentionem, scribẽs ad Aristiden quendam de
B euangeliorũ consonantia,& de genealogijs quæ à Matthæo & Luca diuer
se referuntur, cæterorũ quidem opiniones procul à ueritate errantes,coar-
guit:ipse autem historiam quã compererat,his ipsis protulit uerbis: Apud
gentem (inquit) Israhel,generationũ nomina nunc secundum naturæ,nũc
etiam secundum legis ordinem numerantur. Naturæ quidem successiones Successio na turalis.
habentur,quæ ex seminis uel sanguinis ueritate descendunt. Legis autem, Legalis.
cũ quis filius alio generante substituitur sub nomine fratris defuncti sine li
beris.Cum enim resurrectionis inter eos spes necdũ fuisset accepta,per hæc
resurrectionis quandam imitabantur imaginem,uti ne nomen generis ui-
cio sterilitatis aboleretur.Cum ergo huiuscemodi apud eos generationum
ordines seruarentur,ut quidam ex ipso germine, quidam ex substitutione
ab alijs generati,alijs filij legis beneficio deputarentnr,à singulis Euangeli-
starum utriusq; modi cõmemorata successio est,id est, ut alter eorum eum
qui genuisset,alter uero eum,qui quasi genuisse uideretur,exponeret.Et ita
fit,ut neutrũ euangelium mentiatur, dum aliud naturæ ordinẽ,aliud uero
legis exequitur regulã. Coniunctũ nanq; sibi est inuicẽ genus,& illud quod
per Salomonem,& illud quod per Nathan deducitur, per legales substitu
tiones quæ fiebant hijs,qui sine liberis decedebant, & per secundas nihilo

C minus nuptias,quibus unus atq; idem alijs parentibus progenitus,aliorũ
esse filius uidebatur.Et ita fit,ut utraq; narratio generationum usq; ad Io/
seph ueriſſimis lineis deducatur,diuerſo quidem,ſed ſatis explorato ordine
deſignata. Vt autẽ clarius fiat quod dicitur,ipſas generationũ conſequen/
tias enarrabimus.A Dauid per Salomonem generatio,quam dinumerat
Matthæus,tertium à fine facit Mathan,qui dicitur genuiſſe Iacob patrem
Ioſeph. Per Nathan uero de Dauid Lucas generationũ ordinem texens,
tertium nihilominus eiuſdem loci facit Melchi.Dicit enim:Ioſeph,qui fuit
Heli,qui fuit Melchi.Nobis autem imminet oſtendere, quomodo Ioſeph
dicitur ſecundum Matthæum quidem patrem habuiſſe Iacob,qui deduci
tur per Salomonẽ, ſecũdum Lucam uero Heli,qui deducitur per Nathan:
utq; iſti ipſi,id eſt, Iacob & Heli,qui erant duo fratres, habentes alius qui
dem Mathan,alius autem Melchi patrem,ex diuerſo genere ueniẽtes,etiã
iſti Ioſeph aui eſſe uideãtur.Eſt ergo modus iſte:Mathan & Melchi diuer/
ſis tẽporibus de una eademq; uxore,Eſtha nomine,ſingulos filios procrea
runt,quia Mathan qui per Salomonẽ deſcẽdit,uxorẽ eã primus acceperat,
& relicto uno filio Iacob nomine,defunctus eſt. Poſt cuius obitũ (quoniã
lex uiduam alij uiro non uetat nubere) Melchi,qui per Mathan genus du/
cit,cum eſſet ex eadem tribu, ſed non ex eodem genere, relictam Mathæ,
accepit uxorem,ex qua & ipſe ſuſcepit filium nomine Heli,per quod ex di/
D uerſo patrum genere efficiuntur Iacob & Heli uterini fratres, quorũ alter,
id eſt,Iacob,fratris Heli ſine liberis defuncti uxorem ex mandato legis ac/
cipiens genuit Ioſeph,natura quidem germinis filium ſuum,propter quod
& ſcribitur:Iacob autẽ genuit Ioſeph. Secundũ uero legis præceptum Heli
efficitur filius,cuius Iacob,quia frater erat,uxorem ad ſuſcitandũ fratris ſe/
men,acceperat.Et per hoc rata inuenitur atq; integra generatio, & ea quã
Matthæus enumerat,dicens, Iacob autem genuit Ioſeph, & ea quam Lu/
cas competenti obſeruatione deſignat,dicẽs, quod putabatur eſſe filius Io
ſeph,qui fuit Iacob. Qui & ipſe ſubſonante eadem diſtinctione.Heli eſſe fi
Legalis ſucceſſio apud Lucam. lius putabatur,qui fuerat Melchi,quia legalem hanc ſucceſſionem,quæ ue
lut adoptione quadam erga defunctos conſtat magis quàm germinis ue/
ritate,competenti ſatis per hoc deſignauit indicio, obſeruans Euangeliſta,
ne omnino in huiuſcemodi ſucceſſionibus genuiſſe aliquẽ nominaret:per
quod digna diſtinctione,non deſcendens,ſed aſcendens uſq; ad Adam, &
ad ipſum uſq; peruẽnit deum. Hæc autem non nobis ad ſubitum reperta,
aut abſq; ullis autoribus cõmentata ſunt:ſed ipſi hæc Saluatoris noſtri ſe/
cundum carnem propinqui,ſeu ſtudio tanti ſeminis demõſtrandi,ſiue edo
cendi quæ ſecundum ueritatem geſta ſunt, tradiderunt:addẽtes etiam hoc,
quod cum Idumæi latrones Aſcalonicæ ciuitati irruentes, & de Apollinis
templo,quod muro urbis adhærebat,cum cæteris ſpolijs etiam Antipatrũ
Herodis

A Herodis cuiuſdam æditui filium captiuũ diripuiſſent,accidiſſe poſtmodũ, *Antipater Herodi filio regnũ à Romanis obtinet.*
ut ad amicitias Hyrcani pontificis Antipater perueniret. Cuius principatũ
quod in quàm plurimis iuuiſſet,defuncto eodẽ Hyrcano,Herodi filio ſuo
à Romanis per ambitionem regnũ Iudææ gentis acceperit. Verum hæc &
in alijs Græcorũ hiſtorijs deſignantur. Sed illud præcipue ſupradicti uiri
memoriæ tradiderũt,quod per idem tempus oẽs Hebræorũ generationes
deſcriptæ,in archiuis templi ſecretioribus habebantur, in quibus etiã alieni
genarum quorunq; cõtinebantur origines, ſicut Achior ex Ammanitis, &
Ruth ex Moabitis,alij etiam ex Aegypto,qui dicuntur Iſrahelitis eſſe com
mixti. Verum Herodes cum ſummã poteſtatem teneret,uidens quod hu/
iuſcemodi generis indicia,ſi permanerẽt,obfuſcationis ſibi plurimũ quære/
rent,ignobilitatis ſuæ cõſcientia exagitatus,omnes libros in quibus,conſcri
ptio generis habebatur,iuſſit incendi,æſtimans ſe nobilẽ uideri poſſe, ſi no
uicius eſſe & aduena Iſrahelitici generis nullis conſcriptionũ faſcibus urge/
retur. Verum fuere tum pauci diligẽtes & ſtudioſi uiri,qui uel deſcriptos ex
parte aliqua huiuſcemodi libros domi haberẽt,uel etiam memoriter auitæ
ordinem proſapiæ retinerent, præcipue quos demiſſa à proauis nobilitas *Alias *cõmendabat.*
*cõmonebat.Ex quibus fuerunt & hi(quos paulò ante memorauimus) δε/
σποτικοὶ,id eſt,heriles,uel dominici appellati,propter propinquitatẽ generis
CHRISTI,qui & Nazaræi fuerunt ex uico Cocchaba Iudæorũ:quiq; per
omnem regionem circũeuntes, ordinem ſupradictæ generationis partim
memoriter,partim etiã ex dierũ libris,inquantũ erat poſſibile, perdocebãt. *Diaria.*
B Quibus ita à nobis (inquantũ diligentia potuit) perſcrutatis euidẽtiſſime
euangeliorũ per hæc ueritas declaratur.Hæc ſunt quæ ab Aphricano didi/
cimus.Hoc itaq; modo in Ioſeph patrũ generatione deducta,dubitari iam
nõ poteſt de Maria,quin eiuſdem generis atq; eiuſdẽ tribus extiterit.Siqui
dem ſecundũ legem Moyſi non licebat in diuerſas tribus nuptias permiſce
ri.Sed uni ex codẽ populo,atq; ex eadem familia innupta præcipitur copu
lari,ut ne permixtione coniugij etiã ſors hæreditatis deducatur in dubiũ,&
de alia tribu cõtra fas ad aliam tranſferatur.Sed de his ſatis ſit dictum.

CHRISTO igitur ſecundũ prophetiæ fidem nato in Bethlehem Iudæ, *Cap. VII.*
tẽporibus ſupradicti Herodis,de Oriẽtis partibus aduẽtantes ex Ma
gorũ gente quidã uiri,percõtantur ab Herode,ubi nam eſſet rex qui nuper *Magi Herodẽ adeunt.*
natus eſt Iudæorũ, affirmantes uidiſſe ſe ſtellam eius in Oriente, quæ ſibi
etiã dux itineris extitiſſet,cauſam uero tantæ properationis,adorandi ac ue
nerandi nuper æditi regis eſſe.Quibus ille auditis,incredibiliter deterretur,
uerens ne ſtatu ſui periclitaretur imperij. Accerſitis ergo legis doctoribus,
percontatur ubi nam CHRISTVM naſci ſperarẽt. Vt uero ex Micheæ ora/
culis locus natiuitatis eius apud Bethlehem deſignatus eſt, uno præcepto
rex omnes lactentes pueros,nõ ſolum apud Bethlehem,ſed & in omnibus

C eius finibus à bimis & infra, ſecundũ tempus quod exploraverat à Magis, interimi iubet, ſi quo modo etiã IESVM cum æquæuis poſſet extinguere. Sed præuẽnit regis inſidias puer abductus in Aegyptum, parẽtibus de dolo regis angelo prænunciante cõmonitis.

Cap. VIII. VErum hæc etiã ſacris Euangeliĳ uocibus edocemur. Sed operæpreciũ eſt crudelitatis Herodis in CHRISTVM & æquæuos eiꝰ, uidere mercedẽ. Statim nanq;, nec mora, ultio in eum diuina cõuertitur, quæ nõ ſolum præſens inferret exitium, uerũ etiam quibus poſt interitum ſupplicĳs eſſet excruciandus, oſtenderet. Longum eſt, ſi proſperitates imperĳ eius, quibus ad illud tempus uſq; pollebat, domeſticis referã cladibus obſcuratas, ignominiam matrimonĳ, funera liberorũ, quorũ tamen ipſe extiterit parricida. Sororis etiã, propinquorumq; omniũ, ſi exequar clades, Tragœdia magis quàm hiſtoria texi uidebitur. De quibus tamen ſi quis ſcire uult, Ioſephus plenius refert. Igitur cũ pro ſacrilegio quod in Saluatorem cõmiſerat, & ſcelere quod in æquæuos eius peregerat, ultio eum diuina urgeret in mortem, quẽ dederit exitum, nõ puto indecorũ, ſi ipſius Ioſephi in ſeptimodecimo libro Antiquitatũ hæc referentis ſermonibus explicemus. Herodẽ (inquit) porrò amarior indies morbus urgebat, ſupplicia cõmiſſi paulò ante ſceleris expetens. Lento nanq; igne extrinſecus in ſuperficie corporis urebatur:

Herodis cruciatus.

Ioſephus.

D intrinſecus uero uaſtum cõdebatur incendiũ. Auiditas inexplebilis ſemper inerat cibi, nec tamen ſatiari unquã rabidis incitata faucibus ualebat, nimia gulæ ingluuies. inteſtina intrinſecus ulceribus obſepta. doloribus quoq; coli quàm maximis cruciabatur. humor liquidus & luridus erga pedes tumidos oberrabat, & ab inferioribus partibus pubetenus tumore diſtẽtus erat. Sed & uerenda ipſa putredine corrupta, ſcatere uermibus cœperunt. Spiritus quoq; incredibilis inflatio, & tentigo obſcœna ſatis & execrãda. His autem omnibus doloribus fœtor dirior, uel ex mẽbrorũ putredine, uel ex reſpiratione anhelitus reddebatur. Ita ex omni parte cruciatibus feſſo, nullæ ſufficere uires ad tolerantiam poterant. Dicebant ergo hi, quibus diuinãdi peritia eſt, has diuinitus pœnas ab eo, ob multa eius impie & crudeliter geſta, depoſci. Hæc quidem in ſupradicta hiſtoria refert uir, de quo paulò ante memorauimus. Sed & in ſecundo libro idem hiſtoriographus ſimilia nihilominus de eodem ſcribit, hoc modo dicens: Poſt hæc uero omne corpus eius morbus inuadens, diuerſo ſibimet cum corruptelæ genere uendicabat. Febris nanq; una parte lenta uexabat, prurigo ex alia parte intolerabilis, per omnẽ corporis diffuſa ſuperficiẽ, coli quoq; creberrimus dolor, pedes pubetenus hydropis obſederat tumor. Verẽda corrupta putredine, & ſcatentia uermibus horreſcebant. Inflationes etiã tortuoſi ſpiritus, & crebra ſuſpiria cõuulſis admodum producta uiſceribus, ita ut diceretur à uatibus non morbi corporis hæc, ſed diuinæ ultionis eſſe ſupplicia. Quiq; cum tot

A tot morbis etiam feralibus urgeretur, tamẽ ſpem adhuc uiuendi gerens, de medelis ac remedĳs cogitabat. Deniq; tranſito Iordane, aquis calidis, quæ apud Calliroen ſunt, utebatur, quæ etiã potantibus cõmodæ dicũtur. Vi/ ſum eſt autem medicis etiam oleo calido omne corpus fouendum. Cumq; depoſitus fuiſſet in huiuſcemodi fomento, ita reſolutus eſt omnibus membris, ut etiam oculi ipſi è ſuis ſedibus ſoluerentur. καλλιρόη.

REportatur ergo exin Hiericho, & famulorum planctibus admonitus, ubi ſalutẽ deſperare cœpit, militibus quidẽ quinquagenas drachmas diuidi iubet, ducibus uero & amicis ſuis plurimũ pecuniæ largitur. Ipſe uerò furore iam plenus, & ipſi (ut ita dicam) morti minitans, fertur in facinus execrabile. Etenim ex ſingulis quibuſq; uicis uel caſtellis, ſi qui nobiliores & primarĳ erant uiri, ex omni Iudæa ad ſe colligi, & recludi iubet in loco qui dicitur Hippodromus. Accerſita tantum ſorore ſua Salome, atq; eius uiro nomine Alexãdro: Noui (inquit) Iudæos de meo interitu gauiſuros, ſed potero habere lugẽtes, & exequias honorabiles ex plangentiũ multitudine, ſi uolueritis uos meis parẽre præceptis. Hos oẽs quos in cuſtodia haberi iuſſi totius Iudææ nobiles, ſtatim ut ego ſpiritum exhalauero, interficite, in hoc ipſum militibus præparatis: ut omnis Iudæa, & oĩs domus etiã inuita defleat obitũ meũ. Et poſt pauca idem Ioſephus ait: Rurſum aũt, nam & cibi auiditate, & tuſſis conuulſione diſtendebatur, cum ex dolorũ uiolentia iam uitæ exitũ adeſſe ſenſiſſet, malo accepto, cultrũ popoſcit (ſolebat enim per

Cap. IX.

B ſemetipſum purgatũ ſic pomũ, atq; inciſum, comedere) Tunc deinde circũ ſpectãs ne quis eſſet qui prohiberet, elcuauit in ſemetipſum dexterã, ictũq; librauit. Ad hæc idẽ proſequit᷑ ſcriptor, quod paulò ante quàm nouiſſimũ ſpiritum redderet, tertiũ, poſt duos quos ante necauerat, filium ſuũ præceptis impĳs iugulaſſet, atq; ultimam lucem, ſicut nõ abſq; maximis doloribus corporis, ita etiã nec abſq; parricidĳ piaculis aufugiſſet. Talis igit᷑ Herodis extitit finis, quo digna ſupplicia pro ſcelere quod in Bethlehem erga paruulos geſſerat, & pro inſidĳs domini noſtri ac ſaluatoris exactus eſt.

Herodes ſe ipſum iugulat.

DE*ſucceſſione uero eius, hiſtoria nos euãgelica perdocet, qd᷑ poſteaq; per angelum cõmonitus, Ioſeph ſublato puero & matre eius de Aegypto redĳt ad terrã Iudæam. Audiẽs (inquit Euangeliſta) quia Archelaus regnaret ꝓ Herode patre ſuo, timuit ire illuc. cõmonitus autẽ in ſomnis, abĳt in partes Galileæ. Huic aũt euãgelicæ ueritati cõſona ſcribit etiã ſupradict⁹ hiſtoriographus, diligẽter hæc exequẽs, quomodo ex teſtimonio Herodis patris ſui, adiudicãte etiã Cæſare Auguſto, regni Iudæorũ ſucceſſor extiterit Archelaus, & ut poſt decẽ annos impio deuolutus ſit, utq; Philippus & Herodes iunior frater cũ Lyſania in tetrarchias diuiſũ Iudææ regnũ regebãt.

Cap. X. *Aliás *ſuccessore.*

Archelaus.

IDem quoq; ipſe hiſtoriographus in octauodecimo libro refert, duodecimo anno Tiberĳ Cæſaris, qui Auguſto ſeptem & quinquaginta annis principatũ potito ſucceſſerat, Pontiũ Pilatũ Iudææ ꝓcurationẽ ſuſcepiſſe,

Cap. XI.

C atq; inibi per decem cõtinuos annos uſq; ad ipſum penè finẽ Tiberij perduraſſe. Ex quibus omnibus figmentũ impudens euidẽter arguit' Actorũ, quæ recenti cõfecta plaſmate aduerſus CHRISTVM dominũ proferunt', in qbus primò omniũ tẽporis ipſius ratio coarguit falſitatẽ. Quarto nanq; Conſulatu Tiberij, qui Conſulatus ſeptimo anno imperij eius fuit, piaculi in ſaluatorẽ cõmiſſi tempus falſa hæc Acta perſcribũt. Quo in tempore eui dẽter oſtendit', ne miſſus quidẽ adhuc ad Iudææ ꝓcurationẽ Pilatus, ſecũdũ Ioſephi probatiſſimi hiſtorici teſtimoniũ, qui planiſſimè deſignat duo decimo anno Tiberij Cæſaris Iudææ procurationẽ ſuſcepiſſe Pilatũ. Conſonanter autẽ in his cũ hiſtorico Euangeliſta cõcordat, quintodecimo dicẽs anno Tiberij Cæſaris, in quo quartus erat Pilati ꝓcurationis annus, cũ etiã Iudææ tetrarchæ haberẽtur Herodes, & Lyſianas, & Philippus, dominũ & ſaluatorẽ noſtrũ IESVM CHRISTVM fuiſſe annorũ triginta, quãdo ad Io annẽ baptizãdus aduẽnit. Tũc etem̃ initiũ euãgelicæ prædicatiõis inſtituit.

Actorũ liber aduerſus Chriſtum.

Cap. XII. REfert autẽ eum diuina ſcriptura omne doctrinæ ſuæ tempus exegiſſe ſub põtificibus Anna & Caipha: quo ſcilicet Annæ pontificatus tempore incipiente docere cœperit, & uſq; ad initiũ Caiphæ pertenderit. In quibus ſpatijs uix toti quatuor cõcluduntur anni. Legalibus porrò præceptis iam per illud tempus ui & ambitione ceſſantibus: nulli quippe põtificatus honor uitæ uel generis merito reddebat', ſed Romana poteſtate, alijs nũc, item alijs ſumma ſacerdotij præſtabatur, ita ut annuis iam ſucceſſionibus mutarẽtur. Deniq; idem Ioſephus refert, quatuor per ordinẽ uſq; ad Caipham pontificatus officio poſt Annã eſſe perfunctos, his uerbis ſcribens:

Procuratores Cæſaris apud Iudæos pontificatũ pro ſuo arbitrio conferebant.

D Valerius Gratus *Anna ſacerdotio deturbato, Iſmahelem pontificẽ deſignauit filium Iabi. ſed & hũc nõ multo poſt abijciẽs, Eleazarũ Annæ pontificis filiũ pontificatui ſubrogauit. Poſt annũ uero etiã hunc arcet officio, & Simoni cuidã Camithi filio põtificatus tradidit miniſteriũ. Quo nõ amplius etiã ipſe quàm unius anni ſpatio perfunctus, Ioſephũ, cui & Caiphas nomẽ fuit, accepit ſucceſſorẽ. Ac per hoc omne tempus quo dominus & ſaluator noſter in terris docuiſſe perſcribitur, intra quadriennij temporis ſpatia coartatur, in quo iſtæ (quas Ioſephus memorat) ſucceſſiones pontificũ deſcribũtur, uix per annos ſingulos miniſtratæ. Conſonãter igitur ſecundũ ea quæ Ioſephus ſcribit, Caiphã pontificẽ anni illius quo ſaluator paſſus eſt, etiã euangelij ſcriptura deſignat. Igitur dominus & ſaluator noſter nõ multo poſt initium prædicationis ſuæ, duodecim ex omnibus diſcipulos aſſumpſit, quos & cæteris ſectatoribus ſuis præferẽs, ſpeciali quodã electionis priuilegio Apoſtolos nomĩnauit, cuius nominis uirtus miſſos indicat. Sed & alios poſt hos elegit ſeptuaginta, quos & ipſos binos per loca ſingula & urbes ad quas ipſe acceſſurus erat, præmiſit.

Aliũ × Anano

Apoſtolus, hoc eſt, miſſus.

Cap. XIII. VErum breui interiecto tempore Ioãnes Baptiſta ab Herode filio Herodis, capite punitur: de quo & in euãgelijs quidẽ refertur. Concordi uero

A uero teſtimonio etiã Ioſephus de hoc ſcribit, nominatim etiã de Herodia de cõmemorans, uelut de cõiugio fratris Philippi uiuentis uiolenter abſtractæ, & ſuis ab Herode incæſtis nuptijs ſociatæ, ꝓpria & legitima uxore depulſa. Quã Herodiadẽ filiã dicit fuiſſe Arethæ regis Arabiæ, propter quã etiã Ioannẽ Baptiſtam ab eo cõmemorat interemptũ. Bellum quoq; exortum inter Arethã dicit & Herodẽ, tanq; ob ignominiã filiæ uindicandã. In quo bello exercitũ refert Herodis extinctũ: Hæc autẽ ei omnia accidiſſe propter piaculũ quod in necẽ Ioannis admiſit. Idẽ quoq; Ioſephus iuſtiſſimũ ſuper omnes Ioannẽ fuiſſe, ſecundũ euangeliorũ fidem, & ab Herode propter Herodiadẽ capite cæſum refert, propter quã etiã regno eum cõmemorat depulſum, atq; in exilium in Viennã Galliæ urbem truſum. Hæc in octauodecimo antiquitatũ libro, his ipſis quibus infra annotatũ eſt ſyllabis ſcribit: Quibuſdã aũt (inquit) Iudæorũ uidebatur ideo periſſe Herodis exercitũ, quod in eũ ſatis iuſte ultio diuina cõmota ſit pro uindicta Ioãnis, qui uocabatur Baptiſta, quẽ puniuit Herodes, uirũ ualde bonũ: qui præcipiebat Iudæis uirtuti operã dare, iuſticiã inter ſe inuicẽ cuſtodire, & in deũ ſeruare pietatẽ, per baptiſmũ in unũ coire. Hoc enim pacto baptiſmũ acceptabile fore, ſi nõ ſolum ad abluẽda peccata ſumatur, uerũ etiã ad caſtimoniam corporis, atq; ad animæ iuſticiã purificationem cũq; ſeruetur, omniũq;

Aretbas Arabum rex.

Herodes exul in Gallia.

B pariter uirtutũ, uelut ſignaculum & cuſtodia quædã fidelis habeatur. Quæ cũ ab eodẽ per præcepta huiuſcemodi docerẽtur, atq; ad audiendũ eũ perplurima multitudo cõcurreret, ueritus Herodes, ne fortè doctrinæ eius perſuaſione populi à ſuo regno deſciſcerent (uidebat em̃ quod præceptis eius ac monitis obedire in omnibus plebs eſſet parata) melius credidit, priuſq; noui aliquid fieret, anticipare hominẽ nece, quàm poſtmodum turbatis rebus ſeram pœnitudinem gerere. Ex ſola igitur hæc ſuſpicione Herodis uinctus in caſtellũ Macherunta abducitur Ioannes, ibiq; capite obtruncatur. Hactenus de Ioanne. Sed & de Saluatore domino in ijſdem hiſtoriarum ſuarum libris idem Ioſephus ita ſcribit.

Ioannes Baptiſta.

Cap. XIIII FVit autẽ ijſdẽ temporibus IESVS ſapiens uir, ſi tamẽ uirum eũ nominare fas eſt. Erat enim mirabiliũ operũ effector, doctorq; hominũ eorum, qui libẽter quæ uera ſunt, audiũt. Et multos quidẽ Iudæorũ, multos etiã ex gẽtilibus ſibi adiũxit. CHRISTVS hic erat. Hũc accuſatione primorum noſtræ gentis uirorũ, cum Pilatus in crucẽ agendũ eſſe decreuiſſet, nõ deſeruerunt hi, qui ab initio eũ dilexerant. Apparuit em̃ eis tertio die iterũ uiuus, ſecundũ quod diuinitus inſpirati ꝓphetæ, uel hæc, uel alia de eo innumera miracula futura eſſe prædixerant. Sed & in hodiernũ diem Chriſtianorũ (qui ab ipſo nũcupati ſunt) & nomẽ perſeuerat, & genus. Hæc cũ ipſe Hebræorũ ſcriptor olim ſuis libris inſerta, tã de Ioãne Baptiſta, quàm etiã de domino & ſaluatore noſtro tradiderit, quod ultra effugiũ, quæ excuſatio impudentibus & perfidis remanebit, quo minus de falſitate geſtorum,

IESVS.

Apoſtoli.

C quæ postmodũ confinxerũt,apertissimè cõuincãtur.Sed & de his ista suffi
ciãt.Apostolorũ autẽ domini & saluatoris nostri nomina quæ referanť,ex
ipsis euangelijs omnibus palàm est.Septuaginta uero discipulorũ uocabu
Barnabas. la nusq; quidẽ reperimus scripta. dicitur tamẽ unus ex ipsis esse Barnabas,
cuius etiam in Actibus Apostolorũ mentio facta est.Sed & Paulus nihilo
minus scribens,meminit eius. Denicq; ipsum dicũt esse,qui cũ Sosthene &
Cephas, Pe/trus. Paulo Corinthijs scribit.Clemens uero in quarto Dispositionũ libro, Ce/
phæ mentionẽ facit,de quo Paulus dixit: Cum aũt uenisset Cephas Antio
chiã,in faciẽ ei restiti:& dicit eum unũ esse ex septuaginta discipulis cogno-
Matthias. mine Petri Apostoli. Sed & Matthiã ex ipsis esse dicit,qui pro Iuda Apo
stolorũ numero subrogatus est,& eum qui cũ ipso est statutus ad sortem.
Tatthæũ quoq; unũ ex ipsis fuisse tradunt,de quo & historiã quæ ad nos
usq; peruẽnit,exponere necessariũ duco.Nam & plures quàm septuaginta
Multitudo di/scipulorum Christi. fuisse discipulos Saluatoris inuenies,si obserues ea quæ Paulus indicat, di/
cens,post resurrectionẽ apparuisse dominũ primũ quidem Cephæ,postea
alijs undecim,& post hos amplius quàm quingentis fratribus simul:ex qui/
bus quosdã dormisse dicit,plurimos autẽ adhuc permanere eo tẽpore,quo
Iacobus. scribebat. Post etiam dicit eum uisum esse Iacobo,qui erat unus ex his qui
fratres Saluatoris appellabãtur. Tum deinde tanq; præter hos duodecim,
ad eorũ tamẽ similitudinẽ fuissent alij quidam Apostoli, sicut & ipse erat,
D Paulus addit & dicit: Postea apparuit Apostolis omnibus, nouissime au/
tem uisus est & mihi.Sed & de his ista sufficiant.

Cap. XV. NArratio uero quã de Tatthæo promisimus,hũc habet modũ: Domi
ni ac Saluatoris nostri IESV CHRISTI diuinitas,cũ pro mirabili uir
tutis opere per omnẽ locũ celebrareť,innumeros tã de uicinis quàm de pe/
Aliâs *posítis regionibus. regrinis & longe*positis,pro remediorũ & curæ uirtutibus inuitabat, si qui
Abgarus, ἄυγαρος, ἐδέ/σσης βασιλεύς præcipue morbi alicui⁹ ægritudine laborarẽt. Vnde & rex quidã Abgarus
nomine, gentis ultra Euphraten positæ,principatũ nobiliter tenẽs,morbo
quodã corporis irremediabili(quãtũ inter homines)tenebať.Qui cũ de no
mine IESV,& de mirabilibus uirtutũ eius audisset,supplex ei p epistolã fa/
ctus exorat,misso in rẽ homine, diutini morbi uinculis,quibus tenebatur,
absolui.Sed ad præsens quidẽ à domino corporis eius cura differť:dignus
tamẽ efficitur rescripto epistolæ Saluatoris,in qua simul etiã promittitur ei,
quod nõ multo post desiderij sui cõsequeretur effectũ. Denicq; post resurre
Thomas, ctionẽ atq; ascensionẽ domini ad cœlos, Thomas Apostolus ex cõmonitio
Tatthæus, ne diuina, Tatthæũ quendã,unũ ex septuaginta discipulis,ad Edessenã ciui
tatẽ Euãgelistã & prædicatorẽ uerbi dei emittit,simul & quæ à domino pro
missa fuerãt,impleturũ.Hæc in archiuis publicis Edessenæ ciuitatis, in qua
tũc supradictus Abgar⁹ regnauit,ita descripta reperim⁹, in his chartis,quæ
gestã regis Abgari seruata antiqtus cõtinebãt. Et ut euidẽs dictorũ ueritas
fiat,

fiat,ipsarũ exemplaria epistolarũ ex Syrorũ lingua translata ponemus.
A Exemplar epistolæ scriptæ à rege Abgaro uel Toparcha ad IESVM,
& missæ Hierosolymam per Ananiam cursorem.

ABGARVS VCHANIAE FILIVS TOPARCHA, Epistola Abgari ad Christum. IESV saluatori bono,qui apparuit in locis Hierosolymorũ, S.
AVDITVM mihi est de te,& de sanitatibus quas facis, quod sine medica-
mentis aut herbis fiant ista per te, & quod uerbo tantũ cæcos facis uidere,
& claudos ambulare,& leprosos mundas,& immundos spiritus ac dæmo-
nes eijcis, & eos qui longis ægritudinibus afflictantur, curas & sanas,mor
tuos quoq; suscitas. Quibus omnibus auditis de te, statui in animo meo,
unũ esse è duobus,aut quia tu sis deus,& descenderis de cœlo ut hæc facias,
aut quod filius dei sis qui hæc facis.Propterea ergo scribẽs rogauerim te,ut
digneris usq; ad me fatigari,& ægritudinẽ meã qua iam diu laboro,curare.
Nam & illud comperi,quod Iudæi murmurãt aduersum te, & uolunt tibi
insidiari.Est aũt ciuitas mihi,parua quidẽ,sed honesta,quæ sufficiat utrisq;.

Exemplum rescripti ab IESV per Ananiam cursorem,
ad Abgarum Toparcham.

BEATVS es,quia credidisti in me,cum ipse me non uideris. Scriptum est Epistola Christi ad Abgarũ
enim de me,quia hi qui me uident, nõ credent in me:& qui nõ uident me,
ipsi credent,& uiuent. De eo aũt quod scripsisti mihi ut ueniã ad te,oportet
me omnia propter quæ missus sum hic explere, & posteaq; cõpleuero, reci
B pi me ad eũ à quo missus sum. Cũ ergo fuero assumptus,mittã tibi aliquẽ
ex discipulis meis,ut curet ægritudinẽ tuã,& uitã tibi,atq; his qui tecũ sunt,
præstet. Erat autem his epistolis adiunctum etiã hoc lingua Syrorũ,
quod infra scriptũ est.Postea uero quàm IESVS assumptus est,misit ei Iu
das,qui & Thomas,Tatthæum Apostolum unũ ex septuaginta.Qui cum
uenisset,manebat apud Tobiam filiũ Tobiæ.Vt autẽ audiuit de eo Abga
rus,& nunciatũ est ei quod uenisset Apostolus IESV, secundũ quod ei scri/
pserat: & cœpisset Tatthæus in uirtute dei curare omnem languorem &
infirmitatẽ,ita ut omnes mirarẽtur:Abgarus,consideratis mirabilibus quæ
faciebat,recordatus est quod ipse esset de quo sibi IESVS scripserat,dicens:
Cum autẽ fuero assumptus,mittam tibi aliquẽ de discipulis meis,qui ægri
tudinem tuam sanet.Et uocans ad se Tobiam,apud quem manebat,ait ad
eum: Audiui quod uir quidam potens uenit,& manet in domo tua,adduc
eum ad me.Cumq; rediisset Tobias ad Tatthæum,dixit ei: Abgarus To-
parcha uocauit me ad se,& dixit mihi,ut te ad eum perducam,ut cures eũ.
Et Tatthæus: Veniam (inquit) quoniam maxime propter ipsum missus
sum. Postera igitur die Tobias,mane,assumpto Tatthæo,uenit ad Abga
rum. Et cum iam fuisset ingressus præsentibus primatibus suis, statim in
ingressu uisum est Abgaro diuini nescio quid splendoris in uultu Apo-
stoli

C ſtoli Tatthæi. Quod cũ uidiſſet Abgarus, adorauit Tatthæum: ſuper quo admirati ſunt omnes qui aſſiſtebant regi. Ipſi emꝫ nihil horũ uidebãt, quia ſoli Abgaro fuerat oſtenſum, qui & dicere cœpit ad Tatthæum: Vere diſcipulus es IESV filij dei: qui mihi dixerat: Mitto tibi aliquẽ de diſcipulis meis, qui te curet, & uitam tibi præſtet. Et Tatthæus reſpondit: Quia magnifice credidiſti in eum qui me miſit, propterea miſſus ſum ad te. Et ſi perman-ſeris in fide eius & credulitate, præſtabũtur tibi omnia deſideria cordis tui. Tum & Abgarus ad eum: Vſquequaqueadeo (inquit) credidi ei, ut & Iudæos qui eum crucifixerunt, uelim (ſi ulla mihi adeſſet tanta exercitus copia) trucidare, & ſi nõ Romani regni autoritas impediret. Et Tatthæus ait ad hæc: Dominus noſter uoluntatẽ patris ſui impleuit, qua impleta, aſſumptus eſt rurſus ad patrẽ. Dicit ei Abgarus: Et ego ſcio, & credo in eũ & in patrẽ eius. Et Tatthæus: Propterea (inquit) pono manũ meã ſuper te in nomine eius. Et cũ hoc feciſſet, ſtatim omni ægritudinis morbo quo tenebatur, abſoluitur. Miratus eſt aũt Abgarus, quod ſicut uerbis audierat de IESV, ita rebus & operibus reperit per Tatthæum diſcipulũ eius impleri, qui cum abſq; medicamentis & herbis curarat. Non ſolum autẽ illum, ſed & Abdon quendã

Aliâs Abdei *Abdiæ filium podagra laborantẽ, cum ſe ueſtigijs eius aduolueret, manus impoſitione curauit. Multosq; alios urbis illius ciues uarijs obſeſſos incom-

D modis ſanauit. Et ſic opera magna & miranda perficiẽs, prædicabat uerbũ dei. Poſt hæc autẽ Abgarus ait ad Tatthæũ: Tu (inquit) cũ uirtute dei hæc facis, & nos omnes uidentes admiramur. Verum quæſo te, enarra mihi de aduẽtu domini quomodo factus ſit, & de uirtute eius, in qua faciebat hæc quæ audiui. Et Tatthæus: Nunc quidẽ tacebo: uerum, quia uerbũ miſſus ſum prædicare, craſtino cõgrega mihi omnes ciues tuos, & corã ipſis prædicabo, & ſeminabo in eis uerbum uitæ uel aduẽtus IESV, quomodo fuit, & cur, uel qua de cauſa miſſus eſt à patre, & de uirtutibus operũ eius, uel de myſterijs quæ loquutus eſt in hoc mundo, & in qua uirtute hæc fecit. Sed & de noua eius prædicatione, & quod ita paruus & humilis, & quomodo ita ſe humiliauit, & depoſita maieſtate paruifecit deitatẽ ſuam, ita ut & in crucem ageretur, & in infernum deſcenderet, & diſrumperet ſepem, quam à ſeculis nemo diſruperat, & mortuos ſuſcitaret. Qui deſcendit quidẽ ſolus, aſcendit autem cum grandi multitudine ad patrem ſuũ. Iuſſit ergo Abgarus, ut maturè omnes ciues cõuenirent, & audirẽt prædicationem Tatthæi. Et poſt hæc iuſſit ei dari aurum & argentum: ſed ille non accepit, dicens: Si noſtra reliquimus, quomodo accipiemus aliena? Geſta ſunt autem iſta

Aliâs quadrageſimo & tertio anno. *quadrageſimo & tertio anno. Hæc non inutiliter (ut puto) à nobis ad uerbum ex Syrorum lingua interpretata, hunc in noſtris libris tenebunt locũ.

EVSEBII PAMPHILI CAESARIENSIS LIBRI primi hiſtoriæ eccleſiaſticæ, tralatore Ruffino preſbytero, FINIS.

Elenchus

A

ELENCHVS CAPITVM SECVNDI LIBRI HISTORIAE ECcleſiaſticæ Euſebij Cæſarienſis.

De uita & inſtitutione Apoſtolorũ poſt aſcenſionem domini. Caput. I
Quemadmodum Tiberius de CHRISTO edoctus à Pilato, commotus ſit. Cap. II
Vt in omnem mundum breui tempore diffuſa de CHRISTO prædicatio ſit. Cap. III
Quemadmodũ poſt Tiberium Caius Cæſar regem Iudæorũ conſtituerit Agrippam, Herodi perpetua pœna deportationis impoſita. Cap. IIII
Vt Philo pro Iudæis ſuſceperit legationem ad Caium. Cap. V
Quanta acciderint Iudæis grauia poſt temeritatem crucis in CHRISTVM. Caput VI.
Vt Pilatus quoq; ſemetipſum morte damnarit. Cap. VII
De fame temporibus Claudij. Cap. VIII
Martyrium Iacobi Apoſtoli. Cap. IX
Vt Agrippa & Herodes Apoſtolos perſequuti, diuinam continuo ſenſerint uindictam. Cap. X
De Theoda qui deprauauerat populum. Cap. XI
De Helena regina Adiabenorum. Cap. XII
De Simone mago. Cap. XIII
De prædicatione Petri Apoſtoli apud urbem Romam. Cap. XIIII
De euangelio ſecundum Marcum. Cap. XV
Vt primus Marcus per Aegyptũ CHRISTI noticiã prædicarit. Cap. XVI
Qualia de abſtinentibus apud Aegyptum Philo ſcribat. Cap. XVII
Quanti ad nos Philonis peruenerint libri. Cap. XVIII
Cuiuſmodi clades compreſſerint Iudæos ipſo die Paſchæ. Cap. XIX
Qualia etiam ſub Claudio Hieroſolymis geſta ſint. Cap. XX
De Aegyptio, cuius actus Apoſtolorum faciunt mentionem. Cap. XXI
Quemadmodum de Iudæa Paulus Romam miſſus in uinculis, omni culpa liberatus ſit. Cap. XXII
Vt ſit Iacobus paſſus, qui frater domini eſt dictus. Cap. XXIII
Quod poſt Marcum primus epiſcopus Alexandrinæ eccleſiæ ordinatus ſit Annianus. Cap. XXIIII
De perſequutione Neronis, ſub quo Paulus ac Petrus pia confeſſione decollati ſunt. Cap. XXV
Vt innumeris Iudæi malis afflicti ſint, ac nouiſſime contra Romanos arma mouerint. Cap. XXVI

Euſebij

EVSEBII PAMPHILI

CAESARIENSIS, ECCLESIASTICAE

historiæ liber secundus, Ruffino Aquileiensi interprete.

PROOEMIVM.



VAECVNQVE oportuit uelut in principijs ecclesiasticæ historiæ designari, siue de diuinitate Saluatoris, siue de antiquitate nostræ religionis, ac uetustate doctrinæ, & ut olim tradita sit Christianorum, quæ nouella uidetur, institutio: sed & de aduentu ipsius domini & saluatoris nostri nuper impleto, ac passionibus cõsummato: de Apostolorum quoq; electione, superiore libello, quanta potuimus breuitate perstrinximus. Age iam nunc, quæ etiam post ascensionẽ eius consequuta sunt, uidea
D mus, partim diuinarum scripturarum testimonijs edocentes, partim extrin secus ex his quæ fideliter in cõmentarijs, qui ad memoriam posteritatis inuenti sunt, comperimus, approbantes.

Cap. I. PRimus igitur in apostolatum pro Iuda proditore Matthias sorte con sciscitur, qui erat unus ex discipulis domini, sicut supra demonstratum est. Ordinantur autem & diaconi septem numero per orationes & manus *Diaconi septem.* impositionem Apostolorum, ministerij uiduarum gratia. In quibus Stephanus, qui & primus post dominum, statim post ordinationem suam lapidatur ab his, qui & dominum occiderunt, per quod & nominis sui σεφάνῳ donatur à CHRISTO. Tunc & deinde Iacobum, qui dicebatur frater domini, pro eo quod esset filius Ioseph, qui CHRISTI quasi pater habebatur, quoniam quidẽ desponsata ei fuerat uirgo Maria, quæ priusq; conueniret cũ eo, inuenta est in utero habens de spiritu sancto, sicut Euangelista protestatur. Hunc (inquã) ipsum Iacobũ, qui & Iustus cognominatus est ab antiquis, uirtutum merito, & insignis uitæ priuilegio, primũ historiæ tradiderunt, suscepisse ecclesiæ quæ in Hierosolymis est, sedẽ, sicut Clemens in sexto Dispositionũ libro asserit, dicens: Petrus enim (inquit) & Iacobus, & Ioannes, post assumptionem Saluatoris, quamuis ab ipso fuerint omnibus penè prælati, tamen nõ sibi uendicabãt primatus gloriam, sed Iacobũ, qui dicebatur Iustus, Apostolorum episcopum statuunt. Idem quoq; ipse in septimo

hoc est, coronã. *Iacobus Iustus episcopus Hierosolymorum* *Episcopus Apostolorum.*

A in septimo eiusdem operis libro addit de ipso etiam hæc: Iacobo (inquit) qui dicebatur Iustus, & Ioãni, & Petro post resurrectionẽ dominus omnẽ scientiã tradidit, & ipsi cæteris Apostolis: qui Apostoli illis septuaginta discipulis tradiderunt, ex quibus unus erat & Barnabas. Duos autem fuisse Iacobos constat. Vnum hunc Iustum, qui de pinna templi deiectus, fullonis uecte percussus est, & morti traditus. Alius autem est ille, qui ab Herode capite cæsus est. Huius ergo Iusti Iacobi etiam Paulus meminit, cum scribit: Alium autem (inquit) Apostolorum uidi neminem, nisi Iacobum fratrem domini. In hoc ergo tempore etiam Tatthæus (de quo supra memorauimus) secundum domini præceptum ad regem Abgarum missus, ipsum quidem ægritudine morbi corporalis absoluit, uniuersam uero ciuitatem Edessenorũ CHRISTO domino fideli satis credulitate sociauit, ita ut in hodiernũ ciuitas illa (quippe quæ ipsius domini & saluatoris meruit scripta suscipere) uelut speciali quadam CHRISTO deuotione dicata sit. Interea persequutio prima aduersus ecclesiam dei, quæ est Hierosolymis, facta sub primo martyre Stephano, omnes discipulos, exceptis duodecim, per uniuersam Iudæã, Samariamq; dispersit, seu potius (ut sancta scriptura indicat) disseminauit. Ex quibus nõnulli ad Phœnicen, & usq; ad Cyprũ atq; Antiochiam deuenerunt: qui gentibus quidem credere mysteriũ fidei
B nondum audebant, Iudæis tamen prædicabant. Interea Paulus adhuc uastabat ecclesiam, ingrediens domos, & pertrahens uiros ac mulieres tradebat in carcerem. Sed & Philippus, qui erat unus de septem, cum Stephano diaconus ordinatus, descendit Samariam, uirtute dei repletus, & prædicabat primus uerbum dei Samaritanæ genti. In quo tãta erat diuinæ gratiæ efficacia, ut etiam Simonẽ Magum suis prædicationibus consternaret, qui per idem tempus celebris famæ apud Samaritanorũ populos habebatur, ita ut uirtus dei magna esse putaretur. Sed is cum uidisset signa & miracula quæ à Philippo per diuinæ gratiæ potestatem fiebant, obstupefactus & territus cessit, & credere se in CHRISTVM, usque quo etiam baptismũ acciperet, simulauit. Quod reuera mirari dignũ est, hodieq; eodem ordine fieri ab his, qui uelut hæreditariam ab illo simulationem sectæ impurissimæ susceperunt: quiq; autoris sui artibus instituti, ecclesiam fraude qualibet ingressi, lauacrum furantur, & sancta nostra uelut alicuius morbi contagione cõmaculant. Serpit enim eorum uenenatus sermo sicut ulcus in gregibus, & occultis uerborum morsibus incautis letale uirus infundit, donec noxias eorum latebras diligentia pastoris inuestigatas, educat ad lucem: sicut & ipse Simon Petri industria comprehensus, pœnam quã merebatur, expendit. Verum per dies singulos augescente prædicatione uerbi diuini, per dei prouidentiam ex Aethiopiæ regionibus adest quidam reginæ gentis illius præpositus (moris quippe est illi nationi, etiam nunc à fœminis regi) tanq;

Iudæis prædicabant. *Saulus.* *Philippus diaconus.* *Simon Magus* *In fictos catechumenos.* *Præfectus Cãdaces reginæ Aethiopum.*

C uota

C uota in Hierosolymis redditurus. Huic Philippus, responsis sancti spiritus iussus, primo ex omnibus gentibus mysterium fidei, & sacramentū baptismi tradidit, & uelut quasdam eum deo primitias omniū consecrat nationum. Hunc opinio tenet ad patriam terram regressum, scientiā dei summi & salutarem domini nostri præscientiā indigenis gentibus (sicut sibi tradita fuerat) prædicasse. In quo rebus ipsis completa est per eum prophetia, quæ dicit: Aethiopia præueniet manus eius deo. Dum hæc ita agūtur, Paulus uas electionis, non ex hominibus, neq; per hominem, sed per reuelationem IESV CHRISTI & dei patris, qui eum suscitauit à mortuis, in Apostolatum uocatur, cœlesti ad se uoce delata.

Paulus.

INterea cum per omnē iam locum de resurrectione & mirabilibus domini IESV CHRISTI, & de ascensione eius ad cœlum felix fama loqueretur, ac per omniū aures beati huius rumoris uolueretur opinio: quoniam antiqui moris erat apud Romanos, ut prouinciarum iudices, si quid fortè noui in his, quas regebāt, prouincijs accidisset, uel principi, uel senatui nunciarent, uti ne ex his quæ gerebantur, ignorare aliquid uiderentur, de resurrectione à mortuis domini & saluatoris nostri IESV CHRISTI, quæ iam in omnem locum fuerat peruulgata, Pilatus Tiberio principi refert. Sed & de cæteris mirabilibus eius, & ut post mortē cum resurrexisset, à quàm plurimis iam deus esse crederetur. Tiberius quæ compererat, retulit ad Sena-

Pilatus ad Tiberiū Cæs. de Christo.

D tum. Senatus autem spreuisse dicitur, pro eo quod non sibi prius huius rei indicium fuerit delatum, sed autoritatem suam præuenerit uulgi sententia. Lex etenim erat antiquitus designata, ne quis apud Romanos deus haberetur, nisi Senatus decreto & sententia confirmatus. Porrò autem pro uero hoc erat quod agebat, ne diuina uirtus humanis putaretur *assertionibus indigere. Cumq; secundum ea quæ supra diximus, renuisset Senatus, Tiberius tamē tenuit sententiā suam, ut ne quid aduersum doctrinā CHRISTI contrariū moliretur. Hæc Tertullianus, uir & legum, & institutionū Romanorum peritissimus, & inter nostros scriptores admodum clarus, in Apologetico suo, quem aduersum gentes pro nostra fide scribit, hoc modo retulit: Vt de origine (inquit) aliquid retractemus eiusmodi legum: Vetus erat decretū, ne quis deus ab imperatore consecraretur, nisi à Senatu probatus. Sicut Marcus Aemilius de deo suo Alburno. Facit & hoc ad causam nostram, quod apud uos humano arbitratu diuinitas pēsitatur. Et nisi homini deus placuerit, deus nō erit. homo iam deo propitius esse debebit. Tiberius ergo, cuius tēpore nomen Christianū in seculū intrauit, annūciata sibi ex Syria Palæstina, quæ illic ueritatē istius diuinitatis reuelauerant, detulit ad Senatum cum prærogatiua suffragij sui. Senatus, quia non ipse probauerat, respuit. Cæsar in sententia mansit, comminatus periculum accusatoribus Christianorum. Hæc Tertullianus.

Senatus.

*Aliâs *assertoribus.*

Tertullianus.

Quod

A QVod profecto diuina prouidētia ita tunc Cæsaris sensibus ingessit, ut absq; ullo obstaculo in ipsis dūtaxat initijs euāgelij sermo usque quaq; percurreret. Vnde & factū est, ut repente quasi cœlitus lumen ostensum, aut radius quidam solis erumpēs totum orbem claritate superni luminis illustraret, ut compleretur illa prophetia, quæ dixerat: In omnē terram exiuit sonus eorum, Euangelistarū scilicet & Apostolorum. & in fines orbis terræ uerba eorū. Ex quo & per omnes ciuitates ac uicos immensæ multitudines, uelut messium tempore frumēta ad areas, ita ad ecclesias populi congregabātur. Quicunq; illi à parētibus traditæ sibi, morbidæ superstitionis uinculis tenebantur, per doctrinā CHRISTI, simul & per uirtutū miracula quæ fieri uidebant, recepta ueri dei noticia, tanq; à tyrannicis dominijs liberati, ad unū uerum deū & dominū creatorēq; suū, uetusti pœnitentes erroris, fideli cū confessione ueniebant. Cum igitur passim iam per omnes etiā Gentilium populos profusius effunderetur diuina dignatio, primus Cornelius apud Cæsareā Palæstinæ urbem maximā, cum omni domo sua ad fidem CHRISTI, Petro ministrante, perducitur. Iam inde quàm plurimi & alij ex gentibus apud Antiochiā ad fidem ueniunt, eorū prædicatione pertracti, quos præ seditione aduersus Stephanū cōmota, disseminatos esse per omnē locum superius edocuimus. Per quos & apud Antiochiā florentissima congregatur ecclesia, in qua erant etiā prophetici ordinis uiri quàm

Cap. III.

Cornelius, centurio.

Ecclesia apud Antiochiam.

B plurimi, cū quibus & Barnabas, & Paulus. Quibus omnibus pariter in gratia dei, & unanimitate degentibus, ibi primū discipuli, ueluti perenni fonte sumpto uocabulo, appellati sunt CHRISTIANI. Qua tempestate Agabus quidam, unus ex his qui aderant prophetis, famē magnam futuram diuinis præsagiebat oraculis. Paulus uero & Barnabas, cum ministerio à fratribus collato, quod sanctorū usibus deseruiret, Hierosolymā destinantur.

CHRISTIANI.

INterea Tiberius duobus & uiginti circiter annis sui principatus exactis, uiuendi finem fecit. Post quē Caius imperiū suscepit, & continuo Iudæorū principatū tradidit Agrippæ, simul & Philippi ac Lysaniæ tetrarchias, cum quibus & paulò post Herodis eidē pariter contulit. Ipsum uero Herodem, qui uel in Ioannis nece autor extiterat, uel in passione domini interfuerat, multis excruciatum modis, æterno damnat exilio, sicut Iosephus, in his quæ supra inseruimus, scribit.

Cap. IIII. Caius Caligula Cæsar.

HVius temporibus Philo insignissimus scriptorū florebat, qui non solū in nostra, uerū & in Græcorū philosophia primus inter primos habebatur. Hic autē genere quidem à proauis Hebræus, apud Alexandriā uero in omnibus claris & nobilibus uiris clarior ac nobilior erat. In diuinis autē legibus & patrijs institutis, quātus, qualisq; fuerit, ex his quæ nobis librorū suorū tradidit monimentis, omnibus clarū est. Quis enim digne ualeat explicare, quanta eius in liberalibus literis fuerit institutio, quanta in philoso-

Cap. V. Philo.

C phicis,quantusq; maximè in Platonicis & Pythagoricis fuerit diſciplinis, utq; omnes & qui ſecum floruerant,penè,& qui præceſſerãt,ſuperaret. Hic igitur ipſe temporibus Caij quãta Iudæis acciderint mala,quinq; uolumi/nibus exponit. Sed & de eiuſdem mentis inſania commemorat,quod in/tantum ſuperbiæ elatus ſit,ut deũ ſe uoluerit appellari. In ipſis autẽ ubi de Iudæorũ cladibus refert,ſuam quoq; legationẽ,quam pro cõtribulibus ſuis Iudæis detulit ad urbem Romã,deſcribit.Et quod perorans apud Caium pro patrijs legibus,nihil amplius quàm irriſionem retulerit domũ, imò & penè periculum mortis incurrerit.Sed & Ioſephus meminit horum in deci mooctauo Antiquitatũ libro,talia quædam ſcribens:Et quidẽ cum ſeditio apud Alexandriam fuiſſet exorta inter Iudæos & Græcos,terni ab utriſq; partibus legati mittũtur ad Caium,in quibus pro parte Græcorũ erat qui/dam legatus Appion nomine. Qui cũ in cæteris quàm plurimis inſimula/ret Iudæos,tum maxime quod honorem Cæſari nõ deferrent,ut moris eſt facere omnibus qui Romanis faſcibus ſubiacẽt.Hic ergo aiebat:Neq; aras Caio,neq; templa conſtituũt,neq; alia huiuſmodi,in quibus ei diuini ho/nores à prouincialibus deferuntur.Sed ſoli ſunt,qui neq; ſtatuas ei decer/nunt,neq; ſacramentũ nominis eius obſeruãt. Cumq; hæc & alia grauiora allegaret Appion,per quæ cõcitari crederet Caiũ, Philo,qui legationi præ/erat Iudæorũ,uir in omnibus magnificus,Alexandri Alabarchæ frater,phi loſophiæ nõ ignarus,potentiſſime purgauit obiecta.Sed abiecit eũ Caius, & iubet ilico è conſpectu ſuo abſcedere. Tunc iracũdia repletus,ſecum ipſe rimatur,quid in eos conferat mali. Egreſſus autẽ Philo cum iniuria, ait ad Iudæos qui ſibi adſtabant:Bono animo nos eſſe oportet,quibus iratus eſt Caius:quia neceſſe eſt adeſſe diuinum,ubi humanũ ceſſat auxilium. Hæc quidem Ioſephus.Sed & idem Philo in ipſo libro,quẽ de legatione conſcri pſit,ſigillatim de omnibus quæ à ſemetipſo geſta ſunt,refert. Ex quib⁹ illa ſola cõmemorabo,quæ legentibus euidenter in Iudæos, diuinam pro pia/culis,quæ aduerſum CHRISTVM auſi ſunt,indicent ultionem.

Philonis libri quinq; de ca/lamitatibus Iu/dæorum.

Philo legatus Iudæorum ad Cæſarem.

Appion.

Eiuſdem ſci/licet Caij.

Liber Philonis de legatione ſua ad Caium Cæſarẽ.

Cap. VI.

Iulianus.

Pilatus.

PRimo quidẽ temporibus Tiberij,refert in urbe Roma Iulianũ quẽdã magni apud imperatorẽ loci,uniuerſam eorũ gentem ſummo niſu in/terimere uoluiſſe. In Iudæa autẽ Pilatum (ſub quo in Saluatorem facinus admiſſum eſt) dum templum quod in Hieroſolymis tunc adhuc manebat integrum,prophanare tentaret,maximis eos perturbationibus agitauiſſe. Sed & poſt Tiberij occaſum,Caium refert ſucceſſorẽ eius,cũ cæteris quàm plurimis,tum etiam Iudæorũ genti acerbiſſimũ extitiſſe. Quod præſtò eſt etiam ex ipſius ſcriptoris ſermonibus diſcere. Multa quidẽ (inquit) erat in Caio ingenij prauitas,qua erga oẽs homines,tum præcipue erga Iudæo/rum gentem ferebatur, & ſpeciali quadam ſæuitia loca eorũ quæ in diuinis habent ſupplicationibus cõſecrata,incipiens ab Alexandria,diripi,& cõtra religionẽ

Philonis uer/ba de Caio Cæ/ſare.

A religionem moremq; gentis prophanari iubet,ſtatuis ſuis & ſignis ea atq; imaginibus replens. Templum quoq; ſanctæ ciuitatis,quod ſolum mane/bat totius prophanæ contagionis intactum, & à maioribus perduraverat aſylum,cõmutare in templum proprij nominis auſus eſt, ut ædes Iouis no biliſſimi noui dei Caij uocaretur. Sed & alias innumeras clades, & ultra omnes Tragicos luctus apud Alexandriã Iudæis irrogatas eſſe ſub Caio, in ſecundo operis ſui De uirtutibus libro, uir memoratus exequitur. Nec non & Ioſephus conſona huic de Pilati temporibus ſcribens, pro piaculis Saluatoris quæ uniuerſæ genti acciderunt mala,audi ut etiam ipſe in ſecun do Iudaici belli defleat libro:Is autem (ait) qui miſſus eſt in Iudæam à Ti berio,procurator Pilatus,noctu uelatas Hieroſolymã introferri imagines Cæſaris iubet,ac ſtatui.Quod ubi dies exortus eſt,magnã perturbationem Iudæorum populis excitauit,ſtupentibus & perturbatis ad nouam faciem rerum.Conijciebant nanq; ex hoc,quod ſpernerentur & cõculcarentur iam leges ſuæ,& omnia inſtituta maiorũ, quibus nihil tale haberi intra mœnia urbis illius fas erat. Sed hoc eſt ſolũ nimirũ in quo eos impiæ profeſſionis ſuæ uelox uindicta damnauit,pro eo quod ſecundũ Euangelij relationem ſimul gens conclamauit uniuerſa: Non habemus regem niſi Cæſarẽ.Tum deinde idem ſcriptor aliam quoq; in eos delatam cõmemorat ultionem,di

B cens:Poſt hæc autẽ etiam alia in eos incidit perturbatio,pro eo quod ſacrũ ærariũ patria lingua,quod apud eos Corbonas appellat,contra fas in uſus cõmunes publici aquæductus prorogari uiderẽt,qui à trecẽtis ſtadijs dedu cebatur.pro quo nimia indignatione populus mouebatur.Cumq; adeſſet Pilatus Hieroſolymis,audent adire eũ,& clamoribus fatigare. At ille (præ uiderat enim ſeditionẽ futurã) milites habitu plebeio obtectis armis multi tudini immiſcuit,præcepto eis dato,ne ut gladijs in ſeditioſos,ſed fuſtibus uterẽtur.Igitur ubi tẽpus fuit, ſigno de tribunalibus dato,cædi proſterniq; cœperunt,nõnulli uerberantium uulneribus:plurimi autem dum in fugam conuerſi proruũt,propria conſtipatione perculſi, periere:reliqui uero diſper ſi,& ſuorũ funeribus deterriti,uim doloris ſilẽtio depreſſere. Multas præte rea clades in Hieroſolymis eis obueniſſe,dũ nouis ſemp rebus ſeditioſius ſtudent,idem ſcriptor exponit,oſtendens quod ex admiſſi ſacrilegij tempo re,nunq; ab eis ſeditionũ furor, nunq; bella mortesq; ceſſarunt,uſquequo ultimũ & exitiabile malũ temporibus Veſpaſiani eos obſidionis incluſit.

Sãcta ciuitas, Hieroſolyma

Philonis liber de uirtutibus Caij Cæſaris.

Cap. VIII.

Pilatus.

IGitur Iudæos pro commiſſo ſcelere ultio diuina damnabat. Sed & Pila/tus,qui in Saluatorem iniqui iudicis functus eſt officio,ijſdem tempori bus Caij,tantis ac talibus malorum cladibus cruciatus eſt,ut propria ſe ma nu tranſuerberans,nephariam uitam ui abiecíſſe referatur. Nec enim pote rat tanti piaculi miniſter impunitus euadere. Sicut in hiſtorijs Græcorum reperimus, eorum duntaxat, qui Olympiadas ſcribunt, & annales rerum

C gestarum libros ad posteritatis memoriam condunt.

Cap. VIII. SEd enim Caio quatuor annis,nec integris,principatu ministrato, Clau dius imperator succedit,sub quo fames satis dira uniuersum orbem ter ræ obtinuit.Hoc tamen ita futurum, longe ante nostri prophetæ prædixe rant.Sicut in Actibus Apostolorum refertur, Agabum quendam prophe tam,famem magnam futuram sub imperatore Claudio denunciasse. Ve rum Lucas,qui hæc de Agabo refert, coniungit etiam hoc,quod per Pau lum & Barnabam,fratres qui erãt Antiochiæ,pro uiribus unusquisq; sum ptũ miserint sanctis habitantibus Hierosolymã.Et post hæc addidit,dicẽs:

Agabus.

Cap. IX. IN illo autem tempore(sine dubio tempus quod sub Claudio fuit, cum fames erat designata)immisit(inquit)Herodes rex manus suas affligere aliquos de ecclesia, & interfecit Iacobum fratrem Ioannis gladio. De hoc autem Iacobo Clemens Alexandrinus etiam historiam quãdam dignam memoria, in septimo Dispositionum suarum libro,scribit, perlatam ad se usq; ex traditione maiorum: Quoniamquidem (inquit) & is qui obtulerat eum iudici ad martyrium,Iacobum scilicet, motus etiam ipse confessus est se esse Christianũ.Ducti sunt (inquit)ambo pariter ad supplicium.Et cum dũcerẽtur,in uia rogauit Iacobum dare sibi remissionem.At ille parumper deliberans: Pax tibi (inquit) & osculatus est eum. Et ita ambo simul capi te plexi sunt.

Iacobus frater Ioannis.

Remissio.

Cap. X. SEd tunc,inquit (ut ait scriptura diuina) uidens Herodes quia de Iacobi nece gratum esset Iudæis,addidit adhuc,& Petrum cõiecit in carcerem, sine dubio etiam ipsum punire uolens,nisi diuinũ affuisset auxilium. Quo angelus ei noctu assistens, mirabiliter eum uinculorum nexibus soluit, & ad ministerium prædicationis ire liberum iussit. Et cum Petro quidem hæc gesta sunt.Regis uero facinus in Apostolos perpetratum,dilationem non patitur ultionis,sed continuò uindex adest diuinitus dextera,sicut hi storia in Apostolorum Actibus conscripta nos edocet: Cum (inquit) Cæ saream descẽdisset Herodes, & in die solenni præclara uestę regia indutus, pro tribunali consedisset,ac de sublimi cõcionaretur ad populum. Cumq; populus acclamaret ei, dei uoces, & non hominis,statim (inquit) percussit eum angelus dei,eo quod non dederit gloriam deo: & scatens uermibus, expirauit.Miraculo autem dignum est, tantam consonantiam diuinarum scripturarum,cum historiographo gentis illius deprehendi. Ipse etenim Io sephus de eisdem commemorans decimonono libro Antiquitatum, his quibus infra scriptum est,hæc sermonibus refert: Tertium (inquit) annum imperij Iudææ totius expleuerat, cum forte Cæsaream, quæ prius πύργος στράτωνος uocabatur,aduênit. Vbi cum in honorem Cæsaris spectacula ci uibus æderet,uotiuo ,ut uidebatur, salutis Cæsaris die: cumq; illuc to tius prouinciæ uiri honore & facultatibus præditi conuenissent, secundo specta

Petrus in carcerẽ cõijcitur

Herodis mors.

Iosephus hoc de Agrippa scribit cap. 8 lib.19.

hoc est, Turris Stratonis.

culorum

A culorum die,indutus uestę fulgenti, ex auro argentoq; mirabiliter conte xta,incipiente die procedit ad theatrum.Vbi cum primo solis radios argen teæ uestis gremio suscepisset,repercusso splendore , duplicatam spectanti bus lucem fulgor metalli uibrantis effudit,ut intuentibus perstringeret a ciem terror aspectus , & per hoc plus aliquid de eo quàm humanæ natu ræ est,artifex arrogantia mentiretur: ilico adulantis uulgi concrepant uo ces,honorem sonãtes,sed exitium conferentes, & hinc atq; hinc caueis con clamantibus deus compellatur, utq; fieret propitius, suppliciter exoratur, dicentibus populis, quod nunc usq; ut hominem te timuimus, sed ex hoc iam supra humanam naturam te esse fatemur. Sed rex acclamationẽ con tra fas habitam non repressit , nec impietatem illicitæ adulationis exhor ruit, donec respiciens paulò post imminentẽ atq; insistentẽ capiti suo uide ret angelum:eumq; sensit continuò exitij sui ministrum,quẽ prius nouerat prouisorem bonorum.Et ecce repente cruciatus eum ex dolore incredibili uentris atq; inflatione corripuit:respiciensq; ad amicos:En (inquit)ille ego deus uester,ecce propellor confestim & deturbor ex uita, quoniamquidem diuina uirtus nuper collatas in me falsas arguit uoces.Et qui modo immor talis dicebar à uobis,præceps iam iamq; rapior in mortem. Sed suscipien da est sententia quam deus statuit. Nam & uiximus haud contemnendi,

B & longæuitatẽ,quæ beata putatur,expleuimus.Et cum hæc dixisset,ui do loris uehementius agitatus,instanter ad palatium reportatur. Cumq; di uulgatum esset,eum propediem moriturum, ingens multitudo totius æta tis & sexus conueniens, more patrio super cilicia strati , omnipotenti deo pro regis incolumitate supplicabant.omnis autem domus regia planctí bus & gemitibus personabat. Cum interim rex ipse in excelso solario recu bans,& deorsum respiciens, ac pronos prostratosq; omnes cum fletibus præuidens, ne ipse quidẽ temperabat à lachrymis. Verũ continuis quinq; diebus uentris doloribus cruciatus,uitam uiolenter abrupit, quinquagesi mum ætatis & quartum agens annum, regni uero septimum . Quatuor etenim sub Caio Cæsare annis regnauerat, Philippi tetrarchiam tribus annis obtinens,quarto autem etiam Herodis sibi adiungens, tribus autẽ reliquis annis sub Claudio Cæsare exactis. Cum in cæteris quàm plu rimis Iosephum,tum in his tam integrè diuinæ scripturæ concordare ual de miratus sum. Quod uero uidetur in solo regis uocabulo uariare , cum & tempus,& actus, & res eundem ostendat fuisse,possibile est, ut sicut in alijs quàm plurimis Iudæorum nominibus inuenimus, etiam hunc dupli ci uocabulo nuncupatum , quorum altero Lucas noster,altero usus sit Io sephus. Verum quoniam rursum Lucas in Actibus Apostolorum intro ducit Gamalielem , cum de Apostolis in Iudæorum consensu deliberatio fieret, hoc ipso in tempore dicentem: Quia surrexit Theodas quidam, di

Eusebius putat Agrippã etiã Herodis nomen habuisse.

cens se esse magum quendam,qui destructus est, & omnes qui sequebantur eum,dissoluti sunt, age etiam de hoc,quid Iosephus in hoc eodem libro scripserit,proferamus.

Cap. XI. Cuspius Fadus. Theodas impostor.

FAdo (inquit) Iudæam procurante, deceptor quidam Magus Theodas nomine,persuadet populi multitudinem, sublatis proprijs facultatibus urbe excedere,& ripas Iordanis fluminis obsidere. Dicebat autem se etiam prophetam esse, & posse uerbi sui præcepto fluuij fluenta dirimere, & facilem sectatoribus suis fluminis transitum dare. Quæ cum diceret,multos decepit. Fadus uero non in longum uecordiæ eius indulsit,sed immittit equitum turmã,quæ ex improuiso irruens super eos, quàm plurimos quidem perêmit,multos tamen & uiuos cepit,ipsius autem Theodæ caput desectum,Hierosolymam reportauit.

Cap. XII.

POst hæc idem scriptor etiam de fame,quæ sub Claudio facta est, hoc modo memorat. Per idem tempus (inquit) fames magna obsederat etiam Iudæam. Qua tempestate regina nomine Helena, multis pecunijs comparatum frumentum de Aegypto,& Hierosolymã delatum,indigentibus ministrabat. Quid tam consonans,tamq; cõcordans,quàm hæc sunt cum illis quæ in Actibus Apostolorum scribuntur,ubi dicitur: Quia discipuli qui erant Antiochiæ,prout potuit unusquisq;, miserunt in ministeriũ sanctis habitantibus in Iudæa,deferendum per manus Barnabæ ac Pauli,ac per presbyteros dispensandum. Helenæ uero huius, cuius historiographus intulit mentionem, etiam nunc extat sepulchrum nobile pro portis Hierosolymorum. Regnasse autem apud Adiabenorum gentem refertur.

Helena Adiabenorum regina.

INterea cum fides domini & saluatoris nostri IESV CHRISTI per omnium cresceret mentes,& per dies singulos religionis propagarentur augmenta,nequaq; quiescit hostis salutis humanæ:sed urbem maximam, quæ est caput omnium,præuenit,& Simonem illum, de quo in superioribus diximus,euocat. Cuius nepharijs artibus adminicula ipse maiora supponitans,plurimos urbis illius ciues, in erroris eius uincula coniecit. Designat hæc uir in scriptoribus nobilis, non multo post Apostolorum tempus exortus IVSTINVS, de quo suis in locis quæ competit, assignabimus. Hic igitur in Apologetico, quem pro fide nostra ad imperatorem Antoninum scribit, de his hoc modo refert: Et post ascensionem (inquit) domini ad cœlum, instigabant dæmones quosdam hominum, qui dicerent se deos esse, quos nos fugauimus. Simon denique quidam Samaritanus, de uico qui dicitur Gyttho, sub Claudio Cæsare magicis artibus, & ope dæmonum sublevatus, in urbe uestra, quæ regnum omnium tenet, quàm plurimis per phantasias deceptis, deus decretus est, & simulacri apud nos quasi deus honore donatus est in flumine Tyberis inter duos pontes collocati,habentis etiam titulum Latinis literis scriptum: Simoni

Simon Magus.

Iustinus.

SIMONI DEO SANCTO, quẽ & omnes penè Samaritæ,nõnulli etiam ex cæteris gentibus tanq; summũ deum,& adorãt,& cõfitentur. Sed & Selenen quandam erroris eius ac deceptionis comitem,quæ prius in prostibulo steterat apud Tyrum urbem Phœnicis cum ipso uelut primã quandam mentẽ consecrauerũt. Hæc quidem Iustinus. Consona uero huic etiam Irenæus scribit in primo Aduersus hæreses libro, in quo uel quis ipse fuerit Simon,uel quàm impura eius opera atq; doctrina, plenius refert,quæ multum est ut hic inseramus,cũ liceat uolentibus ea scire per singula ex ipsis supradicti Irenæi libris,uel de hoc,uel de cæteris autoribus diuersarum hæreseon,& de uenenatis eorum dogmatibus diligentius noscere. Caput igitur totius prauitatis,& principiũ omnis hæresis à Simone cœpisse accepimus. Ex quo usq; in hodiernũ sectatores eius, simulantes adire se purissimam Christianorũ philosophiam,quam uident apud omnes pro castitate uitæ, & instituti sanctitate mirabilem, superstitionis idolorum (quam deserere uidentur)rursum uinculis innectuntur, colentes ac uenerantes picturam & imaginẽ Simonis,& illius, quam ei sceleris ac turpitudinis extitisse sociam diximus,Selenen. His incensos odores offerunt, his sacrificia & libamina impura delibãt. Sed & hijs adhuc neqora & execrabiliora cõmittũt. Aiunt enim esse quædam apud se ineffabilia,quæ cum primo quis audierit, mẽte excedat,& eorũ quasi uirtute perculsus,uelut attonitus maneat,& usque ad dementiam ueniat. Quæ cum ita sint,aiũt impossibile esse,uel scripturæ ea tradi,uel ore ac labijs proferri. Hæc qui audit,pro ueneratiõe ita se habere rem credit. Porrò aũt uere uerba illa huiusmodi sunt, quæ pro impuritate & obscœnitate sui,castis & pudicis auribus execrabilia,& penitus horrescẽda ducantur. Quicquid enim illud est turpe & impurum,quod excogitari à quoquã potest, omni hoc impurius esse traditur. Quod inquinatissimæ huius hæresis mystice tectum apud se reseruari pollicentur arcanum, infelicibus per hæc mulierculis & peccatis (ut ait Apostolus) oneratis,detestabiliter illudentes. Hunc igitur talium malorum patrem & autorem per idem tempus, Simonem ex apparitorum suorum numero diabolus suscitans, ad urbem maximã ire compulit Romam,ut ibi potentissimis athletis domini ac saluatoris nostri IESV CHRISTI Apostolis, in hoc ipsum ab eo subrogatis,obsisteret. Sed diuina uirtus & gratia (in maximo præcipue certamine) nunq; deserit suos,quæ incensam maligni flammã tota celeritate restinguit,& omnem altitudinem destruit attollentem se aduersum scientiam dei. Propter quod neq; Simon,neq; alius quis congressus tunc aduersus Apostolos domini potuit obtinere:quia ueritatis lux & uerbi diuini claritas,quæ ob salutem hominum nuper obfulserat,per Apostolos suos totius mendacij discussa caligine,de humanis mentibus ignorantiæ tenebras effugabat. Denique supradictus Magus, ueri luminis fulgore perculsus, cæcitatem

Selene.

Irenæus.

Opus Irenæi aduersum hæreses,quinq; libris distinctũ.

Hæresis Simonis Magi.

C cæcitatem continuo malè ſanæ mentis incurrit: quippe qui iam & prius in Iudæa per Apoſtolum Petrum, de his quæ gerebat ſceleribus confutatus, tranſmarinã aggreſſus eſt fugam, & ab Oriente ad Occidentẽ uſq; pertendit, nuſq; ſibi uitam, niſi in fugæ præſidio ſperans. Is igitur urbem Romã ingreſſus, utens adminiculo aſſiſtentis ſibi, & adhærentis dæmoniacæ uirtutis, quam πάρεδρον uocant, breui tempore in tantum malorum uenit profectum, ut etiã ſimulacri à ciuibus Romanis tanq; deus honore potiretur.

πάρεδρος.

Cap. XIIII. SEd non in longũ permanet, fraude quæſita diuinitas. Continuo nanq; in ipſis Claudij temporibus, clementia diuinæ prouidentiæ probatiſſimum omniũ Apoſtolorũ & maximum, fidei magnificẽtia & uirtutis meri to primorũ principem Petrum, ad urbem Romã, uelut aduerſum humani generis cõmunẽ pernicie repugnaturũ deducit, ducem quendã & magiſtrũ militiæ ſuæ, ſcientẽ diuina prælia gerere, & uirtutũ caſtra ductare. Iſte aduenies ex Oriẽtis partibus, ut cœleſtis quidã negociator, mercimonia diuini luminis, ſi quis ſit comparare paratus, aduexit, & ſalutaris prædicatiõis uerbo primus in urbe Roma euãgelij ſui clauib⁹ ianuã regni cœleſtis aperuit.

Petrus Romã uenit.

Cap. XV. IGitur cum Romanæ urbi clarum uerbi dei lumẽ fuiſſet exortum, Simonis quidem tenebræ cum ſuo autore reſtinctæ ſunt. Sermo autem ueritatis & lucis, qui per Petrũ prædicabatur, uniuerſorũ mentes placido illuſtrauit auditu, ita ut quotidie audientibus eum, nulla unquam ſatietas fieret.

D

Marcus Euangeliſta. Vnde neq; auditio eis ſola ſuffecit. ſed Marcum diſcipulum eius omnibus precibus exorãt, uti ea quæ ille uerbo prædicabat, ad perpetuam eorũ commonitionem habendã, ſcripturæ traderet, quo domi, foriſq; in huiuſcemodi uerbi meditationibus permanerẽt. Nec prius ab obſecrando deſiſtunt, quàm quæ orauerant, impetrarẽt. Et hæc fuit cauſa ſcribendi, quod ſecundũ Marcũ dicitur euangelium. Petrus uero, ut per ſpiritũ ſanctum religioſo ſe ſpoliatũ comperit furto, delectatus eſt, fidem eorũ per hæc deuotionemq; conſiderans, factumq; cõfirmauit, & in perpetuũ legendã ſcripturam eccleſijs tradidit. Clemẽs in ſexto Diſpoſitionũ libro, hæc ita geſta eſſe deſcribit.

Clemens.

Papias. Cuiq; ſimile dat teſtimoniũ etiã Hierapolites epiſcopus nomine Papias, qui & hoc dicit, quod Petrus in prima epiſtola ſua, quã de urbe Roma ſcripſit, meminerit Marci, in qua tropicè Romã Babyloniã nominarit, cum dicit: Salutat uos ea quæ in Babylone eſt electa eccleſia, & Marcus filius me⁹.

Roma, Babylon.

Cap. XVI. Marcus Alexãdrinis Chriſtũ prædicat. HVnc autem Marcum tradunt primũ ad Aegyptum perrexiſſe, atq; ibi euangeliũ quod ipſe cõſcripſerat, prædicaſſe, & ipſum primũ eccleſiã apud Alexandriã cõſtituiſſe. Tanta aũt referẽ multitudo credentiũ uirorũ ac mulierũ, primo ingreſſu exẽplo ſobrietatis eius & cõtinẽtiæ cõgregata, ut etiã cõuerſatio eorũ qui p ipſum crediderãt, & uita totius abſtinẽtiæ, ac frugi eorũ, ſobriaq; cõuiuia, librorũ memoriæ mãdarẽtur à uiro diſertiſſimo Philone quẽ ſermo tenet tẽporibus Claudij Imp. Romã ueniſſe, & Petrum

Philo.

A trum Apoſtolum uidiſſe, atq; eius adhæſiſſe colloquijs, uerbum dei prædicantis. Quod ualde eſt ueriſimile, quia & ſcripturam iſtam quã diximus, poſterioribus ab eo temporibus conſtat eſſe compoſitam. In qua euidentiſſimè omnia eccleſiæ inſtituta complectitur, quæ & tunc tradita ſunt, & in hodiernũ ſeruantur à nobis. Sed & abſtinentium uitas, eorũ duntaxat, qui nunc in eccleſijs uel monaſterijs degunt, deſcribit ad liquidum. Vnde planè manifeſtiſſimè proditur, non ſolum ſciens quæ noſtra ſunt, ſed & ample ẽtens: quippe qui diuinis laudibus extulit ſui temporis Apoſtolicos uiros, ex Hebræorum (quantum intelligi datur) præcipue genere credentes: quoniam quidem conſtat, quod hi qui ſub Apoſtolis ex Iſrahelitis credebant, Iudaicis adhuc inſtitutionibus, & legis obſeruationibus inhærebant.

Apoſtolici uiri ex Hebræorum genere.

HIc igitur deſcribẽs hæc in libello, quẽ De uita theoretica uel ſupplicum adtitulauit, nihil omnino de ꝓprio uel extrinſecus addidit, ſed primo omnium uiros ipſos cultores, & fœminas cum ipſis, ait cultrices appellari. Cauſam uero huius uocabuli, uel ex eo ductam, quod cõuenientium ad ſe animas, tanq; rudes & agreſtes excolerent, uel quod erga dei cultũ pura & integra cõſcientia perdurarẽt. Quod nomẽ ſiue ipſe impoſuit primus illis, ex ipſorum actibus colligens, ſiue uere in initijs ita appellabãtur, qui ſecundum euangelium uiuebant, anteq; Chriſtianorum appellatio per omnem

Cap. VII. περὶ βίου θεωρητικοῦ ἢ ἱκετῶν. *Cultores.* *Cultrices.* *Chriſtiani.*

B locũ diffunderetur, nihil intereſt, dummodo ex ipſis rebus nomẽ ad quos pertineat, cõprobetur. Dicit ergo primo omniũ, quod renuncient cunctis facultatibus ſuis, qui ſe ad huiuſcemodi philoſophiã dederint, & bonis ſuis quibus intereſt, cedãt. Tum deinde, qd omnes etiã uitæ ſollicitudines proculabijciant, & extra urbem egreſſi, in hortulis, uel exiguis quibuſq; agellulis degant, refugientes imparis propoſiti conſortia, & uitæ diſſimilis contubernia, ſcientes impedimento eſſe hæc, arduum uolentibus iter uirtutis incedere. Tali quippe ordine calore fidei incitati hi qui primitus credebant, uitam duxiſſe memorantur, ſicut euidenter in Actibus Apoſtolorum legimus ſcriptum, quia omnes qui credebant ſub Apoſtolis, poſſeſſiones ſuas & prædia uendentes, precia ponebant ante pedes Apoſtolorum, & diuidebantur unicuiq; prout opus erat, ita ut nõ eſſet quiſq; in eis egens. Quia ergo & hic ſimilia ſcribit geri ab his, qui apud Alexandriam credebant, ſicut illi qui in Hieroſolymis ante crediderant, certum eſt quod idem actus, eademq; inſtitutio, eandem ſine dubio & religionis fidem deſignet. *Deniq; libro ipſi (de quo ſupra diximus) tale initium dedit: In multis (inquit) eſt orbis terræ partibus hoc genus hominũ. Oportebat nanq; perfecti huius boni participem fieri omnẽ Græciam, omnemq; Barbariem. In Aegypto tamen maior eſt copia per ſingula quæq; territoria, præcipue autẽ circa Alexandriam. Nam optimus quiſq; ex omnibus locis, uelut ad uberis patriæ glebam feſtinus accurrit colonus. Regio quædam eſt philoſophiæ magis

**Initium libri Philõis De uita noſtrorũ, id eſt, de Apoſtolicis uiris, quẽ inſcripſit, De uita cõtẽplatiua ſupplicum, quod uidelicet cœleſtia cõtẽplẽtur, & ſemper deũ orẽt, ut inquit Hieronymus.*

ὧν ᾧ μονάμενοι τὰ τοῦ σεμνοῦ βίου μυστήρια πλοῦσι, μηδεὶς μηδὲν κωμίζοντες, μὴ πορφύραν, μὴ στίλβον, μὴ τέλλῳ ἄλλῳ ὅσα πρὸς τὰς τοῦ σώματος χρείας ἀναγκαῖα, ἀλλὰ νόμους καὶ λόγια θεοπνεύστα διὰ προφητῶν ὕμνους, καὶ τἄλλα οἷς ἐπίσημον καὶ θεοσέβεια συναύξονται καὶ πλατύνεται. τὸ δὲ ἐξ ἑωθινοῦ μέχρις ἑσπέρας διάστημα σύμπαν ἔστιν αὐτοῖς ἄσκησις. D

gis quàm frugibus opportuna, ſupra lacum, cui Mariæ nomen eſt, ſita, colli culis quibuſdam molliter & clementer erecta, ad munimentum ſimul atq; aëris temperiem cõmoda. Poſt hæc deſcriptis eorum habitaculis, ut ſe habeat ſingulorum qualitas & ſitus, etiam de eccleſijs quæ apud eos ſunt, ita dicit: Eſt autem (inquit) in ſingulis locis conſecrata orationi domus, quæ appellatur σεμνεῖον, uel μοναστήριον. σεμνεῖον autem in noſtra lingua ſignificare poteſt honeſtorum conuenticulum, in quo ſecedentes (inquit) honeſtæ & caſtæ uitæ myſteria celebrant, nihil illuc prorſus quod ad cibum potumq; pertinet, inferentes, uel ad reliqua humani corporis miniſteria, ſed legis tantum libros, & uolumina prophetarum, hymnos quoque in deum, cæteraq; his ſimilia, in quorum diſciplinis atque exercitijs inſtituti, ad perfectam beatamq; uitam ſtudijs iugibus coaleſcũt. Et poſt aliquanta iterum dicit: Ab ortu autem diei uſq; ad ueſperam omne eis ſpatium ſtudiorum exercitijs ducitur, quibus ad diuinam philoſophiam per ſacras literas imbuuntur, patrum leges in allegoricam intelligentiam deducẽtes. Quoniam quidẽ formas eſſe & imagines, ea quæ in legis litera ſcripta ſunt, opinantur, latentis intrinſecus profundi cuiuſdam diuiniq; myſterij. Habent autem etiam diſputationes quaſdam, & interpretationes ueterum uirorum, qui & autores ipſius αἱρέσεως extiterunt, quos eis allegoricæ ac figuralis intelligentiæ normã, quàm plurimis ſcriptorũ ſuorum conſtat tradidiſſe monimentis. quorum illi uelut itineris ſui ducum, & autorum inſtituta pariter ſequũtur, & morem. Hæc autẽ dixiſſe hunc uirum certum eſt de Euangelicis atq; Apoſtolicis libris, in quibus quomodo lex & prophetia ſpiritualiter intelligi debeat, edocetur. Poſt pauca rurſum etiam de eo quod pſalmos faciant nouos, ita ſcribit: Itaq; non ſolum ſubtilius intelligunt hymnos ueterum, ſed & ipſi faciunt nouos in deum, omnibus eos & mẽtris, & ſonis, honeſta ſatis & ſuaui compage modulantes. Multa quidem & alia in eodem libro enumerat, quæ à noſtris uel in eccleſia, uel in monaſterijs exercentur. Sed properandum nobis eſt illa ex omnibus dicere, quæ eccleſiaſticam proprie continent formam, ex quibus cuiuis manifeſtum eſſe debeat, ad eccleſiam pertinere quæ ſcripta ſunt. Ait ergo: Continentiã uero uelut fundamentũ quoddam primo in animo collocant, & ita demũ reliquas ſuper hanc pergunt ædificare uirtutes. Cibum potumq; nullus eorum capit ante ſolis occaſum, uidelicet tempus lucis cũ philoſophiæ ſtudijs, curam uero corporis cum nocte ſociantes. Nonnulli autem etiam poſt triduũ in cõmunionem ueniunt cibi, quos ſcilicet edacior ſtudiorum fames perurget. Iam uero hi qui in eruditionibus ſapientiæ, & in profundiore intelligentia ſacrorum uoluminũ conuerſantur, tanq; copioſis dapibus inhiantes, expleri nequeunt, & contuendo acrius inflammantur, ita ut nec quarto iam, nec quinto, ſed ſexto demũ die non tam deſideratũ quàm neceſſarium corpori indulgeãt cibum.

Euãgelici atq; Apoſtolici libri.

Componũt nouos pſalmos.

Continentia.

σιτίου γὰρ καὶ ποτοῦ μηδεμίας ἅψ αὐτῶν προσενέγκοι πρὸ ἡλίου δύσεως.

CHRISTIANUS mons & Philon

A cibum. Hæc Philonem de noſtrorũ inſtitutis referre, quis poteſt dubitare? Quod ſi cui uidetur adhuc ambiguũ, adhibebimus etiam alia eius dicta, quæ nulli omnino, niſi noſtris tantũmodo cõuenire etiam infideliſſimus quiſq; fatebitur. Ait ergo: Cum uiris autem quos dicimus, ſunt & fœminæ: In quibus plures iam grandeuæ ſunt uirgines, integritatem caſti corporis, non neceſſitate aliqua, ſed deuotione ſeruantes: dum ſapientiæ ſtudijs ſe met geſtiunt, non ſolum animo, ſed & corpore conſecrare, indignum ducentes, libidini mancipare uas ad capiendam ſapientiam præparatum, & ædere partum eas, à quibus diuini uerbi cõcubitus ſacroſanctus & immortalis expetitur, ex quo poſteritas relinquatur, nequaq; corruptelæ mortalitatis obnoxia. Quod ſi adhuc parũ uidetur iſtud, audi quid poſt aliquanta ſcribat: Tractatus autẽ ſacrorum (inquit) uoluminũ huiuſmodi habent, ut magis allegoricis opinionibus utantur. quoniã quidem omnis lex uiris iſtis uidetur animali eſſe ſimilis, quod corpus quidem habeat ipſam literã, & ea quæ ſecundum literam deſignantur: animã uero occultum in litera ſpiritalem & inuiſibilem ſenſum. quem illi ab autoribus ſuis edocti, ſublimius & nobilius uelut inſpicientes per ſpeculum cõtemplantur, ex ipſis etiam nominibus admirandas quaſdam ſpecies intelligentiæ proferentes. Quid autem addere his opus eſt, etiam de cõuentibus eorum quæ ſcribit, & ut ſeorſum quidem uiri, ſeorſum etiam in eiſdem locis fœminæ congregentur: & B ut uigilias, ſicut apud nos fieri moris eſt, peragant, & maxime diebus illis cum paſſionis dominicæ ſolennitas celebratur, cum in ieiunijs pernoctare, & lectionibus ſanctis auditum præbere conſueuimus? Quæ omnia ſuprà dictus uir eo ordine, eademq; conſequentia qua apud nos geruntur, expreſſit. Et ut unus ex omnibus conſurgens in medio, pſalmũ honeſtis modulis concinat, utq; præcinenti ei unũ uerſiculum, omnis multitudo reſpondeat: atq; in ipſis diebus in terra recumbentes (ſicut antiqui moris fuiſſe dicitur) uinum quidem nemo omnino (ut ipſe ait) ne guſtu quidem contingat, ſed nec quamlibet carnẽ: tantum autẽ aqua ſit eis poculum, & panis cũ ſale uel hyſſopo cibus. Addit autẽ adhuc his, quomodo ſacerdotes uel miniſtri exhibeãt officia ſua, uel quæ ſit ſupra omnia epiſcopalis apicis ſedes. Quæ cuncta ſi quis plenius uult & exploratius diſcere, oſtendimus ex quo iſta fonte debeat haurire. In quibus ſupradictus uir eccleſiaſticæ inſtitutionis initia, & originem Apoſtolicæ atq; etiam Euangelicæ traditionis intexuit. Eſt autẽ idem Philo affluentiſſimus quidem in eloquẽtia, in ſenſibus autem profundiſſimus, & in interpretatione atq; intelligentia diuinarum ſcripturarum ſubtiliſſimus copioſe inueniens, & copioſius eloquens. Multa deniq; diuini nobis etiam ipſe ingenij ſui monumenta dereliquit.

Fœminæ uirgines.

Origo monialium.

Modus interpretandi ſcripturas.

Allegoria.

Quomodo habitent.

Vigiliæ.

Solennitas dominicæ paſſionis quo pacto fuerit peracta tempore Euſebij.

Quomodo ſe gerant in templo.

PRimo quidem per ordinẽ in Geneſim ſcripſit libros, quos adtitulauit: Sacræ legis explanatio figuralis. Tum deinde & alios continentes ſparſim de

Ca. XVIII. Libri Philonis.

C ſim de diuerſis capitulis quæſtiones,in quibus quæ requiri debeant,& pro/
ponit,& ſoluit, quas
Quæſtiones & abſolutiones de Geneſi & Exodo adtitulauit.
Sunt & alij eius libri,qui ſuperſcribuntur,
Propoſitionum:qui ſunt,
De agricultura duo,&
De temulentia duo.Sed & alij quàm plurimi extant eius libri,diuerſis uo/
cabulis adnotati.Sicut eſt,
Quæ ſint pro quibus mens debet orare deum.Et
De confuſione linguarum.
De natura & inuentione.
De his quæ congregari debeant ad erudiendum.Et
Quis ſit qui hæres ſit diuinorum.
Quæ ſit æqualium & inæqualium diuiſio.Item
De tribus uirtutibus quas deſcripiſt cum cæteris Moyſes.Item
De his quorum in ſcripturis nomina commutata ſunt, & quibus ex cauſis
commutata ſint. In quibus refert ſe ſcripſiſſe etiam
De teſtamentis primum & ſecundum. Eſt & alius liber eius,
De captiuitate,&
D De uita ſapientis,eius qui ſecundum perfectam iuſticiam & leges natura/
les conſummatus eſt.
De gigantibus.
De eo quod inconuertibile ſit quod diuinum eſt.
De Moyſi uita libros quinq;.
Aliàs omnia. De eo qđ à deo ſint *ſomnia.Hæc penè omnia in Geneſim ſcripſit.Sed &
In Exodum Quæſtionum & abſolutionum libri quinq;.
De tabernaculo.
De decem uerbis legis.
De his quæ inferuntur ſub ſpecie decalogi, &
De animalibus quæ ſacrificijs deputata ſunt,& quæ ſũt ſpecies ſacrificiorũ.
Quæ ſunt propoſita in lege bonis præmia, & malis maledicta.
Tum præterea ſingulares eius libri
De prouidentia.
De Iudæis apologeticus liber,hoc eſt,De uita urbana. Et
Ad Alexandrum dicentem rationem habere muta animalia.
De eo quod ſeruus ſit omnis qui peccat.Item alius,
De eo quod liber ſit omnis qui bonis ſtudijs operam præbet.
De uita theoretica,uel ſupplicũ.Hic ipſe,in quo & de Apoſtolicis uiris eſſe
quæ ſcripta ſunt,ſupra edocuimus. Sed &
Interpretationes nominum Hebraicorum, quæ ſunt in lege & prophetis.

Hic

A Hic temporibus Caij imperatoris Romã profectus,cum de impietate atq; *Caius Cali/*
impuritate Caij quàm plurima ſcripſiſſet, quæ per ironiam de uirtutibus *gula.*
adtitulauit,& ea Senatui recitaſſet,in tanta dicitur admiratione habitus,ut *De uirtutibus*
bibliotheca digna eius ſcripta decernerẽtur. Verũ per idem tempus Paulo *ironica inſcri/*
Apoſtolo ab Hieruſalem in circuitu & uſq; ad Illyricum prædicationẽ uer *ptio.*
bi dominici miniſtrante, Claudius imperator Iudæos urbe depellit. Tunc
Aquila & Priſcilla cum cæteris Iudæis expulſi,Aſiam ueniunt, ibiq; cohæ/
rent Apoſtolo,tum primum eccleſiæ inibi fundamenta iacienti, ſicut docet
liber de Actibus Apoſtolorum conſcriptus.

Cap. XIX.

C Laudio uero adhuc in imperio perdurante,in ipſa ſolennitate Paſchæ *Tricies mille*
tanta Iudæis perturbatio & uaſtitas Hieroſolymis accidit ex ſeditione *Iudæi oppreſ/*
cõmota,ut illi ſoli qui in foribus templi conſtipatione populi necati ſunt, *ſi.*
triginta milia Iudæorum numerarentur. Et cõuerſus eſt dies feſtus eorum
in luctum.Sed & alia quàm plurima Iudæis mala irrogata, Ioſephus per
hæc uerba deſignat.

Cap. XX.

C Laudius (inquit) Agrippam,filium Agrippæ,Iudæorum regem con- *Agrippa Iu/*
ſtituit:Felicem uero totius prouinciæ, Samariæ quoq; & Galilææ, & *dæorũ rex.*
regionis quæ dicitur Tranſiordanem, procuratorem miſit. Et poſt pauca *Felix procu/*
addit etiam hæc:Inflammatur autem & ſeditio acerbiſſima à pontificibus *rator Iudææ,*
B aduerſum ſacerdotes & primos plebis Hieroſolymorum, quorum ſinguli *& aliarum*
conquirentes ſibimet perditorum iuuenũ, & nouis rebus gaudentium ma *prouinciarũ.*
num,duces ſemetipſos propriæ factionis inſtituebant. Qui cõfligentes ad
inuicem primo conuicijs laceſſere,tum deinde & ſaxis inuicem ſternere:nec
quiſq; erat qui coërcêret,ſed agebantur omnia tanq; in urbe non habente
rectorem.Igitur pontifices in tantam uenêre proteruiam, ut ſeruis ſuis ad *Pontifices ſa/*
areas miſſis inuaderent decimas quæ ſacerdotibus debebantur. Et accide- *cerdotũ deci/*
bat,ut nõnulli ex minoribus ſacerdotibus,quorum alimoniæ ui fuerant di *mas inuade*
reptæ,inedia deperirent.Ita ſeditionum uiolentia ius faſq; cõfuderat. Item *bant.*
poſt pauca ſubiungit etiam hæc: Nonnunq; autẽ etiam in media ciuitate
occurrentes ſibi trucidabant,præcipue in diebus feſtis Sicarij plebibus ad/
mixti,occultatis pugionibus oberrantes,ut quiſque deſignatus eis cominus
inciderat,perimebant.Et arte nepharia cum corruiſſet is,quem occulto uul
nere ſtrauerant,tum ijdem ipſi percuſſores uelut indignari ſe ſimulant ad/
uerſum eos,qui hæc in media urbe cõmitterent: atq; hoc modo occulta eo/
rum facinora permanebant.Et primus omnium Ionathas interficitur:poſt *Ionathas Pon/*
illum quàm plurimi iugulantur,ita ut iam ipſis mortibus eſſet grauior me/ *tifex interfici/*
tus mortis,dũ unuſquiſq; quaſi in procinctu ſemper poſitus,per momenta *tur.*
ſingula ſperaret interfici.Poſt hæc autẽ interiectis quibuſdã,addit etiã iſta.

Cap. XXI.

G Rauius uero omni hac uaſtatione afflixit Iudæos Aegyptius quidã
falſus propheta.Qui cũ ueniſſet ad Iudæam,homo magus,fidem ſibi

C prophetæ magica arte conſciuit,& continuò ad triginta milia uirorum con
gregans,& ductans eos per deſertum,peruênit cum ipſis ad montẽ qui uo
catur Oliueti,paratus inde irruere Hieroſolymã, & ui ac poteſtate urbem
tenere,ſimulq; Romanorũ præſidia, ac plebem tyrannidi ſuæ ſubiugare,
fretus per omnia his quos ſecũ eduxerat ſatellitibus. Sed conatũ eius præ/
Felix Aegy/ptiũ profligat uênit Felix,confeſtimq; cum armatis obuiam pergens,ſecũ etiam plebe re/
liqua conſpirante,congreſſione facta,Aegyptium quidẽ cũ paucis in fugã
uertit: peremptis uero alijs,alijs etiam captis,temere cœpta,facile reſtinxit.
Hæc in ſecundo hiſtoriarum libro Ioſephus refert. Operæprecium tamen
eſt,hæc quæ de Aegyptio ſcribit, cũ illis quæ in Apoſtolorũ Actibus deſi/
gnata ſunt,comparare,ubi ſub Felice Tribunus, qui in Hieroſolymis erat,
ad Paulum,in quem Iudæorum fuerat cõmota ſeditio,dicit: Nõnne tu es
Aegyptius ille,qui ante hos dies concitaueras populũ,& eduxeras in deſer
tum ad quatuor milia hominũ Sicariorũ? Sed ſufficiant iſta de Felice.

Cap. XXII. *Feſtus procu/rator Iudææ.* INterea Claudio tredecim annis & octo menſibus Romanorũ imperio
perfuncto,Nero ſuſcepit principatũ. A quo Feſtus mittitur in Iudæam
ſuccedere Felici,apud quẽ cauſa dicta Paulus uinctus mittitur Romã, Ari
ſtarcho ſe cõcomitante,quẽ cõſequẽter in epiſtolis ſuis cõcaptiuũ appellat:
ſed & Lucas,qui & Actus eius, cæterorũq; Apoſtolorũ deſcribit, ſed præ/
cipue Pauli:de quo etiã hoc in fine deſignauit,quod biennio in urbe Roma
D poſitus,uerbũ dei prædicabat,nemine prohibente. Quẽ tamẽ affuiſſe ſibi,
& defendiſſe ſe apud Neronẽ,& rurſum profectũ eſſe ad prædicationis offi
ciũ ſermo confirmat,& poſt hoc denuo rediſſe ad ſupradictam urbẽ,ubi &
martyrio conſummatus eſt. Tunc cũ in uinculis poſitus, ſecundã ad Timo
theum ſcribebat epiſtolã, in qua & de prima ſua defenſione,& de præſenti
ſimul indicat paſſione. Suſcipe ergo de his ſingulis teſtimonia. In prima (in/
quit ipſe Paulus) mea defenſione nemo mihi affuit, ſed omnes me dereli
querũt. Non illis imputetur. Dominus enim aſtitit mihi,& cõfortauit me,
ut per me prædicatio compleretur,& audiant omnes gentes,quia liberatus
ſum de ore leonis. Manifeſtiſſimè per hæc deſignat,quia primo quidem,ut
Nero,leo. per ipſum cœpta prædicatio compleretur,liberatus eſt de ore leonis,Nero/
nem ſcilicet in leone pro crudelitate ſignificans. Tum deinde in conſequenti
bus adijcit,& dicit: Liberauit me dominus de ore leonis. Præuidebat enim
in ſpiritu cõſummationẽ ſuam,propter quod & dixit: Quia liberatus ſum
de ore leonis. Et iterũ: Liberauit me dominus ab omni opere malo,& ſaluũ
faciet in regnũ ſuum cœleſte: ſignificans per hæc,quod eſſet confeſtim mar
tyrio coronandus. De quo tamen euidentius in eadẽ epiſtola dicit,ſcribẽs:
Ego eñ (inquit) iam immolor,& tempus reſolutionis meæ inſtat. Hæc aũt
dicta ſunt à nobis,ut oſtenderemus,quia nõ eo tempore,quo Pauli actus
in urbe Roma concluſit Lucas,martyrio perfunctus eſt Paulus: Potuit eñ
fieri,

A fieri,ut in initijs adhuc lenior eſſet Nero,& defenſionem Pauli pro noſtro
dogmate non aſpernanter acciperet, proceſſu uero temporis cum cæteris
malis aucta ſit eius etiam in Apoſtolos fæuitiæ rabies.

Ca. XXIII. *Iacobus frater domini.* IGitur Iudæi poſteaq; Paulus ad Cæſarem quem appellauerat, à Feſto
tranſmiſſus eſt,& fruſtratas inſidias quas ei tetenderant,uident, in Iaco
bum fratrem domini immanitatem nequitiæ ſuæ uertunt, cui epiſcopalis
in Hieroſolymis delata ab Apoſtolis fuerat ſedes. Quẽq; hoc modo ador
ti ſunt. Productũ in mediũ,abnegare eum fidem CHRISTI coram omni
Profitetur Chriſtum. populo expetunt. At ille contra omniũ opinionem,uoce ſatis libera,& mul
to maiore quàm uellent,coram uniuerſo populo cum omni fiducia profi/
tetur,filium eſſe dei ſaluatorẽ & dominũ noſtrum IESVM CHRISTVM.
Tum illi nõ ferentes tam graue & tam liberum teſtimoniũ uiri,pro eo ma
ximè quod iuſtiſſimus apud omnes habebatur,ob religioſæ & cõtinentiſſi
mæ uitæ meritum in necem eius uertuntur,fauente ſibi occaſione temporis
ex morte rectoris. Contigit enim Feſtum per idem tempus obire apud Iu
Feſtus procu/rator Iudææ moritur. dæam,& ſine rectore ac principe eſſe prouinciam. Nam mortis Iacobi mo
dus iam quidẽ & in ſuperioribus à nobis,Clemẽtis ſermonibus indicatus
eſt,cum de pinna templi eum præcipitatũ, & fullonis percuſſum uecte de/
ſcribit. Exploratius tamen de eo Egeſippus, qui poſt ipſas ſtatim primas
B Apoſtolorũ ſucceſſiones fuit,in quinto cõmentariorum ſuorũ libro his uer
bis refert: Suſcepit (inquit) eccleſiam cũ Apoſtolis frater domini Iacobus,
qui ab omnibus cognominatus eſt Iuſtus, ab ipſis domini tẽporibus per/
durans uſq; ad nos. Et multi quidẽ Iacobi uocati ſunt,ſed hic ex utero ma
tris ſuæ ſanctus fuit. Vinũ & ſiceram non bibit,ſed neq; animal manduca
uit: ferrum in caput eius nõ aſcendit,oleo nõ eſt perunctus: balneis non eſt
uſus. Huic ſoli licebat introire in ſancta ſanctorũ. Neq; enim laneo uteba
tur indumento,ſed tantũ ſindone. Solus ingrediebatur templũ, & iacebat
ſuper genua ſua,orans pro populi indulgentia,ita ut orando callos faceret
in genibus ad modũ cameli,ſemper genua flectendo,nec unquam ab ora/
tione ceſſando. Itaq; pro incredibili continentia & ſumma iuſticia appella
tus eſt Iuſtus. & Oblias,quod eſt interpretatum munimentũ populi & iu/
Egeſippi uer/ba de uita & morte Iacobi Iuſti, ex quin/to cõmentari/orum ipſius libro. *Iuſtus.* *Oblias.* *Septẽ hæreſes* ſticia,ſicut & prophetæ indicarunt de eo. Quidam ergo de ſeptẽ hæreſibus
quæ erant in populo (de quibus ſuperius ſcripſimus) interrogabant eum,
quod eſſet oſtium IESV. At ille dicebat hunc eſſe ſaluatorẽ. Ex quibus ali
quanti crediderunt,quia IESVS eſt CHRISTVS. Illæ autem hæreſes (quas
ſupra diximus) nõ crediderunt,neq; ſurrexiſſe eum,neq; uenturum,ut retri
buat unicuiq; ſecundũ opera ſua. Qui uero crediderunt,per Iacobum credi
derũt. In quibus cũ multi etiã ex principibus credidiſſent, perturbatio erat
Iudæorũ & Scribarum & Phariſæorũ,dicentium: Nihil iam ſupereſt,quin
omnis populus credat in IESVM,quod ipſe ſit CHRISTVS. Conueniẽtes

C igitur ad Iacobum,dicebant ei: Oramus te,ut reuoces populum, quia ecce errat in IESV , putans quod ipſe ſit CHRISTVS. Deprecamur ergo te , ut ſuadeas omnibus cõuenientibus in die Paſchæ de IESV. Tibi enim omnes obtẽperamus,& de te tam nos,quàm populus teſtimoniũ ferimus,quia iuſtus es,& perſonã nullius accipis. Tu ergo ſuade populo de IESV ne erret, quia oẽes tibiobedimus. Aſcende itaq; in excelſũ locũ pinnæ tẽpli,ut in edito poſitus appareas omnibus,& uerba tua audiãtur à cunctis, quia in die-

Iacobus in faſtigio templi collocatus.

bus Paſchæ cõuenit non ſolũ Iudæorũ,ſed & Gentiliũ multitudo. Statuerunt igitur ſupradicti Scribæ & Phariſæi Iacobũ ſupra pinnã tẽpli,& uoce magna clamantes,ad eum dicunt: Virorũ iuſtiſſimè,cui omnes nos obtemperare debemus,quoniã populus errat poſt IESVM qui crucifixus eſt, enũcia nobis quod ſit oſtiũ IESV? Tũc Iacobus ingenti uoce ad eos reſpõdit: Quid me interrogatis de filio hominis? Et,ecce ipſe ſedet in cœlo à dextris ſummæ uirtutis,& ipſe uenturus eſt in nubibus cœli. Cumq; hac reſpõſione & teſtimonio Iacobi multis ſatiſfactũ eſſet, & libenter audiſſent quæ Iacobus conteſtatus eſt,cœperũt glorificare deum,& dicere: Oſanna filio Dauid. Tunc rurſum ipſi Scribæ & Phariſæi cœperunt ad inuicẽ dicere: Male fecimus,tale teſtimonium præſtare IESV . Sed aſcendamus & præcipitemus hunc deorſum,ut cæteri terreantur,& nõ credant ei. Simul & uoce magna exclamauerũt,dicentes: O ó.&,Iuſtus errauit. Et compleuerũt ſcriptu-

D

Deiicitur Iacobus.

ram,quæ in Eſaia ſcripta eſt,dicentẽ: Auferamus iuſtum, quoniam inutilis eſt nobis, propterea fructum operum ſuorũ manducabunt. Aſcenderunt ergo & præcipitauerunt eum, & dicebant ad inuicẽ: Lapidemus Iacobum Iuſtũ. Et cœperunt eũ urgere lapidibus. Qui deiectus,nõ ſolum mori non potuit,ſed cõuerſus & ſuper genua ſua procumbẽs,dicebat: Rogo domine deus pater,remitte eis peccatũ,nõ enim ſciũt quid faciunt. Cumq; cum talia orantem deſuper lapidibus perurgerent ,unus de ſacerdotibus de filiis Rechab filij Rechabin,de quibus proteſtatur Hieremias propheta,exclamauit dicens: Parcite quæſo. Quid facitis? Pro uobis orat iuſtus hic, quem

Lapidatur.

lapidatis. Et unus ex ipſis fullo arrepto fuſte , in quo res exprimere ſolent, cerebro eius illiſit,& tali martyrio cõſummatus eſt,ac ſepultus in eodẽ loco prope templũ. Hic eſt qui extitit ueritatis teſtis Iudæis & Gẽtibus, quia IESVS eſt CHRISTVS. Et nõ multo poſt oppugnatio conſequuta eſt Veſpaſiani. Hæc latius quidem,ſed conſonanter Clementi etiã Egeſippus retulit,

Occiditur fuſte fullonis.

Propter occiſum Iacobum quidam putarunt Hieroſolymam euerſam.

quod ita mirus quidẽ & apud oẽs homines opinatiſſimus in obſeruatione totius iuſticiæ Iacobus habebatur,ut & Iudæorũ prudentes quiq; crederẽt hanc eſſe cauſam ſtatim cõſequũtæ oppugnationis Hieroſolymorũ, quod in illũ rurſus ſceleratas iniecerint manus. Et Ioſephus ita ſibi uideri euidẽter indicat per hæc uerba: Quæ omnia (inquit) acciderũt Iudæis,pro uindicta Iacobi Iuſti,qui erat frater IESV ,qui dicitur CHRISTVS,quẽ iuſtiſſimũ & pꝛiſſimum

A pꝛiſſimum omniũ confeſſione uirum Iudæi interfecerunt. Idemq; etiã mortem eius in uiceſimo Antiquitatũ libro,his uerbis deſignat: Mittit autem Cæſar Albinũ Iudææ præfectum,Feſti morte comperta. Ananias autẽ iunior (quem pontificatum ſuſcepiſſe ſupra diximus) proteruus admodũ,& inſolens moribus,hæreſim defendebat Sadducæorũ,qui in iudicijs crudeliores cæteris Iudæis uidentur,ſicut iam ſupra diximus. Hic inſolentiæ ſuæ tempus datum credẽs ex morte Feſti,conſeſſum iudicum cõuocat,& introducit in medium fratrẽ IESV ,qui dicitur CHRISTVS, Iacobum nomine, & alios quàm plurimos,quos uelut cõtra legem gerere incuſans,tradidit lapidandos. Quod facinus ſi quis ex ciuibus modeſtior fuit, & æqui ac legis obſeruantior, grauiſſime tulit. Qui etiã occultẽ legationẽ ad Cæſarem mittunt,orãtes eum ſcribere Ananiæ,ne hæc agat: quia nec prius huiuſcemodi facinora recte cõmiſerit. Quidam autẽ ex ipſis etiam Albino occurrunt,de Alexandria ad ipſos iter agenti,atq; edocent,quod non licuerit Ananiæ ſe inconſulto conſeſſum iudicum cõuocare. At ille cõmotus ex his quæ dicta ſunt,cum indignatione ſcribit ad Ananiam,cõminatus ablaturum ſe ab eo iudicandi poteſtatem,qua non recte utebatur,quia & Agrippa rex cum tribus ſolis menſibus functum hoc honore,priuauerit,& Ieſum *Dammei filium in locum eius ſubrogauerit. Hactenus etiam de Iacobo, cuius illa ha-

Albinus procurator Iudææ poſt Feſtum.

Ananias pontifex, propugnator Sadducæorum.

Ioſephus Ananiam uocat Ananum,& Feſtum, Sextũ.

Alꝰ. *Damnei*

B betur epiſtola, quæ prima ſcribitur inter eas quæ Catholicæ appellantur. Sciendum tamen eſt, quod à nonnullis non recipiatur, nec facile quis antiquorũ meminerit eius. Sicut ne illius quidẽ quæ dicitur Iudæ , quæ & ipſa eſt una de ſeptem. Nos tamen ſcimus etiam iſtas cum cæteris ab omnibus penè eccleſijs recipi.

Epiſtola Iacobi.

Epiſtola Iudæ

ca. XXIIII

I Gitur Neronis primo imperij anno poſt Marcum Euangeliſtam eccleſiæ apud Alexandriam Annianus ſacerdotium ſuſcepit. Sed Nero regni ſibi poteſtate cõualeſcente,poſt multa quæ animo cõceperat nepharia & impura flagitia, ad ipſam quoque iam diuinitatis tendebat iniuriam. Longum eſt & noſtro operi inconueniens,probra eius flagitiaq; deſcribere, maxime cũm multi de his plenius ſcripſerint. Ex quorum libris ſi quis dedecoroſam eius uitam atq; omnibus ſceleribus obnoxiam ſcire uult,facilius poteſt: in quibus eum inueniet intantum ſceleris eſſe progreſſum , ut ne à propꝛijs quidem ac domeſticis temperauerit,ſed & in matrẽ,& in fratres,& in uxores,atq; in omnes ſanguinis proximos, & parricida extiterit; & incæſtus. His igit omnibus decorat,ut ipſe primus ex imperatoribus Romanis,etiam in ipſum deũ impietatis arma cõuerteret, ſicut Tertullianus, uir ſcriptorũ nobiliſſimus,refert,dicens: Cõſulite cõmentarios ueſtros,illic reperietis primũ quoq; Neronẽ in hãc ſectã,tũ maxime Romæ oriẽtẽ, Cæſareano gladio ferociſſe. Tali dedicatore dãnatiõis noſtræ etiã gloriamur.

Annianus Alexandrinus epiſcopus poſt Marcũ Euangeliſtam.

Nero qualis.

Tertullianus.

C Qui enim scit illum, intelligere potest, non nisi grande aliquod bonũ à Nerone damnatũ. Tentauerat & Domitianus portio Neronis de crudelitate, sed quasi & homo facile cœptũ repressit, restitutis etiã quos relegauerat. Tales nobis semper insequutores iniusti, impij, turpes, quos & ipsi damnare consuestis, à quibus damnatos restituere soliti estis. Hæc Tertullianus.

Cap. XXV. IGitur Nero, ut apertum se hostem diuinitatis, pietatisq; professus est, ipsorũ prius Apostolorũ (quippe qui duces & signiferi erant in populo dei) expetit neces. Et Paulum quidẽ capite in ipsa urbe Roma, Petrũ uero crucis patibulo cõdemnat. Horum testimoniũ quærere extrinsecus superfluũ puto, cũ rem gestam insignia usq; in hodiernũ, & splendidissima eorũ monumenta testentur. Veruntamen scribit de his etiã Gaius quidã scriptor antiquus, qui cũ Zephyrino episcopo Romano aduersum Proculũ quendam Cataphrygam disputans, hæc de Apostolorũ cõmemorat locis: Ego (inquit) habeo trophæa Apostolorũ, quæ ostendam. Si enim procedas uia regali, quæ ad Vaticanum ducit, aut uia Ostiensi, inuenies trophæa defixa, qbus ex utraq; parte statutis Romana cõmunitur ecclesia. Quod aũt eodẽ tempore ambo passi sint, Corinthiorũ episcopus Dionysius, cũ in urbe positus esset, & *de scripturis disputaret, hoc dicit: Sed & uos habẽtes cõmonitionẽ à Petro & Paulo, plantationẽ Romanæ & Corinthiorũ ecclesiæ coniunxistis. Ambo etenim simul aduẽtantes, & in nostra Corinthiorũ ecclesia docuerunt, & per omnẽ Italiam: atq; in hac urbe simul docẽtes, etiã martyrio pariter uno eodemq; tempore coronati sunt. Hæc autẽ retulimus, ut historia quæ in opinione omnium est, confirmatior habeatur. Iosephus autem scribens, quantæ clades Iudæorũ gentem peruaserint, & ut eorum uastitas propagata sit, addit etiam hæc.

Paulus decollatus.
Petrus in crucem actus.
Gaius de monumẽtis Apostolorum.
Dionysius Corinthiorũ episcopus.
Aliâs & scripts disp.*
Ecclesia Romana.
Ecclesia Corinthiorum.

Ca. XXVI. VErum ad innumera mala quæ Iudæis acciderant, addit etiã hoc Florus, qui per idem tẽpus Iudææ procurationẽ tenebat, ut honorabiles quosq; uiros flagris uerberaret, & in ipsa urbe sacratissima Hierusalem patibulo suffigeret, eo tẽpore quo pturbari Iudæorũ statum nouarũ rerũ molitionibus accidit, duodecimo scilicet anno imperij Neronis. Sed & p omnẽ Syriam in seditiosos Iudæorũ atrocissimã refert exercitam esse sæuitiam, ita ut etiam illi qui per urbes singulas admixti gentibus cõmanebant, in hostium numero deputarentur: Et uideres repletas inhumatis corporibus ciuitates, iacentes mortuos simul cum paruulis senes, fœminarumq; absque ulla sexus reuerẽtia nudata in publico reiectaq; cadauera, atq; uniuersam prouinciam innumeris malis refertã. Sed tamẽ tam diro hoc, & tam atroci spectaculo, multo grauius eos futurorũ & per dies augescentium malorũ, metus & formido terrebat. Hæc ad uerbum Iosephus refert. Verum in hoc loco de Iudæis ista sufficiant.

Secundi libri historiæ ecclesiasticæ FINIS.

Elenchus

A

ELENCHVS CAPITVM. TERTII LIBRI HISTORIAE ECclesiasticæ Eusebij Cæsariensis.

In quibus locis CHRISTVM Apostoli prædicauerint. Caput. I
Qui primus Romanam rexerit ecclesiam. Cap. II
De epistolis Apostolorum. Cap. III
De successionibus Apostolorum. Cap. IIII
De Iudæorum expugnatione post CHRISTVM. Cap. V
De fame quæ oppressit eos. Cap. VI
De his quæ à CHRISTO prædicta sunt. Cap. VII
De portentis ante bellum. Cap. VIII
De Iosepho, & quos reliquerit libros. Cap. IX
Vt diuinarum meminerit scripturarum. Cap. X
Quẽadmodũ post Iacobũ Symeon Hierosolymorũ rexerit ecclesiã. ca. XI
Vt Vespasianus posteritatẽ Dauid iusserit inquiri. Cap. XII
Quod Alexandrinæ ciuitati secundus Abilius præfuerit. Cap. XIII
Quod Romæ secundus episcopus Anacletus fuerit. Cap. XIIII
Vt tertius ab hoc Clemens. Cap. XV
De epistola Clementis. Cap. XVI
De persequutione sub Domitiano. Cap. XVII
B De Iohanne Apostolo, & reuelatione eius. Cap. XVIII
Quemadmodũ Domitianus posteritatẽ Dauid iusserit occidi. Cap. XIX
De prosapia Saluatoris. Cap. XX
Quod Alexandrinorum ecclesiæ tertius præfuerit Cerdon. Cap. XXI
Quod Antiochenæ ecclesiæ secundus præfuerit Ignatius. Cap. XXII
Relatio de Iohanne Apostolo. Cap. XXIII
De ordine euangeliorum. Cap. XXIIII
De indubitatis diuinis suspectis ue scripturis. Cap. XXV
De Menandro mago. Cap. XXVI
De secta Ebionæorum. Cap. XXVII
De Cerintho prauæ religionis antistite. Cap. XXVIII
De Nicolao & sectatoribus suis. Cap. XXIX
De his Apostolis, qui non sunt aspernati iura connubij. Cap. XXX
De Philippi & Iohannis Apostolorum excessu. Cap. XXXI
Quẽadmodũ Symeon Hierosolymorũ episcopus passus sit. Cap. XXXII
Vt Traianus Christianos uetuerit inquiri. Cap. XXXIII
Quod ecclesiam Romanam quartus rexerit Euaristus. Cap. XXXIIII
Quod tertius præfuerit Hierosolymis Iustus. Cap. XXXV
De Ignatio & epistolis eius. Cap. XXXVI
De ijs Euangelistis, qui id temporis eminebant. Cap. XXXVII
De epistola Clementis, aliijsq; scriptis eius. Cap. XXXVIII
De libris Papiæ. Cap. XXXIX

C

EVSEBII PAMPHILI

CAESARIENSIS, ECCLESIASTICAE historiæ liber tertius, Ruffino Aquileiensi interprete.

Cap. I. Apostoli.

Thomas. Matthæus. Barptolemæ⁹ Andreas. Iohannes.



GITVR Iudæi debitis cladibus perurgebantur. Sancti uero Apostoli domini & Saluatoris nostri, cæteriq; discipuli ad prædicandū uerbum dei, per singulas quasq; orbis terræ prouincias dirimuntur. Thomas (sicut nobis traditū est) sortitus est Parthos, Matthæus Aethiopiam, Barptolemæus Indiam citeriorem, Andreas Scythiam, Iohanes Asiam. Vnde apud Ephesum & cōmoratus est, & defunctus.

Cap. II. Petrus.

PEtrus Pontum, Galatiam, Bithyniam, Cappadociam, cæterasq; confines prouincias, Iudæis duntaxat prædicans, circūisse deprehenditur, & D ad ultimum in urbe Roma cōmoratus, ubi & crucifixus est, deorsum capite demerso: quod ipse ita fieri deprecatus est, ne exæquari domino uideretur.

Paulus. De Paulo autē quid dicam, qui ab Hierusalem usq; ad Illyricum repleuit euangelium CHRISTI, & ad ultimum sub Nerone martyrium duxit. Hæc ita per ordinem in tertio libro Explanationū Geneseos Origenes exponit.

Cap. III. Epistolæ Petri.

VErum Petrus Apostolus prædicationis suæ monimenta nobis pauca dereliquit. Vna etēm eius epistola est, de qua nullus omnino dubitauit. Nam de secunda multis incertū est, apud plurimos tamē etiam

Actus Petri. Euangelium Petri. Prædicatio siue reuelatio Petri.

ipsa legēda susc ipitur. Ille uero libellus qui dicitur, Actus Petri, & quod nominis eius euangelium nuncupatur, sed & quæ dicitur eius prædicatio uel reuelatio, in scripturis prorsus Canonicis non habetur: sed ne aliquis quidem scriptorum ueterum uti eorum testimonijs inuenitur. Verum procedente nobis historiæ narratione per opportunitatem locorum, cum scriptores ecclesiasticos memorabimus, necessario etiam scripturarum libros qui in autoritate esse debeant, & quōrum minus sequenda sit autoritas, exponemus. Interim Petri (ut diximus) prima epistola ab omnibus uetEpistolæ Pauli ribus est recepta. Pauli quoq; manifestē quatuordecim sunt epistolæ, quæ

Epistola ad Hebræos. in autoritate habentur, licet sciam apud Latinos de epistola quæ ad Hebræos scribitur, haberi dubitationem. Sed & de ipsa quid unusquisq; uetE rum

A rum scriptorum senserit, in tempore proferemus. Et libellus Hermæ, qui dicitur Pastoris, cuius Paulus in epistolis suis meminit, à plurimis non est receptus: ab alijs autem necessarius iudicatus est, propter eos, qui primis ad fidem institutionibus imbuuntur. Vnde & in nonnullis ecclesijs legitur, & multi ueterum scriptorū usi sunt testimonijs eius. Hæc interim nobis præmissa sint de diuinorum librorum fide, quam mox etiam ueterum adstipulatione firmabimus.

Liber Hermæ qui inscribitur Pastoris.

Cap. IIII. Paulus. Petrus quibus prædicauerit Christum.

PAulus autem quod ab Hierusalem in circuitu usq; ad Illyricum gentibus euāgelium prædicauerit, ex ipsius uocibus comprobatur, & ex his quæ Lucas in Actibus Apostolorum scribit. Sed & Petrus in quibus etiam ipse prouincijs his qui ex circūcisione sunt, prædicauerit CHRISTVM, proprijs uocibus in ea epistola quam ipsius absq; ambiguitate claruit esse, designat, in qua ad eos qui in dispersione sunt, scribit, sine dubio Hebræos. Ipsi etem dispersi dicuntur, tanq; proprijs è sedibus pulsi, & positi in dispersione, ut ait ipse, Ponti, Galaciæ, Cappadociæ, & Asiæ, ac Bithyniæ. Ex quibus si qui constantes in fide, & æmulatores uerbi dei reperti sunt, etiā regendas ecclesias quas Apostoli fundauerant, susceperunt, quorum nomina nō est facile explicare per singulos. Ex Apostoli tamen Pauli sermonibus colligere possumus, permultos esse quos ille nunc adiutores, nunc cōmilitones,

Dispersi, hoc est, Hebræi.

B nunc etiam concaptiuos & conlaborantes in euangelio, & comites nominat. Sed & Lucas in Actibus Apostolorum, plurimos eius socios memorat, & participes prædicationis, sicut Timothei meminit, & Titi: quorum alter in Epheso episcopus, alter ordinandis apud Cretam ecclesijs, ab eo præficitur. Ipse autem Lucas, genere quidem Antiochenus, arte medicus, comes uero Pauli, & cæterorum Apostolorum socius & necessarius fuit. Is ergo secundum hanc medicinam, quam ex Apostolorum uel societate, uel traditione susceperat, duos nobis medicinales libros, quibus non corpora, sed animæ curentur, explicuit, Euangeliū scilicet, in quo etiam sic præfatur: Sicut tradiderunt nobis (inquit) hi, qui ab initio ipsi uiderunt, & ministri fuerunt uerbi dei, quos & ab initio sequutus sum: Et Actus Apostolorum quos non iam auditu perceperat, sed oculis inspexerat. Tradunt aūt quod euangelium suū ex Pauli ore descripserit, & ipsum sit quod Apostolus suū euangeliū soleat nominare, cum dicit: Secundū euangelium meū. Sicut & Marcus, quæ ex ore Petri fuerant prædicata, conscripsit. Memoratur autē ex comitibus Pauli Crescens quidam ad Gallias esse profectus, Linus uero & Clemens in urbe Roma ecclesiæ præfuisse: qui comites & adiutores eius fuisse, ab ipso Paulo perhibentur. Sed & Dionysium Areopagitam apud Athenas, quem Lucas descripsit primū Paulo prædicāte credidisse, & inter socios eius fuisse, & ecclesiæ Athenienſium constat sacerdotium susc episse. Sed nunc interim ad historiæ ordinem redeamus.

Timotheus. Titus. Lucas.

Euangelium Lucæ. Gesta Apostolorū, quæ uocamus Acta. Lucas ex ore Pauli suū scripsit euāgeliū. Marcus ex ore Petri. Crescens. Linus. Clemens. Dionysius Areopagita.

Igitur

C IGitur post Neronẽ,qui tredecim annis obsedit Romani culminis princi
Cap.IIII. patum,Galba & Otho anno & sex mensibus detento principatu defun
Vespasianus Cæsar. cti,Vespasiano regni gubernacula derelinquunt,posito per idem tempus in procinctu belli quod Iudæis intenderat:ubi ab ipso exercitu, cũ quo oppugnabat Iudæam,subrogatur imperio.Isq; confestim Romam tendens,
Titus filius. Tito filio suo curam belli,& Hierosolymorũ oppugnationes iniungit. Verum post ascensionẽ domini & Saluatoris nostri,Iudæi uel in ipsum commissi piaculi,uel persequutionis in Apostolos, & necis in Stephanũ, sed & obtrũcationis in Apostolum Iacobum,& in Iacobum nihilominus fratrẽ domini,qui appellatus est Iustus, sceleris admissi, cæterorumq; omnium, quos propter fidem CHRISTI insidijs,dolis,atq; omnĩ fraude nequitiæ circumuenerant:Pro his,inquam,omnibus,pœnam diuinitus reposcebantur. Et Apostoli quidem ab illis prius fugati,ac per omnẽ locum dispersi (sicut supra diximus) pergebant in uirtute CHRISTI,qui eis præceperat,dicens:
Ecclesia Hierosolymorum Pellam transfertur. Euntes baptizate omnes gentes in nomine meo.Ecclesia uero quæ in Hierosolymis fuerat congregata, responso à deo accepto,emigrare iubetur,& transire ad oppidum quoddam Pellam nomine trans Iordanem:quo ablatis ex urbe sanctis & iustis uiris,uindictæ cœlesti fieret locus,tam de urbe sacrilega,quàm de populo impio,per excidiũ patriæ, euersionemq; sumendæ. Quantis ergo malis gens tunc uniuersa mulctata sit, utq; ipsa Iudææ
D terra,bello,fame,igne,cædibusq; uastata sit, quanta populorum milia patres simul cum coniugibus ac paruulis liberis absq; numero,absq; discretione trucidati sint,quæ etiam diuersarum urbium obsidiones, sed & ipsius magnificæ & famosissimæ ciuitatis Hierusalem,quanta uastitas,& quanta fuerit diuersarum mortium strages, quis ue per hæc singula bellorum extiterit modus,& ut (secundum id quod prophetæ prædixerant) abominatio desolationis in ipso quondam dei famosissimo collocata sit templo, utq; ad ultimũ cuncta ignis populatus sit,& flamma consumpserit,si quis plenius nosse uult, historiã Iosephi relegat. Nos uero ex his ea tantũ quæ ad explanationem suscepti operis sufficiunt,assumemus: In quibus refert, quod ex omni Iudæa populi in die solenni paschæ Hierosolymã,uelut exitiali quadã manu cogente conuenerant,quos tricies centena milia hominũ dicit fuisse,iusto scilicet dei iudicio tẽpore hoc ultionis electo,ut qui in diebus paschæ saluatorem suũ & salutare Christum domini cruẽtis manibus & sacrilegis uocibus uiolauerant,in ipsis diebus uelut in unũ carcerẽ omnis multitudo cõclusa, feralis pœnæ exitiũ quod merebatur,exciperet. Prætermibo quæ in eis uel gladij cæde,uel alijs belli machinis collata sunt,explicare: ea tantũmodo quæ diræ famis exitio ptulerint, supradicti historiographi sermonibus proferã,quo legentes hæc,intelligant quantũ piaculi sit,audere aliquid in CHRISTVM, & quàm grauibus ausa supplicijs expientur.

Age

A AGe itaq; quintus Iosephi Historiarum liber ponatur in medium,ex quo omnis illorum luctuosa Tragœdia pernoscatur: Diuitibus autẽ permanere(inquit)atq; perire unũ atq; idem erat.Si enim in urbe permanssissent,facultatum suarum causa crimine obiecto,quasi qui de transfugiendo cogitarent,perimebãtur.Necessitas uero famis,factiosorum extollebat arrogantiam,& utrunq; simul inedia cum temeritate crescebat.Publice quidem frumentum nusq; omnino erat,sed irruentes urbis prædones perscrutabantur domos,& si quidẽ inuenissent tanq; de his qui fefellerant,pœnas sumebant. Si uero nõ inuenissent,nihilominus tanquam eos qui occultius & diligentius absconderẽt, cruciabant. Indicium uero haberi ab eis pabula capiebant,hoc ipso,quod adhuc uiuere & subsistere corporibus uidebãtur, tanq; qui profectò iam interissent,nisi absconditos uspiam tegerent cibos. Si quos sanè tabescentes macie uidissent, hos cũ uenia præteribant,superfluum putantes perimere,quos paulò post absumeret fames. Multi tamẽ in occultis omni censu suo mercati sunt unũ metrum. Si diuites frumenti, hordei si inferiores fuerunt,& concludentes se in interioribus quibusq; penetralibus domus,nonnulli nec in panes confectas fruges edebant. Alij uero in quantum uel necessitas, uel metus permitteret excoquebant. Et mensam quidem nullus expectabat apponi,sed ex ipso semiusta igni rapiẽtes,
B propria uelut furtiua deuorabãt.Et erat infelicis ipsius cibi spectaculũ miserabile,cũ ualidiores quiq; inuenta diriperẽt,imbecillioribus uero nihil præter luctum superaret & lachrymas.Et omniũ licet acerbitates rerum superet fames, nihil tamen ita subruit & subuertit, sicut uerecundiam. Quicquid enim saluis rebus pudore dignũ est,id in hac necessitate contemnitur. Denicq; & uxores de uirorũ manibus,& filij de parentũ,&(quod est infelicius) matres cibos de paruulorũ suorũ ore rapiebãt. Et cũ dulcissimi liberi in manibus atq; ante ora positi tabescerẽt,exigua uitæ subsidia dẽtibus ipsis eximere nemo parcebat. Verũ nec ipsos quidẽ infelices & perexiguos sumẽtes latebant cibos,sed continuo aderat prædonũ quis, & statim ut clausas cuiuspiã conspexisset fores, indiciũ credebat hoc esse,quod intrinsecus positi ederẽt:& repente despicatis foribus præcipites irruebãt,atq; ab ipsis (ut ita dicã) faucibus exprimentes,si quid fortè insumptũ iam fuerat,reuocabant. Verberabãtur senes,si cibũ uendicare tentassent. Sparsis etiã crinibus mulieres trahebant,occultare nitẽtes,si qd fortè deprehensum fuisset in manibus.Nulla senibus pro canicie reuerẽtia,nulla erga paruulos miseratio,sed in exiguo panis fragmento paruulos inhærentes,& ex ipso cui inhæserant, suspensos,elidebant in terram. In eum uero qui raptores cibo præuenisset absumpto,crudelius sæuiebant, & excogitabant dira supplicia, obturãtes infelicibus naturales digestionum meatus. Alijs uero præacutas sudes per eadem uerenda adigentes (horresco quæ gesta sunt referens) ad confessio-

nem

Cap. VI. Iosephi uerba.

Fames Hierosolymis obsessorum.

Metrũ uocat mensurã seu modium frumenti.

Fames.

nem per hæc uni us panis, aut cyathi farinæ miſeros perurgebãt. Nam ipſi tortores nec patiebantur famem. eſſet enim quodammodo tolerabilius, ſi hæc compulſi inedia facere uiderentur: ſed ut uel præpararẽt ſibi in poſterum cibos, uel ut crudelitas exercitio conualeſceret. In his etiam ſi qui fortè furtim per ſtationes hoſtiũ pro colligendis herbis erepſiſſent, occurrẽtes eis qui ſe hoſtiũ manus effugiſſe gauderẽt, diripiebãt quicquid attulerãt. Supplicantibus autẽ & terribile quoddam ſibi nomen dei inuocantibus, ut uel partem aliquam ex his quæ cum mortis periculo quæſierant, indulgerent, nihil prorſus præbebãt. Sed & hoc beneficij loco ceſſerat, ſi comprehenſum uiuũ licuiſſet euadere. His autem poſt aliquanta adiungit, dicens:

Vide XIX. *cap. ſexti libri de bello Iudaico apud Ioſephum.*

Iudæis uero cum egreſſu urbis omnis pariter ſpes excludebatur ſalutis. Et inualeſcens acerbitas famis, domos ſimul & familias, gentemq; uaſtabat, ita ut in penetralibus ſtrata iacerẽt mulierum paruulorumq; cadauera: per plateas uero infelicium ſenum corpora, fame magis quàm ætate conſumpta. Iuuenes uero, atque omnis ætas robuſtior, uelut ſimulacra quædam in uijs & egreſſibus oberrabant, corruentes quocunq; loci greſſum ſubruiſſet inedia. Sepelire autem cadauera proximorum, nec defunctorum multitudo, nec uiriũ debilitas permittebat, ſimul & pro ſuæ unuſquiſq; uitæ incerto. Denique aliquanti ſupra eos quos ſepeliebant, animas emiſere: multi etiam dum proſequũtur funera, priuſq; ad ſepulchra ueniretur, efflabant. Sed nec planctus ex more defunctis exhibebatur, aut luctus, quia hoc ſibi
D totũ uendicauerat fames. Sed nec ariditas inediæ, humorem cuiq; reliquerat lachrymarũ. obſederant ciuitatem profunda ſilentia, & nox plena mortis cuncta contexerat. Quibus malis omnibus grauiores ſoli uigebant prædones, qui nec ſepulchra quidem diripere, & ſpoliare cadauera illicitum docebant, non tam prædam petentes, quàm ſcelus irriſione cumulantes, & aciem gladiorum ſuorum in cadauerum obtruncatione probantes. Interdum etiam in nonnullos adhuc ſpirantes mucro examinandus agebatur. quod alij ſemineces cũ uiderent, ſupplices dexteras protendebant, ut in ſe quoq; beneficij loco conuerterent ſcelus, quo ſcilicet cruciatibus famis uelocius abſoluerentur. Sed nouo crudelitatis genere necem quam ſponte inferebant, ſi rogarentur negabant: cum tamen unuſquiſq; deficientium cum gemitu oculos retorqueret ad templum, non de morte propria dolens, ſed de impunitate prædonum quos ſuperſtites relinquebat. Et primo quidem ſumptu publico ſepelire mortuos iuſſerant fœtoris intolerantia. Vt uero omnem ſumptum cœpit uincere multitudo morientium, de muro ca-
Titus Ceſar. dauera præcipitabant. At cum Titus circũiens peruidiſſet repletos mortuorum cadaueribus uallos, & humani corporis tabe patriam terram rigari, cum ingenti gemitu eleuatis ad cœlum manibus deũ inuocat teſtem, hoc ſuum opus non eſſe. Et poſt aliquãta iterũ talia quædam proſequitur:

Non

A Non cõtabor (inquit) proferre qd̃ ſentio. Arbitror eñ, quod etiam ſi aduerſum impios ciues Romanorum pauliſper arma ceſſaſſent, aut hiatu terræ, aut aquæ diluuio, aut Sodomitanis ignibus & fulminibus cœlitus tortis, ſupplicium ciuitas dependiſſet, quæ multo infauſtiorem illis qui hæc perpeſſi ſunt, & nequiorem uirorum præſentem hanc protuliſſet ætatem, pro quibus & omnis gens pariter mereret extingui. Sed & in ſexto libro de eiſdem talia ſcribit: Et eorum (inquit) qui per totam ciuitatem famis inedia corrumpebantur, multitudo innumerabilis erat, quorum nec explicari miſeria poteſt. Per ſingulas nanq; domos ſicubi fuiſſet aliquid cibi repertum, continuo bella & cædes inter charos, ipſoſq; parentes ac liberos naſcebantur, dum non ſolum è manibus, ſed ex ipſis etiam faucibus inuicem cibum rapere certabant. Fides autẽ nec mortuis erat, ſed & ipſi cum iam ſpiritum exhalarent, perſcrutabantur à prædonibus, ne cui fortè intra gremium cibi aliquid reſediſſet. Alij autem per inediam hiantes uelut rabidi canes, huc atq; illuc ferebantur, & quaſi inſania quadam exagitati in eaſdem domos, ſub momento temporis iterum ac ſæpius irruebant. Omnia tamen neceſſitas uertebat in cibum, etiam illa quæ ne mutis quidem animalibus edere uſus fuit. Ad ultimum ne loris quidem uel cingulis, aut ipſis etiam calciamentis abſtinuerunt. Portarũ quoq; indumenta detrahentes, confi-
B cienda dentibus ingerebant. Nonnulli & fœni ueteris feſtucas edebant. ſed & de quiſquilijs undecunq; collectis, paruiſſimum pondus drachmis quatuor diſtrahebant. Sed quid opus eſt per hæc pondus famis illius explicare, cum geſtum ſit ibi facinus, quod neq; apud Græcos, neq; apud Barbaros ullus accepit auditus. Horrendum quidem dictu, auditu uero incredibile. Equidẽ libenter tam immane facinus ſiluiſſem, ne quis me crederet monſtruoſa narrare, niſi multos memoriæ noſtræ uiros teſtes commiſſi ſceleris habuiſſem. Porrò uero nec aliquid in hoc patriæ præſtare me arbitror, ſi ſubtraham eorum malorũ uerba, quorum pertulit facta. Mulier quædã ex his qui ultra Iordanis alueum cõmanebant Maria nomine, Eleazari filia de uico Bethezob, quod interpretatur domus hyſſopi, genere & facultatibus nobilis, cum reliqua multitudine quæ confluxerat, Hieroſolymis reperta, cõmunem cum omnibus obſidionis caſum ferebat. Huius reliquas quidem facultates, quas è domo in urbem conuexerat, tyranni inuaſere. Si quid uero reliquiarum ex magnis opibus fuerat, quibus uictum quotidianum pertenuem duceret, irruentes per momenta prædonũ ſatellites rapiebant. Pro quibus ingens mulierẽ uelut inſania iam quædã ex indignatione fatigabat, ita ut interdũ prædones maledictis in necem ſui, & cõuicijs inſtigaret. Verum cum nec iritatus quiſq;, neq; miſeratus eam perimeret, & ſi quid fortè cibi fuiſſet ea quæſitum, id ab alijs quæreretur, nec iam uſquam reperiẽdi copia fieret, fames autẽ dira uiſceribus ipſis inſiſteret, ac medullis,

Lege ultimũ cap. ſexti libri de bello Iudaico.

Vide 12. cap. & 13. ſeptimi libri de bello Iudaico. Nam Euſebius Græcorum diſtinctionem ſequutus eſt, qui Ioſephi libros aliter diuidũt.

Maria Iudæa, filioli ſui deuoratrix.

Ex bibl. univ. Bas.

C & ad furorẽ iam perurgeret inedia, fame & ira peſſimis uſa cõſultoribus, cõ
Fames & ira, peſſimi conſultores. tra ipſa iam armatur iura naturæ. Erat nanq; ei ſub uberibus paruulus fi/
lius. hunc ante oculos ferens, infelicis (inquit) matris ó infelicior fili, in bel/
lo, fame, & direptione prædonum cui te reſeruabo? Nam & ſi uita ſperari
poſſit, iugo Romanæ ſeruitutis urgemur. Sed nũc etiam ipſam ſeruitutem
præuẽnit fames. Prædones uero utraq; ui grauiores perurgent. Veni ergo
ó mi nate, eſto matri cibus, prædonibus furor, ſeculis fabula, quæ ſola de/
erat cladibus Iudæorũ. Et cum hæc dixiſſet, ſimul filiũ iugulat: tum deinde
igni ſuperpoſitum, torret: & mediũ quidem conſumit, medium uero ſeruat
obtectum. Et ecce confeſtim prædones irruunt, obuſtæ carnis nidore conce
pto: mortem minantur, niſi ſine mora cibos quos paratos ſenſerãt, demon
ſtraret. Tum illa, equidem partem (inquit) uobis optimã reſeruaui. Et con
tinuò quæ ſuperfuerant membra retexit infantis. At illos repente ingens
horror inuaſit, & immanes quamuis animi diriguere, uox faucibus interclu
ſa eſt. Illa uero truci uultu, & ipſis iam prædonibus truculentior, meus (in/
quit) hic filius, meus eſt partus, & facinus meũ eſt. Edite, nam & ego prior
comedi, quem genui. Nolite effici aut matre religioſores, aut fœmina mol/
liores. Quod ſi uos pietas uincit, & execramini cibos meos, ego quæ iam ta
libus paſta ſum, ego his iterum paſcar. Poſt hæc illi territi, trementeſq; di/
D ſcedunt, qui hunc ſolum ex omnibus facultatibus miſeræ matri reliquerant
cibum. Repleta eſt autẽ confeſtim uniuerſa ciuitas nepharij ſceleris nuncio,
& unuſquiſq; ante oculos facinus quod perpetratũ fuerat, adducens, tanq;
ſi ipſe id perpetraſſet, horrebat. Omnes autem quos famis neceſſitas perur
gebat, feſtinabãt magis ad mortẽ, beatos dicentes eos, quibus contigit in/
teriſſe, priuſq; talium malorum polluerentur auditu. Hactenus Ioſephus.

Cap. VII.

IGitur Iudæos pro his quæ in CHRISTVM deum cõmiſere piaculis, ta/
lis conſequuta eſt pœna. Dignũ eſt autem huic hiſtoriæ adhibere domi
Chriſti prædi/ctio de calami/tate Iudæorũ. nicas uoces, quibus ipſe Saluator talia ſecutura eſſe prædixit: Væ autẽ (ait)
prægnantibus & nutrientibus, uel lactantibus in illis diebus. Orate autẽ ut
non fiat fuga ueſtra hyeme neq; ſabbato. Erit enim tunc tribulatio magna,
qualis non fuit ab initio ſeculi uſq; nunc, neq; erit. Colligens autẽ ſupradi/
Numerus eo/rum qui perie/runt fame aut ferro. ctus hiſtoriographus omnẽ numerum peremptorũ, uel fame, uel ferro, un/
decies centena milia deſignauit: cæteros uero latrones & ſicarios, ac prædo
nes, poſt urbis excidium mutuis declarat interiſſe uulneribus. Electos autẽ
Ad triumphũ quoſq; iuuenum, quos decor & proceritas corporis cõmendabat, ad trium
Ad metalla. phũ dicit eſſe ſeruatos: reliquos autẽ, qui ſupra decẽ & ſeptẽ annos agebant
Ad beſtias. ætatis, uinctos ad opera Aegypti per metalla deſtinatos, uel per cæteras
prouincias eſſe diſperſos. Alij quidẽ ut ludis gladiatorijs, alij ut ad beſtias
traderentur. Si qui uero intra ſeptimũ & decimũ ætatis reperti ſunt annũ,
per diuerſas prouincias in ſeruitutem diſtrahi iuſſi ſunt, quorum numerus
uſq; ad

A uſq; ad nonaginta milia perductus eſt. Hæc uero omnia geſta ſunt ſecun/ *V editorũ nu/merus.*
do anno imperij Veſpaſiani, iuxta ea quæ ipſe dominus & ſaluator noſter
IESVS CHRISTVS prædixerat. Quippe qui ea quæ gerenda erant, præſen
tia iam uideret, tunc cum ſecundum Euangeliorum fidem, uidens ciuitatẽ,
fleuit ſuper eam, & uelut in auribus eius prolocutus eſt hæc uerba: Si agno
uiſſes (inquit) & tu in hac die tua, quæ ad pacem tibi ſunt, nunc autem ab/
ſcondita ſunt ab oculis tuis. Quia uenient dies ſuper te, & circundabunt te *Prædictio ex/cidij Hieroſo/lymitani.*
inimici tui uallo, & circundabunt te, & perurgebunt te undiq;, & ad ſolum
deducẽt te, & filios tuos qui in te ſunt. Sed & rurſum tanquam de populo
dicens: Erit (inquit) neceſſitas magna ſuper terram, & ira populo huic, & ca
dent in ore gladij, & captiui ducentur in omnes gentes, & Hieruſalem erit
conculcata à gentibus, uſquequo compleantur tempora gentium. Et iterũ:
Cum autem uideritis circundari ab exercitu Hieruſalem, tunc ſcitote quia
appropinquabit deſolatio eius. Comparet nunc unuſquiſq; domini & ſal/
uatoris noſtri ſermones cum hiſtoriographi relatione de bello quod ge/
ſtum eſt, atq; excidio ciuitatis: & uidens miram diuinæ præſcientiæ uirtutẽ,
agnoſcat prædicentis diuinitatem. Hæc quidem Iudæorum genti poſt paſ/
ſionem Saluatoris iuſta ultione uenerunt, pro eo quod autorem uitæ à ſe/
met uniuerſa gens conclamauerat auferri. Verũtamen nihil obſtat etiam
B ea addere, per quæ pietas & clementia dei licet ingratis uidetur oblata.
Quadraginta nanq; poſt admiſſum piaculum continuis protracta annis,
impiorum pœna differtur. In quibus & Apoſtoli omnes, præcipue tamen
Iacobus, qui dicebatur frater domini, in Hieroſolymis epiſcopus conſtitu/ *Iacobus frater domini epiſco/pus Hieroſo/lymitanus.*
tus, indeſinenter populum cõmiſſæ impietatis & feralis auſi, de ſcelere com
monebat, ſi fortè poſſent commiſſi pœnitudinem gerere, ſi poſſent flere
pro ſcelere, & ultrices pœnarum flammas, lachrymarum ubertate reſtin/
guere. Oſtendebat nanq; eis deus per ſuam patientiam, quod ipſorũ quæ/
reret pœnitentiam, quia non uult tantum deus mortem peccatoris, quan
tum ut conuertatur & uiuat.

Cap. VIII.

MOllire autem adhuc mentis eorum duriciam nitebatur diuina maie/ *Prodigijs ad pœnitentiã in uitati Iudæi.*
ſtas, ſignis & prodigijs cœlitus datis, terroreſq; ſimul & minacem
dexteram oſtentando potius quàm inferendo. De quibus ſupradicti hi/
ſtoriographi fides, ut in cæteris, etiã in hoc ſufficiens erit. Relegamus ergo,
quid in ſexto hiſtoriarum ſuarũ libro de his ipſe ſignauerit Ioſephus: Sed
infelicem (inquit) plebẽ teterrimi quidã homines & deceptores falſa uatici/
nantes ſuadebãt, ut euidentibus ſignis & indicijs iracũdiæ, & indignationis
diuinæ nõ crederent, quibus aperte futurũ, & urbis, & gentis præſagiebatur
excidium. Sed uelut afflati & amentes, & qui neq; oculos, neq; animam in
ſe haberent, ſpernebant omnia quæ cœlitus nunciabantur. Etenim ſtella *Stella gladio ſimilis.*
præfulgens, gladio per omnia ſimilis, imminere deſuper ciuitati, & cometes *Cometes.*

C præterea exitialibus flammis ardere per totum uisus est annũ. Sed & ante excidij tempus ac belli, cum populi ad diem festum Azymorum conuenirẽt, octaua die mensis Xanthici, qui est Aprilis, noctis tempore hora nona tantus luminis fulgor aram templumq; circundedit, ut putarent omnes diem clarissimum factum, & permansit spatio horæ dimidiæ. Quod imperitis quidem & ignaris prosperum uidebatur, sed legisperitos & probos quosq; doctores non latuit exitiale portentum. In eadem quoque festiuitate uitula sacrificijs admota & aris assistens, inter ipsas ministrorum manus enixa est agnam. Sed & ianua interioris ædis, quæ respiciebat Orientem, cum esset ære solido induta, ac perinde immensi ponderis, quæ uix uiginti uiris summo conatu impellẽtibus clauderetur, ferreis quoq; uectibus & seris munita, ac pessulis in altũ demissis teneretur obstricta, repente hora noctis sexta apparuit sponte patefacta. Sed & transacto die festo post aliquot dies, prima & uicesima die mensis Artemisij, qui Maius apud nos uocatur, prodigiosus apparuit uisus, & fidem penè excedens, quod uere falsum putaretur, nisi oculorũ fidẽ confirmasset malorũ consecuta pernicies. Etenim prope solis occasum uisi sunt currus & quadrigæ in omni regione per aërem ferri & armatorum cohortes misceri nubibus, & urbes circundari agminibus improuisis. In alio item die festo, qui Pentecostes appellatur,

D noctu sacerdotes ingressi templũ ad ministeria ex more cõplenda, primo quidẽ motus quosdam strepitusq; senserunt, tum deinde uoces subitas audiunt, dicentes: Migremus hinc. Additur his etiam aliud terribilius. Etenim quidam Ananiæ filius Iesus nomine, uir plebeius & rusticus, ante quartum belli annum cum ciuitas in pace & abundantia perduraret, in die festo Tabernaculorum repente clamare cœpit: Vox ab Oriente, uox ab Occidente, uox à quatuor uentis, uox super Hierosolymã & super templum, uox super sponsos & sponsas, uox super populum. & indesinenter die noctuq; per omnes plateas circũiens, hæc clamabat: usquequo quidam primores ex populo uiri, uelut infausti præsagij indignatione commoti, correptum hominem multis uerberibus afficiunt. At ille nequaquam pro se aliquid loquens, sed ne eos quidem qui circumsteterant deprecans, easdem uoces pari obstinatione & clamore repetebat. Tum principes intelligentes (ut res erat) numinis esse motus in uiro, perducunt eum ad iudicem Romanum, apud quem flagris ad ossa usque laniatus, neque preces, neque lachrymas fudit, sed eandem uocem miserabiliter & cum quodam ululatu emittens, per singula penè uerbera proferebat, addens etiam hoc: Væ uæ Hierosolymis. Prosequitur & aliud idem historiographus maiore gestum miraculo, dicens: Oraculum quoddam in sacris literis repertum, quod per idem tempus uirum designaret ex eorum regione processurum, qui

Noctu lux exorta.

Vide. 17. ca. 7. lib. de bello Iudaico.

Vitula agnam enixa.

Ianua suapte sponte aperta.

Currus in aëre uisi.

Vox, Migremus hinc.

Exclamatio hominis plebei.

Is erat Albinus.

Væ uæ Hierosolymis.

Oraculum.

A qui totius orbis potiretur imperio. Cuius oraculi præsagium idem historiographus Vespasianũ declarare, est suspicatus: sed Vespasianus nõ alijs quàm illis solis gentibus, quæ Romano imperio uidebantur subditæ, dominatus est. Vnde iustius ad CHRISTVM hæc responsa referuntur, ad quem dixerat pater: Pete à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ, & cuius per idem tempus per Apostolos suos in omnem terram exierat sonus, & in fines orbis terræ uerba eorum.

CAP. IX.

OPeræprecium sanè est post ista noscere quis fuerit hic Iosephus, & unde, uel ex quo genere originem ducens, qui tantam nobis materiam rerum gestarum cognitionemq; præstiterit. Exponit ergo etiam hæc ipse de se, hoc modo scribens: Iosephus Matthiæ filius ex Hierosolymis sacerdos, qui & ipse primo bello Romanos oppugnauerim, & posterioribus nihilominus interfuerim prælijs, necessitate cõstrictus. Constat igitur hunc uirum per idem tempus non solum apud Iudæos proprios ciues, uerum etiam apud Romanos habitum esse nobilissimum, ita ut literarum merito in urbe Roma etiam statua donaretur, & libri eius bibliothecæ traderentur. Conscripsit nanque Antiquitatum historiam in uiginti libris, Belli uero Iudaici cum Romanis habiti historiam septem uoluminibus compre-

B hendit, quam non solum Græca facundia, uerum & patrio, id est, Hebræo sermone suis etiam ciuibus se ædidisse confirmat, dignus cui præ cæteris omnibus debeat credi. Sed & alia eiusdem uiri extant de Iudæorum uetustate duo uolumina, in quibus contradicere Appioni cuidam Grammatico uidetur, qui illis temporibus aduersum Iudæos scripserat, & ad alios quosdam, qui morem gentis Iudæorum atque instituta lacerauerãt. In primo ergo ex his duobus libro, quæ uolumina apud Hebræos in auctoritate habeantur, secundum maiorum traditionem, per hæc edocet.

Iosephus.

Quidam alibi legunt, Mathiæ filius.

Antiquitatum lib. XX.

Belli Iudaici lib. VII.

Aduersus Appionem lib. II.

CAP. X.

NEque igitur innumera (inquit) apud nos habentur uolumina inter se inuicem discordantia, sed duo tantum & uiginti sunt libri, qui omnium temporum seriem continent, qui & iuste creduntur diuinitus inspirati. Ex quibus quinque sunt Moysi continentes leges uitæ, & successionis humanæ prosapiam usque ad ipsius Moysi terminum pertendentem, qui paulò minus ad tria milia annorum continentiam gerunt. A morte uero Moysi usque ad Artaxersen, qui post Xersen regnauit apud Persas, quæ gesta sunt, prophetæ quique per ea tempora tredecim uoluminibus conscripserunt. Reliqui uero quatuor libri hymnos in deum, & uitæ instituta, ac monita mortalibus tradunt. Ab Artaxerse uero usq; ad nostrum tempus scripta sunt omnia, fide tamen non eadem quæ primis habetur digna ducuntur, pro eo quod non ita extiterit prophetarum iugis & explorata

XXII. libri.

Quinq; Moseos.

Prophetarum XIII.

Quatuor reliqui.

e 4

C plorata ſucceſſio. Rebus igitur his conſtat, quàm nos uenerabiliter uta/
mur ſcripturis noſtris. Nam cum tot ſecula interceſſerint, neq; addere quis
unquã, neq; auferre, aut permutare quid auſus eſt. ſed omnibus gentis no
ſtræ hominibus inſita hæc quodammodo atq; ingenita fides eſt, credere
hæc dei eſſe conſulta, & his iugiter inhærere, ac pro ipſis (ſi ita res popoſce/
rit) libenter & animam ponere. Sit hæc etiam pars hiſtoriographi, his in lo
cis à nobis (ut arbitror) non incompetenter inſerta. Eſt adhuc & aliud eius
elegans ſatis uolumen, quod animus ſit qui imperium teneat in nobis.
Quem libellum quidam Machabeorum adtitulauerũt, pro eo quod certa/
mina inibi & agones pro pietate à Machabæis fratribus deſudata contine/
at. Sed & in fine uiceſimi Antiquitatũ libri, ſignificat idem ipſe propoſuiſſe
ſe quatuor uoluminibus comprehenſurum ſecundum fidem & religionem
patriam, de deo & de ſubſtantia eius ac legibus, & quur quædam apud eos
liceant, quædam uero non liceant. Sed & alia nonnulla opuſcula à ſe dicit
eſſe compoſita. In fine etiam ſupradicti uiceſimi libri Antiquitatũ, Iuſtum
quẽdam ex Tiberiade, qui conatus ſit hoc idem operis, quod ipſe explicue
rat, aggredi, arguit falſitatis per hæc uerba: Sed non ego te imitatus ſum in
his quæ conſcripſeram. Ipſis etenim Imperatoribus obtuli libros meos, cũ
adhuc ipſa quæ geſta ſunt, penè in oculis haberẽtur. Quippe qui conſcius
D mihi eſſem ſeruatæ in omnibus ueritatis. Nec me de eorum teſtimonio fe
fellit opinio. Sed & alijs pluribus obtuli, quorum multi etiam ipſis interfue
re bellis, ſicut Agrippa rex, & nonnulli eius propinqui. Et Imperator qui/
dem Titus intantum probauit ex iſtis debere libris ad omnes homines re
rum geſtarum notitiã peruenire, ut manu ſua ſubſcriberet, publice ab omni
bus eos legi debere. Rex uero Agrippa ſexaginta & duabus epiſtolis de
operis noſtri ueritate teſtatus eſt, ex quibus & duas inſerui. Sed de his ſatis
dictum eſt, nunc ad narrationis noſtræ ſeriem redeamus.

Lib. Ioſephi, quod animus ſit qui imperium teneat in nobis.

Quatuor libros adhuc promittit.

In Iuſtũ æmulum ſuum.

Cap. XI.

Apoſtoli & diſcipuli domini cõueniunt.

POſt martyrium Iacobi, & continuò conſequutum ciuitatis excidium,
traditur Apoſtolos, cæteroſq; domini diſcipulos, qui ad illud tempus
reliqui erant, in unum è locis omnibus conueniſſe, ſimul cum his qui pro/
pinqui ſecundum carnem domini dicebantur (plurimi nanq; & ex his per
illud tempus ſupererant) & habuiſſe, in commune, conſilium, quem opor/
teret dignum ſucceſſione Iacobi iudicari: omnesq; uno conſilio atque uno
conſenſu Symeonem Cleophæ filium decreuiſſe (cuius mentio in euange/
lijs facta eſt) ut epiſcopatus ſedem ſuſciperet. Conſobrinus is ſecundum car
nem Saluatoris fuiſſe dicebatur, quia Cleopham fratrẽ fuiſſe Ioſeph, Ege/
ſippus conteſtatus eſt.

Symeon in Iacobi locũ ſuffi citur ſecũdus Hieroſolymorũ epiſcopus. Cleophas frater Ioſeph.

Cap. XII. In familiã Dauidicam inquiritur.

PEr idem tempus Veſpaſianus poſt excidia Hieroſolymorum omnes
ſi qui forte ex familia Dauid ſuperfuiſſent apud Iudæos, uelut regalis
proſapiæ uiros perquiri iubet. Vnde etiã pro hac cauſa grauiſſima Iudæis
perſecutio

A perſequutio exorta eſt. Sed Veſpaſiano decennio principatu miniſtrato,
Titus filius in imperio ſuccedit. Cuius ſecundo regni anno, Linum duode
cim annis in ſacerdotio tranſactis, urbis Romæ epiſcopatum tradidiſſe
Anacleto ferunt.

Titus Cæſar.

Linus.

Anacletus.

SEd Titus non amplius quàm duobus annis, totidemq; menſibus, prin
cipatu Romani apicis miniſtrato, Domitiano fratri ſummã rerum reli
quit. Quarto igitur anno Domitiani, apud Alexandriam Annianus uigin
ti & duobus annis miniſtrato ſacerdotio defunctus eſt, in cuius locum ſe/
cundus ſuccedit Abilius.

Cap. XIII. Domitianus Cæſar. Abilius in Anniani locum ſufficitur.

IN urbe uero Roma duodecim Anacletus annis in epiſcopatu exactis,
ſacerdotij ſedem Clementi tradidit.

Cap. XIIII.

QVem adiutorem ſuum Paulus Apoſtolus Philippenſibus ſcribens
deſignat, dicens: Cum Clemente & cæteris adiutoribus meis, quo/
rum nomina ſunt in libro uitæ.

Cap. XV. Clemens.

HVius Clemẽtis epiſtola habetur ad Corinthios ſcripta, præcipua pla
nè & ualde mirabilis, quam uelut ex perſona Romanæ eccleſiæ dicta
uit, cum diſſenſio apud Corinthios fuiſſet exorta: quam epiſtolam in plu/
rimis eccleſijs publice legi, & ueterum, & noſtris etiam temporibus conſtat.
Verum de ſeditione facta apud Corinthios, ac diſſenſione plebis, teſtis ual
B de fidelis Egeſippus indicat, hoc modo dicens.

Cap. XVI. Clementis epiſtola ad Corinthios ſcripta.

Egeſippus.

MVlta erga multos crudelitate Domitianus exercita, plurimiſq; in
urbe Roma nobilibus & illuſtribus uiris, nullo iure, nullaq; ratione
trucidatis, innumeris etiam in exilium truſis, & bonorũ direptione mulcta
tis, ad ultimũ Neronianæ theomachiæ & impietatis ſucceſſor efficitur. Se/
cundus hic quippe ab illo perſequutionem molitur in noſtros, cum utique
pater ſuus Veſpaſianus, nihil prorſus noſtris irrogauerit iniuriæ.

Cap. XVII Domitianus Chriſtianorũ perſecutor.

Θεομαχία.

QVo in tempore Apoſtolus & Euangeliſta Iohannes, ob prædicatio/
nem uerbi diuini, & teſtimonium ueritatis, in inſulam Pathmos tra
ditur ablegatus. Deniq; Irenæus ſcribens de compoto nominis antichriſti,
quod continetur in reuelatione quæ dicitur Iohannis, quinto aduerſus hæ/
reſes libro, hæc de ipſo Iohanne commemorat: Quod ſi oportet (inquit)
apertius in hoc tempore de iſto nomine prædicari, à quo magis poterat
aperiri, niſi ab eo, qui ipſam reuelationem uidit? Neq; enim multum tem/
poris eſt quod reuelata eſt, ſed penè noſtra ætate. In fine etenim Domitia/
ni principatus exorta eſt. In tantum uero per idem tempus fidei noſtræ
inſtituta florebant, ut etiam nõnulli alieni à religione noſtra ſcriptores hi/
ſtoriarũ ſuarũ tradiderint monimẽtis, uel de perſecutionibus illius tẽporis,
uel etiã de martyrijs. Qui etiã diligẽter explorato tẽpore deſignant, quinto
decimo ãno Domitiani principis, cũ alijs plurimis, ab eo etiã Flauiã Domi
cillã ſororis filiã, Flauij Clementis unius tũc ex Conſulibus uiri, ob teſtimo
nium

Ca. XVIII Iohannes in Pathmos relegatur. Irenæus.

Fl. Domicilla Fl. Clementis uxor relegatur in Põtiam inſulam.

C niũ quod CHRISTO perhibebat, in insulam Pontiam nomine deportatã.

Cap. XIX. Interficitur posteritas Dauid.

APud ipsum uero Domitianum, cum iussisset omnes perimi, qui de genere Dauid, & regia stirpe descenderẽt, uetus traditio tenet, quod delati sint quidam, quasi essent de posteritate Iudæ, quem fratrem fuisse Saluatoris secundum carnem tradunt. Quicq; duplici urgebantur inuidia, uelut qui ex Dauid genere, & ex ipsius CHRISTI propinquitate descenderent. Quæ Egesippus per ordinem his uerbis refert.

Egesippus.

Cap. XX. Nepotes Iudæ deferuntur à Reuocato tan q̃ qui descẽderint ex familia Dauid.

ADhuc autem uiuebant quidam de carnali genere domini nostri, nepotes Iudæ, eius qui secundũ carnem frater domini dicebatur, quos quidam detulerunt, tanq̃ ex Dauid stirpe uenientes. Hos Reuocatus quidam nomine, qui in hoc missus fuerat, perducit ad Domitianũ Cæsarem, & ipse enim formidabat de aduentu CHRISTI, sicut & in initio Herodes.

Reuocatus.

Interrogati ergo à Domitiano, si essent ex familia Dauid, confessi sunt: Tunc quæsiuit ab eis, quantis possessionibus, uel quantis essent facultatibus prædíti. At illi responderunt, quod utriq; non amplius esset in bonis nouem milibus denarijs, ex quibus singulis pars media pro portione debe retur. Nec hæc sibi in pecunia subsistere, sed in æstimatione terræ quæ eis esset in quadraginta minus uno iugeribus constituta, quam suis manibus excolentes, uel ipsi alerentur, uel tributa depénderent. Simul & testes ruralis & diurni operis, manus, labore rigidas & callis obduratas præferebant.

Facultates nepotum Iudæ.

D

Rogantur de regno Christi quale sit.

Interrogati uero de CHRISTO, quale sit regnum eius, uel quis ipse, aut unde, aut quando uenturus: Responderunt quod non huius mundi regnum, neq; huius terræ ei designetur imperium, sed quia cœleste ei regnũ per angelorum ministeria in consummatione seculi præparetur, quando scilicet aduentans in gloria, de uiuis & mortuis iudicabit, & restituet unicuique pro factis ac meritis suis. Ad hæc Domitianus, cum neque in eis quicq̃ criminis inueniret, & uilitatem eorum quàm maximè contemneret, abire eos liberè iubet. Sed & persequutionem quam aduersum ecclesias agitari iusserat, datis rursum compescit edictis. Illi uero dimissi ab eo, uel martyrij merito, uel tantæ propinquitatis prærogatiua pacis iam tempore duces ecclesiæ effecti, usq; ad Traiani tempora permanserunt. Hæc quidem Egesippus. Sed & Tertullianus de Domitiano similia refert, dicens: Tentauit aliquando & Domitianus simile aliquid, portio Neronis de crudelitate: Sed quasi homo cito destitit, ita ut etiam eos quos in exilium miserat, reuocaret. Post Domitianũ uero quindecim annis imperio potitũ, Nerua suscepit principatum. Sub quo omnes quidem honorum tituli qui in Domitianum collati fuerant, detrahuntur. Reuocari autem quicunq; ab eo in exilium trusi sunt, ac recipere facultates ex Senatusconsulto iubentur. De quibus singulis testimoniũ perhibent, qui gesta illorũ temporũ conscripserũt. Tunc igitur etiã Apostolũ Iohannẽ post absolutionẽ insulæ, Ephe/

Tertullianus.

Nerua Cæs.

Ioh. Ephesum redit.

sum

A sum quasi ad scholam propriam rediisse, nostrorum scriptores declarant.

Cap. XXI. Traianꝰ Cæs. Abilius secundus Alexandriæ episc. Cerdon. Clemens.

NErua uero post annũ plus minus defuncto, Traianus succedit imperio. Cuius primo principatus anno Abilius apud Alexandriam tredecim annis sacerdotio ministrato diem obit. Cui succedit Cerdon tertius in sacerdotium. Qua tempestate in urbe Roma Clemẽs quoq; tertius post Paulum & Petrum pontificatum tenebat.

Ca. pXXII. Euodius. Ignatius. Symeon.

SEd & apud Antiochiam Euodius primus fuerat, & secundus Ignatius. Hierosolymis quoq; Symeon secũdus post Iacobum fratrem domini ijsdem temporibus gubernabat ecclesiam.

Cap. XXII. Iohãnes Euangelista.

IN his superstes adhuc apud Asiam demorabatur ipse ille quem amabat dominus IESVS, Apostolus simul atque Euangelista Iohannes, ecclesiarum quæ inibi erant gubernacula regens, post Domitiani (ut diximus) obitum regressus ex insula. Quod quia ita se habeat, duobus fidelibus testibus approbabo. Irenæus & Clemens Alexandrinus huic ueritati astipulãtur: in secundo aduersus hæreses libro, Irenæus hoc modo scribẽs: Et omnes (inquit) presbyteri testes sunt, qui in Asia Iohannem discipulum domini uiderũt, & sciunt hæc tradidisse Iohannem, qui & permansit apud eos usq; ad tempora Traiani. Item in tertio eiusdem operis libro, idem scriptor de eisdem ita testatur: Ecclesia (inquit) quæ est apud Ephesum à Pau

Irenæus. Clemens Alexandrinus.

B lo quidem fundata est, à Iohanne uero ædificata, qui permansit in ea usq; ad tempora Traiani. Habes hunc testem fidelem de Apostoli temporibus contestantem. Accipe quid etiam Clemens (cuius pariter promisimus testimonium) dicat, historiam quandam perneccssariam simul texens, quam nos quoq; si inseramus, utilẽ fore legẽtibus credimus. Scribit ergo hæc. Audi (inquit) fabulam & non fabulam, sed rem gestam de Iohanne Apostolo, & memorijs omniũ traditam. Cum post tyranni obitum de Pathmos insula, Ephesum rediret, rogabatur etiam uicinas illustrare prouincias, quo uel ecclesias fundaret, in quibus non erant locis, uel in quibus erant, sacerdotibus ac ministris instrueret, secundũ quod ei de unoquoq; spiritus sanctus indicasset. Cum igitur ueniisset ad quandam urbem haud longe posi tam, omnibus ecclesiasticis solenniter adimpletis, uidit iuuenem quendam ualidum corpore, & uultu elegantem, sed & animis acrem nimis: respiciensq; ad episcopum qui nuper fuerat ordinatus, hunc (inquit) tibi summo studio commendo sub testimonio CHRISTI & totius ecclesiæ. Tum ille suscipiens, omnem se adhibiturum, sicut præcipiebat, diligentiam pollicetur. Sed iterum atque iterum eadem sæpius repetens, iuuenem commendabat attentius, & post hæc Ephesũ redijt. Tum uero presbyter in domum suam adolescentem suscepit commendatum, & cum omni diligentia enutrit, amplectitur, fouet, ad ultimum etiam baptismi gratiam tradit. Post hæc iam uelut confidens gratiæ, qua fuerat com/

Historia de iuuene ad melioré uitam reuocato per Iohannem Euangelistam.

munitus,

C monitus,paulò indulgẽtius iuuenẽ habere cœpit.Sed ille ubi ætate imma-
tura,libertate potitus eſt,cõtinuo per æquæuos,quibus luxus & deſidia cor
di eſt,amare uicia & corruptæ uitæ incedere tramitẽ perdocetur. Et primo
quidem cõuiuiorũ illecebris decipitur, inde nocturnis cum furtis ſociũ ſibi
participemq; conſciſcunt, poſt hæc etiam ad maiora flagitia pertrahunt:
cum interea ſenſim iuuenis formabatur, & inſtituebatur ad ſcelera,& quia
eſſet acer ingenio,ſicut equus infrenis & ualidus, diris morſibus obfirma-
tis,recti itineris lineam derelinquens, rectore contempto, rapido curſu to
tus fertur in præceps,ita ſuccedẽtibus ſibi malis,ut deſperationẽ ſibi quoq;
à deo præſtitæ ſalutis acceperit. Dedignatur iam de paruis ſceleribus cogi
tare,grandia quæq; molitur,& ex integro perditioni ſe tradens,nullo infe-
rior eſſe in flagitijs patitur. Deniq; illos ipſos qui prius magiſtri criminũ
fuerant,diſcipulos facit,& latronũ ex his turmam,quibus ipſe dux & prin-
ceps uiolentus præeſſet,inſtituit, & cum his omni crudelitate graſſatur. Ve
rum tempore elapſo (cum rei ita popoſciſſet utilitas) inuitatur iterum ad
illam urbem Iohannes. & cum cætera (quorum gratia uenerat) ordinaſſet,
age (inquit) ó epiſcope,depoſitũ repræſenta,quod tibi ego planè & CHRI
STVS cõmendauimus,eccleſia teſte quã regis.At ille obſtupuit, primo pe
cuniam putans à ſe repoſci,quam non acceperat. Sed rurſum conſiderabat
nec poſſe fallere,Iohannẽ,nec quod non dedit,quærere. Hærebat ergo ſtu-
D pens. Quem Iohãnes hærentẽ uidens,iuuenẽ illum,inquit,repeto abs te &
animã fratris. Tunc grauiter ſuſpirans ſenior,& in lachrymas reſolutus,ille
(ait) mortuus eſt. Quomodo (inquit) uel quali morte? Deo (ait) mortuus
eſt,quia peſſimus & flagitioſus euaſit, ad ultimũ etiam latrociniũ adgreſ-
ſus eſt. Deniq; nunc montem quendam cum multa latronũ manu occupa
uit. Quibus auditis, Apoſtolus ueſtem continuo,qua erat indutus,ſcidit,&
cũ ingenti gemitu feriens caput ſuũ,bonũ te (inquit)cuſtodẽ fratris animæ
dereliqui. Sed iam nunc mihi equus paretur,& dux itineris. Et cõfeſtim ab
ipſa eccleſia aſcendens,cõcitus properabat. Cumq; peruenisſet ad locũ,atti
netur ab his latronibus, qui cuſtodias obſeruabant. At ille neq; effugere,
neq; prorſus declinare uſquam nitens,ingenti tantum uoce proclamabat,
quia ad hoc ipſum ueni,adducite mihi principem ueſtrum. Qui cum ueni
ret armatus,eminus agnito Iohãne Apoſtolo,pudore actus,in fugam uer
titur. Ille equo poſt eum admiſſo, confeſtim inſequitur fugitantem,etiam
ætatis oblitus,ſimul & clamans: Quid fugis ó fili patrem tuũ? Quid fugis
inermẽ ſenem? Miſer hære:noli timere,habes adhuc ſpem uitæ.Ego CHRI
STO rationẽ reddam pro te.Certe & mortẽ pro te libẽter excipiam,ſicut &
dominus excepit pro nobis,& pro tua anima dabo animã meam. Sta tan
tum & crede mihi,quia CHRISTVS me miſit.At ille audiens,reſtitit,ac uul
tum demiſit in terram,poſt hoc arma proiecit. Tum deinde tremefactus,
flebat

A flebat amariſſime,& accedentis ad ſe ſenis genibus prouoluitur, gemitibus
& ululatibus quibus poterat ſatiſfaciẽs,& uberrimis lachrymarum ſuarum
fontibus iterũ baptizabatur,occultans ſolam dexteram ſuam. Apoſtolus
uero iuriſiurandi ſacramẽto ſe ei à Saluatore impetraturũ ueniã pollicens,
ſimulq; genibus eius prouolutus, atq; ipſam dexterã, ex cuius cædis con-
ſcientia torquebatur, tanq; iam per pœnitentiã purgatam deoſculans, ad
eccleſiam reuocat,& indeſinenter pro eo orationes profundens,& cum ipſo
pariter ducens crebra ieiunia,indulgentiã à deo, quam ei pollicitus fuerat,
expetebat.Sed & uarijs ſermonũ conſolationibus, uelut quibuſdã præcan
tationibus efferos & exterritos eius animos mitigabat. Nec prius abſtitit,
quàm eum in omnibus emendatum etiam eccleſiæ præficeret:præbens per
hoc magna exempla ueræ pœnitentiæ,& documentum ingens nouæ rege-
nerationis, atq; inſignia quædam & trophæa uiſibilis in eo reſurrectionis
oſtendens. Hæc à Clemente dicta,nõ ſolum ad ſcientiam rerum, ſed & ad
utilitatem legentium profutura,hunc in noſtris quoq; libris teneãt locum.

Melius eſſet, precationibꝰ.

A Ge iam etiam huius Apoſtoli quæ ſint ſcripta quæ in autoritate ha
beantur,cum his pariter explicemus. Eſt igitur primo euãgelium no
minis ipſius,quod in omni orbe perſonuit. Quod autem poſt cætera tria
euangelia quarto à ueteribus ſtatutum eſt loco,hæc erit ratio. Venerabiles
& uere deo digni Apoſtoli CHRISTI,cum eſſent in omnibus puritate ui-
B tæ & animi uirtutibus clari, non magnipendebant ſermonis ornatũ:quip-
pe in quibus anima erat diuinis ornata uirtutibus: ſimul & ſignorũ gratia,
quæ eis à domino noſtro IESV CHRISTO cõceſſa fuerat,confidentes,nõ
in ſuaſorijs humanæ ſapientiæ uerbis ſummã prædicationis dominicæ col
locabant,ſed in oſtenſione ſpiritus & in uirtute, per quam mirabilibus con
ſummatis,& uerborũ ſuorum fide facta,uniuerſo orbi regni cœlorũ ſcien-
tiam tradiderunt, paruiducentes plures libros condere: quod huiuſcemodi
prædicationis aſſertio,non argumento humani ſermonis, ſed adſtipulatio
ne diuinæ uirtutis indigeat. Denique Paulus, qui inter omnes Apoſtolos
eruditior etiam in uerbis uidetur, & in ſenſibus præpotens, non amplius
quàm paruũ epiſtolarum ſuarum corpus reliquit:qui utiq; immenſa conti
neret intra ſe,atq; innumera ſacramenta,utpote qui etiam uſq; ad tertium
cœlum raptus quæ gererentur inſpexerat,& in ipſum quoq; deo dignũ pa
radiſum abductus,audierat ibi ineffabilia uerba,& doctrinam (quæcunq;
illa inibi eſt) ſiue corporeus,ſiue incorporeus,illius interim ſcholæ diſcipu-
lus effectus,exceperat.Sed & reliqui domini ac Saluatoris noſtri diſcipuli,
nõ ſolum ex illis duodecim,ſed & ſi qui extra hunc numerum de ſchola ta
men domini & Saluatoris noſtri,ſermonẽ aliquem, diuinitus inſpirati,me
moriæ reliquerunt, breuem hunc & ſuccinctum per omnia eſſe uoluerunt.
Igitur ex ipſis diſcipulis domini Matthæus tantummodo & Iohannes ad

ca.XXIIII Euangeliũ Iohannis.

Apoſtoli non affectarũt elegantiã ſermonis.

Apoſtoli pauca ſcripſerũt.

Paulus eruditiſſimus Apoſtolorum.

Matthæus.

f ſcribendũ

C ſcribendum appuliſſe animũ traduntur, neceſſitate quadam in hoc ipſum prouocati. Matthæus enim primo Hebræis prædicauerat. Verum cum pararet tranſire ad gentes, patria lingua ſcripturam compoſuit, & ea quæ prædicauerat comprehendens, dereliquit his ad memoriam à quibus proficiſcebatur, ut gentibus prædicaret. Poſt hũc Lucæ & Marci ſcriptura euangelica, ſecundum eas cauſas, quas ſuperius diximus, æditur. Iohannem uero tradunt uſq; ad ultimũ pene uitæ ſuæ tempus, abſq; ullius ſcripturæ indicijs euangelium prædicaſſe. Sed cum horum trium euangeliorũ etiam ad ipſum noticia peruenijſſet, probaſſe quidem dicitur fidem & ueritatem dictorum, deeſſe tamen uidit aliqua, & ea maxime, quæ primo prædicationis ſuæ tempore dominus geſſerat. Certum enim eſt, quod in ſuperioribus tribus euangelijs hæc uidentur ſola contineri, quæ in eo geſta ſunt anno quo Iohannes Baptiſta, uel incluſus eſt in carcerem, uel punitus. Deniq; ſi obſeruues, ſtatim in initijs narrationis poſteaq; refert Matthæus de quadraginta dierum ieiunio, & de tentatione eius, continuo ſubijcit, dicens: Audiens autem quia Iohãnes traditus eſt, diſceſſit de Iudæa, & uenit in Galilæam. Sed & Marcus ſimiliter, poſteaq; (inquit) traditus eſt Iohannes, uenit IESVS in Galilæam. Lucas uero etiam priuſq; incipiat aliquid de actibus referre IESV, dicit: Quia adiecit Herodes ſuper omnia mala quæ geſſerat, & con/

D cluſit Iohannẽ in carcerem. Quia (inquam) ab his hæc uidebantur omiſſa, rogatus dicitur Iohannes Apoſtolus, ut ea quæ præterierant priores ante traditionem Iohannis, Saluatoris geſta conſcriberet. Et ideo dicit in euangelio ſuo: Hoc fecit initium ſignorum IESVS. Et iterũ in alio loco indicat, dicens: Nondum enim Iohannes erat miſſus in carcerẽ. Ex quibus conſtat, quod ea quæ anteq; Iohannes traderetur, à IESV fuerant geſta deſcribit. Et ideo ſi quis hoc diligentius conſideret, euidenter inueniet, nõ ſibi euangelia diſſonare, ſed alterius temporis geſta eſſe quæ ſcribit Iohannes, alterius uero quæ cæteri. Vnde quia natiuitatem ſecundum carnem Saluatoris, uel Matthæus, uel Lucas deſcripſerãt, reticuit hoc Iohãnes, & à theologia, atq; ab ipſa eius diuinitate ſumit exordium. Quæ pars ſine dubio ipſi uelut exi mio per ſpiritum ſanctum reſeruata eſt. Hæc etiam de Iohannis euangelio dicta ſint. De Marci uero euangelio, ſufficienter ſupra comprehenſum eſt.

Lucas. Lucas autẽ in initio euãgelij ſui cauſam quur ſcriberet, indicauit: uidelicet, quoniam multi alij temerè præſumpſerant enarrare, quæ ſibi magis erant ad liquidum comperta. Volens ergo abſtrahere nos à cæterorũ narrationibus, fidem facit per ſe conſcriptæ ueritati, certus quod eam uel Paulo exponente, uel alijs Apoſtolis, qui ab initio ipſi uiderant, ac ſibi tradiderant, conſecutus ſit, & hanc nobis per propriũ euangeliũ tradat. Hæc à nobis etiã de Luca breuiter dicta ſint. Opportunius uero & plenius in tẽpore inſertis his quæ antiqui autores ſcripta reliquerũt, ut ſe cuncta habeant, indicabimus.

Iohannis

A IOhannis tamẽ extant præterea epiſtolæ, de quarũ prima, neq; ab antiquis unq;, neq; à poſteris dubitatum eſt. De reliquis uero duabus, & de reuelatione, etiã nunc anceps ſententia habetur: de quibus (ut dixi) & à ueteribus dubitatũ, ſuis in locis ipſorũ uocibus approbabimus. Vt ergo quãdo quidem in hæc loca deuenimus, omnẽ noui teſtamenti Canonem deſignemus, Primo nobis omnium euangeliorum cœleſtis quadriga iungatur. his Actus Apoſtolorum copulentur. Poſt hos Pauli epiſtolæ ſocientur, conſequatur uero has prima Iohãnis epiſtola, ſimiliter & Petri prima. Hæc ſunt de quibus nulla unquam prorſus extitit dubitatio. Sequenti loco iam ſunt illa, de quibus à nonnullis dubitatum eſt, reuelatio Iohannis, de qua quid ſinguli ueterum ſenſerint, ſuis in locis oſtendemus, & epiſtola Iacobi, ſed & Iudæ, Petri quoq; ſecunda, & item Iohãnis ſecunda & tertia, ſiue hæ ipſius Euãgeliſtæ, ſiue etiam alterius eius cognominis oſtendentur. Poſt hæc iam ſcriptura eſt, quæ dicitur Actus Pauli, ſed & libellus qui appellatur Paſtoris, & reuelatio Petri, de quibus quàm maxime dubitatur. Fertur etiam Barnabæ epiſtola, & doctrina quæ dicitur Apoſtolorum. Quidam autem his ſociant etiam euangelium quod dicitur ſecundum Hebræos, quo præcipue utuntur illi Hebræi, qui CHRISTVM ſuſcipere uidẽtur, ſed in eccleſia ei contradicitur. Quæ omnia tamen à nobis neceſſario enumerata ſunt, ut abſq; ulla ambiguitate clareſceret, quæ ſint in ueteri autoritate, & quæ ſint in quibus uel contradictio aliqua, uel etiam contatio, cũ tamen à quàm plurimis

B eccleſijs recipiantur, ſoleat admitti. Sed & de illis ſciendum eſt, quæ ſub nomine Apoſtolorum ab hæreticis proferuntur, uelut Petri, & Thomæ, & Matthiæ, & cæterorum ſimiliter Apoſtolorum quæ appellant euangelia, ſed & Andreæ, & Iohannis, atq; aliorum Apoſtolorũ Actus, quod nuſq; prorſus in ſcriptis ueterum, eorum duntaxat, qui Apoſtolis ſucceſſerunt, aliqua mentio eorum, aut cõmemoratio habetur. In quibus & ipſe ſtilus multum ab eccleſiaſtica cõſuetudine deprehẽditur eſſe diuerſus. Senſus quoq; ipſe, & omnia quæ* his inſerũtur, longe ab Apoſtolica diſſonãt fide, ex quo figmenta eſſe prauitatis hæreticæ cõprobantur. Vnde ne inter illa quidem, de quibus dubitari diximus, collocãda ſunt, ſed ut aliena penitus & à pietatis regula diſcrepantia propellenda. Verũ ad hiſtoriæ ordinem redeamus.

IGitur Simoni mago Menander ſuccedit ſcutum diaboli, non inferius primo, & ipſe Samarites genere: in arte autem magica ſolus repertus eſt, qui non modo æquiperare, ſed & ſupergredi impietatem poſſet magiſtri. Maioribus quippe portentis efferebatur, ſemetipſum ſaluatorem dicens, ad hominũ ſalutem de cœleſtibus & inuiſibilibus ſeculis deſtinatum, aſſerens non aliter poſſe unũquenq; angelos ſeculi uincere, niſi prius à ſemet magicæ artis per ordinem ſuſciperet diſciplinam, & per baptiſmum à ſe datũ, immortalis & æternus effectus, in hac uita perpetuus fieret. Quæ omnia

Cap. XXV. Epiſtola Ioh. prima. Apocalypſis. Euangelia quatuor. Acta Apoſtolorum. Epiſtolæ Pauli Prima Ioh. Prima Petri. Apocalypſis. Epiſtola Iacobi. Epiſtola Iudæ. Petri ſecũda. Iohãnis ſecunda & tertia. Acta Pauli. Liber Paſtoris Reuelatio Petri. Epiſtola Barnabæ. Doctrina Apoſtolorum. Euangeliũ ſecundum Hebræos. Euangelia & acta quorũdã Apoſtolorũ. Stilus. Aliâs* in bijs inferuntur.

Ca. XXVI. Menander Samaritanus.

Irenæus. Iustinus philosophus et martyr.

C ex libris Irenæi,uolentibus scire perfacile est. Sed & Iustinus in his ipsis,in quibus Simonis fecerat mentionẽ,etiam de hoc talia quædam scribit:Menandrum quendam Samaritanũ ex uico Capparathea, Simonis discipulum,stimulis dæmoniacis incitatũ uenisse Antiochiam,& quàm plurimos per artem magicam decepisse scimus, qui hoc etiam suadere potuit sectatoribus suis,quod non essent morituri. Ex quibus in hodiernũ sunt aliqui ex illo eadẽ confitentes. Quod est uere diaboli cõmentum,ut homines Magi Christianorũ sibi nomen imponerent,quo per hoc sanctum & uenerabile religionis nostræ mysteriũ macularent. Qui tamẽ inridẽt & spernũt ecclesiastica dogmata,uel de immortalitate animæ,uel de resurrectione mortuorũ. Verũ hi talibus freti autoribus,de spe salutis & uitæ penitus exciderũt.

ca.XXVII Ebionij.

SEd & alios idem dæmon,quos ab amore CHRISTI separare non potuerat,alia nihilominꝰ arte decepit,id est,Ebionæos,qui interpretantẽ pauperes. Vere enim pauperes sunt & egeni in scientia gloriæ CHRISTI:quoniamquidẽ solum eum hominẽ putant,& per profectũ uitæ ac uirtutis uirum iustum effectum,cõmuni etiam natiuitate ex uiro & fœmina procreatum. Custodiendã uero censent etiam legis obseruantiã,nec sufficere ad salutem solam CHRISTI existimant fidem. Quidã tamen ex ipsis refugiunt hanc impietatẽ,ut ex uiro & fœmina adserant eum natum, sed confitentur de spiritu sancto & Maria uirgine:nec tamen semper eum fuisse deũ & uerbum,ac sapientiã dei fatentur. Corporalem uero legis obseruantiam custodiunt. Apostoli autem epistolas omnes pariter respuunt,& ipsum apostatam legis appellant. Vtuntur & euãgelio uno quodam,quod secundũ Hebræos appellatur,cætera omnia nihili ducunt. Sabbata cũ Iudæis secundũ legem,nobiscum dominicã diem sactatam pro resurrectione domini obseruãt. Vnde cõpetenter Ebionitæ pro paupertate intelligẽtiæ appellati sunt.

D Paulus. Ebiones.

Cap. XXVIII. Cerinthus hæreticus. Gaius scriptor ecclesiasticus.

IIsdem temporibus etiam alterius hæreseos obortum principem Cerinthũ accepimus. De quo Gaius (cuius iam in superioribus fecimus mentionem) in disputationũ suarum dialogo ita scribit: Sed & Cerinthus (inquit) per reuelationes quasdã, quas uelut à magno Apostolo conscriptos, & per angelos ei reuelatas putaret,talia quædã portenta nobis introducit. Post resurrectionẽ terrenũ dicit futurum esse regnũ CHRISTI in Hierusalem,& homines in carne iterum cõcupiscentijs & uicijs subiectam conuersationem habituros. Contra fidem quoq; scripturarũ quosdam mille annos designat. In quibus multa quidem & alia corruptionis opera, & nuptiarum festiuitates dicit futuras, ad eos qui libidini sunt dediti, decipiendos.

Dionysius Corinthiorũ episcopus.

Sed & Dionysius,cum de Iohannis reuelatione dissereret,& quædã secundum ea,quæ antiquitus ecclesiæ tradita fuerant,disputaret, mentionẽ facit huius ipsius uiri,in his uerbis:Cerinthus (inquit) à quo & Cerinthiana hæresis oborta est,figmẽtis suis autoritatẽ magni nominis adquirere,secundũ

A scripturæ huius prauam intelligentiã gestiebat:quippe cuius hæc erat hæresis,ut adfirmaret terrenũ futurum esse CHRISTI regnũ. Et quia erat uentri & gulæ,ac libidini deditus,ea futura decernebat,quæ sibi propria libido dictabat. Ventris,& eorũ quæ sub uentre sunt, incitamenta,cibis,potibus,nuptijs prædicabat explenda. Et ut aliquid sacratius dicere uideretur, legales aiebat festiuitates rursum celebrandas, & hostias carnales iterum iugulandas. Irenæus uero etiam secretiora ipsius hæretici in primo operis sui libro publicauit,quæ inde discat,si quis plenius scire uult. Irenæus.

SEd & alia hæresis,quæ appellatur Nicolaitarum,per pauca tempora uiguit,cuius etiã in reuelatione Iohannis mentio facta est. Isti Nicolaum, unũ ex illis qui cum Stephano ab Apostolis constituti sunt diaconi,autorem se habere iactabant. Sed Clemens Alexandrinus in tertio libro στρωμα τῶν hæc de eo scribit: Pulchram (inquit) ualde hic uxorem habuit. Et post ascensionem domini & Saluatoris nostri, cum increparetur ab Apostolis tanq; de zelotypiæ iniuria,productam in medium uxorẽ suam,si quis uellet eam habere,permisit. Ex qua occasione isti consequens putauerunt,ut secundũ hoc factum uel dictum Nicolai,unusquisq; carne sua in quod delectaret,abuteretur. Et obtinẽtes dictum uel factum huius simpliciter & innocenter,absq; ulla reuerentia promiscuos nunc & inlicitos cõcubitus expetunt, hi qui sub illius nomine sectam sibi propriæ libidinis assumpserant.

ca. XXIX. Nicolaitæ. Nicolaus.

B Mihi autẽ compertum est, Nicolaum nullam prorsus agnouisse mulierẽ, præter eam,quã in matrimoniũ acceperat. Cuius etiã liberi,fœminæ quidẽ, usq; ad ultimã senectutem casta uirginitate durarunt:filius autẽ etiam ipse sanctitatẽ incorrupti corporis custodiuit. Quæ cum ita se habeant,constat illud quod in mediũ Apostolorũ præ zelotypiæ suspicione produxit uxorem,ex contemptu uicij uel libidinis gestũ,quo per hoc continentẽ se ostenderet eius rei,quam nimie putabatur expetere,contemnendã magis quàm expetendã carnis edocens uoluptatẽ. Quoniamquidẽ nolebat (ut opinor) secundum Saluatoris præceptum,duobus dominis seruire,libidini,& deo.

Matthias Apostolus. Als*uolũtati.

Dicunt autem etiam Matthiam ita docuisse aduersum carnem pugnandum,& in nullo prorsus*uoluptati eius ac libidini concedendũ:animam uero alendam sapientiæ pastibus,& scientiæ cibis in maius semper augendã. Hæc de illis hæresibus,quæ temporibus memoratis à ueritate declinantes cito extinctæ sunt,retulisse sufficiat.

Cap. XXX.

CLemens sanè hic,cuius uoces adnotauimus,scribẽs aduersum eos,qui nuptias spernunt,inter cætera etiã hæc dicit:An & Apostolos improbant? Petrus etenim ac Philippus,& uxores habuerũt,& filias etiã uiris nuptum dederũt. Sed & Paulum nõ tædet Apostolum,in quadã epistola sua mentionẽ uel salutationẽ facere cõparis suæ, quã se ideo negat circũducere,ut ad prædicationẽ euangelij expeditior fiat. Verum quoniã Clementis

Petrus,Philippus,et Paulus fuerũt mariti.

C fecimus mentionē,absurdum nō erit, aliam quoq; eius memorabilem nar
rationē proferre,quā in ſeptimo eiuſdē operis libro ita inſeruit: Aiunt (in-
Petri uerba ad uxorē ſuā. quit) beatum Petrū,cum uidiſſet uxorē ſuam duci ad paſſionem,gauiſum
eſſe electionis gratia,ac regreſſionis ad propriam domū:& exclamaſſe ad
eam cū duceretur,ac proprio nomine cōpellantē,dixiſſe: O cōiunx memen
to domini. Talia cōiugia ſanctorū erant.tā perfecta fuit affectio beatorū.

Ca.XXXI. IGitur quia de uitæ exitu Petri uel Pauli iam in ſuperioribus explanaui/
mus,ſed & tēpus Iohānis quo uita exceſſit, ex parte iā diximus, nūc etiā
de loco quietis eius,ſecundū fidē Polycratis Epheſij epiſcopi,edocere cōue/
niens puto. Hic etēm Polycrates Victori epiſcopo urbis Romæ ſcribēs,&
Philippus Apoſtolus apud Hierapolim obijt. ipſius,& Philippi Apoſtoli,ac filiarū eius pariter meminit,dicēs:Sicut iam
ſuperius inſeruimus,qđ magna lumina in Aſiæ partibus dormierūt,quæ
reſuſcitabit dñs in nouiſſimo die aduētus ſui,cum ueniet in gloria,& requi
ret oēs ſanctos ſuos. Dico aūt de Philippo(inquit)qui fuit unus ex Apoſto
Philippi filiæ. lis,qui dormiuit apud Hierapolim. Sed & duæ eius filiæ inibi uirgines cōſe
nuere,& alia eius filia ſpiritu ſancto repleta,permāſit apud Epheſum. Et Io
Iohānes apud Epheſum. hannes ille q ſupra pectus domini recūbebat,qui fuit ſacerdos dei,pōtifica
πέταλον le *πέταλον* geſtans,& martyr,& doctor optimus apud Epheſum dormiuit.
πέταλον uo cat mitram. Hæc etiā de locis,in qbus reqeſcūt in ſomno pacis,adieciſſe ſufficiat.Sed &
D Gaius(cuius ante mētio facta eſt)in dialogo ſuo,quē cū Proculo diſputās
Gaius ſcri/ptor antiquus ſcribit,de filiabus Philippi ſimul & obitu ipſius cōſonis uocibus memorat,
dicens:Poſt hæc aūt prophetiſſæ quatuor fuerūt Philippi filiæ, cuius ſepul
chrū extat apud Hierapolim Aſiæ urbē unà cū filiabus ſuis. De his autē &
Lucas. Lucas in Actibus Apoſtolorū meminit,cū adhuc apud Cæſareā degerēt.
Dicit ergo ita: Venimus(inquit)Cæſareā,& ingreſſi in domū Philippi Euā/
geliſtæ qui erat ex ſeptē,manſimus apud eū.Huic autē erant uirgines filiæ
quatuor prophetantes. His igitur à nobis de Apoſtolorū temporibus uel
exceſſibus,prout potuimus,ex ſcripturis ueterū cōgregatis,ſed & de ſcriptu
Digreſſio per epilogum. rarum canone,qui in autoritate habeātur libri,uel qui penitus repudiētur:
qui uero medij quodāmodo ad inſtructionē ſolam ab eccleſijs non etiā ad
indubitatā autoritatē recepti ſint,cōſequēter expoſitis,tēdamus ad cætera.

ca.XXXII POſt Neronē Domitianumq;,ſub hoc (cuius nūc tempora memorauí
mus)per ſingulas ciuitates ex inſolentia populi perſecutionē in noſtros
Symeon Cleophæ F.epiſcopus Hieroſolymorum. accepimus motā. Quo in tēpore etiā Symeon Cleophæ filius,quē ſecundū
Hieroſolymis ordinatū epiſcopū ſupra edocuimus, p martyriū carnis uin/
culis reſolutus eſt. Horū adſtipulator ipſe ille eſt Egeſippus,quē in plurib9
iā produximus teſtē. Is ergo refert,quod à quibuſdā hæreticis accuſatus ſit
ſupradictus uir tanq; Chriſtianus,& multis ſupplicijs afflictus per multos
dies,ita ut etiā iudex ipſe cū amicis ſuis de eius patientia miraretur,& ad ul
timū iuberet ſimili eum,quā dominus pertulit,paſſione,uitā finire. Sed &
ipſa uerba,quibus hæc proteſtatur,audire gratius puto. Ait ergo cū de hæ
reticis

A reticis diceret:Ex his igitur ipſis accuſauerunt quidā Symeonē Cleophæ fi/
liū,tanq; qui eſſet ex genere Dauid,& Chriſtianus. Et ita martyr effectus
eſt,cum eſſet annorū centum.xx. ſub Traiano Cæſare apud Atticū Conſu
larē. Addit autē etiam hoc,quod accuſatores eius, cū in illis tēporibus per/
quiretur, ſi qui ex genere Dauid, & ex regia tribu deſcenderēt, cōprehenſi
ſint inter ipſos. Quod aūt Symeon unus fuerit ex ipſis auditoribus domi
ni,uel longæuitas eius indicio eſt,uel euangeliorū fides,ubi etiā mater eius
Maria,Cleophæ uxor refertē. Sed & alios quoſdā idem ſcriptor refert,præ
ter eos (de qbus ſupra diximus) nepotes Iudæ,unius ex fratribus domini,
per idē tempus ſuperſtites inuētos,& Domitiani tempōribus martyres fa
ctos,hoc modo ſcribens: Veniunt igitur hi,& præſunt omni eccleſiæ,tanq;
martyres & ꝓpinqui domini,& reddita pace eccleſiæ, permanſerūt uſq; ad
tempora Traiani Cæſaris,uſquequo cōſobrinus domini Symeon (de quo
ſupra diximus)filius Cleophæ,calumniā pateretur ab hæreticis,tanq; Chri
ſtianus Conſulari delatus. Cumq; multo tēpore ſupplicijs fuiſſet affectus,
martyrio cōſummatus eſt,omnibus qui aderāt,& ipſo iudice mirātibus,ut
centū uiginti annorū ſenex,crucis ſuppliciū pertuliſſet. Poſt hæc idē ſcriptor
addidit etiā hoc,qđ uſq; ad illa tēpora uirgo mūda & immaculata ꝑman
ſit eccleſia,corruptoribus ueritatis,& diuini uerbi temeratoribus, aut nuſq;
B omnino extātibus,aut etiā ſi qui fortè fuerāt, in occultis & abditis hiatibus
terræ deliteſcētibus. Vt uero & Apoſtolorū chorus,& oēs illa ætas,quæ à
dñō ſuſceperat uiuæ uocis auditū, de hac luce diſceſſit,tum uelut in uacuā
domū,falſæ doctrinæ impius ſe error immerſit,& tanq; ubi nullus iā diuini
cenſus defenſor exiſteret,nudato(ut aiunt) capite corripiētes arma mēdacij
oppugnare Apoſtolicā ueritatē nituntē. Sed iſtud bellū intrinſec9 gerebatē.
Perſecutionū uero extrinſecus pondus urgebat eccleſiā,& tā immēſæ cater/
uæ martyrū quotidie iugulabātur,ut Plinius Secūdus, qui tūc prouinciam
adminiſtrabat,multitudine intereptorū permotus,referret ad Imperatorē,
qđ innumera hominū milia quotidie obtruncarētur,in quibus nihil omni
no ſceleris deprehenderetur admiſſum,aut aliquid contrariū Romanis le/
gibus geſtum,niſi hoc ſolū,quod antelucanos hymnos Chriſto cuidam ca
nerent deo. Adulteria uero,uel cætera huiuſmodi crimina,apud eos & illici
ta haberi,& penitus arceri:cætera uero ſecundum leges eos agere cōmunes.

AD quæ tunc Traianus reſcripti ſui autoritate decernit, ut Chriſtiani
quidē nō requirantē,ſi qui tamē inciderint,puniātur. Per qđ ex parte
aliqua perſecutionis ſedatū putabatur incendiū. Sed his qui nequitiā ſuā
aduerſum nos exercere cupiebāt, lædendi occaſio nō uidebatur exempta.
Interdū em̄ populus inſtigabatur,interdū etiā iudex occaſionibus utebatē,
& negabat quæſitos, quos punire uoluiſſet,oblatos. Hæc Tertullianus in
Apologetico ſuo dicit,ex quo poſſunt inſtrui,plenius ſcire cupientes.

IGitur in urbe Roma tertius ab Apoſtolis Clemens nouem annis ſacer

Egeſippi uerba.

Nepotes Iudæ fratris domini.

Symeon cētū & xx. annos natus in crucē agitur.

Viuētibus adhuc Apoſtolis & alijs domini diſcipulis, nihil audebāt hæretici.

Prouerbium. hoc eſt, citra pudorem & palām.

Plinius Secundus.

Cap. XXXIII. Traianus reſcripſit Plinio

Q. Septimius Tertullianus.

Cap. XXXIIII

Euaristus Ro. Pont. post Clementem. ca. XXXV

dotio perfunctus, Euaristo diuini uerbi tradidit ministerium.

Iustus in Symeonis locum suffícitur.

IN Hierosolymis uero, Symeone (de quo superius diximus) defuncto, Iustus quidam ex his qui de circūcisione ad fidem CHRISTI uenerant, episcopatū suscepit. Quibus temporibus apud Asiam supererat adhuc & florebat ex Apostolorum discipulis Polycarpus, Smyrnæorū ecclesiæ episcopus, & Papias similiter apud Hierapolim sacerdotium gerens.

Polycarpus. Papias.

Ignatius Petro successit Antiochiæ. c. XXXVI

SEd & in nostra quoque tempora famæ celebritate uulgatus Ignatius, apud Antiochiam post Petrū secunda successione episcopatū sortitus est. Quē sermo tradidit, de Syriæ partibus ad urbem Romā transmissum, & pro martyrio CHRISTI ad bestias datum. Quicp̄ cum per Asiam sub custodia nauigaret, singulas quasq; digrediens ciuitates, ecclesiæ populos Euangelicis cohortationibus edocebat in fide persistere, & obseruare se ab

Hæretici.

hæreticorū contagijs, qui tunc primū copiosius cœperāt pullulare, & ut dili

Traditiones Apostolorū.

gentius ac tenacius Apostolorū traditionibus inhærerent: quas traditiones cautelæ gratia, & ne quid apud posteros remaneret incerti, etiam scriptas se asserit reliquisse. Denicp̄ cum Smyrnam uenisset, ubi Polycarpus erat, scribit inde unam epistolam ad Ephesios, eorumq; Pastorem, in qua meminit & Onesimi: & aliam Magnesiæ ciuitati, quæ supra Meandrum iacet, in qua

Epistolæ Ignatij.

& episcopi Dammei mentionem facit. Sed & ecclesiæ quæ est Trallis scribit, cuius principem tunc esse Polybium designauit. In ea uero quā ad Ro

D

manā ecclesiam scribit, deprecatur eos, ne se tancp̄ supplicijs suis parcentes, uelint spe priuare martyrij, & his post aliquanta utitur uerbis: A Syria (inquit) Romā usq; cū bestijs terra mariq; depugno, die ac nocte connexus & conligatus decē leopardis, militibus dico ad custodiā datis: qui ex beneficijs nostris sæuiores fiūt. Sed ego nequitijs eorū magis erudior. Nec tamē in hoc iustificatus sum. O salutares bestias quæ præparantur mihi. Quando ueniēt? quādo emittentur? quādo eis frui licebit carnibus meis? quas & ego opto acriores parari, & inuitabo ad deuorationē mei, & deprecabor ne fortè (ut in nōnullis fecerūt) timeant cōtingere corpus meū. Quin imò & si contabunt̄, ego uim faciā, ego me ingerā. Date quæso ueniā, ego noui quid

Nunc incipio esse discipulus Christi.

expediat mihi. Nunc incipio esse discipulus CHRISTI. Facessat inuidia uel humani affectus, uel neqtiæ spiritalis, ut IESVM CHRISTVM merear adi pisci. Ignes, cruces, bestiæ, dispersiones ossium, discerptionesq; mēbrorum,

Alàs *quæsita conflentur.

ac totius corporis pœnæ, & omia in me unū supplicia diaboli arte* quæsita cumulentur, dūmodo IESVM CHRISTVM merear adipisci. Hæc & multa alia his similia ad diuersas ecclesias scribit. Sed & ad Polycarpum, uelut

I

Apostolicū uirum, datis literis, Antiochenā ei ecclesiam præcipue cōmendat. Ad Smyrnæos sanè scribens, utitur uerbis quibus dā, unde assumptis nescimus, quibus hæc de Saluatore proloquitur: Ego autē post resurrectionem quoq; in carne eum scio fuisse, & credo. Nam & cū uenisset ad Petrū, cæterosq;,

A cæterosq; ait eis: Accedite & uidete, quia nō sum dæmoniū incorporeum. Qui & cōtingentes eum, crediderunt. Scit autem & Irenæus martyriū eius, Irenæus. & mentionem facit scriptorum eius per hæc uerba: Sicut dixit (inquit) quidam ex nostris, pro martyrio CHRISTI damnatus ad bestias, Frumentum (inquit) ego sum dei. Bestiarum dentibus molor & subigor, ut panis mundus efficiar CHRISTO. Sed & Polycarpus horum memoriam facit in Polycarpus. epistola, quam ad Philippenses scribit per hæc: Deprecor (inquit) omneis uos obedientiæ operā dare, & meditari patientiā, quā uidistis in Ignatio, & Rufo, & Zosimo beatis uiris, præcipue autē in Paulo, & cæteris Apostolis, Rufus. Zosimus. qui fuerunt apud uos, scientes quod hi omnes non in uacuū, sed per fidem & iusticiam cucurrerūt, usquequo peruenirēt ad locum sibi à domino præparatū: quoniamquidē passionū eius participes extiterunt, nec dilexerunt præsens seculū, sed eum solū, qui pro ipsis & pro nobis mortuus est, & resurrexit. Et post pauca subiungit: Scripsistis mihi & uos, & Ignatius, ut si quis uadit ad partes Syriæ, deferat literas ad uos. Quod faciam, cū tempus inuenero. Mittā uobis & Ignatij epistolas, & alias, si quæ sunt quæ ad nos trāsmissæ sunt, ex quibus utilitatem maximā capiatis. Continent enim de fide & patientia instructionem perfectam secundum domini præceptum.

Cap. XXXVII

HActenus de Ignatio. Post hunc rexit ecclesiam ciuitatis Antiochenæ

B

Heros. Inter eosdē sanè floruit, uir æque insignis, Quadratus, qui unà cum Philippi filiabus in prophetica gratia celeberrimus fuisse perhibetur, Sed & alij plurimi per idē tempus Apostolorū discipuli superstites erant, q ecclesiæ fundamētis, quæ ab illis iacta fuerant, dignissima desuper fidei ædificia cōstruebant, augentes in omnibus prædicationē uerbi dei, & salutaria semina regni cœlorum per omnem terram latius differentes. Denicp̄ non nulli ex his ardētiore diuinæ philosophiæ cupiditate succensi, animas suas uerbo dei cōsecrabant, explentes perfectionis salutare præceptū, ut facultates suas primo indigentibus diuidentes, expediti ad prædicandū euangeliū fierent, ut si quibus fortè prouincijs nomen fidei esset incognitum, prædicarent. Primaq; apud eos fundamenta euangelij collocantes, atq; electis quibusq; ex ipsis officiū regendæ ecclesiæ, quam fundauerant, cōmittentes, ipsi rursum ad alias gentes, aliasq; prouincias properabant, & Euāgelistarum fungebantur officio: quosq; similiter, ut in exordio Apostolos, diuinorum signorum comitabatur effectus, & sancti spiritus gratia, ita ut uideres una alloquutione integros simul populos ad cultum diuinæ religionis adduci, & prædicantiū uerbis non esse tardiorem audientiū fidem. Verum quoniam impossibile nobis est singulos enumerare, qui post Apostolorū primas successiones in ecclesijs quæ per orbē terræ sunt, uel principes, uel Euangelistæ fuerunt, uel pastores, illos tantūmodo cōmemorasse sufficiat, quorum libris inserta ad nos usq; fidei & prædicationis monimenta uenēre, ut

Heros Antiochiæ successit Ignatio. Quadratus. Discipuli Apostolorum.

Facultates suas egenis largiebantur, ut expediti fierent ad prædicandum euangelium.

Clementis

C Clementis & Ignatij, cæterorumq́, quorũ ſuperius fecimus mentionem.

Cap. XXXVIII. Epiſtola Pauli ad Hebræos.

CLemens tamen in epiſtola quam Corinthijs ſcribit, meminit epiſtolæ Pauli ad Hebræos, & utitur eius teſtimonijs. Vnde conſtat, quod Apoſtolus tanq̃ Hebræis mittendam, patrio eam ſermone cõſcripſerit, & (ut quidam tradunt) Lucam Euangeliſtam, alij autem hunc ipſum Clementem interpretatum eſſe. Quod & magis uerum eſt, quia & ſtilus ipſe epiſtolæ Clementis cum hac concordat, & ſenſus nimirum utriuſq; ſcripturæ plurimam ſimilitudinem ferunt. Dicitur tamen eſſe & alia Clementis epiſtola,

Stilus.

Epiſtola Clementis.

cuius nos noticiam non accepimus. ſed & alia eius opuſcula nõ minima à nonnullis haberi perhibentur, uelut Petri & Appionis diſputatio, quæ in uſu à ueteribus habita minime reperimus, quia nec pura in eis & incorrupta Apoſtolicæ fidei regula manſiſſe deprehenditur.

Diſputatio Petri & Appionis per Clemẽtẽ deſcripta.

PApiæ quoq; feruntur quinq; libri, qui adtitulantur, Verborum dominicorum explanatio. Horum facit & Irenæus mentionẽ per hæc uerba: Hæc autem & Papias Iohannis auditor, Polycarpi uero cõdiſcipulus & ſodalis, uir unus ex antiquis, proteſtatur in primo libro ſuo, quinq; eũ uolumina conſcripſit. Hæc quidẽ Irenæus de Papia. Ipſe uero de ſe ita indicat, tanq̃ qui nõ ab Apoſtolis, ſed ab eorũ diſcipulis ſuſceperit fidem, per hæc uerba: Non pigebit autem nos tibi omnia quæ quondã à preſbyteris didicimus, & bene retinemus, recordantes exponere cũ interpretationibus ſuis, & ut eorum ueritas habeat, explicare. Neq; enim multa dicentibus, ſed uera tradentibus auſcultauimus, neq; his qui hominum præcepta, ſed qui domini mandata memorabant ab ipſa ueritate ſuſcepta. Quod ſi quãdo adueniſſet aliquis ex his qui ſecuti ſunt Apoſtolos, ab ipſo ſedulò expiſcabar, quid Andreas, quid Petrus dixerit, quid autẽ Philippus, uel Thomas, quid uerò Iacobus, quid Iohannes, aut quid Matthæus, uel alius quis ex diſcipulis domini, quæ ue Ariſtion, uel Iohannes preſbyter, cæteriq; diſcipuli dicebant. Nec enim tantum mihi librorum lectiones prodeſſe credebam, quantum uiuæ uocis, præſentiſq; magiſterium. Sed mihi dignum uidetur intendere, quod ſecundo nomen Iohannis enumerat, & eum quidẽ, cuius primo meminit, Petro, & Iacobo, ac Matthæo, cæteriſq; Apoſtolis ſociat, quẽ ſine dubio ipſum Euangeliſtam eſſe & Apoſtolum conſtat. Alium uero Iohannem, diſtinctione quadã facta, extra Apoſtolorũ numerum collocat, præferens ei Ariſtionem quendã, & euidenter eum preſbyterum nominat: ut per hæc comprobetur uerũ eſſe illud quod quidam Aſiani ſcribunt, quod duo ſint apud Epheſum ſepulchra, & utrunq; Iohannis appelletur. Quibus ſi diligentius intendamus, fortaſſis ſecundus hic erit Iohannes, ſi ille non creditur primus, ſub cuius nomine reuelatio habetur, quæ appellatur Iohannis. Sed & hic ipſe, de quo nobis ſermo eſt, Papias, Apoſtolorum ſe uerba ab his qui ſequuti eos fuerant, Ariſtione uidelicet, & Iohanne preſbytero

Papias Iohannis auditor, autore Irenæo.

D *Ex diſcipulis Apoſtolorum fidem accepit*

Ioannes duo.

Ioh. Euangeliſta.

Ariſtion.

Iohannes preſbyter.

Apocalypſis Io. preſbyteri.

A preſbytero aſſerit ſuſcepiſſe. Vnde & frequẽter nominatim in cõmentarijs ſuis à Iohanne & Ariſtione traditum ſibi de ſingulis quibuſq; cõmemorat. Meminit ſanè idem ipſe etiam de quibuſdã mirabilibus in opere ſuo, quæ prætereunda minime cenſeo. Per Philippi enim Euangeliſtæ filias prophetiſſas hæc ſibi tradita eſſe deſignat, mortuũ reſurrexiſſe ſuis temporibus dicit. Sed & de Iuſto, qui cognominatus eſt Barſabas, refert miraculum ingens, quia uenenũ biberit, & nihil ex hoc triſte pertulerit propter domini fidem. Iuſtus autẽ ipſe eſt hic, qui poſt Saluatoris aſcenſum à ſanctis Apoſtolis cũ Matthia ad Apoſtolatus ſortẽ ſtatutus eſt, ſicut in Actibus Apoſtolorum cõmemoratur. Dicit autem & alia plurima à maioribus ſibi tradita miracula, & nouas quaſdam parabolas Saluatoris, & doctrinã incogniram, magiſq; fabuloſam, mille annos futuros poſt reſurrectionem, quibus corporaliter regnũ CHRISTI in hac terra futurum ſit. Sed ego puto eum ſpirituales & myſticas Apoſtolorũ traditiones corporaliter & ſecundum literam ſuſcepiſſe, nec potuiſſe diſcernere ea, quæ illi in figuris uelut lactentibus & paruulis loquebãtur, qui & reuera etiam ex ipſis quæ conſcripſit opuſculis, exigui ſenſus uir, & minus capacis oſtenditur. Multis tamen poſt ſe eccleſiaſticis uiris erroris huius præbuit cauſas, autoritatẽ dogmatis tantũ ex uetuſtate tribuens, nõ etiam ex ratione dictorum, ſicut Irenæo, & ſi quis

Iuſtus, Barſabas.

Papias autor fuit erroris Millenariorũ, quos Græci χιλιαστὰς *uocant.*

Euſebij iudicũ de Papia.

B alius eum in hac parte uiſus eſt ſequi. Alia quoq; quàm plurima ſupra memorati Ariſtionis refert, tanq̃ ei ex uerbis domini tradita, & Iohannis preſbyteri, quæ ſi quis uult plenius noſcere, ipſos eius relegat libellos. Nos tamen illud aſſumimus ex his, quod de Marco Euangeliſta his protulit uerbis: Etiã hoc (inquit) preſbyter narrabat, quod Marcus interpres fuerit Petri, & quæcũq; meminerat ab eo dicta, conſcripſerit. Non tamẽ per ordinẽ ea quæ à domino dicta ſunt uel facta, digeſſerit, quia non ipſe auditor domini fuerit uel ſectator: ſed nouiſſime (ut dixi) Petro adhæſit ad uſum ac miniſterium prædicandi, non ad conſcribendos domini ſermones. Itaq; nihil peccauit Marcus in eo quod ita quædam ſcripſerit, quaſi qui ſparſim audita recordari uideatur. Et hoc ſolum ſatiſegit, ne quid ex auditis omitteret, aut aliquid falſum ſcriberet. Hæc de Marco ſcribit Papias. Sed & de Matthæo ita refert: Matthæus quidem ſcripſit Hebræo ſermone. Interpretatus eſt autem ea quæ ſcripſit, unuſquiſq; ſicut potuit. Hæc etiam de Matthæo. Vtitur ſanè idem Papias teſtimonijs ex epiſtola Iohannis prima, & Petri ſimiliter prima. Simul & hiſtoriam quandam ſubiungit de muliere adultera, quæ accuſata eſt à Iudæis apud dominũ. Habetur autem in euangelio quod dicitur ſecundum Hebræos ſcripta, iſta parabola. Sed de his iſta ſufficiant.

Marcus Euangeliſta.

Matthæus.

Attẽde de ſpiritualibus & myſticis Apoſtolorum traditionibus.

EVSEBII PAMPHILI CAESARIENSIS ECCLESIASTICÆ HISTORIÆ LIBRI TERTIJ, RUFFINO PRESBYTERO TRALATORE, FINIS.

Elenchus

C

ELENCHVS CAPITVM QVARTI LIBRI HISTORIAE ECclesiasticæ Eusebij Cæsariensis.

Qui sub imperio Traiani Romanorum uel Alexandrinorum episcopi fuerint. Caput.I
Qualia sub eodem passi sint Iudæi. Cap.II
Qui sub Adriano fidei defensiones scripserint. Cap.III
Qui sub eodẽ Romanorũ Alexandrinorũq; fuerint sacerdotes. Cap.IIII
Episcopi Hierosolymorum ab exordio Saluatoris usq; ad tempora memorata. Cap.V
Excidium nouissimum Iudæorum temporibus Adriani. Cap.VI
Qui temporibus ijsdẽ falsi nominis scientiæ principes extiterint. Cap.VII
Qui fuerint tunc ecclesiastici scriptores. Cap.VIII
Epistola Adriani qua persequutionem à nostris remouerat. Cap.IX
Qui principatu Antonini Romanorum, Alexandrinoruḿue fuerint sacerdotes. Cap.X
De his qui sub eodem tempore deuias asseruerunt sectas. Cap.XI
De Iustini defensione apud Antoninum. Cap.XII
D Epistola Cæsaris Antonini ad Asianos de professione nostrorũ. Cap.XIII
Quæ de Polycarpo discipulo Apostolorum ferantur. Cap.XIIII
Vt Polycarpus sub Vero, aliijq; nonnulli, Smyrnæ martyrium passi sint. Caput XV
Vt Iustinus philosophus CHRISTI uerbum prædicans, Romæ martyrium meruerit. Cap.XVI
De martyribus quos Iustinus in suis commemorat libris. Cap.XVII
Quæ Iustini scripta ad nos usq; peruenerint. Cap.XVIII
Qui tunc uiri Romanæ, Alexandrinæq; ecclesiæ præfuerint. Cap.XIX
Qui Antiochensium. Cap.XX
De his qui memoratis tẽporibus ecclesiastici scriptores enituerũt. Ca.XXI
De Egesippo, quæq; ipse commemorat. Cap.XXII
De Dionysio episcopo Corinthiorũ, & de epistolis eiusdem. Cap.XXIII
De episcopo Theophilo Antiocheno. Cap.XXIIII
De Modesto. Cap.XXV
De Melitone, quosq; ipse commemorat. Cap.XXVI
De Apollinare. Cap.XXVII
De Musano. Cap.XXVIII
De secta secundum Tacianum. Cap.XIX
De Bardesano Syro, & scriptis eiusdem. Cap.XXX

Eusebij

A

EVSEBII PAMPHILI CAESARIENSIS, ECCLESIASTICAE historiæ liber quartus, Ruffino Aquileiensi interprete.

DVODECIMO anno principatus Traiani Cæsaris, Cerdon (quem paulò ante memorauimus Alexandrinorũ gubernare plebem) diem obijt, post quẽ quartus ab Apostolis, Primus nomine sacerdotij inibi iura suscepit. Eadem tempestate Alexander quoq; Romæ cum octauũ annũ Euaristus sacerdotalis administrationis impleret, quinta successione post Petrum atq; Paulum plebis gubernacula sortitus est. Et quidem Saluatoris nostri institutio, ecclesiarũq; profectus crescebat indies. Iudæorum porrò funera densissimis cladibus exagitabantur. Itaq; postq; prædictus Imperator annum decimũoctauum principatus ingressus est, rursum B Iudæorum tumultus exarsit, quo magnus mox numerus gentis eius occubuit. Nam & Alexandriæ & per Aegyptũ uel Cyrenen tanq; atroci quodã seditioso & spiritu exagitati, primo simul cõmanentibus uicinisq; gentibus inferre certamina. Tum deinde paulatim seditione crescente, sequenti iã anno bellũ publicũ & nõ minimũ intulere Romano duci, tunc Lupo cuidã in partibus Aegypti. Ac sanè primo prælio Iudæos secuta uictoria est. Sed gentiles, qui ex acie fugerãt, irrumpentes Alexandriam, Iudæos, si quos forte inibi reppererant, captos interemêre. Quorũ auxilio destituti, reliqui qui apud Cyrenen rebelles extiterant, uelut desperantes ad agros Aegypti, & castella uastanda uertũtur duce Luca. Aduersus hos Imperator mittit exercitũ peditũ atq; equitum, sed & nauali manu Martiũ Turbonẽ: qui multis sanè prælijs, nec paruo tempore consumptis, multa milia Iudæorum, non modo apud Cyrenen, sed & in Aegypto, qui Lucæ auxilium ferebãt, prostrauit ac perculit.

Cap. I.

Cerdon Alexandriæ episcopus obijt.

Primus succedit.

Alexãder Romæ Euaristo substituitur.

Iudæi tumultuantur.

Lupus dux Ro. exercitus.

Martius Turbo.

PRinceps uero Romanus etiam eos, qui apud Mesopotamiam consistebant, Iudæos ratus similia ausuros, Lucio Quieto præcepit delere prouinciam funditus, ac totam gentem penitus excidere. Tum ille directa acie magnã eorum multitudinem sternit. Cuius facinoris gratia Quietus remũerationis uice ab Imperatore prouinciæ Iudææ indeptus est præsida

Cap. II.

Lutius Quietus Iudæos in Mesopotamia occidit.

C tum. Sed hæc etiam Græcorũ gentilium hiſtoriographi per ſingulas quiq; ætates ordine eodem memoriæ tradiderunt.

Cap. III. *Imp. Cæſ. Aelius Adria/nus.*

TRaiano autem uiginti annis minus ſex menſibus principatu perfuncto, Aelius Adrianus in ſceptra ſuccedit. Huic Quadratus oratione ſplendidiſſima Apologeticum librum pro noſtra religione conſcriptum, & ualidiſſimis cõmunitum aſſertionibus obtulit: quoniamquidẽ maligni quidam homines ſub eodem principe noſtros nitebantur inceſſere. Qui liber hodieq; ſeruatur, & apud nos, & apud multos ex fratribus noſtris. Ex quo uolumine indicia magni cuiuſdam uiri & mentis ac fidei Apoſtolicæ, eius ſcilicet qui conſcripſerit, colliguntur. Idem igitur ipſe ſuæ antiquitatis ſpecimen talibus exprimit uerbis: Noſtri autem Saluatoris (inquit) opera ſemper aderant uiua & uera in his qui ſanati fuerãt, & in his qui à mortuis excitati ſunt. Non enim uiſi ſunt tantũmodo uel reſurgere, uel ſanari, ſed perpetuò ab hominibus uidebantur, nõ tantum Saluatore præſente, ſed & poſt diſceſſum eius multis temporibus, ita ut aliquanti qui ab eo uel curati, uel reſuſcitati ſunt, etiam ad noſtra uſq; tempora perdurarint. Et de hoc quidem ſatis dictum. Sed & Ariſtides uir fidelis, & pietate noſtræ religionis imbutus, Quadrato ſimile uolumen ad Adrianum pro fidei noſtræ ratione conſcripſit. Cuius etiam nunc ſcripta ſeruantur.

Quadratus Apologeticũ pro religionẽ Chriſtiana ob tulit Aelio Adr. Cæſ.

Ariſtides Apologeticum pro Chriſtianis ſcripſit ad Adrianũ Cæſ.

Cap. IIII. *Xyſtus Romæ Põt. D Iuſtus Alexandriæ.*

TErtio autem eiuſdem principatus anno, Alexander epiſcopus Romanæ urbis, ſacerdotium ſimul ac uitam finiuit decennio expleto. Huic ſubrogatus eſt Xyſtus. Sed & Alexandriæ eodem tempore defuncto Primo, duodecimo ſui ſacerdotij anno, epiſcopatum Iuſtus excepit.

Cap. V.

IN Hieroſolymis ſanè epiſcoporũ tempora ſucceſſionesq; nullis ad integrum monimentis conſeruata reperimus, eo quod ualde ad breue tempus mortis celeritate prærepti, ſacerdotio ſinguli quiq; functi perhibeantur, ita ut quantum ex ueterum lectione comperio, ad tempora uſq; principis Adriani, ſub quo Iudæi excidium paſſi ſunt, tradant quindecim epiſcoporum ſucceſſiones eſſe decurſas. Quos omnes aiunt Hebræos antiquæ originis extitiſſe, & ſcientiã CHRISTI fideliter receptiſſe, & ideo incunctanter ab his qui poterãt de fidei merito iudicare, ſacerdotio quoq; uiſos eſſe digniſſimos. Quippe cum omnis tunc eccleſia ex Hebræis fidelibus coaceruata firmataq; uideretur, incipientibus ab Apoſtolis, & perdurantibus nimirum uſq; ad illud tempus excidij, quo Iudæi iterum deficientes à Romanis, magnis rurſum prælijs ſubiugati ſunt. Igitur quia per idem tempus aſſumere epiſcopos ex circũciſione ceſſatum eſt, neceſſariũ uidetur omnes à primo uſq; ad id temporis enumerare pariter ſacerdotes. Primus itaq; Iacobus, qui domini frater eſt habitus, poſt hunc Symeon electus eſt, tertius Iuſtus, Zacharias quartus, deinde Tobias quintus, & Beniamin ſextꝰ, ac ſeptimus Iohãnes: tum Matthias, quem Philippus excepit, cui decimus

XV. epiſcopi Hieroſolymorũ uſq; ad tempora Adriani Cæſ. Hebræi fuerunt.

Iacobus. Symeon. Iuſtus. Zachæus. Tobias. Beniamin. Iohannes. Matthias. Philippus.

Seneca

A Seneca ſubrogatus eſt, Iuſtus exinde, ac duodecimus Leui, poſt hunc Effrem, & quartuſdecimus Ioſeph, ac finis omniũ Iudas. Iſti ſunt ferè omnes qui Hieroſolymis epiſcopi ab Apoſtolis ad illa uſq; tempora, quæ ſuperius deſignauimus, plebi illi, ex circũciſione præfuerũt. Romæ autẽ duodecimo anno memorati principatus, Xyſto duodecim annis eccleſiæ gubernaculis functo, Teleſphorus ſeptimus ab Apoſtolis, ſubrogatur. Anno poſt quem & uno menſe Alexandrinæ eccleſiæ moderamen Eumenes ſexta ſucceſſione ſuſcepit, cum deceſſor eius undecim annis populo præfuiſſet.

Seneca.
Iuſtus.
Leui.
Effrem.
Ioſeph.
Iudas.

Teleſphorus Romæ, Eumenes Alexandriæ.

Cap. VI.

VEtum Iudaicis motibus ac factionibus rurſus ad maiora progreſſis, Rufus Iudææ præſidens, armata manu ſibi ab Imperatore decreta, inſolentiã gentis acerrimè comprimebat, multa milia paſſim uirorum, fœminarũ, puerorumq; conficiens, quorũ terras iure belli Romano uendicabat imperio. Tempore quo iſta gerebantur, ducebat exercitum Iudæorũ Barchochabas quidam, quod nomen ſignificat ſtellam, cæterũ uir crudelis & ſceleſtus. Sed ex uocabulo ſuo uelut uilibus mancipijs perſuadebat ſe ob ſalutẽ eorũ ſydus magnũ cœlitus eſſe delapſum, ægris mortalibus & longa obſcuritate damnatis, ferre lucis auxilium. Igitur cum maxime belli huius fomenta cõcreſcerent, decimo octauo anno principatus eiuſdem apud Bethera oppidũ prævalidum Hieroſolymis uicinũ, cum longior à Romanis tenderetur obſidio, fame ac ſiti perduellibus intrinſecus ad extremum internitionis adductis, poſtq; dux ipſe præcipuè meritas ſuo facinore pœB nas exoluit, omnis hæc natio iam ex illo ab omni regione finitima Hieroſolymorũ penitus arcebatur, cũ ſanctione diuinæ legis, tum maxime cõſtitutionibus & decretis Adriani, ita ut ne de excelſiore quidẽ proſpectu eminus eis ſaltẽ paternũ ſolum prophanis obtutibus liceret inſpicere. Ariſton Pellæus hiſtoriographus iſta proſequitur. Ita factũ eſt, ut ciuitas poſt interitum Iudaicæ gentis, incolis mox in eã peregrinæ nationis confluentibus, permutatis ciuibus, etiam ipſa Hælia appellaretur, ex cognomento Imperatoris Hælij Adriani, & ut in Romanorum ius conuerſa, ritum pariter mutaret, & nomen.

Barchochabas dux Iudæorum.

Bethera oppidum.

Hælia, Hieroſalem.

Cap. VII.

IGitur ex gentibus, ut inibi cœpit eccleſia congregari, primus poſt epiſcopos ex circũciſione, ſacerdotium ciuitatis illius accepit Marcus. Cumq; iam refulgentibus in modum clariſſimorũ ſyderum eccleſijs ubiq; terrarũ, uigente etiam per omne hominũ genus fide, qua cuncti pariter in Saluatorem ac dominũ noſtrum IESVM CHRISTVM, integrè & conſtanter crediderant, ille totius boniratis æmulus dæmon, utpote ueritatis inimicus, & ſalutis humanæ hoſtis perpetuus, omnia molimina contra dei eccleſiam uerſans, qui prius externis eam perſecutionibus & hoſtilibus oppugnauerat, nunc malignis quibuſdam uiris & deceptoribus repertis, inteſtino bello eam quatere nititur, ſcilicet ut fraudulenti fallaceſq; homines noſtræ

Marcus primus Hieroſolymorum epiſcopus ex gentilibus.

Hæretici à cacodæmone ſubornati.

religionis simulato tantum nomine induti, fidelium quidem, si quos fortè
persuasionis suæ fraude deciperent, pessundarent: Ignorantes uero fidei no
stræ mysteriũ, peruersis & feralibus suis, uel gestis, uel assertionibus impe/
ditos, à desiderio ueræ fidei & salutis longius submouerent. Igitur humani
generis deceptor antiquus post Menandrũ, quẽ supra retulimus, Simonis
successorẽ, uelut quandã bestiam bino ore sibilantẽ, binisq; linguis diabo/
lica uenena uibrantẽ, Saturninũ quendã Antiochiæ genitum, & Basilidem
Alexandriæ ortum produxit. Quorum uterq; suis in regionibus officinas
impiæ ac deo inuisæ cõdidit disciplinæ. Et quidem in omnibus penè Satur
ninũ eadẽ quæ Menandrum cõmentatũ esse significat Irenæus. Basilidem
uero prætextu mysticæ doctrinæ in immensum tetendisse mentis impiæ
cogitatum, dum prodigiosa fabularum figmenta sibimet complacerent.

Saturninus hæreticus. Basilides.

Cap. VIII.

SEd è cõtrario multi admodũ ecclesiastici uiri pro ueritate fortiter stare,
ac scriptis quoq; & assertionibus uera ratione subnixis, pro Apostolica
& ecclesiastica traditione certare, ut ex librorũ monimentis etiã posteris ad
cauendã hæreticorũ uenena, munimen & subsidium præberetur. E quibus
peruẽnit ad nos liber celeberrimus, scriptoris id temporis, Agrippæ Casto/
ris, confutationẽ Basilidis ualidissimã continens, per quẽ uersutia ac callidi
tas uiri ad decipiendũ nimis apta detegitur. Deniq; cum publicaret eius ar
cana, dixit eum de Euangelio quidẽ quatuor & uiginti cõmentarios condi
disse: Prophetas uero sibimet nuncupasse quosdã Barchaban & Barchob,
alosq;, qui nunq; extiterint, quos ipse tamen constituerit sibi, ac Barbaris
uocabulis, ut esset appellatio ipsa terribilis, nominarit. Docere etiam eum
refert immolata absq; ullo respectu conscientiæ degustanda, & sine scrupu
lo atq; indifferenter fidem negandam persecutionis temporibus. Sectato
resq; suos ad morem Pythagoricum docuit quinquennio silere. Addit alia
quoq; nõ pauca, quibus sectæ huius errorem penitus à se deprehensum &
confutatũ esse declarat. Sed & Irenæus scribit coæuũ tempore & moribus
memoratorũ fuisse Carpocratẽ quendã, superstitionis alterius q Gnostici
appellantur, uocabulo*ab scientia conficto autoris. Qui sanè præstigias Si
monis magi, non ut ille clam, sed publice ac palàm tradebat, & uelut pro
summis atq; optimis studijs laudem confessam ac publicam de nepharijs
artibus à deceptis auditoribus requirebat, & magicas tenebras in luce pu/
blica perorabat, de amatorijs duntaxat, somnijsq; immissis, ac dæmonijs
Parhedris, alijsq; similibus fraudibus. Decq; his consequenter doceri opor
tere omnem hominẽ decernebat, qui ad perfectionẽ sui mysterij, uel potius
sceleris, cuperet peruenire: asserés nõ aliter unũquemq; effugere posse mun/
di huius principes, uel declinare, nisi per huiusce modi facinora sua cuiq;
nepharia debita soluerẽtur. His igit' ille totius boni æmulus utens suæ ma
lignitatis ministris, tam eos qui post fidẽ ab his decipiebãtur, rapiebat ad
tenebras

Agrippæ Castoris liber aduersus Basilidem.

Hæresis Basilidis.

Apud Hieronymũ legitur Marcob.

*Carpocrates. Aliàs*ob scientiam.*

ἀναῤῥοπομποι. πάσεσθαι.

tenebras sempiternas, quàm illos qui necdum crediderant, tanq; hæc esset
nostræ religionis infamia, submouebat à fide: dum ob execrabilem horum
hominũ uitam, ipsam Christianorum professionem audiẽs quisq; uitaret.
Nec aliunde hæc suspicio de nobis, tanquam uere impijs & incæstis fuerat
exorta, qua assereretur inlicitis plebem nostram stupris, ac promiscuè habi
tis, in matribus ac sororibus polluí, atq; ab execrandis infanticidij dapibus
funestari. Sed nõ in longum durauit infamia, ubi ipsa cœpit ueritas ape/
rire: quin imò & clarius ac splendidius illucescente uita nostrorũ, extingue/
batur cõtinuò superstitiosi caligo figmenti. Et singulis quibusq; sectis, quæ
aduersum ueritatẽ exortæ fuerant, euanescentibus, uel in multifidas ac mul
tiformes species diffluentibus, proficiebat & extollebatur indies solus ueræ
& catholicæ ecclesiæ splendor, nulla temporũ uarietate fucatus: quia casti/
monia sui ac puritate & diuinæ cõuersationis gloria per omne genus homi
num sapientia, doctrina, fide, & actibus refulgebat. Etenim ipso confestim
tempore, quo cœperat, opprobrij huius flamma restincta est. Permãsit au
tem apud singulorũ mentes ueritas, quæ suis semper uiribus nitens, cõuin
cit & arguit falsitatẽ, nec passa est adulterino maledicorũ fuco ecclesiæ casti
tatẽ pudicitiamq; lacerari: intantũ, ut ex illo ad nostra usq; tẽpora nullus tã
sæuæ mẽtis extiterit, q honestatẽ & castimoniã plebis nostræ ore sacrilego
cõcinnatis macularet opprobrijs, sed ad Romanos & Græcos, ad Scythas
ac Barbaros, & ad ipsas penè in ultimis orbis partibus recõditas nationes
in tantum suauis odor de ecclesiæ gestis & diuinũ quiddam respirans sanc/
tæ cõuersationis aura peruẽnit: in tantum ad aures omniũ ac mentes felix
Christianorũ fama peruecta est, ut omne hominũ genus legibus & super/
stitionibus patrijs derelictis, se ad fidem CHRISTI conuerteret, omnisq;
barbaries genuina feritate deposita, ad IESVM concurreret, discere ab eo,
quia mitis est & humilis corde. Extiterũt præterea per diuinã gratiam uiri
ea tempestate eruditissimi, qui probabiliter & sufficienter obscœna hæreti
corum cõmenta cõuincerent, & quid uera fides in ecclesia catholica castita/
tis haberet, ostenderent. In quibus Egesippus celeberrimus habebatur, qui
integerrimã traditionem Apostolicæ prædicationis simplici sermone con/
scriptam in quinq; libris memoriæ tradidit. Vbi & de suis ipse temporibus
aliquãta cõmemorat, & de quibusdã qui simulacra collocauerãt, talia quæ/
dam scribit: Quibus (inquit) templa, imò potius sepulchra fecerunt, sicut
etiã nunc uidemus. E quibus est unus Antinous seruus Adriani Cæsaris,
cui agones annui celebrantur, qui Antinoij appellantur, nostris adhuc tem
poribus instituti. Nam & ciuitatẽ condidit eius nomini Antinoon, & tem
plũ ei & sacerdotes instituit, ac prophetas. Sed & Iustinus fidelissimus no
stræ philosophiæ sectator, & in Græcorũ disciplinis eruditissimus, scribens
ad Antoninũ Apologeticum pro nostra religione librum, horũ meminit,

Christiani insimulabãtur à Gentilibus infanticidij & promiscui cõcubitꝰ. De hoc lege Tertullianum in Apologetico.

Veritas ecclesiæ.

Ecclesiastici aduersus hæreticos.

Egesippus quinq; libros ædidit, Apostolicorũ tẽporũ complectentes historiam.

Antinous.

Agones Antinoij.

Iustinus philosophus & martyr.

C ita d' ēs: Non mihi uidetur absurdum, meminisse in his etiā de Antinoo, quod nuper gestum est, quē omnes timore principis quasi deum colere cœ perūt. Cum bene nouerint, quis, qualis uel paulò ante fuerit, & unde duxe rit genus. Idem quoq; ipse etiā Iudaici belli, quod tunc gerebatur, memoriā faciens, talia quædā refert: Etenim in hoc, quod nūc geritur, bello Iudaico, Barchochabas princeps Iudaicæ factionis, Christianos solos, nisi negarēt CHRISTVM, tanq; blasphemos ad supplicia rapi iubebat. In qbus libris etiam de cōuersione sua, quā habuit à Gentili philosophia ad ueræ religio nis fidē, quod nō absq; probabili ratione & examinato iudicio ad hæc con uersus sit, hoc modo scribit: Nam & ego ipse (inquit) sectis Platonicis insti tutus, audiens infamari Christianos, & uidens eos impauidos ad suscipien dam mortē, atq; omne suppliciū tolerandū, considerabā quod impossibile esset, in malicia eos, & in libidine cōuersari. Quis em̄ aliquādo uoluptuosus & luxurijs deditus, & qui humanis carnibus uesci delicias putet, mortē libē ter amplectit, quo scilicet ipsa cōfestim careat, pro qua infamari maluit uo luptate? Quin imò uiuere perpetuo (si liceret) & latēre iudicia, in hoc magis operā daret, nedum semetipsum statutæ ac professæ morti studeret offer re. Sed & idē ipse uir scribit Adrianū principē, susceptis à Serenio Grania no clarissimo uiro præside literis, in qbus de Christianis percōtabat, rescri pisse, qd' nō esset iustū Christianos nullius criminis reos, absq; iudicio legi busq; puniri. Simul & exēplū epistolæ ipsius subĵcit cōtinentis hūc modū.

Barchocha/bas dux Iudæorum in Christianos.

Iustinus quo/modo factus Christianus.

Serenius Granianus V.C.

D

Cap. IX. Epistola Adriani Cæs. ad Minutiū Fundanū Procon sulem.

EXEMPLVM EPISTOLAE IMPERATORIS Adriani ad Minutium Fundaniū, Proconsulem Asiæ.

ACCEPI literas ad me scriptas à decessore tuo Serenio Graniano clariſ/simo uiro, & non placet mihi relationē silentio præterire, ne & innoxij per/turbentur, & calumniatoribus latrocinādi tribuatur occasio. Itaq; si euiden ter prouinciales huic petitioni suæ adesse ualent aduersum Christianos, ut pro tribunali eos in aliquo arguant, hoc eis exequi non prohibeo. Precibus autem in hoc solis, & adclamationibus uti, eis nō permitto. Etenim multo æquius est, si quis uolet accusare te, cognoscere de obiectis. Si quis igitur ac/cusat & probat aduersum leges quicquā agere memoratos homines, pro merito peccatorū etiam supplicia statues. Illud mehercule magnopere cu rabis, ut si quis calumniæ gratia quenq; horum postulauerit reum, in hunc pro sui nequitia supplicijs sæuioribus uindices.

Ethnici publicis uociferationibus Christianorū uindictā petebāt.

Cap. X. Antoninus Pius Cæsar.

VErū Adrianus post hæc uicesimo & primo sui principatus anno diē obĵit, & Antoninus cognomēto Pius Romanū suscepit imperiū. Hu ius primo āno Telesphorus annis. xi. sacerdotio in urbe Roma adminiſtra to, uita decessit, & Hyginus episcopatus sortem Romanæ suscepit eccleſiæ. Verūtamen Irenæus refert, Telesphorū martyrio uitā finisse, simul indicās, Hygini episcopi tēporibus, Valētinū autorē Valētinianæ hæresis extitisse, & Cerdonē quendā erroris illius principē, quēpostea Marcion secutus est, eosq;

Hyginus Ro. Pont.

Irenæus de Valētino & Cerdōe hæreticis.

A eosq; uno tēpore Romæ, sed diuersis impietatib⁹ ferbuisse. Scribit aūt ita.

NAm Valētinus uenit Romā sub Hygino. Inualuit autē temporibus Pij, & ad Anicetū usq; durauit. Cerdon uero q ante Marcionē fuit, & ipse sub Hygino, qui erat in urbe Roma ab Apostolo nonus episcopus, ue nit. Qui tamē aliquando quidē quasi pœnitens & errorem confitens excu/sabat, aliquando rursum occultè, interdū etiam publicè impietatē docebat. In quo cōuictus, à cœtu fraternitatis arcetur. Hæc autē Irenæus dixit in ter tio aduersus hæreses libro. In primo autem libro nihilominus de Cerdone hæc dicit: Cerdon uero à sectatoribus Simonis impietatis suæ occasionib⁹ sumptis, Romam uenit sub Hygino, ibiq; docuit, quod is qui à lege & pro phetis prædicatus est deus, nō esset ipse pater domini nostri IESV CHRI STI: quia ille quidē notus esset, hic autē ignotus: & ille iustus, hic autem bo nus. Cui succedens Marcion Ponticus, absq; reuerentia ulla blasphemans, auxit doctoris insaniam. Idem quoq; ipse Irenæus, immensum profundū Valentini erroris de materia & cæteris ualidissime coarguit, & serpentis in modū, cæcis semetipsum latebris obtegentem, in lucem protrahit ac denū/dat. Hijs adiungit & de Marco quodā, quē dicit magicis artibus imbutū, & apprimè enituisse. De cuius prophanis superstitionibus, & arcanis nō tam sacris quàm sacrilegis, & mysticis mysterijs, ita scribit: Etenim quidā eorum

B thalamū construunt, & nephariū quoddā initiandi celebrāt genus: Tanq; secretis quibusdā carminibus ac uerbis, nō tam sacris quàm execrabilibus eū qui introducitur cōsecrantes, spirituales nuptias aiunt esse quod faciūt, instar uidelicet supernarū coniugationū. Adducentes uero eos ad aquam, & baptizantes, hæc super eos proferūt uerba: In nomine (aiunt) ignoti pa/tris omniū, & in ueritate omniū matre, & in eo qui descendit in IESV. Alij uero Hebraica nomina ad pauorē audientiū super eos quos initiāt, terribi liter obloquūtur. Hæc de sectatoribus Marci Irenæus scribit. Quarto autē episcopatus sui anno cū decessisset Hyginus, Romanæ eccleſiæ sacerdotiū Pius suscepit, apud Alexandriā uero Marcus, decimotertio anno episcopa tus sui Eumenide defuncto. Qui Marcus cum decē annis sacerdotiū admi niſtrasset, Celadioni post obitum suū eccleſiæ gubernacula dereliquit. Pius uero in urbe Roma quindecim annis in sacerdotio expletis, Aniceto post se tradidit sedē. Cuius temporibus Egesippus refert semetipsum Romā ue nisse, & pmāsisse inibi usq; ad Eleutherū, q post Anicetū subrogatus est in episcopatū. Quibus tēporibus simul florebat Iustin⁹ in habitu philosophi diuinū prædicans uerbū, & fidei nostræ rationē tam scriptis uoluminibus, quàm uiuæ uocis assertione defendens. Qui & aduersum Marcionem scri bens, cōmemorat de eo quod adhuc supereſſet eo tempore quo scribebat. Deniq; ita dicit: Marcion uero quidam Ponticus, qui hodieq; supereſt, do cet hominēs alium credere esse deum maiorē conditore deo. Hæc ille homi nibus ingerens, & dæmonibus adiutoribus utens, multis blaſphemare per/

Cap. XI. Valētinus hæreticus.

Cerdo.

Vide Irenæū lib. 3. cap. 4. circa finem.

Cap. xxviij.

Marcion.

Marcus hæreticus.

Pius Ro. Pont.

Marcus Alexandrinus.

Celadion.

Anicetus.

Egesippus hoc tempore uenit Romam.

Iustinus floret

C suasit,ut negarent creatorem omniũ deum ipsum esse patrem CHRISTI, sed alium quendam,qui quasi maior hoc esset.Et tamen omnes sectatores eius Christiani appellantur,ita nimirum sicut omnes cõmuni uocabulo,cũ diuersæ sint sectæ, philosophi nuncupantur. Sed & post pauca nihilominus dicit:Est autẽ & nobis liber aduersus omnes hæreses compositus,quẽ si uultis decurrere,dabimus.

Iustini liber aduersum oẽs hæreses.

Cap. XII. Iustini uolumen aduersus gentes.

HIc autẽ ipse Iustinus scribit etiam contra Paganos uolumen insigne. Sed & alios libros pro nostra religione,in quibus ad Antoninũ principem,qui cognominatur Pius,sermonẽ dirigit, scribẽs & ad Senatum. In urbe etenim Roma maximè consistebat. Deniq; in uno ex hijs libris,etiã de semetipso uolens,quis,uel unde esset,ostendere,hoc modo scribit:

Titulus seu potius subscriptio libri,quẽ Iustinus p̃ religione Christiana scripsit ad Antoninũ Cæsarem.

IMPERATORI AELIO ADRIANO ANTONINO Pio,Cæsari Augusto,& uerissimo philosopho:& Lucio philosopho Cæsaris proprio filio,ac Pij adoptiuo, amatori sapientiæ:& sacro Senatui, atq; omni populo Romano,pro uiris ex omni genere hominũ congregatis,& iniusto odio laborãtibus,ac nõ digna patientibus, Iustinus Prisci filius Bachiadis,ex urbe Neapoli Palæstinæ,unus ex omnibus hoc defero postulatum. Sed interpellatus idem Imperator in Asia ab his qui uario iniuriarũ genere affligebant,tale rescriptũ ad uniuersos asiæ populos promulgauit.

πρὸς τοῦ Βαχχίου.

D

Cap. XIII. Epistola Antonini Cæsaris ad Asiaticos p̃ Christianis.

IMP. CAES. MARCVS AVRELIVS ANTONINVS AVG. ARMENICVS, PONT. MAX. TRIB. POT. XV. COS. III. VNIVERSIS SIMVL PLEBIBVS ASIAE SALVTEM.

EGO quidem nõ ambigo,etiam dijs ipsis curæ esse,ne quis noxius lateat. Multo enim magis illis conuenit punire eos, qui ipsis immolare nolunt, quàm uobis.Sed uos cõfirmatis eorũ quos persequimini sententiã,quam de uobis habẽt,dicẽtes,uos impios & sine deo esse. Vnde & optabilius habent animã ponere pro deo suo,& mortẽ libẽter amplecti,quàm uobis talibus adquiescere,& in uestræ religionis iura cõcedere. De motibus aũt terræ qui uel facti sunt,uel etiã nunc fiunt,absurdũ nõ erit,mœrorẽ uestrũ iusta cõmonitione solari. Quoniãquidẽ cõperi,quod in huiusmodi rebus, ad illorũ inuidiã cõmunes casus transfertis. In quo illi quidẽ maiorẽ fiduciam accipiũt apud deũ. Vos aũt in omni tempore quo de talibus ignoratis,cæteros quidẽ deos negligitis:cultum uero immortalis dei, quẽ Christiani colunt,expellitis & deturbatis,usq; ad mortẽ cultores illius obseruantiæ persequẽtes. Super quibus plurimi ex prouincijs Iudices etiã uenerabili patri nostro scripserãt. Quib⁹ rescriptũ est ab eo,ut nihil omnino molestiæ huiusmodi hominibus generarẽt,nisi fortè arguerent aliquid aduersum Romani regni statũ moliri.Sed & mihi ipsi de his quàm plurimi retulerunt. Qui bus

Ethnià in inuidiam Christianorũ transferebant cõmunes casus.

A bus ego paternam secutus sententiam,pari moderatione rescripsi. Quod si quis persistit huiusmodi hominibus absq; ullo crimine mouere negocia, ille quidem qui delatus pro hoc nomine fuerit,absoluatur,etiam si probetur id esse quod ei obijcitur, Christianus.Is autem qui crimen obtendit, reus pœnæ ipsius quam obiecit,existat.

Proposita Epheli publicè in conuentu Asiæ.

Cap.XIIII. Melito Sardẽsis episcopus.

HAec ita gesta esse,testatur etiam Melito episcopus ecclesiæ Sardensis, in eo libro,quẽ ad Imperatorem Verum pro fide nostra ac religione conscripsit,qua tempestate etiã Aniceto Romanæ ecclesiæ præsidente,Polycarpum Romã uenisse, atq; habuisse sermonẽ cum ipso Aniceto de Paschæ die Irenæus refert.Sed & alia quædã de eodem Polycarpo scribit,quæ mihi dignũ uidet corpori huic nostræ narratiõis inserere. Tertio igit libro aduersus hæreses hæc de eo cõmemorat Irenæus: Polycarpus (inquit) qui nõ solũ ab Apostolis eruditꝰ est, neq; solũ cõuersatus est cũ his q dominũ uiderant,sed & ab ipsis Apostolis ordinatus est Smyrnæorũ ecclesiæ episcopus,quẽ nos quoq; in prima ætate nostra uidimus. Diu etenim permansit in uita, & longæua ætate perdurãs,nobilis uiuendo:sed & moriendo nobilior extitit,quippe qui uitã martyrio cõsummauit. Docebat autẽ semper ea quæ ab Apostolis ipse didicerat,& hæc ecclesiæ tradebat, quæ sola uera

POLYCARPVS.

B ducenda sunt. Quorum testes sunt omnes ecclesiæ, quæ in Asia constitutæ sunt,& hi qui per tẽpus etiã nunc in Polycarpi successione perdurãt.Multo autẽ uerior & fide dignior hic autor ecclesiæ est,& ueritatis testis,quàm Valentinus & Marcion,& cæteri peruersæ mentis homines. Qui etiã sub Aniceto Romam perrexit, & multos ex supradictis hæreticis ad ecclesiam dei cõuertit.Hanc solam prædicans tenendam esse ueritatẽ, quam ipse sciret se ab Apostolis suscepisse,quã & tradebat ecclesiæ.Et sunt adhuc etiam nunc qui audierũt ab ipso,quod Iohannes Apostolus discipulus domini, apud Ephesum cum balneas lauandi gratia fuisset ingressus, & uidisset ibi Cerinthum,exiluerit cõtinuo,& discesserit nõ lotus,dicens: Fugiamus hinc,ne & balneæ ipsæ corruant, in quibus Cerinthus lauatur, ueritatis inimicus. Idem etiã ipse Polycarpus,Marcioni aliquãdo cum occurrisset,dicenti sibi: Agnosce nos: Respondit,agnosco: Agnosco primogenitũ Satanæ. Tanta tunc Apostoli atq; eorũ discipuli in religione cautela utebantur,ut ne uerbi quidẽ cõmunionẽ cum aliquo eorũ qui à ueritate deuiauerant, haberet pateretur. Sicut & Paulus dicit,hæreticum hominẽ post unam & alterã correptionẽ deuita,sciens quia peruersus est huiusmodi,& peccat, cũ sit à semet ipso dãnatus.Extat & epistola Polycarpi ad Philippẽses scripta,perualida, ex qua formã fidei eius,ac prædicationis (si quis fortè salutis suæ sollicitudinẽ gerit)capere potest.Hactenꝰ Irenæus.Polycarpus uero in ipsa epistola, quã ad Philippẽses scripserat,utitur testimonijs de prima Petri epistola.

Vide Irenæũ aduersum hæreses lib.3. capite.3.

Sed

C Cap. XV. M. Aurelius Verus.

SEd enim Antonino, qui Pius cognominatus est, uicesimo & secũdo anno principatus exacto Marcus Aurelius Verus, & Antoninus filius eius cũ Lucio fratre succedunt. Quo in tẽpore Polycarpus maximis persecutionibus Asiam quatiẽtibus uitam martyrio finiuit. De quo planè necessariũ duximus memoriæ tradere, maximè cum scripta extet epistola ex persona ecclesiæ Smyrnæorũ ad Ponti ecclesias data, quæ de martyrij eius beato fine designat. Cuius exemplum infra scriptum est.

Epistola ecclesiæ Smyrnæorum de martyrio Diui Polycarpi.

ECCLESIA DEI QVAE EST APVD SMYRnam, ecclesiæ dei constitutæ apud Philomelium, & omnibus quæ ubicũq; sunt sanctis ecclesijs catholicis, misericordia & pax, & charitas dei patris, & domini nostri IESV CHRISTI multiplicetur.

SCRIPSIMVS uobis fratres de martyribus, & de beato Polycarpo, qui uelut signaculo quodam martyrij, sui finem persecutionibus posuit. Et paulò post describentes etiam cæterorum martyrum agones, talia quædã scribunt. Deterrere etenim uolentes inspectantem populum, nunc flagris usq; ad interiora uiscerũ martyres laniabant, ita ut abdita corporis, & quæ natura in arcanis locauerat, nudarentur. Nunc autẽ marinas cochleas, quæ cõchilia uocant, & acuta quæq; fragmẽta in dorsum supinatis martyribus substernebant. In quibus omne tormenti genus & pœnæ speciẽ consumentes, ad ultimũ deuorandos eos bestijs exponebãt. Sed in his præcipue desi

D Germanicus martyr.

gnatur uir fortissimus effloruisse Germanicus nomine, qui per gratiã diuinæ uirtutis metũ corporeæ fragilitatis exclusit. Volente nanq; Proconsule, psuasionibus aggredi uirũ, & obijcere ei primæ ætatis florẽ, debere eũ suimet ipsius miserationẽ capere, ille nihil moratus, sponte dicitur præparatã sibi bestiã prouocasse, ueluti tardãtes increpãs pœnas, & iniquæ huius uitæ ultrò uelocẽ expetisse discessum. Verũ cũ ex huius tã insigni morte stuporẽ cepisset astantis populi multitudo, & totius Christianorũ gentis mirari uir

Vox populi.

tutẽ de cõtemnenda morte cœpissent, cõclamãt omnes: Tolle impios, Polycarpus requiratur. Sed cũ ex adclamatiõe grauis perturbatio fieret, Cointhũ

Corinthus parum constans martyr.

quendã natione Phrygẽ nuper de suis regionibus aduẽtantẽ, accidit primo quidẽ bestias cæteraq; tormenta sponte lacessere, dehinc fractis animis cedere, ad ultimũ etiam salutẽ segnitia perdere. Quæ res eũ ad martyriũ procacia potius & temeritate quàm deuotione prosiluisse declarat. Ipse nanq; se iudicijs ingesserat. Victus itaq; exemplũ euidẽs omnib9 dedit, cautius in rebus talibus & circũspectius agendũ: quia nõ temeritas, sed fides & modestia coronat. Sed de his quidẽ talia gesta sunt. Insignis aũt uir Polycarpus,

POLYCARPVS.

primo quidẽ cũ audiret uulgus in se adclamationibus excitatũ, in nullo penitus motus est, sed mãsit impauidus. Tranquillus nãq; erat moribus, & serenus aspectu. Qui cũ in eadẽ ciuitate uellet interritus permanere, adquiescens tamẽ deprecantibus se familiaribus suis, ad agrũ quendã ciuitati proximum

A ximum secedit, atq; ibi cum paucis die noctuq; nihil aliud quàm in orationibus permanet, pro pace ecclesiarũ, quæ ubicq; sunt, supplicans deo. quod ei facere in omni uita sua moris perpetui fuit. Sed is in oratione positus, ante triduum quàm comprehenderetur, uisionem uidet per noctem, cerui cal capitis sui flammis esse consumptum. Cumq; euigilasset, post uisum interpretatus est astantibus somniũ suum, dixitq; pro certo se ob CHRISTVM per ignem uitæ exitum fortiturũ. Imminente igitur quæstione, rursus fratrum charitate compulsus, cõmigrauit in alium locum. Quo nõ multo post inquisitores eius ingressi, correptis duobus pueris, & altero ex his uerberato, per indicium eius ad Polycarpum perueniunt, cum iam declinaret dies. Et ingressi, ipsum quidem offendunt in superioribus quiescentem. Vnde cum posset facilis ei transitus esse ad alteram domũ, noluit, dicens: Voluntas domini fiat. Quin imò & cum comperisset adesse comprehensores suos in occursum eis progressus, læto admodum uultu ac placido compellare uiros cepit cum ingenti oris gratia, ita ut illi mirarẽtur & stuperent, quid tantum studij fuerit, ut uir illius grauitatis & honestatis in tam longæua ætate, & tanta uitæ autoritate positus, perquiri & cõprehendi iussus sit. Sed ille nihil moratus, continuò apponi mensam hostibus quasi hospitibus iubet, atque eis epulas largius ministrari, unius horæ ab eis spatio

B orationis gratia impetrato. Orabat igitur tanta dei gratia repletus, ut admirarentur omnes qui aderant, & ipsi qui ad comprehendendũ eum uenerant, pœniterẽt, quod tam honestũ uirum ac deo dignũ, & ipsa ætate uenerabilẽ, rapere iuberentur ad pœnã. Et post aliquanta eadẽ scriptura uerbis ipsis talia cõiungit ex ordine. Postea uero quàm finiuit orationẽ, memoriã faciẽs omniũ quoscunq; nosse potuit maiorũ minorumq;, nobiliũ & ignobilium, & totius catholicæ ecclesiæ quæ per orbem terræ est, instãte iam hora progreditur, & asino sedens ad ciuitatẽ ducebatur, cum esset dies magni sabbati. Pergẽti occurrit ei Præfectus pacis Herodes nomine, & pater eius Nicetas, qui leuantes eum secũ in uehiculũ, persuadere sedulo conabãtur, dicẽtes: Quid emi mali est, dicere dominũ Cæsarẽ, & imolare, & de cætero uiuere securũ? Hæc ille primo tacitus audiuit. Sed ubi persistebãt, ait ad eos: Quid multis opus est? facturus nõ sum quod dicitis. At illi postea q̃ nihil se profecisse senserũt, indignatione cõmoti, cũ cõtumelia eũ uehiculo deturbant, ita ut pedẽ læderet, præceps actus. Sed quasi nihil fuisset iniuriæ, tota alacritate cõtentus, pergebat ad stadiũ quo duci fuerat imperatus. Cũ uero tumultus ingẽs in stadio ex ingressu eius fuisset exortus, uox de cœlo delapsa est: Fortis esto ó Polycarpe, & uiriliter age. Sed autorẽ quidẽ uocis uidere potuit nemo, auditus tamẽ ad plurimos uenit. Interea animatur ad furorẽ tumultus populi uidẽtis quia Polycarpus introducitur. Cumq; eminus à Procõsule interrogaret, si ipse esset Polycarpus, se esse cõfitetur: Ergo (inquit)

De pace ecclesiarum.

Dies magni sabbati.

Herodes Præfectus pacis.

Nicetas.

Vox de cœlo.

C quit) habeto ætatis tuæ reuerentiam, & parcens ultimæ senectuti tuæ, iura fortunam Cæsaris, gerens de prioribus pœnitudinẽ, & conclama etiam tu, Tolle sacrilegos. Tum Polycarpus toruo uultu ad populum, qui in stadio residebat, aspiciens, eleuata ad cœlum dextra, cũ gemitu proclamauit & dixit: Tolle sacrilegos. Sed insistẽte Procõsule, & dicẽte, iura fortunã Cæsaris, & dic in CHRISTVM cõuicia, & dimitto te. Polycarpus ad hæc: Octoginta (inquit) & sex annis seruio ei, & nihil me læsit unq̃, quomodo possum maledicere & blasphemare regẽ meũ, qui salutẽ mihi dedit? Cumq̃ rursum uehementius urgeretur, ut fortunã Cæsaris iuraret: Si hanc (inquit) iactantiam quæris, ut ego fortunam Cæsaris iurem, & quis sim, ignorare te simulas, cum omni libertate audi à me quia Christianus sum. Si uero etiam rationem uis Christianæ religionis accipere, statue diem & audi. Proconsul dixit: Suade hoc populo. Polycarpus ait: Tibi quidem respondi. Docemur enim principibus & potestatibus hijs quæ à deo sunt, honorẽ deferre, eũ scilicet qui religioni non sit contrarius. Populo autem furenti satisfacere non est meũ. Proconsul dixit: Bestias habeo paratas, quibus subrigêris nisi cito pœnitueris. At ille respondit: Adhibeãtur. Nobis enim immobilis stat sententia. Nec possumus de bono ad malũ per pœnitudinẽ cõmutari. Melius autem erat, si hi mutarentur ad bona, qui perseuêrant in malis. Tunc Proconsul: Igni te (inquit) faciam consumi, si tibi bestiæ cõtemnendæ uidẽtur,
D nec proposíti recipis pœnitudinẽ. At ille: Ignem minaris (inquit) hunc qui ad momentum incenditur, & paulò post extinguitur, quia ignoras futuri iudicij ignem æternũ, qui ad perpetuas pœnas præparatus est impiorum. Sed quid moraris? Adhibe utrũ uoles. Hæc & multa alia his similia dicens Polycarpus, cõfidentia simul & lætitia replebatur, ita ut alacritatem uultus eius, responsionumq̃ cõstantiam Proconsul maximo stupore miraretur. Missio igitur Curione ad populum, iubet uoce maxima protestari Polycarpum tertiò confessum Christianũ se esse. Quo audito, uniuersa multitudo tam gentilium quàm Iudæorum Smyrnensium ciuitatis, cum ingenti furore adclamabãt: Hic est totius Asiæ doctor & pater Christianorũ, nostrorũ autem subuersor deorũ. Ipse est qui multos docet, ne immolent néue adorent deos. Et post hæc uerba acclamabant Philippo munerario, ut leonem Polycarpo dimitteret. Qui respondit nõ sibi licere, quia iam æditionis suæ munus expleſſet. Tunc illi omnes pariter cõclamarunt, ut Polycarpus uiuus arderet. Oportebat enim uisionem eius quã de ardente ceruicali uidit, impleri. Quæ cum dicto citius gererẽtur, ipsis populis ligna, uel de balneis, uel de publicis quibuscq̃ locis, & sarmenta cõgregantibus præcipue Iudæis ardentius ad hæc ex more feruentibus, cum omni uelocitate extructus est rogus. Tum depositis senior indumẽtis, ac zona resoluta, calciamẽta quoq̃ pedibus tentabat educere, quæ nunq̃ nisi à religiosis quibuscq̃ fide & deuotione

Iura fortunã Cæsaris.

Magistratib⁹ quatenus obediendum.

Philippus munerarius.

Iudæi persecutores Christianorum.

A tione semetipsos inuicem præuenientibus, resolui consueuerant. Ita nanq̃ in omni etiam reliqua uita sua uenerabiliter ab omnibus colebatur. Vt ergo expedita sunt quæ ad ignem pertinebant, cum eum uellent rogo impositum etiam clauis affigere, ait: Sinite me. Qui enim dedit mihi ignis ferre suppliciũ, dabit ut & sine clauorũ affixione flammas immobiliter perferã. Tum illi omissis clauis, uinculis usi sunt solis. Quibus post tergũ manibus reuinctis, uelut electus aries, & ex magno grege assumptus, acceptabile holocaustum omnipotenti oblatus est deo, has preces etiam in ipsa passione profundens: Deus dilecti & benedicti filij tui IESV CHRISTI pater, per quem tui agnitionem suscepimus: Deus angelorum & uirtutum, & uniuersæ creaturæ, ac totius iustorũ generis, qui omnes coram te uiuunt, benedico te, qui me in hanc diem atque in hanc horam perducere dignatus es, ut particeps existerem martyrum, & calicis CHRISTI tui, in resurrectionem uitæ æternæ animæ ac spiritus mei per incorruptionem spiritus sancti, in quibus suscipiar in conspectu tuo hodie, tanq̃ sacrificium pingue & acceptabile. sicut præparasti & præsignasti, ita & fecisti. Verus es tu, & sine mendacio deus, propterea & in omnibus laudo te & benedico te, & glorifico te per æternum deum & pontificem IESVM CHRISTVM dilectum filium tuum, per quem, & cum quo tibi cum spiritu sancto gloria, & nunc, & in futura secula, Amen. Et cũ Amen insonuisset, oratione completa subijciunt ignem homines ignis æterni. Cumq̃ flamma ingens reluxisset, ui
B dimus miracula omnes nos, quibus ea deus uidere concessit. Ex quibus & quàm plurimi à domino ad hoc reseruati sunt, ut annũciarent cæteris quæ uiderũt. Flamma etenim in modum cameræ curuata specie, quasi uelũ nauis uento sinuante, supra corpus martyris stetit. quod corpus in medio positum non erat ut caro ardens, sed tanq̃ si aurum & argentum in fornace candesceret. Tum præterea odorẽ naribus hausimus, tanq̃ thuris incensi, uel preciosissimi fragrantis unguenti. Ad ultimum uidentes scelerum ministri, igne corpus non posse consumi, iusserunt propius accedere confectorẽ, & corpus cui ignis cesserat, mucrone transfodere. Quo facto tam largus profusus est sanguis, ut restingueret rogum. populus autẽ miraculi stupore discessit attonitus, erga electos dei tam insigni eius fauore perspecto. Hic ergo est admirabilis & electus temporibus nostris magister apostolicus, & propheticus Smyrnæorũ ecclesiæ sacerdos, qui omne uerbum quod locutus est, & impletũ est, & implebitur in futuro. Sed ille æmulus totius boni & aduersarius omniũ iustorum, postq̃ uidit quod & pro martyrij gloria, & pro uitæ egregiæ uirtutibus coronatus est, & per mortẽ præmia immortalitatis indeptus, satisfacere cœpit, ut reliquias eius ad sepulturam nostris desiderantibus nemo concederet. Instigabatur ergo Nicetas Herodis pater, frater autem Dalcæ, adire iudicem, & petere ab eo, ne humandum con

h cederet

Precatio Polycarpi ad deum.

Polycarpi corpus in igne.

Polycarpi corpus negatur Christianis ut illud sepeliãt.

C cederet corpus,ne fortè (inquit) relinquentes illum qui crucifixus eſt Chri
Iudæorum odium. ſtiani,hunc colere incipiant:Iudæis maxime iſta machinantibus,qui & no
ſtros intentis oculis obſeruarũt,ne eum è flammis adhuc ardentibus rape
rent:ignorãtes miſerrimi,quia neq; CHRISTVM aliquãdo poſſumus de/
relinquere,qui mortem pro totius mundi ſalute ſuſtinuit,neq; aliũ quenq;
colere:quoniam uerum deũ,& qui ſolus colendus ſit,nouerimus:Martyres
ucro tanq; diſcipulos domini diligamus & ueneremur,quaſi integre fidem
magiſtro ſeruantes & domino,quorum nos quoq; in fide & perſeucrantia
charitatis optamus eſſe participes. Vbi autem uidit Centurio tam obſtina
tam Iudæorum contentionem, poſitum in medio ipſum corpus exuſſit:&
ita nos poſtmodũ ambuſta oſſa precioſiſſimis gemmis chariora, & omni
auro probabiliora per ignem facta collegimus,ac (ſicut cõueniebat) ex mo
re condidimus.Quo in loco etiam nunc,præſtante domino, ſolennes agi/
mus celebresq; cõuentus,maximè quidem in die paſſionis eius,ſed & cum
eorum memorias, qui prius paſſi fuerant,celebramus, ut ſequentium ani/
mi ad præceſſorum uiam exemplis inſignibus ſuſcitentur. Hactenus de
beato Polycarpo,cum quo etiam alij duodecim ex Philadelphia ueniẽtes,
apud Smyrnã martyrio conſummati ſunt. Sed & in eadem epiſtola conti/
Metrodorus. nebatur etiam de alijs quàm plurimis eiuſdem temporis martyribus inte/
xta narratio.In quibus refertur,poſt Polycarpum ,quod etiã Metrodorus
D quidam ex Marcionis hæreſi preſbyter,igni ſit traditus.Inter cæteros autẽ
qui per idem tempus martyres extiterunt,famoſiſſimus inibi refertur qui/
Pionius inſi/ gnis martyr. dam Pionius nomine, cuius per ſingulas interrogationes reſponſionum
conſtantiam,& pro fide noſtra ad populum orationes, quamq; apud Iu/
dices interritus ſemper aſtiterit,docens & diſputans etiam in ipſis tribuna
libus:utq; his qui in perſequutione titubauerant, cohortationibus ſuis ad
conſurgendum dexteram dederit,& in carcere poſitus,qualiter ingreſſis ad
ſe fratribus,animos ad martyrij tolerantiam roborarit,quos ue etiam ipſe
pro martyrio pertulerit cruciatus:utq; ſit clauis affixus, & ardenti rogo ſu/
perpoſitus:& ut in his beatum uitæ fecerit finem,ſi quis uult plenius ſcire,
Euſebij liber de antiquis martyribus. ex illa quæ nobis de antiquis martyribus ſcriptura compoſita eſt, plenius
diſcet. Poſt hæc etiam aliorum apud Pergamum Aſiæ urbem martyrum
geſta referuntur,Carpi cuiuſdam,& Papyrij, & Agathonicæ optimæ fœ/
minæ,aliarumq; multarum, quæ pro beatis confeſſionibus martyrio co
ronatæ ſunt.

Cap. XVI. Iuſtinus. CVm quibus & uir mirabilis, de quo paulò ſuperius fecimus mentio/
nem,Iuſtinus, cum ſecundò iam librum pro religionis noſtræ defen/
ſione cõſcriptum,temporis illius Iudicibus obtuliſſet,remunerationem lin
Creſcens cy/ nicus. guæ fidelis & eruditæ,martyrij munus accepit, quodam philoſopho Cre/
ſcente nomine,cane tam profeſſione quàm moribus,dolos uiro inſidiasq;
tendente.

A tendente.Quoniamquidem ſæpe cum eo diſputans, auditoribus mediis,
non ſolum obtinuerat eum,uerum & uehementius ueritate ſibi ſuffragan
te confuderat:unde & uictoriæ ſuæ palmam,martyrium percepit à domi/
no.Hoc autem ita futurum,etiam beatus ipſe, uerus philoſophus ueritatis
in ea defenſione,quam ab eo conſcriptam ſupra diximus,aperte, ſicut erat
futurum,prophetica mente prædixit,his uerbis: Nam & ego (inquit) ſpe/
Iuſtini uerba in ſecũdo Apologetico pro religione Chriſtiana. ro me ab aliquo horum , quibus pro ueritate obſiſto, inſidias eſſe paſſu/
rum,ſpero baculo aut claua feriendum:certè uel à Creſcente hoc, non phi/
loſopho,ſed φιλοκόμπῳ,id eſt,non amatore ſapientiæ,ſed amatore iactan
tiæ. Neq; enim dignum eſt philoſophum nominari eum, qui de his quæ
neſcit,publice proteſtatur: & Chriſtianos ſine deo eſſe, & impios dicit, ad
gratiam & libidinem eorũ,quos in errore poſitos, ipſe maioribus laqueis
erroris inuoluit.Si enim ignoratur ab eo CHRISTI doctrina, & ea arguit
Id non obſer/ uant idiotæ hoc ſeculo. quæ ignorat,nequiſſimus eſt, & imperitis multo nequior:quia & imperiti
uel idiotæ obſeruant,ne diſputare audeant de his quæ ignorant, & de illis
teſtimoniũ perhibere quæ neſciũt.Si uero legit quæ apud nos ſcripta ſunt,
& aut non intellexit eorum uirtutem,aut intellexit quidem, ſed diſſimulat,
ne & ipſe ſuſpectus habeatur in talibus, multo nequior & deteſtabilior iu/
dicandus eſt,qui imperiti uulgi captans fauorẽ,ueritatis ac pietatis quam
probat.hoſtis exiſtit,& proditor. Nam & propoſuiſſe me ei ſciatis quædã,
ex quorum reſponſionibus nihil ſcire conuictus eſt.Et intantum uera ſunt
B quæ dico, ut putem uobis etiã quæſtionis habitæ inter nos,diſputationes
allatas:ex quibus apertiſſimè dinoſcit, quæ noſtra ſunt,penitus ignorare.
Si uero necdum uenerunt hæc ad noticiam ueſtram, paratus ſum rurſum
uobis audientibus diſputare. Hæc ſunt beati Iuſtini uerba, in quibus,ſe/
cundum ea quæ prædixerat, per Creſcentis inſidias martyrio conſumatus
Tacianus primum Rhetor, poſtea Chriſtianus. eſt. Tacianus quoque uir eruditiſſimus,in prima ætate ſua cum magna ad/
miratione oratoriam docens,ex qua non parum gloriæ quæſierat,poſtmo
dum ad noſtra ſe ſtudia conuertens,libros etiam ipſe aduerſum gentes di
Tatiani teſti/ monium de Iuſtino. gnos memoria dereliquit,in quibus Iuſtini meminit his uerbis: Sed & ad/
mirabilis (inquit) uir Iuſtinus,ſatis rectè proſequutus eſt, ſimiles iſtos di/
Creſcens cynicus. cens eſſe latronibus. Et poſt aliquanta,cũ de philoſophis quædã dixiſſet,
addit etiam hæc: Creſcens deniq; ille,qui obſedit urbem magnam,in puc/
rorum quidem ſtupris omnes præibat,in pecuniæ autem cupiditate nullo
inferior erat.Mortem uero cum cæteris contemnendam ſuaderet,ipſe tam
peſſimam de ea opinionem gerebat, ut Iuſtinum tanquam ultimo malo
traderet morti,pro eo quod ueritatem prædicans, uoluptuoſos & decepto
res philoſophos arguebat.

Cap. XVII IDem quoque Iuſtinus priuſq; proprium deſudaret,aliorum qui ante ſe
martyres extiterant,deſcribens agones, in primo defenſionis ſuæ libro

talia quædam refert: Mulier quædam (ait) coniuncta erat uiro turpi, quæ
Historia de pudica muliere & Christiana, quæ turpē maritum reliquerat.
& ipsa prius turpiter uixerat. Hæc postq; CHRISTI præcepta cognouit pudica effecta, uiro quoque de pudicitia suadebat, suggerens ei scriptum esse in Christianorum præceptis, æternas imminere pœnas his, qui pudicitiam in uita sua, iusticiamq; contempserint. Sed ille in eadem obscœnitate persistens, actibus iam suis alienam à se faciebat uxorem. Quippe cum nephas esse mulier existimaret in eius mariti contubernio permanere, qui naturæ lege contempta, nouas uias libidinis exquirebat. Statuit igitur iura repudiare coniugij. Sed propinquis interuenientibus, & de mariti emēdatione pollicentibus, compulsa est in eius rursum consortio residere. Verū ille post hæc Alexandriam profectus, cum turpius agere, atq; incestæ uitæ maiora nunciaretur augmenta quæsisse, mulier ne ultra in coniunctione eius manens, particeps incesti hominis haberetur, libello ei repudij dato discedit. Tum ille egregius maritus, quē gaudere oportuerat, quod intantū uxoris suæ castitas profecisset, ut nō solum nihil turpe cōmittere, sed ne mariti quidem patienter ferre turpitudinem posset, à quo emendationem refutante pro castimoniæ amore discesserit, nouo criminis genere pro castitate accusat uxorem: Christiana (inquit) est. Et illa quidem libellum tibi obtulit Imperator, ut primo permitteretur ei rem familiarē ordinare: tum deinde responderet obiectis. quod & indulsisti. Verum maritus cum mulierem non
D
Ptolemæus.
posset arguere, in Ptolemæi cuiusdā exitium, qui magister mulieris in Christiana religione fuerat, tali arte conuersus est. Amicum habebat Centurionem quendā, huic persuadet ut percontaretur à Ptolemæo, si Christianus esset. Hoc tantum Ptolemæus tanquā amator ueritatis, nequaq; gloriam suæ professionis occultans, percontanti, Christianum se esse confessus est. Hunc cōtinuò Centurio in uincula coniecit, & multo tempore squalore carceris marceratum, ad ultimum Vrbicio iudici obtulit. A quo simili modo
Vrbicius iudex.
hoc solum interrogatus est Ptolemæus, si Christianus esset. Qui rursum tanti boni sibi conscius, diuinam religionē præ se tulit, & de CHRISTI magisterio ac totius boni institutionibus publica confessione testatus est. Qui enim negat quod est, sine dubio culpabile iudicat esse quod negat. Conti-
Lucius, homo Christianus.
nuò igitur post confessionem, ab Vrbicio duci iubetur ad mortem. Lucius autem quidam Christianus uir, uidens tam temerè datam sententiā, ait ad Vrbicium: Quid quæso causæ est, quod neq; adulterum, neq; corruptorē, aut homicidam uel latronem, raptoremq;, aut alterius cuiuslibet facinoris reum, sed tantum pro nomine Christiani, quod hoc se uocabulo confessus est nuncupari, ad mortem duci hominem præcepisti? Non sunt hæc digna pio Imperatore, nec sapientissimo puero filio eius, neq; sacro Senatu quæ agis ó Vrbici. At ille nihil aliud inquirens, ait ad Luciū: Videris mihi & tu Christianus esse. Cumq; Lucius respondisset, hoc plane sum, etiam ipsum Vrbicius

A Vrbicius duci pariter iussit ad mortem. ille: Gratias (inquit) ago, quod me nequissimis dominis absolutum, ad bonum & optimum patrem & regem omnium deum remittis. Sed & tertius quidam pari modo libertate usus, pari quoq; sentētia punitus est. Post hæc illa Iustinus annexuit ex ordine, quæ paulò ante retulimus: Id est: Et ego (inquit) spero me ab aliquo horum quibus pro ueritate obstiti, insidias esse passurum. Et cætera.

PLurima autem nobis hic uir studiorum monimēta dereliquit, quibus eruditæ eius animæ, ac diuinis deditæ disciplinis, indicia colligamus. in quibus emolumenti plurimū inuenire possunt hij, qui amorem doctrinæ & scientiæ gerunt. Extat igitur eius liber hic (de quo superius memoraui-
Ca. XVIII. Liber Iustini philosophi & martyris.
mus) ad Antoninū qui dicebatur Pius, & filium eius, ac Senatum, pro nostra religione conscriptus. Sed & secundus nihilominus defensionem nostræ fidei continens, quem scribit ad successorem supradicti principis Anto-
Iustini Apologeticus, p Christianis ad Antoninū Pium Cæs.
ninum Verum, cuius tempora nunc cœpimus explicare. Sed & alius liber est aduersum Paganos, in quo de singulis, uel nostris, uel Græcorum philo-
Alter Apologeticus ad Antoninum Verum Cæs.
sophis conferens, disputationem latissimam conserit. Ibi etiam de natura dæmonum disserit quædam, quæ his inferere longum est. Sed & alius li-
Liber aduersus gentes.
ber est aduersum Paganos, qui superscribitur Confutatio. Est & alius eius
Confutatio gentium.
De monarchia, quem nō solum de nostris libris, sed & de Græcorum uolu-
De monarchia.
minibus texuit. Est & alius, qui superscribitur Psaltes. Et alius uelut in sub-
Psaltes.
B notationum modo De anima, in quo diuersas quæstiones inseruit, ex his
De anima.
quæ apud Græcorū philosophos agitantur, quibus cōtradicturū se repromittit, & suam de his sententiam in illius responsionis uolumine prolaturum. Composuit etiam dialogum quasi cum Iudæis, quē apud Ephesum
Dialogus cum Tryphōe Hebræo habitus.
cum Tryphone Hebræorum nobilissimo doctore habuit: in quo exponit, quomodo ipse per diuinam gratiam ad credulitatem ueræ fidei perductus
Iudæorū odiū in Christianos.
sit, cum prius immensum studium erga philosophorum gesserit disciplinam, perquirendæ ueritatis amore detentus. Simulq; refert de Iudæis, quod aduersum ecclesiam CHRISTI, insidijs feralibus agant. Et pro his insimulat Tryphonem, dicens: Quia non solum non pœnituistis pro his quæ à uobis male gesta sunt, sed & uiros aptos ad hoc elegistis de Hierosolymis, & misistis per omnem terram, qui circūirent & dicerent impiam hæresim surrexisse Christianorū, simul & criminosa quædam diffamarent aduersum nos, quo scilicet per hæc ignorantes quiq; deterriti, consortia nostra uitarent. in quo non solum nobis ipsis, sed & alijs opprobria fingendo causa mortis extitistis. Scribit autem quod usq; ad sua tempora prophetiæ gratia in ecclesijs floruerit. Sed & Apocalypsim, Iohānis Apostoli esse
Prophetia in ecclesijs usq; ad Iustini tempora.
dicit. Propheticis etiam quibusdā utitur testimonijs ad Tryphonem, con-
Apocalypsis.
uincens eum de his, quod Iudæi abstiderint hæc de scripturis, & abstulerint. Sed & multa eius alia apud quàm plurimos fratrum feruntur, quæ

C ita probabilia ac digna à ueteribus iudicata sunt, ut Irenæus ex ipsis inue
niatur adsumere, & in quarto aduersum hæreses libro de his hoc modo
Irenæus utitur Iustini testimonio. scribere: Et bene (inquit) Iustinus in eo uolumine quod aduersum Marcio
nem scribit, prosequutus est, dicens: Quia ipsi domino nunquam adquie/
scerem, si alium deum diceret præter omnium creatorem. Et iterum in quin
to eiusdē operis libro dicit: Et optime (inquit) Iustinus affirmat, quia ante
aduentum domini nunquā ausus est Satanas blasphemare deum, quippe
qui nōdum agnouisset damnationem suam. Hæc autem nobis necessario
de opusculis Iustini dicta sint, ad inquisitionem librorum eius studiosos
quosq; fideles prouocantibus.

Cap. XIX. Soter Romæ. IGitur octauo anno supradicti principis, Aniceto undecimo anno epi/
scopatus sui defuncto, successit Soter. Apud Alexandriam uero Cela-
Agrippinus Alexandriæ. dion quatuordecim annis ministrato sacerdotio, Agrippinum succesſo
rem reliquit.

Cap. XX. Theophilus Antiochiæ. Cornelius. Heros. APud Antiochiam uero Theophilus per idem tempus sextus ab Apo
stolis ecclesiæ pontificatum tenebat. Vbi quartus post Heronem fue
rat Cornelius. Post quem quinto gradu Heros successerat.

Cap. XXI. Egesippus. TVnc etiam Egesippus, de quo supra memorauimus, insignis habeba-
tur, & Dionysius Corinthiorum episcopus, sed & Pinytus nobilissi/
Dionysius Corinthiorū episcopus. mus apud Cretam in episcopis fuit. Philippus etiam & Apollinaris, & Me
Pinytus. Philippus, Apollinaris, Melito, Musanus, Modestus. lito, Musanusq; & Modestus, & præcipuus Irenæus, quorum omnium ad
Irenæus. nos usq; apostolicæ fidei & sanæ doctrinæ præclarissima monimenta per/
lata sunt.

Cap. XXII. Egesippus. Conformitas doctrinæ. EX quibus Egesippus in quinto cōmentariorum libro, ubi sententiam
suæ fidei plenissima cum astructione designat, indicat hoc etiam, quod
cum ad urbem Romam pergeret, plurimis per loca singula episcopis in ser
mone & charitate cōgressus, omnes eiusdē fidei prædicatores doctoresq;
reppererit: simul & de epistola Clementis ad Corinthios scripta quædam
commemorat, quæ etiam inserere huic operi nostro necessarium duxi. Ait
ergo: Et permansit (inquit) ecclesia Corinthiorum in prædicatione recta
Primus Corinthiorū episc. usq; ad Primum episcopum: quem Romam nauigans uidi, & resedi cum
eo apud Corinthum diebus multis, delectatus puritate fidei eius. Cum au
tem uenissem Romam, permansi inibi, donec Aniceto Soter, & Soteri suc/
cessit Eleutherus. Sed in omnibus istis ordinationibus, uel in cæteris quas
per reliquas urbes uideram, ita omnia habebantur, sicut lex antiquitus tra
De primis hæreticis. didit, & prophetæ indicauerunt, & dominus statuit. Item idem ipse etiam
de hæreticis, qui suo tempore exorti sunt, talia quædam commemorat: Et
posteaquàm (inquit) Iacobus, qui cognominatur Iustus, martyr effectus
est, sicut dominus, etiam ipse reddens testimonium ueritati, electione diui-
na Symeon Cleophæ filius episcopus ordinatur, electus ab omnibus pro

eo

A eo quod esset consobrinus domini. Propterea autem tunc ecclesia uirgo uo
cabatur, quia nondum fuerat adulterini uerbi subreptione corrupta. Sed
Ecclesia uirgo.
Theobutes hæreticus ex ambitione. Theobutes quidam, quia repulsam meruit episcopatus, ipse cœpit initio
perturbare omnia & corrumpere. Qui erat ex septem hæresibus in po-
pulo constitutis. Ex quibus erat & Simon, à quo Simoniani: Cleobius, un/
Simon. Cleobius. Dositheus. Gortheus. Masbutes. Menander. de & Cleobiani: & Dositheus, unde Dositheani: & Gortheus, unde Gor-
theni: & Masbutheus, unde & Masbutheni: sed & Menander, unde Menā
driani. Ab ipsis & Marcionistæ, & Carpocratiani, & Valentiniani, & Basili
dæ, & Saturniani. Quorum unusquisq; diuersis corruptionibus fidei, seor/
sum schisma componens, propriam sectam, & proprios habuit sectatores.
Ex ipsis processere pseudochristi, & pseudoprophetæ, & pseudoapostoli,
qui in diuersas partes fratrum unitatem scindentes, per corruptelam do-
ctrinæ castum ecclesiæ cubile maculaunt, impietatem loquentes aduersus
dominum, & aduersus CHRISTVM eius. Sed & antiquas Iudæorum
hæreses idem ipse scriptor, quæ, uel quantæ fuerint, per hæc uerba designat:
Erant (inquit) diuersæ sententiæ in circumcisione, id est, in filijs Israhel, quæ
maxime aduersabantur tribui Iudæ, ex qua CHRISTVS est. Erant er/
go Iessæi, Galilæi, Emerobaptistæ, Masbuthæi, Samaritæ, Sadducæi, Pha
Iessei. Galilæi. Emerobaptistæ. Masbuthæi. Samaritæ. Sadducæi. Pharisæi. risæi. Sed & alia quàm plurima scribit, de quibus ex parte iam pro locorum
B opportunitate in superioribus memorauimus. Differuit autem & de euan
gelio secundum Hebræos & Syros, & quædam etiam de lingua Hebrai/
ca disputauit, & Iudaicarum traditionum meminit. per quæ indicat se ex
Hebræis ad fidem CHRISTI uenisse. Verum & hic ipse, & Irenæus, &
omnis antiquorū chorus, librum qui adtitulatur Sapientia, Salomonis di
xerunt, sicut & Prouerbia, & cætera. De apocryphis uero cum ageret aduer
sum quosdam hæreticos, corrupta in his quædam etiam, ac falsata esse
perhibuit.

Egesippus primum Iudæus. Sapientia & Prouerbia, Salomonis, iudicio uterum. SEd ueniendum nobis est tandem ad beati Dionysij commemoratio/
nem, Corinthiorum ecclesiæ episcopi, cuius eruditione & gratia quam
habebat in uerbo dei, fruebantur nō hi populi solum quos regendos susce
perat, sed & procul positi, quib⁹ per epistolas præsentiā sui reddebat. Extat
denicq; eius ad Lacedæmonios scripta epistola de catholica fide, in qua &
de pace atq; unanimitate florētissimè docet. Et alia ad Athenienses, in qua
ad euangelij credulitatem inuitat & cōcitat segniores, simul & arguit quos/
dam uelut penè prolapsos à fide, cū episcopus eorum Publius fuisset mar/
tyrio consummatus. Sed & Quadrati, qui Publio martyri successerat in sa
cerdotio, meminit. simul & memorat, quod labore eius & industria rediui-
uus quidam in eis calor fidei reparatus sit. Et illud in eadem designat epi/
stola, quod Dionysius Areopagites, qui ab Apostolo Paulo instructus,
credidit CHRISTO, secundum ea quæ in Apostolorum Actibus desi/

Cap. XXIII. Dionysius Corinth. episc. Epistola eius ad Lacedæmonios. Ad Athenienses altera. Publius Athenensiū episc. Quadratus. Dionysius Areopagites.

 gnantur,

gnantur, primus apud Athenas ab eodem Apostolo episcopus fuerit or/
dinatus. Fertur & alia eius epistola ad Nicomedienses, in qua hæresim
Marcionis impugnat, & ecclesiasticæ fidei regulam mira libratione consti-
tuit. Scribit & aliam ecclesiæ Gortynensium, cæterisq; simul ecclesijs Cretæ,
in qua episcopum ipsorum Philippum uelut magnis uirtutibus & opti-
mis studijs præditum protestatur. Dicit autem ab hæreticorum coniuijs
abstinendum. Scribit etiam aliam ecclesiæ Amastrianorum, cæterisq; cum
ea Ponti ecclesijs, in qua Bacchylidis & Elpisti meminit, tanquam qui eum
cohortati sint ad scribendum, & multa in ea ex diuinis scripturis explanat,
simulq; episcopi eorum mentionem facit nomine Palmæ. Sed & de nuptijs
& castitate plurima cõmemorat: & ex quocunq; lapsu resurgẽtes, & conuer
tentes se à peccato, etiam si ab hæretica peruersitate resiliant, suscipi iubet.
Coniungitur & his alia eius epistola ad Gnosios, in qua cõmonet & depre
catur episcopum eorũ Pinytum, ne grauia onera discipulorum ceruicibus
superponat, né ue fratribus necessitatem compulsæ castitatis indicat, in quo
nõnullorum periclitetur infirmitas. Ad quæ rescribens Pinytus Dionysio,
sententiã quidem consilij melioris amplectitur, simulq; obsecrat eum post
illa quæ prius scripserat, robustioris iam & ualidioris cibi de cætero scripta
transmittere, quibus ad meliorẽ profectum ecclesiæ suæ populus aleretur,
ne semper cibo lactis inhærentes, paruulorũ uitam in corpore iam senescen
te perducerẽt. Simul & rectæ fidei suæ insignia, & sollicitudinem quã erga
curã plebis expendit, eruditionisq; ac sapientiæ uerbi diuini in hac epistola
D Pinytus nobis uelut in quodam speculo uiuentem sui dereliquit imaginẽ.
Dionysij autem fertur & alia ad Romanos data ad episcopum Soteren,
in qua instituta antiquitus tradita, in ecclesia Romana custodiri, libenter
amplexum se, his indicat uerbis: A principio nanq; moris est (inquit) uo-
bis fratres omnes uarijs iuuare beneficijs, multisq; ecclesijs quæ sunt per di
uersa terrarum loca, cuncta quibus indigent, destinare: singulorum quoq;
necessitates in omnibus cõsolari: sed & per metalla fratribus relegatis, quæ
usus poscit præbere. Hæc ab initio Romanæ ecclesiæ facere moris fuit, à pa
tribus sibi huiuscemodi institutione dimissa, & semper integre custodita.
Beatus uero episcopus uester Soter, nõ solum seruauit quæ patres tradide
rant, sed & auxit in melius. Qui non tantũ sanctis quæ usus corporalis po
scit, impertit, uerũ & aduenientes fratres, clementi satis & mitissimo solatur
alloquio, & tanq; pium se ac religiosum patrem singulis exhibet. In hac
ipsa scriptura meminit etiã epistolæ Clemẽtis ad Corinthios scriptæ, signi
ficãs ueteri instituto & antiqua cõsuetudine semper ipsam epistolã lectam
esse in ecclesia. Deniq; sic dicit: Beatam (inquit) duximus hodiernã domini
cam diẽ, in qua legimus epistolã uestram, quã & semper ad nostri cõmoni
tionẽ legimus, sicut & illam priorẽ à Clemente ad nos scriptã. Idem adhuc
ipse

Epistola ad Nicomedienses.

Ad Gortynenses.

Ad Amastrianos.

Bacchylides.

Elpistus.

Palmeas.

Epistola ad Gnosios.

Attẽdant hũc locũ episcopi.

Epistola Dionysij ad Romanos.

Antiquus mos ecclesiæ Romanæ.

Soteris Romani Pont. laus.

Clementis ad Corinthios epistola.

A ipse de epistolis suis tanquam falsatis à quibusdam, hæc scribit: Epistolas *Epistolæ Dionysij falsatæ.*
enim quasdam, fratribus rogantibus me, scripsi, quas tamen apostoli Sata
næ zizanijs repleuerunt, quædam auferentes, alia autem addentes, quibus
uæ repositum est in iudicio dei. Quid autem mirum, si dominica uerba san
ctæ scripturæ falsare conati sunt, qui uilia hæc quæ nos scripsimus, corrupe
runt? Fertur adhuc & alia præter istas, Dionysij ad Chrysophorũ fidelissi- *Epistola Dionysij ad Chrysophoron.*
mam sororem scripta, in qua conuenienter uel sexui, uel mensuræ eius, ra-
tionabiles ei diuini uerbi exhibuit dapes. Sed de Dionysio satis sit dictũ.

THeophili uero, quem Antiochiæ episcopum supra diximus, feruntur *ca. XXIIII*
tres Institutionum libri ad Autolycum scripti. Et alius liber aduer- *Theophili Antiochiæ episcopi, tres Institutionũ libri ad Autolycum. Lib. aduersus Hermogenẽ.*
sum hæresim Hermogenis, in quo & testimonijs utitur de reuelatione Io
hannis. Sed & alij extant eius institutionũ uariarum libelli. Igitur ea tem-
pestate hæreticis per omnẽ locum, zizaniorum modo, pura uerbi dei semi
na maculantibus, & arcas Apostolicæ doctrinæ adulterina admixtione fœ
dantibus, ex omni parte sacerdotes domini, uelut uigilantes agricolæ, excu- *Orthodoxi aduersus hæreticos.*
tere eorum & expurgare mala semina nitebantur, & tanq; solliciti pastores
insidiantes lupos gregibus CHRISTI, clamoribus simul infectationibusq;
repellere, commonendo fratres, instruendo, scribendo etiam longe positis,
ipsos quoq; interdum sicubi coràm deprehendissent, cominus perurgẽdo,
B & uerborum lucta, ac disputationũ certamine prosternendo, alij etiam po *Theophilus aduersus hæreticos.*
steris consulentes, quæstiones eorum, & peruersas obiectiones æditis com-
mentarijs confutando. Inter quos & Theophilus, de quo nunc loquimur,
non ignobili aduersum eos, id est, aduersum Marcionem, indicatur ex his
quæ legimus, disputatione congressus. Huic igitur septimus ab Apostolis *Maximinꝰ Antiochiæ successit Theophilo.*
in Antiochenæ ecclesiæ sacerdotio Maximinus successit. Sed & Philippus, *Philippꝰ Gortynẽsis episcopus, aduersus Marcionem.*
quem Gortynensis ecclesiæ episcopum supra diximus, nobile etiã ipse mo-
nimentum aduersum Marcionem dereliquit. Similiter & Irenæus.

MAgnificentius autem cæteris Modestus, qui omnes ipsius deceptio- *Cap. XXV. Modestus, aduersus Marcionem.*
nes & fallacias retecto, quo uelabãtur, nequitiæ tegmine denudauit.

MElito quoq; Sardensis Antistes ecclesiæ, & Apollinaris apud Hiera- *Ca. XXVI. Melito Sardẽsis. Apollinaris Hierapolitanus.*
polim ecclesiam regens, celeberrimi inter cæteros habebantur. Qui
& Imperatori Romano Apologeticos similiter libros pro nostra fide lucu
lentissime conscriptos porrexerunt. Horum quanta relicta sint monimen-
ta quæ ad nostram usq; noticiam peruenerunt, infra ostenditur.

Melitonis de Pascha libri duo. *Libri Melitonis.*
De optima conuersatione liber unus. Sed &
De propinetis.
De ecclesia.
De die dominica.
De fide hominis.

De figmento.

C De figmento.
De obedientia fidei.
De sensibus.
De anima & corpore, & mente.
De lauacro.
De ueritate. Item
De fide.
De generatione CHRISTI, & de prophetia eius. Item
De anima & corpore.
De hospitalitate. Item
Liber qui dicitur Clauis
De diabolo.
De reuelatione Iohannis.
De deo corpore induto. Et post omnia
Liber ad Antoninum Verum.

In libello suo de Pascha, tempus quoq; quo scribebat insinuans, ita dicit: Sub Sergio (inquit) Paulo Proconsule Asiæ, quo in tempore Sagaris martyrio coronatus est, quæstio ingẽs oborta est apud Laodiciam de Pascha, quibus diebus hæc scripsimus. Huius etiam ipsius libelli mentionem facit Clemens Alexandrinus in opere suo, ubi de Paschæ ratione scribit, quod se dicit ex occasione huius ipsius libelli, qui à Melitone prius æditus fuerat, scribere. In eo autem libro quem ad Imperatorem scribit, talia quædã memorat illis temporibus aduersum nos gesta: Quod nunc̃p (inquit) factum est, nunc persecutionem patitur genus piorum. Effugantur undiq;, nouis decretis per omnem Asiam promulgatis. Impudentes nanq; homines & calumniosi, qui rapere aliena desiderant, occasione accepta Imperialium præceptorum, more prædonum die noctuq; grassantur, & diripiunt innocentes. Et post aliquanta iterum dicit: Et si quidem te iubente hæc faciunt, bonum credamus, quicquid iusto Imperatore iubente cõmittitur. Sed & nos libenter ferimus mortem, quam à te cognoscimus irrogari. Sed hoc est solum quod te obsecramus, ut ipse prius ministros proteruitatis huius requiras: & si à te mandatæ sint istæ quas irrogant mortes, ipse discutias. Si uero tuam quoque conscientiam præceptum istud tam immane & tam barbarum latet, obsecramus ne nos despicias, & patiaris religiosos ciues tam publico latrocinio iugulari. Et iterum post aliquanta addit etiam hæc: Etenim philosophia hæc qua nos utimur, primo quidem florebat apud Barbaros. Introducta est autem etiam Romanæ uestræ conuersationi Augusti temporibus: ex quo & regni uestri sublimius culmen ascendit, obseruantiæ huius auspicijs eleuatum. Cuius imperij feliciter propagati, tu felix successor existis, & traditum tibi feliciter seruas unà cum filio.

Quo tempore uixerit Melito.

Melitonis uerba ex libro Ad Antoninũ Verum Cæs.

A filio. Propter quod & simul tibi cum imperio traditum nostræ philosophiæ ritum pari religione custodi, uelut qui ingressu suo patribus tuis causam prosperitatis intulerit. Et fidem, quæ cum ipsius Augusti felicitatibus adoleuit, integram tu quoq; nunc regnans, illibatamq; conserua: quia nec ipsi Augusto in ingressu eius, uel in progressu, triste aliquid accidit, sed è cõtrario læta omnia, & omnia magnis successibus plena, obsecrantibus deum summum pro imperij eius statu, religionis huiusce cultoribus. Nec quisquam principum nisi Nero solus & Domitianus, nequam hominum suggestionibus aduersati sunt dogmati nostro. Ex quorum tempore accidit, nos falsis calumnijs infamari. Sed illorum errorem, qui ex ignorantia uenerat, emendauerunt patres tui, qui frequentibus postmodum decretis animaduerterunt in eos, qui auderent molestiæ aliquid huiusmodi cultoribus irrogare. In quibus auus tuus Adrianus, & ad alios quidem multos iudices, præcipue tamen ad Fundanium Proconsulem Asiæ pro hoc literas dedit. Pater uero tuus tecum pariter Romani regni apicem gerens, omnibus quidem generaliter ciuitatibus, maximè tamen ad Lariſſæos, & Thessalonicenses, & Athenienses, pro his mittit edicta. Te uero multo magis eandem credimus seruare sententiam, imò & multo clementius confidimus prouisurum, tanquam qui ueræ philosophiæ ac puræ religionis amator
B existas. Hæc & multa alia nobiliter ab eo scripta, in libello, de quo memorauimus, inseruntur. In his autem quæ de explanatione scripturarum scribit, quasi in præfatione, enumerat quæ sint uolumina ueteris testamenti, quæ in canone debeant obseruari. Quam partem scripturæ indere his necessarium puto.

Adrianus Cæsar. Minutius Fundanus.

MELITO, ONESIMO FRATRI SALVTEM.

QVONIAMQVIDEM frequenter me rogasti pro studio quod habes erga uerbum dei, ut excerpam tibi testimonia ex lege & prophetis de Saluatore, & de fide nostra, simulq; indicem, qui sit ordo uel numerus ueteris testamenti uoluminum: postulata libenter impleui, sciens quod sit in te discendi studium, uel quanta fidei deuotio, & ut uitæ desiderio nihil præponas. Scias ergo perrexisse me usque ad Orientis locum, ubi prædicationis nostræ cepit exordium, & ubi gesta sunt illa omnia, quæ leguntur scripta: ibiq; diligenter de omnibus explorasse, quæ essent ueteris testamenti uolumina. Ibi igitur quæ cum omni inuestigatione comperi, hæc sunt: Moysi libri quinque: Genesis, Exodus, Leuiticus, Numeri, Deuteronomium. Tum deinde Iesu Naue, Iudicum, Ruth, Regnorum libri quatuor, Paralipoménων libri duo, Psalmi Dauid, Solomonis Prouerbia, quæ & Sapientia, Ecclesiastes, Cantica canticorum, Iob. Prophetæ autem, Esaias, Hieremias, Duodecim prophetarum liber unus, Daniel, Ezechiel, Esdras,

De libris qui habẽtur in Canone.

C Esdras. Ex his ergo ἐκλογάς tibi,id est,excerpta testimonia in sex libris di/
gesta transmisi. De Melitonis monimentis ista comperimus.

Ca.XXVII. APollinaris uero,cum multa à multis habeantur,ad nos tamen ista
sunt quæ uenerunt.

Apologeticus Apollinaris Hierapolitani ad Antoninũ Verũ Cæs. Apologeticus liber ad prædictum Imperatorem scriptus,Et
Aduersum Paganos libri quinq;.
De ueritate libri duo.
Et quos postmodum ædidit aduersum Cataphrygas,Montanum scilicet,
& pseudoprophetissas eius,qui tunc primum deuiandi à recto itinere exor
dium sumpserant.

Ca.XXVIII. *Musani liber aduersum Encratitas.* SEd & Musani (cuius in præcedentibus fecimus mẽtionem) fertur libel
lus multa elegantia scriptus ad quosdam fratres,qui declinauerant ad
hæresim,quæ dicitur Encratitarum,tunc nuper exortam. Cuius autorẽ exti
tisse Tatianũ sermo asserit,illum ipsum de quo in superioribus memoraui
mus,beato Iustino testimoniũ dante,cuius eum & discipulum ferunt. De
quo tamen Irenæus in primo libro contra hæreses hæc refert:A Saturnino
(inquit) & Marcione descenderunt & hi,qui uocantur Encratitæ, nuptias
refutantes,quæ à deo antiquitus institutæ sunt,& subtiliter accusantes illũ,
qui ab initio masculum & fœminam ad restitutionem humani generis fe/
cit. Sed & ab animalibus abstinendum prædicant, ingrati existentes deo,
qui hæc humanis usibus procreauit.

Encratitæ. Irenæum lege de Continentibus cap.30. lib.1.

Ca.XXIX. *Tatianus hæreticus.* COntradicunt etiam primi hominis saluti.Et hoc nũc inuentum est ab
his,quibus Tatianus quidam autor extitit,& huiuscemodi blasphe/
mias introduxit.Qui fuit quidem auditor Iustini,sed donec cum ipso fuit,
nihil tale sentire se prodidit.Postea uero quàm ille martyr effectus est, ab/
scidit se ab ecclesijs:& doctoris arrogantia tumidus,& elatione nimia infla
tus,tanquam qui se cæteris duceret meliorem, propriũ maluit quàm à ue/
teribus traditũ docendi instituere stilum, secula quædam inuisibilia secun
dum Valentini fabulas introducens,nuptias autem & fornicationes corru
ptionemq; pari iudicans lege, similia Martioni Saturninoq; confirmans.
De salute uero Adam in dubiũ deducenda, nouis quæstionibus cõmenta
tur.Et paulò post idem Irenæus addit etiam hæc:Non multo autẽ (inquit)
post,Seuerus quidam supradictæ hæresi robur adiungens,fomenta maxi
ma eius sectatoribus præstitit. Vnde & magis Seueriani appellati sunt.
Qui utuntur quidem lege,& prophetis,& euangelijs: sed propria quadam
interpretatione,scripturarũ sensum peruertunt. Obtrectant autem Paulo
Apostolo,& refutant eius epistolas. Sed neq; Actus Apostolorum susci/
piunt. Verũtamen prior eorum autor Tatianus,collationem quandam fa
ciens euangeliorum,nescio quomodo composuit euangelium unũ ex qua/
tuor,quod Diatessaron nominauit,quod etiã nunc habetur à multis. Dici
tur

Seuerus hæreticus. Seueriani.

A tur autem & nõnulla ex sermonibus Apostoli permutasse,tanq; qui emen
dare uelit ordinem compositionemq; uerborũ. Reliquit autem hic ipse in/
finitum librorum numerum.Sed ille quem aduersum gentes scripsit,liber, *Tatianus aduersus Gẽtes.*
ex omnibus scriptis eius præcipuus & ualde utilis comprobatur. Sed & de
his satis dictum.

Cap. XXX. PEr idẽ tempus innumeris hæresibus ubiq; pullulantibus, & præcipue
apud Mesopotamiã,Bardesanes quidam uir disertissimus in Syrorũ
lingua,& uehemẽs dialecticus, aduersum Marcionẽ,aliosq; nõnullos, dia
logos scribit,quos propria lingua compositos ædidit.Sed & plura alia eius
extant uolumina,quæ discipuli eius in Græcũ uertẽre sermonẽ.Erat nanq;
ita potens in uerbo & in doctrina, & in disputationibus ualidus, ut pluri/
mos & nobiles uiros habuerit sectatores.Est & eius ad Antoninũ de Fato
potentissimus dialogus.Sed & alia multa scripsit, quæ satis utilia & perne
cessaria persequutionũ quæ tunc erant temporibus,extitẽre. Ferunt autem
hunc ipsum fuisse primo de Valentini schola. Sed cum magistrũ notasset
erroris,& ineptas eius fabulas arguisset,uisus est sibi ad meliorẽ & rectam
fidei sententiam conuertisse. Nec tamen ex integro ueterum errorum sor/
des maculamq; deposuit. Iisdem uero temporibus etiã Romanæ ecclesiæ
Soter episcopus,uiuendi finem fecit.

Bardesanes Syrus aduersus Marcionem.

Dialogus de Fato ad Antoninum Cæs.

Soter Pont. Ro. moritur.

B

EVSEBII PAMPHILI CAESARIENSIS ECCLE
SIASTICAE HISTORIAE LIBRI QVAR/
TI, RVFFINO PRESBYTERO TRA
LATORE, FINIS.

C

ELENCHVS CAPITVM QVINTI LIBRI HISTORIAE ECclesiasticæ Eusebij Cæsariensis.

Quanti & quemadmodum sub Seuero apud Galliam pro pietate subierint mortem. Caput.I
Vt martyres quamdiu habebantur in uita, omnes qui in persequutione lapsi fuerant,reuocabant. Cap.II
Qualis Attalo martyri apparuerit uisio. Cap.III
Vt martyres Irenæum sua commendatione prosequantur. Cap.IIII
Quemadmodum sub Marco Aurelio Cæsare, nostrorum precibus exauditis,pluuiam præstiterit deus. Cap.V
Enumeratio episcoporum qui fuerunt Romæ. Cap.VI
Vt usq; ad illa tempora per fideles miracula fierent. Cap.VII
Quemadmodum Irenæus canonem scripturarum diuinarum definiat,& de septuaginta interpretibus. Cap.VIII
Enumeratio sub Commodo sacerdotum. Cap.IX
De Pantæno philosopho. Cap.X
D De Clemente Alexandrino. Cap.XI
De episcopis Hierosolymorum. Cap.XII
De Rhodone & Marcionis secta. Cap.XIII
De pseudoprophetis Cataphrygarum. Cap.XIIII
De schismate quod sub Blasto factum est Romæ. Cap.XV
Quæ de Montano & cæteris pseudoprophetis ferantur. Cap.XVI.
De Miltiade & scriptis eius. Cap.XVII
Quãta etiã Apollonius Cataphrygas cõfutando prosequat. Cap.XVIII
Serapionis uerba de secta Cataphrygarum. Cap.XIX
Quæ Irenæus cõtra hæreticos apud urbem Romam disceptarit. Cap.XX
Quod Romæ Apollonius martyrium passus sit. Cap.XXI
Qui tunc episcopi nobiles habiti fuerint. Cap.XXII
De Paschæ quæstione. Cap.XXIII
De dubitatione quæ orta est apud Asiam. Cap.XXIIII
Vt omnibus una sententia de Pascha complacuerit. Cap.XXV
Quæ de Irenæi scriptis usq; ad nos peruenerint. Cap.XXVI
Quæ etiam cæterorum,qui ijsdem temporibus floruerunt. Cap.XXVII
De his qui Artemonis introduxerunt sectam, quales moribus fuerint, quoq; pacto sacrosanctos libros temerare ausi sint. Cap.XXVIII

Eusebij

A

EVSEBII PAMPHILI CAESARIENSIS, ECCLESIASTICAE historiæ liber quintus, Ruffino Aquileiensi interprete.

PROOEMIVM.



GITVR Soteri episcopo octo annis in urbe Roma sacerdotio ministrato, duodecimus ab Apostolis succedit Eleutherus septimodecimo anno imperij Antonini Veri. Quo in tempore per multas Romani orbis prouincias,ex acclamatione & seditione uulgi persecutiones aduersum nostros dirissimæ concitatæ sunt,ita ut multa milia martyrũ per loca singula fierent. Quod conijcere ex his facile possumus, quæ ad rerum gestarum memoriam conseruandam literis mandata repperimus. Et quãuis de hoc plenior nobis narratio, quam de singulorum martyrijs prosequuti sumus, sui sub titulo uideatur exposita, quæ instructionem pariter doctrinæ & scientiæ necessariam non minimam contineat, tamen quæ etiã præsenti operi cõpetere duximus,pauca inseremus è multis. Alij nãq; scriptores historiarum,referant bella,trophæa,uictorias, magistratuũ dumq; fortia gesta cõcelebrent, mortesq; ciuiũ aut hostium narrẽt:patriã, coniuges,liberos,diuersis cuncta cædibus confusa describãt. Noster hic sermo qui narrationem continet de his quæ ad deum pertinent rebus,absurdum non erit,si bella describat, quæ caro pro animæ salute perpessa est, & pugnas quas anima ut cœlestem patriam recuperaret,excepit,si certamina eius referat,quæ pro fide ueritatis exegit.in quibus non aduersum mortales milites,sed aduersum spiritales dæmones dimicauit:*non pro libertate carnis,sed pro spiritus libertate.Si (inquã) monimentis literarum mandemus prælia, quæ non pro terrarum spatijs, nec prouinciarum possessionibus,sed pro cœlorum regno,& paradisi hæreditate peracta sunt:nõ regni mortalis imperium quæsitura, sed ab immortali rege omnium deo triumphorum gloriam perceptura.

Eleutherus Pont. Ro.

Significare uidetur Eusebius opus suum De antiquis martyribus. cuius ante etiam meminit.

Bella & pugnæ martyrũ

Aliâs pro liberis carnis.*

GAlliarum nobilissimæ urbes Lugdunensiũ ciuitas habebatur & Viennensium,quas præcipiti lapsu præterfluit Rhodanus nobilissimus fluuiorum.In his quæ & quãta erga dei martyres gesta sint,supra memoratis

Cap.I. *Lugdunum. Vienna. Rhodanus.*

C Antonini Veri temporibus,descripta per ordinem,ab eis ad eccleſias Aſiæ & Phrygiæ,fideli relatione trãſmiſſa ſunt. De quibus ut fides certior habeatur,ipſa ſcriptorum exempla ſubiiciam.

SERVI CHRISTI HABITANTES APVD Viennam & Lugdunum Galliæ urbes,fratribus omnibus qui per Aſiam & Phrygiã eandem quã nos redemptionis CHRISTI fidem & ſpem gerunt,pax uobis,gratia & gloria à deo patre,& CHRISTO IESV domino noſtro.

Epiſtola Chriſtianorũ apud Viennam & Lugdunũ habitantium, ad Aſiaticos & Phrygas de geſtis martyrum.

Et cum nõnulla uelut in præfatione proſecuti uiderẽtur, poſt aliquanta ita rerum geſtarum ordiuntur initium: TRIbulationis (aiunt) noſtræ magnitudinem,& Gentilium furorem,quẽ ſanctis martyribus intenderunt,ſicut eſt,enumerare,ne præſentes quidem ipſi ſufficimus,nedum ſcriptura comprehendere. Omnibus etenim uiribus congreſſus eſt inimicus, tanquã qui iam per acerbitatem perſecutionis,aduentus ſui oſtẽtaret initia,& per hoc inſtrueret & informaret miniſtros ſuos aduerſum ſeruos dei,omne miniſterium*ſceleris & crudelitatis explere,ità ut primò nobis domorum prohiberetur habitatio:tum deinde uſus balnearum:poſt etiam proceſſus ad publicum:ad ultimũ,ne omnino in quolibet loco domi foriſq; publico priuatoq; uideremur. Sed aderat dei gratia,quæ fragiliores quidem quoſq; noſtrorum de manibus eorum eripiebat. Producebat autem in medium uiros ſtabiliores columnis, qui poſſint per patientiam ſuam non ſolum ferre impetus quos excogitabat inimicus, ſed & ultrò expetere, & ſponte ſe omnibus uel opprobriorum,uel tormentorũ cruciatibus obiectare,& laſſescentibus iam penè tortoribus,ipſi adhuc parum putare, pro eo quod mõram ſibi hanc eſſe quodãmodo ad CHRISTVM feſtinãtibus crederent, rebus ferè ipſis,& patientiæ uirtute clamantes,quia nõ ſunt condignæ paſſiones huius temporis ad futuram gloriã,quæ reuelabitur in nobis. Ferebant ergo fortiter adclamationes aduerſum ſe,& probra atq; iniurias populi: & cõtumelias eorũ,laudes ſuas eſſe ducebãt. Sed & uerberari ſe ab eis, ac lapidari & cõcludi patienter accipiebãt:æquanimiter ſuſcipiẽtes,quicquid illud furentis uulgi excogitauiſſet inſania. Deniq; quodã tempore aſtante Tribuno & primoribus ciuitatis,pro ſolis adclamationibus populi, correpti & in carcerem truſi ſunt fratres, uſq; ad præſentiam Præſidis.cuicq; aduenienti offeruntur. In quos ille tanta crudelitate uſus eſt,ut ſæuitiæ eius ſpecies ſingulas nemo poſſit exponere. Vetius igitur Pagathus unus ex fratribus, qui & in deum perfectam charitatem,& in homines integram cuſtodiret: cuius uita,cum eſſet adoleſcens,ita examinata erat omnibus & probata, ut etiam grauiſſimis ſenibus præferretur. incedebat enim in omnibus mandatis & iuſtificationibus domini ſine querela:ad obſequia quoq; ſeruorũ dei promptiſſimus erat. Is cum zelo diuino & feruore ſpiritus plenus,tam crudelia

1. *Habitatio domorum.*
2. *Vſus balnearum.*
3. *Proceſſus in publicum.*
4. *Perpetuæ latebræ. D Viri ſtabiliores columnis.*

*Aliâs*ſceleris crudelitate explere.*

Adclamatiões populi in Chriſtianos.

Fratres, hoc eſt,Chriſtiani.

Vetius Pagathus, patronꝰ Chriſtianorũ.

A crudelia ſeruis dei ſupplicia uideret inferri, & contra ius fasq; tot pœnas humanis uiſceribus excogitari,indignitatem rei ultra non ferens,popoſcit ſe audiri pro ciuibus optimis,& quibus nihil impietatis cõmiſſum probari poterat,locuturum. Erat enim & nobiliſſimus inter ſuos, & eruditiſſimus. Verum cum defenſionem eius nõ reciperet obſtinatio iudicis, inquirit tantum ab eo,ſi & ipſe Chriſtianus eſſet. Vtq; Chriſtianũ ſe eſſe clariſſima & libera uoce teſtatus eſt: tanq; aduocatus (inquit) Chriſtianorũ,& ipſe uinctorũ numero ſocietẽ. Sed in hoc illi quidẽ quid diceret,ignorabant. Ille uero habẽs in ſe aduocatũ pro nobis IESVM,hoc nomine meruit honorari: ſancti preſbyteri Zachariæ,qui erga ſanctos plenitudinẽ charitatis oſtenderat,ſecutus exemplum. Qui & ipſe dum fratribus adeſt, & defenſionem libertatis quæ in noſtra religione conſiſtit exequitur,dominicum ſequutus exemplum,animã ſuam pro ouibus ſuis poſuit,& pro amicis. Et ideo cum hoc pariter uelut diſcipuli fideles CHRISTI, in regno uenturo ſequentur agnũ quocũq; uadit. His igitur optimis & fideliſſimis ducibus uſus omnis reliquus ſanctorum chorus,prompti & alacres, animas ſuas pro fidei libertate ponebant. Aliqui autem impares & infirmiores inuenti, & ad illatæ perſecutionis euehendũ pondus inualidi,decem fermè numero, lapſu ſuo luctum nobis,& ingentem triſticiam reliquerũt, & multorũ animos,quos

B priorum fides ſuccenderat,infregerunt. Vnde & omnes ualde perterriti ſumus,non propter tormẽta quæ crudelius uidebantur inferri, ſed pro exitu confeſſionis incerto, quia multo nos grauius lapſus noſtrorum, quàm ea quæ inferebantur tormenta,cruciabant. Comprehendebantur tamẽ quotidie,quos dignos dominus iudicabat in lapſorum numerum ſubrogari:ita ut ex utraq; eccleſia omnes qui ſtudioſi & magni uidebantur,& quorum labore & induſtria regebantur eccleſiæ,uniuerſi pariter tenerẽtur. Accidit autem etiam ſeruos comprehendi quorũdam ex noſtris Paganos: quoniam quidem publice iuſſum fuerat requiri omnes & teneri. Quiq; dæmonis inſtinctu,cum tormẽta pertimeſcerent,quæ inferri ſanctis uidebant,monentibus ſe in hoc ipſum militibus, quibus ita fuerat præceptum, commenti ſunt aduerſum nos,uelut Thyeſtæas cœnas, & inceſta Oedipia perpetrantes, & alia, quæ nec proloqui,aut cogitare nobis fas eſt, & qualia ne credere quidem poſſumus aliquando apud homines geſta. Quæ cum de nobis diffamata fuiſſent in uulgus,horrori maximo & execrationi apud omnes homines eſſe cœpimus,etiam apud eos qui prius aliquid moderationis erga nos ſeruandum eſſe cenſebãt. Et omnes ſimul fremere aduerſum Chriſtianos,atq; inſanabili odio furere cœperũt. Tunc uidimus compleri illud quod à domino dictum eſt: Quia ueniet tempus in quo omnis qui occiderit uos,putet ſe obſequiũ offerre deo. Poſt hæc iam ſupra omne narrationis genus eſt, ſuppliciorũ & cruciatuũ modus,qui ſanctis martyribus infe-

Decem negarunt Chriſtũ.

Incertus proſeſſiõis exitus ſollicitos eos habebat.

Ex utraq; eccleſia,tã Lugdunẽſiũ,quam Viẽnenſium. Serui Chriſtianorũ ethnici, comprehenſi.

Nam indicat etiã Tertullianus, Chriſtianos fuiſſe inſimulatos infanticidij & promiſcui concubitus cũ fororibus & matribus.

C rebatur,perurgẽte ſatana,quo ſcilicet etiã illorũ cõfeſſione tale aliquid elicẽ
retur à nobis eſſe cõmiſſum. In quo omnes pari atq; eodem furore perſiſte
Sanctus, diaconus Viẽnenſis. bant,uulgus,iudex,officium,milites, perurgentes præcipue Sanctum no-
Maturus. mine,quendam diaconũ Viennenſem,& Maturum neophytum quidem,
Attalus. ſed in fide & patiẽtia robuſtiſſimũ,ſed & Attalum Pergamenũ ciuem,qui
Blandina. colũna & firmamẽtũ eccleſiæ noſtræ in omnibus fuit,& Blandinã fœminã,
per quã CHRISTVS oſtendit,quia ea quæ apud homines deſpecta ſunt,
& cõtemptui habentur,in magna gloria apud deum ducuntur:& quia cha
ritas eius,quæ fragilia ſunt per naturam, per gratiam facit eſſe firmiſſima.
Cum enim omnes nos de ea trepidaremus,ſed & ipſa eius carnalis domi/
na,quæ erat una ex numero martyrũ,uereretur ne fortè Blandina cederet
Blandinæ mira in tormẽtis conſtantia. in tormentis,& pro debilitate corporis uix ad primæ confeſſionis tormen
ta ſufficeret, tanta tolerantiæ uirtute firmata eſt, ut reſoluerentur prius &
conciderent carnificum manus, qui ſibi pro cõtentioſa iudicis animoſitate
inuicẽ ſuccedebant. Deniq; à prima luce uſq; ad ueſperã tormenta ſemper
innouantes,ad ultimũ uictos ſe confitentur,ſtupentes quomodo in ea ſpi
*Aliâs*ex corporis ſuppli/cio.* ritus permaneret,cum nihil iam in illa*ex corpore per ſupplicia reſediſſet.
Sed illa uere beata,ut poſtmodũ nobis ipſa diſſeruit, quoties uocem con/
feſſionis emiſit, & Chriſtiana ſum proclamauit, toties nouæ uires corpori
reddebantur: & tanq; ablatis per confeſſionem doloribus, inſtaurabatur
D recẽtior ad agones.Eoq; magis, qd' intellexerat quod uox pia ſenſum do/
Chriſtiana ſum. loris extingueret,ſæpius & alacrius Chriſtiana ſum,& Nihil apud nos ma
Nihil apud nos mali geritur. li geritur,proclamabat. Diaconus quoq; Sanctus nomine, etiam ipſe ſu/
pra quàm dici poteſt,& ſupra quàm humanã fas eſt ferre naturam,acrius
Sãctus diaconus. inſiſtentibus miniſtris dæmonum, quo aliquid ab eo elicere poſſent con/
feſſionis illicitæ,noua pœnarum genera pertulit,& quæ longe ſubſtantiam
humanæ conditionis excederent. At ille uir deo plenus, intantum crudeli/
tates eorũ irriſit, & ferinam in quæſtione ſæuitiam,ut nunq; dignatus ſit,
uel quis eſſet genere, unde domo, uel patria, nomen ſaltem ſuum eis fa/
teri. Sed de his ſingulis interrogatus,nihil aliud in omnibus tormentis,niſi
Chriſtianus ſum. Chriſtianum ſe eſſe reſpondit. Hoc mihi nomen, hoc genus,& patria eſt.
Aliud (inquit) omnino nihil ſum quàm Chriſtianus. Vnde & eos incredi/
bilis agitabat inſania,quod tantis pœnarũ generibus cõſumptis,extorque
re ei ne profeſſionẽ quidẽ proprij uocabuli potuiſſent. Ad ultimũ candẽ/
tes laminas æris & ferri erga inguinis loca,& delicatiora quæq; membrorũ
inſtauratis ignibus adhibebant. ex quo carnes quidem eius aduſtæ igni
defluebant:ipſe uero permanebat immobilis,inconcuſſus, intrepidus,cœ/
leſtibus æterniſq; fontibus qui procedunt de uentre IESV, humanas in
ſe temperãs flammas. Verũtamen membris omnibus martyr erat,& toto
corpore unum uulnus horrebat. Perit in eo humanæ formæ agnitio, & nõ
ſolum

A ſolum quis eſſet,ſed & quid eſſet,tormentorũ crudelitas ne agnoſci poſſet;
abſtulerat. CHRISTVS tamen in eo ſolus per martyrij gloriam recog/
noſcebatur,qui per eius patientiam deſtruebat aduerſarias poteſtates, &
ſuos milites per tolerantiæ roborabat exemplum: oſtendens omnibus,
quia nihil terribile eſt,ubi diligitur pater:nihil doloris eſt,ubi fides CHRI
STI eſt. Sed artifices ſcelerum,nequaquam martyris erubuere uirtutem.
Poſt paucos etenim dies,conſiderantes quod ſi tumentibus adhuc uulne/
ribus,quæ indignarentur etiam ad molliſſimum manus tactum, tormen
ta rurſus inferrent,& denuo membra iam putrefacta uexarent, unũ è duo
bus fore, aut in ſua cum impietatis iura ceſſurum, aut ſi in tormentis ani/
mam poſuiſſet,terrorem crudelitatis & metum cæteris intentandum. Sed
hoc longe contra quàm impij cogitauerant,ceſſit. Nam quod uix credi ab
infidelibus poteſt,reſtitutum eſt in primã ſpeciem corpus per ſecunda tor
menta. Et officia membrorũ quæ abſtulerat prima crudelitas, ſecunda re/
parauit,ita ut iterata ſupplicia,non iam ei pœnam contulerint, ſed mede/
lam. Sed & Blandina,quam paulò ante memorauimus,ſimili exemplo ad
ſupplicia ſecunda reuocatur. Quæ cum ſemiuiua penè, & in mortis quodã
confinio poſita,iteratis fuiſſet pulſata cruciatibus, uelut è ſomno quodam
ſubito euigilans,in memoriam futuræ beatitudinis uenit,& uoce conſtanti
tanquam de excelſo & ædito cõcionaretur apud populũ: Multum (inquit)
B erratis ó uiri,quod putatis infantum uiſceribus ueſci eos,qui ne mutorum
quidem animalium carnibus utuntur. Et ſic in confeſſione perdurans,iterũ
numero martyrum ſociata retruditur.

Blandina ad tormenta reuocatur.

Accuſabantur Chriſtiani à gentilibus,tanquã qui in ſaceris ſuis infantũ uiſceribus ueſcerentur.

Apparet uetares Chriſtianos à carnibus abſtinuiſſe. Cap. II.

SEd poſteaq; per beatorum martyrum patientiam tyrannica euanuere
ſupplicia,alijs rurſus diabolus machinis oppugnare parat famulos dei,
quo ſcilicet afflictione carceris,& pœnali ſqualore cõſumpti,ac ſeptimo (ut
dicunt) puncto in neruo pedes cõtra quàm credi fas eſt,diſtenti ,in intimo
tenebrarũ loco,per omnia pœnarũ genera quæ furentium fæuitia excogi/
tare poterat,deperirẽt. Quàm plurimi ergo hoc genere in ergaſtulis conſu
muntur,domino ſuſcipiente eorũ huiuſcemodi exitum,quibus nec ibi de/
fuit diuinæ maieſtatis auxilium. Aliquanti etenim ex his qui ſeuiſſima tor
menta pertulerãt,nec humanæ aliquid medelæ permiſſi ſunt conſequi, mi
rum in modum uirtutẽ domini conuale ſcere,& ſubitam mentis alacritatẽ,
ac deſperatum corporis robur recuperare cœperũt, ita ut cohortatione ſua
cæteros ad patientiã confirmarẽt. Et impatiẽtes erãt pœnarũ illi magis,qui
nup fuerãt correpti, & quorũ corpora nõdũ tormẽta ſolidauerãt: illi deniq;
erãt,qui fœtoris horrore,& cõcluſionis tenebris necabant. Verũ beati Pho
tini Lugdunenſis epiſcopi glorioſam martyrij cõfeſſionẽ,fas nõ eſt ſilentio
præterire. Qui cũ nonagenario maior eſſet ætate & corpe,utpote illius æui
inualidus, cætera penè iã mortuus,ſolo martyrij amore uiuebat. Ducit ad

Septimo puncto in neruo diſtenti. Prouerb.

Moriuntur in carcere.

Photinus Lugdunenſis epiſcopus, quem Sophroni⁹ uocat πολιόμ.

C tribunalia,imò potius defertur,senio & languore resolutus. Cuius ad hoc
solum anima seruabatur,ut CHRISTVS per eam magnificētius in fragili
corpore triumpharet.Statuitur interea senior pro tribunalibus impiæ ple-
bis.Vndiq; clamor attollitur,hunc ipsum esse insonāt CHRISTVM.Dum
uero à Præside interrogatur,quisnam esset Christianorū deus, respondit:
Si dignus fueris,scies.Hinc uero cunctos uelut rabies immensi cuiusdā fu-
roris inuasit,ita ut qui prope astabant pugnis,alij calcibus subigerent se-
nem,nec grauitati,nec ætati aliquid reuerentiæ deferentes. Illi uero qui lon
gius erant,quicquid furentibus teli uenisset in manus,eminus iaciebant:ita
ut unusquisq; summi sibi esse delicti duceret, nisi aliquid in senem sceleris
Moritur in carcere. intulisset.In hoc etenim uindicandos deos suos esse credebant.Quem cum
seminecem proiecissent in carcerem,incontaminatum paulò post spiritum
reddidit.Per idem tempus immensa quædam dei dispensatio procuratur,
& misericordia ex insperato CHRISTI domini arte conquiritur. Quod
Negatores ra piuntur in car cerē tanq̄ ho/ micidæ & in/ cesti,nō tanq̄ Christiani. nunquam ferè prius à persequutoribus gestum meminimus, omnes hi
qui primo comprehensi negauerant fidem,correpti truduntur in carcerem:
& quo infelicibus ne solamen quidem pœnalis præstaretur exitij, nō quasi
Christiani iam, sed tanquam homicidæ & incesti detinebantur, habentes
miseri duplicem pœnam. Quoniamquidem cæterorum supplicia mitiga-
bat spes & corona martyrij,CHRISTIq; charitas, & sancti spiritus gratia
releuabat afflictos. Istos autem in sis pœnalibus catenis & pondere carce-
D ris grauius conscientia cruciabat,ita ut uultu ipso & aspectu discernerētur
à cæteris:quod illi producebantur de supplicijs læti,& diuinum nescio quid
in ipsis uultibus præferentes, uincula sua monilia preciosa ducebant, per
squalorem carceris CHRISTI bonus odor effecti,ita ut uiderentur sibi nō
in ergastulo,sed in myrotheca conclusi:At illi alij tristes,demersi,ipsis quo-
que cōspectibus horridi, & omni turpitudinis deformitate fœdiores. Sed
& ipsis gentilibus in multo opprobrio expositi erant, tanquam degeneres
& ignaui,qui fidem perdiderint & crimen inuenerint: & qui Christianorū
quidem nomine caruerint, homicidarum tamen pœnas non effugerint.
Quæ cum ita geri uiderēt cæteri,incredibiliter corroborati sunt,ita ut com
prehēsi absq; ulla animi nutatione, cōstanter se nihil aliud quàm Christia
nos esse fatcrentur.Et cum quædam in his locis fuissent longius prosecuti,
post aliquanta iterū hæc subiungunt. Post hæc iam per diuersas species,
martyrij eorū,uelut coronam quandā uarijs floribus compositā,dominus
CHRISTVS intexēs offerebat patri,ut ab eo uelut uictores magni agonis
Maturus. Sanctus. Blandina. Attalus. remunerationes æternorū sumerēt præmiorū. Nam Maturus,& Sanctus,
& Blādina,& Attalus,munerū diebus,innumeris milibus gentiū diuersarū
ad spectaculū cōgregatis,statuunt in medio arenæ.Et rursum Maturus cū
Sācto,quasi nihil prius gestū fuisset,ad omnia tormētorū & uerberū gene
ra reno/

A ra renouātur,certantibus omnimodis aduersarijs,quatenus eorum patien
tiam frangerent,& ab ipso (ut ita dicam) uertice coronas corū diriperent,
insanis populi uocibus instigati.Sed illis eo magis animos roborabat spes
uicinæ iam gloriæ,quā sibi iam iamq; manu contingere,& contrectare de-
xtris uidebantur. Cumq; & suppliciorū genera,& spectaculorum iam pe/
nè tempus fuisset absumptum, nec moueri ullatenus à sentētia ualuissent,
cum etiā sellæ ferreæ superpositi,consumptā uerberibus carnē,ignis subter
ministratus exureret,ad ultimū infatigabiles martyrū spiritus ferro cæsis
ceruicibus effugarūt. Blandina uero religata ad stipitem, atq; in crucis mo *Blandina.*
dum distenta,bestijs pabulum præparatur.Quæ tamen in ligno pendens
uultu interrito & satis læto,orationem fundebat ad deum,qua & sibi con/
stantiam,& cæteris agonis sui consortibus perseuerantiā precaretur. Et faci
le uota sperabat implenda,quæ proprijs iuuabat exemplis: simul & illud
edocens,quod passionū CHRISTI consortibus certū sit, etiam gloriæ eius
donanda esse consortia.Sed cum nulla ex bestijs corpus eius auderet attin
gere,deposita de ligno, rursum reuocatur ad carcerē, alijs adhuc agonibus
præparanda, ut per multas uictorias caput quidem tortuosi serpentis atte
reret,fratrum uero animos ad tolerantiam concitaret,per hoc quod ipsa in
paruo & fragili corpore tot certaminibus permaneret inuicta,& per singu/
los agones discederet coronata.

B ATtalus quoq; populi uocibus postulatur. Erat enim ualde nobilis, *Cap. III.*
& quod cunctis nobilius est,uir optimæ conscientiæ,& in fide CHRI- *Attalus.*
STI per omnia exercitia semper martyr. Cumq; circūactus fuisset in am/
phitheatro,titulo se præcedente,in quo scriptum erat, ATTALVS CHRI
STIANVS, fremere in eum uulgi insanientis furor uehemētius cœpit. Sed
cum Præsidi indicatū esset, esse cum Romanæ ciuitatis uirum, iubet eum
cum cæteris in carcerem recipi,simul & ad Cæsarem refert, eiusq; sententiā
quid de eo iuberet,expectat. Verū inter moras positi in carcere,non infru- *Christiani in carcere.*
ctuosum sibi tempus transire patiuntur,sed uigore animi,& alacritate fidei
suæ,eos qui infirmiores uidebantur,animabant,& ipsi nondum martyres,
cohortationibus suis plurimos martyres faciebant. Ex quo magnum gau
dium matri nascebatur ecclesiæ,uidenti suos filios, qui penè iam decidisse
uidebātur in mortem,per hos reparari ad uitam: & monitis eorum multi
qui iam negando uelut aborsum quoddā effecti fuerant,quasi iterū partu
riebantur,& CHRISTVS in eis iterū reformabatur. Docebātur em̄ ab his,
quia deus non uult mortem peccatoris,sed ut cōuertatur & uiuat. Igitur cū
à Cæsare rescriptum fuisset,ut persistentes quidē punirētur,negantes autē
dimitterētur,die quodā celeberrimo,in quo ex omnibus puincijs coeūtes,
nūdinas apud nos agere solēt,in ipso frequētissimo cōuentu tribunal ascen
dens,præparari sibi Iudex Christianos,& introduci ad suppliciorū pompā *Dies nundi/ narum.*
præbendam

C præbendam cunctis qui aderãt,iubet. Rursum itaq; cruces,rursum pœnæ, rursum tormenta reparantur.Et ſi qui fortè ciues Romani reperti ſunt,hos plecti capite decernit,cæteros uero beſtijs tradi.Ingens tamen ab omnibus gloria CHRISTO cõferebatur,pro his qui ante negauerãt, & dimitti neq; negantes potuerant,nunc uero,cum negantibus uenia præſtaretur, in confeſſione perſiſterent, & de perditionis grege reuocati, numero martyrum iungerentur.Igitur cũ erga ſupradictos quæſtio haberetur, Alexander qui dam genere Phryx,medicus diſciplina,uir religioſus & prudens, & uitæ ac morum probitate,cunctis charus acceptusq;,amore dei concitatus, cũ aſſi ſteret tribunali,nutibus hortabatur ad confeſſionem eos, in quos quæſtio agitabatur:ita ut omnibus qui aſtabant,palàm fieret quid animo gereret. Cumq; id populi notauiſſent,indignantes maxime pro his,qui quod prius negauerant,rediuiua nunc confeſſione reuocabant,conclamauerunt ad/uerſum Alexandrum:hæc,ipſo inſtigante cõmitti. Qui iuſſus à præſide in medium ſtatui,& quis eſſet interrogatus,Chriſtianũ ſe eſſe libera profeſſi/one teſtatur.quẽ continuò præparandum beſtijs condemnauit. Et poſtera die ſimul cum Attalo producitur. Quem contra præceptum Cæſaris grati ficari populis uolens,etiam ipſum beſtijs tradi iuſſit.Sed cum ferarũ nulla, ſanctorum corpora contigiſſet, omnibus eos uerberũ cæterarumq; pœna rum ſupplicijs cruciatos,ad ultimum in conſpectu populi in medio arenæ D iugulari iubet,beato Alexandro in omnibus quæ perpeſſus eſt pœnis, ne unum quidem penitus proferente ſermonem, ſed ab initio uſq; ad finem intra ſemetipſum ſemper cum deo loquẽte, & in laudibus eius ac precibus permanẽte.Attalus uero cum prunis ſubteriectis in ſella ferrea torreretur, cumq; nidor aduſtæ carnis ad nares & ora inſpectantis populi perferretur,

Alexander.

Nam putabantur humana carne ueſci Chriſtiani.

uoce magna exclamat ad plebẽ:Ecce hoc eſt homines comedere. quod uos facitis.quid à nobis uelut occultum inquiritis facinus, quod uos aperta lu ce committitis? Nos enim neq; comedimus homines,neq; aliud quid mali agimus.Et cum interrogaretur quod nomẽ habet deus,reſpondit: Qui plu res ſunt, nominibus diſcernuntur:qui unus eſt,non indiget nomine. Poſt hos nouiſſimo iam munerum die Blandina rurſus inducitur cum Pontico annorũ ferè quindecim puero,quiq; & in priorum cruciatibus iuſſi fuerant ſemper aſtare,quo magis cæterorũ uidentes ſupplicia terrerentur.Statuun tur ergo in medium,& iubentur iurare per deos. Illi uero è cõtrario nullos eſſe aiebant iſtos, per quos iurare cogerentur. Cumq; alijs complurib̃us uerbis exprobrarẽt gentium deos,inſanire magis in eos cœpit populi mul titudo.neq; teneram pueri ætatem, neq; ſexum fœminæ miſerãtes,ſed per omnia tormentorum genera quaſi quodam eos circulo peragentes, nihil deeſſe pœnis patiebantur,quod crudelitas inueniſſet.Tunc Ponticus maxi mũ patiẽtiæ robur materna cohortatione ſuſcipiens, & perſeuerans in con feſſione

Blandina.
Põticus, puer

A feſſione fidei,impollutũ ſpiritum reddidit. Beata uero Blandina ultima omniũ,uelut omniũ nobilis mater,præmiſſos ad martyrij coronam filios, inſequi iam ſecura feſtinat,exultans & ouans,uelut ad thalamum ſponſi inuitata,& ad nuptiale conuiuium. Ex quo fiebat,ut in uerberibus tripu/diaret,& craticulis exuſta gauderet, ac tam hilaris uideretur & læta, quaſi inter dapes regias accubaret.Poſt hoc ad beſtias tradit', ſed ab his intacta perdurat.Inde etiã aliud excogitatur crudelitatis genus, ut reti conſtricta obijceretur tauro ferociter inſtigato.A quo cum fuiſſet innumeris ictibus laceſſita,& toto arenæ ambitu iactata,nihil penitus læditur, ſed permanet læto (ut ſemper) uultu,mente conſtanti,ſpe ipſa & animi præſumptione cũ CHRISTO colloquens.Ad ultimum iugulari gladio iubetur,ſtupentibus etiam ipſis impijs,& dicẽtibus,quod nunq; fuerit fœmina quæ tanta & ta/lia ferre potuerit. Sed ne ſic quidem ſacietatem aliquam capere crudelitas quiuit.Antiqui etenim ſerpentis uirulentia concitati, feri ac barbari mores manſueſcere neſciebãt. Ex ipſa quippe ſanctorum patientia,ſæuior eis con tentionis rabies accendebatur:& uelut pudore quodam fatigabãtur,quod maior ineſſet cruciatis, quàm cruciantibus uirtus. Et ex hoc ad nephanda odia iudex ſimul inſtigabatur & populus, ut ſcriptura impleretur,quæ di/cit:Iniquus adhuc inique agat,& iniuſtus adhuc faciat iniuſte. Igitur inau dito ſæuitiæ genere,eorum qui necabãtur in carcere corpora canibus iube/

Blandina gladio iugulatur.

B bantur exponi,adhibita ſimul cuſtodia die noctuq;,ne quis collectas reli/quias,humanitatis intuitu traderet ſepulturæ.Sed ſi quid fortè uel beſtijs, uel igni reliquum ex corporibus martyrum fuerat, ipſaq; cum truncis ſuis capita punitorum,inſepulta per cuſtodiam militum ſeruabantur: & quæ/rebatur,ſi quid ultra poſſet humana crudelitas, etiam in eos qui iam uitæ huius limen exceſſerant.Exultabant tamen gentes magnificantes ſimula/chra ſua,quorum uirtute datam in illos uindictam dicebant. Si quis uero inter ipſos paulò mitior uel humanior uidebatur: Vbi nunc eſt (aiebat) deus eorum? Et quid profuit eis iſta religio, pro qua etiam animas po/ſuerunt? Igitur apud illos erat uarium iſtud inſultationis genus. Apud nos uero ingens luctus habebatur, præcipue quod non poſſemus cor/pora humi tradere. quippe quibus nec noctis tempore aliqua ad hoc op/portunitas præbebatur:neq; muneribus,ſuadere cuſtodes,neque precibus, aut ullo alio genere copia erat. ita attente & ſollicite curabant, ne daretur extremis oſſibus ſepultura. Poſt aliquot autẽ dies cum nullam ſepeliendi gratiã præſtitiſſent,incenſa oſſa martyrũ, & in fauillam redacta,cũ reliquo terræ puluere in Rhodanũ fluuium diſperſère, ne uſq; reliquiæ eorũ reſi/derent:quaſi uero hoc agentes,deum uincerent, & (ſicut dicebant) ſpem eis per hoc reſurrectionis adimerent. Sperantes enim (aiebant) de ſepulchris quandoq;

Limen uitæ.

Abijciuntur cineres in Rhodanum.

C quandoq; se esse resurrecturos,idcirco noua nescio qua sibi persuadente su
perstitione læti se tormentis mortibusq; subijciunt. Nunc uideamus si re/
surgent,& si potest eis adesse deus eorũ,& eripere eos de manibus nostris.
Hæc sunt quæ illis temporibus gesta, ex epistola fratrum Lugdunensium
declarãtur.Ex quibus quid etiam per cæteras prouincias geri potuerit, con
iectura capiendum est. Referuntur adhuc in ipsa epistola quædam etiam
de humanitate & mansuetudine beatorum martyrum,quæ dignum puto
ad hæc suis sermonibus sicut cætera sociari. Quicq; (aiunt) ad imitatio
nem CHRISTI,qui cum in forma dei esset,nõ rapinam arbitratus est esse
se æqualem deo,in tanta gloria positi, & semel atq; iterum ac frequentius
martyres facti,post bestias,post ignes & laminas,neq; se ipsi martyres dice
bant,neq; alijs ita se appellantibus indulgebant,sed si fortè aliquis nostrũ,
Modestia martyrum. uel in epistola,uel in sermone eos martyres nominasset, increpabant acri/
us,dicentes,quod hæc appellatio soli CHRISTO debetur, qui solus fidelis
ueritatis est martyr,& qui primogenitus est ex mortuis,& autor uitæ æter
næ:uel certe illis solis aptum hoc esse uocabulum, qui post bonã confessio
nem de hac uita discedere & pergere meruerunt ad deum.Nos autem (aie
bant) humiles & egeni, optamus , ut ipsa saltem in nobis confessio tuta
permaneat.In quod etiã cæteros fratres cum lachrymis obsecrabãt,ut pro
Perfecta professio,signaculum martyris. eis dominum precarentur,quo perfectæ confessionis signaculum martyris
D mererentur accipere.Et tanta in eis humilitas erat,ut cum rebus ipsis essent
iam martyres,nominis tamen iactantiam fugerent.Apud gentiles uero cũ
omni fiducia consistebant,nobilitatem animæ per contemptum iniuriæ &
suppliciorum patientiam demõstrantes. Erant ergo inter fratres humiles,
inter persecutores ~~elati~~ suis mites, aduersarijs terribiles: CHRISTO subie/
cti,diabolo erecti. Humiliabant se sub potentissima manu dei, per quam
nunc sublimius exaltati sunt. Placabãt omnes,accusabant neminem:solue
bant cunctos,ligabant nullũ.Orabant etiam pro persecutoribus suis,uten
tes sermone sancti Stephani primi martyris, dicentes: Domine ne sta/
tuas illis hoc peccatum.Aduersum quos eo uehementiora diabolus prælia
concitabat, quod per nimiam charitatem quam habebant in CHRISTO
IESV,etiam eos qui lapsi fuerant,& quos iam se immanis illa bestia absor
buisse crediderat,rursum uiuos de internis eius uisceribus educebant:& ue
lut matres erga paruulos suos,ita erga eos totis profusi miserationũ uisce
ribus inhærebant,omnipotenti deo effundentes pro ipsis fontes & flumi/
na lachrymarum:uitam petebant eis à deo, & tribuebatur eis.nec sibi gra/
tum iter ducebant eundi ad dominũ,uel lætam putabant martyrij fore co
ronam,si partem membrorũ suorum de ecclesijs raptam,uelut spolia quæ
dam detentari à diabolo permisissent. Super omnia autem pacem & ipsi
Pax. diligebant,& nobis seruare mandabãt,nec aliam sibi nisi per pacem uiam
ad martyrium

A ad martyrium constituebant,cauentes ne ullam post se dissensionem fratri
bus,nec ecclesiæ matri mœsticiam derelinquerẽt:sed pacem semper haben/
dam,pacem fratribus custodiendam,& charitatẽ præcipue tenendam,quæ *Charitas unitatis & cõcordiæ uinculum.*
est unitatis & concordiæ uinculum,cõmonebant. Hæc nõ inutiliter (ut opi
nor) à nobis ad ædificationẽ legentium memoriæ tradita sunt, quæ ex tan
torum uirorum autoritate descendunt, propter eos qui tumidi & inflati
aduersum fratres feruntur:& si qui fortè titubauerint, miserationũ CHRI/
STI uiscera ab eis putant penitus excludenda. Refertur adhuc in eadem
scriptura & alia narratio,quã cognitionis causa his inserere dignũ putaui.
Alcibiades quidam erat in numero eorũ,qui pro CHRISTO uincti tene/ *Alcibiades.*
bantur.Hic uitam satis arduam & austeram gerebat,nihil cibi uolens acci
pere,sed tantum sale & pane cum aqua utebatur. Cumq; hunc uitæ rigo/
rem uellet etiam in carcere positus obtinere,Attalo post primam confessio
nem suam quam in amphitheatro confessus est,reuelatur,quia nõ recte fa
ceret Alcibiades,creaturis dei & ipse non uti,& alijs formã scandali derelin
quere. Quibus cognitis,Alcibiades cœpit omnia cum gratiarum actione
percipere:quia quæ illi reuelabat spiritus ut doceret,& huic ut sequeretur
idem spiritus persuadebat.Sed de his finis sit.Igitur Montanus,& Alcibia *Montanus. Alcibiades. Theodotus.*
des,& Theodotus, in Phrygiæ partibus tunc primum apud quàm pluri/
B mos in prophetarum opinionem uenerũt.Et quia per illud adhuc tempus
multæ etiam aliæ uirtutes & gratiæ,in diuersis ecclesijs per donũ sancti spi
ritus ministrabãtur, facile accommodata est fides, etiam his potuisse pro/
phetiæ gratiam dari.Cumq; plurima inter fratres dissensio fuisset exorta,
rursum ecclesiæ Galliarum iudicium suum & sententiam de his quoq; cum
omni reuerentia & rectæ fidei expositione decernunt, epistolas martyrum
qui apud eos consummati fuerant,proferentes, quas illi in uinculis positi,
per Asiam & Phrygiam fratribus consistentibus scripserant, & Eleuthero
urbis Romæ episcopo,de pace eum ecclesiæ cõmonentes: quicq; etiam Ire/ *Irenæus presbyter Lugdunẽsis ecclesiæ.*
næum presbyterum tũc adhuc ecclesiæ Lugdunensis,supradicto urbis Ro
mæ episcopo cõmendabant,testimonium uitæ eius perhibentes,sicut ipso
rum etiam uoces quæ infra scribuntur,ostendunt.

*VALERE TE IN DEO ITERVM ET SEM/ *Cap. IIII. Aliás* Auere*
per optamus pater Eleuthere,

Epistola martyrũ, laudem continens Irenæi.
ROGAVIMVS fratrem & socium nostrum Irenæum, hæc tibi scripta de/
ferre,quẽ deprecamur ut habeas cõmendatum. Aemulator nanq; est testa
menti CHRISTI.Scimus enim quod solus officij gradus nõ facit aliquem
iustum,quo tamen iste recte utitur,in presbyterio.sed plus eũ ex uitæ me/
rito commendamus.
Enumerant etiã post hæc diuersorum martyrum glorias,quanti ferro cæsi,
quanti bestijs,quanti ignibus,quãti etiam squalore carceris absumpti sint.

C Quæ si quis uult plenius noscere, ipsas ex integro requirat epistolas.

Cap. V. M. Aurelius Cæs.

IGitur Antonini tẽporibus quibus hæc gesta referũtur, Marcũ Aureliũ fratrem eius Cæsarem bella inferentem Germanis ac Sarmatis, tradunt historiæ, cum siti eius periclitaretur exercitus, æstuantem & quærentẽ, quid facto opus esset, repperisse in legione quadã milites Christianos: quibus (sicut & nostris mos est) flexis genibus obsecrantibus, exaudisse deum sup plicationes eorum, & subito contra omniũ spem, largissimis imbribus pro fusis, exercitus quidem periclitantis, pro quo orauerant Christiani, sitim sedatam: hostes uero qui iam exitialiter imminebant, fulminibus crebris & cœlitus prolapsis ignibus effugatos. Quod factum, refertur quidẽ & ab hi storicis gentilium. Sed quod nostrorũ id orationibus impetratum sit, non refertur: quippe apud quos etiam cætera miracula quæ à nostris gesta sunt, nõ habent fidem. Nostrorum uero & Tertullianus hæc memorat, & apud Græcos Apollinaris, qui etiã ipsam legionem pro insignis facti miraculo, mutato nomine, uocitatam dicit ab Imperatore Fulmineam. Tertullianus uero Marci Imperatoris epistolas etiãnunc haberi dicit, quibus de his aper tius indicatur. Sed nos iam ex hoc ad historiæ ordinem redeamus. Igitur Photino nonagesimo uitæ suæ anno, cum cæteris Galliæ martyribus con summato, Irenæus Lugdunensis ecclesiæ suscepit sacerdotium. Quem Ire næum Polycarpi auditorem in pueritia comperimus. Hic in tertio aduer sum hæreses libro, Eleutheri episcopi temporibus (quæ tempora nũc habe mus in manibus) scribere se opus illud indicat his uerbis.

Christianorũ militum precibus, impetrata pluuia.

Fulminea legio.

Lege Tertullianũ in Apologetico cap. 5. Et in libro ad Scapulam.

IRENAEVS

D

Cap. VI. Linus Romæ. Anacletus. Clemens.

FVndata igitur & ædificata ecclesia, beati Apostoli Lino officiũ episco patus iniungũt. Cuius Lini Paulus in epistola ad Timotheum memi nit. Huic succedit Anacletus, post quem tertio loco episcopatũ suscepit Cle mens. Hic autem cum beatis Apostolis fuit, & cum ipsis uitam semper exe git, atq; ab ipsis institutus, recentem gerebat traditionis eorũ memoriã, & prædicationis eorũ formã semp habebat in oculis. Sub hoc ergo Clemẽte seditio nõ modica exorta est apud Corinthum inter fratres, ita ut ex perso na Romanæ ecclesiæ scriberet ipse Clemens ad Corinthios epistolam ne cessariam, quæ eos reuocaret in pacem, & fidem eorum quæ cõcussa fuerat, renouaret, exprimens in ea Apostolorum traditionem, quam nuper ab eis ipse susceperat. Et post aliquanta iterum dicit: Huic autẽ Clementi succedit Euaristus, Euaristo Alexander. Et post hunc sextus ab Apostolis ordina tur Xystus. Post quem Telesphorus, qui & illustre martyrium duxit. Post hũc Hyginus, deinde Pius, post quẽ Anicetus. Huic successit Soter, qui nũc duodecimo loco ab Apostolis episcopat⁹ obtinet sortẽ, & easdẽ quas Apo stoli tradiderunt prædicationes diuinæ fidei integras illibatasq; custodit.

Lege Irenæũ aduersũ hæreses lib. 3. cap. 3.

Clemẽs ex persona Romanæ ecclesiæ Corinthijs seditione laborantibus epistolam scripsit.

Euaristus. Alexander. Xystus. Telesphorus. Hyginus, Pi⁹, Anicetus, Soter.

Cap. VII.

HAec Irenæus in supradictis libris complexus est. Sed & in secundo ni hilominus eiusdẽ operis libro, dicens etiam suis temporibus reliquias quasdam

A quasdam diuinæ uirtutis in ecclesijs inueniri, hoc modo scribit: Abest autẽ longe ab eis ut mortuũ suscitent, sicut dominus suscitauit, & Apostoli per orationes. Sed & fratres frequenter fecerunt hoc in plurimis ecclesijs, ita ut omni simul ecclesia cõgregata, ieiunijs atq; obsecrationibus multis ad deũ profusis, conuerteretur spiritus mortui, & redderetur homo uiuus per ora tiones sanctorũ. Et iterum dicit post aliquanta: Quod si dominũ per phan tasiam dicent fecisse hæc, ad prophetas ueniamus, qui hæc ab eo gerenda esse prædixerũt, & qui confirmarũt hunc esse filium dei: propter quod & di scipuli sui in ipsius nomine, & ab ipso accipiẽtes gratiã, faciunt hæc ad sub ueniendum saluti hominũ, prout unusquisq; meruit. Alij nanq; dæmones fugant, & ita eos qui incursati sunt purgant, ut interdum illi ipsi qui curati sunt, credentes in ecclesia remaneant. Alij autem præscientiam accipiunt fu turorum, & uisiones propheticas uident. Alij infirmos manu superposita, restituũt sanitati. Sed & mortui ab his aliquoties suscitati sint, & perman serunt nobiscum per annos multos. Et quid plura? Non est numerus singu larum uirtutum, quæ per uniuersum mundum in ecclesijs dei geruntur, per gratiam & nomen IESV CHRISTI sub Pontio Pilato crucifixi. Quæ ta men quotidie fiunt, non ob aliquam nundinationẽ, neq; ob pecuniæ quæ stum: sed sicut gratis gratia accipitur à deo, ita gratis eadem ministratur. Et

Reliquiæ diuinæ uirtutis in ecclesijs, tẽpore Irenæi.

Lib. 2. cap. 58

Dotes diuersæ spiritꝰ sancti.

B iterũ in alio loco idem Irenæus de his ita scribit: Sicut (inquit) audiuimus multos ex fratribus in ecclesia gratiam habentes prophetarũ, & omnibus linguis loquẽtes per sancti spiritus donum, qui & mysteria & secreta dei in manifestum cum expedit proferunt. Hæc autẽ inseruimus, ut ostendere mus diuersas sancti spiritus gratias, usq; ad illa adhuc tempora apud di gnos quosq; in ecclesijs perdurasse: quoniamquidem in initijs polliciti su mus, hæc nos in tempore prolaturos.

Cap. VIII. Irenæi iudiciũ de diuinis scripturis.

SEd & de ordine canonis diuinarũ scripturarũ, quid etiam supradictus uir Irenæus sentiat, ipsius nihilominus sermonibus proferamus: Pri mo (inquit) de sanctis euangelijs uideamus. Matthæus quidem Hebræis propria eorum lingua conscriptum ædidit euangelium, cum Paulus & Pe trus in urbe Roma euangelizarent, atq; ecclesiæ inibi fundamenta solida rent. Post quorum exitum Marcus discipulus & interpres Petri, euangeliũ quod ille prædicauerat, digessit in libro. Post hæc Iohannes discipulus do mini, qui & supra pectus eius recubuit, ædidit euangelium apud Ephe sum urbem Asiæ positus. Hæc in tertio supradicti operis libro. In quinto uero, de reuelatione Iohannis scribens, & de numero nominis antichristi, hæc refert: Cum igitur hæc ita se habeant, & in omnibus rectis & antiquis exemplaribus iste numerus inueniatur, sed & illi hæc eadem contestentur, qui Iohannem uiderunt in corpore positum, & uerbum domini prædican tem, quia numerus bestiæ, secundũ Græcorum compotum, & literas quæ

Matthæus.

Marcus.

Iohannes.

Apocalypsis Iohannis.

Circa finem quinti libri ad uersum hæreses.

C in eodem conſcribuntur. Et paulò poſt iterum ſubiungit hæc: Nos ergo periculum incurrere nolumus de antichriſti nomine, cõfidentius aliquid pronunciantes. Si enim oporteret hæc euidẽter & palàm in hoc iam tempore prædicari, utiq; & per illum qui Apocalypſim ſcribit, nomẽ eius euidenter fuiſſet expreſſum: quia nec ipſa reuelatio ante multum temporis facta eſt, ſed penè iam noſtra ætate prope finem Domitiani Cæſaris. Hæc nobis etiam de Apocalypſi uir ſupra memoratus expoſuit. Meminit autẽ primæ epiſtolæ Iohannis, & primæ Petri, plurimaq; ex ipſis ſumit exempla. Nec non & libellum qui dicitur Paſtoris, amplectitur dicens: Bene ergo refert ſcriptura, quæ dicit: Primo omniũ credendũ eſſe, quia unus eſt deus, qui omnia creauit atq; compoſuit. Vtitur autem & teſtimoniis de Sapientia Salomonis, Sed & Apoſtolici cuiuſdam uiri (cuius nomen reticuit) ſermonũ quaſi memoriter meminit. Iuſtini quoq; martyris, & Ignatij memoriam facit, & ea quæ ſcripſerunt, producit in medium, & promittit ſe quoq; aduerſus ſcripta Marcionis reſponſurum. Sed & de ſeptuaginta interpretibus diuinarum ſcripturarum, audi quibus referat uerbis: Deus (inquit) homo factus eſt, & ipſe dominus ſaluauit nos. Qui dedit ſignum illud quod de uirgine ſcriptum eſt, & non ſicut quidam dicunt eorum, qui modo auſi ſunt aliter interpretari ſcripturas, & aiunt: Ecce iuuencula in uentre cõcipiet
D & pariet filiũ, ſicut interpretatus eſt Theodotion Epheſius, & Aquila Ponticus, ambo Iudæi proſelyti, quos ſecuti ſunt Hebionitæ, qui dicunt CHRISTVM de Ioſeph natum. Et poſt pauca iterum iſta ſubiungit: Prius enim (inquit) quàm Romanorum inualeſceret principatus, cum adhuc Macedones Aſiam poſſiderent, Ptolemæus Lagi filius, uolens bibliothecæ ſuæ, quàm apud Alexandriam ex omnium ueterum Græcorum uoluminibus conſtruebat, maiorem gloriam quærere, petit etiam ab Hieroſolymitis ut Hebræas eorum ſcripturas in Græcam linguam interpretatas acciperet: At illi (ſubiecti quippe erant Macedonibus) electos & in ſcripturis ſanctis eruditiſſimos, atq; in utraq; lingua peritiſſimos uiros ſeptuaginta preſbyteros miſerunt ad Ptolemæum, in quo tamẽ dei uoluntas & conſilium gerebatur. Tum ille ſingulorum uolens accipere documenta, & uerens ne fortè per interpretationem occultarent inſertam diuinis uoluminibus ueritatem, ſingulos à ſe inuicem ſeparat, & eadem ſeorſum poſitos interpretari iubet, eumq; ordinem interpretandi in ſingulis quibuſq; uoluminibus obſeruari: quoſcq; rurſum coram ſe in unum omnes reuocari, & cõferre ad inuicem, quæ ſinguli interpretati fuerant, facit. Et tunc deus uere glorificatur, & ſcriptura ſancta quod uere diuina eſſet, agnoſcitur. Omnes enim eadem iiſdem uerbis, iiſdemq; nominibus ac ſententiis ſcripſerant, ab initio uſq; ad finẽ: ita ut & ipſi qui aderãt gentiles, agnoſcerẽt, quia dei nutu ſcripturæ tũc interpretatæ ſunt. Et nihil mirum, ſi diuina prouidentia hoc ita fieri procurauit,

Prima Ioh. Prima Petri. Lib. Paſtoris.

Sapientia Salomonis.

Theodotion Epheſius. Aquila Ponticus.

LXX. interpretes.

A rauit: cum & in ea captiuitate quæ populo acciderat ſub Nabuchodonoſor rege, corruptis ſcripturis, cum poſt ſeptuaginta annos Iudæi ad patriam ſuam redirẽt in temporibus Artaxerſis Perſarũ regis, inſpirauerit deus Eſdrã ſacerdotem ex tribu Leui, ut omnia priorum prophetarum uolumina ac uerba repararet, & reſtitueret populo legem, quæ per Moyſen fuerat data. Hæc Irenæus.

Eſdras reſtituit legem.

Cap. IX.

IGitur decẽ & nouem annis Antoninus cũ in imperio perduraſſet, poſt exceſſum ſui, principatum Commodo dereliquit. Huius primo imperij anno Iulianus apud Alexandriam ſacerdotium ſuſcepit, Agrippino exactis duodecim annis in epiſcopatu, defuncto.

Cõmodus Aug.

Iulianus Alexandriæ epiſcopus.

Cap. X.

CVm per idem tempus ſcholæ eccleſiaſticæ, & doctoris officio præeſſet uir in omni eruditione nobiliſſimus Pantænus. Ex quo apud eos conſuetudo antiquitus tradita, uſq; in hodiernũ permanet, diuinarum ſcripturarum doctores inibi ſcholæ eccleſiaſticæ haberi, uiros duntaxat in ſcientia & in eruditione probatiſſimos. Huius ergo officij uelut autor quidam & dux, uir (de quo ſupra diximus) ſatis illuſtris habebatur: quippe qui etiam in philoſophis prius, qui Stoici appellantur, nobiliter floruiſſet. Cuius tantum ſtudij erga uerbum dei, & tantum amoris fuiſſe traditur, ut etiam ad
B prædicandum CHRISTI euãgelium omnibus gentibus quæ in Orientis ultimis ſeceſſibus recondunt, fidei & deuotionis calore profectus ſit: & uſq; ad Indiam citeriorẽ, uerbum dei prædicãdo peruenerit. Erant enim adhuc in illis temporibus & Euangeliſtæ nõnulli, qui ad imitationem ſanctorum Apoſtolorum in diuerſis orbis partibus oberrantes per gratiam dei & animi ſui uirtutem, uerbum dei & fidem CHRISTI ignorãtibus quibuſq; gentibus inferebant. In quibus præcipuus & illuſtris Pantænus habebat. Quẽ ferunt cum ad Indos perueniſſet, repperiſſe quod Bartholomæus Apoſtolus apud eos fidei ſemina prima condiderit, & Matthæi euangelium Hebræis ſcriptũ literis dereliquerit: quod per idem tempus ſupradictus Pantænus inibi repertũ detulerit. Sed & in multis præterea aliis doctrinæ eccleſiaſticæ ſtudijs apud Alexandriam, claram ſatis & nobilem uitam, optimo & admirabili fine concluſit, tam uiua uoce diſcipulos inſtruens, quàm libro rum monimentis etiam poſteris theſauros ſcientiæ derelinquens.

Pantænꝰ Stoicus pfeſſor ſacrarũ literarum Alexandriæ. Schola eccleſiaſtica Alexãdriæ.

Pantænus uſq; ad Indos penetrauit, Chriſtũ prædicando. Euangeliſtæ gentiũ remotarum.

Apud Alexãdriam ſchola erat eccleſiaſtica, in qua rudimẽta Chriſtianæ religionis catechumenis tradebantur. Quod fieri potuit, ut in alijs itẽ eccleſijs fuerit factũ. Vt de fortuitis & apud nos in tẽplis epiſcopalibus, & alijs horũ æmulis ſacerdotum collegijs, Scholaſtici quem uocant dignitas, & ſola hodie dignitas. In locũ talium doctorũ ſucceſſerunt apud nos, concionatores.

Bartholomæus Apoſtolus Indorum.

Matthæi euangeliũ à Pãtæno repertũ.

Cap. XI.

IN huius diuinarum eruditionũ ſcholis quàm maxime efflоruit apud Alexandriã Clemens eodem uocabulo, quo & ille in urbe Roma Apoſtolorũ & ſucceſſor & diſcipulus, uocitatus. Denicq; ipſe hic Clemẽs in ſeptimo Diſpoſitionũ libro, Pantæni tanq; magiſtri & præceptoris ſui mẽtionẽ facit. Sed & in primo libro στρωματέων, hunc eundẽ deſignat, in eo loco ubi enumerat, qd' plures Apoſtolicæ prædicationis reppererit uiros, hæc dicẽs: Mihi quidem cõmentarij huius operis, nõ ad oſtentationẽ ſcribuntur, ſed ad cõmemorationẽ ſenectæ, & ad obliuionis remedium, quo ſcilicet in his

Clemens Alexandrinus Pantæni diſcipulus.

C sit mihi adumbratio quædam rerum magnificarũ diuinorumq; uerborũ, quæ audire merui à uiris sanctis & beatis, quorum ab alio apud Achaiam, ab alio apud Syriam, ab alio uero in Oriente, & maxime apud Palæstinã, *Intelligit Pantenũ qui Alexandriæ docuit.* institutus sum, ex Hebræorũ origine ueniente. Ad ultimũ autem in Aegypto magisterio usus sum, uiri, uirtutis & scientiæ merito omnibus præferendi: post quẽ uelut thesauro in absconditis reperto, aliud quærere ultra cessaui. Et illi quidẽ diuinæ doctrinæ ueritatẽ, mihi, quæ sibi ab ipsis statim primis autoribus Petro & Iacobo ac Iohãne & Paulo sanctis Apostolis, tradita fuerat, tanq; patres filio cõmendarũt. Sed pauci patribus similes filij. Tamẽ deo fauẽte per ipsos in nobis Apostolici germinis plãtata sunt semina.

Cap. XII. Narcissus Hierosolymorum episcopus. Episcopi Hierosolymorũ.

PEr idem tempus ecclesiæ Hierosolymorũ Narcissus præerat, qui famæ merito nostris adhuc temporibus celebratur, quintamdecimã post eos qui ex circũcisione fuerãt successionẽ usq; ad tempora Adrianæ obsidionis adducẽs. Primũ nanq; inibi ex gentibus episcopũ fuisse indicauimus Marcum, post quẽ Cassianũ, inde Publium, post hunc Maximũ, & sic Iulianũ, post quem Gaium, & iterum alium Iulianũ, Capitonem quoq; & Valentem, inde Dolicianum, post quem tricesimum ab Apostolis Narcissum.

Cap. XIII. Rhodon.

VErum etiam ea tempestate Rhodon quidam ex Asiæ prouincia oriundus, ut ipse scribit, in urbe Roma eruditus à Tatiano, cuius in superioribus inter cæteros scriptores meminimus, libros quàm plurimos, & maxime contra Marcionis hæresim scripsit, quam asserit idem Tatianus in diuersas scissam esse sententias. Sed & qui, & ob quam causam ex eadem hæresi sciſſi sint, ipse per hæc uerba designat: Propterea (inquit) etiam inter semetipsos discordant, quia id affirmare cupiunt, quod non potest stare. Ex eorum nanq; grege est Apelles, qui abstinentiæ & senectutis prærogatiua usus, unũ quidem omniũ fatetur esse initium, prophetas tamen contrario spiritu asserit inspiratos, sequens persuasionẽ uirginis cuiusdã actæ spiritu dæmonis nomine Philumenæ. Alij autẽ, sicut ipse nauta Marcion, duo esse principia introducũt: e quibus est & Potitus & Basiliscus. Qui & ipsi secuti sunt quidem Ponticum lupum, sed non inuenientes exitum rerum, sicut ne ille quidem, ad ea quæ putarunt esse faciliora conuersi sunt, & duo principia introduxerunt, absq; ullis hoc probationibus confirmantes. Alij quoq; ex eisdem rursus in deterius deuoluti sunt, non solũ duo, sed tria principia, & tres naturas cõfirmantes. Quorũ princeps & autor est Syrenus, sicut ipsi defensores dogmatis huius dicũt. Sed & ipse describit, ut cõgressus sit cum Apelle, ita referens: Nam & Apelles senex habuit nobiscum sermonem, & multa male docere conuictus est. Vnde & asserebat, nõ oportere omnino fidei discuti rationẽ, sed unũquenq; debere in eo quod credidit, permanere. Salutẽ nanq; esse his, qui in crucifixum sperant, tantũ ut in bonis operibus inueniantur: manifeste tamen decernebat de deo, sicut prædiximus, unum esse

Rhodon ad uersus Marcionem.

Rhodonis uerba de Marcionitis hæretiis.

Apelles.

Syrenus.

A esse principium, ut & nos dicimus. Et inde exponens omnẽ eius sententiã, introducit etiam ipse suũ sensum: Dicebam autem (inquit) ad eum: Vnde tamẽ ostendimus unius principij rationem? aut quomodo hæc asseratur, edissere. Tum ille, prophetiæ (quidẽ aiebat) semetipsas coarguũt, quia nihil omnino cõtinent ueritatis, ex eo quod inter se inuicem discordant. & utiq; falsæ sunt, quæ sibimetipsis aduersantur. Quomodo autẽ sit unum principium, se quidem scire denegabat, ita tamen sibi uideri. Cumq; adiuraretur à me, ut quod uerum est diceret, sacramento confirmauit se nescire, quomodo unus sit ingenitus deus, sed tantummodo credere. Tum ego derisum planè eum, & notatum habui, qui se doctorem profiteretur eorum, quæ se ignorare fateretur. In eodem quoq; opere refertur, Callistion quidã in urbe Roma discipulus extitisse Tatiani, qui scripsit compositum esse à Tatiano Propositionũ & quæstionũ librum, in quo omnia quæ obscura sunt & difficilia in scripturis diuinis, absoluat. Sed idem Rhodon in cõmentarijs suis propositiones eius prolaturum se & confutaturum promittit. Est autẽ eiusdẽ & in Hexaemeron cõmentarius, in quo refert, quod Apelles quàm plurima aduersum legem Moysi conscripserit impia, & aduersum totam legem blasphemas protulerit uoces, coarguens ut sibi uideretur, & destruẽs ea quæ scripta sunt.

Callistion discipulus Tatiani. Liber propositionũ et quæstionũ Tatiani.

B HAec & multa alia ex supradicti scriptoris comperimus libris. Cum tamen hostis humani generis ad salutem hominũ debellandam nihil usquã ocij gerit, sed diuersas & uarias hæreses per singula quæq; suscitat loca: in quibus maximũ sui generis serpentẽ, apud Asiam Phrygiãq; producit Montanũ, qui se nominaret Paracletum, & cum eo mulieres Priscam & Maximillã, quas prophetissas uelut ex ipsius factas inspiratione iactabat.

Cap. XIIII

Montanus. Prisca. Maximilla.

SEd in urbe Roma Florinus quidam gradu presbyterij de ecclesia lapsus, unà cum Blasto socio criminis & furoris, plurimos de ecclesia in suum barathrum deducebant, noua aduersum ueritatem figmenta machinantes. Sed aduersum hæresim Cataphrygarũ scutũ ualidissimũ protulit Apollinaris Hierapolites, de quo supra memorauimus. Alijq; quàm plurimi ad id locorum, & eruditissimi uiri aduersus eos pro ueritatis defensione certarunt, qui etiam nobis ad historiæ textum monimenta ualidissima reliquerunt. Interim (ut diximus) Apollinaris scribens aduersum hanc hæresim, & designans in præfatione, quod per ecclesias Galatiæ, uicinarũq; prouinciarum digrediens, & plurimos ab eis irretitos uidens, multos quidem & coràm disputando correxit: rogatus tamen à fratribus, etiã hæc ad ipsos scripta transmiserit. In quibus post aliquanta, cum autorem hæresis designasset, progrediens etiam hæc addit.

Cap. XV. Florinus. Blastus. Claudij Apollinaris aduersus Montanũ.

ORigo (inquit) huius hæresis, quæ aduersum ecclesiam nuper exorta est, inde descendit: Vicus quidam esse dicitur apud Mysiam Phry-

giæ ciuitatem,qui appellatur Ardabau,in quo aiunt Montanũ quendam *Ardaban.*
Apollinaris uerba de origine Montanicæ hæreſeos. nomine,qui nuper ad fidem CHRISTI uenerat, ſub *Grato Aſiæ Procõſu *Aliás*ſub Rogato.*
le,cupiditate nimia primatus accenſum,contrarijs ſpiritibus in ſemetipſo
locum dediſſe,ac repente in quodam exceſſu mentis effectum,& uelut ſpi-
ritu actum proloqui cœpiſſe noua quædam & diuerſa,ab his quæ ex ſuc-
ceſſione maiorum eccleſiæ tradita fuerant,uelut prophetali ſpecie proferen
tem. Quæ cũ ita fieri uiderent hi,qui per idem tempus aderant auditores,
alij eum uelut dæmone repletũ,& erratico perflatũ ſpiritu, ad decipiendos
populos iudicantes obiurgabant,& proloqui omnino prohibebãt, memo
res dominici præcepti,& cõminationis eius,qua iubet obſeruari à falſis pro
phetis. Alij autẽ uelut ſpiritu ſancto repletum,& prophetiæ gratia donatũ
putabant:& immemores dominici præcepti, erratico & ſeductori ſpiritui
eatenus indulgebant,ut etiam prouocare eum ad dicenda aliqua delecta-
rentur. Et hoc fiebat arte diabolica,qua indiſciplinatis perditio parabatur.
A quibus Montanus,cum ſupra quàm dignum eſt,in ueneratione habere
Priſca & Maximilla. tur,in tantũ temeritatis progreſſus eſt , ut etiam duas quaſdam mulieres,
inſani ſpiritus , quo ipſe replebatur,participes ſibi faceret, & ad inſanien-
dum ſecum pariter edoceret,quo facilius uterq; ſexus in errorem per utrũ-
que caperetur. Hic iam beatificare eos, qui ſibi familiarius adhærebant,&
promiſſionum magnitudine tumidos reddere:interdum etiam obiurgare
D quoſdã uti ne in omnibus adulatores deprehenderẽtur. Tamen perpauci
erant ex Phrygibus,qui eorum deciperentur inſania. Quibus & perſuade-
bat,uniuerſam eccleſiam,quæ per orbem terræ eſt, blaſphemare:& nõ ſolũ
nihil ei deferre reuerentiæ, ſed ne limen quidem eius incedere. Frequenter
tamen aduenientibus ex Aſia fratribus,ueſani & contra fidem CHRISTI
bacchantes cõfutati,ut hæretici & corruptores ueritatis,ab eccleſiæ cõuentu
& ſocietate depulſi ſunt. Hæc in libro primo ſcribens,& per omne operis ſui
corpus fraudes hæreſis in ſingulis quibuſq; conuincens, in ſecundo quoq;
Mõtaniſtæ uocabant orthodoxos percuſſores prophetarum. uolumine de eiſdem etiam hæc ſcribit: Quale eſt autem (inquit) quod
& prophetarum percuſſores nos uocant, pro eo quod inſanas eorum non
ſuſcipimus phantaſias? Dicũt enim hos eſſe,quos promiſerit dominus ad
populum ſuum ſe eſſe miſſurum prophetas. Reſpondeant ergo nobis,ſi à
deo miſſi ſunt prophetæ,Montanus & mulieres eius,quis eorum à Iudæis
perſequutionem paſſus eſt? Aut quis occiſus eſt? Vel quis eorum pro no-
mine domini tentus eſt, & ante Reges & Præſides ſtetit? Aut quis in ſyna
gogis Iudæorum flagellatus eſt? uel quis lapidatus eſt? Quin imò & è con
trario traditur,quod finẽ uitæ exemplo Iudæ traditoris acceperint. Dicunt
em̃,ipſo dæmone quo inſpirabãtur,adigẽte, diuerſis quiq; tẽporibus uitã
Theodotus Mõtaniſtes. laqueo finiſſe. Illum uero admirabilẽ uelut prophetiæ ipſorũ primogenitũ
Theodotũ nomine,tradũt quodã tempore uiſum ſibi eſſe,uelut in cœlum
aſſumi,

A aſſumi,& ſe credidiſſe ſpiritui erroris:quo cuctus in excelſum,& inde de-
ductus ad terram, finem uitæ exitu peſſimo terminarit. Sed hæc ipſi de
Montano uel Theodoto ac mulieribus ita geſtum negant, tamen à pluri-
bus affirmatur. Quid tum? inter negantes & confirmantes nos rei fidem
relinquimus in medio. Idem poſt aliquanta ſubiungit etiam hæc: Sed
& ſancti epiſcopi probatiſſimi uiri,qui per idem tempus fuerunt Zoticus *Zoticus.*
de Cumana,& Iulianus de Apamia,aggreſſi cohibere ſpiritũ qui loqueba *Iulianus.*
tur in Maximilla,iuſſerunt Themiſonem obturare os eorum,& excludere
uocem falſi & erratici ſpiritus. Quod & ita factum eſt. Et iterũ coarguens
falſam fuiſſe Maximillæ prophetiam,quæ bella quàm plurima imminere
prædixerat,his utitur uerbis: Et quomodo nõ eius mendacium euiden-
ter arguitur? Tredecim nãq; iam exacti ſunt anni uſq; ad præſentẽ diem,
ex quo mortua eſt mulier iſta, & nuſq; prorſum,uel priuatim, uel publice
bellum aliquod exortum eſt. Sed & Chriſtianis per dei miſericordiam pax
iugis & firma perdurat. Sed & in tertio libro,de his qui ſe iactabant,qd
multi martyres ex eorum hæreſi extitiſſent,hæc dicit: Cum (inquit) in
omnibus quæ ſupra diximus conuicti,nihil reſpondere potuerint,ad mar
tyres confugiunt,dicentes,multos ſe habere martyres,& hoc eſſe indicium,
quod uerus ſit apud eos propheticus ſpiritus. Quid ergo? Quia multi
alij hæretici plurimos martyres habent,ideo adquieſcendum eſt eis, quod
B etiam ueritas apud ipſos ſit? Nam primi,qui dicũtur Marcioniſtæ,habent
plures martyres. Sed quæ eſſe poterit apud eos martyrij ueritas,ubi CHRI
STI ueritas non eſt? Et poſt aliquanta iterum ſubiungit: Deniq; & ſancti
martyres,qui pro uera fide martyrium ducũt, cum de eccleſia procedentes
ad paſſionem ducuntur, ſi qui fortè inuenti fuerint de hæreſi Phrygum,
ſecernunt ſe ab eis,& reſpuunt eorum ſocietatem:nec ullo genere,cum iam
martyrij palmam teneãt, ſpiritui Montani & Maximillæ adquieſcendum
putant,ſicut & noſtris temporibus apud Apamiam,quæ eſt ſupra Mean-
drum poſita,geſtum ſcimus à Gaio & Alexandro, qui de Eumenia mar-
tyres extiterunt.

Cap. XVII. Miltiades aduerſus Montanum.

IN eodem autem opere meminit & Miltiadæ ſcriptoris,tanquam qui &
ipſe librum aduerſum hæreſim ſupradictam cõſcripſerit. Deniq; & inſe
rit ex eius dictis ſuo operi hæc uerba: Neq; enim credendum eſt (inquit)
in exceſſu mentis,id eſt, per amentiã prophetari,quod eſt proprie pſeudo-
prophetarum. Vbi enim quis amens efficitur,iuſti rectiq; eſſe non poteſt
tenax. Qui ſine dubio initium ſumunt ex imperitia,ad finem uero deuol-
uuntur amentiæ,ſicut ſupra diximus. Hoc autem modo neque in ueteri
teſtamento quenq;,neq; in nouo per dei ſpiritum extitiſſe prophetam po
terũt demõſtrare:quia neq; Agabus,neq; Iudas,neq; Silas,neq; quatuor *Prophetæ noui teſtamenti.*
filiæ Philippi,neq; Ammia quæ in Philadelphiæ eccleſia ꝓphetauit, neq;
Quadratus,

C Quadratus,neq; alius quiſq; ex numero ipſorũ hoc modo dinoſcitur prophetaſſe.Et poſt pauca iterum ſubiungit & dicit: Si enim poſt Quadratum & Ammiam Philadelphinã (ut aiunt)mulieres iſtæ Montani ſucceſſerunt in propheticam gratiam,& ſicut confirmabant uniuerſæ eccleſiæ, datæ ſunt ad prophetandũ uſq; ad aduentũ domini,decipitur eorum confirmatio. Quartũdecimũ etenim iam penè habet annũ,ex quo defuncta eſt Maximilla.Hæc ex ſupradicti uiri commentarijs.Ipſe uero de quo indicat Miltiades,etiam alia nobis proprij operis non contemnenda monimenta dereliquit. Scripſit nãq; & aduerſum gentes librum, & aduerſum Iudæos alium,& ad principes Romani regni Apologeticum pro fide noſtra. Scripſit & aduerſum Cataphrygas hæreticos.

Liber aduerſum gentes. Aduerſum Iudæos. Apologeticus pro religione Chriſtiana.

Ca.XVIII. Apollonius ad uerſus Montanum.

SEd & Apollonius quidam eccleſiaſticus nihilominus ſcriptor,libellum aduerſum eos ædidit,in quo ſatis uigilanter prophetias ipſorum falſas eſſe conuincit,& ſingula in eis uerba coarguit, ſimul & uitam moresq; eorũ qui autores hæreſeos extiterunt,exponit per hæc uerba: Sed uideamus (inquit) quis eſt hic nouus magiſter,& primo nobis doctrinã eius ſecundũ domini ſententiã,actus ipſius & opera commendent. Hic eſt qui docuit nuptias ſolui,& qui ieiuniorũ leges primus impoſuit,qui Pepuzã & Thymiũ oppida Phrygiæ Hieruſalem nominauit,atq; in hæc omnes cõgregandos decernit:qui exactores pecuniæ ſtatuit,qui ſub nomine oblationũ munera D artificioſius accepit,qui ſalaria præſtat prædicantibus uerbum ſuum,ut per hæc inuitati,enixius doctrinæ eius operam præbeant. Hæc de Montano. De mulieribus uero eius poſt aliquanta ita ſcribit: Oſtendimus autem primo omnium has prophetiſſas,ex quo ſpiritu repletæ ſunt uiros ſuos reliquiſſe.Quomodo ergo mentiũtur Priſcam uirginẽ fuiſſe. Et poſt aliquanta iterũ dicit:Non tibi uidetur quod omnis ſcriptura prohibet prophetam munera accipere,uel pecunias? Si ergo uideam propheten accepiſſe aurum & argentũ,& ueſtes precioſas, quomodo eum propheten putem? Et iterũ poſt aliquanta ſubijcit,dicens:Sed & Themiſus,qui apud eos nomine tantum cõfeſſionis inflatus eſt,ueræ autẽ confeſſionis fructibus caret, quoniã quidem per multam pecuniam uincula depoſuit, quẽ oportebat utiq; humiliter ſe agere: Hic arrogantia elatus, Apoſtolicæ ſibi aliquid autoritatis aſſumens, epiſtolam ad omnes eccleſias ſcribit , in qua docere conatur eos,qui multò rectius quàm ipſe credebant: & cohortatur omnes ad nouas uerborum adinuentiones accõmodare aurem ſuam.Blaſphemat autẽ dominum & Apoſtolos eius,& ſanctam eccleſiam. Sed & de alijs quibuſdam,qui apud eos ut martyres honorãtur,ita ſcribit: Verũ ne in pluribus immoremur,dicite nobis de Alexandro, qui ſemetipſum martyrem dicit, quem conuiuam habet hæc prophetiſſa,quem adorat ut deum:nónne hic pro latrocinijs alijſq; nepharijs actibus reus extitit? Non nos dicimus, ſed

Leges ieiuniorũ à Mõtano.

Priſca.

Themiſus.

Alexander factionis Montanicæ.

A Acta hæc publica cõtinent.Quis ergo eorũ cui donat peccata? prophetiſſa ignoſcit martyri latrocinia, an martyr ignoſcit prophetiſſæ rapacitatis & auaritiæ crimina? Cum enim dominus dixerit:Nolite habere aurum,neq; pecuniam,neq; duas tunicas:iſti in omnibus cõtraria gerunt,adquirẽtes & congregantes ea,quæ dominus etiam habentes iuſſit abijcere. Probamus nanq; eos, qui apud ipſos uel prophetæ,uel martyres nominantur,nõ ſolum à diuitibus,ſed etiam à pauperibus,pupillis, ac uiduis pecunias congregare.Aut ſi habent confidentiam,adſint,& pro his habeant nobiſcum diſceptationem,ut ſi cõuicti fuerint,uel de cætero deſinant talibus ſe impli care cõmercijs. Oportet enim ex fructibus, uel agnoſci, uel etiam probari prophetã,ſicut & dominus dixit:Quia arbor ex fructibus cognoſcitur, & propheta uerus probatur ex fructibus. Vt autem de Alexandro certius cognoſcatur,ſciendum eſt quia iudicatus eſt apud Aemilium Frontinũ Proconſulem Epheſi,non propter nomen CHRISTI, ſed propter quædã latrocinia.Nam à CHRISTI nomine iam apoſtata extiterat. Sed poſt hæc ut fideles quidam fratres,qui per illud tempus apud iudicẽ aliquid poterant, pro ipſo intercederent,ſimulauit ſe propter nomen domini laborare,& per hoc dimittitur.Nec tamen in eccleſia patriæ ſuæ receptus eſt,ubi latro eſſe ab omnibus noſcebatur. Quod ſi quis fortè minus his quæ dicimus,adcõmodandam exiſtimat fidem,in archiuis publicis apud Epheſum geſta ser B uantur.Quæ tamen ibi ſeruari,hi optimi prophetæ qui ei famulãtur,ignorant.Qui utiq; cum in his cõuincitur, ſine dubio & prophetarum ignorantia cum ipſo pariter redarguitur. Hæc & multa alia in eo ſimilia poſſumus edocere. Aut ſi confidunt , in cominus ueniant, excipiant intentiones noſtras,& exuant ſe ab his, ſi putant ſe horum poſſe effugere conſcientiam. Item poſt pauca de ipſis prophetis iſta ſubiungit: Quod ſi negant ſe prophetæ ipſorũ munera accepiſſe,ſtatuant hoc ut,ſi conuicti fuerint,prophetas ſe eſſe ultra non ſimulent, & mille deferam probamenta. Verũtamen neceſſarium puto, etiam reliquos horum prophetarũ fructus proba ri. Dicite mihi uos ó prophetiſſæ,uultus prophetantis candoribus & rubo ribus aliquãdo fucatur? prophetiſſa ſtybijs tingitur? prophetiſſa ornamentis utitur & ornatibus delectatur? deinde propheta ad tabulam & ad teſſeras ludit? propheta pecuniã ſuam ad uſurã dat? Dicant,ſi licet hæc facere prophetis? Ego autẽ uniuerſa hæc eis probabo. Hæc & multa alia idem Apollonius ad cõfutãdos eos,ſatis probabiliter & cõſtanter intexuit,deſignans etiã hoc,quod quadrageſimus iſte quo hæc ſcribebat,ageret annus, ex quo Montanus falſæ huius uaticinationis initiũ dederit. Refert etiã de quodã Zotico,quod apud Pepuzam cũ prophetare ſe Maximilla ſimularet,repente ingreſſus cœpit imperare ſpiritui qui in ipſa loquebatur,ita ut eũ penitus cohiberet,ſed obſtiterunt hi qui eis adulabãtur. Meminit autẽ

Aemilius Frõtinus Proconſul Aſiæ.

Zoticus prohibuit ſpiritũ Maximillæ prophetantis. Hic paulò poſt Sothas appellatur.

C & Thraſeæ cuiuſdam martyris, qui quaſi ex traditione priorũ ſe accepiſſe
Thraſeas. *Apoſtoli xij. annis Hieroſolymis.*
aſſeruit, Saluatorem præcepiſſe Apoſtolis ſuis, ut ne ante duodecimũ annum ab Hieroſolymis diſcederẽt. Refert præterea & apud Epheſum mortuos à Iohanne ſuſcitatos, & alia quàm plurima. Ex quibus omnibus uehementer ſupradicta hæreſis confutatur. Hæc Apollonius.

Cap. XIX. *Serapion epiſcopus Antiochenus.*
SErapion autẽ qui poſt Maximinũ epiſcopus apud Antiochiam fuit, in epiſtola ſua quam ad Caricum & Ponticum ſcribit, de hac ipſa hæreſi poſt aliquanta hæc dicit: Vt autẽ etiam hoc ſciatis, quod iſta quæ nunc noua prophetia, uel potius execratio noua proceſſit, ab omni fraternitate quæ in uniuerſo mundo eſt, reſpuitur & refutatur, tranſmiſi uobis Claudij Apollinaris Hierapolitanæ Aſiæ prouinciæ epiſcopi literas, qbus de his plenius inſtruamini. In hac autem ipſa Serapionis epiſtola, etiam ſubſcriptiones quorundã epiſcoporum & martyrum cõtinentur. Ex quibus unus hoc modo ſubſcribit: Aurelius Cyrin⁹ martyr, opto uos bene ualere. Alius quoq; hoc modo: Aurelius Publius, Iulius Adelbeltho Colonia Thraciæ epiſcopus: Viuit deus in cœlis, quia beatus Sothas qui eſt in Anchialo, uoluit dæmonem Priſcillæ eiicere, ſed adulatores eius non permiſerunt. Sed & multorum ſimul epiſcoporum eadem declarantium ſubſcriptiones, ſupradictis literis inhærebant. Verum de his ſatis dictum.

Talogi Hieronymiani interpres habet, πρὸς καεῖνον μολ πόνλιον, id eſt, ad Carinũ & Pontiũ. *Sed & Serapion ipſe σρα πίωμ illi uocatur.* *Sothas.*

Cap. XX.
D PEr idem tempus in urbe Roma, diuerſis nihilominus nouitatibus, per nõnullos regula traditionis eccleſiaſticæ uexabatur, pro qbus Irenæus ad diuerſos ſcripta prorogauit. Extat igit̃ unus eius libellus qui ſupſcribit̃:
Irenæi uoluimina. *Ad Blaſtũ de ſchiſmate.* *Ad Florinum de monarchia.*
Ad Blaſtum de ſchiſmate. Alius
Ad Florinum de monarchia. Et
Quod non ſit deus malorum creator.
Hoc enim ſupradictus uidebatur aſſerere, qui tamen poſtea in errores deuolutus eſt Valentini. Scribit autem idem Irenæus &
De Ogdoade librũ. In quo ſignificat cõſecutum ſe eſſe quoſdam ex ſucceſſoribus Apoſtolorum. Cuius libelli ſubſcriptionem ſatis eleganter affixam, his inſerere dignum duxi: Adiuro te (inquit) qui tranſcripſeris librum hunc per dominũ noſtrum IESVM CHRISTVM, & aduentũ eius in gloria, cum ueniet iudicare uiuos & mortuos, ut conferas hæc quæ ſcripſis, & emendes diligẽter ad exemplaria, de quibus tranſcripſeris, ad fidẽ, & ut ſacramentum adiurationis huius ſimiliter tranſcribas, & inſeras his quæ tranſcripſiſti. Hæc autem utiliter ab illo dicta inſerere operi noſtro neceſſarium credidi, quo per hæc diligens efficiatur omnis qui hoc uel legere, uel deſcribere dignum duxerit, ſciens exemplum diligentiæ à ſanctis uiris & inluſtribus traditum. Verum in his quæ ad Florinum ſcripſiſſe Irenæum ſupra diximus, facit Polycarpi mentionem, cum quo ſe etiam cõuerſatum eſſe deſignat per hæc uerba: Hæc (inquit) dogmata Florine quæ aſſeris,

Obteſtatio Irenæi quam præfixit diuus Hieronymus Chronicis Euſebij à ſe uerſis:

A aſſeris, confidenter dico, quia non ſunt ſanæ ſententiæ. Hæc dogmata non ſunt cõſona eccleſiaſticæ fidei. Hæc dogmata, ne illi quidem qui de eccleſia pulſi ſunt hæretici, potuerunt aliquando cõmentari. Hæc dogmata impietatẽ docent. Hæc dogmata ſancti illi preſbyteri qui ante nos fuerũt, nunc̃ protulẽre, illi, qui & Apoſtolos uiderant, quos & tu noſti. Vidi em̃ te, dum adhuc puer eſſem, in Aſia apud Polycarpum, tunc quidem prædare agentem, dum adhuc eſſes intra palatium, & ſtudentẽ placere Polycarpo. Multò enim magis mihi illius temporis rerũ geſtarũ inhæret memoria, quàm præſentis: quia hæc quæ à pueris diſcimus, cũ anima ipſa coaleſcunt, & adhærẽt ei. Vnde etiam locum ipſum tibi dicere poſſum, in quo ſedens diſputabat beatus Polycarpus, & inceſſum illius & uultũ, ac totius uitæ modũ, & ipſius quoq; corporis habitũ. Sed & diſputationes quas habebat ad populum, & conuerſationẽ quæ fuerat ei cum Iohanne: quomodo narrare ſolitus erat, uel cæterorum qui ipſum dominum uiderant: & quomodo recordabatur omnia, ac recenſebat uerba quæ dicta à domino, ab illis audierat: & de uirtutibus eius ac doctrina. Et tamen omnia hæc cũ ſcripturis conſona proferebat. quæ tunc ego pro miſericordia dei, quam mihi donare dignatus eſt, attentius & ſtudioſius audiens deſcribebam, non in chartis, ſed in corde meo: quæc̃ per gratiam dei fideliter cuſtodio, & mecum ipſe ſine intermiſſione quodãmodo rumino. Deum ergo teſtor, & in conſpectu ipſius tibi affirmo, quia ſi quid tale audiſſet beatus & Apoſtolicus uir Polycarpus, exclamaſſet ſtatim, & aures ſuas obturaſſet, ac ſicut moris erat ei, dixiſſet: Deus bone, in quæ tempora me reſeruaſti ut hæc audiam? Nónne etiam ipſum cõtinuò locum fugiſſet, in quo ſedens uel ſtans huiuſcemodi uerba audiſſet? Sed & ex epiſtolis eius quas ſcripſit uel ad uicinas eccleſias, uel ad aliquos ex fratribus, cõmonens & confirmans eos, & cohortans ad fidem, poteſt ſententia eius euidenter agnoſci. Hæc Irenæus.

Ireneus uidit & audiuit Polycarpum. *De Polycarpo auditore Ioh. Apoſtoli.* *Verba Polycarpi, quibus ſolebat uti.* *Deus bone, in quæ tempora me reſeruaſti ut hæc audiã.*

Cap. XXI.
VErum ea tempeſtate Commodo Romani regni apicem gubernante, pax eccleſijs per omnẽ terrã propagabatur, & ſermo domini ex omni genere hominũ ad agnitionẽ & pietatem dei ſummi animas congregabat. Deniq; & in urbe Roma multos ex illis inluſtribus & prædiuitibus uiris, cũ liberis & coniugibus ac propinquis, atq; omni pariter familia ſociauit ad fidem. Sed hoc non æquis oculis ille antiquus humanæ ſalutis hoſtis aſpexit. Continuò deniq; aggreditur uarijs noſtros machinis impugnare. Primo in urbe Roma Apollonium quendam, uirum in fide noſtra & in omnibus philoſophiæ eruditionibus inluſtrem, ad iudiciũ pertrahit, accuſatore ei ſuſcitato quodam infeliciſſimo & deſperatæ ſalutis homine. Quic̃, quoniam lex quæ oblatos puniri iuſſerat Chriſtianos, in delatorem prius animaduertendum cenſebat, à Perennio iudice, ut eius crura cõminuerentur, ſententiam prius excepit. Tum deinde exhortatur beatus Apollonius

Apollonius uir illuſtris, Chriſtianiſmi accuſatur. *Perennius iudex.*

C martyr,ut defensionem pro fide sua,quam audiente Senatu atq; omni po
pulo,luculenter & splendide habuerat,æderet scriptam. Et post hæc secun/
dum Senatusc̃ultum capite plexus est.Ita nanq; à prioribus lex iniquissi
mè promulgata censebat.

Cap.XXII. Victor Romæ Demetrius Alexandriæ. Serapion Antiochiæ. Theophilus Cæsareæ. Narcissus Hierosolymis. Bacchylus Corinthi. Polycrates Ephesi.

IGitur sub eiusdem Cõmodi principatu,Eleuthero in urbe Roma trede
cim annos sacerdotio functo, Victor succedit.Sed & Iuliano apud Ale/
xandriam post decem annos defuncto,Demetrius substituitur.Apud An
tiochiam quoq; octauus ab Apostolis episcopus cõstituitur Serapion, de
quo & in superioribus memorauimus. Tunc apud Cæsaream Palæstinæ
Theophilus,& Narcissus in Hierosolymis ecclesias procurabant:apud Co
rinthum uero Bacchylus,& apud Ephesum Polycrates, nobiles in episco/
pis habebantur.Sed & multi in alijs locis referũtur per idem tempus egre
gij sacerdotes. Nos tamẽ eorum facimus mentionem, quorum & fidem &
scientiam ex proprij operis indicijs possumus habere compertam.

Ca.XXIII. De Pascha, Asiaticorum sententia.

QVibus ea tempestate ecclesijs præsidentibus,in prouincijs Asiæ quæ/
stio nõ minima exoritur,uelut ex antiqua eorũ obseruatione descen
dens,quod quartadecima luna putarent omnimodo genere Pascha obser
uandũ,quãdo scilicet Iudæis agnus præcipitur immolari,ueluti necessario
confirmantes, quacunq; die septimanæ quartadecima luna uenisset, solui
debere ieiuniũ,cum talis consuetudo in nullis prorsus alijs unquam obser/
D uata fuisset ecclesijs. Ob quam causam cõuentus episcoporum & Concilia
per singulas quasq; prouincias cõuocantur,prorogatisq; ad se inuicem epi
stolis,de singulis quisq; locis unum omnes ecclesiasticum dogma confir/

Definitio ecclesiæ de Pascha.

mant:Ne liceat aliquando,nisi in die dominica, in qua dominus resurrexit
à mortuis, dominicum Paschæ celebrare mysterium,& in hac sola soluen/

Concilium Cæsariense.

dum esse Paschale ieiuniũ.Extat deniq; usq; in hodiernum,Concilij apud
Cæsaream Palæstinæ habiti decretũ, in quo primus est Theophilus ipsi/

Concilium Romanum. Gallicanum. Achaicum.

us Cæsareæ episcopus,& Narcissus Hierosolymorum sacerdos.Habetur &
in urbis Romæ Cõcilio simile aliud decretum,cui præfuisse Victor episco
pus indicatur,& Ponti prouinciæ Palmeas. Gallorũ quoq; sacerdotalis cõ
uentus extat,Irenæum præsulẽ scribens:Achaiæ uero,Bacchylũ Corinthio
rum ecclesiæ episcopum. Qui omnes diuersis è locis,unam eandemq; iudi
cij sui sententiam protulère.

ca.XXIIII Polycratis episcopi Ephesini epistola, ad Victorẽ Põt. Ro. de Pascha.

SEd episcopi regionis Asianæ,seruandam magis à ueteribus sibi tradi/
tam consuetudinem confirmabant.In quibus Polycrates,qui in eis pri
matum agere uidebatur, ad Victorem episcopum Romanæ ecclesiæ scri/
bens,morẽ traditionis antiquæ ad se usq; delatũ,per hæc uerba designat.

Nos ergo (inquit) intemeratum Paschæ colimus diem,neq; addentes,
neq; auferentes aliquid. Etenim magna quædam luminaria apud Asiam
dormierunt,summi & electi uiri,quos dominus susc̃itabit in aduentu suo,
cum

A cum ueniet de cœlis in gloria,& requiret omnes sanctos suos:in quibus est
Philippus Euãgelista,qui dormiuit apud Hierapolim:sed & duæ filiæ eius, *Philippus Apostolus.*
quæ uirgines senuerunt, & alia eius filia spiritu sancto repleta, quæ apud *Filiæ Philippi.*
Ephesum dormiuit:nec non & Iohannes, qui supra pectus domini recu/
buit,qui fuit summus sacerdos, & pontificale πέταλον gessit martyr & do/
ctor ecclesiæ,qui & ipse apud Ephesum dormiuit,Polycarpus quoq; apud *Hunc totum locum Hieronymus hinc transtulit in catalogum suum,quem lege collationis gratia,in Polycrate.*
Smyrnam & episcopus & martyr,similiter & Thraseas episcopus apud Eu
meniam,sed apud Smyrnam martyrio consummatus. Quid autẽ dicam
etiam Sagaren nihilo minus sacerdotem & martyrem,qui apud Laodiciã
requiescit in pace? sed & Papyrium, & Macarium,& Melitonẽ propter re/
gnum dei & eunuchum,& spiritu sancto repletum,qui iacet in ciuitate Sar
densiũ,expectans aduentum domini de cœlis, ut resurgat à mortuis? Isti
ergo omnes diem Paschæ in quartadecima die mensis obseruauerũt,secun
dum euangelium,nihil omnino extrinsecus agentes,sed fidei regulam per *Fortasse in Græco erat, παπύριον τὸν μακάριον, id est, Papyrium beatum,sicut Hieronymus reddidit, Ruffinus Macarium uiri nomen proprium putauit,parũ attentus.*
omnia conseruantes. Sed & ego omniũ uestrum minimus Polycrates, se/
cundum traditionem parentum meorũ obseruo,eorum duntaxat,quos &
ab initio secutus sum.Septem nanq; ex parentibus meis per ordinem fue/
runt episcopi,ego octauus,qui omnes ita obseruauerũt hunc diem,ut cõue
niret cum illo,quo fermentum Iudæorũ populus aufert. Vnde fratres cha/
rissimi,sexaginta & quinq; annos ætatis gerens in nomine domini , multo
B rum quoq; orbis terræ episcoporũ noticiam plenissimè habens, & sanctis
scripturis intendens,non perturbabor ex his quæ ad terrorem proferũtur, *Polycratis maiores,episcopi.*
quia & maiores mei dixerunt: Obtemperare oportet deo magis quàm ho
minibus.Et post pauca,de his qui secum aderant episcopis,ista subiungit:

Poteram autem etiam præsentium episcoporũ facere mentionem,quos
ipsi petistis ut euocarem,sicut & feci. Quorũ nomina si scribam, nimia mul
titudo est.qui omnes scientes paruitatem meam, consensu suo confirmant
quæ scribimus,certi quod non inaniter canos attulimus, sed in disciplina
CHRISTI semper conuersati sumus. Sed ad hæc Victor Romanæ ec/ *Victor Pont. Ro. Asiæ & uicinarum prouinciarum ecclesias cõmuniõe Christianorum priuat.*
clesiæ episcopus,pertinacius agens,passim totius Asiæ,ac uicinarũ prouin
ciarũ ecclesias à cõmunionis societate abscindere nititur, tanq; in hæresim
declinantes:& literas mittit,quibus omnes simul absq; discretione ab eccle
siastico fœdere segregaret.Sed hoc non omnibus placebat episcopis, quin
potius & è cõtrario scribentes ei,iubebant,ut magis quæ pacis sunt ageret,
& concordiæ atq; unanimitati studeret. Deniq; extant etiam ipsorũ literæ,
quibus asperius obiurgãt Victorẽ,uelut inutiliter ecclesiæ cõmodis cõsulen
tem.Nã & Irenæus,cũ cæteris quibus præerat Galliarũ episcopis,scribens, *Victorem Pont. Ro. Irenæus arguit.*
confirmat quidẽ,ut in dominica die resurrectionis domini mysterium cele
bretur. Victorem tamen arguit,quod non recte fecerit,abcidere à corporis
unitate tot & tantas ecclesias dei,quæ morem sibi antiquitus traditum cu/

C ſtodirent. Sed & de multis alijs commonet per hæc uerba: Non ſolum (inquit) de die Paſchæ agitur cõtrouerſia, ſed & de ipſa ſpecie ieiuniorum.

Controuerſia de ieiunio.

Quidam enim putant uno tantum die obſeruari debere ieiunium, alij duobus, alij uero pluribus, nonnulli etiam quadraginta, ita ut horas diurnas nocturnasq; computantes, diem ſtatuant. Quæ uarietas obſeruantiæ non nunc primum, neq; noſtris temporibus cœpit, ſed multò ante nos, ex illis (ut opinor) qui non ſimpliciter quod ab initio traditum eſt tenentes, in alium morem, uel per negligentiam, uel per imperitiam poſtmodum decidêre. Et tamẽ nihilominus omnes iſti etiam cum in obſeruantia uariarent inter ſemetipſos, & pacifici fuerunt ſemper nobiſcum, & ſunt: nec diſſonantia ieiunij, fidei conſonantiã rupit. Poſt hæc inſerit etiam hiſtoriam quandam, quæ pro ſui opportunitate nec à nobis debet omitti. Deniq; ait: Et illi omnes ante Soteren preſbyteri, qui eccleſiæ (cui tu nunc præes) ſacerdotium tenuerunt, Anicetum dico & Pium, Hyginumq; & Teleſphorum & Xyſtum, neq; ipſi ita tenuerunt, neq; hi qui cum ipſis erant: & tamen cum ipſi ita non obſeruarent, pacem ſemper habuerunt cum illis eccleſijs, quæ hunc obſeruantiæ morem tenebant: cum utiq; & ipſis contrariũ uideretur, quod non etiam cæteri ſimiliter obſeruarent. Nunq; tamen ob hoc repulſi ſunt ab eccleſiæ ſocietate, aut uenientes ab illis partibus non ſunt ſuſcepti:

Attende.

D imò potius & omnes preſbyteri qui fuerũt ante te, omnibus ſemper qui nõ ita obſeruabant preſbyteris eccleſiarũ, euchariſtiam ſolenniter tranſmittebant. Beatus autem Polycarpus cum ad urbem Romam ueniſſet ſub Aniceto, cumq; de alijs nõnullis parum quid habuiſſent inter ſe, ſtatim tamen coiſſent in pace, de hac quæſtione ita egerunt, ut nõ unuſquiſq; ſententiam ſuam obſtinata contentione defenderet. Neq; enim aut Anicetus Polycarpo ſuadere poterat, ut non obſeruaret ea, quæ nouerat Iohannem diſcipulum domini noſtri, uel cæteros Apoſtolos, cũ quibus ſemper fuerat, obſeruaſſe: neq; rurſum Polycarpus Anicetum perſuaſit ea deſerere, quæ ille diceba à ſe maiorum more ſeruari. Cumq; hæc ita inter ſe habuiſſent, cõmunicarunt ſibi inuicem, ita ut concederet Anicetus Polycarpo, etiam ſacerdotali miniſterio, honoris duntaxat cõtemplatione, perfungi: & ita ab inuicem plena fide, pace integra, & firma charitate diſcedunt, ut omnes eccleſiæ ſiue quæ ita de Paſcha, ſiue quæ nõ ita obſeruarent, inter ſe tamen concordiam cuſtodirent. Hæc Irenæus, agens nominis ſui opus, pacem uidelicet, dei eccleſijs concilians, ſcribit. Et non ſolum Victori, ſed & diuerſis eccleſiarum rectoribus ſimiliter per epiſtolas aſſerit, quod nulla pro hac quæſtione in eccleſijs dei diſſenſio debeat oboriri.

Ex hoc Irenæi loco apparet, quod ſi epiſcopus aliquis Romam uenijſſet, Põt. Ro. euchariſtiã hoſpiti ſolẽniter tranſmittebat. Id fortè etiam à cæteris fiebat epiſcopis, haud dubie ex Apoſtolica conſuetudine deſumptum. Itaq; quoniã euchariſtia commũnionis eſt ſacramentũ, recte colligit Irenæus non fuiſſe hæreticos indicatos, quibus euchariſtia fuerit tranſmiſſa. Porrò nomine preſbyteri intelligit epiſcopum.

Polycarpus epiſcopali miniſterio Romæ perfunctus eſt, ſic uolente Aniceto.

Nam ἐπισκοπὴν Græcis pacẽ ſignificat. Vnde deductum eſt Irenæi nomen.

Cap. XXV: *Conuentus epiſcoporum in Palæſtina.*

APud Palæſtinam quoq; cõueniẽtes in unũ ſacerdotes dei, Narciſſus Hieroſolymorũ & Theophilus, de quibus iam ſupra diximus, ſed & cum ipſis Caſſius Tyrius, & Clarus de Ptolemaide, & cæteri permulti pariter

riter congregati, cum de hac quæſtione ageretur, quid etiã apud ipſos Apo

A ſtolica traditio contineret, circa finem decreti, quod in concilio eorum ſtatutum eſt, hoc modo indicãt: Epiſtolæ (aiunt) noſtræ exemplaria per omnes eccleſias tranſmittantur, uti ne rei efficiamur animarum, quæ diuerſis erroribus immerguntur. Deſignamus igitur uobis, quia & apud Alexandriam eadem qua apud nos die, Paſchæ ſolennitas geritur: quia & ipſorũ nobis literæ deferuntur, & ipſi noſtra ſcripta ſuſcipiunt, ut pariter & conſonanter diem feſtum celebremus. Hactenus de ſupradicta quæſtione ex his quæ in ueterum ſcriptis haberi repperimus.

Palæſtini ſequuntur eccleſiam Alexandrinam.

EXtat autem adhuc Irenæi, præter eos quos ſupra memorauimus libellos, etiam aliud uolumen egregium aduerſum gentes, quod De diſciplina adtitulauit, ad Marcianum quendam ſcribens. Sed & Dialogi de diuerſis. In quibus teſtimonia de epiſtola ad Hebræos ponit plurima, & de Sapientia, quæ dicitur Salomonis. Hæc ſunt quæ ad noſtrã noticiam etiam de Irenæi opuſculis peruenerunt.

Ca. XXVI

Dialogi Irenæi.

COmmodus autem tredecim annis imperio gubernato, Pertinaci poſt ſe regnum reliquit. Quo ſex ſolis menſibus retento, idem Pertinax diem obijt, & Seuerus poſt hunc ſuſcepit principatum. Cuius temporibus

ca. XXVII

Pertinax Cæſ.

Seuerus Cæſ.

B plurimi eccleſiaſtici uiri nobiles, & ſtilo illuſtres extiterunt, ſicut ex eorum monimentis agnoſcimus.

EX quibus eſt Heraclitus, qui in Apoſtolum cõmentatus eſt, & Maximinus, qui de famoſiſſima omniũ hæreticorum diſſeruit quæſtione, qua ſemper inquirit, Vnde ſint mala, uel unde malicia: & quod materia facta ſit, & nõ infecta. Sed & Candidus, qui in Hexaemeron, id eſt, de principio Geneſis ſcribit. Appius quoq; de eiſdem ſimiliter cõmentatur. Sextus etiã, qui de reſurrectione diſſeruit, & de cæteris nõnullis. Arabianus quoq; & alij innumeri, quos longum eſt uel enumerare, uel etiam pro aliquo inluſtri unũquenq; dictorum ſuorum indicio deſignare. Plurimi tamen ipſorũ exortas temporibus ſuis hæreticorum perfidias confutantes, fidem rectam & Apoſtolicam monimentis ſuorum uoluminum mandauêre, ut Artemonis illius hæreſeos autoris, quam poſtmodum Paulus Samoſatenus noſtris iam penè temporibus inſtaurare conatus eſt, de qua dignum eſt, quæ uel qualis ſit, hiſtoria comprehendere. Hæc hæreſis purum hominẽ, id eſt, abſq; deo fuiſſe ſaluatorem confirmat, idq; antiquitus ab ipſis etiam Apoſtolis traditum eſſe mentitur. Aduerſum quos unus ex his, quos ſupra memorauimus, eccleſiaſticus ſcriptor, ita reſpondit: Aiunt (inquit) etiam ipſos Apoſtolos ita uel ſuſcepiſſe, uel cæteris tradidiſſe, ſicut nunc ipſi aſſerunt, & hanc ueritatẽ prædicationis eſſe ſeruatam uſq; ad Victoris tempora. Et quomodo ſucceſſores eorum ſcribentes aduerſum gentiles, uel aduerſum hæreticos, id eſt, Iuſtinus, & Miltiades, & Tatianus, & Clemens, & alij

ca. XXVIII.

Heraclitus.

Maximinus.

Candidus.

Appius.

Sextus.

Arabianus.

Artemonis hæreſis.

Paulus Samoſatenus inſtaurator eiuſdẽ.

C quàm plurimi,de deitate CHRISTI apertissimè disserunt? Irenæi uero & Melitonis,cæterorumq; qui per idem tempus fuerunt uolumina,quis ignorat? quibus deum & hominem simul prædicant CHRISTVM. Sed & psalmi uel cantica,quæ à fratribus fidelibus ab initio scripta sunt,uerbũ dei esse CHRISTVM,& deum tota hymnorũ suorum laude concelebrant. Quomodo ergo tot seculis fidem prædicatam isti asserunt,quod à Victoris temporibus exordium sumpserit? Quomodo autẽ Victori de hoc calumniã faciunt,qui sciant Victorem, Theodotum Coriariũ,qui princeps & pater extiterat impietatis ipsorum,è communione ecclesiæ repulisse,qui primus Romæ ausus est dicere purum hominem fuisse CHRISTVM? Si enim Victor (ut dicunt) ita credebat, quomodo eijciebat de ecclesia Theodotum, blasphemiæ istius inuẽtorem? Sed de Victore hæc cõmemorasse sufficiat. Cui decẽ annis episcopatu functo, Zephyrinus sacerdotij successor extitit, nono principatus Seueri anno. De quo Zephyrino eadẽ scriptura,qua in superioribus usi sumus,talia quædã refert: Igitur cõmonebo uos fratres de his quæ gesta sunt apud nos,quæ si fortè in Sodomis accidissent,etiã illos emendare & corrigere potuissent. Confessor quidam erat apud nos Natalis nomine,nostra adhuc confessus memoria. Hic deceptus aliquando ab Asclepiodoto quodam,& Theodoto collectarijs (qui ambo discipuli erant Theodoti Coriarij,illius, qui primus pro hac stulta assertiõe ab ecclesiæ so
D cietate depulsus est à Victore tunc urbis Romæ episcopo)adquieuit,ut accepto ab eis salario,episcopus illius hæresis nominaretur,certa pactione,id est,centum quinquaginta denarijs menstruæ præstationis. Quicq; Natalis cum se in hoc deceptus locasset, frequenter ammonebatur in somnis à domino, quia misericors deus & dominus noster IESVS CHRISTVS, nolebat martyrem suum, qui sibi in multis passionibus testis extiterat,de ecclesia perdere. Sed cum negligentius susciperet uisiones,primatus amore,& turpis lucri deuictus illecebra, ad ultimũ à sanctis angelis per totam noctem uerberatus, & pœnis grauibus excruciatus,mane consurgens,cilicio se induit,& cinere conspergit. ac multis lachrymis errorem suũ deflens, ante pedes se Zephyrini episcopi prosternit, & uestigijs omniũ,nõ modo clericorum,sed etiam laicorum,multa cum lamentatione prouolutus,in lachrymas & miserationes omnem prouocauit ecclesiam,ut indulgentiã sibi à CHRISTO,cõtinuis & iugibus pro ipso precibus implorarent,ostendẽte simul in conspectu omnium liuores corporis eius & cicatrices,quas pro nominis ipsius cõfessione susceperat. Vix aliquando in cõmunionem ecclesiastici corporis reuocatus est. Sed & post aliquanta idem scriptor adiungit etiã hæc: Scripturas autẽ diuinas absq; ulla timoris dei reuerentia corruperunt:antiquæ uero fidei regulam proteruè & impiè respuunt,ignorantes CHRISTVM,quem idcirco non inuenerunt,quia non rectè quæsierunt. Et in tantum

Theodotus Coriarius ejectus ex ecclesia.

Zephyrinus Pont.Ro.

Natalis professor deceptus ab hæreticis.

Natalis, cõductitius hæretici corum episcopus.

Pœnitendi cõsuendiq; modus apud ueteres.

Artemonitæ scripturas corruperunt.

A in tantum stulticiæ impietatisq; prolapsi sunt,ut si quis eis sermonẽ de scripturis proposuerit,illi è cõtrario proponant, Vtrum hic sermo de quo agitur,coniunctum,aut separatum genus syllogismi faciat: & derelinquentes sanctas dei scripturas,Geometriam tractant. Tanq; qui uere de terra sint, de terra loquũtur: & ideo cum qui desursum est, & de cœlis uenit,ignorãt. Deniq; Euclides apud eos uel maxime in Geometriæ disciplinis uiget.Sed & Aristoteles & Theophrastus ab his in ammiratione habẽtur. Galenus uero à nõnullis eorũ,& adoratur. Quorum artibus & doctrinis,hæreseos suæ impietatẽ nituntur asserere:& deceptionibus hominũ ignorantiũ deũ, simplicitatem diuinarum scripturarum & synceritatẽ fidei subruunt. Sed hæc faciunt,quia nec uicini facti sunt fidei.propterea & diuinas scripturas absq; ullo timore contemerant, & corrumpentes eas emendare se dicunt. Verum ne quis me putet falsa aduersum eos proferre,palàm est omnibus noscere,si quis uult exemplaria eorum accipere,& cum alijs nihilominus eorum exemplarijs conferre, inueniet etiam inter se ipsa multum dissonare: quia unusquisq;,ut sibi uidetur,emendat.Deniq; Asclepiodoti non conueniunt omnino cum Theodoto.tum deinde etiam discipulis eorum,si qui fortè transcripserunt, quod eis uisum est uel addere licuit, uel auferre. & omnibus præferunt se habere emendata,magis autem inquinata exemplaria.Rursum Hermophili exemplaria nõ consonant cum Apollonidis.Sed
B ne ipsa quidẽ sibijpsis cõcordant, si priora cũ posterioribus conferas. Semper enim emẽdant,quibus semper displicet quod emẽdant:& noua quæq; perquirunt,cum eis quæ in usu sunt,uidebuntur aduersa. Quid autẽ temeritatis habeat istud admissum,neq; ipsos arbitror ignorare. Aut enim non credunt diuino spiritu scripturas esse conscriptas, & sunt infideles:aut semetipsos arbitrãtur sapientiores esse spiritu sancto. Et quid aliud indicant per hoc, nisi quia dæmone aguntur? Neq; enim negare possunt factum suum:quandoquidem etiam manus eorum in ipsis exemplaribus teneantur,& nouerint ipsi,quod à magistris suis & doctoribus scripturarum, secundum corruptelæ genus, etiam explanationis susceperint intellectum. Quidam autem ex ipsis nec corrumpere iam scripturas dignati sunt,sed penitus abnegare,legem scilicet & prophetas. & obtentu impiæ huius assertionis,in ultimũ perditionis gurgitem,deuoluti sunt. De quibus hæc sufficiat historijs esse mandata.

Hoc etiam hactenus fecerũt apud nos Theologi Sophisti.

Abnegant legem & prophetas.

EVSEBII PAMPHILI CAESARIENSIS ECCLESIASTICÆ HISTORIÆ LIBRI QUINTI, RUFFINO PRESBYTERO TRALATORE, FINIS.

ELENCHVS CAPI-

TVM SEXTI LIBRI HISTORIAE EC-

clesiasticæ Eusebij Cæsariensis.

De persecutione Seueri. Caput.I
De martyrio Leonidis patris Origenis,& de ipsius Origenis à puero institutione. Cap.II
De eo quod à puero uerbum dei prædicabat. Cap.III
Quanti per ipsum edocti,martyres facti sint. Cap.IIIII
De Potamiana. Cap.V
De eo quod Origenes se castrauit. Cap.VI
De Alexandro & Narcisso. Cap.VII
De episcopis Hierosolymorum. Cap.VIII
De Alexandro. Cap.IX
De Serapione & libris eius. Cap.X
De libris Clementis. Cap.XI
De Heracla. Capix II
Quantum studij fuerit Origeni erga scripturas diuinas. Cap.XIII
De Symmacho interprete. Cap.XIIII
De Ambrosio & studio Origenis. Cap.XV
De episcopis qui tempore Origenis fuerunt. Cap.XVI
De Hippolyti libris. Cap.XVII
Quomodo Origenes presbyter factus sit. Cap.XVIII
Quomodo Heraclas apud Alexandriã susceperit sacerdotium. Cap.XIX
De persecutione Maximini. Cap.XX
De ordinatiõe Fabiani episcopi,& mirabilib⁹ quæ in ea gesta sũt. Ca.XXI
Quanti discipuli fuerint Origenis. Cap.XXII
De Aphricano. Capxxiii
De Beryllo. Cap.XXIIII
De Philippo Imperatore. Cap.XXV
De Dionysio episcopo. Cap.XXVI
De Arabum discessione. Cap.XXVII
De hæresi Elcesaitarum. Cap.XXVIII
De Decio. Cap.XXIX
De passionibus Dionysij. Cap.XXX
De martyribus qui apud Alexandriam passi sunt. Cap.XXXI
De his quæ scribit Dionysius. Cap.XXXII
De Nouato. Cap.XXXIII
De Serapione. Cap.XXXIIII
De his quæ ad Nouatum scribit Dionysius. Cap.XXXV

Eusebij

EVSEBII PAMPHILI

CAESARIENSIS, ECCLESIASTICAE

historiæ liber sextus, Ruffino Aquileiensi interprete.

AT CVM Seuerus quoq; persecutionibus agitaret ecclesias, præclara à militibus CHRISTI pro pietate certamina martyrij gerebãtur, præcipuè tamen apud Alexandriam:quò ex omni Aegypto ac Thebaide,uelut in quoddam stadiũ pietatis,athletæ deducebantur,qui pro suppliciorum mortisq; patientia, consequebantur à deo immortalitatis coronas. *Cap.I. Seuerus Aug. Alexãdria,uelut stadium quoddam pietatis.*

IN quibus & Leonides Origenis pater, pro martyrio CHRISTI capite plexus, teneræ adhuc ætatis supradictum puerum dereliquit. Quicq; qualibus animis ex eo erga diuinæ legis studia uiguerit,non erit importunũ paucis exponere:præcipuè quia & apud quàm plurimos opinio de eo celebertima peruulgata est. Et si quidem uelit quis omnẽ uitam uiri huius literarum tradere monimentis, certum est quia tanta sunt de eo,ac talia, quæ & proprium opus requirant,& ocium. Nos tamen in præsenti, quanta possumus breuitate,inseremus huic operi, etiam quæ ad ipsum spectant,pauca de multis,quæ uel ex ipsius epistolis ad nos usq; seruatis,uel ex aliorum historijs indicata cognouimus. Cuius gesta,si res pateretur,etiam ex ipsis cunabulis digna mihi uidẽtur posteritatis memoria.Decimũ nanq; imperij agebat Seuerus annum,Alexandriæ uero per idem tempus,omnicq; Aegypto præsidebat Lætus, episcopatum in ea post Iulianum Demetrius susceperat,cum supra modum accenso persecutionis incendio,& multis ea tempestate martyrio coronatis, in tantum ardorem capessendi martyrij puerulus tunc adhuc ORIGENES exarserat,ut sponte se periculis ingereret, & alijs in certamine positis,præceps in mediũ rueret,ita ut insectari ipsam mortẽ,& rapere uelle uideretur:quã & adipisci omnimodis potuisset,nisi quod dispensatiõe domini ad utilitatẽ multorũ putat pro totius ecclesiæ ædificatione seruatus per sollicitudinẽ matris,quæ glorioſæ mortis eius desideria impediuit.Quæ cum primo maternis ei obsecrationibus supplicaret, ut sibi consuleret,ut parceret matri, & ille ex his precibus inflammatior ad amorem martyrij redderetur, maximè ex eo, *Cap.II. Leonides pater Origenis, martyr. Seuerus Aug. Lætus præfectus Aegypti. Demetrⁱ⁹ episcopus Alexãdriæ. ORIGENES Origenes auidus martyrij, puer etiãnũ.*

quod

C quod patrem iam teneri cognouiſſet in uinculis,& ipſe properè ſocius effici uinculorum eius ac martyrij feſtinaret,arte quadam materni affectus inhi

Cohibetur pio matris dolo.

betur.Etenim cũ maturare eum uelle,& antelucanũ prorumpere ad agonũ certamina præſenſiſſet,noctu cubiculũ filij dormientis ingreſſa,omnia eius indumenta, quibus procedi ad publicum poterat,furata,ſubtraxit, ut per hoc domi reſidere neceſſitate cogeretur. Ille maternis impeditus dolis,cum nihil aliud agere poſſet,nec tamen mens quieſcere pateretur, audet aliquid

Per epiſtolam animat patrẽ ad martyriũ.

ſupra ætatem: Epiſtolam ſcribit ad patrẽ,ſe quidem maternis artibus detineri,ſed illum tenere debere quod cœpit.Et addit etiã hoc: Vide pater,ne ppter nos aliud aliqd uelis. Hæc ſunt prima puerilia Origenis rudimenta:hic ludus eius infantiæ. Hæc à tenero religionis & pietatis indicia. Talis

Verſatur in ſtudio ſacrarũ literarum.

in eo erga deum coaluit affectus.Hinc iam lectioni ſe cœpit diuinorũ uoluminũ mancipare,& in eruditionibus fidei diuinæ ſemetipſum haud ſegniter exercere:quoniãquidẽ iam & à parente in his imbui cœperat, qui ei ſen

Quo pacto fuerit inſtitutus à patre.

ſim inter ſeculares libros,quibus in prima ætate erudiebatur, etiam noſtrarum ſcripturarum nõnulla interim legenda ſubĳciebat. Tum deinde paulatim etiam præferre hæc ſcholaribus ſtudĳs cõmonebat. Iam inde etiam lectiones exigere per dies ſingulos,& memoriæ cõmendare puerum nõ inuitum, imò potius erga hæc diſcenda promptiorem cogebat:quippe qui legens hæc,non ſolo ſimplici intellectu uideretur eſſe contentus,ſed negocia

D

Ingenium in Origene etiã puero ſe prodit.

patri de ſcripturæ ſenſibus ac quæſtionibus commoueret,inquirens ab eo, quid ſibi uideretur,quod per ſpiritũ ſanctum ſcriptura dicitur inſpirata,uel quid diuini cõſilĳ tegat ſimplicitas iſta uerborum? At ille ſimulabat quidẽ increpare ſe eum,& uetare ultra ætatem aliquid quærere:apud ſemetipſum tamen incredibiliter exultabat,omnipotenti deo gratias referẽs,qui ei talis ſobolis eſſe donauerit patrẽ.Deniq; frequẽter dicitur dormienti puero,religioſus ac ſollicitus ſuperueniens pater operimentum pectoris detraxiſſe,& uelut dei ſpiritu intus incluſo, pectus eius tanq; templum quoddam uenera tus,& demulcens oſculis abſceſſiſſe,beatum ſemetipſum à deo effectum, pro tantæ prolis felicitate gratulatus. Hæc & multa his ſimilia in puerili ætate Origenis extitiſſe memorantur. Vt uero pater eius martyrio cõſummatus eſt,puer ipſe cũ matre uidua & ſex alĳs paruulis fratribus ſeptimũ decimũ agens ætatis annum,in ſumma facultatum penuria derelictus eſt: quoniãquidẽ cenſus paternus, qui uel maximus fuerat,fiſco p proſcriptionem ſociatus eſt. Nec tamen ei defuit omnipotentis dei prouidentia. Ob

Fouetur à quadã matrona.

inſigne nanq; uel literarum,uel religionis ſtudium, à quadam nobili & lo cupletiſſima fœmina familiariter foueri cœpit. Quæ tamen Paulum quen

Paulus Antiochenus.

dam Antiochiæ ortum,antiquæ hæreſeos famoſiſſimũ ſectatorem adoptiuum domui ſuæ illo in tempore habebat. In quo adoleſcentulus Origenes,cum neceſſitatem haberet,apud prædictam fœminã unà degere,documentum

A mentum iam inde à puero fideliſſimæ & catholicæ ſuæ mentis oſtendit. Nam cum ad ſupradictum uirum,uelut ad magiſtrum & ſummi nominis doctorẽ,per dies ſingulos immenſæ multitudines conuenirent,non ſolum hæreticorũ,uerum & ex noſtris multorũ, pro eo quod eruditionis ei ſumma ab omnibus cederetur, nullo tamen pacto,uel pro honoris gratia,uel etiam pro neceſſitate coniunctionis flecti potuit Origenes,cum eo ſaltem

Cum hæretico noluit communicare.

in oratione conſiſtere. Ita ei à prima ætate eccleſiaſticæ regulæ obſeruantia honorabilis fuit,& hæreticorũ ſocietas execrabilis,ſicut ipſe in quodam loco operis ſui ait,quia hæreticorũ execranda doctrina eſt. Nec tamẽ deerat

In bonis literis exercebatur.

ei erga cõmunes literas ſtudium,in quibus pater eum erudiendum tradiderat,ſed exercebatur & in his multò attentius etiam poſt conſummationem patris.In arte nanq; Grãmatica ita fuerat inſtitutus,ut & ad docendũ plenè ſufficeret,& ex hoc ei quæ ad neceſſitatem tranſigendæ domus uidebantur neceſſaria,pararentur.

Grãmaticam, hoc eſt, Oratoriam & Poeticam docuit. Cap. III.

VErum cum præeſſet auditorio,& Grammaticam doceret,ſicut ipſe in quibuſdam ſcriptis ſuis refert,& cũ eccleſiæ apud Alexandriam magiſterĳ deeſſet officium:cumq; omnes deturbati perſecutorum minis & ferocitatibus aufugiſſent, aliquanti gentiliũ conueniebant ad Origenẽ tunc adhuc Grãmaticam docentem,audire ab eo uerbum de noſtra fide ac religione cupientes. Quos ille non ſolum ad fidem de perfidia conuertebat,ue

Profeſſor bonarũ literarũ Origenes.

Conuertit gentiles ad Chriſtum.

B rum etiam perfectæ uitæ inſtitutionibus informabat. Quorũ primus extitit Plutarchus, qui per ipſum conuerſus ad fidem noſtrã,non ſolum perfectæ uitæ inſtituta ſeruauit,uerũ etiam (quæ eſt ſumma beatitudinis)martyrĳ cõſecutus eſt palmã. Secundus cũ hoc fuit Heraclas,& natura Plutarchi

Plutarchus.

Heraclas.

frater,& meritis.Qui cũ ab eo in fide noſtra atq; ſcientia, ſed & uitæ purioris inſtitutionibus ad perfectũ fuiſſet inſtructus,Alexãdrinæ eccleſiæ præeſſe poſt Demetriũ ſubrogatus eſt.Sed ea tempeſtate qua Aquila Alexan

Aquila, Præfectus Aegypti.

driæ atque Aegypto præſidente,perſecutionũ rabies increſcebat,octauum decimum Origenes agebat ætatis annum. Quo in tempore per famoſiſſimum apud omnes, uel incredulos, uel fideles,domi foriſq; nomen eius

Origenis celebritas.

effectum eſt,præcipuè per id,quod ſanctos omnes in confeſſionis uinculis poſitos,non ſolum ſermone & cohortatione perfectæ & ſpiritalis doctrinæ ad martyrium roborabat, uerum etiam multos ſuis officĳs ac miniſterĳs è uinculorum pœnis & ſqualore carceris ſubleuabat. Sæpe denique

Officia eiꝰ erga martyres.

etiam ante tribunalia iudicum,& in ipſis eorum cruciatibus aderat, aduerſus prophanas interrogationes iudicum, affectu eis ac mente compatiens, uultuq; & nutibus, ſi dici poteſt, uelut firmiores eis reſponſiones ſubĳcere geſtiens.Sed & cum ſententiam ſuſcepiſſent,eadem fiducia utebatur, omnibus ſe periculis inferens, nec trepidans perſequutoribus intuentibus, extremis quoque oſculis martyres ſalutare, ita ut nonnunquam

pro hĳs

C pro his etiam impetus in eum gentiliũ fieret, ſed diuina dextera cum ad/
miratione omnium protectus euaderet. Verum nec enumerari facile, nec
referri poteſt, quoties, & quàm crebro, imò per ſingulos penè dies, de quan
tis eum, & qualibus periculis, dum erga prædicationẽ uerbi dei impiger &
promptus eſt, eadem illa diuina dextera conſeruauit: quoties in inſidijs
poſitos, qui eum clam interimerent, effugit. Et in tantũ aduerſum ſe, dum
in dei opus promptus eſt, infidelium concitauit inſaniã, ut turmæ militum
Periclitatur inter ethnicos diſpoſitæ, domum eius, in quã cõmanere uidebatur, obſiderent, nec tamen
eum capere aut tenere potuerint, diuina protectione ſeruatum. Tanta ra/
bies contra eum mentes hominum inceſſerat, pro hoc ſolo, quod plurimos
per eum uidebant ad fidem noſtram ab incredulitate conuerti. Et in tantũ
quotidie aduerſus eum perſecutio cumulabatur, ut tota urbs maxima Ale
xandria eum tegere non poſſet, ſed de domo ad domũ tranſiret, & tamen
undiq; fugaretur, cum poſtea uiderent per loca ſingula multitudines pluri
mas per eum ad fidem dei ſociari. Obtinebat autem hæc, quia non ſolum
in uerbo erat ei perfecta doctrina, uerũ etiam in opere conſummatæ diſci/
Hic eſt, qui quale habet uerbũ, talem habet uitam. plinæ præbebat exẽpla, & dicebatur (ſicut aiunt) de eo, quia hic eſt, qui qua/
le habet uerbũ, talem habet & uitam: & qualem habet uitam, tale habet & *Hoc alterũ: & qualẽ habet uitã, non eſt in antiquo exempl.*
uerbum: quoniam quæ docet, agit: & quæ agit, hæc docet. Manifeſtè autem
& euidenter aderat ei diuina gratia, per quam innumeros ad imitationem
D ſui in fidem dei prouocabat. Vnde & uidens Demetrius epiſcopus, quod
Præficitur apud Alexãdriam ſcholæ eccleſiaſticæ, hoc eſt, ſit magiſter catechumenorum. Pantænus. Clemens. ad ipſum præcipuè doctrinæ gratia, & prædicationis uerbi dei, multitudi/
nes plurimæ cõuolarẽt, catechizandi ei, id eſt, docendi magiſterĩ in eccleſia
tribuit. Quod primus poſt Apoſtolos apud Alexandriã Pantænus, ſecun
dus per ordinẽ Clemens, tertius adminiſtrauit Origenes, ipſius diſcipulus
Clementis: qui Clemẽs in opere στρωματέων, ubi etiam tempora in quibus
libros deſcribebat, in procemijs deſignauit, & ad finem imperij Commodi
pertendit. Vnde certum eſt, quod Seueri tempora hæc ipſa quæ nunc ha/
Iudas de ſeptimanis Danielis. bemus in manibus, continebãt. Qua tempeſtate etiam Iudas quidam ſcri
ptor alius, de ſeptimanis quæ in Daniele referũtur, diſſeruit: qui & ipſe deci
mum Seueri Imperatoris annum regni cõmemorat. Is etiam diuulgatam
antichriſti præſentiam iam iamq; æſtimans imminere ex perſecutionũ ni/
Origenes Chriſtum docet. mietate, multorũ ex noſtris fidelium animos perturbauit. Igitur Origenes,
iniuncto ſibi à Demetrio epiſcopo magiſterij officio, Grammaticam ſcho
lam negligere cœpit, magis ſe uerbo dei conferens. Vtitur ſanè etiam con/
Vendit bibliothecam librorũ ethnicorũ. ſilio non puerili. Bibliothecam Gentilium librorum tradit cuidam fideli
amico, pactus cum eo quatuor ſibi obolos ex eius precio per dies ſingulos
inferri, quo ſcilicet ne grauis eſſet cuiq; in ſuſtẽtanda uictus neceſſitate, nec
congregatam pecuniam domi reſeruare uideretur. Igitur in talibus inſtitu
tis plurimum temporis exigens, uita, moribus, exercitijs, per omnia Chri/
ſtianus

ſtianus Philoſophus habebatur, cũ & pro iuuenilibus cupiditatibus repri/
A mendis, & pro ſapiẽtiæ profectibus capeſſendis, die noctuq; artioribus ſe *Origenes uocabatur Chriſtianus philoſophus.*
abſtinentiæ conſtringeret frenis, & indeſinenter diuinorũ librorum medita
tionibus inhæreret, in abſtinentia plurima, in ieiunijs indeſinẽtibus, in uigi
lijs penè iugibus, ita ut ſi quando parũ aliquid ſomni neceſſitas naturalis
exigeret, hanc ille non ſupra ſtratũ, quo omnino nullo utebatur, ſed ſupra
nudi ſoli depénderet ſuperficiẽ. Ante omnia uero, præcepta Euangelica, & *Præcepta Euãgelica adimplebat.*
uoces Saluatoris ſummo amore & ſtudio implendas eſſe cenſebat: quibus
præcipitur, duas tunicas non habendas, neq; calciamentis utendum, neq;
de craſtino cogitandum: quæ ille ſingula ſumma cum diligentia & fide con
tendebat explere. & ſupra uires atq; ætatem ſuam, ſecundum Apoſtoli mo
nita, in frigore & nuditate agones patiẽtiæ deſudabat. Ita cunctis auditori
bus ſuis renunciandi omnibus quæ poſſidebãt, & beatæ paupertatis præ-
bebat exempla. Erat igit᷑ per hæc charus omnibus, & acceptus. In hocuno
triſtes quàm plurimos reddens, nõnullos offendens, quod cupientes de fa *Nihil accipiebat ab alijs.*
cultatibus propꝛijs aliquid ſibi ſaltem uictus gratia miniſtrare, pro diſtri/
cta continentiæ diſciplina refutabat: cum utique pro labore quo in uerbo *Aliâs*nõ ſolũ ſecundum.*
dei deſudabat, *non ſolum duplici ſecundum Apoſtolum, ſed & multiplici
B honore dignus ab omnibus duceretur. Sed ille honorem ſibi ſummum in
continentia deputabat. Deniq; & per multos annos traditur abſq; omni
calciamento nudis inceſſiſſe ueſtigijs, uini quoq; uſum, cæterorumq; ſimi/ *Nudipes.*
lium, niſi ea ſola quæ uitæ neceſſitas depoſcebat, nullum penitus habuiſſe, *Abſtemius.*
uſquequo incõmodo ſtomachi, imò iam penè periculo cogeretur. Talibus
igitur uitæ atq; inſtituti ſui exemplis informans eos, quos à gentili uita &
ſtulta philoſophia, ad ueram CHRISTI philoſophiam ſapientiamq; con/ *Exemplo uitæ ad amorem martyrij multos prouocauit.*
uertebat, nõ ſolum in intimis animæ arcanis fidem habere docuit per hoc
quod geri ab eo uidebãt quæ docebãtur, uerũ etiam ad martyrij eos amo/
rem per ea quibus quotidiano roborabantur exercitio, prouocabat. Ex qui
bus & multi comprehenſi in perſecutione, palmã martyrij cõſecuti ſunt.

IN his primus erat Plutarchus, de quo paulò ſuperius memorauimus. *Cap. IIII.*
Quem cum uidiſſet populus ad mortem duci, & aſſiſtere ei Origenem, *Plutarchus Origenis diſcipulus, martyr.*
qui hortatu ſuo ad magnanimitatem animos eius erigeret, uelut mortis
eius autorẽ diſcerpere eũ penè & interficere uulgus irruerat, niſi & tunc ope
diuinæ prouidentiæ è furentiũ manibus fuiſſet ereptus. Poſt Plutarchi mar
tyrium ſecundus ex Origenis diſcipulis efficitur Serenus. Tertius ex eius *Serenus.*
nihilominus auditoribus Heraclides martyrio coronatur. Quartus He- *Heraclides.*
ros neophytus. Nam ſuperior Serenus adhuc catechumenus conſumma *Heros.*
tus eſt. Quintus eiuſdem ſcholæ martyr efficitur alius nomine Serenus, *Serenus.*
qui poſt multa ſupplicia pro CHRISTO etiam capite plexus traditur. Sed
& mulieres plurimæ, in quibus erat quædam catechumena, de qua ipſe in

C quodam loco ait,quod ignis baptiſmum conſequuta ſit.

Baptiſmus ignis.

Cap. V.

Potamiena diſcipula Origenis.

Baſilides.

Marcella.

Aquila præfectus Aegypti.

SEd & Potamiena famoſiſſima fœminarũ & martyrum,& ipſe eius carnifex Baſilides. Etenim in noſtram uſq; memoriã ab incolis loci perennis uirtutum Potamienæ fama celebratur,quod immenſos & innumeros agones primo pro uirginitate & pudicitia deſudauerit:deinde etiam pro martyrio exquiſita atq; inaudita tormenta pertulerit, atq; ad ultimũ unà cum uenerabili matre Marcella ignis ſupplicijs conſummata ſit. Tradunt igitur Aquilam (hoc enim erat tyrannici iudicis nomen) poſtea quàm crudelibus eam ſupplicijs lacerauerat, ad ultimum ob iniuriam & nobilitatis eius,& caſtitatis,cõminatum eſſe Potamienæ,quod eam uel crudeliſſimis gladiatoribus,uel impudiciſſimis lenonibus traderet: At illã cũ ab ea quid mallet,uel quid eligeret quæreretur,protuliſſe aduerſum tyrannũ uocem liberam,quæ ob ſuperſtitionẽ Romani ritus ſacrilega uideretur,& ideo ſine mora in eam latam eſſe ſententiam. Cumq; Baſilides unus ex his quibus implere ſpiculatoris officiũ mos eſt,ſuſceptam eam duceret ad ſupplicium, ac multitudo impudicorum pariter & impiorum,Potamienæ uerbis & iurijs conaretur illudere,Baſilides abigere impudentius irruentes, ac deturbare cœpit humanitatis & miſerationis obtentu. At illa religioſum uiri uotum erga ſe & propoſitũ humanitatis amplexa:Certus eſto (inquit)quod cum abiero ad dominũ meum, ſine mora boni huius tibi remunerationẽ parabo. Poſt hæc autem uerba conſtanter ſuſcepit ſtatuta ſupplicia picis calidæ,paulatim per artus ac membra diffuſæ. & hoc modo beata uirgo è teris migrauit ad cœlum. Non multis autem poſt diebus,Baſilides cum inter collegas ſuos ob cauſam quandam iuramentum poſceretur, ait ſibi non licere omnino iurare, pro eo quod eſſet Chriſtianus. & hoc publice fatebatur. Ioco æſtimatus eſt primo dicere:tum deinde cum conſtantius affirmaret,pertrahitur ad tribunal. ubi cum perſeueraſſet in confeſſione, uinculis traditur. Tum uero uiſitantibus cum noſtris,& cauſam ſubitæ ac laudabilis huius permutationis inquirentibus, dixiſſe traditur, quod Potamiena poſt diem tertium martyrij ſui,noctu aſſiſtens,coronã capiti ſuo impoſuerit, dicens deprecatam ſe pro ipſo dominum, & impetraſſe ut ſecundum quod ſcriptum eſt:Qui recipit martyrem,mercedem martyris cõſequatur. Quibus auditis,confeſtim fratres ſignum ei dominicum tradunt,& die poſtera ob domini martyrium capite punitur. Sed & alijs pluribus per illud tempus apud Alexandriam condiſcipulis ſuis, cum quibus uerbo dei in Origenis ſchola operã dederat,Potamiena,ſimile munus traditur præſtitiſſe,aſſiſtens eis per uiſum,& coronas martyrij impetratas à domino deferens. Sed de his iſta ſufficiant.

Baſilides carnifex.

Baſilides dixit,ſibi non licere iurare, eo quod Chriſtianus eſſet.

Signum dominicum,cruẽm intelligit. Nã ſic olim Chriſtiani initiabãtur. Et nomine fratrũ innuit Chriſtianos.

Cap. VI.

IGitur per idem tempus cum docendi officio apud Alexandriam præeſſet Origenes,geſtum quid ab eo traditur,quod iuuenilis fortaſſe & minus

A nus perfecti ſenſus uideatur,ſed perfectæ fidei, ac nimiæ*caſtitatis indiciũ cõtinens. Illud nanq; quod ſcriptũ eſt in Euãgelio: Quia ſunt eunuchi,qui ſeipſos caſtrauerunt propter regnũ dei,etiam ſecundum hiſtoriam implendum credidit,non ſolum caſtitatis obtentu. Verum quoniã perſecutionis tempore tam in publico quàm in occulto ac ſecreto, & tam uiris quàm fœminis uerbum dei prædicabat:uidelicet quo omnẽ occaſionem turpis maledicti gratia infidelibus uideretur excludere,dominicam uocem re atque opere in ſemetipſo aggreſſus eſt adimplere. Cumq; pro eo ne ab hominibus laudem quæreret,ſed à deo mercedẽ ſperaret,in occulto eſſe uoluiſſet, latère non potuit,ſed rei geſtæ indicium ad Demetrium epiſcopum peruẽnit. Iſq; ingenti primo ſtupore admiratus eſt audacis animi uirtutem,tum deinde collaudans fidei eius magnitudinem uel calorem, & tam grande in opere dei propoſitũ: Nunc nũc maximè (ait) cœpto operi doctrinæ & prædicationis inſiſte,quando aduerſarijs nulla obtrectandi ſuſpicio derelicta eſt. Sed tunc quidem talis erat Demetrij ſententia cum nihil animos inceſſerat, quod recti iudicij regulam in partem alteram declinaret. Poſtea cum uidiſſet adoleſcentis famam ſatis fieri claram, & magno eum domi foriſq; præconio extolli,humanæ infirmitatis aliquid paſſus,opus quod ipſe
B prius cum ingenti admiratione laudauerat,infamare poſtmodum cœpit. Nam cum apud Palæſtinam præcipui & eminentes inter epiſcopos uiri, id eſt,Hieroſolymorum Alexander, & Theoctiſtus Cæſareæ, uidentes diuinum opus eius in uerbo dei,ordinaſſent eum preſbyterum, ac ſummo eum ſacerdotio iam iamq; dignum probarent,idq; digniſſime factum ab omnibus laudaretur, & ne ſic quidem dignus honor ſapientia eius ac uirtutibus in eum collatus diceretur,uehemẽtiſſime momordit hic ſermo Demetrium:& non inueniens in eum cauſam alterius criminis, hoc quod aliquãdo puer adhuc ille egerat,& epiſcopus iam iſte laudauerat,poſtmodũ criminis loco protulit,etiam in illos culpam,qui eum ordinauerãt,conatus inflectere. Sed hæc poſtmodũ geſta ſunt. Tunc porrò Origenes apud Alexandriã doctor eccleſiæ ualde clarus habebatur, omnibus quos fama eius ad audiendũ eum conuenire prouocabat,uerbũ dei prædicans, ſicut Apoſtolus dicit,opportune importune,per diem per noctem, publice & priuatim,uelut abciſis omnibus impedimẽtis,liber prorſus & cum omni fiducia rem gerebat. Cum uero decem & octo annis Seuerus tenuiſſet imperium, Antoninus ei filius ſuccedit. Quo in tempore quàm plurimi erant, qui in confeſſionibus gloriã quæſierant,dei tamen prouidentia fuerant reſeruati.

Aliâs charitatis.*

Origenes ſeipſum caſtrat.

Demetrius Alexandrinus epiſcopus rẽ reſciuit.

Inuidet Origeni Demetrius.

Demetrius in publicum profert Origenis caſtrationem, ne fiat epiſcopus qui ſit exectus.

Antoninus Seueri F. Cæſar.

Cap. VII.

Alexãder Hieroſoly.

IN quibus Alexander (de quo paulò ante memorauimus) confeſſionis titulo ſatis clarus,Hieroſolymorum eccleſiæ ſubrogatur epiſcopus, cum ſupereſſet adhuc Narciſſus,qui prius inibi functus eſt pontificatus officio. Verum quoniam Narciſſi memoriam ſermo progrediens attulit,congruũ

Narciſſus.

C mihi uidetur aliquid de eius geſtis inſignibus memorare, de quo ab incolis
quidem loci perplurima memoriæ traduntur. Nos uero unũ opus eius me
morabimus, ex quo cæteris quæ de eo narrantur, merito fides poſſit adhi/
Solennis dies uigiliarũ Paſchæ. beri. Accidit aliquando in die ſolenni uigiliarum Paſchæ, oleum deeſſe lu
minaribus: cumq; id per miniſtros innotuiſſet, mœror plebi maximus fuit.
Sed Narciſſus fide fidens, miniſtris imperat haurire aquam, ſibiq; deferri.
Cumq; detuliſſent, orauit & benedixit aquam, & infundi luminaribus præ
Aqua in oleũ uerſa. cepit. Tum repente miro & ſeculis inaudito genere uirtutis natura aquæ in
olei pinguedinem uerſa, ſplendorẽ luminum etiã ſolito reddidit clariorem.
Ad fidem autem rei à plurimis religioſorum fratrum ex eodem oleo quod
uerſum de aqua fuerat, reſeruatum eſt, ita ut ad nos uſq; miraculi huius
indicium peruueniret. Et in hoc quidem fidei eius ac meriti habebatur exem
plum. Animi uero uirtus quanta in eo fuerit, alio nihilominus uno ex eius
geſtis opere declarabitur. Is nãq; cum inter cætera uirtutum ſuarum bona
eſſet ualde conſtantis animi, & iuſti rectiq; indeclinabiliter tenax, quidam
homunculi nequam male ſibi conſcij, metuentes ne criminũ ſuorum, ſi ar/
guerentur, nõ poſſent effugere uindictam, præueniunt, & factionibus circũ
uenire parant eum, cuius iudicium uerebãtur. Concinnat igitur aduerſum
Inſimulatur criminis Narciſſus, ſubornatis falſis teſtibus. eum infame ſatis & noxium crimen: conueniunt auditores: teſtes ex ſemet
ipſis producunt, qui ſub ſacramento iuramenti, quæ obijciebãtur confirma
rent. quorum unus teſtis, ita non igni conſumeretur, uera ſe dicere teſta/
batur: alius, ita ne regio morbo corrumperetur: tertius, ita ne luminibus or
D baretur. Et quamuis ne iuramentis quidem iſtis quiſq; fidelium & deum
timentiũ crederet, eo quod uita Narciſſi & inſtitutio, ac pudicitia ab omni/
bus noſceretur, ipſe tamẽ eorum quæ mota ſunt, indignitatẽ ac moleſtiam
nõ ferens, ſimul & ſecretã ac philoſophicã uitam ſemper habere deſiderãs,
Narciſſus latitat. ſubterfugit eccleſiæ multitudinẽ, & in deſertis locis atq; agellis ſecretioribus
deliteſcit annis quàm plurimis. At non ille magnus diuinæ prouidẽtiæ ocu
lus quieſcit in longum, ſed in impios ultionem per ea ipſa quæ ſibi in perni
Vindicta diuina in teſtes periuros. tijs ſtatuerãt maledicta, molitur. Primus nãq; ille teſtis, parua ignis ſcintil
la noctis tempore domo ſua ſuccenſa, cũ omni genere ſuo omniq; familia,
flãmis ultricibus conflagrauit. Alius repente ab imis pedibus uſq; ad ſum/
mũ capitis uerticẽ morbo regio, quo fuerat imprecatus, repletur atq; conſu
mitur. Tertius autẽ priorũ exitum uidens, & oculum diuinũ non ſe latuiſſe
perſpiciens, prorumpit in mediũ, & audiẽtibus cunctis ſera pœnitentia uni
uerſum cõcinnati ſceleris ordinem pandit. Tantis autẽ lachrymis immanis
cõmiſſi facinus deflet, & intantũ die noctuq; pdurat in fletibus, uſquequo
luminibus orbaretur. Hi igitur figmenti ſui huiuſcemodi pœnas dederũt.

Cap. VIII. NArciſſus uero cũ ita deſertũ petiſſet, ac locis ſemet ſecretioribus abdi/
diſſet, ut ubinam degeret nullus agnoſceret, neceſſarium uiſum eſt
epiſcopis

A epiſcopis eccleſiarum uicinarum, ut alium pro ipſo ordinarent, cui nomen *Dius, fortè Heraclius.*
erat Dius: cuiq; cũ paruo tempore præfuiſſet eccleſiæ, ſuccedit Germanion, *Germanio.*
& Germanioni Gordius: cum ecce ſubito uelut rediuiuus, cœloq; reddi/ *Gordius.*
tus ex improuiſo apparuit Narciſſus, & rurſus à fratribus ad præſidendũ
rogatur eccleſiæ. Multo enim uehementius erga eum amor omniũ fuerat
incitatus, uel pro eo quod criminoſis innocens ceſſit, uel quod ſecretam &
philoſophicã uitam dilexit, & quod in eo compleuit dominus dicens: Mihi
uindictam, ego retribuam dicit dominus.

Cap. IX. VErum cum ipſe iam ſenio feſſus, pontificatus miniſterio ſufficere non
poſſet, Alexandrum (de quo ſuperius memorauimus) qui iam eſſet
epiſcopus alterius loci, diuina diſpenſatio in adiutorium Narciſſi ſenis eui *Alexander, adiutor Narciſſi.*
dentiſſimis reuelationibus euocauit. Is nanq; Alexander ex gente Cappa
docum, ubi erat præclaræ urbis epiſcopus, Hieroſolymam adorandi & ſan
ctorum locorum uidendi gratia properauerat. Quem loci incolæ, men/
tes eorum inſtigante deo, cum omni amore & officioſitate ſuſcipiunt, ac ui
charitatis & dilectionis nexibus uinctum redire nõ ſinunt domũ. Oſtende
batur enim euidenter à domino, nõ ſolum ipſi beato uiro Narciſſo, ſed &
alijs plurimis p reuelationes in plebe, ut ipſum in loco ſancto epiſcopũ deti
B nerẽt. Præterea quod ſupra cætera omnia magis terrificum fuit, eo die quo
ingreſſurus urbem Alexander nũciatus eſt, & multitudo fratrum plurima
extra portas in occurſum eius egreſſa eſt, uox cœlitus manifeſtiſſimè omni *Vox cœleſtis.*
bus audientibus facta eſt, dicens: Suſcipite epiſcopum qui uobis à deo de/
ſtinatus eſt. Cumq; ex his omnibus euidenter apud cunctos fuiſſet dei di/
ſpenſatio declarata, epiſcopi urbium uicinarũ compertis omnibus quibus
de eo res geri dei iudicio docebatur, reſidere inibi eum neceſſario compule/
runt. Ipſe ergo Alexander in epiſtolis ſuis ad Antinoitas ſcriptis, quæ uſq; *Alexãdri epiſtolæ ad Antinoitas.*
ad præſens ſeruãtur apud nos, meminit Narciſſi tanq; ſocij & conſortis in
epiſcopatu, his ipſis uerbis de eo ſcribens: Salutat uos Narciſſus, qui
ante me epiſcopatũ huius eccleſiæ regere cœpit, quiq; mecum poſitus, ora/
tionibus ueſtris centũ iam & ſedecim annos uitæ ſuæ gerit, qui & ipſe uos
mecum pariter deprecatur eſſe cõcordes. Et de his quidem talia. Apud An
tiochiam uero defuncto Serapione epiſcopo, Aſclepiades loci illius ſuſce/
pit ſedem, qui & ipſe unus ex præclaro confeſſorum numero fuit. Meminit
etiam huius ordinationis ſupradictus Alexander, Antiochenis ſcribens
hoc modo.

ALEXANDER SERVVS ET VINCTVS IESV CHRI/
STI, beatæ eccleſiæ quæ eſt apud Antiochiam,
in domino ſalutem.

Epiſtola Alexandri Hieroſolymitani miſſa Antiochiã.

RELEVAVIT dominus uincula mea, & carceris huius mei dilatauit angu
ſtias, ex eo quod comperi ſanctæ eccleſiæ ueſtræ Aſclepiadem uirum di/

C gnissimum sacerdotium susceпisse. Hanc autem epistolam indicat se per Clementem Antiochenæ ecclesiæ presbyterum transmisisse, scribens in fine epistolæ hoc modo: Hæc autẽ uobis domini fratres scripta transmisi per Clementẽ beatum presbyterum, uirum in omnibus uirtutibus probatissimum, quem nostis etiam uos, & eo amplius cognoscetis. Cuius præsentia apud nos per dei prouidentiam procurata, & confirmauit & auxit ecclesiam dei.

Cap. X. Serapiõis Antiocheni episcopi opera. Ad Pontium & Carinum.

IGitur Serapionis episcopi eruditi uiri, puto quidem etiam alia opuscula apud alios haberi. Ad nos autẽ illa tantũmodo uenerũt, quæ ad Domnũ quendam scribit, qui in tempore persecutionis à fide CHRISTI recedens ad superstitionem Iudaicam declinauit. Et ea quæ ad Pontium & Caricum ecclesiasticos uiros scribit. Et aliæ nihilominus eius sunt ad alios epistolæ. Sed & ille liber uenit ad nos, quem scribit de euangelio Petri, ubi arguit quædã falsa in eo conscripta, emendare cupiens fratres qui erant apud

Liber de Euãgelio Petri.

Rhosos, Ciliciæ.

Rhosum, qui per occasionem scripturæ ipsius in hæresim declinabant. Dignum tamen mihi uidetur, pauca quædam de eius libello inserere, ex quibus innotescat, quæ fuerit eius de ipsa scriptura sententia. Scribit ergo in quodam loco ita: Nos enim fratres, & Petrum & alios Apostolos recipimus sicut & CHRISTVM. Quæ autẽ sub eorũ nomine falsa ab alijs conscripta sunt, uelut gnari eorũ sensus ac sententiæ declinamus, scientes quod

Serapiõis uerba de Euangelio Petri.

D talia nobis non sunt tradita. Ego enim cum essem apud uos, putabam omnes rectæ fidei esse inter uos, & non decurso libello qui mihi offerebatur, in quo nomine Petri conscriptum Euangelium ferebatur, dixi: Si hoc est solum quod inter uos simultatem uidetur inferre, legatur codex. Nunc autem compertò, quod hi qui codicem illum legi debere asserunt, prospecto cuiusdam occultæ hæreseos hoc fieri poposcerũt, sicut mihi dictum est, festinabo iterũ uenire ad uos. Nos enim nouimus fratres, cuius hæreseos fuerit Marcianus, qui etiam sibijpsi contrarius extitit, non intelligens quæ loqueretur: quæ etiam uos discetis ex his quæ scripta sunt uobis, inuestigata per nos ab illis, qui hoc ipsum Euangelium secundum illius traditionem didicerant, & successores extiterunt scientiæ eius, quos nos δοκητὰς uocamus: quia in hac ipsa doctrina, illorum sunt quàm plurimi sensus & ab ipsis mutuati. Nam certum est quod plurima secundum recti rationem sentiunt de Saluatore: alia uero aliter. quæ & subiecimus. Hæc Serapion scribit.

Δοκηταί, id est, opinatores.

Cap. XI. Libri Clementis Alexandrini. Λόγοι στρωματεῖς.

CLementis uero libri habentur plurimi. apud nos tamen hi sunt qui inueniri potuerunt,

στρωματέων libri octo, quos hoc modo prætitulauit, TITI FLAVII CLEMENTIS, DE VERA PHILOSOPHIA COMMENTARII SCIENTIAE στρωματεῖς.

στρωματέας

A στρωματέας autem nos possumus intelligere, tanquam opus uarie contextum. Sunt & alij eiusdem

ὑποτυπώσεων libri octo, quos nos possumus Informationum uel Dispositionum nominare. In quibus nominatim Pantæni meminit, tanquã proprij magistri, & expositiones ipsius plurimas scribit, & traditiones eius operi suo inserit. Est etiam liber eius

Pantænus Stoicus præceptor Clementis.

Ad Gentiles exhortatorius. Et alius liber qui dicitur

Pædagogus. Et alius, qui superscribitur,

Quis est qui possit saluus fieri diues. Est & alius libellus

De Pascha. Et

Disputatio de ieiunio. Et

De obtrectatione. Et alius

Exhortatorius ad patientiam. Et alius

Ad Neophytos. Sed & ille qui superscribitur

(Canon) Ecclesiasticus. Item alius

De his qui Iudaicum sensum in scripturis sequuntur, quem ad Alexandrũ supradictum episcopum scribit.

In στρωματέσι non solum ea quæ ex diuinis scripturis sumpserat sternit, sed & ea quæ apud Græcos autores habentur. Vtile nanque ei uisum est, in illo opere comparare ac conferre sibi inuicem dogmata, uel ea quæ di-

opus στρωματέων qualenam sit.

B uinitus sancita sunt, uel quæ à sapientibus Græcorum inuenta, uel etiam quæ cæteris barbaris uisa sunt. Arguit etiam hæreticorum errores, historiam quoque inibi plurimam texit. & ex omnibus materiam nobis eruditionis perfectæ composuit. Vnde merito libros suos στρωματέας appellauit, id est, lacinios quadam & uaria diuersitate contextos. Vtitur sanè exemplis etiam ex his libris, qui à nonnullis minime recipiendi uidentur, id est, ex Sapientia quæ dicitur Salomonis, & ex Sapientia Sirac, quæ appellatur Ecclesiasticus apud Latinos. Sed & de Barnabæ & Clementis epistola ponit exempla. Vtitur etiam de epistola Iudæ. Meminit præterea & scriptorum antiquorum Tatiani cuiusdam & Cassiani, uelut qui Chronica scripserint, Philonis quoque, & Aristoboli, & Iosephi, ac Demetrij & Eupolemi Iudæorum scriptorum. Conferens etiam antiquissimis Græcorũ Mosea, nostrorum, Iudæorum genus antiquius esse comprobat. Multaq; alia instrumenta optimarum institutionũ in illo opere contexuit. Et inter cætera hoc in primo libello indicat, quod ipse nõ longe post Apostolos fuerit, promittitq; cõmentarios se in Genesim scripturũ. In libello autẽ quem scripsit de Pascha, confitetur extorqueri sibi à fratribus, ut ea quæ à presbyteris, id est, à successoribus Apostolorum uoce sibi sola tradita sunt, describeret in libris, ac posteris traderet. Meminit inibi Melitonis & Irenæi, cæterorumque, quorum etiam quasdam narrationes inseruit. In libris uero

Vtitur etiam apocryphorũ testimonijs Clemens Romanus.

Nostrorũ scilicet genere. Clemẽs nõ longe post Apostolos fuit. Successores Apostolorum, quædã sola uoce Clemẽti tradiderunt.

C ὑποτυπώσεωρ, id est, Informationum, ut breuiter dicam, uniuersam pariter
Opus ὑποτυπώσεωρ. scripturam diuinam compendiosis dissertionibus explanauit. In quibus
ne ea quidem quæ apocrypha à quibusdam habentur, præterijt, ut est Pe
Iudicium Clementis de epistola ad Hebræos. tri reuelatio. De epistola uero ad Hebræos ita disserit, quod manifestè Pau
li sit Apostoli: scripta sit autem Hebræo sermone tanquam Hebræis: à Lu
ca uero, qui erat Pauli discipulus, interpretata in Græcum. unde & stilus
eius magis similis uideatur libello illi, quem Lucas de Apostolorum Acti/
bus scripsit. Quod autem superscriptionem solitam inibi non habet, id est,
Paulus Apostolus, hoc esse rationis ostendit, quia præiudicatum Hebræis
erat de Pauli nomine, ne eius dicta susciperent: & idcirco prudenter decli/
nasse, ne statim in principio Pauli nomine inspecto, lectio eius repudiaret.
Post pauca uero addit etiam hæc: Et sicut (inquit) beatus presbyter di
Christus, Apostolus dei patris. cebat, quia dominus, Apostolus omnipotẽtis dicitur missus ad Hebræos.
Pro humilitate ergo Paulus, qui ad gentes fuerat destinatus, non scripsit
semetipsum Hebræorum Apostolum, uel propter honorem domini, qui
se missum dixerat ad oues Israhel, uel quia gentium uidebatur Apostolus.
Euãgeliorum ordo. Exponit præterea idem Clemens in ipsis libellis de ordine Euangelio/
rum traditionem sibi à senioribus presbyteris traditam, & dicit priora esse
posita illa Euangelia, quæ de generationibus continent, id est, Matthæi &
Marci. Causam uero fuisse Euangelij secundum Marcum huiusmodi:
D *Euangelium Marci.* Cum Petrus Romæ publicè prædicasset uerbum dei, &*in spiritu exposu/
*Als*id ipsum.* isset Euangelium, auditores rogasse Marcum, qui olim iam sectator ipsius
fuisset, conscribere ea quæ sciebat ab Apostolo prædicata. Cumq; id fa/
Euangeliũ Ioh/annis. ctum Petrus postmodum cognouisset, licet fieri ipse non iusserit, tamen
factum non prohibuit. Iohannem uero postmodum dicit, cum uidisset
quod ea magis quæ secundum carnem sunt, in Euangelijs haberentur, de/
precatum à discipulis, scripsisse etiam quæ ad spiritum pertinent. Vnde re/
Alexãder Hie/rosolymitanꝰ ad Origenẽ. pletus spiritu, Euangelium spirituale conscripserit. Hæc Clemens. Alexan/
der uero, de quo superius memorauimus, Clementis simul & Pantæni ad
Origenem scribens meminit, uelut qui sibi etiam in corpore noti fuerint.
Scribit autem hoc modo: Hoc enim & uoluntatis dei fuit, sicut ipse
nosti, ut amicitiæ quæ mihi à patribus fuerunt, inuiolatæ durarent, imò ue
ro & ardentius ac robustius augerentur. Patres autem nouimus beatos il/
los qui nos præcesserunt, ad quos paulò post etiam nos abibimus, Pantæ
num dico dominum meum uerè beatum, & sanctum dominum meum
Clementem, qui me in multis instruxerunt: sed & si qui alij tales sunt. per
quos etiam te cognoui uirum per cuncta egregium, & dominũ mihi & frã
Adamantius. trem. Hæc quidẽ ita se habent. Adamantius autẽ (erat & hoc nomẽ Orige
ni) cũ per illud tempus Zephyrinus Romanæ ecclesiæ præsideret, Romã
uenit, sicut ipse in quodam loco scripsit, dicens: Voti sibi fuisse, ut antiquissi
mam

A mam Romanorum uideret ecclesiam. Vbi non multo tempore peracto,
Origenes inuisit antiquissimã Romanorũ ecclesiam. ad iniunctum docendi officium, Alexandriam redire festinat. ibiq; cum
omni sollicitudine & studio religioso susceptum opus explebat, Demetrio
tunc episcopo non solum hortante se & confouente, uerum etiam præ se fe
rente quatenus fratribus diuinæ eruditionis non deesset instructio.

Cap. XII. INterea cũ uideret Origenes non se sufficere ad omnia, id est, uel in pro/
fundioribus & diuinioribus pertractandis, uel in sanctæ scripturæ expla
nationibus differendis, uel etiam in eorum qui quotidie fidei addebantur
instructionibus (uel institutionibus) adimplendis: ex quibus omnibus ne
respirare quidem ei unius saltem horæ liberũ tempus dabatur, dum sem/
per ex alijs in alia uocaretur, ita ut à prima luce usq; ad profundam uespe
ram nunq; cessaret auditorium suum, alijs accedentibus, alijs uero non di/
scedentibus dum uerbi dei dulcedine conligati sunt: utilius esse ratus est se/
Heraclas hypodidascalus Origenis, præficitur incipientibus docendis. gregare incipientium turbas, & uni ex discipulis suis plenè iam & optimè
instructo uiro, atq; in omnibus uirtutibus sibi probato, Heraclæ tradere,
participemq; eum officij sui ac laboris assumere. Erat enim & in sermone
disertissimus, & in omnibus philosophicis eruditionibus apprimè institu/
tus. Huic ergo tradendi prima elementa incipientibus delegat officium, si/
bi uero perfectorum institutiones reseruat.

Origenes perfectos docet. Cap. XIII. B INter cætera quoq; eruditionum suarum studia, ne illud quidem omisit
Origenes, perscrutari & addiscere etiã Hebrææ linguæ uirtutem, ut agno
Orig. discit Hebraice. sceret uel ea quæ à Iudæis Hebraicis literis leguntur qualia sint, uel cætero/
rum interpretum qui præter septuaginta interpretati fuerant, quanta esset
Aeditiones ueteris testamenti diuersæ. æditionum diuersitas: ita ut præter istas quæ in usu sunt Aquilæ, uel Sym
machi, uel Theodotionis, inueniret etiam alias in absconditis ac secretis la/
tentes. In quibus ne nomina quidem interpretum repperit scripta. Hoc
autem solum dicit de eis, quod aliam quidem in Actiaco litore apud Ni/
copolim, aliã in Hiericho, atq; in alijs alias reppererit locis. Vnde & illos fa
Exẽplaria ueteris testamẽti colũnatim uarias æditiones cõplectentia. mosissimos codices primus ipse composuit, in quibus per singulas columel
las è regione separatim opus interpretis uniuscuiusq; descripsit: ita ut pri/
mo omnium ipsa Hebræa uerba Hebraicis literis poneret, Secundo in lo/
co per ordinem Græcis literis è regione Hebræa uerba describeret, Tertiam
Aquilæ æditionem subiungeret, Quartam Symmachi, Quintã septuagin
ta interpretum, quæ nostra est, Sextam Theodotionis collocaret. Et pro/
pter huiusmodi compositionem exemplaria ipsa nominauit ἑξαπλὰ, id est,
ex simplici ordine conscripta. In psalterio autem, & alijs nonnullis, inter/
Sexta et septima æditio. Cap. XIIII. serit aliqua etiam de cæteris istis æditionibus, quas quoniam sine nomine
autorum reppererat, sextam & septimam æditionem nominauit:

Symmachꝰ interpres, Hebionita fuit. SCiendum tamen est, quod ex istis ipsis interpretibus Symmachus Ebi
oneus fuerit, quæ est hæresis asserens CHRISTVM de Ioseph & Ma/
ria

ria natum hominẽ purum fuiſſe,& legem ritu Iudaico eſſe ſeruandã, ſicut
Commentarij Symmachi. iam ſuperius memorauimus. Sed & cõmentarios quoſdam Symmachus ipſe conſcripſit,in quibus conatur de euangelio ſecundũ Matthæum auto ritatẽ ſuæ hæreſeos cõfirmare.Hæc ipſe Origenes cũ interpretatione ipſius Symmachi ſcribit ſe apud Iulianam quandam reperiſſe,quæ ſe diceret hos libros ab ipſo Symmacho ſuſcepiſſe.

Cap. XVI. Ambroſius Valentinianæ factionis reſi/ piſcit, ab Ori/ gene monit⁹.

IN his & Ambroſius quidam,uir & genere & literis ſatis clarus,cum Valentini dogmatis ſectator exiſteret,ſecundum ueritatem catholicæ fidei ab Origene cõuictus,& tanc̃p ueri luminis ſplendore radiatus,relictis errorum tenebris,ad eccleſiæ ſe catholicæ lucem ſplendoremc̃p conuertit.Sed & alij plures eruditi uiri,& in ſciẽtia literarũ admodũ nobiles, cũ de Origene glorioſiſſima per omnẽ locũ celebraretur opinio,certatim cõfluebãt ad eũ,

Cõcurritur ad Origenem.

uel ob certamina cõmouenda,uel quibus rectior inerat mentis ſentẽtia ad audiendam tenendamc̃p ueritatem.Innumeri etiam ab hæreticis ueniẽtes conuicti per eum & pœnitentes,ab errore ceſſabant. Philoſophorũ quoq; opinatiſſimi quic̃p,& qui in ſummo nomine habebantur, tam in noſtris cum,quàm in ſuis,magiſtrũ incomparabilem fatebãtur.Erat nanc̃p ei mos iſte,ut ſi quos noſtrorũ adoleſcentulorũ ingenioſos uideret,& lectioni ſa/

Origenes inſtituebat adoleſcẽtes in mathematicis diſciplinis.

tis deditos,traderet eis etiam ea,quibus Philoſophi uelut primis elemẽtis diſcentes imbuere ſolent,id eſt,uel Geometriæ partes,uel Arithmeticæ diſciplinæ,& ſi qua alia ad inſtructionem pertinent diſputandi. Si quãdo igitur neceſſitas popoſciſſet,ut aliqua de libris philoſophicis explanaret,etiã ab ipſis eruditiſſimis in illa diſciplina uiris,cum tanta admiratione audiẽ/batur,ut ſummus apud illos,& quaſi unus ex ueteribus & primis illis autoribus philoſophus haberetur.Multos etiam idiotas & imperitos ad diſcen/

Adhortabatur ſuos ad liberales diſciplinas.

dum cohortabatur,dicens nõ parum ad intelligentiam ſcripturarum emolumenti eis conferri,ſi aut in liberalibus literis, aut etiam in philoſophicis exercerẽtur. Dicebat enim hanc noſtram ueram eſſe philoſophiam,cuius partes, illa Græcorum quæ uera non eſt philoſophia, præcepiſſet. Non

Attende.

ergo aiebat idcirco debere partes ſuas omittere ueritatem, quia eas ſibi præueniens falſitas uindicaſſet. Denique exiſtunt teſtes ſtudiorum eius plurimi etiam apud Philoſophos, quorum nonnulli libros ſuos ad ipſum ſcribebant, alij autem iudicio eius comprobandos deferebant. Denique etiam ille qui apud Siciliam aduerſum nos libros conſcripſit Porphyri/

Porphyrius calũniator Chriſtianorum.

us, quibus diuina uolumina criminatur, cum ad explanatores eorum ueniſſet, nec inueniret aliquid in Commentarijs Origenis, cui culpam poſſet aſſcribere, ad conuicia & maledicta ſe conuertit, & maculas ei infigit, omni apud nos laude digniſſimas, in quibuſdam quidem uerã dicendo,in quibuſdam autem more ſuo falſa fingendo. Et nunc quidem eum tanquam Philoſophum miratur, nunc uero tanquam Chriſtianum notat.

tat. Audi denic̃p quibus de eo uerbis proſequitur. Adhærent (inquit *Porphyrij uerba ex tertio libro aduerſus Chriſtianos, de Origene.*
de Chriſtianis loquens) ineptijs Iudaicarum ſcripturarum,in quibus cum abſolutio uel explanatio nulla ſit, ad quaſdam ſe narrationes incongruas inconuenientesc̃p conuertunt,quæ non tam explanationes ſint in his quæ obſcura ſunt,quàm laudem plauſumc̃p differentibus conferant. Nam ea quæ Moyſes agreſti & ſimplici ſermone conſcripſit,diuinitus ſancita, & figuris atc̃p ænigmatibus obtecta cõfirmant,atc̃p ingentibus repleta myſterijs,inflati mente ac tumidi,obturbato in ſemetipſis rationis humanæ iudicio ſacramenta putant,in quibus imperitus & agreſtis ſcriptor explicare ſe non ualet.Et poſt aliquanta iterum dicit: Huius autem abſurdæ expoſitionis initium proceſſit à uiro,quẽ etiam ego adhuc cum eſſem ualde paruulus,uidi,arcem totius eruditionis tenentem,ſicut etiam ex his quæ poſtea ritatis memoriæ tradidit uoluminibus comprobatur: Origenes hic eſt,cuius ingens gloria inter eorum magiſtros habetur. Hic nanc̃p auditor Ammonij fuit,qui ſummam inter philoſophos præceſſores noſtros tenuit.Sed Origenes quantum quidem ad eruditionem pertinet literarum,totum pene in ſemetipſum tranſfudit magiſtrum. Quantum uero ad uitæ rectæ lineam & ſanum propoſitum ſpectat,doctori contrarium iter abijt.Ammo *Origenes auditor Ammonij philoſophi.*

Ammonius.

nius quippe cũ Chriſtianus fuiſſet à paruulo, & ex Chriſtianis parentibus genitus,poſtc̃p ad ætatem ſapiendi uentũ eſt,& philoſophiæ ianuam contigit,continuò ad legitimum uitæ ſe contulit curſum. Origenes è contrario cum eſſet paganus,& gentilibus,id eſt, Græcorũ ſtudijs eruditus, ad ritum religionis barbarũ declinauit:quò ſe conferens,omne illud præclarum ingenium Philoſophicis literis expolitum uiciauit atc̃p corrupit,dum uitam quidẽ tanc̃p Chriſtianus & impius agit,doctrinæ uero & eruditionis Græcorũ præfulgidũ lumen,ineptis & fabuloſis narrationibus occupauit. Aſſecutus quippe fuerat omnia Platonis ſecreta. Inſtitutus fuerat in libris Numenij,& Chronij,& Apollophanis,& Longini,ſed & Moderati atc̃p Nicomachi.In Pythagoricis uero ſummorũ uirorum non cum latuere cõmentarij. Attigit etiam Chæremonis Stoici, & Cornuti uolumina. Ex quibus omnia, ſecreta quæcunc̃p & myſtica apud Græcos habẽtur aſſumens, ritui barbaro & ſuperſtitionibus Iudaicis coaptauit, ac Philoſophorũ gloriam ad dogmata externa & peregrina cõuertit.Hæc Porphyrius in tertio aduerſum Chriſtianos libro ſcribit,in uno uera,in altero falſa cõmemorans. Nã de ſtudijs & ingenij potẽtia ſupradicti uiri, haud procul quàm ſe habet ueritas retulit. Quod uero de ſuperſtitione Gentili ad Chriſtianorũ cultum cõmemorat eũ eſſe tranſlatũ,& Ammoniũ à Chriſtianis ad errores paganorũ delapſum,manifeſtiſſimè *fefellit. Origeni quippe fides & diſciplina CHRISTI ab auis atc̃p atauis ſeruabat. Nã de patre martyre paulò ante retulimus.Ammonius uero fidẽ CHRISTI,qd etiã inter philoſophica ſtudia

*Aliâs *repellitur, fortè refellitur.*

Origenes ex Chriſtianis parẽtibus ortus.

C dia integram illibatamq; seruauerit, quoadusq; ultimũ uitæ spiritum exha
laret, testes sunt libri eius, qui etiam nũc habentur luculentissime de nostra
religione conscripti, & præcipue uolumen illud quod de Moysi atq; IESV
consonantia scripsit. Sed & multa alia præclara eius opuscula, quæ ab stu/
diosis quibusq; permagnifica habẽtur. Hæc autem diximus etiam inimico
rum testimonijs probare cupiẽtes, quàm mira & apud ipsos habita sit Ori
genis eruditio uel doctrina. Ipse uero de se respondens quibusdam, qui ei
pro huiuscemodi studijs obtrectabãt, ita scribit: Cum uero ad uerbi dei
me studia cõuertissem, & fama de nobis celebrior haberetur, atq; ob id nõ
nulli philosophorum, uel ad percõtandum, uel ad obsistendum adire nos
& congredi conuenirent, hæreticorum quoq; quàm plurimi ad impugnan
dos nos excitarentur, uisum mihi est, uel philosophorum, uel hæreticorum
dogmata diligentius perscrutari, ne ad cõuincendos eos, si ignorarem quæ
apud ipsos sunt, imparatior inuenirer. Hoc autem fecimus, exemplum se/
quentes prioris nostri Apostolici uiri Pantæni, qui in Græcorum studijs, &
philosophiæ eruditionibus quàm maxime effloruit. Sed & Heraclæ, qui
nunc apud Alexandriam cathedram presbyterij adornat, quem ego apud
magistrum philosophorum reperi, illis studijs aliquot iam annis operam
dantẽ, priusq; ego omnino uel inciperem. In tantum autẽ nihil ex supradi
cto uiro obtrectationis exortum est, ut etiam cõmunem habitum quem
D prius gesserat deponens, philosophica assumeret indumenta, quibus usq;
ad præsens uti non destitit. Libros quoq; philosophorum legere, & in his
exerceri pro uiribus nunq; cessat. Hæc ipse pro se querulis quibusdã respon
dens scribit. Per idẽ uero tempus cũ apud Alexandriã in uerbi dei studijs
exerceretur, adest uir quidam militaris, epistolas ei, & Demetrio episcopo,
sed & præfecto tunc Aegypti, à duce Arabiæ deferens, cum omni ueloci/
tate & instantia Origenem illò usq; orãtis emitti, ut sibi de fide CHRISTI,
quam per eum clarissimè prædicari frequens nunciabat fama, dissereret. A
quib⁹ exhortatus, abijt. edocuit. crediderũt. redijt. Post aliquantũ uero tem
pus apud Alexandriã bello ciuili exorto, alius aliò, ipse ad Palæstinæ par/
tes secessit, & apud Cæsaream morabatur, ubi & disputandi in ecclesia, atq;
explanandi diuinas scripturas ei ab episcopis iniungebatur officiũ, & qui/
dem necdum presbyteri sibi ordinatione collata, sicut relatum inuenimus
in epistola Alexandri rescribẽtis Demetrio, post multum tempus hæc ipsa
culpanti. Scribit autem hoc modo: Quod autem addidisti in literis
tuis, quia nunq; auditum, aut aliquando factum sit, ut præsentibus episco/
pis laici disputent: Nescio quam ob causam tam apertum mendacium asse
rere uolueris: cum consuetudo hæc sit, ut sicubi inueniantur qui possint fra/
tres instruere in ecclesia, & cõsolari populum, ad tractandum semper à san
ctis episcopis inuitẽtur, sicuti Euelpius à fratre nostro Neone apud Laran/
dos,

Ammoni⁹ philosophus manfit Christian⁹.
Liber Ammonij De Moysi atq; Iesu consonantia.
Origenes de seipso, cur philosophiæ & gentilibus literis operã dederit.
Pantænus.
Heraclas.
Origenes proficiscitur in Arabiam.
Venit Cæsaream.
Epistola Alexandri Hierosol. ad Demetrium Alexandrinum.
An laicis licet in ecclesia disputare præsentibus episcopis.

A dos, & Paulinus à Celso apud Iconium, & apud Synnadam Theodorus
ab Attico. Non autem dubium est, quod & alij plurimi in alijs locis, si qui
sint, qui possint opus dei in uerbo & doctrina competẽter explere, ad hoc
ipsum à sanctis episcopis inuitentur. Sed hæc postmodũ gesta sunt. Tunc
uero rursum Demetrius literas misit ad eum per electos uiros diaconos ec
clesiæ, Alexandriam redire, & consueto operi insistere omni cum affectio/
ne deposcens.

F Lorebant autem per idem tempus plurimi disertissimi in ecclesijs uiri,
quorum epistolas quas ad se inuicem dabant, reperimus in Hieroso/
lymorum bibliotheca ad nos usq; seruatas, quam construxerat uir erudi/
tissimus (de quo superius memorauimus) Alexãder loci ipsius episcopus.
Vnde & nos (ut fateamur quod uerum est) totius huius operis nostri & hi
storiæ conscribendæ materiam sumpsimus. Erat autem inter cæteros & Be
ryllus scriptorum præcipuus, qui & ipse diuersa opuscula dereliquit. Episco
pus hic fuit apud Bostram Arabiæ urbem maximam. Erat nihilominus
& Hippolytus, qui & ipse aliquanta scripta dereliquit episcopus. Venit ad
nos etiam Gaij cuiusdam disertissimi uiri disputatio aduersum Proculum
Cataphrygam, habita in urbe Roma præsente episcopo Zephyrino. Qui
B cum argueret Cataphrygam, quod nouas sibi quasdam scripturas præsu/
meret, ipse inter cætera, Pauli Apostoli tredecim esse epistolas asserit, eam
quæ ad Hebræos scripta est non cõmemorans, quæ etiã nũc apud Latinos
putatur non esse Pauli Apostoli. Verum Antonino septem annis & sex
mensibus imperio consummato, Macrinus succedit. Qui cum post annum
fuisset defunctus, alius Antoninus regni Romani suscepit principatũ. Cu/
ius primo imperij anno episcopus urbis Romæ Zephyrinus diem obijt,
decem & octo annis sacerdotali functus officio. Post hunc Callistus sacer/
dotium suscepit. Quo quinq; annis administrato, post suum finem sedem
dereliquit Vrbano. Post Antoninũ uero, Romanũ imperiũ quod ipse so/
lis quatuor annis tenuerat, Alexander suscepit. Tunc etiã Asclepiade apud
Antiochiã defuncto, Philetus in episcopatum succedit. Alexandri uero Im
peratoris mater Mãmæa nomine, de rariis religiosa fœmina, cũ de Orige
ne fama magnifica ubiq; & celeberrima haberetur, ita ut ne principum qui
dem lateret aures, comperta opinione uiri, summo nisu gestire cœpit, qua/
tenus sibi eius præsentia fieret, ut in literis, in sermone, in fide, in prudentia,
omniq; doctrina, quam cunctis in admiratione esse cernebat, per semeti/
psam sumeret documenta. Igitur Antiochiam, ubi per idem tempus dege
bat, missis militaribus uiris, cum omni honore & supplicatione ad se, tanq;
uerè diuini uerbi interpretẽ famulumq; dei, orat uenire. Quò cũ uenisset,
& quantum oportebat operis expleſſet ac temporis, omnibus rite peractis
quæ ad uerbum dei & gloriã domini spectant, stabilesq; ac firmos in fide

n quos

Origenes Alexandriam reuocatur.
Cap. XVI.
Bibliotheca Hierosolymis ab Alexandro extructa.
Beryllus.
Hippolytus.
Gaius aduersus Proculũ.
Epistola ad Hebræos.
Antonin⁹ Cæs.
Macrin⁹ Cæs.
Calliſtus & Vrbanus Romani Pontifices.
Alexander imperator.
Philetus Antiochiæ episc.
Mammæa Alexandri Imp. mater Origenẽ ad se uocat Antiochiam.

quos instruxerat derelinquens, præsentia quàm fama longè clariorfactus,
ad proprias scholas Alexandriam rediit.

Origenes ad scholas suas redit.

Cap. XVII.

Libri Hippolyti episcopi. De Pascha.

IN illis diebus Hippolytus (de quo paulò ante memorauimus) inter cætera scripta sua libellum de Pascha scriptum ædidit. In quo cum descriptionem quandam temporum faceret de sedecim annorum circulo, qui in Paschæ ratione obseruari solet, nescio quam supputationem secutus, uniuersa tempora intra primũ Alexandri Imperatoris annum concludit. Sed

In Hexaemeron.

Aduersus Marcionẽ.

In Cãtica canticorum.

In Ezechielẽ.

Aduersus oẽs hæreses.

& alij libelli eius peruenerunt ad nos, id est, in Hexaemeron, & in ea quæ post Hexaemeron scripta sunt, & cõtra Marcionem, & in Cantica canticorum, & in partem quandam Ezechielis prophetæ, & cõtra omnes hæreses. Sed & alia apud alios opuscula eius inueniri certum est. Ex illo tempore etiam Origenes conscribendi commentarios in scripturas sanctas initium sumit, compellente se Ambrosio, & multa ui precum obsecrationumque cogente. Quicq; Ambrosius tantum studij adhibuit, ut omnia quæ in hoc opus essent necessaria, affatim atque affluenter præberet. Notarios sep-

Origenes incipit scribere, suppeditante uictum & notarios Ambrosio.

ἐξοδιώκτης.

tem adhibuit, qui ei incessabiliter astarent, quicq; sibi inuicem illo penè intermissionem dictante succederent. Scriptores quoq; alios tantos. Sed & puellas apprimè eruditas in scribendo totidem numero in hoc ipsum uacare fecit. Omnibus quoq; extrinsecus necessarijs abundãtissimè ministratis, quotidianũ de illo opus uerbi dei uiolentus & religiosus compulsor exigebat.

D Sed & ipse ex se ingens studium in eruditione uerbi dei adhibebat. Vnde maximè dignus uidebatur, cui istud impenderetur officij, & cui quicquid arcanum & absconditum in sacris literis tectum est, panderetur.

Ca. XVIII

Pontianus Romæ.

Zebẽnus Antiochiæ.

INterea Vrbanus episcopus in urbe Roma octo annis administrato sacerdotio, Põtiano sedem reliquit. Post Philetum autẽ apud Antiochiã Zebennus ecclesiam suscepit. Quo in tempore Origenes rogatus est ab ecclesijs quæ sunt apud Achaiam, ut illò usq; pro conuincendis hæreticis, qui inibi liberius cõualuerant, perueniret. Quò cum pergeret, & iter necessariò

Origenes apud Cæsareã presbyter ordinatur.

ageret per Palæstinam, presbyter apud Cæsaream ab illius prouinciæ episcopis ordinatur. Pro hoc aũt quæ aduersum eum inhumanus liuor accenderit, & rursum pro defensione eius quæ gesserint hi qui ecclesijs præsidebant, quantaq; alia pro eo quod in prædicatione uerbi dei satis clare efflo ruerat mota sint, propriam quidem singula quæq; historiam requirũt. Tamen & nos in secundo libro τῆς ἀπολογίας, ex parte quadam perstrinximus, unde facilius agnoscere potest qui scire desiderat. Interea iugi & cõtinuato labore in explanatione diuinorum uoluminũ perstitebat, siue Alexãdriæ, siue apud Cæsaream positus, sicut ex ipsis eius cõmentarijs indicatur.

Canon ueteris testamẽti, Origene exponente.

Exponens sanè primum psalmũ, designat etiam ipse qui sit canon ueteris testamenti, hoc modo scribens: Non est ignorandum (inquit) uiginti & duos esse libros in canone ueteris testamẽti, sicut Hebræi tradunt, secundũ numerum

A numerum scilicet elementorum quæ apud ipsos habentur. Et paulò post addit: Hij sunt autem uiginti & duo libri, Genesis, Exodus, Leuiticus, Numeri, Deuteronomiũ, Iesu Naue, Iudicum. Regnorũ primus & secundus unus liber est apud illos, quem nominãt Samuhel. Item tertius & quartus unus est apud ipsos, quem appellant Regnum Dauid: & Paralipomẽnon primus & secundus in uno habentur, quẽ dicunt Sermones dierum. Esdras primus & secundus in uno est. Item liber Psalmorum, Salomonis prouerbia, & alius, Ecclesiastes, & tertius eiusdem Cantica canticorum. Sed & duo decim prophetarum liber unus est, Esaias propheta, Hieremias, Ezechiel, Daniel, Iob, Hester. In his cõcludunt canonem uoluminũ diuinorum. Machabeorum uero libros extrinsecus habent. De noui autem testamenti *Canon noui testamenti.*
canone, in libro primo Cõmentariorum secundum Matthæum hoc modo *Euangelia,*
scribit: Ex traditione (inquit) didici de quatuor euangelijs, quia hæc sola absq; ulla contradictione suscipi debent in omnibus quæ sub cœlo sunt ecclesijs dei. Ita etenim tradiderunt patres, quia primò omnium scriptum sit euangelium à Matthæo, qui aliquãdo fuerat publicanus, Hebraicis literis, *Matthæi,*
& traditum his qui ex circũcisione crediderant. Secundũ uero scriptum esse à Marco, iuxta ea quæ sibi tradiderat Petrus, de quo & in epistola sua com *Marci,*
B memorat, dicens: Salutat uos filius meus Marcus. Tertiũ esse secundũ Lucam, quod Paulus Apostolus collaudat, tanq; his qui ex gentibus crediderant scriptum. Super omnia uero euangeliũ esse Iohannis. De Apostolicis quoq; literis ita dicit: Is uero qui idoneus factus est minister noui testamenti, non literæ, sed spiritus, Paulũ dico, qui repleuit euangeliũ ab Hierusalem in circuitu usq; ad Illyricum, nec ad omnes ecclesias quas docuerat scripsit, sed quatuordecim solas epistolas, & in ipsis plures breuissimas scribit. Quamuis & nonnulli de ea quæ ad Hebræos scripta est dubitauerint, pro eo quod non uideatur in ea seruari eius illa sententia, quam de se ipse pronunciat, dicens se imperitum esse sermone. Sed ego dico, sicut mihi à maioribus traditum est, quia manifestissimè Pauli est, & semper omnes antiqui maiores nostri ita eam ut Pauli epistolam susceperunt. Si uero requiras à me, per quem sit eius sermo compositus, pro certo quidem deus uiderit. Opinio tamen quæ ad nos usque peruenit, huiusmodi est: A quibusdam dicebatur, quod Clemens Apostolorum discipulus, & episcopus urbis Romæ, Græco eam sermone, non tamen sensibus expoliuerit: Alij, quod Lucas, qui euangelium scripserit & Actus Apostolorum. Petrus uero, super quem CHRISTI fundatur ecclesia, duas tantũmodo epistolas *Petrus. II epistolæ.*
scribit, è quibus à nonnullis & de secunda dubitatur. Iohannes quoq; qui *Iohannes.*
supra pectus domini recubuit, post euangelium scribit & Apocalypsim, in *Apocalypsis.*
qua tamen reticere iussus est, quid septem tonitruorum uoces locutæ sint. Scripsit autẽ & tres epistolas, è quibus duæ perbreues, de quibus & apud *III epistolæ.*

C quosdam dubia sententia est. De his quidem talia.

Cap. XIX. *Heraclas uicarius absentis Origenis in schola ecclesiastica apud Alexandriã.*

INterea decimus erat annus supradicti principis Romanorum, in quo Origenes ex Alexandria profugus, Cæsaream uenerat, Heraclæ uni ex discipulis probatissimo (de quo superius dixi) κατηχήσεως auditorium dereliquens. Non multò autem post & Demetrius episcopus defunctus est, quadraginta & tribus annis episcopatu illius ecclesiæ ministrato, cui succedit supradictus Heraclas. Per idem tempus erat in episcopis magnificus Firmilianus Cappadocum gentis urbis Cæsareæ. Hic tantum ueneratio nis erga Origenem scientiæ & doctrinæ gratia habebat, ut indesinenter constringeret eum secum morari. Sed & ipse derelicta ecclesia ad ipsum properabat, & utebatur religiosa quadam uicissitudine, dum ipsum modo ad institutionem suæ ecclesiæ illò euocaret, nunc ipse sui profectus gratia ad ipsum pergeret, & docenti ei diebus ac noctibus assideret. Sed & Alexander, quem Hierosolymorum ecclesiæ præesse supra edocuimus, & Theoctistus, omnem penè uitæ suæ tempus ad audiendum eum mancipabant, atq; ipsi soli in diuinis scripturis & ecclesiastica doctrina summam magisterij concedebant.

Firmilianus Cappadox Cæsariẽsis episcopus cõplectitur Origenẽ.

Alexander.

Theoctistus.

Cap. XX. *Maximinus Cæsar.*

ALexandro uero Imperatori post tredecim annos principatus sui defuncto, Maximinus Cæsar succedit. Qui dum odio fertur aduersum decessoris sui Alexandri domum, persecutiones cõmouit ecclesijs, ita tamẽ, ut eos tantũmodo qui populis præerant & doctrinæ, punire iuberet, uelut qui causam cæteris huiusmodi persuasionis præberent. Tunc Origenes libru de martyrio ad Ambrosium scribit. Qui cum ad plurimos peruenisset, tanq; neruis quibusdam ualidissimis stabiliti, sponte se ad confessionẽ CHRISTI nominis offerebãt. Ex quo & maximus numerus extitit confessorũ, tribus annis à Maximino persecutione commota, in quibus finem & persecutionis fecit, & uitæ. Post quẽ Gordianus imperium suscepit. Pontiano uero sex annis episcopatu urbis Romæ functo, succedit Antherus. Qui cum mensem unũ nõ amplius ministrasset, Fabiano sacerdotiũ dereliquit.

D

Origenes de martyrio libru scribit ad Ambrosium.

Gordianus Cæsar.

Anther⁹ põt. Ro.

Cap. XXI. *Fabianus in Ro. Pont. eligitur indicio columbæ.*

TRadunt autem Fabianum, Anthero defuncto, cum de agro reuertetur unà cum amicis suis, & uniuersus ecclesiæ populus pro episcopo deligendo in unum coisset, atque alius de alio (ut fieri solet in talibus) conclamaret, nec tamen uulgi sententia certi aliquid obtineret, adstitisse etiam ipsum inter cæteros, scire cupientem, qui rei exitus foret. Et subitò per dei prouidentiam columbam cœlitus lapsam, figuram ferentem illius, quæ in sancti spiritus imagine super IESVM descenderat apud Iordanem, supra caput adstitisse Fabiani. Ad quod spectaculum ora cunctorum oculosq; conuersos: & omnes uelut uno spiritu commotos, hunc esse episcopatu dignum, per dei iudicium decreuisse: eumq; continuò cathedræ impositum, & legitimo sacerdotio confirmatum. Quod alij super huius, alij super Zephyrini

A phyrini nomine gestum tradunt. Tunc etiam apud Antiochiam episcopo Zebenno defuncto, Babylas ecclesiæ suscepit principatum.

Alij de Zephyrino hoc tradunt.

Babylas Antiochen⁹ episc.

APud Alexandriam uero cum Heraclas Demetrio successisset, auditorium κατηχήσεως, quod ab Origene susceptum tenuerat, Dionysio tradidit, eo quod & ipse unus ex discipulis esset Origenis. Ipse autem cum apud Cæsaream moraretur, innumeri ad eum non solum regionis ipsius uiri, sed & è prouincijs procul positis concurrebant, & derelicta patria ac parentibus, sequebantur eum uiam dei docentem. In quibus fuit & uir famosissimus Theodorus, ipse, qui non longe à nostra memoria nobilissimus in episcopis apud Pontum Gregorius nominatur, fide & uirtutibus atq; scientia per omnia Apostolicus: sed & eius frater Athenodorus. quos Origenes adolescentulos de auditorio Rhetoris retractos, studia communium literarum in diuinam suasit philosophiam cõmutare. Quiq; apud eum per quinquẽnij tempus uerbo dei operam dantes, in tantum profectum diuinæ eruditionis atq; scientiæ peruenerunt, tantumq; uitæ merito & morum cultu enituerunt, ut ab scholis eius immatura adhuc ætate ad episcopatus Ponti prouinciæ sacerdotium uterq; raperetur.

Cap. XXIII Aphricani epistola ad Origenẽ de historia Susannæ.

B PEr idem tempus erat etiam Aphricanus, uir in scripturis ecclesiasticis nobilis. Huius epistola fertur ad Origenem scripta, obijcientis ei uel proponentis, quod historia Susannæ, quæ in Daniele scripta est, ficta uideatur, & aliena à scriptura prophetica. Cui Origenes magnificentissimè rescribens, asserit nequaquam Iudæorum commentis & fraudibus auscultandum. Sed hoc solum pro uero habendum in scripturis diuinis, quod septuaginta interpretes transtulissent: nam id esse solum quod autoritate Apostolica confirmatum sit. Venerunt ad nos etiam alia supradicti scriptoris Aphricani opuscula, & maxime Chronica ualde diligenter studioseq; composita. In quibus commemorat se Alexandriam properare, Heraclæ opinione celeberrima prouocatum, quẽ & in diuinis & in philosophicis studijs, atq; omni Græcorum doctrina instructissimum, fama loquerctur, quemq; inibi episcopatus officiũ suscepisse superius memorauimus. Idem quoq; Aphricanus scribit ad Aristidem quẽdam, de ea quæ uidetur euangeliorum dissonantia, & quur Matthæi & Lucæ in generatione CHRISTI referatur diuersa conscriptio: ubi ostendit euidentissimam utriusq; cõsonantiam, sicut iam in primo libro huius operis edocuimus. Per idem tempus Origenes triginta Cõmentariorum libris in partem quandam Esaiæ prophetæ æditis, in Ezechielem uiginti & quinq; Athenas proficiscens consummare se memorat, ubi & quinq; libros primos in Cantica canticorum scribit. Alios autem quinq; regressus Cæsaream consummauit. Sed nunc nõ opus est opuscula eius enumerare, quæ penè innumerabilia sunt, cum id in eo opere fecerimus, ubi beati Pamphili uitam descripsimus, referentes

Aphricani Chronica.

Aphricanus ad Aristidem de Euangeliorũ dissonãtia.

Origenis in Esaiam commentariorũ libri XXX.

In Ezechielẽ XV.

In Cãtica canticorum.

Liber Eusebij de uita Pamphili.

C quanta ab eo antiquorum ſcriptorum uolumina,& præcipuè Origenis, bi-
Bibliotheca Cæſarienſis. bliothecæ Cæſarienſi (quam ille præcipuo & nobili ſtudio compoſuit) con-
ſecratæ ſint. Si quis ergo noſſe uult,quanta Origenis uolumina in manus
noſtras uenerint,inde ſumat indicium. Nunc autem ad hiſtoriæ nobis or-
dinem properandum eſt.

ca.XXIIII Berylli impiũ dogma.

BEryllus, de quo paulò ante memorauimus, Boſtrenæ urbis Arabiæ
epiſcopus,eccleſiaſticam docendi regulam uiolare conatus, peregrina
quædam & aliena à ueritate docere cœpit,aſſerens dominũ & Saluatorem
noſtrum,neq; extitiſſe ante carnis natiuitatẽ,neq; propriam deitatis habe-
re ſubſtantiam, ſed hoc ſolum, quod paterna in eo deitas habitaret. Pro
quo quàm plurimi epiſcopi cõgregati, diſceptationes cũ eo non minimas
habuere. Sed inter cæteros Origenes magnopere exhortatus eſt uenire
in conflictum uiri. Isq; primò ſenſim cum eo diſputans,quid ſentiret,dili-
Beryllus cõuictus & emendatus ab Origene. gentius perſcrutatur. Quo comperto,cõtinuò quid abſurdi ineſſet huiuſce
modi ſenſibus,& quid impietatis talia aſſerentem cõſequeretur oſtendens,
abijcere ac reſpuere male conceptum ſuaſit errorem, & redire ad fidem ue-
ram ſanamq; doctrinam. Quodq; penè in cauſis talibus inauditum eſt,
Vt emendaret non pderet erroris autorẽ. ita errorem ab eccleſia depulit,ut emendaret nõ perderet erroris autorem.
D Denicq; fertur etiam nũc deſcripta ipſa diſputatio Origenis & Berylli,quæ
Diſputatio Origenis & Berylli. per ſemetipſam præclari operis eius indicio eſt.Sed & multa alia eius ſimi-
lia ad nos geſta dictaq; ſatis clara & magnifica peruenerunt,quæ nos uel
literis ipſius,uel maiorum relatione comperta, nunc interim pro hiſtoriæ
breuitate præterimus,Quæ tamen agnoſci poſſunt, ex ea quæ ſcripta eſt à
Apologia Pãphili & Euſebij pro Origene. ſancto Pamphilo martyre apologia pro ipſo unà mecum. Quam ad co-
hibendos querulos,inuicem nos iuuantes communi ſtudio ac labore con-
ſcripſimus.

Cap. XXV. Philippus Cæſar, Chriſtianus.

AT Gordiano cum per ſex annos Romanũ gubernaſſet imperium,
Philippus unà cum Philippo filio ſuccedit. De hoc traditũ nobis eſt,
quod Chriſtianus fuerit,& in die Paſchæ, id eſt,in ipſis uigilijs,cum inter-
eſſe uoluiſſet,& cõmunicare myſterijs,ab epiſcopo loci non prius eſſe per-
Confitetur & ſtat inter pœnitentes. Nam de criminibus eius apud oẽs conſtabat. miſſus, niſi confiteretur peccata ſua,& inter pœnitentes ſtaret:nec ullo mo
do copiam ſibi myſteriorum futuram, niſi prius per pœnitentiam culpas,
quæ de eo ferebantur plurimæ, diluiſſet. Ferunt igitur libenter eum quod
à ſacerdote imperatum fuerat ſuſcepiſſe, diuinum ſibi ineſſe metum, & fi-
dem religionis pleniſſimam rebus atq; operibus comprobans.

Ca.XXIV. Dionyſius Alexandrinus epiſcopus.

HVius tertio imperij anno Heraclas apud Alexandriam ſexto anno
epiſcopatus ſui diem obijt, locumq; ſacerdotij Dionyſius ſuſcepit.
Quo tempore ſexageſimum agens Origenes ætatis annum, poſteaquàm
Permittit Origenes iã ſoli- & uſu, & periculis, & laboribus, plurimum fiduciæ in uerbo dei accepe-
rat, permiſiſſe fertur, ea,quæ ex tempore in eccleſijs differebat,à notarijs
excipi,

A excipi:nec ante unquam dediſſe hanc copiam,niſi cum id ſibi & uitæ gra-
uitas, & ætatis maturitas, & multæ experientiæ conceſſit autoritas. Tunc
Orig.aduerſus Celſum. aduerſum Celſum quendam Epicuræum philoſophum,qui contra nos li-
bros conſcripſerat,octo uoluminibus reſpondit. Tunc & in euangelium ſe
cundum Matthæum uigintiquinq; Commentariorum libros ædidit, & in
duodecim prophetas,quàm plurima commentatus eſt. Ex quibus ad nos
uſq; uiginti tantum & quinq; uolumina peruenerunt. Sunt eius & ad Im-
peratorem Philippum epiſtolæ, & ad uxorem eius Scueram abſque ullo
Orig.ad Fabianum de fide ſua. adulationis fuco ſcriptæ.Scribit & ad Fabianum urbis Romæ epiſcopum,
& ad alios quàm plurimos eccleſiarum principes de catholica fide ſua. De
quo euidentius in ſexto Apologiæ noſtræ pro ipſo uolumine compre-
hendimus. Sunt & aliæ eius epiſtolæ ad diuerſos ſcriptæ, quarum nos in-
terim centum numero inuenire potuimus, atque in libros digeſtas me-
moriæ tradere.

EA tempeſtate in Arabiæ partibus extiterunt quidam aſſertores do-
gmatum peruerſorum, dicentes animas hominum per mortem cum
corporibus interire, pariter & corrumpi, rurſum uero in tempore reſurre-
ctionis cum corporibus ſuſcitari. Ad quem morbum ab eccleſia depellen-
dum, cum ingens epiſcoporum concilium conueniſſet, iterum Origenes
rogatur ab omnibus intereſſe,& facere ſermonem. Cumq; coram omni ſa
B cerdotum cõcilio diſputaret, tam magnifica fuit eius oratio,ut omnes eos
quos noui dogmatis error inuoluerat, ad fidem rectam & ſenſum catho-
licum reuocaret.

de doctus, ut homiliæ, hoc eſt, ſermones ad populũ ex ore cõcionantis excipiãtur à notarijs.

In Matthæum Cõmẽtariorũ lib.XXV.

In prophetas cõmentaria.

Orig. epiſtola ad Philipũ Caſ. & Seuerã Auguſt.

Epiſt.eiuſdem centum ad diuerſos.

ca.XXVII Origenes impiũ dogma natũ in Arabia diſputando cõfutat.

Cap. XXVIII. Origenes hæreſim Helcheſaitarũ reſtinguit.

EXtitit etiam alia hæreſis per illud tempus, quæ dicitur Elceſaitarum.
Quam ille ſtatim ut uiſa eſt apparuiſſe,reſtinxit. Facit autẽ eius men-
tionem,cum de octogeſimo & ſecundo pſalmo in eccleſia diſputaret, hoc
modo dicens: Venit quidam in his diebus,qui ſibi magnum aliquid & ſu
pra cæteros ſapere uideretur, aſſerere uolens quædam impia & abſurda,
defendens hæreſim quandam Helcheſaitarum,quæ nuper exorta eſt.Et ta
men quæ ſint quæ ipſa hæreſis aſſerat,indicabo uobis, ne cui fortè ueſtrũ
ſurrẽpat ignaro. Iſti ergo quædam de ſcripturis ſanctis refutant,& rurſum *Helcheſaitæ.*
utuntur teſtimonijs de nouo & ueteri teſtamento quibus uolunt. Apoſto-
lum tamen Paulum ex integro reſpuunt,& aſſerunt, quod in perſequutio-
nibus ſi quis negauerit, nihil criminis habeat, pro eo quod is qui fixus eſt
in corde ſuo,etiam ſi ore *negauerit pro neceſſitate,corde tamẽ in fide per- *Al's negatur.*
manet. Hæc aſſerunt,& librum quendam circũferunt, quem dicunt de cœ
lo lapſum, cuius uerba ſi quis audierit, remiſſionem accipiat peccatorum,
aliam præter illam quam CHRISTVS dedit.

Ca.XXIX. Decius Cæſ.

INterea Philippo ſeptẽ annis principatu adminiſtrato, Decius ſuccedit.
Qui pro eo quòd infeſtus eſſet Philippo,perſecutionem eccleſijs ſuſci-

tat. In qua Fabianus in urbe Roma martyrio coronatus, ſedem ſui epiſco
Cornelio Ro. Pont. patus Cornelio dereliquit. In Hieroſolymis uero Alexander epiſcopus
Alexãder Hieroſolymitan⁹, in tormentis moritur. rurſum pro confeſſione CHRISTI iudici ſiſtitur,& uinculis carceris tra-
ditur. Quiq̃ cum longæuæ ætatis ueneranda canicie præfulgeret, poſteaq̃
frequẽter paſſionibus ſuis & cruciatib⁹ glorificauerat dominũ, dum de uin
culis ad tribunal,& à tribunalibus reuocatur ad uincula, inter ipſa uiciſſim
Mazabbanes. ſibi ſuccedentia tormenta defecit. Huic in ſacerdotio Mazabbanes ſucce-
Babylas. dit. Apud Antiochiam uero ſimilem per omnia Babylas Alexandro, poſt
Fabianus. cõfeſſionem, glorioſæ uitæ finem ſortitur in uinculis. Poſt quem Fabianus
epiſcopatus officium ſuſcepit. Sed in hac perſecutione quanta aduerſum
Origenem geſta ſint, quibuſq̃ contra eum peſſimus dæmon artibus cum
Quid Origenes paſſus ſit. uniuerſo exercitu ſuo,& quanta contentione pugnarit, utq̃ ſuper omnes
cæteros qui per illud tempus pro CHRISTI nomine tenebantur, nouas
cruces, noua pœnarum genera, ac ſeculis omnibus inaudita tormenta per-
tulerit, utq̃ pro eo quod in doctrina fidei & ueritatis opinatiſſimus uide-
batur, omnia aduerſus eum dæmonici furoris arma commota ſint, & igni
bus intentatis, ita ut mille mortibus uexatus ſit, nec tamen una ei quã exo-
ptabat accideret: quiq̃ exitus eum ſuſceperit, perſecutore ſummo ſtudio id
gerente, ut nec interitus præſtaretur, nec pœna ceſſaret: & quales poſtmo-
D dum de his ipſis epiſtolas ſcripſerit, quàm omni miſeratione & lachrymis
plenas, ex ipſis manifeſtius quæ ſcripta ſunt, integram qui agnoſcere cupit,
horum noticiam ſumet.

Cap. XXX. Dionyſius Alexandrinus. DIonyſius uero Alexandrinus epiſcopus per illud tempus, ſicut ex ipſi-
us epiſtolis ueriſſime comperimus, in multis ſæpe cõfeſſionibus ſatis
clarus efficitur, & pro paſſionum tormentorumq̃ diuerſitate magnificus.
Deniq̃ refertur, inſectantibus ſe quibuſdam, reſpondiſſe: Quid inſectan-
do laboratis? Caput meum, pro quo magnopere fatigamini, auulſum cer
uicibus ſumite,& donum magnum ad tyrannum referte.

Ca. XXXI. Epiſtola Dionyſij Alexandrini, ad Flauianũ Antiochenũ de martyribus Alexãdrinis. SEd & idem ipſe ad Fabianum Antiochenum epiſcopum ſcribens, de
his qui ſub Decio apud Alexandriam agones martyrij deſudaue-
rant, hoc modo refert: Non ex præcepto (inquit) Imperatoris
apud nos perſequutio ſumpſit exordium, ſed anno integro principalia
præuẽnit edicta miniſter dæmonum, qui dicebatur in ciuitate noſtra di-
uinus, ſuperſtitioſum contra nos exagitans uulgus. A quo multitudo ſuc
cenſa, nihil aliud quàm piorum ſanguinem ſitiebat. Primò ergo religio-
Metranus. ſum quendam ſenem Metranum nomine corripientes, iubent impia uer-
ba proferre. Quod ille cum facere recuſaret, omne corpus eius membra-
tim fuſtibus colliſerunt, uultumq̃ & oculos acutis calamis terebrantes,
extra urbem cum cruciatibus eiecerunt, ibiq̃ quod in eo ſupererat ſpiritus,
Cointha. lapidibus eiecerunt. Poſt hæc mulierem quandam nobilem Cointham
nomine

Hũc Fabianũ quidam Flauium appellant, Hieronym⁹ Flauianum.

A nomine, ad idola perducentes adorare cogebant: recuſantẽ, imò potius exe
crantem, uincula pedibus innectentes,& per plateas totius ciuitatis trahen
tes, fœdo horrendoq̃ ſupplicij genere diſcerpunt. Dehinc omnes ſimul ir-
ruerunt per domos ſeruorum dei, diripientes & euertentes, atq̃ hoſtili cru
delitate cuncta fœdantes, ita ut precioſioribus quibuſq̃ direptis, ſi qua alia
uiliora reppererant, in unum congregata igni in plateis cremarent. Noſtri
tamen direptionem hanc bonorum ſuorum (ſicut Apoſtolus de illis dixit
antiquis) cum gaudio ſuſceperũt. Sed & admirandam uirginem longæuæ
ætatis Apolloniam nomine cũ corripuiſſent, dentes primò ei omnes effo- *Apollonia uirgo martyr.*
derunt, congeſtis deinde lignis extruxerunt rogum, cõminantes uiuam ſe
eam incenſuros, niſi cũ ipſis pariter impia uerba proferret. At illa ut rogum
uidit eſſe ſuccenſum, paululum quid in ſemetipſa molitur, repente uero ſe
è manibus proripuit impiorum, atq̃ in ignem quem minabantur, ſponte
proſiluit, ita ut perterrerentur etiam ipſi crudelitatis autores, quod prom-
ptior inuenta eſt ad mortẽ fœmina, quàm perſecutor ad pœnam. Serapio *Serapion.*
nem quoq̃ domi ſuæ repertũ, crudeliſſimis affecêre ſupplicijs, ita ut omnes
ei iuncturas membrorũ prius ſoluentes, de ſuperioribus eum præcipitarẽt.
Nullum noſtris iter erat per uiam, nullius plateæ tranſitus indulgebatur, *Non erat tutũ Chriſtianis exire in publicum tempore perſecutionis.*
neq̃ die neq̃ noctu procedendi uſquam libera erat facultas. Vt enim quis
noſtrorũ apparuiſſet in publico, ſtatim clamor uulgi & ſeditio naſcebatur,
B ut uel pedibus traheretur qui uiſus eſſet, uel igni ſuccẽderetur. Verum cum
hæc mala per dies ſingulos augerẽtur, ſubito inter ipſos perſequutores ra-
bies quædam belli ciuilis exarſit,& dum inter ſe ſeditionibus prælijſq̃ de-
certant, interim nobis paululum licuit reſpirare. Sed non in longum uenia
fuit. Continuò nanq̃ crudeliſſima principum mittuntur edicta, quibus
tanta aduerſum nos ferebatur immanitas, ut ſecundum quod prædictum
eſt à domino, ſi fieri poteſt, ſcandalizarentur etiã electi. Ex quo perterritis
penè omnibus, quidam ex ipſis nobilibus ſe ſponte impijs actibus ingeſſe
runt. Alij conuenti tantummodo, nonnulli à domeſticis proditi, ad ſacri- *Negatores.*
ficia execranda,& ad immundas hoſtias properabant. Aliqui ex his pal-
lentes & trementes, ut magis immolari ipſi, quàm immolare idolis uide
rentur, ita ut etiam ab inſpectante uulgo irriderentur, eo quod & ad mo-
riendum, & ad ſacrificandum iuxta meticuloſi uiderentur. Alij ſanè tam
impudenter ad aras proſiliebant, ut & affirmare nitebantur, ſe nunquam
Chriſtianos fuiſſe. Hij erant de quibus prædixerat dominus: Quoniam
pecunias habentes, difficile ſaluabuntur. Cæteri uero aut iſtos ſequeban-
tur in præceps, aut certe uertebantur in fugam. Ex quibus nonnulli com-
prehenſi,& in carcerem miſſi: alij ad primam ſtatim iudicis faciem nega-
uerunt fidem: aliquanti paululum ſupplicijs toleratis ad ultimum deci
derunt. Hij uero qui beati effecti ſunt, tanquam columnæ fortiſſimæ
domini

C domini ipſius ſpiritu cõfirmati,pro fidei ſuæ merito uirtute à domino per/
cepta,admiranda deo & angelis martyrij ſui ſpectacula præbuerunt.Quo
Iulianus Podagricꝰ martyr. rum primus uenerabilis Iulianus podagra conſtrictus,ita ut neque incede
re,neque ſtare poſſet,cum his qui eum in ſellula portabant,offertur.Quo/
Eunus. rum unus quidẽ ſtatim negauit. Alius uero nomine Eunus, cum Iuliano
ſene in domini IESV CHRISTI confeſſione perdurat. Quiq; iubentur ca
melis impoſiti,per omnẽ circũduci ciuitatem,& flagris hinc inde uerberan
tibus,populo inſpectãte laniari,uſquequo finẽ uitæ in ipſis uerberibus po
Militaris uir. nerent. Sed uir quidã militaris cum aſſiſteret,& quoſdã uolentes etiã mor
tuis illudere cadaueribus prohiberet,clamor repente aduerſum eum totius
uulgi extollitur. offertur iudici fortiſſimus miles iã domini,& nuſq; ſe infe/
rior factus,in cõfeſſione perſiſtens,capite pro pietate damnatur. Alius qui
Macarius. dam uir nominis ſui Macarius,gente Libycus, cum multis uerbis à iudice
ad negandũ ſuaderetur,& eo maiore conſtantia fidem ſuam profiteretur,
Epimachus. Alexander. uiuus ad ultimũ iubetur exuri. Epimachus quoq; atq; Alexander,cũ mul
to tempore & in uinculis & in cruciatibus carceris torti,etiam frequenter di
uerſis ſupplicijs cõfecti, perduraſſent in fide,ignibus ad poſtremum conſu
Ammonaria. mi iubẽtur.Sed & mulieres cum ipſis quatuor. In quibus Ammonaria ſan
cta uirgo.aduerſum quam iudex ſumma contentione utebatur,& immen
ſis eam atq; exquiſitis cruciatibus affligebat,eo maximè,quod eius ſenten
D tiam uincere cupiebat,quã laudabili uoce decreuerat, nihil ſe prorſus eorũ
quæ ſibi contra fas imperabantur acturam,quæq; ſtatuti ſui tenax,ad ulti
Mercuria. mum capite punitur.Secunda uero fuit uirgo Mercuria nomine,anus ue/
Dionyſia. nerabilis,& fœcundiſſima in filijs,ſed quos nõ prætulit CHRISTO. Diony
Ammonaria. ſia,& alia Ammonaria.Quæ dum nimia utuntur conſtantia apud iudicẽ,
& ille uinci erubeſceret à fœminis,inauditis tormentorũ generibus tolera/
Heron. Arſinus. Iſidorus. tis,finem omniũ ferro cedente ſuſcipiũt.Heron quoq;,& Arſinus, & Iſido
rus Aegyptij,cum puerulo annorũ quindecim Dioſcoro,iudici offeruntur.
Dioſcorus puer. Et primò omniũ puerulum Dioſcorũ tanq; pro ætate facilem flecti, ante
uerbis,poſt etiam uerberibus agit.Quem cum in nullo ſibi cedere uideret,
ferocius eum cruciare contendit.Tum deinde cæteros uarijs tormentis dila
nians,cum pari modo cõſtantia fidei uideret armatos,tradi ignibus iubet.
Dioſcorum uero puerum,quod ſibi conſtanter & ſapienter in omnibus re/
ſpondiſſet,admiratus,differri præcepit,ſperans eum pro ætate pœnitudi/
nem geſturum. Quod non tam tyranni miſeratione,quàm domini proui
dentia ita geſtum eſt.Nunc enim nobiſcũ eſt Dioſcorus,à deo nobis con/
Nemeſius. ceſſus,ad conſolationem & firmamentũ populi ſui.Nemeſius quoq; etiam
ipſe Aegyptius,primò per calumniã quaſi latro delatus eſt. Quo crimine
abluto,poſt hæc qd' Chriſtianus eſſet referẽ. In hoc uero nulla à iudice mo
deratio reſeruatur,ſed geminatis ſupplicijs excruciatũ cũ latronibus iuſſit
incendi,

A incendi:ignorans quod crudelitate ſua optimo martyri Saluatoris ſimilitu
dinem detulit,qui pro ſalute humani generis unà cum latronibus pertulit
crucem.Turma autẽ quædam in unũ conuenerat militum,inter quos Am/ *Ammon.*
mon,& Zenon,& Ptolemæus,& ingenuus & grãdæuus Theophilus.Qui *Zenon.*
tribunalibus aſtantes,cum quidã Chriſtianus à iudice torqueretur,& iam *Ptolemæus.*
penè ad negandũ declinaret,dirumpebantur intra ſemetipſos,& uultu,ocu *Theophilus.*
lis,ac nutibus uelut erigere conabantur illum,qui in ſupplicijs poſitus trepi
dabat.Interdum etiam manus protendere,ac totius reliqui corporis moti
bus ac habitu, diuerſè inclinati, tanq; ſubleuare lapſantis animos geſtie/
bant.Conuerſi uero ad eos, omnes,& quid de ſemetipſis profiterentur, ex *Cõuerſi oẽs et*
eorum motibus agnoſcentes, prius penè quàm in eos uulgus clamoribus *agnoſcẽtes, ꝑ*
inſiliret,ipſi in medium prorumpũt,ac ſeſe Chriſtianos eſſe teſtãtur. Tunc *cõuerſis omni*
uero uerſa uice ex eorum cõfidentia perſecutoribus terror, noſtris conſtan *bus & agno/*
tia animi accreſcit:dum hi qui per tormenta uinci putabantur,ſponte ſe cru *ſcentibus.*
ciatibus offerunt,& ab his quod illi pro terroribus inferebãt,uelut pro qua
dam ſpecie uoluptatis expetitur,deo ita triumphãte per ſanctos ſuos. Sed
nec Scirionis opus memorabile,fas eſt ſilentio præterire.Is nanq; cum rem *Scirion.*
cuiuſdam potentis ſub mercede procuraret,iubetur ab eo idolis immolare.
Recuſans,cogebatur iniurijs:perſiſtens,rurſum blandicijs mulcebatur. Cũ
uero utrunq; contemneret, præacuta ſude ualidiſſimè tranſuerberatus per
B media uiſcera, neci traditur. Quid uero memorem,quantæ multitudines
in deſertis & in montibus oberrãtes,fame,ſiti,frigore,languore,latronibus
beſtijſq; conſumptæ ſint? qui omnes imitati electos dei prophetas,gloria
martyrij coronati ſunt. Denicq; & uenerandus ſenex Chæremon(epiſcopus *Chæremon.*
hic erat urbis Aegypti,quæ dicitur Nilopolis) cum ad Arabicum montem
unà cum grãdæua coniuge diſceſſiſſet,nulli ultra apparuit. Et cum ad per/
quirendum eum plurimi fratrum frequentiſſime proceſſiſſent,perſcrutatis
omnibus locis,nec ipſos ultra quiſquam,neq; corpora eorum potuit inue/
nire.Hæc autẽ non fruſtra cõmemoraui frater chariſſime,ſed ut ſcias quan
ta apud nos à ſanctis martyribus ad dei gloriam geſta ſint.

ca.XXXII

ET poſt pauca addit etiam hæc,dicens: Iſti igitur diuini martyres,qui
cum CHRISTO in cœleſtibus ſedent,& regni eius participes ſunt,
atq; iudices,qui cum ipſo de lapſis fratribus iudicant,iſti (inquam) ipſi ſu- *De lapſis fra/*
ſceperunt lapſos,& pœnitentiam conuerſionemq; eorum non reſpuerunt, *tribus.*
ſcientes quod deus noſter,cuius ipſi erant martyres,non uult omnino mor
tem morientis, ſed conuerſionem eius & pœnitentiam quærit. Si ergo iſti
receperunt quoſdam, & in eccleſia ſtatuerunt,in oratione quoq; eis & in ci- *In oratione*
bo cõmunicauerunt,quid nos facere uultis fratres? Quid nobis agendum *& cibo.*
putatis? Nónne ſequi nos eorum ſententias & iudicium cõuenit, atq; erga
eos quos illi miſerati ſunt,non exiſtere crudeles & truces? Non puto quod
expediat

C expediat nobis ſententias eorum in iritum reuocare, miſerationes infrin-
gere, benefacta turbare, & recte religioſeq; inſtituta uiolare.

Cap. XXXIIII

HAec Dionyſius de lapſis faciēs ſermonē. Quo tempore Nouatus Ro-
manæ eccleſiæ preſbyter, elatione quadam tumidus, ſpem penitus eis
ſalutis ademerat, etiam ſi digne pœnituiſſent. Ex quo & princeps hæreſeos
extitit Nouatianorū, qui ab eccleſia ſeparati, ſuperbo nomine ſemetipſos
καθαρους, id eſt, mundos appellarunt. Ob quam rem concilium ſacerdotale
celeberrimū in urbe Roma congregatum eſt, epiſcoporū quidem ſexagin-
ta numero, preſbyterorū quoq; totidem, cum diaconis plurimis. Præterea
etiā per ſingulas quaſq; prouincias de hac re magna deliberatione habita,
decretis ſignificatur quid facto opus eſſet. Statuitur ergo, Nouatū quidem
cū his qui eum mentis elatione tumidū ſequerētur, quiq; ad inhumanam
iſtam, & nihil fraternæ charitatis ſeruantē ſententiā declinarent, alienū eſſe
ab eccleſia: eos uero qui lapſi in certamine fuerāt fraterna miſeratiōe curan
dos, & fomētis pœnitētiæ medicandos. Scribit de hac re & Cornelius urbis
Romæ epiſcopus ad eccleſiā Antiochenā, indicans Fabiano eius epiſcopo,
quid ſtatuerit in urbe Roma conciliū congregatū, quid etiā Italis, Afris, cæ
teriſq; Occidētalibus uiſum ſit. Cyprianus uero de his librū magnificētiſſi
mè ſcriptū ædidit, in quo & lapſos ad pœnitentiā cohortādos, & cōtradicen
tes alicnos eſſe à CHRISTI uiſcerib⁹ ſtatuit. Extat aūt & alia epiſtola Cor
neliī ad Fabianū Antiochiæ epiſcopū ſcripta, edocēs ſingula quæq; de No
uato, quis, qualis fuerit uel uita, uel moribus, & quomodo ab eccleſia dei de
clinauerit. In qua refert, quod epiſcopatus cupiditate quam intra ſe laten-
ter gerebat, in hæc omnia deciderit: ex eo autem maximè elatus ſit, quod
quoſdam de cōfeſſoribus uiros optimos inter ipſa initia ſibi ſocios aſſum-
pſerit. In quibus fuit Maximus quidam preſbyter Romanæ eccleſiæ, & Vr
banus: qui ſecundò confeſſores extiterant. Sed & Sidonius, & Celerinus,
qui ualde clari in confeſſoribus habebātur, eo quod omnia tormentorum
genera ſuperauerant. Sed iſti (inquit) cum diligentius perſpexiſſent agere
eum cuncta fraudibus, & dolis, mēdaciis, atq; periurijs, & quia bonitatem
ad hoc ſolum ſimularet, ut deciperet ignorantes, relictò eo, uel potius exe-
cratò, ad eccleſiam cum magna ſatiſfactione reuertūtur, & præſentibus epi
ſcopis ac preſbyteris, ſed & laicis uiris, primò quidem errorem ſuum, tum
deinde illius fraudes ac fallacias confitentur. Addit præterea etiam hæc in
epiſtola, quod cum ſemper fratribus iurare ſolitus ſit, epiſcopatum ſe omni
no nō cupere, ſubitò ex improuiſo uelut nouū plaſma epiſcopus apparuit:
ſcilicet qui diſciplinam & ſtatuta eccleſiaſtica uendicabat, etiam epiſcopatū
quē nō à deo acceperat, præſumebat. Tribus nanq; epiſcopis ſimpliciſſimis
hominibus & omniū ignaris, de remota Italiæ parte adhibitis, imò potius
ſubtili ab eo circūuentione deceptis, imaginariam magis quàm legitimam
ab hijs

Nouatus non putabat la/pſos ſemel, re/cipiendos, etiā ſi pœnituiſſēt.

Nouatiani. Cathari.

Cōcilium Ro/me.

Cyprianus.

Cornelij Ro. Pōt. ad Fabia/num epiſtola de Nouato.

D

Confeſſio pu/blica.

A ab his extorquet manus impoſitionem. Ex quibus tamen unus continuo
ad eccleſiam redit, confeſſus peccatum ſuum, & in cōmunionem laicam po-
pulo etiam pro hoc interueniente ſuſceptus eſt. In locum uero reliquorum
duorum qui Nouato manus impoſuerant, ordinati ſunt alij epiſcopi, &
miſſi. Is ergo qui Euangeliū uendicabat, neſciebat in eccleſia catholica unū
epiſcopū eſſe debere, ubi uidebat eſſe preſbyteros quadraginta & ſex, dia-
conos ſeptem, ſubdiaconos ſeptem, acolythos quadraginta & duos, exorci
ſtas & lectores cū oſtiarijs quinquaginta & duos, uiduas cū indigentibus
mille quingentas: quos omnes deus alit in eccleſia ſua. Addit autē etiā hoc,
quod idem ipſe Nouatus in iuuētute ſpiritu immūdo uexatus ſit, & cū tem
pus aliquantum cōſumpſiſſet apud exorciſtas, ægritudinem incurrerit gra
uem, ita ut deſperaretur, & quod iacēs in lecto, pro neceſſitate perfuſus ſit,
nec reliqua in eo quæ baptiſmū ſubſequi ſolent, ſolenniter adimpleta ſint,
nec ſignaculo chriſmatis conſummatus ſit, unde nec ſpiritū ſanctum unq;
potuerit promereri. Deniq; (inquit) cum priuata quadā gratia diligeretur
ab epiſcopo, & uellet eum ordinare preſbyterū, clerus uero omnis, & quàm
plurimi ex laicis prohiberent, dicentes, non licere clericum fieri eum, qui in
neceſſitate poſitus in lecto gratiam conſecutus ſit: epiſcopum ab omnibus
B ſpecialem gratiam popoſciſſe, ut ſibi hoc de iſto uno concederetur. Scribit
etiam de ipſo, quod perſecutionis tempore, cum in cellula quadā lateret, &
à diaconis (ut moris eſt) ſubuenire in exitu catechumenis rogaretur, timēs
procedere, denegauit ſe eſſe preſbyterum, Et quod ſacramēta diuidens po
pulis, accipientium manus teneret, nec prius permitteret ſumere, quàm ſibi
per ea quæ unuſquiſq; tenebat in manibus, iuraret, quod nunq; ſe relicto,
ad Cornelium remearet. Hæc & multa alia huiuſmodi Cornelius de uita
& moribus, ac prophanis eius actibus ſcribit.

Nouatus, fuit baptizatus in lecto. Tales olim uocabāt Clinicos.

Ex hijs uerbis apparet, quod tēpore Nouati etiam laicis euchariſtia da/batur in ma/nus. Quod ec/cleſia poſt mu/tauit.

DIonyſius uero de hoc reſcribens ad ſupradictum Fabianum, intexuit
etiam quandā hiſtoriam dignam memoria, dicens, Serapionē quen-
dam fuiſſe apud Alexandriam, unū ex his qui lapſi ſunt, eundemq; ſæpe
deprecatū, ut ſuſciperetur, nec tamen impetraſſe. Oppreſſum deinde hunc
eſſe ægritudine, ita ut triduò iam ſine uoce prorſus iaceret: paululum uero
quarta die reſpirantem, uocaſſe ad ſe filiam ſuam, & dixiſſe: Quouſq; me
detinetis? Quæſo uos, cito aliquis preſbyterum roget, ut poſſim aliquādo
dimitti. Et cum hæc dixiſſet, rurſum ſine uoce permanſit. Abijt curſu puer
ad preſbyterum noctis tempore, infirmabatur preſbyter, uenire non po-
tuit. tamen quia præceptum fuerat à me, ut lapſis in exitu nemo recon-
ciliationis ſolatia denegaret, & maximè his, quos prius id rogaſſe cōſtaret,
parum euchariſtiæ puero qui ad ſe uenerat dedit, quod infuſum iuſſit ſeni
præberi. Regrediente adhuc puero, anteq; regrederetur domū, rurſum Se
rapion reſpiciens: Rediſti (inquit) fili? Et: Licet preſbyter uenire nō potuit,

Serapiō apud Alexandriam de numero la/pſorū, non po/tuit mori, niſi percepta eu/chariſtia.

Parum eucha/riſtiæ puero datur ad pa/trē deferēdū.

o tu tamen

C tu tamen imple quod tibi præceptum est, ut possim discedere. Cumq; esset completa solennitas, uelut catenis quibusdam uinculisq; diruptis, lætiorem iam spiritum reddidit. Ex quo (inquit) constat certissimè, huius boni auxi-
Eucharistia. lio nullum debere fraudari. Scribit etiam ipsi Nouato Dionysius epistolã, cuius exemplum inserere hijs dignum putaui.

DIONYSIVS NOVATO FRATRI SALVTEM.

SI inuitus, ut ais, in hoc ueneristi, ostendes in eo si desinas uolens. Oportuerat quidẽ etiam pati omnia, pro eo ne scinderet ecclesia dei. Et erat nõ inferior gloria, sustinere martyriũ ne scindat ecclesia, quàm est illa, ne idolis immoletur: imò secundum meã sententiam, maius hoc puto esse martyrium. Ibi nanq; unusquisq; pro sua tantum anima, in hoc uero pro omni ecclesia martyriũ sustinet. Sed nunc siue tu suadere, siue etiam cogere potes fratres redire ad concordiam, maius tibi erit emendationis meritum, quàm fuerat culpa commissi: quia illud iam non imputabitur, hoc etiam laude dignum ducetur. Si uero illi in incredulitate permanserint, saluans salua animam tuam. Vale, pacem desiderans, quam tibi imprecor.

Hæc eadẽ etiam Nouatianis scripsit. Dedit & ad Aegyptios epistolam de lapsorum pœnitẽtia, in qua & regulam eis statuit pœnitendi. Sed & multa alia probatissima feruntur scripta Dionysij. Scribit

Libri Dionysij Alexandrini.
De pœnitentia. Et
Cohortatorium libellum de matyrio ad Origenem.
Ad Laodicenses & ad Armenios de pœnitentia.

D Ad Cornelium quoq; urbis Romæ episcopum plurima scribit. In quibus etiam hoc indicat, inuitatum se à multis episcopis, id est, ab Heleno Tarso Ciliciæ, & Firmilliano Cappadociæ, & Theotecno Palæstinæ, ut ad synodum Antiochiã pergat, quod ibi Nouati dogmata quidã serere conarẽtur. Et addit, qd Fabiano Antiocheno episcopo defuncto, Demetrianꝰ in epi-
Demetrianꝰ. scopatu successerit. Sed & de Hierosolymorum episcopo his uerbis scribit:

Admirabilis autem uir (inquit) Alexander, in carcere positus, beato fine præcessit ad dominũ. Est & alia ipsius Dionysij epistola ad Romanos scripta de ministerijs. Et alia item ad ipsos de pace & de pœnitentia, & ad quosdam confessores, qui adhuc in urbe Roma Nouatum sequebãtur. Et rursum ad eosdem, posteaq; ad ecclesiam cõuersi sunt, duas epistolas scribit. Sed & ad multos alios uaria ac diuersa scribens, studiosis quibusq; instructionum & doctrinæ copiosissimam materiam dereliquit.

EVSEBII PAMPHILI CAESARIENSIS ECCLESIASTICÆ HISTORIÆ LIBRI SEXTI, RUFFINO PRESBYTERO TRALATORE, FINIS.

Elenchus

A

ELENCHVS CAPITVM SEPTIMI LIBRI HISTORIAE ECclesiasticæ Eusebij Cæsariensis.

De Decij & Galli male gestis rebus. Caput.I
De Cypriano, & quod statuerit hæreticos rebaptizandos, sed Cornelius papa contradicit. Cap.II
Quod Stephanus papa similiter sentiat. & de concordia ecclesiarum, quæ post persecutionem facta est. Cap.III
De Xysto papa, & hæreticis non rebaptizandis. Cap.IIII
De hæresi Sabellij. Cap.V
De reuelatione quæ Dionysio episcopo à domino facta est propter lectionem hæreticorum librorum. Cap.VI
De Nouati schismate. Cap.VII
De hæreticorum baptismate. Cap.VIII
De persecutione Valeriani. Cap.IX
De his quæ Dionysius in persecutione passus est. Cap.X
B De his qui apud Cæsaream Palæstinam martyres sunt. Cap.XI
De martyrio Marini. Cap.XII
Relatio de Asterio. Cap.XIII
De signis quæ uirtute Saluatoris apud Paneadam fiebant. Cap.XIIII
De throno Iacobi. Cap.XV
De pace sub Galieno reddita ecclesijs. Cap.XVI
Qui episcopi tunc fuerint. Cap.XVII
De his quæ apud Alexandriam acciderunt. Cap.XVIII
Quomodo Dionysius de Pascha statuit. Cap.XIX
De morbis qui acciderunt. Cap.XX
De Galieni regno. Cap.XXI
De Nepote & schismate eius. Cap.XXII
De Apocalypsi Iohannis. Cap.XXIII
De epistolis Dionysij. Cap.XXIIII
De Paulo Samosateno, & de Gregorio, & de hæresi eius. Cap.XXV
Qui episcopi per illud tempus nobiles habiti fuerint. Cap.XXVI
De hæresi Manichæorum tunc exorta. Cap.XXVII
De ecclesiasticis uiris nobilibus, quorum aliquanti etiam usq; ad nostram memoriam perdurarunt. Cap.XXVIII
De episcopis, martyribus, & doctoribus eiusdem temporis. Cap.XXIX

EVSEBII PAMPHILI

CAESARIENSIS, ECCLESIASTICAE

hiſtoriæ liber ſeptimus, Ruffino Aquileienſi interprete.

Cap. I.

SEPTIMVM nobis eccleſiaſticæ hiſtoriæ librũ ſcriptorũ ſuorum cudat elogijs nobiliſſimus patrum, & clarus in epiſcopis Dionyſius, qui (poſteaq; Decius non totis duobus annis principatu Romani apicis miniſtrato, cum filijs pariter interemptus eſt, & Gallus ſuſcepit imperium. Quo in tempore etiã Origenes ſeptuageſimo ætatis anno non ad integrũ expleto defunctus eſt) ſcribẽs Hermãmoni cuidam, de Gallo hæc refert: At ne Gallus (inquit) malum Decij aut uidere potuit, aut cauere, ſed in eundem lapidem offenſionis impegit. Cuius cum regnũ floreret initio, & cuncta ei ex ſententia cederẽt, ſanctos uiros, qui pro pace regni eius deo ſummo ſupplicabant, perſecutus eſt, cum quibus & proſperitatem ſuam pariter fugauit & pacem.

Dionyſius Alexan. ad Hermammonem.

Origenes moritur, LXX. an.

Gallus Cæſ.

Cap. II.

IN urbe uero Roma Cornelio epiſcopatum regente, & apud Carthaginem Cypriano, ambobus fide, uirtute, pietate præſtãtibus, quæſtio exorta eſt in Aphricæ magis partibus, ſi oporteret hæreticos rebaptizari. Cũq; id à Cypriano, & cæteris penè omnibus per Aphricam ſacerdotibus, oportere fieri decerneretur, Cornelius, & cæteri omnes per Italiã ſacerdotes, huiuſmodi decretum manente ſacerdotali cõcordia refutarunt, ſtatuentes antiquitus à patribus ſuper hoc traditam regulam debere ſeruari, quæ continebat, Poſt abiectionem praui & cõfeſſionem recti dogmatis, ſola eos manus impoſitione purgandos.

An hæretiã rebaptizandi. Cyprianus. Afri. Itali.

Cap. III.

SEd poſt Cornelij cõſummationem, qui tribus circiter annis ſacerdotio functus eſt, epiſcopatus ſedem Lucius ſuſcepit. Cui octo ſolis mẽſibus ſacerdotio adminiſtrato, Stephanus ſuccedit. Quicq; ſimilem Cornelio de nõ rebaptizando ſententiam tulit. Ad quem Dionyſius multa & ſæpe ſcripta direxit, de multis eccleſiaſticis diſſerẽs cauſis. In quibus inter cætera etiã hoc indicat, quod omnes eccleſiæ abiecta Nouati præſumptione pacem inter ſe inuicem ſeruent. Scribit ergo & de hoc hijs uerbis: Scito autem frater, omnes eccleſias in Oriente, quæ prius cõturbabantur, nunc rediſſe in concordiam,

Lucius & Stephanus Ro. Pont.

Dionyſij Alexãdrini epiſtola ad Stephanũ Pont. Ro.

in concordiam, & omnes ſibi unanimiter cohærere, gaudẽtes & exultantes de pace quæ ultra ſpem eccleſiæ reddita eſt, id eſt, Demetrianus apud Antiochiam, & Theoctiſtus apud Cæſaream, Mazabbanes in Hieroſolymis, dormiente in pace Alexandro, Marinus apud Tyrum, Heliodorus apud Laodiciam, Helenus in Tarſo, Firmillianus in Cappadocia. Verum ne ſermo epiſtolæ longior fieret, nobilium tantũmodo urbium tibi epiſcopos indicaui, ut etiam cæteros cum ipſis pariter unum ſentire non dubites per uniuerſam Syriam uel Arabiam. Sed & hij, quibus nunc ſcripſiſtis, Meſopotamiæ epiſcopi idem ſapiũt, Ponti quoq; & Bithyniæ, omnes pariter unanimes & concordes, multa ſibi inuicem charitate connexi, glorificant deum noſtrum. Hæc Dionyſius ſcribit.

Cap. IIII.

STephano uero duobus annis impleto ſacerdotio, Romæ Xyſtus ſuccedit. Ad quem ſcribit nihilominus Dionyſius de baptiſmate, cõmemorans quod Stephanus quidem deceſſor ſuus ſcribens ad Firmillianũ & Helenum, cæteroſq; illarũ partium epiſcopos ſtatuerit, non cõmunicandum eſſe his qui rebaptizãt eos qui ab eccleſia ad hæreticos trãſeunt, ſed debere conſiderare magnitudinẽ rei, quia nõ quicunq;, ſed permagni & nobiles in epiſcopis uiri ſunt, qbus hoc uiſum ſit. Dicit etiã, qd' ſuper hoc ſcripſerit plenius ad Dionyſiũ & Philemonẽ, preſbyteros urbis Romæ. Indicauit autẽ pariter etiã de Sabellij hæreſe, quæ tẽporibus ipſius exorta eſt, ſcribẽs hæc.

Xyſtus Pont. Ro.

Dionyſius Alex. ad Xyſtũ.

Cap. V.

QVid autẽ dicam de ea doctrina, quæ apud Ptolemaidam Pentapoleos ciuitatem nuper exorta eſt, plena blaſphemijs in deum patrem & in dominũ noſtrum IESVM CHRISTVM, negans eſſe uere eum filium patris, nec primogenitum omnis creaturæ, ſimul & ſancti ſpiritus auferens intellectum. Pro quibus cũ utræq; partes ad me ueniſſent, & præſentibus fratribus quæ cõmota fuerant diſcuſſiſſent, etiam literis, prout deus dedit paruitati meæ, profecutus ſum, & ſcripſi, ſingula quæq; diligẽter exponẽs, quorum tibi exemplaria tranſmiſi. Sed & in tertio libro de baptiſmo, quẽ ſcribit ad Philemonẽ preſbyterum urbis Romæ, etiam hæc cõmemorat.

Dionyſius Alex. de hæreſi.

Dionyſij Alexand. liber de baptiſmo, ad Philemonem.

Cap. VI.

EGo (inquit) & tractatus hæreticorum lego, & traditiones eorũ perſcrutor, etiam ſi uidear ad horam uerbis eorum pollui. Sed multum mihi confert hoc ipſum, quod ex ipſorum uerbis arguere eos poſſum. Denique cum aliquis ex fratribus & cõpreſbyteris prohiberet me, ne hæretica lectione tanq; ceni alicuius fœtore polluerer, uiſio mihi quædã à deo oſtenditur, quæ me confirmaret, & ſermo ad me factus eſt, hæc mihi euidenter proloquens: Lege omnia quæcunq; in manus tuas uenerint, quia probare singula quæq; & diſcernere potes: quãdoquidem ex initio hæc tibi cauſa fuit credendi. Amplexus ſum uiſionem, quia & Apoſtolicæ ſententiæ cõcordabat, dicenti: Omnia legite, quæ bona ſunt tenete. In ipſo quoq; libello cõmemorat, nõ tunc primũ in Aphrica de hæreticis rebaptizandis ab epiſcopis eſſe decretum,

Vox ad Dionyſium Alex. cœliũ audita.

C decretũ,ſed & antea iam in nõnullis eccleſijs & concilijs epiſcoporum,uelut in Iconio,atq; alijs locis,de hoc fuiſſe tractatum.

Cap.VII. SCribit adhuc & in quarto de baptiſmate libro,ad Dionyſiũ urbis Romæ preſbyterum,plurima de Nouati impietate cõmemorans. In quinto uero libro ad Xyſtum urbis Romæ epiſcopum ſcribens,& aduerſum ſu pradictam hæreſim quædam diſſerens,etiam tale aliquid accidiſſe comme morat,his uerbis: Vere autem frater conſilium peto,& requiro ſententiam, quid tibi uideatur in ea cauſa,quæ in eccleſia noſtra exorta eſt. Vereor em̃ ne fortè fallar in aliquo.

Cap.VIII. *Dionyſij Alexãd. uerba ex quinto libro de baptiſmate ad Xyſtum.* FRat apud nos frater quidam fidelis antiquitus, ante etiam quàm ego epiſcopus ordinarer,imò & anteq̃ deceſſor meus Heraclas. Is cum intereſſet his qui baptizantur, & audiret uel quid interrogentur, uel quid reſpondeãt,flens acceſſit ad me, & procidens ad pedes meos, confiteri cœpit ſe baptiſma ab hæreticis aliter ſuſcepiſſe, quod tamen ſecundum ea quæ nunc uideret à nobis miniſtrari,nec baptiſma duceret:eo quod eſſet repleta blaſphemijs omnis illa confeſſio. Simul & hoc addebat,ſe intantum pro hoc errore ſtimulari,ut ne oculos quidẽ ad deum auderet erigere. Propter quod exorabat ſe mundari & purificari eccleſiaſtico baptiſmate, ut & gratiam poſſet conſequi ſpiritus ſancti. Quod ego facere auſus nõ fui,ſed dixi poſſe ei ſufficere tam multi temporis cõmunionem quã in eccleſia conſecutus eſt,per hoc, quod à nobis euchariſtiæ ſuſcipiẽs donũ,reſpõderet, Amẽ: ex quo & per ſingula potuiſſet ipſa ſacramentorũ uirtute purgari. Cohortabar igitur eum, debere confidere fidei ſuæ, & conſcientiæ iam purgatæ, & ante omnia,quod tamdiu in ſacramẽtis nobis iam particeps fuerit. Sed ille neq; à luctu ceſſat & lachrymis,neq; ultra ad menſam dominicam audet accedere,ita ut uix à nobis cohortatus & compulſus, orationi audeat intereſſe. Hæc & multa alia de huiuſcemodi quæſtionibus per diuerſos libros ſuos Dionyſius ſcribit.

D *Euchariſtiæ donũ putabat ſufficere.*

Cap.IX. *Valerianus et Galienꝰ Cæſſ. Dionyſius Alexan. ad Hermãmonem de Valeriano Cæſare.* GAllus uero nõ integris duobus annis imperio detẽto,rebus humanis exemptus eſt. Poſt quẽ Valerianus cum filio Galieno ſuſcepit principatum. De quo Dionyſius ſcribens,iterum ad Hermãmonem hoc modo refert: Sed & Iohanni ſimiliter reuelatum eſt ut diceret: Et datum eſt (inquit) ei os loquens magna & blaſphemias,& data eſt ei poteſtas per menſes quadraginta & duos. Vtraq; aũt complentur in Valeriano. Vere enim mirandum eſt,quomodo ſupra cæteros qui ante ſe fuerũt,hic & humanus & benignus extitit erga famulos dei,ita ut in initijs multo tempore etiam illis benignior uideretur,qui nomine ſaltem Chriſtiani dicebãtur. Intantũ uenerabatur ſeruos domini,& omnis eius domus erat eccleſia dei. Deprauatus autẽ eſt,& à ueritate deiectus, per quendã doctorem peſſimũ magiſtrum & principẽ Aegyptiorũ magorũ,ut iuſtos & ſanctos uiros perſequi & interimi

A & interimi iuberet,tanq̃ qui aduerſarentur magicis artibus,quibus ſe ipſe ſubdiderat. Erãt enim re uera,& ſunt etiã nũc qui poſſent uirtute meritorũ ſuorũ reſtinguere fallacias dæmonũ. Nã ille ut ipuros ritus & execrãda myſteria,ac ſacra inceſta conficeret, pueros inueſtes iugulari iubebat,& orbari liberis patres,atq; in teneris uiſceribus humanas rimari per piaculũ fibras, & uocẽ illic quærebat,ubi fugauerat uitam. Sed & multa alia huiuſcemodi de Valeriani piaculis memorans,addit etiã hoc,qđ ipſe à barbaris captus, & luminibus orbatus,filios ſceleris & impuritatis ſuæ reliquerit ſucceſſores.

Cap.X. *Dionyſius Alexã. quid paſſus ſit. Germanꝰ epiſcopus.*

IPſe uero Dionyſius,quãta in eius perſecutione pertulerit,& quibus affectus ſit cruciatibus propter nomen dei, ſcribens ad quendam Germanum epiſcopũ,qui quaſi obtrectator eius eſſe uidebatur,refert,ubi & acta confeſſionis ſuæ inſeruit,apud Aemilianũ præſidem geſta. In quibus cum Dionyſius unum ſolum deum qui cœlum feciſſet & terram diceret adorandum,cæteros autẽ neq; eſſe deos,neq; adorari debere, in caſtrum quoddã deſerti quod Cefro appellatur, in exilium truditur, ob hoc præcipuè electum,quod loci incolæ gentiles erant,& idolorũ ſuperſtitionibus ſatis dediti, quiq; exulem Dionyſium primo hoſtili animo & ſatis auerſa mente ſuſcipiũt. Poſt uero cum paulatim per domini gratiam uerbũ dei hijs ſeminare cœpiſſet,pars maxima trucis ac barbari populi, relictis idolis cõuerſa eſt ad deũ uerum,CHRISTOq; ſubiecta. Quo cõperto,rurſus eum ad aliũ

Dionyſius Alexãdrinus in exilium mittitur.

B locum,uicinũ quidem Alexandriæ,ſed incolis deſertum,ac penè habitatoribus uacuũ tranſtulerunt. Sed & ibi cũ pro urbis uicinitate noſtrorũ populi eum frequẽtarent,& tanq̃ odore paſtoris recepto,grex lætior & cõſtantior agonibus redderetur, rurſum miſſis cum Centurione militaribus uiris, ipſum Dionyſium,& cũ eo Gaium,& Petrũ,catenis conſtrictos,& diuerſis cruciatibus afflictos,in deſertum quoddã Libyæ pertraxerũt,ibiq; eos in loco ſqualidiſſimo, & omni uſu humanitatis carente, à Parætonio trium dierũ itinere in deſertum protento nexos uinculis reliquerunt. Hæc in diuerſis ſuis epiſtolis ſupradictus uir ſcripta dereliquit. In quibus memorat etiã Maximũ preſbyterum,& Dioſcorum,Demetriumq;,& Lucium,nec nõ & Fauſtinũ atq; Aquilam,ſatis claros & inſignes titulo confeſſionis effectos. Sed & ex diaconis quoſdam in inſula poſt pœnas confeſſionis eſſe defunctos,ſuperfuiſſe uero ex his Fauſtum & Euſebium. Quibus etiam refert tantum fiduciæ & magnanimitatis per gratiam dei datum,ut cũ ad eos qui in carcere tenebantur fratres,nemo prorſus humanitatis & miniſterij cauſa permitteretur accedere, iſti tamen indeſinenter & reuiſerent, & neceſſaria miniſtrarent. Et cum per dies ſingulos præſidis furor creſceret, iugulando alios,alios ſupplicijs ac diuerſis cruciatuum generibus affligendo, ſqualore carceris & catenarum ponderibus enecando, & ſuper omnia præcipiendo, ne quis ad eos prorſus accederet, ut & inedia quaſi aliud tormenti ge-

Parætonium.

Maximus. Dioſcorus. Demetrius. Lucius. Fauſtinus. Aquila. Fauſtus. Euſebius.

C nus adhiberetur, concessit tamen deus supradictis diaconis gratiam, con
fessoribus suis prouidens,ut inuitis omnibus,istis tamen nō negaretur in/
Eusebius diaconus,post episcopus Laodicensis. gressus.Sciendum tamen est,quod hic Eusebius,quem diaconū supra dixi
Maximus presbyter, post Alexandrinus episcopus. mus,postmodum episcopus apud Laodiciam Syriæ ordinatus est. Maxi/
mus uero,quē presbyterum memorauimus,ipsi Dionysio apud Alexan/
Faustus capite obtrūcatur. driam succesſit in episcopatu. Faustus autem, qui cum ipsis tunc confessor
enituit,usq; ad persecutionē quæ nostris temporibus facta est,grandæuus
& plenus dierum perdurans,perfecto martyrio obtruncatione capitis con
summatus est.Hæc à Dionysio certissima fide memorantur.

Cap. XI. IGitur in Valeriani persecutionibus apud Cæsaream Palæstinæ, multa
à diuersis martyria consummata sunt. In quibus tres quidam admirā
Priscus, Malchus, Alexander, martyres Christi apud Cæsaream. di adolescentes,quorum unus Priscus,alius Malchus,tertius Alexander uo
cabatur,cum suburbanū agellum supradictæ urbis inhabitarent,diuino fi
dei calore succensi, cœperunt semetipsos segnitiæ atque ignauiæ incusare,
quod cum cœlestes in urbe martyrij proponerētur coronæ,ipsi nec deside
rarent,nec raperēt:cumq; dominus & Saluator regnū cœlorum uiolenter
diripi debere testatus sit, ipsi inglorios & desides animos humi gererent.
His igitur semetipsos alloquijs incitantes, urbem petunt, & adorto iudice
truculento,quur tantum in sanguinē piorum desæuirent,incusant. Ille con
tinuò nobiles animos iuuenū,quàm dignis remuneratur affatibus: Deuo
D randi (inquit) bestijs subrigantur,quibus non placet piorum sanguinē fun
Fœmina, martyr. di. Sed & mulier quædam supradictorum iuuenum secuta fertur audaciæ
& magnanimitatis exemplum, similemq; sortitur exitum pœnæ. Quam
tamen de Marcionis schola fuisse loquebantur.

Cap.XII. MArinum quoq; uirum militarem Hierosolymorū ciuem,honore &
Marinus,homo militaris, Hierosolymis eo quod Christianus esset, capite truncatur. diuitijs clarum,cum in supradicta urbe inter collegas suos per ordi/
nem gradus sui honor quidā contingeret militaris (ut fieri solet) in sequen
tem collegam suum subit inuidia,& exclamat non posse Marinum adipisci
superiorem gradum,eo quod esset Christianus. Interrogatur à iudice Ma
rinus,si ita res se haberet.Ille ita esse,& uere se esse Christianum, clarissima
uoce testatur. Tres ei deliberandi horæ decernūtur à iudice,ut eligat utrum
uelit immolare dijs & Imperatori,an Christianus interimi.Cumq; à tribu
nalibus fuisset egressus Theotecnus episcopus loci,apprehensa manu eius
perducit eum ad ecclesiam,ibiq; multis uerbis in fide cōfirmans, ad ultimū
in interiora perducit altaris,gladiumq; suū,quo præcinctus erat,ostendēs
ei,& rursum offerens euangelium, quid è duobus mallet,interrogat. Ma/
rinus uero promptissima fide,cum manū ad euangelium tetendisset: Obti
Theotecnus episcopus Hierosolymorū. ne (inquit Theotecnus) quod elegisti ó fili, & cōtemnens præsentē uitam,
æternam sperato,confidens perge & suscipe coronam,quam tibi dominus
præparauit.Regressus,cōtinuò ad tribunal euocatur per præconē. Aderat
enim

A enim tempus statutū. Ille uero nec moras patitur,nec expectat interrogan
tem,sed continuò sibi & deliberatum asserit, & ex paternis legibus confir/
matum,quod deo obtemperare oporteat magis quàm hominibus.Quem
iudex ilico capite puniendum pro tali responsione pronunciat.

Cap.XIII. SEd inter eos cunctis clarior, & meritis fidei supra cæteros insignis me/
Asterius, martyr. moratur Asterius,uir Romanæ urbis senator,patricius,nobilitate,facul
tatibus,propinquitate etiam regia,& omni bonorū fama satis clarus. Qui
cum supradicti martyris extremis interesset exequijs,& capite cæsum cada
uer subiectis humeris suis,& substrata ueste qua induebatur exciperet,ho/
norem quem martyri detulit, continuò ipse martyr assequitur. Sed & in
multis alijs eum præclaris gestis in fide CHRISTI enituisse tradiderunt
nobis hij,qui eum in corpore adhuc positum uiderunt. In quibus etiam ta
le aliquid per eum gestum memorabāt. Apud Cæsaream Philippi,quam
Cæsarea Philippi, Paneada. Paneadam Phœnices uocant,aiunt sub radice montis qui appellatur Pa/
Iordanis. nius,ex quo fluuij Iordanis prima fluenta prosiliunt,morem fuisse genti/
Præstigiæ de uictima nusquā comparente. lis erroris,certa ac solenni die immolari uictimam. Quæ uictima arte qua
dam dæmonis subito nusquam comparebat. Et erat hoc famosissimi mi/
raculi genus,quo persuaderi adstantibus uideretur in cœlum hostiam inui
sibiliter esse sublatam. Accidit igitur dum hæc gererētur,adesse Asterium.
Qui cum uideret omnes miraculi huius stupore constringi,humanos mise
B ratus errores,cum gemitu & suspirio oculos ad cœlum pariter tendit & pal
mas: CHRISTVM,qui est super omnia deus, tota fide profusis lachry/
mis inuocat, ut præstigias fallacis dæmonis arguat, miserisq; mortalibus
erroris huius soluat arcanum.Hæc illo cum fletibus supplicante,subitò ui/
ctima quæ inuisibiliter credebatur assumpta, superferri aquis uidetur, &
conspectibus omnium redditur.Nec ultra in illis locis error huiusmodi po
tuit reparari. Ita unius Christiani prece,tantorum seculorum deceptionis
machina,cum autoribus suis dæmonibus dissoluta est.

Cap.XIIII. VErum quia urbis huius fecimus mentionē,iustum uidetur cōmemo/
Mulier quam Christus curauit, profluuio sanguinis uexatam, ciuis fuit Cæsareæ Philippi. rare etiam illud in ea,quod historia dignū duximus. Mulierem quā
sanguinis profluuio laborantē,à Saluatore curatam euangelia tradiderūt,
huius urbis ciuem constat fuisse,domusq; eius in ea etiam nūc ostenditur.
Pro foribus uero domus ipsius, basis quædam in loco editiore collocata
mōstratur,in qua mulieris ipsius uelut genibus prouolutæ,palmasq; sup/
pliciter tendētis imago ære uidetur expressa. Adstat uero alia ære nihilomi
nus fusa statua,habitu uiri, stola comptè circundati, & dexteram mulieri
porrigentis.Huius ad pedem statuæ,è basi,herba quædam noua specie na
scitur. Quæ cum exorta fuerit,excrescere usq; ad stolæ illius ærei indumen
ti fimbriam solet.Quam cum summo uertice crescens herba cōtigerit,uires
inde ad depellendos omnes morbos languoresq; cōquirit:ita ut quæcūq;
illa

Opus fusile, Christi miraculū repræsentans, mulierē sanguinis profluuio laborātem curantis, destructū à Iuliano Cæs.

Miraculũ de herba medicã uim habente, ubi ad fimbri/am ſtatuæ ſuæ creuiſſet.

C illa fuerit infirmitas corporis, hauſtu exiguo madefacti ſalutaris graminis depellatur, nihil omnino uirium gerens, ſi anteq; æreæ fimbriæ ſummitatẽ creſcendo contigerit, decerpatur. Hanc ſtatuam ad ſimilitudinẽ uultus IESV formatam tradebãt, quæ permanſit ad noſtra uſq; tempora, ſicut ipſi oculis noſtris inſpeximus. Et nihil mirũ, ſi hi qui ex gentilibus crediderant, pro beneficijs quæ à Saluatore fuerant conſecuti, huiuſmodi uelut munus uidebãtur offerre, cum uideamus etiã nunc Apoſtolorum Petri & Pauli, & ipſius Saluatoris imagines deſignari, tabulaſq; depingi. Sed & antiquas ipſorum imagines à quibuſdam conſeruatas nos uidimus, quod mihi uidetur ex gentili conſuetudine indifferenter obſeruatũ, quod ita ſoleant honorare, quos honore dignos duxerint. Inſignia etenim ueterũ reſeruari ad poſterorum memoriam, illorũ honoris, horum uero amoris indicium eſt.

Icones Apoſtolorũ Petri & Pauli, ab Euſebio uiſi.

Cap. XV. Cathedra Iacobi.

DEniq; & Iacobi cathedra, qui primus in terris epiſcopus, ab ipſo Saluatore, & ab Apoſtolis in Hieroſolymis eſt electus, quenq; fratrẽ domini uolumina diuina deſignant, uſq; in hodiernũ inibi conſeruatur: atq; in ea ſedent omnes qui uſq; ad præſens tempus ſedis illius ſacerdotium ſortiuntur. Seruatur ergo cum ingenti ſtudio, uelut à maioribus tradita memoria ſanctitatis, & cum magna ueneratione habetur uel uetuſtatis, uel primæ ſacerdotij ſanctificationis obtentu. Sed de his iſta ſufficiant.

Cap. XVI. Galienꝰ Aug. miteſcit in Chriſtianos.

D GAlienus uero Valeriani filius, poſteaq; rerum ſummã ſolus obtinuit, lenius ac moderatius erga noſtros agere inſtituit: datiſq; decretis inhiberi ſupplicia, perſecutionesq; ceſſare, & quo quiſq; putat more exorare quod diuinum eſt, ſinit.

Ca. XVII. Gregorius qui ante Theodorus, & huius frater Athenodorus diſcipuli Origenis, eccleſijs in Põto præficiuntur. Domnus Cæſareæ. Theoctenus. Hymenæus Hieroſol.

PEr idem tempus cum Romano adhuc ſacerdotio Xyſtus præeſſet, & apud Antiochiã Demetrianus, Firmillianusq; adhuc Cæſareæ Cappadociæ ſupereſſet, Põti eccleſias Gregorius (qui prius Theodorus dictus eſt) ex Origenis diſcipulis, cum fratre Athenodoro ſuſcepit gubernandas. Apud Cæſaream uero Palæſtinæ poſt Theoctiſtum Domnus epiſcopatum ſortitus eſt, & breui defunctus, Theotecno noſtræ memoriæ uiro ſedẽ tradidit, qui & ipſe Origenis auditor fuiſſe dicebat. In Hieroſolymis uero poſt Mazabbanem ſacerdotium ſuſcepit Hymenæus. Et hij omnes in pace eccleſias gubernabant.

Ca. XVIII Alexandrini ſeditioſi. Dionyſius Alex. refert Alexandriam à p prijs ciuibus euaſtatam.

SEd & apud Alexandriam (& ſi nulla extrinſecus mali cauſa ſit) eo ipſo quod genus hominũ ferox, ſeditioſum & ſemper inquietum eſt, ciuiles inter ſe motus & bella, nõ uirtutis merito, neq; ob defenſionem, ſed ob necem atq; interitum ciuium cõmouebant. De quibus Dionyſius in epiſtolis ſuis cõmemorans refert, ita à proprijs ciuibus eſſe uaſtatam deletamq; urbem, ut illa quæ conſtipatione hominum uix ſoleret digredientibus incedendi ſpacium dare, nunc eo uſq; peruenerit, ut conſpicere in plateis homines, ualde rarum ſit: madere omnes ciuium ſanguine uias, cadaueribus obtegi,

A obtegi, & ne ad ſepeliendum quidem ſufficere qui ſuperſunt: unde & poſt belli rabiem, ferriq; uaſtationem corrupti aëris ex fetore cadauerum peſtilentia increuerit, ita ut ſi quid ferro ſuperfuerat, id morbus abſumeret.

Cap. XIX. Epiſtola Paſchalis, Dionyſij Alexan. de eadem re.

SCribit autem de his idem Dionyſius in epiſtola Paſchali, quæ ſolenniter per annos ſingulos legi ſolet, his uerbis: Alijs fortaſſis hominibus nõ uideatur tempus hoc, tempus eſſe ſolennitatis: quoniamquidem luctus ubiq; & acerba lamentatio in plateis cuncta circũſtrepit, gemitus uero ineſt & mugitus in domibus propter multitudinẽ morientium. Sicut enim de primogenitis quondam Aegyptiorum refertur, ita etiam nunc ingens ubiq; clamor attollitur. Non enim eſt domus (ſicut ſcriptum eſt) in qua nõ ſit mortuus. Primo nanq; ipſi manibus ſuis partem maximã & meliorem populi cæciderunt, perſequendo ſanctos. Partem alteram bella inteſtina rapuerunt. Partem uero quæ ſuperfuerat, peſtilens nunc ægritudo conſumit. Sed nos neq; in perſecutionibus, cũ iugularemur, à feſtiuitate ceſſauimus, nec unquam nobis poteſt ſolennitas impediri, quibus præcipitur in tribulatione gaudere. Omnis igitur nobis locus quicunq; à tyrãnis eligebatur ad pœnam, ſiue ager ille ſeu deſertum fuit, ſiue inſulæ, ſiue carcer, ſolennitatem nobis impedire non potuit. Lætiſſimam uero ſuper omnes habuere ſolennitatem beati martyres, qui cũ ſanctis angelis in cœlo Paſcha curarunt.

Cædes martyrum. Bella inteſtina ciuium. Peſtilentia.

B POſt hæc perſecutores noſtri in ſemetipſos manus ac tela uerterunt. Sed ne ſic quidem noſtrorum feſta turbata ſunt. Inſecutus eſt hic peſtilens morbus & plaga terribilis: ſed illis multò terribilior & grauior, quos nec ſpes erigit futurorum. Nobis uero hæc omnia, exercitia quædam uirtutis, & fidei probamenta ducũtur. Quãuis enim denſior ſæuiorq; Paganos, magis quàm noſtros morbus inuaſerit, tamẽ ne à noſtris quidem penitus abſceſſum eſt. Et poſt pauca addit, dicens: Multi nanq; ex fratribus noſtris, pro nimia charitate dum abſq; ulla cunctatione infirmos uiſitare nõ deſinũt, & nõ ſolum uiſitare, ſed & miniſtrare, & exhibere officia quæ dominus præcepit, ſerpente morbi contagione, cũ illis pariter quibus miniſtrare uoluerant, interibãt. affectu enim quodã dilectionis attracti, & uelut participare dolores cum dolentibus cupiẽtes, alienas in ſe mortes hand ſegniter tranſferebant, & effecti ſunt eorum (ut dicit Apoſtoli ſermo) περίψημα. Deniq; plurimi noſtrorum præcipui & electi uiri, inter quos & preſbyteri nonnulli, & diaconi, multiq; alij de plebe, conſtantiſſima & ardentiſſima fide, tanq; ſi martyrij tempus inſtaret, miſerando infirmos, ſemetipſos huiuſcemodi mortibus inferebãt, miſericordiæ ex hoc martyrium capere præſumentes. Et dum curandis ægris, defunctis exportandis, humandiſq; corporibus operam dabant, inſequebantur penè eos quos ſuis humeris ad ſepulchra deuexerant. Pagani uero è contrario ſuos continuo ut ægrotare cœperant, deſerebant: parentes, charos liberos: uxorem coniunx: filijſq; nihilominus

Cap. XX. Peſtis Alexandrina.

Fraterna Chriſtianorũ officia in peſte infectos apud Alexandriã.

Gentilium inhumanitas in suos.

C nihilominus parentes, ſtatim ut tremere membra uidiſſent,& morbo ora pallere, domo propulſos, in plateas ſemineces eiſciebant, ibiq; inſepulta corum cadauera relinquentes,uim morbi quam per hæc ſe effugere opinabantur,dupliciter incurrebant,dum ad peſtilentiæ rabiem etiam fœtor inſepultorum cadauerum iungeretur.

Cap.XXI. Galienus Ceſſator Chriſtianorum. Macrianus.

REfert idem Dionyſius de Galieni temporibus,quod eo regnante,eccleſiæ dei in pace durarunt, & quod mediis eius temporibus Macrianus,uelut nubes quædam tenebroſa & atra,ſubito regni eius obſcurauerit lucem. Quo rurſum ad uicem æſtiuæ nubis abolito,Galienus nouum (ut ipſe ait) ex ueteri, uniuerſo mundo lumen effulſit.ſimul enim atrocẽ tyrannum & regno deturbauit,& uita. Deſignat autem etiam tempus,quod no no anno imperij Galieni hæc ſcriberet.Extãt & alia quàm plurima,neceſſaria ſatis & admiranda Dionyſij opuſcula, quæ utilitatis plurimum legentibus conferant. Inter quæ ſcripſit etiam de repromiſſionibus futuris, exiſtente cauſa huiuſcemodi.

Dionyſij Alexã. opuſcula. De repromiſſionibus futuris.

Cap.XXII. Nepotis dogma de regno Chriſti & ſanctorũ in terris poſt finẽ mundi.Cuius autor fuit Pa/pias,& alij ueteres,inde Milenarij uocati, Græce χιλιασταί.

EPiſcopus quidam erat in partibus Aegypti Nepos nomine. Hic Iudaico intellectu de futuris repromiſſionibus ſentiebat, easq; corporaliter exhibendas docebat, & mille annis in deliciis corporalibus in hac terra ſanctos regnaturos eſſe cũ CHRISTO. Huiusq; ſui dogmatis probamenta,ſumptis ex reuelatione Iohannis teſtimoniis conabatur aſſerere. De quibus etiam libellos ædidit,interpretationes huiuſmodi continentes. Igitur Dionyſius de repromiſſionibus ſcribens,ad hunc Nepotem ſtilum ſuæ intentionis obuertit,& in primo ſtatim libro ſuam ſententiam,quæ ei de diuinis repromiſſionibus uidebatur,exponit. In ſecũdo uero uolumine de reuelatione Iohannis diſſerens,facit mentionem Nepotis,hijs uerbis:

Et cõmentarios (inquit) quoſdam proferunt Nepotis, quibus innituntur plurimũ,& per quos putant ineffabili quodã ſacramento oſtendi,qualiter regnũ CHRISTI futurum ſit ſuper terram.Sed in alijs quidem multis etiã ego amplector & diligo Nepotem,uel pro fide ſua,uel pro eruditione & ſtudio ſcripturarum,& præcipue pro exercitio pſallendi,quoniamquidem plurimi fratrum libẽter pro hoc eius elegere conſortia.Eſt ergo etiam mihi erga eum multa reuerentia,& inde magis, quia iam præceſſit ad deum. Sed re uera plus omnibus & amanda & præferenda eſt ueritas. Laudare oportet,& abſq; inuidia amplecti,ſi quid recte dictum eſt:diſcuti uero & diſcerni,ſi quid minus ſane ſcriptum eſt. Et ſi quidem præſens eſſet is de quo ſermo eſt, ſufficeret ſolo ſermone diſcutere quæ minus recte dicta uidebantur,dum interrogatione præcedente reſponſio ſubſequens in concordiam,quod contrariũ & diſcrepans uidebatur,adduceret. Vbi uero ſcripta ædita ſunt,& (ut uidetur quibuſdã) ſatis ſuaſoria,& ubi doctores procedunt,qui legem & prophetas pro nihilo ducant, euangelia non ſequantur,

A tur,Apoſtolorum ſcripta deſpiciant,hos autem ſolos libros,atq; iſtam doctrinam,uelut magnum aliquod & occultum myſterium uenerẽtur:ac ſimplices quoſq; fratrum noſtrorũ doceant, nihil excelſum,nihil magnificum ſentire de aduẽtu & præſentia dei & ſaluatoris noſtri IESV CHRISTI, neq; de reſurrectionis gloria & noſtræ congregationis in ipſum ac ſimilitudinis repromiſſæ:ſed parua quædam & ſemper mortalia,& nõ alia quàm ſunt ea quæ nunc uidemus,ſperare ſuadeãt in regno dei,neceſſarium uidetur ad hæc omnia reſpondere fratri noſtro Nepoti. Et poſt aliquanta rurſum ſubiungit hæc: Etenim cum in Arſenoite eſſemus, ubi multo iam tempore uoluebatur iſta doctrina, ita ut ſchiſmata inter fratres & diſcordiæ fierent,cõuocaui preſbyteros & doctores qui erãt in eccleſijs, & publicè cœpi tractatũ habere. Simul & cohortatus ſum fratres, ut ſi quid eos moueret,obijcerẽt,nihil uerentes. Tum mihi illi ut ſcutum ualidiſſimũ,& murũ inexpugnabilẽ codicẽ Nepotis obijciũt. Suſcepi patiẽter,& tribus cõtinuis diebus reſidens à prima luce uſq; ad ueſperam cum ipſis,cœpi ſingula eius ſcripta diſcutere,& unũquodq; quid in ſe abſurdi haberet,oſtendere. Et uere ſatis admiratus ſum patientiam & conſtantiam,atq; intelligentiam fratrum:quia conſequẽter & per ordinem de ſingulis quæſtionibus propone

B bant,& ualidiſſime, his quæ à nobis reſpondebantur,occurrẽtes. Poſt hæc cum quid eſſet in uero patuiſſet,accõmodabant nihilominus abſq; contentione conſenſum,iudicantes hoc,quod non continuo ſi quid ſemel animo uiſum fuerit,omni id ſtudio & contentione ſeruandum eſt:ſed eſſe rectius tunc mutare ſententiã, cum eam melior & rectior ſuperauerit. Patefactis etenim cordibus ſuis deo, audiebant uerbum:cuius probatio nõ ex humana perſuaſione,neq; ex eloquentiæ fuco,ſed ex diuinarũ ſcripturarum aſſertione ueniebat.Et ita euidens fuit aſſertionis noſtræ probatio,ut is qui inter eos maximus doctor,& uitæ meritis præſtantior habebatur,Coration nomine,ſurgens in medio,cunctis audiẽtibus proclamaret, & proteſtaretẽ neminem debere ultra,eius doctrinæ facere mentionem:ſufficere, quod erratum eſt.De cætero non ſolum nihil horũ tenendum uel ſequendum,ſed ne cõmemorandum quidem de talibus:ſiquidẽ tam euidens ac manifeſta contra hæc de ſcripturis diuinis patuiſſet aſſertio.Omnes uero reliqui fratres gaudio & lætitia repleti corde, pro emendatione ſui inexplebiles domino gratias referebant.

Dionyſius Alexãdrinus dogma Nepotis apud Arſenoitas publice refellit.

Coration primus de factione Nepotis, nunc rectiora doctus per Dionyſium,de nouo dogmate prorſus ſilendum putat.

Cap.XXII. Dionyſij Alexandrini ſententia de Apocalypſi Iohannis.

POſt aliquãta uero ueniens ad Apocalypſim Iohãnis,hæc de ea ſcribit: Nõnulli ex præceſſoribus noſtris penitus libellũ hunc refutandũ & à canone ſcripturarũ abijciendũ putarũt,ſingula quæq; eius capitula arguentes:& dixerunt prætitulationem libri non eſſe ueram,ſed alienæ ſcripturæ, Iohannis tantũ nomen impoſitum:unde neq; Iohannis hunc eſſe librum, nec reuelationem uideri poſſe,quæ craſſo quodam uelamine ignorantiæ

C contegatur. Addiderunt etiam hæc, quod nihil dignũ in ea grauitate Apo
stolica censeatur. Sed ne alicuius quidẽ ecclesiasticorũ saltem uirorum scri/
pturam esse dixerunt, sed Cerinthum quendam autorem Cerinthianæ hæ
reseos uolentẽ dogmatis sui fidem, Apostolici nominis opinione firmare,
libello à se conscripto, Iohannis titulum prætulisse. Deniq; (inquiunt) Ce/
rinthi dogma hoc continet, in terris futurum esse regnum CHRISTI.
Et quoniam ipse carnis & libidinis amicissimus dicebatur, ea in repromissi
onibus futuri regni sanctis præbenda censebat, quæ sui animi libido dicta
bat: uentris & uoluptatis opera mansura, ciborum satietatem & abundan
tiam poculorum, nuptias, & cætera quæ horum consequentiam seruant. Et
reparari rursum sperat festiuitates & sacrificia Iudaica, uictimasq; lega/
les. Ego uero (quantũ ad meam sententiam pertinet) spernere aut abijcere
scripturam libri huius nullatenus audeo, maximè cum multi ex fratribus
ita mecum sentiant. Sed hoc magis de eo iudico, quod excedant atq; emi/
neant quæ in eo scripta sunt humanæ auditionis modum, & sit in eo arca/
nus quidam & reconditus atq; admirandus omnibus sensus, quem & ego
admiror ac uereor, etiam si non intelligo. Et ita sentio, quod diuina aliqua
sacramenta sermonibus contegantur humanis, non tam iudicio meo di/
scernens, quàm fide credens: & ideo non reprobo quæ non intelligo, sed
tanto magis admiror, quanto minus assequor. Post hæc uero totius li/
belli edisserens corpus, & singula quæq; discutiens, atque euidenter osten/
dens, nullo modo fieri posse, ut secundum literam dignus in eo intellectus
appareat, addit etiam hæc, dicens: Consummata igitur omni prophetia,
D beatos dicit propheta eos qui hæc custodiunt. Sed & semetipsum beatum
dicit. Ait enim: Beatus qui seruat uerbum prophetiæ libri huius, & ego Io/
hannes qui audio & uideo hæc. Vocari ergo eum Iohannem, & esse hanc
scripturam Iohannis, non nego. Sancti nanq; alicuius est, & sine ulla dubi
tatione per dei spiritum scripta, etiam si non sit ille Apostolus Iohannes,
filius Zebedæi, frater Iacobi, cuius euangelium secundum Iohannem scri/
ptum est, & epistola catholica. Vtitur ergo Dionysius plurima adser
tione, diuinitus quidem inspiratam reuelationem, nõ esse dubitandum, &
Iohannis esse: non tamen sibi liquido uideri, quod illius sit Iohannis, qui
euangelium scripsit, quia ille nusq; nominis sui fecerit mentionem, ac sese
signauerit nominatim. Hic autem qui Apocalypsim scripsit, tertio fermè
mentionem nominis sui facit. Sed & ex ipso scripturæ stilo discretionem fa
ciens, dicit potuisse fieri in illis temporibus, fuisse & alium aliquẽ Iohannẽ
unum ex sanctis, cui hæc reuelauerit deus. Multa uero & alia instructionis
ecclesiasticæ monimenta nobis in libris digesta, beatus Dionysius dereli/
quit, quorum lectio magnopere ab studiosis quibusq; expetenda sit. Sed
iam ad historiæ ordinem reuertamur. Xysto Romanæ ecclesiæ per annos
undecim

Cerinthus autor Apocalypsis quorũdã iudicio.

Admiror & uereor, etiã si nõ intelligo.

Non reprobo quæ non intelligo.

Intellectus mysticus.

Nomen Iohannis toties inculcatum.

Stilus scripturæ.

A undecim sacerdotio procurato, succedit Dionysius. Et Demetriano apud
Antiochiam defuncto, Paulus de Samosata sacerdotiũ susc epit. qui Pau/
lus abiecta satis & indigna de CHRISTO sentiens, traditionem doctri
næ ecclesiasticæ corrumpebat, dicens eum communis naturæ hominem
tantum fuisse.

TVnc Dionysius de Alexandria rogatus uenire ad cõcilium, & senectu
tis impedimento & incõmoditate corporis inhibetur, per epistolam
tamen præsentẽ se reddit, & quid fidei ac uenerationis erga CHRISTVM
teneret, exposuit. Cæteri uero ecclesiarum pastores diuersis è locis & urbi/
bus, uelut aduersum latronem quendam CHRISTI gregibus insidiantem,
conueniunt Antiochiam. In quibus insignes & cæteris præcellentes erant,
Firmillianus à Cæsarea Cappadociæ, Gregorius & Athenodorus fratres,
Ponti prouinciæ sacerdotes, Helenus Sardensis ecclesiæ episcopus, & Nico
mas ab Iconio, & Hierosolymorum præcipuus sacerdos Hymenæus, & ui
cinæ huic urbi Cæsareæ Theotecnus. Sed & Maximus Bostrensis episco/
pus dignus eorum consortio cohærebat. Multi uero & alij, quos longum
est enarrare per singulos. Sed & presbyteri quàm plurimi & diaconi ad
supradictam urbem causa compescendi, imò delendi noui huius dogma/
B tis conuenerunt.

HIi igitur omnes sæpius in unũ coeuntes, Paulumq; Samosatenũ sta
tuentes in medio, atq; eius hæresim, quã ille nunc occultare, nunc etiã
dissimulare conabatur, frequẽti tractatu & assiduis disputationibus denu
dantes, arguere blasphemiam & publicare nitebantur. Nec tamen uno id
aut secundo tantum concilio ad finem perducere potuerunt. Sed & cõuen
tum sæpe est, & absq; operæpretio discessum. Verum quoniam beati Gre
gorij historiæ textus attulit mentionem, dignissimũ puto tanti uiri gesta
(quæ sub Orientali & Septentrionis axe cunctorum sermone celebrantur)
omissa nescio quo casu, huic narrationi ad memoriã posteritatis inserere.
Stagnum quoddam erat in Ponti regionibus situm, piscibus copiosum,
ex quorum captura prædiuites reditus dominis præstabantur. Ista posses/
sio duobus fratribus sorte hæreditatis obuenerat. sed pecuniæ cupiditas
(quæ penè omnium corda mortalium superat) etiam fraternam necessitu/
dinem uiolauit. Coibatur à fratribus tempore captionis, non tam ad ca
piendos pisces, quàm ad homines decipiendos: cædes ac bella moueban/
tur, humanus sanguis pro piscibus fundebatur. Sed dei prouidentia, affuit
aliquando auxilium aduentusq; Gregorij. Vidit prælia & mortes uirorũ,
furentesq; germanos, quid causæ existeret pro qua in exitiũ sui suorumq;
fratres accenderentur, inquirit. nullam, nisi capturã piscium comperit. Tunc
ille, cum pro honore aduẽtus sui utræq; partes paululum siluissent: Nolite
(inquit) ó filioli rationabiles animas pro mutis animantibus uiolare, fra/

p 2 ternam

Dionysiꝰ Ro. Pont.

Paulus Samosatenus episcopus Antiochenus, impij dogmatis autor. ca. XXIIII

Dionysius Alexandrinus.

Concilium Antiochiæ cõgregatur aduersus Paulũ Samosatenum.

Firmillianus.

Gregorius.

Athenodorus.

Helenus. Nicomas. Hymenæus. Theotecnus. Maximꝰ. Cap. XXV.

Paulus Samosatenus arguitur à patribꝰ.

Gregorius, q̃ ante Theodorus, episcopus Ponti, hoc est, Neocæsariensis.

Miraculũ de stagno exiccato.

C ternam pacem quæstus cupiditate dissoluere,dei leges & naturæ pariter iu
ra temerare:& unà mecũ ad ora stagni exitialis accedite. Ego iam uos per
uirtutem domini omni certamine cruentæ contentionis absoluam.Et cum
hæc dixisset,in conspectu omnium uirgam quam tenebat in manu,ad pri
mas litoris undas defigit,& ipse positis genibus palmas tendit ad cœlum,
atq; hijs uerbis excelso supplicat deo: Tu domine deus patrũ nostrorũ,qui
cũ tibi primus homo Adam peccasset,& mandatum tuũ præteriisset,pœnã
culpæ illius moderatus,ad terram maledictionis sententiam detorsisti, di-
cens:Maledicta terra in operibus tuis.Et nunc ergo miseratus horum iuue
num fraternũ sanguinem qui periclitatur,præcipe ut maledictæ sint aquæ
istæ in operibus,eorum,pro quibus furore succensi,fraternæ pietatis obliti
sunt:ita ut nunc̃q; in hoc loco uel piscis appareat,uel aqua resideat, sed sit
campus aratri patiens,ac frugum ferax,& custos in æternum fraternæ con
cordiæ perseueret. Simul ut ille finem orandi fecit, statim se unda subdu-
cens,& cursu uelociore refugiens,à conspectu superno iussa discedere,abys-
sis suis redditur,& arentem campum germanis iam cõcordibus dereliquit:
Sed & in hodiernum frugum ferax esse dicitur,solum,quod ante fuerat na
uium ferax. Memoratur etiã aliud inlustrius ab eo & diuinius gestum.

Miraculũ de rupe mota p facello extruendo.

In quodam loco ruris angusti, cum res posceret ecclesiam construi, rupes
quædam uicini montis ex parte Oriẽtis obiecta,ex alia uero præterfluens
D fluuius,spatium quantũ ecclesiæ sufficeret denegabat. Et cum alius omni-
no non esset locus,omnesq; mœstitiam gererent, quod solum ad constru-
endam ecclesiam non haberent, ille fide plenus,pernoctasse in oratione di
citur,& dominũ IESVM promissionis suæ admonuisse fideliter, qua di-
xit:Si habueritis fidem sicut granum sinapis,dicetis monti huic,tolle te,&
mitte te in mare,& fiet utiq;. Cumq; hæc plena fide atq; deuotione depo
sceret,ad lucem coeuntibus populis, inuenta est rupes importuna secessisse
tantum,quantum spatij ad condendam quærebatur ecclesiam: Tra-
duntur eius & alia quàm plurima.Sed ne in longum uideamur trahere ser

Miraculũ de Apollinis oraculo obmutescente.

monem,intermissis cæteris, unum adhuc de eius gestis adijciam. Iter ei
fuisse quondam per alpes dicitur hyemis tempore, & cum peruenisset ad
summum alpium iugum,niuibus repleta erant omnia,nullum usquam di
uersorium,Phanum ibi tantum Apollinis erat,cui succedens transacta no
cte discessit. Sacerdos uero erat quidam Phani eius, cui consulere simula-
crum Apollinis mos erat,& reddere responsa poscentibus,ex quo ei etiam
alimoniæ quæstus esse uidebatur. Igitur post digressum Gregorij, offerre
consulta & responsa poscere sacerdos accessit ex more, nihil inde responsi
ueniebat. Repetit uictimas,silentium permanet. Iterum atq; iterum litat,

Surdis fabulam.Proverb.

surdis ingerit fabulam. Cumq; stupore noui silentij æstuaret sacerdos,no
cte ei assistens dæmonium,dicit in somnis:Quid me illic inuocas,quò iam
uenire

A uenire nõ possum.Percontanti causam,aduentu se Gregorij dicebat expul
sum.Quid nunc remedij daretur cum perquireret,ait nõ aliter sibi licere in-
gredi locũ illum,nisi Gregorius permisisset. Quibus auditis sacerdos occu
pat uiam,multa apud semetipsum uoluens,atq; animo recursante pertra-
ctans,peruenit ad Gregoriũ.adortusq; eum,rem pandit ex ordine,huma
nitatis suæ atq; hospitalitatis admonuit,querelã depulsi numinis promit,
ademptã facultatẽ sui quæstus deplorat,ac reddi sibi omnia in pristinũ sta
tum deposcit.At ille nihil moratus,scribit epistolam in hæc uerba:

GREGORIVS APOLLINI.

PERMITTO tibi redire ad locum tuum,&agere quæ consueuisti.
Hanc epistolã sacerdos accipit,& ad Phanũ defert:positaq; ea iuxta simu-
lacrum,affuit dæmon,ac dedit responsa poscenti. Tum ille in semetipsum
cõuersus,ait: Si Gregorius iussit,& deus iste discessit,nec potuit redire nisi
iussus,& rursum iubẽte Gregorio restitutus est,quomodo nõ multo melior
isto Gregorius,cuius hic obtẽperat iussis? Clausis igitur ianuis Phani,de-
scendit ad Gregorium,epistolam secum quã acceperat referens,omnemq;
apud eum rei gestæ ordinẽ pandens:simulq; se ad pedes eius prosternens,
rogat ut illi se deo offerat,cuius uirtute dijs gentiũ Gregorius imperabat.

Sacerdos Apollinis ad Christum incipit conuerti.

B Cumq; enixius & pertinacius persisteret,catechumenus ab eo factus est.Et
cum se uitæ castissimæ & abstinẽtissimæ,derelictis omnibus,nõ solum erro
ribus dæmonũ,sed & seculi actibus,mancipasset,etiã baptisma consecutus
est.Et intantũ uitæ merito ac fidei uirtute profecit, ut ipse beato Gregorio
in episcopatu successor extiterit. Sed & ingenij sui nobis in paruo maxi
ma monimẽta dereliquit. In Ecclesiasten nanq; Metaphrasin idem Grego

Metaphrasis Gregorij in Ecclesiasten.

rius magnificentissimè scripsit,& catholicæ fidei expositionẽ breuiter æditã
dereliquit,quam pro æditione ecclesiarum sociare his cõmodum duxi.

GREGORII MARTYRIS ET EPISCOPI NEOCAESAREAE fides.

Professio fidei Gregorij Neocæsarien/sis.

Vnus deus pater uerbi uiuẽtis,sapientiæ subsistentis,& uirtutis suæ & figu
ræ,perfectus pfecti genitor,pater filij unigeniti. Vnus dominus,solus ex so
lo,figura & imago deitatis, uerbũ perpetrãs,sapiẽtia cõprehendẽs omnia,
& uirtus qua tota creatura fieri potuit.Filiꝰ uerus ueri,& inuisibilis ex inui
sibili,& incorruptibilis ex incorruptibili,& immortalis ex immortali,& sem
piternus ex sempiterno. Vnus spiritus sanctus,ex deo substantiã habẽs,&
qui per filiũ apparuit,imago filij perfecti,perfecta uiuentiũ causa,sanctitas
sanctificationis præstatrix,per quẽ deus super omnia & in omnibus cogno
scitur,& filius per oẽs. Trinitas pfecta,maiestate & sempiternitate & regno
minimè diuiditur,neq; abalienatur.Igitur neq; factum quid,aut seruiẽs in
trinitate,neq; superinductũ,tanq̃ antehac quidẽ non subsistens,postea ue
ro superingressum. Neq; itaq; defuit unq̃ filius patri,neq; filio spiritus san
ctus,sed inuertibilis & immutabilis eadem trinitas semper. Sed de Gre-

C gorio satis dictũ. Nunc ad historiã redeamus. Interea Dionysius apud Alexandriam quieuit in pace, duodecimo anno imperij Galieni, decem &

Maximus Alexandriæ episcopus.

septem annis functus sacerdotio. Succedit uero ei Maximus. Igitur Galie/nus, cum per annos quindecim Romanũ gubernasset imperium, Claudio regni successore defunctus est. Qui solis duobus annis in imperio transactis, Aureliano rerum apicem dereliquit. Huius temporibus ultimũ apud

Aurelianꝰ Cæsar.

Antiochiam episcoporũ concilium cõgregatur, in quo Paulus arguitur, ma

Paulus Samosatenus hæreticos dãnatur.

nifestéq; conuincitur hæreticus, & damnatur ab omnibus quæ sub cœlo sunt ecclesijs CHRISTI, insistente plurimum, & disceptationibus ualidissi/

Malchion presbyter Antiochenæ ecclesiæ.

mis purgẽte Malchione presbytero Antiochenæ ecclesiæ, uiro fidelissimo, & omnibus uirtutibus adornato, cui accedebat etiam hoc, quod erat diser/

Oratoria non contemnenda.

tissimus, & potens in uerbo, atq; in omni eruditione perfectus: deniq; ora toriam in eadem ipsa urbe docuerat. Huic igitur ab omni episcoporũ con/cilio permittitur disputatio cum Paulo, excipientibus notarijs, quæ ita ma gnificè ab eo & accuratè habita est, ut scripta æderetur, & nũc quoq; in admiratione sit omnibus. Solus etenim potuit dissimulantẽ & occultantem se Paulum cõfessionibus proprijs publicare. Quibus ita gestis, cõmuni consilio uniuersi pariter sacerdotes scribũt epistolam ad personã Dionysij episcopi urbis Romæ, & Maximi Alexãdriæ episcopi, quæ per omnes mittere

D tur ecclesias, per quã cunctis & suam diligentiã comprobarent, & Pauli hæresim confutatam esse, atq; deiectam in uniuersorũ noticiam peruulgarẽt. Simul etiam quæ cum eo quæstiones habitæ sint, indicant. Sed & uitam ipsius intemperatam pariter moresq; describunt. Ex quibus pauca aliqua inserere huic operi nostro dignum iudicauimus.

Epistola concilij Antiocheni ad Dionysium Romanum, & Maximũ Alexandrinũ, põtifices, de damnatione Pauli Samosateni.

DIONYSIO, ET MAXIMO, ET OMNIBVS QVI PER uniuersum orbem sunt, sacerdotibus, & coepiscopis, unà cum presbyteris & diaconis, atq; omni ecclesiæ catholicæ quæ sub cœlo est, Helenus, & Hymenæus, Theophilus, Theotecnus, Maximus, Proculus, Nicomas, Hæsiæ nus, Paulus, Bolasus, Protogenes, Hierax, Eutychius, Theodorus, Malchion, Lucius, presbyteri, & cæteri omnes qui nobiscum cõgregati sunt, ex uicinis urbibus & gentibus episcopi, & presbyteri, & diaconi, dilectissimis fratribus in domino salutem. Et post pauca addiderunt:

MITTENTES hanc epistolã, deprecamur omnes, ut si qui fortè tali doctrina infecti sunt, curẽtur à uobis, sicut & beatæ memoriæ uiri Dionysius Alexandrinus, & Firmillianus ex Cappadocia, iam prius scripserãt ad Antiochiæ plæbẽ, dedignati, imò potius declinantes ad personã ipsius scribere qui erat autor erroris. Ipse autẽ beatæ memoriæ Firmillianus, cũ adhuc superesset, secundò affuit, & præsens eum arguit ac notauit, sicut omnes nouimus & testamur, qui simul cum illo ueneramus. Sed repromittente eo, corrigere errorem, credidit, sperans posse fieri, ut absq; religionis nostræ opprobrio, & dissensionũ nota res ueniret in melius: & ideo dissimulauerat: cum

tamen

A tamen Paulus dolo differret, & hominẽ quidem falleret, deũ autẽ negaret, ac fidem in qua renatus fuerat, uiolaret. Deniq; & nũc beatus Firmillianus ueniebat Antiochiã, & cum Tarsum usq; peruenisset, & nos omnes Antiochiæ positi, aduentũ illius operiremur, nũciatus est nobis excessisse de mundo. Post aliquanta uero describẽtes eius uitã moresq;, adijciunt etiã hæc.

Postea uero quàm à doctrinæ regula, ad aliena se dogmata & adulterina conuertit, nõ opus est enumerare actus eius priores, quomodo cũ prius egens fuerit & pauperrimus, & neq; ex parentum successione, neq; ullam quæstus occasionẽ habuerit honestam, nunc ad summas diuitias peruenerit, nõ aliunde nisi ex sacrilegijs, & ex hijs quæ per fraudem diripuit, concutiens fratres, uendens patrocinia, & fidem negociorum susceptorũ nec acceptа mercede custodiens, existimans, secundũ quod scriptum est, quæstum esse pietatẽ. Superbiã uero eius quis ferre posset, cum se magis Ducenariũ quàm episcopum uideri uellet. Nam & incedens per plateas, tali quadam ambitione utebat, publicè epistolas relegẽs, atq; in auditu omniũ & oculis dictans, assistentibus sibi in platea notarijs. Directio quoq; præeuntiũ, & constipatio insequentiũ quàm plurima quærebatur: ita ut omnes qui uidebant, horresserent, & detestarentur per illius arrogantiã religionem diuinã. Hæc in publico. Intra ecclesiam uero tribunal sibi multo altius quàm fue

B rat extrui, & thronũ in excelsioribus collocari iubet, secretariũ quoq; sterni & parari, sicut iudicibus seculi solet. Verbũ uero faciens ad plæbem, iactare supra modũ dexteram, ac palmã femori illidere, pede quoq; subsaltare, ac scabellum ferire cũ sonitu. Ab auditoribus uero nõ fauorem neq; plausum

Oraria.

sperare solũ, sed theatrali more oraria moueri sibi expectabat, & uocẽ tãq; de caueis dari. Hæc nõ solũ à uiris, sed etiã à mulieribus indecẽter expectabantur. Si quis uero auditorũ honestius & uerecũdius agens, à clamore nimio temperasset, uelut iniuriã faciens, patiebatur iniuriã. Sed & antiquis & defunctis iam tractatoribus insultabat, & illis derogans, suas laudes inuere

Aliâs Rectorem.*

cũde impudẽterq; iactabat. *Rhetorẽ se magis quàm ecclesiæ doctorẽ laudari cupiebat. Psalmos uero qui in dominũ nostrũ IESVM CHRISTVM

Aliâs Per semetipsum*

dicebantur, cessare facit, uelut neotericos & nuper inuẽtos. * In semetipsum uero cõpositos, diebus Paschæ in medio ecclesiæ canere mulieres, maximè quas ipse prius ad canendum pro more instituerat, faciebat, ita ut horresceret si quis audiret. Nam cũ ipse filium dei negaret descendisse de cœlo, sed à Maria cepisse, & initium habuisse de terra, psalmi qui in ipsum dicebãtur, & quibus in populo laudabatur, angelum cum dicebant descendisse de cœlis. Et hæc ipse assistens & audiens, non solum dici non prohibebat, sed elato supercilio delectabatur audire. De mulieribus uero quæ cum ipso simul manebant, quas σωσασάκτους Antiocheni appellant, quid opus est dici? Ex quarum societate & cõtubernio ut sibi nulla quæstio moueretur, etiam pre/

 sbyteris

Paulus Samosatenus per quem modum ad diuitias emerserit.

Scotus in libro de insignibus magistratuum ad Theodosiũ Augustum, quẽ nuper ex Spirensi bibliotheca accepimus, indicat Ducenarium fuisse Principem officij, uel apud præfectum Augustalem, uel Comitem Orientis, uel apud alios quosdam præfectos, ascitum ex schola Agentiũ in rebus, qui adorata clementia Principali cum insignibus exibat. Is sub se habebat Corniculariũ, Adiutorẽ, Commentariensem, Abactis, Numerarios, Exceptores, & cæteros Officiales.

Paulus Samosatenus in Psalmis in se compositis, uelut angelus è cœlo delapsus à stultis mulierculis prædicabatur.

Hoc uocabulum mire erat depraua/tũ, nõ solum in excusi/ exem/

C sbyteris & diaconis suis,hijs duntaxat,qui ei morem gerebãt,habendi mu
lieres secum,similem licentiam dedit.Sed & congregandi diuitias tribuit fa
cultatem,quo ipsi in similibus obnoxij,magistro nequaq; crimen impinge
rent. Nos autẽ idcirco hæc scribimus fratres charissimi, quia nouimus
quàm sacrosanctum debeat esse episcopale sacerdotium, quod & clero &
plebi esse debet exemplo. Neque enim ignoramus, quosdam dum incau/
tius sibi ad cohabitandum iungunt mulierculas,cecidisse. Quod etiam si cõtuberniũ
non fiat, certè in suspicionem uenire de talibus sacerdoti grauissimum mulierum.
est. Quomodo autem uetare poterit eos, qui infirmiores sunt à mulie/
rum consortio, quibus ex his quæ gerit autoritatem præbet? Tantus ue
ro ac tam immitis fuit in potentatu,& ita specie quadam tyrannidis elatus
est, ut ne ad arguendum quidem quisquam, uel ad accusandum auderet
accedere.Sed hæc quæ diximus,condemnari possent etiam in eo qui fidem
catholicam seruat, & in ecclesiastici dogmatis ueritate perdurat. Hic uero
qui abiurato fidei mysterio,ad pollutissimam se artem ac hæresim contu/
lit,necessarium fuit,etiam partẽ erroris ipsius designari,quomodo haben/
dus,uel quomodo execrandus est. Et post multa in fine epistolæ addũt
etiam hæc: Igitur necessariũ est uisum nobis hunc resistentem deo, neq;
adquiescentem ueræ fidei abijci & abiurari,alium uero pro ipso ecclesiæ ca
tholicæ constitui episcopum,per dei gratiam prouisum, filium beatæ me/
moriæ Demetriani,qui huic ipsi ecclesiæ inculpabiliter præfuit, Domnum Domnus sub
nomine, uirum omnibus bonis ornatum. Indicauimus autem uobis de rogatus in lo
co,ut sciatis ad ipsum uos scribere debere, & ab ipso cõmunionis scripta su cum deiecti
scipere. Hic autem qui indignus habitus est esse in ecclesia catholica, ana/ Pauli Samo
thema scribatur,& illius hæreseos sectatores excõmunicentur. Domno igi sateni apud
tur in episcopatum subrogato,Paulus & sacerdotio abcisus & cõmunione, Antiochiã.
cum

exemplaribus, ue/
rũ etiam manu de/
scriptis.Et ualde me
torsit. Tandem ex
uestigijs deprehendi
legendũ esse σωφρ
όκτους. Extat au/
tem insignis Sermo
diui Chrysostomi,
πρὸς τοὺς ἔχοντας
συνεισάκτους. In
quo demonstrat du/
ας neq; uxo
res esse,neq; concu/
binas ,sed tertium
quoddam genus, sic
inquiẽs: Εἰσὶ γάρ
τινες οἱ γάμου μὲν
συνουσίας χωρὶς
κόρας ἀπειρογά/
μους ἀγόμενοι,κα
δίζουσιν οἴκοι δια
πανὸς,μήτις ἔχα
την γῆρας ἑαυτῆς
συγκατακλείου
σιν, οὗπερ ἐπὶ παι
δοποιΐᾳ, οὐ γὰρ
φασὶν αὐταῖς συγ
γενέσθαι, οὗπερ δι᾽
ἀκολασίας, λέγω
σιν γὰρ αὐτὰς ἀκε
ραίους διατηρεῖν.
Hoc est: Sunt enim
quidam qui puellas innuptas absq; hoc quod opus nuptiarũ cum illis exerceant ducẽtes domi perpetuo collocant & usq; ad
supremã senectam secũ inclusas tenent:non liberorũ procreandorũ gratia.neq; enim aiũt se rem cum illis habere: neq; causa
libidinis,siquidẽ illas se dicunt incorruptas inuiolatasq; seruare.Porrò qui huiusmodi uirgines in domos suas ascisc ebant,ta/
les prætexebãt causas,quod uidelicet opus esset puellis patrono aliquo aduersus maleuolos,cũ maritos nõ haberent aut tuto
res,parẽtibus sæpe etiã ac fratribus destitutæ,præterea muliebrẽ sexum uel maxime egere subleuatione aliqua:cũ ipsi potius
ad uoluptatẽ spectarent quæ ex cõuictu mulieris nascitur.Has causas pulchre refellit Chrysostomus,& dehortatur penitus
à consuetudine taliũ mulierũ,cum propter offendiculũ aliorũ,tum ob paratam ad peccandum occasionem. Neq; enim putat
facile fieri posse,si iuuenis cum puella totum diem cõfabuletur,cumq; ea iocos misceat ac rideat absq; arbitris,simul cœnans
ac bibens,quin accidat aliquid humanum,hoc est,ut concupiscentia uincat.Eiusmodi mulieres etiam se sacerdotibus adiunge
bant,sanctimoniæ causa scilicet. Vnde tertiũ caput constitutionũ synodi Nicenæ probibet,ne episcopus aut quisquam ex cle
ro,subintroductam habeat mulierem.Sic enim Græcam uocẽ interpres,quisquis fuit,Latine reddidit. Vt legitur dist.xxxij.
cap. Interdixit per omnia.Et rursus eadem dist. Nullus missam audiat presbyteri quem scit cõcubinam indubitanter habere,
aut subintroductam mulierem. Ruffinus alibi σωφρόκτους extrancas uertit. Hæc paulò copiosius explicuimus,ut Decreto
rũ locus melius intelligatur,cum glossemata/ij prorsus sileant, non exponentes quid sit mulier subintroducta.Sed & in Sui
dæ lexico uocabulũ ipsum σωφρόκτους annotatur tantũ,non explicatur.Porrò non solũ prophanæ puellæ,sed & religioni
peculiarius initiatæ,ac ab episcopo uelatæ,quas tum κανονικὰς appellabant Græci,sic se uirorum contubernijs pasim addi
cebant.Nam extat simili argumento Sermo quidam Chrysostomi,docens, Canonicas non decere ut cum uiris habitent,

A cum de domo ecclesiæ nollet exire, interpellatus Imperator Aurelianus,
religiose satis de hoc sanctecq; decernit, hijs præcipiens ecclesiæ domum
tradi,quibus Italiæ sacerdotes & Romanus episcopus scriberẽt. Et ita præ/
dictus Paulus ad cætera mala etiam hoc dedecoris adquisiuit,ut manu pu
blica de ecclesia pelleretur. Et tunc quidem talis erga nos existebat Aurelia
nus.Processu uero temporis immutare propositi sui bonum cœpit,& ma/
lis consilijs deprauatus, persecutionem erga dei ecclesias meditari,eo usq;,
ut dicatur, quod dictatis iam literis & scriptis,cum superesset sola subscri/ Aurelianꝰ Cæ
ptio,diuina dextera interueniens, subscriptionem nephandæ dexteræ de/ sar moliẽs, ali
turbauerit. Morte etenim subita condemnatur, qui de piorum morte cen quid sæuũ in
sebat:ut ostenderet deus ,quia non cum uoluerit tyrannus , cruciamur, Christianos,
sed cum probauerit ipse,corripimur.Igitur sex annis Aurelianus cum gu/ moritur.
bernasset principatum, Probus post,hunc suscepit. Cui cum tantundem Probus Cæs.
temporis expleuisset imperio, Carus unà cum filijs Carino & Numeriano Carus.
succedit.A quibus tribus annis,nec plenis, Romano regno administrato, Carinus.
Diocletianus suscepit principatum. Is uero maximas in nostros persequu Numerianus
tiones,& ecclesiarum subuersiones molitus est. Cæss.
Diocletianus
Cæs.Christia/
norũ ꝓsecutor
Ca.XXVII
Felix Pont.
Ro.
Manes hære/
seos Manichæ
orum autor.

SEd paulò antequam hic imperium sumeret, in urbe Roma defuncto
Dionysio post nouem annos,sacerdotij Felix suscepit sedem.Quo tem
B pore Manes quidam secundum nomen suum insaniens, & instinctu dæ/
Nam μανῆναι Græ monis agitatus, inuisam & execrabilem omnibus hæresim docet. Hic au/
cis insanire tem Manes gente Perses,uita & moribus Barbarus fuit,tam acer ingenio,
significat. ut insanire,uel dæmone adimpleri uideretur. Denique ita rei exitus docet.
CHRISTI se nunc gerere formam conabatur ostendere,nunc ipsum pa
racletum se esse prædicabat:& elatus in insania,ad similitudinem CHRI/
STI duodecim discipulos eligens, ad prædicandum mittebat , dogmata
stulta & impia à diuersis hæreticis,qui iam prius extincti fuerant, mutua/
ta dissemĩãs,& nostro orbi Persica uenena propinans. Ex hoc ergo Mani Manichæi.
chæorum hæresis usq; in hodiernum diem diffunditur,eo tempore exorta,
quo Felix in urbe Roma ecclesiæ præerat. Qui per quinq; annos admini/
strato sacerdotio,Eutychiano sedem reliquit. Is decẽ mensibus solis trans/ Eutychianus.
actis, Gaio episcopatum tradit. Qui nostris iam temporibus quindecim Gaius.
annis sacerdotio perfunctus, Marcellinum successorem reliquit,quem iam Marcellinus.
persecutionis tempus inuenit.

Cap.
XXVIII.

EA tempestate apud Antiochiam sacerdotium post Domnum susce/ Timæus.
perat Timæus,post Timæum uero Cyrillus. Cyrillo autem successit Cyrillus.
Dorotheus,qui ad nostram usque memoriam perdurauit, uir eruditissi/ Dorotheꝰ,epi
mus,& in scripturis diuinis satis intentus: qui pro multa diligentia etiam scopi Antio/
Hebræam linguã didicerat. Græca autẽ eruditione liberali, à puero fuerat cheni.
institutus.Is eunuchus à natiuitate fuit.Ex quo etiam Imperator in admi/
ration

ratione cum habuerat,& honorem ei contulerat purpuræ præpoſituram.
Præpoſitura purpuræ, quã Baphion uũ uocant.
Huius etiã nos,cum in eccleſia ſcripturas exponeret, auditores in puericia fuimus.Poſt hunc Tyrannus apud Antiochiã ſacerdotiũ ſuſcepit,ſub quo eccleſiarũ perſecutio increuit. Apud Laodiciam, poſt Socratem Euſebius
Euſebius Alexãdrinus, Laodiciæ epiſcopus poſt Socratem.
Alexandrinus genere epiſcopus fuit,qui in cauſa Pauli Samoſateni ad partes Syriæ cũ ueniſſet,qđ eſſet in ſcripturis diuinis eruditus,à fratribus ſtudioſis uelut theſaurus quidã repertus, ultra nuſq; abire permiſſus eſt,ſicut Dionyſius in epiſtolis ſuis ſcribit.Huic quoq; Anatolius ſucceſſor (ut aiũt)
Prouerbium.
bonus,boni extitit,q & ipſe genere Alexandrinus erat,eruditione liberaliũ
Anatolius Laodiciæ epiſcopus.
literarũ & in philoſophicis à puero apprimè eruditus,ita ut apud Alexandriã Dialecticã docere ab omnibus eruditis uiris & philoſophicis cogeret. Hunc etiã belli tempore quod inter ciues exortum eſt apud Alexandriã,ferunt multa bona ciuibus in conſilijs & prouiſionibus præſtitiſſe.Ex quibus
Prudẽs factũ Anatolij apud Alexandriã.
unum tantũmodo factum breuitatis cauſa memorabo.Frumentũ (aiunt) cum deeſſet obſeſſis,& fames grauius quàm hoſtis urgeret, tertia pars (cũ duæ ſe inuicem impugnarent) erat populi ſeparata,quæ quaſi fidem Romanis ſeruabat.In qua parte tunc etiam ſupradictus Anatolius erat abſq; impugnatione.Hic ad magiſtrum militiæ refert,eumq; de famis neceſſitate, quæ obſeſſis acciderat,edocet, & impetratam gratiam ciuibus defert, eamq; hoc modo diſtribuit. Primo quidẽ utraſq; partes inter ſe diſſidẽtes
D alloquitur,ac cũ Romanis redire in gratiã ſuadet. Sed cum reluctãtes uideret,hoc ſaltem (inquit) credo uos libenter accipere,ut omnem ueſtrorũ manum imbellem,quæ belli quidem uobis nequaquã, cibi tamen neceſſariò particeps eſt,exire portas ſinatis. Conſilium ab utraq; parte gratanter acceptum eſt.Decernunt imbellem manum,egredi caſtris debere. Data occaſione, omnes penè quos inedia conſumebat, pariter cum imbellibus erumpunt,præcipuè noſtri, quibus bellum gerere contra propoſitum erat. Quos omnes Anatolius ſuſcipiens,parentis ſimul ac medici fouebat affectu. Et ita multitudini ſalutem per cibum propere contulit: reliquis uero, qui pauci remanſerant, formidinem belli & deſiderium pacis incuſſit. Ita miſericordi prudentiq; conſilio urbem maximam fame pariter abſoluit & bello. Hunc ergo ſecundum de Alexandria, dei munere Laodicenorum ciuitas accepit epiſcopum,poſt tranſactum quod ſupra memorauimus bellum. Multa quoque opuſcula ſupradicti Anatolij magnifice compoſita ad nos uſque uenerunt. ex quibus dignum mihi uidetur, de Paſcha quid
Anatolius de Paſcha.
ſenſerit,ipſius uerbis proferre. Eſt ergo (inquit) in primo anno initium primi menſis,quod eſt decem & nouem annorum circuli principium,ſecũ-
Φαμενώθ.
dum Aegyptios quidem menſis Famenoth uiceſimaſexta die, ſecundum Macedones Dyſtri menſis uiceſimaſecunda , ſecundum Romanos uero undecimo Calendas Aprilis.In qua die ſol inuenitur non ſolum conſcendiſſe

A diſſe primã partem,uerum etiam *quartam iam in ea die habere,id eſt, in prima ex duodecim partibus. Hæc autem particula, prima ex duodecim, uernale eſt æquinoctiũ,& ipſa eſt initiũ menſium,& caput circuli,& abſolutio curſus ſtellarũ,quæ πλάνα,id eſt,uagæ dicũtur,ac finis duodecimæ particulæ,& totius circuli terminus.Et ideo nõ parum dicimus delinquere eos, qui ante initiũ hoc noui anni,Paſcha putant eſſe celebrandũ. Sed nec à nobis primis exordium ſumit.Hæc ratio antiquis Iudæis fuiſſe comprobata demonſtratur, & ante aduentum CHRISTI obſeruata, ſicut euidenter edocet Philo & Ioſephus. Sed & horum antiquiores Agathobolus, & ab eo eruditus Ariſtobolus ex Paneade,qui unus ex illis ſeptuaginta ſeniori-
*Primã partẽ, ſcilicet arietis Aliàs *quartũ in ea diem.*
Horum pro hijs.
Paneas.
bus fuit,qui miſſi fuerant à pontificibus ad Ptolemæum regem,Hebræorum libros interpretari in Græcũ ſermonem,quiq; multa ex traditionibus Moyſi proponenti regi percontantiq; reſponderant. Ipſi ergo cum quæſtiones Exodi exponerent,dixerunt Paſcha non prius eſſe immolandum, quàm æquinoctium uernale trãſiret. Ariſtobolus uero etiam hoc addit,in die Paſchæ non ſolum obſeruandũ eſſe ut ſol æquinoctium uernale tranſcendat, uerũ etiã & luna. Cum eñ duo ſint æquinoctia (inquit) Veris & Autumni æquis ſpatijs dirempta,& quartadecima die menſis primi ſit ſtatuta ſolennitas poſt ueſperam quando luna ſoli oppoſita è regione depre-
B henditur,ſicut etiam oculis probare licet,inuenitur utiq; Vernalis æquinoctij partem ſol obtinens,luna uero è contrario Autumnalis. Legi in eorum libris multa alia de his ualidiſſimis aſſertionibus expoſita, quæ euidenter oſtendant Paſchæ ſolennitatem omni genere poſt æquinoctium celebrandam.Multa & alia præterea non ſolum religioſis uiris, ſed & philoſophis admiranda ſcripta Anatolius dereliquit,quibus ſalutaris eius erudi tio ſcire uolentibus innoteſcat.Huic primus Theotecnus ſacerdotium Cæſareæ tenẽs,in epiſcopatu manus impoſuit,& uiuens ipſe ſibi cum ſucceſſorẽ ſuæ cathedræ ſtatuit. Vnde & aliquanto tempore pariter cũ ipſo Theotecno Cæſarienſi eccleſiæ præfuit.

Ca.XXIX.
Anatoliꝰ quomodo factus Laodicenſis epiſcopus.
Stephanus Laodicenſis.
SEd cum aduerſum Paulum Samoſatenum Antiochiam conueniretur ad concilium,prætergredientem Anatolium,defuncto Euſebio,Laodicenſis eccleſia ui ſibi uendicauit epiſcopum. Poſt quem ultimus uſque ad perſecutionis tempus ad Laodiciam Stephanus eccleſiam gubernauit, & ipſe eruditione & eloquẽtia prioribus nõ inferior, ſed fidei uirtute longe diſſimilis,ſicut perſecutionis ignis probauit. Nihil enim philoſophiæ in neceſſitate tẽtationis oſtẽdit.Sed nõ continuò in illius infirmitate,dei pauper tas oſtenditur.Poſt huius nãq; caſum prouidit deus eccleſiæ illi epiſcopum Theodotum nomine,uirum nõ ſolum uerbis,ſed rebus & uirtutibus ornatum.Hic arte quidẽ medicus fuit,ſed ad animarũ à domino tranſlatus eſt medicinam.Vere incomparabilis,qui ſuper omnes penè homines,fide,miſericordia,

Theodotꝰ Laodicenus.

C sericordia,studio,uigilantia,atq; omnibus optimis institutionibus claruit. In scripturis quoq; diuinis laborem quàm plurimum gessit. Interea apud Cæsaream Palestinæ Theotecno cum episcopatum solertissime peregisset, Agapius succedit. Qui & ipse multo labore,multaq; diligentia in gubernatione populi adhibita,& præcipuè erga indigentes paterna prouidentia ferebatur. à quo & uir per omnia prudentissimus, uita,eruditione,móribus, adornatus Pamphilus,ecclesiæ ipsius presbyter subrogatur. Sed iste Pamphilus quis ue sit,& quantus,& unde oriundus,quoniam non erat dignum breuiter transcurrere omnem eius uitam,institutionemq; à puero, & quanta in persecutionibus per diuersas confessiones pertulerit, quosq; agones desudauerit,& qualiter super omnia coronam martyrij indeptus sit,proprio id opusculo comprehendimus. De hoc ergo, quàm mirabilis fuerit, illa lectio docebit. Sed & alios quàm plurimos per illud tẽpus admirabiles in presbyteris uiros,nostri iam memoria tenet,ut apud Alexandriam Hierium, Meletium uero apud Pontum, qui episcopus postmodum factus est. Sed Hierius quidem acer ingenio,in diuinis scripturis nobiliter eruditus,uita purissimus,atq; ad Christianam philosophiam nudus,& penitus expeditus,doctor ecclesiæ incomparabilis, priuatim & publice mirabiliter disputans. Meletius uero tantæ fuit suauitatis in moribus,& tantæ dulcedinis,ut mel Atticum à sodalibus uocaretur. In omni eruditione perfectus.

D In rhetoricis talis erat, ut alijs studijs nunq; uacasse putaretur. In cunctis uero philosophiæ generibus quæ in quinq; diuiduntur disciplinas,ita erat per singulas cõsummatus,ut cũ in unaquaq; quis experiri uoluisset, in hac eum sola à puero habuisse exercitium iudicaret. Cumq; esset eruditionum prærogatiua magnificus,uirtus tamen animi,& uitæ synceritas longe in eo magnificentior habebatur. Quem nobis persecutionis tempore in fuga positum apud Palestinam,diligentius & plenius agnoscere licuit. Igitur Hierosolymis post Hymenæum,de quo paulò ante memorauimus, Zabdas sacerdotium suscepit. Quod paruo tempore administratũ, Hermoni post se tradidit. Hic usq; ad nostri temporis persecutionem, Apostolicam inibi quam susceperat cathedram conseruauit. Apud Alexandriam uero Maximo,qui successerat Dionysio,cum decem & octo annis sacerdotium transegisset, Theonas succedit. Cuius tempore Achillas,eiusdem ecclesiæ presbyter,ecclesiasticæ scholæ magisterium tenuit,eruditione,fide, conuersatione, & moribus insignis. Theonas uero cum decem & nouem annis sacerdotium inculpabiliter ministrasset, sedẽ tradidit Petro, uiro inter præcipuos egregio. Hic duodecim oẽs annos in episcopatu illius urbis exegit. Quorũ tres ante persecutionẽ,reliquos uero nouem diuersis in tentationũ generibus duxit. Cumq; se semper in omni agone persecutionum positus,artioribus uinculis continentiæ distringeret, & ad *utilitatem atq; instructionem ecclesiæ

Agapius Laodicenus.

Pãphilus Laodicenus.

Eusebij liber de uita Pamphili martyris

Hierius Alexandrinus.

Meletius. Mel Atticum.

Zabdas.

Hermon.

Theonas: Achillas.

Petrus.

*Aliâs *humilitatem.*

A ecclesiæ in uerbo dei nobiliter insisteret,satisq; uigilanter erga omnẽ sacerdotij curam diebus desudaret ac noctibus,nono persecutionis anno,episcopatus uero sui duodecimo,martyrij coronam capitis obtrũcatione promeruit. Hucusq; successiones episcoporum,gestaq; diuersa à domini & Saluatoris nostri natiuitate,usq; ad tempus persecutionis,in qua ecclesiæ quoq; destructæ sunt,historiæ mãdauimus. De reliquo uero agones martyrum, quos ipsi per nosmetipsos uidimus describentes, posteris ad memoriam relinquamus.

Petrus Alexãdrinus, martyrio coronatur.

Agones Martyrum.

EVSEBII PAMPHILI CAESARIENSIS ECCLESIASTICÆ HISTORIÆ LIBRI SEPTIMI. RUFFINO PRESBYTERO TRALATORE, FINIS.

ELENCHVS CAPITVM OCTAVI LIBRI HISTORIAE ECCLESIASTICÆ EUSEBIJ CÆSARIENSIS.

B De nostri temporis,id est,Diocletiani,& Maximiani,& Maximini Impp. persecutione. Caput.I
De ecclesiarum subuersionibus. Cap.II
De qualitate persecutionum. Cap.III
De martyribus. Cap.IIII
De his qui apud Nicomediam passi sunt. Cap.V
De hijs qui in domibus regum erant. Cap.VI
De Aegyptijs qui apud Phœnicem passi sunt. Cap.VII
De ipsa Aegypto. Cap.VIII
De Thebaide. Cap.IX
De Philea martyre. Cap.X
De quadam ciuitate apud Phrygiam,pro CHRISTI nomine tota coronata. Cap.XI
De his quæ apud Alexandriam & Antiochiam gesta sunt. Cap.XII
De his quæ in Phrygia apud Pontum gesta sunt,alijs quoq; diuersis uirorum ac mulierum passionibus. Cap.XIII
De præpositis ecclesiarum. Cap.XIIII
De mortibus persecutorum. Cap.XV
De his quæ extrinsecus acciderunt. Cap.XVI
De persecutionibus Maximini Imperatoris. Cap.XVII
De his quæ in melius conuersa sunt. Cap.XVIII
De his quæ rursum in id ipsum uersa sunt. Cap.XIX

EVSEBII PAMPHILI

CAESARIENSIS, ECCLESIASTICAE

historiæ liber octauus, Ruffino Aquileiensi interprete.

PROOEMIVM.



POSTOLORVM successionibus intra septē libros à nobis conclusis, in hoc octauo uolumine dignū credidi, etiam ea quæ nostris temporibus gesta sunt, posterorum memoriæ relinquere. Et hinc iam nobis sumat exordium.

Cap. I. ET enim ante nostri temporis persecutionē, quàm mirabiliter, quamq; magnifice per uniuersum mundum sermo CHRISTI & pietatis doctrina profecerit, & in quantum sublimitatis ascenderit, enarrare, uires nostras superat. Nosci tamen & ex hoc possibile est, quod aliquanti ex principibus Romanis, & facultatem regendi prouincias, iurisq; dicendi nostris præbebāt. Et coniugibus & ministris, atq; uniuersæ domui suæ, nō solum credere in dominū IESVM CHRISTVM, uerum etiā cū omni fiducia ac libertate in fide agere sinebant: ita ut illos sibi fideles ac familiares ducerent, de quibus certi erant, quod pro fide CHRISTI nihil perfidum saperent. Sicut fuit opinatissimus ille Dorotheus in cubiculo regū, qui propter fidē domini fidelissimus in omnibus habebat. Vnde & cunctis præferri honore meruit & amore. Cum quo & Gorgonius, cæteriq; cum ipsis in domino fideles, uel qui intra palatium in summis honoribus erāt, uel qui ad prouincias gubernandas præferri cæteris fidei cōtemplatione merebātur. Iam uero multitudines cocuntiū intra ecclesias populorum, & præcipuè in diebus festis innumeras cateruas per loca singula confluentes, quis digne poterit explicare? cum ne ipsa quidem antiqua receptacula sufficerent, sed quotidie orationum domus dilatarentur, ita ut amplitudo earum cōcludere instar urbium uideretur. Sic per tempus plurimū ecclesiarum status incrementis prosperioribus augebatur, & gloria earum terris excedens, & cuncta supereminens, festinare uidebatur ad cœlum. Nulla enim occurrebat inuidia, nullus liuor nequissimi dæmonis obuiabat: quoniamquidē cœlestis dextræ fulciebatur auxilio populus, etiam

Aperte licebat esse Christianum.

Dorotheus, aulicus.

Gorgonius, aulicus.

Augetur numerus Christianorum.

A etiam tum bene de deo pro pietatis cultu, & iusticiæ obseruatione promeritus. Verum ubi ex multa libertate, multaq; indulgentia uiciati sunt mores, & disciplina corrupta est, dum alter alteri inuidemus, & alter alteri derogamus: dumq; nos inuicem mordemus & incusamus, & aduersum nosmetipsos intestina prælia cōmouemus: dum uerborum iaculis proximorū corda terebramus, dum principes cū principibus, populi cū populis, seditiōes & certamina concitamus: dum simulatio in uultu, dolus in corde, fallacia profertur in uerbis, & malorū per singula cumulus intumescit: diuina prouidentia iacturam disciplinæ populo suo illatam, ex plurima pace & nimia sui lenitate prospiciēs, aggreditur primò sensim refrenare lapsantes, & integro adhuc ecclesiæ statu, cōgregationibusq; manentibus, indulget interim eos qui erant in militia tantū, Gentilium persecutione pulsari. Sed cū nullus ex hoc clementiæ eius intellectus populis redderetur, quin potius uelut ignorantes deum, absq; diuina prouidentia res agi ducerent, & per hoc eo magis persisterent in malis suis, atque ipsi qui duces populi uidebantur & principes, diuini mandati immemores effecti, aduersum se inuicem contentionibus, zelo, liuore, superbia, inimicitijs atq; odijs inflammarentur, ita ut tyrannidem potius quàm sacerdotium tenere se crederent, Christianæ humilitatis & synceritatis obliti, sacra mysteria prophanis mentibus celebrarent, tunc demū secundum uocem Hieremiæ prophetæ: Obscurauit dominus in ira filiæ Sion, & deiecit de cœlo gloriam Israhel, nec rememoratus est scabellum pedum suorū in die iræ suæ. Et sicut iterum dicit: Submersit deus omnē decorem Israhel, & omnes macerias eius destruxit. Et rursum sicut dicit in Psalmis: Destruxit testamentum serui sui, polluit in terra sanctificationem eius, per ecclesiarū scilicet subuersionem, & destruxit omnes macerias eius, posuit munitiones eius timorem, diripuerunt populum eius omnes qui transierunt per uiam. pro quibus cunctis opprobrium facti sumus uicinis nostris. exaltauit enim dexteram inimicorū nostrorum, & auertit adiutoriū gladij sui, & non adiuuit nos in bello, sed & destruxit eum ab emundatione, & thronū eius elisit in terram. Paucos fecit dies nostros, & super omnia effudit super nos confusionem. Summa nanq; malorū nobis affuit omniū, tunc, cum domus orationis & ecclesiæ dei uiui ad solum deductæ sunt, atq; ab ipsis subuersæ sunt fundamētis, diuinæ uero scripturæ in medio platearū igni crematæ sunt. Prò nephas! ipsi hæc nostris uidi[illegible]s oculis: Sacerdotes domini & pastores ecclesiarū publicè denudatos, inuerecunde & inhonestè huc atq; illuc ab impijs trahi, ita ut compleretur ille sermo propheticus, qui ait: Effusa est cōtumelia super principes, & seduxit eos in inuio & non in uia. Sed non est nostrum describere, quanta in sacerdotes dei iniuriarū genera conlata sint. Sicut ne illud quidem nostrū duximus, exponere sigillatim, quanta prius inter nostros rabies dissensionis exarserit.

Obliuio dei in prosperis.

Christiani militantes inter ethnicos male accipiuntur.

Tyrānidē potius quàm sacerdotiū se tenere credētes.

Templa christianorum destruuntur.

Scripturæ sacræ ardent.

Sacerdotes Christianorū irridentur.

C exarserit.Hoc solũ historiæ tradere licuit,quod iusto dei iudicio,& necessaria correptione diuinam sensimus manũ.Neq; enim refert in medium proferre,pro quibus uel turbo persecutionis inuectus est, uel quos,quantosq; infidelitatis procella submersit. sed illa sola commemorabo, quæ uel nos ipsos dicẽtes,uel alios ædificent audientes. Propter quod hinc iam diuinos agones beatissimorũ martyrũ breuiter inquantũ possumus,explicabimus.

Cap.II. Edictum Diocletiani Cesaduersũ Christianos.

NOnusdecimus agebatur annus imperij Diocletiani,mẽsis Martius, & dies solennis Paschæ imminebat, cum edicta principis per omnẽ terram proponebãtur,ut cunctæ quæ usq; sunt ecclesiæ, ad solum usq; destruerentur:Scripturæ sacræ igni exurerentur:Si quis inter nostros alicuius honoris prærogatiua muniretur,sublata hac maneret infamis: Si quis seruorum permansisset Christianus,libertatẽ consequi nõ posset.Hæc omnia his quæ primo aduersum nos lata sunt,continebantur edictis.

Cap.III. Edictum alterum.

POst non multum uero temporis adduntur & alia.Iubetur,ut omnes qui per loca singula ecclesijs præsunt,primò quidẽ coñjciantur in uincula, tum deinde omnibus supplicijs simulacris immolare cogantur. Hic uero ingens spectaculum sacerdotes dei effecti sunt huic mũdo,& angelis, & hominibus,cum persecutorũ crudelitate ad supplicia raperentur,& agones mirandos omnibus desudarent. Illos autẽ,qui & multo plures fuerũt

Sacerdotes Christianorũ.

D quos metus oppressit,& ante congressionẽ solus terror elisit,præterire melius puto. Cæteri uero,quorum mens promptior & fides ualidior fuit,tormenta patiebantur.Flagris alij discerpebantur,alij ungulis fodiebãtur,alij ignitis laminis urebantur. Ex quibus nonnulli quidem fatigati cedebant, alij usq; ad finem patientiã obseruabant.Ex ipsis autẽ persecutoribus quidam tanq; miseratione usi,adhibebant nõnullos nostrorũ ad incesta sacrificia:& quasi sacrificassent cõclamabant,cũ non sacrificassent.De alijs uero, cũ ne appropiassent quidẽ immũdis hostijs,acclamabãt ipsi,quod iam immolassent.& abscedebant:in eo tantum culpabiles, quod crimen sibi obiectum,cũ silentio paterẽtur. Alij semiuiui sublati,tanq; mortui proijciebantur. Alij pedibus tracti, inter eos qui sacrificassent deputabantur. Aliqui sane exclamabant ingenti uoce, & testabantur se non sacrificasse, sed esse Christianos,tali se gaudentes cõfessione decorari.Nonnulli etiã maiori fiducia,neq; immolasse se,neq; unq; immolaturos esse testabãtur. Quibus tamen ab assistentibus militibus ora continuo atq; oculi contundebantur ut tacerent, & uiolenter expellebantur tanquam adquieuissent. Tanti erat impijs studij,ut propositum suũ uiderentur implesse. Sed non aduersum beatos martyres impune hoc facere licebat.Quorum patiẽtiæ & magnanimitatis uirtutem,quamuis nullus digne proferat sermo, tamẽ pro mediocritate uirium nostrarum quæ possumus enarrabimus.

Christiani adhibentur ad incesta sacrificia.

Æstus gentilium.

Cap. IIII.

IGitur primo omniũ quoniam (sicut diximus) ignis huius exordiũ inter solos

A solos militares parua scintilla conflauerat, cum deligerẽtur si qui essent inter milites Christiani, ut aut immolandũ sibi scirent, aut militiam pariter uitamq; ponendam,plurimi ex ipsis militiam pro fide CHRISTI,pauci etiam animas posuere.Cum uero inde flamma sumens initiũ,tota per populos & sacerdotes exaggerasset incendia,possibile nõ est numero comprehendi,quanti quotidie penè per singulas quasq; urbes & prouincias martyres efficiebantur.

Militum Christianorum pœna.

Cap.V. Nicomediẽsis quidam.

ETenim apud Nicomediam uir quidam de nobilibus honore & dignitate seculi inlustris,simul ut uidit aduersum cultores dei in foro crudelia edicta pendẽre, calore nimio fidei ignitus publice populo inspectante iniecta manu librũ iniquæ legis detrahit,ac minutatim discerpit,Augusto in eadẽ urbe simul cum Cæsare constituto. Ad quos cum relatum esset religiosi & inlustris uiri factum,continuò omni in eum crudelitatis genere desæuiẽtes,ne hoc quidem solum efficere quiuerunt, ut cum mestum aliquis uideret in pœnis,sed læto atq; hilari uultu,cum iam uiscera in supplicijs defecissent,spiritus tamen lætabatur in uultu.Ex quo tortores sui grauius cruciabantur,quod omnia suppliciorum genera consumabant in eum,quem ne tristem quidem ex his reddere poterant.

Augustus,hoc est, Diocletianus.

Cæsar, hoc est Maximianus.

Hic uides apertã Augusti & Cæsaris differentiam. Est eni Cæsar sub Augusto,& q successur⁹ est.

Sic Fridericus tertius, Augustus fuit: & Maximilianus, Cæsar.

B POst hunc ad unũ ex Dorothei sodalibus qui in cubiculo regis erant, quiq; semper in affectu habiti fuerant liberorum,intentionis transfertur insania. Etenim cum de immensis supra memorati martyris supplicijs liberius causaretur,educi ipse iubetur in medium,atq; immolare compellitur: abnuens imperatur appendi,& flagris toto corpore laniari, uidelicet ut doloris necessitate faceret quod præcipiebatur inuitus. At ille cum maneret immobilis,uisceribus iam pelle nudatis,iubetur aceto ac sale perfundi. Cumq; etiam hoc tormenti genus cõstanter ac fortiter toleraret,craticula prunis subterstrata poni iubetur in medio,ibiq; quod reliquũ fuerat,in uberibus absumpti corporis superponi,& non ad subitũ, sed sensim paulatimq; succendi,quo scilicet pœna protelaretur in longum. Cumq; ministri scelerum hinc modo corpus,modo inde uersantes,per mẽbra singula pœnas inciperẽt,& supplicia renouarẽt,sperantes ab eo elicere se posse consensum,ille firmus in fide,& ouans in spe,consumptis iam & igne resolutis carnibus suis,ultimũ spiritum in fide lætus exhalat. Tali Petrus (hoc enim ei nomẽ est) martyrio decoratus,uere Petri extitit & fidei hæres,& nominis. Huius institutor in disciplina,& magister in officijs quæ intra palatiũ exhibebantur,Dorotheus erat,cubiculi regij Præpositus,habens secum officio, fide,& magnanimitate parem Gorgoniũ. Quorum institutionibus optimis omnes penè cubiculi ministri in fide dei uigilãter & libere perstiterãt. Dorotheus igitur & Gorgonius,cũ Petrũ tam crudelibus uiderẽt,atq; immanibus supplicijs cruciari,constanter & libere: Cur (aiunt) Imperator pu

Cap.VI. Dorotheus, aulicus, à cubiculo principis.

Petrus.

Gorgonius.

C nis in Petro mentis ſententiam,quæ in nobis omnibus uiget? Vt quid in illo crimen ducitur,quod à nobis omnibus confitetur? Hæc nobis fides,hic cultus,& unanimis eademque ſententia. Quos ille cum in medium nihi/lominus uenire iuſſiſſet, ſimilibus penè ut priores ſupplicijs affectos, ad ultimum laqueo appenſos necari iuſſit. Tunc & Anthimus ipſius urbis epiſcopus, in domini IESV CHRISTI confeſſione perdurans, mar/tyrij gloriam capitis obtruncatione ſuſcepit. Hunc autem tanquam uere bonũ paſtorem uiam martyrij præcuntem,uniuerſa penè gregis ſui multi tudo proſequitur. Accidit nanq; apud Nicomediam in ipſis diebus partẽ aliquam palatij incendio conflagrare.Hoc Imperator à noſtris factum fal ſa ſuſpicione præſumpſit.ex quo inæſtimabili furore ſuccẽſus,iubet omnes noſtros aceruatim collectos,alios quidem gladio obtruncari, alios ignibus conflagrare.Sed in illis per diuinã gratiam maior fidei ignis ardebat. De/niq; cum aſſiſtentes miniſtri interrogarent ſingulos, ſi quis fortè ſacrificatu ri uellent dimitti, tam uiri quàm mulieres ne interrogari quidem ſe patie/bantur,ſed ultrò uel flammis irruere,uel cedentibus gladijs certatim obie/ctare ceruices. Cumq; iã illis ipſis ſpectatoribus nimietas crudelitatis hor reſceret, miniſtri ſcelerum partem populi nauiculis iniectam, in medium pelagi abducunt:ibiq; in ſententia fidei perſiſtentes, præcipitabant in pro/fundum.In tantum uero apud eos rabies crudelitatis exarſit,ut regios pue ros martyres effectos,cum ſecundum humanitatis ordinem fuiſſent ſepul turæ mandati,effoderent denuo,& corpora eorum proijcerẽt in mare, hoc dicentes:Ne fortè dij efficiantur Chriſtianorũ,& illi qui deos adorare no/lunt, ſeruos noſtros incipiant adorare. Putant enim quod diuinus apud nos honor martyribus deferatur.Cum hæc apud Nicomediam gererẽtur, ubi cruẽtus & ferox autor ipſe crudelitatis piorum carnibus inhiabat,haud ſegnius etiam apud Melitenen prouinciam, Syriamq;,omnes eccleſiarum principes carceribus retrudi,& in uincula conijci edictis Principalibus urge bantur:ſimulq; cum his ex plebe uiri & mulieres nobilesq; & ignobiles ra piebantur.& fiebat ubiq; ſpectaculum miſerabile ac fœdum.Subito nanq; inueniebatur in urbe ſilentium, in carceribus conſtipatio: in urbe per pla/teas homo nullus,in carceribus uacuus locus nullus,ut non tam rei ad er/gaſtulum duci,quàm ciuitas tota migraſſe uideretur ad carcerem. Catenæ quæ homicidis,adulteris,uenenarijs,& ſepulchrorum uiolatoribus fuerant fabricatæ, nunc epiſcoporum & preſbyterorum, diaconorumq; & lecto/rum,atq; omnium religioſorum hominum colla conſtringunt,ita ut crimi noſis nec uincula ſupereſſent,nec locus ergaſtuli reſideret. Verum cum per/ueniſſet ad principem æſtuare carceres, & per innocentium pœnas locum deeſſe criminoſis, noua rurſum decreta mittuntur, ut ex his qui concluſi erant,ſi quis uellet immolare,liber abſcederet: qui uero abnueret, diuerſis pœnarum

Anthimus epiſcopus Nicomedienſis.

Incendiũ palatij Nicomedienſis exortum cæſu,Diocletianus Cæſar impingit Chriſtianis.

Sæuitur paſſim Chriſtianos apud Nicomediam.

Per regios pueros,Dorotheum,Petrum,et Gorgoniũ intelligit,cubiculares miniſtros Cæſaris, pro Chriſto occiſos.

Melitene.

Syria.

Carceres replentur Chriſtianis.

A pœnarum generibus interiret.

Cap. VII. Martyres Africæ, Mauritaniæ, Thebaidis, & Aegypti. Tyri.

TVm iã quãtæ per ſingulas prouincias multitudines martyrũ,& præci/pue in Aphricæ ac Mauritaniæ,Thebaidis quoq; atq; Aegypti regio nibus extiterint,numero cõprehendere quis ualeat? Sed ne illorũ quidem, quorũ agones apud Palæſtinam,uel Tyrum,quæ eſt urbs Maxima Phœ nicis, præſentes inſpeximus, ut dignum eſt memorare ſufficimus. Tanta etenim ab eis uirtute perſeuerantiæ aduerſum illata ſupplicia pro pietate certatum eſt, ut niſi quis prius domino & ſaluatori noſtro credat, dicenti: Quia ecce ego uobiſcum ſum omnibus diebus uſq; ad conſummationem ſeculi,& eius uirtutem martyribus ſciat eſſe præſentem,rebus geſtis deroget fidem. At nos (ut dixi) non audita, ſed oculis noſtris inſpecta narra/mus. Exquirebantur diuerſa tormentorũ genera ſibi inuicem ſuccedentia. Flagris primo per omne corpus dei martyres carpebantur.Poſt hæc trade bantur ad beſtias.adhibebantur leones,urſi,pardi, atque omne ferarum genus, apri quoque,ſed & tauri, quibus ferro & igni feritas addebatur. Præparabantur hæc omnia aduerſus cultores dei,& omnis contra eos ho/minum beſtiarumq;, & elementorum crudelitas armabatur. Adhæc dei cultores denudati ſtatuuntur in medio arenæ loco.additur adhuc arte in/tra caueas beſtijs furor. & ita ſæuiores ſemetipſis effectæ proruunt clau/

B ſtris,replent ſubito ſtadium, circundant eccleſiam martyrum in medio ſi/tam. circumeunt ſæpius & obluſtrant: & diuinæ uirtutis adeſſe eis cuſto diam ſentientes, procul ab eorum corporibus abſcedunt. Sed ilico furor qui reprimebatur in beluis, tranſit in homines. Nemo præſentem dei uir/tutem, nemo diuinum pijs adeſſe ſentit auxilium: ſed mittuntur quibus hoc artis eſt inſtigare beſtias aduerſum eos,quos diuina dextera defende/bat. Verũ illæ,ut oſtenderetur omnibus,non feritatẽ deeſſe beſtijs,ſed diui/nam dei cultoribus adeſſe cuſtodiam,illos ipſos qui ad inſtigandũ mittun tur,incredibili uelocitate diſcerpunt. Et cum iam nullus ex huiuſmodi arti ficibus auderet accedere,iubentur ipſi ſancti martyres commotis manibus & uelut prouocãtibus incitare aduerſum ſe beluas. Sed ne ſic quidem pati aliquid poterant. Verum & ſi fortè aliqua fuiſſet ex beluis concitata,cum peruenisſet ad proximũ, protinus in ſemetipſam cõuerſa repedabat. Tunc uero ſtupor ingens & pauor omnes qui in ſpectaculis cõſidebant, inuaſe/rat,uidẽtes homines nudos (in quibus plurimi primæ adhuc ætatis) in me dio tot ac tantarũ poſitos ferarũ,intrepidos omnes & impauidos,extenſis ad cœlum palmis,& oculis ac mente totos cum deo,non ſolum nihil cura/re terrena,uerum ne carnem quidẽ ſuam magni pẽdere,& ipſis iudicibus pauore trementibus,reos læto & hilari uultu in medio perſiſtere beſtiarũ. Sed ó duræ & impiæ mortaliũ mentes? Beſtiarum feritas dei uirtute man

Depingit carnificinã martyrum apud Tyrum.

Beſtiæ non attingunt Chriſtianos.

C sueſcit. humana uero rabies nec ferarum miteſcit exemplis. Sed tentatur adhuc ab hominibus deus. Iubẽtur alij uere criminoſi beſtijs ſubrigi. Qui tamẽ ilico ut apparuerunt, alius à leone, alius à pardo, ab urſis alius exeſus, aut à tauro in aëra diſperſus eſt. Et ita omnes intra momentũ temporis pereunt. Sed ne ſic quidem incitatæ beſtiæ cultoribus dei aliquid moleſtiæ generabãt, diuino ſpiritu eos uelut muris ualidiſſimis ambiẽte. Verax nanq; ille eſt qui dixerat: Vbi fuerint ex uobis duo uel tres, ibi ero in medio eorũ. Cum ergo ne ſic quidem aliquid egiſſet humana ſæuitia, iubentur mutari feræ, & ablatis prioribus, aliæ rurſum dimitti. Quæ cum & ipſæ ſimiliter ut priores nihil triſte dei cultoribus intuliſſent, amotis etiã his ſæuiores feras martyribus homines mittunt, qui ſoli poſſint immanitate beluas, crudelitate feras, atrocitate beſtias ſuperare. Gladijs igitur peragunt, quod beſtijs nequiuerunt. Et ut in omnibus ſe oſtenderent beluis eſſe nequiores, prohibebant etiam cadauera mandari terræ, ſed iubebant fluctibus dari. Hæc apud Tyrum uenerandi martyres qui ad illam urbem de Aegypti partibus uenerant, mirifica certamina deſudarunt.

Homines ſæuiores beſtijs.

Cap. VIII. Martyres apud Aegyptũ.

D IN ſua uero prouincia apud Aegyptum innumerabiles alij non inferiori gloria tam uiri quàm fœminæ, ſed & pueri ac ſenes pro fide domini noſtri IESV CHRISTI præſentem uitam paruipendentes, futuræ gloriæ beatitudinem quæſiuere. Quidam ex ipſis poſt uerbera, poſt uincula, poſt ungulas, poſt flagella, alioſq; diuerſi generis horribiles cruciatus, flammis traditi ſunt, alij in mare præcipitati, nonnulli etiam capite cæſi, ita ut ſponte ceruices ſuas ſecuribus darent, nonnulli inedia conſumpti, alij patibulis affixi, in quibus quidam more peruerſo capite deorſum preſſo, & pedibus in ſublime ſublatis.

Cap. IX. Martyres apud Thebaida.

APud Thebaida uero omnem narrationem ſuperat agitata crudelitas, pro ungulis teſtas fictilium uaſorum adhibebant tortores, quibus omne corpus eo uſq; lacerabant, donec totam carnis eraderent cutem. Mulieres quoq; nudas, ita ut ne pudenda quidem contegerentur, arte quadam compoſitis machinis uno pede in excelſum ſuſpenſas, & capite in terram demerſas, indigniſſimo ſpectaculo expoſitas, pẽdère per diem continuum ſinebant. Alias ſicubi uicinæ ſibi duæ arbores inueniebantur, ui quadam ab utraq; inflexis contra ſe inuicem ramis, eiſq; ſingulis ſingulos pedes martyris obligãtes, ſubito ramos quos ui inflexerãt relaxabãt. Qui cum ad ſitum ſuũ naturali impetu referrẽtur, diſcerptis deſpicatiſq; uiſceribus, auulſa ſecum membra rapiebant. Et hoc non paucis aliquibus diebus, aut paruo tempore, ſed per annos aliquot, quotidie, quando minimũ decem, interdum autem & centum in una die uiri uel mulieres, ſed & paruuli ſupradictis pœnarum generibus trucidabãtur. Verum & nos ipſi per idem tempus cũ in Aegypti partibus iter ageremus, oculis noſtris inſpexi mus,

Diuellebantur martyres inflexis oppoſitarum arborũ ramis.

A mus, ut ſedenti pro tribunalibus ſæuiſſimo Præſidi, offerrẽtur innumeri fidelium populi, quos ille ſingulos per ordinem confeſſos ſe Chriſtianos, capite plecti iubebat. Cumq; hij certatim ſe & ſponte gladio ſubijcerent, confeſſione præmiſſa, ille inhumanus & crudelis, nec multitudinis cõtemplatione, nec uirtutis eorum magnanimitate permotus, duci nihilominus omnes & cædi capite iubet. Egrediuntur cuncti pariter ad contiguũ mœnibus campum, non carnificum nexibus tracti, ſed fidei uinculis conligati. Nemo defuit, cũ nemo eos ſeruaret: ſponte omnes, imò & alter alterũ præuenientes, ceruices cædentibus obiectabant: defecerũt carnificum manus, & ſucceden tes ſibi inuicem fatigati ſunt. hebetata eſt acies gladij. Videbam feſſos reſidere carnifices, uires reſumere, animos reparare, mutare gladios, diẽ quoq; ipſum non ſufficere ad pœnam. Nullus tamen ex omnibus, ne paruulus quidẽ infans deterreri potuit à morte. Sed hoc ſolum ſinguli paueſcebãt ne fortè dum properũ ſol uergens clauderet diem, ſeparatus à conſortio martyrũ remaneret. Sic confidentia fidei conſtanter & fortiter cũ lætitia & exultatione mortẽ præſentẽ uelut æternæ uitæ principia rapiebãt. Deniq; dum priores quiq; iugularẽtur, reliqui non deſidiæ aut torpori animos indulgebant, ſed pſallentes & hymnos deo canentes, locũ quiſq; ſui martyrij expectãbat, ut hæc agentes, etiam extremos ſpiritus in dei laudibus exhalarẽt.

Quantum Eusebius ipſe uiderit in Aegypto martyrum cum illãc iter faceret.

Cap. X. O uere pro quàm uere.

B OVere mirabilis, & omni ueneratione dignus grex ille beatorum, turma uirorum fortium, corona ſplendoris gloriæ CHRISTI. Hanc ſanè coronam precioſior omniũ lapis & gẽma nobilior adornabat. Hanc turmam præibat ductor illuſtrior, hunc gregem paſtor nobilior decorabat. Phileas huic nòmen eſt, qui erat epiſcopus urbis illius quæ appellatur Thmuis. Hic nobilitatem primi generis ſecundum animi uirtutem deſtibus trahebat: de terrenis uero quantum ad ſeculum pertinet, primis in Romana republica fuerat honoribus functus, eruditione quoq; liberaliũ literarum, & omnibus quæ ad animi uirtutem pertinent exercitijs apprimè eruditus, nouiſſimam hanc, quæ prior eſt omnium, ſecundum deum philoſophiam ita ſuſcepit, ut omnes qui præceſſerant anteiret. Cumq; plurimos propinquos & conſanguineos nobiles uiros in eadem urbe haberet, frequenter ad Præſidem ducebatur, eiusq; monitis adquieſcere, tot & tantis propinquis exorantibus, reſpectum habere uxoris, & contemplationem ſuadebat ſuſcipere liberorũ, neq; in cœpta præſumptione perſiſtere. Ille uero uelut ſi ſaxo immobili unda allideret garrientiũ dicta reſpuere, animũ ad cœlum tendere, deum in oculis habere: parentes & propinquos, ſanctos Martyres & Apoſtolos ducere. Aderat tunc quidam uir agens turmã militũ Romanorũ, Philoromus nomine. Qui cũ uideret Phileã circũdatũ lachrymis propinquorũ & Præſidis calliditate fatigari, nec tamẽ flecti aut infringi ullatenus poſſe, exclamabat: Quid inaniter & ſuperfluo conſtantiam

Al's doctor. Phileas. Θμοῦις.

Philoromus.

C tiam uiri tentatis? Quid eum qui fidem deo ſeruat,infidelem uultis effice re? Quid eum cogitis negare deũ,ut hominibus acquieſcat? Non uidetis quod aures eius uerba ueſtra non audiunt? quod oculi eius ueſtras lachry mas nõ uident? Quomodo poteſt terrenis lachrymis flecti,cuius oculi cœ leſtem gloriam aſpiciunt & contuentur? Poſt hæc dicta, cunctorum ira in Philoromũ uerſa,unam eandemq; eum cum Philea ſubire ſententiam po ſcunt. Quibus libenter annuens iudex,utrunq; plecti capite iubet. Verum quoniam Phileæ fecimus mentionẽ,& ingenij atq; eruditionis eius ſtudiũ prædicauimus,nõ uidetur abſurdum,ſi aliqua ex opuſculis eius,in quibus de martyrum paſſionibus memorat, hiſtoriæ huic quæ ad rem uidelicet pertinent,inſeramus. Scribens igitur ad Thmuitas idem Phileas,poſt ali/

Phileas ſic ſcribit ad Thmuitas de martyribus.

quanta hæc refert: Horum uero nobis bonorum exempla præbuerunt beati martyres, qui unà nobiſcum in agonibus perdurantes, ſecundum quod ex diuinis ſcripturis fuerant inſtituti,oculũ mentis ſuæ in deo haben tes defixum,mortem pro pietate abſq; trepidatione capiebant. Indeſinen ter etenim conſiderabant dominũ noſtrũ IESVM CHRISTVM,pro pter nos hominẽ factum,hoc nos docuiſſe,ut uſq; ad mortẽ obluctemur aduerſum peccatũ. Si quidẽ ipſe non rapinã arbitratus eſt eſſe ſe æqualem deo,ſed ſemetipſum exinaniuit,formã ſerui accipiẽs,& habitu repertus ut
D homo,humiliauit ſemetipſum uſq; ad mortẽ,mortem autẽ crucis. Cuius exemplũ ſecuti beati martyres,omnes cruciatus & pœnas ſuſceperunt, ne fidei ſuæ conſcientiã macularẽt.quoniãquidẽ perfecta in eis charitas foras eijciebat timorẽ. Quorũ ſi uelim tolerãtiæ enumerare uirtutes,& exponere robur conſtantiæ,nec mihi copia tanta ſermonis eſt,nec puto alijs niſi his ſolis,qui oculis ſuis intuebantur quæ geſta ſunt,uideri credibilia. Erant em̃ expoſiti omnibus uolentibus pro libidine inferre ſupplicia, & ſi quod ali/quis per ocium excogitans nouũ genus ſupplicij detuliſſet, licebat inferre.

Noua ſupplicia.

Verberabantur ergo alij fuſtibus,alij uirgis,flagris quoq; alij,nonulli loris diſtricti,uel funibus appenſi. Et erat ſtudiũ per ſingulos penè nouũ genus inuenire ſupplicij. Poſt tergum alij uinctis manibus appendebãtur,& tro chleis diſtenti,mẽbratim diuellebant. Iam uero ungulis exarari,uetus & le ue ducebat. Quod & ſi fortè hoc genus ſupplicij cuiq; fuiſſet adhibitũ, nõ (ut latronibus & homicidis ſolet) tantũ latera fodiebantur,ſed & uenter & femora ac tibiæ,& uſq; ad ungues ungula perueniebat. Sed ne facies quidẽ ac uultus & frons à tormẽtis remanebat immunis. Addebat & hoc ſuper omnia,ut poſteaq; fuiſſent humana corpora abſq; omni humanitate la niata,expoſita in publico & nudata,nõ ſolũ ueſte,ſed etiã cute,crudele cun ctis prætercuntibus ſpectaculũ fierent. Quoſdã colũnis diſtrictos,& poſt

Cruciabãtur ſupereſſe uidentur.

tergũ diſtortis brachijs uinctos,derelinquebãt. Iam uero hij qui ante præſi dem ſuſpendebantur,nõ id ſolum temporis quo ab eo diſcutiebantur,*cru/

A ciabantur,ſed totum penè diem cum alij actus agerentur,in eculeis exige/bant,ſi fortè aliquis ex his, iugis pœnæ continuatione à propoſiti firmita te decideret. Tanta uero in his crudelitas erat, & in tantum ab eis omnis penitus humanitatis ſenſus aufugerat,ut poſteaq; omne corpus uel tor/mentis,uel uerberibus fuiſſet abſumptum, trahi nudum pedibus rurſum iuberetur ad carcerem, atq; ibi neruo pedibus concluſis,recentibus adhuc uulneribus reijcerentur in ſolum teſtarum fragmentis ſubterſtratum. In/terea quàm plurimi uſque ad mortem conſtanter & fortiter perdurantes, inuentoribus ſceletum immaniter intentatæ crudelitatis pudorem non mi nimum conferebant. Alij uero recepta corporis ſanitate ad reparandos de/nuo agones,diſpenſatores pœnarũ ſponte prouocabant. Quos illi erube ſcentes rurſum ad tormenta reuocare,ipſa eorum audacia perterriti,capite eos cædi iubebant. Iſtæ ſunt ueri in deo Philoſophi beati martyris Phi leæ uoces,quas in uinculis poſitus,& in carcerem retruſus,cõmiſſæ ſibi eccle ſiæ ſcribebat, quibus unà ſecum ſocios eos martyrum & conſortes cœle/ſtium faceret coronarum.

IAm uero illud quod apud Phrygiam geſtũ eſt, quis audeat præterire? *Cap. XI.* in quo & cõmunia humanitatis, & propria Romani regni iura uiolata ſunt. Vbi urbem quandam Chriſtianorum ciuium,in qua cum & populus *Ciuitas quædã Phrygiæ cum uniuerſis ciuibus Chriſtianis, per Gentiles exuſta.*

B omnis, & honorati uiri, & curator ac magiſtratus, Chriſtianos ſe eſſe,nec acquieſcere ad ſacrificandum faterentur, circundari militibus iubent, cun/ctosq; ſimul cum mulieribus uiros,cum paruulis ſenes,cum ciuibus ciuita tem,iniecto igne concremari, ita ut nullus penitus ex illa urbe, etiam cum optio uolentibus daretur,abſcederet. Et hoc in ciues perpetratum eſt,quod in hoſtes egiſſe, notam crudelitatis habuiſſet. Verum beati huius nume/roſiq; martyrij pariter ab uniuerſa urbe ſuſcepti,autor & dux extitit uir pie tate & religione,atque omni benignitate clarus, Adauctus nomine,patria *Adauctus, martyr.*

Rationalis.

& genere Italus, honoribus palatij per gradus ſingulos uſque ad officio/rum magiſterium perfunctus: rationes quoque per illud tempus ſumma rum partium adminiſtrans,in ſupradicta urbe degebat. Cuius in confeſſi/one CHRISTI conſtantiam omnis populus ſecutus, boni ducis exem/plo ſummarum uere partium per martyrium conſecutus eſt palmam. Sed unde ſufficimus propria uniuſcuiuſq; martyris per ſingulos enumerare ſupplicia? Quis enim poſſit uel illa repetere, quibus apud Arabiam ſancti martyres ſecuribus cæſi ſunt? Aut quomodo quis retexat, quæ in Cappa/docia geſta ſunt,ubi crura frangi dei cultoribus iubebantur? Quis Meſopo tamiæ referat cruciatus, ubi Chriſtianos ſuini tergoris more ſingulis ma/nibus pedibusq; ſuſpenſos,amariſſimo fumo ſubteringeſto, indignis cru ciatibus enecabant? Alios uero lento igne prope adhibito,tormentis lon/gioribus abſumebant?

Magiſter officiorum. Is gubernabat ſcholas, & fabricas. Vide Scotum de inſignibus magiſtratuum ad Theodoſium Cæſarem. Arabia. Cappadocia. Meſopotamia.

Illa

C Cap.XII. ILla autem quomodo replicem,quæ apud Alexandriam gesta, etiam ue terum Poëtarum fabulas uincunt? ubi obtrũcatis auribus,atq; inhone/sto uulnere naribus,manuũ quoq;, cæterorumq; membrorum summitati bus amputatis,truncum abire sinebant derisum. Apud Antiochiam uero quomodo recordabor craticulas prunis impositas, quibus Christiani su/perimpositi torrebantur? Sed inter hæc nobilium duorum iuuenũ factum memorabile silere,æquũ non puto. Qui cum cõprehensi,simulacris immo/lare cogerentur,aiunt: Ducite nos ad aras. Et cum fuissent adducti,manus suas ardenti igni superponẽtes,si subtraxerimus (inquiunt) sacrificasse nos credite. Et quo ad usq; caro omnis in ignem defluereț,immobiliter perdu/rarunt. Alij cum ad sacrificandum quærerentur,sacrilegam pollutionem ui tantes,uitã præcipitio finierunt,minore quidem tolerantiæ fiducia sed con seruandæ fidei maiore cautela. In quibus admirabilis quædam & ueneran da fœmina,pulchritudine pariter & pudicitia formosa,genere nobilis,& co piosa facultatibus. Cui erant duæ filiæ uirgines,honestæ satis,& ad mater/næ pudicitiæ regulam nutritæ, specie simul & moribus æmula sibi probitæ te certantes, quas religiosa mater secundum præceptum diuinum in ti/more domini educauerat. Sed pro his quæ supra diximus,uel naturæ, uel institutionum bonis,prauorum hominum multa erga uirgines, earumq; matrẽ contentio exagitabatur,& summo studio summaq; ui perquirebar D tur. Cumq; declinandi turbinis gratia sui absentiam procurassent, agitur omni intentione,ut earum præsentia fieret: missi in hoc ipsum milites,reper tas eas,uenire Antiochiam cogunt. Sed cum perurgentibus militibus,uehi culo impositæ iter agerent,talibus religiosa & pudica mater ad filias utitur uerbis: Scitis dulcissimæ mihi filiæ,quomodo uos in disciplina dei edu/cauerim. Scitis quod à paruulis deus uobis pater,deus nutritor, deus insti/tutor extiterit,& quod pudicitiæ & castitatis bonũ ita mecum pariter dile/xistis,ut nec oculus quidẽ uester unquã (sicut uobis conscia sum) lasciuiore fuerit maculatus aspectu. Quid igitur nũc agimus? Videtis qđ ista omnis uis,aut à deo nos studet,aut à pudicitia separare. Prostituentur ergo publi cis lupanaribus membra,quæ aër penè ipse publicus habuit incognita? Ne quæso filiæ. quia nec tam parua nobis in deo fides est,ut mortem pertime/scamus: nec tam despecta pudicitia,ut uiuere etiam cum turpitudine cupia mus. Quin potius si placet quod in omnibus tenetis,etiã in hoc sequimini matris exemplum. Præueniamus impuras carnificum manus,& impudico/rum præripiamus incursus,mũdumq; hunc qui nos ad impuram & impu/dicam cõpellet ac pertrahet uitã,pura & pudica morte damnemus. Cumq; talibus adhortationibus filias ad simile propositũ uideret accensas,ad flu uium quendam in itinere positum uenerunt,ubi cum se humanæ necessita tis causa descendisse simulassent,& paululũ custodes cogente naturali reue rentia

Mira martyrum carnificina apud Alexandriam.

Craticulæ apud Antiochiam.

Scæuolæ Christianorum.

Quidam præcipitio uitam finierunt.

Mater cũ duabus filiabus amore castitatis in flumẽ se iniecit.

A rentia secessissent,adductis diligentius hincinde uestibus, minacis se fluuij rapidis iniecerunt fluentis. Sed & aliæ duæ uirgines,per omnia insignes so rores,genere nobiles,uita mirabiles,primæ adhuc ætatis specie pulchræ sa tis,sed anima pulchriores,ornatæ moribus magisq; monilibus,studijs ap/primè probabiles, non ferentes uiolari publicis edictis ac legibus castita/tem,marinis se fluctibus demerserc.

Duæ uirgines in mare prosilierunt.

HAec apud Antiochiã. In regionibus uero Ponti crudeliora gereban/tur. Arundines acutæ quibusdã sub unguibus digitorũ infigebãtur. Alijs plumbũ igni liquefactum, & dorso defusum usq; ad loca pudenda, quibus naturalis egestio procurari solet,infundebatur. Fœminis quoq; ue ri*candẽtes & reusti, ardentes absq; ullo humanitatis miserationisq; respe ctu ingerebantur per pudenda uiscerum,& naturalia secreta membrorum. Sed quid faciam, quod appellationes ipsæ mihi in admissis facinoribus desunt,& gestorum scelerum nec uocabula quibus enumerari queant,inue niri possunt? Sustinebant tamẽ omnia fortissimi & pijssimi martyres,cum optimi & præclari iudices in eo solo sapientiam suam omnibus futuram in admiratione censerent,si aliquod nouæ crudelitatis supplicium, nouicq; ge neris inuenissent. Sed cum aliquantũ iam non ratione aut humanitate,cru B delitatis tamen nimietate satiati, respicere ad immanitatem sceleris sui cœ/pissent,desolatas urbes ciuibus,& optimis ciuibus,rura nudata cultoribus, orbatos filijs patres,& parẽtes liberis, ad clementiã se humanitatẽq; cõuer tũt,edictumq; Principale proponũt: Quoniã phas nõ esset tot ciues in quibus fidei suæ esset obstinata psuasio,morti tradere,placere de reliquo, ut hoc genus hominũ nequaq; quidẽ subiret interitũ: omnes tamẽ qui hãc speciẽ cõfessionis tenerẽt,dextris oculis ferro effossis, eisdẽq; cauterio adu/stis,sinistro etiã poplite nihilominus cauterio debilitato, p singulas quasq; prouincias in æris ferriq; metalla,uel operis,uel pœnæ gratia deportãdos.

Cap.XIII. Carnificina martyrum apud Pontum.

Quidã hũc locum sic emendarũt, æreicãdentes fustes. Fortè pro candentes, legendũ carbones.

Pœna Christianorum.

Hæc fuit clemẽtia Principalis,qua optimis ciuibus consultum est. Sed illi quidẽ suis (ut uidebatur) uel moribus,uel uitijs agebant. Iustis uero & san/ctis uiris coronæ uirtutis & patientiæ parabãtur, domino & Saluatore no stro per hæc uel explorante fidem credentiũ sibi, uel merita remunerante/ Sed sicut omnes per singulos enumerare non solũ difficile,sed & impossibi le est,qui tunc in passionibus carnis suæ deo gloriam dederunt, ita omnes penitus omittere,& ne paucorum quidẽ nominatim facere mentionẽ,satis uidetur ingratum. Paucos ergo memorabimus,& maximè eccleſiarũ prin cipes,per loca sua singulos martyrij gloria coronatos.

Cap.XIIII. Anthimus.

PRimus nobis in memorijs piorũ,fulgens in regno CHRISTI martyr scribatur Anthimus Nicomediæ episcopus,capite cæsus. Post hũc uita & studijs semper martyr Lucianus presbyter Antiochenus,sed tunc apud Nicomediã CHRISTI regnũ rebus gestisq; prædicans. Apud Tyrũ uero

Lucianus.

C nobiliſſimus in martyribus,& à prima ætate in CHRISTI inſtitutionibus
Tyrannio. enutritus Tyrânio,eiuſdẽ urbis epiſcopus,Zenobius à Sidone preſbyter,
Zenobius. *Syluanus.* & Syluanus Emiſenorũ eccleſiæ epiſcopus,qui in ſua ciuitate beſtiarũ mor
ſibus abſumptus,martyrum ſociatus eſt choris: In Palæſtina uero primus
Syluanus. Syluanus epiſcopus apud Gazam,cum pleriſq; clericorũ:In metallo autẽ
Peleus. Fanenſi quadraginta ſimul capite cæſi: Peleus uero & Nilus epiſcopi cum
Nilus. plurimis clericis igni conſumpti. In eorum numero habeatur etiam Cæſa-
Pamphilus. rienſis eccleſiæ flos nobiliſſimus, & fructus doni cœleſtis PAMPHILVS.
Apud Alexandriam uero & per omnem Aegyptum, uel Thebaida pri-
Petrus. mus uelut lucifer quidam inter aſtra conſurgens Petrus eiuſdem urbis epi
Fauſtus. ſcopus,doctrina,moribus,& uita præcipuus,& cum eo preſbyter Fauſtus,
Dius. & Dius, & Ammonius, nec merito, nec inſtitutionibus, nec martyrio di-
Ammonius. ſpares,Phileas quoq; & Heſychius,& Pachomius,ac Theodorus,epiſcopi
Phileas. *Heſychius.* ex urbibus Aegypti,cæteriq; cum ipſis innumerabiles,nobiliſſima pertule
Pachomius. *Theodorus.* re martyria. Quorum per ſingula agones deſcribere,ne nos opus noſtrum
iuſto longius dilatemus,ſuis ciuibus qui ad dicendũ probe pollent,& præ-
ſentes tunc aderant,derelinquo.

Cap. XV. INterea perturbari ſtatum noſtrum,& crudeli ubiq; animaduerſione ua-
ſtari,æternũ peruigilẽq; illũ non latuit oculũ.Et quoniã dominus quidẽ
tradiderat familiã ſuam caſtigari paucis,cruenti uero immanitatis miniſtri
D deſæuierunt in multis,adeſt continuo ultrix dei dextera,& illos qui primo
dum pacẽ ſeruarẽt eccleſiæ,cũ omni proſperitate imperiũ gubernauerãt,in-
Diocletianus. tantam rerum permutationẽ deducit,ut Auguſtus ipſe in id uanitatis atq;
amentiæ perueniret,quo depoſitis cũ collega pariter Auguſto regni inſigni
Maximianus Herculius. bus,priuati & plebei poſt imperiũ uiuerent:Ille uero qui ei ſecundus in ho
nore,poſtmodũ etiam in primis ſucceſſor fuit,qui & incẽtor ac ſignifer no
ſtræ perſecutionis extiterat,tã multis uariiſq; morbis & corporis tabe, atq;
inſania mentis afficeretur,ut poſt longos atq; inextricabiles languores,ſce
lerum ſuorum furiis agitatus,ſponte uitam nephariam proderet.

Cap. XVI. SEd hæc poſtmodũ. Tunc uero in Occiduis partibus,qd Maximianus
Conſtantius. (qui & Herculius) depoſuerat,Conſtantius regebat imperium.In duas
nanq; procurationes Romanũ regnũ fuerat diuiſum. Sed is multa clemen
tia erga homines,erga deũ uero religione maxima utebatur.Neq; uero ex
conſortij rabie regnum ſuũ piorum ſanguine maculauerat, neq; orationũ
domos & conuenticula noſtrorum imitatus Maximiani ueſaniam,hoſtili
uaſtatione deſtruxerat,quin potius cultores dei uenerationi habuit & ho-
nori. Vnde & merito religioſus pater,religioſiorem filium Conſtantinum
Conſtantinus. regni bene parti reliquit hæredẽ. At uero CONSTANTINVS, ſtatim
ut Romani regni apicẽ ex paterna hæreditate ſuſcepit,mira quadã dei gra
tia ciuibus charus,exercitui acceptus,uiris fortibus imitãdus, facinoroſis ue
ro &

A ro & ignauis terribilis fuit. In obſeruantia quoq; religionis longe etiam pa
trem uincere ſtuduit.Sed & Licinius communi omnium ſententia adſcitus *Licinius Cæſar,fit Auguſtus.*
in imperium,Auguſtus pronunciatur. Quæ res Maximinum uehementer
offenderat, quod is tunc ſolummodo Cæſar in Orientis partibus habeba *Maximinꝰ Cæſar, Auguſti nomẽ uſurpat*
tur.neq; id ultra ferens,ui raptum ſibimet Auguſti nomen aſſumit. Maxi-
mianus ueto,qui & Herculius,quem paulò ante collegam fuiſſe Diocletia
ni,& cum eo imperij inſignia depoſuiſſe memorauimus, cum à filio Ma- *Maxentius.*
xentio in urbe Roma tyrannidem tenente fuiſſet expulſus, ad Conſtanti-
num tanq; ad generum miſerationis cauſa confugiens, inſidias ipſi à quo
religioſe ſuſceptus fuerat molitur. In quibus turpiter deprehenſus, turpius
perit:ita ut poſt interitum ſtatuæ eius atq; imagines auferrentur,& in ædi
bus publicis uocabula eius nominis mutarẽtur. Huius igitur filius Maxen
tius,qui in urbe Roma tyrannidem ceperat,primo uelut inuitandæ erga
ſe plæbis gratia,fidei noſtræ ueneratorem ſe eſſe ſimulabat,& ob hoc per-
ſecutiones reprimi,omneſq; iniurias à Chriſtianis arceri iubet.Sed nihil in
reliquis actibus ſuis, nihil in uita uel moribus quod Chriſtianis proximũ
uideretur,oſtendit. In tanta etenim flagitiorũ & ſcelerum fece,in tanto im- *Maxentij uita flagitioſa.*
puritatis ceno uerſabatur,ut nihil prorſus facinorũ peſſimorum ab eius nõ
B dicã uita,ſed unius ſaltem diei ac noctis actibus eſſet alienũ. Deniq; Sena
torũ & maxime nobiliũ matronas publicè abſtrahi, atq; ad ſuam libidinẽ
deduci imperabat,& poſt contaminationẽ uiris ſuis reddi iubebat, nõ tam
expleta adulterij libidine,quàm immutata. Tãtus uero metus Patres Plæ
bemq; oppreſſerat,uti ne hoc ipſum quidem quod metuerãt,palàm oſten
dere auderent,ſed ferebant inſuetam ſeruitutem gementes, & aliquid pro
libertate cogitare metu prohibebantur, cum ille non iam ira, ſed libidine
cædes agitaret. Denique quadam die imperat militibus ſuis, exire per pla- *Maxentij cru delitas.*
teas totius urbis, ut omnes qui occurriſſent, cuiuſcunq; ætatis & cuiuſli-
bet ſexus,gladijs cæderent.Innumeræq; multitudines populi Romani,nõ
hoſtium,ſed ciuium telis deiectæ ſunt. Senatores uero,& hij maximè,qui
uel honoribus,uel opibus clariores in Curia uidebantur,confictis crimini-
bus tanq; rei puniti proſcriptiq; ſunt. Addit uero etiam hoc faſtigium ſce
leribus ſuis,& artis magicæ induſtriam ſummis ſtudijs excolit.ad quæ mi-
niſteria explenda, perquirebantur mulieres nobiles grauidæ, & adhibitæ
funeſtis ſacris mediæ ſcindebãtur. Rapiebãtur & paruuli infantes,corũq;
exta uiſceribus euulſa perſcrutabantur. Iugulabantur & leones.& nephan
dis quibuſdam commentis ac precationibus dæmoniaca arte compoſitis,
bella dicebãtur per hæc arceri,& credebat ius phasq; regni p nephas poſſe
ſeruari. His uero malis omnibus etiam illud additur,quod omnes qui per
cæteras urbes uel agros fuerãt tyrannica crudelitate deterriti,dum nihil ſibi
ad uitam tutũ putant,relictis agris,per loca abdita & latebras eunt, omni

C ſtudio arandi ſerendíq; ceſſante,tanta fames urbem atq; omnia loca inua
ſerat,ut nihil reliqui ad uitæ ſubſidium fieret.

Cap.XVII. *Maximini Cæſaris ſæuitia.*

IN Orientis uero atq; Aegypti partibus Maximinus ſimili per omnia crudelitate & ueſania tyrannidem gerebat,ita ut alter alterum, utpote in tyrannide ſocius, etiam in ſceleribus uideretur imitari,& neſcires cui po tiſſimum dare flagitiorum palmam deberes. Eo ſanè Maximinus præire ſocium ſceleris uidebatur,quod etiam publicos honores & maximos, ma giſtris magorum & malarum artium doctoribus decernebat. Simulachro rum quoq; cultui ſatis ſuperſtitioſe deditus erat, ita ut ne ad paruũ quidẽ motum ſine augurijs & diuinationibus ac ſymbolis adquieſceret. Vnde & uehementior aduerſum nos & grauior prioribus perſecutor fuit. Vetera quoq; delubra & olim etiã à ſtudioſis cultoribus derelicta,renouari omnia iubet:ſacerdotesq; his & Põtifices,per ſingulas prouincias,nobiles quoſq;, & alijs iam honoribus functos,miniſtris militaribus & ſalarijs additis de cernit.Nec mirum,qui & manifeſtos maleficos,uel rectores prouinciarum, uel duces militum promoueret. Sed ob huiuſcemodi uanitatis miniſte rium,quàm plurimæ copiæ auri argentiq; quærebantur.Ex quo accidit,ut omnes ubiq; prouinciæ diuerſis modis & occaſionibus nudarentur. gra uando cenſum,tributa multiplicando, locupletiores quoſq; exquiſitis aut
D etiam confictis iniurijs condemnando, alios uero etiam proſcribendo, omnes pariter bonis paternis auitiſq; familijs euoluebat.Vnde & montes auri (ut ita dixerim) congregatos,familiaribus ſuis ac ſatellitibus largieba tur. In conuiuijs uero tam profuſus erat, tamq; temulentus, ut inſanus,& mente captus uini furore putaretur,& ea ebrius fieri iuberet,quæ die poſte ra ſe iuſſiſſe neſciret. Delicijs,luxu,atque omni diſſolutionum genere flui tans,turpiſſima ſuis militibus præbebat exempla. Denique quicquid laſci ue,quicquid petulanter,quicquid luxurioſe geſtum à Rectoribus uel mili tum,uel prouinciarũ fuiſſet,inultum cedebat ob Imperatoris exemplum. Cui inter cætera hoc etiam ſingulare ſtudium erat, ne ullam non dico ur bem, ſed uel breue oppidum, abſque adulterio nobilium matronarum quæ per loca fuiſſent repertæ, uel corruptione uirginum, præteriret. Talis hic tantuſque uir, qui pudicitiæ, honeſtatis,iuſtitiæ, ac totius æquitatis ho ſtis publicus erat, quidni etiam Chriſtianorum hoſtis & perſequutor exi ſteret? Aduerſum quos tantum crudelitatis exercuit, ut præceſſores ſuos uincere feſtinaret in ſcelere: ignes, laminas, truces beſtias, maris profun dum,obtruncationes membrorum,effoſſiones oculorum,& ſingulis mem bris ſpecialia inferre ſupplicia geſtiebat: cum tamen magis illi conſtantes & fortes inuenirẽtur in tolerando,quàm iſte ingenioſus & callidus in ex quirendo. Vincebatur etenim ſæpius non ſolum à uiris,ſed etiam à fœmi nis,quæ uerbo dei & fidei calore ſuccenſæ,ut fœminæ quidem comprehen
debantur,

A debantur,ſed ut uiri fortes in certamine coronabãtur. mortẽ quippe prom ptius ſubire,imò uero & ultro expetere,quàm corporis maculã recipere ma lebant. Verũ cum duobus grauiſſimis dominis libidine & crudelitate præ ceps ageretur, fuit apud Alexandriã Dorothea quædam ſatis nobili orta familia,ingentibus diuitijs,& propinquis nobilibus pollens. Sed in ea inge nij atq; induſtriæ bonũ,cæterarumq; honeſtarũ artiũ ſtudia magis,quàm hæc,uigebant.Formæ uero & decoris gloria tanta ei fuit,ut mirũ ac ſpecia le in ea dei figmentũ crederetur. Sed illa quæ religione animi & honeſtate uitæ pulchrior quàm uultu corporis eſſe ſtuderet,æquiſſimo mẽtis iudicio, quod pulchrũ & decorum inter homines uidebatur,id potius deo conſe crare quàm uſui humano ſtatuit indulgere, ut uirgo deo ſacrata perſiſte ret. At ille qui diuina atque humana, libidine ſimul & crudelitate fœdaret, cognito ſolius formæ,nõ etiam ingenij ac propoſiti bono,ad cõtemerandã uirginem,ac polluendam eius caſtitatem animũ intendit. Comperto uero quod Chriſtiana eſſet,quæ ſecundũ ſua edicta pœnæ magis quàm libidini ſubijcienda uideretur,in ambiguo poſitus æſtuare cœpit,& in quã ſe partẽ uerteret,ignorare.Sed ubi dubios animos libido, quæ ei latius dominaba tur,obtinuit,& expectantẽ uirginem pro martyrio ad ſupplicium rapi per
B occultos nũcios de ſtupro interpellauit,illa æque nephas ſibi eſſe reſpõdit, templũ corporis ſui quod ſemel deo cõſecrauerat,idolorũ cultu,ac libidinis cõtagione polluere.proinde ſe quidẽ ad mortem paratam eſſe:à crudeli ue ro tyranno nõ decere blandum aliquid aut molle proferri:nec eſſe dignum reſolui erga ſe truces animos,quos quotidie undatim Chriſtianorũ profu ſus cruor duraret. Ad quæ reſponſa cum ille libidine accenſus acrius incale ſceret,& niſi uerbis adquieuiſſet,ui agere decerneret,omnibus uirgo pudi ciſſima facultatibus ſuis,domoq; ac familia derelicta,noctu clam cum pau cis fidiſſimis famulis,& cum amiciſſima ſibi comite caſtitate diſcedit, atq; inluſum tyrannũ uanum amentemq; dereliquit.Sed & alias plurimas no biles mulieres ſimul ac uirgines exemplo illius adortus, ſed exemplo ni hilominus illius paratiores ad mortẽ, quàm ad ſeruitutẽ libidinis nactus, crudelibus ſupplicijs affici iubet.Quæ multo promptius & lætius quàm cæ teri omnes mortẽ ſubibant,eo quod duplices ſibi coronas à domino præ parandas,nõ ſolum pro pietate,uerũ etiam pro caſtitate credebant.Sed in his relationibus poſitũ,ſilere æquũ non puto, etiã nobiliſſimæ fœminæ in urbe Roma mirabile factũ Sophroniæ, cuius uir Præfectus urbis Romæ ſub Maxentio tyrãno degebat.Qui cum de ſupradictæ fœminæ pulchritu dine cognouiſſet (ut ei mos erat) miſſis ſtuprorum miniſtris,deduci ad ſe fœminã iubet. Illa rem ad maritũ detulit.Qui cum comperiſſet,multa ſecũ uoluẽs,ad ultimũ altius ingemiſcens:Et quid (inquit) faciemus,quibus aut hæc tolerãda ſunt,aut anima ponenda? Tum illa ut maritum uidit,metu

Dorothea uirgo, Alexandrina.

Sophronia, Romana.

C mortis perterritū prodidiſſe pudicitiā ſuam: Paululū, ait his qui miſſi fue-
rant, expectate, donec compoſita (ut decet) & adornata procedā. Dehinc
ingreſſa cubiculum, cū prius defixis genibus oraſſet, tanc̄ pudicitiā ſuam
deo immolatura, pectus ac uiſcera correpto mucrone tranſuerberat. Extre
mos huiuſmodi nuncios ad tyrannū per adſiſtentes famulas mittens: Ta
les (ait) magis placeāt Chriſtianæ fœminæ tyrāno. Hoc modo in Oriente
ſimul atq; in Occidente, uelut uno dæmonis ſpiritu armati, & patibus eiſ-
demq; uitijs accenſi deſæuiebant tyranni, cum tamen per hæc Chriſtiano-
rū uirtus animi, & conſtantia fidei probatior & magnificētior redderetur.

Ca. XVIII. SEd cum per decem continuos annos in Orientis partibus ſimilis etiam
Maximiani principis erga Chriſtianos fuiſſet graſſata crudelitas, & in-
numera hominū milia deū uerū colentiū neci dediſſet, cumq; uires crude-
litatis ac libidinis ſuæ indefinenter ſuggereret temulentia, & neq; cōſilium,
neq; ſatietas finem ullum aut modū imponeret, adeſt cultoribus ſuis diui
na prouidentia, & quos per ignem probauerat, educit rurſus ad refrigeriū.

Galerius Maximianus incipit ægro-tare. Ipſum nanq; autorem ſceleris ultio diuina corripuit. Et ille qui lætis ac ſagi
natis carnibus incedebat ſuperbus, inflatis ſubito uiſceribus, ſuppuratisq;
diſtenditur. In profundioribus dehinc pectoris partibus obortum uulnus
totos intrinſecus uiſcerū receſſus tabo ſerpente depaſcitur. Poſt etiā fiſtulis
D quibuſdam in ſuperficie purulentis meatibus adapertis, de interioribus pu
trefactis uulneris uenis ebullire undatim cœpit innumera uermiū multitu
do. Fœtor uero tam intolerabilis erat, ut nullus omnino ne medicorū qui-
dem propius poſſet accedere, quod carnes ſatis lætæ, & in omni luxuria nu
tritæ, grauiorem ex corruptione nidorem putredinis exhalabant. Deniq;
pleroſq; medicorum, quod nec morbo aliquid mederi, nec uim fœtoris to-
lerare poſſent, interfici iubet. In quibus cū quidā iugulandus potius quàm
medicaturus aſſiſteret, inſpiratus à deo: Cur (inquit) Imperator erras, & q̄d
deus infert, ab hominibus putas poſſe reuocari? Nec humanus eſt iſte
morbus, nec à medicis curatur. Sed recordare, quanta in ſeruos dei egeris,
quamq; in religionem diuinam impius & prophanus extiteris, & intelli-
ges unde tibi ſint poſcenda remedia. Nam & ego quidem mori cum cæte
ris potero, tu tamen à medicis non curaberis.

Cap. XIX. Maximianus per morbū ad monetur hu-mane cōditionis. TVnc primū ſe Maximianus hominem eſſe intellexit, & ſcelerum ſuo-
rum immanitatem recordatus, primo omnium erraſſe ſe, & impie
egiſſe profitetur, & uelut ſatiſfacere incipit deo. Tum deinde conuocatis
his qui in officio publico ſibi parebant, legem ſcribi & confeſtim emitti iu-
bet, qua non ſolum Chriſtianis deſinat perſecutio, & arceatur omnis iniu
ria, uerum & reædificari eorū permitterentur eccleſiæ, ut ſolitis cultibus &
Aliās obſer-uationibus. *obſecrationibus uacantes, etiam pro ipſius ſalute excelſo ſupplicent deo.
Quibus dicto citius procuratis, continuo per ſingulas quaſq; urbes edi-
cta

A cta mittuntur, continentia hunc modum:

Edictum Maximiani & cōſtantij Cæſarū pro Chriſtianis.

IMP. CAES. GALERIVS MAXIMIANVS, INVICTVS, AVGVSTVS, PONT. MAX. GERMANICVS, AEGYPTIACVS, THEBAICVS, SARMATICVS. V. PERSICVS. II. CARPICVS. VI. ARMENICVS, MEDORVM ET ADIABENORVM VICTOR. TRIB. POT. XX. IMP. XIX. COS. VIII. PAT. PAT. PROCOS. Et IMP. CAES. FLAVIVS VAL. CONSTANTIVS, PIVS, FELIX, INVICTVS, AVGVSTVS, PONT. MAX. TRIB. POT. IMPER. V. COS. IIII. PAT. PAT. PROCOS.

INTER cætera quæ pro utilitate reipublicæ diſponimus, nos quidē primo uolueramus ſecundū antiquas leges, & publicā Romanæ obſeruantiæ diſciplinam cuncta moderari, inter quæ etiā hoc addere, ut Chriſtiani qui paternam religionē reliquerant, ad eam rurſum reuerterentur. Verum quoniam iudicio quodam animi ſui tanta eos obſtinatio rei huius habuit, ut nullo modo redire uellent ad ritum religionis antiquæ, quæ à maioribus fuerat inſtituta, ſed eo magis pro uoluntate ſua unuſquiſq; legem ſibi ipſe conſtituit, & in locis diuerſis plæbs diuerſa concurrit. Cumq; pro his à nobis propoſitum fuiſſet edictum, ut ad patrias leges redirent & antiquitus
B conſtitutas, plurimi eorum periculis ſe potius ſubijcere, mortesq; innumerabiles tolerare, quàm obedire præceptis talibus maluerunt. Et quoniam multos adhuc in eodem animi iudicio durare peruidimus, ita ut nec dijs cœleſtibus honorem debitum redderent, nec ſuæ religioni ſatiſfacere uiderentur, reſpicientes ad ſolitam manſuetudinem clementiæ noſtræ, qua conſueuimus omnibus hominibus dare ueniam, libenter etiam erga hos indulgentiam noſtram credidimus porrigendam, ut rurſum ſint Chriſtiani, & conuenticula in quibus orare conſueuerunt, extruant, & reædificent, ita *Conuenticula.* tamen, ut nihil contra diſciplinam publicam gerant. Alijs uero epiſtolis Iudicibus indicauimus, quid eos oporteat obſeruare. Vnde conceſſa hac noſtra indulgentia, exorare debent deum ſuum pro ſalute noſtra, & pro reipublicæ ſtatu, ut omnimodo incolumi degente republica, etiam ipſi ſecuri agere in proprijs *laboribus poſſint. *Alīs laribus. Ruffini interpretis uerba.*

Hæc de Latino in Græcum uerſa, nos rurſum tranſfudimus in Latinū. Sed poſt hæc quid conſecutum ſit uideamus.

EVSEBII PAMPHILI CAESARIENSIS ECCLESIASTICÆ HISTORIÆ LIBRI OCTAVI, RUFFINO PRESBYTERO TRALATORE, FINIS.

C

ELENCHVS CAPI-
TVM NONI LIBRI HISTORIAE EC-
clesiasticæ Eusebij Cæsariensis.

De simulata indulgentia. Caput.I
De posteriori Maximini Imp. peruersione. Cap.II
De simulachro quod nuper apud Antiochiam fuerat consecratũ. Cap.III
De sententijs quæ aduersum nos latæ sunt. Cap.IIII
De Actis falsis. Cap.V
De his qui eo tempore martyres extiterunt. Cap.VI
De his quæ aduersum nos tabulis æreis conscripta sunt. Cap.VII
De his quæ postmodum acciderunt, bellis, pestibus, fame. Et de morte tyrannorum. Cap.VIII
De uictoria Constantini Imperatoris. Cap.IX
De perditione ultima inimicorum nostrorum. Cap.X

D

EVSEBII PAMPHILI
CAESARIENSIS, ECCLESIASTICAE
historiæ liber nonus, Ruffino Aquileiensi interprete.

Cap.I.

Maximinus in Oriente.

IVSCEMODI edictis Imperialibus per omnẽ locum Asiæ Pontiq; propositis, uelut ex ingenti bus tenebris subitũ lumen refulsit. Sed Maximinus qui in Orientis partibus Cæsaris tyrannidẽ potius quàm locum tenebat, tanq; crudelitatis suæ materiam sibi subtrahi non ferens, cum ei displiceret edictum, nec tamen auderet obsistere, proponi publicè legem, & omnibus in noticiam uenire non patitur, uerbo tamen Iudicibus præcepit, inducias Christianis interim dare. Sed Sabinus, qui per illud tempus

Sabinus præfectus.

præfecturæ culmen gerebat, omniũ prouinciarũ Iudicibus scribens, & prælatam Imperatoris inserens legem, manifestum efficit cunctis id quod Maximinus obscurare tentauerat. Iudices uero per singulas ciuitates edicta mittentes,

A mittentes, legemq; præferentes, relaxari cunctos qui tenebantur in carcere, quicq; in metallis, aut quibuslibet uinculis asseruabantur, omnes abscedere liberos iubent. Quibus ita gestis, uelut post nimiam tempestatem, si solis splendor cœlo redditus fuisset ac terris, duces populi nostri per singulas quasq; urbes frequentare conuentus, ecclesias instaurare, concilia agere, sacerdotia reparare, singulas quasq; ecclesias, si cui quid deesse uidebatur, instruere. Quæ cum ita gererẽtur, stupor ingens habebat infideles gentilium, de tanta tamq; subita conuersione rerum, ita ut admiratione ipsa fateri cogerentur, magnũ & solum deum uerum esse quem Christiani colunt. Nostrorũ uero si qui in agonibus fideliter & uiriliter perduranerãt, cum omni fiducia & lætitia agebant. Si qui uero languidius & ignauius egerant, cum omni humilitate & supplicatione medicinã poscere ab his qui incolumes perstiterant properabant, & per eos repropitiari sibi omnipotentem deum supplicabant. Iam uero illi qui de metallis fuerant relaxati, ueniẽtes per urbes singulas, magnanimi sublimesq; incedebant, & ineffabilem lætitiam atq; exultationem dei ecclesijs exhibebant, toto itinere per plateas quoq; ciuitatũ & uicos cum psalmis & hymnis digredientes, ita ut stuperẽt & magnificarẽt deũ hij qui eos paulò ante uinctos & catenatos trahi in metalla uiderant, lætos uero nũc atq; exultantes cernebant ad propria remeare. Ex

Christiani liberantur è metallis.

Cũ psalmis et hymnis.

B quo etiam ipsi qui prius infesti nobis uidebantur & aduersi, nunc subitæ conuersionis miraculo congratulabantur nobis, & cõmunem sibi ducebant lætitiam nostram. Verum cum hæc ita in agris & uicis & urbibus agerentur, & pro reddita sibi pace Christianorũ populi modesta exultatione gauderent, totius boni inimicus tyrannus ferre non potuit, quin insita sibi nequitiæ rabie gaudia ista subrueret.

Cap.II.

Christiani prohibentur cõuenire in cœmiterijs.

ETenim Maximinus, quem in Orientis atq; Aegypti partibus tyranni dem tenere supra diximus, sex non amplius menses passus est nostros in pace persistere, & protinus quicquid ad obturbandam eam nancisci potuit, molitur. Igitur primo prohibere nostros per occasiones quasdam tentat, ne ad cœmiteria conuenirent. Tum deinde nequissimos quosdam Antiochenæ urbis uiros instigat legationem mittere aduersum nos, deposcentes ne in propriis degere liceat Christianis. Cuius legationis initium facit per Theotecnum quendam curatorem Antiochenæ urbis, praui ingenij hominem, pessimiq; propositi. Sed & alios per singulas ciuitates similiter deterrimos ciues ad simile facinus impellit, & ex omnibus prouincijs huiusce modi legationem dirigi componit. Multáque alia aduersum nos speciali quodam odio & obstinata contentione machinatur, donec omni modo mala quæ iam quieuerãt, renouaret. Mala mens malusq; animus, uelut sitim quandam & famem se pati putabat, nisi laniari carnes ciuium, & sanguinem eorum profundi uideret.

Legatio aduersus Christianos.

Theotecnus curator urbis Antiochenæ.

Interea

Cap.III.

ζεὺς ὁ φίλιος Διός. Iuppiter Philius, hoc est, amicitiæ præses.

CInterea reperisse se occasionẽ maximã ratus est ex eo,quod apud Antiochiam simulachrum quoddam Iouis Amicalis nuper consecratum,artibus quibusdam magicis & impuris consecrationibus ita compositum est, ut falleret oculos intuentium,& portenta quædam ostentare uideretur,ac responsa proferre. Idq; omnibus & ipsis Imperatoribus pro certo cõfirmatur. Quod posteaq; ab uniuersis creditũ est,assueueratur item deus ille dedisse responsa,ne Christiani in urbibus habitarent,neq; in uicinis urbi locis, sed quanto fieri potest longius fugarẽtur. Quibus cognitis omnes qui ubiq; erant sub Tyranni regno per urbes ac prouincias singulas, scientes gratum hoc esse apud eum, similem de Christianis sententiam ferunt. Et missis ad eum legatis,ea de Imperatore impetrant,quæ ut peterẽt ab ipso fuerant inuitati.

Oraculum Iouis Philij, de expellendis Christianis.

Cap.IIII.

Sacerdotes tẽplorum, honoribus ornãtur

TVm uero rursus aduersum nos persecutionis rabies instaurat,& Maximinus interim summa instantia per urbes singulas & prouincias sacerdotes simulachrorũ ac Pontifices statuit,multisq; eos honoribus & muneribus præficit,& omnia prorsus diligenter agit,quatenus cunctos benefi cijs suis præueniat, ut per hæc promptiores eos efficeret in odia & necem Christianorum.Idq; eo magis obtinebat,quo gratiorem sibi duceret eum quem erga nostros sæuiorem nequioremq; sensisset.

Cap.V.

Acta Christi apud Pilatũ, conficta.

ET quamuis ei agere cuncta ex sentẽtia liceret,qnippe qui iam sibi etiã Augusti inconcessam præsumpserat dignitatem, uideri tamen uult, quod aliquibus iustis hæc rationibus agat.Confinguntur Acta quædam, uelut apud Pilatũ de Saluatore nostro habita,in quibus aduersum CHRISTVM omnis blasphemia cõscribitur.Quæ Acta per omnes regni sui prouincias prælato edicto mitti præcipit,& per urbes singulas,per uicos, per agros etiam proponi: præceptoribus quoq; puerorum tradi iubet,uti pro his quæ ad meditandum,uel ad ediscendũ dictare solent,hæc tradant pueris memoriæ cõmendanda.Cum uero hæc ita per omnem locum diligenti nequitia gererentur,dux Damasci cognita Imperatoris sui erga Christianos libidine,& ei placere in talibus studens,indignissimas quasdã mulierculas de triuio conquisitas,sisti sibi facit, & agitari in his plurimam quæstionem,per quam cogeret eas Actis profiteri,fuisse se quondam Christianas, & scire quod inter ipsa mysteria eorum,spurca quædam & impura cõmitterentur.Aliaq; huiusmodi flagitia,quæ nec audire quidẽ bonus quisq; pateretur,mulierculas Actis prosequi facit:eaq; cõscripta ad Imperatorẽ refert. At ille proponi ea nihilominus per singulas quasq; urbes ac prouincias iubet,quãuis dux ille non in longũ tali fraude gauisus sit.Breui nanq; quadã insania desperationis incẽsus, in exitiũ uitæ suæ ꝓprias sibi intulit manus.

Hoc ueneno pueros infici cupiebat.

Mulierculæ quædã subornatæ per Ducem Damasci ut de Christianis mentirentur.

Cap.VI.

NOstrorum uero rursum fuga,rursum persecutio,& supplicia renouantur. Iudices prouinciarum tanq; gratum aliquid ex hoc Imperatori exhibentes,

A exhibentes in nostros atrocius desæuire. Igitur apud Tyrum Phœnicis urbem tres quidam iuuenes correpti,cum se Christianos esse confiterẽtur,bestijs subriguntur. cum quibus & Syluanus episcopus quadraginta annis functus sacerdotio,uir mansuetudine animi,& ipsa iam senectute uenerabilis.Per idem tempus etiam Petrus,de quo supra memorauimus,Alexandrinæ urbis episcopus,per omnia insignis,& omnibus uirtutibus adornatus,in scripturis uero diuinis & in uerbo dei,priorũ nullo inferior, prudentia quoq; singularis, & in omnibus perfectus, uere sacerdos & hostia dei subito rapitur,& tanq; ex Maximini præcepto capite obtruncatur. Cum quo simul & alij plures ex Aegypto episcopi trucidantur. Lucianus quoq; uir,moribus,continentia,& eruditione præcipuus,Antiochenus presbyter, cum ad tribunal iudicis fuisset adductus: Cur (inquit ad eum Præses) uir rationabilis & prudens sequeris sectam,cuius nõ potes reddere rationem? Aut si est aliqua,audiamus. Tum ille data sibi facultate dicendi,huiuscemodi orationem de fide nostra habuisse dicitur: In occulto non est, quod nos Christiani quem colimus,deus unus est,per CHRISTVM nobis annũciatus,& per spiritũ sanctum nostris cordibus inspiratus. Non enim sicut uos putatis, humanæ alicuius persuasionis errore constringimur,nec indiscussa (ut alij) parentum traditione decipimur. Autor nobis de deo,
B deus est.Neq; enim posset sublimis illa maiestas sensibus humanæ mẽtis illabi,nisi uel spiritus sui uirtute delata,uel uerbi ac sapientiæ suæ interpretationibus indicata.Fateor,errauimus etiam nos aliquando,& simulachra quæ ipsi finximus,deos cœli ac terræ putabamus autores. sed arguebat eos fragilis substantiæ suæ à nobis præstita consecratio. In quibus tantũ uenerationis inerat,quantum decoris manus cõtulisset artificum. Verum omni potens deus ille,quem non nostris manibus fictum,sed cuius nos decebat esse figmentum,errores miseratus humanos,sapientiã suam misit in hunc mundum carne uestitam,quæ nos doceret deum,qui cœlum fecisset & terram,non in manufactis,sed in æternis atq; inuisibilibus requirendũ. Vitæ etiam nobis leges,ac disciplinæ præcepta constituit, seruare parsimoniam, paupertate gaudere,mansuetudinem colere,studere pati,puritatem cordis amplecti,patientiam custodire.Sed & omnia hæc quæ nũc aduersum nos geritis,uentura nobis esse prædixit:educẽdos nos ad reges,& ante tribunalia iudicũ statuẽdos,ac uelut uictimã iugulandos. Inde est deniq;,quod & ipse qui erat immortalis, utpote uerbum & sapientia dei,morti se præbuit, quo nobis in corpore positus,patientiæ præberet exemplum. Sed nec nos sua morte decepit,quibus post tertiũ diem resurrexit.non ut ista quæ nunc falsò conscribuntur cõtinent Acta Pilati,sed innocens,immaculatus,& purus,ad hoc solum mortem suscepit,ut eam uinceret resurgendo. Quæ autem dico,non sunt in obscuro gesta loco,nec testibus indigent. Pars penè mundi

Syluanus episcopus.

Petrus Alexandrinus.

Lucianus Antiochenus presbyter.

Oratio Luciani presbyteri ad gentiles de Christo.

Acta Pilati,ad uersus Christum cõfictus libellus.

C mũdi iã maior huic ueritati adſtipulatur: Vrbes integræ: aut ſi in his aliqd ſuſpectum uidetur, cõteſtatur de his etiã agreſtis manus ignara figmenti. Si minus adhuc creditur, adhibebo uobis etiam loci ipſius, in quo res geſta eſt teſtimoniũ. Adſtipulatur his ipſe in Hieroſolymis locus, & Golgotha/na rupes ſub patibuli onere diſrupta. Antrum quoq; illud, quod auulſis in/ferni ianuis, corpus denuo reddidit animatum, quo purius inde ferretur ad cœlũ. Aut ſi adhuc uobis minus digna uidẽtur hæc, quæ in terris ſubſtantiã gerunt, accipite etiam è cœlo adſtipulatorẽ fidelem: Solem uobis ipſum ho/rum produco teſtem. Qui cum hæc fieri per impios uideret in terris, lumẽ ſuum meridie abſcondit in cœlo. Requirite in annalibus ueſtris, inuenietis temporibus Pilati, CHRISTO patiente, fugato ſole, interruptum tenebris diem. Quod ſi terræ, ſi cœlo, ſi ſanguini eorum à quibus ueritatem per tor/menta perquiritis, fidem nõ accõmodatis, quomodo meis uerbis allegatio/nibusq; credetis? Et cũ penè iam his uerbis auditoribus ſuadere cœpiſſet, arripi iubetur in carcerem, ibiq; quaſi abſq; tumultu populi necari.

Cap. VII. SEd & per alia nihilominus loca, tanta in breui crudeliſſimus tyrannus aduerſum nos excitauit, ut longe ſæuiora prioribus, & diriora pararen/tur: quando enim aduerſum nos legationes prouinciarũ uel urbium, quan/do tot & tanta imperialia edicta uenerant, ita ut etiam æreis tabulis incidi leges quæ aduerſum nos datæ fuerant, iuberentur: quando pueris ſcholaris meditatio de Pilato & IESV haberi contumeliæ noſtræ gratia iuſſa eſt, & confictis referta blaſphemijs, per totum diem decantari. In his uero legi/bus, quas aduerſum nos ære inciſas ſingulis quibuſq; ciuitatibus propoſue/rat uelut in æternũ manſuras, iactanter ſatis & ſuperbe deſcripſerat, quod ex quo Chriſtiani ſedibus ſuis urbibusq; pelluntur, & aëris eſſet læta tem/peries, & terræ fœcunditas abundantior, ac ſegetum copia uberior: & ideo ſatis recte conſuli ad deorum immortalium gratiam, quibus nullæ ita acce/ptabiles uictimæ litarentur, quàm ut inuiſum his hominũ genus ex omni/bus locis in quibus eorum maieſtas colitur, pelleretur. Addit quoq; etiam illud: Vt quoniam tam piam, tamq; religioſam petitionem hanc ab Impe/ratore poposciſſent, quicquid illud eſt (quãuis difficile uideatur) quod ſuis commodis æſtiment profuturum, pro hac gratia nihil ſit quod impetrare non poſſent, tantum ut hoc diligentius obſeruent, ne Chriſtianis qualiter/cunq; urbium concedatur ingreſſus.

Leges aduerſum Chriſtianos latæ, æreis tabulis incidũ/tur.

D *Declamatio ſcholaſtica de Pilato et Chriſto, in odium Chriſti confi/cta.*

Quid propoſitum in legibus illis aduerſum Chriſtianos.

Cap. VIII. ET quidem quantum in hominibus fuit, ſatis in anguſtum res noſtræ, opesq; coartatæ ſunt, ut ſecundum illud quod ſcriptum eſt, in his ſcan/dalizari poſſent etiam electi. Sed poſtq; nihil reliqui apud homines rebus noſtris ſupereſſe uiſum eſt, omnipotentis dei prouidentia imbecilles homi/num mentes periclitari ipſa deſperatione nõ patitur. Continuo nanq;, nec mora, dum adhuc per aliquas longius poſitas ciuitates impia mitterentur edicta,

A edicta, arrogantiam tyrannicæ uocis refrenans, qua lætas ſegetes pro Chri/ſtianorum fuga, & uberes frugibus deſcripſerat campos, imbres reſtringit in nubibus, & effœtas arida ſterilitate ſegetes derelinquit. Areſcit etiã her/ba camporum, & nõ ſolum hominibus fructum, uerum etiam pecudibus pabulũ negat. fameſq; tetra & obſcœna ubiq; graſſatur. Aëris quoq; tem/peries, quam ſuis impijs actibus deſcripſerat famulari, in tantã corruptio/nem uerſa eſt, ut humana corpora ulceribus peſſimis, quæ ignis ſacer appel/lantur, nec non & his qui dicuntur carbunculi, replentur, ita ut ora hominũ atq; oculos occuparẽt, ut ſi quis fortè ex his effugiſſet mortem, luminibus orbaretur. Sed & alijs nihilominus peſtilentibus morbis uirorũ ac mulierũ immenſæ multitudines, & præcipuè infantũ, aceruatim cadebant. Additur illud etiam his malis, quod Armeniorũ gens olim & utiliſſima, & amiciſſi/ma populo Romano, dum ab eo Chriſtianæ religionis ritum (cui deuotiſ/ſime uniuerſa dedita eſt) in idolorũ cultum mutare cogeretur, & dæmones uenerari pro deo, inimici ꝑ amicis, & pro ſocijs aduerſarij effecti, manu ſe aduerſum nepharia eius edicta defenſare parant, ac ſponte bella inferunt. Quæ ſimul omnia coaceruata, ſtultæ ab eo pœnas arrogãtiæ depoſcebãt. pro quo per fugam perſecutionemq; Chriſtianorũ, pacẽ ſibimet, & rerum

B omniũ copias, atq; ipſius etiã aëris temperiẽ deſeruire iactauerat. Igitur cũ ipſe & exercitus bello Armenico uehementer & acriter urgeretur, populos per urbes & uicos, quibus diuina atq; humana proſpere cũcta ceſſura legũ ſuarũ autoritate promiſerat, fames dira abſq; ulla miſeratiõe uaſtabat. In urbibus uero tantæ per dies ſingulos multitudines cadebãt, ut nec loca ad ſepulturas inuenirentur. In agris uel uicis plurimæ domus penitus uacuæ remanſere. Quod & ſi aliqui imminentẽ uidẽtes ſtragẽ, filios ſuos ad urbẽ uenũdaturi adduxerãt, dum emptor moraꝛ, aut retractat etiã ipſe moritu/rus accedere, cũ liberis ſuis, quorũ ex precio alendos ſe ſperauerãt, interibãt. Aliqui uero dum radices herbarũ ſectabãtur, earumq; ſuccis animã ſuſten/tare tentabãt, perurgẽte inedia, incaute letali aliquo hauſtu corrũpebantur. Mulieres quoq; matreſſamilias, & honeſto loco natæ, ui famis cogente, pu/doris oblitæ, ad publicũ ſtipis petendæ gratia deſcendebãt. Et quas uerecũ/dia aſpicere in faciem hominũ non ſinebat, expetere aliquid cibi uel etiam de manu rapere fames cogebat. Quàm plurimi uero ita exhauſti incede/bant, ut ſimulachra magis carne carentia, quàm homines putarentur, colo/re tetro, luminibus in profundum dimerſis: huc atq; illuc corpore nutabun/di, & iam iamq; lapſuri ingrediebantur, nec uoce iam ſtipem, ſed ultimum trahendo ſpiritum depoſcentes: ita ut nõnunq; ſi fortè fragmentum panis aliquis, quo frui non liceret, aſpiceret, dum manum conatur extendere, nec deſiderium uires corporis conſequuntur, in medio conatus inualidi ictu fruſtrante concideret. Quod ſi fortè quis locupletum, miſeratione permo/

Siccitas in/gens.

Sacer ignis.

Carbũculi.

Armenij ad=uerſum Roma/nos.

F A M E S.

S tus,

C tus,impertiri aliquid cibi indigentibus uoluiſſet,conſtrictus & præfocatus multitudine eorum,in quibus nemo erat qui repellendus uideretur,deſere bat inceptũ,nec miſericordiæ propoſitum per uim eorũ quos inedia impu dentes effecerat,ualebat explere. Interea per plateas omnes & angiportus erant omnia repleta cadaueribus mortuorũ,nec erat omnino qui ſepeliret. dum & ipſi qui adhuc ſupereſſe uidebãtur,morbo inualidi eſſent, & quaſi continuo morituri.Ex quo fiebat ſpectaculum miſerabile,ita ut quàm plu rimi à canibus deuorarentur.Igitur duæ peſtes ualidiſſimæ,fames,& lues, *Fames. Lues.* diuidebant ſibi populũ.Et pauperiores quoſq; quibus quotidianus uictus opere manuũ quærebatur,uelut uicinos ſibi & proximos populabatur ine/ dia. Illos uero qui locupletes & referti opibus uidebantur, lues ſibi uelut proprios uendicabat,ita ut uideres numeroſæ familiæ domũ intra breue tempus ex uno in alterum cõtagione currente,extinctis omnibus,uacuam derelinqui.Sic diſcretis quidem caſtris fames lueſcq;, ſed uno mortis exitu bellantes,urbes atq; agros uaſtabant. Hæc extitit legum Maximini,& ela tionis atque arrogantiæ eius,& iudicij de Chriſtianis habiti remuneratio/ Hæc illius in deum pietas,& religionis ut aſſerebat cœlitus traditæ maie/ ſtas. Verum (ut ſuperius diximus) cum & inhumata mortuorũ cadaucra quos fames conſumpſerat,in plateis iacerent, & quos lues uſq; ad unũ in/ teremerat,nihilominus inſepulti in domibus manerent:qui uero ſupereſſe D uidebantur, urgerentur inedia:clamare omnes ,& ſponte Chriſtianorum *Ethnici implo rant Chriſtia/ nos.* pietatem miſericordiamcq; imprecari:quoſcq; paulò ante extorres patria & domo egerant,nunc ſuppliciter exorare,ut more ſibi ſolito,uiuentibus ali/ moniæ auxilium deferant, mortuis inſepultis ſepulturæ iuſta perſoluant. Apud ipſos tantũmodo miſerationes ualere, apud ipſos ſolos quæ huma nitatis ſunt,pietatiſcq;,ſeruari. Nec tam ueram religionem, tam ſanctam, tamcq; in omnibus perfectã ullam eſſe,quæ uniuerſis hominibus cõſulere, tancq; propinquis & proximis ſuadeat. Nec eſſe alium ullum præter Chri/ ſtianorum deum cõfitebantur. Tum uero noſtrorũ populi,quibus re uera per dei gratiam (quod maxime omnibus mirabile fuit) neq; fames in ali/ quo,neq; lues fuerat dominata, in nullo prorſus iniuriæ memores, more ſibi ſolito & ad miſericordiam etiam inimicorũ præceptis dominicis inſti/ tuti,conferre certatim unuſquiſq; prout poterat,cibos,& ſuſtentare, ac refi cere pereuntes,& non ſolum cibos cum eis,ſed & affectum participare. Ex quo indigentibus etiam parua ſufficere uidebantur,quæ cum magna pieta tis affectione præbebantur. Illos quoq; qui morbi cõtagione laborabant, *Officia Chri/ ſtianorum in gentiles.* ad quos nullus gentilium, ne propinquorum quidem introibat, ſedula & frequenti uiſitatione curare, nec pati omnino aliquid per contagium:quip pe quos gratia diuina circũdaret: cadaueribus quoq; mortuorum ſepultu ram deferre,& quæ ſunt naturæ,iuſta cõplere. Ita breui,ingreſſu ſolo Chri/ ſtianorum

A ſtianorũ per urbes & uicos malorum facies immutata,rebus ipſis atq; ope ribus ueram eſſe & piam religionem Chriſtianorũ in cordibus omniũ ſcri pſit multo tenacius,quàm tabulis æreis,eam falſam eſſe tyrãnus inciderat. Igitur cum hæc à noſtris ita gererentur, & per geſtorum bonitatem tacita quadam prædicatione dei noſtri ueritas noſceretur,ita ut completum uide retur illud quod ſcriptum eſt in Exodo: Quia Aegyptijs erant tenebræ pal pabiles & craſſæ, filijs autem Iſrahel erat lux in omnibus habitationibus ſuis,pergit nihilominus dominus deus noſter magnificari in ſanctis ſuis, & cœptæ uirtutis opus proſperioribus ſucceſſibus propagare,atq; iterũ no bis in obſcuro poſitis,ſplendorem ſuæ lucis accendere. Etenim ſecundum propheticũ dictum: Cibauit nos pane lachrymarũ,& potũ nobis dedit la/ chrymas,ſed in menſura. Hæc eſt ergo correptionis eius,emendationiſcq; menſura,ut non in perpetuũ indignetur,neq; in æternum iraſcatur nobis, ſed repropicietur ſeruis ſuis ſperantibus in ſe.

ET enim cũ religioſiſſimus Imperator Conſtantinus,Conſtantij æque moderatiſſimi & egregij principis filius, aduerſum Maxentium urbis *Cap. IX. Conſtantinus Aug. aduerſus Maxentium.* Romæ tyrannũ bellum pararet, atq; exercitum duceret,erat quidem iam tunc Chriſtianæ religionis fautor, uericq; dei uenerator,nondum tamẽ (ut B eſt ſolẽne noſtris initiari) ſignũ dominicæ paſſionis acceperat. Cum igitur *Modus initian di Chriſtia/ nos.* anxius,& multa ſecum de imminentis belli neceſſitate peruoluens iter age/ ret,atq; ad cœlũ ſæpius oculos eleuaret,& inde ſibi diuinũ deprecaretur au xilium,uidet per ſoporem ad Oriẽtis partem in cœlo ſignum crucis igneo fulgore rutilare. Cumcq; tãto uiſu fuiſſet exterritus, ac nouo perturbaretur aſpectu,adſtare ſibi uidet angelos,dicẽtes: Conſtãtine,ἐν τούτῳ νίκα,id eſt,in in hoc uince. Tum uero lætus redditus,& de uictoria iã ſecurus,ſignũ crucis quod in cœlo uiderat,in ſua frõte deſignat:& ita cœlitus inuitatus ad fidẽ, non mihi illo uidetur inferior,cui de cœlo ſimiliter dictum eſt: Saule Saule, quid me perſequeris? ego ſum IESVS Nazarenus:niſi quia hic nõ adhuc perſequens,ſed iam conſequens inuitatur. Exin ſignũ quod in cœlo ſibi fue rat demonſtratum,in militaria uexilla tranſformat,ac Labarum quem di/ *Labarum, ue/ xilli nomen.* cunt,in ſpeciem dominicæ crucis exaptat,& ita armis uexillisq; religionis inſtructus,aduerſum impiorum arma proficiſcitur. Sed in dextera ſua ma nu ſignũ nihilominus crucis ex auro fabrefactum habuiſſe perhibetur. Ve rum non puto abſq; re uideri, ſi paululum excedentes,etiã quid propoſiti religioſus dux in hoc bello geſſerit proferamus. Igitur ubi diuinæ uirtutis auxilio certus de uictoria effectus eſt,alio nihilominus æſtu religioſi prin/ cipis animus fluctuabat, quod ſcilicet Imperator Romanus & Pater Pa/ triæ nominatus,& qui omnes (ſi fieri poſſet) qui ante ſe principatum geſſe rant, pietate & religione cuperet ſuperare,non ſolum patriæ, ſed ipſi urbi Romæ,quæ Romani imperij caput eſt,bellum cogeretur inferre, nec ſine

C oppugnatione patriæ quam tyrannus obſederat,reddere poterat patriæ li
bertatem.Angebatur hinc animus,& die noctuq; deum,cui ſe iam familia
rem ſenſerat,precabatur,ne dexteram ſuam quã ſigno muniuerat ſalutari,
cruore Romani ſanguinis macularet. Hæc ei die noctuq; poſcenti,præſti-
Moluius põs. tit diuina prouidentia.Et iam cum non procul à ponte Muluio caſtra po-
ſuiſſet,ecce ſubito uelut ui diuina correptus Maxẽtius,agitur in occurſum,
& proruens urbis Romæ portis,ſequi ſe reliquum exercitum iubet,priorq;
ipſe obuius præcurrit armatus.Iuſſerat autẽ nauibus ad decipulam compo
ſitis,fluuiũ ſterni,& ſuperpoſitis pontibus exæquari. Vt ergo ipſe eques ac
præcurſor,oblitus operis ſui,cum paucis aggreſſus eſt pontẽ,ſubſidẽre na-
Maxẽtius pe- ues,& in profundum demerſus,totius belli futuras cædes unius nephandi
rit in fluuio capitis ſui diremit interitu,atq; impollutam religioſi principis dexteram à
Tyberi. ciuili cruore ſeruauit.Tum uero nihilo minus in hoc quàm in Moyſe atq;
Hebræorũ populo geſtũ uideres,ut digne etiã ſuper his dici deberet: Cur-
rus Pharaonis & uirtutem eius proiecit in mare. Electos aſcenſores ternos
ſtratores demerſit in rubrũ mare,ponto adoperuit eos.Ita nanq; Maxen-
tius,atq; hĩj qui cum ipſo erant armati ſatellites,demerſi ſunt in profundũ,
pontibusq; his deuolutus eſt,quos ad religioſi principis aptauerat exitiũ,
ut & illud ſuper eo competenter dicatur: Lacum aperuit & effodit eum,&
incidit in foueam quã operatus eſt. Conuertetur dolor eius in capite eius,
D & in uerticẽ ipſius iniquitas eius deſcendet. Hæc impĩjs competenter aptan
tur.Conſtantino uero tanq; famulo dei digne illa iungentur,quæ Moyſes
poſt uictoriam proſtratis cecinit inimicis,dicens: Cantemus domino,glo-
rioſe enim honorificatus eſt,equũ & aſcenſorẽ proiecit in mare.Adiutor &
protector meus eſt, & factus eſt mihi in ſalutẽ. Quis ſimilis tibi in dĩjs do
mine? quis ſimilis tibi glorioſus in ſanctis,mirabilis in claritate faciens pro-
Conſtantinus digia? Hæc etiã ſi non uerbis,rebus tamẽ geſtisq; Conſtantinus ipſi à quo
cum triũpho uictoriã meruerat excelſo cõcinens deo,urbẽ Romã triũphaturus ingredi
Romã ingre- tur. Tum uero læti omnes cũ cõiugibus ac liberis,Senatus Populusq; Ro
ditur. manus ingenti peſte liberati,& iugo tyrannicæ immanitatis exempti,Con
ſtantinũ uelut ſalutis autorem ac reſtitutorem libertatis excipiunt. Ille ta-
men nec in laudes acclamantis populi,nec in plauſum tantæ urbis ac talis,
animos relaxabat,neq; ſuæ uirtuti rem geſtam,ſed diuino muneri deputa
bat.Statim deniq; ubi imagines ſibi ob honorẽ triumphanti Senatus cre-
xit,uexillum dominicæ crucis in dextera ſua iubet depingi,& ſubter adſcri-
Elogium adie- bi: Quia in hoc ſigno ſingulari,quod eſt ueræ uirtutis inſigne,urbẽ Romã
ctũ ſtatuæ Cõ Senatumq; & Populum Romanũ iugo tyrannicæ dominationis ereptũ,
ſtantini. priſtinæ libertati nobilitatiq; reſtituit.Per idem tempus conſpirante etiam
Licinius Cæſ. tum ſecum Licinio (nõdum enim in id ueſaniæ inciderat,quo poſtmodum
delapſus eſt) ſciẽtes & profitentes autorẽ ſibi bonorum omniũ deum,una
eademq;

A eademq; ſententia legem ſtatuunt,in qua deum Chriſtianorũ pleniſſimis *Cõſtantini Li*
laudibus proſequuntur, & ipſum ſibi autorem totius uirtutis atq; operis *cinijq; Cæſſ.*
profitentur,ipſumq; de tyranno præſtitiſſe uictoriam,& ideo ab uniuerſis *lex de colẽdo*
huic uenerationem cultumq; deferendum. Hanc legem etiam ad Maximi *Chriſto.*
num,qui tunc Orientis partibus dominabatur, amicitiaſq; eorũ expetere
uidebatur,emittunt.At ille ingentibus Imperatorum rebus geſtis perterri
tus,tametſi quæ ſcribebantur,contraria ſibi & aliena mentis ſuæ propoſito
uiderentur,tamen quoniam reſiſtere non audebat,& rurſum alienæ autori
tati cedens,inuitus uideri in hoc ueniſſe erubeſcebat,metu ſimul ac pudore *Metus & pu-*
uſus miſerrimis conſiliarijs ſtatuit,uelut ex ſuo arbitrio atq; autoritate le- *dor,miſerrimi*
gem pro Chriſtianis ſimilis ſententiæ promulgare,in qua aſſeueraret ma- *conſiliarij.*
ioribus quidem ſuis prioribus Auguſtis, uiſum fuiſſe Chriſtianorum gen *Lex Maximi*
tem tanq; deorum cultui aduerſam,penitus eſſe delendam:ſe quoque ali- *ni fingentis ſe*
quandiu ratum,ſimili debere uti ſententia. Sed quoniã eo magis gens iſta *fauere Chri-*
propagetur & creſcat,quo maximè putat inhiberi,uelle ſe potius,ut ſi qui- *ſtianis.*
dem blandis quis ad deorum cultum perſuaſionibus acquieſcat,recipiatur:
nullus uero cogatur inuitus,ſed habeat in arbitrio ſuo,quo quiſq; uelit ri-
tu colere deum:neq; pro hoc cõmotionem ullam,uel perturbationem pro-
B uincialibus inferendã.Hæc Maximinus ad Sabinũ Præfectum ſcribit,cum *Sabinus Præ-*
tamen omnes ſcirent eum non id animo gerere,ſed ſimulata hæc humani *fectus.*
tate decernere.Deniq; noſtrorum nullus audebat uel concilia agere,uel in
publico quicq; quod ad religionem pertinet,cõmouere, id eſt, uel eccleſias
reparare,uel ſi quid huiuſmodi uſus noſter poſcebat explere,quod fieri lex
ad eũ ab Imperatoribus miſſa cenſebat. Sed ille impius & mẽte ferox,hoc
ſolũ quod metus extorquebat,indulſerat.nec in aliquo mutauit affectum,
donec digna in eum uerbera ultio diuina proferret.Etenim cum contra me
ritum & *capacitatem mentis ſuæ,uel nomen Auguſti,uel Imperium præ- *Fortè,ex pro-*
ſumpſiſſet, uir in quo nihil prudentiæ, nihil ſobrietatis aut moderationis *cacitate men-*
inerat, arrogantia tumidus, & ſuperbia inflatus, extolli & erigi etiam ad- *tis ſuæ.*
uerſum regni ſocios cœpit, in quibus regalis inſtitutio morum probitate,
& ſobrietatis ac religionis gratia refulgebat. Audet igitur primò ſe inter
eos honore conſtituere priorem.ac non multo poſt rupto fœdere, bellum
Licinio conatur inferre.& breui omnia perturbans,modo urbes quatere, *Maximinꝰ ad*
modo exercitum fatigare.Ad ultimũ fretus dæmonibus,& nomine deorũ *uerſum Licia-*
ſuorũ cum immenſa militum multitudine procedit ad bellum.Sed uicto- *nium.*
ria illum qui deo atq; hominibus inuiſus erat refugiẽs,ad partem alteram
tranſit.Et cum ferro cecidiſſet eius exercitus,pauci qui ſuperfuerant uiden-
tes eũ militũ copĩjs & diuino fauore nudatum,manũ fortioribus tradunt:
At ille ſimul ut ſe à dĩjs ſuis deceptũ. & ab hominibus deſertũ uidet,detra-
ctis Imperĩj inſignibus,quæ nec decenter unq; geſſerat,turbis ſe calonũ fu *Maximinꝰ fu-*
gã ſibi cõſulit

C gitantiũ permiſcens,turpiter atq; infeliciter bello exemptus,per agros ac ui
cos latitans,tandẽ ad ea loca quæ hoſtibus carere uidebantur euaſit,uanis
ſuis perſuaſionibus illud multò uerius eſſe perſentiens, quod diuina ſcri-
ptura pronũciauerat,dicens: Non ſit ſaluus rex per multitudinem uirtutis
ſuæ,nec gigas ſaluus erit in multitudine fortitudinis ſuæ.Falſus equus ad ſa
lutem,in abundantia autẽ uirtutis ſuæ nõ erit ſaluus.Ecce oculi domini ſu-
per timentes eum,ſperantes ſuper miſericordia eius, ut liberet à morte ani
mas eorũ. Igitur cum omni dedecore atq; ignominia tyrannus, poſteaq;
regreſſus eſt ad propria, primò tanq; furore quodã ſe digno accẽſus, pluri
mos ſacerdotes deorum ſuorũ,& diuinos quos antea mirabatur, & quorũ
reſponſis cõfidens bella cõmouerat,ut deceptores fallaceſq;,& qui ſalutem
ſuam regnumq; prodidiſſent,interfici iubet. Poſthæc gloriã laudemq; deo
Chriſtianorum refert,& ſera pœnitentia conuerſionem in ipſa uitæ ſuæ da
mnatione meditatus,cum grauiſſimã mortẽ morbis erga ſemetipſum cer-
tantibus duceret, legem pro libertate ac ſecuritate Chriſtianorum ſcribit:
Cuius exemplum infra ſcriptum eſt.

IMP. CAES. GALERIVS MAXIMINVS, GER
MANICVS, SARMATICVS, PIVS, FELIX,
INVICTVS, AVGVSTVS.

D INDESINENTEM curam prouincialium noſtrorũ gerentes,& uti
litatibus eorũ uel cõmodis conſulentes,quæ ad cõmune & publicum bonũ
ſpectant,quæq; animis cunctorũ chara & iocunda ſunt,nunq;*deſinimus
prouidere. Vnde cognitũ eſſe omnib⁹ hominibus nõ dubito,manifeſteq;
compertũ,ex eo fomite quo iuſſum fuerat à diuis principibus Diocletiano
& Maximiano parentibus noſtris,inhiberi conuentus Chriſtianorũ, plu-
rimas direptiones & prædas ab officialibus factas, idq; per dies ſingulos
in detrimentum noſtrorum prouincialium profeciſſe (quorum nos curam
præcipuam habere geſtimus)ita ut bonis ſuis penè ac patrimoniis euolue-
rentur.Super hac re anno præterito legem dedimus,ut ſi quis uellet genti
huic uel religioni adhærere,à nullo prorſus uoluntas eius,ac propoſiti liber
tas impediretur,ſed ſatiffaceret animis ſuis, atque haberet licentiam abſq;
ullo metu uel ſuſpicione agere quod liberet. Verum ne nunc quidem latere
nos potuit,quod quidã ex Iudicibus tentauerint permouere rurſum pro-
uinciales noſtros,& uelut ex noſtra eos autoritate turbare,quo ſcilicet & pi
griores erga religionem quam diligunt,redderentur. Igitur ut in poſterum
omnis metus uel ambiguitas auferatur,huius edicti noſtri lege ſancimus,
ut cunctis innoteſcat,licere his qui Chriſtianam ſectam religionemq; uene
rantur,hac noſtræ indulgẽtiæ largitate, ut unuſquiſq; quẽadmodum uult,
& prout animo libet,religioni huic ſolennitatiq; deſeruiat. Sed & oratio-
num domos,id eſt,*dominica ſua,ut inſtaurent pro uoluntate ſua,permit
timus.

Epiſtola Maximini pro Chriſtianis. Al's*deſumus.

A timus. Sanè quo in omnibus, cumulatior habeatur hæc noſtra largitio,
etiam illud hac lege ſancimus,ut ſi quæ domus, agri, uel quælibet prædia
ex Chriſtianorum bonis antehac parentum noſtrorum præceptis ad fiſci
ius fuerãt ſociata,ſi qua etiam ibi ab aliquo competita ſunt,uel ſi qua ſunt
diſtracta, aut dono in aliquem conlata,hæc omnia in antiquum ius Chri-
ſtianorum præcipimus reuocari,dominiſq; proprijs uniuerſa reſtitui:ut &
in hoc omnes pietatis noſtræ beneficium capiant.

Talibus Maximinus nunc demũ utitur legibus,qui ante annum non in-
tegrum æreis aduerſum nos tabulis,tanq; in æternum permanſuris,ſanxe
rat pœnas. In quibus nos uelut impios,urbibus & agris exules,ac totius pe
nè terræ profugos effici iuſſerat. Verum ne nunc quidem erat eius integra
& ex corde conuerſio,ſed uelut precium quoddam,huiuſcemodi leges offe
rebat deo:& quoniam deorum ſuorum ſpes cum prius in bello deceperat,
per hæc tanq; mutatis patrocinijs, bellum tentabat adoriri, ignorans ua-
niſſimus,quod ab hominibus nequam ad prauum inceptum,neq; officijs,
neq; præmijs poteſt redimi deus.

Cap. X. IGitur cum omnibus copijs inſtruxiſſet exercitum, bellumq; parauiſſet
iniuſtum,doloribus internorum uiſcerum correptus,uehementer exagi
tari cœpit,ita ut ne ſtratis quidem recubare poſſet,ſed exiliens è cubili ſuo,
ſæpe pronus elideretur in terram:tum deinde homo edax,& qui uino ſem
B per repleretur,nunc ne ſummis quidem labris deguſtandum reciperet ci-
bum,aut odoretenus uinum ſumeret. Ita carnibus inedia & ariditate con
ſumptis, hoc ſolum profecit infelix, quod in ultimis uitæ poſitus, iuſtam
eſſe uindictam dei, & ſcelerum ſe pœnam profitetur expendere. Ad ulti-
mum tamen morbo prius luminibus amiſſis, & tunc magis quid aduer-
Maximinus moritur. ſum CHRISTVM impietatis admiſerit uidens, uiuendi finem fecit.
Sed defuncto eo, qui erga Chriſtianos nunc inaudita crudelitate,nunc ſi-
mulata uenia agebat,aperta indulgentia legitimorum principum,& abſq;
ulla iam ſuſpicione, eccleſiarum ſtatus multo etiam clarior quàm prius fu-
erat, reparari cœpit. Verbum uero dei & doctrina CHRISTI, longè
glorioſius & liberius propagabatur. Tum uero inimicis pœnitudo ultima
Puderet pro pudefaceret Solœciſm⁹. atrocitatis & crudelitatis ſuæ fiebat, ita ut *puderet eos aſpectus ipſe pu-
blicus,nec eleuare oculos in hominum faciem auderent. Etenim cum pri
mum ipſe Maximinus Imperialibus edictis tyrannus & impius,& deo at-
que hominibus inuiſus fuiſſet pronunciatus,tabulæq; eius pictæ, uel ima
gines æreæ, aliæ deijci ac præcipitari iuberentur, aliæ uero atris fucatæ co
loribus obliterari, tanta ſubito rerum facta conuerſio eſt, ut eius qui du-
dum aduerſum Chriſtianos de pœnæ æternitate cenſebat, nunc etiam no-
men aut reuelleretur de memoria hominum,aut cum opprobrio ac dede-
core ſeruaretur: Iudices quoque eius,quos ille in tyrannicis dominationi

Primi illi Chriſtiani templa in honorẽ Chriſti domini erecta, Dominica appellabant, in quibus precum, ſacrarũ lectionum, euchariſtiæq; cauſa conueniebatur. Erat autẽ apud ueteres domini uocabulũ paulò frequentius quàm Chriſti, iuxta cõſuetudinẽ Apoſtolicam & ſolennẽ Euangelicæ hiſtoriæ modũ. Proinde quoniã dominũ ſemper habebãt in ore,etiã ipſa loca in quibus propter dominum coibãt, appellarũt Dominica. Vnde Germani etiamnum epiſcopalia tẽpla, quæ certe primaria ſũt & reliquis antiquiora, Dom uocãt, & illorum canonicos Domherrẽ, quaſi dicas Dominicales ſiue Dominicanos dominos. Sicut & Tẽplarijs olim à tẽplo datum nomẽ. Extat adhuc in Tribonis inter Elcebum pagum, qui Sletſtadio originem ac nomen dedit, & Argentoratũ, prope Molleſheimium, ſacellum quoddam uetuſtiſſimũ, etiam Gentilium Romanorum monimẽtis ſpectabile, qđ uernacula ſimplicitas Domphieter appellat, hoc eſt, Dominicum Petri.

C bus miniſtros ſcelerum habuerat,legitimi principes uelut impietatis & cru
delitatis eius ſatellites interfici iuberent. In quibus maximus flagitiorum
Peucedius. eius ſignifer Peucedius fuit,qui ſecundò ab eo & tertiò Conſul prouectus
Quintianus. eſt,ac Præfecturæ tenuit culmen.Sed & Quintianus ſimiliter primis apud
cum honoribus functus.qui in Aegypti partibus aduerſum Chriſtianorũ
ſanguinem inaudita ſæuitia & crudelitate graſſatus eſt.Sed & alij plurimi,
Theotecnus. per quos Maximini impietas foměta cõceperat. In quibus & Theotecnus
ultorem tandem prophanorum actuũ eſſe comperit deum, qui conſecrati
apud Antiochiam ſimulachri gratia,etiam Præſidalibus à Maximino fa/
ſcibus fuerat honoratus. Sed cum Licinius ueniſſet Antiochiã, & magicæ
artis ſtudioſos ad pœnam iuſſiſſet inquiri,ſacerdotes illi atq; aruſpices no
uelli ſimulachri,horum uel ſocij uel etiã magiſtri deprehenduntur. Cumq;
ab hijs inquireretur,quo pacto uel reſponſa redderet ſimulachrũ,uel pro/
digia quædã facere uideretur,diſſimulare primò,poſtea tamen artius inter
rogati,totius ludi compoſitã ac compaginatã machinam pandunt, & arte
Theotecnus. Theotecni fatentur cuncta facta. Igitur primo omniũ ipſum tantæ dece/
ptionis autorem Theotecnũ, tum deinde cæteros magicæ artis miniſtros,
quos ille ſacerdotes nouelli dæmonis,atq; aruſpices collocarat,dignis excru
Filij Maximi ciatos ſupplicijs duci iubet. Quibus adduntur etiã filij Maximini,quos ille
ni. iam imperij ſocios aſſumpſerat.Sed & propinquos eius,qui ſe ob huiuſce/
D modi neceſſitudinẽ,moleſtiſſimos erga ciues & prouinciales exhibuerant,
paribus ſupplicijs afficit. Stulti & uæcordes,qui nõ audierint cõmonitionẽ
diuinarum literarum,dicentem: Nolite confidere in principibus, neque in
filijs hominum, in quibus non eſt ſalus. Exibit ſpiritus eius & reuertetur
in terram ſuam, in illa die peribunt omnes cogitationes eorum. Nos au/
tem quibus ſpes & ſalus in omnipotente deo conſiſtit,& in rege omnium
CHRISTO ſaluatore noſtro, ac redemptore animarum noſtrarum, &
correptionem libenter ab ipſo ſuſcipimus,& pacem ueniamq; ab ipſo ſimi
liter expectamus.Igitur poſteaq; repente deo atq; hominibus inuiſum (ſe
cundum quod ſupra expoſuimus) interijt impiorum hominum genus(ita
ut merito in his completum uideretur quod prædixerat ſpiritus ſanctus:
Vidi impium ſuperexaltatum & eleuatum ſicut cedros libani,& tranſiui,&
ecce non erat,& quæſiui locum eius & nõ inueni) omni nube deterſa,lætus
iam dies & ſolito clarior illuxerat terris,atque eccleſijs CHRISTI ſplen/
dor ſui ſolis effulſerat,nec uſq; qui hæc aliter aſpiceret liuidus ſupererat ocu
lus. Sed cuncti mortales tyrannicæ quæ præterierat crudelitatis horrore,
etiamſi nondum fide,uotis tamen quæ noſtra ſunt amplectentes,uniuerſi
pariter deũ uerum pijs eſſe fatebãtur auxilio,firmamq; eſſe ſpem in CHRI
STO ſperantiũ comprobabant. Ex quo aderat cunctis uelut diuino mune
re infuſa lætitia,maximè uidentibus ea loca,quæ paulò ante impijs tyran/
norum

A norum machinis fuerant deſtructa, rediuiua conſtructione clariora & cel/
ſiora conſurgere,templaq; excelſa pro humilibus conuenticulis eleuari.Iu/
uabat enim Chriſtianorũ principũ fauor,& legiſlatiõe religioſa alacres no
ſtrorum animos eo amplius animabat, dum & ad perſonam epiſcoporũ
frequentius ſcriberent,& honorem ſacerdotibus cum ſumma ueneratione
deferrent,ſed & impendiorũ ſumptus benignius largirẽtur. Interea feſtiui
tates à noſtris frequentiſſimè gerebantur cum omni lætitia & exultatione,
per urbes & loca ſingula eccleſiarum dedicationibus celebratis. Congrega/ *Dedicationes eccleſiarum.*
bantur in unũ ſacerdotes,nec pigebat etiam longe poſitos conuenire,quia
nullum longum uidebatur ſpatiũ charitati. Concurrebãt etiam populi ad
populos,& tanq; uere membra unius corporis CHRISTI iungi ſibi inuicẽ
ſociariq; gaudebãt,ut uideretur in eis compleri figura illa prophetica,quæ
cum ſacramento quodam prædicata eſt,dicens: Quia congregabitur os ad
os,& iunctura ad iuncturam,quibus etiã unus ſpiritus ineſſe omnibus in/
fuſus membris,& una anima merito dicitur,quia & una in omnibus fides,
& unus ab omnibus colitur deus,atq; ex uno ore hymnos omnes conci/
nunt deo. Iam uero ingens in ſacerdotijs & miniſterijs, atq; in omnibus
quæ ad religionis obſeruantiã pertinent,gratia refulgebat. Adſtabant hic *Chori pſallen tium.*
pſallentiũ chori,iuuenes & uirgines, ſeniores cum iunioribus laudabãt no
B men domini.hic myſtica miniſteria ordinatis ac diſpoſitis uicibus ageban *Myſtica mini ſteria.*
tur.Pontificum quoq; & ſacerdotum conſeſſus,ipſa canicie uenerabilis emi *Põtificum & ſacerdotũ con ſeſſus.*
nus præfulgebat.Iam uero ſi quis per gratiam domini inſpiratus,ſermonẽ
proferret ad populum, cum omni ſilentio ora cunctorum in eum, oculiq; *Cõcionans ad populum.*
conuerſi,tanq; cœlitus ſibi per eum denũciari aliquid expectabant. Tanta
auditorũ reuerẽtia,tantus ordo in ſacerdotibus ſeruabatur. Inde alius atq;
alius,& non ſolũ duo uel tres,ſicut Apoſtolus dixit,cæteris examinantibus
loquebãtur,ſed & quãtiſcunq; dabat ſermo in adapertione oris ſui,ut ma
gis conſtaret in eis illud quod Moyſes dixerat: Quis dabit omnem eccle/
ſiam dei prophetare? Nuſq; enim liuor aderat:nullum pulſabat inuidia:
dona dei populis miniſtrabãtur:unuſquiſq; ſecundum quod ſcriptum eſt
ad ædificationẽ eccleſiæ abundare quærebat. Et omnia hæc in charitate ge
rebantur,ita ut ſe honore inuicem præuenirent, & alter alterum ſe duceret
meliorem. Nam ſimpliciores quiq; admirabantur,& ſuſpiciebant eos qui
per ſapientiam uerbi populos inſtruebant. Sapientes uero & eruditi uiri
præferebant eos,quibus pura uita & ſyncera ſimplicitas offerendi deo ho/
ſtias, maiorem fiduciam dabat: eiſq; immolandi ſacrificij permittebatur *officiũ immo lãdi ſacrificij*
officium, quos familiarior uitæ ſimplicitas in cordis puritate ſeruabat. Sic
ſummo ſtudio perquirebat alter in altero quod præferret. Igitur cũ tali ſim
plicitate eccleſiarũ gloria apud deum hominesq; proficeret,& imago quæ/
dam cœleſtium haberetur in terris,ſuper omnia quoq; religioſus princeps
Conſtantinus

Constantinus Aug. egregie fauebat Chri/ stianis.

C CONSTANTINVS exultaret in talibus,ac per dies ſingulos fide & re/ligione creſcens,inexplebili gaudio de eccleſiarum profectibus repletur, ſa/cerdotibus etiam dei nõ credebat ſufficere,ſi ſe æqualem præberet,niſi eos longe præferret,& ad imaginem quandam ueneraretur diuinæ præſentiæ. Cumq; pro his omnibus,nõ iam ut Imperator,ſed ut pater coleret à cun/ctis,non tulit infelix inuidia,uel noſtrorũ pacẽ lætis ſucceſſibus creſcere,uel illius erga nos ſtudia inquaſſata durare. Etenim Licinius,qui primo quaſi probitate morum,& uitæ integritate,ac merito uirtutum,non ſolum ab eo in ſocietatẽ regni fuerat adſcitus, uerum & in propinquitatẽ ex coniunctio ne ſuſceptus (ſororem nanq; Conſtãtini in matrimoniũ acceperat) uidens Imperatorem non tam ui & metu,quàm amore & religione omnibus im/perare,atque in ſumma ueneratione cunctis eſſe mortalibus, & præcipue Chriſtianis,humano uitio pulſatus,imò inhumana inuidiæ clade percul/ſus,occultis inſidijs primo decipere egregium principem parat,idq; quàm maxime per familiares ac miniſtros molitur. Sed ille nihil quidem de eius dolis ac fraudibus ſuſpicatus, tamen quia totus erat confidens in deo, ad omnia ſe illo ſigno quod ei cœlitus monſtratum fuerat,muniebat,nec ullis per hoc inſidijs fieri obnoxius poterat. Verum Licinius ubi neq; beneficio rum memoria,neq; affinitatis gratia reprimere immanitatẽ concepti ſcele ris poterat,neq; tamen ei per occultas machinas inſidiæ procedebant, ratus D quod Imperator Chriſtianorũ precibus iuuaret,& ideo tutus permaneret, ſtulta iracũdia permotus, Imperatori quidẽ apertum bellũ indicit,regnicq; fidem ſocietatemq; cõtaminat. Noſtros uero priuato ac ſpeciali odio perſe qui parat,hoc in querelã deuocans,quod non ita pro ſe ſicut pro Conſtan tino,Chriſtiani in ſolennibus & ex præcepto ſibi traditis orationibus excu barẽt. Verſa igitur uice,is qui paulò ante acerrime in eos uindicauerat,qui tyrannorũ tẽpore aduerſum Chriſtianos aliquid crudele moliti ſunt, nunc in noſtros tela cõtorquet,& tyrãnidis ſuæ prima ſacrilegia noſtrorũ cruore delibat. Primo nanq; omniũ,de Palatio ſuo,ſi quis Chriſtianus eſſet,exire iubet,tum & de omni militia. Poſthæc proficit peſtis,& tyrãnicis edictis ſta tuit,Omnes qui ſe Chriſtianos profiterentur,in carcerẽ tradi. Statim tamẽ inuenit aliquid, in quo priores crudelitate ſuperaret. Addit edicto, ut ne quis alicui miſſo in carcerẽ,cibum uel potum deferat,dicẽs,Iniquũ eſſe mi/ſericordiam fieri, atq; humanitatẽ præbere hijs,quos ipſe ſuis legibus con demnaſſet. Et ita multitudines in carcerem retruſæ,inedia necabantur. Sed per hoc putabat adhuc occultiorem eſſe tyrãnidem ſuam. uerum creſcente animi ſæuitia,etiam hoc parum uidetur. Continuò in epiſcopos,cæteroſq; ſacerdotes dei rabiem crudelitatis extendit, & primo omnium nobiliores quoſq;, & quos fama clarior extulerat, uel ſapientiæ & doctrinæ opinio cõmendauerat,callida arte circumuenit, & eos aut iniuriarum reos fieri,aut cuiuſlibet

Licinius.

Licinius aduerſus Cõſtantinũ Aug.

Solennia Chriſtianorum.

Edicta Licinij aduerſũ Chriſtianos.

A cuiuſlibet alterius ficti criminis præcipiens,nullaq; negocij inquiſitione ha/bita,puniri hoc ſolo quo deferebantur,iubebat. Iam uero poſthæc inaudi/to omnibus ſeculis crudelitatis modo,omnes qui cõtaminatis ſacrificijs ac/quieſcere noluiſſent,non tortoribus (ut præceſſores ſui tyranni faciebant) neq; cruciatibus ac ſupplicijs tradi iubebat,ſed lanionibus dari,ut eos por/corum more ſuſpenſos,deſpicatoſq;, & codicibus ſuperpoſitos, per fruſta cederent,& in partes diuiſos,in mare ad pabulum piſcium proijcerent. Ec/cleſias quoq; quas ſuis iam temporibus cõmunibus edictis extrui fecerat, rurſum ipſe ſubuertere,& per omnia ſatiſagere,quatenus cunctos qui ante ſe fuerant tyrãnos,crudelitate ſuperaret. Præterea & leges,ſi quæ apud Ro/manos bene & honeſte à maioribus latæ fuerant,in barbarum ritum con/uertere,auaritiæ quoq; inſatiabiliter ſtudere,cenſus innouare,& agros cul/toribus uacuos tributis replere. Præterea ſi quos iniquis factionibus circũ/uentos in exilium miſiſſet, horum uxores legitimis matrimonijs auulſas, ſeruis ſuis ac ſatellitibus iungere, Ipſe uero etiam contra ætatis ſuæ uires adulterijs & corruptione uirginum delectari. Verum ubi huiuſcemodi armis & uirtutibus inſtructus,tyrannidem ferocius cœpit agitare,Conſtan/tinus,qui erat ueris uirtutibus adornatus,& perfecta in deũ pietate muni/tus,tot tantisq; flagitijs ire obuiam parat. Nec difficultas aliqua uictoriæ B fuit,ubi & cauſa iuſtior,& fides purior,& uirtus eminẽtior habebatur. De/iectoq; Licinio,atq; omni memoria tyrannicæ dominationis ablata,ſolidi/tatem Romani regni cum filijs ſolus obtinuit. Tum uero ſtatus quidem reipublicæ æquabili moderatione,& cenſura digniſſima Romani nominis habebatur. In nationibus barbaris metus ingens. In Prouincialibus uero metu deuotio animi maior erat. Quieta omnia & tranquilla ab hoſtibus belliſq; ciuilibus. Læti ſecuriq; cuncti mortales pacem agitabant. Eccleſiarũ uero gloria,incredibile memoratu eſt, quanto religioſi Imperatoris ſtudio adoleuerit,quantaq; eius cura etiam erga ſumptum indigentiũ fuerit. Ar/dens nanq; in fide dei animus,& benignum ingenium atq; clemens bonis operibus paſcebatur. In tantum uero præſentiũ rerum bonitas & tranquil/litas obtinebat,ut obliuionem præteritorũ pareret malorũ. Edictis nanq; frequẽtibus per omnẽ locũ propoſitis,non ſolũ tyrannicas aduerſum Chri/ſtianos depulerat leges,iuſq; ciuile reddiderat, uerũ & priuilegia plurima eccleſijs,ac ſummos honores ſacerdotibus detulit. Ita deo atq; hominibus charus,ſummam Romani regni,cum religione pura,tum etiã uirtute ani/mi ac moderatione,ſupra omnes qui prius fuerant,procurabat.

Constantinus.

Licinius.

Eccleſiæ.

Pauperibus ſubuenit.

Conſtantinus priuilegia eccleſiaſtica ſacerdotibus dedit.

EVSEBII CAESARIENSIS HISTORIAE ECCLE/ſiaſticæ libri noni,Ruffino Aquileienſi preſbytero interprete,

FINIS.

Ruffinus

C RVFFINVS LECTORI.

HVcusq; nobis Eusebius rerum in ecclesia gestarum memoriam tradidit. Cætera uero quæ usq; ad præsens tempus per ordinem subsecuta sunt, quæ uel in maiorum literis repperimus, uel nostra memoria attigit, patris religiosi præceptis & in hoc parentes, quàm poterimus breuiter addemus.

Intelligit Chromatium.

ELENCHVS CAPITVM DECIMI LIBRI HISTORIAE ECclesiasticæ, Ruffino Aquileiensi autore.

De Arij hæresi. Caput.I
De concilio apud Nicæam congregato. Cap.II
De conuersione Philosophi Dialectici. Cap.III
De Paphnucio confessore. Cap.IIII
De Spiridione episcopo, & mirabilibus eius. Cap.V
Exemplum fidei Nicænæ, & statutorum eius. Cap.VI
De Helena Constantini matre. Cap.VII
De cruce Saluatoris in Hierosolymis ab Helena reperta. Cap.VIII
De captiuitate Frumentij & Edisij, & de cõuersione Indorum per ipsos gesta. Cap.IX
De conuersione gentis Hiberorum per captiuam facta. Cap.X
De Constantia sorore Constantini, & presbytero per eam fratri insinuato. Cap.XI
De Alexandri, & Eusebij, atq; Arij conflictu. Cap.XII
De probroso Arij interitu. Cap.XIII
De Athanasij episcopi principijs. Cap.XIIII
De Constantini Imperatoris errore. Cap.XV
De concilio hæreticorũ apud Tyrũ contra Athanasiũ cõgregato. Ca.XVI
De exciso brachio Arsenij, cæterisq; dolis hæreticorum in concilio retectis. Cap.XVII
De fuga & latebris Athanasij. Cap.XVIII
Vt Constans Imperator pro Athanasio, fratri Cõstantio scripserit, eumq; ecclesiæ suæ reddi iusserit. Cap.XIX
De concilio apud Mediolanum habito, & exilijs Eusebij, Luciferi, cæterorumq; episcoporum catholicorum. Cap.XX
De Ariminensi concilio. Cap.XXI
De Liberio episcopo urbis Romæ. Cap.XXII
De Hierosolymorum & Alexandriæ episcopis. Cap.XXIII
De ambitione episcoporum apud Antiochiam. Cap.XXIIII

A De schismate Arianorum, quod in tres partes diuisum est, & quidam eorũ Eunomiani, alij Macedoniani, alij uero permãserũt Ariani. Cap.XXV
De fine Constantij Imperatoris, & ortu Iuliani. Cap.XXVI
De episcopis de exilio relaxatis. Cap.XXVII
De Concilio apud Alexandriam sanctorum episcoporum, & Luciferi ab his dissidio. Cap.XXVIII
De his quæ in eodem Concilio statuta sunt. Cap.XXIX
De Eusebio & Hilario, atq; ecclesiarum per eos restitutione. Cap.XXX
De scriptis Hilarij. Cap.XXXI
De persecutionibus Iuliani blandis & callidis. Cap.XXXII
De sæuitia eius erga Athanasium. Cap.XXXIII
De fuga rursum & latebris Athanasij. Cap.XXXIIII
De sepulchro martyris Babylæ. Cap.XXXV
De Theodoro confessore apud Antiochiam. Cap.XXXVI
De Iudæorum conatibus, qui à Iuliano decepti, templum in Hierosolymis reædificant. Cap.XXXVII
Vt terræmotu inibi, & igni diuinitus accenso, Iudæi ab illicitis disturbabantur inceptis. Cap.XXXVIII
De signis & uirtutibus terrificis, quæ in exitium conuersa sunt Iudæorum. B Caput XXXIX

HISTORIAE ECCLESIASTICAE LIBER DECIMVS, AVTORE Ruffino Aquileiensi, presbytero.



VM APVD Alexandriam post Achillam, qui Petro martyri successerat, Alexander sacerdotium suscepisset, quia pax nostris & quies à persecutionibus erat, atq; ecclesiarũ gloria confessorum meritis gaudebat, prosperitas rerũ nostrarum domestica contentione turbatur. Etenim presbyter quidã apud Alexandriam Arius nomine, uir specie & forma magis quàm uirtute religiosus, sed gloriæ laudisq; & nouitatis improbe cupidus, praua quædam de fide CHRISTI proferre, & quæ antea in quæstionem nunq; uenerant, cœpit: abcidere ac separare ab illa æterna & ineffabili dei patris substantia uel natura filium conabatur. Quæ res pluri

Alexãder episcopus Alexandrinus.

Arius presbyter Alexandrinus.

t mos in

C mos in ecclesia conturbabat. Sed cum Alexander episcopus natura lenis & quietus, assiduis cõmonitionibus Arium cuperet à prauo incepto & assertionibus impijs reuocare, nec tamen res ex sententia procederet, quod plerosq; iam contagio pestiferæ assertionis infecerat, nõ solum apud Alexandriam, uerũ & per alias urbes prouincias q; dispersa, pernicio sum fore credens si* dissimularet, & alijs plurimis cõsacerdotibus suis rem indicat. Quæstio latius innotescit. Sermo usq; ad aures religiosi principis, quippe qui omni studio & diligentia curaret quæ nostra sunt, peruênit. Tum ille ex sacerdotum sententia apud urbem Nicæam episcopale concilium conuocat, ibiq; Arium trecentis decem & octo episcopis residentibus adesse iubet, ac de eius propositionibus & quæstionibus iudicari.

Alis dissimularet à talib⁹, plur. cons. Constantinus Aug. Conciliũ apud Nicæam.*

Cap. II. SEd in eo concilio admirabile factum principis non puto reticendum. Etenim cum ex omnibus penè locis episcopi conuenissent, & (ut fieri solet) diuersis ex causis inter se quædam iurgia detulissent, interpellabatur frequenter à singulis. offerebãtur libelli, culpæ proferebãtur, & magis ad hæc quàm ad id pro quo uentum fuerat, animos dabant. At ille uidens quod per huiusmodi iurgia causa summi negocij frustraretur, diem certũ statuit, qua unusquisq; episcoporum, si quid querimoniæ habere uideretur, deferret. Et cum resedisset, suscepit à singulis libellos. quos simul omnes in sinu suo continens, nec in eis quid contineretur aperiens, ait ad episcopos: Deus

Priuatæ causæ inter episcopos, cõmunis causæ tractationem impediunt.

D uos cõstituit sacerdotes, & potestatem uobis dedit de nobis quoq; iudicandi, & ideo nos à uobis recte iudicamur. Vos autem non potestis ab hominibus iudicari. Propter quod dei solius inter uos expectate iudicium, & uestra iurgia quæcunq; sunt, ad illud diuinum reseruentur examen. Vos etenim nobis à deo dati estis dij, & conueniens non est ut homo iudicet deos, sed ille solus de quo scriptum est: Deus stetit in synagoga deorum, in medio autem deos discernit. Et ideo his omissis, illa quæ ad fidem dei pertinent, absq; ulla animorum contentione * discingite. Cum hæc dixissel, omnes simul querimoniarum libellos iussit exuri, ne innotesceret ulli hominũ simultatio sacerdotum. Verum cum per dies multos in episcoporum concilio de fide quæstio uerteretur, & nonnulli diuersa sentirent, ac uehementer cœptis Arij fauerent, plures tamen erant qui impium execrarentur inceptum. Cumq; in eodem concilio esset confessorum magnus numerus sacerdotum, omnes Arij nouitatibus aduersabantur. Fauebant uero ei uiri in quæstionibus callidi, & ob id simplicitati fidei aduersi.

Constantinus Aug. ad episcopos.

Aliãs distinguite.*

Cap. III. QVantam uero uirtutẽ habeat fidei simplicitas, etiã ex his quæ inibi gesta referuntur, agnoscimus. Etenim cum pro studio religiosi Imperatoris, ex omni terra sacerdotes dei coissent, opinione cõmoti Philosophi quoq; & dialectici ualde nobiles & opinatissimi cõuenerunt. In qbus quidã insignis in arte Dialectica, per dies singulos, cõflictus summi certaminis cũ episcopis

Philosophi et Dialectici itẽ cõueniunt apud Nicæam.

A episcopis nostris, uiris adæque in Dialectica nõ improbabiliter eruditis, mouebat. & fiebat ingens spectaculum, cõuenientibus ad audiendũ doctis & literatis uiris. Nec tamen ullo genere Philosophus concludi à quoq; poterat, aut constringi. Tanta etenim dicendi arte obiectis quæstionibus occurrebat, ut ubi maximè putaretur astrictus, uelut anguis lubricus laberetur. Sed ut ostenderet deus, quia non in sermone regnũ dei, sed in uirtute consistit, quidam ex cõfessoribus simplicissimæ naturæ uir, & nihil aliud sciens nisi IESVM CHRISTVM, & hunc crucifixum, inter cæteros auditores episcopos aderat. Qui cũ uidisset Philosophum insultantẽ nostris, & callida se disputationis arte iactantem, poscit ab omnibus locum, uelle se paucis cum Philosopho sermocinari. Tum uero nostri, qui simplicitatem uiri & imperitiam de sermone dũtaxat nossent, pauere, & uelut pudorem quendã pati, ne fortè apud callidos homines risui efficeretur sancta simplicitas. Perstitit tamen senior, & hinc mouit sermonis exordiũ. In nomine (inquit) IESV CHRISTI Philosophe audi quæ uera sunt. Deus unus est qui fecit cœlum & terram, quiq; homini quem de terræ limo formauerat, spiritũ dedit: uniuersa quæ uidentur & quæ non uidentur, uirtute uerbi sui creauit, & spiritus sui sanctificatione firmauit. Hoc uerbum ac sapientia, quẽ nos filium dicimus, humanos miseratus errores, ex uirgine nascitur, & per passionem

Dialecticus argutator.

Simplex Christianus, hoc est, illiteratus, Philosophũ aggreditur hijs uerbis.

B mortis à perpetua nos morte liberauit, ac resurrectione sua æternam nobis contulit uitam. Quem & expectamus iudicem omnium quæ gerimus esse uenturum. Credis hoc ita esse Philosophe? At ille uelut si nunq; ullum sermonẽ contradicendi didicisset, ita obstupefactus uirtute dictorum, mutus ad omnia, hoc solum potuit respondere, ita sibi uideri, nec aliud uerum esse quàm quod dixerat. Tum senior: Si hæc (inquit) ita esse credis, surge & sequere me ad *dominicum, & huius fidei signaculum suscipe. Et Philosophus conuersus ad discipulos suos, uel ad eos qui audiendi gratia conuenerant: Audite (inquit) ó eruditi uiri: Donec uerbis mecum gesta res est, uerba uerbis opposui, & quæ dicebãtur, dicendi arte subuerti. Vbi uero pro uerbis uirtus processit ex ore dicẽtis, nõ potuerũt resistere uerba uirtuti, nec homo aduersari potuit deo. Et ideo si quis uestrum potuit in his quæ dicta sunt sentire quæ sensi, credat CHRISTO, & sequatur hunc senem, in quo loquutus est deus. Ita Philosophus Christianus effectus, tandem se gratulatus est uictum.

Dominicum, appellabant ueteres Christiani templũ, quam uulgus ecclesiã hodie uocat, sicut etiã paulò ante monuimus. Porrò per signaculum huius fidei, crucẽ intelligit. Nam sic olim initiabantur Christiani.

Vbi sunt nunc qui sophisticis argutijs opus esse putant ad conuincendos philosophos?

Cap. IIII. FVit præterea in illo Concilio & Paphnucius, homo dei, episcopus ex Aegypti partibus confessor, ex illis, quos Maximianus dextris oculis effossis, & sinistro poplite succiso, per metalla damnauerat. Sed in hoc tanta uirtutum inerat gratia, ut signa per eum non minus quàm dudum per Apostolos fierent. Nam & dæmones uerbo tantũ fugabat, & ægros sola oratione curabat. sed & cæcis uisum dicitur reddidisse, & paralyticos ad sta

Paphnutius.

C bilitatē corporis reuocasse. Quē Constantinus in tanta ueneratione & affectu habuit, ut sæpius eum intra Palatiū euocatum cōplecteretur; & illum oculū qui in cōfessione fidei fuerat euulsus, auidioribus osculis demulceret.

Cap. V Spiridion.

EX eorum numero (& si quid adhuc eminentius) fuisse dicitur, etiā Spiridion Cyprius episcopus, uir unus ex ordine prophetarum, quantū etiam nos eorum qui eum uiderant narratione comperimus. Hic pastor ouiū etiam in episcopatu positus permansit. Quadam uero nocte cum ad caulas fures uenissent, & manus improbas quo aditum educendis ouibus facerent, extendissent, inuisibilibus quibusdam uinculis restricti, usq; ad lucem uelut traditi tortoribus permansērūt. Cum uero oues ducturus ad pascua matutinus se ageret senior, uidet iuuenes absq; humanis uinculis in caulis pēdere districtos. Cumq; causam noxæ cōperisset, absoluit sermone, quos meritis uinxerat, & ne eis inanis nocturna cederet occupatio: Tollite (inquit) ó iuuenes unū uobis arietem, ne sine causa uenisse uideamini, quē melius prece quàm furto quæsisse cōuenerat. Tradūt de hoc etiam illud factum mirabile: Filiā habuit Irenen nomine, quæ ei cum bene ministrasset, uirgo defuncta est. Post eius obitū uenit quidā dicens, se ei quoddā depositum cōmendasse. Rem gestam ignorauerat pater. Perquisitum in tota domo, nusq; quod poscebatur inuentum est. Persistebat tamē ille qui cōmendauerat, & fletu ac lachrymis perurgebat: uitæ suæ quoq; illaturum se esse exitium, nisi cōmendata reciperet, testabatur. Permotus lachrymis eius senex, ad sepulchrum filiæ properat, atq; eam ex nomine clamitat. Tum illa de sepulchro: Quid uis (ait) pater? Cōmendatum (inquit) illius ubi posuisti? At illa locum designans, illic (ait) inuenies defossum. Regressus ad domum, rem sicut filia de sepulchro responderat, repertam, tradidit reposcenti. Sed & multa alia eius feruntur gesta mirabilia, quæ etiā nunc ore omniū celebrantur. Tales igitur in illis adhuc temporibus permulti uiri in ecclesijs domini refulgebant, ex quibus plurimi in illo concilio fuerūt. Sed & Athanasius eodē tempore Alexandriæ diaconus, Alexandrini episcopi aderat cōsilijs, senem quàm plurimis iuuans. Interea per dies singulos agitabatur cōuentus. nec facile aut temere de re tanta statuere audebant. Euocabatur frequenter Arius in concilium, & assiduo tractatu assertiones eius discutiebant, & quid aduersum hæc teneri deberet aut statui, summa cū libratione quærebatur. Verum post diutinū multumq; tractatum placet omnibus, ac uelut uno cunctorū ore & corde decernitur ὁμοούσιον scribi debere, id est, eiusdem cum patre substantiæ filium confiteri, idq; firmissima omniū sententia pronūciatur. Decem & septē soli tunc fuisse dicuntur, quibus Arij fides magis placeret, extrinsecus creatum dei filium ex nullis subsistantibus, & non ex ipsa patris deitate progenitū confirmātes. Defertur ad Constantinū sacerdot alis cōcilij sententia. Ille tanq; à deo prolatā ueneratur. Cui si quis tentasset

Athanasius Alexādri episcopi apud Alexandriā à cōfilio. Quidā sic distinguūt. Sed et Ath. c. t. Alexandri diaconus (Alexādrini episcopi) aderat, cōsilijs senem. &c.

Arius damnatur.

A tasset obniti, uelut cōtra diuina statuta uenientē, in exilium se protestatur acturum. Sex igitur soli cum Ario se patiūtur expelli, reliqui uero undecim consilio inter se habito, adquiescunt ad subscribendū manu sola, nō mente. Cuius simulationis autor præcipuè extitit Nicomediæ episcopus Eusebius. Interim quoquo modo alijs ueritate, alijs simulatione (sicut post exitus docuit) subscribentibus, & de singulis quibusq; ecclesiasticis obseruationibus certa statuta figentibus, cōcilium diremptum est. Exemplum autem expositionis fidei eorum qui conuenerant, infra scriptum est.

Exilij pœna, non ignis.

Eusebius Nicomediensis.

EXEMPLVM FIDEI NICAENAE.

CRedimus in unū deum patrē omnipotentē, omniū uisibilium & inuisibilium factorē. Et in unum dominū nostrum IESVM CHRISTVM filium dei de patre natum unigenitum, id est, de substantia patris, deum ex deo, lumen ex lumine, deū uerum ex deo uero, natum, nō factum, ὁμοούσιον patri, hoc est, eiusdem cum patre substantiæ, per quē omnia facta sunt, quæ in cœlis, & quæ in terra. Qui propter nos & propter nostram salutē descendit, & incarnatus est homo factus, passus est, & resurrexit tertia die. & ascendit in cœlos, inde uenturus iudicare uiuos & mortuos. Et in spiritum sanctum. Eos autē qui dicunt, erat aliquando quando non erat, & antequā nasceretur non erat, & quia ex nullis* substantibus factus est, aut ex alia substantia uel substantia dicunt esse, τρεπτὸν aut conuertibilem uel mutabilem filium dei, anathematizat catholica & apostolica ecclesia.

Cap. VI. Exemplum fidei Nicæni cōcilij.

Aliâs extantibus.*

I Statuunt præterea seruandum esse in ecclesijs, ne quis ex his qui semetipsos impatientia uerecundiæ exciderunt, ueniret ad clerum.

Indicat liber in quo magistratuum insignia depicta sunt, sub dispositione uiri illustris Comitis priuatarū, fuisse etiam rationalem rei priuatæ per urbem & suburbicarias regiones cum parte Faustinæ. Et alibi mētio Picenī suburbicarij in eodem uolumine. Id quod propterea annotandum duximus, quod hæc uox sciolorū manus mire exercuit in oībus exemplaribus quæ ego uiderim, dum suburbicarias nunc in suburbanas, nūc in suburbicas commutant.

II Et ne quis neophytus assumptus ex uita uel conuersatione gentili, accepto baptismo, antequā diutius examinetur clericus fiat.

III Et ne qui episcoporum cæterorumq; clericorū cum extraneis mulieribus habitet, præterq; cum matre, uel sorore, uel θείᾳ, uel si quæ sunt huiusmodi necessitudinum personæ.

IIII Et ut episcopus (si fieri potest) à totius prouinciæ episcopis ordinetur. Si hoc difficile est, certe non minus quàm à tribus, ita tamen, ut Metropolita ni episcopi maximè uel præsentia, uel autoritas habeatur. Absq; quo ordinationem iritam esse uoluerunt.

V Et ne, quē alius episcopus de ecclesia expulerit, siue clericum, siue laicū suscipiat alius. Sane ne hoc aut iracundia aliqua, aut cōtentione (ut fieri solet) iniuste factū remediū non haberet, decernūt per singulos annos in singulis quibusq; prouincijs secūdò ab omnibus episcopis prouincialibus cōcilia agi debere, & de huiuscemodi negocijs iudicari, ut si fortè ab uno inique aliquid gestū est, à cæteris emēdetur. Si recte, ut ab omnibus cōfirmetur.

VI Et ut apud Alexandriam, & in urbe Roma, uetusta cōsuetudo seruetur, ut uel ille Aegypti, uel hic suburbicariarū ecclesiarū sollicitudinē gerat.

C VII Et ut si fortè in ordinando episcopo, duo uel tres pro aliqua contentione dissentiant, reliquorum autoritas, & præcipuè Metropolitani cum cæteris firmior habeatur.

Episcopi Hierosolymitani prærogatiua. καθαροί. VIII Et ut episcopo Hierosolymorũ antiquitus tradita honoris prærogatiua seruet, manẽte nihilominꝰ & Metropolitani ipsius puinciæ dignitate.

IX Et ut Catharos (qui apud nos Nouatiani sunt) si fortè pœnitẽtes ad ecclesiam conuertantur, confessos ecclesiastica dogmata, clericos in ordine quidem suo suscipi debere. Sed ordinatione data: sane si episcopus ipsorum ueniat ad episcopum nostrum, debere eum in presbyterorum loco sedere. Episcopi uero nomen manere apud illum solum, qui catholicam semper tenuit fidẽ, nisi sua uoluntate ipse eum tali nomine honorare uoluerit, uel si placuerit ut quærat ei episcopi locũ uacãtẽ, hoc sit in ipsius potestate.

X Et ne in una ciuitate duo sint episcopi.

XI Et si qui fortè indiscrete ad sacerdotium prouecti, postmodũ uel ipsi aliquid de se criminosum confessi sunt, uel ab alijs reuicti, ut abijciantur. sed & si qui ex his qui lapsi sunt, & per ignorantiam fortè ordinati recogniti fuerint, ut abijciantur.

XII Et si qui absq; tormẽtis in psecutionibus lapsi sunt, & ex corde agũt pœnitentiã, quinq; annos inter catechumenos faciãt, & duobus annis post hoc fidelibus tantũ in oratione iungantur, & sic postmodũ suscipiantur.

D XIII Qui uero propter confessionem militiæ abiecerant, & rursum ad
Alijs*xxx. hanc abierũt, hos*tredecim annis pœnitentiã gerant, & postea suscipi. Si tamen ex corde pœnitentiam gerant. Esse tamen in potestate episcopi moderandi facultatem, si eorum fructuosam & attentam pœnitentiam uiderit.

XIIII De his uero qui uita excedunt pœnitẽtibus, statuerunt, uacuũ nullum debere dimitti. Si quis sanè accepta communione supruixerit, debere eũ tempora statuta complere, uel certe prout moderari episcopus uoluerit.

XV De catechumenis qui prolapsi sunt, statuerunt tribus annis eos à catechumenorum oratione separatos, postea recipi debere.

XVI Et ne de ciuitate inferiori ad maiorem ecclesiam transire quis ambiat, siue episcopus, siue etiam alius clericus.

XVII Et ne quis clericus qui derelicta ecclesia sua, nulla existẽte causa probabili uagatur & oberrat per alias ecclesias, suscipiatur in cõmunionem.

XVIII Et ut nemo eum qui ad alium pertinet, subripiens, in sua ecclesia ordinet clericum absq; consensu illius ad quem pertinet.

XIX Et ne quis clericus aut usuras accipiat, aut frumenti uel uini amplia tionem, quod solet in nouo datum, uel sexcuplum, uel etiam duplum recipi: quod si faciat, tanq; turpis lucri reum abijciendum.

XX Et ne diaconi presbyteris præferantur, né ue sedeant in consessu presbyterorũ, aut illis præsentibus eucharistiam diuidant, sed illis agentibus solum

A solum ministrẽt. Si uero presbyter nullus sit in præsenti, tunc demũ etiam ipsis licere diuidere. aliter uero agentes, abijci iubent. *Diaconus eucharistiam nõ diuidat præsente episcopo sed presbytero*

Photiniaci. XXI Et ut Paulianistæ, qui sunt Photiniani, rebaptizentur.

XXII Sed & diaconissas, quoniamquidem manus impositionẽ non accipiunt, etiã ipsas inter laicos esse debere. Igitur cum de his prout diuinarũ legũ reuerentia poposcerat, decreuissent, sed & de obseruatione Paschæ antiquũ canonem, per quem nulla de reliquo uarietas oriretur, ecclesijs tradidissent, omnibus rite dispositis, ecclesiarum pax & fides in Orientis atque Occidentis partibus una atq; eadem seruabatur.

Cap. VII. *Helena mater Constantini Aug.* PEr idem tempus Helena Constãtini mater, fœmina incomparabilis fide & religione animi, ac magnificẽtia singulari, cuius iure Constãtinus & esset filius, & crederetur, diuinis admonita uisionibus, Hierosolymã petit, atq; ibi locum in quo sacrosanctum corpus patibulo affixum pependerat, ab incolis perquirit. Qui idcirco ad inueniendũ difficilis erat, quod ab antiquis persecutoribus simulachrum in eo Veneris fuerat defixum, ut si quis Christianorũ in loco illo CHRISTVM adorare uoluisset, Venerem uideretur adorare. Et ob hoc infrequẽs & penè obliuioni datus fuerat locus. Sed cum (ut supra diximus) religiosa fœmina properasset ad locum, cœlesti sibi indicio designatum, cuncta ex eo prophana & polluta deturbans, in altum purgatis ruderibus, tres confuso ordine repperit cruces. Sed ob- *Simulachrum Iouis Adrianũ illic posuisse, Paulinus auctor est, Adonidis autem in Bethlehem.* *Tres cruces reperiũtur.*

B turbabat reperti muneris lætitiã uniuscuiusq; crucis indiscreta proprietas. Aderat quidem & titulus ille, qui Græcis, & Latinis, atq; Hebraicis literis à Pilato fuerat conscriptus. sed nec ipse satis euidenter dominici prodebat signa patibuli. Hic iam humanæ ambiguitatis incertum, diuinum flagitat testimonium. Accidit in eadem urbe primariam quandam loci illius fœminam graui ægritudine confectam, seminecem iacere. Macarius per idem tempus ecclesiæ illius episcopus erat. Is ubi cunctantẽ reginam, atq; omnes pariter qui aderant uidet! Adferte (inquit) huc totas quæ repertæ sunt cruces, & quæ sit quæ portauerit dominum, nunc nobis adaperiet deus. Et ingressus cum regina pariter & populis ad eam quæ decumbebat, defixis genibus, huiusce modi ad deum precem profudit. *Macarius episcopus Hierosolymorum.*

Cap. VIII. *Precatio Macarij ad deũ.* TV domine qui per unigenitũ filium tuũ salutem generi humano per passionẽ crucis conferre dignatus es, & nũc in nouissimis temporibus adspirasti in corde ancillæ tuæ perquirere lignum beatum, in quo salus nostra pependit, ostende euidenter ex his tribus, quæ crux fuerit ad dominicam gloriam, uel quæ extiterint ad seruile supplicium, ut hæc mulier quæ semiuiua decumbit, statim ut eam lignum salutare contigerit, à mortis ianuis reuocetur ad uitam. Et cum hæc dixisset, adhibuit primò unam ex tribus, & nihil profecit. Adhibuit secundam, & ne sic quidem aliquid actum est. Vt uero admouit tertiã, repente adapertis oculis mulier consur- *Miraculũ crucis Christi.*

C rexit, & ſtabilitate uirium recepta, alacrior multo quàm cum ſana fuerat, tota domo diſcurrere & magnificare dei potentiam cœpit. Sic euidenti indicio regina uoti compos effecta, templum mirificum in eo loco in quo crucē
Claui. reppererat, regia ambitione conſtruxit. Clauos quoq; quibus corpus domini cū fuerat affixum, portat ad filium. Ex quibus ille frenos compoſuit, quibus uteretur ad bellum. Et ex alijs, galeam nihilominus belli uſibus aptam
Lignū cruᷠis. fertur armaſſe. Ligni uero ipſius ſalutaris partem detulit filio, partem uero thecis argenteis conditam dereliquit in loco, quæ etiam nūc ad memoriam ſollicita ueneratione ſeruatur. Reliquit etiam hoc indicium religioſi animi
Virgines monachæ. regina uenerabilis: Virgines quas ibi repperit deo ſacratas, inuitaſſe ad prā dium, & tanta eas deuotione curaſſe dicitur, ut indignū crederet ſi famulorum uterentur officijs, ſed ipſa manibus ſuis, famulæ habitu ſuccincta, cibū apponeret, poculum porrigeret, aquā manibus infunderet, & regina orbis ac mater Imperij, famulatū CHRISTI ſe famulā deputaret. Et hæc quidē
Conſtantinus in Sarmatas & Gothos. Hieroſolymis geſta. Interea Conſtantinus pietate fretus, Sarmatas, Gothos, aliaſq; barbaras nationes, niſi quæ uel amicitijs, uel deditione ſui pacem præuenerant, in ſolo proprio armis edomuit. Et quanto magis ſe religioſius ac humilius deo ſubiecerat, tanto amplius ei deus uniuerſa ſubde-
D bat. Ad Antonium quoq; primum eremi habitatorem, uelut ad unum ex
Antonius eremita, fuit in precio apud Cōſtantinū ſanctitatis nomine. prophetis literas ſuppliciter mittit, ut pro ſe ac liberis ſuis domino ſupplicaret. Ita non ſolum meritis ſuis, ac religione matris, ſed & interceſſione ſanctorū, cōmendabilem ſe deo fieri geſtiebat. Sanè quoniā tanti uiri Antonij fecimus mentionem, de uirtutibus eius atq; inſtitutis, & ſobrietate mentis, ut in ſolitudine uitam degens, uſus ſolūmodo conſortio fuerit beſtiarū, & de dæmonibus crebros agens triumphos placuerit deo ſupra cunctos mortales, utq; inſtitutionis ſuæ præclara uſq; in hodiernum monachis exem-
Antonij Abbatis uita, ab Athanaſio conſcripta Græce, Latine uerſa ab Euagrio. pla reliquerit, uolentē me aliqua exponere ille libellus excluſit, qui ab Athanaſio ſcriptus, etiā Latino ſermone ædītus eſt. Propter quod nos, omiſſis his quæ ab alijs iam dicta ſunt, ea memorabimus, quæ quamuis geſtorum
Cap. IX. cōtineat fides, ab his tamē qui longe poſiti ſunt, obſcurior fama ſubtraxit.

IN ea diuiſione orbis terræ quæ ad prædicandum uerbum dei ſorte per Apoſtolos celebrata eſt, cum aliæ alijs prouinciæ obueniſſent, Thomæ Parthia, & Matthæo Aethiopia, eiq; adhærens citerior India Bartholomæo dicitur ſorte decreta. Inter quam Parthiamq; media ſed longo interior tractu India ulterior iacet, multis uarijſq; linguis & gentibus habita ta, quam uelut longe remotam, nullus Apoſtolicæ prædicationis uomer impreſſerat. quæ tamen temporibus Conſtantini tali quadam ex cauſa ſe-
Metrodorus philoſophus Meropius philoſophus mina fidei prima ſuſcepit. Metrodorus quidam Philoſophus, inſpiciendo
Eſt apud Theodoretū eccl. hiſt. libro primo. rum locorū, & orbis perſcrutandi gratia, ulteriorē dicitur Indiā penetraſſe. Cuius exemplo etiam inuitatus Meropius quidam Tyrius Philoſophus, ſimili

A ſimili ex cauſa adire Indiam uoluit, habens ſecum duos puerulos, quos liberalibus literis utpote propinquos inſtituebat. Quorum unus qui erat iu
Edeſius. Frumentius. nior Edeſius, alter Frumentius uocabatur. Igitur peruiſis & in noticiam captis hijs quibus animus paſcebatur, cū Philoſophus redire cœpiſſet, aquæ uel cæterorum neceſſariorum cauſa ad portum quendam nauis qua uehebatur, applicuit. Moris eſt inibi Barbarorum, ut ſi quando fœdus ſibi cum Romanis turbatum uicinæ nunciauerint gentes, omnes qui apud eos ex Romanis inuenti fuerint, iugulentur. Inuaditur nauis Philoſophi. cuncti cum ipſo pariter perimuntur. Pueruli reperti ſub arbore meditantes, & lectiones ſuas parantes, Barbarorum miſeratione ſeruati, ducuntur ad regem. Horum ille alterum, id eſt, Edeſium ſibi pincernam fecit. Frumētio ue
Edeſius à poculis Frumentius à rationibus. ro, quem quaſi perſpicacem deprehenderat & prudentē, rationes ſuas ſcriniaq; cōmiſit. Ex quo & in honore magno apud regem habiti, & in amore. At uero moriēs rex, uxorē cum paruulo filio regni dereliquit hæredem. Aduleſcentibus autē quid uellent, agendi dedit liberam facultatem. Quos tamen regina ſuppliciter exorat, tanq; quæ nihil haberet in toto regno fidelius, ut ſecum uſquequo aduleſceret filius, regendi regni ſollicitudinem partirentur: & præcipuè Frumentiū, cuius prudentia ad moderandū ſufficeret regnū. Nam alius fidem puram, & ſobriam mentem ſimpliciter exhi
B bebat. Idq; dum agerent, & regni gubernacula Frumentius haberet in manibus, deo mentem eius & animos inſtigante, requirere ſollicitius cœpit, ſi qui inter negociatores Romanos Chriſtiani eſſent, & ipſis poteſtatē maximam dare, ac monere ut cōuenticula per loca ſingula facerent, ad quæ Romano ritu orationis cauſa conflluerent. Sed & ipſe multo magis eadem facere, & ita cæteros cohortari, fauore & beneficijs inuitare, præſtare quicquid opportunum fuiſſet, loca ædificijs, aliaq; neceſſaria præbere, & omnimodo geſtire, ut Chriſtianorum inibi ſemen exurgeret. Sed cum regius puer adoleuiſſet, cui procurationem regni gerebant, expletis omnibus & ex fide traditis, multum licet detinentibus & rogantibus ut manerent regina uel filio, ad orbem tamen noſtrum reuertuntur. Et Edeſio feſtinante Tyrum, parentes propinquoſq; reuiſere, Frumentius Alexandriam pergit, dicens, æquū non eſſe opus occultare dominicum. Igitur rem omnem ut geſta eſt exponit epiſcopo, ac monet ut prouideat uirū aliquem dignū, quē congregatis iam plurimis Chriſtianis, & eccleſijs cōſtructis in Barbarico ſolo, epiſcopū mittat. Tum uero Athanaſius (nam is nuper ſacerdotiū ſuſceperat) attentius & propenſius Frumētij dicta geſtaq; cōſiderans, in concilio ſacerdotū ait: Et quē aliū inueniemus uirū talem, in quo ſit ſpiritus dei in ipſo ſicut in te, qui hæc ita poſſit implere? Et tradito ei ſacerdotio, redire cum cū domini
Frumētius ſacerdos factus. gratia unde uenerat iubet. Quiq; cū epiſcopus perrexiſſet ad Indiam, tāta ei data eſſe à deo uirtutū gratia dicitur, ut ſigna per eū Apoſtolica fierent, & infinitus

C & infinitus numerus Barbarorũ conuerteretur ad fidem. Ex quo in Indiæ partibus & populi Christianorum & ecclesiæ factæ sunt, & sacerdotium ce-

Edesius Tyri presbyter. pit. Quæ nos ita gesta,nõ opinione uulgi,sed ipso Edesio Tyri presbytero postmodũ facto,qui Frumẽtij comes prius fuerat,referente,cognouimus.

Cap. X. Iberi. *Ἰβηρες.*

PEr idem tempus etiam Iberorum gens,quæ sub axe Pontico iacet,uer-

Mulier captiua. *γυνὴ δορυάλωτος.* bi dei fœdera,& fidẽ futuri susceperat regni.Sed huius tanti boni præstitit causam mulier quædã captiua,quæ apud eos reperta,cum fidelem & sobriam satis ac pudicã duceret uitam,totisq; diebus ac noctibus obsecrationes deo peruigiles exhiberet,in admiratione esse ipsa rei nouitas barbaris cœpit.Et quid hoc sibi uelit,curiosius perquirebãt. Illa ut res erat,simpli citer CHRISTVM se deum hoc ritu colere fatebatur.Nihil ex hoc amplius Barbari præter nouitatem nominis mirabantur.Verum (ut fieri solet) ipsa

Hanc historiã etiam Theodoretus narrat Ecclesiasticæ historiæ libro primo. perseuerãtia curiositatem quandã mulierculis inferebat,si quid emolumenti ex tanta deuotione caperetur. Moris apud eos esse dicitur,ut si paruulus ægrotet,circũferatur à matre per singulas domus, quo scilicet si quis experti aliquid remedij nouerit,conferat laboranti.Cumq; mulier quædã paruulum suum per omnes circũtulisset ex more,nec aliquid remedij cunctas dolos suos lustrando cepisset,uenit etiã ad captiuam,ut si quid sciret,ostenderet. Illa se humani quidem remedij nihil scire testatur,deum tamen suũ CHRI-

D STVM quẽ colebat,dare ei desperatam ab hominibus posse salutem confirmat.Cumq; cilicio suo paruulũ superposuisset,atq; ipsa desuper orationem fudisset ad dominũ,sanum matri reddidit infantem. Sermo defertur ad plures,factiq; fama magnifici usq; ad aures reginæ perlabitur.Quæ dolore quodã grauissimo corporis afflicta,in desperatione maxima erat. Rogat ad se captiuam deduci. Illa ire abnuit,ne præsumere amplius aliquid quàm sexus sineret,uideretur.Ipsam se regina deferri ad captiuæ cellulã iu-

Regina. bet.Quã similiter supra ciliciũ suũ positã,inuocato CHRISTI nomine,continuò post precem,sanam & alacrẽ fecit exurgere.CHRISTVMq; esse deũ, dei summi filiũ,qui salutẽ hanc cõtulerit,docet, cumq; quẽ sibi autorẽ suæ scirent esse incolumitatis & uitæ,cõmonet inuocandũ. Ipsum nanq; esse,qui & regibus regna distribuat,& mortalibus uitam.At illa cũ lætitia domũ regressa,marito percõtanti causam tã subitæ sanitatis,aperuit. Quiq; cũ pro salute cõiugis lætus,mulieri munera deferri iuberet,illa:Horũ (inquit) ó rex nihil captiua dignatur.Aurũ despicit,argentũ respuit,ieiunio quasi cibo pascit;hoc solũ ei muneris dabimus,si eũ qui me illa inuocãte sanauit, CHRISTVM deũ colamus.Ad hoc tũc rex segnior fuit,& interim distulit,sæpius licet ab uxore cõmonitus,donec accidit quadã die uenãte eo in syluis cũ comitibus suis,obscurari densissimis tenebris diẽ, & per tetræ noctis horrorẽ luce subducta, cæcis iter gressibus denegari.Alius aliò diuersi ex comitibus oberrant:ipse solus densissima obscuritate circũdatus,quid ageret, quò se uerteret

A uerteret nesciebat:cũ repente anxios salutis desperatione animos cogitatio talis ascẽdit: Si uere deus est CHRISTVS ille,quẽ uxori suæ captiua prædixerat,nũc se de his tenebris liberet,ut ipsum ex hoc omissis omnib⁹ coleret. Ilico ut hæc nõdum uerbo,sed sola mente deuouerat,reddita mundo dies, regẽ ad urbem perducit incolumẽ.Quiq; reginæ rem protinus ut gesta est pandit.Euocari iam iamq; captiuam,& colendi ritum ut sibi tradat,exposcit:neq; se ultra alium deũ quàm CHRISTVM ueneraturũ esse cõfirmat. *Rex fit Christianus.* Adest captiua,edocet deum CHRISTVM:supplicandi ritum uenerandiq; modũ,inquantũ de his aperire fœminæ phas erat,pandit.Fabricari tamen ecclesiam monet,formãq; describit.Igitur rex totius gentis populo conuocato,rem ab initio,quæ erga se ac reginã gesta fuerat,exponit,fidemq; docet:& nõdum initiatus in sacris,fit suæ gentis Apostolus. Credunt uiri per regem, fœminæ per reginam.cunctisq; idem uolentibus ecclesia extruitur instanter.& eleuato iam perniciter murorũ ambitu,tempus erat quo columnæ collocari deberent. Cumq; erecta prima uel secunda,uentum fuisset ad tertiam,consumptis omnibus machinis,& boum hominumq; uiribus, cũ media iam in obliquũ fuisset erecta,& pars reliqua nullis machinis erigeretur,repetitis secundò & tertiò, ac sæpius uiribus, ne loco quidem moueri attritis omnibus potuit. Admiratio erat totius populi,regis animositas he-

B bescebat.quid fieri deberet,omnes simul latebat. Sed cũ interuentu noctis omnes abscessissent,cunctiq; mortales & ipsa opera cessarent,captiua sola in oratione pernoctans mansit intrinsecus: cum ecce matutinus & anxius cum suis omnibus ingrediẽs rex, uidet columnã,quam tot machinæ ac tot populi mouere nõ quiuerant,erectam,& supra basim suam librate suspensam,nec tamẽ superpositam,sed quantũ unius pedis spatio in aëre pendentem. Tunc uero omnes populi cõtuentes & magnificantes deũ,ueram esse regis fidem,& captiuæ religionẽ præsentis miraculi testimonio perhibebãt. Et ecce mirantibus adhuc & & stupentibus cunctis,in oculis corũ sensim supra basim suam,nullo cõtingente,columna deposita,summa cũ libratione consedit. Post hoc reliquus numerus columnarum tanta facilitate suspensus est,ut omnes quæ superfuerant,ipsa die locarentur. Postea uero quàm ecclesia magnifice constructa est,& populi fidẽ dei maiore ardore sitiebant, captiuæ monitis ad Imperatorem Constantinũ totius gentis legatio mittitur.Res gesta exponitur:sacerdotes mittere oratur,qui cœptum erga se dei munus implerent. Quibus ille cũ omni gaudio & honore transmissis,multo amplius ex hoc lætatus est,quàm si incognitas Romano Imperio gentes & regna ignota iunxisset.Hæc nobis ita gesta,fidelissimus uir Bacurius, *Bacurius rex Iberorum, Comes domesticorũ,et dux limitis Palæstini.* gẽtis ipsius rex,& apud nos Domesticorũ Comes (cui summa erat cura & religionis & ueritatis)exposuit,cum nobiscum Palæstini tunc limitis Dux, in Hierosolymis satis unanimiter degeret.Sed ad cœptum redeamus.

Posteaq;

Cap. XI. *Constantia soror Constantini Aug.*

POsteaq̃ religiosi principis mater Helena summis Romani regni honoribus affecta, ex hac luce discessit, Constãtia tunc Licinij relicta, fratris Augusti solatijs utebatur. Huic accidit, presbyterum quendã uenire in noticiam, latenter partibus Arij fauentem. Sed is primo nihil omnino de his apud sororem principis aperire, ubi uero multa familiaritas copiam tribuit, paulatim sermonẽ cœpit aspergere, inuidiam dicens Ario generatam, & pro simultatibus priuatis episcopum suũ rem contentiose exagitauisse, æmulationis stimulo confixum, quod Arius apud plæbem satis charus haberetur. Hæc atq; huiusmodi alia frequentius suggerens, animos Constantiæ suos efficit. Quæ cũ diem obitura, uisitaretur à fratre, atq; ab eo blande religioseq; compellaretur, extremã dicitur ab eo gratiam poposcisse, ut presbyterum in familiaritatẽ reciperet, & quæ sibi ab eo pro spe & salute suggererẽtur, audiret: se quidẽ iam ex hac luce discedentẽ nihil curare: pro fratris uero statu esse sollicitam, ne fortè pro innocentiũ pœnis, regni sui pateretur excidiũ. Quibus ille monitis à sorore susceptis, & fidelem pro se germanæ sollicitudinem credens, accõmodauit aurem presbytero: & interim accersiri

Arius reuocatur per Constantinum de exilio.

de exilio Arium iubet, ut quẽadmodum de fide sentiret, exponeret. Tum ille fidem conscripsit, quæ nõ quidem sensum nostrum, tamẽ uerba nostra continere professionemq; uideretur. Miratus quidem est Imperator, & putauit unã eandemq; in ipsius & Concilij dudum gesti expositione sententiam contineri. Tamen in nullo relaxat animi uigorem, sed rursus eum ad

Hierosolymorum dedicatio celebris.

Concilij remittit examen, quoniamquidẽ ad dedicationem Hierosolymorum ex omni orbe coire sacerdotes inuitabãtur, hæc ad eos de nomine eius scribens, ut si expositionẽ fidei eius probarent, & eum uel per inuidiam (ut asserebat) tunc circũuentum dinoscerent, uel nunc ab errore correctum, clementi erga ipsum iudicio uterentur: quandoquidẽ tanta fuerit Concilij moderatio, ut nõ in personam eius, sed in dogmatum prauitatẽ fuerit lata sententia, si tamen & episcopi eius Alexandri accõmodaretur assensus. Sed & ab his quidem qui primo cœptis eius fauentes, cum simulatione subscripserant, facile receptus est. Cum uero Alexandriam perrexisset, ibi omne eius frustratur inceptum, quoniamquidẽ dolis apud ignorantes locus est: scientibus uero, dolũ intendere, non aliud est quàm risum mouere. Interea dum

Constantinus Aug. moritur.

hæc apud Alexandriã frustra agitantur, uenerabilis Augustus Constantinus in suburbana uilla Nicomediæ tricesimo & primo Imperij sui anno diem functus est, liberis de successione Romani orbis testamento hæredibus scriptis. Quo in tempore quoniamquidẽ Constantius, cui Orientis regnũ decreuerat, præsens nõ erat, dicitur secretò accersiens presbyterũ, quem à sorore cõmendatum supra diximus & exinde familiariter habitũ, tradidisse

Testamentum suũ presbytero cõmisit.

ei testamentũ quod scripserat, & obtestatus sub sacramẽto, ne ulli nisi Constantio cum uenisset, in manus traderet. Cui etiã quod eunuchi qui erãt in Palatio

A Palatio fauebãt, arte indicio de Imperatoris morte suppresso usq; ad Constantij præsentiã, multis noua tentãtibus oppressis, *restitutæ integræq; remãlere. Cum uero Constãtius affuisset, depositũ presbyter restituit. Cuius beneficij gratia Imperator regni cupidus, ita ei deuinctus est, ut qui imperare cunctis ambierit, ab illo sibi imperari æquanimiter pateretur. Ex quo deuincto sibi Imperatore, cœpit de Arij restitutione suggerere, & nolentes adquiescere sacerdotes, uti cogeret, persuadere.

Constantius. Puto legendũ, res tutæ.

Cap. XII. *Alexãder Hierosolymitanus. Maximus Hierosoly. Alexãder Cõstantinopolitanus. Eusebius Nicomediensis.*

EA tempestate apud Alexandriã Alexãder, in Hierosolymis Maximus confessor, apud Constantinopolim æque Alexander, ut ex Athanasij scriptis comperimus, sacerdotio fungebãtur. Sed Eusebius qui apud Nicomediã erat, de cuius simulatione in subscribendo supra diximus, amplam temporis nactus (occasionẽ) & principi per presbyterũ familiaris effectus, reuoluere omnia, atq; in iritum reuocare Cõcilij gesta molitur. Arium nequicq; apud Alexandriam cõmorantẽ uenire facit, & Imperialibus edictis Conciliũ denuo Constãtinopolim cõuocari. Quò conuenẽre illi maximè, qui Ariũ atq; Eusebiũ sectabantur, quicq; sæpe cum Alexandro cõgressi ut Arium susciperet, nec tamen aliquid profligantes, ab iniurijs quidem eius temperabant. Ad ultimũ certam ei diem statuentes denunciant, ut aut ipse Arium susciperet, aut si reniteretur, se ecclesia pulso & in exilium truso, ab

B alio eum suscipiendũ sciret. Tum ille nocte, quæ ad cõstitutã intererat diẽ, *sub altari iacẽs, atq; in oratione & lachrymis totã peruigilem ducẽs, ecclesiæ causam domino cõmendabat. Cũq; lux fuisset exorta, nec tamẽ ab oratione Alexãder cessaret, Eusebius cũ suis omnibus, uelut hæretici belli signifer, domũ Arij matutinus ascendit, cumq; propere sequi ad ecclesiã iubet, protestatus quod Alexander, nisi præsens adquiesceret, expulsus cederet loco.

Cap. XIII.

IGitur omniũ summa expectatio, quo uel Alexandri perseuerantia, uel Eusebij Arijq; instantia declinaret. Cumq; cunctorum animi essent, ut in tali re, expectatione suspensi, Arius ad ecclesiam pergens, episcoporũ & populorum frequẽtia constipatus, humanæ necessitatis causa ad publicum locum declinat. Vbi cũ sederet, intestina eius atq; omnia uiscera in secessus cuniculum defluxere. ita tali in loco dignã mortem blasphemia ac fœtida mente exoluit. Quod postea quàm in ecclesia nunciatum est Eusebio, atq; hijs qui unà secum sanctum & innocentẽ uirum Alexandrum de Ario recipiendo fatigabãt, superati pudore, & adoperti cõfusione discedunt. Tunc completus est sermo ad gloriam domini, quem Alexander in oratione sua ad deum proclamauerat, dicens: Iudica domine inter me & Eusebij minas atq; Arij uim. Sed hæc ad præsens quidẽ paululum pudoris habuere. Cõ ueniẽtes uero inter se hæretici, ueriti ne fortè si sicut res gesta est, integre ad imperatorem Constantium peruenisset, non solum à perfidia eorũ, in qua callide iretitus tenebatur, abscederet, uerum & in autores deceptionis suæ

Arius cacãdo perit.

u seuerius

C seuerius aliquid ex regia autoritate decerneret,cõponunt p̃ eunuchos quos
Eunuchi Cæsaris. iam perfidia deceptos tenebãt, uti de Arij morte Imperator cẽp̃ fieri posset
cõposite & cõmuniter nosceret,neq; aliquid quod dei uindictã indicare uideretur,audiret.Quibus ita gestis,de causa fidei ut cœperant,prosequũtur.

Cap.XIIII. Athanasius Alexandrinus episcopus.

IGitur apud Alexandriam, defuncto Alexandro, Athanasius suscepe-
rat sedem. Quod uero esset uir acris ingenij,& in ecclesiasticis negocijs
apprimè uigilans, satis iam tunc hæreticis innotuerat, cum ad Concilium
Nicænũ cum episcopo suo sene Alexandro uenerat, cuius suggestionibus
hæreticorũ doli ac fallaciæ uigilanter detegebãtur. Statim ergo ut eum epi
scopũ factum cognouerãt,rati id quod res indicabat,sua negocia per illius
sollicitudinẽ non facile processura,omnibus modis quærere aduersus eum
machinas deceptionũ parabant.Verũ non mihi absq; ordine uidetur,pau
ca de huius uiri origine supra repetere,& cuius à puero institutionis fuerit,
sicuti ab hijs qui cũ ipso uitam duxerant accepimus,memorare. Tempore
quo apud Alexandriam Petri martyris diem Alexander episcopus age-
bat,cum post expleta solennia cõuenturos ad conuiuiũ suum clericos expe
Ludus puerorum imitantiũ episcopum & mysteria. ctaret in loco mari uicino, uidet eminus puerorum supra oram maris lu-
dum,imitantiũ (ut fieri solet) episcopum, atq; ea quæ in ecclesijs geri mos
est.Sed cum intentius diutine pueros inspectaret,uidet ab his geri quædã
etiã secretiora & mystica. Perturbatus ilico,uocari ad se clericos iubet,atq;
D eis quid eminus ipse uideret,ostendit.Tum abire eos,& comprehensos ad
se pducere omnes pueros imperat.Cumq; adessent,quis eis ludus,& quid
egissent,uel quomodo, percunctatur.Illi,ut talis habet ætas,pauidi,negare
primò,deinde rem gestam per ordinẽ pandũt,& baptizatos à se esse quos-
dam catechumenos cõfitentur per Athanasiũ,qui ludi illius puerilis episco
pus fuerat simulatus.Tum ille diligenter inquirens ab hijs qui baptizati de-
cebantur,quid interrogati fuerint, quid'ue responderint,simul & ab eo qui
Non rebaptizantur etiã ico baptizati. interrogauerat,ubi uidet secundũ religionis nostræ ritũ cuncta cõstare,con
locutus cũ cõcilio clericorũ,statuisse traditur,illis,quibus integris interroga
tionibus & responsionibus aqua fuerat infusa,iterari baptismũ non debere,
sed adimpleri ea quæ à sacerdotib⁹ mos est. Athanasiũ uero,atq; eos quos
ludus ille uel presbyteros habere uisus fuerat,uel ministros,conuocatis pa
rentibus,sub dei obtestatione tradit ecclesiæ suæ nutriendos. Paruo autem
Notarius docebat pueros scribere. tempore, cum à Notario integre, & à Grãmatico sufficienter Athanasius
fuisset instructus,cõtinuò tanq; fidele domini cõmendatum, à parentibus
restituitur sacerdoti,ac uelut Samuhel quidã in templo domini nutritur,
& ab eo pergente ad patres in senectute bona,ad portandũ post se ephod
sacerdotale deligit.Sed huius tanti in ecclesia pro fidei integritate agones
fuerũt,ut etiã de hoc uideatur dictum esse illud quod scriptũ est:Ego enim
ostendam ei,quanta eum pati oporteat pro nomine meo. In huius etenim
perſecutiones

A perſecutiões uniuersus cõiuratus orbis,& cõmoti sunt principes terræ. Gen
tes regna,exercitus coierãt aduersus cum.Ille autem diuinũ illud conserua
bat eloquiũ,dicens:Si consistant aduersum me castra,nõ timebit cor meũ:
si insurgat in me prælium,in hoc ego sperabo. Verum quoniã tanta ac talia
eius gesta sunt,ut magnitudo quidem rerum nihil me præterire patiatur,
multitudo uero gestorũ quàm plurima cogat omittere,incertus æstuat ani
mus,dum deliberare nõ ualet quid teneat,quid omittat.Et ideo pauca nos
quæ ad rem pertinent memorabimus,reliqua eius fama narrabit,sine du-
bio minora uero nunciatura.Nam nihil quod addere possit,inueniet.

Cap.XV. Constantius Aug. in Oriente. Cõstans in Occidente.

IGitur ubi Constantius Orientis regnũ solus obtinuit,Constantino fra
tre non longe ab Aquileja apud Alsam fluuium à militibus interfecto,
Constans utriusq; germanus,Occidentẽ satis industrie gubernabat.Nam
Constãtius natura & animo regio,dum primis illis regni sui fautoribus sa-
tis indulget,per eunuchos arte in perfidiam decipitur à peruersis sacerdoti
Constantius in Athanasij odiũ mouetur. bus:& intento satis studio,prauis eorũ contentionibus obsecundat.Sed illi
uerentes,ne fortè adeundi regis copia quandoq; fieret Athanasio,& per eũ
de ueritate fidei quã peruertebant,secundũ scripturas edoceretur,omnimo
dis insimulare cum apud principem,& uelut omniũ scelerum ac flagitiorũ
adgrediuntur exponere,usquequo humani corporis brachium loculo de-
B latum Imperatori ostendunt. Quod ab Athanasio excisum magicæ artis
gratia de Arsenij cuiusdam corpore confirmabant. Sed & alia quàm pluri
ma criminosa simul & flagitiosa componunt.

Alsæ nomẽ tribuũt etiam Ello Tribonorũ fluuio. A quo putant Elsatiã dictã. Quæ tamen nomen habet ab Elcebo oppido,cuius meminit Ptolemæus,qd' putatur Sletstadio originem dedisse & appellationem.

Cap.XVI. Athanasius iubetur condemnari. Archelaus Comes Orientis. Comes Phœnicis.

QVibus ex causis Imperator iubet cõuocato Concilio Athanasiũ con
demnari.Idq; apud Tyrum (misso è latere suo uno ex Comitibus,
adnitente quoq; Archelao tunc Comite Orientis,necnõ & eo qui Phœni-
cem prouinciam gubernabat) cõgregari iubet. Eò deducitur Athanasius.
Loculus cum humano brachio circũfertur,inuidia & horror nõ solum reli
giosas,sed & uiles animas peruadit.

Cap.XVII. Arsenius lector Athanasij.

HIc Arsenius,cuius brachiũ dicebatur excisum, lector aliquando Atha
nasij fuerat,& ob culpam correptionem ueritus, frequentiæ sese sub-
traxerat.Cuius latebras opportunas sibi ad huiuscemodi cõmentum flagi
tiosi homines rati,initio compositi criminis occultatũ eum apud quendã,
quem fidissimũ sceleribus suis crediderant,retinebant. Peruẽnit tamen ad
hunc in latebris positũ,quid suo nomine criminis intentaretur Athanasio.
Et siue cum ipsa humanitatis cõtemplatio,siue diuina perpulit prouidẽtia,
clam per noctis silentia euadẽs claustris,enauigauit Tyrũ. Et pridie quàm
causæ dicẽdæ adesset ultimus dies,Athanasio sese Arsenius obtulit,utq; se
rerũ gestarũ series haberet,edocuit. Ille domi esse hominẽ,nec innotescere
cuiq; de eius præsentia iubet.Interea Concilium cogitur,in quod aliquanti
cõcinnatæ calumniæ conscij,omnes penè infenso animo aduersum Atha-

C nasium præiudicatoq; cõueniunt. Per idem tempus Paphnutius confessor (de quo supra memorauimus) aderat, Athanasij innocẽtiæ conscius. Is cũ uidisset Maximũ Hierosolymorũ episcopum, qui unà secum effosso oculo, & poplite succiso, confessor extiterat, uerum pro nimia simplicitate nihil de sacerdotum scelere suspicantẽ, consedisse cum cæteris quos factionis ma-
Maximus Hierosolymorum episcopus, admonetur à Paphnutio. cula sociauerat, medium consessum, adire nõ ueritus: Te (inquit) Maxime, cum quo mihi unũ atq; idem confessionis insigne est, cũ quo mihi pariter mortale lumen effossum, clariorem diuini luminis conciliauit aspectum: te (inquã) nõ patiar sedere in concilio malignantiũ, & cum iniqua gerentibus introire. Iniectaq; manu eleuans eum de medio eorũ, ac de singulis instru-
Prima calumnia. ens, perpetua dehinc Athanasio cõmunione sociauit. Sed interim causa dicitur. Prima introducitur accusatio mulieris cuiusdã, quæ se diceret aliquando hospitio Athanasium suscepisse, & ab eo noctu nihil suspicantem, uim corruptionis esse perpessam. Introduci ad hæc iubetur Athanasius, ingreditur cum Timotheo presbytẽro suo, cumq; monet, ut postea q; mulier dicendi finem fecisset, se tacente, ad ea quæ dixerat, responderet. Cumq; mulier ea quæ edocta fuerat, perorasset, Timotheus conuersus ad eam: Vere (inquit) mulier ego mansi apud te aliquando, aut uim tibi ut asseris feci? Tunc illa (ut mulierũ se talium procacitas habet) obiurgans Timotheum:
D Tu tu (inquit) mihi uim fecisti, tu in illo loco cõmaculasti castitatem meã. Simul & cõuersa ad iudices, obtestari fidem dei cœpit, uera se dicere. Tum
Secunda calumnia. omnes, ridiculosus pudor habere cœpit, quod tam facile tacente eo, factio compositi criminis patuisset. Nec tamẽ permissi sunt iudices habere de muliere quæstionẽ, unde hæc, uel per quos, aut quomodo fuisset aptata calumnia, quoniã iudicandi libertas penes accusatores erat. Hinc transitur ad aliud crimẽ. Profertur facinus seculis inauditũ. Hoc est (inquiũt) ubi nemo possit uerborũ præstigijs decipi, res oculis agitur, uerbis cessantibus: Brachiũ hoc te (aiunt) Athanasi accusat excisum. Hæc est Arsenij dextera, quã tu quomodo, uel ad quos usus exciderís, indicato. Tum ille: Quis enim (inquit) uestrum Arseniũ nouerat, ut hanc ipsius dexteram cognoscatis? Exurrexerunt aliquanti, qui se dicerent optime scisse Arseniũ. In quibus nõnulli erant absq; conscientia factionis. Orat dehinc à Iudicibus Athanasius, ut hominem suũ quẽ in negociũ deposceret, iubeant introduci. Cumq; introductus esset Arsenius, eleuato eius uultu, Athanasius concilio & iudicibus ait: Hic est Arsenius. Et alleuans eius nihilominus dexterã: Hæc est (inquit) etiã dextera eius, hæc est & sinistra. Hæc autẽ quã isti offerunt manus, unde sit, uos requirite. Tunc uelut nox quædã & tenebræ accusatorũ oculis infusæ. quid agerent, quò se uerterent, nesciebant. Ipsum etenim esse Arseniũ, testes qui paulò ante scire se dixerant, cõfirmabant. Verũ, quia nõ iudicandi, sed opprimendi hominis causa conciliũ gerebatur, fragor omniũ repente attollitur,

A attollitur, magum esse Athanasiũ, & decipere intuentiũ oculos cõclamatur, nec debere ullo modo ultra talem hominẽ uiuere. Factoq; impetu, suis eũ discerpere manibus parant. Sed Archelaus, qui cũ cæteris ex præcepto Im-
Archelaus Comes Orientis præsidebat in concilio. peratoris concilio præsidebat, ereptũ eum de discerpentiũ manibus, per occultos exitus eduxit, ac fugæ (qua solum posset) salutẽ monuit cõmendare. Conciliũ tamẽ rursum cõueniens, tanq; si nihil omnino deprehẽsum fuisset, ut confessum de intentatis criminibus Athanasiũ condemnat. Et gesta
Athanasiꝰ inique cõdemnatus, fugere cogitur. in hunc modum ficta per orbem terræ mittentes, ad sceleris sui consensum Imperatore cogente, cæteros episcopos perpulerunt.

Ca. XVIII

HInc iam toto orbe profugus agitur Athanasius, nec ullus ei tutus ad latẽdũ supererat locus. Tribuni, Præpositi, Comites, exercitus quoq; ad inuestigandũ eum, mouẽtur edictis Imperialibus. Præmia delatoribus proponuntur, si quis uiuũ maximè, si id minus, caput certe Athanasij detulisset. Ita totis regni uiribus frustra aduersum eũ cui deus aderat, certabat. Interea sex cõtinuis annis ita latuisse fertur in lacu cisternæ nõ habẽtis aquã, ut solem nunq; uideret. Sed cũ per ancillã quæ sola conscia dominorũ offi-
Quæritur ubiq;.

Sex annis latuit in cisterna apud Treuiros.

cijs qui ei latebras præbuerant uidebatur, indicatus fuisset, tanquã dei spiritu admonitus, ipsa nocte qua ad eum cõprehendendũ cum indicibus uenie-
B batur, post annos sex migrauit ad alium locũ. Ita illi qui uenerant frustrati, dominisq; in fugam uersis, de ancilla ut falsa indice pœnas sumunt.

Cap. XIX.

VErum ne graues alicui latebræ suæ fierent, & occasio calũniæ innocentibus quæreretur, nihil sibi ultra iam tutum in Constantij regno præsumens, ad Constãtis partes profugus abscessit. A quo satis honorifice religioseq; susceptus est. Quiq; causa eius quam fama compererat diligẽtius cognita, scribit ad fratrẽ, pro certo se comperisse, quod sacerdos dei summi Athanasius, iniuste fugas & exilia pateret. Hunc itaq; recte faceret, si absq; ulla molestia loco suo restitueret: si id nollet, curæ sibi futurũ, ut id adimpleret, regni eius intima penetrans, & pœnas dignissimas de autoribus sceleris sumens. Quibus scriptis perterritus Constantius (quod posse facere ea quæ minitabatur, conscius erat, fratrem) simulata benignitate ultrò uenire ad se Athanasiũ iubet, & leui increpatione perstrictũ, ad ecclesiam suam permittit securũ ire. Admonitus tamen Imperator ab impijs consiliarijs: Non est (inquit) magnũ Athanasi, quod episcopi poscunt de te, ut unam ex multis quæ sunt apud Alexandriã ecclesijs, concedas populis eorũ qui tibi cõmunicare nolunt. Tum ille, deo sibi suggerente, paratũ in tempore consiliũ reperit: Et quid est (inquit) Imperator, quod poscenti tibi liceat denegari, qui potestatẽ omniũ habes iubendi? Sed unũ est quod oro, ut meã quoq; petitiunculã libẽter admittas. Cumq; se omnia quæ uellet, quãuis essent difficilia, promitteret præstaturũ, si hoc unũ cederet libens, ait Athanasius: Hoc est quod rogo, ut quia etiã hic (nam apud Antiochiã res agebatur) sunt no-

Athanasius fugit ex Occidẽtis partibꝰ ad Constantem Cæs.

Constans fratri suo Cõstantio Aug. scribit pro Athanásio.

Cstri populi qui istis cõmunicare nolunt,unã eis tenere concedas ecclesiam. Aequissimũ sibi uideri,& ualde præstandum,lætus spopondit Imperator. Sed cũ rem detulisset ad eos,quorũ consilijs utebatur,neq; ibi se uelle accipere ecclesiã,neq; hic dare respondẽt,quia plus sibi singuli quiq; quàm absentibus consulebant. Ita Imperator admiratus eius prudentiã,properare ocyus ad suscipiendã suam ecclesiã iubet. Sed cum Magnẽtij scelere Imperator Cõstans regno simul & uita fuisset exemptus, rursum in Athanasiũ ueteres illi incentores principis odia resuscitare cœperũt.Fugatoq; de ecclesia,in locum eius Georgiũ quendã perfidiæ & immanitatis suæ sociũ miserant. Rursum fuga,rursum latebræ, & edicta aduersum Athanasiũ principis per omnẽ locum ponuntur,præmia & honores delatoribus pollicentia.Ipse quoq; cũ ob uindictam necis fraternæ,regnũq; recuperandũ ad Occidẽtis partes uenisset,& extincto tyrãno, regni solus arce potiretur,fatigare Occidẽtales episcopos, & per decem ptionẽ ad cõsensum Arianæ hæreseos cogere aggreditur, Athanasij prius condemnationẽ præmissa,& uelut obicis ualidissimi obiectione sublata.

Athanasius rursum exulat.

Georgius in locũ Athanasij suffectus.

Constãtius in Occidentem uenit.

Cap. XX. Concilium Mediolani.

OB hoc apud Mediolanũ episcoporũ concilium cõuocatur.plures decepti. Dionysius uero,Eusebius,Paulinus, Rhodanius,& Lucifer,dolũ in negocio esse proclamãtes, asserentesq; qđ subscriptio in Athanasiũ,nõ aliã ob causam,quàm destruendæ fidei moliretur,in exilium trusi sunt.His etiã Hilarius iungitur,cæteris uel ignorantibus, uel nõ credentibus fraudẽ.

Hilarius.

Cap. XXI. Synodus Ariminensis.

SEd tali consilio gestum fuisse negocium,rei exitus docuit. Illis nanq; de medio sublatis,cõtinuò synodus apud Ariminũ congregatur. ibi secundum ea quæ Orientales apud Seleuciã cõposuerant callidi homines & uersuti, simplices et imperitos Occidentalium sacerdotes facile circũueniunt. hoc modo proponendo eis: Quẽ magis colere & adorare uellent, ὁμοούσιον, an CHRISTVM? Illisq; uirtutẽ uerbi qd ὁμοούσιον significaret ignorãtibus, uelut in fastidiũ quoddã & execrationẽ sermo deductus est, CHRISTO se credere,nõ ὁμοουσίῳ cõfirmantibus.Sic multorũ,præter paucos (qui scientes prolapsi sunt) animi decepti,cõtra ea quæ patres apud Nicæã cõscripserãt, uenientes,ὁμοούσιον quasi ignotũ & à scripturis alienũ sermonẽ auferri de fidei expositione decernũt,cõmunionemq; suã hæreticorũ societate cõmacu lant.Ea tempestate facies ecclesiæ fœda & admodũ turpis erat. Non enim sicut prius ab externis,sed à propriis uastabatur. Fugabat alius,alius fugabatur.& uterq; de ecclesia erat. Ara nusquã,nec immolatio,nec libamina: præuaricatio tamẽ & lapsus erat,ac ruina multorum. Similis pœna,sed impar uictoria.Similiter cruciabãtur,sed nõ similiter glorificabantur:quia debebat ecclesia etiam illius casum,qui impellebat ad lapsum.

Cap. XXII. Liberius Põt. Ro.

IGitur Liberius,qui post Iuliũ Marci,quẽ Syluester præcesserat,successorem,in urbe Roma per idẽ tempus sacerdotio fungebatur,in exiliũ truditur.

A ditur.Inq; eius locũ Felix diaconus suus ab hæreticis subrogatur. Et nõ tã sectæ diuersitate,quàm cõmunionis & ordinationis cõueniẽtia maculatur. *Felix.*

HIerosolymis uero Cyrillus post Maximũ facerdotio cõfusa iam ordinatione suscepto, aliquando in fide sæpius in cõmunione uariabat, Apud Alexandriam uero Georgius satis procaciter ui raptum episcopatũ gerebat,ita ut magis sibi iuris dicendi creditos fasces,quàm sacerdotiũ ministrandum religiosis officijs æstimaret. *Cap. XXIII. Cyrillus Hierosol. Georgius Alexand.*

APud Antiochiam sanè diuersis temporibus multa & admodum confuse gesta sunt. Nam defuncto Eudoxio,cum multi diuersarũ urbiũ episcopi ad illam sedem summa ambitione niterẽtur,ad ultimũ,Meletium de Sebastia Armeniæ ciuitate,contra decreta concilij illuc transferunt. Qui tamen ab ipsis rursum in exilium truditur, quod contra opinionem ipsorum non Arij,sed nostram fidem cœpit in ecclesia prædicare. Quẽ magna plæbs ecclesia depulsum secuta,ab hæreticorum societate diuellitur. *ca. XXIIII. Melitius.*

INterea ut aliquando etiã in semetipsam prædiues malicia desæuiret,sacerdotes & populi,qui Ario duce primitus fuerant ab ecclesia diuulsi,in tres denuo sectas partesq; finduntur. Nam illi quos paulò superius dixeramus,nõ adquiescentes Eusebij cæterorumq; simulationibus,cum Ario exilium pertulisse,postmodũ nec ipsi Ario regresso de exilio cõmunicare uoluerunt,eo quod simulata cõfessione cõmunicasset hijs,qui de ipsa substantia dei patris filium cõfiterẽtur,quia ipsi ea quæ primo docuerat Arius,ex nullis extantibus creatũ & factum,nõ natum filium,satis libera sed potius impudenti blasphemia confirmabant. Quod & post illorũ obitum Aetius quidã,post Aetiũ ualidius & latius asserebat Eunomius,uir corpore & anima leprosus,& interius exteriusq; morbo regio corruptus,arte tamen dialectica præpotens,plurima contra fidem nostrã scripsit,& disputandi leges sectatoribus suis dedit. A quo etiam nunc Eunomiana hæresis appellatur. Alius quoq; Macedonius nomine,quẽ,nostris expulsis,uel potius necatis, apud Constãtinopolim statuerãt episcopũ,quia similẽ patri filium fatebatur,licet spiritũ sanctum æque ut illi blasphemaret,tamẽ ab illis expellitur, quia similia ut de patre,etiã de filio prædicaret. Neq; uero nostris cõiungitur,à quibus de spiritu sancto diuersa sentiret. Ita pestifera illa bestia,quæ per Arium primò quasi de inferis extulerat caput ,subito triformis apparuit:Per Eunomianos,qui dicunt per omnia dissimilẽ filiũ patri,quia nullo genere similis possit esse factura factori: Per Arianos,qui dicunt similẽ quidẽ posse dici filiũ patri,sed largitate gratiæ,nõ proprietate naturæ,inquantum scilicet potest creatori creatura cõferri: Per Macedonianos,qui dicunt similẽ quidẽ filium per omnia patri,sanctũ uero spiritũ cum patre & filio nihil habere cõmune. Hæc quidẽ inter illos ita gesta sunt.Sed sicut de talibus scriptũ est,discissi sunt,& nõ sunt cõpuncti.Plurimi sanè eorũ,qui uideban *Cap. XXV. Tres sectæ ex schismate Arij. Actius. Eunomius. Macedonius. Eunomiani. Ariani. Macedoniani*

tur

C tur attentiorẽ uitã gerere,& monasteria permulta apud Constãtinopolim uicinasq; puincias,& episcopi nobiles,Macedonij magis errorẽ sunt secuti.

Ca.XXVI. *Constantius moritur.*

SEd Constantius Imperator,dum Iuliano (quem Cæsarem apud Gallias reliquerat)dignationem sibi Augusti sponte præsumenti,armis ire obuiam parat,uicesimo & quarto post occasum patris Imperij sui anno in oppido Ciliciæ Mopsocrenis uita defunctus est.

Fons Mopsi. ca.XXVII Iulianꝰ Aug.

POst quẽ Iulianus,præsumptũ prius,deinde ut legitimũ,solus obtinuit principatũ. Is primò uelut arguẽs perperã gesta Constantij,episcopos iubet de exilijs relaxari. Post uero aduersum nostros,tota nocendi arte cõsurgit. Interim qui superfuerãt episcopi,de exilijs relaxãtur. Nam Liberius urbis Romæ episcopus,Constãtio uiuẽte regressus est. Sed hoc utrũ quod adquieuerit uoluntati suæ ad subscribendũ,an ad populi Romani gratiã, à quo proficiscens fuerat exoratus,indulserit,pro certo compertũ non habeo. Lucifer aũt cum exoraretur ab Eusebio,quia uterq; in partibus uicinis Aegypto fuerat relegatus,ut ad uidendũ Athanasium Alexandriã pergerent,cõmunicq; tractatu cum hijs qui superfuerant sacerdotibus,de statu ecclesiæ decernerent, præsentiã sui abnegans, legatum pro se diaconũ suum mittit,atq; ipse intento animo Antiochiam pergit. Ibicq; dissidentibus adhuc partibus,sed in unũ tamen reuocari posse sperantibus,si sibi talis eligeretur episcopus,erga quẽ nõ una plæbs,sed utraq; gauderet, præproperus catholicũ quidẽ & sanctum uirũ, ac per omnia dignũ sacerdotio Paulinũ episcopũ collocauit,sed tamẽ in quem adquiescere plæbs utraq; nõ posset.

Liberius de exilio reuersus.

Lucifer Alexandriã proficiscitur.

Paulinus episcopus Alexãdriæ.

D

Ca. XXVIII Cõuentus confessorum Alexandriæ.

PErgit interea Eusebius Alexandriam,ibicq; confessorũ concilio congregato,pauci numero,sed *fide integri,& meritis multi,quo pacto post hæreticorũ procellas,& perfidiæ turbines tranquillitas reuocaretur ecclesiæ, omni cura & libratione discutiunt. Alijs uidebatur,fidei calore feruẽtibus, nullũ debere ultra in sacerdotiũ recipi,qui se utcunq; hæreticæ cõmunionis cõtagione maculasset. Sed qui imitantes Apostolum quærebant,nõ quod sibi utile esset,sed quod pluribus,uel qui imitarẽtur CHRISTVM,qui cum esset omniũ uita,pro salute cunctorũ humilians se descendit in mortẽ,quo scilicet inueniretur & in mortuis uita: dicebant melius esse,humiliari paulum propter deiectos,& inclinari propter elisos,ut eos rursus erigerent,nec sibimet solis puritatis merito cœlorũ regna defenderent,sed esse gloriosius, si cum pluribus illuc mererentur intrare. Et ideo rectum sibi uideri,ut tantũ perfidiæ autoribus amputatis,reliquis sacerdotibus daretur optio,si fortè uelint,abiurato errore perfidiæ,ad fidẽ patrum statutaq; cõuerti,nec negare aditũ redeuntibus,quin potius de eorũ conuersione gaudere: quia & ille euangelicus iunior filius, paternæ depopulator substantiæ,in semetipsum reuersus,non solũ suscipi meruit,sed & dignus paternis complexibus deputatur,& anulum fidei recepit,& stola circũdatur. per quã quid aliud quàm sacerdotij

Aliãq; integra.

A sacerdotij declarantur insignia? nec probabilis extitit apud patrem senior filius, quod inuidit recepto: nec tantum meriti habuit non delinquendo, quantum notæ contraxit non indulgendo germano.

Ca.XXIX.

CVm igitur huiusce modi sententiã ex euangelica autoritate prolatam, ordo ille sacerdotalis & Apostolicus approbasset, ex concilij decreto Asterio,cæterisq; qui cum ipso erant,Orientis iniungitur procuratio,Occidentis uero Eusebio decernitur. Additur sanè in illo concilij decreto,etiam de spiritu sancto plenior disputatio,ut eiusdem substãtiæ ac deitatis cuius pater & filius,etiam spiritus sanctus crederetur,*nec quicq; prorsus in trinitate, aut creatum, aut inferius posteriusue diceretur. Sed & de differentia substantiarum & subsistentiarum sermo eis per scripturam motus est: Græci οὐσίας & ὑποστάσεις uocant. Quidam etenim dicebant substantiam & subsistentiam unũ uideri: & quia tres substantias non dicimus in deo, nec tres subsistentias dicere debeamus. Alij uero,quibus longe aliud substãtia quàm subsistentia significare uidebatur,dicebant, quia substantia ipsa rei alicuius naturã rationemq; qua constat,designet: Subsistẽtia autẽ uniuscuiusq; personæ,hoc ipsum quod extat & subsistit,ostendat. Ideoq; propter Sabellij hæresim tres esse subsistẽtias cõfitendas,quod quasi tres subsistentes personas significare uideretur,ne suspicionẽ daremus, tanq; illius fidei sectatores,quæ trinitatẽ in nominibus tantũ,& nõ in rebus ac subsistentijs

Asterius præficitur Orienti.

Eusebius Occidenti.

De spiritu sancto decretum.

*Als*ne etc. uideretur.*

οὐσία, substantia.

ὑπόστασις, subsistentia.

B cõfitetur. Sed & de incarnatione domini cõprehensum est,quia corpus qd̃ susceperat dñs,neq; sine sensu, neq; sine anima suscepisset. Quibus omnibus caute moderateq; compositis,unusquisq; itinere suo cũ pace perrexit.

Caro Christi.

Cap.XXX.

SEd Eusebius cum rediisset Antiochiã,& inuenisset ibi à Lucifero contra pollicitationẽ ordinatũ episcopũ,pudore simul & indignatione cõpulsus abscessit,neutri parti cõmunionẽ suam relaxans, quia digrediens inde promiserat se acturum in concilio,ut eis ordinaretur episcopus,à quo pars neutra discisceret. Ille nãq; populus,qui Melitiũ dudũ de ecclesia pulsum, quasi pro fide recta fuerat secutus,nõ iunxerat se ad priores catholicos,id est,qui cũ Eustathio episcopo fuerãt (ex quibus etiã Paulinus erat) sed suũ principatũ,suumq; cõuenticulum tenuit. Hos ergo cũ in unũ reuocare uoluisset,nec tamẽ (præuentus à Lucifero) potuisset,abscessit. Tunc regressus Meletius de exilio, quia cum eo numerosior populus erat, ecclesias tenuit, & ex eo iam propriã synodum cũ cæteris Oriẽtalibus episcopis habuit. nec tamen Athanasio iunctus est. Interim Lucifer iniuriã dolens,quod episcopum à se ordinatum apud Antiochiam non recepisset Eusebius, nec ipse recipere cogitat Alexandrini decreta concilij. sed constringebatur legati sui uinculo,qui in concilio ipsius autoritate subscripserat. Abijcere nanq; eum non poterat, qui autoritatem eius tenebat. Si uero recepisset, omne suum frustrandum uidebat inceptum. Diu ergo de hoc multumq; deliberans,

Meletius.

Eustathius.

Lucifer.

cum ex utraq; parte cõcluderetur, elegit, ut legato suo recepto, erga cæteros
sententiã disparẽ, sed sibi placitã custodiret. Ita regressus ad Sardiniæ par
tes, siue quia cita morte præuẽtus, tempus sententiæ mutandæ nõ habuit.
etenim temere cœpta corrigi spatio solẽt. siue hoc animo immobiliter sede
Luciferiano/rum schisma. rat, parũ firmauerim. Ex ipso interim Luciferianorũ schisma, quod licet per
paucos adhuc uoluitur, sumpsit exordiũ. Eusebius uero circũiens Orientẽ
atq; Italiã, medici pariter & sacerdotis fungebatur officio. Singulas quasq;
ecclesias, abiurata infidelitate, ad sanitatem rectæ fidei reuocabat. Maximè
quod Hilarium, quẽ dudum cum cæteris episcopis in exilium trusum esse
memorauimus, regressum iam, & in Italia positum, hæc eadem erga in/
staurandas ecclesias, fidemq; patrum reparandam repperit molientem.

Ca. XXXI. Hilarius. NIsi quod Hilarius uir natura lenis & placidus, simulq; eruditus, & ad
persuadendũ cõmodissimus, rẽ diligẽtius & aptius procurabat. Qui
etiã libros de fide nobiliter scriptos ædidit, quibus & hæreticorũ uersutias,
& nostrorũ deceptiones, & male credulã simplicitatẽ ita diligẽter exposuit,
ut & præsentes & lõge positos, quibus ipse per se differere uiua uoce nõ po
terat, perfectissima instructione corrigeret. Ita duo isti uiri, uelut magnifica
quædã mundi lumina, Illyricũ, Italiam, Galliasq; suo splendore radiarũt,
ut oẽs etiam de abditis angulis & abstrusis, hæreticorũ tenebræ fugarẽtur.

Ca. XXXII SEd Iulianus postq; ad Orientẽ Persas bello pulsaturus aduẽnit, & pu/
D blica (quã prius occultauerat) erga idolorũ cultũ ferri cœpit insania, calli
Iuliani Aug. callidum consilium. dior cæteris persecutor, nõ ui neq; tormẽtis, sed præmijs, honoribus, blandi
tijs, persuasionibus, maiorẽ penè populi partẽ, quàm si atrociter pulsasset,
elisit. Studia autorũ Gentilium Christianos adire prohibẽs, ludos literarũ
illis solis qui deos deasq; uenerarẽtur, patere decernit. Militiæ cingulũ non
Interdicitur Christianis ethnicarum literarũ studijs. dari nisi immolãtibus iubet. Procurationẽ prouinciarũ, iurisq; dicẽdi. Chri
stianis statuit nõ debere cõmitti, utpote quibus etiã lex propria gladio uti
uetuisset. Et proficiebat quotidie in huiuscemodi legibus exquirẽdis, quib9
& si quid uersutũ uel callidũ, tamẽ quod minus uideret crudele, decerneret.

Cap. XXXIII. SEd non erga Athanasium fictæ philosophiæ tenere imaginem potuit.
Etenim cum, uelut tetri serpentes de cauernis terræ ebullientes, ad eum
processissent Magorum, Philosophorũ, aruspicum, augurumq; manus pro/
Aruspices Athanasium tollendũ suadẽt. phana, omnes pariter allegant, nihil suis actibus successurum, nisi prius
Athanasium, uelut omnium horum obstaculum, sustulisset.

Cap. XXXIIII Athanasius quæritur à Iuliano. ITerum mittitur exercitus, iterũ duces, iterũ oppugnatur ecclesia. Cumq;
eum mœsti & flentes populi circũstarent, prophetico apud eos usus ser/
mone perhibetur: Nolite (inquit) ó filij cõturbari, quia nubecula est, & cito
pertransit. Cumq; discessisset, & naui per Nilum fluuiũ iter ageret, Comes,
qui ad hoc ipsum missus fuerat, cognito eius itinere, instanter eum insequi
cœpit. Et cum fortè applicuisset Athanasij nauicula ad quendã locum, com
perit,

A perit à prætereũtibus post tergũ esse percussorẽ suũ, & iam iamq; nisi pro
spiceret, imminere. Conterriti omnes qui simul aderant socij, eremũ suade/
bant ad fugæ præsidiũ petendã. Tum ille: Nolite (inquit) ó filioli deterreri,
eamus magis in occursum percussori nostro, ut sciat quia longe maior est
qui nos defendit, quàm qui persequitur. Et cõuersa nauicula, iter agere ob/
uiã ei qui se insectabatur, adgressus est. Ille qui nullo genere suspicari pos/
set in occursum sibi uenire quẽ quæreret, tanq; prætereũtes aliquos interro
gari iubet, ubi audissent esse Athanasiũ. Cumq; respondissent uidisse se eũ
non longe euntẽ, tota celeritate pertransiens, properat inuanũ, festinans ca
pere, quẽ ante oculos positũ uidere nõ potuit. Ille uero dei uirtute monitus,
Alexandriã redit, ibiq; tuto latebras usquequo persecutio cessaret, exegit.

Athanasiũ Comitem ipsum quærentem fefellit.

DEdit & aliud Iulianus uæcordiæ suæ ac leuitatis indiciũ. Nã cũ Daph *Ca. XXXV.*
nis in suburbano Antiochiæ iuxta fontẽ Castalium litaret Apollini,
& nulla ex hijs quæ quærebat, responsa susciperet, causasq; silentij percõta
retur à sacerdotibus dæmonis: aiũt, Babylæ martyris sepulchrũ prope adsi
stere, & ideo responsa nõ reddi. Tum ille, uenire Galilæos (hoc eñ nomine *Galilæi.*
nostros appellare solitus erat) & auferre sepulchrũ martyris iubet. Igitur ec
clesia uniuersa cõueniens matres & uiri, uirgines iuuenesq; immensa exul/ *Babylæ martyris sepulchrũ transfertur à Christianis Iuliani iussu.*
tatione succincti, trahebãt longo agmine arcã martyris, psallentes summis
clamoribus, & cũ exultatione dicẽtes: Confundãtur omnes qui adorãt scul
B ptilia, & qui confidunt in simulachris suis. Hæc in auribus prophani princi
pis per sex milia passuũ tanta exultatione psallebat omnis ecclesia, ut cœlũ
clamoribus resultaret. Vnde & ille in tantam iracundiæ rabiem deductus
est, ut altera die comprehendi Christianos passim & trudi iuberet in carce/
rem, ac pœnis & cruciatibus affici.

QVod Salustius Præfectus eius nõ probans, licet esset gentilis, tamen *Ca. XXXVI Salustius Præfectus. Theodorus.*
iussus exequi, & apprehẽsum unũ quendã adolescentẽ qui primus
occurrit, Theodorũ nomine, à prima luce usq; ad horam decimã tanta cru
delitate, & tot mutatis carnificibus torsit, ut nulla ætas simile factum memi
nerit. Cũ tamẽ ille in eculeo sublimis, & hinc inde lateribus instãte tortore,
nihil aliud faceret, nisi qd' uultu securo & læto, psalmũ quẽ pridie omnis ec
clesia cecinerat, iteraret. Cũq; se omni expẽsa crudelitate Salusti9 nihil egis/
se perspiceret, recepto in carcerẽ iuuene, abijsse ferẽ ad Imperatorẽ, & quid
egerit nũciasse, ac monuisse ne tale aliqd tẽtare uellet de cætero, alioquin &
illis gloriã, & sibi ignominiã quæreret. Hunc Theodorũ ipsi nos postmodũ
apud Antiochiã uidimus. Et cũ requireremus ab eo, si sensum doloris ha/
buisset ex integro, dicebat se quidẽ dolores parũ sensisse, adstitisse aũt quẽ-
dam iuuenẽ, qui sudanti sibi, linteo candidissimo & sudores abstergeret, &
aquã frigidã frequenter infunderet, & ita se esse delectatũ, ut tunc mœstior
factus sit, quãdo deponi de eculeo iussus est. Cõminatus igitur Imperator,

post

Iulianꝰ in bello Persico perijt.

C post uictoriá Persicam melius se Christianos debellaturũ, profectus quidé est, sed nullus redit. Ibi nanq; incertũ, à suis, an ab hostibus confossus, post annũ & octo menses præsumpti Augustalis imperij, finem uitæ fecit.

Cap. XXXVII.

TAnta uero eius ad decipiendũ subtilitas & calliditas fuit, ut etiam infelices Iudæos uanis spebus illectos, ut ipse agitabatur, illuderet. Quos primo omniũ cõuocatos ad se interrogat, cur nõ sacrificarent, cũ eis lex suæ de sacrificijs imperaret? At illi occasionẽ se inuenisse temporis rati: Nõ possumus (inquiũt) nisi in solo Hierosolymorũ templo. Ita nãq; præcipit lex. Et accepta ab eo reparandi templi licentia, in tantũ insolentiæ peruenerũt, ut aliquis eis prophetarũ redditus uideretur. Igitur ex omnibus locis atq; prouincijs cõuenere Iudæi. locũ tẽpli olim igne cõsumpti, aggredi cœpere, Comite properandi operis ab Imperatore concesso. sumptu publico & priuato res omni instantia gerebatur. Interea insultare nostris, & uelut reparatis sibi regni temporibus, cõminari acrius, ac sæuitiã ostentare, prorsus immani tumore & superbia agere. Cyrillus post Maximũ confessorẽ Hierosolymis episcopus habebat. Apertis igitur fundamẽtis, calces cemẽtaq; adhibitæ, nihil omnino deerat, quin die postera, ueteribus deturbatis, noua iacerent fundamenta: cum tamẽ episcopus diligenti consideratione habita, uel ex illis quæ in Danielis prophetia de temporibus legerat, uel quæ in euangelijs dominus prædixerat, persisteret, nullo genere fieri posse, ut ibi à Iudæis lapis super lapidem poneretur. Res erat in expectatione.

Templũ Solomonis apud Hierosolyma reparatur, ut illic sacrificẽt Iudæi, iubente Iuliano.

D

Cap. XXXVIII. *Terræmotus.*

ET ecce nocte quæ ad incipiendum opus iam sola restabat, terræmotus ingens oboritur, & nõ solum fundamentorũ saxa longe lateq; iactantur, uerũ etiam totius loci penè ædificia complanantur. Porticus quoq; publicæ in quibus Iudæorum multitudo, quæ operi uidebatur insistere, cõmanebat, ad solum deductæ, omnes Iudæos qui reperti sunt, oppressere. Luce uero orta, cum se mala crederent effugisse, ad requirendos eos qui oppressi fuerant, reliqua multitudo concurrit.

Cap. XXXIX. *Globus ignis.*

AEdes erat quædã in inferioribus templi demersa, habens aditũ inter duas porticus, quæ fuerant cõplanatæ, in qua ferramẽta, aliaq; operi necessaria seruabantur, è qua subito globus quidã ignis emicuit, & per medium plateæ percurrens, adustis & exanimatis qui aderant Iudæis, ultro citroq; ferebatur. Hoc iterũ sæpiusq; & frequentissime per totã illã diem repetẽs, pertinacis populi temeritatẽ flãmis ultricibus coercebat. Cũ interim pauore ingẽti & trepidatiõe oẽs qui aderãt deterriti, solũ uerũ deũ IESVM CHRISTVM confiteri cogebantur inuiti. Et ne hæc casu fieri crederentur, in sequenti nocte in uestimẽtis omniũ signaculũ crucis ita euidens apparuit, ut etiã qui diluere pro sui infidelitate uoluisset, nullo genere ualeret abolere. Sic deterriti Iudæi atq; Gentiles, locũ simul & inaniter cœpta reliquere.

Notæ crucis in uestimẽtis.

Historiæ ecclesiasticæ libri decimi, autore Ruffino, FINIS.

Elenchus

A

ELENCHVS CAPITVM VNDECIMI LIBRI HISTORIAE ECclesiasticæ, Ruffino Aquileiensi autore.

De ortu & religiosa mente principis Iouiniani, & de fine eius. Caput. I
De ortu Valentiniani & Valentis. Cap. II
De dormitione Athanasij, & persecutionibus Lucij hæretici. Cap. III
De uirtutibus & mirabilibus sanctorũ qui fuerunt in Aegypto. Cap. IIII
De persecutione quæ fuit apud Edessam. Cap. V
De Moyse quẽ regina Sarracenorũ, gentis suæ popposcit episcopũ. Cap. VI
De Didymo uidente Alexandrino. Cap. VII
Quot ex discipulis Antonij etiam tunc in eremo habitantibus, uirtutes & signa fecerint. Cap. VIII
De Gregorio & Basilio Cappadociæ episcopis. Cap. IX
De Damaso episcopo, & Vrsini subreptione. Cap. X
De Ambrosio episcopo. Cap. XI
De Valentiniani fine. Cap. XII
De Gothorum per Thracias irruptione, & Valentis nece. Cap. XIII
B Vt Gratianus Imperator Theodosium regni participẽ adsciuerit, & post multa religiose & fortiter gesta, Maximi tyranni insidijs succubuerit. Caput XIIII
De Valentiniano puero. Vtq; mater eius Iustina, Arianã hæresim defendens, ecclesias perturbare conata sit. Cap. XV
De Beniuoli magistri memoriæ fideli constantia. Cap. XVI
Vt Theodosius necem Gratiani ultus, de Maximo triumphauerit. Caput XVII
De Theodosij commisso in Thessalonicenses, & pœnitentia eius publicè apud sacerdotes gesta. Cap. XVIII
De restitutione ecclesiarum, quæ per ipsum iam catholicum in Oriente restitutæ sunt. Cap. XIX
De Apollinare & hæresi eius. Cap. XX
De episcoporum successionibus per Orientem. Cap. XXI
De seditione Paganorum contra fideles. Cap. XXII
De situ templi Serapis, & subuersione eius. Cap. XXIII
De fraudibus quæ in templis Paganorum detectæ sunt. Cap. XX. IIII
De Saturni sacerdote Tyranno totius penè Alexandriæ adultero. Caput XXV
De Canopi interitu & initio. Cap. XXVI
De ecclesijs & martyrijs quæ in idolorũ locis constructæ sunt. Cap. XXVII

De Iohannis

C De Iohannis ſepulchro uiolato,& reliquijs apud Alexandriam conſeruatis. Cap.XXVIII
De Thoracibus Serapis apud Alexandriam abraſis, & ſigno CHRISTI in loco eorum reddito. Cap.XXIX
Vt menſura aquæ Nili fluminis, quam πῆχυν uocant, ad eccleſiam deferatur. Cap.XXX
De Valentiniani iunioris interitu,& ortu Eugenij. Cap.XXXI
De reſponſis Iohannis monachi. Cap.XXXII
De apparatu belli aduerſus Eugenium Theodoſij,& de uictoria eius, orationibus magis quàm uirtute parata. Cap.XXXIII
De fine Theodoſij poſt uictoriam, & Arcadio atq; Honorio liberis eius & hæredibus regni. Cap.XXXIIII

HISTORIAE ECCLESIASTICAE LIBER VNDECIMVS, AVTORE RUFFINO AQUILEIENSI, PRESBYTERO.

D

Cap.I. Iouinianus Cæſ.

Is fuit rex Perſarum.

POST Iuliani necem tandẽ ciuile nobis per Iouinianũ reparatur Imperium. Is nanq; ſub uno eodemq; tempore Imperator,& confeſſor,& male illati extitit depulſor erroris. Nam cum in procinctu eſſet exercitus, & urgeret barbarus, ductores noſtri de ſummis rebus cõſilium trahentes, Iouiniano calculũ dederũt. Cumq; apprehẽſus ad ſuſcipienda Imperij traheretur inſignia, ad exercitum Iuliani ſacrilegijs prophanatum, dici tur proclamaſſe, Non ſe poſſe imperare eis, *quia eſſet Chriſtianus. Tum omnes pari eademq; uoce reſpondiſſe perhibentur, Et nos Chriſtiani ſumus: nec priuſq; hanc uocem audiret, adquieſcere ad Imperium uoluiſſe. Deniq; ſtatim affuit ei diuina clementia, contraq; omnẽ ſpem cum clauſi undiq; hoſtibus tenerentur, nec euadendi facultas ulla ſuppeteret, ſubito emiſſos à barbaris oratores adeſſe uident, pacemq; depoſcere: exercitui quoq; inedia conſumpto, cibos cæteraq; neceſſaria in mercimonijs pollicери, omniq; humanitate noſtrorum temeritatem emendare. Sed ubi in uiginti & nouem annos pace compoſita, ad Romanum regreſſus eſt ſolum, clariorq; lux noſtro ſe orbi ex Oriẽtis partibus oborta diffudit, rempublicam

Aliâs *qui nõ eſſent Chriſtiani.*

A cam quaſi poſt nimias procellas omni moderatione adgreditur reparare: Eccleſiarum uero curam non in ſecundis habere. Nec tamẽ incaute ut Conſtantius egerat, ſed lapſum prædeceſſoris admonitus, honorificis & officioſiſſimis literis Athanaſium requirit,& ab ipſo formam fidei & eccleſiarum diſponẽdarũ ſuſcipit modũ. Sed hæc tã pia & tam læta principia mors immatura corripit. Poſt octo etẽm menſes ortus ſui apud Ciliciã diem obit.

Iouinianus Cæſar Athanaſiũ conſulit de reparandis eccleſijs.

Iouinianꝰ moritur apud Ciliciam.

Cap. II.

POſt hunc Valentinianus imperium ſuſcepit, qui pro fide noſtra à Iuliano militia fuerat expulſus. Sed compleuit in illo dominus quod promiſit, plus etiam quàm centupla in præſenti ſeculo reſtituẽs ei. Nam quia militiam pro CHRISTO reliquerat, recipit imperium. Is in conſortium regni aſſumpſit fratrem Valentem, & ſibi quidem Occiduas partes delegit, illi autem Orientales reliquit. Sed Valens fauendo hæreticis, abijt in uiam patrum ſuorum. Nam & epiſcopos egit in exilium,& preſbyteros, ac diaconos,& monachos (Tatiano Alexandriæ præſidente) uſq; ad tormenta deduxit,& ignibus tradidit. Multaq; nephanda & crudelia in eccleſiã dei molitus eſt. Sed hæc omnia poſt Athanaſij obitum. Nam illo ſuperſtite, uelut diuina quadam uirtute prohibitus, cum debaccharetur in cæteros, in illum nihil auſus eſt triſte committere.

Valẽtinus Imperator in Occidente.

Valens in Oriente.

Tatianus præfectus Alexandriæ.

Cap. III.

IGitur ea tempeſtate cũ quadrageſimo & ſexto anno ſacerdotij ſui Athanaſius, poſt multos agones multasq; patientiæ coronas quieuiſſet in pace, ſciſcitatus de ſucceſſore, Petrum tribulationũ ſuarũ participem & ſocium delegit. Sed Lucius Arianæ partis epiſcopus, continuò tanq; ad ouẽ aduolat lupus. Et Petrus quidem nauem protinus cõſcendens, ad urbem Romã profugit. Lucius uero tanq; materia ſibi crudelitatis oblata, ſæuior erga cæteros efficiebatur. Et ita ibat in ſanguinẽ, ut ne ſpeciem quidem aliquã religionis ſeruare uideretur. Cuius primo ingreſſu tanta & tam turpia in uirgines & cõtinentes eccleſiæ geſta ſunt, quæ nec in perſecutionibus gentiliũ memorantur. Inde poſt fugas ciuiũ & exilia, poſt cædes & tormenta, flãmasq; quibus innumeros confecerat, ad monaſteria furoris ſui arma cõuertit. Vaſtat eremũ,& bella quieſcentibus indicit. Tria milia ſimul (aut eo amplius) uiros, per totã eremũ ſecreta & ſolitaria habitatione diſperſos, oppugnare pariter aggreditur. Mittit armatã equitum ac peditum manũ, Tribunos, Præpoſitos,& bellorũ duces, tanq; aduerſum barbaros pugnaturus elegit. Qui cum ueniſſent, nouã belli ſpeciem uident, hoſtès ſuos gladijs obiectare ceruices,& nihil aliud dicere, niſi: Amice ad quid ueniſti.

Athanaſius moritur.

Petrus.

Lucius, competitor.

Vide quid faciat ambitio.

In uirgines ſæuitur.

In ciues.

In monachos, hoc eſt, eremitas.

Cap. IIII.

PEr idem tempus patres monachorum uitæ & antiquitatis merito, Macarius,& Iſidorus, aliuſq; Macarius, atq; Heraclides,& Pambus, Antonij diſcipuli per Aegyptum, & maximè in Nitriæ deſerti partibus habebantur uiri, qui conſortium uitæ & actuũ, non cum cæteris mortalibus, ſed cum ſupernis angelis habere credebãtur. Quæ præſens uidi loquor: & eorũ geſta

Macarius, Iſidorus, Macariꝰ alius, Heraclides, Pambus, Eremitæ Antonij diſcipuli.

C gesta refero, quorũ in passionibus socius esse promerui. Hiſ ducebant exercitum domini, nõ mortalibus telis, sed fide religionis armatũ exercitũ moriẽdo uincentẽ, & qui sanguinis sui profusione uictor Christũ sequeret ad cœlum. Quiq; dum in tabernaculis positi, & orantes expectarẽt interfecto res suos, delatus est ad eos homo olim mẽbris omnibus, & præcipuè pedibus, aridus. Sed cũ ab eis in nomine domini oleo fuisset perunctus, statim
Miraculum. cõfirmatæ sunt plãtæ eius. Et dicẽtibus eis, in nomine IESV CHRISTI, quẽ Lucius persequitur, surge, & sta in pedibus tuis, & redi in domũ tuam, continuò exurgens & exiliens, benedicebat deũ, ostendens quia uere erat in eis deus. Ante aliquantulum uero temporis cæcus quidam rogabat adduci se ad cellulam Macarij, quæ erat in deserto, itinere trium dierũ. Quò posteaq;
Macarius. cæcus multo ductantiũ labore peruẽnit, Macariũ non repperit domi. Contristatus ualde, nullatenus mitigare mœsticiam poterat, sanitatis solatio carens. Tum uero feruore fidei cõcalescẽs: Deprecor (inquit ad eos qui deduxerant) applicate me ad illam partẽ parietis, ubi cubare senior solet. Et cum fuisset admotus, parum luti aridi unde paries ỏblitus uidebatur, assumens, palmæ suæ superposuit. Rogat etiam ut aquam de puteo ex quo bibere solebat, haurirent. Qua resoluens glebulam, eodemq; luto oculos suos superungens, & lauans de aqua quæ hausta fuerat, repente recepit uisum, ita
D ut nullo indigens adminiculo rediret ad sua. Sed ne secundũ leprosos illos ageret, quos à se curatos in Euangelijs ingratos dominus notat, cum omni domo sua regressus, & deo gratias referens, rem ut gesta fuerat indicauit. Idem ipse Macarius leenæ spelunca habuit cellulæ suæ uicinã. Et quadã die catulos suos cæcos ad eũ belua producit, & ante pedes eius ponit. At ille cũ intellexisset pro cæcitate catulorũ bestiã supplicare, rogauit dominũ ut eis redderet uisum. Quo recepto, matrẽ sequentes, redeunt ad spelunca. Et paulò post ipsa cum catulis suis regrediens, pelles ouiũ lanatas plurimas, uelut munus pro suscepta gratia ad senem defert, morsu oris enectas, & ante fores eius depositis abscedit. Verum si singulorũ mirabilium gesta prosequi uelimus, excludimur à proposita breuitate, maximè cum hæc narrationem proprij operis mereantur. Sed in his omnibus Lucius non erubuit, nec aliquid reuerẽtiæ uirtutum mirabilibus detulit. Quin imò iubet patres ipsos ablatos à grege suo, imò clam raptos, in insulam quandam Aegypti paludium deportari, in qua cõpererat neminẽ prorsus esse Christianũ, quo per hoc uel absq; solacijs, uel absq; consuetis actibus uiuerẽt. Senes igitur cum duobus solis pedissequis noctu ad insulam deducũtur, in qua erat templũ quoddã summa ueneratione à loci incolis obseruatũ. Cumq; primũ naui cula senũ oram soli illius contigisset, ecce subito sacerdotis templi illius uirgo filia correpta spiritu, cũ ingenti uociferatione & clamoribus usq; ad cœlum datis, agi per medios populos cœpit, & crebros ducens rotatus, stridẽs huc

A huc atq; illuc rabida ora uibrare. Cumq; ad spectaculũ tam ingentis monstri, maximè quod esset sacerdotis filia (qui in honore præcipuo apud illos erat) populi cõueniſſent, per auras eam raptam sequentes, perueniunt usq; ad nauiculam senũ. Ibi uero proiecta eorum pedibus & prostrata, clamare cœpit: Quid ueniſtis huc ỏ serui dei summi, antiquis nos & ueternosis euoluere domicilijs? In hoc loco depulsi undiq; latebamus. Quomodo uos neq; quaq; latere potuimus? cedimus antiquis sedibus, populos uestros terrasq; recipite. Cum hæc diceret, increpitus ab eis erroris spiritus, effugatur. Et puella sana unà cum parẽtibus suis iacebat ad pedes nostri temporis Apostolorum. Qui talibus exordijs prædicantes eis fidem domini nostri IESV CHRISTI, in tantã conuersionẽ repente eos perduxerunt, ut statim manibus suis antiquissimũ templum, & in summa ueneratione habitũ, destruerent, & ecclesiam confestim ædificarent. Nec ad deliberandũ spatio temporis eguerunt, quibus fidem rerũ fecerant, non uerba, sed uirtus. Sed hoc cũ fuisset Alexãdriæ nunciatũ, ueritus Lucius, ne fortè etiã suorũ in eum odia iusta cõsurgerent, qui aperte iam bellum nõ hominibus, sed deo indiceret, occulte eos reuocari, & in eremum remitti iubet. Dum hæc in Aegypto geruntur, ne in alijs quidem locis persecutionis flamma cessabat.

Cap. V.

B EDessa nãq; Mesopotamiæ urbs fideliũ populorũ est, Thomæ Apostoli reliquijs decorata. Vbi cũ per se Imperator populos uidisset ecclesijs eiectos in campo habere cõuenticulũ, tanta dicitur iracundia accensus, ut Præfectũ suũ pugno percuteret, cur nõ fuissent inde quoq; (sicut iusserat) deturbati. At ille licet esset Paganus, & iniurijs ab Imperatore fuisset affectus, tamẽ consideratione humanitatis altera die ad uastandum populum processurus, facit hoc ipsum ciuibus p occulta indicia claresc̃ere, quo scilicet cauere sibi possent, ne inuenirẽtur in loco. Mane processurus, terrorẽ solito maiorẽ per Officiũ mouet, agitq; omnia quo q̃minimi, uel si fieri posset, nulli periclitarẽtur. Videt tamẽ frequentiorẽ solito populum tendere ad locum, currere præcipites & festinare, tanq; uererentur, ne qui deesset ad mortem. Interea uidet quandã mulierculam ita festinam & properã domo sua prorumpere, ut nec clauderet ostium, nec operire se ut mulierũ habitum decet, diligentius potuisset, infantẽ quoq; paruulum secum trahentẽ, cursuq; rapido, irrupto etiã Officij agmine, festinantẽ. Tum ille ultra nõ ferẽs: Apprehendite (inquit) mulierẽ, & huc deducite. Cumq; fuisset adducta: Quò (inquit) mulier infelix properas tã festina? Ad campũ (ait) quò catholicorũ populus cõuenit. Et nõ (inquit) audisti, quia Præfectus illuc pergit, ut omnes interficiat quos inuenerit? Audiui (inquit) & ideo festino ut ibi inueniar. Et quò (inquit) paruulũ istum trahis? Vt & ipse (ait) martyriũ cõsequi mereatur. Quæ cum audisset uir moderatissimus, redire Officiũ & cõuerti uehiculum ad Palatiũ iubet. Et ingressus ait: Imperator, subire mortẽ si iubeas

Edessa Mesopotamiæ ciuitas.

Officium, uocat officiales, hoc est, ministros & satellites.

C paratus sum. Opus uero quod præcipis, implere non possum. Cumq; edo cuisset cuncta de muliere, repressit Imperatoris insaniam.

Cap. VI. PEr idem tempus ecclesia uelut persecutionis igne cõflante, purior auri metallo refulgebat. Nõ enim in uerbis uniuscuiusq; fides, sed in exilijs & carceribus probabat. quia nõ honori erat catholicũ esse, sed pœnæ: præsertim apud Alexandriã, ubi ne sepeliendis quidẽ corporibus mortuorũ libera facultas fidelibus erat. Quæ dum Lucius omni arrogãtia & sæuitia gereret, Mauuia Saracenorũ gentis regina, uehementi bello Palæstini & Arabici limitis oppida atq; urbes quatere, uicinasq; simul uastare prouincias cœpit. Cumq; frequentibus bellis Romanum attriuisset exercitum, & plurimis peremptis, reliquos uertisset in fugam, orata pacem, non aliter se amplexuram promittit, nisi Moyses quidã nomine, monachus, genti suæ ordinaretur episcopus. Qui in eremo partibus suis propinqua uitam solitariã ducẽs, meritis & uirtutibus ac signis quæ faciebat deus per illum, magnificè innotuerat. Petitio eius principi indicata Romano, sine ulla dilatione iubetur impleri à Ducibus nostris, qui ibi infeliciter pugnauerãt. Captus Moyses ad sacerdotium suscipiendũ, Alexandriã ex more deducitur. Adest Lucius, cui ordinãdi deferebatur officiũ. Quo uiso, Moyses præsentibus Ducibus qui perurgebant & populis, ait: Ego quidẽ me nõ esse dignũ tanto sacerdotio iudico. uerũtamẽ si aliqua in me, licet indigno, diuina dispensatio

D putatur explenda, deũ nostrum cœli ac terræ dominũ testor, quod Lucius sanctorũ sanguine pollutas & cruẽtas super me nõ inijciet manus. Cumq; Lucius tam graui nota inustum se uideret in oculis plurimorũ: Quare (inquit) ó Moyses tam facile cõdemnas eum, cuius fidem ignoras? Aut si tibi aliquis de me aliter indicauit, audi fidem meã, & tibi ipse magis q̃ alijs crede. Tunc ille: Desine (inquit) ó Luci dolosis tuis me quoq; imaginibus adgredi. Bene mihi nota est fides tua, quã protestantur serui dei per metalla damnati, episcopi in exiliũ trusi, presbyteri, diaconi extra Christiani nominis habitacula relegati, bestijs alij, alij etiam ignibus traditi. Nunquid potest uerior esse fides quæ auribus capitur, q̃ quæ oculis peruidetur? Apud me certũ est, quod qui CHRISTO recte credunt, ista non faciunt. Et ita maiore dedecore deformatus (quoniã perurgebat necessitas reipublicæ consulendi) compulsus est adquiescere, ut ab episcopis quos in exilium truserat, sacerdotium sumeret. Quo suscepto, & gentis ferocissimæ pacem tenuit, & fidei catholicæ custodiuit intemerata consortia.

Mauuia regina Saracenorum.

Moyses eremita petitur à regina ut sit episcopus Saracenorum.

Moyses renuit cõsecrari à Lucio Alexãdrinæ sedis usurpatore sanguinario.

Cap. VII. VErũ cũ apud Alexandriã populos & urbẽ nebulosi doctoris tetra perfidiæ caligo suffunderet, uelut lampadẽ quandã diuina luce fulgentẽ

Didymus Alexandrinus. Didymũ dominus accendit. De cuius uita atq; institutis (quoniã ad ecclesiæ gloriã dei munere cõcessus creditur) licet in transcursu, necessario tamen cõmemoranda nobis pauca uidentur. Is nanq; in parua ætate, cum adhuc etiam

A etiã prima literarũ ignoraret elemẽta, luminibus orbatus, maiore desiderio scientiæ ueri luminis inflammatur: nec desperationẽ, cupitam adipiscendi passus est, cũ audisset scriptum in euãgelio: Quod apud homines impossibile est, possibile est apud deũ. Hac igitur diuina pollicitatione confisus indesinẽter dominũ deprecabatur, nõ ut oculorũ carnalium usum, sed ut illuminationẽ cordis acciperet. Miscebat tamen precibus studia ac laborẽ, & iuges cõtinuatasq; uigilias, non ad legendũ, sed ad audiendũ adhibebat, ut quod alijs usus, hoc illi conferret auditus. Cum uero post lucubrationis laborem somnus (ut fieri solet) legẽtibus aduenisset, Didymus silentiũ illud non ad quietẽ uel ocium datum ducẽs, tanq; mundũ animal ruminans cibum quẽ cœperat, ex integro reuocabat, & ea quæ dudum percurrentibus alijs ex librorũ lectione cognouerat, memoria & animo retexebat, ut non tã audisse quæ lecta fuerant, quàm descripsisse ea mentis suæ paginis uideretur. Ita in breui deo docente, in tantã diuinarũ humanarumq; rerũ eruditionẽ ac scientiã uenit, ut scholæ ecclesiasticæ doctor existeret, Athanasio episcopo, cæterisq; sapiẽtibus in ecclesia uiris dei admodũ probatus: Sed & in cæteris, siue Dialecticæ, siue Geometriæ, Astronomiæ quoq;, uel Arithmeticæ disciplinis ita esset paratus, ut nullus unquã Philosophorũ aliqua ex his artibus proponẽs, obtinere eum uel cõcludere quiuerit, sed statim ut

B responsiones eius acciperet, magistrũ eum etiã illius de qua proposuisset, crederet disciplinæ. Huius aliquanti dicta, uel cõmuniter disputata, uel proponẽtibus responsa, adhibitis notarijs descripsere. Quæ etiã nũc in magna admiratiõe habẽtur. Nos tamẽ qui & uiuæ uocis eius ex parte aliqua fuimus auditores, & ea quæ à nõnullis dicente eo descripta legimus, longe maiorẽ gratiã, & diuinũ nescio quid, ac supra humanã uocẽ sonãs, in illis magis sermonibus qui de ore ipsius proferebant, agnouimus. Hunc etiã beatus Antonius cum fidei Athanasij testimoniũ laturus aduersum Arianos, de Thebaide Alexandriam descendisset, magnificis consolatus est uerbis: Nihil te (inquit) offendat ó Didyme, quod carnalibus oculis uideris orbatus. Desunt enim tibi oculi illi, quos mures, & muscæ, & lacertæ habent. Sed lætare quia habes oculos quos angeli habent, è quibus deus uidetur, per quos tibi magnum scientiæ lumen accenditur.

Didymꝰ præsicitur scholæ ecclesiasticæ apud Alexandriam.

Viuæ uocis energia.

Antonius ad Didymum.

Cap. VIII. FLorebat igitur Aegyptus ea tempestate, nõ solum eruditis in Christiana Philosophia uiris, uerũ etiã his qui per uastam eremũ cõmanẽtes, signa & prodigia Apostolica, simplicitate uitæ, & cordis synceritate faciebãt. Ex quibus interim quos ipsi uidimus, & quorũ benedici manibus meruimus, hij sunt, Macarius de superiori eremo, alius Macarius de interiori, Isidorus in Scyti, Pambus in Cellulis, Moyses & Beniamin in Nitria, Scyrion & Helias & Paulus in Apeliote, alius Paulus in Focis, Pœmen & Ioseph in Pispiri, qui appellabatur mons Antonij. Sed & alios quàm plu-

Benedictio.

C res huiuſmodi uiros in Aegypti partibus habitare,fideli cõperimus auditu,
ut uere cõpleretur Apoſtoli dictũ,quia ubi abundauit peccatũ, ſuperabun
dauit & gratia.Habuit autẽ per idem tempus etiã Meſopotamia uiros no
biles,ñſdẽ ſtudijs pollentes.Quorũ aliquantos ipſi per nos apud Edeſſam
& in Carrarum partibus uidimus,plures autem auditione didicimus.

C.IX. SEd neutra harũ infœcundior Cappadocia fuit,imò aliquid lætius Gre
goriũ nobis cũ Baſilio germinauit. Tulit igitur & ipſa multorũ ſancto
rũ ſegetẽ ſatis lætã,produxit copioſam piorũ uineam,oliuarũ quoq; domi
ni germinauit nouellam. Sed iſti præcipuè uelut duo filij pinguedinis aſſi
ſtentes dextera leuaq; candelabro,inſtar duorũ cœli luminariũ refulgebãt.

Gregorius Nazianzenus. Basilius Magnus. Vnde dignũ puto de his pauca ſupra repetere.Ambo nobiles,ambo Athe
nis eruditi,ambo collegæ,ambo de auditorio digreſſi ad profitẽdã Rheto
ricam rogabantur. Quod opus magnificè quidẽ implebat Baſilius, Grego
rius uero magnificentius cõtemnebat. Quiq; cum ſe totũ dei ſeruitio man
cipaſſet,tantũ de collegæ amore præſumpſit,ut ſedentẽ Baſilium de docto
ris cathedra deponeret, ac ſecum ad monaſteriũ manu iniecta perduceret.
ibiq; per annos (ut aiunt) tredecim,omnibus Græcorũ ſeculariũ libris re
motis,ſolis diuinæ ſcripturæ uoluminibus operã dabant,earũq; intelligen
tiã,nõ ex propria præſumptione,ſed ex maiorũ ſcriptis & autoritate ſeque

Vnde petenda intelligẽtia diuinæ ſcripturæ. bantur:quos & ipſos ex Apoſtolica ſucceſſione intelligendi regulam ſuſce
piſſe cõſtabat. Quorum præcipuè in prophetas cõmentarios diſcutientes,
D theſauros ſapientiæ & ſcientiæ recõditos in uaſis fictilibus perquirebãt. Ve
rum cum iam ipſi ſufficienter inſtructi, diuina diſpenſatione ad imbuen
dos populos uocarẽtur,& alius alio itinere,ad idẽ tamẽ opus uterq; trahe

Basilius. retur,Baſilius Ponti urbes & rura circũiens,deſides gentis illius animos &
parũ de ſpe futura ſollicitos ſtimulare uerbis,& prædicatione ſuccẽdere,cal
lumq; ab his longe negligentiæ cœpit abolere,ſubegitq; abiectis inaniũ re
rum & ſeculariũ curis,ſuimet noticiã recipere. In unũ coire,monaſteria con
ſtruere,pſalmis & hymnis & orationibus docuit uacare,pauperũ curam ge
rere,eisq; habitacula honeſta,& quæ ad uictũ neceſſaria ſunt,præbere,uir
gines inſtituere,pudicam caſtamq; uitam omnibus penè deſiderabilem fa
cere. Ita breui permutata eſt totius prouinciæ facies,ut in arido & ſqualenti

Gregorius. cãpo uideretur ſeges fœcunda,ac læta uinea ſurrexiſſe. Gregorius uero bo
nũ ſemen nõ patiebat aut ſuper ſpinas iacere,aut inter ſaxa diſpergere,ſed
bonã terram cordis ſui iugi cultu & exercitijs indeſinentibus excolebat. Et
multò amplius hic in ſemetipſo,quàm ille in cæteris proficiebat. Suſcipere
ille,quæ renũciantes ſeculo deferebant ad pedes ſuos,& diuidere ut quiſq;
eguiſſet,curã gerebat. Iſte nihil habẽdi & omnia poſſidendi cõtentus ſacra
mento,erga ſolas ſapiẽtiæ diuitias auarus & multũ cupidus inhærebat. Ille
coire plures in unũ,& ſui inuicẽ in neceſſarijs habere ſollicitudinẽ docebat:
hic ſui

A hic ſui exẽplo quod erat abſolutus & liber,cũctis ſermone Apoſtolico præ
dicabat:Ego autẽ uolo uos ſine ſollicitudine eſſe,& dominus in proximo
eſt,nihil ſolliciti ſitis: ſed tanq; ſerui CHRISTI,hoc ſolum eſtote ſolliciti,
quando redeat dominus de nuptijs.Ille delinquẽtibus miſericorditer cõdo
lere,& à delicto reuocare:hic per diuini eloquij gratiã delinquẽdi incitamen Contentio.
ta præuenire,nec ſinere labi eum qui difficulter erigeretur eliſus. Ille in fide
purus,hic in prædicatiõe liberior.Ille deo humilis,hic etiã hominibus erat.
Ille arrogantes cõtemptu,hic ratione uincebat. Sic in utroq; diuerſa gratia
unum opus perfectionis explebat. Igitur Baſilius nõ multo poſt Cæſareæ
Cappadociæ epiſcopus,cũ à Valente in exiliũ pro fide cogeretur,exhibitus
eſt ad tribunal Præfecti. terroribusq; (ut illi moris eſt poteſtati) & minis Baſilius ad tribunal ſiſtitur.
maximis agi cœpit,ut niſi præceptis principis obediret,interitum ſibi iam
iamq; ſperaret impendère. Tum ille intrepidus,& abſq; ulla animi pertur
batione hæc ſibi minitãti Præfecto reſpõdiſſe fertur: Atq; utinam aliquid
mihi eſſet digni muneris,quod offerrẽ huic,qui maturius Baſiliũ de nodo
follis huius abſolueret.Cumq; daretur ei nox quæ erat media ad ſpatium
deliberãdi,reſpondiſſe denuo perhibetur: Ego craſtino ipſe ero qui nũc.tu
te utinã nõ mutares.Et illa quidẽ nocte uxor Imperatoris uelut tortoribus
tradita cruciat':filius uero qui eis erat unicus,extinctus paternæ impietatis
B creditur exoluiſſe ſupplicia.Ita ante lucẽ miſſi,qui rogarent Baſiliũ,ut preci
bus ſuis intercederet pro eis,ne etiã ipſi,& quidẽ multo iuſtius ſimiliter in
terirent. Sic accidit,ut cũ omnes catholicos expulerit Valens,Baſilius uſq;
ad uitæ exitũ intemerato cõmunionis ſacramento in eccleſia pduraret. Gre Gregorius, Nazianzi epiſcopus.
gorius uero apud Naziãzon oppidũ in locũ patris epiſcopus ſubrogatus,
hæreticorũ turbinẽ fideliter tulit. Reddita uero pace,Conſtãtinopolim ad
eccleſiã docendã uenire exhortatus,non abnuit. Vbi breui tẽpore tantũ ad
emendandũ populũ uetuſtis hæreticorũ infectum uenenis proficit,ut tunc
primũ Chriſtiani ſibi fieri uiderentur,& nouellam lucẽ ueritatis aſpicere,cũ
religionis doctor multa quidẽ uerbis,plura tamẽ doceret exemplis: nec ui
derẽt ab eo diſcipulis aliquid imperari,quod nõ prius ipſe feciſſet.Sed ubi
gloriã ſubſecuta inuidia eſt,obniti quidã, & proſcriptionibus minus ſanis Inuidia.
uti cœpêre,ut ipſo ad propria remeãte,alius ordinaretur epiſcopus. Quod
ille ſuſurrari tantũ,& ſub dente ſentiens ruminari, ipſe profert,qd' dicere ei
nullus audebat: Abſit (inquit) ut mei cauſa aliqua ſimultas in dei ſacerdoti
bus oriat'. Si ꝓpter me eſt iſta tẽpeſtas,tollite me & mittite me in mare,&
deſinet à uobis quaſſatio. Tum regreſſus,in eccleſia ſua qd' ſuperfuit uitæ
tẽpus,exegit. Et quoniã iam feſſa ætate,& corpore inualidus erat,ſucceſſo
rem ſibi ipſe delegit,quo eccleſiam gubernãte debilitatis & ſenectutis ocio
frueretur.Extant quoq; utriuſq; ingenij monimenta magnifica tractatuũ, Opera Gregorij & Baſilij.
quos ex tempore in eccleſijs declamabãt.Ex quibus nos denas fermè ſingu Orationes à Ruffino uerſæ.
lorum oratiunculas tranſfudimus in Latinũ.Baſilij præterea inſtituta mo

Gregorius & Petrus fratres Basilij.

Cnachorũ optantes,si poterimus, & dei fauor adiuuerit,eorũ plura transfer re.Fuerunt præterea fratres duo Basilio,Gregorius & Petrus.Quorũ alter in uerbo doctrinæ,alter in operibus fidei fratrem ita exæquabat,ut uterq; uel Basilium, uel Gregorium redderet. Extant etiam ipsius Gregorij iunioris aliqua opuscula luculẽta.Sed de hijs satis dictum. In Occiduis uero partibus Valentinianus fide religionis illæsus,ueteri Romani Imperij cen sura rempublicam gubernabat.

Valẽtinianus Aug.in Occidente.

Cap.X.

Damasus Pontifex Ro.

DAmasus post Liberiũ p successionẽ sacerdotiũ in urbe Roma susceperat.Quẽ prælatũ sibi nõ ferẽs Vrsinus quidã eiusdẽ ecclesiæ diaconus in tantũ furoris erupit,ut psuaso quodã satis imperito & agresti episcopo, collecta turbulẽtorũ & seditiosorũ hominũ manu,in Basilica quæ Sicinini appellat',episcopũ se fieri extorqueret,legibus & ordine & traditione pueris.Quo ex facto tãta seditio,imò uero tãta bella coorta sunt,alterutrũ*de fendẽtib9 populis,ut replerẽtur hũano sanguine orationũ loca. Quæ res factione Maximini Præfecti sæui hominis ad inuidiã boni & innocẽtis uersa est sacerdotis,ita ut causa ad clericorũ usq; tormẽta ducerẽt'.Sed assertor innocẽtiæ deus affuit,& in caput eorũ qui intenderãt dolũ,pœna cõuersa est.

Vrsinus cõpetitor,tumultus causa fuit.

Als*ratione.

Aliâs* deferẽtibus.

Maximinus Præfectus.

Cap. XI.

Auxentius.

INterea defuncto apud Mediolanũ Auxentio hæreticorũ episcopo,utriusq; partis populi diuersis studijs ferebãtur.Dissensio grauis & periculosa seditio urbi propriæ maturũ parabat exitiũ,si pars utraq; cum diuersum uellet,nequaq; quod proposuerat,obtineret. Ambrosius tunc Consularis eiusdẽ prouinciæ fasces regebat. Is cũ pernicie ciuitati uideret impendere, pro loco atq; officio suo,cõfestim ecclesiã seditionẽ populi mitigaturus ingreditur.Cumq; inibi multa secundũ leges & publicã disciplinã pro quiete & tranquillitate peroraſſet,pugnantis inter se & dissidẽtis populi subito clamor & uox una cõsurgit,Ambrosiũ episcopum postulantes, baptizari hũc protinus clamant (erat enim catechumenus) & sibi episcopũ dari:nec aliter unũ populũ fore atq; unã fidẽ,nisi Ambrosius sibi daretur sacerdos.Oblu ctante illo & plurimũ resistente,ad Imperatorẽ relatum populi desideriũ omni maturitate iubetur impleri.Dei enim (ait) esse,quod discordantẽ populi fidem, & animos dissidentes cõuersio subita in unum consensum atq; in unam sententiam reuocaret. Moxq; dei gratiam consecutus,& initiatus sacris,& sacerdos effectus est.

D Ambrosius tũc Cõsularis

Adhuc catechumen9 erat.

Fit sacerdos.

Cap. XII.

Valentinianus Aug.moritur.

INterea cũ ad bellum Sarmaticũ Valentinianus de Galliæ partibus uenisset in Illyricũ,ibi uixdũ cœpto bello, ægritudine subita oppressus diẽ obijt,relictis hæredibus in Imperio filijs,Gratiano Augusto, Valentinianoq; admodũ paruulo,& nõdum regijs insignibus initiato. Quẽ tamẽ necessitas eorũ,qui tanq; uacuũ imperij locũ conabantur inuadere,compulit etiã absente fratre purpura indui,Probo tunc Præfecto fideliter rẽ gerente.

Probus Præfectus.

Cap.XIII.

Gothi.

PEr idẽ tempus in Orientis regno Gothorũ gens sedibus suis pulsa,per omnes se Thracias infudit,armisq; urbes & agros uastare feraliter cœpit.

Valens.

Apit.Tum uero Valentis bella quæ ecclesijs inferebat,in hostẽ cœpta cõuerti, seraq; pœnitẽtia episcopos & presbyteros relaxari exilijs,ac de metallis resolui monachos iubet. Ipse tamen ab hostibus circũuentus in prædio,quo ex bello trepidus cõfugerat,impietatis suæ pœnas igni exustus dedit,annis in imperio cũ fratre primo,& post cũ filijs fratris quatuordecim pariter exactis. Quæ pugna initiũ mali Romano Imperio tunc & deinceps fuit. Igitur Gratianus cum fratre admodum paruulo,post patrui necẽ Orientis quoq; suscepit imperium. Is pietate & religione omnes penè qui ante fuerant principes,superabat. Vsu armorũ strenuus,uelox corpore,& ingenio bonus erat, sed iuuenili exultatione plus ferè lætus quàm sufficiebat, & plus uerecundus quàm reipublicæ intererat.

Gratianus Aug.

Cap.XIIII.

Theodosius adsciscitur in imperij cõsortium á Gratiano.

QVicq; uidẽs utile uirum annis maturum in tantis regni curis habere participẽ,& quia,ut sermo diuinus monet: Melius duo quàm unus, cõsortẽ adsciscit Theodosiũ,eiq; Oriẽtis procuratione permissa,partes sibi ac fratri Occiduas reseruauit. Verum is postq; multa religiose ac fortiter gessit,à Maximo tyranno apud Britannias exorto, per Andragathium ducẽ,Lugduni,suorũ magis proditione quàm ui hostium,peremptus est.

Gratianus occiditur.

Cap.XV.

ATValẽtinianus in Italia degens,fratris necce atq; hostis metu perterritus,simulatione oblatã pacẽ à Maximo,simulans ipse quoq; libenter amplectitur. Cũ interim Iustina mater eiusdẽ, Arianæ hæreseos alũna, impietatis suæ uenena, quæ uiuente uiro suppresserat,filio facile decepto fidenter aperuit. Igitur apud Mediolanũ posita,cõturbare ecclesiarũ statũ, cõminari sacerdotibus depulsionis exilia,nisi Ariminensis Cõcilij decreta, quibus fides patrum intemerata fuerat,reuocarent. Quo bello ecclesiæ murũ & turrim ualidissimã pulsabat Ambrosiũ. Eumq; minis, terroribꝰ,atq; omni oppugnationis genere fatigans,primũ sibi aditum debellandæ rimabatur ecclesiæ.Sed cũ uis illa Iezabel spiritu pugnaret armata,resistebat tamen Ambrosius,Heliæ uirtute repletus & gratia. Ipsa aute in ecclesijs garrire,strepere,animare & inflammare ad discordiã populos:sed quod minus res,ex sententia cederet iniuriã putare,& pro hoc apud filiũ cõqueri. Vnde adolescẽtulus pro cõtumeliæ inuidia,quã falsò cõflauerat mater,accensus, armatorũ globum ad ecclesiam mittit:cõfringi ianuas,oppugnari sancta, sacerdotẽ pertrahi atq; in exilium mitti protinus iubet. Sed tãta fuit perseuerãtia fideliũ populorũ,ut animas prius amittere quàm episcopũ mallẽt.

B

Iustina Aug.

Cap.XVI.

Beneuolus,á memoria.

INterim dictanda aduersum fidẽ patrũ imperialia decreta mãdant,Beni uolo tunc memoriæ scrinijs præsidenti. Sed ille cui ab incunabulis sacra fides & uenerabilis fuit,abnegat se impia uerba posse proferre,& cõtra deum loqui. Tum uero ne inceptũ reginæ frustrari uideretur,celsior ei honor promittit',si impleret iniuncta. Ille qui nobilior in fide esse quàm in honoribus cuperet:Quid mihi (ait) ꝓ impietatis mercede altioré promittitis gradum?Hũc ipsum quẽ habeo tollite.tantũ mihi cõscientia fidei duret illæsa. Hæc dicens,ante pedes impia præcipientiũ cingulũ iecit. Ambrosius uero

C aduersum reginæ furorẽ non se manu defensabat,aut telo,sed ieiunijs:con/
tinuatisq; uigilijs sub altari positus, per obsecrationes defensorẽ sibi atq;
ecclesiæ deum parabat.Dumq; hæc in longum diuersis machinis & oppu/
gnationibus nequã,Iustina moliretur,Maximus,qui se exuere tyrãni infa
mia,& legitimũ principem gestiret ostendere,datis literis impium protesta
tur inceptum, fidẽ dei impugnari,& statuta catholicæ ecclesiæ subrui.& in
ter hæc appropinquare Italiæ cœpit. Quo Iustina comperto, hoste simul
atq; impietatis conscientia perurgente,in fugam uersa cum filio,exilia quæ
dei sacerdotibus præparabat,prima sortitur.

Cap. XVII. Theodosius.

ADfuit tamen Theodosius propter regni fidem,bonitatisq; ac benefi
ciorũ Gratiani memor:& in uindictam, totius uiribus Orientis in/
surgens,ultus est sanguinem iustum. Valentiniani quoq; impia inter hæc
matre defuncta, fidem catholicam quam ipsa uiolauerat, & regnum ty/
rannide depulsa,restituit. Atq; ipse posteaq; Romam illustri triumpho
inuectus est,ad propria rursus regna remeauit.

Ca. XVIII Theodosius unius iniuriã, morte multorũ ulciscitur.

PEr idem tempus subreptiõe quadã dæmonis, turpis macula religioso
principi inusta est.Etenim cũ apud Thessalonicã seditione exorta,qui
dam ex militaribus uir,impetu fuisset populi furentis extinctus,repentini
nuncij atrocitate succensus,ad ludos Circenses inuitari populũ,eiq; ex im/
prouiso circũfundi milites,atq; obtruncari passim,ut quisq; occurrisset,gla
D dio iubet,& uindictam dari non crimini,sed furori. Ob hoc cũ à sacerdoti
bus Italiæ argueretur,agnouit delictum:culpamq; cũ lachrymis professus,

Theodosius publicam agit pœnitentiam.

publicam pœnitentiã in conspectu totius ecclesiæ exegit:& in hoc sibi tem
pus adscriptum,absq; regali fastigio patienter impleuit. Quibus omnibus
istud quoq; mirabiliter adiecit: Lege sanxit in posterum,ut sententiæ prin/
cipum super animaduersione prolatæ in diem tricesimũ ab executoribus
differrẽtur:quo locus misericordiæ, uel (si res tulisset) pœnitẽtiæ,nõ periret.

Cap. XIX.

IGitur ad Orientem regressus. Ibiq; (ut ab exordio principatus sui) sum
ma cura sũmoq; studio pulsis hæreticis,ecclesias catholicis tradere: idq;

Theodosius fauet Christianis.

ea moderatione agere,ut ultione contempta,tantũ catholicis de ecclesiarũ
restitutione consuleret, quo fides recta absq; prædicationis impedimento
ꝓficeret:cõmunẽ se præbere erga sacerdotes dei:fide,religione,& munificẽ/
tia cunctis regiũ animũ exhibere. Accessu facilis,& absq; imperiali fastu ad
colloquiũ se humilibus præbere:hortatu eius & largitionibus,ecclesiæ pluri
mis locis ornatæ satis magnificeq; constructæ:præstare multa poscẽtibus,
sed frequentius ultro offerre. Idolorũ cultus,qui Constantini institutione
& deinceps neglígi & destrui cœptus fuerat, eodem imperãte collapsus est.
Pro quibus in tantum deo charus fuit, ut speciale ei munus contulerit diui

Iohannes monachus.

na puouidentia.Etenim in Thebaidos partibus monachũ quendã Iohan
nem nomine,spiritu prophetico repleuit. cuius monitis atq; responsis pa/

Cap. XX. Apollinaris hæreticus.

cem retinere,an bellum gerere esset melius,scisitabatur.

INterea apud Laodiciã Syriæ ante idẽ tempus Apollinaris episcopus,uir sanè

A sanè in cæteris instructus,sed dum cõtentionis uitio nimius agitur,& aduer
sum omne quod quisq; dixerat,ire obuius delectat,iactatione ingenij ma
le fortis hæresim ex cõtentioe generauit,asserẽs solũ corpus no etiã animã
à domino in dispensatione susceptũ. In quo cũ euidẽtibus euãgelij testimo
nijs urgeretur, quibus ipse dominus & saluator habere se animã profitet,
& ponere eã quãdo uult,& iterũ assumere eã,quamq; turbatã & tristẽ dicit
esse usq; ad mortẽ,uertit se post.Et ne ex toto uinci uideretur, ait, eũ quidẽ
habuisse animã,sed non ex ea parte qua rationabilis est,sed ex ea solũ,qua
uiuificat corpus. Ad supplementũ uero rationabilis partis,ipsum uerbum
dei fuisse perhibebat.Quæ assertio primò in urbe Roma à Damaso,& Pe

Apollinaris damnatur.

tro Alexãdrino episcopo cõcilio cõgregato tali sentẽtia depulsa est,ut decer
neret si quis filiũ dei,qui sicut uere deus,ita & uere homo fuit,uel humani/
tatis aliquid,uel deitatis minus diceret habuisse,alienus ab ecclesia iudicare
tur. Quæ sententia & apud Alexandriã confirmata est,& apud Constanti

Apollinaristæ separant se.

nopolim, decreto concilij.Ex illo Apollinaristæ ab ecclesia declinãtes,& epi
scopos sibi suæ partis,& dogmata propria ecclesiasq; defendunt.

Cap. XXI.

IGitur in urbe Roma post Damasum Syricius ecclesiæ suscepit sacerdo/
tium.Apud Alexandriã uero,defuncto Petro,Timotheus,& post hunc
Theophilus, in Hierosolymis autẽ post Cyrillum Iohannes, Apostolicas
reparant sedes. Apud Antiochiã uero,defuncto Meletio,substituitur Fla/
B uianus.Sed quod Paulinus adhuc supererat,qui in catholicorũ semper so
cietate permanserat,multa ibi iurgia & multæ controuersiæ sæpe cõmotæ.
nec tamen summa ui,nitentibus alijs,alijs obtinentibus,ipsisq; in hoc cle/
mentis terræ marisq; fatigatis, potuit aliquando pacis ullus obtineri mo
dus,cũ utiq; fidei iam nulla uideretur subesse discordia.Hoc idẽ apud Ty/
rum fuit. Vbi cũ Diodorus,unus sanè ex antiquis catholicis uir,& tentatio
num documentis probatus, Athanasij testimonio à cõfessoribus esset epi/
scopus factus,modestia eius cõtempta,alius à Melitij partibus ordinatur.
Sed & in multis alijs urbibus Orientis, huiusmodi cõfusiones cõtentio ge/
nuit sacerdotũ. Apud Constantinopolim uero Nectarius ex Prætore Vr
bano catechumenus & nuper baptisma consecutus, sacerdotium susceꝑit.

Cap. XXII.

INterea apud Alexandriã noui motus & contra temporũ fidẽ aduersum
ecclesiã cõcitantur:ex occasione huiuscemodi oborti. Basilica quædã pu/
blici operis,uetusta & admodũ neglecta fuit,quã Constantius Imperator
donasse episcopis perfidiã suam prædicantibus ferebatur. Quæ longa incu
ria nihil ualidũ præter parietes habebat. Visum est episcopo qui per idem
tempus gubernabat ecclesiam,hanc ab Imperatore deposcere,ut crescenti
bus fidelium populis,orationũ quoq; crescerẽt loca. Quamq; cũ acceptam
uellet excolere,reperta sunt in loco antra quædã latentia & terræ defossa,la
trocinijs & sceleribus magis quam ceremonijs apta. Igitur Gẽtiles,qui rete
gi criminũ suorũ latebras & flagitiorũ cauernas uiderent,nõ ferentes oper
ta tot seculis mala,& tenebris obtecta referari,uelut draconũ calice potato,

Nectarius ex Prætore Vrbano fit episcopus.

Diodorus apud Tyrum.

Flauianus.

Paulinus Antiochenus.

Alexandriæ seditio in Christianos exorta sub Theophilo episcopo.

C insanire omnes ac palàm furere cœperũt. Nec uocibus iam & seditionibus, ut solebant, sed manu ferroq; decertare nituntur. Crebros conflictus agere in plateis, belloq; aperto uterq; populus inter se coire. At nostri numero, & potentia multo plures, sed modestia religionis minus feroces erãt. Ex quo frequenter nostrorũ plurimis uulneratis, aliquantis etiã interfectis, ad tem plũ quasi ad arcẽ quandã refugiebãt. Quo nõnullos ex Christianis captos secũ abducẽtes, accensis aris immolare cogebant. Renitẽtes nouis & exquisitis supplicijs excruciatos necabant, alios patibulis affigentes, alios confractis cruribus in speluncas præcipitãtes, quas ob sacrificiorũ sanguinẽ, cæterasq; impuritates delubri recipiendas, uetustas curiosa cõstruxerat. Verum hæc per dies singulos primò cũ metu, deinde cũ fiducia & desperatione gerere, atq; intra tẽplũ clausi rapto & præda uiuere. Ad postremũ grassantes
Olymp⁹ dux seditiosorum. in sanguinẽ ciuiũ, ducem sceleris & audaciæ suæ deligũt, Olympũ quendã nomine & habitu Philosophũ, quo antesignano arcem defenderent, & tyrannidẽ tenerẽt. At hij quibus Romanarũ legum custodia iurisq; dicendi cura permissa est, cognitis quæ gesta fuerant, turbati atq; perterriti ad templum conuolant, causas audaciæ percõtantur, & quid sibi uellet ille concursus, in quo cũ tanto scelere ante aras sanguis ciuiũ funderetur, inquirũt. Sed illi obfirmato aditu cõfusis & dissonis uocibus rationẽ facti nullam, sed clamorẽ reddebant. Missis tamẽ ad eos nũcijs, de Romani Imperij potestate,
D de uindicta legum, & de his quæ talia solent subsequi, cõmonebãt. Cumq; loci munitio nihil aduersum uasana molientes agi, nisi ui maiore, sineret, res gesta ad Imperatorẽ refertur. Ille qui ingenita mentis clæmentia erantes mallet emendare quàm perdere, rescribit illorũ quidẽ uindictam, quos ante aras sanguis effusus, martyres effecit, non esse poscendã, in quibus dolorẽ interitus superauerit gloria meritorũ. De cætero uero malorũ causam radicesq; discordiæ, quæ pro simulachrorũ defensione ueniebant, penitus debere succidi: quibus exterminatis, etiã bellorũ causa pariter cõquiescet. Cumq; hæc scripta uenissent, & uelut post inducias parui temporis ad audiendũ uterq; populus cõueniisset ad tẽplũ, ſtãtim ut prima epistolæ pagina reserata est, in cuius exordio uana Gentiliũ superstitio culpabat', clamor à nostris immẽsus attollit', stupor ac pauor Gentiliũ populos inuadit. Latebras unusquisq; quærere, angustos fugæ calles rimari, aut nostris se latẽter immergere: ut ab omnibus qui aderãt noscerẽt', præsentia dei populo audaciã tribuẽte, furorẽ dæmonis, qui in illis prius debacchatus fuerat, effugatũ.

Ca. XXIII Serapis templũ apud Alexandriam.

SErapis apud Alexandriã templũ auditum quidem omnibus puto, plerisq; uero etiã notum. Locus est nõ natura, sed manu & constructione per centũ, aut eo amplius, gradus, in sublime suspensus, quadratis & ingentibus spatijs omni ex parte distẽtus. cuncta uero quo ad summũ pauimentorum euadatur, opere forniceo cõstructa, quæ immensis desuper luminibus, & occultis aditibus inuicem in semet distinctis, usum diuersis ministerijs & clandestinis officijs exhibebãt. Iã uero in superioribus extrema totius

A tius ambitus spatia occupãt exhedræ & pastophoria, domusq; in excelsũ porrectæ, in qbus uel æditui, uel hij quos appellabant ἀγνεύοντας, id est, qui se castificant, cõmanere soliti erant. Porticus quoq; post hæc omnẽ ambitũ quadratis ordinibus distinctæ intrinsecus circũibant. In medio totius spatij ædes erat, preciosis ædita colũnis, & marmoris saxo extrinsecus ample magnificeq; constructa. In hac simulachrũ Serapis ita erat uastum, ut dextra unũ parietẽ, alterũ leua pstringeret. quod monstrũ ex omnibus generibus metallorũ lignorũq; cõpositũ ferebatur. Interioris delubri parietes laminis primò aureis uestiti, sup has argẽteis, ad postremũ æreis habebãtur quæ munimẽto preciosioribus metallis forẽt. Erant etiã quædã ad stuporẽ admirationẽq; uidentiũ, dolis & arte cõposita. Fenestra perexigua ab ortu solis ita erat aptata, ut die qua fuerat institutum simulachrum Solis ad Serapin salutandũ introferri, diligẽter tẽporibus obseruatis, ingrediẽte simulachro radius solis p eãdẽ fenestrã directus, os & labra Serapis illustraret, ita ut inspectante populo, osculo salutatus Serapis uideret' à sole. Erat & aliud fraudis genus huiusmodi: Natura lapidis Magnetis huius uirtutis esse phibet', ut ad se rapiat & attrahat ferrũ. Signũ solis ad hoc ipsum ex ferro subtilissimo manu artificis fuerat fabricatũ, ut lapis cuius naturã ferrũ ad se trahere diximus, desuper in laquearibus fixus, cũ temperate sub ipso radio ad libram fuisset positũ simulachrũ, & ui naturali ad se raperet ferrũ, assurrexisse
B populo simulachrum, & in aëre pẽdere uideretur. Et ne hoc lapsu propero proderetur, ministri fallaciæ surrexit aiebant sol, ut ualedicẽs Serapi, discedat ad ꝓpria. Sed & multa alia decipiẽdi causa à ueteribus (in loco) fuerãt cõstructa, quæ nunc longũ est enumerare per singula. Verũ ut dicere cœperamus, rescripto recitato, parati quidẽ erant nostrorũ populi ad subuertendum erroris autorẽ: persuasio tamẽ quædã ab ipsis gentilibus fuerat dispersa, quod si humana manus simulachrũ illud cõtigisset, terra dehiscens ilico soluer et' in Chaos, cœlumq; repẽte rueret in præceps. Quæ res paululũ stuporẽ quendã populis dabat. Cum ecce unus ex militibus fide quàm armis magis munitus, correptam bipennem, insurgens omni nisu maxillæ uectoris inlidit. Clamor attollitur utrorũq; populorũ, neq; tamen aut cœlum ruit, aut terra descẽdit. Inde iterũ atq; iterum repetẽs, putris ligni fumosum genium cedit. quo deiecto, igni adhibito tam facile quàm lignum aridum conflagrauit. Post hoc reuulsum ceruicibus & depresso modio trahitur caput, tunc pedes aliaq; mẽbra cæsa securibus & rapta funibus detrahuntur, ac per singula loca membratim in conspectu cultricis Alexandriæ senex uernosus exuritur. Ad ultimum, truncus qui superfuerat in amphitheatro cõcrematur. Vanæq; superstitionis & erroris antiqui Serapis, hic finis fuit.

Destruitur simulachrũ Serapis à Christianis.

Serapis.

De cuius origine diuersa fertur opinio Paganorũ. Alij Iouẽ putant. cuius capiti modius superpositus: uel quia cum mensura modoq; cuncta indicet moderari, uel uitã mortalibus frugũ largitate præberi. Alij uirtutẽ Nili fluminis

C minis,cuius Aegyptus opibus & fœcũditate paſcatur. Quidã in honorem noſtri Ioſeph formatũ perhibẽt ſimulachrũ,ob dimenſionẽ frumenti,qua famis tempore ſubuenit Aegyptijs. Alij repertũ in hiſtorijs Græcorũ uetes ribus ferũt,Apin quendã patrẽfamilias ſeu regem in Aegypto Memphis poſitũ,cum famis tempore frumenta apud Alexandriã defeciſſent,ex propˢrio affatim ciuibus alimenta præbuiſſe: Quo defuncto,in honorem eius inſtituerint apud Memphis templũ,in quo bos quaſi indiciũ optimi agricolæ nutritur,habẽs quædam coloris inſignia:qui ex nomine eius Apis appelletur: σορὸν uero, id eſt, ſepulchrum in quo corpus eius inerat, Alexandriam deduxerint,& ſoron Apis primo ex compoſitione Sorapin,poſt uero per*corruptionem Serapin nominarint. Quod an uerum ſit, aut nihil omnino,de his deus uiderit.Sed ad inceptum redeamus.

Aliâs corruptionem.*

ca. XXIIII *Omnia ſimulachra deijciũtur Alexandriæ.*

POſt hæc capite ipſo idololatriæ deiecto,ſtudijs uigilantiſſimi ſacerdotis quæcũq; fuerãt per totã Alexandriã portenta potius quàm ſimulachra pari exitu & ſimili dedecore publicãtur. Horret animus dicere,qui miſeris mortalibus laquei à dæmonibus præparati ſint:quæ funera,quæ ſcelera in illis quæ dicebant ἄδυτα tegerentur:quot ibi infantum capita deſecta inauratis labris inuenta ſint:quot miſerorum cruciabiles mortes depictæ. Quæ cũ proderẽtur in lucẽ,ac ſub auras prolata ferrentur, licet confuſione ipſa gentiles & pudore diffugerent,tamen ſi quis adeſſe potuit,mirabatur tot ſeculis ſe illis tam nepharijs & tam pudendis fraudibus iretitum. Vnde & plurimi ex his cõdemnato errore & ſcelere deprehẽſo, fidẽ CHRISTI & cultũ ueræ religionis amplexi ſunt. Nam ut omittã cætera flagitia quæ in alijs locis ui necatis paruulis,deſpicatiſq; ob fibrarum inſpectionẽ uirginibus gerebãtur,unũ ſolũmodo quod in tẽplo Saturni geri,ad omniũ uenit conſcientiã,memorabo.ex quo etiã cætera quæ omiſimus,perpendanrur.

Impietas & ſcelera gentiliũ retegũtur.

Cap.XXV. *Tyrannus Saturni ſacerdos.*

SAcerdos erat apud eos Saturni, Tyrãnus nomine.Hic quaſi ex reſponſo numinis, adorantibus in templo nobilibus quibuſq; & primarijs uiris,quorum ſibi matronæ ad libidinem placuiſſent,dicebat Saturnum præcepiſſe,ut uxor ſua pernoctaret in templo. Tum is qui audierat, gaudens quod uxor ſua dignatione numinis uocaretur,exornatã comptius,inſuper & donarijs onuſtam,ne uacua ſcilicet repud'aretur, coniugem mittebat ad templũ.In conſpectu omniũ concluſa intrinſecus matrona, Tyrãnus clauſis ianuis & traditis clauibus diſcedebat. Deinde facto ſilẽtio,per occultos & ſubterraneos aditus intra ipſum Saturni ſimulachrũ patulis erepebat cauernis.Erat autẽ ſimulachrũ illud à tergo*exeſum,& parieti diligenter annexũ.Ardentibuſq; intra ædẽ luminibus,intentæ ſupplicantiq; mulieri uocem ſubito per ſimulachrũ æris cõcaui proferebat, ita ut pauore & gaudio infelix mulier trepidaret,quod dignam ſe tanti numinis putaret alloquio. Poſteaq; uero quæ libitum fuerat,uel ad conſternationẽ maiorem,uel ad libidinis incitamentũ diſſeruiſſet numẽ impurum, arte quadã lineolis obductis

Aliᵗ exciſum.

A ductis,repente lumina extinguebãtur uniuerſa. Tum deſcendens,obſtupefactæ & conſternatæ mulierculæ adulterij fucum prophanis cõmentationibus inferebat.Hæc cũ per omnes miſerorũ matronas multo iam tempore gererentur,accidit quandã pudicæ mentis fœminã horruiſſe facinus,& attentius deſignantẽ,cognouiſſe uocem tyranni,ac domũ regreſſam,uiro de fraude ſceleris indicaſſe. Ille de iniuria coniugis,imò potius ſua,ardentius inflammatus, inſcriptum Tyrannũ ad tormenta deducit. Quo conuicto atq; confeſſo,cæciſq; fraudibus reuelatis, pudor omnis & dedecus Paganorum peruaſerat domos,adulteris matribus,inceſtis patribus,liberis ſpurijs deprehenſis.Quibus diuulgatis & proditis,raptim cum ſimulachris & ædibus excidebantur & crimina.

Stuprabat matronas.

Deprehẽditur Tyranni facinus.

IAm uero Canopi quis enumeret ſuperſtitioſa flagitia?ubi prætextu ſacerdotalium literarũ(ita etenim appellant antiquas Aegyptiorũ literas) magicæ artis erat penè publica ſchola.Quem locũ uelut fontẽ quendã atq; originem dæmonũ in tantũ uenerabantur Pagani,ut multo ibi maior celebritas,quàm apud Alexandriã haberetur. Sed de huius quoq; monſtri errore,cuiuſmodi originẽ tradant,abſurdum nõ erit paucis exponere.Ferunt aliquando Chaldæos Ignẽ deum ſuũ circũferentes,cũ omniũ prouinciarũ dijs habuiſſe cõflictũ,quo ſcilicet qui uiciſſet, hic eſſe deus ab omnibus crederetur.Reliquarũ prouinciarũ dij,æris,aut auri,argẽtiq;,aut ligni,uel lapi
B dis,uel ex quacũq; materia cõſtabãt,quæ per ignẽ proculdubio corrũpere tur.Ex quo fiebat,ut Ignis locis oñibus obtineret.Hæc cũ audiſſet Canopi ſacerdos,callidũ quiddã excogitauit. Hydriæ fieri ſolent in Aegypti partibus fictiles,undiq; crebris & minutis admodum foraminibus patulæ,qui bus turbida aqua deſudãs,defecatior ac purior redditur. Harum ille unam cera foraminibus obturatis,deſuper etiã uarijs coloribus pictã, aqua repletam ſtatuit ut deum.Et exciſum ueteris ſimulachri,quod Menelai gubernatoris ferebatur,caput,deſuper poſitum diligenter aptauit.Adſunt poſthæc Chaldæi.itur in cõflictum.circa hydriã ignis accenditur.cera qua foramina fuerãt obturata,reſoluitur.ſudante hydria ignis extinguit.Sacerdotis fraude Canopus Chaldæorũ uictor oſtenditur. Vnde ipſum Canopi ſimulachrum,pedibus perexiguis,attracto collo,& quaſi ſugillato uentre tumido in modũ hydriæ cũ dorſo æqualiter tereti formatur. Ex hac perſuaſione uelut deus uictor omniũ colebat. Sed ꝓfecerint hæc fortaſſe aliquãdo Chaldæis.Nunc uero aducẽtante ſacerdote dei Theophilo,nullus profuit ſudor, nec ceris fraus obtecta ſubuẽnit. Vaſtata ſunt oñia,atq; ad ſolũ deducta.

Canopus,uictor.

Forte,Et nihil hũ geſtũ eſt.

SEd* nihil geſtum eſt quod in ſqualorem uerteret locum.Flagitiorũ cauernæ,ac ueternoſa buſta deiecta ſunt, & ueri dei templa eccleſiæ celſæ cõſtructæ. Nam & in Serapis ſepulchro prophanis ædibus complanatis, ex uno latere martyrium,ex altero conſurgit eccleſia.Occaſio autem martyrij

ca.XXVII

Martyrium, martyris ſacellum.

C rij construendi unde data sit, dignum arbitror memorare.

Cap. XXVIII.

Iohānis Baptistæ sepulchrū apud Sebastē Palæstinæ uiolatur à Gentilibus.

IVliani temporibus uelut relaxatis frenis efferbuit in omnē sæuitiam feritas Paganorū. Ex quo accidit, ut apud Sebasten Palæstinæ urbem sepulchrū Iohannis Baptistæ mente rabida & funestis manibus inuaderēt, ossa dispergerent, atq; ea rursum collecta, igni cremarēt, & sanctos cineres pulueri immixtos, per agros & rura dispergerent. Sed dei prouidētia factum est quosdam de Hierosolymis ex monasterio Philippi hominis dei, orationis illuc causa per idem tempus uenisse. Qui cum tantū nephas humanis quidem manibus, sed ferina mente fieri uiderēt, mori gratius habentes, quàm huiuscemodi piaculo funestari, inter eos qui ossa ad exurendum legebant mixti, diligētius inquantū res patiebatur, ac religiosius cōgregantes, furtim se uel stupentibus, uel insanientibus subtraxere, & ad religiosum patrē Philippum uenerandas reliquias pertulere. Ille supra se ducens tantū thesaurū propriis seruare uigiliis, ad Pontificem maximū tunc Athanasium, hostiæ immaculatæ reliquias per Iulianū diaconum suū, post etiā Palæstinæ urbis episcopū, mittit. Quas ille susceptas, paucis arbitris sub cauato sacrarij pariete inclusas prophetico spiritu profuturas generationi posteræ conseruauit: quibus nunc deiectis & prostratis idololatriæ uestigiis, in ædibus quondam prophanis aurea tecta consurgerent. Sed post occasum Serapis, qui nunc̄ uixerat, quæ iam alterius dæmonis stare delubra potuerūt? *Parum dixerim, si omnes quæ erāt Alexandriæ per singulas pene columnas cuiusc̄ū dæmonis ædiculæ insultæ ceciderūt. Sed per cunctas Aegypti urbes, per castella, per uicos, per omne rus, per ripas fluminis, per eremum quoq; si qua phana uel potius busta reperiri potuerūt, instantia uniuscuiusq; episcopi subruta, & ad solū deducta sunt, ita ut denuo rus culturæ redderetur, quod iniuste fuerat dæmonibus deputatum.

Monasterium Philippi apd Hierosolyma

D

Forte, Parū si dixerim.

Ca. XXIX.

Thoraces Serapis aboliti.

SEd & illud apud Alexandriā gestum est, quod etiā Thoraces Serapis, qui per singulas quasq; domos in parietibus, in ingressibus, in postibus etiā ac fenestris erant, ita abscissi sunt omnes & abrasi, ut ne uestigiū quidē usc̄ū, uel nominis appellatio, aut ipsius, aut cuiuslibet alterius dæmonis remaneret, sed pro his crucis dominicæ signū unusquisq; in postibus, in ingressibus, in fenestris, in parietibus, colūnisc̄ū depingeret. Quod cū factū esse hij qui superfuerant ex Paganis uiderent, in recordationem rei magnæ ex traditione sibimet antiquitus cōmendata uenisse perhibētur: Signū hoc nostrū dominicæ crucis inter illas quas dicunt ἱερατικὰς, id est, sacerdotales literas, habere Aegyptij dicunt, uelut unū ex cæteris literarū quæ apud illos sunt elemētis. Cuius literæ seu uocabuli hāc esse asserūt interpretationē: Vita uētura. Dicebāt ergo hij qui tunc admiratione rerū gestarū cōuertebantur ad fidē, ita sibi ab antiquis traditū, quod hæc quæ nunc coluntur, tā diu starēt, quādiu uiderent signū istud uenisse in quo esset uita. Vnde accidit, ut magis

Signū dominicæ crucis.

A ut magis hij qui erant ex sacerdotibus uel ministris tēplorū, ad fidē cōuerterētur, quàm illi quos errorū præstigiæ & deceptionū machinæ delectabāt.

Cap. XXX.

Cubitus, Nili mensura, in tēplum Christianorum defertur.

SAnè quoniā moris erat in Aegypto, ut mensura ascendētis Nili fluminis ad templū Serapis deferretur, uelut ad incrementi aquarum & inundationis autorē, subuerso eius simulachro, igniq; cōsumpto, omnes simul negabant Serapin iniuriæ memorem, aquas ultra ac affluentia solita largiturū. Sed ut ostēderet deus, nō Serapin, qui multo erat Nilo posterior, sed se esse qui aquas fluminis temporibus suis iuberet excrescere, tanta ex eo & deinceps fuit inundatio, quantā fuisse prius ætas nulla meminerat. Et ideo ulna ipsa, id est, aquæ mensura, quā πῆχυν uocant, ad aquarū dominū in ecclesiā cœpta deferri. Sed ubi hæc gesta religioso principi nūciata sunt, extētis ad cœlū palmis, cū ingenti fertur exultatione dixisse: Gratias tibi CHRISTE, quod absq; urbis illius magnæ pnicie tā uetustus error extinctus est.

Theodosij uox.

Ca. XXXI.

Valētinianus Aug. perijt de queo. Arbogastus Dux.

INterea Valentinianus in Occiduis partibus, animis (quantū ætas patiebatur) ardētibus rempublicā gerens, causis etiā nūc latētibus laqueo uitā finiuit. Sed hoc quidā dolo Ducis sui Arbogasti factum cōfirmabāt. Idq; quàm maxime publica tenebat opinio. Alij quidē à cōmissi scelere Ducem alienū dicebant, sed causas præstitisse, quibus in hoc adolescens animi indignatione cogeretur, quod *minus ei tanq; per ætatem nōdum ualido, libera de omnibus indulgeret Imperia. Fuere tamen nonnulli sacerdotum, qui

B pacis ab eo qui post creatus est legatione susceptā, immunem esse Ducem à mortis scelere apud Theodosium testarentur.

Aliâs minus etiam quàm p ætatem ut.*

Ca. XXXII

Theodosi⁹ aduersus Eugenium arma mouet.

SEd ille nihilo segnius inflammatus ad ultionem, arma cōtra Eugeniū, qui in locum defuncti substitutus est, corripit, primò dei uoluntatē per Iohannē monachū (de quo supra memorauimus) sciscitatus. Tum ille qui primā de Maximo ei uictoriam prædixerat incruentam, etiā hanc licet nō absq; plurima utriusq; sanguinis inundatione promittit.

Cap. XXXVIII.

IGitur præparatur ad bellū nō tam armorū telorumq;, quàm ieiuniorū orationūq; subsidijs: nec tā excubiarū uigilijs, quàm obsecrationū pernoctatione munitus, circūibat cum sacerdotibus & populo omnia orationum loca, ante Martyrū & Apostolorum thecas iacebat cilicio prostratus, & auxilia sibi fida sanctorū intercessione poscebat. At Pagani, qui errores suos nouis semper erroribus *animant, innouare sacrificia, & Romam funestis uictimis cruentare, inspicere exta pecudum, & ex fibrarum præscientia securam Eugenio uictoriam nunciare: Superstitiosius hæc agente, & cum omni animositate Flauiano tunc Præfecto, cuius assertionibus (magna enim erat eius in sapientia prærogatiua) Eugenium uictorem fore pro certo præsumpserat. Sed ubi ueræ religionis fretus auxilio Theodosius, alpium fauces cœpit urgere, primi illi quibus nequicquam litatæ sunt tot uictimæ, de fallaciæ conscientia trepidi dæmones, in fugam uersi. Post etiam

Aliâs accēmulant.

Flauian⁹ Præfectus.

C etiã magiſtri horum & doctores errorũ, præcipuè Flauianus, plus pudoris quàm ſceleris reus, cũ potuiſſet euadere, eruditus admodum uir, mereri ſe mortẽ pro errore iuſtius, quàm ꝓ crimine iudicauit. Cæteri uero inſtruũt aciem, & collocatis in ſuperiori iugo inſidijs, ipſi pugnã in deſcenſu montis expectant. Verum ubi ad primos uentũ eſt, & ilico ſe legitimo principi tra diderunt, cũ cæteris imis uallibus deprehenſis, cõflictus acerrimus geritur. Stetit aliquãdiu anceps uictoria. fundebãtur auxilia barbarorũ, & terga iã hoſtibus dabant. Sed fiebat hoc non ut Theodoſius uinceretur, ſed ne per barbaros uincere uideretur. Tum ille ut cõuerſas ſuorũ acies uidit, ſtans in edita rupe, unde & cõſpicere & conſpici ab utroq; poſſet exercitu, proiectis armis, ad ſolita ſe uertit auxilia, & proſtratus in conſpectu dei: Tu (inquit)

Theodoſiꝰ ad deum. omnipotẽs deus noſti, quia in nomine CHRISTI filij tui ultionis iuſtæ, ut puto, prælia iſta ſuſcepi: ſi ſecus, in me uindica. Si uero cum cauſa probabili & in te cõfiſus, huc ueni, porrige dexterã tuis, ne fortè dicant gentes, ubi eſt deus eorũ? Quã ſupplicationẽ pij principis, certi à deo eſſe ſuſceptã, hij qui

Bacurius rex Iberorum. aderãt duces, animãtur ad cædem: & præcipuè Bacurius, uir fide, pietate, uir tute & animi corporis inſignis, & qui Comes eſſe & ſocius Theodoſij mere retur, proximos quoſq; cõto, telis, gladio paſſim ſternit, agmina hoſtiũ cõ ferta & conſtipata perrumpit. Iter per milia ruentiũ ad ipſum tyrannũ ru

D ptis agminibus & aceruatim fuſis ſtragibus agit. Vix fortaſſe ab impijs cre dantur quæ geſta ſunt. Etenim compertũ eſt, quod poſt illam Imperatoris precem quã deo fuderat, uentus ita uehemens exortus eſt, ut tela hoſtiũ in eos qui iecerãt, retorqueret. Cumq; magna ui perſiſtente uento, omne iacu lũ miſſum ab hoſtibus fruſtraretur, fracto aduerſariorũ animo, ſeu potius

Eugenius ca/ pitur. diuinitus repulſo, Arbogaſto duce nequicq; fortiter faciẽte, Eugenius ante Theodoſij pedes, uinctis poſt terga manibus, adducitur. Ibiq; uitæ eius & certaminis finis fuit. Tum uero religioſo principi glorioſior uictoria, de fru ſtratis opinionibus Paganorũ q; de tyrãni interitu fuit, qbus ſpes uana & falſa diuinatio minus in interitu cõtulit pœnæ, q; pudoris ſeruauit in uita.

Cap. XXXIIII CVmq; poſthæc ut futurorũ præſcius Imperator, diſponẽdæ reipubli cæ ſollicitudine ſtringeretur, ad Orientẽ protinus mittit, ubi uenturus

Arcadius Aug. ad bellũ tuta liberos cuſtodia cõmendarat. Ibiq; Arcadium Auguſtum re

Honorius. gnũ ſibi dudum traditũ ſeruare præcepit. Honoriũ uero pari dignatione præditũ, ad Occidẽtis Imperiũ uenire ocyus iubet. Quo ſuſcepto, & pater nis oſculis cõplexibusq; cõſtricto, traditis Occidẽtalis regni gubernaculis,

Theodoſij mors. ipſe Romano Imperio per annos decẽ & ſeptẽ feliciter gubernato, ad me liora migrauit, cum pijſſimis principibus percepturus præmia meritorum.

HISTORIAE ECCLESIASTICAE LIBRI VN/
decimi, Ruffino, Aquileienſi, preſbytero, autore, FINIS.

A

CASSIODORI SENA/

TORIS, SERVI DEI, IN HISTORIAM EC/
cleſiaſticam quam Tripartitam uocant, ex tribus Græcis au/
toribus, Sozomeno, Socrate, & Theodoreto, per Epi
phanium Scholaſticum uerſis, excerptam, & in
compendium à ſe redactam, præfatio.



VTILITER nimis in capite libri præfatio ponitur, ubi futuri operis qualitas indicatur. Quid enim cõmodius quàm prius per eam aliquid diſcere, ne dictio poſſit in/opinata confundere? Hanc igitur hiſtoriam eccleſiaſti cam, quæ cunctis Chriſtianis ualde neceſſaria compro/batur, à tribus Græcis autoribus mirabiliter cõſtat eſſe conſcriptam: uno ſcilicet Theodoreto uenerabili epiſco *Theodoretus.* po, & duobus diſertiſſimis uiris, Sozomeno, & Socrate, quos nos per Epi/ *Sozomenus.* *Socrates.* phanium Scholaſticum Latino condentes eloquio, neceſſariũ duximus co *Epiphanius Scholaſticus,* B rum dicta deflorata in unius ſtili tractum (domino iuuante) perducere, & *interpres.* de tribus autoribus unã facere dictionẽ. Sciendũ planè quod prædicti ſcri ptores à temporibus diuæ memoriæ principis CONSTANTINI uſq; *A Conſtan/tino uſq; ad Theodoſium iuniorem.* ad Auguſtæ recordatiõis THEODOSII iunioris quæ ſunt geſta, digeſ/ ſerint. Nos autẽ eorum relictis operibus, & unumquenq; cauta mente tra/ctantes, cognouimus, non æqualiter omnes de unaquaq; re luculenter ac ſubtiliter explanaſſe, ſed modo hunc, modo alterum aliam partem melius expediſſe. Et ideo iudicauimus de ſingulis dictatoribus deflorata colligere, & cum autoris ſui nomine in ordinem collocare. Legat ergo intrepidus qui ad hæc opuſcula (domino donante) peruenerit, multum utilitatis atq; noticiæ lucraturus, ſi, quæ poſita ſunt per hos duodecim libros, memoriæ ſuæ ſollicita mente condiderit. Præterea ne quempiam res indiſtincta tur/baret, per uniuerſum textum huius operis titulos cognoſcat appoſitos: ut ſuis locis exigere poſſit, quod ſub numero competenti prædictum eſſe co/gnoſcit.

C

ELENCHVS CAPITVM LIBRI PRIMI HISTORIAE ECCLESIASTICAE, QUAM TRIPARTITAM UOCANT.

Allocutio Sozomeni ad Theodosium Imperatorem. Caput.I
Cur gentiles facilius quàm Hebræi fidem CHRISTI perceperint. Cap.II
Quæ fuerit intentio Sozomeni historiam conscribendi,& ex quibus priorum gesta collegerit. Cap.III
A quo tempore historiæ fecerit initium. Et quomodo Constantino signũ sit crucis ostensum,& qui Imperatores & Cæsares per idem tempus fuerint. Cap.IIII
Quomodo Constantinus Christianum dogma cognouerit,& de miraculis crucis,& morte Maxentij. Cap.V
De derogatione Paganorum contra Constantinum. Cap.VI
De legibus quas Constantinus pro Christianis protulit, & de mutatione rituum Paganorum, Christianorumq; profectu. Et de uictoria eius,& de ueneratione sanctæ religionis. Cap.VII
Quomodo Licinius fugatus,& Christianos fuerit persecutus,& nouissime uictus. Cap.VIII
D De diuersis confessoribus, eorumq; conuersatione. Cap.IX
De Spiridione episcopo, qui fures ligatos absoluit. Cap.X
De diuersis monachis,& eorum institutione. Cap.XI
Quomodo contra ecclesiam Arius sit exortus. Cap.XII
Epistola Alexandri Pontificis Alexandrini, ad uniuersas ecclesias aduersus Arium. Cap.XIII
Eiusdem ad Alexandrum Constantinopolitanum. Cap.XIIII
Epistola Arij ad Eusebium. Cap.XV
Epistola Eusebij ad Paulinum episcopum Tyri. Cap.XVI
De potentia Eusebij Nicomediensis. Cap.XVII
De Melitianis,& quomodo sint ab ecclesia segregati, quia nolente Alexandro Ariũ suscipere, per diuersa loca Ariani cõcilia celebrabãt. Ca.XVIII
Quomodo fautores Eusebij congregauerint conciliũ in Bithynia. Ca.XIX
Epistola Constantini principis ad Alexandrum Pontificem Alexandrinũ & Arium, per quam hortatus est, ut reuerterentur ad pacem. CapXX
Quod tam pro Ariana quæstione, quàm pro Paschæ definienda festiuitate, in Nicæa fecit Constantinus celebrari concilium. Cap.XXI

Historæ

A

HISTORIAE ECCLESIASTICAE, QVAM TRIPARTITAM VOcant, ex tribus Græcis autoribus, Sozomeno, Socrate, & Theodoreto, ab Epiphanio Scholastico uersis, per Cassiodorum Senatorem in Epitomen redactæ, liber primus.

SOZOMENI PRAEFATIO AD THEODOSIVM AVGVSTVM.

In exemplari scripto, erat, Salã Hermiæ Sozomeni. Cap.I.



B IVNT antiquis principibus diligẽtiæ studium fuisse, ut eis amatores quidem ornamentorum, purpuram atq; coronam,& his similia præpararent. Librorũ uero habentes intentionẽ, circa fabulas quasdã occupati cõscriptiones agerẽt, quæ audientiũ corda mulcerẽt. Porrò bella sectãtes, ut sagittam oportune dirigerẽt, bestiam prosternerent, lanceam bene iacularentur, aut equum decẽter ascenderent. *Præstabãtur enim singuli regalibus eorum studentes rebus illis, quæ forent gratissima dominanti. Alius itaque lapides precioſos difficile compertos offerebat. Alter tincturam purpuræ clariorem. Plurimi Poëmata aut diuersas conscriptiones insinuabant. Alius bona cingula, aut optimũ armorum pandebat usum. Maxima uero & imperialis putabatur, huius popularis uirtutis pars illa, ad quam tunc amantis intentio declinabat. De pietate autem (quæ est uerus imperij ornatus) nulli studiose quodammodo sermo fuit. Sed tu potentissime THEODOSI (ut complexiue dicam) cunctam superasti (deo iuuante) uirtutem. Purpura siquidẽ & corona qua uideris propter inspicientes (quia est maiestatis signum) circũdari, pietatẽ tibi & clementiã intrinsecus semper enutriũt. Vnde conscriptores & Præfecti, ac reliqui subiectorũ, circa te tuosq; laborant actus. Decertator autẽ positus iudexq; librorum, nõ camerato eloquio caperis, aut qualibet figura furtum pateris ueritatis, sed perfecte metiris utrunq;, sermonem proprium aptans causæ, figuram quoq; dictionis,& partes,& ordinem,& congruentiam, & eloquiũ,& compositionẽ,& collectiones, & sensum,& historiã profunde discutiens. Compensas autẽ recitantibus & tuo iudicio & fauoribus oportunis: necnon auteis imaginibus, & positione simulachrorũ,& donis, & honoribus uniuersis.

*Aliũ*præsentabantur.*

Historici.

Iudiciũ Theodosij.

Liberalitas Theodosij in doctos.

C Cretẽſes, deeſt

ſis, Qualem uero te circa recitantes præbes, tales dudum fuerũt iudices circa dulciloquũ Homerum, aut Aleuas circa Simonidem, aut Dionyſius Siciliæ tyrannus circa Platonem Socratis diſcipulum, aut Philippus Macedo circa Theopompũ hiſtoriographum, aut Seuerus Cæſar circa Oppianũ, qui metris piſcium genera & naturas captionemq; narrauit. Cretæ ſiquidẽ mille nomiſmata carmini compenſantes Homerico, & tanq; de excellentiſſima largitate gloriantes, in publica ſtatua munera conſcripſerunt. Aleuas autem, & Dionyſius, & Philippus, nequaquam animo parciores fuere Cretenſibus, de ſuperba ſe republica philoſophiaq; iactantibus, qui ueloci ter illorũ ſtatuam imitari potuerant, niſi opere fuiſſent minores in munere. Seuerus autẽ pro metrico Poëmate per uerſum uno aureo donans Oppianum, tantũ præbuit de largitate miraculum, ut aurea carmina Oppiani hactenus apud plurimos nominentur. Hæc dona fuerunt olim amantium literas & doctrinam. Tu uero potentiſſime principum, nullo priorum excellentia minor inueniris, largitatibus tuis circa dictiones exhibitis. Sed mihi uideris non incongrue talia facere. Nam cum omnes uirtutibus euicere ris, ſtudioſe ad crementum ſemper quæ tua ſunt euehis: quoniam hiſtoriam rerum olim geſtarum apud Romanos & Græcos integerrime cognouiſti. Aiunt etenim te per diem quidem exerceri armis & corpore, ſubiecto rumq; negocia diſceptare, iudicare ſimul & agere, modo ſeorſum, modo communiter quæ ſunt agenda conſiderare: noctibus libris incumbere. Fertur autem tibi ad eorum ſcientiam miniſtrare candelabrum arte mœchanica factum, & ſponte fundens oleum in lucernam, ut nullus circa regalia conſtitutus, in laboribus tuis cogatur affligi, & naturæ uim faciat, ſomno repugnans. Sic equidem clemens & manſuetus circa proximos & circa omnes exiſtis, cœleſtem regem tuum imitando patronum, cui gratum eſt ſuper iuſtos & iniuſtos pluere, & ſolem facere oriri, & alia ſimul inuidia recedente largiri. Per multam uero doctrinam audio te etiam lapidum ſcire naturas, poteſtatesq; radicum, effectuſq; curarum, non minus Salomone Dauid filio, magis autem potiorẽ uirtutibus. Ille ſiquidem factus libidinis ſeruus, pietatem non cuſtodiuit ad terminum, quæ illi cauſa fuerat bonorum & ſapientiæ. Tu uero (ó potentiſſime) negligentiæ obijciens rationem, uideris nõ ſolum hominibus iuſte, ſed etiam corporis & animæ paſſionibus imperare. Si autẽ oportet & hoc dici, audio te etiã totius cibi uel poculi deſideria ſuperare, & neq; poma dulcia, neq; aliud quicq; ſpecioſum appetere, niſi quantũ ad tactum conuenit, & ſolũmodo ſapori congruerit: primo tamẽ benedicere omniũ creatorem. Sitim uero, æſtum, & frigus ferre conſuetus, quotidianis exercitationibus iam ipſam cõtinentiæ putaris habere naturã. Dudũ ſiquidẽ in Ponto ciuitatẽ Heracleam ab Hercule nominatã uidere feſtinãs, & laborantẽ longo tempore ſubleuare, in æſtatis ardore per Bithyniam

Oppiani ἁλιευτικά.

Cretenſes.

Oppiani ſingulos uerſus Seuerus Cæſ. ſingulis aureis remunerauit.

Theodoſij⁹ iunior nocturnã operam libris impendebat.

D Candelabrum Theodoſij.

Manſuetudo.

Cognitio multarũ rerum.

Temperãtia.

Heraclea.

A niam faciebas iter. Sole uero circa diem medium uehemẽter urente, uidens te quidam iter agentium ſudore multo, ſimul & puluere ſqualentem, quaſi præſtaturus occurrens obtulit tibi poculum ualde perſpicuum, & uelut radijs emicans ſuauiſſimum quendam in id potum mittens, & aquam frigidam ſuperfundens. Tu uero (ó potentiſſime) ſumens, laudaſti quidem pro ſua magnanimitate uirum, & largitate Principali poſt paululũ cumulaſti. ſed cunctis militibus ad illius poculi claritatem nimis inhiantibus & beatificantibus qui eſſet bibiturus id, rurſus ei poculum reddidiſti, præcipiens ut quo uellet, uteretur eo. Vnde mihi uidetur iuſte tuis uirtutibus ſuperatum etiam Alexandrũ, de quo narratur ab eis qui opera illius mirantur, quia ei dum per inaquoſa loca properaret cũ Macedonibus, diligens quidã miles aquã inueniens, hauſit, & in galea obtulit ei. ille uero non bibit, ſed corpus infudit. Vt ergo abſolute dicatur, omniũ priorũ principum principiorẽ (ſi dici fas eſt) te uocare debemus ſecundũ Homerũ. Alios etenim reges nihil dignũ habuiſſe cõperimus: alios autẽ una aut duabus rebus ornaſſe Imperium. Tu autẽ (ó ſereniſſime) omnes ſimul uirtutes amplectẽs, uniuerſos diſceris euicſſe pietate, clemẽtia, fortitudine, caſtitate, iuſticia, largitate, atq; magnanimitate, dignitati Imperiali cõueniente. Sine ſanguine autẽ & purum à cæde, ſuper omniũ priſcorum, tuũ cuncti gloriantur imperium. Res

B ſtudioſas cum delectatione ſubiectos præcipis edoceri, fauoremq; & reuerentiam circa tuũ amorem & cõmunem utilitatem cunctos oſtendere. Qua propter horum omniũ cauſa neceſſarium uidetur mihi, eccleſiaſticã hiſtoriam cõſcribenti, te primitus alloqui. Cui nanq; hoc potius adſcribam, multorum ac uenerabiliũ uirtutes utiq; narraturus, & ea quæ circa catholicam eccleſiam prouenerunt, uel per quantas ipſa tranſiens tempeſtates, ad tuos parentumq; tuorũ portus acceſſerit? Age nunc omnia ſciens, omnemq; uirtutem habens, & præcipuè pietatẽ, quam principium eſſe ſapientiæ ſermo diuinus docet, ſuſcipe à me hanc ſcripturã, & libenter examina, tuæq; integritatis adiectiones & detractiones adhibens, tuis eam laboribus purga. Indubitanter enim quodcũq; tibi placuerit, utile legentibus clarumq; uidebitur: nec quilibet reprehendit, quod tu probaueris. Procedit autẽ mea conſcriptio à tertio Conſulatu Criſpi & Conſtantini Cæſarũ uſq; ad ſeptimũ decimũ tuum, uiſumq; eſt mihi bene ſe habere in nouem deciſiones opus omne diuidere. Continebit autem primus & ſecundus Tomus ea quæ ſub principe Conſtantino eccleſiæ prouenerũt. Tertius autẽ & quartus, ea quæ ſub eius filijs. Quintus & ſextus, quæ ſub Iuliano cõſobrino filiorũ maximi Conſtãtini, & Iouiniano, necnõ Valentiniano & Valente geſta noſcũtur. Septimus autẽ & octauus nobis aperiet Tomus, quæ ſub Gratiano & Valentiniano fratribus acta ſunt uſq; ad tempora imperij iocũdiſſimi aui tui Theodoſij, quãdo ſcilicet ueſter (clementiſſime principũ) ſacratiſſimus pa-

Alexander Magnus.

Hortator ſtudiorum Theodoſius.

Pietas.

Tomi nouem operis.

C ter Arcadius paterno ſuccedẽs imperio,unà cum pñſſimo patruo tuo Ho
norio Romanũ orbẽ gubernare ſortitus eſt. Nonũ uero librũ Chriſtiano
ac uenerabili ueſtro apici dedicaui,quẽ deus ſempiterne cuſtodiat magna
nimitate incõuertibili,hoſtibus prævalentẽ,& habentem ſub pedibus uni
uerſos,& ad filiorũ filios pium imperium dirigentẽ,annuente CHRISTO,
cũ quo deo & patri gloria unà cũ ſancto ſpiritu in ſecula ſeculorũ. Amen.

Cap. II.

Hebræi.

Ogitatio aliquãdo mihi prouenit,cur putas alijs quidẽ homi
nibus uelocior fuit circa domini uerbũ fides,Hebræi aũt incre
dibiles:cũ ab initio diuina mandata perceperint etiã de CHRI
STI præſentia,& quomodo hæc forent implenda antecp fie
Abraham. rent, didicerint per prophetas. Abraham etenim princeps eorũ generis &
Iſaac. circũciſionis exiſtens,inſpector & cõuiua filij dei eſſe promeruit. Iſaac eius
filius,imitatione ſacrificij honoratus eſt,typo crucis à patre uinctus & obla
tus altari,ſicut cõtigit & in CHRISTI fieri paſſione,ut aiunt qui ſcripturas
Iacob. ſacras integerrime collegerunt. Iacob autẽ expectationẽ gentiũ in eo nunc
exiſtentem,necnon & tempus quo uenit,prænũciauit, ubi ait tunc deficere
duces Hebræorũ ex genere Iudæ principis tribus eius. Significabat autem
principatum Herodis,qui cum Idumæus eſſet genere paterno,Arabs autẽ
à matre,cõmiſſa eſt ei gens Iudæorum à Senatu Romano & Cæſare ſimul
D Auguſto. Sed etiã quidã aliorũ prophetarũ clare CHRISTI generationẽ
prædicauerunt,& illum ſacrum ineffabilemcp cõceptum, & matrẽ poſt par
tum uirginem permanentẽ & genus & patriam:alij uero paſſionẽ & reſur
rectionem à mortuis,& aſcenſionem in cœlos, & euentum ſingularũ præſi
gnauerunt rerum. Sed hæc quidẽ eos nõ ignoraſſe ſcire poterit,qui ſacris li
Ioſephus. teris incumbit. Ioſephus autem Matathiæ filius atcp ſacerdos,uir apud Iu
dæos nobiliſſimus,necnõ & apud Romanos digniſſimus erit teſtis de ueri
tate CHRISTI. Vocare nancp eũ uirum nõ audet,tancp factorem inſignium
operũ,magiſtrumcp ſermonũ ueraciũ. CHRISTVM uero aperte nominat,
& pœna crucis adiudicatum,& tertia die apparuiſſe uiuũ,& alia infinita mi
racula de eo à prophetis ſanctis non ignorat eſſe prædicta:ſed etiã multos
tũc extitiſſe,quos elegit Græcos atcp Iudæos, & in eius permanere dilectio
ne,atcp gentem ab eo nominatam nequacp defeciſſe teſtatur. Et mihi uide
tur quoniam hæc referens,quaſi clamare uidetur operibus deũ eſſe CHRI
Ioſephus in a/ uita religione pertinax. STVM,rerũ quippe miraculis obſtupeſcẽs. Cum autẽ hoc dixiſſet,etiã ipſe
medius trãſcurrit,in nullo tamẽ contradicẽs credentibus in eũ,potiuscp con
ſentiens. Hæc autẽ cogitanti mihi,digne mirabile uiſum eſt, Hebræos etiã
ante alios homines ad Chriſtianitatem nõ potuiſſe conuerti. Nam licet Si
byllæ,& alia reſponſa,apud gentiles, ea quæ in CHRISTO erant uentura
prædixerint,nõ tamẽ ob hoc omnes Græci de incredulitate culpandi ſunt.
Græci. Pauci nancp qui uidebantur eruditiores, præcipue huiuſmodi prophetias
intellexerunt

A intellexerunt plerunqp metricas exiſtentes, & diſertioribus uerbis prolatas
ad populum. Erat itacp,ſicut mihi uidetur,ſupernæ prouidentiæ,ut ad con
cordiã futurorũ, non ſolum propriis prophetiæ uentura cõmitterẽtur, ſed
etiam ex parte gentilibus:ueluti ſi quis melodiæ compoſitor,propter utili
tatẽ peregrini ſoni alias chordas plectro diſcurrat,aut ſuper eas quæ ſunt, *Gentiles.*
alias adijciat. Hebræi ſiquidẽ pluribus & manifeſtioribus prophetijs uten
tes,in præſentia CHRISTI minores ſunt inuẽti quàm Græci. Sed neqp hoc
extra rationẽ uidebitur,cur ex alijs gentibus tantũ eccleſia crediderit. Primũ
quidẽ,quoniã deo gratũ eſt,ex miraculis naſci mutationes in diuinis maxi
miscp negocijs. Deinde,quia nõ fortuitis uirtutibus Præſulũ eius ab initio
diſperata reperitur eſſe religio. Nam licet linguã ad elocutionẽ aut pulchritu- 77
dinẽ ſermonis diſertã nõ habuerint,neqp uerbis aut probationibus philoſo
phicis uterẽtur,ad ſuadẽdũ tamẽ nõ ob hoc minus ſtudiũ fuit eis,ſed exuti
ſubſtantijs,& bona propria cõtemnẽtes atcp nudati,& uelut in alijs corpori
bus plurima peſſimacp torméta ſuſcipientes, & neqp ciuitatũ populis ſub
miſſi,neqp iudicũ blãdimẽtis illecti,neqp terroribus forte deterriti,clarũ fece
rũt uniuerſis,quoniã p maximis præmijs huiuſmodi certamina ſuſtinerẽt.
Quapropter neqp ſuaſione uerborũ opus erat,dum per domos & ciuitates
ad credendũ res ipſæ cõpellerent,quæ nequacp primitus uidebantur auditæ.

B TAnta ergo diuina & mirabili mutatione in orbe facta,ita ut prior reli *Cap. III.*
gio & leges patriæ ſpernerẽtur,crudele nimis erat Calydoniũ quidem
aprum & Marathoniũ taurum,& alia ſimilia per prouincias & ciuitates fa
cta,aut fabulis diuulgata,tanto nobilitari ſtudio, ut multi Græcorum &
probatiſſimi cõſcriptores circa talia laboraſſent,ſcribendi habẽtes ingeniũ,
me uero uim meæ non inferre naturæ,& hiſtoriæ eccleſiaſticæ geſta enar
rare. Reor emẽ quoniã argumẽto rei huius nõ ab hominibus inſtituto,con
ſcriptor quocp inopinabiliter apparebit nõ inops deo. Niſus ſum etemẽ pri
mò quidẽ hoc opus ab origine mundi digerere. Sed cõſiderans quoniã &
alij talia fecerũt uſcp ad tempus ſuũ,id eſt,Clemẽs & Egeſippus uiri ſapien *Clemens Ale/ xandrinus.*
tiſſimi,ſucceſſionẽ ſequentes Apoſtolorũ,Aphricanuscp cõſcriptor,& Euſe *Egeſippus.*
bius cognomine Pamphili,uir in diuinis ſcripturis & Græcorũ Poëtis atcp *Aphricanus.*
Rhetoribus perſcrutator eruditiſſimus,tũc ego quæcũcp in eccleſijs cõtige *Euſebius Cæ/ ſarienſis.*
rũt poſt CHRISTI aſcenſionẽ ad cœlos,uſcp ad Licinij deiectionẽ colligẽs,
redegi in duobus libris:nunc autem, fauente deo,quæ poſtea prouenerũt,
aperire tentabo. Quo circa memorabo cauſas quibus interfui, & à ſcienti
bus aut cõtemplantibus eas audiui, tam in noſtra quàm ante noſtrã gene
rationem geſtas. Cæterorũ uero explanabo noticiã ex legibus poſitis,cau- *Acta concilio/ rum.*
ſa religionis,& ex Concilijs per tempora cõſtitutis, ac nouitatibus factis,&
imperialibus & ſacerdotum epiſtolis,quarum aliæ hactenus in Palatijs ec
cleſijscp cuſtodiuntur,aliæ uero paſſim apud diligentes inueniuntur. Qua-

Epistolæ synodales.

Crundā rationē potius cōplecti,in hoc opere melius approbaui propter ma-
gnitudinē lectionis,ut sensus earum breuiter indicetur, nisi fortè quædam
uenire possint in dubiū,pro quibus est apud multos diuersa sententia. Tunc
enim si quamlibet scripturā inuenire potero, propter probationē ueritatis
eam ponere non omitto. Vt autē nullus ignoratione rerum accuset menda
cem esse conscriptionem,contrarias legendo forsan epistolas, sciendum est
quoniā occasione dogmatis Ariani,& eorum qui postea sunt exorti,discor
dantes inter alterutros,Præsules ecclesiarū,singuli de quibus studebāt,suis
consectatoribus scribebant,& per concilia cōgregati,decernebant quæ uel-
lent,& sibi contraria sapientes,per absentiā se sæpe damnabant,& per tem-
pora,principes,ac proceres eorū qua poterant uirtute flectebant,& sibimet
unanimes faciebāt,ut eorū consensu recte colere putarentur. Alij siquidem
istis,alij uero fauētes illis,collectionē fecerūt epistolarū pro hæresi propria
directarū,& eas sibi contrarias reliquerunt. Porrò nobis difficile ualde fuit,
ut inueniremus omnia quæ de talibus prouenerunt. Quia uero præcipua
cura ueritatis habenda est, propter historiæ puritatem, necessarium mihi
uisum est etiā literas huiusmodi,ut fuit possibile,perscrutari. Si igitur etiā
seditiones ecclesiasticas inter alterutros gestas de Præsulatu uel honore Pri
matus,propriæ hæreseos,explanauero, nō graue aut malæ uoluntatis esse
uideatur. Primò nāq;,ut dictū est,cōscriptorē omnia decet ueritati postpo
D nere,deinde dogma ecclesiæ catholicæ ueracissime declarare. Quod scilicet
inuenitur sæpe quidē aduersariorū insidijs impeditum,& tamē tanq; diui-
nitus roboratū in propria māsisse uirtute,& uniuersas ecclesias & populos
ad suā traxisse ueritatē. Cum itaq; uellem (si tamen deceret) ea sola conscri
bere,quæ ad meā noticiam uidebātur peruenisse de ecclesia in Romano im
perio constituta,placuit tamen quantū ualuero,ut etiā apud Persas & Bar
baros quæ sunt gesta de religione,conscribam. Non autem absurdum erit
ab historia ecclesiastica,si in hoc opere etiam illi referantur,qui quondā pa-
tres ac præceptores fuerunt monachorū,aut qui post eos p̄ successiones uti
les uisi sunt,sicut audiuimus,atq; probabiles. Non enim aut nos ingrati ui
debimur,taciturnitati tradentes uirtutē eorū,aut illi exortes erunt huius hi
storiæ,qui tantæ philosophiæ exempla reliquerūt, quibus utentes posteri,
beatissimo & felicissimo fine potientur. Sed hæc quidē sermo procedēs,ut
potuerit,obseruabit. Conuertar nunc ad narrrationem rerum,cooperato-
rem inuocans deum. Hinc enim habebit præsens scriptura principium.

Quelibet factio conabatur principes in suam trahere sententiam.

Cap. IIII. Syluester Romæ, Alexāder Alexandriæ, Macariꝰ Hierosolymis.

CRispo & Constātino Cæsaribus atq; Consulibus, Romanæ quidem
ecclesiæ Syluester præsidebat, Alexādrinæ aūt Alexander,& Hieroso
lymorū Macarius, Antiochiæ uero quæ est apud Orientē post Romanū
nōdū quisq̄ fuerat ordinatus, p̄secutionibus scilicet prohibētibus. Nō lon
go post tēpore,hij qui in Nicæa collecti sunt,sapiētia & eloquijs admirātes
Eustathium

A Eustathium dignū approbauerunt sede Apostolica præsidere.& cum esset
episcopus uicinæ Bercœæ,eum in Antiochiam trāstulerunt. Tunc ergo Chri
stiani Orientales quidem usq; ad terminos Aegypti circa Libyam cōmo-
rantes,non præsumebant aperte in ecclesias cōuenire,cum Licinius fauorē
quem in eos habuerat,permutasset. Sed neq; per Occidentē Helladici uel
Macedones & Illyrij licenter in religione durabant propter Constantinū,
qui princeps erat in his partibus Romanorum. Huic enim uiro & alia qui
dem plurima postea prouenisse percepimus, quibus flexus est Christiano
rum dogma uenerari,præcipuè tamen signum quod ei diuinitus est osten
sum.

Eustathius Antiochiæ.

Licinius & Constantinus persequūtur Christianos.

SOCRATES.

ET quoniā ad hæc uenimus,paulò latius aliquid referamus. Cum Dio
cletianus & Maximianus Herculius priuatam elegissent uitam,& Ma
ximinus Galerius,qui cum eis imperauerat,tenens Italiam, duos Cæsares
fecisset,Maximinū in Oriente,& Seuerū in Italia,tunc Constātinus in Bri
tānia patre mortuo ordinatur Imperator,primo anno. CC.LXXI. Olym-
piadis XXVII. die Iulij mensis. Romæ uero à Prætorianis militibus Ma-
xentius Maximiani Herculij filius instituitur Imperator. Hinc eius pater
imperādi cupidine uoluit filium regno priuare. quod facere nequiuit. Post
hæc autē Tarso Ciliciæ moritur. Porrò Seuerus Romæ contra Maxentiū
ueniens,militum proditione peremptus est. Maximinus autē Galerius in-
B stituens Licinij Augustum,moritur. Proinde Maxentius Romæ uelut ty
rannus habebatur,adulteria impudenter exercēs,& earum uiros occidens.
Quem uolens Constantinus opprimere, & Romanos à cladibus liberare,
cogitabat quem in bello deum haberet auxilio, sciens nihil prodesse deos
quos Diocletianus uenerabatur,& quia potius eius pater Paganorum con
tempta religione,feliciter aduixisset.

Diocletianus & Maximianus Augg.

Maximinus.

Maxentius.

SOZOMENVS.

INhis ergo sollicitudinibus constitutus,insomnio uidit crucis signū cœ-
lo splendide collocatum. Mirantiq; uisionem,astiterunt angeli dicentes:
O Constantine,in hoc uince. Fertur autem & ipsum CHRISTVM appa-
ruisse ei,signūq; monstrasse crucis, ac præcepisse ut figurā similem faceret,
& in prælijs auxilium hoc haberet,quo uictoriæ iura conquireret. Eusebius
itaq; Pāphili cū iureiurando ipso Imperatore dicente audisse se refert,quia
circa meridiē,declināte iam sole,crucis signū ex lumine factum, & scripturā
consertam ei dicentē, IN HOC VINCE, uidisset ipse,& milites qui cū
eo tunc essent. Pergente nanq; aliquò cū exercitu per iter,hoc (inquit) ei mi
raculum est ostensum. Dumq; cogitaret quid esset,nox superuenit,& dor-
mienti CHRISTVS apparuit cū signo quod uidit in cœlo, iussitq; ut fie
ret eius signi figuratio,quæ foret auxilium in præliorum congressionibus.

Apparet Constantino Christus.

Cap. IIII.

CVmq; iam non opus esset interprete,sed aperte Imperatori monstra
tum fuisset,quid de deo credere conueniret, mox die facta sacerdotes
Christi

CHRISTI conuocans,de dogmate consulebat. At illi sacros libros offe-
Sacerdotes Constantinum mysteria fidei edocent. rentes,de CHRISTO loquebãtur, suáq; dicta ex propheticis comproba
bant. Signum uero quod apparuerat ei,dicebant trophæum esse uictoriæ
aduersus infernũ.quam uictoriam ascendens in cœlos egit CHRISTVS,
crucifixus & mortuus,& tertia die resurgẽs.secundum quod sperandũ esse
dixerunt,quia post huius uitæ terminũ circa finem seculi præsentis,omnes
homines resurgant & immortales existant:alij quidem ad præmia rerum
quibus bene uixerunt:alij ad supplicia,eo quod ab eis mala sint gesta. Esse
tamẽ etiam in delictis quæ cõmittuntur hic,occasionem salutis purificatio
neḿq; peccati:nondum initiatis quidem baptismatis adeptionem,secun-
dum ecclesiasticam legem:initiatis autem, custodiam ne delinquant. Sed
quia hoc agere omnino paucorũ sanctorumq; uirorũ est,docebant quoq;
Pœnitentia. purificationem secundam ex pœnitentia cõstitutam.clementem enim esse
deũ,& ueniã tribuere delinquentibus,si pœnitentiã agentes,studeant eam
operibus roborare.Hæc sacerdotibus explanãtibus, admiratus Imperator
prophetias de CHRISTO ita promissas,iussit uiros eruditos ex auro & la-
Labarum. pidibus preciosis in uexillum crucis trãsformare signũ quod Labarum uo
cabatur.Hoc enim signũ bellicum inter alia preciosius erat,eo quod Impe
ratorem præcederet,& adorari id à militibus moris esset. Vnde præcipuè
D Constantinũ reor nobilissimũ decus imperij Romani in signum mutasse
crucis,ut frequenti uisione atq; cura desuescerent à priori more subiecti,&
eum solum arbitrarentur deum,quẽ coleret Imperator, uel quo duce atq;
auxiliatore uteretur aduersus hostes.Semper enim hoc signũ proponeba-
tur ante ordines uniuersos, quod maximè laborantibus aciebus in prælijs
Signiferi. a lesse præcipiebat. Constituit itaq; certos signiferos,qui in eo laborarent:
quorum opus erat, ut uicibus humeris id ueherent, & omnes acies ita lu-
strarent. Fertur enim quidam eo quod aliquãdo ferens hoc signũ,repente
hostibus inuadẽtibus expauisset,dedisse illud alteri deuehendum. Cumq;
se de prælio subtraxisset, & iacula declinasset, subito percussus interijt.ille
uero qui sacrum suscepit trophæum,multis se iaculantibus permansit illæ-
sus.Mirabiliter enim diuina regente uirtute,sagittæ hostium figebantur in
signo,à signifero autem inter pericula protinus euolabant. Dicitur autem
neq; alium unquam huius signi ministrum (ut solet) in bello uulnere mor
tuum,aut cladem captiuitatis perpessum. SOCRATES.

Moluius pons COngressus ergo circa pontem Moluiũ uicit,in flumine necato Maxen
tio.Erat enim annus septimus imperij Constantini.Inter hæc Diocle-
tianus Salonæ defunctus est. SOZOMENVS.

Cap.VI. Crispus Constantini F. NOn autẽ ignoro quia Græci referunt Constantinũ,eo quod aliquos
genere proximos occidisset,& cooperator extitisset in nece filij sui Cri
spi pœnitentia ductum,de purificatione consuluisse Philosophum Sopa-
trum,

A trum,qui tempore illo præerat in sede Plotini,illumq; respondisse,nullam esse in huiusmodi delictis purgationẽ. Constantinũ uero hac interdictio-
Sopater in se de Plotini præ erat. ne turbatum,inuenisse episcopos qui pœnitentia seu baptismate promitte
rent eum ab uniuerso posse purgari delicto: Tunc gauisum in illis qui dixe
rant quod uolebat: admiratumq; dogma, factũ deinde Christianũ, & ad
sui similitudinem deduxisse subiectos. Mihi autem uidentur hæc ficta ab
eis,qui studẽt religioni Christianæ detrahere. Crispus etenim,propter quẽ
dicunt Constantinũ eguisse purgatione,XX.anno imperij paterni defun-
ctus est. Qui cum adhuc uiueret,multas cum eo pro Christianis posuit le-
ges, secundo quippe loco honoratus imperij & Cæsar existens. sicut etiam
nunc principum nomina & tempora legibus subiecta testãtur. Sopatrum
uero non est credibile ad colloquium Constantini uenire potuisse, in sola
Oceani circa Rhenum parte regnantis. propter intentionem uero contra
Constantinus Cæs. degebat in Gallia circa Rhenum. Maxentium habitam degebat in Italia. Tunc Romana respublica turba-
batur,& non erat facile ut Britanni & Galli cõuenirent cum illis tunc(apud
quos constat Christiana religione Constantinum participatum)nisi dum
contra Maxentium castrametaretur, & transiret ad Romam. Testes autẽ
sunt rursus horum tempora,necnon & leges quas pro religione sanxit. Vt
autem cõcedamus facile potuisse principem loqui Sopatro,aut per epistо
lam suam consuluisse pro quibus uellet,non est tamen uerisimile ignorasse
B Philosophum,quia Hercules Alcmenæ purgatus Athenis est post filij ne-
cem in Cereris sacris:& quia post Hyphiti necem,peregrinũ & amicũ iniu-
ste peremit. Cum igitur Græci in huiusmodi delictis purgationes annun
cient,sufficiant quæ dicta sunt,ut accusent de mẽdacio eos,qui Sopatrum
contraria Constantino respondisse finxerunt. Non enim credo hæc igno-
rasse tunc nobilissimum apud Græcos eruditione literarum.

Cap.VII. IGitur ecclesiæ sub regimine CONSTANTINI alacriter agebant, & indies augebantur (fauente & unanime principe) multis eius beneficijs
eleuatæ,quas etiam prius inconcussas dominus à periculis turbisq; serua-
uit.Nam cum persecutiones diuersas ecclesiæ in alio terrarum orbe pateren
tur,solus Constantius Constantini pater licenter Christianis in sua consi-
Constantij cõsiliũ de exploranda Christianorum constantia. stere religione concessit. Deniq; tale aliquod eum miraculum & memoria
dignum egisse cognoui. Is enim probare uolens quosdam in suo Palatio
Christianos,si boni & solidi essent uiri,euocans uniuersos præcepit dicens,
ut si quidẽ uenirent ad sacrificandũ,& eius colerent deos,circa eum essent &
Cingulum militare. in suo cingulo permanerẽt.Si uero refugerent,egrederẽtur de Palatio gra-
tias agẽtes quo minime punirẽtur. Cũq; in utroq; apparuissent, alij quidẽ
religionis desertores,alij uero diuina præsentibus præponentes,deliberauit
eis amicis & consiliarijs uti,qui in melioribus fideles constantesq; perman
serant. Alios autem uelut effeminatos auersatus,expulit à suo colloquio,
credens

C credens nunc̄ꝫ eos circa principem deuotos fore, qui fuerint dei sui sic para
tissime proditores. Et ideo adhuc superstite Constantio nō uidebatur con
tra legem, quēpiam esse Christianū, apud eos qui ultra Italiam Galliasq́ꝫ
& Britanniā, & qui circa Pyrenæum habitabant montem usq́ꝫ ad Oceanū
Hesperium. Cum uero Constātinus in eius successisset imperiū, potius res
ecclesiæ efflorucrunt. Maxentio enim Herculij filio perempto, cū eius pars
Constantino cessisset, iam licenter in religione uigebant, qui circa Tyberim
fluuiū & Eridanum (quem Padum prouinciales appellant) cōmorabātur,
& qui circa Aquilem cōmanebant. in quem sermo fertur aduectam naui-
Argonautæ. gio Argo, & ad Tyrrhenum pelagus fuisse perductam. Argonautæ enim
uentum ualidum declinantes, non eodem nauigio in regressione sunt usi,
sed transeuntes mare quod super Scythas est, per hæc flumina uenerūt ad
terminos Italorum, & hic hyemantes, condiderunt ciuitatem quæ nuncu-
patur Emona. Aestate uero superueniēte, cooperātibus eis prouincialibus
ferè quadringenta stadia arte mœchanica trahentes Argo per terram ad
fluuiū Aquilem, deduxerūt, qui permiscetur Eridano. Eridanus autem fau
ces habet in Italicum mare. Post prælium itaq́ꝫ, Cibalæ, Dardanij, & Ma
cedones, & qui circa Histrum tunc morabantur, necnon & Hellas & Illyrio
rum gens omnis sub Constantinum redacta est.

Cap. VIII. POrrò Licinius hinc fugatus, cum prius sectator fuisset dogmatis Chri
D stiani, mutata uoluntate, plurimos sacerdotū in suæ partis afflixit im-
Licinius Cæs. aduersus Chri stianos. perio, multos quidem & aliorum, præcipuè tamen de collegio militari. Ni
mis enim Christianis erat infensus propter Constātini bellum, æstimans
eum posse contristari propter calamitatē suæ religionis. Simul etiā arbitra
tus, quia orarent & studerēt redigi sub illius solius imperio. Super hæc aūt
pugnaturus denuo contra Constantinū, spem uictoris habebat per diuina
tiones & sacrificia, & seductus ab aliquibus promittentibus quia bello uin-
ceret Constantinū, in paganitatem conuersus est. Deniq́ꝫ etiam Græci di
cunt tunc eum expertum diuinationem Miletij, Geminiq́ꝫ Apollinis, eiq́ꝫ
consulenti de bello, respondisse dæmonium per hos Homeri uersus:

O senex, ualde te iuuenes pugnatores obseruant,
Tuaq́ꝫ uita soluta est, sæuaq́ꝫ te senectus excipiet.

Ex plurimis ergo rebus uisum mihi est dogma Christianorū diuina pro-
uidentia constitisse, tantoq́ꝫ processisse cremento, maximè tamē ex persecu
tione Gentilium. Futuro nanq́ꝫ Licinio persequi ecclesias in suo imperio
constitutas, bellum in Bithynia factum est, quo nouissime pugnauerunt
inter alterutros ipse & Constātinus. Tantoq́ꝫ diuino suffragio adiutus est
Licinius peri mitur. Constātinus, ut & per terram & per mare uinceret inimicos, & amissis Lici
nius pedestribus & naualibus, semetipsum in Nicomedia traderet, priua-
tusq́ꝫ Thessalonicæ aliquāto tempore permaneret, ibiq́ꝫ perimeretur. Vir

ergo

A ergo primordijs imperij sui, prælijs, alijsq́ꝫ rebus ualde prouectus, & fororis
Constantini nuptijs honoratus, huiusmodi fine defunctus est.

Cap. IX. COnstantinus igitur cū ad eum solum, omne Romanorū peruenisset
imperium, edictis publicis usus est, ut Orientales subiecti impauide
Cōmendat Cō stantinus re ligionem Chri stianam. religionem colerent CHRISTI, & diligenter diuinitati ministrarent. Diui-
nitatem quippe solam eam crederent, quæ & reuera esset, & sufficienter ha
beret omni tempore potestatem: & quoniam qui talibus studerent, omnia
bona uberrime eis accederent: & quæcunq́ꝫ aduersa putarent, cum meliori
potius spe fruerentur. qui uero circa deum delinquerent, cōmuniter & scor-
sum in bellis & in pace, omnia eis difficilia pròuenirent. Gratiasq́ꝫ referens
non sibimet arrogans, adiecit in eam legem dicens: quia ministrum oportu
num cum habere dignatus fuerit deus sui consilij, & à Britānico mari usq́ꝫ
ad loca Orientis adduxerit eum, quatenus augeretur Christiana religio,
& qui propter dei culturam durabiliter permansērūt in cōfessionibus mar-
tyrij, clariores eius honoribus apparerent. Hæc igitur concionatus, & alia
multa dicens, per quæ credebat subiectos ad cultum religionis adducere,
infirma esse sanciuit, quæ contra religionem fuerant cogitata uel gesta sub
persecutoribus ecclesiarū. Remissionemq́ꝫ cūctos habere decreuit, qui pro-
Exulātes Chri stiani reuocan tur. pter confessionem CHRISTI migrare in insulas, aut alibi præter uolunta-
B tem propriam cōmorari iussi sunt, aut in metallis affigi, aut publicis operi-
bus, aut mulieribus, aut lanificis ministrare, aut dari curijs, cum curiales pri
mitus nō fuissent. Eos autem quos infames illi fecerant, ab infamia relaxa
Ab infamia li berantur. uit. Militia uero priuatos, in sua uoluntate reliquit, utrum esse in schemate
In militiam re cipiuntur, aut citra ignomi niam uacant. quo fuerant, an certe cum honorabili quiete liberam uellent habere uaca-
tionem. Cumq́ꝫ omnes ad priorem libertatem & consuetos honores reuo
casset, etiam substantias reformauit uniuersis. Si qui uero morte damnati,
Restituuntur Christianis ab lata patrimo nia. substantia quoque nudati sunt, præcepit proximis generi eorum deferen-
das hæreditates: nullo autem horum existente, unāquanq́ꝫ prouincialem
ecclesiam ad ius hæreditatis accedere: & siue apud priuatum siue apud pu-
blicum de tali substantia esset aliquid, restitueret. Eis autē qui ex ærario pu
blico aliquid comparauerant, aut donationes acceperant, secundum possi-
bilem decētemq́ꝫ modum se prouidere promisit. Hæc igitur, sicuti dictum
est, Imperatori placuerunt, & lege firmata sunt, insigniterq́ꝫ omnia decenti
fine completa. Christiani uero tunc omnes Romanorum dignitates admi
Christiani, ad rēpublicā & dignitates re cepti. nistrabant. & de cætero cunctis sacrificare negabatur, immolationibusq́ꝫ
aut diuinationibus non erat locus. Sed nec idola dedicare, aut celebritates
paganas agere iam licebat. Plura uero etiam per ciuitates gentium, de anti
qua consuetudine mutabantur. Ab illo deniq́ꝫ tempore apud Aegyptios
nequāq́ꝫ secundum priores solennitates in paganorum templa, Cubitus,
Cubitus. sed in ecclesias magis offertur, quo significatur crementum aquæ Niliacæ.

C Apud Romanos autem tunc primum monomachorum ſpectacula ſunt
Monomachia uetita Romæ. remota. Apud Phœnices uero, qui in Libano uel Heliopoli commoran-
tur, phas ulterius non fuit uirgines fornicari, antequam legitimis iunge
rentur uiris, nempe poſt turpitudinẽ experimenti primi nephandæ permi
Templa Chriſtianorum. xtionis. Sanctæ uero domus, quæ quidem magnitudinem uidebantur ha
bere ſufficientem, corrigebantur. Aliæ uero cremento altitudinis & latitudi
nis augebantur. Alibi autem cum nõ eſſent, à fundamẽtis ædificatæ fulge
bant. Pecunias uero ex regijs theſauris Imperator affluẽtius impendebat,
ſcribens per ſingulas ciuitates epiſcopis atq; præſidibus populorũ, ut facer
dotes ſicuti uellent iuberent, iſti autem iubentibus obedirent, quatenus cito
perficeretur opus. Lætanti ſiquidem eius imperio, etiam religio ualde flore
bat, & in tantum etiam poſt bellum contra Liciniũ geſtum feliciſſimus fuit
Sarmatæ. in prælijs aduerſus alienigenas præparatis, ut etiam Sarmatas uinceret, &
Gothi. qui uocãtur Gothi, tũc nouiſſime cauſa gratiæ apud eũ fœdera celebrarẽt.
Hæc autem gens habitabat quidem tunc trans flumen Hiſtrum. Cumq;
eſſet in bellis prona, & multitudine atq; magnitudine corporũ armis ſemp
exercitata, alijs quidem barbaris præualebat, ſolos autem Romanos habe
bat ſibimet repugnantes. Fertur enim etiam & hoc prælio demonſtratum
Conſtantino per ſigna uel ſomnia, quanta dei prouidentia regeretur. Qui
cum ſuperaſſet omnia bella quæ ſub eo ſunt geſta, ueluti repenſans CHRI-
D STO, in eius religionis ſtudio magis magisq; feruebat, hanc ſolam ueram
fatendam, & ſalutarem exiſtimare ſubiectos iubens. Ex terra uero ſubdita
ſibi, ex unaquaq; ciuitate detrahens publico, certũ uectigal, eccleſijs prouin
cialibus cleroq; diſtribuit, & donationem ualidam in perpetuũ eſſe ſanci-
uit. Aſſueſcens autem milites, ut, ſicut ipſe, deum colerent, ſigno crucis eorũ
arma ſignabat. In regalibus quoq; oratorium fabricatus, etiam tabernacu
lum ad inſtar eccleſiæ circũferebat, dum aduerſus hoſtes caſtrametaretur,
quatenus nec in itinere degẽs uel ipſe uel exercitus ſacro lumine priuarentur,
quo deceret laudari deum & orationes offerri. Sequebantur autem pariter
ſacerdotes & diaconi tabernaculo ſeruiẽtes, qui ſecundum legem eccleſiaſti
cam ſacrorum ordines adimplebãt. Ex illo autem, Romanorum cohortes
Numeri. quæ nunc Numeri nuncupãtur, ſingulæ fecerunt tabernaculum proprium,
Dies dominicus. & ſacerdotes atq; diaconos diſtributos habebãt. Die uero qui dominicus
Dies Veneris. uocatur, quem Hebræi primũ uocant, Græci autem Soli diſtribuũt, & qui
ante ſeptimũ eſt, ſanciuit à iudicijs alijſq; cauſis uniuerſos habere uacatio-
nem, & in eo tantum orationibus occupari. Honorabat autem dominicũ
diem, quia in eo CHRISTVS reſurrexiſſet à mortuis: aliũ uero, quia in eo
fuerat crucifixus. Maximã nanq; culturã ſacratiſſimæ crucis habebat, tam
pro hijs quæ ei proſpere prouenerant eius auxilio, in prælijs cõtra aduerſa
rios inſtitutis, quàm pro indicio quod ei diuinitus pro ea uidebatur oſten
ſum.

A ſum. Deniq; ſupplicium crucis quod primitus apud Romanos erat in uſu, *Suppliciũ crucis ſublatum.*
lege prohibuit. In figurationibus autem Solidorum & in imaginibus, hoc
ſignum iuſſit inſcribi ſemper & figurari: ut teſtantur hactenus eius ima- *Symbolũ crucis in nũmis.*
gines hoc ſchemate decoratæ. In omnibus ſiquidem rebus, præcipue tamẽ
in legiſlationibus ſtudebat placare diuinitatem. Apparet enim luxurioſas *Venus illicita.*
& ualde fatuas permixtiones ante eum nõ prohibitas, tunc fuiſſe correctas,
ſicut ex ipſis quas poſuit legibus inuenitur. Sed nunc quæ ad honorem &
ſtatum religionis ab eo ſancita ſunt, pandere neceſſariũ eſt, cum partes eſſe
eccleſiaſticæ uideãtur hiſtoriæ. Apud Romanos dudũ fuit lex, à XXV.
anno nõ habentes uxores prohibens à priuilegijs habentiũ coniuges, ſed
& alia multa iubens, ut nihil de teſtamento lucrarentur, licet generis proxi- *Mulcta cœlibatus remiſſa.*
mitate conſiſterent, qui uero filios non habuiſſent, medietatẽ relictorum ſi
bimet amittebant. Poſuerunt autẽ has leges antiqui, uolentes Romã eſſe
populoſam, omnemq; ſubiectam terrã, & quia nõ multum ante has leges
plurimos in ciuilibus bellis amiſerant. Videns igitur Imperator idcirco ma
le tractari eos, qui propter deum uirginitati & ſine liberis eſſe ſtudebant, fa
tuũ iudicauit diligentia & ſtudio hominũ uideri eorum augeri genus, cum
natura ſemper ſuperna diſtributione diminutionẽ ſuſcipiat & augmentũ.
Et legem populo propoſuit uniuerſo, quatenus æqualibus priuilegijs frue-
B tentur, qui ſine coniugibus & liberis erant, quibus illi qui hæc ſe habere gau
debant. Sed etiam amplius habere ſanciuit eos, qui in continentiæ uirgini *Cœlibibus licet condere teſtamentum.*
tate degebant, licentiã eis præbens maſculis fœminisq; licet ætate minori-
bus, teſtamentũ facere contra cõmunẽ legem. Omnes enim bene cogitare
iudicauit, quorũ opus eſſet deum placare ſemper, & philoſophiæ ueraci ua
care. Huius enim rei cauſa & antiqui Romanorũ licẽter teſtari uirgines Ve
ſtales, etiam ſexto ætatis curriculo decreuerunt. Iudiciũ itaq; maximũ reue
rentiæ pij principis circa religionẽ fuit, quia ubiq; adminiſtrantiũ ſentẽtias *Ad epiſcopos appellare permiſit.*
imperfectas eſſe uoluit, & ad epiſcopos per appellationẽ refugiendum eſſe
ſanciuit, ſi qui uellent ciuiles iudices refutare: firmã uero illorũ iudicans ſen
tentiam potioremq; iudicum aliorum, & tanq; ab Imperatore prolatam,
ab omnibus obſeruandã, & inconuertibiles eſſe terminos ſynodales. Illud
quoq; nos relinquere dignũ non eſt, quod pro utilitate ſancitum eſt eorũ
qui in eccleſijs manumittuntur. Cum propter ſubtilitatẽ legum etiã inuiti
poſſeſſores difficultatẽ paterẽtur circa dationem melioris libertatis, quam
Ciuilitatem Romanã uocant, tres poſuit leges, decernẽs omnes in eccleſijs *Ius ciuitatis Romanæ.*
manumiſſos ſub teſtimonio ſacerdotum, per hãc piam adinuentionẽ Ro- *Libertas ſub teſtimonio ſacerdotum conferebatur.*
mana ciuilitate frui. cuius indiciũ præſens etiã tempus ſeruat. Nam moris
erat de libertate leges ſcriptas in manumiſſionibus anteponi. Conſtãtinus
igitur hæc ſanè ſtudens, in omnibus honorare religionem. Erat quippe &
per ſemetipſam glorioſa, propter uirtutem plurimorũ tunc in ea pollentiũ.

C Cap. X. ITaq; perſecutionibus iam ceſſantibus adhuc multi confeſſorũ ſuperſtites, eccleſias ornabãt, ut fuit Oſius Cordubæ pontifex, & Amphion Epi
Oſius. Amphion. Maximus. Paphnutius. phanæ Ciliciæ, & Maximus qui poſt Macarium Hieroſolymorũ tenuit Præſulatũ, & Paphnutius Aegyptius, per quẽ aiunt plurima miracula operatum deum, dæmonesq; ſubiecciſſe, uariarumq; paſſionũ condonaſſe ei ſanitates. Fuerunt autẽ Paphnutius & Maximus ex illis cõfeſſoribus quos Maximianus Imperator in metallis opera exercere damnauit, oculos eorũ dextros euellens, & ſiniſtras ſuras incidens. Secundũ eos autẽ fuiſſe perce-
Spiridion. pimus Spiridionẽ Tremithuntis Cypriorũ epiſcopum, ad cuius uirtutem demonſtrandã ſufficere puto, quæ hactenus de eo ſeruatur opinio. Quãta per eum diuino præſidio geſta ſint, plura quidẽ nouere prouinciales, ego autẽ quæ ad nos ualuerunt peruenire nõ tacebo. Fuit enim iſte ruſticus habens uxorẽ & filios, ſed nõ propterea in rebus diuinis minor. Aiunt autem aliquando per noctem ueniſſe malignos uiros ad caulas ouiũ eius, & cum rapere niterentur, ſubito uinctos nullo ligante fures. Tunc illum die facta uenientem inueniſſe ligatos eos, & ſoluiſſe quidem ab inuiſibilibus uinculis, culpaſſe tamen & dixiſſe: Cur fratres dum licuiſſet quæ deſiderabatis accipere, elegiſtis potius ea rapere, & noctem ducere iugiter infelicem? Tum miſeratus eorũ, magis autẽ ad meliora eos erudiens, ait: Abite hinc, ſumentes arietem: laboraſtis quippe uigiliis, & decet uos ſine querimoniis
D recedere ab ouibus meis. Quod quidem quilibet iuſte poterit admirari.

Nihilominus etiã illud mirandũ. Apud filiam eius Irenen uirginẽ nomine quidã notus eius ſpeciem aliquam depoſuerat, quæ ſumens depoſitum, ſub terra recondidit, ubi caute credidit cuſtodiri. Contigit interea mori puellam nihil confeſſam patri. Venit homo depoſitũ repetens, ignorante Spiridione quid loqueretur. Cumq; in tota domo requiſiſſet nec inueniret, flebat, capillosq; uellebat, & morti uicinus eſſe uidebatur ille qui depoſuerat. Hæc Spiridion fieri uidens, & curſim ueniens ad ſepulchrum, uocauit nomine puellam. Qua reſpõdente, de cauſa depoſiti requiſiuit. Et dum ab ea didiciſſet, reuerſus & inueniens ubi puella ſignificauerat, reddidit homini quod petebat. Quoniãquidẽ ad hunc ueni ſermonẽ, non eſt incongruũ etiam iſtud adijcere. Mos erat Spiridioni iſti ex fructibus qui naſcebantur ei, alios quidem pauperibus erogare, alios autẽ gratis mutuari uolentibus. Sed neq; per ſe dabat, neq; per ſe recipiebat, ſed ſolum cubiculum demonſtrabat, inuitans petentes, ut quantũ opus haberent tollerent, & denuo reuocarent quantũ ſe nouerant abſtuliſſe. Quidam uero dum mutuũ peteret, reuerſus eſt poſt aliquantũ quod tulerat redditurus. Quẽ dum ſecum tuatus, ad iniuſticiã ille cõuerſus & credens latere Spiridionẽ, non reddidit quod debebat, ſed auferens debitũ quaſi reddidiſſet abſceſſit. Quod tamẽ longo

A longo tempore nõ erat ignorandum. Poſt certum nanq; tempus uenit, rurſum petens ab eo mutuũ. At ille miſit eum ad horreum, data poteſtate ut ipſe ſibi metiretur quantũ opus haberet. Vacuũ uero eundem locum inueniẽs, & hoc oculata fide cognoſcens Spiridioni nũciauit. Ille reſpõdit ei: Mirum eſt ó homo quod loqueris. Quomodo tibi ſoli uiſum eſt horreum neceſſarijs defeciſſe? Sed conſidera potius apud temetipſum, ne fortè mutuatus alia uice quod debueras primitus non ſolueris. Si enim hoc non eſt, indubitanter non priuaberis quibus eges, ſed rurſum accedens inuenies. Sic igitur ille captus, quod ei deliquerat indicauit. Dignum eſt igitur huius ſacratiſſimi uiri mirari puritatẽ, & eccleſiaſtici ordinis ualde cuſtodiam. Dicitur itaq; quodam tempore pro aliqua utilitate in unũ Cyprios epiſcopos cõueniſſe, & inter eos fuiſſe hunc Spiridionẽ, & Triphylliũ Ledrenſem epi *Triphyllius.*
ſcopum, uirum eloquio & ſapientia, necnõ Beryto legibus eruditum. Cum itaq; collecta celebraretur, iniunctum eſt Triphyllio ut faceret ſermonem *Collectam uocat conuentum Chriſtianorũ. Cuius uocabuli frequens uſus eſt in hoc opere.*
in populo. Cumq; ille locus ueniſſet ad medium, tolle lectum tuũ & ambula, cubile dixit pro lecto mutans nomẽ. Spiridion autẽ indignatus in eum, & exiliens de cathedra ſacerdotali: Tu melior es (inquit) eo qui lectum dixit, quia eius uerbis uti confunderis? Hoc aut fecit populo conſpiciente, mediocritatẽ docens eum qui eloquij ſupercilio prætumebat. Erat enim idoB neus ad pudorem incutiendũ: cum eſſet uenerãdus & operibus glorioſus, ſimulq; ſenex æuo atq; ſacerdotis officio. Qualis autẽ circa peregrinorũ ſuſceptiones fuerit, hinc apparet. Inſtãte iam quadrageſima, quidam ex iti- *Spiridon comedit carnes porcinas in quadrageſima.*
nere uenit ad eum, quibus diebus conſueuerat cum ſuis continuare ieiunia, & die certo comedere, medios dies ſine cibo cõſiſtens. Videns itaq; peregrinum ualde defectum: Perge (inquit ſuæ filiæ) laua peregrini pedes, & cibos appone. Cumq; uirgo dixiſſet nec panem eſſe nec ἄλφιτα (quarum rerum *Hoc eſt, farinas.*
ſolebat nihil habere reconditum propter ieiuniũ) orans primũ ueniamq; petens, filiæ iuſſit ut porcinas carnes quas domi ſalitas habebat, coqueret. Quibus coctis, ſedens cum peregrino poſitis carnibus comedebat, & rogabat ut unà cum eo ederet peregrinus. Quo refutante, Chriſtianumque ſe *Chriſtiani bonus libertas.*
profitente: Propterea magis (inquit) refutare non debes. Omnia enim munda mundis, ſicut ſermo diuinus edocuit. Hæc quidem de Spiridione dicta ſufficiant.

P Cap. XI. Ræcipuè uero inſigniſſimã eccleſiam demonſtrauerũt, & dogma dilatauerũt uitæ uirtutibus, qui cõuerſatione monachica illo tempore fruebantur. Vtiliſſima nanq; res ad homines uenit à deo iſta philoſophia, quæ *Monachorum hoc eſt, eremitarum philoſophia.*
multarum doctrinarũ & dialecticæ artis ſtudia deſpicit, tanq; ſit minuta & melioris operis tempus impediat, atq; ad recte uiuendum nihil oſtendat. *Dialectice.*
Hæc ergo philoſophia cõuerſatione miranda, naturali ſimplicíq; prudẽtia docet omnino quæ nequiciã perimant, & operentur utilia. Nõ enim prædi-

C cat uirtutẽ, ſed magis exercet, nihili pendens humanã gloriam, uiriliterq; reſiſtens paſſionibus animæ, & neq; naturæ neceſſitatibus ſe ſubdit, nec corporis infirmitati ſuccumbit. Diuinæ uirtutis mentem habens, ſemper contemplatur omnium creatorem, & eum nocte dieq; colens, orationibus & litanijs placat indubitanter. Animæ uero puritate & bonorum actuum conuerſatione, ad miniſteria ſe diuina componens, purgationes aſperſionesq; contemnens, ſolas uero pollutiones peccata putans, extrinſecus irruentes caſus exuperat, & omniũ abſolute huiuſmodi dominatur. Non per ſtabilitatem neceſſitatemq; uitæ qualibet uolũtate mutatur: nõ mala patiens ulciſcitur: nõ languore aut indigentia neceſſariorũ compreſſa mordetur, ſed potius gloriatur in talibus. Patientiã, manſuetudinẽ, mediocritatẽ in omni uita meditatur, & quantũ naturæ humanæ poſſibile eſt, deo eſſe uicinũ. Velut in tranſitu utens præſentibus, neq; circa poſſeſſionẽ rerum occupata cõſtringitur, neq; ultra quàm opus eſt in præſenti prouidere forſan urgetur:

Officium monachorũ, hoc eſt, eremiticæ philoſophiæ.

Semper autẽ ſimplicitatem & exercitiũ huius inſtructionis laudans, beatitudinem contemplatur æternam, & ad felicem terminum omni uiuacitate feſtinat. Timore diuino ſine intermiſſione ſuſpirans, turpiloquia reſpuens, & necuſq; ad uocem emittere patiens. quorum actiones ſuis actibus noſcitur exſoluere. In breui comprehendens neceſſaria naturæ, & cogens corD pus mediocribus indigere, caſtitati luxuriam ſubdit: iuſticia punit iniuſticiam, & ueritate mendacium. Diſciplina rerum omnium menſuras participatur: cum proximis in unanimitate & communione conſiſtit: amicorum prouida eſt atque peregrinorum: quæ propria ſunt, communia facit egentium, & tuetur utilia ſingulorum. neq; gaudentibus importuna, & tribulatis remedium conſolationis apponens. Ad uerum bonum diligentiam ſuam ſemper extendens, ſermonibus caſtis ſapientibusq; conſilijs ornatu ac uano eloquio remotis erudiens, atq; curans ueluti quibuſdam medicaminibus audientes, cum honore & reuerentia diſpoſitiones ſuas celebrans, contentione, certaminibus, iraq; priuata. Nam cum ſit rationalis, omnem motum irrationalem fugit, generaliter paſſiones corporis deuincit & animæ. Huius itaq; elegantiſſimæ philoſophiæ princeps quidem fuit,

Philo Hebræus.

ſicuti quidã dicunt Helias propheta, & Baptiſta Iohannes. Philo autẽ Pythagoricus ſuis temporibus refert undiq; egregios Hebræorũ in quodam prædio circa ſtagnum Mariam in colle poſitum philoſophatos. Habitaculum uero eorum & cibos & conuerſationem talem introducit, qualem & nos nunc apud Aegyptiorum monachos eſſe conſpicimus. Scribit enim, inchoantes eos ad philoſophiam, cedere omnibus ſibi competentibus rebus, cunctisq; abrenunciare permixtionibus, & extra muros in ſolitarijs

σεμνεῖα.

agris & hortis inhabitare. Domos autem eis eſſe ſacraria, quæ apud nos monaſteria nuncupantur, & in eis conuerſatione ſolitaria honeſta celebrare myſteria.

A re myſteria. diligenterq; pſalmis & hymnis placare diuinitatem: & ante Solis occaſum non guſtare cibum, alios autem per tres dies & amplius: certisq; diebus in pauimento habere cubilia. uino ſemper & ſanguinem habentibus abſtinere. cibum eum eſſe panis, & ſalis, & hyſſopi, & potum aquæ: Mulieres eis cohabitare, ſeniores uirgines, propter amorem philoſophiæ ſpontanea uoluntate nuptijs abſtinentes. Et Philo quidẽ hoc modo referẽs, uidetur aperire, quia hij qui ex Hebræis ſecundũ eum Chriſtiani ſunt facti, adhuc Iudaice uiuerent, corũq; cõſtitutiones ſeruarent. Apud alios enim non inuenitur huius uitæ conuerſatio. Vnde conijcio ex illo apud Aegyptios hanc philoſophiam habuiſſe principia. Alij uero dicunt huic cauſam fuiſſe conuerſationi, perſecutiones quæ religionis cauſa per tempora prouenerunt. Et quoniam fugientes in montibus & uallibus deſertisq; morabantur, ad modum ſe uitæ huius aſſuecuerunt. Sed ſiue Aegyptij, ſiue alij quidam huic ab initio philoſophiæ præfuerunt, illud tamen apud omnes conſtat, quia ad ſummam reuerentiam atq; perfectionem, moribus exercitationibusq; decentibus, hanc conuerſationem uſque perduxit ANTONIVS maximus monachorum, quem tunc in deſertis Aegypti morantem propter gloriam uirtutis eius. Imperator CONSTANTINVS amicũ fecerat, literis honorabat, & ut pro quibus uellet ei reſcriberet, expetebat. Fuit autem iſte uir Aegyptius genere, ortus inſigni uico in lo

Cauſa ſeceſſus.

AN TO NI VS.

B co Heracleæ apud Aegyptios conſtituto. Is puer, relictus orphanus, paternos donauit agros conuicaneis ſuis. Aliam uero ſubſtantiam diſponens, precium pauperibus erogauit, ſtudioſi exiſtimans philoſophi, nõ ſolum ſe metipſum ſpoliare pecunijs, ſed eas diſpenſare proficue. Iunctus autem ſtudioſis ſecundum ſe uiris, uirtutes zelabatur uniuerſorum, probans bonam uitam ſuauẽ fieri ipſa conſuetudine, licet fuerit primò difficilis. Modos adinueniebat abſtinẽtiæ potioris, & quotidie exercitatione creſcebat. Tanq; ſemper incipiens aliquid innouabat, afflictionibus corporis puniendo libidinem, ſacræ uero ſapientiæ uoluntate paſſionibus animæ repugnando. Erat enim eius eſca ſolus panis & ſal, potus aqua, prandijq; tempus Solis occaſus. Frequenter enim duos & amplius dies ſine cibo manebat. Vigilabat (ut ita dicatur) ſemper quidem iugi nocte, & orationibus contingebat quidẽ diem: ſi uero ſomnus incumberet, ſtando paululum dormiebat, plerunq; pauimento iacens: ſolamq; terram ſtratũ refectionis habens. Olei ſi quidẽ unctionem, lauacrorum atq; ſimilium uſum modis omnibus cuitabat, quia humectatione ſua in mollicie robur corporis immutarent. Aiunt enim neq; nudũ eum aliquãdo uiſum. Literas uero neq; ſciebat neq; mirabatur, ſed potius mentẽ bonam tanq; antiquiorẽ literis: quarũ tamẽ inuentorẽ iure laudabat. Fuit autẽ præcipuè clementiſſimus, caſtus, fortis, gratus colloquentibus, ſinq; ulla triſticia. Et licet qui cum illo diſputarent, certatiue

C quæstiones inferrent,tamē more ſolito ſapienter & diſciplinabiliter creſcen
tem ſedabat ſæpe cōtentionem, & ad menſuram debitam protinus tranſ
ferebat: loquentiumq; ſibi ſtrepitum temperabat, eorumq; mores ueluti
quadam regula componebat. Tantis itaq; uirtutibus diuinæ prouidentiæ
redundans, ſe futura præſcire non æſtimabat eſſe uirtutem:& propterea
nec laborandum inaniter circa talia ſuadebat,quando nec ignorantē futu
ra pœnæ ſuccūbere,nec ſcientem propterea ſanctum eſſe declarabat. Verā
nanq; beatitudinē,in cultura dei & legum eius obſeruatione dicebat. Si cui
autē hæc eſſet cura,docebat ut purgaret animā quo poſſet inſpicere,& futu
rorum noticiā poſſidere,deo uidelicet præſcientiā declarante. Vacare autē
nec ipſe patiebatur,& bene uicturum ſemper operari præcipiebat:ac ſemet
ipſum diſcutere & ſecū ponere rationē corū quæ geſſit die noctuq;:ſi quid
autē indecēs ageret,cōſcriberet,ut de cætero parceret in delicto,ſemetipſum
ſcilicet erubeſcens,ſi plurima ſui delicta comperiſſet.ſimul etiam metuens,
ne per conſcriptionis indicium fieret aliis manifeſtus. Erat enim laborioſus
& maxime pro ſolatiis oppreſſorū. Quis etenim alter ſic feruentiſſime fuit
ſtudioſus,quorū gratia ſæpe ueniebat ad ciuitates? Plurimi nanq; ui com
pellente cogebant eum legatione fungi apud iudices & magiſtratus,quorū
ſinguli uel uidere eum iudicabant nimis egregium,loquentē audire & præ-
D cipienti parere glorioſum. Qui cum talis eſſet, ſtudebat tamen ignorari &
latere per eremū. Si uero neceſſitate faciente ueniſſet in ciuitatem,diſpoſito
negocio pro quo uenerat,ad deſertum cōtinuo reuertebatur. Piſces nanq;
Monachi ne uagentur per urbes. dicebat per humectam nutriri ſubſtantiā,Monachis autem ornatum ferre
ſolitariam uitam. Et ſicut illi terræ tactu tabeſiunt,ſic gloria monachorum
ad urbes accedendo fœdatur. Obedientē uero ſe gratumq; cōſpicientibus
exhibebat. Studebatq; ut neq; haberet tumentem ſuperbamq; naturam,
nec putaretur huiuſmodi. Sed hæc quidē pauca uirtutum Antonij dicere
ſum compulſus,ut tanti uiri per hæc exempla conſideremus philoſophiā.
Plurimos autē atq; probatiſſimos habuit auditores, quorum alij quidem
in Aegypto & Libya,alij uero in Palæſtina & Syria & Arabia claruerunt,
& unuſquiſq; eorū non minus ſe quàm doctor, apud quos eſt cōmoratus,
exercuit, multosq; docuit,& ad ſimilem uirtutē philoſophiamq; perduxit:
ita ut quorundam hic labor eſſet circuire per ciuitates & prouincias uel per
agros,& diligenter Antonij diſcipulos eorumq; requirere ſucceſſores. Sed
quomodo poterāt inueniri facile,quibus erat ſtudiū diligētiſſimū ſua uita
latere,& nō ſicut plurimi nunc hominū elati per gloriā, ſemetipſos expom
pāt & cunctis inſinuant? Fuerūt itaq; probatiſſimi diſcipuli,quos percepi
Paulus Simplex. mus Antonij,alij quidē multi,necnō & Paulus appellatione Simplex. Hūc
aiūt cū ruſticus eſſet,bona ſpecie cōiugē habuiſſe,& ea in ipſo facinore adul
*Al's *ſuppreſſiſſe.* terij deprehenſa tacite*ſubriſiſſe,& iureiurando firmaſſe nunq; ſe cū ea eſſe
miſcendum.

A miſcendū. Tum ad adulterū: Habe (inquit) eam. Et repente diſceſſit ad ere
mum ad Antoniū. Dicunt enim eum manſuetiſſimū & patientem ualde
fuiſſe. Deniq; cū iam ſenex eſſet & ad uitam monachicæ perdurationis in-
ſuetus,omnibus eum Antonius experimētis exercens,in nullo inuenit infe
riorem,perfectæq; eum philoſophiæ eſſe teſtatus,ſeorſum præcepit habi-
tare,tanq; nō egentem doctore. Confirmabat autē deus Antonij teſtimo
niū,& operibus oſtendebat uirum eſſe glorioſum,ipſoq; doctore ſuperio
rem, atq; ad affligendos & expellendos dæmones præparatum. Circa
hoc itaq; tempus philoſophabatur & Amos Aegyptius,de quo ſermo fer *Amonius Aegyptius.*
tur, quia cogentibus parentibus duxiſſet uxorem, nec tamen eam fuiſſet
expertus. In principio nāq; nuptiarū ſponſam tanq; ſponſus in thalamo
percipiens, & ſolus cum ea remanens,ait: Nuptiæ quidē (ó mulier) noſtræ
uſq; ad hoc celebratæ ſunt tempus. Et quale bonū ſit poſſe uirginē perma-
nere,& ſacris edocebat literis,ac ſeorſum ſolus manere tentabat. Sed quo-
niam de uirginitate quidem ſermones uirgo laudauerat,diuidi autē ab eo
graue iudicabat,in alio cubiculo dormiens annis decē & octo cum ea man
ſit,neq; tunc à monachica abſtinentia ſe ſuſpendens. Interea mulier uiri ze
lata uirtutē,æſtimauit nō eſſe iuſtum tantū uirum domi cælari propter ſe,
ſed oportere potius ſeorſum utrunq; philoſophari, & ob hoc ſupplicauit
uiro. At ille gratias agēs deo pro huiuſmodi cogitatiōe mulieris: Tu quidē
B (inquit) hanc habe domū,ego mihi aliā fabricabo. Et in meridianā partem
deſerti ſtagni Mariæ ueniens circa locū Scyti ad montē qui dicitur Nitriæ,
duobus & uiginti annis ibi philoſophatus eſt,annis ſingulis uiſitans ſecun
dò mulierem. Huius itaq; ſacratiſſimi principis horum monaſteriorum,
multi fuerunt digniq; diſcipuli,ſicut ſucceſſiones oſtendūt:plurimaq; & ue
neranda per eum prouenerunt,quæ præcipuè apud Aegyptios monachos
perfectēq; ſeruātur. Nam cum maxima diligentia per ſucceſſionē traditio
nis alterutræ curant uirtutes antiquorū memoriæ tradere monachorū. ſed
à me illi memorandi ſunt,qui ad nos uſq; peruenerunt. Contigit igitur
huic uiro & Theodoro eius diſcipulo euntibus aliquod trāſire flumē quod *Theodorus.*
dicunt Lycum. Ne uero alteruter ſe nudum uideret,iuſſit Amos ut recede-
ret Theodorus. Cumq; etiā ſemetipſum erubeſceret nudum intueri,repen
te diuina uirtute tranſlatus eſt ad ulteriorem ripam. Tranſiens uero Theo
dorus aquā, & uidens nec ueſtem eius nec pedes infuſos, ſupplicabat ſeni
ut ei cauſam rei depromeret. Cumq; ille dicere refutaret,ille uero non aliter
ſe properaturū niſi cognoſceret,promittēte Theodoro nulli ſe eo uiuo rem
fore dicturū,cōfeſſus eſt quod euēnit. Proximū uero miraculū huic quoq;
rei cōtigit quod narrabo. Iniuſti parētes alicuius à cane rabido pcuſſum
filiū & penè moriturū obtulerunt ei,& eiulantes deprecabātur ut curaretur.
Tū ille ad eos: Nō eget (inquit) mea curatiōe, ſed uos ſi uultis reddere bouē
quem

C quẽ rapuiſtis dominis ſuis,ægrotus repente ſanabitur.quod etiã contigit. Nam ut reſtitutus eſt bos, paſſio mox receſſit à puero. Quando autem Amos iſte moriebatur,dicitur Antoniũ uidiſſe animam eius in cœlum ferri,diuinis poteſtatibus cum pſalmodia præcedentibus eam.cõſulentibuſq; eis qui circa eum erant,cauſam huius miraculi nõ abſcondit. Sciebãt enim quoniã aërem intento obtutu reſpiciens,cum ſtupore miraculi cuiuſpiã reſpiceret uiſionẽ. Cumq; uenientes poſtea quidam de Scyti nunciaſſent horam uiſionis Antonij,& cõueniſſet cum tranſitu illius uiri,beatificauerunt ambos:illum quidẽ,quia ad manifeſta bona tranſiſſet:illum uero,quia tantam à longe meruiſſet cernere uiſionem. Multorũ enim dierũ iter eſt locorum medio poſitorũ,quo degebat alteruter.Et hæc quidẽ ita relata ſunt.In

Eutychianus. hoc itaq; præſulatu audiui probatiſſime philoſophatum Eutychianũ,qui in Bithynia circa Olympũ morabatur. Erat quippe gratia diuina repletus,ad curationes paſſionũ & miracula rerum & operũ,ita ut ipſi Conſtantino propter uirtutẽ uitæ amicus eſſet. Illo ſiquidẽ tempore uinctus quidã ſpatarius,qui in ſuſpicionẽ uenerat quaſi aſſumpta tyrannide,fugijt,& requiſitus circa Olympũ cõprehenſus eſt.Rogantibus aũt neceſſarijs eius Eutychianũ,ut pro eo ad principẽ legatione fungeretur:Prius (inquit) prouidendũ eſt,ut is homo liberetur à uinculis,ne crudeliter cõſtrictus intereat.

D Tunc dicitur ad uinculorũ direxiſſe cuſtodes,rogãs ut eum ab huiuſmodi neceſſitate releuarent. Qui cum hoc facere noluiſſent,ſponte ianuæ clauſæ reſeratæ,& uincti catenæ ſunt repente diſruptæ.Poſtea uero ad principem ueniens Byzantio tunc degentẽ,paratiſſime beneficiũ promeruit quod poſcit.Non enim poterat Conſtantinus eius petitionibus denegare,cum ei

Monachi, eremitæ. ſummi honoris cumulũ exhiberet.Hæc itaq; breuiter à nobis dicta de monachis qui tunc clare ſunt philoſophati,ſufficiant.Cui uero de his ſubtilior cura fuerit,quærens inueniet plurimorum uitas hic non eſſe cõſcriptas.

Cap.XII. ET licet ita per omnia floreret eccleſia,non tamen pertulit inimicus,ele uatam ſimul atq; ſplendentẽ ualde reſpiciens,ſed maleuola cœpit mouere conſilia,contendens gubernatam à domino & uniuerſorum creatore ſubmergere. Videbat itaq; paganorum errorem fuiſſe nudatum,captaq; uaria dæmonũ machinamenta,& creaturam à plurimis iam non adorari, ſed creatori hymnos decenter offerri.Ea gratia iam nõ aperte contra deum & ſaluatorem noſtrum excitabat bellum,ſed uiros inueniens Chriſtianos quidem ſe uocabulo profitentes,ſed amore honoris & uanæ gloriæ ſeductos ad ſeruitutẽ, organum eos ſuæ machinationis habuit:per quos plurimos ad priſtinũ reduxit errorem,non quidem creaturã rurſus adorari præcipiens,ſed ipſum creatorem & mundi opificem coæquatum aſtruens creaturæ. Vbi autem hoc principium,& quemadmodum hæc inimicus zizania

Alexandria. ſeminauerit,enarrabo. Alexandria ciuitas eſt maxima,& hominũ multitudine

A tudine copioſa,nõ Aegyptiorum ſolũmodo, ſed etiam Thebæorum & Libycorũ circa Aegyptum obtinẽs principatum. In huius itaq; ciuitatis Præſulatu,poſt Petrum illum inclytum propugnatorem, qui ſub impijs tyran *Petrus Alex. martyr.*
nis Diocletiano & Maximiano nouiſſime imperium ſponte deponẽtibus, martyrij coronam ſuſceperat,ſucceſſit Achillas. Is enim ſub illo egregio Pe *Achillas.*
tro Arium ordinatum diaconũ,captumq; in Melitij nouitatibus,& ab eccleſia pulſum,rogatus à fidelibus,& denuo ſuſcipiens,miniſtrare præcepit.
Poſt Achillã uero Alexander fortiſſimus euangelici dogmatis prædicator *Alexander.*
ordinatur epiſcopus.Hoc tẽpore Arius in ordine quidẽ preſbyterorũ erat, *Arius preſbyter præerat*
& expoſitionem diuinarum ſcripturarum uidebatur habere cõmiſſam. Vi *ſcholæ eccleſiaſticæ apud*
dens autem Alexandrũ Pontificatus gubernacula ſuſcepiſſe,euentum tem *Alexãdriam.*
poris nõ portauit,ſed & mordacitate cõpulſus,litis quærebat initiũ. Porrò laudabiſem uidens uiri conuerſationẽ,nequaq; calumnias cõtexere præualebat.Verũtamẽ quieſcere illum prohibebat inuidia. Hunc igitur inueniẽs inimicus ueritatis,per eum niſus eſt in eccleſia excitare tempeſtatẽ. Apoſtolicis enim Alexandri doctrinis inſtabat aperte reſiſtere.Et ille quidẽ diuina ſequẽs eloquia,æqui honoris cũ patre,& eandẽ ſubſtantiã habere cum deo genitore filium prædicabat.Arius autẽ è diuerſo ueritati repugnans,creaturam filium,facturamq; dicebat,adijciens:Erat aliquando,quando nõ erat.
& alia quæ ex illius literis indicantur inſana. Hæc ergo nõ ſolum in eccleſia
B perſiſtebat dicens,ſed etiã in extrancis cõuentibus atq; concilijs: & domos circũiens,quibuſcunq; poterat,ſuadebat. SOZOMENVS.

Reprehendens autem quidam huiuſmodi uiros, Alexandrum quoq; culpabat, tanq; non utiliter ſileret,dum contra dogma fierent nouitates. At ille arbitratus melius eſſe de dubijs ſermonẽ ex utraq; parte proponendum,ut nõ uideretur ex neceſſitate, ſed potius ex ſatiſfactione certamẽ allatum,iudex cum clero reſidens,ad altercationẽ,deduxit utranq; partẽ. Vt autem euenire ſolet circa certamina uerborum,utriq; ſuperare nitebantur. Arius autem nullatenus adquieſcere uolebat, quod conſubſtantialis filius & coæternus eſſet patri. THEODORETVS.

Alexander autem Apoſtolicorũ dogmatum prædicator,prius quidem eum reuocare admonitionibus & conſilijs nitebatur. Cum uero eũ ſuperbire uidiſſet, & aperte impietatis facinora prædicare,ex ordine ſacerdotali remouit.Audiuerat enim clamante diuina lege: Si oculus tuus dexter ſcandalizat te,abcide eũ,& proijce abs te.Hoc itaq; tẽpore Romanæ quidẽ eccleſiæ Syluester retinacula gubernabat,Miltiadi ſuccedens,qui poſt Marcelli *Syluester.*
nũ clarificatum in perſecutione gentiliũ ſuſceperat iura Pontificatus. Antiochiæ uero poſt Tyrãnũ eccleſiæ inchoãte pace, Vitalis Præſul extabat. Qui *Vitalis Antiochiæ.*
etiã antiquã ex multis temporibus deſtructã à tyrannis ædificauit eccleſiã.
Poſt quẽ Philogonius Pontificatũ ſumẽs,& reliqua ædificij ſuperaddidit, *Philogonius.*
& zelum

C & zelum pietatis Licinij temporibus demonstrauit. In Hierosolymis autẽ
Macarius Hierosol. post Hermonem Macarius ordinatus est, uir nomine suo dignus, & omni
Alexãder Cõstantinop. bus bonis ornatus. Eodemq; tempore Constantinopoli Alexander Ponti
ficatum sacri ministerij possidebat, Apostolicis donationibus ualde clarus.
Tunc igitur Alexander Alexandrinus, uidẽs Arium amoris iudiciarij acu
leo stimulari, & multos ad blasphemias deceptos erigere, cõciliaq; propria
celebrare, ecclesiarum Præsulibus eius blasphemiam suis literis indicauit.

SOCRATES.

Cap. XIII. DILECTISSIMIS ATQVE CHARISSIMIS VBI-
que catholicæ ecclesiæ cõministris, Alexander in domino s.

CVM unum catholicæ sit corpus ecclesiæ, mandato existente in sacris
scripturis, ut seruetur uinculum unitatis & pacis, consequens est debere no-
stris scribere, & alterutris quæ apud singulos aguntur, insinuare, ut siue pa
titur siue gaudet unum membrum, compatiamur aut congaudeamus ad
Puto esse Græce παροικία. inuicẽ. In nostra igitur parochia nunc egressi sunt uiri iniqui, & CHRISTO
rebelles, docentes apostasiam, quã recte quilibet præcurrere suspicetur An
tichristo. Et uolui quidem hoc taciturnitati contradere, si quo modo inter
solos apostatas cõsumeretur hoc malum, & nõ loca alia penetrando simpli
ciũ sordidaretur auditus. Sed quoniã Eusebius nũc Nicomediæ, putans in
D se consistere causas ecclesiæ, quia cum reliquisset Berytiorũ ciuitatem, & con
Eusebius Nicomediensis. cupisset Nicomediensem ecclesiam, non est in eo ultio subsecuta, patrocina
tur etiam his apostatis, & scribere ubiq; molitus est, cõmendans eos, si quo
modo trahat aliquos ignorantes ad hanc pessimã hæresim & CHRISTO
rebellem. Ideoq; necessarium iudicaui, sciens quod in lege cõscriptum est,
ulterius non tacere, sed uobis omnibus indicare, quatenus etiam uos sciatis
apostatas, & eorũ hæresis uerba nequissima caueatis. Si ergo scripserit uo-
bis Eusebius, ne recipiatis eum, nec eius scripta suscipiatis. Antiquam enim
calliditatem tempore compressam, nunc per istos renouare uolens, fingit
quidẽ se quasi pro istis scribere, opere uero demonstrat, quia pro semetipso
talibus studere festinat. Apostatæ uero sunt isti, Arius, & Achilleus. Cum
eis autem apostatauerunt hij, Aithalis, Carponius, alter Arius, Sarmatius,
Euzoius, Lucius, Iulius, Menas, & Helladius, Gaius, Secundus, & Theo-
nas, qui episcopi aliquando sunt dicti. Ea uero quæ opinantes loquuntur,
Arij doctrina huiusmodi sunt: Non semper (inquiunt) deus pater fuit. nõ semper fuit dei
uerbum. sed fuit, quando deus pater non fuit. Dei autẽ uerbum, ex nõ exi-
stentibus factum est. Existens enim deus, non existentem ex non existente
fecit. Quapropter fuit aliquando, quando nõ fuit. Creatura est enim & fa-
ctura filius, neq; similis est patri secundũ substantiã, neq; uerus est, neq; ue
ra sapiẽtia eius est, neq; uerum naturaliter patris uerbum est, sed unus qui
dem creaturarum & facturarum est. Abusiue autem dicitur uerbum & sa-
pientia

A pietia, factus & ipse, & existẽs in proprio dei uerbo & in dei sapiẽtia, in qua
& omnia, & ipsum fecit deus. Vnde & conuertibilis est & mutabilis per na
turam, sicut & uniuersa rationalia. Peregrinũ enim & extraneum & remo-
tum est uerbum à paterna substãtia, & inuisibilis est filio pater. Non enim
perfecte & integre nouit filius patrem, neq; eum perfecte uidere potest.
Nam nec suam substantiam nouit filius, sicut est. Propter nos enim factus
est, ut nos per eum tanq; per instrumentum crearet deus. & nequaq; subsi
tisset, nisi nos deus facere uoluisset. Requisiuit ergo quidã eos, an possit dei
uerbum conuerti sicut diabolus est conuersus. & nequaq; dicere timuerũt,
utiq; potest, tanq; naturæ conuertibilis existens. factus aiunt, & conuertibi
lis est. Hæc itaq; dicẽtes, id est, Arius & qui cum eo sunt, & in hijs impuden
ter instãtes ipsos & sequaces eorũ, nos quidẽ cum episcopis Aegypti & Li-
byarum penè centum cõuenientes, anathematizauimus. Qui uero circa Eu
sebium, susceperunt, miscere studentes ueritati mendacium, & impietatem
cum pietate sociare. sed nõ præualebunt. Vincet enim ueritas, nec ulla com
munio est luci cum tenebris, neq; concordia CHRISTI cum Belial. Quis
etem talia audiuit aliquando? Aut quis nunc hæc audiens uerba, non me-
tuet, aut aures continuò non obturabit, ne sordibus talium uerborum eius
polluatur auditus? Quis audiens, dicente Iohãne: In principio erat uerbũ,
non reprehendat istos dicentes: Fuit aliquando, quando nõ fuit? Aut quis
B audiens in euangelio, Vnigenitus filius, & Per ipsum omnia facta sunt, nõ
odio habebit dicentes, quia unus creaturarũ est filius? Quomodo ergo po
test unus esse horum, quæ per eum facta noscuntur? Aut quomodo unige
nitus, qui omnibus secundum illos cõnumeratur? Quomodo etiam ex nõ
existentibus erit, patre dicẽte: Eructauit cor meũ uerbum bonum: Et iterũ:
Ex utero ante luciferum genui te? Aut quomodo dissimilis patri substan-
tia, cum sit imago perfecta & splendor patris, qui dicit: Qui me uidet, uidet
& patrem? Quomodo si uerbum & sapientia dei est filius, fuit aliquando,
quando non fuit? Simile est enim ac si dicant, sine uerbo & sine sapientia
fuisse aliquando deũ. Vel quomodo est & cõuertibilis & mutabilis, qui di
cit per se: Ego in patre, & pater in me: & iterũ: Ego & pater unũ sumus. Per
prophetã uero, uidete (inquit) me, uidete quia ego sum & nõ mutabor. Nã
licet in eo uerbo illud dictũ sit Apostoli, quia factus est homo, tamẽ muta
tus nõ est, sed sicut dixit Apostolus: IESVS CHRISTVS heri & hodie, ipse
& in secula. Quæ putas causa suasit eis ut dicerẽt, quia ꝓpter nos est factus,
cũ Paulus dicat, propter quẽ omnia, & per quẽ omnia? Vnde uero blasphe
ment, quia nescit perfecte filius patrẽ, mirandũ nõ est. Nã semel habentes
propositum rebellandi CHRISTO, repercutiunt etiã uoces eius, dicentis: Si
cut nouit me pater, & ego agnosco patrem. Si ergo ex parte pater nouit fi-
lium, palàm est quia & filius nõ perfecte nouit patrem. Si autẽ hoc dicere

A impium

C impium est (nouit enim perfecte filium pater) palàm est quia sicut nouit pater suũ uerbum,sic & uerbum nouit proprium patrem.& aliter non est. Hæc dicentes & reuoluentes sanctas scripturas,frequenter cõuincimus eos. & rursum tanq; chamæleontes mutantur,studentes ad semetipsos trahere quod scriptum est:Cum uenerit impius in profundum malorum, spernit. Multæ siquidẽ ante eos hæreses fuerunt,quæ plus quàm decet præsumentes,corruerunt in imprudentia sua. Isti uero per omnia uerba sua nitentes erigi ad internitionem diuinitatis uerbi, per hæc illas hæreses firmare potius conati sunt,Antichristo facti propinquiores:quapropter & abdicati & anathematizati sunt ab ecclesia. Contristamur itaq; pro corũ perditione, & maximè quia & ipsi aliquando quæ ecclesiæ sunt audierũt,& nunc ab ea prorsus exiliunt:non tamen admiramur.Hoc enim & Hymenæus & Philetus passi sunt,& ante eos Iudas. Qui cum esset secutus Saluatorem,postea proditor factus est & apostata.Sed de hijs quidem ipsis,nõ sumus ignari. Dominus enim prædixit:Videte ne quis uos seducat. Multi enim uenient in nomine meo dicentes quia ego sum,& tempus prope est, & multos errare facient.ne ergo eatis post eos. Discens enim hæc à Saluatore Paulus,dixit: Quia nouissimis temporibus apostatabunt quidam à fide sana,attendentes ad spiritus erroris,doctrinasq; dæmonũ, quæ ueritatẽ auersantur. Domino siquidem & saluatore nostro IESV CHRISTO per semetipsum D pronũciante,& per Apostolum designante de talibus,consequẽter nos per nosipsos audientes impietatem eorum anathematizauimus eos,sicut prædiximus,ostendẽtes eos extraneos à fide,ecclesiaq; catholica. Indicauimus autem hæc uobis dilectissimi atq; charissimi cõministri,ne quos eorũ(si forte tentauerint etiã ad uos uenire) suscipiatis, neq; Eusebio uel cuilibet alio rum scribenti pro eis obediatis. Decet em̃ nos tanq; Christianos,ut omnes contra CHRISTVM loquentes & sapientes quasi deo rebelles & animarũ corruptores,totis uiribus auersemur,& neq; aue huiusmodi dicamus homi nibus,ne forte etiam peccatis eorum cõmunicare uideamur,sicut beatus Iohannes ait. Salutate fratres qui apud uos sunt. Salutant uos qui nobiscũ sunt.

THEODORETVS.

Non solum autẽ hanc, sed etiam ad Alexandrum Constantinopoleos episcopum,missam eius epistolam,huic operi inserere nõ omittam,quæ clare omnia eius ostendãt,ne quis suspicetur hæc me ficte conscribere, & post eam ipsius Arij, & cæteras quoq; epistolas, quibus utiq; narratio eget historiæ:quatenus de scripturæ ueritate testẽtur,& aperte quæ gesta sunt perdoceant. Scripsit enim Alexandrinus, hæc Constãtinopoleos Alexandro.

Cap. XIIII CHARISSIMO FRATRI ET VNANIMI ALEXANDRO,Alexander in domino salutem.

APPETITVS potentiæ hominũ pessimorum, auariciæq; propositum

A tum ueritati,quæ creditur esse præcipua,solet insidiari,per uarias scilicet occasiones resistentes ecclesiasticæ pietati. Impulsi nanq; maleuoli à diabolo in eis operante,ad propositam sibi libidinẽ,& ab omni reuerentia resilientes,conculcant iudicij dei timorem. De quibus mihi necessariũ fuit patienti reuerentiæ uestræ significare,ut ab huiusmodi caueatis,ne quis fortè præsumat eorum in parochias uestras accedere,uel per se,uel per alios. Valent enim Magi ad seducendũ figmentis uti,uel literis falsitate compositis,quæ possint facere præstigiũ simplicem fidem puramq; respicientibus. Arius igitur & Achilles coniuratione nuper facta,Colluthi superbiam,& multò deterius illo,secuti sunt. Ille nanq; hos ipsos culpans, pessimæ uoluntatis suæ inuenit occasionem. Isti uero dignam illius negocionem respicientes,neq; iuri ecclesiæ subiacere pertulerunt,sed speluncas sibimet latronũ ædificantes,incessabilia in eis conciliabula celebrant,noctibus & diebus contra CHRISTVM agentes & contra nos, prauisq; libidinibus exercentur, qui omnẽ piam & Apostolicam accusantes gloriam,Iudaico schemate CHRISTO rebellare instituerũt sibimet officinã,diuinitatem & æqualitatẽ cũ patre saluatoris nostri IESV CHRISTI negãtes,omnẽq; eius salutaris dispensationis & humilitatis ꝓpter nos habitæ uocẽ decerpẽtes, prolatione harũ impietatis suæ prædicationem exercere nituntur.quippe diuinitatis eius ra

B tionem & ineffabilis gloriæ quã à principio habuit apud patrem penitus euitantes,Paganorum & Iudæorũ impiam de CHRISTO confirmant sententiã,& laudem propriã (ut assolet) aucupantes,omnia quidẽ quæ contra nos possunt derisiones afferre negociantur,seditionesq; nobis quotidie ac persecutiones instituũt,tam iurgia proponentes per aditiones mulierũ impudentium quas seducunt, quàm ipsi cõmuni Christianitati derogantes, dum eorũ iuuenculæ omnes circũeunt uicos.insuper inrumpibilem CHRISTI tunicam quam milites diuidere noluerunt,isti scindere præsumunt. Et nos quidem uitam ipsorũ & nephanda conamina,eo quod laterẽt tardius cognoscentes,nũc generali decreto ab ecclesia adorante CHRISTI diuinitatẽ eos expulimus. Conati tamẽ sunt illi discursionibus uti,& aduersum nos machinari,qui apud unanimes cõministros nostros figurã pacis & unitatis dignitatẽ se exercere fingunt. Quod autẽ uerum est,abripere quosdã eorũ ad pestẽ propriã per boniloquia ficta festinant,& literas ab eis manifestas & indubitatas exigunt,ut relegẽtes eas seductis à se personis,sine pœnitentia eos in delictis suis faciant remanere,tanq; unanimes habentes eadem secum decernentes episcopos.Non enim quæ apud nos male docuerunt & egerunt ea fatentur propter quæ etiam sunt expulsi,sed hæc aut taciturnitati contradunt, aut fictis ea ratiocinationibus & quibusdam obumbrationibus sepiunt.uerisimilibus uero & pomposis corruptibilem doctrinam suam uelantes eloquijs, attrahunt in deceptionem quemlibet incautum,

Arius. Achilles. Colluthus.

C non abstinentes etiam apud omnes nostræ pietati calumniari. Vnde con
tigit quosdam eorum literis subscribentes in ecclesiam susci pi, maximo (si
cuti reor) imminente periculo, præsumentibus talia comministris, eo quod
neq; Apostolica hoc regula patiatur, & effundũt super eos diabolicam effi
caciam contra CHRISTVM. Quapropter in nullo segnis, ó charissimi, ad
insinuandã uobis perfidiam eorum, memetipsum erexi. Dicunt enim, quia
fuit aliquando, quando non fuit filius dei, & postea factus est, qui prius nõ
fuerat talis factus, quia & aliquando factus est, qualem & omnẽ hominem
esse cõtingit. Cuncta enim (inquiunt) deus ex nõ existentibus fecit, omniũ
rationaliũ & irrationaliũ creaturis miscere uolentes & filiũ dei. Quibus uer
bis cõsequẽter aiunt eũ mutabilis esse naturæ, uirtutis maliciæq; capabilẽ,
cũ ex nõ existẽtibus esse dicatur: diuinas quippe scripturas quibus ostendi
tur eum semper esse, perimentes, quibusq; palàm designatur inconuertibi
litas uerbi & sapientia atq; diuinitas, quæ sunt CHRISTVS. Possumus er
go (inquiunt isti polluti) & nos fieri filij dei, sicut & ille. Scriptum est enim:
Filios genui & exaltaui. Cumq; inlatum fuerit eis quod sequitur, id est:
Ipsi autem spreuerunt me. quod naturale nõ est Saluatoris, cum naturæ sit
immutabilis, omni reuerẽtia spoliantes semetipsos, aiunt: Nec aliquam ha
bet proprietatem ad deum, sed cum sit ipse natura mutabilis, sciuit de illo
deus præscientia & præcontemplatione, quia cum non esset spreturus, eli
D gendus foret ex omnibus. Non enim (inquiunt) natura quasi præcipuum
inter alios filios aliquid habet. Nam nec naturaliter dei filius est, nec aliquã
habet ad deum proprietatẽ. quãdo etiã ipsum naturæ mutabilis existentẽ,
propter moderationẽ, diligentiam, & uirtutem, non mutatum ad deterius,
elegit deus. cum & si Paulus uel Petrus ad hoc peruenisset, nihil IESVS po
terat ab horum filiatione differre. Propter reprobationẽ igitur huius uæsa
næ doctrinæ, etiam diuinas literas reuoluẽtes, proposuimus illud quod in
psalmis de CHRISTO dictũ est: Dilexisti iusticiã & odisti iniquitatẽ, pro
pterea unxit te deus deus tuus oleo lætitiæ præ cõsortibus tuis. Quia uero
filius dei neq; ex nõ existentibus factus est, neq; fuit aliquãdo, quando nõ
fuit, sufficit nos erudire Iohannes Euangelista, scribens de eo: Vnigenitus
filius qui est in sinu patris. Prouidente quippe deo, ut ostenderet alterutris
indiuisas res, nominauit patrem & filium existentem in sinu patris. Sed
quia inter hæc quæ ex non existentibus facta sunt, uerbum dei nequaquã
cõnumeratur: Omnia (inquit) per ipsum facta sunt. Propriam nanq; eius
substantiã designauit, dicens: In principio erat uerbũ, & uerbum erat apud
deũ, & deus erat uerbũ. Hoc erat in principio apud deũ. Omnia per ipsum
facta sunt, & sine ipso factum est nihil, quod factum est. Si enim per ipsum
omnia facta sunt, quomodo qui creaturis ut essent donauit, ipse aliquãdo
nõ fuit? Nõ emm̃ ulla ratio est, ut, qui facit, eius naturæ sit, cuius illa quæ fiũt:

Si ipse

A Si ipse quidem erat in principio, omnia uero per eum facta sunt, ex nõ exi
stentibus fecit: & contrarium uidetur his quæ non ex existentibus facta
sunt, hoc quod exstat, & ualde discretum. Inter patrem siquidem & filium
nullum demonstratur esse spatium, nec usque ad aliquam cogitationem
hoc animæ phantasia percipiente. Ex non exstantibus autem creatus mun
dus, nouellam habet substãtiæ recentemq; natiuitatem à patre per filium,
huiusmodi utiq; substantialitatẽ cunctis accipientibus. Altius igitur adhuc
contemplatus uerbi diuinitatem, & creaturarum uniuersam intelligentiam
transcendentẽ reuerentissimus Iohannes genituram eius nec facturam di
cere uoluit, nec per elementa syllabarum factorem ingenitum. Vnus enim
ingenitus pater. Sed quia excedit Euangelistarũ, puto quia & angelorum
perceptionem, & transcendit uniuersa unigeniti filij ineffabilis substantia.
Non ergo reor, quia de pietate cogitantes, de hac aliquid interrogare præ
sumant, propter quod dictum est: Altiora te ne quæsieris, & difficiliora te
noli examinare. Nam sicut aliarum plurimarum, & huius noticia humanæ
perceptioni cælata est, quale est apud Paulum: Quæ oculus non uidit, nec
auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit deus diligenti
bus se. Sed etiam stellas (inquit deus ad Abraham) non potes enumerare,
neq; arenam maris: & guttas pluuiæ quis enumerabit? Quis ergo audeat
B exterius perscrutari substantiam dei uerbi, nisi fortè uæsanus sit? De qua
propheticus spiritus dicit: Generationẽ autẽ eius quis enarrabit? Nã & ipse
Saluator noster præstare uolens omnibus in hoc mundo colũnis, huius no
ticiam, ab eis exonerare festinauit, significans ultra naturam esse omniũ re
rum, hanc animaduersionẽ, soli uero patri tantum adiacere huius scientiæ
sacramentum: Nullus (inquit) nouit quis est filius, nisi pater: & patrem ne
mo nouit, nisi filius. Non reor ignorare sapientes, quia uæsanum est sa
pere ex non existentibus factum filium, cum utiq; habeat temporale princi
pium quod ostenditur ex non existentibus factum. Nam si temporibus
inesse oporteret hoc quod aiunt: erat, quando non erat, aut spatio seculi cu
iuscunq;: & si uerum est, quia omnia per ipsum facta sunt, palàm est quia
omne seculum & tempus & spatia, & aliquando, inter quæ reperitur quod
aiunt: fuit, quando non fuit, per ipsum facta sunt. Et quomodo nõ est increa
dibile, eum qui & tempora fecit, & secula, & momenta, inter quæ est illud:
fuit, quando nõ fuit, dicere aliquando nõ fuisse? Stultum enim est, & omni
peccato plenũ, eum qui causa est alicuius, eundem posteriorem dicere illius
genitura, cuius causa est. Præcedit enim secundũ eos sapientia dei, quæ crea
uit uniuersa, illud spatium, in quo dicunt nondum factum filium à patre,
mentiente secundum eos scriptura, quæ dicit primogenitũ eum esse uniuer
sæ creaturæ Consona siquidem istis clamat & magniloquus Paulus, dicens
de eo: Quem posuit hæredem omniũ, per quem & secula fecit. Sed etiã in

C ipſo creata ſunt omnia quæ in cœlis & quæ in terra uiſibilia & inuiſibilia,
ſiue principatus, ſiue poteſtates, ſiue dominationes, ſiue ſedes, omnia per
ipſum & in ipſo creata ſunt, & ipſe eſt ante omnia. Cum ergo impia eſſe
monſtretur argumentatio, qua dicunt ex non exiſtentibus factum, neceſſe
eſt patrẽ ſemper eſſe patrem. Eſt enim pater ſemper filio præſente, propter
quẽ appellatur pater. ſemper ſibi præſente filio, ſemper eſt pater perfectus,
& ſine defectione conſiſtens, nõ temporaliter, neq; ex ſpatio, neq; ex nõ exi-
ſtentibus generans unigenitum filium. Quid autẽ amplius ſit ſceleſtum,
quàm dicere non fuiſſe aliquando ſapientiã dei? quæ dicit: Ego eram apud
eum coaptans, ego eram cui adgaudebat: aut dicere uirtutem dei aliquan-
do non extitiſſe? aut uerbum eius accepiſſe principium, aut alia ex quibus
filius agnoſcitur, & figuratur pater? Nam qui ſplendorem gloriæ non dicit
extare, unà perimit & principale lumen cuius ſplendor eſt. Si autem & ima
go dei non fuit ſemper, patet quia nec cuius imago eſt. ſed etiã cum non eſt
figura ſubſiſtẽtiæ dei, unà perimitur & ille qui in omnibus ab eo figuratur.
Ex quo apparet filietas Saluatoris noſtri, nullam habens cõmunionem ad
cæterorũ filietatem. Quẽadmodũ enim ineffabilis eius ſubſiſtentia incom
parabili excellentia tranſcendere probatur uniuerſa, quibus ipſe donauit
ut ſint: ita & filietas eius naturalis exiſtens paternæ diuinitatis, ineffabili
D ſublimitate differt ab eis qui per eum in adoptionem adoptati ſunt filij. Is
emm inconuertibilis exiſtens, natura perfectus eſt, eo nihil in omnibus egẽs.
Hij uero in utroq; mutabilitati ſubditi egent eius auxilio. In quo emm profi
cere poterit ſapientia dei, aut in quo eius ueritas augeatur? Aut deus uerbũ
quomodo poteſt meliorari, cum ſit uita uerumq; lumen? Si autẽ hoc eſt,
quanto magis uæcors eſt dicere, ſapientiam aliquando aut dei uirtutem
fuiſſe infirmitatis capabilem, aut irrationabilitatis uerbum, & per hoc ratio
nem obſcuratã, aut uero lumini tenebras eſſe permixtas, Apoſtolo dicente:
Quæ cõmunio luci ad tenebras? aut quæ concordia CHRISTI ad Belial?
Necnon & Salomone clamante, impoſſibile eſt uel uſq; ad opinionẽ inue
nire uias ſerpentis ſuper petram, quæ ſecundũ Paulum CHRISTVS eſt?
Porrò creaturæ eius homines & angeli benedictiones acceperunt, uirtuti-
bus proficere cõtendentes mandatisq; legitimis quatenus non peccarent.
Dominus uero noſter naturaliter filius patris exiſtens, ab omnibus adora
tur. Illi deponẽtes ſpiritum ſeruitutis, ex bonis operibus & profectu ſpiritũ
filiationis accipientes, per naturalem filium adiuti, fiunt & ipſi adoptionis
filij. Iſtius autem propriam & naturalem præcipuamq; filiationem Paulus
etiam de deo manifeſtauit, dicens: Qui proprio filio non pepercit, ſed pro
nobis, id eſt, qui natura nõ ſumus filij, tradidit illum. Ad diſtinctionẽ nãq;
non propriorum, illum proprium filium eſſe dixit: In euangelio nanq; Hic
eſt filius (inquit) meus dilectus, in quo bene complacui. In pſalmis uero
Saluator

A Saluator ait: Dominus dixit ad me, filius meus es tu. Germanitatẽ natu-
ræ declarans, ſignificat non eſſe eius naturales quoſlibet alios filios præter
iſtum. Quid etiam quod ait: Ex utero ante luciferũ genui te? Nónne clare
naturalem demonſtrat paternæ generationis filiationem, quã non morum
diligentia & exercitatione profectus, ſed proprietate naturæ ſortitus eſt?
Vnde & intranſgreſſibilem habet filiationem unigenitus patris. Ratione
bilium uero filiationẽ non eis naturaliter exiſtentem, ſed oportunitate mo
rum & dono dei etiam mutabilẽm ratio nouit. Videntes enim (inquit) filij
dei filias hominũ, acceperunt ſibi uxores ex ipſis. Et iterum: Filios genui &
exaltaui, ipſi uero me ſpreuerunt, per Eſaiam deum dixiſſe didicimus.
Multa dicturus dilectiſſimi tranſeo, oneroſum eſſe putãs, pluribus uerbis
unanimes admonere doctores. Vos enim ipſi eſtis diuinitus eruditi, non
ignorantes quia doctrina quæ nuper contra pietatem ſurrexit eccleſiaſti- *Hebion.*
cã, Hebionis eſt, & Artemonis, & zelus Pauli Samoſateni de Antiochia, *Artemon.*
ſynodali omnium epiſcoporum iudicio ab ecclesia pulſi. Cui ſuccedens Lu *Paulus Samo*
cianus, extra ſynagogas manſit trium epiſcoporũ plurimo tempore. Quo- *ſatenus.*
rum impietatis fecem ſorbentes iſti, nunc nobis, & nõ exiſtentibus illorum *Lucianus.*
plantationes abſconſas pullulare fecerũt Arius & Achilles, & cum illis con- *Arius.*
cilium malignantium: & neſcio quomodo in Syria tres ordinati epiſcopi, *Achilles.*
eo quod conſenſerint eis, & ad peiora flammati ſunt. De quibus ſenten-
B tia in ueſtra ſit probatione repoſita, qui ſalutaris paſſionis humilitatem &
exinanitionem, uoluntariam paupertatem, & uoces quas propter nos Sal
uator ſuſcepit, memoria retinetis. Igitur ad oſtenſionem ſupernæ & anti-
quæ diuinitatis eius hæc congruunt, ſignificantiusque ſermonibus natura
lis eius gloria & imperium, & apud patrem manſio clarius explicatur. Qua
le eſt illud: Ego & pater unum ſumus, non patrem ſemetipſum appellans,
neque ſubſtantialiter duas naturas, quæ eſt una, declarans, ſed quia pater-
nam ſeruandi plenitudinem filius habet perfecte naturam, per omnia ſi-
militudinem patris gerens, & immutabilis imago eius exiſtens, atque prin
cipalis cauſæ expreſſa figuratio. Vnde etiam tunc Philippo cupienti ui-
dere patrem, dominus ſine inuidia ſe demonſtrat. Nam cum diceret:
Oſtende nobis patrem, ait: Qui uidet me, uidet & patrem: tanquam per
ſpeculum ſine macula, & animatum per diuinam eius imaginem contem-
plaretur patrem. quem ſimiliter in pſalmis ſanctiſſimi uiri canunt, dicen-
tes: In lumine tuo uidebimus lumen. Quapropter & qui honorat patrem,
honorat & filium: & qui honorat filium, honorat & patrẽ. & recte. Omnis
nanque uox impia, quæ in filio dici præſumitur, ad patrem quoque refer-
tur. Sed mirum non eſt, quod ſcripturus ſum ó chariſſimi, ſi falſas aduer-
ſum me derogationes, & contra piiſſimum noſtrum populum delatas inſi
nuo. Hij enim qui contra deitatem filij dei caſtra conſtituunt, neque contra

C nos ingratas calumnias exercere formidant, quoniam nec priscorum quem
piam dignãtur sibimet comparare, neq; præceptoribus se à quibus nos ab
infantia eruditi sumus, æquare patiuntur, neq; cõministrorũ quenq; nunc
ubicunq; cõsistentium in mensura sapientiæ reputant, quasi soli sapientes
& nihil habentes, atq; nouorũ dogmatum inuentores, & quibus solis reue
lata sint, quæ à nullo altero sub Sole intellecta noscuntur. O sceleſta super
bia, immensa uæsania, uanæ gloriæ furor, sapiẽtia Satanæ in animas eorũ
nequissimas uehemẽter insiliens. Non deterruit eos antiquarũ scripturarũ
deo amabiliũ explanatio, non cõministrorum consors reuerẽtia de CHRI-
STO ferocitatẽ eorum mãsuefecit, quorũ sceleſta opera nec dæmones ferre
patiuntur, quando uocem blaſphemã contra filium dei promere non præ
sumũt. Hæc igitur iacula secundum præsentem uirtutem dirigantur aduer
sus eos qui inerudita materia contra CHRISTVM exacuuntur ad bellum,
& aduersus pietatem eius calumnias inferre contendunt. Aiunt enim nos
aduersantes fabulas, ex quibus inuentũ est dici ex nõ exstantibus impiam
& nõ scriptam contra CHRISTVM blaſphemiã prædicare, id est, duo inge
nita: ipsi potius duorũ alterum necessario esse oportere dicentes inerud iti,
aut ex nõ exstantibus filiũ esse sapiendũ, aut indubitanter dicere ingenita
duo. Ignorantes imperiti, quia multum est inter patrem ingenitũ, & ea quæ
ab eo ex nõ exstantibus sunt creata rationalia & irrationalia. quorũ media
D existens natura unigenita, per quã uniuersa ex non exstantibus fecit pater
dei uerbi, ex ipso uero patre natiuitatẽ habet, sicut & ipse dominus alicubi
testatus est, dicens: Qui diligit patrẽ, diligit filiũ qui ex eo natus est. De qui
bus nos ita credimus, sicut Apostolicæ placet ecclesiæ, in unum ingenitum
patrem, nullam habentẽ causam ut esset, incõuertibilem & immutabilem,
semper idem & similiter se habentem, nec profectum nec imminutionẽ re-
cipientem, legis, prophetarum, euangeliorumq; datorem, Patriarcharũ &
Apostolorum dominũ, omniumq; sanctorum, & in unũ dominũ IESVM
CHRISTVM filium dei unigenitũ, natum non ex non exstante, sed exstan
te patre, non secundũ corporum similitudines incisionibus aut diuisionũ
effluxionibus, sicuti Sabellio & Valentino placet, sed ineffabiliter & inenar
rabiliter secundum eum qui dixit (sicut supra posuimus) Generationẽ eius
quis enarrabit? substistentia uidelicet eius omni creatæ naturæ imperscruta
bili existente, sicut & ipse pater imperscrutabilis est, eo quod non capiat ra-
tionalium natura scientiam, qua pater genuit deũ. Quod quidem nõ à me
cõuenit discere, uiros spiritu ueritatis impletos. Erudiẽte quippe nos CHRI
STI uoce, qua dicit: Nullus nouit quis est pater, nisi filius: & nullus nouit
quis est filius, nisi pater. & asserente eum incõuertibilem & immutabilem,
se sicut patrem nihil egentem, perfectum filium, æqualemq; patri soli inge
nito. Imago enim est integerrima & immutabilis, patris, & omnino imagi
nem

Arrogantia

Sabellius. Valentinus.

A nem conuenit esse plenam, per quam non desit aliquid ab æqualitate eius
cuius imago est, sicut ipse dominus docuit, dicẽs: Pater meus maior me est:
secundũ quod semper etiã esse filiũ ex patre credimus. Splendor enim est
gloriæ, & figura paternæ substãtiæ. Sed nullus hoc semper ad suspicionem *Semper.*
ingeniti sumat, sicut putant qui sensus animæ cæcatos habent. Nam neq;
erat, neq; semper, neq; ante secula idẽ est quod ingenitum, sed nec quilibet *Erat.*
humanus intellectus ab hominibus nominatus indicare ualet hoc quod di *Ante secula.*
cimus ingenitum, sicut & uos æstimare credo, & de omniũ uestrorum con
fido proposito, nullo modo quibuslibet nominibus ingenitum declaran-
tium. Videtur enim hæc nomina ueluti temporum esse productiua, digne
tamen ipsius unigeniti diuinitatem, & ueluti dicam antiquitatem nequaq;
significare ualentia, cum sancti uidelicet uiri secundũ suam unusquisq; uir
tutem sacramentum hoc aperire conati sint, ueniam poscentes ab auditori
bus per satisfactiones rationabiles, dicendo de se: Protulimus quod pertin
gere prævaluimus. Si quid autem ultra hominem expectant, quicũq; uiri
& ad maius innituntur, eloquiũ illud quod ait: Ex parte cognoscimus, iam
putantes esse destructum, palàm est quia multum spe sua deficiunt. Igitur
erat, & semper, & ante secula quodcunq; sit, non tamen est id quod ingeni-
tum. Ergo ingenito quidem patri propria dignitas est seruanda, nullam di
centes causam fuisse ut esset: filio uero congruus distribuatur honor. Sine
B principio enim à patre sciamus eius esse natiuitatem, culturam ei (sicut præ
diximus) tribuẽtes pie, atq; cum bona opinione super eo, erat, & semper, &
ante secula, prædicãtes, diuinitatẽ quippe eius perscrutantes, sed imagini &
pscrutationi patris perfectã æqualitatẽ per omnia deuouentes: Propriũ ue
ro solũ dicentes patris quod ingenitus est, cũ & ipse Saluator dixerit: Pater
maior me est. In hac itaq; pia de patre filioq; sentẽtia, sicut nos diuinæ scri
pturæ docent, unũ sanctum spiritũ confitemur, qui repleuit & ueteris testa-
mẽti sanctos homines, & noui sacratissimos præceptores: In unã & solam
catholicã apostolicamq; semper ecclesiã, quæ & inuincibilis est, licet omnis
mundus aduersus eã pugnet, & uictrix totius aduersæ impietatis existit, se
curos nos faciente patrefamilias eius, cum clamat: Habete fiduciã: Ego uici
mundum. Hoc nouimus actum post resurrectionem à mortuis, quorũ pri
mitiæ factus est dominus noster IESVS CHRISTVS carne uera indutus,
& non putatiue ex dei genitrice Maria, qui in nouissimis temporibus pro
damnatione peccati ad humanũ genus aduenies, crucifixus & mortuus
est, sed non propterea diuinitate sua minor factus. Resurrexit enim à mor
tuis, assumptus in cœlum est, sedet ad dexteram maiestatis. Hæc igitur
ex parte hac epistola figuraui, onerosum credens singula sub scrupulosi-
tate conscribere, eo quod sciam sanctum studium uestrum talia nõ latere.
Hæc docemus, hæc etiam prædicamus, hæc sunt Apostolicæ ecclesiæ do-
gmata,

C gmata,pro quibus etiam morimur,& destruere ea uolentes,nullatenus formidamus. Qui licet uerberibus nobis extorqueant,nos tamen spem non auersamur nostram. Horum igitur aduersarij,id est, Arius & Achilles,& qui cum eis sunt ueritatis inimici,ab ecclesia procul sunt expulsi, alieni facti à pia doctrina nostra,secundum beatum Paulum dicentem: Quicunq; uobis annunciauerit præter id quod accepistis,anathema sit,licet angelum de cœlo esse se fingat.Sed etiam si quis alijs sermonibus domini nostri IESV CHRISTI & doctrina,quæ secundum pietatem est,inflatur,nihil sciens,& reliqua. Hos igitur anathematizatos à fraternitate,nullus uestrũ suscipiat, aut habere patiatur ea quæ ab eis uel dicuntur uel conscribuntur. Cuncta enim uelut magi homines mentiuntur,quia ueritatem loqui non possunt. Circũeunt denicq; ciuitates,nihil studentes aliud,quàm ut amicitiarũ schemate & nomine pacis per figmenta uel blandimenta literas dent & accipiant,ut errare faciant per hæc deceptas à se mulierculas. Hos ergo qui contra CHRISTVM tanta præsumunt,quicq; Christianitati tam publicè derogauerunt,qui inter iudicia persecutiones nobis,quantum in ipsis est,excitare non cessant,& ineffabile sacramentũ natiuitatis CHRISTI eneruare moliuntur,auersamini dilectissimi,& unanimes atq; concertatores nobiscum contra eorum uæsanam estote præsumptionem,ad similitudinem cõmini
D strorum nostrorum qui indignati sunt,& aduersus eos mihi scripserunt,& in Tomo quem etiam uobis direxi per filium meum Archidiaconum subscripserunt,tam totius Aegypti & Thebaidis,quàm Libyæ & Pentapolis, Syriæ,Lyciæ,Pamphyliæ,Asiæ,Cappadociæ sacerdotes, aliarũq; prouinciarum,ad quorum instar etiam uos confido eum suscipere. Multis itaque mihi contra nocentes remedijs existentibus,etiam hoc inuentum est utile medicamen,quia conuertuntur seducti ab eis populi,nunc nostris sacerdotibus obedientes,& ad pœnitentiam per eos accedere festinantes. Salutate ad inuicem fraternitatem quæ apud uos est. Valere uos in domino opto charissimi. Sunt autem qui anathematizati sunt ex presbyteris quidem Arius, ex diaconibus autẽ Achilles, Euzoius,Aithalis,Lucius, Sarmatius, Iulius,Menas,alter Arius,& Helladius.

τῷ τιμιωτάτῳ ἀδελφῷ καὶ ὁμοψύχῳ ἀλεξάνδρῳ,
ἀλέξανδρος ἐν κυρίῳ χαίρειν.

Ἡ φίλαρχος τῶν μοχθηρῶν ἀνθρώπων Ⓒ φιλάργυρος πρόθεσις ταῖς δοκούσαις ἀεὶ μείζοσι πρoικίαις τὲφυκεν ἐπιβουλεύειν,διὰ ποικίλων προφάσεων τῶν τοιούτων ἐπιτιθεμένων τῇ ἐκκλησιαστικῇ εὐσεβείᾳ.διὸ σχολατόμενοι γὼ ὑπὲρ τῶν ἐνδεγομένων ἐν αὐτοῖς διαβολὰς εἰς τὴν προκειμένην αὐτοῖς ἡδονὴν πάσης εὐσεβείας ἀπρακτήσαντες πατδσι τὸν τῆς κρίσεως τῶν θεῶν φόβον. περὶ ὧν ἀναγκαῖόν ἦν μοι τῷ σμικρὸν διλῶσαι τῇ ὑμετέρᾳ εὐλαβείᾳ,ἵνα φυλάττηδε τοὺς πιστοὺς μὴ ὡς ἐαυτῶν τιμήσῃ καὶ ταῖς ὑμετέραις προικίαις ἐπιβῆναι. ἤτοι διέφυγον τῶν ἐκείνων ἀπάτην οἱ γόητες, ἢ διὰ γραμμάτων ψευδῶς κεκομψευμένων Ⓒ

A νων καὶ διωαμωύων ὑφαρπάσαι τὸν ἀπλῆ πίστιν καὶ ἀκεραίῳ προσεχόντα. ἄρειος γοῦν ἄρειος καὶ ἀχιλλεὺς εωωμοσίαν ἔναγχος ποιησάμενοι τῷ κοινοδόξῳ φιλαρχίαν πολὺ χεῖρον ἀχιλλεύς. ἢ ἐκεῖνος· ἐζήλωσαν. ὁ μὲν γὰρ αὐτοῖς τάξις ἐγκαλῶν φῆ ἑαυτῷ μοχθηρᾶς προθέσεως ἔνεστε πρόφασιν. ὁ δὲ τῷ ἐκείνου χρισεμπορίαν θεωροῦντες οὐκέτι φῆ ἐκκλησίας ὑπηκόοις μᾶλλον ἐκαρτέρησαν, ἀλλ' ἑαυτοῖς αὐτήλαια λησῶν οἰκοδομήσαντες ἀδιαλείπτως ὧν αὐτοῖς ποιοῦνται σωτδόν νύκτωρ τε καὶ μεθ' ἡμέραν ὧν ταῖς κτῆ χρισῷ καὶ ἡμῶν διαβολαῖς ἀσκόμενοι. οἱ πάσης φῆ εὐσεβοῦς ἀποστολικῆς δόξης κατηγοροῦντες ἰουδαϊκῷ προχείρῳ χρισομάχον σωεκρότησαν ἐργασήριον, τῷ θεότητα τὸν σωτῆρος ἡμῶν ἀρνούμενοι, καὶ τῆς πᾶσιν ἴσον εἶναι κηρύττοντες πᾶσαν τε αὐτὸν φῆ σωτηρίᾳ οἰκονομίας καὶ δι' ἡμᾶς ταπεινώσεως φωνῇ ἐκλεξάμενοι, δι' αὐτῆν σωαγείρωσι πᾶσιν φῆ ἀσεβείας ἑαυτῆν τὸ κήρυγμα, φῆ ἀρχὴν θεότητος αὐτὸν Ⓒ πρὸ τῶν παντὶ δόξης ἀληθῆ τοὺς λόγους ἀπορρεφόμενοι. τί γοῦν ἐκείνων τε καὶ ἰουδαίων ἀσεβῆ περὶ χρισῦ δόξαν κρατοῦντες, τὸν παῤ αὐτοῖς ἔπαινον ὡς ἕνι μάλιστα διηῶνται. πάντα μὲν ὅσα καθ' ἡμῶν πᾶσιν αὐτοῖς γελᾶν πραγματευόμενοι, πάσας δὲ ἡμῖν καθ' ἡμέραν καὶ διωγμοὺς ἐπαγείροντες. καὶ τοῦτο μέν, δικασήρια συγκροτοῦντες δ' εὐτυχίας γυναικαρίων ἀτάκτων ἀπαράκλητον. τοῦτο δὲ τὸν χρισιανισμὸν διασύροντες ἐκ τοῦ περιτροχάζειν πᾶσαν ἀπατᾶν ἀσέμνως τὰς παῤ αὐτοῖς νεωτέρας. ἀλλὰ καὶ τὸν ἄρτον τοῦ χρισῦ χιτῶνα ὀμ ἄνδρωποι δ' ἡμοι διελεῖν οὐκ ἐβουλεύσαντο, αὐτὶ χίσαι ἐτόλμησαν. ἡμεῖς μὲν οὖν ἃ καὶ τῷ βίῳ αὐτῆν καὶ τῇ ἀνοσίῳ ἐπιχειρήσει πρέπει διὰ τὸ λανθάνειν βραδέως ἐπισήσαντες, πάμφηφι φῆ προσκυνήσης χρισῦ τὴν θεότητα ἐκκλησίας ἐζηλάκαμεν. ἐπεχείρησαν δὲ πρόφασιν χρῶμενοι καθ' ὑμῶν πρεκβαίνειν πρὸς τοὺς ὁμόφρονας
B συνδυστρόπους, κήρυκα μὲν εἰρήνης καὶ ἑνώσεως ἀξίωσιν ὑποκρινόμενοι, τὸ δ' ἀληθὲς σωαρπάσαντινὰς αὐτῆν εἰς τὴν ἰδίαν νόσον διὰ χρισολογίας απυδάζοντες, καὶ σομυλόπερα γράμματα παῤ αὐτῆν ἀποῶντες, ἵνα πρανα γινώσκοντες αὐτὰ τοῖς ὑπ' αὐτῆν ἀπατημένοις, ἅμα ταυτόντες ἐφ' οἷς ἐσφάλησαν κατασκευάσωσιν ἐπιγριβομένους εἰς ἀσέβειαν, ὡσὰν συμφήξαν τι καὶ διεπράξαντο ὁμολογῆσιν αὐτοῖς διὰ καὶ ἀζώθησαν, ἀλλ' ἡ σιωπὴ ταῦτα πρᾶσιν δόασιν, ἢ πεπλασμένοις λόγοις Ⓒ ἐγγράφως ἐπισκιάζοντες ἀπατῶσι. πιθανωτέρας γοῦν Ⓒ βωμολοχικαῖς ὁμιλίαις τὴν φθοροποιὸν ἑαυτῆν διδασκαλίαν ἐπικρύπτοντες σαναρπάζωσιν ἐν εἰς ἀπάτην ἐγκείμενον, οὐκ ἀπεχόμενοι τῶν παῤ πᾶσιν συκοφαντεῖν τὴν ἡμετέραν εὐσέβειαν. ὅθεν καὶ συμβαίνει τινὰς τῆς γράμμασιν αὐτῆν ὑπογράφοντες εἰς ἐκκλησίαν εἰσδέχεσθαι, μεγίστης ὡς ὄλμου διαβολῆς ἐπικλήσεις τοῖς τότε πολεμῶσιν συλλυτργοῖς, φῆ μήτε τὸν ἀποστολικὸν κανόνα τοῦτο συγχωρεῖν, ἀλλὰ καὶ ὑπεκκαίειν τὴν ἐπ' αὐτοῖς διαβολικὴν κτῆ χρισῦ φλόγα. διὸ δὴ καὶ ὑμεῖν μεγίστης ἀγαπητὲ δηλῶσαι ὑμῖν τὴν φῆ πίστιν ἀσφαλίαν ἐμαυτὸν διανέσκης, λέγοντων ὅτι ἦν ποτὲ ὅτε οὐκ ἦν ὁ ὑὸς τοῦ θεοῦ. μὴ γένοιτο· ἦν γὰρ ἀεὶ ὁ πρότερον μὴ ὑπάρχων, τοιοῦτος γενόμενος, ὅτε καὶ τότε γέγονεν ὅτε καὶ πᾶς πέφυκεν ἄνθρωπος. πάντα γάρ φησιν ὁ θεὸς ἐξ οὐκ ὄντων ἐποίησε, σωαναλαμβάνοντες τῇ φῆ ἅπάντων λογικῶν τε καὶ ἀλόγων κτίσμ καὶ ἐν ὑὸν τοῦ θεοῦ. ὃς ἀκολούθως φασὶν αὐτὸν τρεπτῆς εἶναι φύσεως, ἀρετῆς τε καὶ κακίας ἐπιδεκτικόν. καὶ τῇ ἐξ οὐκ ὄντων ὑποθέσῃ, καὶ τὰς θείας τοῦ εἶναι αὐτὸν ἀεὶ σωαναιροῦντες γραφὰς, ἃι τὸ ἄτρεπτον τοῦ λόγου καὶ τὴν ἀεότητα φῆ σοφίας σημαίνουσιν. ἃ ἔστιν ὁ χρισός. δ' ωμάμεθα γοῦν καὶ ἡμεῖς ὡς φασὶν·

οἱ ἀλάστορες

C οἱ ἀλάσορες, ὑοὶ γενέσθ δεῦ, ὥσπερ κ ἀκεῖνο. γέγραπται γάρ. ὑους ἐκβύνκ καὶ ὕψωσα
ἐπιφερομένῳ δὲ αὐτοῖς τῷ λέγοντ ἑξῆς τῷ ἑντῷ, αὐτοὶ δέ με ἠθέτηκαμ, ὅπερ ὀυ φυσι-
κόμ ὅτι θ̄ σωτῆρι ὄλη φύσεως ἀγρέπτε, πάσης ἐυλαβείας ἑαυτοὺς ἐκμώσαντες, τοῦτο φα-
σί, προγνῶσα καὶ προθεωρίᾳ πῶν αὐτῶ εἰδότα τὸμ θεόμ ὅτι ὀυκ ἀθετήσα, ἀλλελέχθαι αὐ
τ̄ὸμ ὑπ πάντων. ὀυ γὰρ φύσα καὶ κατεξαίρετομ πᾶν ἄλλωμ ὑῶμ ἔχοντά τι. ὅυτε γὰρ φύσ
ὑὸς τίσι τῷ θεῦ φασίμ. ὅυτέ τινα ἔχωμ ἰδιότητα πρὸς αὐτόμ. ἀλλὰ καὶ αὐτ̄ὸμ πεπῆγε
τυγχάνοντα φύσεως, διὰ τρόπων ἐπιμέλειαν καὶ ἄσκησιμ μὴ πεπόμθοτα ἐπὶ τ̄ὸ χεῖρομ
ἠλλάξατ. ὥσπερ καὶ παῦλος τ̄ὸν βιάσαντ καὶ πέτρος, μηδὲμ διαφέρειμ τούτων πᾶν ἐκεί-
νῳ ὑότητα. εἰς πᾶσασιμ δὲ οἱ φρενοβλαβῆς ταύτης διδασκαλίας καὶ ταῖς γραφαῖς
ἐμπροσποιοῦντες καὶ πραλαθέμενοι τ̄ὸ φῶς ἀλμοῖς πᾶσι χεῖσ ἑκτὸμ, ὕτως ἔχομ, ἠγάπησε
δικαιοσάνῃ, καὶ ἐμίσησε ἀδικίαμ. διὰ τ̄ὸν ἔχρισέ σε ὁ θεὸς ὁ θεός σ ἔλαιομ ἀγαλλιά-
σεως παρὰ τοὺς μετόχους σ. πᾶσι μ̄ὶ δοῦ ὅτι ὁ ὑὸς τ̄ῷ θεῦ ὄυτε ἦ ὀυκ ὄντων γεγόνται
ὄυτε ἦμ ποτὲ ὅτε ὀυκ ἦμ, αὐτάρκης παιδεῦσαι ἰωάννης ὁ εὐαγγελιστὴς γράφωμ ὕτως πᾶσι
αὐτοῖ, ὁμογενὴς ὑὸς ὁ ὢν εἰς κόλπομ τ̄ὸν πατ̄ρός. προνοόμεν γὰρ ὁ θεῖος δακνύναι δι-
δάσκαλ, ἀλλ̄ήλων ἀχώρισα πράγματα δύο, τ̄ὸμ πατέρα καὶ τ̄ὸμ ὑὸμ ὄντα αὐτ̄ὸμ ἐν τῇς
κύλποις τ̄ῷ πατρὸς ὠνόμασεμ. ἀλλὰ γὰρ Ⓒ ὅτι τῆς ἠλ ὀυκ ὄντων γενομένοις ὁ λόγ
τ̄ῷ θεῦ ὀυ σωαριθμᾶτ, πάντα δι' αὐτ̄ῷ γεγονέναι ὁ αὐτ̄ὸς φησι ἰωάννης. πᾶν γὰρ ἰδιό-
προσωμ αὐτ̄ῷ ὑπόσασιμ ἐδήλωσεμ εἰπὼμ, ἐν ἀρχῇ ἦμ ὁ λόγος, καὶ ὁ λόγος ἦμ πρὸς τ̄ὸμ
θεόμ, Ⓒ θεὸς ἦμ ὁ λόγ. πάντα δι' αὐτ̄ῷ ἐγένετ, καὶ χωρὶς αὐτ̄ῷ ἐγένετ ὀυδέ. εἰ γὰ
D πάντα δι' αὐτ̄ῷ ἐγένετ, πῶς ὁ τῆς γενομένοις τὸ εἶναι χαρισάμεν, αὐτὸς ποτὲ ὀυκ ἦμ;
ὀυ γὰρ πᾶς λόγ τὸ ποιοῦν τῆς γενομένοις φησὶ αὐτ̄ὸ εἶναι φύσεως ὁρίζετ. εἴγε αὐτὸς μ̄ὴ
ἦμ ἐν ἀρχῇ, πάντα δὲ δι' αὐτ̄ῷ ἐγένετ. ἐναντίομ γ̄ῦ δοκεῖ τῆς ἠλ ὀυκ ὄντων γενομένοις τὸ
ὂμ καὶ ἀφεσηκὸς σφόδρα. ὃ μ̄ὴ γὰρ μεταξὺ πατρὸς καὶ ὑοῦ ὀυδὲμ δείκνυσιμ εἶναι διάσ
μα, ὀυδ' ἄχρι τινὸς ἐννοίας τοῦτ φαντασιῶσαι φησὶ ψυχῆς δυναμένης. τὸ δὲ ἠλ ὀυκ ὄντων δη
μιεργεῖσθ ἐν κόσμομ νεωτέραμ ἔχα φησὶ ὑποσάσεως καὶ προσφατομ πᾶν γένεσιμ, ὑπὸ τ̄ῷ
παῖδός διὰ τ̄ῷ ὑοῦ πάντων ἐληφότων πᾶν τοιαύτῃ ὀυσίωσιμ. μακρὸμ οὖν ἐποιήσατο τ̄ῷ
θεῦ λόγ τὸ εἶναι, καὶ ὑπερόριομ φησὶ πᾶν γεννητ̄ῶν διανοίας ὁ εὐλαβέστατ ἰωάννης γένεσιμ
αὐτ̄ῷ καὶ ποίησιμ ἀπεῖπεμ, ὀυδὲ ταῖς ὁμοίχοις συναβαῖς τὸ ποιοῦμ τῆς γι-
γνομένοις ὀνόμασε τολμήσας, ὀυχ ὅτι ἀγένητ ἦμ· ἦμ γὰρ ἀγένητομ ὁ πατήρ. ἀλλ' ὅτι
φησὶ ἠλωσμένης πᾶν ἐυαγγελισῶμ τάχα δὲ μ̄ὴ ἀγνόησε καταλήψεως ὑπερεκφυᾶ ὄζομ ἢ τ̄ῷ μα
νογενῆς θεῦ ἀνεκδιήγητος ὑπόσασις, εἰς *εὐσεβῆς ὀυκ ὄιμαι λογιζομένῳ τ μέχρι τούτῳ
ἐπερωτᾶν τί τολμῶντ διὰ τὸ ἀνήκομ τ̄ῷ χαλεπώτερά σε μ̄ὴ ζήτει, καὶ ὑψηλότερά σου
μ̄ὴ ἐξέταζε. εἰ γὰρ ἑτέρῳ πολλῶμ ἢ γνῶσις καὶ τ̄ῷ ἀσυγκρίτως κολοβωτέρῳ κέκρυ-
πται τ̄ὴ ἀνθρωπίνῃ κατάληψιμ, ὅια ἐσὶ πρὸ παύλῳ, ἃ ὀφθαλμὸς ὀυκ εἶδε καὶ ὦς ὀυκ
ἤκουσε καὶ ἐπὶ καρδίαμ ἀνθρώπ ὀυκ ἀνέβη ὅσα ἡτοίμασεμ ὁ θεὸς τῆς ἀγαπῶσιμ αὐτ̄ὸμ·
ἀλλὰ καὶ τὰ ἄῤῥητα φησὶν ὁ θεὸς τῷ ἀβραὰμ ἀριθμῆσαι μὴ δύναθι. καὶ ἔτι. ἄμμομ θα-
λασσῶν καὶ σταγόνας ὑετ φησὶ τίς ἠζαριθμήσε; πῶς ἂμ πρὸς ἐργάσαιτό τις τὸ τ̄ῷ θεοῦ
λόγ ὑπόσασιμ ἐκτὸς εἰ μὴ μελαγχολικῇ διαβέσῃ ληφθεὶς τυγχάνοι; πρὸς ἣς ὁ προφή-
κομ πνεῦμα φησὶ, τὸ γενεὰμ αὐτ̄ὸ τίς διηγήσετ; ἦμ καὶ αὐτὸς ὁ σωτὴρ ἡμῶμ τοὺς πάν-
τῃ ἐυεργετῇ πᾶν ἐν κόσμῳ πλείονας, τὸ πρὸ τότε γνῶσιμ αὐτῇ ἀποφορτίσασθ ἐστὶ

δασε.

A δασε. πᾶσι μ̄ὴ οὖν αὐτοῖς ἀφύσικομ εἶναι λέγωμ ἐισκατάληψιμ, μόνῳ δὲ τῷ πατρὶ ἀνακεῖσθ
τὸ τ̄ῷ θεοτάτῳ τότε μυσηρίῳ ἐιδήσιμ. οὐδεὶς γὰρ ἔγνω τίς ὅζομ ὁ ὑὸς λέγωμ εἰ μ̄ὴ ὁ πα
τ̄ὴρ. καὶ τ̄ὸμ πατέρα οὐδεὶς ἔγνωκεμ, εἰ μ̄ὴ ὁ ὑός. πρὸ δὲ καὶ τ̄ὸμ πατέρα δίκαια λέγειμ τὸ,
μυσηρίομ μ̄ὲ ἐμοὶ καὶ τοῖς ἐμοῖς. ὅτι δὲ μανιῶδες τ̄ὸ ἠλ ὀυκ ὄντων τ̄ὸμ ὑὸμ γεγονέναι φρο-
νεῖμ χρονικὸν ἔχοντα τὸν προβολὸν, αὐτόθεμ δείκνυτ τ̄ὸ ἠλ ὀυκ ὄντων, κἂμ ἀγνοῶσιμ οἱ
ἀνόητοι τῷ φῶνῆς αὐτῶμ μανίαμ. ἢ γὰρ χρόνοις ἐμπολιτεύεσθ δεῖ τ̄ὸ ὀυκ ἦμ, ἢ αἰῶνος
τινὶ διασήματι. εἰ τοίνυν ἀληθὲς τ̄ὸ, πάντα δι' αὐτ̄ῷ ἐγένετο, δῆλομ ὅτι καὶ πᾶς αἰὼμ Ⓒ χρό
νος καὶ διασήματα καὶ δ' πότε ἦν ὅτε· τ̄ὸ ὀυκ ἦμ ἐυρίσκετ δι' αὐτ̄ῷ ἐγένετο. καὶ πῶς ὀυκ ἀπὶ
θανομ τ̄ὸμ καὶ χρόνος καὶ αἰῶνας καὶ καιροὺς ὧν ὅτε δ' ὀυκ ἦμ συμπέφυρται ποιήσαντα, αὐτὸμ
ποτὲ μ̄ὴ ἔναι λέγειμ; ἀδιανόητομ γὰρ καὶ πάσης ἀμαθείας ἀνάπλεωμ τ̄ὸμ ἄτοπομ γενόμε-
νομ τινὸς, αὐτὸμ μεταγενέστερομ λέγειμ τῆς ἐκείνῳ γενέσεως. προκεῖται γὰρ κατ' αὐτοὺς φῶ
τὰ ὅλα δημιουργόσης τ̄ῷ θεοῦ σοφίας ἐκεῖνο τ̄ὸ διάσημα, ὧν ᾧ φασὶ μ̄ὴ γεγενῆσθ τ̄ὸμ ὑὸμ ἀπ̄
τ̄ῷ πατρός. ψευδομένης κατ' αὐτοὺς καὶ φῶ πρωτότοκομ αὐτ̄ὸμ ἔναι πάσης κτίσεως ἀνα-
γράφοσης γραφῆς. σύμφωνα γοῦν τούτοις βοᾷ καὶ ὁ μεγαλοφωνότατος παῦλος φάσκωμ
πῶς αὐτ̄ῷ. ὃμ ἔθηκε κληρονόμομ πάντων, δι' οὗ καὶ τοὺς αἰῶνας ἐποίησε. ἀλλὰ μὴ ᾧ αὐτ̄ῷ
ἐκτίσθη τὰ πάντα τὰ ᾧ οὐρανοῖς καὶ τὰ ἐπὶ φῶ γῆς, ὁρατὰ καὶ τὰ ἀόρατα, εἴτε ἀρχαὶ
εἴτε ἐξουσίαι εἴτε κυριότητες, εἴτε θρόνοι, πάντα δι' αὐτ̄ῷ καὶ εἰς αὐτ̄ὸμ ἔκτισα. καὶ αὐτός ὅζι
πρὸ πάντων. ἀσεβεστάτης οὖν φανείσης φῶ ἠλ ὀυκ ὄντων ὑποθέσεως, ἀνάγκη, τ̄ὸμ πατέρα
εἶναι πατέρα. ἔσι δὲ πατ̄ὴρ ἀεὶ παρόντος τ̄ῷ ὑοῦ, διὸ χρηματίζει πατ̄ήρ. ἀεὶ δὲ πρόντ
B αὐτ̄ῷ τ̄ῷ ὑοῦ, ἀεί ὄζομ ὁ πατ̄ὴρ τέλειος ἀνελλιπ̄ὴς τυγχάνων ὢν τ̄ῷ καλῷ, οὐ χρονικῶς οὐ
δὲ ἐκ διασήματος, οὐ δὲ ἠλ ὀυκ ὄντων γεννήσας τ̄ὸμ μονογενῆ ὑόμ. τί δὲ ὀυκ ἀνόσιομ τὸ λέ
γειμ, ποτὲ μ̄ὴ ἔναι πᾶν σοφίαν τ̄ῷ θεοῦ πᾶν λέγωμ, ἐγὼ ἤμην παῤ αὐτ̄ῷ ἁρμόζουσ.
ἐγὼ ἤμην ᾗ προσέχαιρεμ. ἢ πᾶν δύναμιν τ̄ῷ θεοῦ μ̄ὴ ὑπάρχειμ ποτέ, ἢ τ̄ὸμ λόγομ αὐτ̄ῷ
ἀνυπαιτιάτως ποτέ; ἢ τὰ ἄλλα ἠλ ὧν ὁ ὑὸς γνωρίζετ καὶ ὁ πατ̄ὴρ χαρακτηρίζετ. τὸ γὰρ
ἀπαύγασμα φῶ δόξης μ̄ὴ ἔναι λέγειμ. σωσαυσεῖ καὶ τὸ πρωτότυπομ φῶς ὃν ὄζιμ ἀπαύ-
γασμα. εἰ δὲ καὶ ἡ εἰκὼν τ̄ῷ θεοῦ ὀυκ ἦμ ἀεί, δῆλομ ὅτι ὀυδὲ ὃν ἔσιμ εἰκὼν τ̄ῷ θεοῦ ἔσιμ
ἀεί. ἀλλὰ μ̄ὴ ᾧ μ̄ὴ εἶναι τ̄ὸμ φῶ ὑποσάσεως τ̄ῷ θεοῦ χαρακτῆρα, σωσαυσεῖ κἀκεῖνο
ὁ πάντας ὑπ' αὐτ̄ῷ χαρακτηρίζόμενος. ἠλ ἧς ἔσιμ ἰδεῖμ τὴν ὑότητα τ̄ῷ σωτ̄ῆρος ἡμῶν, οὐδὲ
μίαμ ἔχθραν κοινωνίαν πρὸς τὴν τ̄ῶν λοιπῶμ ὑότητα. ὃμ πρόσωπομ γὰρ ἡ ἄγγελτ αὐτ̄ῷ
ὑπόσασις ἀσυγκρίτως ὑπεροχ̄ῇ ἐδείχθη ὑπερκαμμὶν πάντων ὅτις αὐτὸς τὸ εἶναι ἐχαρίσατ,
οὕτω καὶ ἡ ὑότης αὐτ̄ῷ τ̄ῇ φύσιμ τυγχάνοσα τ̄ῆ πατρικ̄ῆς θεότητος ἀλέκτως ὑπεροχ̄ῇ δια
φέρα πᾶν. δ' αὐτ̄ῷ δέσει ὑοθετηθέντωμ. ὁ μ̄ὲν ἀπρέπτε φύσεως τυγχάνῃ, τέλειος ὢν καὶ διὰ
πάντωμ ἀνενδεής. οἱ δὲ τ̄ῇ εἰς ἑκάτερα προπ̄ῇ ὑποκείμενοι, φῶ πᾶν τότε βοηθείας δέονται.
τί γὰρ ἂμ καὶ προκόψαι ἔχοι ἡ τ̄ῷ θεοῦ σοφία, ἢ τί προσλαβεῖμ ἢ αὐτοαλήθεια, ἢ ὁ θεὸς λό
γος πῶς ἂμ ἔχοι βελτιωθῆναι, ἢ ζωὴ τ̄ὸ ἀληθινὸμ φῶς; εἰδὲ τοῦτο, πόσῳ πλεῖομ ἀφύσικομ
τυγχάνῃ μωρίας ποτὲ δεκλινὴς γενέσθ τ̄ὴν σοφίαν, ἢ τ̄ὴν τ̄ῆ θεοῦ δύναμιν ἀσθενείᾳ προσ-
πλακῆναι, ἢ ἀλογίᾳ τ̄ὸμ λόγομ ἀμαυρωθῆναι, ἢ ἀληθινῷ φωτὶ ἐπιμιχθῆναι σκότος; τί
γὰρ συμφόλυ αὐτόθεμ λέοντος, τίς κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότ, ἢ τίς συμφώνησις χριστῷ πρὸς
βελίαρ; τ δὲ σολομῶντος, ὅτι ἀδύνατομ ἂμ εἴη κἂμ μέχρι πρὸς ἐννοίας ἐυρεθῆναι ὁδοὺς
πτέρεως ἐπὶ πέτρας. ἢ τις ἡ παῦλομ ζῆ ὁ χρισός. οἱ δὲ κτίσματα αὐτ̄ῷ τυγχάνοντες ἄνδρῳ

B ποί π

C ποί τε καὶ ἄγγελοι καὶ εὐλογίας ἐπλήφασιν προκόπτειν ἀρετῆς ἀσκοῦμενοι καὶ νομίμοις
ἐντολαῖς πρὸς τὸ μὴ ἁμαρτάνειν. διὸ δὴ ὁ κύριος ἡμῶν φύσει τοῦ πατρὸς ὑὸς τυγχά-
νων ὑπὸ πάντων προσκυνεῖται. οἱ δὲ ἀποθέμενοι τὸ δι' υἱοθεσίας πνεῦμα, διὰ τὸ φύσει μὴ
μάτων καὶ προκοπῆς τὸ δι' υἱοθεσίας λαβόντες πνεῦμα, διὰ τὸ φύσει μὴ εὐεργετόμενοι,
γίγνονται αὐτοὶ δέσμ υἱοί. πῶς οὖν γνησίαν αὐτὸν καὶ ἰδιότροπον καὶ φυσικὸν Ⓒ καπεζά-
ρετον ὑότητα ὁ παῦλος ὕυτως ἀπεφήνατο περὶ θεοῦ εἰπών, ὅσγε τοῦ ἰδίου ὑοῦ οὐκ ἐφείσατ',
ἀλλ' ὑπὲρ ἡμῶν, δηλονότι ἵν μὴ φύσει ὢν, παρέδωκεν αὐτόν. πρὸς γὰρ ἀνθρωποὺς οὐκ
ἰδίαν αὐτὸν ἴδιον υἱὸν ἔφησεν εἶναι. ἐν δὲ τῷ εὐαγγελίῳ ὕυτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός,
ἐν ᾧ εὐδόκησα. ἐν δὲ ψαλμοῖς ὁ δαβὶδ φησί. κύριος εἶπε πρός με, υἱός μου εἶ σύ. γνησιότητα
ἐμφαίνων σημαίνει μὴ εἶναι αὐτὸν γνησίους υἱοὺς ἄλλους τινὰς παρ' αὐτόν. τί ἦ καὶ
ἐρεῖ πρὸ ἐωσφόρου ἐγέννησά σε ὀυχὶ ἄνθρωπος ἢ πατρικῆς γενέσεως φυσικῶς ἐνδείκνυται ὑότη-
τα; ὀυ τρόπων ἐπιμελείᾳ Ⓒ προκοπῆς ἀσκήσει ἀλλὰ φύσεως ἰδιώματι ταύτῳ λαχόντες.
ὅθεν καὶ ἀμετάπτωτον ἔχει τῶν υἱότητα, μονογενὴς υἱὸς τοῦ πατρός. ᾗ δὲ πρὸς λογικῶν ὑποθε
σίαν ὀυκ μὴ φύσιν ὑπάρχοντα αὐτοῖς, ἀλλὰ τρόπων ἐπιτηδειότητι καὶ χάριτι θεοῦ μὴ μετα-
πτωτῶν διέμεν ὁ λόγος. ἰδόντες γὰρ οἱ υἱοὶ τοῦ θεοῦ τὰς θυγατέρας πρὸς ἀνθρώπων, ἔλαβον
ἑαυτοῖς γυναῖκας. καὶ τὰ ἑξῆς. καὶ ὑοὺς ἐγέννησε καὶ ὕψωσε. αὐτοὶ δέ με ἠθέτησαν, διὰ
τοῦτο εἰρηκέναι τὸν θεὸν ἐδιδάχθημεν. πλὰ λέγω ἔχων ἀγαπητοὶ πρέσχομαι φοβούμε
εἶναι νομίζοντες διὰ πλειόνων διδασκάλων ὁμόφρονας ὑπομιμνήσκειν. αὐτοὶ γὰρ θεοδίδακτοι
ἐσέ, ὀυκ ἀγνοοῦντες ὅτι ἡ ἔναγχος ἐπαναστᾶσα τῇ ἐκκλησιαστικῇ εὐσεβείᾳ διδασκαλία ἐβί
ωνος δόξαι καὶ ἀρτεμᾶ, ἢ ζῆλος τοῦ μὴ ἀνιόχειαν παῦλε τοῦ σαμοσατέως σωσόβιον καὶ κρίσεα
D πρὸ ἀπαντᾶν ἐπισκόπων ἀπεκηρυχθέντων τῶν ἐκκλησίας. ὧν διαπεφάμενος λεκιανὸς ἀπο-
σαβάγωγος ἔμενε τριῶν ἐπισκόπων πολυετῆς χρόνος. ὧν τῶν ἀσεβείας πλὴ τρύγα ἐρεσ-
φικότες νῦν ἡμῖν οἱ μὴ ὀυκ ὄντων ἐπεφύκασι τὰ ἐκείνων μοχθήματα ἄρασός τε καὶ ἀχιλλεύς, καὶ
ἢ πρὸ σοῦ αὐτοῖς πυκνόμενον σάσοδος. καὶ ὀυκ οἶδ' ὅπως ἂν συρία χειροτονηθέντες ἐπίσκο
ποι τρεῖς, διὰ τὸ σωφανεῖν αὐτοῖς ἐπὶ τὸ χεῖρον ὑπεκκαίοντες. πρὶ ὧν ἡ κρίσις ἀνακείσθω τῇ
ὑμετέρᾳ δοκιμασίᾳ. οἱ τὰς μὴ τοῦ σωτῆρος πάθους, ταπεινώσεώς τε καὶ κενώσεως καὶ οἱ κα
λυμμένης αὐτῷ πτωχείας καὶ ὧν ἐπικτήτους ὁ σωτὴρ ἡμῶν δι' ἡμᾶς ἀνεδέξατο φωνὰς, διὰ μνή
μνης ἔχοντες, πατίθενται ἐπὶ πραγραφῇ οἱ ἀνωτάτω καὶ ἀρχῆθεν αὐτοῦ θεότητος. πρὸ δὲ οἱ
φυσικῆς αὐτοῦ δόξης τε Ⓒ εὐγενείας καὶ πρὸ τοῦ πατρὶ μόνης σημαντικῶν λόγων ἐπιλήσμο
νες γεγόνασιν. διόμ ὅτι, ἐγώ Ⓒ ὁ πατὴρ ἕμ ἐσμεν. ὅπερ φησὶ ὁ κύριος ὀυ πατέρα ἑαυτὸν
ἀναπορεύων, ὀυ δὲ τὰς τῇ ὑποστάσει δύο φύσεις μίαν εἶναι Ⓒ φυσικὴν ἀλλ' ὅτι πλὴ πατρικῆς
ἐμφέρειαν ἀκριβῶς πέφυκε σώζειν ὁ ὑὸς ἢ παῖδος, πλὴ καὶ πάντα ὁμοιότητα αὐτοῦ ἐκ φύ
σεως ἀπομαξάμενος. καὶ ἀπαράλλακτος εἰκὼν τοῦ παῖδος τυγχάνων, καὶ τοῦ πρωτοτύπου
ἔκτυπος χαρακτήρ. ὅθεν καὶ τοῦ τεκνικαῦτα ποθοῦντι ἰδεῖν φιλίππῳ ἀφθόνως ὁ κύριος ἐμφα
νίζει. πρὸς ὃν λέγοντα δεῖξον ἡμῖν τὸν πατέρα, λέγει, ὁ ἑωρακὼς ἐμὲ ἑώρακε τὸν πατέρα, ὥστε
δι' ἐσόπτρου ἀκλινδήτου καὶ ἐμψύχου εἰκόνος αὐτοῦ θεωρεῖσθαι ἢ παῖδος. ὧν ὅμοιον οἱ
ψαλμοῖς οἱ ἀγιῶται φασὶν, ἐν τῷ φωτί σου ὀψόμεθα φῶς. διὸ δὴ καὶ ὁ τιμῶν τὸν ὑὸν, τιμᾷ
καὶ τὸν πατέρα. καὶ εἰκότως. πᾶς δ' ἀσεβὴς φωνὴν εἰς τὸν ὑὸν λέγειν βλασφημῶν, εἰς τὸν πατέρα τὴν
ἀναφορὰν ἔχει. καὶ τί λοιπὸν, ἔτι θαυμαστόν. ὃ μέλλω γράφειν ἀγαπητοί, εἰ τὰς κατ' ἐμὲ
ψευδεῖς διαβολὰς Ⓒ τῶν ἐυσεβισάντων ἡμῶν λαοῦ ἐκθήσομαι. οἱ γε κατὰ τὴν θεότητα τοῦ
ὑοῦ

A ὑοῦ τῶν θεῶν πεταξάμενοι, οὐδὲ τὰς καθ' ἡμῶν ἀχαρίσους ποιήσεις πεπαυτοῦν λέγειν. ὅτιγε
οὐδὲ πρὸ ἀρχαίων τινὰς συγκρίνειν ἑαυτοῖς ἀξιώσειεν. οὐ δὲ ὅτις ἡμεῖς ἐκ παίδων ὁμιλή-
μασι διδασκάλοις δεδιττόμενοι ἀνέχοντο. ἀλλ' οὐδὲ πρὸ νεῶν παντελῶν συλλατρευτῶν τινὰ εἰς μέ
γεθος σοφίας ἠγούμενοι, μόνοι σοφοὶ καὶ ἀκτήμονες καὶ δογμάτων εὑρεταὶ λέγοντες εἶναι, Ⓒ
αὐτοῖς ἀποκεκαλύφθαι μόνοις ἄπερ οὐδενὶ πρὸ ὑπὸ τὸν ἥλιον ἑτέρῳ πέφυκεν ἐλθεῖν εἰς ἔν-
νοιαν. ὧ ἀνοσίας τύφου καὶ ἀμέτρου κακίας, καὶ μελαγχολικῆς ἁρμοσμένης δόξης κενῆς, καὶ
φρενικῆς φρονήματος εἰς τὰς ἀνοσίους αὐτῶν ψυχὰς ἀπεσκιρτημένης. οὐ κατανοήσαντες αὐτοὺς
ὑπὸ πρὸ ἀρχαίων γεγραφῶν φιλόθεον Ⓒ φρόνειαν, οὐ δὲ ὑπὸ πρὸ συλλατρευτῶν σύμφωνος πρὸ χρισ
τὸν ἐλάβειαν πλὴ κατ' αὐτὸν θρασύτητα αὐτῶν ἡμαύρωσεν. ὧμ οὐ δὲ τὰ δαιμόνια οἱ ἀνοσίους
γίας ἀνέξεσθαι φωνὴν βλάσφημον μὴ τοῦ ὑοῦ τοῦ θεοῦ εἰπεῖν φυλαπόμενα. ταῦτα μὴν οὖν
ἡμῖν μὴ πλὴν τῷ Ⓒ δώσαμεν ἐπικοπτόμενοι πρὸς τοὺς ἀπαιδεύτως ὕλῃ μὴ τοῦ χρισ
Ⓒμένους, ἢ πλὴ εἰς αὐτὸν ἐυσέβειαν ἡμῶν συκοφαντεῖν προθεμένους. φασὶ γὰρ ἡμᾶς οἱ φλη
νάφων ἐφθογγεῖσθαι μύθων ἀποσχεφομένους πλὴ δεῖ οὐκ ὄντων ἀσεβῆ καὶ ἄγραφον μὴ χρισ
βλασφημίαν, ἀγρύπνητα διδάσκειν δύο, δυοῖν δατέρων λέγοντες δεῖν εἶναι οἱ ἀποδίδυτοι, ἢ
δεῖ οὐκ ὄντων αὐδὲ εἶναι φρονεῖν, ἢ πάντως ἀγρύπνητα λέγειν δύο, ἀγνοοῦντες οἱ ἀνάσκητοι
ὡς μακρὰν ἂν εἴη μεταξὺ πατρὸς ἀγεννήτου καὶ πρὸ κλιθέντων ὑπ' αὐτοῦ δεῖ οὐκ ὄντων, λο
γικῶν καὶ ἀλόγων. ὧν μεσιτεύουσα φύσις μονογενὴς, δεῖς τὰ ὅλα δεῖ οὐκ ὄντων ἐποίησεν ὁ
πατὴρ τῷ θεῷ λόγῳ. ἢ δεῖ αὐτῷ τῷ ὄντι πατρὸς γεγρύπνη ὡς καὶ αὐτὸς ὢν διεμαρτύρατο
λέγων ὁ κύριος, ὁ ἀγαπῶν τὸν πατέρα, ἀγαπᾷ καὶ τὸν γεγεννημένον δεῖ αὐτῷ. πρὸ ὧν
ἡμεῖς οὕτως πεισόμεθα, ὡς τῇ ἀποστολικῇ ἐκκλησίᾳ δοκεῖ, εἰς μόνον ἀγρύπνητον πατέρα, οὐ
δένα τοῦ εἶναι αὐτῷ ἐν αἴτιον ἔχοντα, ἄτρεπτόν τε καὶ ἀναλλοίωτον, ἀεὶ κατὰ τὰ αὐτὰ
καὶ ὡσαύτως ἔχοντα, οὔτε προκοπὴν οὔτε μείωσιν, ἐπιδεχόμενον, νόμῳ καὶ προφητῶν καὶ
εὐαγγελίων δοτῆρα, πατριαρχῶν καὶ ἀποστόλων καὶ ἁπάντων ἁγίων κύριον. καὶ εἰς ἕνα
κύριον ἰησοῦν χριστὸν τὸν ὑὸν τοῦ θεοῦ τὸν μονογενῆ ὄν γεννηθέντα ἐκ τοῦ μὴ ὄντος, ἀλλ'
ἐκ τοῦ ὄντος πατρὸς, ὃν κατὰ τὰς πρὸ σωμάτων ὁμοιότητας, ταῖς τομαῖς ἢ ταῖς
ἐκ διαιρέσεως ἀποῤῥοίαις, ὥσπερ Ⓒβελλίῳ καὶ βαλεντίνῳ δοκεῖ. ἀλλ' ἀῤῥήτως καὶ ἀνεκδιη
γήτως κατὰ τὸν εἰπόντα ὡς ἀνωτέρω παρεθήκαμεν, τίς γενεὰν αὐτοῦ τίς διηγήσεται;
οἱ ὑποστάσεως αὐτοῦ πᾶσιν τὴν γεννητὴν φύσιν ἀπεριεργάστως τυγχανούσης. καθὼς καὶ αὐτὸς
ὁ πατὴρ ἀπεριέργαστός ἐστι, διὰ τὸ μὴ χωρεῖν πλὴ πρὸ λογικῶν φύσιν, οἱ πατρικῆς θεολο
γίας πλὴ εἰδήσιν. ἅπερ οὖν παρ' ἐμοῦ δεῖ μαθεῖν, ἄνδρας τοὺς οἱ ἀληθείας πνεύματι κινουμέ-
νους ὑπηχούσης ἡμᾶς καὶ οἱ φθασάσης χρισὸν περὶ τούτου φωνῆς καὶ διδασκούσης, οὐδεὶς
οἶδε τίς ἐστιν ὁ πατὴρ εἰ μὴ ὁ ὑός. καὶ οὐδεὶς οἶδε τίς ἐστιν ὁ ὑός, εἰ μὴ ὁ πατήρ, ἄτρε
πτον τοῦτον καὶ ἀναλλοίωτον ὡς τὸν πατέρα, ἀπροσδεᾶ, καὶ τέλεον ὑὸν ἐμφερῆ τοῦ
παρ' οὗ μεμαθήκαμεν, μόνῳ τοῦ ἀγεννήτῳ λατρευόμενον ἐκείνῳ. εἰκὼν γάρ ἐστιν ἀπα-
κριβωμένη καὶ ἀπαράλλακτον τοῦ πατρός. πάντων γὰρ εἶναι δεῖ πλὴν εἰκόνα πλήρη
δεῖν ἢ μείζων ἐμφέρεια δεῖλον, ὡς αὐτὸς ἐπαίδευσεν ὁ κύριος, ὁ πατήρ μου λέγων
μείζων μου ἐστί. καὶ κατὰ τοῦτο καὶ τὸν ἀεὶ εἶναι τὸν ὑὸν ἐκ τοῦ παρ' οὗ πιστεύομεν. ἀπαύγαυ-
σμα γάρ ἐστι Ⓒ χαρακτὴρ οἱ πατρικῆς ὑποστάσεως. ἀλλὰ μή τις τὸ ἀεὶ πρὸς ὑπόνοιαν
ἀγεννήτου λαμβανέτω, ὡς οἴονται οἱ τὰ οἱ ψυχῆς αὐθυπτήρια πεπωρωμένοι. οὔτε γὰρ τὸ
ἓν, οὔτε τὸ ἀεὶ, οὔτε τὸ πρὸ αἰώνων ταὐτόν ἐστι δεῖ ἀγεννήτῳ. ἀλλ' ὑπὲρ ὅτιουν ἀνθρώ-

C σων ἔννοια ὀνοματοποιῆσαι σουδάσα δηλοῖ δ' ἀγρύπνητον. ὡς καὶ ὑμᾶς. οὕτως ἐκδέ-
χεσθε πιστεύω, μὴ πεθάρρηκα τῇ πρὸ πάντων ὑμῶν ὀρθῇ προθέσει, οὐ μηδένα πρόσωπον τούτων
τῶν ὀνομάτων τὸ ἀγρύπνητον δηλοῦντων. ἔοικε γοῦν διονεὶ χρόνων εἶναι πρὸ ἐκτάσεις ταῦτα τὰ
ὀνόματα, τῶν μέντοι κατ' ἀξίαν τοῦ μονογενοῦς θεότητα & διὸ ἀρχὰς ὁτῆτα σημαίνειν μὴ
δυναμένα. τῶν δὲ ἁγίων ἀνδρῶν ὡς δύναμις ἑκάστῳ ἐμφαίνει τὸ μυστήριον βιαζομένων,
καὶ συγχρώμεθα αὐτοῖς διὰ τὴν ἀκροτάτην δι' εὐλογίας ἁπλογίας, διὰ τοῦτο λέγομεν εἰς
ἃ ἐφθάσαμεν. εἰδέτι πρὸς τὸν ἀνθρώπινον διὰ χαλεῶν φθέγμα μᾶλλόν πως προσδοκῶσιν οἱ ἄν-
δρες τὰ ἐκ μέρους αὐτοῖς γνωσθέντα καταχρηστικῶς λέγοντες, δηλοῦσι πολὺ τὸ ἐλλιπόμενον
λείπεται τὸ ἦν καὶ τὸ ἀεὶ καὶ τὸ πρὸ αἰώνων. ὅπερ δ' ἂν ᾖ, οὐκ ἔστι ταὐτὸν τῷ ἀγεννήτῳ. οὐκ-
οὖν τῷ μὴ ἀγεννήτῳ παντὶ οἰκεῖον ἀξίωμα φυλακτέον μηδένα τοῦ εἶναι αὐτῷ τὸ αἴτιον
λέγοντας. τῷ δὲ ὑπὸ τῶν ἁρμόζοντα τιμῶν ἀπρεπεστέρων, τῶν ἀναρχον αὐτὸν πρὸ τοῦ παῖδος
χρῆσιν ἀναθέντας. & ὡς ἐφθάσαμεν αὐτῷ σέβας ἀπρεπέστερον μόνον ἐυσεβοῦς καὶ εὐφήμως
τὸν πάτερ & τὸ ἀεὶ καὶ πρὸ αἰώνων λέγοντες ἐπ' αὐτοῦ, τῶν μέντοι θεότητα αὐτοῦ μὴ πρωτότοκε-
νοι, ἀλλὰ τῇ εἰκόνι καὶ τῷ χαρακτῆρι τοῦ παῖδος ἀπεκριβωμένην ἐμφέρειαν κατὰ πάντα ἀνα-
λαθέντες. τὸ δὲ ἀγρύπνητον τοῦ παῖδι μόνον ἰδίωμα πρέπειν δοξάζοντες. ἅπερ δὴ καὶ αὐτὸ φάσκον
τες τὸν σωτῆρος, ὁ πατὴρ μου μείζων μου ἐστί. πρὸς δὲ τῇ εὐσεβείᾳ ταύτῃ πρὸ τοῦ πατρὸς καὶ ἡμῶν
δόξῃ καθὼς ἡμᾶς ἂν θεῖα γραφαὶ διδάσκουσιν ἓν πνεῦμα ἅγιον ὁμολογοῦμεν τὸ καινίσαν
τοὺς τὸ παλαιᾶς διαθήκης ἁγίους ἀνθρώπους. καὶ τοὺς οὐ χριματίζοντας κοινῆς παιδευτὰς
D θείους, μίαν & μόνην καθολικὴν τὴν ἀποστολικὴν ἐκκλησίαν, ἀκαθαίρετον μὴ ἀεὶ, κἂν πᾶς
ὁ κόσμος αὐτῇ πολεμῶν βάλλῃ, νικηφόρον δὲ πάσης οὐ τῶν ἑτεροδόξων ἀσεβεστάτης ἐπα
νασάσεως, ἐυθαρσεῖς ἡμᾶς κατασκευάζοντος τοῦ οἰκοδεσπότου αὐτοῦ διὰ τοῦ βοᾶν, θαρσεῖτε.
ἐγὼ νενίκηκα τὸν κόσμον. μετὰ τοῦτον, ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν ὄιδαμεν, ἧς ἀπαρχὴ γέγονεν
ὁ κύριος ἡμῶν ἰησοῦς χριστὸς, σῶμα φορέσας ἀληθῶς μὴ δοκήσει ἐκ τοῦ θεοτόκου μαρίας ἐπὶ
συντελείᾳ τῶν αἰώνων εἰς ἀθέτησιν ἁμαρτίας ἐπιδημήσας τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων, σωθησομένοις
καὶ ἀπαθῶς, ἀλλ' οὐ διὰ ταῦτα οὐ ἑαυτὸ θεότητος ἦττον γεγενημένος. ἀνάστας ἐκ νεκρῶν,
ἀναλήφθεις οὐ δυσωνοῖς, καθήμενος οὐ δεξιᾶ τοῦ μεγαλωσύνης. ταῦτα ἐκ μέρους ἐνεχά-
ραξα τῇ ἐπιστολῇ, τὸ καθ' ἕκαστον ἐν ἀκριβείᾳ γράφαι, φορτικὸν ὡς ἔφην εἶναι νομίζων, διὰ
τὸ μὴ δὲ τῇ ἱερᾷ ὑμῶν ταῦτα λελῆθέναι σοφοῦ. ταῦτα διδάσκομεν, ταῦτα κηρύττομεν.
ταῦτα τοῦ ἐκκλησίας τὰ ἀποστολικὰ δόγματα. ὑπὲρ ὧν καὶ ἀπρονοήτως ἀντὰ βιαζομένων ἦττον πεφρουρακότες, εἰ & διὰ βασάνων ἀναγκάζοσι τῇ ἑαυτοῖς ἐλπίδα
μὴ ἀποσφεφόμενοι, ὧν ἐναντίοι γενόμενοι οἱ ἀμφὶ τὸν ἄρειον & ἀχιλλέα καὶ οἱ τὰ ἀληθείας
σοὶ αὐτοῖς πολέμιοι, ἀπεώθησαν οἱ ἐκκλησίας, ἀλλότριοι γενόμενοι οἱ ἐυσεβοῦς ἡμῶν
διδασκαλίας, κατὰ τὸν μακάριον παῦλον λέγοντα, εἴ τις ὑμᾶς ἐυαγελίζεται παρ' ὃ παρε-
λάβετε, ἀνάθεμα ἔσω, κἂν ἄγγελος ἐξ οὐρανοῦ εἶναι προσποιῆται. ἀλλὰ καὶ εἴ τις ἕτερα διδα-
σκαλεῖ μὴ μὴ προσέχητε τοῖς ὑγιαίνουσι λόγοις τοῖς τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ καὶ τῇ κατ' ἐυσέβειαν
διδασκαλίᾳ, τετύφωται μηδὲν ἐπισταμένος. καὶ τὰ ἑξῆς. τούτους ἀναθεματιζομένους ἀπὸ
τῆς ἀδελφότητος, μηδεὶς ὑμῶν δεχέσθω. μὴ δὲ ἀνεχέσθω τῶν λειπομένων ἢ γραφομένων
ὑπὸ αὐτῶν. πάντα γὰρ οἱ γόητες ψεύδονται, ἀλήθειαν οὐ μὴ λαλήσωσι. περιέχονται γὰρ
τὰς πόλεις, οὐδὲν ἕτερον σοφιζόμενοι, ἢ κολακείας γράμματα διδόναι καὶ λαμβάνειν
παρὰ δὲ πλανᾶν διὰ τούτων τὰ ὑπ' αὐτῶν ἠπατημένα ὀλίγα γυναικάρια σεσωρευμένα
ἁμαρτίαις.

A ἁμαρτίαις. καὶ τὰ ἑξῆς. τοὺς οὖν τοὺς τοσαῦτα οὐ χρισὸν τολμήσαντας τοὺς τὴν χρι
σιανισμὸν, τοῦτο μὴ δημοσίᾳ διασύραντας, τοῦτο δὲ ἐπὶ δικαστηρίου ἐπιβεβλῆσθαι φιλοτι-
μουμένους τοὺς διωγμὸν ἡμῖν οὐ εἰρήνην τοσοῦτον ἐπ' αὐτοῖς ἐπαγείραντας, τοὺς δ' ἅγι-
στον μυστήριον οὐ χρισοῦ γενέσεως ἐκνυβρίσαντας, τούτους ἀποσφαίνεται ἀγαπητοὶ καὶ
ὁμόψυχοι ἀδελφοὶ σύμψηφοι γίνεσθε οὐ οἱ μανιώδεις αὐτῶν τόλμης καθ' ὁμοιότητα τῶν
ἀγωνακτησάντων συλλατυργῶν ἡμῶν & ἐπισειλάντων μοι κατ' αὐτῶν, & τῷ τόμῳ συνυ
πογραψάντων. ἃ καὶ διεπεμψάμην διὰ τοῦ υἱοῦ μου ἄπι τοῦ διακόνου. τοῦτο μὲν πάσης
αἰγύπτου καὶ ἐνβαΐδος, τοῦτο δὲ λιβύης τε καὶ πενταπόλεως καὶ συρίας καὶ ἔτι λυκίας
καὶ παμφυλίας, ἀσίας, καππαδοκίας καὶ τῶν ἄλλων περὶ χώρων. ὧν καθ' ὁμοιότητα καὶ
παρ' ὑμῶν δέχεσθε πέποιθα. πολλῶν γάρ μοι βοκθημάτων πρὸς τοὺς βλαβέντας πεπο
ρισμένων, καὶ τοῦτο εὕρηται λυσιφάρμακον τοῦ υἱὸς αὐτῶν ἀπατηθέντος λαοῦ, πεθομένων
& τοὺς τῶν συλλατυργῶν ἡμῶν συγκαταθέσεσιν εἰς μετάνοιαν διὰ τούτου ἔρχεσθαι πα
ρακαλοῦντων. ἀσπάζεσθε ἀλλήλους σὺν τῇ παρ' ὑμῶν ἀδελφότητι. ἐρρῶσθαι ὑμᾶς ἐν κυρίῳ
εὔχομαι ἀγαπητοί. ὀναμίου ὑμῶν οἱ φιλοχρίστου ψυχῆς. εἰσὶ δὲ οἱ ἀναθεματισθέντες
αἱρεσιῶται, ἀπὸ πρεσβυτέρων, ἄρειος, ἀπὸ διακόνων ἀχιλλεύς, εὐζώιος, ἀθάλις, λύ
κιος, σαρμάτιος, ἰδάλιος, μανᾶς, ἄρειος ἕτερος, ἑλλάδιος.

THEODORETVS.

Consona hijs direxit & Philogonio Antiochenæ Præsuli ciuitatis & Eu
stathio, qui tunc Bercœensem gubernabat ecclesiam, & alijs Apostolicorum
B dogmatum defensoribus. Sed neq; Arius quiescere passus est. scripsit enim
& ipse concordibus suis. Quod uero nihil falsi cõtra eum scripserit sacratissi
mus Alexander, ipse Arius literis suis scriptis ad Nicomediensem Eusebiũ
protestatus est. Quam epistolam inserere non omitto, ut communicatores
impietatis eius, ignorantibus possim facere manifestos.

DOMINO DESIDERABILISSIMO HOMINI dei, fideli, orthodoxo, Eusebio, Arius qui persecutionem ab Alexandro Papa patitur iniuste propter omnia uincentẽ ueritatẽ, quã tu quoq; defendis, in domino salutem. *Cap. XV.*

PATRE meo Ammonio ueniente ad Nicomediam, rationabile iudi
caui te salutare per eum, sciens dilectionem pariter & affectum quem circa
fratres propter deum habere dinosceris. Vehementer nos uastat atq; per
sequitur, & omnem benignum animũ mouet aduersum nos episcopus, ita
ut etiã de ciuitate nos expulisset, uelut homines sine deo. quoniã nõ concor
damus ei publicè dicenti: Semper deus, semper filius: Simul pater, simul fi
lius: Coexistit ingenito deo filius. Semper genitus est. Ab ingenito genitus
est. Neq; cogitatione, neq; atomo aliquo præcedit deus pater. Semper fi
lius ex ipso deo est. Et quoniam Eusebius frater tuus Cæsariensis, & Theo
dotus, & Paulinus, & Athanasius, & Gregorius, & Aetius, & omnes per
Orientẽ dicũt, quia præexistit deus filio sine principio, anathema facti sunt,
præter solum Philogonium, & Hellanicum, & Macarium, homines hære

Interpres non intellexit proucrbium. Et legit mox ὠθέουσι pro ἀθῶσι.

 ticos,

C ticos,ineruditos,quorum alij quidem dicunt filium eructuationem,alij uero propositionē,alij coingenitum. Quas impietates nec audire possumus, licet innumeras mortes nobis minentur hæretici. Nos autem quoniam dicimus,& sapimus,& docuimus,& docemus,quia filius nō est ingenitus,nec ingeniti pars ullo modo,neq; ex aliquo subiecto,sed quoniam uoluntate & cōsilio subsistit ante tēpora,& ante secula plenus deus,unigenitus,inconuertibilis:& anteqū generaretur aut crearetur,aut prædestinaretur,aut fundaretur,non erat:ingenitus enim,nō erat:persecutionem patimur,quia diximus:Principiū habet filius, deus autē sine principio est.& quia diximus: Ex non exstantibus est (sic autē diximus secundū quod nec pars dei est,nec ex aliquo subiecto) propterea persecutionem patimur.De cætero tu nosti. Valere te in domino opto memorem tribulationum nostrarum Colluciaristā uerè ευσέβιε,id est,pie.

κυρίῳ ποθῳνοτάτῳ ἀνδρώπῳ θεοῦ πιστῷ ὀρθοδόξῳ ευσεβίῳ, ὅρδος ὁ δικαιόμυθος ὑπὸ ἀλεξάνδρου τοῦ πάπα ἀδίκως, διὰ τὴν πάντα νικῶσαν ἀλήθειαν, ἧς μὴ σὺ ὑπερασπίζεις, ἐν κυρίῳ χαίρειν.

Τοῦ πατρός μου ἀμμονίου ἐρχομένου εἰς τὴν νικομήδειαν, εὔλογον ὀφειλόμενον ἐφάνη προσαγορεῦσαί σε δι' αὐτοῦ. ὁμοῦ τε & ὑπομνῆσαι τὴν ἐμφυτόν σου ἀγάπην & διάθεσιν ἣν ἔχεις εἰς τοὺς ἀδελφοὺς διὰ τὸν χριστὸν αὐτοῦ. ὅτι μεγάλως ἡμᾶς ἐκπορθεῖ καὶ ἐκδιώκει, καὶ πάντα κάλων κινεῖ κατ' ἡμῶν ὁ ἐπίσκοπος, ὥστε ἐκδιώξαι ἡμᾶς ἐκ τῆς πόλεως ἀνθρώπους ἀθώους, ἐπειδὴ οὐ συμφωνοῦμεν αὐτῷ δημοσίᾳ λέγοντι, ἀεὶ ὁ θεός. ἀεὶ ὁ υἱός. ἅμα πατήρ. ἅμα υἱός. συνυπάρχει ἀγεννήτως ὁ υἱὸς τῷ θεῷ, ἀγέννητος ὤν, ἀγεννητογενής ὤν. οὔτε ἐπινοίᾳ οὔτε ἀτόμῳ τινὶ προάγει ὁ θεὸς τὸν υἱόν, ἀεὶ θεὸς ἀεὶ υἱός. ἦν οὖν τοῦ ὄντος τοῦ θεοῦ ὁ υἱός. καὶ ἐπειδὴ εὐσέβιος ὁ ἀδελφός σου ὁ ὢν κατασχεία, καὶ θεόδοτος, καὶ παυλῖνος, καὶ ἀθανάσιος, καὶ γρηγόριος, καὶ ἀέτιος, καὶ πάντες οἱ κατὰ τὴν ἀνατολὴν λέγουσιν ὅτι προϋπάρχει ὁ θεὸς τοῦ υἱοῦ ἀνάρχως, ἀνάθεμα ἐγένοντο, δίκαια μόνα φιλογενίας καὶ ἑλληνικῆς καὶ μακαρίου ἀνθρώπων αἱρετικῶν, ἀκατηχήτων, τῶν τὰ ὑμῶν λεγόντων. οἱ λεγόντων, ἐρυγγιῶ, οἱ τὸ προβολεύς, οἱ τὸ σωαγέννητον. καὶ τούτων τῶν ἀσεβούντων οὐ τὴ ἀκοῦσαι δυνάμεθα. ἐὰν μυρίους ἡμῖν θανάτους ἐπαπειλῶσιν οἱ αἱρετικοί. ἡμεῖς δέ τι λέγομεν, & φρονοῦσιν οἱ ἁγιαγράφοι. νόμον, καὶ ἐδιδάξαμεν, & διδάσκομεν; ὅτι ὁ υἱὸς οὐκ ἔστιν ἀγέννητος, οὐ δὲ μέρος ἀγεννήτου κατ' οὐδένα τρόπον. οὐ δὲ ἐξ ὑποκειμένου τινός, δεδήμακε μὴ βουλῇ ὑπέστη πρὸ χρόνων μὴ πρὸ αἰώνων πλήρης θεός, μονογενής, ἀναλλοίωτος, μὴ πρὶν γεννηθῇ ἢ τικτοθῇ ἢ θεμελιωθῇ οὐκ ἦν. διώκομεθα ὅτι εἴπαμεν, ἀρχὴν ἔχει ὁ υἱός, ὁ δὲ θεὸς ἀναρχός ἐστι, διὰ τοῦτο διωκόμεθα. καὶ ὅτι εἴπαμεν ὅτι ἐξ οὐκ ὄντων ἐστίν. οὕτω δὲ εἴπαμεν καθότι οὐ μέρος θεοῦ, οὐ δὲ ἐξ ὑπακειμένου τινός. διατοῦτο διωκόμεθα. λοιπὸν σὺ οἶδας. ἐρρῶσθαί σε ἐν κυρίῳ εὔχομαι μεμνημένον ἡμῶν συμπαθητικῶς ἀληθῶς ευσέβιε.

Prouerbium. Omnē rudentem mouet.

Lydda. Διὸς πόλις.

Eusebius itaq; Cæsareæ erat episcopus, Theodotus Laodiceæ, Tyri Paulinus, Athanasius Anazarbi,& Gregorius Beryti,Aetius aūt Lyddæ. Lydda uero est quæ nunc Diospolis appellatur. Hos ergo Arius concordes se habere gloriabatur.Hostes aūt uocauit,Philogoniū Præsulē urbis Antiochenæ

A chenæ,Hellanicum Tripoleos,& Macarium Hierosolymorū,aduersus eos sarciendo calumnias,quoniam æternū & ante secula filium,& cum patre æqui honoris,eiusdēq; substantiæ,prædicabāt. Hanc igitur Eusebius dum suscepisset epistolam,& ipse uenenū suæ impietatis euomuit,scripsitq; hoc modo Paulino episcopo Tyri.

Philogonius. Hellanicus. Macarius.

DOMINO MEO PAVLINO, EVSEBIVS in domino salutem. *Cap.XVI.*

NEQVE domini mei Eusebij studium pro ueritate uerbi tacitum est, sed usq; ad nos peruēnit,neq; tuū domine super hac causa silentiū.Et ut cō sequens erat,de domino quidem meo Eusebio lætati sumus:de te uero tristamur, arbitrantes taciturnitatē tanti uiri nostram esse deuictionē. Quapropter rogo te,scientem quoniam indecens est uirum sapientē alia sapere & tacere ueritatem,ut spirituali ratione cōmotus ad conscribendum de huiusmodi rebus incipias,cum & tibi sit utile,& audientibus te:maximè dum per consequentiam scripturæ & uestigia sermonū eius & uoluntatis scribere uolueris.Quoniam neq; duos ingenitos audiuimus aliquādo,neq; unū in duos diuisum.Neq; corporale aliquid passum esse didicimus,aut credidimus,domine meus,sed unum quidem ingenitum,unū uero ab eo uere, & non ex eius substantia factum,& (uniuersaliter dicendum) nequaquam
B cum ingeniti natura participantem, aut existentem ex eius substantia, sed factum perfecte,aliud natura atque uirtute quantum attinet ad integram similitudinem,affectum,potestatemq; factoris,factum scilicet inenarrabiliter,quod etiam cogitationi nō solum humanæ, sed etiā quæ ultra omnes homines est, incomprehensibile iudicamus & credimus.Et hæc quidem nō rationibus nostris obstricti,sed ex scriptura sancta discentes,dicimus creatum esse & fundatum & genitum substantia,& inconuertibili & ineffabili natura,similitudine factoris, sicut ipse dominus ait: Dominus creauit me initio uiarum suarum,in opera sua,& ante secula fundauit me,ante omnes colles genuit me. Si autem ex eo, hoc est, ab eo erat, quasi pars eius uel ex fluxu substantiæ,nequaq; creatus,aut fundatus esse diceretur. Neq; tu ignoras hoc,domine uere,quia quod ex ingenito consistit,creatum iam ab alio quàm ab eo,aut fundatum nō erit.ab initio ingenitū eum dicere,ostentionem quandam præbet,quasi ex paterna substantia sit natus,& habeat ex eo æqualitatem naturæ.Scimus enim quia non de eo solo genitum dicit scriptura,sed etiam de dissimilibus ei natura per omnia. Nam & de hominibus ait: Filios genui & exaltaui,ipsi uero me spreuerunt.& iterū: Deum qui te genuit dereliquisti,& oblitus es domini creatoris. Et in alijs quidem ait:Qui peperit guttas roris.non naturam ex natura narrans,sed uniuscuiusq; creaturæ ex eius uoluntate natiuitatem.Non enim ex eius substantia

C sunt.sed omnia uolũtate eius facta,sicuti facta sunt.Ille siquidem deus est. hæc autem ad similitudinem eius uerbo similia futura, secundum sponta-neum motum facta. Et omnia quidem per eum à deo facta,cuncta tamẽ ex deo. Quæ percipiens & exponens secundum datam tibi diuinitus gra-tiam,scribere domino meo Alexandro festina. Confido enim,quia si scri-pseris illi,conuertetur.Saluta omnes qui in domino sunt. Valentẽ te & pro nobis orantem gratia dei custodiat domine.

τῷ δεσπότῃ μου παυλίνῳ ἐυσέβιος ὢν κυρίῳ χαίρειν.

Οὔπω ἡ τοῦ δεσπότου μου ἐυσεβίου φωνὴ ἢ ὑπὲρ ἀληθοῦς λόγου παρεσιωπήθη, ἀλλ' ἔφθα σεν ἕως ἡμῶν, ὅτι ἢ σοῦ ἐπὶ τότῳ σιωπὴ δέσποτα. καὶ ὡς ἂν ἀκόλουθον ἐπὶ μὲν τῷ δεσπότῃ μου ἐυσεβίῳ ἐυφράνθημεν. ἐπὶ δὲ σοὶ, λυπόμεθα, σοχαζόμενοι καὶ πλὴν σιω πῆς ἀνδρὸς τοιότου ἄπαν ἡμῶν εἶναι. διὸ παρακαλῶ εἰδότα σε ὡς ἀπρεπὲς ἀνδρὶ φρο νίμῳ ἀλλοῖα φρονεῖν καὶ σιωπᾶν τ' ἀληθῆ, ἀνασκαλεύσαι τῷ πνεύματι τὸν λογισμὸν, πρὸς τὸ γράφειν πρὸς τότου ἄρχειν. λυσιτελοῦντος καὶ σοὶ & τοῖς ἀκόυσί σου. μάλισθ' ὅταν καὶ ἀκολουθίαν φέρῃ γραφῆς & τοῖς ἴχνεσι τῶν λόγων αὐτῶν καὶ τῶν βουλημάτων εὐθέλοις γράφειν. ὅτι γὰρ ὕπω δύο ἀγρύπνητα ἀκκοίμητον, ὕπω ἓν εἰς δύο διηρημένον. οὐδὲ σωμα ἀκόλουθα πεποιθὸς μεμαθήκαμεν ἢ πεπεισεύκαμεν δέσποτα. ἀλλ' ἓν μὲν τὸ ἀγέννητον, ἓν δὲ τὸ ὑπὸ αὐτοῦ ἀληθῶς καὶ ὂυκ ἐκ τῆς ὑπάρξεως αὐτοῦ γεγονὸς, καθόλου τῆς φύσεως τῆς ἀγεννήτου μὴ μετέχον, ἢ ὅλον ἐκ τῆς ὑπάρξεως αὐτοῦ. ἀλλὰ γεγονὸς ὁλοσχερῶς ἕτερον τῆ φύσει καὶ τῆ D δυνάμει πρὸς τελείαν ὁμοιότητα διαθέσεώς τε καὶ δυνάμεως τοῦ πεποιηκότος γενόμε νον. δι' οὐ τὰς ἀρχὰς ὁ λόγος μόνον ἀδιήγητον, ἀλλὰ καὶ ὑπονοίᾳ ὂυκ ἀνθρώπων μόνον ἀλ λὰ καὶ τῶν ὑπὲρ ἀνθρώπους πάντων εἶναι ἀκατάληπτον πεπεισεύκαμεν. καὶ ταῦτα δυσχε λογισμοὺς ἑαυτῶν ὑποθέμενοι, ἀλλ' ἀπὸ τῆς γραφῆς μεμαθηκότες λέγομεν, κτίσμα εἶναι & βεμελιωτὸν καὶ γεννητὸν τῇ ὂυσίᾳ, ἢ τῇ ἀναλλοιώτῳ καὶ ἀρρήτῳ φύσει, καὶ τῇ ὁμοιότη τι τῇ πρὸς τὸν πεποιηκότα μεμαθήκαμεν, ὡς αὐτὸς ὁ κύριος φησὶν, ὁ θεὸς ἔκτισέ με ἀρ-χὴν ὁδῶν αὐτοῦ, & πρὸ τῶν αἰῶνος ἐθεμελίωσέ με, πρὸ δὲ πάντων βουνῶν γεννᾷ με. εἰ δὲ ἓν αὐτοῦ τοῦτ' ἔστιν ἀπ' αὐτοῦ ἦν, ὡσὰν μέρος αὐτοῦ, ἢ ἓν ἀποῤῥοίας τῆς ὂυσίας, ὂυκ ἂν ἔτι κτίσμα ὂυδὲ θεμελιωθὲν εἶναι ἐλέγετο. οὐδὲ ἀυτὸς ἀγνοεῖς κύριε ἀληθῶς. τὸ γὰρ ἐκ τῆς ἀγεν νήτου ὑπάρχον, κτίσμα ἔτι ὑφ' ἑτέρου ἢ ὑπ' αὐτοῦ ἢ θεμελιωτὸν οὐκ ἂν εἴη, οὐ ἀρχῆς ἀγέν νητον ὑπάρχον. εἰ δὲ τὸ γεννητὸν αὐτὸν λέγεσθαι ὑποφασιν τινὰ προέχει, ὡσὰν ἐκ τῆς οὐσίας τῆς πατρικῆς αὐτὸν γεγονότα καὶ ἔχειν ἐκ τότου τὴν ταυτότητα τῆς φύσεως γινώσκομεν ὡς οὐ περὶ αὐτῆς μόνου δὲ γεννητὸν εἶναι φησὶν ἡ γραφὴ, ἀλλὰ & ἐπὶ πᾶν τα τῇ φύσει. καὶ γὰρ ἐπ' ἀνθρώπων φησὶν, γιούς ἐγέννησα & ὕψωσα. αὐτὸι δέ με ἠθέτησαν, καὶ θεὸν τὸν γεννήσαντά σε ἐγκατέλιπες, καὶ ὡ ἑτέροις φησὶ, τίς ὁ πρικὼς βόλυς δρόσος οὐ πλὴ φύσιν ἐκ τῆς φύσεως δικηγόρων ἀλλὰ πλὴ ἐφ' ἑκάσῳ πῶν γενομένων ἐκ τοῦ βουλήμα τος αὐτοῦ γένεσιν. οὐδὲν γάρ ὅλον ἐκ τῆς οὐσίας αὐτῆς, πάντα δὲ βουλήματι αὐτοῦ γενόμενα ἕκασον ὡς & ἐγένετο. ὁ μὲν γὰρ θεὸς. τὰ δὲ πρὸς ὁμοιότητα ἄυτου λόγῳ ὅμοια ἐσόμενα. τὰ δὲ καθ' ἑκάστασιασμὸν γενόμενα. τὰ μὲν πάντα δι' ἑαυτοῦ ὑπὸ τοῦ θεοῦ γενόμενα. πάντα δὲ ἐκ τοῦ θεοῦ. ἅπερ λαβὼν & ἐξεργασάμενος καὶ πλὴ προσωπῶν θεόθεν χάριν, γράψαι τῷ δεσπότῃ ἀλεξάνδρῳ κατὰ δύναμιν. πεποίθαμεν γὰρ ὡς εἰ γράψαις αὐτῷ, ὑπογέγραφας αὐ

τόμε

A τόμε. πρόσαπε πάντας τοὺς ὢν κυρίῳ. ἐρρωμένον σε καὶ ὑπὲρ ἡμῶν ἐυχόμενον ἡ θεία χάρις διαφυλάττοι δέσποτα.

TAlia & isti alterutris scribebant,contra ueritatem se armantes ad præ lium.Et peius fiebat malum ad contentionis incendium,per eos qui hæc scripta suscipiebant.Consentientes igitur Alexandro,etiã in eius tomo subscribebant. alij uero contraria faciebant. Præcipuè uero mouebatur ex aduerso Nicomediensis Eusebius, quoniam in epistola sua grauiter eius memoriam fecerat Alexander.Poterat autem illo tempore plurimũ Euse-bius,quia tũc Imperator Nicomediæ morabatur.Nam ibi ante paululum temporis Diocletianus,& qui circa eũ erant,Regalia constituerant. Propte rea ergo multi episcoporũ obediebãt Eusebio. Et ille frequenter scribebat, Alexandro quidem, ut deserens quæstionem quæ moueret tumultum, susciperet Arium & sequaces eius: per ciuitates autem diuersis episcopis, ne consentirent scriptis Alexandri. Vnde omnia erant ualde turbata. Non enim solummodo ecclesiæ Præsules ratiocinationibus inter se cer-tare uidebantur, sed etiam populus diuisus erat. Alij nanque istis,alij ue-ro consentiebant illis. Et ad tantum causa uenit incendium, ut in publico & in ipsis theatris Christianitati derogaretur. Hij quidem in ipsa Ale-xandria positi,tanquam iam uictores de superioribus persequutionibus facti, potius armabantur, legationemque mittebant ad prouinciales epi-B scopos.hij uero in alteram diuisi partem, illorum simili seditioni commu nicabant.

Cap.XVII.

Eusebius Ni-comediensis.

Sedes Imp. Nicomediæ.

Potentia epi-scopi,ex loco.

Dissidium ec-clesiarum.

Vtrique uole-bant uideri ui-ctores.

MIscebantur igitur Arianis Melitiani, qui dudum fuerant ab ecclesia segregati.Qui uero sint isti,dicendum est. Sub Petro Alexandri-næ ciuitatis episcopo,qui suscepit Diocletiano imperante martyrium,Meli tius quidam episcopus unius ciuitatis Aegyptiorum depositus est, & pro-pter multas alias causas,& maximè quia in persecutione fide negata sacri-ficauerat. Ergo damnatus multos habuit sequaces, & hæresiarches factus est eorum,qui hactenus ab eo in Aegypto Melitiani uocantur, nullam iu-stitiæ satisfactionem habens,cur remanserit ab ecclesia separatus. Dicebat quidem iniuriam se esse passum, & obloquebatur sæpius, derogabátque Petro.Sed Petrus in persecutione,percepta martyrij palma defunctus est. Iste uero retulit detractiones in Achillam,qui post Petrum suscepit episco patum,& rursum in Alexandrum, qui post Achillam noscitur ordinatus. Inter hæc igitur superuẽnit quæstio Ariana; & Melitius unà cum suis de-fendebat Arium, conspiratione facta cum eo aduersus episcopum. Qui-buscunq; enim praua uidebatur Arij secta, susciebant super Ario Ale xandri sententiam,tanq; iustum contra consentaneos Arij, eius uideretur esse decretum.Scribebant autem,& qui circa Eusebium Nicomediæ erant, & alij,

Cap. XVIII Melitiani, Ari anis se adiun-gunt. Melitius quis

Factio Meli-tianorum.

C & alij,quibus Arij opinio complacebat, quatenus solueretur quidem præmissa damnatio,& in ecclesiam damnati reducerentur,quasi nihil mali profiterentur.Sic itaque diuersis epistolis ad Alexandrinum episcopum destinatis, fecerunt harum epistolarum collectiones, Arius quidem earum quæ pro se erant,Alexander autem contrarium.Et hinc occasio contentionis oborta est hæresibus,quæ nunc ubique circumuolant, hoc est,Arianorum,Eunomianorum,& quicunque nomen habent à Macedonio.Singuli nanque horum, ipsis epistolis testibus usi sunt, in defensionem hæresis suæ.

Epistolæ utrinq; collectæ.

SOZOMENVS.

Cap.XIX. Alexander inexorabilis. Arianorũ cõciliũ apud Bithyniam.

CVm uero sæpe supplicantes Alexandro qui circa Eusebium erant,nõ inclinassent eum,tancp iniuriam passi malignabantur, & acriores ad roborandum Arij dogma sunt facti.conciliumcp in Bithynia colligentes, scripserunt episcopis uniuersis,ut tanquam recte credentibus communicarent Arianis,& agerent ut Alexander quoque communicaret eis. Dumcp eorum studium defecisset, Alexandro nequaquam consentiente, legatione fungitur Arius apud Paulinum Tyri episcopum, & Eusebium Pamphili pontificem Cæsareæ Palæstinæ,& Patrophilum Scytopoleos,petens unà cum suis,ut iuberetur cum populo,qui cum eo erat,solennia sacramenta ecclesiæ celebrare, tanquam ipse prius presbyterorum habuisset officium,Esse dicens consuetudinem in Alexandria (sicut etiam nunc) ut uno existente super omnes episcopo, presbyteri seorsum ecclesias obtinerent, & populus in eis Collectas solenniter celebraret. Tunc illi unà cum alijs episcopis in Palæstina congregati, tale decretum super petitione Arij protulerunt,iubentes eos Collectas exercere, sicuti prius, esse tamen subditos Alexandro Pontifici,& deprecari semper, ut eius pace & cõmunione fruerentur. Cumque etiam in Aegypto multis concilijs celebratis, hæresis pullularet,ita ut ad regalia usque peruenirent,non mediocriter CONSTANTINVS Imperator affligebatur,eo quod religione nuper inchoante crescere, multos à Christianitate dogmatum discordia auocaret. Et propterea culpabat & Arium & Alexandrum,eisque scribens arguebat,quia cum latere potuisset hæc quæstio, eam deduxissent ad medium, & uehementi studio contentiones mouissent.quæ nec quærenda erant, nec ab initio cogitanda:aut cogitata potius taciturnitati iure tradenda, cum utique ab alterutris non seiungi potuissent,licet ex aliqua parte dogmatis dissonarent. Alexandro siquidem & Ario, aliquando culpans, aliquando suadens, talia scripsit,quarum literarum partem hic poni non est incongruum. Tota enim epistola in libris Eusebij posita est in uita Constantini.

D Episcopus. Presbyteri.

Constantinus nõ solum cum Ario, sed & cũ Alexandro expostulat.

Opus Eusebij Pãphili de uita Constantini Aug.

SOCRATES.

Victor

A

VICTOR CONSTANTINVS, MAXIMVS, Pius,Alexandro & Ario. *Cap.XX.*

DIDICI natã præsentis quæstionis originem,quando tu (ó Alexander) à presbyteris requirebas, quid unusquisq; eorum de quodam loco in lege conscripto, magis autem pro uanæ cuiusdã quæstionis parte sentiret. Tuq;,ó Ari,quod neq; principio cogitari debuerat, aut cogitatũ taciturnitati tradi potius cõpetebat,illud improuide ptin9 obiecisti.unde discordia inter uos emergente mysteria cõtemnũtur. Sãctus uero populus in utraq; diuisus,cõmunis corporis cõgruentia separat. Ergo uterq; uestrũ ex æquo uoluntatẽ præbẽs, in quo uos cõfamulus uester iuste monet,obediat. Hoc itaq; neque requirere dignum est, neque de talibus respondere quærentibus. Huiusmodi enim quæstiones,quæ non alicuius legis necessitate proponuntur, inutilis uacationis tempus exquirunt. Et licet causa cuiuspiam naturalis exercitij fiant, tamen debemus eas intra sensum claudere, & non promptè in publica conciliabula deportare,nec omnium auribus inconsulte committere.Quantus enim est unusquisq; hominum, ut possit ita magnarum rerum & ualde difficilium uirtutem, aut ad perfectum inspicere, aut interpretari digne? ac si quis hoc facere, difficile tamen possit, quantæ parti populi suadebit? Aut quis tantarum quæstionum subtilitates, extra lapsus sui periculum sustinebit?Ergo fugiẽda sunt in talibus multiloquia,
B ne fortè dum infirmitate nostræ naturæ minime quod proponitur explicatur,mente discentiũ auditorum pro tardiori intellectu ad perfectam quæstionis perceptionem peruenire non ualente, ad necessitatem blasphemiæ aut schismatis populus adducatur. Quapropter & interrogationes incautæ,& responsiones improuidæ,æquam alterutris ueniã tribuant ex utroq;. Non em̃ pro summo legis mãdato,apud uos occasione certaminis inflammata est,neq; noua quædam pro dei religione hæresis introducta,sed unã eandemq; rationem habetis,sicut etiam unum cõmunionis signum. Vobis enim inter alterutros pro paruulis & ualde modicis contendentibus causis, tantum dei populum quem uestris orationibus & prudentia conuenit gubernari, discordare nec decet, nec omnino phas esse, credibile est. Vt autem paruo quodam exemplo sapientiam uestram cõmoneam: Nostis etiam ipsos philosophos,quia in uno quidem dogmate cuncti consentiunt,cum uero in quadam sententiæ parte discordant, licet disciplinæ uirtute separentur,tamen ad inuicẽ corporis unitate conspirant. Cum hæc ita sint,quãto potius iustũ est uos magni dei ministros,in uolũtate religionis alterutris esse cõcordes. Consideremus itaq; ratione maiori,& ampliori intelligentia cogitemus,si recte se habeat propter parua & uana sermonũ certamina,fratres fratribus resultare,& honorem concilij per uos impia cõtentione discerpere,dum ad inuicem pro sic paruis & nequaq; necessarijs,litigatis,

QVAESTIONES CVRIOSAE.

Signum communionis.

C gatis. Vulgaria ſunt hæc, & infantũ magis fatuitatibus cõmodanda, quàm ſacrorum uirorum & prudentium intelligentiæ conſona. Recedamus ergo uolentes à tentationibus diabolicis. Magnus noſter deus Saluator uni uerſorum, cõmune omnibus lumen effulſit, cuius prouidentia hoc meum miniſtri dei ſtudium ad perfectionem uenire permittite, ut uos illius popu lum mea adlocutione, & miniſterio, & monitionis inſtãtia, ad ſynodalem poſſim reuocare cõmunionem, quia (ſicuti dixi) Vna quædam in uobis eſt fides, & unus ſecundum uos hæreſeos intellectus, legiſq; præceptum cum ſuis partibus in unius uoluntatis propoſitum tendit. Hoc ergo quod uobis inter alia contentionem excitauit, quoniam non attinet ad totius legis uir tutem, ſeparationem quandam & ſeditionem inter uos non debet efficere. Dico autem hæc non tanq; cogens uos omnibus modis huic ſatis optimæ & qualiſcunq; ſit conſentire quæſtioni. poteſt enim & honor Concilij à uo bis integer cuſtodiri, & una atq; eadem omnibus cõmunio conſeruari, licet aliqua in uobis particulariter ad inuicem pro paruo quodam contentio ge neretur. quoniam non omnes in omnibus idem uolumus, neq; una in no bis natura uerſatur, aut uoluntas una cognoſcitur. De diuina ſiquidẽ proui dentia una quædam in uobis ſit fides, una prouidẽtia, unus in deo ſenſus. Quæ uero pro hijs friuolis quæſtionibus inter alterutros diſputata ſunt, li cet nõ in unam ſententiã colligantur, manere tamen intra ſenſum debent, D mentis ineffabilitate ſeruata. Communis autem charitatis præcipuũ ſacra mentum, & ueritatis fides, & honor, circa deum atq; religionem legis, apud uos incõcuſſe permaneat. Reuertimini ergo ad alterutros amicitia atq; gra tia, reddite uniuerſo populo ueſtros amplexus, uosq; ipſos uelut proprias animas expiantes, alterutros rurſus agnoſcite. Suauiores enim crebro ſunt amicitiæ, poſt inimicitiarũ cauſas ad concordiam reſtitutæ. Reddite ergo mihi tranquillos dies noctesq; ſecuras, ut quædam iucunditas puri lumi nis, & uitæ iam quietæ apud me lætitia conſeruetur, ſi non fuerit neceſſitas ingemendi & ſemper lachrymis ingrauari, & neq; ſeculum libenter ferre ui uendi. Dei nanq; populos, id eſt, confamulos meos, ſic iniuſte & noxia ue ſtri contentione diuiſos, congregari iam tempus eſt. Vt autẽ huiuſmodi tri ſtitiæ meæ magnitudinẽ ſentiatis, audite: Pridem ueniens ad Nicomedien ſem ciuitatem, repente ad Orientẽ pergere feſtinabam. Cumq; ad uos ten derem, & plurima iam parte uobiſcum eſſem, huius rei nuncio ſum reten tus, ne oculis uidere cõpellerer, quæ impoſſibile iudicabã ad ſenſum poſſe auriũ peruenire. Quapropter aperite iam mihi per ueſtram concordiã Ori entis uias, quas contentione clauſiſtis alterutra, uelociterq; mihi concedite, uosq; ipſos & alios uniuerſos populos uidere lætos, & pro cõmuni omniũ concordia ac libertate, debitam gratiarũactionem fauorabilibus eloquijs deo perſoluere.

Recte admonet Conſtantinus.

Queſtiones friuolæ.

Sozomenus.

A A Lexandro ſiquidem & Ario, nunc culpando, nunc admonendo hæc ſcripſiſſe dinoſcitur. Grauiter autem ferebat, audiens aliquos contra omniũ ſtatutum agere Paſchæ feſtiuitatem. Tunc etenim in urbibus Ori entis diſcordantes quidam ob hoc, alterutra quidẽ ſocietate diuiſi nõ erant, Iudaic è tamen feſtiuitatem dominicam celebrabant, & (ut aſſolet) ſplendo rem Collectæ tali diſcretione fœdabant. Propter utraq; igitur quietem eſſe eccleſiæ feſtinabat princeps, ſeq; putans hoc malum poſſe præoccupare, anteq; ad plurimos peruenirent, miſit uirum circa ſe fide & uita ſimul inſi gnem, & cõfeſſionibus priorum temporũ pro dogmate comprobatũ, qui compacaret Aegyptios propter dogma tumultuantes, & Orientales pro pter Paſcha diſcordes: Fuit autẽ Oſius Cordubæ ciuitatis epiſcopus. Cũ que præter ſpem cauſa procederet, & hæreſis potius quàm pax ſperata ua luiſſet, nihil impetrans, remeauit, qui fuerat pro pace miſſus eccleſiarum. Tunc illud famoſiſſimũ in Nicæa concilium feruor principis excitauit, pu blicis aſinis atq; mulis, & curracibus equis, epiſcopos, & qui cum eis erant, ad ſynodum uenire præcipiens.

Cap. XXI. Paſchalis diei obſeruationis diuerſitas.

Oſius epiſcopus Corduben ſis à Conſtantino mittitur in Aegyptũ.

Curſus publicus.

HISTORIAE ECCLESIASTICAE, QVAM TRIpartitam uocant, libri primi, Epiphanio Scholaſtico interprete, FINIS.

B

ELENCHVS CAPITVM LIBRI SECVNDI HISTORIAE ECcleſiaſticæ, quam Tripartitam uocant.

De Præſulibus eccleſiarum qui interfuerunt Nicæno Concilio. Caput. I
De libellis oblatis Imperatori, & ab eo iuſſis incendi, & de diſputatione dogmatis Ariani. Cap. II
De laico ſimplici confeſſore uirum dialecticum ſuperante, & de ſene ſimplici, Philoſopho Chriſtianum dogma pandente. Cap. III
Quomodo in conflictu Alexander Conſtãtinopoleos fecerit philoſophũ obmuteſcere Paganorum. Cap. IIII
De pria ſeſſiõe epiſcoporũ in Nicæno palatio, & de abdicatiõe Arij. Ca. V
Relatio Euſtathij Antiocheni de Nicæno Concilio. Cap. VI
Relatio Athanaſij ad Aphros. Cap. VII
De Sabino Macedoniarum epiſcopo. Cap. VIII
De fide Nicæni Concilij. Cap. IX
Quomõ Euſebius & Theogonius dato pœnitẽtiæ libello, recepti ſint. Ca. X
Epiſtola Euſebij Pamphili de fide Nicæni Concilij ad Palæſtinos. Cap. XI
Epiſtola Nicæni Concilij ad Alexandriã & Aegyptum deſtinata. Cap. XII
Qd' Nouatianorũ epiſcopũ Aceſiũ euocarit Cõſtãtinus ad Cõciliũ. ca. XIII

C Epiſtola

C Epistola Constantini de Ario & scriptis eius. Cap.XIIII
Quod canones ecclesiastici in Nicæa conscripti sint,& de Vicēnalibus Constantini. Cap.XV
Epistola ad Eusebium Palæstinæ de confectione sacrorum librorum,& de repurgatione dominici sepulchri. Cap.XVI
Libellus pœnitentiæ ab Eusebio & Theogonio datus. Cap.XVII
De dedicatione & ornamentis ciuitatis,& de cultu Hierosolymorum,& ligno crucis,atq; clauis quibus transfixus est dominus. Cap.XVIII
De loco ubi Vesta olim colebatur, & nunc Archangeli basilica stat, & de miraculis quæ ibi pro CHRISTI nomine celebrantur. Cap.XIX
De templorum destructione. Cap.XX
De conuersione gentis Migadorum. Cap.XXI
Quod Eusebius Nicomediensis,Constantinopoleos inuaserit episcopatū, & de literis Constantini aduersus eum. Cap.XXII
Quod rursus Eusebius apud Constantinum impetrata uenia pro Arianis egerit. Cap. XXIII
Qua fraude Eustathius Antiochenus sit episcopatu depositus,& in exiliū deportatus,& qui post eum fuerint ordinati. Cap.XXIIII
De diuisione Antiocheni populi propter Eustathium. Cap.XXV

D

HISTORIAE ECCLESIASTICAE, QVAM TRIPARTITAM VOcant, ex tribus Græcis autoribus, Sozomeno, Socrate, & Theodoreto,ab Epiphanio Scholastico uersis,per Cassiodorum Senatorem in Epitomen redactæ,liber secundus.

SOZOMENVS.

Cap.I. Apostolicæ sedes. Hierosolymitana. Antiochena. Alexandrina. Romana.



OMMVNICABANT igitur Nicæno Concilio ex Apostolicis quidem sedibus Macarius Hierosolymitanus, Eustathius iam præsidens Antiochenæ apud Orontē ecclesiæ,& Alexander Alexādrinæ quæ est apud stagnū Mariam. Iulius autem Romanus episcopus propter senectutem defuit. Erantq; pro eo præsentes, Vitus & Vincentius presbyteri eiusdem ecclesiæ. Super hos autem & alij plurimi boni & optimi ex diuersis gentibus cōuenerunt. Alij quidem ad intelligendum & dicendū ualde

A ualde idonei, scientiaq; sacrorum librorum & alia eruditione disciplinati, uitæq; uirtute præclari. Alij uero in utroq; probatissimi uiri, quorū utile iudico etiam nomina memorare. THEODORETVS.

Tanq; stigmata domini IESV in corpore circūferentium secundum sacrum Apostolum.Erat enim Iacobus Antiochiæ Mygdoniæ,quā Syri & Assyrij Nisibin appellant,qui mortuos resuscitauit,uiuos curauit,& alia innumera probatur operatus esse miracula. Sed hæc superfluum arbitror huic operi rursus inserere, quæ in deo amabili historia latius enarraui. Iacobus episcopus Antiochiæ Mygdonicæ.

Paulus Neocæsariæ, quod est castrum positum iuxta ripas Euphratæ. Is enim Licinij rabie demolitus est. Ambas enim manus ligatas habuerat, ignitoq; ferro combustas,quo fuerant nerui articulorum eius à sua mobilitate siccati atq; mortificati.Alij uero dextros oculos effossos habuerūt,alij dextras suras abcisas. Vnus horum erat Paphnutius Aegyptius. Et absolute uidebatur ibi populus athletarū CHRISTI & martyrum in uno loco congregatorū. De quibus & Eusebius Pamphili tertio libro in Constātini uita hæc ita dicit. Paulus Neocæsariensis.

Paphnutius Aegyptius.

Eusebij Pamphili opo de uita Constātini.

SOCRATES.

Cunctarum igitur ecclesiarū quæ totam Europam Libyamq; & Asiam replebant,simul erant ministrorum dei cōgesta cacumina,unaq; orationis domus tanq; à deo dilatata intrinsecus ferebat omnes in idem, Syros simul & Cilicas, Phœnicasq; & Arabes,atq; Palæstinos. Inter hos & Aegy
B ptios, Thebæos, Libyas,necnō & qui ex Mesopotamia oriuntur,sed etiam Persa ad concilium uenit episcopus. Verum nec Scytha defuit ex eorū choro. Pontusq; & Asia,Phrygia & Pamphylia,uiros probatissimos præbuerunt. Aderant Thraces,& Macedones, Chiui & Epirotæ,& hijs quoq; interius habitantes. Ipse autem Hispanorum ualde famosus Osius unus erat, & simul plurimis assidebat. De regia uero ciuitate Præsul Alexander propter senectutem defuit, presbyteri uero præsentes locum eius implebant. Talem itaq; solus à seculo unus Imperator Constantinus CHRISTO coronam uinculo pacis exornans,suo saluatori de uictoria inimicorum & hostium deo decibilem dedicauit, gratiarumactionis imaginem secundum nos Apostolica plausione cōstituens. Tunc igitur ille sermo completus est:Collectos ex omnibus gentibus quæ sub cœlo sunt uiros religiosos,inter quos erant Parthi,& Medi,& Elamitæ, & qui habitant Mesopotamiā, Iudæam,& Cappadociam,Pontum,& Asiam,Phrygiam,& Pamphyliā, Aegyptiī,& partes Libyæ circa Cyrenē, & aduenæ Romani, Iudæi,& Proselyti, Cretes & Arabes. Veruntamen hoc illis deerat,quod nō (sicut isti) omnes ex dei ministris undiq; consistebant. In præsenti siquidem choro multitudo erat episcoporum numerū trecentorum excedens, sequentibus eos presbyteris ac diaconibus & acolythis, quorum numerus non poterat comprehendi. Ministrorum uero dei alij sapientiæ sermone fulgebant,alij

Achiui.

Osius Cordubensis episcopus.

C continentia uitæ & patientia coruſcabant, aliſ uero medio modo horum uirtutibus ornabantur. Erant igitur inter eos aliſ temporis honorati longitudine, aliſ iuuentute & animi robore præmicantes, qui nuper uenerant ad huius miniſteriſ curſum. Quibus uidelicet & omnibus Imperator diebus ſingulis cibaria largiſſime ordinarat expendi. Hæc itaque de his qui ibi collecti ſunt, Pamphili recitauit Euſebius. Cumq; celebraſſet Imperator uictricem contra Licinium feſtiuitatem, & ipſe occurrit ad Nicæam. Clarebant autem inter epiſcopos, Paphnutius ex ſuperiori Thebaide, & Spiridon Cyprius. Cuius autem rei cauſa horum meminerim, poſtea ſum dicturus.

Conſtantinus uictum ſuppeditauit patribus Concilij.

ἐπινίκια Conſtantini aduerſus Licinium.

SOZOMENVS.

Cap. II.

A Derant itaq; cum epiſcopis uiri diſputationis experti, uerbis ſtudētes prodeſſe concilio. Vt autem aſſolet fieri, plurimi ſacerdotum tanquā pro cauſis propriſs decertare collecti, tempus ſe inueniſſe putarūt, quo corrigeretur quod contriſtabat eos. & de quibus alium unuſquiſq; fortè culpabat, libellum offerens principi, quæ in eo fuerant cōmiſſa, narrabat. Cumq; hoc quotidie facile accideret, præcepit Imperator certo die ſingulos de quibus alius alium culparet, facere manifeſtum. Cumq; dies conſtituta ueniſſet, libellos oblatos ſuſcipiens: Hæ quidem accuſationes (inquit) tempus habebūt proprium, id eſt, diem magni iudiciſ, iudicem uero illum, qui tunc
D futurus eſt omnibus iudicare. Mihi ergo homini conſtituto, de huiuſmodi rebus non licet habere auditorium, ſacerdotum ſcilicet accuſantium & ſimul accuſatorum, quos minime conuenit tales debere monſtrari, qui iudicentur ab aliſs. Age nunc imitantes diuinam clementiam in alterutrorum ueniam accuſationes aboleamus alterutras, & de his quæ ad fidem pertinent agere ſtudeamus, cuius huc gratia uenimus. Hæc ſiquidem Imperator dicens, uniuſcuiuſque ſcripturam uacare, & libellos iuſſit arde-
re, dieḿq; diffiniuit, qua ſolui quæ erant dubia conueniret. Ante conſtitutum uero cōuenientes apud ſemetipſos epiſcopi, euocauerunt Arium, & propoſitis in cōmune ſuis opinionibus diſputabant. Cumq;, ut aſſolet, ad diuerſas quæſtiones cauſa traheretur, aliſ quidem ſuadebant nihil innouandum circa antiquam fidei traditionem, & maximè quando morum ſimplicitas ſine perſcrutatione traderetur, accedētibus ad fidei ſacramentū. Aliſ uero reſpondebant, non oportere ſine examinatione ſequi ſententias antiquorum. Plurimi uero tunc conuenientium epiſcoporum & ſequentium eos clericorum, ſcientes diſputare, huiuſmodi elocutionum arte exercitati claruerunt, & Imperatori, atq; his qui circa eum erant, noti ſunt facti. Ex illo enim & Athanaſius tunc diaconus exiſtens, dum cum Alexandro eſſet epiſcopo, huius ſtudiſ pars eſſe maxima uidebatur, necnon & quidam Græcorum philoſophorum oportune harum diſputationum quæſtione

Priuata magis nobis curæ ſūt quàm publica.

Conſtantinus nolebat iudicare de cauſis ſacerdotum.

Præludunt diſputando.

Nihil innouandum.

Opus examinatione.

Oſtentatores diſputatorij.

Athanaſius diſputator.

Græcos uocat Gentiles.

A ſtione participati ſunt: Aliſ quidem quale eſſet hoc dogma ſtudētes agnoſcere: Aliſ uero nuper inchoante Græcorum religione deperire, Chriſtianis infenſi, dogmatis ſacramenta ad uerborum certamina protrahebant, ita ut contra ſe ſeditiones exercerent, certaminaq; ſibimet inferrent, & ſæpius ex aduerſo contenderent.

Attēde etiam in Nicæno cōcilio fuiſſe inceptum diſputando.

SOCRATES.

Cap. III.

CVmq; plurimi diſputationis delectatione traherentur, unus quidam ex confeſſoribus laicis ſimplicem habens ſenſum, Dialecticis obuiauit, dicens: Audite igitur, CHRISTVS & Apoſtoli non nobis artem Dialecticam tradiderunt, uanamq; uerborum fallaciam, ſed puram ſcientiam fide & bonis operibus obſeruandam. Hæc dicēte iuuene & animo ſene, præſentes quidem mirati ſunt, dictumq; probaucrunt. Dialectici uero ſatiſfactione ſuſcepta ceſſarunt, rationem uidelicet ſimplicem ueritatis audientes.

In Dialecticos.

SOZOMENVS.

Fertur enim & aliud, dum quidam eorum magnificentia ſermonū extolleretur & illuderet ſacerdotibus, nō pertulit eius faſtum quidam ſenex ſimplex & innocens ac probatiſſimus confeſſorum, ſed acceſſit aduerſus eum proferre ſermonem. Hoc itaq; factum petulantibus quidem & ſimplicem ſcientibus confeſſorem riſum mouit, maturioribus uero formidinem, prouidētibus, ne à uiro uerbis artifice deduceretur ad riſum. uerūtamen ceden
B tibus, ut quod uellet ediceret, reſiſtere nanq; ei cum talis eſſet, nimium uerebantur: In nomine (inquit) IESV CHRISTI ó philoſophe, audi dogmata ueritatis: Vnus eſt deus cœli & terræ, omniumq; uiſibilium & inuiſibilium creator, qui hæc omnia uerbi ſui uirtute fecit, & ſpiritus ſui ſanctitate firma uit. Hoc itaque uerbum quod nos (inquit) filium dei nominamus, habita miſericordia ſuper homines, ab errore eos & ferali religione liberauit, paſſus ex muliere naſci, & cum hominibus conuerſari, & mori pro eis, uenietq; denuo iudicaturus ſingulorum uitam. Hæc ita ſe habere ſine perſcrutatione credimus. Noli igitur inaniter laborare, quærens deſtruere ea quæ fide percepimus. Noli inueſtigare modum, quo fieri hæc, aut non fieri potuerint. Si enim credis conſulenti mihi, ad iſta reſponde. Obſtupefactus uero Philoſophus, credo inquit. Tunc gratias pro deuictione perſoluens, eadē quæ ſenior æque ſectatus eſt, & prioribus cōſectatoribus ut unanimes ſibimet eſſent, perſuadebat, non improuide mutatum ſe iurans, ſed ineffabili quadam uirtute ad Chriſtianitatem protinus inuitatum.

Chriſtianus ſenex, ſed idiota, Philoſopho Chriſti religionem perſuadet.

Cap. IIII.

DIcitur autem proximū huic miraculo, quiddam geſtum per Alexandrum Conſtantinopolitanæ ciuitatis epiſcopum. Cum enim ueniſſet Imperator CONSTANTINVS Byzantium, adeuntes eum quidam Philoſophi, querebantur quaſi non deum ꝯoleret ut deceret, & circa ſacra nouitates

Philoſophi ad Conſtantinū.

C nouitates exerceret,nouã in republica introducendo culturã,præter ea quæ eius maioribus uiſa ſunt, & Græcorum Romanorumq; principibus quos habuerunt tranſacta ſecula,placuerunt: uolebantq; cum Alexandro epiſcopo diſputare de dogmate. Ille uero huiuſmodi exercitatione uerborum inexpertus erat,de uitæ qualitate confidens. Fuit enim uir magnus,& conuerſatione mirandus. Cumq; certamẽ Imperatore præcipiente ſuſcepiſſet, conueniſſentq; Philoſophi,omnibus loqui uolentibus,ut unũ ex ſe quem uellent eligerent poſtulauit ſanctæ memoriæ pater noſter Alexander, cæteros uero quicunq; eſſent, ſilentium tenere præcepit,& tantummodo his quæ ab utroque dicerentur,intendere. Suſcipiente autem uno eorum diſputationis uniuerſæ negocium, ad Philoſophum ſanctus Alexander:In nomine (inquit) IESV CHRISTI impero tibi ne loquaris. Et unà cum eius ſermone opus impletum eſt. Repente nanq; ille homo ut ſermonem audiuit,obligato ore conticuit. Putaſ ne iuſtum fuit conſiderare,utrum magis hoc miraculum uideretur, ut homo & quidem Philoſophus, ſic facile officium locutionis amitteret, an certe ut lapis uiolentia uerbi manu diuideretur? quod quidam aiunt Iulianum feciſſe Chaldæum. Et hæc quidem ſic acta referuntur.

Alexãder, magis bonus, q̃ doctus.

Alexãder philoſopho ſilentium imperat p miraculũ.

THEODORETVS.

D Cap.V. *Diſſerunt de Ariano dogmate.* INterea ſacerdotes ſæpe conuenientes, Arium ad medium deducebant, ſubtilemq; examinationem de eius propoſitionibus agitabant. Temere enim in qualibet parte metuebant proferre ſententiam. Hæc itaq; ſacra & uenerabilis turba,à permixtione aduerſariorum non uidebatur aliena. Erant enim inter eos quidam,pauci quidem,ſed callidi, & breuia imitantes,celantesq; calliditatem,& Arij blaſphemiam non defendentes aperte. Conueniẽtibus igitur uniuerſis,maximam domum præparauit in Regalibus Imperator,ſedes & ſubſellia in ea poni præcipiens,quæ ſufficerent ordini ſacerdotum: ita decentem præparans eis honorem,inuitauit ingredi,& de præſentibus habere concilium. Introiuit autem & ipſe princeps ultimus cum paucis, laude dignam ſui magnitudinem habens, & mirabilem ſpeciem, mirabilioremq; gerens dignitatem pudoris in fronte. Minore uero ſede quàm alijs poſita,in medio eorum ſedit, primo tamen petens ſibi hoc epiſcoporum iuſſione concedi. Tum cum eo reſedit ſacratiſſimus ille chorus. Primus itaq; magnus Euſtathius Antiochenæ ſortitus eccleſiæ Præſulatum (nam Philogonius, cuius dudum meminimus, ad meliorem iam tranſierat uitam. Et hunc uenerabilem uirum,etiam nolentem,ad regimen eius eccleſiæ decreto communi Pontifices ac ſacerdotes, & omnis populus Chriſtianus uenire compulerat.) Is ergo præconiorum floribus caput principis exornauit,& ſtudio eius quod habebat circa ſacra, benedictiones exhibuit.

Ario fauentes occulte.

Inſtruitur domus pro conuentu patrum in palatio Imperatoris.

Conſtantinus poſtremus ingreditur.

Humiliore ſella ſedet,petita uenia.

Euſtathi⁹ Philogonij ſucceſſor, orationem habet ad Conſtantinũ.

A hibuit. Poſt hunc autem Euſebius cognomine Pamphili. Quibus iam reticentibus,celeberrimus Imperator protulit de unanimitate concordiaq; ſermones,tyrannorum eis crudelitatem rememorans,& honorabilem pacem quæ ſub eo eſt collata diuinitus: ſimul & quia peſſimũ & ualde crudele uideretur,ut deſtructis hoſtibus, nulloq; præſumente reſiſtere,ſacerdotes alterutros iacularentur atq; confunderent, & impijs atque ſine deo perſonis delectationem riſumq; præberẽt: cum utiq; de diuinis tractarent rebus, & ſancti ſpiritus doctrinam in ſcriptis haberẽt: Euangelici enim libri ſunt (inquit) & Apoſtolici, antiquorumq; prophetarum ſanctiones,quæ nos erudiunt,quid de ſacra lege ſapiamus: Expellentes igitur hoſtile certamen ex uerbis diuinitus inſpiratis,ſolutionem quæſtionũ mente percipiamus. Hæc & his ſimilia,tanq; filius amator patris, ſacerdotibus ueluti patribus offerebat, Apoſtolicorum dogmatum ſtudens conciliare concordiam. Concilij uero plurima pars his quæ dicebantur obediebat,& inter alterutros unanimitatem & dogmatum ſalubritatem libenter amplectebantur. Pauci uero quidã,quorũ iam meminimus, & ſuper illos Minophantus Epheſius, & Scythopolites Patrophilus, Theogonius Nicænus epiſcopus, & Narciſſus Neroniadis, quæ eſt ſecundæ Ciliciæ, quam nunc Irenopolim uocant. Et cũ his Theonas Marmaricenus,& Ptolemaidis Aegypti Secũdus, Apoſtolicis reſiſtentes dogmatibus, Arium defendebant. Dictantes enim fidei petitionẽ,cetui cõmuni dederunt. Quæ cum lecta fuiſſet ab uniuerſis, repente diſrupta eſt,& adultera fraudulentaq; pronũciata. Turba ſiquidẽ & tumultu contra eos ab omnibus habitis, cunctisq; proditionem ab eis factam accuſantibus pietatis,formidantes ſurrexerunt,& primi Arium abdicarunt, excepto Secundo & Theona. Cum ergo fuiſſet impius ille deſtructus,concorditer uniuerſi fidem gloriamq; dictantes,quæ hactenus in eccleſijs permanet,& ſubſcriptionibus roborantes, ſoluêre cõcilium. Doloſe tamen & non ſalubriter prædicti uiri in fidei termino conſenſerunt,ut teſtantur tam quæ poſtea ab eis machinata ſunt contra pietatis propugnatores,quàm quæ ab ipſis conſcripta noſcuntur.

Euſebius Pamphili habet alteram. Conſtantinus ad patres cõcilij.

Euangelici, et Apoſtolici, Propheticiq; libri.

Ariani.

Arius damnatur.

Cap. VI. EVſtathius itaq; Antiochenus epiſcopus, cuius primitus memini,hæc de eis retulit, docens quæ facta ſunt, eorumque redarguens blaſphemiam,ubi illud etiam Prouerbiale interpretatur eloquium: Dominus creauit me principium uiarum ſuarum in opera ſua. Pergo itaq; iam hinc, etiã ad ea quæ geſta ſunt. Cum igitur propter hæc ſynodus maxima in Nicæam ueniſſet urbem, & quæreretur fidei modus, aperta quidem oſtenſio Euſebij blaſphemiæ ſcripturam protulit,quæ coram omnibus lecta,repente cladem importabilem cauſa diuiſionis audientibus irrogauit, confuſionem tamen incurabilem ſuo prouidit autori. Cumq; officina capta fuiſſet,

Euſtathius Antiochenus.

Euſebius Nicomedienſis fautor Arij.

O indubitanter Euſebij, diſrupta iniquitatis ſcriptura in conſpectu omnium, quidam ex tractatu nomen exponentes pacis, compeſcuerunt omnes iuſtam querimoniam facientes. Ariani autem metuentes, ne congregato in idem tanto Concilio pellerentur, exilientes anathematizauerunt interdictum Arij dogma, concorditer ſubſcribentes literis, ſuáque manu conſentientes, & ſimiliter ſe ſicut omnis ſynodus ſapere profitentes. Cumque, Prælibus (ut ita dicam) mala calliditatis arte prævaluiſſent, qui magis debuerant agere pœnitentiam, tunc quidem latenter, poſtea uero clare damnatas cœperunt allegare ſententias, ſæpe ponentes inſidias eis à quibus uidebantur eſſe conuicti, uolenteſque zizaniorum germina radicare. Et tunc timentes declinanteſque tanti Concilij cognitores, occultè poſtea pietatis prædicatores debellare tentabant. Sed non credimus homines ſine deo, poſſe prævalere contra ſacram adorandamque legem, euangelicamq; doctrinam. Nam licet ad modicū roborentur, rurſus fortiter & magnifice deuincuntur, ſecundū prophetam glorioſæ uocis Eſaiam. Hæc itaq; magnus Euſtathius.

Ariani ex metu ſubſcribūt.

Ariani iterum produnt ſe.

Cap. VII.

Athanaſius ad Aphros.

HVius autem cōcertator & ueritatis propugnaculi turris Athanaſius, ſucceſſor Alexandri celeberrimi Præſulis, quādo ſcripſit ad Aphros, etiam hæc adiecit: Conuenientes enim epiſcopi, ſtuduerunt uerba qui dem impietatis ab Arianis inuenta perimere, hoc eſt, ex non exiſtentibus, & quod dicebant creaturam & facturam filium: &, fuit aliquando, quando non fuit: &, quia mutabilis eſt naturæ: Scripturarum uero manifeſtas poſuere dictiones, quia ex deo filius naturaliter unigenitus eſt, uerbum, uirtus, ſapientia ſola patris, deus uerus, ſicut Iohannes ait. Et ſicut ſcripſit Paulus, ſplendorē gloriæ, & figuram ſubſtantiæ docens eſſe filium patris. Qui uero circa Euſebiū erant, propria tracti uæſania loquebātur alterutris, & docebant: Conſentiamus, nam & nos ex deo ſumus. Vnus enim deus ex quo omnia: & Vetera tranſierunt. ecce omnia noua ex deo ſunt facta. Cogitabant autem & illud quod in Paſtore conſcriptum eſt: Primum omnium crede quia unus eſt deus, qui creauit uniuerſa atq; perfecit, & conſtituit ex non exſtante ut ſint. Porrò alij epiſcopi malitiam uidentes illorum, & peſſimam impietatis artem, apertius, & ut ita dicatur, manifeſtius dixerūt ex deo, id eſt, conſcripſerunt ex ſubſtantia patris eſſe filium: Vt creaturæ quidem, eo quod non habeant à ſemetipſis ut ſint, ſed habeāt principium exiſtendi, dicantur à deo: filius autem ſolus proprius ex ſubſtantia creditur patris. Hoc enim proprium unigeniti eſt, & ueri uerbi patris. Hæc itaque fuit occaſio, ut ex ſubſtantia diceretur patris. Rurſus autem requirentibus epiſcopis paucos eorum qui Ariani eſſe putabantur, an dicerēt filium non eſſe creaturam, ſed uirtutem & ſapientiam ſolam patris, & imaginem ſempiternā

Libellus Paſtoris, qui etiam inum extat.

Ex deo, id eſt, ex ſubſtantia.

Ex nō exiſtentibus.

A ſempiternam, & indiſſimilem per omnia patri ac deum uerum, capti ſunt qui circa Euſebiū innuentes alterutris, quia & hæc ueniūt etiā ad nos: Nā & nos (inquiūt) imago & gloria dicimur dei. De nobis enim & dicitur & dictum eſt: Semper enim nos qui uiuimus, & uirtutes multæ ſunt, & egreſſa quidem eſt omnis uirtus dei ex terra Aegypti. Campa quoq; & locuſta dicitur uirtus magna, & rurſus: Dominus uirtutū nobiſcum. Sed etiam proprij nos dei ſumus. Habemus hoc non ſimpliciter, quando & fratres uocauit nos. Si autem & uerum deum dicunt filium, nō nos contriſtat. Factus enim, uerus eſt. Hæc eſt Arianorum corrupta mens. Sed etiam hic epiſcopi uidentes eorum dolum, collegerūt ex ſcripturis ſplendorem, fontem, & fluuiū, & figuram, ad ſubſtantiam pertinere. Et illud: In lumine tuo uidebimus lumen: &, Ego & pater unum ſumus. Et clarius iam ac breuiter conſcripſerunt conſubſtantialem patri filium. Omnia nanq; prædicta hanc ſignificationem habent. Murmuratio ſiquidem eorum quaſi uerba hæc nō fuiſſent ex ſcripturarum autoritate prolata, per eos quoq; inanis eſſe cōuincitur. Ex non ſcripto nanq; ipſi impie proferentes, quippe quod nuſquā penitus inuenitur, ex non exſtantibus: &, fuit aliquando, quando non fuit, alios culpant. propterea ex non ſcriptis ſermonibus, pic tamen intellectis damnati ſunt. Ipſi nanq; ueluti de ſtercore reperientes, hæc uere de terra locuti ſunt. Verum epiſcopi non ſibimet adinuenientes uerba, ſed habentes B hæc à patribus, teſtimonia conſcripſerunt. Veteres enim ſacerdotes ante eos penè centum triginta magnæ Romæ ciuitatiſq; noſtræ, accuſauerunt omnes qui dicunt facturam aut creaturam eſſe filium, & non conſubſtantialem patri. Et hoc ſciebat Euſebius Cæſarienſis epiſcopus, qui primū defendebat Arianorum ſectam, nouiſſimè uero ſubſcripſit Nicæno concilio. Scripſit autem & ciuibus ſuis, confirmans quia & antiquorum aliquos doctos & illuſtres epiſcopos & conſcriptores agnouiſſet, nomine conſubſtantialitatis uſos in patris & filij deitate. Iſti ergo concilium metuentes, expoſitæ fidei conſenſerunt, ſecundum prophetæ increpationem, dicentis: Populus hic labijs me honorat, cor autem eorum longe eſt à me. Theonas autē & Secundus nolentes adquieſcere, cōdemnati ſunt. Poſtea uero in conciliū Canones. uenientes, uiginti conſcripſerunt de conuerſatione eccleſiaſtica ſanctiones.

Ariani dicebant ὁμοούσιον uocabulū nō reperiri in ſcripturis.

Euſebius Cæſarienſis de ὁμοουσίῳ.

Ariani manu ſola ſubſcribūt, aliud animo ſentiētes.

Theonas.

Secundus.

SOCRATES.

SAbino itaq; nō credamus, q eos idiotas uocauit & imperitos. Sabinus enim Heracleæ Thracenſis Macedonianorum epiſcopus, habita congeſtione eorū, quæ per diuerſa concilia ſacerdotum ex ſcripto prolata ſunt, eis qui in Nicæa cōuenerunt, uelut idiotis & ſimplicibus derogauit, nō ſentiēs quoniā & ipſi Euſebio cū multa probatione profitēti fidē, uelut idiotæ noſciē derogare. Et aliqua quidē uolēs prætermittere, aliqua uero mitigauit, cuncta tamē ſecundū ppriā ſumpſit intētionē. Et laudat qdē tanq; fide dignū teſtem

Cap. VIII.

Sabinus patres Nicæni Concilij, à quibus fuerat damnatus Arius, imperitos uocauit.

C testem Eusebium Pamphili, laudat simul & principem, tanquam ea quæ
Eusebius Cæsa rienſis. sunt Christianorum dogmatizantem. Culpat autem expositam in Nicæa
fidem, tanquam ab idiotis & nihil scientibus traditam: & quem uelut sa-
Eusebij Pam/ phili uerba de Concilio Ni/ cæno. pientem & sine mendacio testem uocare consueuit, eius uoces sponte con-
temnit. Ait enim Eusebius: Quia ex uiris dei Nicææ cõuenientibus, alij qui-
dem sapientiæ sermone micuerunt, alij cõtinentia uitæ laudati sunt: & quo-
niam Imperator præsens omnes ad unitatem suam concordes & consecta-
tores esse perstruxit. Sic ergo contraria dicta Sabini, necnon Eusebij atque
consortum eorum sibimet agnoscuntur. Et si quidem alicubi opus fuerit, de
Sabino memorabimus. Concordia ergo fidei à magno in Nicæa prolatæ
concilio, ab Eusebio clara uoce laudata, hæc est.

Cap. IX. Fides Nicæni Concilij. CRedimus in unũ deum patrem omnipotentem, omniũ uisibilium in-
uisibiliumq; factorem. Et in unum dominũ IESVM CHRISTVM fi-
lium dei natum ex patre, unigenitum, hoc est, ex substantia patris, deum
ex deo, lumen ex lumine, deum uerum ex deo uero, natum nõ factum, con-
substantialem patri, per quẽ omnia facta sunt & quæ in cœlo & quæ in ter-
ra. Qui propter nos homines & propter nostram salutẽ descendit, & incar-
natus & homo factus est, passus, & resurrexit tertia die, & ascẽdit in cœlos,
& uenturus est iudicare uiuos & mortuos. Et in spiritum sanctum. Dicen-
tes autem: Erat, quando nõ erat: aut, non erat, anteq; fieret: aut, quia ex non
D exstantibus factus est: aut, ex altera substantia uel essentia dicẽtes esse: aut,
creatum aut conuertibilem filium dei, hos tales anathematizat catholica &
apostolica ecclesia. Hanc uenerabilem fidem, trecenti quidem decem
& octo & agnouerunt & amplexi sunt. Et (sicut ait Eusebius) consonantes
Ariani qui no lebant ὁμοού σίῳ uocem re cipere. Cõsubstãtiale. & unanimes in scriptis explanauerunt. Quinq; uero solũmodo non rece-
perunt, uerbum consubstantialitatis reprehendẽtes, Eusebius Nicomediæ
Præsul, Theogonius Nicænus, Maris Chalcedonẽsis, Theonas Marmari-
cenus, Secundus Ptolemaidis, dicentes consubstantiale esse quod ex aliquo
est, aut ex partitione, aut ex decursione, aut ex plantatione. Ex plantatione
quidem, sicut ex radice germen: ex decursione uero, sicut paterni filij: ex par-
Arius cũ cõse ruis suis ec clesiastica cõ/ munione pri/ uatur, et iussu Constantini in exilium mitti tur. titione autem, sicut ex massa auri anuli duo uel tres. Secundum nullum au-
tem horum (inquiunt) est filius dei. Propterea ergo dicebant in fide non
esse, consentiendum. Plurimũ siquidem uerbo cõsubstantialitatis derogan-
tes prædicti uiri, in Ariana depositione subscribere noluerunt. Ideoq; syno-
dus Arium, & consectatores eius anathematizauit omnes, adijcientes neq;
accedere eum in Alexandriã. Præceptumq; principis repẽte eundem Ariũ
& qui circa Eusebium, & Theogonium, & qui cum eis, exilio deportauit.

Cap. X. Eusebius Nico mediensis & Theogonius pœ nitẽtiæ libellũ exhibent. EVsebius igitur & Theogonius post modicum tempus exilij, libellum
pœnitentiæ porrigentes, in fide Consubstantialis consenserunt, quod
declarabimus procedentes. Tunc autem in synodo Eusebius cognomine
Pamphili

A Pamphili, & Cesareæ Palæstinæ sortitus episcopatum, paũlulum animad-
uertens atq; considerans, utrum oporteret susci pi terminũ fidei, unà cum
alijs omnibus, hoc est, uniuersa multitudine cõsensit atq; subscripsit, necnõ
& populo sub sua diœcesi constituto scripsit terminũ fidei, & ubiq; destina-
Eusebius Cæ sariensis ὁμο ουσίου uocã/ bulũ subtiliter interpretatur. uit, sermonem subtiliter consubstantialis interpretatus, ut nequaq; penitus
suspicionem aduersam de eo quisquã habere potuerit. Sunt autẽ quæ ab
ipso Eusebio conscripta sunt huiusmodi uerba.

Cap. XI. Eusebius Pã/ phili ad Cæsa rienses. ARbitramur & uos dilectissimi etiam aliunde didicisse, fama consueta
præcurrere, perfectum de his quæ gesta sunt sermonem. Sed ne ex
huiusmodi auditu ueritas uobis aliter nuncietur, necessario misimus uo-
bis primũ quidem scripturam à nobis de fide propositam. Nam, & domi-
nus noster ad prædicandum discipulos suos mittens, ait: Euntes docete
omnes gentes baptizantes eos, in nomine patris, & filij, & spiritus sancti.
De quibus & affirmamus ita habere & ita sapere, sed etiam dudum sic
habuisse & ita sapuisse, & usque ad mortem pro hac instare fide, anathe-
matizantes omnem sine deo hæresim, hæc omnia ex corde sapuisse & ani-
ma, ex quo nouimus nosmetipsos, & nunc sapere & dicere coram omnipo-
tenti deo & domino nostro IESV CHRISTO cum ueritate testamur,
ostensuri probationibus & satisfacturi uobis, quia & præteritis tempori-
B bus ita credidimus & prædicauimus. Hac autẽ à nobis exposita fide, nulli
relictus est resistendi locus. Sed & ipse primus deo amabilis Imperator no
ster, rectissimè eã habere testatus est, & sic etiã se professus est sapere: & in
hac omnes consentire & subscribere, & in hijs dogmatibus concordare præ
ὁμοουσίῳ uo cem subscribe bant in Nicæ/ no concilio. cepit, uno solũmodo scripto & inserto Consubstantialis uerbo. Quod etiã
ipse interpretabatur, dicens, quia non secundũ corporeas passiones consub
stantialis dicitur, neq; secundum diuisionem, neq; secundum quandã deci-
sionem ex patre subsistere. Non enim posse naturam sine materia intelligi
bilem incorporeamq; , corporalem aliquam subsistere passionem, sed sacris
quibusdam ineffabilibusq; rationibus magis intelligendam. Et sapientissi
mus quidem atq; pijssimus Imperator ita philosophabatur. Fidei ergo ex
planatione dictata, quemadmodũ ab eis dictũ sit ex substantia patris, &
patri consubstantialem, non est sine examinatione derelictum. Consulta-
tiones enim & responsiones deinde mouebantur, & mens perscrutabatur
De substãtia. dictorum sensum. Et hoc ergo quod aiebant de substantia, cõstabat apud
eos significatiuũ quidem esse ex patre, non tamen tanq; partẽ esse patris.
Propterea nobis quoq; uidebatur bene se habere, ut mente consentiremus
piæ doctrinæ dictanti ex patre filiũ esse, nõ tamen partem eius esse substan
tiæ. Quapropter & nos mẽte cõsensimus, neq; uocẽ Cõsubstãtialis refutan
tes, posita præ oculis nostris pacis intentione, & ab intellectu rectissimo nõ
cadentes. Secundũ hoc etiã natum & nõ factum susce pimus: quoniã factũ
cõmune

C cõmune esse dicebant opus reliquarum creaturarum factarum per filium, quarum nihil simile habere filium confitemur & prædicamus. Vnde non eum esse facturam dicimus, quod congruit his quæ per eum facta noscuntur, sed superius quàm facturæ, totius esse substãtiæ, quam ex patre natam diuina docere uidẽtur eloquia, modo quidem generationis inenarrabili & incogitabili existente uniuersæ naturæ factæ. Sic autẽ & consubstantialem esse patri filium ratio examinata cognoscit, non secundum corporum modum, neq; mortalibus animalibus proximũ. Nam neq; per diuisionẽ substantiæ, neq; perfectionem aut mutationẽ paternæ substantiæ uel uirtutis. His enim omnibus ingenita natura patris extranea est. Sed prædicandum est esse consubstantialem patri filium, eo quod nullam æqualitatẽ ad creaturas factas dei filius habeat, sed soli patri genitori per omnẽ modum sit similis, & nõ sit ex alia qualibet substantia uel essentia, sed ex patris. Quod etiam ipsum hoc modo interpretatum bene se habere uisum est ad consentiendum: quoniam & priscorum episcopos aliquos & cõscriptores eloquentes & nobiles agnouimus in patris & filij θεολογία (id est, diuina ratiocinatione) nomine consubstantialis usos. Hæc itaq; de exposita fide sint dicta, in qua uniuersi consensimus, non sine animaduersione, sed secundum sensus expositos coram ipso deo amabili examinatore Imperatore. & præ-

D dictis rationibus concordantes anathematismum post fidem in eis pro-

Voces insuetæ scripturis diuinis.

latũ, sine tristitia esse credidimus, eo quod non scriptis uti uocibus prohiberent. Vnde penè omnis facta est confusio & indisciplinatio cunctis eccle-

Ex nõ exstantibus.

siis. Nulla siquidem scriptura diuinitus inspirata dicẽte, ex nõ exstantibus:

Fuit aliquando, quãdo n. f.

aut fuit aliquando, quando non fuit, & reliquis quæ proferebant, irrationabile nobis uisum est hæc dicere uel docere. Quoniam neq; priori tempore huiusmodi consueuimus uti sermonibus. Hæc uobis necessario scripsimus dilectissimi, iudicium nostræ examinationis ac cõsensum uobis significantes. Et quàm rationabiliter tunc quidẽ quoniam nos scripta quædam modis alijs offendebant. Postea uero indubitate ea quæ erant, sine contristatione susce pimus. Quapropter magnanimiter nobis sensum uerborum discutientibus, placuit cõcordare in his quæ à nobis ipsis in fidei expositione confessa sunt.

εὐσεβίου τοῦ καισαρέως.

κατὰ τὴν μεγάλην σύνοδον τὴν ἐν νικαίᾳ συγκροτηθεῖσαν, εἰκὸς μὴν ὑμᾶς ἤδη ἔλαθεν μεμαθηκέναι, ὃ φήμης προῆλθε ἰσωθέντας, τὸν περὶ τῆς πεπραγμένων ἀκριβῆ λόγον. ἀλλ' ἵνα μὴ ἐκ τοιαύτης ἀκοῆς τὰ τῆς ἀληθείας ἑτεροίως ὑμῖν ἀπαγγέλλωνται, ἀναγκαίως διεπεμψάμεθα ὑμῖν, πρῶτον μὲν τὴν ὑφ' ἡμῶν προταθεῖσαν περὶ τῆς πίστεως γραφήν. ἔπειτα τὴν δευτέραν ἣν ταῖς ἡμετέραις φωναῖς προσθήκας ἐπιβάλοντες ἐκδεδώκασι. τὸ μὲν οὖν παρ' ἡμῶν γράμμα ἐπὶ τῇ παρουσίᾳ τοῦ θεοφιλεστάτου βασιλέως ἡμῶν ἀναγνωσθὲν ἔν τε ἔχειν καὶ δοκίμως ἀποφανθέν, τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον. Ἣν ὑφ' ἡμῶν ἐκτεθεῖσα πίστις καθὼς παρελάβομεν παρὰ τῶν πρὸ ἡμῶν ἐπισκόπων, καὶ ἐν τῇ κατηχήσει, ἡνίκα τε ἐλάμβανομεν

βάνομεν

A βάνομεν, καθώς ἀπὸ τῶν θείων γραφῶν μεμαθήκαμεν, καὶ ὡς ἐν τῷ ἱερατικῷ τάγματι καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἐπισκοπῇ ἐπιστεύομέν τε καὶ διδάσκομεν, οὕτω καὶ νῦν πιστεύοντες τὴν ἡμετέραν πίστιν προσαναφέρομεν. ἔστι δὲ αὕτη. πιστεύω εἰς ἕνα θεὸν πατέρα παντοκράτορα τὸν τῶν ὅλων ἁπάντων ὁρατῶν τε καὶ ἀοράτων ποιητήν. καὶ εἰς ἕνα κύριον ἰησοῦν χριστὸν, τὸν τοῦ θεοῦ λόγον, θεὸν ἐκ θεοῦ, φῶς ἐκ φωτὸς, ζωὴν ἐκ ζωῆς, υἱὸν μονογενῆ, πρωτότοκον πάσης τῆς κτίσεως, πρὸ πάντων τῶν αἰώνων ἐκ τοῦ πατρὸς γεγεννημένον. δι' οὗ καὶ ἐγένετο πάντα. τὸν διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν σαρκωθέντα καὶ ἐν ἀνθρώποις πολιτευσάμενον. καὶ παθόντα καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ. καὶ ἀνελθόντα πρὸς τὸν πατέρα. καὶ ἥξοντα πάλιν ἐν δόξῃ κρίναι ζῶντας καὶ νεκρούς. πιστεύομεν καὶ εἰς ἓν πνεῦμα ἅγιον. τούτων ἕκαστον εἶναι καὶ ὑπάρχειν πιστεύοντες, πατέρα ἀληθινῶς πατέρα, καὶ υἱὸν ἀληθινῶς υἱόν, πνεῦμα ἅγιον ἀληθινῶς πνεῦμα ἅγιον. καθὰ καὶ ὁ κύριος ἡμῶν ἀποστέλλων εἰς τὸ κήρυγμα τοὺς ἑαυτοῦ μαθητὰς, εἶπε, πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος. περὶ ὧν καὶ διαβε-

βαιούμεθα οὕτως ἔχειν καὶ οὕτως φρονεῖν, καὶ πάλιν οὕτως ἐχκλίνειν, καὶ μέχρι θανάτου

ὑπὲρ ταύτης συνίσαμεν τῆς πίστεως, ἀναθεματίζοντες πᾶσαν ἄθεον αἵρεσιν. ταῦτα ἀπὸ καρδίας καὶ ψυχῆς πεφρονηκέναι, ἀεὶ δυνάμενοι ἐξομολογεῖσθαι ἑαυτοὺς, καὶ νῦν φρονεῖν τε καὶ λέγειν ἐξ ἀληθείας ἐπὶ τοῦ θεοῦ τοῦ παντοκράτορος καὶ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, μαρτυρόμενα, ἐπιδείκνυσθαι ἔχοντες καὶ διαπειρᾶσθαι καὶ πείθειν ἡμᾶς, ὅτι καὶ τοὺς προελθόντας χρόνους οὕτως ἐπιστεύομέν τε καὶ ἐκηρύσσομεν. ταύτης ὑφ' ἡμῶν ἐκτεθείσης τῆς πίστεως,

B δυσὶν παρῶν ἀνάλογίας τόπος. ἀλλ' αὐτός τε πρῶτος ὁ θεοφιλέστατος ἡμῶν βασιλεὺς, ὀρθότατα προσέχειν αὐτῷ ἐμαρτύρησεν, ὅτε τε καὶ ἑαυτὸν φρονεῖν συνωμολόγησε, καὶ ταύτῃ τοὺς πάντας συγκατατίθεσθαι, ὑπογράφειν τε τοῖς δόγμασι, καὶ συμφρονεῖν τοῖς αὐτοῖς προεκελεύετο, ἑνὸς μόνου προσεγγραφέντος ῥήματος τῇ ὁμοουσίῳ. ὃ καὶ αὐτὸ ἠρμήνευσε λέγων. ὅτι μὴ κατὰ σωμάτων πάθη λέγοιτο ὁμοούσιος, οὔτε κατά τινα διαίρεσιν, οὔτε κατὰ τινα ἀποτομὴν ἐκ πατρὸς ὑποστῆναι. μηδὲ γὰρ δύνασθαι τὸν ἄϋλον καὶ νοερὸν καὶ ἀσώματον φύσιν, σωματικόν τι πάθος ὑφίστασθαι. θείοις δὲ καὶ ἀπορρήτοις λόγοις προσήκειν τὰ τοιαῦτα νοεῖν. καὶ ὁ μὲν σοφώτατος ἡμῶν καὶ εὐσεβέστατος βασιλεὺς τὰ τοιαῦτα διεφιλοσόφει. οἱ δὲ προφάσεις τὴν ὁμοουσίαν προσθήκης, τίνος τὸν γραφὸν ἐποιήκασιν.

Η ΕΝ ΤΗ ΣΥΝΟΔΩ ΥΠΑΓΟΡΕΥΘΕΙΣΑ ΠΙΣΤΙΣ.

πιστεύομεν εἰς ἕνα θεὸν πατέρα παντοκράτορα, πάντων ὁρατῶν τε καὶ ἀοράτων ποιητήν. καὶ εἰς ἕνα κύριον ἰησοῦν χριστὸν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ γεννηθέντα ἐκ τοῦ πατρὸς μονογενῆ. τουτέστιν ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ πατρὸς, θεὸν ἐκ θεοῦ, καὶ φῶς ἐκ φωτὸς, θεὸν ἀληθινὸν ἐκ θεοῦ ἀληθινοῦ, γεννηθέντα οὐ ποιηθέντα, ὁμοούσιον τῷ πατρὶ, δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο, τά τε ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ τὰ ἐν τῇ γῇ. τὸν δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν κατελθόντα καὶ σαρκωθέντα ἐνανθρωπήσαντα, παθόντα καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ. ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς, ἐρχόμενον κρίναι ζῶντας καὶ νεκρούς. καὶ εἰς τὸ ἅγιον πνεῦμα. τοὺς δὲ λέγοντας, ὅτι ἦν ποτε, ὅτε οὐκ ἦν. καὶ πρὶν γεννηθῆναι οὐκ ἦν, καὶ ὅτι ἐξ οὐκ ὄντων ἐγένετο, ἢ ἐξ ἑτέρας ὑποστάσεως ἢ οὐσίας, φάσκοντες εἶναι τρεπτὸν ἢ ἀλλοιωτὸν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, ἀναθεματίζει ἡ ἁγία καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ ἐκκλησία. καὶ δὴ ταύτης τῆς γραφῆς ὑπὸ ἀνυπὸν ὑπαγορευθείσης, ὅπως ἔσηται, ἄνδρες τὸ ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ πατρὸς καὶ τὸ

D τῷ πατρὶ

C τοῦ πατρὸς ὁμοούσιον, οὐκ ἀνεξέτασον αὐτοῖς καταλιμπάνομεν. ἐρωτήσεις τοιγαροῦν ἀποκρίσεως ἠντεῦθεν ἀνεκινοῦντο. ἐβασανίζετο ὁ λόγος τῆς διανοίας τὴν ἐγκμλίωμ. καὶ δηλοῦν ἐκ τῆς οὐσίας ὁμολογεῖτο πρὸς αὐτὴν δηλωλικόμ εἶναι, τὸ, ἐκ μὴ τοῦ πατρὸς εἶναι· οὐ μὴν ὡς μέρος ὑπάρχειν τοῦ πατρός. ταύτην καὶ ἡμῖν ἐδόκει καλῶς ἔχειν συγκατατίθεσθαι τῇ διανοίᾳ τῆς εὐσεβοῦς διδασκαλίας ὑπαγορευούσης ἐκ τοῦ παῖδος εἶναι τὸν πατέρα, οὐ μὴν ὡς μέρος τῆς οὐσίας αὐτοῦ τυγχάνειν. διό περ ταύτῃ τῇ διανοίᾳ, καὶ αὐτοῖς σωιζωθέμεθα. οὐ δὲ τὴν φωνὴν προτρεπόμεθα, τοῦ τῆς ἐκκλησίας σκοποῦ πρὸ ὀφθαλμῶν ἡμῶν κειμένου, καὶ τοῦ μὴ τῆς ὀρθῆς ἐκπεσεῖν διανοίας. καὶ ταῦτα δὲ καὶ τὸ, γεννηθέντα κατεδεξάμεθα. ἐπειδὴ τὸ ποιηθέντα κοινὸν ἔφασκον εἶναι πρόσχημα τῶν λοιπῶν κτισμάτων πρὸς τὸ τοῦ γενομένων, ὧν οὐδὲν ὅμοιον ἔχειν τὸν υἱόν. διὸ δὴ μὴ εἶναι αὐτὸν ποίημα τοιοῦτο δ' αὐτοῦ γε νομένοις ἐμφερές. κρεῖττον δὲ ἦν καὶ πᾶν ποίημα τυγχάνειν οὐσίας, ἢν ἐκ τοῦ πατρὸς γεννᾶσθαι διδάσκει τὰ θεῖα λόγια, τὸν τρόπον τῆς γεννήσεως καὶ ἀνεκφράστου καὶ ἀνεπινοήτου πάσῃ γεννητῇ φύσει τυγχάνοντος. οὕτω δὲ καὶ τὸ, ὁμοούσιον εἶναι τοῦ πατρὸς τὸν υἱόν, ἐξεταζόμενον ὁ λόγος σωίσει, οὐ κατὰ τῶν σωμάτων τρόπον, οὐ δὲ τῆς ἀνθρωπίνης ζώσεως παραπλησίως, οὔτε γὰρ κατὰ διαίρεσιν τῆς οὐσίας, οὔτε κατὰ ἀποτομήν, ἀλλ' οὐδὲ κατὰ πάθος, ἢ ἕξιν, ἢ ἀλλοίωσιν τῆς τοῦ πατρὸς δυνάμεως. τούτων γὰρ ἁπάντων ἀλλότριον εἶναι τὸν τοῦ ἀγεννήτου παῖδος φύσιν. παρασαλικὸν δ' εἶναι τὸ ὁμοούσιον τῷ πατρί, τὸ μήτε μίαν ἐμφέρειαν πρὸς τὰ γεννητὰ κτίσματα τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ φέρειν, μόνον δὲ τῷ πατρὶ τῷ γεγεννηκότι κατὰ πάντα τρόπον ὅμοια. καὶ μὴ εἶναι ἀπ' ἐτέρας τινὸς ὑποστάσεως ἢ οὐσίας, ἀλλ' ἐκ τοῦ πατρός. ὧν καὶ αὐτῷ τοῦτον ἐμμαθόντες, καὶ
D λῶς ἔχειν ἐφάνη συγκατατίθεσθαι. ἐπεὶ καὶ πρὸ παλαιῶν λογίους τινὰς καὶ ἐπιφανεῖς ἐπισκόπους καὶ συγγραφέας ἐγνωμεν ἐπὶ τοῦ παῖδος καὶ υἱοῦ θεολογίας τὸ ὁμοούσιον συγχρωμένους ὀνόματι. ταῦτα μὲν περὶ τῆς ἐκτεθείσης ἐμήνθω πίστεως. ἣν σωεφωνήσαμεν οἱ πάντες, οὐκ ἀνεξετάσως, ἀλλὰ κατὰ τὰς ἀποδοθείσας διανοίας ἐπ' αὐτοῦ τοῦ θεοφιλεστάτου βασιλέως ἐξεταθείσας, καὶ τοῖς ἐγκμλίοις λογισμοῖς σωομολογηθείσας. καὶ τὸν ἀναθεματισμὸν δὲ τὸν μετὰ τῶν τοιούτων πρὸς αὐτὸν τεθέντα δεκτὸν εἶναι ἡγησάμεθα, διὰ τὸ ἀποίεργειν ἀγράφοις χρῆσθαι φωναῖς, δι' ἃς κενὸν ἦν πᾶσα ἐγεγόνει σύγχυσις καὶ ἀκαταστασία τῆς ἐκκλησίας. μὴ δὲ μιᾶς γοῦν θεοπνεύστου γραφῆς, ἐξ ἧς οὐκ ὄντων, ἦν ποτε, ὅτε οὐκ ἦν, καὶ τοῖς ἔξωθεν ἀποκεκρυμμένοις κεχρημένης, οὐκ ἐυλογον ἐφάνη ταῦτα λέγειν καὶ διδάσκειν. καὶ αὐτῷ καλῶς δόξαντι σωεδέμεθα. ἐπεὶ μὴ δὲ ἦν τῷ πρὸ τότε χρόνῳ τοῖς ἐκ θείων γραφῶν συγχρῆσθαι τοῖς ῥήμασιν. ἔτι μὴν τὸ ἀναδεματίζεσθαι, τὸ, πρὸ γεννᾶσθαι οὐκ ἦν, οὐκ ἄτοπον ἐνομίσθη, τῷ πᾶσι μὴ ὁμολογεῖσθαι εἶναι αὐτὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ καὶ πρὸ τῆς κατὰ σάρκα γεννήσεως. ἤδη δὲ ὁ θεοφιλέστατος ἡμῶν βασιλεὺς τῷ λόγῳ κατεσκεύαζε, καὶ κατὰ τὸν ἔνθεον αὐτοῦ γνώμην τὸ πρὸ πάντων αἰώνων εἶναι αὐτόν. ἐπεὶ καὶ περὶ ἐνεργείᾳ γεννηθῆναι, δυνάμει ἦν τῷ πατρὶ ἀγεννήτως, ὄντος τοῦ πατρὸς ἀεὶ πατρὸς, ὡς καὶ βασιλεὺς ἀεί, καὶ σωτῆρος καὶ δυνάμει πάντα ὄντος ἀείτε καὶ μὴ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως ἔχοντος. ταῦτα ὑμῖν ἀναγκαίως διεσεμφάμεθα ἀγαπητοί, τὰ κεκριμένα τῆς ἡμετέρας ἐξετάσεώς τε καὶ συγκαταθέσεως φανερὰ καθισῶντες, ὡς ἐυλόγως. τότε μὲν καὶ μέχρις ὑσάτης ὥρας ἰσάμεθα τὰ ἑτεροίως γραφέντα προσέσκοπον. τότε δὲ ἀφιλονείκως τὰ μὴ λοιποῦ τὰ κατεδεξάμεθα,

A δα, ὅσ' ἡμῖν συγγνωμόνως τῷ λόγῳ ἐξετάζουσι τὴν διάνοιαν, ἐμφανῆ σύμπραξιν ἔχειν ἔδοξε τοῖς ὑφ' ἡμῶν αὐτῷ τῇ προεκτεθείσῃ πίστει ὁμολογημένοις.

Hæc itaq; Eusebius Pamphili in Cæsareiam Palæstinæ, literis explanauit. Alexãdrinæ uero ecclesiæ, Aegyptiacis, & Libyæ, & Pẽtapoleos, & quæ uicinæ sunt, hæc scripsit cõmuni decreto Concilium.

THEODORETVS.

SANCTAE MAGNAE QVE DEI GRATIA ALEXANdrinæ ecclesiæ, & dilectissimis fratribus per Aegyptum, & Libyam, & Pentapolim constitutis, congregati & magnã sanctam q; synodum Nicææ celebrantes episcopi, in domino salutem. *Cap. XII. Literæ Nicænæ synodi ad Alexandrinos & Aegyptios.*

QVONIAM dei gratia & deo amatissimi principis nostri Constantini, congregantis nos in urbe prædicta ex prouincijs diuersis & ciuitatibus, magna sanctaq; synodus celebrata est, omnimodis necessario uisum est, ab hoc sacro sanctoq; concilio, etiã ad uos literas destinari, ut noueritis quæ quidem mota & examinata, quæ uero placuerint atq; firmata sint. Ante omnia siquidem exquisita sunt impia & iniqua & sine deo dogmata Arij, atq; consentientiũ, sub præsentia deo amatissimi Imperatoris nostri Constantini, & omniũ decreto cõplacuit anathematizari impiam eius sectam, & iniqua & sine deo uerba, simul & nomina quibus utebatur, filiũ dei blasphemans, & dicens ex non exstantibus esse. Et iterum: Fuit aliquando, quando non fuit. Quomodo enim fuit, aut quomodo iterum nõ fuit? & pro libero arbitrio maliciæ atq; uirtutis capabilem filium dei dicentis, & creaturam nominantis eum atq; facturam. Hæc igitur omnia fatua & anilia, & blasphema, anathematizauit sanctum & uniuersale concilium, & nec usq; ad auditum impiæ sectæ atq; furoris huius, aut intellectuum iniquorum sensum accõmodauit. Ea quidem quæ de illis gesta sunt, qualem terminum habuerint, omnia iam aut audistis, aut audietis, ne nos fortè uideamur uiro obloqui, propter delictum suũ improperia digna portanti. Tantum enim ualuit eius impietas, ut etiã Theonas Marmaricenus, & Secundus Ptolemaidis ea potirẽtur. Idem enim & illi damnati sunt. Sed quoniã ineffabilis gratia dei illas quidẽ malas sectas, & blasphemias, & discordiã & audaciam personarũ, & diuisionem, prædicta cõmotione destruens libe rauit Aegyptum, relinquebantur autem quæ per petulantiam Melitij gesta sunt, & eorum qui ab eo sunt ordinati, etiam ex hac parte quæ placuerint synodo, uobis insinuamus charissimi fratres. Placuit ergo Melitium quidem clementi cõcilio (dum subtili ueraq; ratione nullam ueniam meretur) manere quidem in propria ciuitate, nullam uero omnimodis habere potestatem, neq; eligendi, neq; ordinandi: nec in prouincia nec in qualibet ciuitate uideri, purumq; nomẽ tantũmodo possidere. Eos autẽ qui ab ipso sunt constituti, mystica ordinatione firmatos habere honorẽ & ministeriũ, *Arius cũ suis sectatoribus damnatus.* *Melitio potestas episcopalis adempta.*

Melitiani, hoc est, ab ipso instituti uel consecrati.

Cut tamen sequentes sint modis omnibus uniuersorum in singulis parœcijs & ecclesijs à charissimo & cõministro nostro Alexandro cõsecratorũ: & ut his nulla potestas sit placitos sibi eligere, aut nomina eorum præferre, aut omnino aliquid agere præter uoluntatẽ ecclesiæ catholicæ Præsulis Alexandri. Gratia nanq; dei & orationibus uestris in nullo schismate repertos, sed sine macula in catholica & Apostolica ecclesia permanẽtes, dignũ est potestatem habere & eligendi quẽlibet, & nomina eorũ dandi qui clero sint digni, & absolute facere omnia secundũ legem & sanctiones ecclesiæ. Si quẽ uero contigerit requiescere in ecclesia, tunc prouehi in honorẽ defuncti, eos qui nuper assumpti sunt, solũmodo si uideantur digni, & populus eos elegerit, cõdecernente simul & designante maximæ Alexandreæ ciuitatis episcopo. Hoc itaq; alijs quidẽ concessum est omnibus. In persona uero Melitij nequaq; eadẽ placuerunt propter priorẽ indisciplinationẽ eius, & procacitates eius, ac petulantiæ uoluntatẽ, ne ulla daretur autoritas uel potestas homini qui posset rursus easdẽ indisciplinationes instruere. Hæc sunt præcipua & competentia Aegypto, & sanctissimæ Alexandrinorum ecclesiæ. Si quid autẽ aliud ordinatum est aut dogmatizatum, præsente domino atq; charissimo cõministro & fratre nostro Alexandro, ipse præsens uobis poterit subtilius aperire, tanq; autor gestorũ & cõmunicator existens. Euangelizamus autẽ uobis, & de cõsonantia sanctissimi Paschæ, quia uestris orationibus est correctum etiã hoc opus, ita ut omnes Orientales fratres qui cũ Iudæis primitus celebrabãt, consone cũ Romanis, & uobiscum, & cũ omnibus ab initio Pascha custodiẽtibus, ex hoc tempore debeãt custodire. Exultantes itaq; in his quæ gesta sunt & in cõmuni pace atq; concordia, & in eo quod omnis radicitus hæresis est auulsa, cũ maiori honore & ampliori charitate suscipite cõministrum nostrũ uestrum Pontificem Alexandrum, qui nos præsentia sua lætificauit, tantumq; laborem pro pace uestra etiã in hac ætate sustinuit. Orate simul & pro nobis omnibus, ut quæ bene placuerũt, firma permaneant, per dominũ nostrum IESVM CHRISTVM, secundum bonã uoluntatẽ facta (sicuti credidimus) dei & patris in spiritu sancto, cui est gloria in secula. Amen.

Aedere nomina. Nota antiquũ morem.

De obseruatione Paschæ.

D

TRINITAS CONSVBSTANTIALIS ET AETERNA.

τῇ ἁγίᾳ καὶ μεγάλῃ χάριτι τοῦ θεοῦ ἀλεξανδρέων ἐκκλησίᾳ καὶ τοῖς κατὰ τὴν Αἴγυπτον καὶ λιβύην καὶ πεντάπολιν ἀγαπητοῖς ἀδελφοῖς, οἱ ἐν νικαίᾳ σωαχθέντες καὶ πάλιν μεγάλως ἐν ἁγίᾳ σύνοδον συγκροτήσαντες ἐπίσκοποι, ἐν κυρίῳ χαίρειν.

Εὐπαθοῦμεν καὶ τοῦ θεοῦ χάριτος καὶ τοῦ θεοφιλεστάτου βασιλέως κωνσταντίνου σωναγαγόντος ἡμᾶς ἐκ διαφόρων ἐπαρχιῶν καὶ πόλεων, ἡ μεγάλη ἐν ἁγίᾳ σύνοδος ἐν νικαίᾳ συνεκροτήθη, ἵνα ἀπάσης τῆς ἱερᾶς συνόδου ἀναγκαῖον ἐφάνη ἐν πρὸς ὑμᾶς ἀποσταλῆναι γράμματα, ἵν' εἰδέναι ἔχοιτε τίνα μὴ ἐκινήθη ἐν ἐζητάσθη, τίνα δὲ ἔδοξε καὶ ἐκρατώθη. πρῶτον μὲν ἐζητάσθη

A ἐζητάσθη τὰ κατὰ τὸν ἀσέβειαν ἀρείου ἐπὶ τοῦ θεοφιλεστάτου ἡμῶν βασιλέως κωνσαντίνου μὴ παραφερεῖ ἔδοξεν ἀναθεματισθῆναι τὸν ἀσεβῆ αὐτοῦ δόξαν, καὶ τὰ ῥήματα ἐν τὰ νοήματα αὐτοῦ τὰ βλάσφημα ὅτις ἐχθὲς βλασφημῶν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ ἐζ οὐκ ὄντων ἔναι, καὶ πρὶν γεννηθῆναι μὴ ἔναι, καὶ ἔναι ποτὲ ὅτε οὐκ ἦν, καὶ αὐτεξουσιότικὸν κακίας καὶ ἀρετῆς δεκτικόν ἔναι ἐν υἱὸν τοῦ θεοῦ. ταῦτα δὲ πάντα ἀναθεμάτισεν ἡ ἁγία σύνοδος, οὐδὲ ὅσον ἀκοῦσαι τὴν ἀσεβοῦς δόξης καὶ τὴν ἀπονοίας ἐν τῶν βλασφήμων ῥημάτων ἀνασχομένη. καὶ τὸ μὴ καθ' ἑκῶν ὅτου τέλους τετύχηκεν, ἢ ἀκηκόατε ἢ ἀκούσεσθε, ἵνα μὴ δόξωμεν ἐπεμβαίνειν ἀνδρὶ δι' οἰκείαν ἁμαρτίαν ἄξια τὰ ἐπίχειρα κομιζομένῳ. τοσοῦτον δ' ἴσχυσεν ἡ αὐτοῦ ἀσέβεια, ὡς μὴ παραπλῆσαι θεωρᾶν τὸν ἀπὸ μαρμαρικῆς, μὴ σεκοῦνδον τὸν ἀπὸ πτολεμαΐδος. τῶν δ' αὐτῶν κακεῖνοι τετυχήκασιν. ἀλλ' ἐπεσθή ἢ τοῦ θεοῦ χάρις τὴν κακοδοξίας ἐκείνης καὶ τὴν βλασφημίας καὶ τῶν προσώπων τῶν τολμησάντων διαίρεσιν καὶ διάσασιν ποιήσασθαι τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ νὸς ἄνωθεν λαοῦ, ἠλθυθέρωσε τὸν ἄγυπτον, ἐλείπετο δὲ τὰ κατὰ τὸν προσέτεραν μελιτίου τῶν ὑπ' αὐτοῦ χειροτονηθέντων, μὴ τὰ περὶ τούτου δόξαντα τῇ σωνόδῳ ἐμφανίζομεν ὑμῖν ἀγαπητοὶ ἀδελφοί. ἔδοξε μὲν οὖν μελίτιον, φιλανθρωπότερον κινηθείσης τῆς σωνόδου, κατὰ τὸν ἀκριβῆ λόγον ὄντα μιᾶς συγχωρήσεως ἄξιος ἦν, μένειν ἐν τῇ πόλει ἑαυτοῦ καὶ μὴ δὲ μίαν ἐζουσίαν ἔχειν, μήτε προχειρίζεσθαι μήτε χειροτονεῖν μήτε ἐν χώρᾳ ἢ πόλει τινὶ φαίνεσθαι ταύτης τῆς προδέσεως ἕνεκεν. φιλόν δὲ τὸ ὄνομα τῆς τιμῆς κεκτῆσθαι. τοὺς δὲ ὑπ' αὐτοῦ καταστάντας μυστικωτέρᾳ χειροτονίᾳ βεβαιωθέντας, κοινωνηθῆναι ἐπὶ τούτοις ἐφ' ᾧτε ἔχειν μὲν αὐτοὺς καὶ λειτουργεῖν. δευτέρους δὲ εἶναι τῆς ἅπαντος τοῦ ἐν ἑκάστῃ παροικίᾳ καὶ ἐκκλησίᾳ τάγματος, ὑπὸ τὸν τιμιώτατον ἐν συλλειτουργὸν ἡμῶν ἀλέξανδρον προκεχειροτονημένων,

B ὡς τούτοις μὴ μὲν μίαν ἐξουσίαν εἶναι τοὺς ἀρεσκομένους αὐτῆς προχειρίζεσθαι, ἢ ὑποβάλλειν ὄνομα, ἢ ὅλως ποιεῖν τί χωρὶς τοῦ γνώμης τοῦ καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας ἐπισκόπων τοῦ ὑπ' ἀλέξανδρον, τοὺς χάριτι θεοῦ καὶ εὐχαῖς ὑμετέραις ἐν μηδενὶ σχίσματι ἐυρεθέντας, ἀλλ' ἀκηλιδώτους ἐν τῇ καθολικῇ ἐν ἀποστολικῇ ἐκκλησίᾳ ὄντας ἐζουσίαν ἔχειν καὶ προχειρίζεσθαι, καὶ ὄνομα ἐπιλέγεσθαι τοῦ ἀξίων τοῦ κλήρου, καὶ ὅλως πάντα ποιεῖν κατὰ νόμον ἐν θεσμὸν ἐν ἐκκλησιαστικόν. εἰ δέ τινα ποτὲ συμβαίνῃ ἀναπαύεσθαι τοῦ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, τιμιωκαῦτα σωαναβαίνειν εἰς τὴν τιμὴν ἢ τεπλουτηκότες τοὺς ἀξίᾳ προσληφθέντας μόνον εἰ ἄξιοι φαίνοιντο καὶ ὁλαὸς αἰροῖτο, συνεπιψηφίζοντος αὐτοῖς καὶ ἐπισφραγίζοντος ἢ τοῦ καθολικῆς ἀλεξανδρείας ἐπισκόπου. τοῦτο δὲ τοῖς μὲν ἄλλοις ἅπασι συνεχωρήθη. ἐπὶ δὲ τοῦ μελιτίου προσώπου, δυκέν ταῦτα ἔδοξε διὰ τὸν ἀνέκαθεν αὐτοῦ ἀταξίαν, καὶ διὰ τὸ πρόχειρον καὶ μὴ προπετὲς τοῦ γνώμης, ἵνα μηδεμία ἐζουσία ἀυθεντίας αὐτῷ δοθῇ, ἀνθρώπῳ σωαμαρτάνῳ πάλιν τὰς αὐτὰς ἀταξίας ποιῆσαι. ταῦτά ὅτι τὰ ἐζαίρετα καὶ διαφέροντα αἰγύπτῳ τῇ ἁγιωτάτῃ ἐκκλησίᾳ ἀλεξανδρέων. εἰδέ τι ἄλλο ἐκανονίσθη, ἢ ἐδογματίσθη συμπρόντος τοῦ κυρίου καὶ τιμιωτάτου καὶ συλλειτουργοῦ καὶ ἀδελφοῦ ἡμῶν ἀλεξάνδρου, αὐτὸς παρὼν ἀνοίσει, ἀτενὴς καὶ κύριος καὶ κοινωνὸς τῶν γεγενημένων τυγχάνων. εὐαγγελιζόμεθα δὲ ὑμᾶς καὶ περὶ τοῦ συμφωνίας τῆς ἁγιωτάτου ἡμῶν πάσχα, ὅτι ταῖς ὑμετέραις εὐχαῖς κατωρθώθη καὶ τοῦτο, ὡς τε πάντας τοὺς ἑῴους ἀδελφοὺς τοὺς τὸ πρότερον μὴ ποιοῦντας σύμφωνα ἡμῖν καὶ ὑμῖν καὶ πᾶσι τοῖς ἀρχῆς φυλάττουσι τὸ πάσχα, ἐκ τοῦ δεύτερο μεθ' ὑμῶν ἄγειν. χαίρουσι οὖν ἐπὶ τῇ καρποφορήσασι καὶ ἐπὶ τῇ κοινῇ εἰρήνῃ καὶ συμφωνίᾳ καὶ ἐπὶ τοῦ πᾶσαν αἱρεσιν ἐκκοπῆναι, ἀποδέξασθε μετὰ μείζονος τιμῆς καὶ πλείονος ἀγάπης τὸν συλλειτουργὸν ἡμῶν, ἐπίσκοπον δὲ

Populus eligebat episcopos, Alexandrinus Pontifex approbabat.

C πρ ὑμῶν ἀλέξανδρον, τὸν εὐφράναντα ἡμᾶς τῇ πρὸσφάτῳ, ἢ ἐν ταύτῃ τῇ ἡλικίᾳ ποσῶν πόνων ὑπὲρ ἁπάντων, ὑπὲρ τῆς εἰρηνεύσαι τὰ παρ' ἡμῖν. ἔυχεσθε δὲ ὑπὲρ ἡμῶν ἀπάντων ἵνα τὰ κατὰ λῶς ἔχῃ δόξαντα βέβαια μείνῃ, διὰ τῆς κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. κατ' εὐδοκίαν γεγενημένα ὥστε πεπισευκαμεν τῆς θεοῦ ἢ παῤῥὸς ἐν πνεύματι ἁγίῳ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Η ΤΡΙΑΣ ΟΜΟΟΥΣΙΟΣ ΚΑΙ ΑΪΔΙΟΣ.

SOCRATES.

Cap.XIII. EX hac igitur epistola synodi manifestū est, quod nō solum Ariū & cōsortes eius anathematizauerint, sed etiā uerba sectæ ipsius: Et qđ de Pascha cōcordantes, hæresiarchā Melitiū susceperint. Mouet autē me feruor Imperatoris, etiā ex alia re eius uolūtatis habere memoriā, & quēad modū pro concordia cogitabat. Habēs enim prouidentiā pacis ecclesiarū, uocauit ad synodū & Acesium Nouatianorū religionis episcopū. Postēs ergo scripta & subscripta est à concilio fidei definitio, requisiuit Imperator Acesium, an & ipse cōsentiret in fide & Paschalis definitione festiuitatis. At ille: Nihil (inquit) noui ō Imperator, synodus definiuit. Sic enim olim & à temporibus Apostolorū ipse percepi & terminū fidei, & tempus Paschalis festiuitatis. Porrò denuo Imperatore requirente, cur ergo te à cōmunione separas? ille ea quæ sub Decio gesta sunt persecutionis tempore, replicauit, & subtilitatē acerbissimæ regulæ deduxit ad mediū, quod nō oporteat eos qui post baptisma peccant, peccato quod ad mortem esse scripturæ diuinæ D pronūciant, cōmunicatione sacramentorū fieri dignos: sed inuitandos quidem ad pœnitentiā, spem uero remissionis nō à sacerdotibus, sed à deo solummodo sustinere, qui potestatē habet peccata remittere. Hæc cū dixisset Acesius, Imperator ait: O Acesi, pone scalam, & si potes ascende solus in cœlum. Hæc nec Eusebius Pamphili, nec alij dixerunt. Ego uero audiui à uiro nequaqđ mētiente, qui & ualde senex erat, & tanqđ qui uidisset ea quæ quæ fuerāt in Concilio gesta, referebat. SOZOMENVS

Acesius Nouatianus uocatur ad concilium à Cōstantino Aug.

Acesius ad Cōstantinū.

Cap.XIIII. SYnodus autē corrigere uolens hominū uitā & in ecclesijs cōmorantiū, posuit leges, quas Canones appellamus. In quorū tractatu uidebatur aliquibus introducere legē, ut episcopi, & presbyteri, diaconi, & subdiaconi, cū cōiugibus quas ante cōsecrationē duxerant, nō dormirēt. Surgēs autē in medio Paphnutius cōfessor cōtradixit, honorabiles cōfessus nuptias: & castitatē esse dicens, concubitū cū propria coniuge. Suasitqđ cōcilio, ne talē posneret legē, grauē asserēs esse causam, quæ aut ipsis, aut eorum iugalibus occasio fornicationis existeret. Et hæc quidē Paphnutius, licet nuptiarū esset inexpertꝰ, exposuit. Synodusqđ laudauit sentētiā eius, & nihil ex hac parte sanciuit, sed hoc in uniuscuiusqđ uolūtate, nō in necessitate dimisit. His à cōcilio ita dispositis, cōtigit Vicēnalia Cōstātini principis ꝓuenire. Et est cōsuetudo Romanorū, unūquodqđ decēniū Imperatorū, publica deuotione celebrare. Oportunū ergo iudicās Cōstātinus, inuitauit tūc ad cōuiuia synodū, & donis

Canones Nicæni concilij.

De cælibatu sacerdotum.

Vicēnalia Cōstātini Aug.

A & donis cōpetentibus honorauit. Admonitosqđ de cōcordia fidei, & cōmuni inter alterutros pace, petita ab eis oratione, ualedixit uniuersis in Nicæa, scribēs absentibus quæ fuerint in concilio celebrata, & inuitans ut ab omni discordia recedētes, cōcordarent in expositā cōcilij fide, quæ nihil aliud nisi dei sentētia uideretur ex cōsonantia tantorū & taliū sacerdotū sancto spiritu cōstituta, & post inquisitionē subtilissimā & animaduersionē dubitationum omniū comprobata. SOCRATES.

Constantinus Patres Nicæni concilij conuiuio accipit.

VICTOR CONSTANTINVS MAXIMVS, AVgustus, episcopis & populo. Cap.XV.

MALIGNOS & impios Arius imitatus, dignū est ut illorū quoqđ supiat ultionē. Sicut ergo Porphyrius diuinæ pietatis inimicus, iniqua uolumina contra religionē proferens, dignā promeruit inuenire mercedem, & talem, per quā in posterū esset opprobriū, & plurima cōpleretur infamia: & nunc placuit Ariū & consectatores eius uocari Porphyrianos, ut quorū mores imitati sunt, eorū uocabulo perfruantur. Super hæc autē si qua conscriptio ab Ario facta reperitur, igni tradatur, ut nō solū praua eius doctrina depereat, sed neqđ ulla eius possint remanere cōmenta. Hoc etiam præcipio, si quis cōscriptiones Arij cælasse cōperitur, & nō repente proferens igne cōsumpserit, mortis supplicio subiacebit. Mox em̄ ut in hoc fuerit captus, capitalē suscipiet ultionē. Deus uos custodiat. THEODORETVS.

Epistola Constantini Aug. de Ario & scriptis eius.

Porphyrius.

Porphyriani.

B VICTOR CONSTANTINVS MAX. PIVS, EVSEBIO.

VT in nostri nominis ciuitate cognouimus, Saluatoris dei nostri prospiciēte solatio, maxima hominū multitudo sanctissimæ se dicauit ecclesiæ, ut hoc cremento ualde proficiente, dignū esse uideatur etiam ecclesias in ea plures ædificari. Quapropter quod uisum est nostræ uoluntati, decuit nostuæ notum facere sapientiæ, quatenus quinquagínta mēbranaceos codices bene confectos, & ad usum habiles ab artificibus antiquarijs & perfecte artem sciētibus scribi præcipias, diuinarū uidelicet scripturarū, quarū maximè confectionem & usum necessarium ecclesijs esse nosti. Missæ sunt enim literæ à nostra tranquillitate ad prouinciæ Iudicem, quatenus omnia cōfectioni eorū necessaria præbere curet. Vt em̄ citius codices cōscripti conficiantur, erit opus diligentiæ tuæ. Nam & duo publica uehicula ad deferendos eos ex autoritate rescripti nostri te percipere cōuenit. Sic em̄ & maxime bene conscripti usqđ ad nostrum perducentur aspectum, uno uidelicet tuæ ecclesiæ hoc exequente diacono, qui dum ad nos uenerit, experietur nostræ munificentiam pietatis. Deus te custodiat frater charissime.

Cap.XVI.

Epistola Constantini ad Eusebium Cæsarienſem de libris parādis.

Publica uehicula.

ΝΙΚΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΩ ΣΕΒΑΣΤΩ, ΕΥΣΕΒΙΩ.

Κατὰ πλὼ ἐπώνυμον ἡμῖν πόλιν τοῦ σωτῆρος θεοῦ σωζομένης προνοίας μέγισον πλῆθος ἀνθρώπων τῇ ἁγιωτάτῃ ἐκκλησίᾳ ἀνατέθεικεν ἑαυτοῦ, ὡς πάντων ἐκεῖσε ποθλὼ λαοῦ τῶν αὐξησιν, σφόδρα ἄξιον καταφαίνεται καὶ ἐκκλησίας ἐν αὐτῇ κατασκευασθῆναι πλείους.

C ριγάρτι δέδεξο προθυμότατα τὸ δόξαμ τῆ ἡμετέρᾳ προαιρέσει. ὁ C πρέπμ κατεφάνη δη
λῶσαι ἕτ τῆ σῆ σωτέσι, ὅπως ἂμ πευτήκοντα σωμάλια ἐν διφθέραις ἐυκατασκεύοις, ἐυανά
γνωσά τε ὑπ' τεχνίτ καλλιγράφωμ C ἀκριβῶς τ τέχνίω ἐπισαμένωμ γραφῆναι κελεύσας,
πῆ θείωμ δηλαδὴ γραφῶμ ὧμ μάλισα τ ἐωισκόυλιὼ C τιὼ χθσίωμ πῆ τ ἐκκλησίας λόγωμ
ἀναγκαίαμ εἶναι γινώσκε. ἀωέσαλτ δὲ γράμματα πρὰ τ ἡμετέρας ἡμερότητος πρὸς τὸμ
Catholicus diœceſeos. φι διοικήσεως καθολικὸμ, ὥστως ἂμ πάντα τὰ πρὸς τιὼ ἐπισκόυλιὼ ἀυτῆ ἐπιτηδεία παρα
χεῖμ φροντίσειεμ. ἵνα γὰ ὡς τάχυσα τὰ γραφέντα σωμάλια κατασκυαθείη φι σῆς ἐπιμε
λείας ἔργομ τοτο γενήσετ. ἡ γὰ δύο δημοσίωμ ὀχημάτωμ δέησία εἰς διακομιδὴὼ ἐκ φι
ἀυθεντείας τ γράμματος ἡμῶμ τότε λαβεῖμ σε προσήκε. ὕυτω γ ἂμ μάλισα καλῶς γρα
φέντα ἡ μέχρι πῆ ἡμετέρωμ ὄψεως ᾖσα διακομιδείη, ἐυδὺς δηλαδὴ τοτ πληροῦτες πῆ
ἐκ φι σῆς ἐκκλησίας διακόνωμ. ὃς ἐπαδὴ ἂμ ἀφίκηται πρὸς ἡμᾶς, φι ἡμετέρας περαθή
σεται φιλαθρωπίας. ὁ θεὸς σε διαφυλάξοι ἀδελφὲ ἀγαπητέ.

THEODORETVS.

Sufficiunt quidē hæc ad conijciendū, magis autē aperte noſcendū, quē admodū celeberrimus Imperator ſuū ſtudium circa ſacra cōſtituerit. Attamē adijciā, quæ etiā circa ſalutare ſepulchrū geſſerit. Agnoſcens enim quoniā elati & circa culturam bacchantes idolorū, ſepulchrū domini ſordibus operuerāt, obliuione tradere cōtendētes memoriā ſalutarē, & deſuper tēplū ædificauerant luxurioſiſſimæ dæmonis, id eſt, Veneris, ut illic uirginū canti
D bus inſultarēt, præcepit deſtrui ſceleratiſſimū templum, ipſumq; puluerē fu neſtis ſacrificijs uiolatum eijci, & procul à ciuitate diſpergi, deinde ſacrariū ædificari deo, maximū atq; pulchrum. ſicut deſignatur ex eius epiſtola ad Macarium ipſius ciuitatis epiſcopum deſtinata.

Epiſtola Conſtantini Auguſti ad Macarium epiſcopum Hierosolymorum, ex hiſtoria Theodoreti.

ΝΙΚΗΤΗΣ κωνσαντῖνΘ μέγισΘ, μακαρίῳ.

τοζύτη τ σωτῆρος ἡμῶμ ὄζίμ ἡ χάρις, ὡς μὴ δε μίαμ λόγωμ χορηγίαμ τ παρόντος
θαύματος ἀξίαμ εἶναι δοκεῖμ. τὸ γὰ γνώρισμα τ ἁγιωτάτ ἐκείνε πάθες, ὑπὸ τῆ γῆ
πάλαι κρυπτόμμυομ τοζύταις ἐτῶμ περιόδοις λαθεῖμ ἄχρις ὗ διὰ φι τ κοινῦ πάντωμ
ἐχθρῦ ἀναιρέσεως ἐλυθερωθεῖσι τοῖς ἑαυτ δεράπεσι ἀναλάμπειμ ἐμέλλεμ, πᾶζμ ἔκπλη
ξιμ ὡς ἀληθῶς ὑπερβαίνε. εἰ γὰ πάντες οἱ διὰ πάσης φι οἰκυμμένης εἶναι δοκοῦντες σο
φοὶ εἰς ἓμ καὶ τὸ αὐτὸ συνελθόντες ἄξιόμ τι τ προσάγματΘ ἐθέλωσιμ εἰπεῖμ, οὐ δ' ἂμ
πρὸς ἀβραχύτατομ ἀμιμνηθῆναι δυνήσονται. ἐπὶ τοσῦτομ πᾶζμ ἀνθρωπίνε λογισμοῦ
χωρηλικὸὼ φύσιμ ἡ τ θαύματΘ τότε πίσις ὑπερβαίνει, ὅσομ φῆ ἀνθρωπίνωμ τὰ ὑφά
νια συνέσηκεμ εἶναι δυναιότερα. διὰ τοτο γοῦμ ὕυτΘ ἀεὶ καὶ πρῶτος καὶ μόνος ἐσίμοι
σκοπός ἦμ ὥστες ἑαυτὸὼ ὁσημέραι καινοτέροις θαύμασιμ ἡ φι ἀληθείας πίσις ἐπιδείκνυσιμ.
ὕυτως καὶ αἱ ψυχαὶ ἡμῶμ πάντωμ πρὸ τὸμ ἅγιομ νόμομ σωφροσώῃ καὶ ὁμογνώμονι πρό
θυμίᾳ παυσάμεναι γίγνονται. ὅπες ἐπαδὴ πᾶσι εἶναι νομίζω φανερόμ, ἐκεῖνό μάλισά
σε πεπεῖσθαι βόλομαι, ὡς ἅρα πάντωμ μοι μᾶλλομ μέλῃ, ὅπως τὸμ ἱερὸμ ἐκεῖνομ τόπομ ὃμ
θεῦ προσάγμαλι αὐχρᾶς εἰδώλωμ προσθήκης, ὡστε ἕλκος ἐπικμένε βάρυς ἐκθφίσ, ἅγιομ

A μοὺ θῆς ἀρχῆς θεῦ ἡ κρίσις γεγενημένου, ἀγιώτερομ δὲ ἀποφανθέντα, ἀφ' ὗ πλὼ τ σωτη
ρίω πάθες πίσιμ εἰς φῶς προήγαγεμ, οἰκοδομημάτωμ κάλλει κοσμήσωμεν. προσήκε τοί
νυμ τιὼ σὴμ ἀγχίνοιαμ ὕυτως διατάξαι τε καὶ ἑκάσε πῆ ἀναγκαίωμ ποιήσεως πρόνοιαμ,
ὡς ὐ μόνομ βασιλικὼ πῆ φανταχῦ βελτίονα, ἀλλὰ καὶ τὰ λοιπὰ τοιαῦτα γενέσθαι, ὡς
πάντα τὰ ἐφ' ἑκάσης καλλιεύοντα πόλεως ὑπὸ τ κτίσματΘ τότε νικᾶσθαι. καὶ περὶ
τ πῆ τοίχωμ ἐγέρσεώς τε C καλλιεργείας, θρακιλλιανῷ τῷ ἡμετέρῳ φίλῳ τῷ διέπειν πῆ Dracillianus,
λαμπροτάτωμ ἐπάρχωμ μέρη, καὶ τῷ φι ἐπαρχίας ἄρχοντι παρ' ἡμῖμ, ἐγκεχρίσθαι πιὼ Præſes.
φροντίδα γίγνωσκε. κεκέλευσαι γὰ ὑπὸ φι ἡμετέρας εὐσεβείας καὶ τεχνίτας C ἐργάτας
καὶ πάνθ' ὅC πρὸς πιὼ οἰκοδομιὼ ἀναγκαῖα τυγχάνειμ πρὰ φι σῆς καταμάθοιμεν ἀγχι
νοίας, πρὰ χρῆμα διὰ φι ἐκείνε προνοίας ἀσφαλῆναι. περὶ δὲ πῆ κιόνωμ ἑιτοῶ μαρμά
ρωμ ἃ δ' ἂμ νομίσης εἶναι τιμιώτερά τε C χρησιμώτερα αὐτῆς σωώφεως γενομένης, πρὸς
ἡμᾶς γράφαι ἀπόδασομ, ἵν' ὅσομ δ' ἂμ C ὁποίωμ χρείαμ εἶναι διὰ τ σ γράμματΘ ἐπι
γνῶμιμ, ταῦτα πανταχόθεμ, μετενεχθῆναι δυνηθῇ. τὸμ γὰ τ κόσμε θαυμασιώτερομ τό
πομ, καταξίαμ φανερώσεως δίκαιομ. πιὼ δὲ φι βασιλικῆς καμάρας πότερομ λακωναρίαμ
ἢ διάτινος ἑτέρας ἐργασίας γενέσθαι δοκεῖ, πρὰ σ γνῶναι βόλομαι, εἰ γὰ λακωναρία
μέλλοι εἶναι, δωνήσετ καὶ χρυσῷ καλλωπισθῆναι. τὸ λιπόμμυομ, ἵνα ἡ σὴ ὁσιότης τοῖς
προκειμένοις δικασαῖς γνωρισθῆναι ποιήσῃ, ὅσομ τε καὶ ἐργατῶμ C τεχνιτῶμ καὶ ἀναλω
μάτωμ χρεία. ἃ C πρὸς ἐμὲ ἐυθέως ἀνενεγκεῖμ ἀπόδασομ, ὐ μόνομ περὶ πῆ μαρμάρωμ
τε καὶ κιόνωμ, ἀλλὰ καὶ περὶ πῆ λακωναρίωμ, εἴγε καὶ τοῦτο κάλλιομ ἐπικρίνοις. ὁ
θεός σε διαφυλάξοι ἀδελφὲ ἀγαπητέ.

SOCRATES.

B

EVſebius igitur & Theogonius pœnitentiæ libellum ſummis epiſcopis mittentes, ab exilio reuocati ſunt Imperiali præcepto, & ſuas eccleſias receperunt, expellentes, eos qui in ipſorum locis fuerant ordinati, id eſt, Euſebius Amphionem, Chreſtum uero Theogonius. Cuius libelli exemplar hoc eſt. Dudum quidem ante iudicium condemnati à reue rentia ueſtra, patienter ferre quæ decreta ſunt à ſancto ueſtro concilio, debuimus. Sed quia nimis abſurdum eſt, contra noſmetipſos dare calumnia toribus de taciturnitate probationē, propterea referimus quoniā nos & in fide una cucurrimus, & ſenſum examinantes de Cōſubſtantialitatis ſermone cuncti pacificati ſumus, nequaq; ſequentes hæreſim, ſed cōmemorantes ad cautelā eccleſiarū, quæ noſtræ ſubueniebant menti. Et ſatiſfacientes eis à quibus per nos ſuaderi debuerat, in fide ſubſcripſimus. Anathematiſmo autē non ſubnotauimus, nō tanq; fidem accuſantes, ſed ut uelut nō credentes talem eſſe cum qui fuerat accuſatus, certi de eius miſſis ad nos epiſtolis, & inter nos diſputationibus habitis. Si igit' ſatiſfactū eſt ſancto ueſtro cōcilio, nō reluctantes, ſed cōſentiētes decretis ueſtris, etiā hac cōſcriptione ſatiſfacimus uobis, nō exiliū grauiter ferētes, ſed ſuſpicionē abijcientes hæreſeos. Si eīn dignamini nūc in uultu ueſtro nos recipere, habebitis in oīibus cōſonātes & ueſtra ſequētes pariter cōſtituta: quādo etiā cū qui in his accuſatus eſt,

Cap. XVII

Libellus pœnitentiæ quē Euſebius Nicomedienſis & Theogonius ad epiſcopos miſerunt.

C tus est, placuit uestræ reuerentiæ clementiã promereri atq; reuocari. Absurdum nanq; est, si is qui putatur esse reus, reuocatur ad satisfaciendũ in quibus ei derogabatur, ut nos contrà nosmetipsos præbeamus per taciturnitatem increpationis iudicium. Dignamini ergo sicut conuenit uestræ uenerationi, & deo amatissimum principem cõmonere, & preces tractare nostras, & uelociter de nobis quæ uobis conueniunt, cogitare. Hic quidẽ libellus est reuersionis Eusebij & Theogonij. Ex uerbis autẽ eius conjicio, quia isti quidem dictatæ fidei subscripserunt, damnationi uero Arij consentire noluerunt. Ex quo & Arius ante istos reuocatus agnoscitur. Sed licet hoc ita se habere uideatur, tamen Alexandriam accedere prohibitus est. Hoc autem ostenditur ex eius cogitationibus quas postea molitus inuenitur, figmento pœnitentiæ suæ, sicut oportune patefiet.

SOCRATES.

Ca. XVIII. Vicẽnalia Cõstantini.

IMperator interea post Concilium degebat lætus. Celebrata ergo festiuitate publica Vicennalium suorũ, mox ad erigendas ecclesias festinus accessit. Hocq; faciebat per singulas ciuitates, & in urbe cognominis sui.

Aedes sacras extruit.

SOZOMENVS.

Nam cum ei omnia prospere cederent, propriam uoluit habitare ciuitatem. Veniensq; ad campum ante Ilium positum iuxta Hellespontũ super

Molitur nouã urbem.

Aeantis tumulũ, ubi Achiui contra Troiam pugnantes habuerunt castra, ciuitatẽ designauit, portasq; fecit quæ hactenus uidentur à nauigantibus.

D Hæc agenti, per noctem deus apparuit, monens ut alium quæreret locum, eumq; monens ad Byzantium Thraciæ, illic eum habitare iussit.

SOCRATES.

Byzantium.

Quæ cum primitus Byzantiũ uocaretur, auxit, & maximo eam muro circũdedit. Et diuersis ornatam fabricis æquã Imperiali Romæ constituit. Et denominatã CONSTANTINOPOLIM, appellari secundam Romã lege firmauit, sicut lex ipsa in marmorea platona noscitur esse cõscripta, & in Strategio iuxta equestrem statuam eius constituta. In hac quoq; ciuitate duas quidem ædificauit ecclesias, quarum unam nominauit Irenen, aliam uero appellauit Apostolorũ. Non solum autẽ sicut dixi, auxit Constãtinus Christianorũ dogmata, sed etiam paganorum templa destruxit. Simulachra nanq; ornata publicè in Constantinopolitana urbe proposuit. Et Tripodas Delphicos in Circo ad spectaculũ dedit. quæ cũ ipso uideantur aspectu superfluere feruntur.

Constantinopolis.
Secunda Roma.
Irene.
Apostolorum.
Templa Gentiliũ euertit.
Tripodes Apollinis Delphici.

SOCRATES.

Helena.

Interea mater Imperatoris Helena (cuius cognomine uicum Drepani princeps ciuitatẽ dicauit Helenopolim) admonita per somnũ ad Hierosolyma properauit, & quondã Hierusalem desertã sicut pomorũ custodiariũ inueniẽs, requisiuit sepulchrũ CHRISTI. Quod licet difficillimè, tamẽ inuenit. Ita repente templum illud scelestissimũ deũci iussit. Et palàm facto domini monumento, apparuerũt circa id suffossæ tres cruces, & claui, simul & titulus,

Helenopolis.
Helena uadit Hierosolyma.
Tres cruces.
Claui.

A titulus, literis Hebraicis, Græcis, Latinisq; conscriptus, IESVS NAZARENVS REX IVDAEORVM. *Titulus.*

SOZOMENVS.

Dicitur autẽ quia iam mortuus crucis tactu surrexerit. De hoc ligno Sibylla dixit apud paganos: *Sibyllæ uaticinium de ligno crucis.*

O ter beatũ lignum, in quo deus extẽsus est.

Tunc ergo quæ crux esset domini, quæ latronũ dubitare cœperunt. Proinde Macarius, ciuitatis præsul, huiusmodi tractatu dubitationẽ soluit: Mulieri nãq; nobilitate claræ longa ægritudine fatigatæ, unam illarum cruciũ cum oratione promptissima adhibens, uirtutem saluatoris agnouit. Mox enim ut mulierem crux attigit, passionem seuissimæ ægritudinis effugauit, & fœminæ salutem restituit. *Macarius. Hic rosoly. episcopus explorat crucẽ Christi.*

THEODORETVS.

Sic itaq; mater Imperatoris quod cupiebat agnoscens, de clauis quidem quibus manus Christi fuerãt perforatæ, alios in galeã immisit imperatoris, filij capitis prouidentiam gerens, ut iacula bellica submoueret. Alios freno equino inseruit, & cautelam Imperatoris agens, & ueterem prophetiam adimplens. Olim enim Zacharias clamauerat propheta, dicẽs: Et erit quæ in freno est, sanctum domino omnipotenti. Salutaris uero crucis partem quidem aliquam Regalibus distribuit. *Helena clauos galeæ & freno filij sui Cõstan. includit.*

SOCRATES.

B Quam Constantinus suscipiens, & credens saluari ciuitatem ubi hæc particula seruaretur, in sua statua (sicut fertur) in foro Cõstantini posita super columnam Porphyreticam deuote condidit. *Cõstan. partẽ crucis in statuam suã repositi.*

THEODORETVS.

Reliquam uero partem in argentea thecã clausam ciuitatis tradidit sacerdoti. Et undiq; congregans artifices maximas illic ornatasq; ædificauit ecclesias. His ita gestis conuiuio exhibito uirginibus sacris, & ipsa ministerium ancillæ gerens, ultra octogesimũ annum ætatis agens, & his similia faciens rediit ad filiũ. Et cũ lætitia transiuit è seculo, multa filio pietatis mandata cõmittens, nouissimis benedictionibus adimpluto. *Partẽ episcopo Hierosol. dedit.* *Helena moritur.*

SOCRATES.

Post hæc igitur Imperator curam maximam Christianorũ habens, Paganorum superstitiones auersabatur. Remouitq; μονομαχίας, & suas imagines in templis poni præcepit, & Cubitum quo mensuratur Nilus nõ iam in templum Serapidis annis singulis, sed in ecclesias portari sanciuit. *Μονομαχίαι. Cubitus, νῦλος μέτρον.*

SOZOMENVS.

In omnibus itaque uolens similem monstrare Romæ Constantinopolim, frustratus non est. Nam & corporibus & diuitijs maior effecta est. Quod ideo proueniſſe credo propter amorem dei, quem ciuitas gerit & habitatorum circa indigentes auxilium. Intantum nanq; fidei creuit, ut multi quidem Iudæorum ciuium, Pagani uero penè oẽs, Christianam illic conuerterentur *Laus Cõstantinopolitanorũ à religiõe.*

C uerterentur ad fidem. In qua urbe crescente, quo tempore religio noscitur ampliata, neque aræ, neque pagana templa, aut sacrificia facta sunt nisi sub Iuliano breui tempore. quod mox probatur extinctum. Hanc igitur tanc̃p nuper conditam CHRISTI ciuitatem, Constãtinus suo nomine dedicauit, multis eam & magnis exornãs ecclesijs. Iuuabatc̃p diuinitas Imperatoris uota, & apparitionibus multis indicabatur, quia sanctæ salutaresc̃p essent quæ illic ædificabantur ecclesiæ.

Constantinopolis.

Cap. XIX. Michaelũ, locus apud Constãtinopolim.

INsignis itaq; locus ex illo tempore claruit peregrinis & urbicis, ubi olim quidẽ Vesta colebatur, postea uero ecclesia facta est. Qui locus nunc Michaelum nũcupatur, in dextera positus parte nauigantiũ à Ponto ad Constantinopolim, distans ab ea nauigio quidẽ stadijs ferè triginta & quinq; Per terram uero circũeuntibus omnem sinum, usq; ad septuaginta & amplius tenditur. Sortitus est igitur is locus appellationẽ nunc usq; seruatã, eo quod illic manifeste cernitur apparere Michael diuinus Archãgelus, quod etiam ego iutus eximie uerun esse confirmo. Ostendit igitur hoc ita esse etiam multis alijs uirtus diuina per ipsarum rerum experimenta. Quidam enim in causas difficiles aut ineuitabilia pericula, alij uero in languores aut ignotas passiones incidentes, supplicantes deo, liberari promeruerunt: Sed quæ singulis & quomodo illic miracula contigerint, narrare longum

Archãgeli Michaelis apparitio.

D est. Quæ uero prouenerint Aquilino nobis noto & in causis forensibus scio, partim ab eo audiens, partim ipse cognoscens necessario pandã. Cum eum ardentissima febris rubris choleris mota comprehendisset, æstuanti poculum dederũt medici, quod euomuit: moxc̃p cum uomitu diffusæ choleræ superficiem uultus eius simili sui colore tinxerunt. Quamobrem quicquid comederet & biberet, euomebat. Cumc̃p hoc diu pateretur, nec esca ad nutrimenta proficeret, hærebat ars medicorum. & dum morti uicinus esset, iussit suis ut se ad locum hunc ducerent, credens aut illic se mori, aut languore priuari. Iacentic̃p per noctem diuina uirtus apparens præcepit, ut quicquid comederet, in huiusmodi potionẽ tingeret. quæ esset ex pipere & uino & melle cõfecta. Quo facto, ab ægritudine liberatus est. quippe cum Medicis ratione medicinæ uideatur esse cõtrarium calida pocula cholericis exhibere. Audiui enim & Probianũ, uirum in palatio habentem militiam medicorum, crudeli podagræ passione detentum, ibi doloribus liberatum, eic̃p apparuisse sanctam mirabiliter uisionem. Cum enim dudum paganus esset, factus postea Christianus, aliquatenus dogma sequebatur. Totius uero salutis causam, id est, sacratissimã crucem nolebat adorare. Hanc habenti sententiã, diuina uirtus apparens, signum monstrauit crucis quod erat positum in altario eius ecclesiæ. Et aperte palàm fecit, quia ex quo crucifixus est CHRISTVS, omnia quæ ad utilitatẽ humani generis facta sunt, quolibet modo præter uirtutem adorandæ crucis gesta non essent, neque ab angelis,

Aquilinus quidam fidicus, Sozomeni fodalis.

Probianus.

De S. cruce.

A ab angelis sanctis, neq; à pijs hominibus.

CVm itaq; populi & ciuitates ad cultum Christianitatis accederent, & cæteri pro filijs & uxoribus metuentes (ne quid mali paterentur si contradicerent) quieti uacarent, nudati solatio multitudinis Templorũ cultores & Sacerdotes, simulachra apud se reposita preciosissima tradiderũt, & quæ Iouis fulmina uocabãt: & per semetipsos hæc educebãt ex adytis & templorum latentibus locis, quæque prius inuisa apud cæteros erant, & solis sacerdotibus manifesta, facta sunt omnibus ualde uilissima. Aliæ uero imagines & statuæ ex preciosa confectæ materia, igne crematæ sunt, & pecuniæ publico sociatæ. Quæ uero ex ære mirabiliter facta uidebantur, ad Constãtinopolim sunt aduecta ornatus causa, & hactenus in publico collocata, & per plateas, & in Circo, atq; Regalibus: id est, Pythia diuinatoris Apollinis, & Musæ Heliconides, & Delphici tripodes. Spoliatac̃p sunt ianuis templa. & alia laquearibus sunt nudata, alia uero neglecta ad sordes usque, ruinamc̃p perducta sunt. Tunc itaq; perierunt & penitus sunt euersa, id est, in Aegea Ciliciæ templum Asclepij, & in Aphacis iuxta montem Libanum, & Adonem fluuiũ, Veneris domus: utraq; apud illos insignia: eo quod Aegeatæ gloriarentur, quasi languentes corpore curarentur apud eos, dæmone noctibus apparẽte atc̃p curãte: In Aphacis autem, quod per

Cap. XX. Sacerdotes Gẽtiliũ ad famẽ redacti.

Iouis fulmina.

Statuæ preciosæ conflatæ.

Apollo Pythius.

Musæ Heliconides.

Tripodes Apollinis Delphici.

Templum Asclepij.

Veneris.

Aphaca.

B inuocationẽ quandã certo die de summitate Libani montis, ignis fulgens ueluti sydus in proximũ flumen uelociter occumbebat. quod dicebant Venerem esse.

SOZOMENVS.

INterea cum multitudo magna gentiũ Migadorũ ex Thracia transisset in Asiam, & alij aliunde Barbari hoc egissent contra Romanos, multi sacerdotum CHRISTI capti cum eis erant. Cumc̃p languentes curarent & dæmones effugarent, CHRISTVM solummodo nominantes, & filium inuocãtes dei, insuper & conuersationem exercentes inculpabilem, & omnem maculam uirtutibus euincentes, admirati Barbari uitorũ uitam, & opera simul egregia, bene se sapere crediderũt, & deum habere propitiũ si meliores imitarentur homines, & (sicut ipsi) colerent deũ. Et constituentes sibimet ex eis bene agendi præceptores, edocebantur, & baptizabãtur, & consequenter in ecclesias occurrebant.

Cap. XXI. Migadi.

THEODORETVS.

FAutores igitur Arij nequissima nõ reliquêre consilia. Huius enim causa in confessione fidei etiam manibus consenserunt, qui postea imitati sunt gesta luporum. Nam cum sanctissimus Alexander, qui suis orationibus Arium fuerat iaculatus, id est, Byzantij Pontifex (sicut enim tunc uocabatur Constantinopolis) ad meliorem translatus fuisset uitam, Eusebius defensor impietatis paruipendens regulas quas ante paululum cum alijs Pontificibus ipse conscripserat, repente Nicomediam deserens, Constanti-

Cap. XXII

Eusebius Nicomediensis ac nonum transgressor.

E nopolitanam

C nopolitanam arripuit ſedem,regulis è diuerſo clamitantibus, epiſcopos & preſbyteros non licere ex alia tranſire ad aliam ciuitatem. Sed mirum nō eſt,ut qui ſic inſaniūt aduerſus unigeniti deitatem, licenter etiā alias tranſgrediantur leges.Non enim tunc ſolūmodo hanc nouitatem fecit,ſed etiā olim aliud ſimile perpetrauit. Qui dum in Beryto eſſet epiſcopus,tranſiliuit in Nicomediam,& ex ea denuo poſt concilium inſania apertæ impietatis exactus eſt,& cū eo Theogonius Nicænus. Quod Imperator Conſtantinus literis manifeſtum fecit. Ego uero huic operi finem epiſtolæ inſerere iudicaui. Scripſit eī hæc Nicomediēſibus: Quis eſt qui hæc ita populū docuit innocentē? Euſebius utiq; tyrānicæ crudelitatis excultor. Quod eī ubiq; tyrāni noſcat eſſe cliens,ex multis rebus apparet. Hoc nanq; ueraciū epiſcoporū teſtatur interitus,hoc etiā Chriſtianorū crudeliſſima perſecutio clamat aperte. Nihil eī de iniurijs mihi factis nūc dico,per quas quando maxime aduerſarū partiū inſidiæ diſcurrebāt,iſte etiā oculos cōtra me habebat intentos. Cui hoc defuit ſolū,quod nō & armatū miniſteriū tyrāno licēter exhibuit. Neq; me quiſpiā putet ad horū probationē minus inſtructum. Iudiciū nanq; manifeſtum eſt,quia preſbyteros & diaconos ſequentes Euſebiū,aperte conſtat à me deprehenſos. Sed hæc quidē tranſeo,quæ nunc non indignationis gratia,ſed ad illorum confuſionem à me probata noſcuntur.Hoc ſolum formido,hoc cogito,quod uos ad cōmunionem crí-
D minis uocari cōſpicio.Propter Euſebij nanq; ſeductionem & ſubuerſionē, conſcientiam percepiſtis à ueritate ſeparatam.Sed erit huius rei non tarda ſalubritas,ſi epiſcopum fidelem & integrum nunc ſumentes,reſpiciatis ad deum. Quod utiq; ad præſens in uobis eſt,& iſtud dudum oportuerat in ueſtro pendere iudicio,niſi prædictus Euſebius peſſima conſciorū ſuorum tuitione uenieſſet huc,& ordinem rectitudinis impudentiſſime confudiſſet. Sed quoniam de memorato Euſebio apud ueſtram charitatē nos breuiter loqui decet,audite: Meminit ueſtra patientia factum in Nicæa ciuitate conciliū. Cui & ego ipſe conſcientiæ meæ cultū decenter exhibui,nihil aliud uolens quàm concordiam omnibus fabricari,& præ cunctis arguere & remouere hanc cauſam,quæ principiū quidem habuit per Arij Alexandrini ſuperbiā,corroborata uero eſt per Euſebij prauū peſtiferumq; uotū. Sed ipſe Euſebius (ō amabiles atq; chariſſimi)cum quanta putatis diſcurſione, quippe conſcientia ſua uictus,cum quanta confuſione mendacio undique declarato degebat? Immittens quidem mihi diuerſos, qui pro eo deposcerent:petens uero à me quoddam ſolatium, ne tanto malo conuictus,ſuo honore priuaretur. Teſtis eſt mihi deus huius rei, qui & in me & in uobis benigno amore conſiſtat. Nam me etiam ille deuertit, & indecenter abripuit,quod uos quoq; noſtis. Tunc enim omnia geſta ſunt ſicut ipſe deſiderabat,quia omne malum in ſua conſcientia recondebat. Sed ut cætera per-

Pars epiſtolæ Conſtātini ad Nicomedienſes,de Euſebio Nicomediēſi.

Nicænū Conciliūm.

Arius Alexādrinus.

Euſebius Nicomediēſis.

A uerſitatis eius omittam,quid maximè cum Theogonio nequitiæ ſuæ participe egerit,audite,depoſco: Alexandrinos quoſdam à noſtra fide recedentes,huc deſtinari præceperā,quoniā horum miniſterio mentis flammas ur gebat. Sed iſti benigni & optimi nimis epiſcopi,quos ſimul concilij ueritas ad pœnitentiā reſeruabat,non ſolū receperunt eos & apud ſe ſeruauerunt, ſed etiam malis eorū uoluntatibus cōmunicare decreuerunt. Quapropter hoc circa iſtos ingratos decreui peragere, ut abrepti procul deportarentur exilio.Nunc itaq; ueſtrum eſt,ad deū illa fide reſpicere, qua ſemper & fieri conuenit,& eſſe decet,& agere. Epiſcopos enim purificatos & orthodoxos atq; clementes nos gaudemus habere. Si quis autē ad memoriam illorum peſtilentium,aut ad laudem, improuide præſumit forſitan excitari,repēte in ſua præſumptione miniſtri dei,hoc eſt,meo opere comprimetur. Deus uos cuſtodiat fratres chariſſimi.

Theogonius.

Deportatio.

Ἐπιστολὴ τοῦ βασιλέως κωνσταντίνου κατὰ εὐσεβίου τοῦ Νεογονίου γραφεῖσα νικομηδεῦσι.

Τίς ὄτιμ ὁ ταῦτα διδάξας οὕτως ἄκακον πλῆθος; εὐσέβιος δηλαδὴ ὁ τῆς τυραννικῆς
ὠμότητος συμμύστης. ὅτι γὰρ τῷ ἀγίῳ ταυτα χῷ γεγένηται πρόσφυξ, πολλαχόθεμ
ὄτιμ σωσᾶμ. τοῦτομοὶ γὰρ αἱ τῶν ἐπισκόπων σφαγαὶ διαμάρτύρονται, ἀλλὰ τῶν ἀληθῶς ἐπισκόπων. τοῦτο δὲ ἡ χαλεπωτάτη τῶν χριστιανῶμ ἐκδίωξις διαρρήδην βοᾶ. οὐδέμ γὰ
περὶ τῶν εἰς ἐμὲ γεγενημμένων ὕβρεωμ νῦμ ἐρῶ. δίδωμ ὅτε μάλισα τῶν ἐναντίωμ μερῶμ ἔπρα
B γματεύσαντο σωσθῆναί, ὅυτ῾ω καὶ ὀφθαλμοὺς κατασκόπους ἔπεμπε κατ᾽ ἐμοῦ. καὶ
μόνομ οὐκ ἐνόπλους ἀλλ᾽ τυράννῳ εἰσέφερεμ ὑπουργίας. μηδέ με τίς οἰέσθω εἶναι πρὸς
τῶν τότωμ ἀπόδειξιμ ἀπαρασκεύασομ. ἔλεγχος γάρ ὄτιμ ἀκριβής. ὅτι τοὺς πρεσβυτέρους καὶ τοὺς διακόνους τοὺς εὐσεβίῳ παρεπομμένους φανερῶς ὑπ᾽ ἐμοῦ σωθῆναι συ
νέβημεμ. ἀλλὰ ταῦτα μὲν παρίημι, ἃ νῦμ οὐκ ἀγωνιστέως ἕνεκεμ, ἀλλ᾽ εἰς ἐκείνωμ
ἀρχῶν ὑπ᾽ ἐμοῦ προενήνεκται. ἐκεῖνο μόνομ δὲ διαλογίζομαι ὅτι ὑμᾶς ὁρῶ πρὸς τῶν τῶ
ἐγκλήματ῾ω καλεῖσθαι κοινωνίαμ. διὰ γὰρ τῆς εὐσεβίου ἀγωγῆς τε καὶ διαφορᾶς, συ
νείδησιμ τῆς ἀληθείας κεχωρισμμένων εἰλήφατε. ἀλλ᾽ ἔστιμ οὐ βραδεῖα δεξαπτία, ἔτιγε ἐπί
σκοπομ πιστόμ τε καὶ ἀκέραιομ νῦμ γοῦμ λαβόντες πρὸς τὸμ θεὸμ ἀποδῆτε. ὅπερ ἐστὶ τῶ
παρόντ῾ω ὧν ὑμῖμ ἐστί. ὅπερ καὶ πάλιμ ἐχρῆμ τῆς ὑμετέρας κρίσεως κρατῆσθαι. ὁ προφήτης
μμός εὐσέβιος δηνῶς τῶν τότε συλλαμβανομμένωμ αὐτ῾ῷ ὑπαῦθα ἐλελύθει, καὶ τῶν τῆς
τάξεως ὀρθώτητα ἀναχώτως σωπεπραχέτα. ἀλλ᾽ ἐπειδὴ περὶ αὐτοῦ τότε τοῦ εὐσεβίου
πρὸς τῶν ὑμετέραμ ἀγάπῃν ὀλίγα προσῆκε φρᾶσαι, μέμνηται ἡ ὑμετέρα ἀνεξικακία
ἐπὶ τῆς νικαέωμ πόλεως γεγενῆσθαι σώσοδομ, ἧ ⟨ⁱ⟩ αὐδὲ ἐγὼ πρεσβύντος τῆς ἐμῆς συ
νειδήσεως λατρεία πρόκειμαι, οὐδέμ ἕτερομ βυλόμμενος, ἢ ὁμόνοιαμ ἅπασιμ ἐργάζεσθαι, καὶ
πάντωμ ἐλέγξαι τε καὶ ἀποσείεσθαι τὸ πρᾶγμα τοῦτο. ὁ τῶν μὲν ἀρχῶν εἰλήφει διὰ τῆς
ἀρείου τοῦ ἀλεξαμδρέως ἀπονοίας, ἐχυροποιῆτο δὲ πρᾶχθημα διὰ τῆς εὐσεβίου ἀτόπου τε ⟨ⁱ⟩
ὀλεθρίας πρᾶξεως. ἀλλ᾽ αὐτὸς ὅντερ ὁ εὐσέβιος προσφιλέστατοι καὶ τιμιώτατοι μεδ᾽ ὅσους νο
μίζεται σωζομμένους, ἅπερ διὰ τῆς ὑπὸ τῆς σωτηρίου ἀνῆλθομμεν, μεδ᾽ ὅσους δὲ ἀκράτους
τῇ ταχόθεμ ἐλελεγμένῃ ψευδολογίᾳ σωίσατο, ὑπερέμπορμ μέμμοι διαφόρους τοὺς

C ἀξιοῦντας ὑπὲρ αὐτῶν, ἵλαον τὸμβιον δὲ παρ' ἐμοῦ συμμαχίαν τινὰ ὅπως μὴ ἔσῃ τοσούτῳ
ἐλεγχθεὶς πλημμελήμασι, τὸ ὑπαρχόσης αὐτῷ τιμῆς ἐκβάλλοιτο, μάρτυς ἐσί μοι τούτου ὁ
θεὸς αὐτὸς, ὃς ἐμοί τε καὶ ὑμῖν φιλανθρώπως ἐπιμένοι. ἐπεὶ καὶ ἐμὲ ἐκεῖνος πολιέτρεψε καὶ
ἀπρεπῶς ὑφήρπασεν. ὃ καὶ ὑμεῖς ἐπιγνώσεσθε. πάντα μὴ γὰρ ἐπράχθη τότε, καθὼς αὐτὸς
ἐπόθει, πᾶν ὁμοίως κακὸν ἐν σὶ τὸ ἑαυτοῦ διανοίας ἀπεκυμπόμενος. ἀλλὰ πρόσω ἵνα τὰ λοι-
πὰ φόβῳ τότου σκαιότητος παρῶ, τί μάλιστα μετὰ θεογονίου ὁμοῦ τὸ ἀνοίας ἔχει κοινωνόν δι-
πράξατο, ἀκούσατε, παρακαλῶ. ἀλεξανδρέας τινὰς φόβῳ ἡμετέρας πίστεως ἀναχωρήσαντας,
ἐνταῦθα κατελεύσειν ἀπεσαλῆναι. ἐπειδὴ δὲ διὰ τὸ τότων ὑπαιρεσίας ὁ φόβος διχονοίας ἤγει-
ρετο πυρσός, ἀλλ' οὗτοι οἱ καλοί τε καὶ ἀγαθοὶ ἐπίσκοποι, οὓς ἅπας ἢ τὸ σωφόσου ἀλήθεια
πρὸς μετάνοιαν πτερύσσει, οὐ μόνον ἐκείνους ἐδέξαντο καὶ παρ' ἑαυτοῖς ἠσφαλίσαντο,
ἀλλὰ καὶ ἐκοινώνησαν αὐτοῖς τὸ νῦν πρόπαν κακονθείας. διὰ τοῦτο πρὸς τοὺς ἀχαρίστους
τοῦτο ἔκρινα πράξαι. ἁρπαγέντας γὰρ αὐτοὺς ἐκέλευσε ὡς τορρωτάτω ἵζωσιθῆναι.
νῦν ὑμέτερον ὄσῖν πρὸς τὸν θεὸν ἐκείνῃ τῇ πίσει βλέπειν, ἣ πάντοτε καὶ γεγενῆσθαι σωέ-
σηκε, καὶ εἶναι πρέπει καὶ διαπράξασθαι. οὕτως ἐπισκόπους ἁγνοὺς τε καὶ ὀρθοδόξους μὴ φι
λανθρώπους ἔχοντες, χαίρομεν. εἴ τις δὲ πρὸς μνήμην τὴν λυμεώνων ἐκείνων ἢ πρὸς ἔπαι
νον ἀπρονοήτως ἵζαφθῆναι τολμήσῃ, πλαχρῆμα φόβῳ ἰδίας τόλμης διὰ τὸ τῶν διεράπουρος
τὸ θεῖ τοτέσιν ἐμοῦ ἐνεργείας ἀνασαλήσειτ. ὁ θεὸς ὑμᾶς διαφυλάξοι ἀδελφοὶ ἀγαπητοί.

THEODORETVS.

Ca. XXIII. *Appion, Nicomediæ.* *Chrestus Nicææ.*

TVnc igitur isti & damnati, & ciuitatibus sunt expulsi. Et Nicomediæ quidem Appion episcopus ordinatus est, in Nicæa autem Chrestus. Sed rursus consuetas machinationes exercentes, & Imperatoris clementiam accessibilem suis fallacijs inuenientes, restituti sunt, prioreḿq; potentiam receperunt. Eusebius etenim (sicuti iam dixi) etiam Constantinopoli tanum tenuit tyrannice Præsulatum, & potiorem percepit præsumptionẽ, frequenter ad Imperatorẽ ueniens, & fiduciam ex crebra collocutione mercatus, contra ueritatis propugnatores sæuas contentiones instituit. Et primum quidem cupere se Hierosolymorũ loca professus est, & Imperatorem tanquam celebre illud uisurus ædificationis opus, prouida cogitatione captauit. Quapropter cum multo honore dimissus est, Imperatore ei uehicula & alia distribuente solatia. Profectus igitur est cum eo & Theogonius Nicænus, particeps malignorum consiliorum eius, sicuti iam diximus.

D

Eusebius Nicomed. usurpator sedis Cõstantinopolitanæ.

Vehicula publica.

Ca. XXIIII. *Ariani conueniunt Antiochiæ.*

VEnientes autẽ in Antiochiam, & amicitiarũ induti uultum, maxima ministratione potiti sunt. Veritatis eñ propugnator magnus Eusthius, largam eis hospitalitatem fraternitatis exhibuit. Cuḿq; ad sacratissima loca peruenissent, & concordes uidissent suos, hoc est, Eusebium Cæsarienſem, Scythopolitã Patrophilum, & Aëtium Lyddæ, Laodiciæ Theodotum, & alios qui lepram Arij susceperant, nunciauerunt eis quod cogitauerant. & cum eis uenerunt in Antiochiam. Et schema quidem sub honore præmittebatur aduentus eorum, quod uero propinabatur, erat pietatis bellum. Mulierem nanq; prostantem mercede conducentes, & linguam eius

A eius sibi impendi persuadentes, ad conciliũ uenerunt. Proinde alios omnes foras ire præcipientes, miserrimam introduxere mulierem. At illa infantulum sub mãmilla demonstrans, aiebat ex concubitu Eustathij illum se & concepisse & genera sse, cuḿq; clamabat sæpius impudentem. Is autem qui calumniæ eius tam manifestæ conscius erat, iussit ut hanc rem si qui scirent, deducerentur ad medium. Illa uero dicente nullum habere accusationis testem, iusiurandum ei iustissimi iudices intulerunt, lege tamen aperte clamante: In duobus aut tribus testibus credi esse ueracia quæ dicuntur, necnon & Apostolo præcipiente, ut nullus aduersus presbyterum accusationem factam, extra duos aut tres testes accipiat. Sed isti sacras contemnentes leges, contra talem uirum accusationem sine testimonio recepe-
runt. Cum ergo illa mulier iusiurandũ præbuisset, adiecit, affirmans quod ille infans ex concubitu esset Eustathij. Tunc itaq; tanquã aduersus adulterum isti amatores ueritatis protulere decretum. Alijs quippe Pontificibus (cum utiq; multi adessent, & pro Apostolicis dogmatibus repugnarent, & omnimodis quæ fuerant concinnata, nescirent) apertę reclamanti & magnum Eustathium collaudantibus, decretuḿq; illorum iniquũ suscipi prohibentibus. Hoc igitur facto, uelociter huius noxæ concinnatores ad Imperatorem profecti sunt, eiq; persuaserunt quod uera fuisset accusatio & depositionis Eustathij iusta sententia. quem tanquam adulterum atq; tyrannum expelli fecerunt, exercitatorem pietatis simul & castitatis egregium. Et ille quidem per Thracias ad Illyrici deductus est ciuitatem. Isti uero primo quidem pro eo ordinauerunt Eulalium. Quo, tempore pauco, uiuente, Eusebium Palæstinensem illuc transferre uoluerunt. Eoq; fugiente mutationem, & simul Imperatore prohibente, fecerunt Euphronium. Quo etiam, anno & paucis mensibus in episcopatu defuncto, Phlacito illius eccleſiæ tradidere Pontificatũ. Isti uero omnes pestẽ Arij habuere cælatam. Propterea nanq; multi pie uiuentium & sacerdotum & reliquorum, eccleſiastica relinquentes collegia, apud semetipsos conueniebant. Quos uniuersi Eustathianos appellabant, quia post egressum illius seorsum congregabantur. Porrò mulier illa miserrima passionem crudelissimi languoris incurrens, manifestauit insidias. Et illam Tragœdiæ compositionem pariter enudauit, nõ duobus uel tribus, sed multis admodũ sacerdotibus, quæ concinnata uidebantur, insinuans. Ait enim pro pecunijs illam se facere præsumpsisse calumniam. Iusiurandum tamen non omnino fuisse falsum, quia ille infans de quo iurauerat, filius erat cuiusdam Eustathij nomine, fabri ferrarij.

B

Eulalius.

Euphronius.

Alter codicũ Græcorum πλακεντίῳ habebat, alter φλακείτῳ.

Eustathiani.

SOCRATES.

Cap. XXV Seditio Antiochiæ.

TVnc igitur in Antiochia grauis seditio in Eustathij depositione commota est, & postea de episcopatus electione tantus ignis accensus est,

C ut penè ciuitas uniuersa periclitaretur, populo in duas partes dissidente. Et aliis quidē Eusebium Palæstinæ transferri contendentibus in Antiochiā, aliis autē studentibus ut reuerteretur Eustathius. Erat enim in utraq; parte & populus ciuitatis & militaris manus. & tanquā aduersus hostes ita cuncti mouebantur, ut penè usque ad gladios peruenirent, nisi deus & timor principis cohiberet. Nam Imperator suis epistolis seditionem compescuit. Eusebius autem Palæstinæ, repudiauit. quod admiratus Imperator scripsit ei, propositum laudans, eumque beatum uocans, & quod non unius ciuitatis, sed totius orbis potius digne decerneretur episcopus. Deinde autem per annos octo dicitur Antiochenæ ecclesiæ uacasse sedem. Tandem uero studio inimicorum Nicænæ fidei, ordinatur Euphronius. His igitur in hoc uolumine rite contextis, tempus est ut sequentis libri ordiamur initium.

Eusebius Pamphili laudatur ab Imp.

Euphronius Antiochiæ fit episcopus.

HISTORIAE ECCLESIASTICAE, QVAM TRIpartitam uocant, libri secundi, Epiphanio Scholastico interprete, FINIS.

D

ELENCHVS CAPITVM LIBRI TERTII HISTORIAE ECclesiasticæ, quam Tripartitam uocant.

De conuersione gentis Indorum atq; Persarum. Caput. I
Quomodo Iudæi Christianos accusauerint apud Persas. Qui uel quanti, uel quibus modis passi sint apud Persas. Cap. II
Epistola Constantini ad Persarum regem pro Christianis. Cap. III
De Alexandri Pontificis Alexandrini fine, & initio Præsulis Athanasij. Caput IIII
Quæ contra Athanasium gesta sint, & quomodo confugerit ad principem. Cap. V
Quomodo sit Arius ab exilio reuocatus, & quem libellum dederit Constantino, & de fraudibus Arianorum. Cap. VI
Epistola Constantini euocantis episcopos, ut Athanasij causas ipse cognosceret. Cap. VII
Quod uenientes episcopi Ario fauentes, Athanasio detraxerint, ita ut in exilium mitteretur. Cap. VIII
Quomodo Marcellus Ancyranus depositus sit, & de Asterio sophista. Caput IX

Quomodo

A Quomodo Arius dum studet ab Alexandro Constantinopoleos in communionem susci pi, sit extinctus. Cap. X
Quod prius Ariani, cum orthodoxis cōueniebant atq; communicabant, & de lege Constantini, qua iussit hæreticorum oratoria ecclesias appellari. Cap. XI
Quomodo & ubi Constantinus Imperatores tres filios suos ordinarit, & percepto baptismate sit defunctus. Cap. XII

HISTORIAE ECCLESIASTICAE, QVAM TRIPARTITAM VOcant, ex tribus Græcis autoribus, Sozomeno, Socrate, & Theodoreto, ab Epiphanio Scholastico uersis, per Cassiodorum Senatorem in Epitomen redactæ, liber secundus.

SOZOMENVS.

B IN TEMPORIBVS religiosi principis Constantini, & Indorum gens & Iberorum Christiani dogmatis rudimenta susceperunt. Sed & Armenios tunc primū audiui Christianos effectos. Aiunt enim Tiridatem regem tunc gentis illius ex quodam mirabili signo dei quod circa eius domum euenerit, Christianū fuisse factū, & omnes simul eius ditioni subiectos una præceptione iussisse, ut similiter deo colla submitterent. Vnde & ad cæteros confines Christianū dogma transiuit, & multitudine dilatatum est. Apud Persas autē initium Christianitatis existimo celebratum, dum quidam eorum occasione cōmercij ad Ostroinos & Armenios uenientes (ut fieri solet) sanctis illis colloquerentur uiris, & eorum uirtutes experirentur.

Cap. I.
Indi.
Iberi.
Armenij.
Tiridates rex.
Persæ.
Ostroini.
Armenij.

C Vmq; tempore procedente crescerent, etiā ecclesias & sacerdotes pariter cæterosque ministros habere cœperunt. Hoc autem factum non mediocriter cōtristabat Magos, qui religionem Persarum ueluti quædam sacerdotalis tribus per successionem generis ab initio commissam habere noscuntur. Afficiebatq; id etiam Iudæos naturaliter quodammodo Christiani dogmatis inimicos. Quapropter accusauerunt apud Saporen tunc

Cap. II.
Magi, Persarum sacerdotes.
Iudæi.

C regem, Symeonem archiepiscopum Seleuciæ & Ctesiphontis ciuitatum in Persida regalium, tanq; amicus esset Cæsari Romanorũ, eiq; Persarum negocia propalaret. Credens autẽ derogationibus hijs Sapores, primũ quidem tributis immensis Christianos afficiebat, eo quod plurimos eorum agnosceret, quod paupertatem magis eligerent: crudelibusq; uiris huiusmodi exactiones iniunxit, quatenus ex egestate pecuniarum & nimietate exactorum uim passi, propriæ religionis iura contemnerent. Posthæc autem sacerdotes ministrosq; dei gladijs minacibus interemit. Ecclesias subuertit, & uasa eorum omnia publicauit. Symeonem uero deduci iussit ad se, tanquam proditorem Persarum regni atq; religionis. Magi siquidem auxiliantibus sibi Iudæis, cum festinatione sanctas ecclesias destruebant. Symeon autem comprehensus, ferroq; uinctus, ad regem usq; deducitur. Quo uit effectus est magnus, & omni fortitudine preciosus. Nam cũ eum torquendum Sapores iussisset introduci, neq; timuit neque adorauit. Pro qua re uehementius efferatus rex, inquisiuit cur nõ adorasset, quippe quod prius facere consueuerat. Ad quem Symeon: Prius quidem non uinctus adducebar, ut negarem ueri dei culturam. & nihil in hoc dubitans, quæ sunt solennia regis, implebam. Nunc autem phas mihi non est hoc agere. Veni nanq; pro nostro dogmate & pietate decertaturus. Hæc dicentem

D præcepit rex adorare Solem, & facienti plurima se daturum cum maximo honore munera compromisit: reluctantem uero interminatus est esse moriturum, & omnium Christianorum gentem. Cumque nec terroribus potuisset mouere Symeonem, nec mulcere promissionibus, sed fortiter permaneret, nunquamque adoraret Solem, ne proditor suæ religionis existeret, præcepit eum in uinculis retineri, credens eum posse longo tempore inflecti. Cumque duceretur ad carcerem, uidit eum Vstazades senior quidam eunuchus, nutritor Saporis, & maior regiæ domus. Et consurgens adorauit eum. sedebat nanque ante ianuas regis. quem Symeon increpauit iniuriose, & cum furore clamauit, auersatusq; despexit. Is enim dum Christianus esset, non ante multum tempus uim passus adorauit Solem. Quo facto, repente flens eunuchus, cum gemitu quidem uestem claram qua indutus erat, exutus est, & lugubrem accipiens amictum, ante domum regiam sedebat flens atq; gemẽs: Heu (inquit) qualem credã esse circa me deũ, quẽ ego negaui dum pro hac causa dudũ amicissimus Symeon neq; uerbũ mihi reddiderit, & sic auersatus cum furore transiuerit? Cumq; hæc Sapores audisset, euocans eũ, causam luctus inquisiuit, aut si qua ei circa domum erumna contigerit. Respondens Vstazades, ait: O rex, nihil in huius seculi domo infortunij passus sum. Vtinam pro his quæ mihi nunc euenerunt, uniuersas calamitates alias incidissem. Lugeo, nanq; cur uiuo? qui

Sapores rex Persarum. Symeon archiepiscopus Seleuciæ & Ctesiphontis.

Symeon ad Saporem adducitur.

Vstazades eunuchus.

A qui dudum mori debueram. Video Solem quem tibi parere uolens, non uoto meæ uoluntatis, adoraui. Quapropter pro utroque me mori iustissimum est, quia & proditor sum CHRISTI, & te quoque decepi. Et ille quidem hæc dicens, iurauit cœli & terræ creatorem, suam ulterius non se mutare sententiam. Sapores autem admiratus eunuchi constantiam, amplius sæuiebat aduersus Christianos, tanquam maleficijs hoc agere præualerent. Parcens autem seniori, nunc lenitate nunc minis omni uirtute eum se subuertere indicabat. Cumq; nil ageret, Vstazade profitente nunquam se fore sic fatuum, uti præ deo creatore cunctorum, illa coleret potius quæ à deo creata sunt: tunc ira cõmotus, iussit gladio caput eius abscindi. Cumq; duceretur ad necem, rogauit speculatorem, ut paululum sustineret, tanquã aliquid regi mandaturus. Et uocans quendam fidelium eunuchorum, iussit ut diceret hæc Sapori: Pro fauore quem hactenus à iuuentute, habui circa uestram domum (ó rex) patri tuo & tibi ministrans, studio competenti, testibus non indigeo. tu nanq; bene nosti. Pro omnibus, ergo quæ aliquando uobis impẽdi, redde mihi compensationem huiuscemodi, ne quis ignorantium putet me supplicium sustinere tanquam infidelem regni, aut malæ cuiuspiam uoluntatis. sed ut potius manifestum fiat quod agitur, præco clamans denunciet uniuersis, quod Vstazades capite truncatur, non regis inimicus, sed Christianũ se esse professus, & deum proprium apud regem

B negare contemnens. Hæc quidem eunuchus regi nunciauit. Porrò Sapores secundum petitionem Vstazadis præconem clamare fecit. Existimabat enim alios posse à Christianitate reuocare Christianos, si mente perciperent quod nulli parceret Christiano, qui senem nutritorem & deuotum suæ familiaritatis occideret. Vstazades autem studuit clamari causam suæ necis, credens quod eum per terrorem adorasset Solem, multos Christianorum deduxerit ad timorem, nunc autem cognoscentes pro religione mortuũ, imitatores multos suæ uirtutis efficeret. Hoc itaq; modo Vstazades gloriosissima morte trãslatus est. Symeon autẽ id cognoscens in carcere, gratificos pro eo hymnos obtulit deo. Altera uero die quæ erat sexta feria septimanæ maioris, in qua ante resurrectiõis festiuitatẽ annua saluta-

Dies Passionis. Parasceue.

ris passionis memoria celebratur, etiã Symeonẽ decreuit rex ferro perimere. Deductus enim rursus è carcere ad Palatiũ regis, ualde intrepide loquebatur Sapori de dogmate, & nec illũ nec Solẽ sustinuit adorare. Eademq; die similiter interimi iussi sunt, & alij centum in carcere constituti. Nouissimè uero Symeonẽ occidi præceptum est, ita ut mortẽ uideret uniuersorũ. Erant etenim horum alij quidẽ episcopi, alij presbyteri, alij diuersorũ ordinũ clerici. Cumq; omnes ducerentur ad mortem, aduciens summus princeps Magorũ, interrogabat eos an uellent uiuere, & regis religionẽ colere, & Solem pariter adorare. Cumq; hanc nullus eligeret uitam, speculatores

Centum Christiani interfecti.

circa

C circa necem martyrum laborabant. Symeon autem assistens confortabat uniuersos. & de resurrectione & pietate loquebatur, atque de sacris scri-
Symeonis ad martyres confortãdos oratio. pturis sacris adhibens fidem, dicebat: Vitam quidem ueram esse sic mori, mortem uero manifestam, negare deum: adijciés, quia post paululum etiã nullo perimente sponte mors accidat. Hic est eñ omnibus natis, finis ineuitabilis. Post hæc autem perpetuitas non omnibus similiter accidit, sed uelut ex quodam pondere omnẽ rationem reddent homines huius uitæ, & eorũ quæ bene gesserũt retributionẽ, & pœnas malorum sine dubitatione recipient. Maius autẽ inter omnia bona nihil est, ac beatius, quàm eligere mori pro deo. Hæc dicente Symeone, & tanquam filios edocente, in certaminibus sacris (modo quo decebat) unusquisq; exercitatus alacriter currebat ad necem. Cumq; omnes centum spiculator transisset, nouissime uenit
Abedecalla. ad Symeonẽ, & Abedecallam, & Ananiã, ambo nanq; senes, cani, sub eius
Ananias. ecclesia constituti, cum eo fuerant comprehensi, & erant in uinculis. Tunc
Pusicius. itaq; Pusicius, qui super omnes artifices regis erat ibi consistens, & uidens Ananiam trementem cum præpararetur ad necem, ait: Paululum (ó senex) claude oculos, & securus esto, mox enim CHRISTI uidebis aspectum. Cumq; dixisset hoc, repente comprehensus, ductus ad regem, & Christianus esse manifestatur, eo quod pro dogmate fuisset locutus libera intentione martyribus. Tunc rex extraneo quodam & crudeli modo eum mori
D præcepit, ita ut perforata ceruice exinde linguam eius eijcerent. Hoc itaq;
Pusicij filia, martyr. facto, quibusdam accusantibus etiam filiam eius, uirgo sacra tunc compre-
Paraſceue. hensa perempta est. Sequenti uero anno die quo passionis CHRISTI memoria celebrabatur, & expectabatur resurrectionis festiuitas, crudelissima Saporis præceptio per omnem Persarum cucurrit terram, morte condemnans eos, qui se profiterentur esse Christianos. Quo tempore fertur ultra numerum, multitudinem Christianorum gladio cecidisse: alios nanq; per ciuitates & uicos diligenter Magi requirentes, cælatos inueniebant: alij uero sponte nullo dicente semetipsos offerebant, ne taciturnitate CHRISTVM negare uiderentur. Igitur cum omnes Christiani perimerentur, neque ulli parceretur, etiã multi in ipsis Regalibus sunt occisi, cum quibus
Azanes eunuchus. & Azanis eunuchus regi maxime gratus. Quod dum Sapores audisset, tristis factus, hanc generalem peremptionẽ remouit, & solũmodo præcepto-
Doctores religionis apprehendi iubet. res religionis iussit occidi. Illo siquidem tempore ægritudinem incurrente
Tharbua soror Symeonis episcopi. regina, Symeonis episcopi soror nomine Tharbua comprehensa est cum famula sua pedissequa. quas contigit teneri per insidias Iudæorum accusantium, quasi maleficia reginæ fecissent, propter Symeonis mortem. Regina uero (cum soleant languentes huiusmodi spebus aures accõmodare) suspicata est ueram esse detractionem & maximè à Iudæis factam: cum & ipsa similia saperet, eósque sine mendacio & sibi fauentes arbi-
traretur.

A traretur. Sumentes autem Magi Tharbuam & alias, mortis acerbæ percu
lere supplicio. Stipitibus enim alligatas, ferráque findentes per medium, eas crudeli nece lacerauerunt, & quasi expiantes reginam, per medios stipites transire fecerunt. Ferunt autem istam Tharbuam speciosam ualde fuisse, & à Magis quibusdam adamatam, & latenter ad cõcubitum petitam, promissa mercede salutis suæ, & aliorum, si consentiret ad uitium. Quæ nec auditum libidinis passa est sustinere, sed obiurgatorijs uerbis pro turpi petitione relatis, alacriter accessit ad mortem, ne proderet sanctam uirginitatem. Cumq; circũirent Magi & principes eorum, uniuersam prouinciam secundum Saporis præcepta, ut sacerdotes & doctores dogmatis apprehenderent Christiani, puniebant episcopos & presbyteros, & maxime per regionem Adiabenorum. Hic nanq; locus est Persicus, & plerunq; Christianorum. Hoc enim tempore & Acepsemam episcopum apprehenderunt, & *Acepsemas.* multos clericorum eius: tenentesq; Præsulem, sufficere sibi crediderũt, alios nudatos substantijs dimittentes. Iacobus autem quidam presbyter Ponti sequebatur Acepsemã & supplicans Magis, identidẽ meruit irretiri. Tunc enim & seni alacriter seruiebat, & eius cladẽ aliquatenus leniebat, plagasq; *Iacobus presbyter Ponticus.* ut poterat curare nõ desinebat. Post paululum uero pœnis crudelibus eum Magi torserunt, cogentes ut adoraret Solem. Quo respuente, miserunt eũ
B rursus in uincula. Sed & multos alios presbyteros & diaconos habebant in carcere post flagella. Pauco tempore prætereunte, princeps Magorũ de eis consuluit regem. Acceptaq; potestate ut ageret quod uellet, si Solem nõ adorarent, mandauit eis in carcere regiam uoluntatem. Quibus aperte respondentibus, nunq; se fore proditores CHRISTI, nec adorare Solem, sic ut nulli parceretur, uerberibus eos laniauit. Cũ quibus Acepsemas pro confessione dogmatis uiriliter est defunctus. Quidam uero Armeniorũ cum essent obsides apud Persas, corpus eius auferentes latenter, sepulturæ debitæ tradiderunt. Alij uero licet nõ minus flagellati, præter spem uixerunt: & nõ mutantes uoluntatem, denuo ad uincula sunt reducti, cum quibus erat Aithalas. cuius dum nimis tensus cæderetur, humeri sunt disiuncti, ita ut *Aethalis.* mortuas postea manus portare uideret, aliq; eius ori cibos offerrent. Sub hoc itaq; regno testimonio bonæ uitæ translati sunt presbyteri, diaconi, *Martyres.* monachi, & sacræ uirgines, & in alijs officijs ecclesiæ constituti, ac pro dogmate laborantes innumeræ multitudines. Eodemq; tempore passus est *Mareas. Bichor. Milesius.* unà cũ Marea Bichor episcopus, atq; clerici circiter ducẽti & quinquaginta, qui cũ eo capti à Persis fuerãt cõprehensi. Tunc etiã Milesius nomine, martyrio coronatus est, qui primũ quidem militabat apud Persas, postea uero relicta militia, cõuersationẽ æmulatus est Apostolicã. Dicitur eñ quod dũ in ciuitate Persica episcopus fuisset ordinat⁹, multa sæpe sit passus, & uerberat⁹ atq; tractus, uirili mẽte sustinuerit. Cũq; nulli potuisset illic suadere ut

Christianus

C Christianus esset,grauiter ferens maledixit ciuitati,& exinde discessit.Post paucum uero tempus primatibus eius loci in regem peccantibus,superueniens exercitus cum trecentis elephantis ciuitatem subuertit. & uelut desolatam regionem arantes seminibus tradiderunt.Milesius autem episcopus solũmodo peram circũferens,quæ sacrum codicem Euangeliorũ habebat, perrexit orationem facturus ad Hierosolymã,& inde in Aegyptum,ut uideret monachos ibidem conuersantes. Qualis igitur iste sanctus & miracu lorum fuerit operator,Syri sunt testes,qui eius actus uitamq; scripserunt. Fertur itaq; eorum qui tunc martyrio coronati sunt sub regno Saporis uirorum ac mulierum fuisse milia quasi sedecim.

Milesius circũfert peram codicis Euangelici.

XVI.M.martyrum in Persis.

THEODORETVS.

Cap. III. IN Perside uero fautoribus pietatis Constãtinus Augustus sponte prospexit.Agnoscens enim eos ab impijs uehementer affligi,eorumq; regẽ erroribus sæuientem diuersa eis inferre pericula,scripsit ei per Legatos qui tunc aderãt monita pietatis,rogans ut cultores dei apud eũ digno honore potirentur.Sed melius studiũ pij principis per eius literas ualebit agnosci.

EPISTOLA CONSTANTINI IMP. AD SAPOrem regem Persarum,de prouidentia dei erga homines.

SACRATISSIMAM custodiens fidem, ueritatis luce participatus sum:luminis ueritate gubernatus,sacrã cognosco fidẽ. Deniq; per hæc (sicuti res ipsæ confirmant) uenerabilem religionem esse conspicio, & doctri
D nam agnitionis sanctissimi dei omnibus offerentẽ.huiusmodi cultum me habere profiteor:quia huius dei uirtutem in auxilio habens, inchoans à finibus Occani,omnem terrarũ orbem firmissima spe salutis obtinui,ita ut uniuersi qui per tot tyrannos cladibus quotidianis fuerant subiugati,& ad obscuritatem usq; perducti,resumentes cõmunium rerum uindictam,redi uiua quodãmodo curatione resurgerent.Hunc deum colo,cuius signũ deo dicatus meus exercitus portat in humeris:& à quo dum iusto sermone aliquid poscitur,impetratur.Ex ipsis autem trophæis insignibus beneficia repente suscipio. Hunc itaq; deum immortali memoria me honorare profiteor,cumq; summa puraq; mente super omnia esse credo. Hunc inclinatis genibus inuocabo,fugiens cunctum abominabilem sanguinem & odores horribiles ac fugiendos.omnemq; terrenam flammã nimis euito. Quibus omnibus nephandus & ineffabilis error multos gentiũ ac genera uniuersa prostrauit,& inferno contradidit.Quæ enim deus omnium propter hominũ prouidentiam sua clementia utilitatis causa produxit in mundum, hæc ad uniuscuiusq; desiderium trahi nõ patitur. Sed puram tantũmodo mentẽ & immaculatã animã,ab omnibus exigit, uirtutis & pietatis actus exquirit,mansuetudinis & clementiæ delectatur operibus,mites amat, habet odio turbulentos,diligit fidem,punit perfidiam,omnemq; potentiam cum

A cum fastu despicit, superborum punit asperitatem,ad fastum eleuatos interimit,humilibus autem ac patientibus digna retribuit. Sic itaq; etiam regnum iustum magnipendẽs adiutorio suæ uirtutis extendit,sapientiamq; regiam pacis tranquillitate custodit. Non ergo uideor mihi errare frater mi,hunc esse confitendo deum omniũ principem atq; patrem,quem multi regnantes apud nos uæsanis erroribus seducti,denegare tentarunt. Sed illos omnes finis comprehendit exitiosus,ita ut omne genus hominũ post eos exurgens, clades eorum pro maledictionis exemplo proponere uidea
tur.Horum igitur unũ esse reor Valerianũ,quem uelut quædam uirga ira- *Valerianus.*
cundiæ diuinæ de nostris terris expellens, uestris partibus tradidit puniendum. Qui scilicet uerecundiæ suæ nobilissimum apud nos trophæum demonstrasse cognoscitur. Sed hoc quidem in bonam partem cõuersum est, ut in nostro seculo, huiusmodi supplicium fieret manifestum. Vidi nanq; & ego illorum finem,qui nuper nephandis præceptionibus deo deuotum populum turbauerunt. Quapropter multas deo refero gratias,quoniam integra prouidentia omne genus humanũ,colens legem diuinam,reddita sibi pace decenter exultat. Vnde etiam nobisipsis credo,quoniam optime cautecq; uniuersa proueniunt,quando per illorũ puram probabilemq; relig
B ionẽ,diuinamq; concordiã, uniuersa in se dignãtur erigere. Igitur de tali hominũ collegio, id est,Christianorũ (pro quibus omnis est mihi sermo) quam me libenter credis audire,quando etiam eminẽtia loca Persidos per eos amplius quàm cupio decorantur? Tum ergo optime gubernaueris, si fueris sicut illi,& habueris cõmune quod illi.Sic enim habebis omnium dominum, mitem placidumq;,atq; propitiũ. Hos igitur quoniam tantus ac talis existis,cõmendo tibi,quoniam & pietate probaris insignis.Hos dilige competenter,& facito clementiæ tuæ participes.tibi simul & nobis præbitus gratiæ immensa iura per fidem.

Ἐπιστολὴ κωνσαντίνου πρὸς σαπώρην τὸν περσῶν βασιλέα, περὶ θεοῦ τοῦ λαοῦ τοῦ θεοῦ προνοίας.

τὴν θείαν πίστιν φυλάσσων, τοῦ θεοῦ ἀληθείας φῶς μεταλαγχάνω. ὧν θεοῦ ἀληθείας φωτὶ ὁδηγούμενον, τὴν θείαν πίστιν ἐπιγινώσκω. τοιγάρτοι τούτοις ὡς τὰ πράγματα βεβαίοις τὴν ἁγιωτάτην θρησκείαν γνωρίζω, διδάσκαλον τ ἐπιγνώσεως τοῦ ἁγιωτάτου θεοῦ. ταύτην τὴν λατρείαν ἔχειν ὁμολογῶ. τότε θεοῦ τὴν δύναμιν σύμμαχον ἔχων ἐκ τῶν περάτων τοῦ ὠκεανοῦ ἀξιάμενον, πᾶσαν ἐφεξῆς τὴν οἰκουμένην βεβαίας σωτηρίας ἐλπίσι δικήνησα. ὡς ἅπαντα ὅσα ὑπὸ τοσούτοις τυράννοις διεφθαρμένα ταῖς καθημερινοῖς συμφοραῖς ἐνόντα, ἠρίτηλα ἐγεγόνει. ταῦτα προσλαβόντα τὴν τ κοινῶν ἐκδικίαν, ὥσπερ ἐκ τινος θεραπείας ἀναζωπυρηθῆναι. τοῦτον τὸν θεὸν προσεύχω. οὗ τὸ σημεῖον ὁ ὧν θεῶν ἀνακείμενός μου στρατὸς ὑπὲρ τῶν ὤμων φέρει, καὶ ἐφ ὅπερ ἂν ὁ τοῦ δικαίου λόγος πάρακαλεῖ, κατευθύνει. ἧς ἀντὶ δὲ ἐκείνων πρωφανέσι προπαίοις παντίπαν τὴν χάριν ἀντιλαμβάνω. τοῦτον τὸν θεὸν ἀθανάτῳ μνήμῃ τιμᾶν ὁμολογῶ. τοῦτον ἀπραιφνεῖ καὶ καθαρᾷ

F θαρᾷ

C δαρᾷ διανοίᾳ ὧν τῆς ἀνωτάτω τυγχάνῃ ὑπαυγάζομαι. τοῦτο ἐπικαλοῦμαι γονυκλινὴς, φεύγων μὴ αἷμα πᾶμ βδελυκτὸν καὶ ὁσμὰς ἀκαθῆς καὶ ἀποτροπαίους, πᾶσάν δὲ ἐπωδὴν λαμπηδόνα ἐκκλίνων. ὅτις πᾶσιν ἡ ἀδέμιτος καὶ ἄρρητ☩ πλάνη χραινομένη, πολλοὺς ἤδη ἐθνῶν καὶ ὅλα γένη κατέρριψε, τοῖς κάτω μέρεσι πεσοῦσα. ἃ γὰρ ὁ ὅλων θεὸς προνοίᾳ τῶν ἀνθρώπων διὰ φιλανθρωπίαν οἰκείαν χρείας ἕνεκα εἰς τὸ ἐμφανὲς ἤγαγε, ταῦτα πρὸς τὴν ἑκάστ ἐπιθυμίαν ἕλκεσθαι οὐδαμῶς ἀνέχετο. καθαρὰν δὲ μόνην διάνοιαν καὶ ψυχὴν ἀκηλίδωτον πρὸς ἀνθρώπων ἀπαιτεῖ, τὰς φύσει τε εὐσεβείας πράξεις ὧν τοῦτοις σαθμώμενο. ἐπιεικείας γὰρ καὶ ἡμερότητος ἔργοις ἀρέσκετο, πράος φιλῶν, μισῶν τοὺς ταραχώδης, ἀγαπῶν τὴν πίστιν, ἀπιστίαν κολάζων, πᾶσάν μετ ἀλαζονείας δυσσεβείαν καταρρηγνύς, ὕβριν ὑπερηφάνων τιμωρεῖτο, τοὺς ὑπὸ τύφ ἐπαιρομένους ἐκ βάθρων ἀναρρεῖ, ταπεινόφροσι καὶ ἀνεξικάκοις τὰ πρὸς ἀξίαν νέμων. οὕτω καὶ βασιλείαν δικαίαν πρὸ πολλοῦ ποιούμενο, ταῖς παρ ἑαυτῶ ἐπικρίσεις κρατύνων, σώφρονί τε βασιλικὴν τῶν γαλλιαίᾳ φύσει ἐρήνης διαφυλάττα. ὅν μοι δοκῶ πλανᾶσθαι ἀδελφέμεν τοῦτον εἶναι θεόν ὁμολογῶν πάντων ἀρχηγὸν καὶ σωτῆρα. ὃν πολλοὶ τῶν τῆδε βασιλευσάντων μανιώδεσι πλάναις ὑπαχθέντες, ἐπεχείρησαν ἀρνεῖσθαι. ἀλλ ἐκείνους ἅπαντας τοιοῦτον τιμωρὸν τέλος κατενάλωσεν. ὡς πάντοτε μετ ἐκείνους ἀνθρώπων γένος τὰς ἐκείνων συμφορὰς ἀντ ἄλλ παδείγματος ἐπράτους τοῖς τὰ ὅμοια ζηλοῦσι τίθεσθαι. τούτων ἐκείνων ἕνα ἡγοῦμαι γεγονέναι ὃν καθάπερ τις σκηπτὸς ἡ θεία μήνησις τῶν τῆδε ἀπελάσασα, τοῖς ἡμετέροις μέρεσι πεδέδωκε φῶς ἐπ' αὐτῶν ἀσχάτως πολυθρύλητον τὸ παρ ἡμῖν πρόσωπον ἀποφλύαντα. ἀλλὰ γὰρ ἔοικεν εἰς καλὸν προκεχωρηκέναι τὸ καθ ὧν τῶν καθ ἡμᾶς αἰῶνι τῶν

D πῶν τοιούτων τιμωρίαν πρόφωνα δεχθῆναι. ἐπεῖδον γὰρ καὶ αὐτὸς ἐκείνων τὰ τέλη τῶν ἔναγχος ἀθεμίτοις προσάγμασι τῶν θῶν θεῶν ἀνακείμενον λαὸν ἐκκαταξαίροντων. διὸ δὴ καὶ πολλὴ χάρις θῶν θεῶν ὅτι τελεία προνοίᾳ πᾶν τὸ ἀνθρώπινον τὸ δεισαιμόνιον τὸν θεῖον νόμον, ἀποσοβήσας αὐτῶν φῶς ἐρήνης ἀγάλλεται καὶ γαθυᾶ. ὑντεῦθεν ὑμῖν αὐτοῖς περὶ πίστεως ὅτι κάλλιστα καὶ ἀσφαλέστατα ἔχειν ἅπαντα ὁπόταν διὰ τὸ ἐκείνων καθαρὸς τὸ ὁμοίως θρησκείας ἐκ φῶς πρὸ τὸ θεῖον συμφωνίας πάντα εἰς αὐτὸν ἀγείρειν ἀξιοῖ, τότε τῶν καταλόγων τῶν ἀνθρώπων λέγω δὴ τῶν χριστιανῶν. ὑπὲρ γὰρ τότων ὁ πᾶς μοι λόγ. ὡσεῖ ὅπη με κάλλιστα ἀκόντα ὅταν καὶ τὸ πρόσθος τὰ κράτιστα ἐπιτελεῖσθαι ὥσπερ εἰσί μοι βουλομένω κοσμεῖσθαί τε οὕτως ὡς ὅτι κάλλιστα ἐκείνοις τε ὡσαύτως ὑπάρχειν τὰ κάλλιστα, ὅτι σὺ κἀκείνοις. οὕτω γὰρ ἔξεις τὸν τῶν ὅλων δεσπότην πρᾶον ἵλεών τε ἐυμενῆ. τοῦτο τοιγαροῦν ἐπαδὴ τοσοῦτ ἔστι σοι πρατίθεμαι, τοὺς αὐτοὺς τότε ὅτι καὶ εὐσεβείας ἐπίσκοπος εἶ ἐγχαρίζω. τότε ἀγάπα ἀσμοδίως τὸ αὐτὸν φιλανθρωπίας. ζῆν γὰρ καὶ ἡμῖν ἀπερίγραπτον δώσεις διὰ τὸ πίστεως τὴν χάριν.

Hæc igitur optimus Imperator pietate decoratus egit, curam nō ſolum ſubiectorū habēs, ſed etiā eorū q ſub alienis gubernaculis regebātur. Qua propter & ipſe diuina protectione potitus eſt, & Europam uniuerſam atq; Libyam, ſuper has etiā maximā Aſiæ partē tenens, ſubiectos habuit ubiq; deuotos. Sed etiā Barbatorū aliī quidē ſponte ſeruiebāt, aliī deuicti. Vbiq; triumphi uidebantur, & uictor cernebatur in omnibus Imperator.

SOZOMENVS.

Interea

A INterea Alexandro mirabili ſene, qui Arīj proſtrauerat blaſphemias, defuncto, poſt menſes quinq; Nicæni concilij, Alexandrinorū eccleſiæ ſuſcepit Athanaſius Præſulatum. Cuius perſecutiones, fugas, contumelias, crebraq; pericula tranſferre diſtuli, quæ Ruffinus ſuo nobilitauit eloquio. Cap. IIII. *Athanaſiꝰ fit epiſcopus Alexandrinæ eccleſiæ.*

SOZOMENVS.

POſt plurima uero cōſilia turbis ſeditionibuſq; completa, & clamores accuſatorū poſcentium, ut Athanaſius tanq; Magus uiolentus & indignus ſacerdotio damnaretur, miſſi ab Imperatore metuentes, ne eum aliqua inuaſione perimerent, latenter eum de concilio ſubtraxerunt. At ille ſciens non ſibi fore tutum, contra tot accuſatores agere, iudicibus etiā inimicis, ſynodum relinquens uenire feſtinauit ad Imperatorem. *Verba Epiphanij interpretis.* Cap. V. *Athanaſius Conſtantinum adit.*

THEODORETVS.

Igitur Athanaſius ad principem ueniens, omnem præſumptionē contra ſe factam epiſcoporū edocuit. At illi apud Mareoten cōueniētes, quoſdam cōcordantium ipſis ſacerdotum miſerunt ad principem, id eſt, Theogoniū Nicænū, atq; Theodorum Perinthium, & Marin Chalcedonēſem, Narciſſum Ciliciē, & ſimiles horum, mendacia texentes, & quædam cōmenta fingētes, & nudas admodū calumnias quaſi ueras accuſationes ſibimet componētes. Quo facto uenerunt ad Aeliam ciuitatem. Præceperat enim Imperator, ut omne concilium à Tyro ueniret ad Aeliam, necnon & alios
B undiq; congregari præceperat, ut templa ædificata dedicarentur. Miſit itaque pariter deuotos Iudicum pietate ac fide clariſſimos, omnia largiſſime expendi præcipiens, non ſolum Pontificibus ac ſacerdotibus, ſed etiam egentibus uniuerſis qui undiq; concurrebant. Porrò fuerat exornatum etiam ſacrum altare pallijs regalibus atque uaſis, auro & lapidibus precioſis decoratum. *Arianorū conuentus apud Mareoten.* *Aelia, hoc eſt Hieroſolyma.* *E Tyro ſynodum tranſfert Conſtantinus, ad Aeliam, id eſt, urbē Hieroſolymorū.*

SOZOMENVS.

IMperator interea Arium de exilio reuocauit, iuſſitq; ut quod de deo crederet, ſcriptura currente proferret. Tunc ille nouitatem nominū quam prius adinuenerat declinans, aliam explanationē contexuit, ſimplicibus uerbis eam & diuina lectione confirmans, iuſiurandū quoq; præbuit ita ſe credere, & hæc etiam mente ſapere, nihilq; aliter intelligere. Textus enim eius expoſitionis huiuſmodi eſt. Cap. VI. *Arius reuocatus.*

PIISSIMO ET DEO AMATISSIMO DOMINO noſtro Imperatori Conſtantino, Arius & Euzoius preſbyteri.

SICVT præcepit deo amabilis pietas tua domine Imperator, exponimus noſtrā fidē, & ſcriptis profitemur corā deo ſic credere, & nos & omnes qui nobiſcum ſunt, ſicuti ſubiectum eſt. Credimus in unū deum patrem omnipotentem, & dominum IESVM CHRISTVM filium eius, qui ex eo ante omnia ſecula natus eſt, deum uerbum, per quem omnia facta *Fides Arij quā apud Conſtantinū Aug. profeſſus eſt.*

C sunt quæ in cœlis & quæ in terra, qui uenit & carnem assumpsit, & passus est, & resurrexit, & ascendit in cœlos, & iterum uenturus est iudicare uiuos & mortuos. Et in spiritum sanctum, & carnis resurrectionem, & uitam futuri seculi, & in regnũ cœlorum, & in unam sanctam catholicá dei ecclesiam, quæ à finibus usq; ad fines est. Hanc autem fidem percepimus ex sanctis euangelijs, dicente domino discipulis suis: Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris, & filij, & spiritus sancti. Si autem non hæc ita credimus atq; suscipimus, uere patrem, & filium, & spiritum sanctum, sicut omnis catholica ecclesia & sanctæ edocent scripturæ, quas per omnia sequimur, iudex noster erit deus & nũc & in futuro die. Quapropter tuam pietatem rogamus deo amabilis Imperator, ut cum ecclesiastici simus, & fidem & sensum ecclesiæ sanctarumq; scripturarũ habeamus, uniri nos per pacificam & dei cultricem pietatẽ tuam matri nostræ ecclesiæ iubeatis, quæ stionibus utiq; & superfluitatibus inquisitionũ sublatis: ut & nos & sancta ecclesia inter nos pacificati, solennes orationes pro pacifico pioq; imperio & omni tuo genere omnes cõmuniter celebremus.

Hanc fidei expositionem alij quidem dicebant artificiose compositam, ut uideretur princeps placari sermonibus, & ita Arij dogmatibus circũferri, ut per expositionem omnium ei fiducia præberetur, & utrunq; haberet intellectum. Arbitratus autẽ Imperator Arium & Euzoium similia credere his qui in Nicæa conuenerant, ualde gauisus est. Non tamẽ sibimet persuasit, ut eos in ecclesiæ cõmunionem susciperet ante iudicium, & probationem congruarũ personarum secundum ecclesiæ legem: sed destinauit eos ad episcopos tunc Hierosolymis congregatos, scribens ut fidem eorũ expositionis examinarent, & clementem super eis proferrent sententiam, si recte credentes inuidiæ gratia essent iniusticiam passi, seu dum nõ haberent unde iudices suos culpare peterent, per pœnitentiam reuocarentur. Porrò sumpta occasione, fautores Arij per scripta Imperatoris eos in cõmunionẽ susceperunt. Et hoc cum fecissent, ipsi Imperatori rescripserunt, & ecclesiæ Alexandrinæ, & in Aegyptũ, & Thebaida, & Libyam episcopis uniuersis, & clericis, præcipiẽtes, ut eos alacriter susciperent. Imperatore testante rectã eorum esse fidem, quam etiam propriæ epistolæ subiecerunt. Hæc quidem in Hierosolymis gesta nosc untur.

D *Constantinus Arij professi onẽ mittit synodo Hierosolymitanæ examinandam.*

EPISTOLA CONSTANTINI AVGVSTI AD synodum apud Tyrum congregatam. Ex historia Theodoreti.

κωνσαντῖνος σεβασὸς, τῇ ἁγίᾳ συνόδῳ τῇ κατὰ τύρον.

Ἡμῖν ἴσως ἀκόλουθον κὴ τῇ πρὸ κομιδῇ εὐκαιρίᾳ μάλιστα πρέπον, ἁσασίασον εἶναι τὴν καθολικὴν ἐκκλησίαν ἀπὸ πάσης λοιδορίας τοὺς τοῦ χριστοῦ νῦν ἀπηλλάχθαι δεδόσθαι γὰρ ἐπειδὴ δὲ οὐχ ὑγιῶς φιλονεικίας ὄιστῳ τινὲς ἐλαυνόμενοι, οὐ μόνον ἂν ἔτοιμοι βιοῦντες ἑαυτῶν, ἀναξίως τὰ πάντα συγχέαι ἐπιχειροῦσιν, ὅπερ πάσης συμφορᾶς ἐπέκεινα κεκτημένα

A ἐκκέναι μοι δοκεῖ, τότε χάριν δεόντας ὑμᾶς τὸ τοιοῦτον προτρέπεσθαι χωρὶς τινὸς ὑπερβάσεως εἰς ταὐτὸ συνδραμεῖν μὴ πληροῦσαι τὴν σύνοδον, ἐναμύνειν τοῖς χρήζουσιν ἐπικουρίας, τοὺς ἀδελφοὺς ἰαζεῦσαι κινδυνευόντας, εἰς ὁμόνοιαν ἐπαναγαγεῖν τὰ διεσῶτα τοῦ μέλους, διορθώσασθαι τὰ πλημμελούμενα ὡς καιρὸς ἐπιτρέπῃ, ἵνα ταῖς τοσούταις ἐπιχείαις τὴν πρέπουσαν ἀπόδοσιν συμφωνίαν. ἦν φεῦ ἡ ἀποπίας ἐλαχίστων ἀνθρώπων ἀπώλεσεν ὑπεροψία. ὅτι δὲ τοῦτο καὶ τῷ δεσπότῃ τοῦ ὅλου θεῷ ἔσιν ἀρεστὸν, καὶ ἡμῖν πάσης εὐχῆς ὑπέρτερον, ὑμῖν αὐτοῖς ἐάνγε τὴν εἰρήνην ἀναλέσκεσθε οὐ μὴ τυχόσης ἄξιον εὐδοξίας, ἅπαντας ἀνθρώπους σωφρονολογεῖν ἠγάσμαι. μὴ τοίναν μέλλετε λοιπόν. ἀλλ' ἐπιτείναντες ἤδη τὰ τῆς προθυμίας τοῖς προκειμένοις ὅρον ἐπιθεῖναι πρόσταξατε τὸν προσήκοντα, μετὰ πάσης εἰλικρινίας δηλαδὴ μὴ πίστεως σωτῆρος ἔκεῖνος ᾧ λατρεύομεν, ἅπαντα μάλιστα. παρ' ἡμῶν δὲ οὐδὲν πρὸς τὴν ἐμὴν εὐλάβειαν ἥκόντων ὠφέλησε. πάντα μοι πέπρακται, ὅσα γράφοντες ἐδηλώσατε. ἐπέσταλα πρὸς ὑμᾶς ἐβουλήθητε τοῦτ' ἐπισκόπων, ἵνα παγενάμενοι, κοινωνήσωσιν ὑμῖν τοῦ φρονήματος. ἀπέσταλα διονύσιον τὸν ἀπὸ ὑπάτων, ὃς καὶ τοὺς ὀφείλοντας εἰς τὴν σύνοδον ἀφικέσθαι μετ' ὑμῶν ὑπομνήσῃ, καὶ τοῦ παραμένειν ἡμᾶς ἕως τέλους ἡ δὴ εὐταξίας κατάσκοπος πέσαι. ἐὰν γάρτις ὡς ἔγωγε οὐκ οἶμαι τὴν ὑμετέραν κέλευσιν ἐν ναῷ διαφθάσθαι φερόμενον, μὴ βουληθῇ παγενέσθαι, ἐνταῦθα παρ' ἡμῖν ἀποσαλήσεται. ὃς ἐκ βασιλικοῦ προσάγματος αὐτὸν ἐκβάλλων, ὡς οὐ προσῆκεν ὅροις αὐτοκράτορος, πῦρ ἡ ἀληθείας ἐξενεχθεῖσι μὴ ἀνθίσταται. λοιπὸν ἔσω ἡ ὑμετέρας ὁσιότητος ἔργον, ὁμογνώμονι κρίσει, μήτε πρὸς ἀπέχθειαν, μήτε πρὸς χάριν, ἀκολούθως δὲ τῇ ἐκκλησιαστικῷ καὶ ἀποστολικῷ κανόνι, τοῖς B πλημμεληθεῖσιν ἔτι ὀλίγα παλαίσφαλμα συμβεβηκόσι, τὴν ἁρμόττουσαν διαπεῖραν ἐπινοῆσαι, ἵνα ἐν πάσης βλασφημίας ἐλευθερώσητε τὴν ἐκκλησίαν, μὴ τὰς ἐμαυτοῦ ἐπικυφίσητε φρονήσεις. καὶ τὴν τῆς εἰρήνης χάριν τοῖς νεῶν σασιαζομένοις ἀποδόντες, μεγίστην ἔυκλειαν ὑμῖν αὐτοῖς προξενήσητε. ὁ θεὸς ὑμᾶς διαφυλάττοι ἀδελφοὶ ἀγαπητοί.

Prouerbiũ. Currentes exhortor.

Dionysius, Cõsularis.

Athanasius aũt fugiens de Tyro, Constãtinopolim uenit, & quæ passus esset adito Imperatore narrauit, petens ut quæ in Tyro fuerãt gesta, examinarentur sub eius quoq; præsentia. Porrò Constãtinus Imperator rationabilem eius petitionẽ iudicãs, hæc scripsit episcopis qui in Tyro cõuenerant.

Athanasius Constãtinopolim uenit ad Constantinũ.

SOCRATES.

IGitur Imperator missa sacra conciliũ euocauit, ut in sui præsentia Athanasij examinaret causam, cuius uerba sunt hæc:

Cap. VII. scilicet epistola.

VICTOR CONSTANTINVS PIVS, EPISCOpis in Tyriorum urbe collectis.

EGO quidẽ ignoro quæ uestro concilio turbulenter atq; cũ tempestate decreta sint. Apparet enim quod quadam tumultuosa indisciplinatione ueritas sit oppressa, uobis uidelicet nõ considerãtibus quæ deo placẽt, propter iurgia quæ contra proximos uestros habetis. & uota uestra incuincibilia esse contenditis. Sed erit opus diuinæ prouidentiæ, ut & hæc contentio aperte deprehensa possit euacuari, atq; nobis palàm fieri, si quid illic conuenientes siue qualibet gratia, aut inimicitiarũ causa gessistis. Quapro-

Cpter cũ omni festinatione uos omnes ad meã reuerentiã uolo concurrere, ut gestorum apud uos integritatem per uosipsos possitis ostendere. Verũ qua gratia hæc scripserim uobis, uosq; ad me literis euocauerim, p̃ ea quæ sequũtur agnoscetis. Pergẽti iam mihi ad cognominis nostri felicissimæ pa triæ ciuitatẽ, cũ essem conscensurus equũ, repente Athanasius episcopus in media platea cũ quibusdã sacerdotibus quos circa se habebat, sic inopinate nos adĩt, ut nobis daretur subito cuiusdam causa formidinis. Testis enim mihi inspector omniũ deus est, quoniã nec cognoscere eum quis esset prima fronte prævalui, nisi quidã nostrorũ, & quis esset, & quã pertulisset iniuriã tunc narrasset. Et ego quidẽ neq; confabulatus cũ eo sum illo tẽpore, nec aliqua locutione participatus. Cumq; ille se audiri deposceret, ego uero refutarẽ, & penè repelli eum præciperẽ, cum maiori fiducia nihil aliud à nobis quàm uestrũ postulauit aduentũ, ut uobis præsentibus quæ passus est necessario posset suis gemitibus explanare. Vnde quia mihi rationabile uidetur & tẽporibus oportunũ, scribi uobis libentius hæc præcepi, ut omnes quicunq; apud Tyrum conciliũ celebrastis, indesinenter ad expeditum nostræ mansuetudinis cõcurrere festinetis, ipsis operibus ostensuri puritatem & rectitudinẽ uestri iudicij coram me uidelicet, quẽ dei ministrũ proprium neq; uos abnegabitis. Igitur ubiq; pacificatur dei nomen, & integre bene dicitur per meã in deo culturam, etiã apud ipsos Barbaros, qui ueritatem hactenus ignorabant. Certum nanq; est, quod qui ueritatẽ ignorat, neq; deũ scire potest. Verũtamen, sicut prædictum est, etiã Barbari per me fidelem ministrũ recognouerunt, & deũ metuere didicerunt, quẽ utiq; protectorẽ meũ ubiq; ac prouisorem ipsis operibus est ostensum. Vnde præcipuè etiã deũ sciunt. Et illi quidẽ propter nostrũ timorem reuerentur deũ. Vos autẽ qui sancta mysteria eius clementiæ proferre uidemini, nõ dicam custodire, uos inquã nihil agitis, nisi quæ ad cõtentionẽ noscuntur & odia ptinere, & (ut absolute dicã) quæ ad humani generis tẽdere uidenẽ interitũ. Sed festinate, sicut dixi, ad nos uenire cõtinuo, scientes quod omni uirtute conabor, ut quæ in lege dei sunt, ea præcipuè sine aliqua titubatione seruentur. Quibus utiq; neq; uituperatio, neq; mala superstitio poterit implicari, dispersis utiq; ac palàm contritis & penitus exterminatis sacratissimæ legis inimicis, qui sub schemate sancti nominis blasphemias uarias ac diuersas inĳciunt.

Constantino=polim intelligit.

Preces Athanasij apud Cõstantinum.

In malos episcopos & sacerdotes.

Cap. VIII. Constantini senioris liberalitate Constantinopolim mittebãtur ex Alexandria fermè lxxx. millia modiorum frumenti, propter paupes. Ea res uidetur episcopo fuisse cõmissa.

HAe siquidem literæ ad æstuationẽ perduxerũt eos qui fuerãt in synodo congregati, quoniã plures quidem ad proprias redierãt ciuitates. Qui uero circa Eusebium, & Theogniũ, & Marin, Patrophilũ, & Vrsatiũ, & Valentẽ erant, ad Constãtinopolitanã uenientes urbẽ, nequaq; de calice fracto, aut altari subuerso, aut Arsenio perempto, quod in synodo concinnauerant, quæstionẽ fieri permiserunt, sed aliam inuenere detractionẽ, suggerentes Imperatori, quod Athanasius interminaretur non se missurum ab Alexandria fruméta solẽniter ad Constantinopolitanã urbem. Et hæc audisse

A audisse dicebant, Athanasio dicente ad Amantiũ, Anubionẽ, Arbathionẽ, & Petrum, episcopos. Multũ itaq; derogatio prævalet, quando derogator creditẽ fide dignus. Hac subreptione ad furorẽ perductus Imperator, Athanasium relegauit in exiliũ, & habitare eum præcepit in Gallĳs. Aiunt enim quidã hoc Imperatorẽ propterea fecisse, ut unirentur ecclesiæ, quoniã Athanasius cõmunicare Arianis cuitabat. Et ille quidẽ degebat in Triberis Galliarum.

Athanasiꝰ apud Treuiros metropolim Galliarũ degebat.

THEODORETVS.

Sed nemo miretur si tantus uir deceptus, deliquit, sacerdotibus falsa loquentibus, cũ diuinus quoq; Dauid propheta, non à Pontifice, sed à seruo Siba cõtra Miphiboseth mẽdacia proferẽte deceptus sit.

SOZOM.

IGitur episcopi in Constantinopolitana urbe cõgregati, Marcellum Ancyræ Galatiæ deposuerunt pro huiusmodi causa. Asterius quidã in Cappadocia exercens artẽ Sophisticã, eam relinquens, Christianitatẽ se promittebat assumere. Tentauitq; libros conscribere, qui ferũtur hactenus, & per quos Arĳ dogma firmatũ est. Dicebat enim Christũ sic esse uirtutem dei, sicuti dictum est apud Moysen: Locustã & campas uirtutẽ dei. & his multa similia. Cõueniebat autẽ is Asterius frequẽter apud episcopos, qui Arianã præcipuè nõ cuitabant hæresim. Nam & ad concilia cõcurrebat, episcopatũ in aliqua ciuitate quærẽs. Sed sacerdotio quidẽ frustratus est, eo quod persecutionis tempore sacrificasse probaretur. Cumq; circuiret Syriæ ciuitates, libros quos cõsuerat, ostendebat. Hæc agnoscens Marcellus, contra eum scribere uolens, mensurã contrarietatis excessit. Purũ nanq; hominẽ, sicut Samosatenus Paulus, præsumpsit dicere dominũ Christũ. Hæc agnoscentes qui tũc Hierosolymis cõuenerant, de Asterio quidẽ nullum habuere sermonem, quoniã neq; erat in ordine sacerdotũ. Marcellũ uero tanq; sacerdotio functũ rationẽ exigẽtes libri sui, eumq; cõperientes Samosateni dogmate maculatũ, iusserunt ut à tali secta recederet. Qui reprehensus, librũ se promisit exurere. Cumq; hoc studiũ deferbuisset, episcoporũ collegiũ, euocãte Imperatore, uenit ad regiam ciuitatẽ, præsentibusq; Eusebio, & qui cũ eo erãt episcopis, in urbe Cõstãtinopolitana rursus studiũ de Marcello fiebat. Et dum Marcellus, sicut promiserat, illicitã conscriptionẽ nollet incẽdere, eũ ab episcopatu deposucrũt. In cuius locũ Basiliũ in Ancyrã miserũt. Sed hãc quidẽ cõscriptionẽ Eusebius tribus destruxit libris, superstitionẽ eius ualde redarguẽs. Postea uero Marcellus in Sardicensi cõcilio recepit episcopatũ, dicens nõ intellectũ suũ librũ, & propterea quasi Paulianũ fuisse depositũ.

Cap. IX. Marcellus Ancyranus abdicatur. Asterius, Rhetor.

Inquisitio in Marcellum.

Marcellus recipit episcopatum suum.

IGitur dum post concilium Hierosolymitanũ Arius uenisset in Aegyptum, Alexandrina ecclesia eius cuitante cõmunionem, rursus uenit ad Constantinopolitanã urbem, concurrentibus illic consectatoribus eius, & obedientibus Eusebio Nicomediæ episcopo, & concilium celebrari uolentibus. Horum studiũ sentiens Alexander tunc Constantinopolitanus episcopus, nisus est soluere tale conamen. Cumq; hoc non ualuisset implere,

Cap. X. Arius uenit Constãtinopolim, noui Concilij causa.

C aperte Arij nisibus interdixit,non licere eum ecclesiasticũ esse dicens: nec in-
firmandam sententiã episcoporum penè totius terræ secum conuenientiũ
in Nicæna urbe.Eusebius autẽ,& qui circa eũ erãt,dum primo sermonibus
Terretur Alexander. flectere nequiuissent Alexandrum, postea cum terrore minabantur, quod
nisi susciperet Ariũ,certa die ipse quidem deportaretur in exiliũ:Arius aũt
in cõmunionem susciperetur uniuersorum.Et posthæc ab alterutris recesse-
runt.Illi quidem definitam diem expectantes,ut suas minas implerent.
Alexander autẽ orabat,ne ad perfectum uerba Eusebij peruenirent.Maxi
mè autẽ ei terror ingerebat,eo quod Imperatori iam penè persuaserãt,ut
faceret quod ipsi uolebant.Ante unũ uero constituti tẽporis diem proster
nens semetipsum sub altari,tota nocte iacuit pronus,rogans deũ ut impe-
diret terminũ inimicorum eius.

SOCRATES.

Alexander in precibus. Hæc igitur Alexander pronus orabat. Imperator autẽ de Ario experiri
uolens,eum ad Palatium euocauit,percunctatusq; est, an Nicæni concilij
Arius subscribit decretis Nicæni cõcilij apud Constantinum. decreta seruaret.Ille uero nihil moratus,repẽte subscripsit decreta fidei,per
subscriptionẽ arte callida circũueniens.Et Imperator quidẽ miratus,ei intu
lit iusiurandum.Qui etiam hoc fraudulenter egit,quodãmodo iusiurandũ
arte deludens. Quod autem audiui de hac machinatione scribo. Ferunt
enim cõscripsisse Arium hæresim suam in charta quã sub ala ferebat.unde
D uere se iurare credidit,dicẽs sic se sapere sicut scripsisset. Hoc enim ita factũ
audiens ego cõscripsi. quod uero & iusiurandum præbuerit,ex epistolis Im
Iubetur Alexander Ariũ in cõmunionẽ recipere. peratoris agnoui.Credens igitur Imperator,suscipi eum ab episcopo Con
stantinopolitanæ urbis Alexandro in cõmunionem præcepit. Erat enim
tunc sabbatum. Et sequenti die eos cõmunicare expectabat alterutris.sed
præsumptiones Arij iudicia dei secuta sunt. Nam dum egressus ex Impe
riali fuisset aula,obsequijs honorabatur satellitum Eusebij,& per mediam
tunc ciuitatẽ perspicuus apparebat. Cumq; uenisset iuxta locum cui est uo
cabulum,Constantini forum,ubi columna Porphyretica collocata est,ter-
ror eum subito ex quodã conscientiæ secreto constrinxit,& cum formidine
secuta est uentris effusio. Percunctatusq; an secessus esset in proximo,&
agnoscẽs esse post Constãtini forum,perrexit illuc. Quo facto,defectus eũ
quidã cum effusione corripuit,& unà cum stercoribus meatus quoq; prola
Arij mors. psus est. Tunc ergo cõcidit,& sanguinis multitudo cũ subtilibus intestinis
subsequenter effluxit. Decurrebantq; pariter cũ splene etiã interna iecoris.
Et ita factũ est,ut repente sequeretur & mors. Secessus uero ubi talia gesta
sunt,in Constantinopolitana urbe monstrabatur,sicuti dixi,post Constan
tini forum atq; macellũ in porticu constitutũ.Omnesq; transeuntes digito
notabant locum,detestabilem Arij recordantes interitum.

SOZOMENVS.

Post aliquod tempus quidã fautorũ Arianæ uæsaniæ diues ac potens, studium

A studium habuit eundẽ locum à publico comparare.Et destruens quod erat
primitus,domũ ibi constituit,quatenus obliuio facti procederet,& per suc
cessiones huiusmodi memoria deperiret.Fama tamen per omnem cucur-
rit ciuitatem,& orbi terrarum mortem Arij declarauit. *In loco latrinæ ubi perijt Arius, quidã domũ construxit.*

ARij uero dogma licet apud multos disputationibus extolleretur,nõ-
dum tamen in propriũ discernebatur populum, aut in nomine con
stabat autoris,sed omnes simul in ecclesia cõueniebãt atq; cõmunicabant, *Cap. XI. Ariani nondũ separati.*
præter Nouatianos,& qui uocantur Phryges,& Valentinianos,& Marcio *Nouatiani. Phryges. Valentiniani. Marcionistæ.*
nistas,& Paulianistas,& qui alias hæreses colebant. Contra quos omnes *Paulianistæ.*
Imperator posita lege sanciuit auferri eorum oratoria,& ecclesijs applicari,
& neq; in domibus priuatorum eos congregationes nec publice celebrare.
Melius enim iudicabat in ecclesia catholica cõmunicandum,& in eam cun-
ctis cõuenire suadebat. Propter quã legem arbitror hæresium memoriam *Hæreticis iussu Cæsaris adimũtur ecclesiæ.*
fuisse destructam. Nam priorum principum temporibus CHRISTI cultores licet sectarum diuersitate differrent, apud Paganos tamen Christiani
esse putabantur,& similiter passionibus subiacebãt,ac semetipsos propter
cõmunes persecutiones examinare nõ poterant,& propterea facile inter se
cõuenientes missas celebrabant.Et licet essent pauci,non tamen uidebãtur
esse diuisi.Post hanc uero legem neq; publice in ecclesias poterant conueni
re,neq; latenter,dum episcopi ciuitatum & clerici obseruantes talia prohibe
B rẽt.Hinc ergo plurimi metuẽtes ad ecclesiam se catholicam cõtulerunt. Alij
uero manserunt in sua sententia,nõ tamen successores hæresis reliquerunt.

S. SOCRATES.

CVmq; religiosissimus Imperator potius Christianitate gauderet,& ue
re dei testimonio fidem Nicænã roborari cognosceret,in his quæ fue-
rant de Ario gesta,lætabatur.Qui cũ tres habuisset filios,eos Cæsares nun
cupauit,& singulos eorũ per decennarios annos Imperij sui principes esse
constituit.Id est,primũ quidem filium sui nominis Constantinũ Hesperia
tum partium in Decennali suo fecit habere principatum:secundũ uero aui
nomine nuncupatũ Constantiũ in Vicẽnalibus suis Cæsarem in Oriente
constituit:minorem uero Constantẽ in suis Tricẽnalibus ordinauit. Anno
uero posthæc trãsacto ingressus quadragesimũ quintum ætatis annũ,ægri
tudine captus,ex urbe Constantinopolitana quasi ad calidas aquas egres-
sus est.

THEODORETVS.

Qui cum Nicomediæ degeret,languore grauatus,nec ignorãs uitæ hu
ius incertum, gratiam sacri baptismatis est adeptus. Distulerat enim usq;
ad illud tempus,in Iordane fluuio hoc promereri desiderans. Porrò autẽ
tres filios imperij reliquit hæredes,& Athanasium magnum reuerti præce
pit in Alexandriam,licet Eusebius præsens esset,& niteretur cõtraria sua-
dere.

SOZOMENVS.

Nicomediæ

Constantinus Aug. filios suos Cæss. fecit.
Constantinus.
Constantius.
Constans.
Constantinus Aug. baptizatus.
Athanasius redire iubetur Alexandriã.

C Nicomediæ in ſuburbano ſacri baptiſmatis donis initiatus eſt.

SOCRATES.

Ita facto teſtamento, tribus filijs conſtitutis hæredibus eſt defunctus. Corpus autem Imperatoris in aureo loculo collocatum, ad Conſtãtinopolim eſt deuectum, & in palatij celſo loco repoſitum. Quod in multis honoribus atq; ueneratione quaſi uiueret habebatur, donec aliquis filiorũ eius aſſiſteret. Poſtea uero ab Oriente Conſtantio ueniente, cum imperialibus exequijs funus eius ſepultum eſt in Apoſtolorũ eccleſia. Quam propterea fecerat, ne Imperatores & ſacerdotes reliquijs priuarentur Apoſtolorum. Vixit autem Conſtantinus Imperator annis ſexaginta & quinq;, regnauit autem triginta & uno. Defunctus eſt, Conſulatu Feliciani & Taciani, uiceſima ſecunda menſis Maij, qui erat annus ſecundus ducenteſimæ octauæ Olympiadis.

Conſtantinus Aug. moritur.

HISTORIAE ECCLESIASTICAE, QVAM TRIpartitam uocant, libri tertij, Epiphanio Scholaſtico interprete, FINIS.

ELENCHVS CAPITVM LIBRI QVARTI HISTORIAE ECcleſiaſticæ, quam Tripartitam uocant.

D Quomodo per quendam preſbyterũ dogma Arij pullulauerit. Caput I
Quomodo Athanaſius fauore Conſtãtini minoris Alexandriam remearit, & eiuſdem epiſtola. Cap. II
De inſidijs Arianorum aduerſus Athanaſium. Cap. III
De morte Conſtantini minoris. Cap. IIII
Quod Athanaſius Arianis bella ipſi denuo ſuſcitãtibus, ad partes diſceſſerit Italiæ. Cap. V
Quid de Athanaſio Iulius decreuerit epiſcopus. Cap. VI
Quod Conſtans Imperator partes fouerit Athanaſij. Cap. VII
De morte Alexandri Conſtantinopolitani Põtificis, & ordinatione apud orthodoxos Pauli, apud Arianos Macedonij. Cap. VIII
Quod remoto Paulo Euſebius Nicomediẽſis, Conſtãtinopoleos inuaſerit epiſcopatũ, & de Antiocheno concilio, & de ordinatione Euſebij in Alexandriã, & poſt eum Gregorij, & trãſformatione Nicæni cõcilij. Ca. IX
Epiſtola Antiocheni concilij, & de fide, & bello Francico, & de Antiochiæ terremotu. Cap. X
Quomodo Gregorius Alexandriã uenerit, & inde fugerit Athanaſius, & quæ mala per Gregorium geſta ſint. Cap. XI
Quod mortuo Euſebio Paulus in eccleſiam rurſus introductus ſit, & ab Arianis

A Arianis Macedonius conſtitutus. Cap. XII
Quomodo Hermogenes Magiſter militũ, uolens Paulum eccleſia pellere, à populo ſit peremptus, & quæ uindicta proceſſerit. Cap. XIII
Quod Gregorius ab Alexandria remotus, & Georgius Arianus illuc fuerit euocatus. Cap. XIIII
Athanaſio, Paulo, & alijs orthodoxis epiſcopis Romæ poſitis, quid Orientalibus Iulius Romanus ſcripſerit. Cap. XV
Quid Orientales Iulio reſcripſerint. Cap. XVI
Quid Athanaſio Alexandriam remeante prouenerit. Cap. XVII
Quomodo Paulus denuo Conſtantinopoli ſit expulſus, & quæ neces introducto in eccleſiam Macedonio ſint factæ. Cap. XVIII
Denuo de calumnijs contra Athanaſium. Cap. XIX
De Legatis Orientalium epiſcoporum ad Conſtantem miſſis pro his quæ geſſerunt. Cap. XX
Quod Conſtans fratrem pro fide mouerit, & quod Conſtantius Sardicæ concilium conuocari præcepit. Cap. XXI
Athanaſij relatio de nece Pauli Cõſtantinopolitani Pontificis. Cap. XXII
De conuentu epiſcoporum in Sardicenſe concilium. Cap. XXIII
Literæ Sardicenſis concilij ad uniuerſos epiſcopos. Cap. XXIIII
De Legatis Sardicenſiũ ad Conſtantiũ deſtinatis, & de nephãda machina
B tione contra eos à Stephano Antiocheno præſule cõcinnata. Ca. XXV
Epiſtola Conſtantij ad Athanaſium, ut ad ſe ueniret. Cap. XXVI
Alia epiſtola eiuſdem pro eadem re. Cap. XXVII
Tertia eiuſdem. Cap. XXVIII
Epiſtola Iulij ad Alexandrinos pro Athanaſio. Cap. XXIX
Quid Conſtantius petierit Athanaſium, & quid Athanaſius à Conſtantio. Et quomodo orthodoxis Pontificibus recipientibus ſuas eccleſias, hæretici ſint expulſi. Cap. XXX
Epiſtola Conſtantij, per quam omnia geſta contra Athanaſium habita, ſunt caſſata. Cap. XXXI
Epiſtola Cõſtantij ad Alexandrinos, ut reciperẽt Athanaſiũ. Cap. XXXII
Epiſtola Conſtantij pro Athanaſio, ut aboleretur quicquid pro Athanaſio geſtum eſt. Cap. XXXIII
Quomodo Athanaſius Alexandriam ſit reuerſus. Cap. XXXIIII
Quibus occaſionibus tunc reſpublica turbaretur, & diuiſione Antiocheni populi propter fidem. Cap. XXXV
Epiſtola Hieroſolymitani concilij ad Aegyptiacos epiſcopos. Cap. XXXVI
De Magnentio tyrãno, & Britannione atq; Nepotiano. Cap. XXXVII
De inſidijs cõtra Athanaſiũ geſtis, & de leuitate Cõſtantij. Ca. XXXVIII
De Macedonio eiuſq; crudelitate. Cap. XXXIX

Hiſtoriæ

C

HISTORIAE ECCLE/

SIASTICAE, QVAM TRIPARTITAM VO/ cant, ex tribus Græcis autoribus, Sozomeno, Socrate,& Theodoreto,ab Epiphanio Scholastico uersis,per Cassiodorum Senatorem in Epitomen re/ dactæ,liber tertius.

SOZOMENVS.

Cap.I. *Dogma Nicæni concilij ite rum in quæsti onem.*

IGITVR sub imperio Constãtini per ecclesias talia acciderunt. Quo moriente, rursus ad quæstionem uenit dogma Nicæni concilij. Nam licet uiuente Constantino non id omnes susciperent,tamen aperte renuere non audebant. Quo moriẽte,plurimi ab eo se indubitanter abstinuere concilio.Erant enim isti qui etiam primitus uidebantur esse suspecti. Præcipuè uero Arij sectatores Eusebius & Theogonius,cuius dogma sefirmare credebant,si reuerti Athanasium prohiberent, & consectatori suo Aegyptiacæ diœceseos iura contraderent. Et illi quidem hæc agebant, ministrante ipsis presbytero,per quem Constantini temporibus Arius fuerat reuocatus. Erat enim is presbyter Constantio quoq; gratus,eo quod paternũ ei seruauerat testamentum,ita ut usq; ad principem palatijq; potentes haberet accessum. Eusebius autẽ in aula Imperiali uidebatur ita perspicuus,ut suos consectatores faceret Augustos ac proceres. Quamobrem de dogmate rursus priuatim & publicè disputationes crebro proferebãtur: Et simul iniuriæ,inimicitiæ,& plurima quæ ex talibus solent sæpius euenire.

Eusebius Nicomediensis, Theogonius, Arianorum principes.

Presbyter testamentarius.

Cap.II. INterea ab Occidẽtali parte Athanasius in Alexandriã est reuersus, quẽ etiam Constantinus uiuens redire maluerat. Fertur autem quod etiam testamento uoluerit hoc conscribere, sed quoniam ita defunctus est, cius maior filius Constantinus Hesperiarum partium princeps, hoc egit,literasq; huiusmodi ad populum destinauit Alexandrinum.

CONSTANTINVS CAESAR POPVLO ECclesiæ catholicæ, Alexandrinæ constituto.

Epistola Constantini iunioris ad Alexãdrinos pro Athanasio.

NEQVE uestram sacratissimã mentem arbitror ignorare, propterea Athanasium adorandæ legis prædicatorem, ad tempus in Gallias fuisse missum, quoniam ferocitas crudelium inimicorũ eius,in exitium sacri eius capitis imminebat:ne forsan per malignorum calliditatem aliquid incongruum

A gruum sustineret. Vt ergo hoc euitaret,ab imminẽtibus sibi necessitatibus est ablatus. Et ita me præcipiente habitare iussus est, ut in ea ciuitate in qua degebat,bona ei necessaria non deessent. Talis enim est eius uenerabilis uirtus,diuinis freta solatijs,ut etiam molestias asperioris fortunæ contemnat. Quapropter licet ad charissimã reuerentiam uestrã dominus noster beatæ memoriæ Constãtinus Pius,meus pater,eundem episcopum in suũ locum restituere proposuisset, tamen quoniam humana sorte præuentus, anteq; hæc compleret uota,requieuit,consequens arbitratus sum uoluntatem diuæ memoriæ Imperatoris implere. Qui dum ad uos remeauerit, qualem à me ueneratione habuerit,agnoscetis. Non enim mirabile,si quid in eo gessimus quod laudetur.Meam nanq; animã imago desiderij uestri, & schema tanti uiri ad hoc mouit & inuitauit. Diuina prouidẽtia uos custodiat fratres dilectissimi.

HIis literis fretus Athanasius,Alexandriã uenit. Libenterq; eum plebs Alexandrina suscepit. Ariani uero coniuratione facta aduersus eum frequentes seditiones subinde suscitabant. per quas occasio præbebatur Eusebio,ut derogaret ei apud Imperatorẽ,quod non decernente cõmuni concilio episcoporũ,autoritate sua arripuisset ecclesiã. Tantumq; his derogationibus actum est, ut indignãte Imperatore de Alexãdrina urbe proiceretur. Eodem tempore Eusebio moriente episcopo Cæsariæ Palæstinæ cognomento Pamphili,Agapius discipulus eius suscepit episcopatum.qui & alios plurimos ædidit libros,& de uita doctoris sui multa conscripsit.

Cap.III. *Athanasius redit Alexandriam.*

Athanasius opera Eusebij iterũ Alexandria pellitur.

Eusebius Cæsariensis moritur. Agapius succedit.

SOZOMENVS.

NOn multo post tempore & Constantinus Imperator, Constantini maioris filius,dum nititur inuadere partes iunioris fratris Constantis circa Aquileiam cõgressione facta perimitur,cõsulatu Acindyni,& Proculi. Quãobrem Romani Imperij principatus Occidentalium quidem partium peruenit ad Constantem, Orientalis autem ad Constantium.

Cap.IIII. *Cõstantinus iunior occiditur apud Aquileiam.*

THEODORETVS.

IGitur tempore quo Constantinus ad perenne transiuit imperium,testamento filijs temporale distribuens regnũ (nullus enim eorum erat præsens) presbytero à sorore propria ipsi commendato suum credidit testamentum, præcipiens id Constantio dari, qui inter alios uidebatur esse uicinior,& prius uenire posse credebatur.Hinc iste Constantio factus notus,tradito testamento accepit ad eum ingrediendi fiduciam. Qui uidens facilẽ Constantij uoluntatem,& uelut calamũ uentis accedentibus agitari, præsumpsit cõtra Euangelica dogmata bellum assumere,& aduersus ecclesias asperrimã erigere tempestatem. Dicebat enim esse culpabiles,qui Consubstantialitatis uocẽ quæ scripta non inueniretur,in fidei doctrina posuissent,quod inter sacerdotes & eos discordiã generaret. Hinc ergo Athana-

Cap. V. *Presbyter testamentarius Arij causam agit apud Cæsarẽ secreto.*

G sium

C sĩũ & eius sectatores accusans,insidias instruebat.Huius cooperatores erãt,
Accusatur Athanasius apud Cesarem. Eusebius,& Theognius,& Theodorus Perinthius,qui eloquentior uidebatur,& scripsit explanationes Euangeliorum,quem plurimi Heracleoten uocant. Isti nãq; sæpius uelut propinqui Imperatori,reuersionem Athanasij multorũ causam asserebant esse malorũ:& non solum Aegyptum,sed etiã Palæstinam & Phœnicen,uicinasq; gentes eius gratia dicebant esse turbatas.Proinde huiusmodi uerbis leuissimam obsidẽtes Imperatoris intentionem,suaserunt ut Athanasium ab ecclesia rursus expelleret.Qui agnoscens eorum consilium,ad partes Hesperias abijt.

Athanasius in Italiam.

Cap.VI. Iulius Pont. Ro. Athanasium & eius aduersarios Romam euocat.

VErum Eusebius,eiusq; cõsortes,calumnias in Athanasium factas Iulio Romano Pontifici destinauerunt. Qui ecclesiasticam sequens legem, etiam ipsos Romã uenire præcepit, & uenerabilem Athanasium ad iudicium regulariter euocauit.Ille continuo euocatione suscepta uenit.calumniarum uero sarcinatores Romam quidem profecti non sunt,scientes facile suum posse capi mendacium. Sed uidentes oues pastore desolatas,lupum super eas pro pastore constituerunt,id est,Gregorium, qui sex annis

Gregorius, Alexãdrinis impositus episcopus.

bestijs ferocibus crudelius usus, pœnam maliciæ suæ soluit, ab omnibus amarissimè laniatus.

Cap. VII. Athanasius Cõstanti Cæs. queritur de Arianis.

AThanasius autẽ ueniens ad Constantẽ,postq; Constantinus iunior fuerat bello defũctus,Arianæ cohortis cũ gemitu referebat insidias, & bellũ contra Apostolicã fidem gestũ,patrisq; eius nomẽ maximiq; consilij ab illo celebrati mentionem faciebat,& quod cõmuni lege synodus roborata uideretur. Hæc insinuando cum lachrymis, ad paternũ zelum excitauit Imperatorem. Mox nanq; ut hæc audiuit,mandauit fratri,monẽs ut paternæ pietatis inuiolabilem seruaret hæreditatem:cum & ille pietate gubernando regnum,& Romanorum euicisset tyrannos,& gentes positas in circuitu subiugasset.

D

Constans pro Athanasio ad Cõstantiũ fratrem.

SOCRATES.

Cap.VIII. Alexãder Cõstantinopolitanus moritur.

EA porrò tempestate Constantinopolim altera, priore superior, turba ex huiusmodi causa processit. Alexander Cõstãtinopolitanæ Præsul ecclesiæ,post decertationem cum Ario terminatam ex hac uita excessit, episcopatus tricesimo tertio, uitæ anno nonagesimo & octauo. nullũq; in suũ constituit locũ,sed mandauit ut unũ ex duobus quos ipse nominaret, eligerent.Et si quidẽ uellent docibilẽ simul & uitæ optimæ testimonio decoratum,Paulum à se presbyterum ordinatũ, uirum quidem ætate iuuenẽ, sed sapientia senem,episcopum ipsis ordinarent.Si uero ex habitu solũmodo reuerentiæ eligere uellent,Macedoniũ facerent,tunc diaconum existentem,qui ætate maior uideretur. Ex hac causa maior contentio pro episcopi ordinatione surrexit,ecclesiamq; turbauit. cum populus uticq; in duas diuisus esset partes:alijq; defenderent Arianũ dogma,alij uero Nicæni decreta concilij.Igitur donec Alexander uiueret,Homousiani potiores erãt Arianis,

Paulus.

Macedonius.

Duæ factiões Alexandriæ, Homousianorum, & Arianorum.

A nis,quia hij quotidie conuicti minuebãtur. Cum uero Alexander obisset, cõtentio rursus ex utraq; parte cõmota est. Quapropter Homousiani Paulum ordinauere Pontificem,Ariani uero Macedonium. Et in ecclesia quidem Irene cognomine, quæ est uicina iuxta basilicã Sophiam, Paulus est ordinatus,in quem potius Alexandri sententia prolata uidebatur.

ὁμοδοσιασαί.

Irene.

Sophia.

POst paululum uero temporis Imperator Constantinopolim ueniẽs, indignatur ob ordinationem factam Arianorũ.Episcoporum autem constituto cõcilio Paulum quidem remoueri fecit: Eusebium uero ex Nicomedia transferens Constãtinopolim, episcopum esse decreuit. Quo facto Antiochiam profectus est Imperator. Eusebius itaq; nullo modo cessare patiebatur,sed omnia cõmouebat donec suum propositum perduceret ad effectum.Egit ergo ut in Antiochia Syriæ synodus fieret,sub occasione qui dem dedicationis ecclesiæ, quam pater Augustorum fabricari cœperat, & post eius obitum Constantius decimo anno eam à tempore fundationis expleuerat:in ueritate autem ad subuersionem atq; destructionem Nicæni concilij.Ad quã synodum conuenerunt ex ciuitatibus diuersis episcopi nonaginta. Maximus tamen Hierosolymitanus Macarij successor nõ affuit, cogitãs quod ipsi posset subripi,ut in damnationẽ subscriberet Athanasij. Sed neq; Iulius interfuit maximæ Romæ Præsul, neq; in in locum suum aliquem destinauit,cum utiq; regula ecclesiastica iubeat non oportere*præ

Cap.IX.

Eusebius Nicomediensis Constãtinopoli præficitur episcopus.

Cõcilium Antiochiæ xc. episcoporum.

Aliâs nisi in præsentia.*

B ter sententiam Romani Pontificis concilia celebrari. Fit ergo synodus in Antiochia sub præsentia Constantij principis,Consulatu Marcelli & Probini.Erat autẽ quintus annus mortis Constantini patris Augustorũ. Præsidebatq; tunc ecclesiæ Antiochenæ Flacillus successor Euphronij.Fautores igitur Eusebij operæprecium iudicantes Athanasio derogare,primum qui dem calumniati sunt quasi præter regulã egisset,quã tunc ipsi decreuerant, quoniam nõ ex sententia cõmunis concilij episcoporum receperat sacerdotiũ,sed sibimet arrogando in ecclesiã fuisset ingressus: Deinde quoniã eius aduentu turba generata, plurimi seditione sint mortui: & quia aliqui ab Athanasio cæsi,Iudicibus dicerentur esse contraditi.Hac derogatione tunc habita constituerunt episcopum in Alexandria,primo quidem Eusebium cognomento Emisenũ.Quo ordinato,& in Alexandriã ire metuente,Gregorium fecerunt episcopum. His ita gestis,transformauerunt fidem, nihil quidem culpantes Nicæni concilij, sed principium præbentes ut frequentibus concilijs alia subinde mutantes & recitantes,efficerent ut definitio fidei paulatim in Arianam uæsaniam relaberetur.

Autoritas Romani Pontificis.

Phlacitus.

Athanasius accusatur ab Arianis.

Abdicatur.

NOs neq; sequaces Arij fuimus.quomodo enim episcopi presbyterũ sequeremur?neq; aliam quampiam fidem absq; exposita antiquitus suscepimus. Sed etiam nos examinatores & cognitores eius fidei facti sumus.& iudicauimus potius,quàm secuti sumus. Didicimus enim ab initio

Cap.X. Fides episcoporũ in Antiochena synodo fauentium Ario.

C credere in unum deum omnium, uniuersorum intelligibilium sensibiliumq; creatorem & prouisorem, & in unũ filium unigenitum ante omnia secula existentem, & cum suo genitore manentem, per quem omnia facta sunt uisibilia & inuisibilia, & qui in nouissimis temporibus per bonam uoluntatem patris descendit, & ex sancta uirgine carnem assumpsit, & omnẽ uoluntatem patris sui impleuit: passus est & resurrexit & in cœlos ascendit, in dextera patris sedet, uenturus iudicare uiuos & mortuos, & rex permanet in æternũ & deus. Credimus & in spiritum sanctum. Si autem adiicien dum est, credimus & de carnis resurrectione, & uita perpetua. Hæc in prima scribentes epistola ciuitatibus mittebant. Sed post paululum aliam in Antiochia dictauerunt. Eodem tempore etiã rempublicam contigit ualde
FRANCI. turbari. Gens nanq; Francorũ circa Gallias constituta, Romanis erat infesta. Tunc etiam terræmotus maximus in Oriente factus est, & præcipuè in
Terræmotus Antiochiæ. Antiochia, quæ anno iugiter est commota.

Cap. XI. *Syrianus militari præsidio Gregoriũ Alexandriã producit.* INterea Gregorium deducebat in Alexandriam Syrianus magister militiæ, & cum eo armati milites, numero quinq; milia. quibus etiã aderant
Vigiliæ. Arij sectatores illic habitantes. Sed quomodo Athanasius ecclesia pulsus, ne caperetur effugerit, arbitror esse dicendum. Erat enim uespera, & populus in uigilijs obseruans. sperabaturq; futura Collectio. Inter hæc uenit
D Magister militum, & circa ecclesiam per cohortes suos milites ordinauit. Athanasius autem uidens quæ fierent, cogitauit ne propter se ulla læsio populo proueniret. Et præcipiens diacono ut compleret orationẽ, rursus psal-
Psalmodia. mum fecit imponi. Cumq; consonantia psalmodiæ celebraretur, per unam ianuam ecclesiæ egrediebãtur omnes. Quo facto, milites quidem sine commotione steterũt. Athanasius autem inter medios psallentium illæsus ab-
Athanasius fugit Romam. scessit. Et hoc modo fugiens, Romam profectus est. Porrò Gregorius Alexandrinæ tunc præsedit ecclesiæ. Alexandrinorum uero plæbs non ferens quod erat gestum, ecclesiam quæ Dionysij nuncupatur, incendit.

Cap. XII. *Iulius Pont. Ro. iudex in causa Athanasij.* EVsebius autem legationem misit ad Iulium Romanæ urbis episcopum, rogans ut contra Athanasium iudex esset. Sed quæ de Athana-
Eusebij mors. sio decreuerat Iulius, Eusebius non occurrit ut cognosceret. quia dum paucum tempus uixisset post concilium, uita priuatus est. Quapropter Constan-
Paulus reducitur Constantinopolim. tinopolitæ Paulũ rursus in ecclesiam introduxerunt. Idem & Ariani in ec-
Macedonium eligũt Ariani. clesia, quæ nunc dicitur Pauli, ordinauere Macedonium. Et hoc gerebant
Vrsatius. fautores Eusebij successoresq; præsumptionis, id est, Theognius Nicænus, Maris Chalcedonensis, Theodorus Heraclix, & reliqui. Sed Vrsatius
Valens. & Valens hæretici, postea libellum pœnitẽtiæ Iulio offerentes episcopo, &
Cap. XIII. consentientes ὁμοουσίῳ uerbo, cõmunicare meruerunt.

INterea propter Macedonium ingens præliorum flamma surgebat, & intestinũ bellum Christianorũ in ciuitate multi sanguinis effusione pul-

A lulabat. Quod cum audisset Constantius Antiochiæ positus Imperator, Hermogeni magistro militum Thraciatũ iniunxit ut Paulum ecclesia pel-
Paulus pellitur Constantinopoli iussu Cõstantij Cæs. leret. Qui Constantinopolim ueniens, maximas turbas commouit, cogens ut pelleretur episcopus. Facta autem seditione, populus erat paratus ad ultionem. Cumq; Hermogenes insisteret ut militari manu expelleret Pau-
Hermogenes Mag. militum occiditur in seditione. lum, accẽsus populus (ut fieri solet in talibus) irrationabiliter ei resistebat, eiusq; domũ incendentes, ipsumq; trahentes interemerunt. Hæc gesta sunt cõsulatu Constãtij tertio, & secundo Constantis. Quo tempore Constans
FRANCI, *Germani.* quidẽ Francos Romanorũ subiecit imperio. Constantius autẽ de interitu
Veredi. Hermogenis acturus, ab Antiochia Veredis Constantinopolim uenit, &
Constantius Imp. priuat Cõstantinopolitanos frumentarijs stipẽdijs ex dimidia parte. Paulum quidem expulit ciuitate, urbem uero damno multauit, auferens ei frumenti à suo patre collati ultra quadraginta milia modiorum, quæ quotidie frangebantur. Nam penè octoginta milia per dies singulos, urbe Alexandrina mittente, primo ministrabantur. Hoc itaq; facto. Macedoniũ di-
Cõstantius infensus Macedonio. stulit statuere urbis episcopum. Irascebatur enim etiã illi, nõ solũ quia præter ipsius uoluntatẽ fuerat ordinatus, sed quia propter seditiones inter eum Paulumq; factas, plurimi perierant, simul & Magister militum fuerat in-
Cap. XIIII Gregorius Alexãdrinus abdicatur ab Arianis. Georgius Cappadox recipitur. teremptus. Permittens ergo cum Missas facere in ecclesia in qua fuerat ordinatus, denuo est profectus in Antiochiam.

B ARiani præterea Gregorium remouentes ab Alexandria tanq; odiosum, & quia propter eum factum fuisset incendium, necnon & quia minus ipsorum foueret errorem, euocauerũt Georgium Cappadocem ho-
minem Arianæ uæsaniæ.

SOZOMENVS.

IGitur Athanasius relinquens Alexandriam, Romã profectus est. Contigit autẽ eodem tempore etiam Paulum Constantinopolitanũ Pontifi-
Cap. XV. Athanasius. Paulus. Marcellus. Asclepas. Quintianus. Lucianus. cem illuc unà cõcurrere, & Marcellũ Ancyræ, Asclepamq; Gazæ. Qui dum Arianis esset aduersus, calumniam passus ab hijs, quasi subuertisset altare, damnatus est. Pro quo Gazæorum ecclesia Quintiano committitur. Lucianus autem Hadrianopolites episcopus, ob aliam accusationem ecclesia
Episcopi abdicati iniuriaq; affecti, Romã adeunt. sua priuatus, degebat in urbe Roma. Cognoscens ergo Romanus episcopus crimina singulorũ, & omnes Nicæno concilio concordare comperiens,
ROMANAE SEDIS DIGNITAS. eos in cõmunionem suscepit, tanq; omniũ curam gerens, propter sedis pro-
Iulius Pont. Ro. Orientalibus scribit, ad preces Athanasij & Paulli. priæ dignitatem, singulisq; reddidit suas ecclesias, & Orientalibus scripsit episcopis, culpans quod non recte tractassent uiros inculpabiles de suis ecclesijs eos expellentes, & quod constitutiones Nicæni concilij minime obseruarent. Quorum paucos ad certam diem sibimet adesse præcepit, ut coram eis ostenderet iustum se super illis protulisse decretũ. Et deinceps non se passurum interminatus est, nisi ab huiusmodi turbis & nouitate cessarẽt. Et ille quidem hæc scripsit. Athanasius autem & Paulus epistolas Iulij Orientalibus episcopis miserunt, & singuli eorum suas sedes adepti sunt.

C Cap.XVI. *Epiſcopi Orientales Antiochiæ cõgregati, reſcribũt Iulio Pont. Ro.*

VErum Pontifices Orientis grauiter hoc ferentes,& in Antiochia congregati, Iulio reſcripſerũt epiſtolam, ornato quidẽ ſtilo compoſitam, ironia uero maxime plenã,& non ſine interminationis qualitate confectã. Fatebantur enim, circa omnes Romanorũ eccleſiam eſſe munificam, ueluti quæ Apoſtolicã haberet curam,& antiquitus mater pietatis exiſteret, licet ab Oriente ad eam prædicatores dogmatis aduenieſſent. Se uero non propterea ſecundo loco habendos exiſtimabãt, eo quod nõ magnitudine aut multitudine abundarent eccleſiarum, cum uitæ qualitate non cederent. crimẽq; Iulio imponebãt, eo quod Athanaſij ſectatoribus cõmunicaſſe uideretur,& tanq; ipſorũ concilio cõtumelias irrogaſſet, eorũq; ſententiã deſtruxiſſet:& ueluti iniuſtũ, eius factum, eccleſiaſticisq; ſanctionibus diſſonans arguebant. His ita conſcriptis addiderunt, quod ſi ſuſciperet Iulius damnationẽ ab ipſis factam,& ordinatos epiſcopos in damnatorũ locum firmaret, pacẽ cum eo & cõmunionem haberent. Si uero placitis ipſorũ reſiſteret, cõtraria celebrarent, quippe cũ Orientales epiſcopi nõ reſtitiſſent, cũ Nouatus à Romana pelleret eccleſia. De his autẽ quæ præter cõmune placitũ de cõcilio Nicæno geſſerãt, nihil ei reſcribere maluerũt. SOCRATES.

Orientales putãt Athanaſiũ ab ipſis dãnatum, nõ debuiſſe recipi à Ro. Põt. quandoquidem nec ipſi Nouatum recepiſſent à Ro. Pont. damnatum.

Cap.XVII. *Ariani quidã apud Alexandriã in turba populi, ſuffocati.*

HAec itaq; Orientales epiſcopi Iulio Romano Põtifici reſcripſerũt. Cũ uero Athanaſius Alexãdriã fuiſſet ingreſſus, cõpreſſio populi partis Georgij (q illic fuerat ordinat⁹ epiſcopus) uehemens facta eſt. Et ex hoc dicebãt turbas & neces hominũ ꝓueniſſe. & huiuſmodi crimina in Athanaſiũ uelut autorẽ ſceleris referebãt: cũ hæc in certaminib⁹ frequẽter eueniãt. Ob quã cauſam Sabinus Macedonianæ Præſul hæreſeos, Athanaſium frequẽter accuſat. Qui ſi cogitaret quãta mala cõtra Athanaſiũ & Homouſianos Ariani geſſerint, aut quãta cõcilia propter eũ celebrata ſint, aut quãta cõtra oẽs eccleſias Macedonius hæreſiarches geſſerit, erubeſcens fortè tacuiſſet.

Sabinus Athanaſium traducit.

Macedoni⁹ hæreſiarches.

Ca.XVIII. *ſubintel. ſχάμματα, id eſt, literas.*

COnſtantius igitur Imperator in Antiochia degens, cũ audiſſet rurſus Paulum Conſtantinopolitanã recepiſſe ſedem, iratus ſacra ſua miſit ad Philippum, qui tũc habebat maximã inter alios Iudices poteſtatem,& poſt principem ſecũdus appellabatur, ut Paulum eccleſia pelleret,& Macedoniũ introduceret. Præfectus autẽ Philippus ſeditionẽ populi metuens, arte eſt uſus aduerſus Paulũ. Et iuſſionem quidẽ principis celauit, ſimulans autẽ publicum ſe habiturũ eſſe tractatum, proceſſit ad Thermas uocabulo Zeuxippi, quò etiã cũ honore quaſi neceſſario uocauit Paulũ. Cumq; ueniſſet, repente Præfectus ſacra monſtrauit Imperatoris,& epiſcopus quidẽ illic iniuſtã ſentẽtiã patiẽter tulit. Porrò Præfectus metuẽs multitudinis impetũ quæ ibi cõuenerat, ꝓpter timoris famã, unã feneſtrã Thermarũ iuſſit aperiri, per quã ad Palatium ductus Paulus,& miſſus in nauẽ ad talia paratã, uelociter ductus eſt in exiliũ. Iuſſitq; Præfectus ut Theſſalonicæ ſeruaretur, ex qua Paulus fuerat oriũdus, ut illic libere uiueret,& in alijs Illyrici ciuitatibus, nõ tamẽ ut ad partes Oriẽtis accederet. Hoc itaq; mõdo Paulus

Philipp⁹ Præfectus patron⁹ Arianorũ.

Thermæ Zeuxippi. Hæ ſũt in ſecunda regione urbis Conſtant.

Paul⁹ Theſſalonicã in exilium ducitur.

A inopinatò de eccleſia pulſus eſt. Philippus autẽ à Thermis ad eccleſiã ꝓperabat, cũ quo Macedonius, reſidẽs in uehiculo cũ Præfecto ſimul & militib⁹ armis indutis. Hoc facto terror populũ apprehẽdit,& ad eccleſiã cõcurrerũt uniuerſi ſimul Homouſiani & Ariani. Cũq; Præfectus cũ Macedonio ad eccleſiã peruenieſſet,& populũ & milites irrationabilis timor inuaſit. Cumq; eſſet ingẽs multitudo, nec poſſet introire Præfectus, milites cœperũt populũ uiolẽter impellere.& cũ propter anguſtiã loci recedere nõ poſſent, putantes, eos milites ſibi uelle reſiſtere, euaginatis gladijs in eorũ necẽ graſſabantur. Tunc ergo (ſicuti fertur) perẽpti ſunt circiter tria milia centũ & quinquaginta. Alij à militibus interfecti, alij uero cõpreſſione ſunt mortui. Hac uia Macedonius tãq; nihil mali gerẽs, ſed ueluti mũdus & innocẽs à Præfecto magis q; eccleſiaſticis regulis, traditũ ſibi recepit epiſcopatũ. Tantisq; necibus ipſe & Ariani eccleſiæ iura tenuerũt. Hoc tẽpore Impator maiorẽ eccleſiam fabricabat, quæ nũc Sophia uocitaẽ, & eſt copulata eccleſiæ, quæ dicitẽ Irene, quã pater Imperatoris, cum eſſet prius modica, ad pulchritudinẽ magnitudinẽq; ꝓduxerat. quæ modo uelut ſub uno circuitu cõtineri noſcũtur.

Macedonius & Præfectum & armatos milites in eccleſiã deducitur.

Supra III. M. interficiũtur.

SOPHIA, *opus Conſtantij.*

Irene.

INterea contra Athanaſiũ alia machinatio cõcinnata eſt. Eccleſiæ nanq; Alexandrinorũ, Auguſtorũ pater eroganda pauperibus frumẽta donauerat. quæ dixerũt Athanaſiũ uendere,& ſuis utilitatibus applicare. Quod Imperator credẽs, eũ iuſſit occidi. Hoc ſentiens Athanaſius, latẽter aufugit.

Cap.XIX.

Calumnia in Athanaſiũ de uenditis frumentis.

B Tunc igitur Iulius Romanæ urbis epiſcopus, cognoſcẽs Arianorũ inſidias aduerſus Athanaſium machinatas, poſtq; Euſebij ſuſceperat literas, euocauit Athanaſiũ, cũ audiſſet locũ ubi erat abſcõſus. Inter hæc ſuſcepit etiã literas Aegyptiorũ epiſcoporũ, aſſerentiũ falſa eſſe quæ cõtra Athanaſiũ dicebãtur. Quo facto Iulius reſcripſit eis qui fuerãt in Antiochia cõgregati, culpans eos primũ de iniurijs literarũ: deinde cur ſe ad ſynodũ ſuam non uocaſſent, canonib⁹ nimirũ iubẽtibus præter Romanũ nihil decerni Põtificẽ: inſuper quod latẽter corrumperẽt fidẽ:& quod Tyri geſta per ſubreptionẽ fuerint & arte cõpoſita:& quia cõtra ius ex una parte cõfecerint monimẽta geſtorũ, referẽs id ad falſitatẽ de Arſenio cõcinnatã. Epiſtolas ipſas ponere, propter faſtidiũ longæ lectionis omiſi. Poſt modicũ uero tempus, Paulus à Theſſalonica ſimulans ſe habere iter ad Corinthũ, in Italiã uenit,& unà cũ Athanaſio cauſam ſuã Imp. Conſtãti indicauit. SOZOMENVS.

Iulius Athanaſium ad ſe uocat.

Iulius reſpondet epiſcopis Antiocheni concilij.

Autoritas Romani Pont.

IMperator autem fratri ſuo Conſtantio ſcripſit, ut aliquos Orientalium epiſcoporum ſatiſfacturos de quorundã damnatione mitteret. Quapropter eliguntur tres, Narciſſus Irenopolites Cilix epiſcopus, Theodorus Heracliæ Thraciæ,& Marcus Arethuſæ Syriacæ. Qui uenientes ad Italiam, facta propria uindicabant, nitentes Imperatori perſuadere Orientalis concilij iuſtam eſſe ſententiã. Cumq; fidei ſuæ cõfeſſionem exigerentur, fidem quidem Antiochiæ expoſitam, celauerunt. Aliam uero conſcribentes confeſſionem obtulerunt, multum tamen à Nicæno concilio diſſonantem. Vi

Cap.XX.

Narciſſus, Theodorus, Marcus, in Italiam mittuntur.

C dens autē Constans iniuste grauatos homines,nec crimina fuisse uera,pro quibus dicebantur à cōmunione suspensi,sed id factum propter dissonantiam fidei,cū satisfacere nequiuissent pro quo uenerant,remisit eos ad propria.Post tres autē annos rursus Orientales episcopi Occidētalibus aliam epistolam miserunt, quam multorum uersuū nominauere cōscriptionem, eo quod ultra priores prolixo eloquio cōfecta uideretur.In qua de substantia quidē dei nullam fecere mentionē. Eos autē qui dicunt ex non existenti bus dei filiū,aut ex alia essentia & nō ex deo,& quia fuerit aliquando tempus aut seculū,quando non erat,abdicarunt. Porrò Eudoxiū Germaniciæ episcopum,Martyrium atq; Macedonium baiulos epistolarum, Occidentales noluerunt suscipere sacerdotes,dicentes dogmata Nicæna sufficere,& nihil ulterius oportere tractari. Cumq; Constans à fratre petens,ut Athanasius suam reciperet ecclesiam,resistentibus hæreticis nihil impetrare potuisset,tunc Athanasius & Paulus adeuntes, popposcerunt fieri synodum, eo quod pro defensione rectorum dogmatum expulsi probarentur.

Orientales solam adhuc cō substātialitatē negant.

Eudoxius, Martyrius, Macedonius, nuncij Orientalium episcoporum.

THEODORETVS.

Cap.XXI. *Athanasiꝰ & Paulus petūt fieri conciliū.*

QVod audiens Constans,scripsit fratri, monens ut paternæ pietatis inuiolatam seruaret hæreditatem,cum & ille Imperium gubernādo & Romanorū tyrānos euicisset,& in circuitu gentes Barbaras subiugasset. Hijs literis motus Constantius,præcepit Sardicæ (quæ est ciuitas Illyrici) D & Oriētales & Occidētales cōuenire Pontifices. Multi siquidem etiā alij cassus medicinam synodicam requirebant. Nam & Paulum Constantinopolitanæ urbis episcopum,pro rectis dogmatibus,Ariani ad periculum mortis usq; perduxerant,tanq; seditionis autorem,& alia quædam adiecerant, quæ calūniatoribus sunt amica. Quē tamen tunc populus Sardicā propter inimicorū insidias abduci nō est passus. Paulò post aūt defuncto Cōstāte, flectentes Ariani leuissimā principis uoluntatē,& à regia ciuitate pellentes Paulū,eum ad ciuitatulā Cucusenā (quæ tunc erat Cappadociæ, nūc uero secundæ Armeniæ) transtulerūt.Sed nō satis est in hoc cuncta turbātibus, uita Pauli mirabilis,licet in solitudine constituti.Mittentes enim ministros necis,eum morti uiolentissimæ tradiderunt. Et hoc beatus Athanasius refert in Apologia propriæ fugæ,ita dicens:

Sardis Concilīū indicitur. πόλις ἰλλυρικὴ τοῦ δ' ἀκῶν ἔθνους μητρόπολις.

Paulus Cucusum translatꝰ, paulò post occiditur.

Cap.XXII. EPiscopum nanq; Constantinopoleos Paulum persequentes atq; inuenientes,palàm suffocandum esse censuerunt in Cucuso Cappadociæ,autorem habētes Philippum Præfectum. Erat enim eorum hæreseos tunc patronus,& consiliorum minister iniquorum.Huiusmodi enim crudelitates blasphemia Arij protulit. Contra unigenitum nanq; insaniunt ministri præsumptionū eius.Hoc itaq; modo Paulo defuncto,imò magis ad cœlestia regna perducto,Macedoniū statuerūt episcopum quasi consectatorem suum,quoniam proxime sancto spiritui blasphemabat. Sed paulò post

Philippꝰ Præfectus.

A post expulerunt & eum,dum creaturam nō confiteretur eum quem filium scripturæ dicunt.Quapropter damnatus ab illis,hæresis propriæ autor apparuit,consubstantialem quidē nec iste parti filium esse dicens,similem tamen per omnia genitori docens,creatum uero Spiritū aperte denominās. Hæc itaq; non multo post (sicuti diximus) acta sunt.

Macedonius aliquādiu Constantinop. episcopus, post breue tempus propellitur.

Τὸν γοῦν φησι κωνσταντινουπόλεως παῦλον τὸν ἐπίσκοπον διώξαντες, καὶ ἐνεχάντες, προφανῶς ἀποκτεῖναι σπουδάσαντι ἐν τῇ λεγομένῃ κουκουσῷ φησι καππαδοκίας, δήμιον ἐχθρὸς εἰς τοῦτο, φίλιππον τὸν γενόμενον ἔπαρχον. ἦν γὰρ καὶ φησὶ αἱρέσεως αὐτῶν πρωτοστάτης καὶ τῶν πονηρῶν βουλευμάτων ὑπηρέτης. τοιαῦτας μιαφονίας ἡ ἀρείου βεβλάσεκεν βλασφημία. τῇ γὰρ κατὰ τοῦ μονογενοῦς λύσσῃ συμβαίνει τὰ κατὰ τῶν ἐκείνου θεραπόντων τολμήματα. ἀλλὰ τοῦτον ὕστω τῷ δαιμάτῳ μᾶλλον δὲ τῇ τῶν οὐρανῶν παραπέμψαντες βασιλείᾳ, μακεδόνιον ἀντὶ τούτου προυβάλλοντο, ὁμογνώμονα τοῦτον ὑπεληφότες, ἐπειδὴ παραπλησίως αὐτοῖς ἐβλασφήμει τὸ πανάγιον πνεῦμα. ἀλλὰ μικρὸν ὕστερον καὶ τοῦτον ᾐχμάλωσαν, κτίσμα λέγειν οὐκ ἀναχώμενον, ὃν ἡμῶν προσαγορεύει ἡ θεία γραφή. οὗ δὴ χάριν οὐτῶ ἐκείνων ἀπωκρεῖς, ἰδίας αἱρέσεως πρωτοστάτης γεγένηται. ὁμοούσιον μὲν οὐδὲ οὕτω τῷ πατρὶ τὸν ἡμῶν εἶναι λέγων, ὅμοιον δὲ εἶναι κατὰ πάντα τῷ γεγεννηκότι διδάσκων. κτιστὸν δὲ τὸ πνεῦμα προφανῶς ὀνομάζων.

SOCRATES.

VNdecimus aūt annꝰ erat ab obitu patris duorū Augustorū. COSS. Ca.XXIII.
B uero tunc fuere Ruffinus & Eusebius, quando celebratum est Sardicense concilium.Ex Hesperijs ergo partibus conuenerunt episcopi quasi trecenti,sicut Athanasius ait.Ex Orientalibus sex & septuaginta tantūmodo,sicut Sabinus dicit. Inter quos annumerabatur & Ischyras tanquā Maeotis episcopus,quem damnatores Athanasij in episcopum huius prouinciæ prouexerant.Excusauerunt se etenim alij per infirmitatem corporis:alij angustas inducias accusantes,& ob hoc Iulium Romanū culpantes episcopum:cum utiq; ante annū & sex mēses synodus fuerit prædicata,& Athanasius Romæ degeret, expectans iudicium synodale. Cum ergo Sardicæ Orientales conuenissent,ad aspectum Occidentalium uenire nolebant,dicentes, non aliter se ad uerba uenturos, nisi suo collegio Athanasiacos & Paulianos expellerēt. Cumq; Protogenes Sardicensis episcopus,& Osius Cordubæ Hispaniæ non paterentur à concilio se summoueri Pauli defensores & Athanasij,illi repente discesserunt.Et uenientes ad Philippopolim Thraciæ seorsum fecere concilium,& aperte iam Consubstantialitatē anathematizauerunt. Et sectam inæqualis substantiæ epistolis subscribentes, undiquaq; miserunt. Qui autē in Sardica conuenerant,primū quidem horum damnauere uaſaniā,deinde accusatores Athanasij dignitate priuauerūt. Et terminū fidei Nicænæ corroborātes, & tractatū de diuinæ substantiæ inæqualitate respuētes,Consubstātialitatē apertius tradiderunt, etiam ipsi

Conquerūtur Conalium non fuisse satis in tempore indictum.

Protogenes. Osius. Philippopolim secedunt Orientales. Hæresis inæqualis substantiæ.

C ipſi undiquaq; ſcripta propria mittẽtes. Ex utraq; ergo parte arbitrati ſunt recte ſe facere, Orientales quidem eo quod à ſe damnatos illi ſuſciperent, Occidẽtales autẽ quoniã ante cognitionẽ damnatores effugerãt: & quoniã hĳ quidem Nicænã ſeruabant fidem, illi uero eam adulterare præſumpſerant. Reddiderunt ergo locũ Paulo, & Athanaſio, necnon & Marcello Ancyræ Galatiæ, qui dudum (ſicuti iam dictum eſt) fuerat condemnatus.

THEODORETVS.

ca. XXIIII Q Væ uero Sardicæ geſta ſint, concilĳ literæ clarius edocebũt, quas propter modum explanationis huic ſcripturæ interponere non omiſi.

Literæ Sardicenſis cõcilĳ. SANCTA SYNODVS DEI GRATIA SARDICAE congregata ex urbe Roma, Hiſpanĳs, Gallĳs, Italia, Campania, Calabria, Aphrica, Sardinia, Pannonia, Myſia, Dacia, Dardania, altera Dacia, Macedonia, Theſſalia, Achaia, Epiris, Thracia, Rhodope, Aſia, Caria, Bithynia, Helleſponto, Phrygia, Piſidia, Cappadocia, Ponto, Cilicia, altera Phrygia, Pamphylia, Lydia, inſulis Cycladibus, Aegypto, Thebaide, Libya, Galatia, Palæſtina, & Arabia, uniuerſis epiſcopis & cõminiſtris ſanctæ & Apoſtolicæ eccleſiæ dilectiſſimis fratribus in domino ſalutem.

MVLTA quidẽ ac ſæpius Arianã uæſaniã ſequẽtes præſumpſerũt adUerſus dei ſeruos, & rectam fidem cuſtodiẽtes. Adulteram nanq; doctrinã proponentes, orthodoxos expellere ſunt conati: & intantum inſurrexerunt
D aduerſus fidem, ut neq; auditus deo amabilium lateret Imperatorum. Igitur gratia dei cooperante, etiam ipſi pĳſſimi principes ex diuerſis nos prouincĳs & ciuitatibus colligentes, ſanctum hoc concilium in Sardicenſium celebrari urbe præceperunt, ut ablata omni diſcordia, & omni perfidia procul expulſa, ſola CHRISTI pietas apud omnes inuiolata ſeruetur. Venerunt enim Orientales epiſcopi à pĳſſimis Imperatoribus inuitati, præcipuè propter famã quæ de chariſſimis noſtris fratribus & cõminiſtris fuerat diuulgata, id eſt, Athanaſio Alexandrino, & Marcello Ancyræ Galatiæ, & Aſclepa Gazæo. forſan etiã ad uoſipſos detractiões huiuſmodi perUenerũt, quomodo etiã noſtras aures uentilare conati ſint, ut ea quæ cõtra innocentes referunt, uera eſſe credantur, & iniqua hæreſeos celetur opinio. Sed hæc diutius facere permiſſi non ſunt. Etenim Præſul eccleſiarum dominus eſt, qui pro his & pro uniuerſis mortem ſuſtinuit, & per eas aſcenſum ad cœlos nobis omnibus condonauit. Pridem itaq; Euſebius, & Maris, & Theodorus atq; Theognius, Vrſatius, & Valens, & Minophãtus, & Stephanus ſcripſerũt Iulio cõminiſtro noſtro eccleſiæ Romanæ Pontifici cõtra prædictos conſacerdotes noſtros, id eſt, Athanaſiũ epiſcopũ Alexandreæ, & Marcellum epiſcopũ Ancyræ Galatiæ, & Aſclepam Gazæ. Scripſerunt quoq; ex alĳs partibus epiſcopi, teſtimoniũ perhibẽtes puritati Athanaſĳ cõſacerdotis noſtri, & ea quæ ab Euſebio & conſectatoribus eius geſta ſunt,

Athanaſius. Marcellus. Aſclepas.

Iulius Pont. Ro.

A ſunt, nihil aliud quàm mendacĳs & calumnĳs plena eſſe adfirmãtes. Cum utiq; euocati à chariſſimo & conſacerdote Iulio, & nõ occurrentes (ſicut ſcriptis eiuſdem epiſcopi Iulĳ comprobatur) aperte uideantur calumniatores exiſtere. Nam ſi de geſtis contra eos habitis præſumpſiſſent, nõ cunctaretur occurrere. Verũtamen etiã ex his quæ fecerunt in hoc ſancto magnoq; concilio, eorum machinatio euidenter apparet. Veniẽtes enim in Sardicenſium ciuitatẽ, atq; uidentes fratres noſtros, Athanaſium, Marcellum, Aſclepam, & cæteros, ad iudicium accedere timuerunt. Et non ſemel, nõ ſecundò, ſed etiam frequenter citati, uocationibus obedire noluerunt: Congregatis uidelicet in concilio Oſio longæuo (qui propter ætatem, atq; cõfeſſionem, tantumq; laborem, omni honore dignus apparuit) & reliquis, ſuſtinentibus & inuitantibus eos ingredi iudicium, ut quæ cõtra abſentes conſacerdotes diffamauerant atq; conſcripſerant, præſentes oſtenderẽt. Sed (ſicuti præ diximus) euocati non uenerunt, ut etiam in hoc calumniã propriam oſtenderent: & quodammodo reſpuendo iudicium, inſidias ſuas & molimina proclamarent. Nam qui de ſuis dictis confidunt, etiam ad faciem probare non fugiunt. Quia uero non occurrerunt, nullum de eis ignorare confidimus (ſi forſan rurſus illiquicquam machinari uoluerint) quod nihil habentes quo poſſint conſacerdotes noſtros arguere, abſentibus detrahunt, præſentes effugiunt. Fugerunt enim (chariſſimi fratres) non ſolum pro-
B per calumniã aduerſus iſtos inſtructam, uerum quia ſuos pro diuerſis criminibus accuſatores occurriſſe uiderunt. Proferebãtur enim uincula & catenæ. Venerant homines ab exilio & conſacerdotes, necnõ cognati pariter & amici eorum, qui propter eos mortui dinoſcũtur. Et quod eſt admirandũ, aderant epiſcopi, quorum unus quidẽ catenas geſtabat & uincula, quibus uinctus fuerat propter eos. Alĳ uero eorũ inſidĳs mortem ſibi teſtabãtur inflictam, quia ad tantã ſuperbiam ſunt perducti, ut etiã epiſcopum occidere conarẽtur: quem niſi fuga liberaſſet, obierat. Venit etiam conſacerdos noſter beatus Theodûlus, fugiens eorum molimina, quibus fuerat iuſſus occidi. Alĳ uero gladiorum uulnera demonſtrabant: alĳ famem ſe ab eis paſſos ingemiſcebant. & hæc non quilibet homines teſtabantur, ſed omnes eccleſiæ pro quibus hĳ qui occurrerunt, & qui legatione fungebantur, inſinuabant uiolentiarũ peſtes, armatos milites, populos cum fuſtibus, iudicũ terrores, falſarũ literarũ obiectiones. Lectæ ſunt enim literæ Theogniĳ contra conſacerdotes noſtros, Athanaſiũ, Marcellum, & Aſclepam, ut etiã Imperatores mouiſſe uiderentur. Quas literas diaconi Theogniĳ uulgauerũt. ſuper hæc autem uirginum nuditates, eccleſiarum incendia, carceres contra ſacerdotes noſtros adhibitos. Quæ omnia prælia non niſi pro deteſtabili Arianorũ hæreſi cõmiſiſſe noſcuntur. Quiſquis enim eorũ reſpuiſſet ordinationẽ atq; cõmunionem, his neceſſario ſubdebatur iniurĳs. Conſpicientes

Oſius Cordubenſis.

Theodûlus.

C tes igitur facinorum ſuorum anguſtias,confuſi receſſerunt. Et ulterius hæc
non ualentes abſcondere,in Sardicenſium uenerunt urbem,ut per aduen-
tum ſuum quaſi talia ſe nequaq; perpetraſſe monſtrarẽt. Videntes autem
quibus calumnias irrogarent,& oppreſſos à ſe ſimul accuſatores,& increpa
tiones præ oculis ſuis habentes,euocati,ad iudicium ingredi nequiuerunt.
Athanaſio quippe,Marcello,& Aſclepa,noſtris conſacerdotibus fiduciali-
ter agentibus,& ualde ingemiſcentibus,& imminentibus atq; prouocanti
bus eos,& promittẽtibus,non ſolum ſe calumnias euidenter oſtendere,ſed
etiam quæ in eorum eccleſias deliquiſſent:illi uero tanto cõſcientiæ terrore
conſtricti ſunt ut fugerent,& per fugam ſuas calumnias aperirẽt,delictaq;
ſua iudicij declinatione faterentur.Et licet nõ ſolum ex prioribus,ſed etiã ex
iſtis malicia eorũ atq; calumniæ patefiant,tamẽ ut neq; per fugã occaſionẽ
alterius iniquitatis accipiant,curauimus contra ueritatẽ facta eorũ molimi
na examinare. Et hoc ꝓpoſito,ex his quæ geſta ſunt eos calũniatores inue
nimus,& nihil aliud niſi aduerſus cõſacerdotes noſtros inſidias inſtitutas.
Arſenius. Nam Arſeniũ,quem dicebãt ab Athanaſio peremptum,hic uiuit,& inter
uiuentes commorari dinoſcitur.ex quo etiam alia probantur eſſe conficta.
Quod uero etiã calicẽ diuulgauerũt fractũ à Macario Athanaſij preſbyte
ro,teſtati ſunt qui de Alexandria & Mareote uenerunt,nihil tale fuiſſe ge
ſtum. Sed etiam epiſcopi Aegypti Iulio conſacerdoti noſtro ſcribentes,ual
Iulius Pont. Ro. de affirmabãt,quod neq; ſuſpicio fuiſſet huiuſmodi.Proinde dixerũt mo-
D numenta aduerſus eos fuiſſe confecta. quæ tamen probatũ eſt ex una par-
te celebrata. In quibus geſtis Pagani examinabantur,& Catechumeni. ex
quibus unus catechumenus inquiſitus,ait intus ſe fuiſſe quando Macarius
uenerat ad eundem locum. Alter autẽ interrogatus,dixit illum famoſiſſi-
Iſchyras. mũ Iſchyram tunc ægrotaſſe,& in cellula iacuiſſe.ut ex hoc appareat nihil
geſtum ex omnibus ſacramentis,eo quod & catechumeni intus fuiſſent,&
Iſchyras non adeſſet,ſed iaceret ægrotus. Is nanq; maligniſſimus Iſchyras
mentitus,quod Athanaſius quoſdam ſacros incendiſſet libros,illo tempo
re ægrotaſſe declaratus eſt,quando Macarius ibi fuit. Vnde etiã ex hoc ca-
lumniator apparuit. Deniq; pro huiuſmodi calumniæ mercede, dederunt
Iſchyræ nomen epiſcopi,qui neq; preſbyter fuerat aliquando.Duo nanq;
preſbyteri qui cum Melitio aliquãdo degebant, & poſtea à beato Alexan
dro epiſcopo ciuitatis Alexandrinæ ſuſcepti ſunt,& cum Athanaſio conſti
tuti,teſtati ſunt nunq; illũ preſbyterũ fuiſſe Melitij,neq; habuiſſe Melitiũ
in Mareote eccleſiam uel miniſtrum: & qui penitus nec preſbyter fuerat,
nunc eum uelut epiſcopum produxerunt,ut eo nomine in ſuis calumnijs
terrere uiderẽtur auditores. Lectæ ſunt enim & literæ conſacerdotis noſtri
Marcelli,& inuenta eſt Euſebij ſimiliumq; nequitia. Nã ea quæ ueluti que
rimoniam faciens Marcellus dixit,hæc tanq; ipſe confirmaret accuſauerũt.

Hæc

A Hæc ergo ſunt lecta,& reliqua,& præcedentes pariter quæſtiones. Rectaq;
huius uiri,fides,inuenta eſt.Non enim à ſancta Maria ſicut iſti confirma-
bant,dedit deo uerbo principiũ,neq; finem habere aſſeruit eius imperiũ,
ſed regnũ eius & ſine principio & ſine termino eſſe conſcripſit. Aſclepas au- *Aſclepas.*
tem cõminiſter obtulit monimenta Antiochiæ confecta ſub accuſatorum
præſentia & Cæſarienſis Euſebij,& ex ſententia iudicantium epiſcoporum
ſe oſtendit innoxium.Recte ſiquidẽ (ó chariſſimi fratres) euocati frequen
ter,obedire noluerunt,recte quoq; fugerunt. Conſcientia nanq; ſua perter
riti per fugas,ſuas calumnias indicarũt:& quæ præſentes accuſatores ſuper
eis dixerant,etiam probauerunt. Adhæc autem etiam eos qui dudum accu
ſati propter Arianam hæreſim fuerant & proiecti,non ſolum ſuſceperunt,
ſed etiam in maiori ordine poſuerunt,diaconos ad preſbyterium promo-
uentes,preſbyteros ad epiſcopatum,non ob aliud niſi ut impietatem ſemi
nare & dilatare poſſent,& fidei corrumpere pietatem. Sunt autem horum
principes, Euſebius, Theodorus Heracliæ,Narciſſus Neroniadis Ciliciæ,
Stephanus Antiochiæ, Georgius Laodiciæ, Acacius Cæſareæ Palæſtinæ,
Minophantus Epheſius, Vrſatius Mygdoni, Valens Mirſi Pannoniæ.Iſti
nanq; conuenientes, cum Orientalibus non ſinebant eos nec in ſanctum
concilium ingredi,nec omnino accedere ad eccleſiam dei. Et uenientes in Sar
dicam,cõciliabula apud ſemetipſos per loca ſingula faciebant,& Acta quæ
B dam cum terroribus cõcinnabant,ut nihil penitus ad iudicium perueniret,
neq; ſanctũ poſſemus celebrare cõciliũ. Hæc omnia cognoſcere potuimus
à conſacerdotibus noſtris, Macario Palæſtino,& Aſterio Arabiæ,qui cum
eis uenerant,& ab eorum perfidia receſſerant.Hij nanq; ad ſanctum conci
lium uenientes,uiolentiam quã paſſi ſunt narrauerunt,nihil dicentes apud
eos agi rectum.inſuper adijcientes, quod cum eſſent rectæ fidei,prohibiti
fuiſſent ab eis ad hæc loca uenire,& propter interminationem,uix ab eis di
ſcedere potuiſſent.Ob hanc cauſam Sardicen uenientes,in una domo cun
cti manſerunt,neq; breui tempore à ſe recedere patientes. Quia uero tace-
re non decuit,nec ſine uindicta relinquere calumnias,uincula, neces,uulne
ra,concinnationes falſarum epiſtolarum,uerbera,nuditates uirginum,exi-
lia,deſtructiones eccleſiarũ,incendia,migrationes à minoribus ciuitatibus
ad maiores eccleſias,& præ omnibus aduerſus rectam fidem nunc Arianã
uæſaniam per eos crudeliter inſurgentem, propterea chariſſimos quidem
fratres noſtros & cõminiſtros Athanaſium Alexandrinæ ciuitatis epiſco-
pum, & Marcellum Ancyræ Galatiæ,& Aſclepam Gazæ, cõminiſtrantes
CHRISTO innoxios & puros eſſe decreuimus,ſcribentes ad uniuſcuiuſq;
parœciam,ut ſingularum eccleſiarum populi cognoſcentes ſui epiſcopi pu-
ritatem,eum ſe epiſcopum & habere & ſperare cognoſcant: Eos autem qui
in eorum eccleſias luporum inſtar ingreſſi ſunt,id eſt, Gregoriũ in Alexan

H dria,

C dr⁹a, Basilium in Ancyra, Quintianum Gazæ, nec episcopos nominan- A
dos, nec Christianos, nec quamlibet penitus cum eis habendam esse com
munionem, nec eorum literas habendas, neq; scribendum eis. Theodo
rum uero Heracl⁹æ Europæ, & Narcissum Neroniadis Ciliciæ, Acaciũ Cæ
Synedunum. sareæ Palæstinæ, & Stephanũ Antiochiæ, Vrsatium Sygdoni Mysiæ, Va
lentem ex Myrsis Pannoniæ, Menophantum Ephesi, & Georgium Laodi
ciæ, licet metuentes ab Oriente non uenerint, tamen eo quod à beatæ me
moriæ Alexãdro ciuitatis Alexandrinæ Põtifice sunt damnati, & eo quod
secum Arianos habeant, & propter crimina eis illata, generali eos decreto
sanctum cõcilium episcopatu deposuit: & decreuimus nõ solum episcopos
eos nõ esse, sed neq; cõmunionem cum fidelibus promereri. Eos enim qui
diuidunt paterna substantia & diuinitate, & alienant uerbum à patre, di
uidi ab ecclesia catholica cõuenit, & esse alienos à nomine Christiano. Sint
igitur à nobis & omnibus anathema, eo quod uerbum ueritatis uideantur
esse cauponati. Apostolicum nanq; præceptum est: Si quis uobis annuncia
uerit præter quod accepistis, anathema sit. His ergo nullum communicare
denunciate. nulla enim communio luci ad tenebras. Hos pellite procul ab
omnibus. nulla enim concordia CHRISTO ad Belial. Seruate uos fratres
charissimi, ut neq; scribatis eis, neq; eorum scripta susc̃ipiatis. Studete simul
(uos charissimi fratres & cõministri) tanq; spiritu præsentes nostro cõcilio
D consentire, atq; subscriptione uestra decernere, quæ ab omnibus ubiq; com
ministris nostris consonantia una seruentur. Abdicamus autẽ illos, & extra
terminos ecclesiæ catholicæ procul abij̃cimus, qui affirmãt, Quod deus est
CHRISTVS, sed uerus deus non est: Quod filius est, sed uerus filius
non est: Quod genitus est simul & ingenitus. Sic enim se intelligere geni
tum profitentur, quia sic dixerunt, est, quod genitũ est. Et quia cum CHRI
STVS ante secula sit, dederunt ei principium atq; finem, quod non in tem
pore, sed habet ante secula. Proinde duæ uiperæ ex aspide Ariana progres
Valens. sæ sunt, Valens, & Vrsatius, qui gloriantur & non dubitant se dicere Chri
Vrsatius. stianos, profitentes quoniã Verbum, & quoniã Spiritus, & uulneratus, &
interfectus est, & mortuus est, & resurrexit: quodq; cohors studet hæretico
rũ diuersas esse substãtias patris, & filij̃, & spiritus sancti pronũciant, & eas
esse diuisas. Nos autem hanc percepimus, & eruditi sumus, hanc habemus
catholicam Apostolicamq; traditionem, & fidem atq; confessionẽ, unam
esse substantiam patris, & filij̃, & spiritus sancti. Et si quærant quæ sit filij̃
substantia, profitemur eam esse quæ patris, indubitanter, nunq; patrẽ sine
filio, neq; filium sine patre fuisse credentes, nec esse posse quod est uerbum
spiritus. Absurdum nanq; est dicere aliquando patrem nõ fuisse patrem.
Patrẽ eñ sine filio, neq; nominari, nec esse posse, est ipsius filij̃ testimoniũ:
Ego in patre, & pater in me. &, Ego & pater unum sumus. Nullus nostrum
negat

A negat genitum. Sed genitum ante omnia, quæ inuisibilia & uisibilia nuncu
pantur, opificem archangelorum & angelorum, & mundi, & humani ge
neris, quoniam ait: Omniũ artifex sapiẽtia docuit me. Et omnia per ipsum
facta sunt. Non enim semper esse potuisset si sumpsisset exordium. quan
doquidem quod semper est, non habet initium. Deus autem nunq; termi
num habet. Non dicimus patrem filium esse, neq; rursum filium patrem
esse: sed pater, pater est: & filius, patris est filius. Confitemur uirtutem esse
patris filium. Confitemur uerbum dei patris esse, præter quod aliud non
est, & uerbũ uerũ deũ, & sapientiã, & uirtutem, uerumq; filium tradimus.
Et nõ sicut cæteri filij̃ nominantur, ita filium dicimus: quoniam illi aut gra
tia generationis dij̃ erunt, aut eo quod digni fiant filij̃ nuncupantur, neq;
propter unam substantiam quæ est patris & filij̃. Confitemur item & uni
genitum & primogenitum, sed unigenitum uerbum dicimus, quod sem
per fuit & est in patre, primogenitũ autem quantũ ad hominẽ. Sed tamen
differt creatura communi, quoniam & primogenitum à mortuis. confite
mur unum esse deum. Confitemur unam patris filij̃q; diuinitatem, neque
quisq; nègat aliquando patrem filio maiorem, nõ propter aliam essentiã,
non propter differentiam, sed quia ipsum nomẽ patris maius est filio. Hæc
autem illorum blasphemia atq; corruptibilis interpretatio est, hac gratia
eum dixisse contendunt: Ego & pater unum sumus, propter concordiam &
B unanimitatem. Sed reprobauimus omnes catholici intellectum eorum fa
tuum, & abiectum sicuti mortalium hominũ. Qui quoniam corrumpi cœ
perunt, offendentes discordare noscuntur, & ad permutationes ascendunt,
hoc modo distantiam & discordiam inter patrem deum omnipotentem
& filium esse posse, dicentes. quod absurdum est intelligere & aliquatenus
arbitrari. Nos autem & credimus & affirmamus, & sic intelligimus, quo
niam sacra scriptura sic locuta est: Ego & pater unum sumus, propter essen
tiæ unitatem, quæ est una & eadem patris & filij̃, & credimus semper sine
principio & sine termino hunc regnare cum patre, & non habere nec tem
pus nec defectum eius imperium, quia semper est. nunc̃q; enim esse cœpit,
ideoq; nec deficere poterit. Credimus & percipimus paracletum sanctum
spiritum, quem nobis ipse dominus promisit & destinauit, & eum credi
mus missum. Sed is passus nõ est, sed homo, quo indutus est quem assum
psit ex Maria uirgine, qui pati potuit sicut mortalis. Deus autem immorta
lis est. Credimus quod tertia die resurrexit, nõ deus in homine, sed homo
in deo resurrexit, quem & obtulit patri suo donum, quem utiq; liberauit.
Credimus autem quoniam oportuno tempore atq; definito omnes & de
omnibus ipse iudicabit. Tanta siquidem eorum stultitia, & ita crassitudine
tenebrarum eorum mens excæcata est, ut nequeant lumen cernere uerita
tis, nec intelligere qua ratione dictum sit, Vt & ipsi in nobis unum sint. Pa

C làm uero est cur dixerit unũ, quoniam Apostoli spiritum sanctum dei acce
perunt, sed tamen ipsi nõ erant spiritus, nec aliquis eorum aut uerbum, aut
sapientia, aut uirtus, aut unigenitus erat. Sicut ego & tu (inquit) unum su/
mus, sic & isti in nobis unum sint. Certissimè igitur scriptura diuina hoc di/
xit: In nobis (inquit) unum sint, non ait, sicut nos unum sumus ego &
pater, sed discipuli in semetipsis coniuncti & copulati unum sint, fide, con/
fessione, in gratia & pietate, dei patris, & domini & Saluatoris nostri con/
cessione, & charitate unum esse possint.

Hᵉ ἁγία σύνοδος ἡ κτ̄ι θεοῦ χάριν τῆς εὐσεβοῦς πίστεως συναχθεῖσα, ἀπό τε ῥώμης, καὶ
πανωνίων, καὶ γαλλίων, ἰταλίας, καμπανίας, καλαβρίας, ἀφρικῆς, θεσσαλονίκης,
παννονίας, μυσίας, δακίας, δαρδανίας, ἄλλης δακίας, μακεδονίας, θεσσα/
λίας, ἀχαΐας, ἠπείρου, θράκης, ξοδόπης, ἀσίας, καρίας, βιθυνίας, ἑλλεσπόντου,
φρυγίας, πισιδίας, καππαδοκίας, πόντου, φρυγίας ἄλλης, κιλικίας, παμφυ
λίας, λυδίας, νήσων κυκλάδων, ἀγχιάλου, ἀνβαΐδος, λιβύης, γαλατίας, πα
λαιστίνης, ἀραβίας, τοῖς πανταχοῦ ἐπισκόποις καὶ συλλειτουργοῖς ἡμῶν καὶ κα/
θολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας, ἀγαπητοῖς ἀδελφοῖς ἐν κυρίῳ χαίρειν.

Πολλὰ μὲν καὶ πολλάκις οἱ ἀρειανομανίται ἐτόλμησαν κτ̄ι τῶν ἁγίων τοῦ θεοῦ τῶν
πίστιν φυλαττόντων τὴν ὀρθὴν, νόθον ὑποβάλλοντες διδασκαλίαν, τοὺς ὀρθοδό/
ξους ἐλαύνειν ἐπειράθησαν. τοσοῦτον δὲ λοιπὸν κατεπανέστησαν κατὰ τῆς πίστεως ὡς
D μὴ δὲ τὴν ἀκολουθοῦσαν θεοφιλεστάτῳ βασιλέως λαθεῖν. τοιγαροῦν τῆς χάριτος τοῦ θεοῦ
σωτῆρος, καὶ αὐτοὶ οἱ θεοφιλέστατοι βασιλεῖς σωτήριον ἡμᾶς ἐκ διαφόρων ἐπῆ
χιῶν καὶ πόλεων, καὶ τὴν ἁγίαν ταύτην σύνοδον ἐπὶ τὴν Θρᾳκησίων πόλιν γε
νέσθαι διέγνωσαν, ἵνα πᾶσι μὲν διχόνοια περιαιρεθῇ, πάσης δὲ κακοπιστίας ἀζηλωθεί
σης, ἡ εἰς τὸν χριστὸν εὐσέβεια μόνη παρὰ πᾶσι φυλάττηται. ἦλθον γὰρ ἐπισκοποι
ἀπὸ τῆς ἑῴας προτραπέντες καὶ αὐτοὶ παρὰ τῶν εὐσεβεστάτων βασιλέων. μάλιστα δ' ὅτε
ἐθέλουσι πολλάκις περὶ τῶν ἀγαπητῶν ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν ἀθανασίου τοῦ ἐπι/
σκόπου τῆς ἀλεξανδρείας καὶ μακεδονίου τοῦ ἐπισκόπου τῆς ἀγκυροτολατίας, καὶ ἀσκλη
πᾶ τοῦ γάζης. ἴσως γὰρ καὶ εἰς ὑμᾶς αὐτοὺς ἔφθασαν αἱ διαβολαί, ὡς καὶ τὰς ἡμε/
τέρας ἀκοὰς ἐπεχείρησαν παραδραμεῖν, ἵνα κτ̄ι μὲν τῶν ἀθώων ἃ λέγουσι πιστεύητε,
τὴν δὲ τῆς μοχθηρᾶς αὐτῶν αἱρέσεως ὑπόνοιαν ἐπικρύψωσιν. ἀλλ' οὐκ ἐπὶ πολὺ ταῦτα
ποιεῖν συνεχωρήθησαν. ἔστι γὰρ προϊσάμενον τῶν ἐκκλησιῶν ὁ κύριος, ὁ ὑπὲρ τούτων
καὶ ὑπὲρ πάντων ἡμῶν θάνατον ὑπομείνας, & δι' αὐτὰς τὴν εἰς οὐρανοὺς ἄνοδον ἡμῖν
διδοὺς. πάλαι μὲν οὖν ἔγραψαν οἱ περὶ εὐσέβιον, καὶ μάξιμ, καὶ θεόδωρον, καὶ θεό/
γνιον, καὶ ὀυρσάκιον, καὶ ὀυάλεντα, καὶ μιλιόφαντον, καὶ σέφανον, ἰουλίῳ τῷ συλλειτουρ
γῷ τῆς ῥωμαίων ἐκκλησίας ἐπισκόπῳ κατὰ τῆς προφερομένων συλλειτουργῶν ἡμῶν, λέ
γοντες δὲ ἀθανασίου τοῦ ἐπισκόπου ἀλεξανδρείας, καὶ μακεδονίου τοῦ ἐπισκόπου
γαλατίας καὶ ἀσκληπᾶ τοῦ γάζης. ἔγραψαν δὲ καὶ οἱ ἀπὸ τῆς ἄλλων μερῶν ἐπίσκοποι
τες μαρτυροῦντες μὲν ἐπὶ τῇ καθαρότητι τοῦ συλλειτουργοῦ ἡμῶν ἀθανασίου, τὰ δὲ περὶ
τῆς περὶ εὐσέβιον γενομένης, οὐδὲν ἕτερον ἢ ψεῦδος καὶ συκοφαντίας εἶναι μεσά. εἰ καὶ
τὰ μάλιστα

A τὰ μάλιστα κληθέντας αὐτοὺς τότους παρὰ τοῦ ἀγαπητοῦ καὶ συλλειτουργοῦ ἰουλίου μὴ
ἀπαντῆσαι, καὶ ἐκ τῶν γραφέντων παρὰ τοῦ αὐτοῦ ἐπισκόπου ἰουλίου φανερὰ τότων ἦ
συκοφαντία πέφυκεν. ἦλθομ γὰρ ἂμ, ἔιπερ ἐθάρρουν ὅτις ἔπραξαν καὶ πεποιήκασι κτ̄ι
τῶν συλλειτουργῶμ ἡμῶν. ὅμως καὶ ἐξ ὧν πεποιήκασιν ἐν ταύτῃ τῇ ἁγίᾳ καὶ μεγά/
λῃ συνόδῳ, φανερωτέραν τὴν ἑαυτῶν συσκευὴν ἀπέδειξαν. ἀπαντήσαντες γὰρ εἰς τὴν
Θρᾴκέων πόλιν εἰδότες τοὺς ἀδελφοὺς ἡμῶν ἀθανάσιομ καὶ μάκεδομα καὶ ἀσκλη/
πᾶν καὶ τοὺς ἄλλους, ἐφοβήθησαν εἰς κρίσιν ἐλθεῖν καὶ ὀυχ ἅπαξ ὀυδὲ δεύτερον ἀλλὰ καὶ
πολλάκις κληθέντες, ὀυχ ὑπήκουσαν ταῖς κλήσεσι. καίτοι πάντων συνελθόντων ἐπι/
σκόπων μάλιστα τῶν εὐγνωστοτάτων ὁσίᾳ τῷ καὶ διὰ τὸν χρόνον καὶ τὴν ὁμολογίαν, καὶ
διὰ τὸ τοσοῦτον κάματον ὑπομεμενηκέναι πάσης τιμῆς τε καὶ ἀξίας τυγχάνοντος
ἀξίᾳ, ἀναμιμνήσκοντων καὶ προτρεπομένων αὐτοὺς εἰσελθεῖν εἰς τὴν κρίσιν, ἵνα ἅπερ ἀπό
τῶν τῆς συλλειτουργῶν ἐθρύλησαν καὶ ἔγραψαν κατ' αὐτῆς, ταῦτα παρόντες ἐλέγξαι
δύνωνται. ἀλλ' οὐκ ἦλθομ κληθέντες καθὼς προεῖπομεν. δικαιοῦντες καὶ ἐκ τούτων τὴν
συκοφαντίαν αὐτῆς, καὶ μονονουχὶ τὴν ἐπιβουλὴν & τὴν συσκευὴν ἣν πεποιήκασι βο/
ῶντες διὰ τῆς παραιτήσεως. οἱ γὰρ δαρροῦντες ὅτις λέγουσι, τόνις καὶ εἰς πρόσωπον
συνεῖναι δύνανται. ἐπειδὴ δὲ οὐκ ἀπιώτην νομίζομεν λοιπὸν μηδένα ἀγνοεῖν κἀμ
Β ἐκεῖνοι πάλιν κακουργεῖν ἐθέλουσιν, ὅτι μηδὲν ἔχοντες κτ̄ι τῶν συλλειτουργῶν ἡμῶν ἐλέγ
ξαι, τούτους οἷς διαβάλλουσι ἀπόντας, παρόντας δὲ διαφεύγουσιν. ἔφυγον γὰρ ἀγαπη
τοί, οὐ μόνον διὰ τὴν κατὰ τότων συκοφαντίαν, ἀλλ' ὅτι καὶ τῆς ἐπὶ διαφόροις ἐγ/
κλήμασιν ἐγκαλοῦντας αὐτῆς ἐθεώρουν ἀπαντήσαντας. δεσμὰ γὰρ ἦν καὶ σίδηρα προσ
φερόμενα, καὶ ἀπὸ ἡγεμονίας ἐπανελθόντες ἄνθρωποι καὶ παρὰ τῶν ἐκεῖ κατεχομένων ἐν
ἡγεμονίᾳ ἐλπίδας ἔχοντες ἦσαν συλλειτουργοῖς συγγενεῖς τε καὶ φίλοι τῶν δι' αὐτοὺς ἀποδανόντων
ἐνεκάλουν. καὶ δ' μέγιστον ἐπίσκοποι παρῆσαν. ὧν ὁ μὲν τὰ σίδηρα καὶ τὰς κατὰ/
νας προσέφερεν ἃ δι' αὐτοὺς ἐφόρεσεν. οἱ δὲ ἐν ἐπὶ τῆς διαβολῆς αὐτὸν θάνατον ἐμα
τώσαντο. εἰς τοσοῦτον γὰρ ἔφθασαν ἀπονοίας ὥς καὶ ἐπίσκοπον ἐπιχειρεῖν ἀνελεῖν. καὶ
ἀνεῖλον ἄν, εἰ μὴ ἐξέφυγε τὰς χεῖρας αὐτῶν. ἀνέκραγον γοῦν ὁ συλλειτουργὸς ἡμῶν ὁ μα
καρίτης θεόδουλος φεύγων αὐτῆς τὴν διαβολὴν. κελεύουσι γὰρ ἐκ διαβολῆς αὐτῆς
ἀπροφασίστως. ἄλλοι δὲ ξιφῶν πληγὰς ἐπεδείκνυντο. ἄλλοι δὲ λιμῷ ὑπομεμενηκέναι παρ' αὐ
τῆς ἀποδύρωντο. καὶ ταῦτα οὐχ οἱ τυχόντες ἐμαρτύρουν, ἀλλ' ἐκκλησίαι ὅλαι ἦσαν. ὑ
πὲρ ὧν οἱ ἀπαντήσαντες καὶ οἱ πρεσβεύοντες ἐδίδασκον σφαλιώτας ξιφήρεις, ὄχλους με
τὰ ξοανάλων, δικασῶν ἀπελάς, πλασῶν γραμμάτων ὑπβολάς. ἀνεγνώσθη γὰρ γράμ
ματα τῆς περὶ θεόγνιον κατὰ τῆς συλλειτουργῶν ἡμῶν ἀθανασίου καὶ ἀσκληπᾶ, ἵνα καὶ
βασιλέας κατ' αὐτῆς κινήσωσι. καὶ ταῦτα ἤλεγξαν οἱ γενόμενοι τότε διάκονοι θεογονίου.
πρὸς τότνις πλάνην γυμνώσεως, ἐμπρησμοὺς ἐκκλησιῶν, φυλακὰς κατὰ τῆς συλλειτουργῶν.
& ταῦτα πάντα δι' οὐδὲν ἕτερον ἢ διὰ τὴν δυσώνυμον αἵρεσιν τῆς ἀρειομανιτῆς. οἱ γὰρ
παραιτούμενοι τὴν πρὸς τότνις χειροτονίαν, ἀνάγκην εἶχον παραβῆναι τότων. ταῦτα
τοίνυν προορῶντες σενὸν εἶχον τὰ δι' προαιρέσεως. ἀχθόμενοι γὰρ ἃ διεβράκασι διὰ
τὸ μὴ δύνασθαι ἔτι κρύπτεσθαι, ἀπιώτην εἰς τὴν Θρᾳκέων πόλιν, ἵνα διὰ δι' ἀφίξεως
ὑπόνοιαν ὡς μὴ πλημμελήσαντες δόξωσιν ἀποφαίνεσθαι. ἰδόντες οὖν τοὺς παρ' αὐτῆς
συκοφαντηθέντας, καὶ τοὺς παρ' αὐτῆς παθόντας, τοὺς κατηγόρους, τοὺς ἐλέγχους τῆς

C. ὀφθαλμῶν ἔχοντες, εἰσελθεῖν οὐκ ἐδύναντο κλινδέντες. καίτοι τῶν συμπατριωτῶν ἡμῶν
ἀθανασίου καὶ μακαρίου καὶ ἀσκληπᾶ πολλῇ τῇ παῤῥησίᾳ χωμῴων καὶ ἀποδυρομένων
καὶ προσκαλουμένων αὐτούς, ⁊ ἐπαγγελλομένων μὴ μόνον ἐλέγχειν τὴν συκοφαντίαν ἀλ
λὰ καὶ δακνῆσαι ὅσα κατὰ τῶν ἐκκλησιῶν αὐτῶν ἐπλημμέλησαν. οἱ δὲ τοσούτῳ φόβῳ
τοῦ σωφρόνος. κατηχέθησαν ὡς φυγεῖν αὐτοὺς καὶ διὰ τοῦ φυγεῖν τὴν συκοφαντίαν
αὐτῶν ἐλέγξαι, καὶ ἅπερ ἐπλημμέλησαν διὰ τῶν ἔργων ὁμολογῆσαι. εἰ καὶ τὰ μά
λιστα οὐ μόνον ἐκ τῶν προτέρων ἀλλὰ καὶ ἐκ τούτων ἡ κακοτροπία, καὶ ἡ συκοφαν
τία αὐτῶν δείκνυται, ὅμως ἵνα μή δέ ἐκ φυγῆς πρόφασίν τινα ἑτέρας κακουργίας πο
ήσασθαι δυνηθῶσιν, ἐσκεψάμεθα κατὰ τὸν τοῦ ἀληθείας λόγον τὰ παῤ ἐκείνων πρα
γματευσηνδένται ζητάσαι. καὶ τοῦτο προδέλουοι, εὑρήκαμεν αὐτοὺς ἐκ τῶν πραχθέντων
συκοφάντας καὶ μηδὲν ἕτερον ἢ ἐπιβουλὴν κατὰ τῶν συμπατριωτῶν ἡμῶν πεποικό
τας. ὅν γὰρ ἔλεγον τὸν ἀθανάσιον πεφονεῦσθαι ἀρσένιον, οὗτος ζῇ, ⁊ ἐν τῇ ζωῇ
ζητάζεται. ἀπὸ δὲ τούτου καὶ τὰ τῶν ἄλλων δηυληδέντων παῤ αὐτῶν φαίνεται
πλάσματα. ἐπαδὴ δὲ καὶ περὶ πατρίου ἐθούλην ὡς κλαδέντος τὸν μακαρίου τοῦ πρε
σβυτέρου ἀθανασίου, ἐμαρτύρησαν μοὶ αὐτῆς οἱ παραγενάμενοι ἀπὸ τῆς ἀλεξανδρείας
καὶ μαρεώτου καὶ τῶν λοιπῶν τόπων, ὅτι μηδὲν τούτων πέπρακται. καὶ οἱ ἐπίσκο
ποι δὲ γράψαντες οἱ ἀπὸ τῆς αἰγύπτου πρὸς ἡλιον θεμ συμπατριώτην ἡμῶν ἱκανῶς δια
βεβαιοῦτο μὴ δὲ ὑπόνοιαν ὅλως τοιαύτην γεγενῆσθαι. ἄλλως τε λέγουσιν ὑπομνήμα
τα ἔχαν κατ' αὐτοῦ, ἃ κατὰ μονομέριαν σωέβη γεγενῆσθαι. καὶ ὅμως ⁊ ὧν τῆς ὑπο
μνήμασι τούτοις ἐθνικοὶ καὶ κατηχούμενοι ἠρωτῶντο. ἐξ ὧν εἰς κατηχούμενον ἐρωτώ
D. μενον, ἐφασκεν ἔνδον εἶναι ὅτε μακάριος ἐπέσκη τοῦ τόπου. καὶ ἕτερος ἐρωτώμενον
ἔλεγε, τὸν θρυλούμενον παῤ αὐτῶν ἰσχύραν νοσοῦντα κατακεῖσθαι ὧν κλίνῃ. ὡς ἀποδὲ τὸ
τὸ φαίνεσθαι μὴ δ' ὅλως γεγενῆσθαι τι τῶν ὅλων μυστηρίων διὰ δ' τοὺς κατηχουμένους
ἔνδον εἶναι, καὶ πρὶ ἰσχύραν μὴ παρεῖναι, ἀλλὰ νοσοῦντα κατακεῖσθαι. καὶ γὰρ αὐτὸς
ὁ παμπόνηρος ἰσχύρας ψευσάμενον ἐπὶ τοῦ εἰρηνεύειν κεκαυκέναι τὸν ἀθανάσιον τινὰ
τῶν θείων βιβλίων καὶ διαφεύγεσθαι, ὡμολόγησε κατ' ἐκείνου καιρὸν νοσεῖν ὅτε μανά
ριος παρῆν καὶ κατακεῖσθαι. ὡς καὶ ἐκ τούτου συκοφάντιν αὐτὸν δείκνυσθαι. ἀμέλει τοῦ
συκοφαντίας αὐτοῦ μισθὸν τοῦ ἰσχύρα δεδώκασιν ἐπισκόπου ὄνομα, τοῦ μὴ δὲ πρε
σβυτέρου τυγχάνοντι. ἀπαυτήσαντες γὰρ δύο πρεσβύτεροι οἱ σὺν μελιτίῳ παραγενά
μενοι ὕστερον δὲ παρὰ τοῦ μακαρίου ἀλεξάνδρου τοῦ γενομένου ἐπισκόπου ἀλεξανδρείας
προσδεχθέντες, οἱ ⁊ σὺν ἀθανασίῳ ὄντες ἐμαρτύρησαν μὴ δὲ πώποτε τοῦτον πρεσβύτε
ρον γεγενῆσθαι, μὴ δὲ ὅλως ἐκκλησίαν μελίτιον ἐις τὸν μαρεώτιν ἐκκλησίαν ἢ λειτουρ
γόν. καὶ ὅμως τὸν μὴ δὲ πρεσβύτερον τυγχάνοντα νῦν ἐπίσκοπον προήγαγον, ἵνα
τοῦ ὀνόματι τούτῳ δόξωσιν ἐπὶ τῆς συκοφαντίας καταπλήξαι τοὺς ἀκουόντας. ἀνα
γνώσῃ δὲ καὶ τὸ σύγγραμμα τῶν συλλειτουργῶν ἡμῶν μαρκέλλου. καὶ ἐυρέθη τῶν περὶ
ἐυσέβιον ἡ κακοτεχνία. ἃ γὰρ ὡς ζητῶν ὁ μάρκελλος εἰρηκε ταῦτ' ὡς ὁμολογημένα
διαβεβλήκασιν. ἀνεγνώσθη οὖν ταῦτα καὶ τὰ ἑξῆς καὶ τὰ πρὸ αὐτῶν τῶν ζητημά
των, καὶ ὀρθὴ ἡ πίστις τῶν ἀνδρῶν ἐυρέθη. ὄντες γὰρ ἀπὸ τῆς ἁγίας μαρίας ὡς αὐτοὶ διε-

βεβαιώσαντο

A βεβαιώσαντο ἀρχὴν ἐδίδου τοῦ θεῷ λόγῳ, οὗτε τέλος ἔχειν τὴν βασιλείαν αὐτοῦ,
ἀλλὰ ⁊ τὴν βασιλείαν ἄναρχον καὶ ἀκατάπαυσον εἶναι τὴν τούτου ἔχαφε. ⁊ ἀσκλη
πᾶς δὲ ὁ συλλειτουργὸς προσήνεγκεν ὑπομνήματα γεγενημένα ὧν ἀντιοχείᾳ παρόν
των καὶ τῶν κατηγόρων καὶ ἐυσεβίου τοῦ ἀπὸ καισαρέων. καὶ ἐκ τῶν ἀποφάσεων τῶν
δικασάντων ἐπισκόπων ἐδείξεν ἑαυτὸν ἀθῶον εἶναι. εἰκότως οὖν ἀδελφοὶ ἀγαπητοί,
καλούμενοι πολλάκις οὐχ ὑπακούουσιν, εἰκότως ἔφυγον. ὑπὸ γὰρ τοῦ σωφρόνος
ἐλαυνόμενοι, φυγῇ τὰς ἑαυτῶν συκοφαντίας ἐβεβαίωσαν. καὶ πισθῆναι τὰ κατ' αὐ
τῶν πεποιήκασιν, ἅπερ παρόντες οἱ κατηγορούμενοι ἔλεγον καὶ ἐπεδείκνυντο. ἔτι
τοίνυν πρὸς τούτοις πᾶσι καὶ τοὺς πάλαι κατηγορηθέντας καὶ ἐκβληθέντας διὰ τῶν
ἀρείου αἱρεσιν, οὐ μόνον ἐδέξαντο, ἀλλὰ καὶ εἰς μείζονα βαθμὸν προήγαγον, διακό
νους μοὶ εἰς πρεσβυτέριον, ἀπὸ δὲ πρεσβυτέρων εἰς ἐπισκοπήν. σὐδενὲμ ἕτερον ἢ ἵνα
τῶν ἀσέβειαν διαπεῖραι καὶ πλατεῖαν δυνηθῶσι. καὶ τῶν ἐυσεβῶν διαφθείρωσι πίσιμ.
εἰσὶ δὲ τούτων μετὰ τοὺς περὶ ἐυσέβιον νῦν ἕξαρχοι, θεόδωρος ἀπὸ ἡρακλείας,
νάρκισσος ἀπὸ νερωνιάδος τῆς κιλικίας, στέφανος ἀπὸ ἀντιοχείας, γεώργιος ἀπὸ
λαοδικείας, ἀκάκιος ἀπὸ καισαρείας τῆς παλαισίνης, μηνόφαντος ἀπὸ ἐφέσου
τῆς ἀσίας, εὐσέβιος ἀπὸ συγιδούνου τῆς μυσίας, οὐάλης ἀπὸ μυρσοῦ τῆς παννο
νίας. καὶ γὰρ οὗτοι τοῖς σὺν αὐτοῖς ἐλθοῦσιν ἀπὸ τῆς ἑώας οὐκ ἐπέτρεπον οὐ
τε εἰς τὴν ἁγίαν σύνοδον ἐλθεῖν, οὔτε ὅλως εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ παρα
βαλεῖν σωεχώρησαν. καὶ ἐρχόμενοι δὲ εἰς τὴν ⁊ρδικὴν, κατὰ τόπους σύνοδον
B ἐποιοῦντο πρὸς ἑαυτοὺς καὶ συνδήκας μετὰ ἀπειλῶν, ὥς τ ἐλθόντας αὐτοὺς εἰς τὴν
⁊ρδικὴν, μηδ' ὅλως εἰς τὴν κρίσιν ἐλθεῖν, μήτε ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνελθεῖν τῇ ἁ
γίᾳ καὶ μεγάλῃ συνόδῳ, ἀλλὰ μόνον ἐλθόντας καὶ ἐπὶ ἀφοσιώσει τὴν ἑαυτῶν ἐπι
δημίαν ἐπισπεξαμένους τάχέως φυγεῖν. ταῦτα γὰρ γνῶναι δεδυνάμεθα παρὰ τῶν
συλλειτουργῶν ἡμῶν μακαρίου ἀπὸ παλαισίνης, καὶ ἀσερίου ἀπὸ ἀραβίας τῶν
συνελθόντων σὺν αὐτοῖς, καὶ ἀναχωρησάντων ἀπὸ τῆς ἀπωσίας αὐτῶν. οὗτοι γὰρ
εἰς τὴν ἁγίαν σύνοδον, τὴν μὴν βίαν ἣν ἔπαθον, ἔλεγον πράττεσθαι, προστι
θέντες καὶ τοῦτο, ὡς ἄρα εἶναι τῆς ὀρθῆς ἀντιποιούμενοι δόξης, καὶ κωλυόμε
νοι ὑπ αὐτῶν ἐλθεῖν ἑνταῦθα, καὶ διὰ τὸ ἀπειλεῖν καὶ ἐντίθεσθαι κατὰ τῶν
βουλομένων ἀναχωρεῖν ἀπ' αὐτῶν. τούτου γοῦν ἕν ἑνὶ οἴκῳ πάντες μεῖναι ἐ
πούδασαν. μὴ δὲ τὸ βραχύτατον ἰδιάζειν αὐτοῖς ἐπιτρέψαντες. ἐπεὶ οὖν οὐκ
ἔδει παρασιωπῆσαι οὐδὲ ἀνεκδιηγήτους ἐᾶσαι τὰς συκοφαντίας, τὰ δεσμὰ, τοὺς
φόνους, τὰς πληγὰς, τὰς περὶ τῶν πλασῶν ἐπισολῶν συσκευάς, τὰς αἰκίας, τὰς
γυμνώσεις τῶν παρθένων, τὰς ὑβρίσεις, τὰς καταλύσεις τῶν ἐκκλησιῶν, τοὺς ἐμ
πρησμούς, τὰς μεταθέσεις ἀπὸ μικρῶν πόλεων εἰς μείζονας παροικίας, ⁊ πρόγε πάν
των τῆ κατὰ τῆς ὀρθῆς πίστεως ναῦν ἐπανασάσθαι δυσώνυμον ἀρειανὴν αἵρεσιν δι' αὐτῶν.
τούτου γοῦν ἕνεκεν τοὺς μὴν ἀγαπητοὺς ἀδελφοὺς ἡμῶν καὶ συλλειτουργοὺς ἀθανάσιον
τὸν δ' ἀλεξανδρείας ἐπίσκοπον, ⁊ μάρκελλον τὸν τῆς ἀγκυρογαλατίας, ἠ ἀσκληπᾶν τὸν
γάζης, ⁊ τοὺς σὺν αὐτοὶς συλλειτουργοῦντας τοῦ κυρίῳ, ἀθώους ⁊ καθαροὺς εἶναι ἀπο
φηνάμεθα, γράψαντες ⁊ εἰς τὴν ἑκάστου παροικίαν, ὥς τ γινώσκειν ἑκάστης ἐκκλησίας τοὺς

C λαοὺς τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου τὴν καθαρότητα, καὶ τοῦτον μὴ ἔχειν ἐπίσκοπον μὴ προσδοκᾶν, τοὺς δὲ εἰς τὰς ἐκκλησίας αὐτῶν ἐπανέλθειν δίκην λύκων, γυναικόγυιον τὸν ὦν ἀλεξανδρείας, Βασίλειον τὸν ὦν ἀγκύρας, καὶ κυνηγοῦν τὸν ὦν γάζης, τότε μὴ δὲ ἐπισκόπους ὀνομάζειν, μηδὲ χρισιανοὺς, μηδὲ ὅλως κοινωνίαν τινὰ πρὸς αὐτοὺς ἔχειν, μὴ δὲ δέχεσθαι τινὰ παρ' αὐτῶν γράμματα, μήτε γράφειν πρὸς αὐτούς. τοὺς δὲ περὶ Θεόδωρον τὸν ἀπὸ Ἡρακλείας φησὶ ἐν-
ρόωσθαι καὶ νάρκισσον τὸν ἀπὸ νερωνιάδος φησὶ κιλικίας, ἀκάκιον δὲ ἀπὸ καισαρείας φησὶ παλαισίνης, καὶ σέφωνα ἀπὸ ἀντιοχείας ⊂ ἐυσέβιον ἀπὸ συγιδόνος μυσίας, καὶ ἀετίον τὸν ἀπὸ μυσῶν φησὶ θρακονίας, καὶ μιλιόφωνον δὲ ἀπὸ ἐφέσου, καὶ γεώργιον δὲ ἀπὸ λαοδικείας, εἰ καὶ φοβηθέντες μὴ ἀφεληλύθασι ἀπὸ φησὶ ἑώας, ὅμως διὰ τὸ ἀπὸ τῆ μακαρίᾳ ἀλεξάνδρᾳ τοῦ γενομένου ἐπισκόπου ἀλεξανδρείας καθηρῆσθαι αὐτούς, καὶ διὰ τὸ ⊂ τότε σὺν αὐτοῖς φησὶ ἀρείου μανίας εἶναι, καὶ διὰ τὰ ἐπενεχθέντα αὐτοῖς ἐγκλήματα, τότε παμφηφεὶ καθαιρεθῆναι ἡ ἁγία σύνοδος ἀπὸ φησὶ ἐπισκοπῆς. καὶ ἐκείναμεν μὴ μόνον αὐτοὺς ἐπισκόπους μὴ εἶναι, ἀλλὰ μὴ δὲ κοινωνίας μετὰ τῶν ἴσων αὐτοὺς καταξιοῦσθαι. τοὺς γὰρ χωρίζοντας φησὶ τοῦ πατρὸς οὐσίας καὶ θεότητος τὸν υἱόν, καὶ ἀπαλλοτριοῦντας τὸν λόγον ἀπὸ τοῦ πατρὸς, χωρίζεσθαι ἀπὸ φησὶ καθολικῆς ἐκκλησίας προσήκει, καὶ ἀλλοτρίους εἶναι τοῦ χρισιανῶν ὀνόματος. ἔσωσεν τοίνυν ὑμᾶς καὶ πᾶσιν ἀνάθεμα διὰ τὸ κεκαπηλεῦκέναι αὐτοὺς τὸν λόγον φησὶ ἀληθείας. ἀποσολικὸν γάρ ἐσι πρόσταγμα, εἴτις ὑμᾶς εὐαγγελίζεται παρ' ὃ παρελάβετε, ἀνάθεμα ἔσω. τότε μηδένα κοινωνεῖν παραγείλατε. οὐδὲ μία γὰρ κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος. τότε πάντας μαχεῖν ποιεῖτε. οὐδὲ μία γὰρ συμφωνία χρισῷ πρὸς βελίαρ. καὶ φυλάσσεσθαι ἀδελφοὶ ἀγαπητοί, μήτε γράφειν πρός αὐτοὺς,
D μήτε γράμματα παρ' αὐτῶν δέχεσθαι. ὡσπάζεται δὲ καὶ ὑμεῖς ἀγαπητοὶ ἀδελφοὶ καὶ συμπατριῶται ὡς ὄντες πνεύματι πάντες, τῇ σωτῆρι ἡμῶν, σωνεύσαι καὶ φιλίσαι δι' ὑπογραφῆς ὑμετέρας ὑπὲρ τῶν πρὸ πάντων τὴν ἀπαντάχου συμπατριῶν ἡμῶν ὁμοφωνίαν διασώζεσθαι. ἀποκρύπτομεν δὲ ἐκείνους ⊂ ὁρίζομεν φησὶ καθολικῆς ἐκκλησίας τοὺς διαβεβαιωμένους, ὅτι θεὸς ὄντα ὁ χρισὸς ὁμολογοῦσι, ἀλλὰ μὴν ἀληθινὸς θεὸς οὐκ ἔσι. ὅτι υἱὸς ἐσὶν, ἀλλὰ ἀληθινὸς υἱός οὐκ ἔσι. ὅτι γεννητός ἐσι ἅμα καὶ ἀγέννητον. οὕτως ἑαυτοὺς νοεῖν ἐν γεγεννημένον ὁμολογοῦσιν, ὅτι οὕτως εἶπον τὸ γεγεννημένον ἐσι. ⊂ ὅτι τὸν χρισὸν πρὸ αἰώνων ὄντος διδάσκειν αὐτοὺς ἀρχὴν ἢ τέλος. ὅπερ οὐκ ὢν καιρῷ, ἀλλὰ πρὸ πάντος χρόνου ἔχει. καὶ ὑπόγυον δὲ δύο ἔχειν ἀπὸ φησὶ ἀσεβίδος φησὶ ἀρειανῆς ἐγεννήθησαν, οὐάλης καὶ οὐρσάκιος. οἵτινες καυχῶνται ⊂ οὐκ ἀμφιβάλλεσι λέγοντες ἑαυτοὺς χρισιανοὺς εἶναι. καὶ ὅτι ὁ λόγος καὶ ὅτι ὁ πνεῦμα ⊂ ἐσαυρώθη ⊂ ἐσφάγη ⊂ ἀπέθανεν ἢ ἀνέστη. ⊂ ὅτιπερ τὴν αἱρετικῶν σύσκημα φιλονεικεῖ, διαφόρους εἶναι τὰς ὑποσάσεις τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, ⊂ εἶναι κεχωρισμένας. ἡμεῖς δὲ ταύτῃ πρόφαμεν ⊂ δεδιδάγμεθα ⊂ ταύτῃ ἔχομεν τὴν καθολικὴν πάδοσιν καὶ πίσιν ἢ ὁμολογίαν,

Veteres ὑπόσασιν usurpant interdū pro οὐσίᾳ.

μίαν εἶναι ὑπόσασιν ἣν αὐτοὶ οἱ αἱρετικοὶ οὐσίαν προσαγορεύουσι τοῦ πατρὸς ⊂ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος. καὶ εἰ ζητεῖται, τίς ἡ υἱοῦ ἢ ὑπόσασίς ἐσι; ὁμολογοῦμεν ἕως ἄυτη μία μόνη τοῦ πατρὸς ὁμολογουμένη. μὴ δέποτε πατέρα χωρὶς υἱοῦ μὴ δὲ υἱὸν χωρὶς πατρὸς γεγενῆσθαι μὴ δὲ εἶναι ἄώνας. ὃ ὄζι λόγος πνεῦμα (οὐκ ἔχων). ἀποπώτερον γάρ ὄζι λέγαν ποτὲ πατέρα γεγενῆσθαι χωρὶς υἱοῦ, μήτε ὀνομάζεσθαι, μήτε εἶναι δώνα! ὅθεν, ἔσι αὐτοῦ μαρτυρία τοῦ υἱοῦ, λέγουσα, ἐγὼ ὦν τῷ πατρὶ καὶ ὁ πατὴρ ὦν ἐμοί. ⊂, ἐγὼ

A ἐγὼ καὶ ὁ πατὴρ ἓν ἐσμεν. οὐδεὶς ἡμῶν ἀρνεῖται τὸν γεγεννημένον, ἀλλὰ γεγεννημένον πρὸ πάντων ἄπρεπ ἀόρατα καὶ ὁρατὰ προσαγορεύσι ποιητὴν ⊂ τεχνίτην, καὶ ἀγγέλων καὶ ἀγγέλων καὶ κόσμου καὶ ἀνθρωπίνου γένους. ὅτι φησὶ, ἡ πάντων ἐσὶν σοφία. ⊂ πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο. οὐ πάντοτε γὰρ ἦναι ἠδύνατο, εἰ ἀρχὴν ἔλαβεν. ὅτι ὁ πάντοτε ὢν, ἀρχὴν οὐκ ἔχει λόγον. Θεὸς δὲ οὐδέποτε ὑπομένει τέλος. οὐ λέγομεν δὲ πατέρα, ἵνα εἶναι, οὐδὲ πάλιν δὲ ἵνα, πατέρα εἶναι. ἀλλ' ὁ πατὴρ, πατὴρ ὄζι. καὶ ὁ υἱὸς, παγρὸς υἱός. ὁμολογοῦμεν δύναμιν εἶναι τοῦ παγρὸς τὸν υἱόν. ὁμολογοῦμεν τὸν λόγον θεὸν παρὸς εἶναι παρ' ὃ ἕπερος οὐκ ἔσιν. καὶ τὸν λόγον ἀληθῆ θεὸν καὶ σοφίαν καὶ δύναμιν υἱὸν παραδιδόαμεν. ἀλλ' οὐχ ὥσπερ οἱ λοιποὶ υἱοὶ προσαγορεύονται, τὸν υἱὸν λέγομεν. ὅτι ἐκεῖνοι ἢ διὰ τοῦτον θεοὶ ἕτερ, τοῦ ἀναγεννᾶσθαι χάριν, ἢ διὰ τὸ καταξιωθῆναι υἱοὶ προσαγορεύονται, οὐ διὰ τὴν μίαν ὑπόσασιν ἥτις ὄζι τοῦ παγρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ. ὁμολογοῦμεν μονογενῆ ⊂ πρωτότοκον. ἀλλὰ μονογενῆ τὸν λόγον ὃς πάντοτε ἦν ⊂ ἔσιν ὢν τῷ παγρὶ, δ πρωτότοκος δὲ τῶν ἀνθρώπων. διαφέρει δὲ τῆ κοινῆ κτίσει, ὅτι καὶ πρωτότοκος ἐκ τῶν νεκρῶν. ὁμολογοῦμεν μίαν παγρὸς καὶ υἱοῦ θεότητα. οὐδέ τις ἀγνεῖται ποτὲ τὸν πατέρα ἢ υἱοῦ μείζονα, οὐδ' ἄλλην ὑπόσασιν, οὐ διὰ τῆ διαφορὰν, ἀλλ' ὅτι αὐτὸ τὸ ὄνομα ἢ παγρὸς, μείζων ὄζι τοῦ υἱοῦ. ἄυτη δὲ αὐτῶν ἡ βλασφημία καὶ διεφθαρμένη ἑρμηνεία. τότου ἕνεκα εἰρηκέναι αὐτὸν φιλονεικοῦσιν, ἐγὼ ⊂ ὁ πατὴρ ἓν ἐσμεν, διὰ τὴν συμφωνίαν καὶ τῆ ὁμόνοιαν. κατέγνωμεν δὲ πάντες οἱ καθολικοὶ φησὶ μωρᾶς καὶ ὀικτρᾶς αὐτῶν διανοίας. καὶ ὥσπερ γ' οἱ ἄνθρωποι δυνατοὶ ἐπὶ
B διάσασιν καὶ διχόνοια μεταξὺ παγρὸς θεοῦ παντοκράτορος καὶ τοῦ υἱοῦ δυνατὸν εἶναι λέγεσθαι. ὅπερ ἀτοπώτατον καὶ ὑπονοῆσαι καὶ ὑποβαλεῖν. ἡμεῖς δὲ καὶ πισεύομεν καὶ διαβεβαιούμεθα καὶ ὕτω νοοῦμεν, ὅτι ἡ ἱερὰ φωνὴ ἐλάλησεν, ἐγὼ καὶ ὁ πατὴρ ἓν ἐσμὲν, καὶ διὰ τὴν φησὶ ὑποσάσεως ἑνότητα, ἥτις ὄζι μία τοῦ παγρὸς καὶ μία τοῦ υἱοῦ. καὶ τοῦτο δὲ πισεύομεν πάντοτε ἀνάρχως καὶ ἀπελευτήτως τοῦτον μετὰ τοῦ παγρὸς βασιλεύειν. ⊂ μὴ ἔχειν μήτε χρόνον διορίζοντα, μήτε ἐκλείπειν αὐτοῦ τὴν βασιλείαν. ὅτι ὁ πάντοτε ἐσὶν, οὐδέ ποτε τοῦ εἶναι ἤρξατο, οὐδὲ ἐκλείπειν δώναται. πισεύομεν δὲ καὶ παραλαμβάνομεν τὸν παράκλητον τὸ ἅγιον πνεῦμα. ὅπερ ἡμῖν αὐτὸς ὁ κύριος ἐπηγγείλατο καὶ ἔπεμψε, καὶ τοῦτο πισεύομεν πεμφθέν. καὶ τοῦτο οὐ πέπονθεν ἀλλ' ὁ ἄνθρωπον ὃν ἐνεδύσατο ὃν ἀνέλαβεν ἐκ μαρίας φησὶ παρθένου τὸν ἄνθρωπον τὸν παθεῖν δυνάμενον. ὅτι ἄνθρωπον, θνητός. Θεὸς δὲ ἀθάνατον. πισεύομεν ὅτι τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀνέση οὐχ ὁ θεὸς ὢν τῷ ἀνθρώπῳ, ἀλλ' ὁ ἄνθρωπον ὢν τῷ θεῷ ἀνέση. οὕτινα καὶ προσλάβειν τῷ παγρὶ ἑαυτὸν δῶρον, ὃν ἠλευθέρωσεν ἐκ φησὶ ἁμαρτίας καὶ φησὶ φθορᾶς. πισεύομεν δὲ ὅτι ἐυθέτῳ καιρῷ καὶ ὡρισμένῳ πάντας καὶ πᾶσι πρὸς πάντων αὐτὸς κρινεῖ. τοσαύτη δὲ αὐτῶν ὄζι ἡ ἄνοια καὶ ὕτω παχεῖα σκότους ἡ διάνοια αὐτῶν ἐκτετύφλωται, ἵνα μὴ δυνηθῶσιν ἰδεῖν τὸ φῶς φησὶ ἀληθείας. οὐ σωθῆσαι ὃ λόγῳ εἴρηται, ἵνα καὶ αὐτοὶ ὦν ἡμῖν ἓν ὦσι. σαφές ἐσι διὰ τί ἓν. ὅτι οἱ ἀπόσολοι πνεῦμα ἅγιον τοῦ θεοῦ ἔλαβον. ἀλλ' ὅμως αὐτοὶ οὐκ ἦσαν πνεῦμα. οὐδέ τις αὐτῶν ἡ σοφία ἡ δύναμις ἦν, οὐδὲ μονογενὴς ἦν. ὥσπερ ἐγὼ φησὶν καὶ οὐ ἓν ἐσμέν, οὕτως καὶ αὐτοὶ ὦν ἡμῖν ἓν ὦσιν. ἀλλὰ καὶ ἀκριβῶς διέσαλε ἡ θεία φωνὴ, ὦν

ἡμῖν

C ἡμῖν ἓν ὅσι φησὶ, οὐκ εἶπεν ὥσπερ ἡμεῖς ἓν ἐσμεν ἐγὼ καὶ ὁ πατὴρ, ἀλλὰ δι μαθηταὶ ᾧ αὐτοῖς σύζυγοι καὶ ἡνωμένοι ἓν εἰσὶ τῇ πίσει, τῇ ὁμολογίᾳ, καὶ ᾧ τῇ χάριτι καὶ εὐσεβείᾳ τῇ τοῦ θεοῦ παιδὸς καὶ τῇ τοῦ κυρίου καὶ σωτῆρος ἡμῶν συγχωρήσει καὶ ἀγάπῃ ἓν εἶναι δωκιδῶσιν.

Ex hijs literis cognoscitur & accusatorum calumnia,& priorum iniquitas iudicum,& dogmatum uera sanitas. Non solum enim de diuina nos beati patres docuere natura,sed etiã eruditionẽ dispensationis explanauerunt.

Cap. XXV. HAec Constans cognoscens, doluit quidem, leuitatem fratris inspiciens, & infremuit aduersus instigatores malorum, & Imperatoris facilitatem ita decipientium. Duos autem episcopos ex Sardicenli concilio

Salianus Magister militũ. electos cum literis misit ad fratrem, cum quibus & Magistrum militum Salianum pietate iusticiaq; fulgentem. Literæ uero non solum monitionem habuerunt atq; consilium, sed etiam interminationem pio principi

Legatio Constãtis Cæsaris ad fratrẽ Constantium pro Athanasio. condecentem. Primum quidem denũciauit fratri,ut episcopis præberet auditum, & iniquitates à Stephano alijsq; præsumptas agnosceret,nec non & Athanasiũ gregi proprio restitueret,patefacta quidem calumnia, priorumq; iudicum iniquitate,& crudelitate reuelata: adiecitq; quod nisi uellet quod iustum est facere, ipse Alexandream proficisceretur, & Athanasium ouibus desiderantibus restitueret, inimicorumq; cateruas procul expelleret. Hanc autem epistolam Constantius Antiochiæ susciplens, promisit se

D facturum quæ turbarum illarum particeps petijsset. Sed cum hoc doleret

Euphratã & Vincentiũ legatos Synodi Sardicensis, Ariani per dolum conantur stupri traducere. ueritatis impugnatoribus,nephãdissimũ machinati sunt scelus. Diuerterat enim par illud episcoporum quos Concilium miserat in domum ad montem sitam. Magister autẽ militum alibi diuersorium acceperat. Porrò Ste-

Stephanus homo dolosus. phanus tunc Antiochenus episcopus,cum alijs tyrannicis cooperatoribus, naues naufragio præparabat, cum quibus assertores rectorum dogmatum uarijs nitebatur absorbere calumnijs. Horum itaq; erat dux quidam

Onager nebulo cõductitius iuuenis Onager nomine, licenter uiuens, & iniqua conuersatione congaudens,qui non solum in plateis diuersos uiolentia afficiebat, & fustibus pulsabat,sed etiam domos impudenter inuadens,uiros ac mulieres honestissimas abstrahebat. Et ne longius eius extendam flagitia,cõtra optimos uiros præparatam narrabo præsumptionem. Is enim Onager ad quãdam fornicariam ueniens,ait modo quosdam uenisse peregrinos,& noctu habere opus meretrice. Porrò sumens quindecim seditiosos nebulones, & eos in uicino episcoporum diuersorio circa sepem celans, profectus est cum meretrice ad ianuam ubi illi uiri quiescebant. Eamq; apertã inueniens,persuasit uni puerorũ domesticorũ,pecunia data,ut mulierẽ introduceret intra ianuam quã ipse demonstrabat, ubi quidem uterq; sacerdotũ dormire uidebantur,eamq; mulierẽ intro præcepit accedere. Ipse uero uocaturus socios, est egressus. Contigerat enim alterum episcoporum Euphratan nomine in loco

A in loco exteriore dormire. Vincentius aũt (sic enim uocabatur alter) in interiori cubiculo quiescebat. Cumq; intra ostium puella uenisset, sonum pedum Euphratas sentiẽs,cum esset obscurum,quis ambularet interrogauit. Illa uero loquente,conturbatus Euphratas,dæmonem putans esse, mulieris imitatum uocem, repente saluatorem CHRISTVM ad suũ uocauit auxilium. Onager aũt dux iniquitatis huius hoc facto,cũ socijs est ingressus, iniquos clamans eos,& iniquitatis iudices destinatos. Multo clamore facto, concurrerunt & serui, surrexitq; Vincentius. & claudentes ianuam domus,septem quidem calumniatorũ comprehendere potuerunt. Onager uero cum reliquis fugit. Detenta tamen est cum illis & mulier. Diluculo autẽ Magistrũ militum qui cum illis uenerat,excitantes,ad Palatium processerunt. Et præsumptiones Stephani proclamantes,dicebant iam nõ egere iudicio,necq; uerberibus iniquitates eius. Magister uero Militũ præcipue dimitabat,rogans ut iuberet Imperator,non synodice,sed iudicialiter potius iniquam examinari præsumptionem,promittens primũ se episcoporũ clericos traditurum,& oportere etiam ministros Stephani ita contradi. Cum autem ille impudenter contenderet,dicens clericos non subdendos esse uerberibus,placuit & Imperatori & Iudicibus, ut intra Palatium causæ fieret examinatio. Et primum quidem interrogauerunt mulierem, quis eam ad diuersorium duxisset episcoporũ. Quæ dixit quendam iuuenem ad se ue-

B nisse,& aduentum indicasse peregrinorum,& quid opus haberent,& quod uespere ueniens duxisset eam ad habitaculum quoddam, eamq; intra ianuam domus & porticum introire præceperit. Adiecit etiam inquisitionem episcopi,& terrorem factũ,& orationem eius,& superuenientiũ repentinas inuasiones. Hæc Iudices cognoscẽtes,captum inter alios omnium maximè iuuenẽ in medium deduxerunt. Qui non expectans necessitatem uerberũ, machinatum consilium patefecit,& Onagrum hæc omnia perpetrasse confessus est. Qui deductus ad medium,Stephanum dixit hæc omnia præcepisse. Sic itaq; Stephani cognoscẽtes iniquitatẽ, præsentibus tũc episcopis permiserunt ut eũ damnarẽt. & ab ecclesia procul expulsus est. Non omnino tamen ab Ariana peste ecclesia liberata est. Nam Leontius post eum ordinatur,genere Phryx,uoluntate nequissimus. Verum Constãtius ea quæ contra episcopos fuerant machinata experimento cognoscẽs,scripsit Athanasio maximo & semel,& secundò,& tertiò,inuitans eum ut à partibus remearet Hesperijs. sicut ipsis literis indicatur.

Natu minimus dolum aperit.

Stephanus Antiochenus abdicatur.

Leontius succedit.

SOCRATES.

CONSTANTIVS VICTOR AVGVSTVS. Cap. XXVI

Athanasio episcopo.

PLVRIMVM te circũferri & fluctuare ferocibus maris undis,nostræ mansuetudinis clementia nõ permisit. Patria quippe terra nudatum & priuatum

C uatum propriis rebus,errantemq; per loca inuia bestiarum,indefecta no-
stra pietas non despexit. Igitur diu distuli scribere uoluntatis meæ propositum, sperans sponte te ad nos fortè uenturum, & laborum satisfactionem à nobis exigere. Verùtamen quoniã fortè timor impediuit uoluntatis tuæ propositũ, literas largitate plenissimas ad tuã beatitudinẽ destinauimus, ut sine metu nostris aspectibus uelociter tuam præsentiã præbere festines, ut desiderio tuo potius experiaris nostrã clementiã propriis restitutus. Hac etenim causa & dominũ meũ fratremq; Constantẽ Victorẽ Augustũ pro te rogaui, ut tibi potestatem ad nos tribuat ueniẽdi, ut ambobus nobis annuentibus, restitutus in patriã, habeas maximũ gratiæ nostræ pignus.

ca. XXVII CONSTANTIVS VICTOR AVGVSTVS
Athanasio episcopo.

LICET prioribus literis significauerimus, ut sine sollicitudine ad nostrum debeas uenire Comitatum, eo quod maxime uelimus te ad propria destinare, tamen & nunc has literas ad tuam misimus sanctitatem, per quas inuitamus, ut sine aliqua diffidentia uel metu, ascendens, publicis uehiculis ad nos uenire festines, ut quæ desideras possis adipisci.

κωνσάντιος νικητὴς ἄυγουστος, ἀθανασίῳ.

Εἰ μὲν τὰ μάλιστα διὰ προτέρων γραμμάτων ἐδηλώσαμεν, ὅπως ἀμερίμνως εἰς τὸν κομιτάτος. ἡμέτερον κομιτάτον παραγένῃ, διὰ τὸ μάλιστα βούλεσθαι ἡμᾶς ἀποσεῖλαί σε εἰς τὰ ἴδια, D ὕμως μὲν νῦν ταῦτα τὰ γράμματα πρὸς σὲ σὺν σεσοβότητα δεδώκαμεν. δι' ὧν μὲν προτρεπόμεθα, χωρὶς τινὸς ἀπιστίας μὲν φόβῳ ἐπιβλῆσαί σε δημοσίοις ὀχήμασι, μὲν σπεύδα σαι πρὸς ἡμᾶς καταλαβεῖν, ἵνα ὧν ἐπιθυμῇς ἀπολαῦσαι δυνηθῇς.

ca. XXVIII. CONSTANTIVS VICTOR AVGVSTVS
Athanasio episcopo.

DVM in Edessa degeremus, præsentibus presbyteris tuis placuit ut ad te destinatis presbyteris ad nostrum debuisses festinare Comitatum, ut uidens nostros aspectus, repente properares ad Alexandriam. Sed quoniã plurimũ præterijt temporis, ex quo suscipiens à nobis literas nõ occurristi, propterea etiã nunc cõmonere te festinauimus, ut uel nunc tuam præsentiã nobis uelociter præsentare contendas, & ita possis patriæ tuæ restitui, tuaq; securus oratione frui. Ad plenam uero cognitionem Achitum diaconum destinauim9, à quo possis cognoscere etiã nostri animi uoluntatẽ, & quod ea quæ optas impetrare possis.

Has epistolas in Aquileia suscipiens Athanasius (illic enim relicta Sardica agebat) mox recurrit Romã, & ostendẽs literas episcopo Iulio, in maximo gaudio ecclesiam fecit esse Romanam. Putabatur enim etiam Orientis Imperator ipsorũ fidei consentire, eo quod ad se Athanasium fiducialiter euocaret. Iulius autem Alexandriam clericis atq; plebi hæc de Athanasio scripta misit.

Iulius

A IVLIVS ARCHIEPISCOPVS PRESBYTERIS & diaconis, & plebi, habitantibus Alexandriam, dilectissimis fratribus in domino S.

Ca. XXIX. Epistola Iulij pontificis Romani ad Alexandrinos de Athanasij reditu.

CONGAVDEO uobis & ego dilectissimi fratres, quod fructum uestræ fidei ante oculos iam uidetis. Hoc etenim uere gestum, quilibet inspiciet in fratre & coëpiscopo nostro Athanasio, quem propter puritatem uitæ suæ & uestras orationes restituit uobis deus. Ex hoc itaq; creditur, puras & charitate plenas orationes uestras ascendisse semper ad deum. Memores enim estis promissionum cœlestium atq; dilectionis, quã ex doctrina prædicti fratris mei Athanasij didicistis, & integrum cognouistis secundũ institutam uobis fidem, quam percepistis: quoniam non usq; ad finem is à uobis possit abduci, cuius orationes in sanctissimis animabus uestris tanquã præsentes semper habuistis. Ergo non plurimis mihi uerbis opus est uobis scribere. Quæcunq; enim uobis à me potuerint dici, hæc iam fides uestra præcessit, & diuina gratia cõmunis orationis nostræ uota compleuit. Congaudeo siquidem uobis: iterum enim dico, cõgaudeo: quoniam inexpugnatas animas in fide seruastis. Sed etiam ipsi fratri meo Athanasio non minus cõ- Athanasius Alexãdrinus.
B gaudeo: quia licet multam sit passus tristiciam, ne unam tamen horã uestri desiderij & charitatis oblitus est. Nam licet corpore ad tẽpus à uobis sit abstractus, spiritu tamen uobiscum semper degere uidebatur. Et ego quidem charissimi fratres omnem tentationem contra eum surgentẽ, reor sine gloria nõ fuisse. Nam & uestra & eius fides cognita est uniuersis & comproba-
ta. Si enim non tanta & talia accidissent, quis crederet quia aut uos tale iudicium, tantamq; charitatem circa talem exhibuissetis episcopũ, aut ille potuisset tantis circũdari uirtutibus, per quas spe cœlesti fraudatus nõ est? Promeruit igitur quolibet modo & nunc & in futuro etiam, confessionis gloriosum martyrium. Frequenter enim terra mariq; plurimum æstuãs, omnem prauitatem Arianæ conculcauit hæreseos, & crebro per inuidiam usque ad periculum impulsus contempsit mortem, munitus omnipotente deo & domino Iesu Christo saluatore nostro, sperans & inimicitias declinare, & consolationi uestræ restitui, deferens uobis maiora trophæa ex fortissima conscientia, pro quibus & usque ad terminos terræ totius apparuit gloriosus. Fiduciam itaq; habens sui propositi, cœlestisq; doctrinæ, clarificatus est immortali iudicio, & ad uos reuertitur. Diligendus igitur apud uos clarior nũc est quàm tunc, quando profectus à uobis est. Nam si materias pretiosas, id est, aurum atq; argentum purgando ignis probat: quid dignum dici potest de tali tantoq; uiro, qui cũ tantas tribulationes & pericula deuicerit, redditur nunc uobis immaculatus: nõ à nobis solũmodo, sed comprobatus ab omni concilio? Suscipite igitur nunc fratres charissimi cũ omni diuina gra-

C tia pastorem uestrum ac præsulem tanquam uere ἀθανάσιον, cũ his qui tan-
torum laborum eius participes sunt effecti: & gaudete fruentes oratiõibus
qui pastorem uestrum, ut ita dicam, esuritis atq; sititis, quando etiã ipsi ue-
strum sanctitatem salutaribus scripturis cibastis atq; potastis. Nam cũ de-
geret inter peregrinos, uos ei consolatio fuistis, & in persecutione atq; pericu
lis refouistis eum fidelissimis uestris animabus & mentibus. Ego siquidẽ iã
exulto considerans, & rationem prospiciens, in eius reuersione uniuscuiusq;
uestrum gaudium & plebis uotiuas occursiones, & concurrentiũ glorioſam
festiuitatem, & qualis ille uobis erit dies, & quantus, remeante scilicet fratre
meo, & quiescentibus priscis malis quorundam machinatione sartis: necnõ
preciosa ac uotiua reuersione, cunctos in quodam plenissimi gaudij lætitia
copulante. Huiusmodi uero gaudium usq; ad nos magnitudine sua pertin
gît: quibus diuinitus hoc etiam constat esse concessum, ut & nos debeamus
in laudem tanti uiri consurgere. Sed melius est, ut epistolam oratione clau-
damus. Deus omnipotẽs & huius unigenitus filius dominus & saluator no
ster Iesus Christus hoc gaudium uobis præbeat in æternum, dignũ tribuẽs
præmium admirabili uestræ fidei, quam circa pontificem uestrum glorioſo
testimonio demonstrastis: ut & uos, & qui uobiscũ sunt, hic & in futuro me-
liora possideatis: quæ oculus non uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis
ascendit, quæ præparauit deus diligẽtibus se. Per dominũ nostrum Iesum
Christum, per quem, & cum quo, omnipotẽti deo gloria in secula seculorũ,
D Amen. Valere uos opto charissimi fratres.

Cap. XXX

HIs itaq; literis confidens Athanasius, ad Orientem uenit. Quẽ Con-
stantius Imperator non tunc molestè susceþit, sed eum circumuenire
tentabat, molitione submissus Arianorum, & dixit ad eum: Sedem equi-
dem tuam decreto concilij, nobisque consentientibus recepisti. Sed quia
Ariani cupiũt unã saltẽ habere eccleſiã oppidatim. sunt aliqui in Alexandria populi tuam declinantes communionem, unam
cos in ciuitate ecclesiam habere permitte. Ad hanc propositionem Atha-
nasius mox occurrit, & ait: O Imperator, potestatem habes iubere simul &
agere quæcunque uolueris. Sed etiam ego beneficium à te deposco, quod
mihi concedi precor. Principe uero continuo se daturum esse pronuncian-
te, repente subiunxit Athanasius, idem beneficium sibi largiri petens, quod
Idẽ petit Athanasius pro orthodoxis. quærebat Imperator accipere. Vnam enim & ipse ecclesiam postulabat da
ri per singulas ciuitates, declinantibus Arianorum cõmunionẽ. Igitur Atha
nasij sententiam inutilem sibi cognoscẽtes Ariani, hoc quidem differendũ
esse dixerunt, & agendum, quod placeret Imperatori: quia Imperator Pau
lo, & Athanasio, & Marcello, & Asclepæ Gazæ, & Lucio Adrianopoleos, se
Principalia sacra, sacræ literæ Principis. cundũ ea, quæ in cõcilio Sardiceno placuerãt, proprias restituerat sedes. Vn
de Principalia sacra p̃ singulas ciuitates ad eorũ mittebãtur ecclesias. qbus

iubebatur

A iubebatur ut eos repente susciperẽt. Igitur in Ancyra expulso Basilio & pro eo introducto Marcello, non fortuita turba prouenit, quæ derogationẽ cõtraria sapientibus irrogauit, Asclepam uero continuo Gazæi susceperunt. In Constantinopolitana ciuitate Macedonius ad modicum tempus Paulo succeſſit, apud semetipsum in ecclesia remota collectiões agẽs. Pro Athanasio tamen solo, Imperator episcopis, & clericis, atq; plebi scripsit, ut eum libenter susciperent. Insuper etiam quæ contra eum in iudicijs acta fuerãt, alijs literis aboleri iussit. Quæ uero de utraque re scripta sunt, hæc esse noscuntur.

Marcellus nõ sine turba, Ancyrana sede sua potitur. Asclepas. Macedonius.

VICTOR CONSTANTIVS MAXIMVS,
Pius, episcopis & presbyteris catholicæ ecclesiæ S.

Cap. XXXI

REVERENDISSIMVS episcopus Athanasius non est dei gratia derelictus: nam licet breui tempore humana fuerit probatione summissus, tamen debitum prouidentiæ uniuersa perspiciẽtis noscitur susceþisse decretum, recipiens uoluntate dei, nostróque iudicio patriam suam, pariter & ecclesiam, cuius diuino nutu præsul extabat. Huic enim consequentet oportebat nostrã adesse mansuetudinem, ut omnia aduersus eos, & eius cõmunicatores definita, omnisq; suspicio & illusio contra eum gesta, deinceps sit
B inanis & uacua: & relcuatio quam dudum clerici eius habuerunt, competen ter firma permaneat. Sed etiam hoc eius gratiæ adijciẽdum esse censuimus, ut omnes ordines* sacri cognoscant, cõcessum omnibus ipsi coniunctis, ut si ne timore sint, siue episcopi, siue sint clerici. Sufficit enim unicuiq; circa eum rectæ uoluntatis unio. Quicunq; enim meliori iudicio atque parte constituti, huius eligunt cõmunionem, hos omnes præcipimus ad instar præcedentis prouidentiæ, etiam nunc uoluntate dei, nostræ gratiæ largitatẽ adipisci.

Alĳs* sacra. ſ. γράμματα, id est, literas.

VICTOR CONSTANTIVIS MAXIMVS,
Pius, populo Alexandrino ecclesiæ catholicæ S.

Cap. XXXII

IN omnibus perhibentes nostræ æquitatis intentionem, sciẽtesq; quoniam diu prouidentia uestri contemplatoris estis alienati, id est, Pontificis Athanasij, qui propter insertam rectitudinem suorumq; morum prudentiam cunctis innotuit, eum denuo ad uos destinare censuimus. Hunc itaq; consuete & competenter susciþientes, & apud clementem deum adiutorem orationum habentes, uobis congruam simul & nobis placitam cõcordiam, atq; pacem secundum ecclesiæ sanctionem ubiq; probatæ sufficienter festinante seruare. Non enim rationabile est aliquam discordiam inter uos agitari, aut tumultum, nostrorum temporum disciplinæ contrarium: & hoc quidem abesse à uobis omnino uolumus. Orationibus autem sufficienter, eo scilicet præsule & adiutore apud deum, uos instare solenniter ammonemus, ut tali proposito ad omnium uota perueniente, etiam Gentiles idolorum errori hactenus seruientes, ad cognitionem sacræ religionis sub alacri-

tate festinēt. O charissimi nobis Alexandrini, rursus igitur admonemus, ut
C in his quæ dicta sunt persistatis, & omnes episcopū decreto supno nostrāq;
sententia destinatum libenter & pie suscipiatis: & toto animo, totaq; uolun
tate amplectendum existimetis. Hoc enim & uos decet, & nostræ māsuetu
dini noscitur conuenire. Vt autem omnis turbæ seditionis occasio perima
tur, Iudicibus apud uos habitis, literis nostris præcipimus, ut omnes quos
Seditiosi iubē tur puniri. seditiosos agnouerint, legitimæ uindictæ subijciant. Vtraq; igitur perspiciē
tes, & nostram cum deo sententiam & rationem professionis uestræ, necnō
& supplicium contra seditiosos indictum, competenter & congrue sacræ reli
gionis iura seruatæ. Prædictumq; deo amabilem uirum omni reuerētia &
honore colite. Et orationes unà cū eo pro uobisipsis, & nostræ uitæ fauore
omnium saluatori deo lætanter offerte.

VICTOR CONSTANTIVS AVGVSTVS Nestorio S.

XXXIII EADEM uero forma præsidibus Augustæ, Nicææ, Thebaidis, & Libyæ
scriptum est. Quicquid pridem ad læsionem & iniuriam Athanasio episco
po cōmunicantium reperitur actum, hoc nunc aboleri præcipimus. Nam &
ministerium, quo priuati fuerant eius clerici, eosdem rursus uolumus obti
nere. Hanc itaq; præceptionē nostram seruari censemus, ut Athanasio epi
scopo suæ ecclesiæ restituto, cōmunicatores eius habeant ministeriū, quod
D semper habuerunt, quod etiam reliqui clerici habere noscuntur, & ipsi gau
dio potiantur.

XXXIIII TAntis & talibus epistolis munitus sanctissimus Athanasius, per Syri
am aggressus uenit in Palæstinam, apprehendensque Hierosolyma,
& episcopo Maximo significans gesta Sardicensi concilij, & quod Constan
tius Imperator illorum decreto iudicióque consensisset, præparauit ut epi
scoporum in illis regionibus habitantium synodus ageretur. Maximus au
tem in nullo segnis de Syria atq; Palæstina uniuersos euocauit episcopos.
Athanasius im petrat á Ma ximo episcopo Hierosolymo rum, ut Syro rū, & Palæsti norū episcopo rū cōuocet sy nodum. A qua etiā restituen dus eē uisus ē. Vrsatius & Valens Aria ni, pœnitentiæ libellum exhi bēt Iulio Pōt. Ro.
Factoq; concilio restituit & ipse beato Athanasio cōmunionē & dignitatē.
Scripsit etiam ipsa synodus Alexandrinis omnibus in Aegypto & Libyis
episcopis, clericis, atq; plebi, ea, quæ de Athanasio gesta atque decreta sunt.
Ob quam rem ualde Maximo detraxerunt Athanasij derogatores episco
pi, quod primitus deponens eum, rursus ex pœnitentia tanquam nihil fu
isset actum, sententiā pro Athanasio protulerit, quæ cōmunionē ei dignita
tēq; præberet. Hæc cognoscētes Vrsatius & Valens, qui circa Arianū do
gma, studium primitus ardens habuerant, declinantes à priori uoluntate
Romam profecti sunt, libellumq; pœnitentiæ Iulio offerentes episcopo, &
in Consubstantialitatis consensere sermone, & literas Athanasio misē
runt, seq; ei deinceps cōmunicare professi sunt. Sic itaque tunc Vrsatius &
Valens gestis Athanasij superati, conuersi sunt. Athanasius ergo per

A Pelusium pergebat Alexandriam. Transiens autem per ciuitates, edocebat
ut Arianos uniuersi declinarent, & Consubstantialitatis dogma ample
cterentur. In quibusdam ecclesijs & ordinationes fecit. Et hoc fuit initium al
terius querelæ aduersus eum: quia in aliorum ecclesijs ordinare præsumpsis
set. Hæc itaq; de Athanasio prouenerunt. *Athanasius cō stituit sacerdo tes in alienis ecclesijs.*

INterea respublica fortuitis casibus urgebatur. unde quæ sunt summaria Ca. XXXV
non est incongruum breuiter explanare. Igitur quod ædificatore Con
stantinopolitanæ ciuitatis moriēte tres eius filij imperiū susceperint, in præ
cedentibus est narratum. Sciendum autem, quod cum istis imperauit cōso
brinus eorū, nomine Dalmatius, uocabulū patris habens: qui dum aliquā
tisper imperasset, à militibus interemptus est, non iubente Cōstantio ut oc
cideretur, nec tamē prohibente. Cum uero Constantinus iunior fratris par
tes inuaderet, & ipse à militibus congressione facta peremptus est. Hoc au
tem iam sæpe dictum est. Post mortem uero Constantini iunioris, Persicū
contra Romanos motum est bellum, in quo Constantius proficere non ua
lebat: nam cum nocte prælium circa fines Romanorum atq; Persarum fuis
set gestum, ualidiores tunc Persæ ad breue tempus inuenti sunt. Quo tem
pore neq; Christiani sub quiete degebant, sed per Athanasium de Consub
stantialis uerbo circa ecclesias erat pugna. *Dalmatius Cæsar. Cōstātinus iunior. Bellū Persi cum. ὁμοούσιον.*

SOZOMENVS.

B DEniq; apud Antiochiā nō concordabant in professiōe sua clerus & po
pulus, sed per choros, ut est consuetudo, ad hymnos dicēdos deo in fi
ne psalmorum monstrabant propriam uoluntatem. Et hi quidem patri &
filio, uelut æqui honoris gloriam dicebant: hi uero patri in filio, per interpo
sitionem præpositionis filium secundum esse monstrantes. His ita gestis,
herens quid ageret Leontius, qui illo tempore ex hæresi aduersa sedem An
tiochiæ gubernabat, cum prohibere non auderet eos, qui secundum traditi
onem Nicæni concilij psallerent deo, quia metuebat ne seditio nasceretur in
populo, hoc dixisse fertur, tangens caput suum iam canum: Hac, inquit, ni
ue soluta, lutum cogetur immensum. Per hoc ostendens, quod ipso defun
cto seditionem populo generaret illa discordia, quæ in hymnis fiebat, non
patientibus suis successoribus cum populi uarietate sentire. Athanasius igi
tur ueniens da Aegyptū, explicauit synodales epistolas Iulij Ro. Pont. In
super & synodalem Maximi Hierosolymitani, quæ talia continere di
gnoscuntur. *Diuersitas cle ri & populi ī tēplo psallēnū apud Antio chiam. Leontij episco pi Antioch. dictū argutū.*

SANCTA SYNODVS HIEROSOLYMIS CON
gregata, per Aegyptum, Libyam, & Alexandriam consti
tutis presbyteris, diaconis, & plebi, fratribus deside
ratissimis in domino S.

CVNCTORVM deo dignè gratias agere non ualemus fratres cha Ca. XXXVI
tissimi, in quibus enim miracula semper egit, etiam modo cū ecclesia uestra

C fecit,pastorem uestrum & dominũ consacerdotemq; nostrum Athanasiũ uobis sua pietate restituens. Quis enim aliquãdo sperauit oculis carnalibus intueri,quem nunc & nos & uos inspicitis, respicientes quem uidere desiderastis? Sed uere orationes uestræ à deo omniũ sunt auditæ, qui curã habet ecclesiæ suæ,& uestras lachrymas atq; gemitus semper inspexit,quapropter uestras audiuit preces. Eratis enim sicut oues abiectæ & fatigatæ, nõ habentes uticq; pastorem. Propterea uisitauit uos cœlitus pastor uerus,& de propriis ouibus curam gerens,restituit uobis quem noscimini concupisse. Ecce enim & nos omnia pro ecclesiastica pace facientes,uestræq; dilectioni conspirantes in eius amplexu præcessimus,& cõmunicantes ei per eum uos allo quimur,scriptaq; præsentia destinamus. Itaq; secundum gratifica uota uestra,scitote nos quoque cum eo uinculo charitatis obstrictos. Debetis ergo etiam pro pietate deo amabilium nostrorum Imperatorũ incessanter orare:quoniam & ipsi cognoscentes uestrum desiderium,uobis restituere destinarunt. Omni ergo honore tensis manibus suscipiẽtes illum,gratificas orationes offerte deo,qui uobis talia cõdonauit. Festinate autem semp in deo gaudere,& glorificare dominũ,per quem,& cum quo patri gloria in secula seculorum. Amen. Veniens igitur Athanasius in Aegyptum,quos quidẽ agnouit Arij sectatores,deposuit. Quibus à se depositis,ecclesias eorũ præcepit fidem tenere Nicæni concilij,eamq; summo studio custodiri.

Impp. Cõstãtius & Cõstãs.

D

XXXVII

Magnẽtius tyrannus.

Constãs occiditur à Magnentio.

Britannion tyrannus.

Nepotianus.

SIc itaq; se rebus habentibus Magnentius tyrannus circa partes emersit Hesperias. Qui Constantem Imperatorem Occidentalium partium facto dolo circa Gallias interemit. Quo gesto intestinum inflammatum est bellum. Magnẽtius etenim tyrannus totam tenebat Italiam, Aphricamq; & Libyam simul & Gallias. In Illyrico uero & in Sirmio aliud rursus à militibus excitatum est bellum per tyrannum nomine Britannionem. Sed etiã Romam tumultus non fortuitus detinebat. Fratruelis nãq; Constãtini Nepotianus nomine imperium assumpserat,monomachorum uirtute sufful tus.& Nepotianum quidem Magnentij milites deposuerunt, Magnentius autem procedens uniuersas partes uastabat Hesperiæ. Horum igitur omnium malorum immẽsa cõfluxio breui tempore generata est. Quarto enim anno post Sardicense concilium,hæc acta noscuntur consulatu Sergij & Nigriani. His itaq; nuncijs apparebat,quod ad Cõstantium solum imperij iura peruenissent,quo prouectu,contra tyrannos semetipsum (ut poterat) præparabat.

XXXVIII

Athanasius cõciliũ conuocat Alexandriã.

ADuersarij uero Athanasij,oportunum se tempus inuenisse iudicantes rursus aduersus eũ calumnias instruebant. Tunc Imperatori Constantio suggesserunt,quod omnem Aegyptum subuertisset & Libyam. Inuidiam uero maxime auxit eius, quod ordinationes in parœcijs fecisset alienis. Athanasius interea cum uenisset Alexandriam, synodum Aegyptiorum

A rum congregauit episcoporum. Qui consona decreuerunt Sardiceno concilio,atq; Hierosolymis celebrato. Constantius igitur Imperator, pridem & ipse Arianorum secta præoccupatus, omnia quæ paulo ante ei placuerant, in contrarium demutauit. Et primum quidem ecclesiæ Constantinopolitanæ pontificem Paulũ deportari iussit in exiliũ: quem deducentes in Cucusum Armeniæ suffocarunt. Marcello autem denuo proiecto,ecclesiam Anc yranam Basilius rursus inuasit. Lucius aũt Adrianopoleos ferro uinctus, in carcere moritur. Tantumq; ualuerunt,quæ de Athanasio dicebantur, ut in immensum furorem cadens Imperator,eum ubicunq; reperiretur, iubere occidi:cum quo Theodũlum & Olympium præsules ecclesiarum Thracensium. Igitur Athanasium uoluntas Imperatoris non latuit,sed præsentiẽs,fuga dilapsus est, & minas principis declinauit. Cuius fugã dilatauerũt Ariani, præcipue Narcissus Neroniadis episcopus, Georgius Laodiciæ, & Leontius tunc Antiochenæ præsul ecclesiæ. Is enim cum presbyter esset dignitate priuatus est:quia cum muliere,Eustolia nomine,degens, & turpem suspicionem celare uolens,genitalia sibimet noscitur abscidisse: & deinceps quidem fiducialiter cum muliere uiuebat, Postea uero studio Imperatoris Constantij in Antiochena ecclesia ordinatur episcopus, post Stephanum, qui primitus successerat Phlacito. Hæc igitur de his dicta sufficiant.

Cõstãtius Imperiterũ Ariannisat.

Paulus Cõstãs deportatur.

Marcellus ejicitur.

Lucius.

Constantius Athanasiũ iterũ psequitur.

Leontius ex ordine sacerdotum sũmotus est, qđ seipsum castrasset.

B EO tempore Constantinopoli Macedonius tenebat ecclesias, Paulo scilicet amputato prædicto modo. Qui de Impatore præsumens,Christianis cõmouit bellum,& non minus quàm quod tyranni eo tempore faciebant. suadens enim Imperatori,ut sibi ecclesias uastanti ferret auxiliũ,egit ut lege firmarẽtur quæcũq; pessime agere nitebatur. Muniens enim semet ipsum monasterijs plurimis,quæ ipse propria uoluntate in Cõstantinopolitana urbe constituit,& pactis episcoporum in circuitu positorum,frequenter dicitur afflixisse Pauli dogmata sequentes. Et primum quidẽ eos ex ecclesijs expulit:deinde uero cõmunicare sibi coëgit,ita ut plurimi plagarũ immanitate deficerent:alij uero substantijs,alij humana ciuilitate priuarentur: alijs in frontibus characteres ponerẽtur, ut essent huiusmodi signo notati. Hæc itaq; faciebant per omnes Orientis urbes,præcipue tamen Constantinopoli. Quam persequutionem primo tepentem Macedonius auxit episcopus. Helladicæ uero ciuitates Illyrici,necnon & Hesperiæ partes manebant immotæ.

XXXIX

Macedonius Arianus uastator ecclesiarũ bellũ exitiale gerit aduersus orthodoxos.

HISTORIAE ECCLESIASTICAE, QVAM TRIpartitam uocant,libri quarti,Epiphanio Scholastico interprete, FINIS.

ELENCHVS CAPITVM LIBRI QVINTI HISTORIAE ECclesiasticæ, quam Tripartitam uocant.

Quod defuncto Constante, rursus Ariani Constantium aduersus Athanasium incitauerint. Caput I

Quid Athanasius in Apologia fugæ suæ retulerit. Cap. II

Quid rursus Athanasius de gestis Georgij in lib. de fuga sua retulerit. III

Quemadmodum Britannion sit priuatus imperio. Cap. IIII

De Gallo Cæsare, & de signo crucis, quod tunc in cœlis apparuit. Cap. V

De Photino hæresiarcha, eiusq; damnatione. Cap. VI

Fides exposita in Sirmio, cum capitulis subiectis. Cap. VII

Alia fides exposita Sirmij, & de disputatione Photini. Cap. VIII

De Osio Hispano. Cap. IX

De Magnentio tyranno, & de tyrannide Syluani. Cap. X

De insultatione Iudæorũ, & de tyrãnide Galli Cæs. atq; pereptione. Cap. XI

De Iuliano Cæsare, & quod Iulio successerit Liberius. Cap. XII

De Aëtio hæretico. Cap. XIII

De inimicis Athanasij. Cap. XIIII

De synodo apud Mediolanum facta. Cap. XV

De exilio episcoporum orthodoxorum, quod Athanasius in fugæ suæ satisfactione descripsit. Cap. XVI

Dialogus inter Liberium & Constantium habitus, & quomodo Liberius in exilium fuerit missus. Cap. XVII

Quomodo Liberius per aditionem Romanarum matronarum ab exilio sit reductus. Cap. XVIII

Quomodo Eudoxius Antiochenum usurpauerit episcopatũ. Cap. XIX

De Ariminensi concilio, & contentionibus ibi factis. Cap. XX

Epistola concilij Ariminensis orthodoxorum episcoporum, ad Imperatorem Constantium. Cap. XXI

Epistola Constantij ad Ariminense concilium. Cap. XXII

Epistola Ariminensis concilij ad Imperatorem Constantium. Cap. XXIII

Quod discedẽtibus episcopis fuerit Cõstantinus indignatus. Cap. XXIIII

De synodo in Nicæa Thraciæ celebrata. Cap. XXV

Quomodo Athanasius furorẽ Constantij denuo declinauerit. Cap. XXVI

Quomodo paganis insultantibus, futurã tristiciã prædixerit. Cap. XXVII

Quæ mala per Georgium in Alexandria gesta sint. Cap. XXVIII

Literæ Damasi & cæterorum ad Illyricum, cõtra concilium in Nicæa Thraciæ factum. Cap. XXIX

Ex literis Athanasij de Ariminensi concilio. Cap. XXX

Quæ

A Quæ mala Macedonius in Constantinopolitana urbe cõmiserit, & quod post hæc offenderit Imperatorem. Cap. XXXI

De Leontio Antiocheno episcopo, & Aëtio, qui magister fuit Eunomij. Cap. XXXII.

De Eudoxio, qui Antiochenum inuasit episcopatum, & terræmotu in Nicæa Bithyniæ facto. Cap. XXXIII

De concilio Seleuciæ celebrato. Cap. XXXIIII

De legatis concilij Seleuciæ, & de examinatione Aëtij, & de gestis Ariminensium. Cap. XXXV

Quomodo affirmauerint fidem Ariminẽsis concilij, & Aëtiũ deposuerint simul & alios. Cap. XXXVI

Pro qua causa sit Cyrillus Hierosolymorũ depositus. Cap. XXXVII

Enumeratio expositionum hæreticarũ post Nicænũ cõciliũ. Ca. XXXVIII

Quod Eudoxius Arianus post Antiochenum Constantinopoleos inuaserit episcopatum, & de praua Aëtij doctrina. Cap. XXXIX

De crudelitate Georgij apud Alexandriam, & qui post Cyrillum Hierosolymorum tenuerit episcopatum. Cap. XL

De Macedonia & Macedonianis. Cap. XLI

B De his quæ rursum ab Arianis contra ipsos Arianos gesta sunt, & quomodo Eustathius nequitiam patefecerit Eudoxij. Et epistola Constantinopolitani concilij ad Georgium Alexandrinum condemnantis Aëtium cum scriptis eius. Cap. XLII

De Eunomio, & quomodo in Cyzico fuerit ordinatus, & inde rursus expulsus hæreseos autor extiterit. Cap. XLIII

De Apollinare patre simul & filio, & eorum hæresi. Cap. XLIIII

Quomodo Iacobi episcopi orationibus, Persarum rex non potuerit præualere Romanis. Cap. XLV

De concilio denuo apud Antiochiam congregato. Cap. XLVI

De translatiõe sancti Melitij ad Antiochenum episcopatum, & de eius expositione de unitate Trinitatis. Cap. XLVII

Quod expulso Melitio Euzoius Arianus Antiochiæ ordinatus sit episcopus. Cap. XLVIII

De constantia Eusebij propter Melitium. Cap. XLIX

Quomodo Iulianus negata Christiana religione bellum contra Constantium parabat, & de morte Constantij. Cap. L

FINIS.

Historiæ

C

HISTORIAE ECCLE

SIASTICAE, QVAM TRIPARTITAM VO/
cant, ex tribus Græcis autoribus, Sozomeno, Socrate, &
Theodoreto, ab Epiphanio Scholastico uersis, per
Cassiodorum Senatorem in Epitomen re/
dactæ, liber quintus.

THEODORETVS.

Cap. I.

REVI autē tēpore elapso, cū uita functus esset Occidētis Imperator Cōstans, Cōstantiū fauto res Arij compulerūt, Athanasium illi in memo/ riam reuocantes, quasi ipse fuisset, qui ei fratrem fecerit inimicū, ita ut penè disruptis naturæ uin/ culis usq; ad bella descenderent. His incitationi/ bus Constantius motus, non solum expelli, sed etiam perimi sacratissimū Athanasium impera uit. Et mittens quendam Sebastianum Ducem, cum maxima militari manu, uelut erroneum iussit interimi. Quomodo au tem & ille cum exercitu uenerit, & iste diffugerit, ipse qui passus, & mirabili/ ter liberatus est, melius enarrabit: nam in Apologia suæ fugæ sic ait:

Ariani persuadent Constantio, q. Athanasius fuerit autor discordiæ inter illum & fratrē Cōstantem.

Sebastianus Dux mittitur ad occidendum Athanasium.

D

Cap. II.

VEruntamen exquirant modum etiam discessionis, & cognoscant à su/ is. Erant enim Ariani cum militibus concurrentes, ut eos accenderent, & ignorantibus nos ostenderent: & licet sine ulla compassione sint, uel audi/ entes tamen confusi quiescant. Erat itaq; iam nox, & aliqui populorum ad Vigilias uenerant, expectabatur futura die Collectio. Dux autem repente astitit cum militibus plus q̄ quinquies milibus habentibus scilicet arma, & gladios enudatos, arcus, sagittas & uectes: & ecclesiam quidem ipse circūde/ dit, statuens milites sibimet coherentes, ut nullus posset egredientium ab ec/ clesia eorum manus euadere. Ego uero irrationabile iudicans in tanta cōfu/ sione populum relinquere, & non magis ante illos pericula sustinere: residēs in sede præcepi, ut diaconus psalmum legeret, populi respōderent: Quoniā in seculum misericordia eius. & sic omnes in domos suas abirent. Sed Duce postea ingrediente, & militibus sacrarium circūdantibus, ut nos capere pos/ sent, clerici quidem qui sunt inuenti simul & populi clamabant, poscentes ut & nos discederemus unà cum populo. Ego uero magis è diuerso dicebā, nō nos discedere, nisi omnes, sigillatim prius exirent. Surgens itaq; oratione fa/ cta, sic præcepi uniuersos abscedere: melius esse dicens, me periculo subiacere, quàm

Vigiliæ Christianorum.

Conuentus.

A re, quàm quenquam eorum excipere læsionem. Egredientibus igitur pluri/ mis, & reliquis subsequentibus, quidam monachi, qui ibi nobiscum fuerāt, & aliqui clericorū ascendentes traxerunt nos: & ita testis est ipsa ueritas. Mi litibus alijs sacrarium circundantibus, alijs per ecclesiam discurrentibus, per medium eorum domino iter dante atq; custodiente pericula cuncta transi uimus, deum magnifice glorificantes: quoniam neq; populum nec tradidi/ mus, sed etiam ut saluaretur actum est, & manus quærentium nos effugere præualuimus.

Ἐξετασάτωσαν ὅμως, ⸫ τὸν τρόπον τῆς ἀναχωρήσεως μὴ μανθανέτωσαν παρὰ τῶν ἰδίων. ἄνδρα γὰρ ἀρειανοὶ σωδραμόντες τοῖς στρατιώταις εἰς τὸ προξαύλιον αὐτοὺς ⸫ ἀγυοοῦσι διακωῦσαι ἡμᾶς. εἰ οὕτως ἦν ἀσυμπαθῶς τυγχάνουσι, ἀλλὰ κἂν ἀκόντως ἐφεμείτωσαν αἰχμώμενοι. νὺξ μὲν ἦδη ἦν, ⸫ ὁ λαὸς ἦσαν ἐπαννύχιζον προσδοκωμένης σωτηρίας. ὁ δὲ στρατηλάτης ἀξαίφνης ἐπέστη μετὰ στρατιωτῶν πλέον ἢ πεντακισχιλίων, ἐχόντων ὅπλα ⸫ ξίφη γυμνὰ, καὶ τόξα, ⸫ βέλη, καὶ ῥόπαλα, καθὰ καὶ πρότερον εἴρηται. καὶ τὸν μὲν ἐκκλησίαν αὐτὸς περιεκύκλωσε, σκέπας τοὺς στρατιῶτας σώφρονας, ὡς μὴ δύνασθαι τινὰς ἀξελθόντας ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας παρελθεῖν αὐτόν. ἐγὼ δὲ ἄλογον ἡγησάμενος ἐν τοιούτῳ συγχύσει καταλείπειν τοὺς λαοὺς ⸫ μὴ μᾶλλον προκινδυνεύειν αὐτοῖς, καθεσθεὶς ἐπὶ τοῦ θρόνου προέτρεπον, τὸν μὲν διάκονον ἀναγινώσκειν ψαλμὸν, τοὺς δὲ λαοὺς ὑπακούειν, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ, καὶ πάντας οὕτως ἀναχωρεῖν, καὶ εἰς τοὺς οἴκους ἀπιέναι. ἀλλὰ τοῦ στρατηλάτου λοιπὸν ἐπεισελθόντος καὶ τῶν στρατιωτῶν

B συλλαβόντων τὸν ἱερατεῖον ἕνεκεν τοῦ συλλαβεῖν ἡμᾶς, οἱ μὴ εὑρεθέντες ἐκεῖ καὶ κληρικοὶ καὶ οἱ ἀπὸ τοῦ λαοῦ ἐβόων καὶ κέκραγον ἀναχωρεῖν ἤδη ἡμᾶς. ἐγὼ δὲ μᾶλλον ἀντέλεγον μὴ πρότερον ἀναχωρήσαι, εἰ μὴ πάντες καθ' ἕκαστον ὑπεξέλθοιεν. ἀνασὰς οὖν καὶ προσάξας εὐχὴν, οὕτως ἀνέκραξα ἀπιέναι τοὺς πάντας. βέλτιον εἶναι λέγων ἐμὲ κινδυνεύειν ἢ βλαβῆναι ὑπὸ ὑμῶν. ἀξελθόντων τοίνυν πλείστων, καὶ τῶν λοιπῶν ἐπακολουθούντων, οἱ σὺν ἡμῖν ὄντες ἐκεῖ μοναχοὶ καὶ τινὲς τῶν κληρικῶν ἀνελθόντες εἵλκυσαν ἡμᾶς. καὶ οὕτως ἐπὶ μάρτυρι τῇ ἀληθείᾳ, τῶν στρατιωτῶν μὲν πρὸς ἑσπέραν τὸ ἱερατεῖον, τῶν δὲ πρόθυρα τὸν ἐκκλησίαν, διὰ λιθόμυρου τοῦ κυρίου ὁδηγοῦντος καὶ αὐτοὺς φυλάττοντος. καὶ λαθόντες αὐτοὺς, ἀνεχωρήσαμεν δοξάζοντες μεγάλως αὐτὸν τὸν θεὸν, ὅτι μὴ προδεδώκαμεν τὸν λαὸν, ἀλλὰ προπέμψαντες αὐτοὺς διασωθῆναι καὶ διαφυγεῖν τὰς χεῖρας τῶν ζητούντων ἀπανθρώπων.

SOCRATES.

QVæ etiā Georgius eodē tēpore in Alexandria gesserit ipsius Athana sij qui hæc passus est uoce narremus. In libro em, quē de fuga sua scri/ psit, hæc ait. Igitur in Alexandria surrexerunt denuo nos quærentes occide re. Et facta sunt nouissima peiora prioribus. Repente nanq; milites circun/ dantes ecclesiam, pro orationibus prælia celebrabant. Ingrediente nanque quadragesima Georgius ex Cappadocia ab eis missus, auxit mala, quæ illo tū calliditate didicerat. Post septimanā itaq; Paschæ, uirgines mittebantur in carcerem.

C in carcerem,Episcopi uincti à militibus ducebantur,orphanorum & uidua
rum domus diripiebantur, & inuasiones in domibus agebantur, & noctu
Christiani deponebantur. Obsignabantur domus, & fratres clericorum
pro fratribus pericula sustinebant. Hæc quidem pessima, sed grauiora po-
sten,populus ieiunās est egressus ad cœmiterium orationis causa,eo quod
omnes cōmunionem Georgij declinarent.Sed hoc cognoscens ille nequissi-
mus ipse concitauit Sebastianum Ducem Manichæum,qui cum multitu-
dine militum arma,gladios euaginatos,arcus, sagittasq; ferētium facto im-
petu in ipso die Dominico super populum irruit,& paucos orantes inueni-
ens (cum iam plurimi discessissent) talia gessit: qualia ab eis decebat imple-
ri.Incendio nāq; facto statuēs uirgines secus ignem,cogebat eas,ut se profi-
terētur Arianas.Cūq; eas cerneret esse uictrices,& de igne nullo modo cogi
tare,sic earum uultus lacerauit,ut uix agnosci post tempora potuerint. Te-
nens autem & quadraginta uiros tormento nouiore discerpsit. Sectis nāq;
de palma uirgis & habentibus suos aculeos,eorum dorsa ita uerberibus la-
cerauit,ut quidam eorū sæpius à medicis incisi sint propter spinas, quæ eo-
rum dorsis inhærebant, alij uero dum non ferrent tormenta, mortui sint.
Eos autem qui uiuere potuerunt,& quandam uirginem in exilium depor-
D tauit in maximam Stasim.Corpora uero mortuorum primo quidem red-
di non passus est,sed celauit,insepulta relinquens ea,ut quasi tanta crudeli-
tas latere uideretur.Hoc autem agunt,qui mentis errore desipiunt.Nam cū
parentes mortuorum gauderent equidem propter confessionē,flerent au-
tem propter corpora defunctorum,maiora eorum impietatis indicia perfo
nabant. Post hæc autem ex Aegypto atque Libyis in exilium deportaue-
runt episcopos Ammoniū,Muiū,Gaium,Philonem,Hermen,Pleniū,Pse
nosirim,Nilamonē,Agathonem,Anagamphū,Ammoniū,Marcum,Dra
contiū,Adelphiū,Athenodorum:& presbyteros,Hieracē & Dioscorum:&
sic eos acerbissime per itinera pepulerūt,ut quidam eorū in ipsis itineribus,
alij uero per exilia morerentur.Occiderunt autem episcopos plus quàm tri
ginta,habentes studium secundum Achab,ut si possent,amputarent peni-
tus ueritatem.

Sebastianus Dux,Manichæus.

Stasis,urbs Persica.

Εἶτα ἐλθὼν τῇ τεσσαρακοστῇ ὁ παῤαυτῶν ἀποσταλεὶς ἐκ καππαδοκίας γεώργιος ἄνεξ-
σεμ ἃ παῤαυτῶν μεμάθηκε κακά.Μετὰ γὰρ τὰ ἑβδομα ϯ πάσχα,παρθένοι εἰς δεσμωτήριον
ἐκβάλλοντο,ἐπίσκοποι ἤγοντο ὑπὸ στρατιωτῶν δεδεμένοι,ὀρφανῶν μὴ χηρῶν ἁπτάζοντο αἱ
οἰκίαι, καὶ ἁρπαγαὶ καὶ ἔφοδοι κατὰ τῶν οἰκιῶν ἐγίνοντο. καὶ νυκτὸς χριστιανοί κα-
τεφέροντο. ἐπεσφραγίσθη οἰκίαι, ὡς ἀδελφοὶ κληρικῶν ὑπὲρ ϯ ἀδελφῶν ἐκινδύνευον.
ὡς δεινὰ μὴ ταῦτα.δεινότερα δὲ τὰ μετὰ ταῦτα πολλήματα.τῇ δ' ἑβδομάδι μετὰ τὴν ἁγίαν
πεντηκοστὴν ὁ λαὸς νηστεύων,ἐξῆλθε περὶ δὲ κοιμητήριον ἔυξαθη,διὰ τὸ πάντας ἀποσχέσθαι
τῶν τοῦ γεώργιου κοινωνίαν.ἀλλὰ τοῦτο μαθὼν ὁ παμπόνηρος οὗτος, παροξύναι τὸν στρά-
τηλάτην

A'ΘA NAZIOY.

A τηλάτῃ σεβασιανὸν μανιχαῖον ὄντα.Οἱ λοιπὸν αὐτὸς μετὰ πλήθους στρατιωτῶν ὅπλα
ξίφη γυμνὰ καὶ τόξα καὶ βέλη φερόντων, ὥρμησεν ἐν αὐτῇ τῇ κυριακῇ κατὰ τῶν λα-
ῶν. καὶ ὀλίγους εὗρεν εὐχομένους, οἱ γὰρ δὴ πλείους λοιπὸν διὰ τὴν ὥραν ἀναχωρήσα-
τες ἦσαν, τοιαῦτα εἰργάσατο ὅια παρ' αὐτῶν ἀκούσαντα ἔπρεπε πράξαι. ψυχαὶ γὰρ ἀνά-
φασις Οἱ σὺν ἐκείνῳ παρθένους παρὰ τὸν τῆς ἡνάγκασε λέγειν ἑαυτὰς ἐν ἀρείᾳ πίστεως εἶναι.
ὡς δὲ νικῶσας αὐτὰς ἔβλεπε, γυμνώσας λοιπὸν οὕτω κατέκοψεν εἰς τὰ πρόσωπα τύ-
πτεσθαι κελεύων, ὡς μετὰ χρόνον αὐτὰς μόλις ἐπιγνωσθῆναι. ἄνδρας δὲ πρατικὰς τε
καρδίακοντα κωνοτέρῳ τρόπῳ κατέκοψε. ἑβδόμους γὰρ τὰς ἀπὸ τῶν φοινίκων ἐν αὐ-
ταῖς ἐχούσας ἔτι τοὺς σκόλοπας, τὰ νῶτα τούτων οὕτως ἐξέδαρεν, ὡς τινὰς μὲν ὅλα
λάκις χαρουγκθῆναι, διὰ τοὺς ἀποπαγέντας ἐν αὐτοῖς σκόλοπας, τινὰς δὲ καὶ μὴ
φέροντας ἀποθανεῖν. πάντας μὲν οὖν τοὺς περιλειφθέντας ἀθρόως καὶ τῶν παρθέ-
νων ἐξώρισεν εἰς τὴν μεγάλην ὄασιν. τὰ δὲ σώματα τῶν τετελευτηκότων οὐδὲ τοῖς
ἰδίοις κατὰ τὴν ἀρχὴν ἀποδοθῆναι περιεῖκασιν. ἀλλ' ἔκρυφαν ὡς ἠδέλησεν ἄταφα βα
λόντες ὑπὲρ τοῦ δοκεῖν αὐτοὺς λαθάνειν τὴν τοιαύτην ὠμότητα. πράττουσι δὲ τοῦτο
περιπλανημένοι τὴν διάνοιαν οἱ παράφρονες. τῶν γὰρ οἰκεῖων τετελευτηκότων χαι-
ρόντων μὲν διὰ τὴν ὁμολογίαν, ἀθλιοπαθούντων δὲ διὰ τὰ σώματα, μείζων ἐξηχεῖτο
κατ' αὐτῶν ὁ τῆς ὠμότητος ἔλεγχος. καὶ γὰρ εὐδὺς ἀπὸ τῆς ἀγύπτου καὶ τῶν λι-
B βυῶν ἐξώρισεν μὲν πλείστους, ἀμμώνιον, μούτιον, γάϊον, φίλωνα, ἑρμῆν, πλήνιον,
φινοσίριν, νιλάμωνα, ἀγάπιον, ἀνάγαμφον, μάρκον, δρακόντιον, ἀδέλφιον, ἀμμώ-
νιον ἕτερον, καὶ ἕτερον μάρκον, ἀθανάσιον, καὶ πρεσβυτέρους ἱέρακα, καὶ διόσκο
ρον. καὶ οὕτω τοὺς ἐκεῖθεν ἐλαύνων αὐτοὺς, ὡς τινὰς μὲν αὐτῶν ἐν ταῖς ὁδοῖς, τινὰς δὲ ἐν
αὐτῇ τῇ ἐξορίᾳ ἀποθανεῖν. ἐφόνευεν δὲ πλείστους πολλοὺς ἢ τριάκοντα. ποιῶν
δὴ τοῦτο ἦν αὐτοῖς μὴ τὸν ἀχαάβ,εἰ δυνατὸν,ἐξάραι τὴν ἀληθειαν. καὶ παμυθητικοὺς
δὲ λόγους ταῖς παρθένοις ἐκείναις εἰ τὰ παγχάλεπα ἐκεῖνα ὑπέμειναν, γράφων, Οἱ
ταῦτα ἐντέθακε. διὰ τοῦτο, φησὶ, μὴ δὲ γενέσθω τὶς ὑμῶν περίλυπος, εἰ καὶ θανάσι-
μοις ὑμῖν φθονοῦσιν οἱ δυσσεβεῖς καὶ κωλύουσι τὰς ἐκφοράς. Οἱ μέχρι γὰρ τούτων ἦ
κατασκοφὴ τῶν ἀρειανῶν ἔφθασε. καὶ τὰς μὲν πύλας κλείουσι. περὶ δὲ τὰ μνήματα
ὡς δαίμονες καθέζονται, ἵνα μήτις τῶν ἀποτεθνηκότων ἀποτεθῇ.

THEODORETVS.

Super hæc igitur Athanasius etiam consolatorios libros uirginibus illis
scripsit,quæ crudelissimas pertulerunt passiones,dicens inter hæc: Propte-
rea nemo uestrum sit tristis, licet & sepulturam uobis denegent impij &
prohibeant uos efferri. Nam usq; ad hoc nequitia peruenit Arianorum,
ut & portas clauderent, & circa sepulturarum loca ueluti dæmones reside-
rent,ne quis sepeliretur fidelium dilectorum. Hæc ergo & hijs similia Ge
orgius in Alexandria faciebat.Sanctus autem Athanasius nullum locum
munitum cautelæ suæ putabat,cum uticq; aut uiuum eum deduci,aut mor
tuum decollari,& caput eius Imperator sibi iussisset afferri. Pro qua re præ
mium maximum compromisit huiusmodi aliquid nuncianti.

SOCRATES.

K Imperator

Cap.IIII. *Constãtius in Illyricũ profi ciscitur cum exercitu.*

CImperator interea in Illyricum castrametatus est. cogebat eum publica necessitas,& maximè Brittannionis,qui per milites Augustus fuerat ap pellatus. Cumque uenisset in Sirmium, mutuis fœderibus factis Brittannionem uidit. Actumque est,ut milites qui eum constituerant, transirent ad fauorem Constantij. Quo facto,solum Constantium Imperatorẽ Augustum uoce emissa clamauerunt. Cumque de Brittannione nulla memoria fieret,ille repente sentiens se proditum,ad pedes se prostrauit Imperatoris. Porrò Constantius auferens ei coronam simul & purpuram, clementer ei locutus est,monens ut sub schemate priuato quiesceret.quod utique eius ætati potius conueniret, quàm habere nomen sollicitudinibus onustum:iussitque ei sumptus uberrimos ex publicis functionibus exhiberi. Cumque in Prusa Bithyniæ Brettannio ageret,Constantius scripsit ei,narrans quod multorum bonorũ ei causa fuisset,quem à tãtis cogitationibus & malis ipsi proueniẽtibus liberasset.Nec se bene feciſſe,quia quæ sibi præstare debuerat,illi potius impendisset.

Brittannio, senex, electitius Imperator.

Est in Bithynia Prusias, est & Prusa, paruum oppidum.

Cap.V. *Gallus Cæs.*

TVnc igitur Imperator Gallum consobrinum suum Cæsarem fecit. Cui suum nomen imponens in Syriam Antiochiã destinauit, ut partes per eum custodirentur Orientales. Quo Antiochiam ueniente, circa Orientem signum Saluatoris apparuit. Columna nanque sub specie crucis in cœlo uisa,maximo miraculo conspicientibus fuit.Alios autem suos Duces cum multo exercitu contra Magnentium destinauit. Ipse uero in Sirmio morabatur,& rei expectabat euentum.Tunc igitur & Photinus ecclesiæ Præsul aperte dogma quod ipse compererat,exponebat.

D

Constãtius aduersus Magnẽtium.

SOZOMENVS.

Photinus hæreticus.

Dicebat autem:Deus quidem omnipotẽs unus,qui proprio uerbo condidit uniuersa. Ante secula uero natiuitatẽ & existentiam filij dicere fugiebat,sed ex Maria natum docebat CHRISTVM.

SOCRATES.

Cap. VI. *Conciliũ iussu Imp. Constantij congregatur Sirmij aduersus Photinum.*

QVamobrem tumultu surgente,iussit Imperator cõcilium in Sirmio congregari. Conuenitque illic ex Orientalibus quidem Marcus Arethusæ, & Georgius Alexandrinus, quem remoto Gregorio ordinauerant Ariani.Venit etiã Basilius expulso Marcello Ancyræ Præsule, Pancratius Pelusij,Hippacianus Heracliæ. Occidentalium uero Valens Myrsenus,& tunc celebertimus hominũ Osius Cordubæ Pontifex, pariter inuitus. Istiquidem post Consulatum Sergij & Nigriani (quo anno propter bellorũ turbas nullus Consulum fuerat solenniter ordinatus) conuenerunt in Sirmio.Et Photinũ (dogma Sabellij Libyensis,& Pauli Samosateni,sæpe cognoscentes) repente damnauerũt.

SOZOMENVS.

Cap.VII. POsthæc de fide propositiones ædiderunt,unam Græce, alteram Latine,multum sibimet textu sensuque concordes.

Socrates.

A SOCRATES.

Tunc etenim quasi antiqua fidei dogmata reprehendentes,alias propositiones de fide sanxerunt. Et unam quidem Attica lingua Marcus ædidit Arethusæ,sed cum Romana lingua concordiam non habentem,neque sermone neque compositione,sed nec ipsi Græcitati cõuenientem. Vnam itaque Latine à Marco compositam hic subiungam:secundam uero,quam in Arimino postea relegerunt,loco proprio ponemus,cum ea quæ ibi gesta sunt dixerimus.utraque tamen in Græcam linguã conuersa est. Marcus ergo hoc modo expositionem de fide dictauit. Credimus in unũ deum patrem, omnipotentẽ,creatorem,& factorem uniuersorũ,ex quo omnis paternitas in cœlo & in terra nominatur:& in unigenitũ eius filium dominũ nostrum IESVM CHRISTVM,qui ante omnia secula ex patre natus est, deum ex deo,lumen ex lumine,per quem facta sunt omnia in cœlis & in terra uisibilia & inuisibilia:uerbũ existens,& sapientia,& lumen uerum,& uita:qui nouissimis diebus propter nos humanatus est,ex sancta uirgine,& crucifixus & mortuus,& sepultus,& resurrexit à mortuis tertia die, & ascendit in cœlum, & sedet in dextera patris, & uenturus est in consummatione seculi iudicare uiuos & mortuos,& reddere unicuique secundũ opera sua. Cuius Imperiũ sine fine existens in secula permanet infinita. Erit enim sedens in dextra patris,non solum in hoc seculo,sed etiam in futuro. Et in spiritum sanctum παράκλητον,id est,consolatorem,quẽ promittens Apostolis post ascensionem ad cœlos esse mittendum,ut doceret & cõmemoraret eis uniuersa, transmisit.Per quem etiam sanctificantur animæ credentiũ in eo ueraciter.

Marcus Arethusius.

Expositio fidei apud Sirmiũ, præsente Constãtio Augusto.

B Eos autẽ qui dicunt ex non existentibus filium,aut ex altera essentia, & non ex dei:&,quia erat tempus aut seculum,quando nõ erat,alienos nouit sancta ecclesia catholica.Rursus igitur dicimus.

I Si quis patrem & filium duos deos dicit,anathema sit.

II Et si quis deum CHRISTVM ante secula filium dei,ministrantem patri ad creationem uniuersorum,non confitetur,anathema sit.

III Si quis ingenitum,aut partũ eius ex Maria natum dicere præsumit, anathema sit.

IIII Si quis secundũ præscientiã ante Mariã dixerit filiũ esse,& nõ ante secula ex patre natũ apud deũ esse,& per ipsum omnia facta,anathema sit.

V Si quis substantiam dei dilatari aut contrahi dixerit,anathema sit.

VI Si quis dilatatam substantiam dei filium dixerit facere,aut dilatationem eius substantiæ filium nominauerit,anathema sit.

VII Si quis affectiuum aut prolatiuum uerbum dixerit dei filium,anathema sit.

VIII Si quis hominẽ solum dixerit filiũ qui ex Maria est,anathema sit.

IX Si quis deum & hominem ex Maria dicens,deum ingenitum eundẽ

C intelligit,anathema sit.

X Si quis illud quod scriptũ est:Ego deus primus,& ego postea,& præter me nõ est deus,cum in destructionem idolorum & deorũ non existentium dictum sit,ad destructionem magis unigeniti ante secula dei,Iudaice percipit,anathema sit.

XI Si quis audiens uerbum caro factum est,uerbum in carnem mutatũ putauerit,aut conuersione facta suscepisse carnem,anathema sit.

XII Si quis unigenitum filium dei crucifixum audiens, corruptionẽ aut passionem,aut conuersionem, aut mutationem, aut peremptionem sustinuisse dicit,anathema sit.

XIII Si quis quod scriptum est: Faciamus hominem,nõ patrẽ ad filium dicere,sed ipsum ad semetipsum asserit dixisse deum,anathema sit.

XIIII Si quis contra Iacob nõ filium tanq; hominem luctatum esse,sed ingenitum deum aut patrem eius dixerit,anathema sit.

XV Si quis illud quod scriptum est: Pluit dominus à domino, non de patre & filio perceperit, sed ipsum à semetipso pluere dixerit, anathema sit. Pluit enim dominus filius,à domino patre.

XVI Si quis audiens dominũ patrem,aut filium dominũ,& dominum patrẽ & filium,& dominus à domino dicens,duos asseruerit deos, anathema sit,non enim coaptamus filiũ patri, sed subditũ nouimus. Neq; enim

D descendit in corpus sine uolũtate patris:neq; pluit à semetipso, sed à domino,autoritatem uidelicet præbẽte patre. Neq; sedit à dextris à semetipso, sed audit dicente patre:Sede à dextris meis.

XVII Si quis patrem & filium & spiritum sanctum unam personam dicit,anathema sit.

XVIII Si quis spiritum sanctum paracletum dicens, ingenitum asserit deum,anathema sit.

XIX Si quis,sicuti docuit nos,non alium dicit paracletum præter filiũ. Ait enim:Et alium paracletum mittet uobis pater,quem rogabo ego,anathema sit.

XX Si quis spiritum dicit partem patris aut filij,anathema sit.

XXI Si quis patrem & filium & spiritum sanctum tres dicit deos, anathema sit.

XXII Si quis consilio dei tanq; unam creaturarũ factum asserit filium dei,anathema sit.

XXIII Si quis nolente patre natũ filium dixerit,anathema sit. Non enim inuitus & uim passus pater necessitate naturali quasi nolens genuit filium, sed ilico ut uoluit,etiã sine tempore & sine passione ex semetipso genuit eũ:

XXIIII Si quis ingenitum & sine principio dicit filium tanquã duos sine principio,& duo ingenita dicẽs & duos faciens deos,anathema sit. Caput enim

A enim est & principium omniũ filius:caput autẽ CHRISTI deus. Sic enim ad unum omniũ principium quod est sine principio,per filium pie omnia referuntur. Rursus autẽ subtiliter inspicientes Christianũ sensum,dicimus:

XXV Si quis CHRISTVM deum filium dei ante secula,ministrantem patri ad omnem creationem non dixerit,sed ex quo ex Maria natus est,ex eo dicit filium & CHRISTVM esse uocatũ,& initium accepisse ut deus esset,anathema sit,sicuti Samosatenus. *Paulus Samosatenus.*

ALIA FIDES EXPOSITA SIRMII LATINẽ, quam nos ex Græco transtulimus.

Cap. VIII. Fides apud Sirmiũ exposita.

QVoniã de fide aliquẽ placuit fieri tractatũ,omnia caute quæsita sunt & exposita Sirmij sub præsentia Valentis,& Vrsatij,atq; Germani, & cæterorum. Constat unũ deum esse patrem omnipotentẽ,sicut etiã in omni orbe terrarum annũciatur. Et unũ unigenitum filium eius IESVM CHRISTVM dominũ & deum saluatoremq; nostrum ex eo ante secula genitum:Duos autem deos nõ oportere dici, quoniam & ipse dominus ait:Ibo ad patrem meũ & patrem uestrum,deum meũ & deum uestrum. Propterea & omniũ deus est, sicuti etiã Apostolus docuit, Iudæorũ deus non solum,nónne & Græcorum & Gentilium? utiq;. Quoniam circũcisio ex fide & præputium per fidem,& cætera quidem omnia consonant,& nulla remanere uidetur discordia. Quia uero multos mouet dictio Latina

B substantiæ,quæ Græca lingua dicitur οὐσία, ut scrupulosissime cognoscatur ὁμοούσιον,hoc est,eiusdem substantiæ,aut ὁμοιούσιον,id est,similis substantiæ, nõ oportet horum uocabulorũ aliquam omnino fieri mentionem,neq; de hijs exponi apud ecclesiam:propter hanc causam ac rationẽ,quia in sanctis scripturis nihil tale conscriptum est,& quoniã hæc ultra humanã scientiã & intellectũ sunt,& quia nullus potest generationẽ filij enarrare sicut scriptũ est:Generationem eius quis enarrabit? Hoc enim sciendum,solum patrẽ nosse,quemadmodũ filium generauerit:& rursus filium,quomodo ipse de patre sit genitus. Nulli uero dubium est,maiorem esse patrẽ honore,& dignitate,atq; diuinitate,& ipso nomine paterno esse potiorem, testificante filio ipso:Qui me(inquit)misit pater,maior me est. Et hoc esse catholicum, nullus ignorat, Duas personas esse patris & filij:Et patrem quidem maiorem,filium uero subiectum cũ omnibus quæ ei pater subiecit eius: Patrem uero initium non habere,& inuisibilem,& immortalẽ,& impassibilem esse: filium uero natum ex patre,deum ex deo,lumen ex lumine,& huius natiuitatem,sicuti prædictum est,nullum nosse nisi solum patrem:Ipsum uero filium dominum & deum nostrum, carnem seu corpus, hoc est,hominem assumpsisse,sicut & angelus annunciauit,& omnes scripturæ docent, & maximè ipse Apostolus doctor Gentiũ: Hominẽ assumpsit CHRISTVS ex MARIA uirgine,per quem passus est. Apex autem totius fidei & firmamentum

οὐσία. *ὁμοούσιον.* *ὁμοιούσιον.*

C mamentum eſt,ut Trinitas ſeruetur ſemper, ſicut in Euangelio legimus: Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris, & filij, & ſpiritus ſancti. Integer autem atq; perfectus eſt numerus Trinitatis. Paracletus uero ſpiritus ſanctus per filium miſſus,uenit ſecundum promiſſionem,ut Apoſtolos & omnes credentes ſanctificaret. Hijs igitur explanationibus,etiam poſt damnationem,Photinū conſentire & ſubſcribere ſuadebant,promittētes ei reddendū epiſcopatū,ſi per pœnitentiā anathematizaret dogma quod ipſe cōperat,& in ipſorū ſententia conſonaret. Ille uero eorum quidem propoſitum nō ſuſcepit,ſed prouocauit eos ad diſputandum. Quapropter definito die,Imperatoris uoluntate,conuenerunt præſentes epiſcopi,& Senatorum non pauci,quos præceperat adeſſe diſputationi princeps. Inter quos reſtitit Photino Sabinus eccleſiæ tunc Ancyræ Præſul,exceptoribus uoces eorum conſcribētibus. Magnaq; certamina ſermonum inter utranq; partem facta noſcuntur. uictusq; Photinus,damnatus eſt. Et in fuga conſiſtens,poſtea libros utraq; lingua conficiebat,quando neq; Latini ſermonis uidebatur ignarus. Scripſit quoq; contra omnes hæreſes,proprium ſtudens dogma firmare. Et de Photino quidem hæc dicta ſufficiant. Sciendum tamen quoniam in Sirmio conuenientes epiſcopi,pœnitentia ducti ſunt de expoſitione fidei Latina lingua prolatæ. Poſt ædítionem nanq;,ſibi eam contrariam iudicabant. Quam ſtuduerunt ab epiſcopis qui eam iam ſubſcripſerant reddi,quoniam celabatur à plurimis. Imperator autem edictis quæri præcepit ædítionem ipſam,ſupplicium minatus,ſi quis eam celaſſe comperiretur. Sed neque terror deſtruere potuit quod ſemel fuerat inſtitutum,eo quod apud multos haberetur. Et de hijs quidem iſta dixiſſe ſufficiat.

Photin⁹ monetur ut ſubſcribat definitioni Sirmienſis ſynodi.

Photin⁹ diſputat coram epiſcopis & Senatoribus.

Sabinus Antagoniſtes Photini.

Exceptores, notarij.

Scribit libros utraq; lingua, & contra oēs hæreſes.

Pœnitet Sirmienſem ſynodū ſuæ definitionis de fide quam cupiūt retractare.

L.

Cap. IX. *Oſius Cordubēſis ui tormētorum adigitur ut Sirmiēſis ſynodi decretis ſubſcribat.*

QVia uero & de Oſio Hiſpano inuito illuc ueniente fecimus mentionem,breuiter etiā de eo dicendū eſt. Ante paululum temporis iſte uir molimine Arianorum,fuerat miſſus in exilium. Tunc autem ſtudio eorum qui Sirmij conuenerunt, eum euocauit Imperator, uolens eum aut ſuaſione aut neceſſitate concordare cum præſentibus. Hoc enim ſi fieret, maximum fidei eorum putabatur eſſe teſtimonium. Quapropter (ſicuti dixi) ex neceſſitate uenit. Et cum eis conſentire reſpueret,tormēta longæuus plagasq; perpeſſus eſt. unde etiam neceſſitate uehementi, expoſitionibus tunc æditis conſenſit atq; ſubſcripſit. Hunc ergo terminum habuerunt quæ tunc Sirmij geſta noſcuntur. Imperator autem Conſtātius agebat Sirmij, & belli quod gerebatur contra Magnentium,expectabat euentum.

Cap. X. *Magnentius Romæ ſæuit. Fugit in Galliam.*

INterea Magnētius ad antiquam perueniens Romam,multos peremit Senatorum ac populi. Et cognoſcens uicinos eſſe cōtra ſe Conſtantij milites, abſceſſit ad Gallias partis Occidentalis. Cumque illic bellum ſæpius inter ſe exercerent, modo iſti,modo illi uictores eſſe uidebantur. Nouiſſimè autem

A inè autem deuictus Magnentius,fugit in Mirſam,quod eſt Galliæ caſtrū. Videnſq; ſuos milites quaſi de perditione triſtes,ſtans celſiore loco,eos ni tebatur allocutionis conſuetudine confortare. Tunc illi fauorē ſolitum Magnentio exhibere præparati.è diuerſo nolentes,clamauerunt omnes,Conſtāti Auguſte,tu uincas. Hoc auguriū Magnētius traxit ad ſemetipſum, tanq; ei non diuinitus concederetur Imperium. Et propterea relinquens caſtrum,ad ulteriora tendebat. Sequētibus autem Conſtantij militibus circa montē Seleucum facta cōgreſſione,ſolus fugiens uenit in Lugdunēſem urbem,comperienſq; ſuam matrem & fratrem quem Cæſarem conſtituerat interfectos,nouiſſimè interfecit & ſemetipſum, Conſulatu Conſtantij ſexto,& Conſtātij Galli ſecundo, Auguſti die quintodecimo. Non poſt multum uero temporis,etiam Decentius eius frater,ſemetipſum ſtrangulauit. Sed neq; ſic ad rempublicā quies uenit. Nam poſt paululū apud Gallias Occidentales Syluanus quidam tyrānus eſt exortus,quē Duces Conſtantij uelociter peremerunt.

Mirſa.

Seleucus mōs.

Conſciſcit ſibi mortem Magnentius.

Decentius.

Syluanus tyrannus.

POrrò Iudæi in Diocæſarea Palæſtinæ reſiſtētes,uicina loca turbabāt: & ſumentes arma,tentabant inſultare Romanis. Poſt hæc itaq; Gallus Cæſar cū Antiochiæ degeret, exercitu deſtinato, eos apprehendit,ciuitatemq; uaſtauit. Cūq; uideretur ſibi proſpere geſſiſſe,felicitatē nō ferens, acceſſit ad tyrannidem. Et non inſinuans Imperatori ſuam intentionem,

B Quæſtorem uocabulo Magnum,& Domitianū Præfectum Orientis occidit. Ob quam rem Conſtantius indignatus,euocauit eum. Qui cum contemnere nō poſſet,ueniebat ad Principem. Cumq; contra inſulam Flaconenſem ueniſſet,eum illic Conſtantius præcepit interimi.

Cap. XI. Iudæi tumultuantur. Gallus Cæſ. Iudæos compeſcit.

Mōtius Quæſtor.

Domitianus Præfectus Orientis.

POſt paululum uero temporis Iulianū Galli fratrem Cæſarem conſtituens,contra Barbaros miſit in Gallias. Gallus uero,qui & Conſtantius,ſeptimo Conſtantij Conſulatu, & ſui tertio,ita perimitur. Iulianus ſequēti Conſulatu Arbitionis & Iuliani, cōſtituitur Cæſar,die ſeptimo menſis Nouembris.

Cap. XII. Gallus Cæſ. Occidentis. Julian⁹ in Gallias mittitur. Iulianus fit Cæſar.

SOZOMENVS.

Sublatis itaq; tyrānis,requiem à malis uidebatur habere Conſtantius, & deferens Sirmium,ueniebat ad antiquam Romā,illic uolens triumphū de tyrannicis exercere manubijs. Credēs autem ea occaſione poſſe utriuſq; partis epiſcopos in dogmate cōcordare,rurſus ſynodum in Italia celebrandam conſtituit. Interea Iulius Papa cum quindecim annis Romanam rexiſſet eccleſiam,moritur. cui ſucceſſit Liberius.

Cōſtātius Romam uenit. Iulius Pont. Rō. moritur. Liberius ſuccedit.

SOCRATES.

POrrò in Antiochia Syriæ alter hæreſiarches emerſit Aëtius,cognomēto ἄθεος,id eſt,ſine deo. Is enim eadē quæ Arius ſapiebat. ſed ab Arianis ſe ſegregabat,eo quod Arium in ſuam cōmunionem recepiſſent. Qui, ſicuti prædictum eſt,aliud mente gerens,aliud uoce confeſſus eſt, cum ter-

Cap. XIII. Aëtius hæreſiarches.

C minũ ſynodi Nicenæ ſuſcipiens ſubſcripſiſſet, uolens circũuenire tunc principem propterea ergo Arianos Aëtius declinabat. Erat nanq; is Aëtius primus hæreticus, & feruentiſſime defendere Arij dogma uidebatur. Eruditus enim aliquantulum, Alexandr:a reuerſus eſt. Et ueniens Antiochiam Syriæ, unde oriundus erat, à Leontio tunc Antiocheno Præſule diaconus ordinatur. Tunc ergo uenientes ad ſe, diſputationibus ſophiſticis eludebat. Hoc em̃ faciebat ſequẽs Categorias Ariſtotelis, diſputãs & quædã cõmenta cõcinnans quæ nõ intelligebat, neq; ab eruditis intentionẽ Ariſtotelis cognouerat. Ille nãq; propter Sophiſtas tũc deridẽtes philoſophiã, hoc opus iuuenibus exercitationis cauſa conſcribens, dialecticam Sophiſtis per huiuſmodi contentiones oppoſuit. Contemplatiui autem Philoſophi, libros Platonis & Plotini declarãtes, ea quæ artificioſe ab Ariſtotele ſunt conſcripta, redarguunt. Sed Aëtius contemplatiuũ doctorem nõ habens, in commentationibus ſophiſticis perdurauit. Quãobrem nec intelligere potuit, quomodo ſit ingeniti generatio: & quẽadmodum quod naſcitur, coæternũ ſit generanti. Parum ergo eruditus erat Aëtius, & diuinarũ literarum ignarus, tantummodo ad contentiones paratus. quod etiam quilibet ruſticus facere poteſt. Et cum nec ueteres qui eloquia Chriſtiana fuerant interpretati legiſſet, aſſerebat ſe multũ gaudere libris Clementis, & Aphricani, necnõ Origenis, cum utiq; fuerint illi uiri totius ſapientiæ uirtutibus eruditi. Fecit igitur is epiſtolas ad Imperatorem Conſtantium, & alios quoſdam, cõtentiones inuoluens, & quædam cõmenta conficiens. Quãobrem etiam ἄθεος, id eſt, ſine deo uocabatur. Et licet eadem, quæ Arius, uindicaret, tamẽ à ſuis nõ ualentibus intelligere perplexiones ſyllogiſmorũ eius, cum eadem, quæ ille, ſaperet, putabatur hæreticus. Et propterea eorũ pulſus eccleſia credebatur, cum ipſe illis potius cõmunicare noluiſſet. Hactenus enim ex illo ſunt, qui tunc quidẽ Aëtiani, nũc autem Eunomiani uocantur. Poſtea nanq; Eunomius notarius eius, eruditus ab eo, æditionẽ eius hæreticam diuulgauit. Sed de Eunomio locis cõuenientibus explanabimus.

Aëtius Antiochenus à Leõtio diaconus ordinatur.

Ariſtoteles ſcripſit Sophiſtica, non ut illis uteremur, ſed ut utentibus obuiaremus.

Aëtius, ſophiſta.

Clemens. Aphricanus. Origenes.

D

Aëtius, ἄθεος.

Aëtiani, qui poſt Eunomiani.

Eunomius, notarius Aëtij.

SOZOMENVS.

Cap. XIIII.

Ariani laborant apud principem.

INimici quidem fidei, putantes ſe tempus inueniſſe contra defenſores eius, ualde apud Principem laborabant, ut de eccleſijs pellerentur omnes qui ab eis uidebantur eſſe depoſiti, tanq; alterius fidei, uel quia uiuo Conſtante, Imperatori Conſtantio reſtitiſſent, ita ut fuiſſet penè ad bella perueniendum. Præcipuè tamen Athanaſium accuſabant, ob nimiam inuidiam, neque Conſtante uiuo & Conſtantio eum ſe diligere profitente, ab eius moleſtia recedebant: ſed Antiochiæ congregati, Narciſſus Cilix, Theodorus Thraciæ, Theognius Nicænus, Patrophilus Scythopoleos, Mirophantus Epheſius, & alij circiter triginta, ſcripſerunt omnes uniuerſis epiſcopis, quod contra ſanctiones eccleſiaſticas Alexandr:am rediſſet, nec in concilio

Athanaſius ſemper odio habitus Arianis.

Arianorũ cõuentus apud Antiochiam.

A in concilio ſine culpa fuiſſet inuentus: & iubebant ut neq; cõmunicarent ei, neque ſcripta mitterent, ſed Georgio, qui ab eis fuerat ordinatus. Verum Athanaſio nullus hinc ſermo fuit.

IGitur deuicto Magnentio, cum ſolus Conſtantius Romanorũ tenuiſſet Imperium, omni ſtudio laborabat, ut Occidentales epiſcopi cõſentirent eis, qui conſubſtantialem eſſe patri filium denegabant. Et hoc faciebat, nolens à primordio aperte uim facere, ſed eis callide ſuadere, ut decreto contra Athanaſium ob Orientalibus epiſcopis habito conſentirent. Sperabat enim quod ſi communi decreto damnaretur Athanaſius, facilius ſuam uoluntatem in*regione compleret.

Cap. XV.

Conſtãtius cupit efficere, ut Occidentales ſubſcribãt Orientalibus, hoc eſt, Arianis.

*Als*religiõc.*

SOCRATES.

Concilium Mediolani.

Tunc igitur in Italiam conuenerunt epiſcopi Orientalium non multi, quoniam plurimos eorum aut ſenectus aut itineris longitudo prohibuit. Occidentalium uero ultra trecentos, ut præcepto principis concilium Mediolani celebraretur. ubi cõuenientes Orientales, ante omnia contra Athanaſium decretum fieri commune poſcebant, ut hoc facto penitus ei aditus Alexandr:æ clauderetur. Quod cum ſenſiſſent Paulinus Gallicanæ τριβέννης, Dionyſius Albæ metropolis Italorum, & Euſebius Vercellenſis, epiſcopi, quod ad deſtructionem fidei Orientales contra Athanaſium agere molirentur, ſurgentes, magna uoce clamabant, dolum & circũuentionem per ea quæ gerebantur, Chriſtianitatis dogmatibus irrogari. Non enim ueras B contra Athanaſium culpas eſſe dicebant, cum ad retractionem fidei talia probarentur inuenta. Illis ergo talia proclamantibus, concilium tunc ſoluitur epiſcoporum.

Orientales, hoc eſt, Ariani aduerſus Athanaſium.

Paulinus Trecuerenſis.

Dionyſius Albanus.

Euſebius Vercellenſis.

THEODORETVS.

Cap. XVI.

Ariani in exilium acti.

DEpoſito deinde Athanaſio, aliam hæretici fidei exponere ſunt niſi doctrinam. Sed neutrum horum perduci potuit ad effectum, cum præſente principe clamaretur, quod iniuſte ageretur & impie. Quo facto & ipſi eccleſijs ſunt expulſi, & in ultimis terræ finibus habitare iuſſi. Quod rurſus mirabilis Athanaſius hoc modo in illa Apologia deſcribit:

Quis tantum poterit memorare, quantum illi geſſerunt? Tunc enim eccleſijs pacem habentibus, & populis per Collectas orantibus, Pontifex quidem Romæ Liberius, & Paulinus Galliarum metropolitanus epiſcopus, & Dionyſius Italus, Lucifer metropolitanus inſularum Sardiniæ, & Euſebius ex Italia, omnes epiſcopi boni & prædicatores ueritatis, abripiuntur & traduntur exilio, nullam habentes culpam, niſi quod in Arianam nolue rint conſentire uæſaniam, neque in calumnijs ſubſcripſerint noſtris. De maximo autem & optimo ſene & uere confeſſore Oſio, etiam loqui ſuper fluum. Omnibus enim notum eſt, quod etiam hunc in exilium deportari fecerunt. Non enim ignobilis, ſed omnibus noſcitur eſſe notiſſimus. Cui tanque non præfuit ſynodo, aut recte loquens non ſatiſfecit uniuerſis?

Paulinus Trecuerenſis.

Orthodoxi exulant.

OSIVS *Cordubenſis.*

Quæ

C Quæ eccleſia huius patrocinij memoriam non habet? Quis aliquando do lens cum ueniret ad eum, non diſceſſit ſanus? Quis indigens cum petiſſet, non meruit quod popoſcit, & tamen etiam contra hunc talia præſumpſe runt, quod impia eorum molimina cognoſcens, noluerit propria ſubſcri ptione firmare.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ, ἐκ τῆς ἀπολογίας.

Τίς τοσοῦτον δύναται μνημονεῦσαι ὅσον ἐκεῖνοι πεποιήκασιν. ἄρτι γὰρ εἰρήνην ἔχουσῶν τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τῶν λαῶν εὐχομένων ἐν ταῖς σωτηρίαις, ὁ μὲν ἐπίσκοπος τῆς βασιλικῆς λιβερίου, καὶ παυλῖνος ὁ τῆς μητροπόλεως τῶν γαλλίων, καὶ δημοσθένης ὁ τῆς μητροπόλεως τῆς ἰταλίας, καὶ λυκίφερος τῆς μητροπόλεως τῶν κατὰ σαρδανίαν νήσων, καὶ εὐσέβιος ἀπὸ τῆς ἰταλίας, οἱ πάντες ἐπίσκοποι ἀγαθοὶ καὶ τῆς ἀληθείας κήρυκες, ἁρπάζοντες καὶ ἁρπαζόμενοι, πρόφασιν οὐδεμίαν ἔχοντες, εἰ ὅτι μὴ σωεθέντο τῇ ἀρειανικῇ αἱρέσει, μὴ δὲ ὑπερέγραψαν αὐτῆς καθ' ἡμῶν ἃ οἶς ἐπράξαν συκοφαντίας. πρὶ γὰρ τοῦ μεγάλου καὶ εὐγνησιωτάτου καὶ ὁμολογητοῦ ἀληθῶς ὁσίου πρωτόμου ὄντος ἐμὲ λέγειν. ἴσως γὰρ ἐγνώσθη πᾶσιν ὅτι τοῦτον ἠξίωσαν πεποιήκασιν. οὐ γὰρ ἄσημος ἀλλὰ καὶ πάντων μάλιστα περιφανὴς ὁ γέρων. ποίας γὰρ οὐχ ἡγήσατο σωφροσύνης, καὶ λέγω ὀρθῶς οὐ πάντας ἔπεισε; ποία ἐκκλησία τότε προσασίας οὐκ ἔχει μνήματα κάλλιστα; τίς ὀδυρόμενος ποτὲ προσελθὼν αὐτῷ οὐ χαίρων ἀπῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ; τίς ἤτησε δέομενος, καὶ οὐκ ἀνεχώρησε τυχὼν ὧν ἠθέλησε; καὶ ὅμως καὶ κατὰ τότε τετολμήκασιν, ὅτι καὶ οὗτος εἰδὼς ἃς ποιοῦσι διὰ πλῦ ἀσέβειαν αὐτῆς συκοφαντίας, οὐχ ὑπερέγραψε ταῖς καθ' ἡμῶν ἐπιβολαῖς.

SOCRATES.

D Igitur Imperator illos quidē mittit in exilium. Generale uero cōcilium fieri cogitabat, ut omnes Orientales epiſcopos uenientes ad Occidentem, ſi poſſet, concordes efficeret. Quod cum propter itineris ſpatia difficile ui deretur, duplicem tractauit ſynodum celebrari, ut in Arimino quidē Itali qui tunc aderant conuenirent: Orientales autem in Nicomedia Bithyniæ ciuitate. Hoc ergo Imperatore tractante, effectus nō euenit, ut uoluit. Neu trum enim concilium ſibimet concordauit, ſed utrunq; diuiſum eſt. Nam neq; in Arimino cōuenientes inter ſe conſonare potuerūt, & Orientales in Seleucia Iſauriæ congregati, aliud ſchiſma ſunt paſſi, quod ſuo loco narra bitur.

Cōcilium Ariminenſe pro Occidentalibus.

Concilium Nicomediæ pro Orientalibus.

THEODORETVS.

Cap. XVII EGo quidem Liberij per omnia celeberrimi habitum pro ueritate dia logum cum Conſtantio uolo referre, quandoquidem à fidelibus illius temporis eſt conſcriptus. Is enim poſt Iulium Sylueſtri ſucceſſorem, Ro manam gubernauit eccleſiam. Conſtantius Imperator dixit: Nos, & eo quod Chriſtianus ſis, & epiſcopus noſtræ ciuitatis, dignū hoc iudicauimus, ut euocantes te, moneremus ut cōmunionem ſceleſtiſſimi Athanaſij & in effabili ſuperbia detenti, abnegare non differas. Hoc enim terrarum orbis bene fieri comprobauit, & ſynodali ſententia alienū eccleſiaſtica cōmunio ne, decreuit. Liberius epiſcopus dixit: O Imperator, Iudicia eccleſiaſtica decet cum maxima proferri iuſticia. Quapropter ſi uidetur pietati tuæ, di

Dialogus Conſtantij et Liberij Pont. Ro.

A ſceptationem iube conſtitui. & ſi apparuerit Athanaſius condemnatione dignus, tunc ſecundum eccleſiaſticæ conſequentiæ formam proferatur in eum digna ſententia. Non enim poſſibile eſt condemnare uirum, de quo nihil examinatum eſt. Conſtantius Imperator dixit: Vniuerſus mundus adiudicauit eius facinora, ſed ille (ſicut ab initio) tēpus eludit. Liberius epi ſcopus dixit: Quicunq; ſubſcripſerunt non ipſi uiderunt quæ geſta ſunt, ſed propter gloriam & timorem, & ne à te contumelias paterentur acquieue runt. Imperator dixit: Quid eſt gloria & timor & contumelia? Liberius dixit: Quicunq; gloriam dei non diligunt, tua magis dona præponunt. Quem ergo iſti non uiderunt, non examinantes adiudicauerunt. quod eſt à Chriſtianitate alienum. Imperator dixit: In facie utiq; cōdemnatus eſt, in concilio Tyri, & in concilio contra eum pariter decreuerūt omnes totius orbis epiſcopi. Liberius dixit: Nunc̄p̄ in præſentia ſua homo ille adiudi catus eſt. Quicunq; enim tunc conuenientes condemnauerunt eum, diſce dente Athanaſio à iudicio ſententiam protulerunt. Euſebius eunuchus di xit: In Nicæno concilio alienus à catholica fide probatus eſt. Liberius di xit: Quinq; ſoli iudicauerunt ex hijs qui cū eo nauigio uenerunt in Mareo ten, quos miſerunt ad accuſationem eius, ut contra eum geſta conficerent. Horum itaq; qui deſtinati ſunt, duo ſunt mortui, Theognius, & Theodo rus. reliqui uero tres uiuunt, hoc eſt, Maris, Valens, & Vrſatius. Ab hijs qui B miſſi ſunt Sardicā, propter hanc cauſam ſynodus celebrata eſt. qui in ſyno do libellos obtulerūt, ueniā poſtulantes, quoniā in Mareote per calumniā ex una parte contra Athanaſiū geſta confecerint. Libellos eorū nunc præ manibus habemus. Cui horū nos credere & cōmunicare conuenit Impera tor? hijs qui primitus dānauerunt, & ueniā poſtea popoſcerunt, an eis qui adhuc hæc accuſare cōtendunt? Epictetus epiſcopus dixit: O Imperator, non fidei cauſa hodie neq; iudiciorum eccleſiaſticorū ſermonē facit, ſed ut apud Senatores in Romana conſtitutos urbe glorietur quaſi ſuperauerit principem. Imperator ad Liberium dixit: Quota pars es totius orbis? quoniam tu ſolus hominem uindicas nephandiſſimum, & orbis terra rum pacem eccleſiæque diſſoluis? Liberius dixit: Non eo, quod ego ſum ſolus, fidei cauſa minuitur. Nam & antiquitus tres ſoli reperti ſunt re ſiſtentes præcepto regis. Euſebius eunuchus dixit: Imperatorem no ſtrum Nabuchodonoſor feciſti? Liberius dixit: Non. Sed ita irrationabi liter adiudicatus eſt homo, qui non eſt examinatus. Sed & ego peto primi tus generalem proferri ſubſcriptionem, confirmantem fidem in Nicæa prolatam, ut ita reuocatis ab exilio fratribus noſtris, & in loca propria re ſtitutis, ſi hij qui nunc turbas pariunt eccleſijs, uiſi fuerint Apoſtolicæ fidei conſentire, tunc apud Alexandriam conuenientes omnes, ubi & accuſatus & accuſatores

Euſebius eunuchus, præpoſitus cubiculi.

Cursus publicus. Vnde Curiosus cursus publicus, & Curiosi per omnes prouincias qui erãt sub dispositione uiri illustris Magistri officiorũ. Vide libr̃ de imaginib⁹ Magistratuũ Ro.

C & accusatores sunt & defensor eorum, examinata causa possimus proferre sententiam. Epictetus episcopus dixit: Sed cursus publicus non sufficit subuectui episcoporum. Liberius dixit: Ecclesiasticæ causæ publico cursu nõ egent. Ecclesiæ nanq; sufficiunt usq; ad mare perducere suos episcopos. Imperator dixit: Quæ dudum susceperunt formã, solui non possunt. Plurimorum nanq; episcoporum debet ualere sententia. Tu solus es qui amicitias illius scelerati defendis. Liberius dixit: Imperator, Nunc̃ audiuimus absente accusato Iudicem eius scelera proferentem, nisi quia propria uidentur hæc odia. Imperator dixit: Omnibus quidem nocuit in cõmuni, nulli tamen ita sicuti mihi. Cui cum non sufficeret interitus fratris mei maioris, ne beatæ quidem memoriæ Constantẽ cessauit in mei inimicitias frequenter impellere, nisi nos maiori mansuetudine detenti, impellentis momenta temperassemus. Nulla itaq; mihi uictoria est, neq; contra Magnentiũ uel Siluanũ, nisi illum scelestũ ab ecclesiasticis rebus expulero. Liberius dixit: Noli per episcopos, tuas uindicare inimicitias. Manus enim ecclesiasticorũ ad sanctificandum uocare debent. Quapropter si tibi uidetur, iube uocari ad loca propria sacerdotes, & si concordes apparuerint ei quem nos in præsenti defendimus secundum fidem orthodoxam in Nicæna synodo constitutam, tunc conuenientes prouidebunt pro mundi pace, ut homo qui non peccauit, non reprobetur iniuste. Imperator dixit: Vnum est quod queritur. Volo enim te amplectentẽ ecclesiasticam cõmunionem Romã denuo
D destinare. & propterea concorda paci, & subscribens Romam reuertere. Liberius dixit: Romæ iam fratribus ualedixi. Maiores enim sunt ecclesiasticæ sanctiones, quàm Romanæ habitatio ciuitatis. Imperator dixit: Ergo triũ dierum spatium ad deliberationem habes, an uelis subscribens Romam reuertere, aut cogitare in quem uelis deportari locum. Liberius dixit: Spatium trium dierũ rationem nequaq; mutare potest. Quapropter quò uoles mitte me. Imperator autem post duos dies examinato Liberio, & nequaquam à suo proposito reuocato, iussit eum in Bercœam Thraciæ in exilium deportari. Egredienti Liberio, Imperator ad expensas quingentos solidos destinauit. Tunc Liberius deferenti dixit: Vade da eos Imperatori. opus enim habet suis militibus erogare. Similiter & Augusta totidem ei misit. Liberius dixit: Redde hæc Imperatori. opus enim habet hĳs ad expensas militum suorum. Si autem Imperator hĳs non habet opus, det eos Auxentio & Epicteto. Illi enim opus hĳs habent. Cumq; ab eis nihil accepisset, Eusebius eunuchus obtulit ei alios solidos. Cui Liberius ait: Totius orbis ecclesias desolasti, & tanquam damnato mihi hæc affers? uade prius disce esse Christianus. Hĳs ita gestis, post tres dies nihil accipiens, missus in exilium est.

διάλογος

A Διάλογος λιβερίου πρὸς κωνσάντιον βασιλέως.

Κωνσάντιος ὁ βασιλεὺς εἶπεν. ἡμεῖς δὲ διὰ τὸ χρίσιανόν σε εἶναι, ἐπίσκοπον ἡμέτερας πόλεως, ἄξιον ἐκρίναμεν καὶ τοῦτο. μετασκάλλομαί σοι ἡμᾶς ἀποδέκτους ἀποδοχῆς τοῦ ἀνοσίου ἀθανασίου τῆς κοινωνίας ἀρνήσασθαι. τοῦτο γὰρ ἡ οἰκουμένη ἔχει δοκίμασε, σὺ δὲ μηδὲν προσάλλου ἀλλότριον τῆ ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας ἔκρινε. Λιβέριος ἐπίσκοπος εἶπε. βασιλεῦ, τὰ ἐκκλησιαστικὰ κρίματα μετὰ πολλῆς δικαιοκρισίας γίνεσθαι ὀφείλει. διόπερ ἐδοκεῖ σοῦ τῆ εὐσεβείᾳ κριτήριον συναθροῖσαι κέλευσον. καὶ εἰ ἀφθεῖς ἀθανάσιος ἄξιος καταδίκης, τότε μετὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀκολουθίας τύπον λήψεται ἡ κατάκριμα. οὐδὲν γὰρ δίκαιον τε καταψηφίζεσθαι ἀνδρὸς ὃν οὐκ ἐκρίναμεν. Κωνσάντιος βασιλεὺς εἶπε. πᾶσα ἡ οἰκουμένη καταψηφίζεται τῆς ἀνοσιότητος αὐτου, καὶ ὡς ἀξίας τὸν καιρὸν διαπαίζει. Λιβέριος ἐπίσκοπος εἶπεν. ὅσοι τῶν δόξαν τοῦ θεοῦ οὐκ ἀγαπῶσι, τὰς πρὸς σὲ μᾶλλον δωρεὰς προλαμβάνοντες, ὃν μὴ ταῖς ὄψεσιν εἶδον οὐ κρίναντες, κατέκριναν. ὅπερ ἐστὶν ἀλλότριον χρισιανῶν. Ὁ βασιλεύς, καίτοι κέκριται τὸ πρόσωπον καὶ ἐν τῆ γενομένη συνόδῳ ἐν τύρῳ, καὶ ἐν τῆ συνόδῳ καταψηφίζονται πάντες οἱ ἐπίσκοποι τῆ οἰκουμένης. Λιβέριος. δυσέποπτα κατὰ πρόσωπον κέκριται ἀνθρώπους, ὅσοι γὰρ τότε συνελθόντες καταψηφίζονται αὐτου, ἀναχωρήσαντες ἀθανασίου τῶν κριτηρίου καταψηφίζονται ἀλόγως. Εὐσέβιος ὁ εὐνοῦχος εἶπεν. ἐν τῆ συνόδῳ τῆ κατὰ νίκαιαν ἀλλότριος ἀπεδείχθη καθολικῆς πίστεως. Λιβέριος. πέντε μόνοι ἐπέκριναν τῶν συμπλησάντων αὐτῷ ἐν τῷ μαρτύρων ὃν ἀπέστειλαν κατὰ τῆς ἐγκαλουμένου συνόδου κατ' αὐτοῦ ὑπομνήματα. ἀπὸ τούτων τίνων ἡμῖν ἀποστάλεντων, οἱ δύο πανύκασι θεόγνιος καὶ θεόδωρος. οἱ δὲ λοιποὶ τρεῖς ζῶσι, τυγχάνει μάρις καὶ οὐάλης καὶ οὐρσάκιος. ἀπὸ τούτων ἡμῖν ἀποστάλεντων κατὰ ψηφισμὸν τῆς πράγματος τούτου ἕνεκα συνεκροτεῖτο ἄφορος. οἱ ἐν τῆ συνόδῳ βιβλία ὑπεδέχασαν συγχώμιλιν αὐτοῦντες, ἐφοῖς ἐν τῷ μαρτύρῃ κατὰ συνοφαντίαν ἐκ μονομερῶς συνεσήκασι κατὰ ἀθανασίου ὑπομνήματα. ἃ ἵνα βιβλία ἀνήμῖν νῦν ἔχομεν μετὰ χεῖρας. τίνες τούτων δὲ εἰθεως ἡμᾶς βασιλεῦ κοινωνεῖν, τῆς πρότερον καταψηφισμένοις, καὶ ἐκ δευτέρου συγχώμιλιν αὐτήσασιν, ἢ τῆς νῦν τούτων καταψηφισμένοις; Ὁ πίκτητος ἐπίσκοπος εἶπε. βασιλεῦ, οὐ πίστεως ἕνεκεν σήμερον, οὐδὲ κριμάτων ἐκκλησιαστικῶν ἀνθρωπόμυθος ἢ λόγον ποιεῖται, ἀλλ' ἵνα τῆς ἐν ἐώμη συγκλήτου καυχήσηται, ὡς συλλογισάμενος τὸν βασιλέα.

Ὁ δὲ βασιλεὺς εἶπε λιβερίῳ. πόσον ἐστὶ μέρος ἡ οἰκουμένη, ὅτι σὺ μόνος σωαίρῃ ἀνθρώπῳ ἀνοσίῳ, καὶ ἡ οἰκουμένη πᾶσι ἐρρώσθω καὶ ὅλῳ τῷ κόσμῳ λύεται. Λιβέριος, οὐ διὰ τὸ ἐμὲ μόνον, ὁ ἡ πίστεως ἵλαται ὅτι λόγος. καὶ γὰρ κατὰ τὸ παλαιὸν, ἓξ μόνοι εὑρίσκονται ἀνδρὸς ἄντες προσάξαι. Εὐσέβιος εὐνοῦχος εἶπε. τὸν βασιλέα ἡμῶν ναβουχοδονόσορ ἐποίησας. Λιβέριος. οὐχί. ἀλλ' οὕτως ἀλόγως καταδικάζεις ἄνδρωπον ὃν οὐκ ἐκρίναμεν. ἀλλὰ κἀγὼ ἀξιῶ πρότερον οἰκουμενικὴν ὑπογραφὴν προχειρίσαι βεβαιῶσαι τὴν πίστιν τὴν κατὰ νίκαιαν ἐκπεθεῖσαν, ἵνα οὕτως ἀνακληθέντων τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν ἀπὸ τοῦ διορισμοῦ καὶ ἀποκαλασθέντων τῆς ἰδίοις τόποις ἐν ὀφθείσῃ νῦν θορύβου ἐγγενῶντες ταῖς ἐκκλησίαις συγκαταθεμένοι τῆ ἀποστολικῆ πίστει, τότε ἐπὶ τὴν ἀλεξανδρέων οἱ πάντες ἀπαντήσαντες ἔνθα ὁ ἐγκαλόμενος καὶ οἱ ἐγκαλοῦντες εἰσί, καὶ ὁ ἀντιποιόμενος ἀνῆ, διετάσσετο τὰ περὶ αὐτῆ συμπαρεγένετο μέν. Ὁ πίκτητος ἐπίσκοπος εἶπεν. ἀλλ' ὁ δρόμος ἐστὶ δημοσίων οὐχ ὑποσήσεται

C τὴν χειρα φησὶν τῶν σκότων πρόσωπον. Λιβέριος. οὐ χειραν ἔχει τὰ ἐκκλησιαστικὰ δόγματα, ἀλλὰ δρόμους. ἀναγκαῖαι γὰρ ἐκκλησίαι, ἱκαναί εἰσιν ἕως φησὶ θαλάσσης διαπέμψασθαι τοὺς ἑαυτῶν τῶν σκότους. Ὁ βασιλεύς. τὰ ἤδη τύπον ἐχόντα ἀναλύεσθαι οὐ δυνατόν ἐστι. τῶν γὰρ πλανώντων τῶν σκότους ἡ ψῆφος ἰσχύειν ὀφείλει. σὺ μόνος εἶ ὁ ἀναποιούμενος φησὶ φιλίας τὸν ἀνοσίου ἐκείνου.

Λιβέριος εἶπεν. οὐδέποτε ἠκούσαμεν μὴ πρόντος τοῦ ἐγκαλουμένου, κρίνεσθαι ἀνοσιότητα καταγελῶντες. ὡς ἰδίαν ἔχθραν εἰσφέρων πρὸς τὸν ἄνθρωπον. Ὁ βασιλεύς. πάντας μὲν κοινῶς ἠδίκησεν, οὐδένα δὲ οὕτως ὡς ἐμέ. ὅς γε μὴ ὀρκισθεὶς τῇ ἀπωλείᾳ τοῦ μεζοτέρου μου ἀδελφοῦ, οὐδὲ τὸν μακαρίτην κώνσαντα ἐπαύσατο προξενῶν εἰς ἡμετέραν ἔχθραν, εἰ μὴ ἡμῖν πλείονι ἡμβρόθηλ ὑπολυγκαμὸν τὸν τοῦ προξένοντος ἢ τοῦ προξενουμένου ἐροῦν. οὐδέποτε μοι οὕτω κατόρθωμα, οὐδὲ ὃ κατὰ μαγνέντιον ἢ σιλβανόν, ὡς τοῦ μίαν ἐκείνου πρᾶσσον μένου τὴν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων. Λιβέριος. μὴ διὰ τῶν σκότους ἀμοῦν τὴν ἔχθραν βασιλεῦ. εἰ γὰρ χάριν τῆς ἐκκλησιαστικῆς, εἰς ὃ ἀγιάζῃ εὐκαιρεῖν ὀφείλουσιν. ὅθεν εἰ σοι δοκεῖ, κέλευσον ἀνακληθῆναι τοὺς τῶν σκότους εἰς τοὺς ἰδίους τόπους. καὶ εἰ ὀφθείησαν ὁμόφρονες τῷ σώματι ἀντιποιούμενοι τῆς καθ᾽ νίκαιαν ἐκτεθείσης ὀρθοδόξου πίστεως, τότε σωτελθόντες ἐπὶ ταυτὸ εἰσοῖεν ὑπὲρ εἰρήνης τοῦ κόσμου. ἵνα μὴ τὸν μὴ ἁμαρτήσαντα ἄνδρα χαραχθῆναι δοκιμασθῇ. Ὁ βασιλεύς. ἐὰν ὅτι δ᾽ ζητούμενον. βούλομαι γάρ σε ἀσπασάμενον τὴν πρὸς τὰς ἐκ-
D κλησίας κοινωνίαν, πάλιν εἰς τὴν ξώμην ἀποστεῖλαι. διὰ τοῦτ πείσθητι τῇ εἰρήνῃ, ᾧ ὑποχρέωσαι ὑποστρέψον εἰς τὴν ξώμην. Λιβέριος. ἤδη τοῖς ἀδελφοῖς τοῖς ᾧ ξώμῃ ἀπελαζάμην. μεῖζος γάρ εἰσιν οἱ ἐκκλησιαστικοὶ δεσμοί, φησὶν ξώμην διατριβῆς. Ὁ βασιλεύς. οὐκοῦν βιῶν ἡμερῶν ἔχεις σκέλεως διάσημα, εἰ βούλῃ ὑποχρέωσαι ὑποστρέψαι εἰς τὴν ξώμην, ἢ ᾧνοῦσα ᾧ ποίῳ τόπῳ μεταπεῖναι βούλῃ. Λιβέριος. τὸ νῦν τριῶν ἡμερῶν ἢ μιῶν διάσημα οὐ μετατίθησι λογισμόν. ὅθεν ὅπου βούλῃ ἀπόστελόν με. Ὁ βασιλεὺς μετὰ δύο ἡμέρας κριθέντος λιβερίου ἢ μὴ μεταπεθέντος τοῦ λογισμοῦ εἶπεν ἀζορισθῆναι εἰς τὴν βέροιαν τῆς θράκης. ἐκβάντος λιβερίου, ὁ βασιλεὺς ἀπέστειλε πεντακοσίους ὁλοκοπίνους αὐτῷ εἰς δαπάνας. Λιβέριος εἶπε τῷ κομίζοντι. ἄπελθε, ὅς αὐτὰ τῷ βασιλεῖ. χρείαν γὰρ ἔχει δοῦναι τῆς στρατιώτας αὐτοῦ. Ὁμοίως ἡ βασίλισσα ἔπεμψεν αὐτῷ τὰ αὐτά. Λιβέριος εἶπεν. ἀπόδος αὐτὰ τῷ βασιλεῖ. χρείαν γὰρ αὐτῶν ἔχει εἰς τὴν τῶν στρατῶν ἀζορίασιν. ἐὰν δὲ μὴ χρείαν ἔχῃ ὁ βασιλεύς, δότω αὐτὰ τῷ ἀυξεντίῳ ἢ ὠικτήτῳ. χρείαν γὰρ ἔχουσιν αὐτῶν. ὡς δὲ παῤῥησιάζεσθαι οὐκ ἔλαβεν, εὐσέβιος ὁ ἐπίσκοπος προσφέρει αὐτῷ ἕτερος. Λιβέριος δὲ εἶπεν αὐτῷ. τὰς ἐκκλησίας φησὶν οἰκουμένης ἠρήμωσας, ἢ ὡς καταδίκῳ ἐλεημοσύνην μοι προσφέρεις; ἄπελθε, πρῶτον γενοῦ χριστιανός. καὶ μετὰ τρεῖς ἡμέρας μηδὲν διεξάμενον, ἀζορίσθη.

Cap. XVIII. *Liberius apud Beræã Thraciæ exulat.*

VEritatis itaq; propugnator & uictor in Thraciã (sicut iussum fuerat) usq; peruenit. Duobusq; transactis annis Constantius Romã uenit. Procerum uero Senatorumq; coniuges rogabant uiros suos, ut Constãtio supplicarent, ut pastorem gregibus restitueret. Aiebant enim, quod nisi fleecterent animum Principis, eos ipsæ relinquerent, & ad pastorem illum maximum properarent. At illi dixerunt: Nos furorem Principis formidamus. nec forte aliquam ueniam promeremur. Sed uobis, inquiunt, magis rogantibus forsitan parcet: & alterum è duobus fiet, aut preces suscipiet, aut si flecti nequiue

Matronæ Ro. sollicitæ de reditu Liberij Pontificis.

A ecti nequiuerit sine aliqua iniuria uos dimittet. Hoc consilium mulieres illæ laudibus maximis efferendæ percipientes, cum ornatu solito adierunt Imperatorem, ut ex ueste sublimi insignes eas & nobiles arbitratus, reuerentiã ipsis exhiberet & parceret. Adeuntes uero principem tali uoce clamabant: Miserere tantæ ciuitatis pastoris prouidentiam non habẽtis, quæ luporum patet insidijs. At ille respondit non egere pastore alio ciuitatem. Esse nanq; pontificem, qui eorum curam haberet. Post magnum nanq; Liberium qui dam diaconorum eius Felix nomine, fuerat ordinatus. Is expositam in Nicæa fidem inconcusse seruauit, sed corruptoribus eius, sine discretione communicabat. Nullus tamen Romæ habitantium in basilicam ingressus est, cum ille intus astaret. Hoc autem etiam matronæ illæ Imperatori dixerunt; Qua gratia flexus, præcepit illum inter omnes egregium reuocari, & utrũq; ecclesiam gubernare communiter. His ergo literis in Circensi spectaculo relectis, populus clamabat, iustam Principis esse sententiam, sicut eñ duplici ter coloribus diuisi sunt spectatores, sic oportere alterum his, alterum alijs præsidere. Cum ergo primitus Principis literis sic fauissent, postea commoti cõmuni uoce clamauerunt: Vnus deus, unus Christus, unus episcopus. Ipsas enim uoces & ego iustũ ponere iudicaui. Post has uero Christo amabilis populi pias & iusticia exornatas uoces sanctissimus quidem Liberius
B est reuersus. Felix autem recedens habitauit in alia ciuitate.

Matronæ Romæ deprecatrices agũt apud Cõstantium Aug. ut reditu Liberij Pont.

Felix loco Liberij Pontifex ordinatus.

Cõstãtius uoluit duos esse Romæ Pontifices, Liberiũ, & Felicẽ.

Duplex spectatorum color.

Vox populi Romani.

SOCRATES.

EA tempestate Leontio moriente, qui hæreticum Aëtium diaconum ordinauerat, Eudoxius Germaniciæ episcopus, quæ est ciuitas Syriæ, cũ esset tunc Romæ præsens, finxit sibi causam necessitatis incumbere, & Imperatori callide loquutus, quasi ciuitas Germanicianorum ipsius prouidentia atq; custodia indigeret, petijt ut remearet ad propria. Quem Princeps nihil prospiciens, abire permisit. At ille Cubicularios cooperantes habẽs, relicta ciuitate sua Antiochenum usurpauit episcopatum. Fouere nanq; studebat Aëtium. Ob quam rem nisus est concilium facere sacerdotum, & ordinationem ei restituere diaconatus. Quod nequaquam factũ est, eo quod magis ualeret odium contra Aëtium, quàm Eudoxij desiderium. Et de his quidem tantum nosse sufficiat.

Cap. XIX Eudoxius Germaniciæ ciuitatis episcopus, usurpat Antiochenã sedẽ adiutus per Cubicularios Principis. Nititur Eudoxius Aëtiũ restituere.

EOrum igitur qui in Arimino cõuenerũt, Orientales ea quæ de Athanasio gesta sunt, silentio tradentes ad concilium se occurrisse dicebãt. Quorum studio cohærebant Vrsatius & Valens, qui ab initio quidẽ Aria num dogma tenuerant, in medio autem Homousianis consenserant, dato libello Romano Pontifici, sicut iam dictum est. Isti nanq; semper ad partes pro tempore ualentium declinabant. Quorum adiutores erant Germinius, Auxentius, Demophilus, & Gaius. Dum ergo in concilio præsentium

Cap. XX. Synodus Ariminensis.

Vrsatius, Valens.

Germinius, Auxentius, Dimophilus, Gaius.

alter aliud proponere conaretur,tunc Vrſatius & Valens dicebant, omnia quæ de fide dicta ſunt,debere ſuſpendi:& ſuſcipiendã nouellã expoſitionẽ, quã paulo ante Sirmĩ cõueniẽtes ædiderãt.Hæc dicẽtes & chartulã præ manibus habẽtes legi fecerũt ſecundũ expoſitionẽ fidei Sirmĩ prolatã, quã ibi qdẽ(ſicuti prædixi)celauerũt,Arimini aũt oſtẽſa eſt.Cuius exemplũ hoc eſt:

Fides Sirmienſis ſynodi, lecta Arimini.

EXPOSITA FIDES APVD SIRMIVM PRAESENTE DN. Conſtantio Aug.COSS.Euſebio & Hypatio,XI.Kal.Iunias.

CREDIMVS in unũ & uerũ deũ,patrẽ omnipotẽtẽ,creatorẽ & opificẽ omniũ.Et in unũ unigenitũ filiũ dei ante omnia ſecula,& ante omne principiũ,& ante omne qd̃ cogitari poteſt tẽpus,& ante omnẽ ꝓceptibilẽ cogitationẽ natũ impaſſibiliter ex deo,per quẽ & ſecula perfecta & omnia facta ſunt.Natũ aũt unigenitũ ſolũ ex ſolo patre,deũ ex deo,ſimilẽ generanti patri ſecundũ ſcripturas:cuius generationẽ nullus nouit,niſi ſolus qui genuit eũ,pater.Hunc nouimus unigenitũ eius filiũ nutu paterno ueniſſe de cœlis ad deſtructionẽ peccati,& natũ ex Maria uirgine,& cũ diſcipulis cõuerſatũ, & omnem compleſſe diſpenſationem ſecundum paternam uoluntatẽ:crucifixum & mortuum,& ad inferos deſcendiſſe,& quæ ibi erant diſpẽſaſſe:quẽ ianitores Inferni uidentes,expauerunt:& die tertia reſurrexiſſe,& cum diſcipulis conuerſatum:& quadraginta diebus expletis,in cœlos aſcendiſſe,& ſedere à dextris patris:& uenturum nouiſſima die in gloria patris,ad reddendum unicuiq; ſecundum opera ſua.Et in ſpiritum ſanctum,quem ipſe unigenitus dei filius Ieſus Chriſtus mittere compromiſit generi hominũ conſolatorem,ſecundum quod ſcriptum eſt:Vado ad patrem meũ, & rogabo patrẽ eum,& alium conſolatorem mittet uobis,ſpiritũ ueritatis,ille ex meo accipiet,& docebit,& cõmemorabit uobis omnia. Nomen uero ſubſtantiæ eo quod ſimpliciter à patribus poſitum,à populis ignoretur, & ſcandalum faciat,& quia nec ſcripturæ hoc continent,placuit abrogari, & omnino nullam memoriam ſubſtantiæ in deo eſſe deinceps,eo quod diuinæ ſcripturæ nuſquam de patris ſubſtantia filiiq; meminerint.Similem uero dicimus filium patri per omnia,ſicut ſanctæ ſcripturæ dicunt ac docent. His itaque lectis conſurgentes,quibus hæc diſplicebant,aiunt:Non fide egẽtes,hucuſque nimus(integram nãq; ſeruamus,quam percepimus ab initio) ſed magis ut ſi qua circa hæc nouitas ſit,omnino ꝓhibeamus.Si ergo hæc quæ lecta ſũt, nullam faciunt nouitatem,aperte iam anathematizate hæreſim Arianam, ſicut & alias hæreſes regula eccleſiæ tanq; blaſphemas abiecit. Quod enim blaſphemum Arĩj dogma turbas eccleſiæ, quæ etiam nunc fiunt, excitarit, atq; ſeditiones,toto orbi terrarum ualde notum eſt. Hæc ergo propoſitio dum ab Vrſatio & Valente & reliquis ſuſcepta non fuiſſet ad plenum, diuiſit eccleſiam. Alĩj nanq; his,quæ Arimini ſunt lecta, conſenſerunt.Alĩj uero Nicænam denuo roborauerunt fidem.Deriſerunt autem conſcriptionem illius

Nomen ſubſtantiæ.

Schiſma.

A nem illius lectionis,& maxime Athanaſius Alexandrinæ ciuitatis epiſcopus in epiſtola quam ſuis familiaribus deſtinauit :quam qui legit,inueniet quàm forti dictione ſit plena,

Athanaſius aduerſus ſynodũ Ariminenſem.

THEODORETVS.

Dicebant autem Ariani conuenientes in Arimino, uolentes Heſperijs ſuadere ſimplicibus,quod non oporteret propter duo uerba,quæ nec inuenirentur ſcripta,ſeparari corpus eccleſiæ,ſed ſimilem per omnia profiteri filium genitori,ſubſtantiæ uero tacere nomen.Sed fallaciam ſentientes horum Homouſiani pontifices,eos abdicauerunt. Atq; literis inſinuauerunt Imperatori propriam uoluntatem,dicentes filios ſe eſſe patrum Nicæni cõcilij,pariter & hæredes.

Ariani dicunt ꝓpter duo tantũ uerba nõ eſſe ſeparãdam eccleſiam.

SOCRATES.

Hoc tamen ſciendum,quoniã ſynodus quidẽ Vrſatium & Valentem, Auxentium & Germinium,Gaium & Demophilum,eorumq; ſocios condemnauit,Arianum dogma anathematizare fugientes. Qui propter hanc damnationem indignati,ad Principem celeriter uenerunt, portantes lectã in concilio fidem.

Ariani dãnati

THEODORETVS.

Apertius autem integram fidei regulam eorum epiſtola ad Conſtantiũ ſcripta monſtrauit. Cuius uerba ſunt hæc:

B DIuina iuſſione,& præcepto pietatis tuæ, olim dogmatizata credimus. In Ariminum nãq; ex uniuerſis Occidentalibus ciuitatibus omnes cõuenimus ſimul Epiſcopi, ut & fides catholica cognoſceretur eccleſiæ, & qui contraria ſapiunt,panderentur.Multum nanq; diſceptantibus nobis inuenimus optimum eſſe,ſtatutã fidem antiquitus permanere, quam etiã Prophetæ,Euangelia,necnon Apoſtoli per Ieſum Chriſtum dominũ noſtrum prædicaſſe noſcũtur(qui & tui regni protector,tuæq; ſalutis auxiliator eſt) ut hanc tenentes cuſtodiamus,& cuſtodientes ad finem uſq; ſeruemus. Incongruũ enim nephariumq; uidetur,ex his quæ recte iuſteq; definita ſunt, aliquid immutare,id eſt,horum quæ Nicææ cõmuniter cum glorioſiſſimo Cõſtantino tuo patre & Imperatore,deliberata atq; defixa ſunt. Quorum doctrina atq; ſenſus diſcurrit & prædicatus eſt in omnium hominum auditus atq; mentes.Hæc fides ſola Arianam hæreſim expugnauit & perdidit, per quam non illa ſola,ſed etiam reliquæ hæreſes ſunt damnatæ. Cui uere addere quicq; incautum eſt,& auferre periculoſum.Et ſiquidem horum alterum fiat,erit inimicis facultas agendi quæ uolunt. Quapropter Vrſatius & Valens quoniã participes & concordes Ariani dogmatis erant, à noſtra ſunt cõmunione ſegregati.Quam ut reciperẽt cognoſcentes delicta quibus peccauerunt,pœnitẽtiam atq; ueniam impetrare poſcebant:& reſcripta eorum hæc ita ſe habere teſtantur,per quæ criminum ueniam cõſequuti ſunt.

Vrſatius, Valens.

C Erat enim tempus quo hæc gesta noscuntur, quando Mediolani Synodus celebrata est, præsentibus ecclesiæ Romanæ presbyteris. Cognoscētes uero simul, etiā post mortē dignum memoria Cōstātinū, cū omni integritate & examinatione conscriptam exposuisse fidem, qui cū ab hac luce baptismate percepto discesserit, & ad præmia debitæ pacis abierit, incōgruum esse iudicamus post illum aliquid nouitatis admittere, tantosq; sanctos confessores & martyres, & huius dogmatis conscriptores, inuētoresq; despicere, qui secundum antiquam ecclesiæ sanctionem per omnia sapuisse noscuntur. Quorum fidem deus in tempora imperij tui transmisit, per dominum nostrum Iesum Christum, per quem tibi imperium tale concessum est, ut etiam nostri orbis terminos obtineres. Rursus ergo infelices isti, & sapientia uilissimi, præsumptione nepharia impiæ cogitationis præ-
Vrsatius uide licet et Valēs dicatores semetipsos annunciarunt, & ueritatis terminum mutare contendunt. Dum enim secundum tuum præceptum concilij iura celebrarentur, illi consilium suæ fallaciæ nudauerunt. Nitebantur enim calliditate quadam atque seditione aliquid nouitatis inferre. Huiusmodi enim maliciæ captos inuenimus Germanum quendam & Auxentiū atq; Gaium, hæresim contentionemq; facientes. Quorum doctrina una quidem existens, uniuersam molem blasphemiarum transcendere comprobatur. Qui cum uiderent nos neq; ipsorum uoluntatis esse, neq; concordes his, quæ male sapere uidebantur, à nostro se concilio mutauerunt, ut quasi aliud conscribere uiderentur. Erat uero tempus breue, quod etiam eorum aperuit uoluntates. Sed ut nō semper ecclesiasticæ causæ in easdem incurrant concussiones (nam turba atque seditio repetita, uniuersa confundit) firmum nobis uisum est, ut quæ dudum decreta sunt legaliter immutabiliterq; seruentur. Prædictos autem uiros à nostra cōmunione secreuimus. Qua de causa legatos ad tuam mānsuetudinem misimus, concilij sententiam per nostram denunciaturos epistolam. Legatis autem præ omnibus ista præcipimus, ut ueritatem affirmēt ex priscis & iustis rationibus exponentes, qui etiam tuam religionē instruant: quoniam non (sicut ait Vrsatius & Valens) erit pax, si quid iustarū sanctionum fuerit immutatum. Quomodo enim pax esse credenda est, apud eos qui pacis iura subuertunt? Contentio enim & seditio per hæc inter reliquas ciuitates & ecclesiam Romanam potius orietur. Quapropter tuæ mansuetudini supplicamus, ut placidis auribus nostros Legatos & oculo tranquillo respicias: neq; ad iniuriam defunctorum noui aliquid immutari permittas, sed permanere nos sinas in his, quæ à progenitoribus definita atq; sancita sunt, quippe quos omnia cum deliberatione atq; sapientia & spiritu sancto celebrasse confidimus. Ea enim quæ ab illis nunc innouātur, credētibus quidem incredulitatem inferunt, non credentibus uero crudelitatem. Supplicamus itaque ut præcipias eos, qui per diuersa loca detinentur, quos & ætatis grauamē

A grauamen & angustia paupertatis affligit, ad propria remeare, ne desolatæ sublatis episcopis uideātur ecclesiæ permanere. Super hæc aūt etiā hoc rogamus, ut nihil his, quæ iam terminata sunt, aut addatur, aut ádimatur: sed omnia inuiolata permaneant, quæ & à pietate tui patris, & tuis quoq; sunt conseruata temporibus: neque deinceps nos fatigari & à propriis parœcijs alienos esse permittas, quatinus episcopi cum proprio populo in pace orare, & diuino cultui uacare possint, supplicantes deo pro pace tui imperij pariter & salutis, quam tibi diuinitas in perpetuum largiatur. Nostri uero Legati, episcoporum subscriptiones & nomina deferunt, qui etiam lectione diuinæ scripturæ religionem tuam poterunt edocere.

Ἐπιστολὴ συνοδικὴ πρὸς τοὺς ἁγιωτάτους συνελθόντων ἐν Ἰσκῷ τῶν πρὸς τὸν βασιλέα γραφεῖσα κωνσάντιον.

Ἐκ τοῦ θεοῦ κελεύσεως καὶ τῆς τοῦ σοῦ εὐσεβείας προσάγματος τὰ πάλαι δογματισθέντα ἐπισκοποι συνήλθομεν, ἵνα τὴν πίστις τοῦ καθολικοῦς ἐκκλησίας γνωρισθῇ, καὶ οἱ ἀναντίᾳ φρονοῦντες ἔκδηλοι γένωνται. ὡς γὰρ ἐν πλείοσιν διασκοποῦντες εὑρήκαμεν, ἄρτιον ἐφάπτεται τῆς πίστιν τῆς ἐκπαλαι διαμενούσης, ἣν τοῖς προφήταις τὰ εὐαγγέλια καὶ οἱ ἀποστόλοι διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἐκήρυξαν ἡ καὶ τοῦ θεοῦ βασιλείας φρουροῦσα καὶ ἡ σῆς χώσεως προστάτις, ἵνα ταύτῃ κατέχοντες φυλάξωμεν, καὶ φυλάττοντες μέχρι τέλους διαπρέσωμεν. ἄτοπον γὰρ
B ἐφάνη καὶ ἀθέμιτον, πρὸς ὀρθῶς καὶ δικαίως ὡρισμένων τι μεταλλάξαι. καὶ πρὸς τῶν νικαίᾳ κοινῇ μετὰ τοῦ ὑποξοτάτου κωνσαντίνου τοῦ σοῦ πατρὸς καὶ βασιλέως ἐσκεμμένων ἢ διασκαλία καὶ τὸ φρόνημα διέλθε τε καὶ ἐκηρύχθη εἰς πάσης ἀνθρώπων ἀκοάς καὶ διανοίας. ἤ τις ἀντίπαλον μόνη καὶ ὀλετῆς ἡ ἀρείου αἱρέσεως ὑπῆρξε. διὰ ἧς οὐ μόνον αὐτὴ, ἀλλὰ καὶ αἱ λοιπαὶ αἱρέσεις καθηρέθημεν. ὧν ἦ ὄντος καὶ τὸ προδεῖναί τι σφαλερόν, καὶ τὸ ἀφελέσθαι πλείονων ὑπάρχει. ὡς ἔπρεπε πάτερον γράφειν, ἔσαι τοῖς ἐχθροῖς ἄδεια τὸ ποιεῖν ἅπερ βούλονται. οὕτεν οὐρσάκιον καὶ οὐάλης ἐπαδὴ μέτοχοί τε καὶ σύμφωνοι τῆς ἀρείου δόγματος ἦμεν καθεσῶτες, ἡ ἡμετέρας κοινωνίας χωρισθέντες ἀπεφάνθησαν. ἧς ἵνα μετάσχωσιν ἑαυτοῖς σωεγνώκασαν πλημμελήσαντες μετανοίας τε καὶ συγγνώμης ἀξίων τυχεῖν. καὶ τὰ ἀντίγραφα τὰ ὑπ' ἐκείνων γενηθέντα μαρτυρεῖ. διὸ πάντων φανερὸν γεγένηται καὶ πρὸς ἐγκλημάτων συγγνώμη. ἦν δὲ ὁ καιρὸς καθ' ὃν ταῦτα ἐπράττετο, ὅτε ὁ μεδιόλανον τὸ σωέδριον τῆς σωδόξου ἐκρατεῖτο, σύμπαρόντων δὲ καὶ τῶν πρεσβυτέρων τῆς πρὸς ἑωμαίων ἐκκλησίας. ἐγνωκότες δὲ ἅμα καὶ τὸν μετὰ τῶν τελευτῶν ἄξιον μνήμης κωνσαντῖνον μετὰ πάσης ἀκριβείας, καὶ ἐξετάσεως τῶν συγγραφέων πίστιν ἐκτεθεικότα, ἐπαδὴ δὲ ὡς ἐξ ἀνθρώπων ἐγένετο βαπτισθεὶς καὶ πρὸς τῶν ὀφειλομένων ἐφίλονεικεν ἀνεχώρησεν, ἄτοπον εἶναι μετ' ἐκεῖνον τι καινοτομεῖν, καὶ τοσούτους ἁγίους ὁμολογητὰς καὶ μάρτυρας, τούς καὶ τοῦδε τοῦ δόγματος συγγραφεῖς τε καὶ εὑρέτας παρεδεῖν. οἵ τινες κατὰ τὸν παλαιὸν τῆς ἐκκλησίας θεσμὸν, ἅπαντα φρονοῦντες διαμεμενήκασιν. ὧν ὁ θεὸς τῇ πίστιν καὶ εἰς τοὺς σοὺς χρόνους τῆς βασιλείας μετέδωκε· καὶ διὰ τοῦ δεσπότου ἡμῶν ἰησοῦ χρίσου, * δίδου σοὶ καὶ τὸ βα- *Alii* * δίδης.

C σιλεύαμ ὅυτως ὑπῆρξεν, ὡς καὶ ἡμᾶς διαμιμνῆσκ κρατεῖν. πάλιν γὰρ ὀλίγοι καὶ ὀικτροὶ τῷ φρονήματι ἀθεμίτῳ τολμήματι οἱ δυσεβῆς φρονήσεως κέγκας ἑαυτοὺς ἀνήγαγαν. καὶ ὡσχαρῶσιν ἀνατρέπαν πᾶν ἀληθείας σύνταγμα. ὡς γὰρ καὶ τὰ τῶν πρόσαγμα σαυέδριον οἱ σωόδῳ συνεκροτῆτο, κἀκεῖνοι οἱ ἰδίας ἀπάτης ἐγύμνων τὴν σκέψιν, ἐπειρῶντο γὰρ πανουργίᾳ τινὶ καὶ ταραχῇ προσφέροντες τὶ καινοτομῶν. οἱ οὖν ἑταιρίας συναλισκομένης εὑρόντες ὁρμαθόν τινα καὶ ἀυξέντιον καὶ γάϊον τοὺς τὴν ἄιρεσιν καὶ δίχοσασίαν ἐμποιοῦντας. ὧν ἡ δισασκαλία διαμένῳ, πᾶν πλῆθος βλασφημῶν ὑπηγθέθηκεν. ὡς ἡ σαβεδόν οὐχὶ τὰ αὐτ προαιρέσεως ὄντας, ὑπὲ ὁμογνωμονοῦντας ἐφόρις κακῶς ἐφρόνουν, εἰς τὸ συμβούλιον ἡμῶν μετήγαγον ἑαυτοὺς ὡς δοκεῖν τὶ γράφειν. ἦν δὲ ὁ καιρὸς θραχύς. ὁ καὶ τὰς γνώμας αὐτῶν δηλεγχων. ἵνα μὴ τῆς αὐτῆς ἀεὶ τὰ τ ἐκκλησίας περιστήσῃ, καὶ ταραχὴ καὶ θόρυβος καλινδούμενῳ ἅπαντα συγχέῃ, βέβαιον ἐφάνη τὰ πάλαι ὡρισμένα ἔννομα καὶ ἀμεταικίνητα διαφυλάξαι, τοὺς δὲ προφημένους οἱ ἡμετέρας κοινωνίας ἀποκεχωρηκότας. Διὰ ταύτην τοὺς ἀναδιδάξοντας πρέσβεις πρὸς τὴν σὴν βασιλείαν ἀπεβάλκαμεν, τὴν γνώμην τῶν συνεδρίων διὰ τῶν ὑπολαβόντας. τοῖς δὲ πρέσβεσι πρόγνωσιν τὸ προεκελευσάμεθα τῷ τὴν ἀλήθειαν πιστώσασθαι ἐκ τ πάλαι ἀρχαίων καὶ δικαίων ὁρμωμένους. ὁι καὶ τὴν σὴν ὁσιότητα ἀναδιδάξουσιν, ὅτι ἐυχῶς ἔφημεν ἐυσάκιός τε καὶ ἀνάλκης ἔσαι εἰρήνῃ ἐπερὰ τῶν δικαίων ἀναταπείν. πῶς γὰρ εἰρήνην δίδωμι τοῖς τὴν εἰρή-

Als.* καὶ τῇ ἑωμαίων ἐκκλησίᾳ.

νην καταλύοντας; μᾶλλον δ' ἔρις καὶ ταραχὴ ἐκ τότων σὺν ταῖς λοιπαῖς πόλεσι καὶ τῇ *ῥώμῃ ἐκκλησία γενήσετ. Διὸ δ' ἱκετεύομεν τὴν σὴν εὐσέβειαν, ἵνα προσωσίμ ἀκοαῖς καὶ γαλήνῃ βλέμματι τοὺς ἡμετέρους πρέσβεις ἀθρήσας, μήτε πρὸς ὕβριν τ πεπλουτηκότων

D καινούν μεταβάλῃ τῶν τρέφας. ἀλλ' ἐάσας ἐμμένειν ἡμᾶς τοῖς πρὸ τῶν προγόνων ὁρισθεῖσι πανομοθετημένοις. οὓς ἅπαντα μετὰ ἀγχινοίας τε καὶ φρονήσεως καὶ πνεύματος ἁγίου, πεποικκέναι φήσαμεν ἅμ. τὰ γὰρ νῦν παρεκείνων καινοτομούμενα τῆς μὴ πιστεύσῃ, ἀπωσίαν ἐμποιεῖ, τῆς δὲ ἀπιστοῦσιν ὠμότητα. ἱκετεύομεν ἢ ἵνα κελεύσῃς τοὺς ὧν ἀλλοδαπαῖς διατρίβοντας οὓς καὶ τ οἱ ἡλικίας ὠκύπονον καὶ τ ἀσθενίας ὠδυνηρὸν τῇ εἰς τὰ οἰκεῖα ἀναπομιδὴν ῥᾳδίαν ποιήσαι, ἵνα μὴ ἔρημοι τ ἱερέων ἀφηρημένων αἱ ἐκκλησίαι διαμένωσιν. ἔτι δὲ καὶ πρὸς ἅπασι τοῦτο δεόμεθα ἵνα μηδὲν μήτε ἐλλείπῃ τὶ τῶν προσηκόντων μὴ πλεονάζῃ, ἀλλὰ πάντα ἀῤῥήκτα διαμένοι ἐκ οἷ τῶν σῶν πατρὸς εὐσεβείας, καὶ εἰς θν νῦν καὶ εἰς τὸν ἔξης χρόνον διαφυλαττόμενα. μήτε λοιπὸν ἡμᾶς μοχθεῖν, καὶ τ ἰδίων πόλεων ἀλλοτρίας ἐπιτρέφας γενέσθαι, ἀλλ' ἵνα οἱ ἐπίσκοποι σὺν τῷ ἰδίῳ λαῷ μετ' εἰρήνης εὐχαῖς τε καὶ λατρείαις σχολῇ ἄγοιεν, ἱκετεύοντες ὑπὲρ τ σῆς βασιλείας τε καὶ σωτηρίας καὶ εἰρήνης. ἣν θεότης εἰς τὸ διηνεκὲς σοι χαρίσῃτ. οἱ δ' ἡμέτεροι πρέσβεις τὰς ὑπογραφὰς καὶ τὰς τ ἐπισκόπων προσηγορίας κομίζουσιν. οἵ εἰσιν καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν θείων γραφῶν τὴν σὴν ὁσιότητα ἀνεπιδιδάξουσιν.

SOCRATES.

Hæc itaq; synodus scripsit, & per episcopos destinauit. Vrsatius autem & Valens eorum præuenientes aduentum, derogauerunt concilio. ostendentes Imperatori expositionem fidei quam portabant. Imperator Ariano dogmati fauens, indignatus aduersus synodum, Vrsatium atque Valentem potius honorauit. Quamobrem qui à concilio fuerant destinati, tardauerunt

A uerunt, non ualentes impetrare responsum. Sero tamen ad synodum Constantius per præsentes Episcopos huiusmodi scripta misit.

Cõstãtius Augusti. succenset patribus Arimĩnẽsis synodi ob nõ receptã fidẽ, quæ Sirmij fuerat ab Arianis callide expolita.

CONSTANTIVS VICTOR AC TRIVMPHATOR Augustus, uniuersis episcopis Arimini congregatis S.

Cap. XXII. Viginti Episcopi legati.

SEMPER equidem & præ omnibus cogitare nos de sacra & adoranda lege, non ignorat uestra benignitas. Nunc autem uiginti, quos uestra sapientia destinauit, Episcopos, legationis suæ causa interim uidere nequiuimus, cum sit nobis necessariũ circa Barbaros iter, & (sicut nostis) deceat animo puro ab omni cogitatione utilitatem diuinæ legis examinare. Iussimus igitur episcopos in Adrianopoli nostram expectare regressionem, ut cum uniuersa respublica fuerit bene disposita, tunc quæ gesserint audire possimus. Vestræ autem sanctitati non uideatur onerosum eorum expectare regressum, ut dum redeunt nostrum uobis referentes responsum, perducere possitis ad terminum, quæ ecclesiæ catholicæ utilia esse noscũtur.

Has literas suscipientes Episcopi, talia rescripserunt.

Litere synodi Sirmiensis.

B LIteras clemẽtiæ tuæ suscepimus domine, deo amabilis Imperator: quibus continetur, quod propter necessitatem publicam interim non potuisti nostros uidere Legatos: nosq; iubes ut eorum expectemus aduentum, donec ea quæ à nobis decreta sunt & nostris progenitoribus consona re noscuntur, ab eis pietas tua cognoscat. Quamobrem & nunc per has literas profitemur atq; firmamus nequaquam nos à proposito nostro recedere. Hoc etiã nostris Legatis iniunximus. Supplicamus igitur, ut animo tranquillo & præsentes nostræ mediocritatis literas relegi iubeas, & illa quæ per Legatos nostros mandauimus, libenter accipias. Illud itaq; nobiscum considerare tua mansuetudo debet, quanta sit modo tristicia, quantusq; mœror, ut felicissimis temporibus tuis, tantæ ecclesiæ priuatæ uideantur episcopis. Et propterea rursus tuam clementiam deprecamur domine deo amabilis Imperator, ut ante asperitatem hyemis (si tamen tuæ placet pietati) nos ad nostras ecclesias remeare præcipias, ut etiam nunc possimus omnipotẽti deo, & domino saluatori nostro Christo, eius filio unigenito, pro tuo imperio solennes orationes celebrare cum populo.

Episcopi exules.

CVm hæc scripsissent & modicum expectassent tẽpus, Imperatore nullum dante responsum, ad ciuitates proprias redierunt. Princeps autẽ cum & prius contenderet Arianam sectam per ecclesias seminare, occasionẽ iniuriæ suæ illorum habuit discessionem, dicens se contemptũ, eo quod præter iussionem ipsius conciliũ uideretur esse solutum. Quapropter Vrsatio, & his qui circa eum erant, permissionem dedit contra ecclesias agendi confidenter quodcunque placuisset. Explanationem uero lectæ in Arimino fidei

C no fidei iussit per ecclesias Italiæ destinari,præcipiens ut nolentes ei subscri-
bere pellerentur ecclesijs,& in eorum locum alij subrogarentur episcopi.

SOCRATES.

Cap. XXV. VRsatius autem eiçp consentientes ab Italia discedentes, uenerunt ad ciuitatem Thraciæ,nomine Nicæã.ubi breui tempore cõmorãtes ali-
ud fecere concilium.Et lectam in Arimino expositionem fidei Græco inter-
pretantes eloquio publicatam confirmauerunt. & postea diuulgabãt eam
esse fidem,quæ ab uniuersali concilio & dictata esset & ædita Nicææ, ut si-
Nicæa Thra- militudine nominis Nicæni simpliciores hac subreptione deciperent.Puta-
ciæ. bant enim in Nicæa Bithyniæ esse dictatam fidem. Sed nihil profuit eis ta
le cõmentum. Paulo post nanq; confusi atq; derisi sunt.

SOZOMENVS.

Cap.XXVI. Athanasius mittit quinq; episcopos ad Imp. excusa-turos ipsum. INterea sentiens Athanasius sibi insidias parari,nequaquam ad Impera-
torem uenire præsumpsit:neq; hoc utile iudicauit, sed electos ex Aegy-
pto quinque episcopos,inter quos Serapionem Thmuiensem uirum præci
pua uita sanctum,& ad loquendum ualde copiosum, mittit ad Principem
tunc in Occidente degentem(cum quibus etiam tres presbyteros) per quos
sibi placaret Imperatorem,ut pro derogationibus satisfacerẽt inimicorum,
aliaq; facerent,quæ ei,uel ecclesijs expedirent.Quibus nauigantibus,paulo
Vocatur Atha nasius ad Con stantium. post literæ uenerunt Imperatoris euocantes eum. Ob quam rẽ & Athana-
D sius & populus est turbatus,cum neq; hæretico Imperatori obedire consul-
tum esset, neq; reluctari periculo uacaret. Verũtamen ire distulit,& literarũ
Hilarius Im- perialis nun- cius. baiulus sine effectu reuersus est.Superueniente autem æstate ueniens alius
ab Imperatore nuncius cum prouinciæ Iudicibus,cogebant eum.clerocq; mi-
mis erat infestus.Porrò populum paratum uidens ad bellum,etiam iste re-
uersus est.Non multo post tempore cõgregantur ex Aegypto & Libya Le
giones.Et cum nunciatum fuisset celari Athanasium in ecclesia, quæ voca-
Ecclesia Theonæ. tur Theonæ,assumens milites Dux eorum,& Hilarium ab Imperatore de-
nuo destinatum,inopinato fractis ianuis in ecclesiam introiuit, & ubiq; re-
quirens Athanasium nõ inuenit.Fertur enim,quod sæpius diuino nuncio
pericula multa effugerit,sicut etiam deo prouidẽte hoc discrimen euasit.

SOZOMENVS.

Cap.XXVII Athanasius in simulatur Ma gię. EX his & huiusmodi factis,ei à deo prænunciatis, à paganis & hæreti-
cis appellabatur Magus.Sermo nanq; fertur,quod aliquando eo pro
cedente per ciuitatem,contigerit auolantem corniculam clamitare.Quo fa-
cto astans multitudo Paganorum,uelut Mago derogantes, petebãt ut eis
aperiret quid cornicula illa significaret. Ille uero fertur silentio dixisse sub-
CRAS. ridens: Cras Latina lingua dies uentura significatur. Hoc ergo clamans,
tristem uobis craſtinũ significat diem, per Imperatoris Romani iussio-
nem.Et

A nem. Et ita contigit, ut Athanasij sermo licet derisus fuerit, uenerit ad effectum. Altera nanque die Principis literæ uenerunt ad Iudices, iuben- Athanasij uaticinũ.
tes ut Pagani sua ingredi non permitterentur templa,neq; solennes super-
stitiones festiuitatesq; celebrarent.Tunc ergo festiuitas eorum uenerabilis,
generalisq; destructa est.

SOCRATES.

Ca.XXVIII Forte sic erat uertendũ,eijci entes eos,et in terim tenẽtes. CVm igitur frequenter(sicuti dictum est)Athanasius pericula declinas-
set,clerus & populus ei fauens tenebat ecclesias,donec Præfectus(ut di
ctum est) Aegypti, & Dux militum ejcientibus eos & sustinentibus,Geor-
gio eas contraderent.Qui non multo post uenit, & ecclesias suo iure posse-
dit.Qui dum præter schema & mores sacerdotij uiolentus existeret, & ma-
Georgius in sede Alexãdri a propulso Athanasio. ximè circa Athanasij laudatores,quibus utiq; uincula & plagas uiris & fœ-
minis uelut tyrãnus inferebat, accensus populus penè peremerat eum, nisi
Georgius fu gere cogitur. uix ereptus fugisset ad Principem.Quo facto rursus sequaces Athanasij, ec
clesias multo tempore tenuerunt.Quas iterum ueniens Dux Aegypti,Ge-
orgij noscitur tradidisse fautoribus.Post hæc autẽ Exceptore Principis ue-
Exceptor,id est, Notarius Constantij. niente,multi Alexandrinorum supplicio traditi sunt,Post quem etiam ipse
Georgius terribilior superuenit,& priori tempore magis exosus, tanquam
B qui mouerit Principem ad multorum necem. Cui utiq; derogabant Aegy-
Monachi Aegyptij. ptij monachi,quorum gloriam multitudo uniuersa sequebatur,& uera eo-
rum testimonia iudicabant:quia in summæ philosophiæ uirtute degebãt.

THEODORETVS.

Quod aũt expositam fidẽ in Nicea Thraciæ omnes accusent milites ue
ritatis,& præcipue inhabitantes Hesperiam,testantur literæ ab eis ad Illyri-
cum destinatæ.Quarum literarum autor fuit episcopus ecclesiæ Romanæ
tunc Damasus,qui post Liberium pontificatus iura susceperat multis uirtu
tum ornatus insignibus.Habuitq; in his literis nonaginta consortes ex Ita-
lia,atq; Gallijs in Romana urbe conuenientes. Quorum nomina propter
multitudinem ponere distuli.Textus autem epistolæ talis est:

DAMASVS, ET VALERIANVS, ET CAETERI
episcopi,dilectissimis fratribus in Illyrico constitutis episco-
pis in domino S.

Cap.XXIX Literæ è syno do Ro. missæ in Illyricum. CREDIMVS sanctam fidem nostram in Apostolorum eruditione
fundatam,hanc uos tenere,& hanc populis uniuersis exponere,quæ uideli-
cet à constitutionibus Patrum nulla ratione dissentiat,per quos iustum est
cæteros eruditi.Sed relatione Gallicanorum & Venetorum fratrum,quos-
dã hæresibus fauere cognouimus.Quod malũ nõ solũ cauere debẽt episco
pi,sed etiã reluctari cõtra ea,quæ gesta sunt imperitia aut simplicitate quo-
rundã,prauis interpretationibus deceptorum. Varijs ergo doctrinis non
decet labefactari, sed magis patrum nostrorum roborari sententiam.

Auxentiũ

C Auxentium igitur Mediolani præcipue in hac causa damnatum esse præ-
scriptum est. Vnde iustum est, omnes in uniuerso Romanorũ orbe docto-
res legis, ea quæ legis sunt sapere, & nõ fidẽ doctrinis uarijs maculare. Itaq;
cum primum hæreticorum cœpisset nequitia pullulare, sicut etiã nunc blas-
phemia nephandorum patet Arianorum, tunc patres nostri trecẽti decẽ &
octo electi, habito tractatu in urbe Nicæna, hunc murum firmissimum cõ-
tra arma diabolica statuerũt: & hoc remedio uenena mortifera sunt depul-
sa, ut pater & filius unius diuinitatis, unius uirtutis, uniusq; magnitudinis
debeat credi, uniusq; essentiæ siue substantiæ, simul & spiritus sanctus. Ali-
ter uero sapientes alienos esse à nostra cõmunione iudicauerunt. Quem ter-
minum salutarẽ, adorabilemq; deliberationem, corrumpere quidã alijs co-
gitationibus atq; temerare uoluerunt. Sed in ipso principio ab his ipsis qui
in Arimino renouare atq; retractare compellebantur usq; ad hoc causa cor-
recta est, ut confiterentur alia sibi circũuentione subreptum: aut certe quia
non intellexerint patrum sententiæ, in Nicæa constitutæ, hoc esse cõtrariũ.
Neq; enim præiudicium aliquod fieri potuit per numerum Arimini cõgre-
gatum, quando constat neq; Romanum episcopum, cuius ante omnia de- *Autoritas Romani Pont.*
cebat eos expectare decretum: neq; Vincentium, qui tantis annis episcopa-
tum inuiolabiliter custodiuit: neq; alios talibus præbuisse consensum, maxi-
me cum (sicut prædiximus) isti ipsi, qui per conuentionem declinasse uide-
bantur, ipsi denuo utentes meliori cõsilio, hæc sibi displicere testati sint. Per
D spicit itaq; uestra integritas hanc solam fidem, quæ Nicææ Apostolorũ au-
toritate fundata est, esse perpetua firmitate seruandam: & simul Orienta-
les hoc facere nobiscum, qui se catholicos esse agnoscunt, Occidentales etiã
gloriari. Credimus aũt languentes in isto conamine, nõ multo post nostra
separandos esse communione, & ab eis episcopatus nomen auferri, ut po-
puli eorum liberati errore respirent. Nullo enim modo à deceptione pote-
runt corrigere populum, qui deceptionis laqueo detinentur. Concordet igi
tur cum omnibus dei sacerdotibus, etiam charitatis uestræ sententia, in qua
uos stabiles ac firmos existere iudicamus. Sic ergo etiam nos uobiscum re-
cte credere debemus. Vestræ nos charitatis lætificate reciprocis literis. Valе
te fratres charissimi.

οἱ ὡσιώτατοι ὁι ἐπὶ τῆς ἑσπερίου συνελθόντες συνέδριον, διάμασος
καὶ ὐαλεριανὸς καὶ οἱ λοιποὶ, τοῖς ἀγαπητοῖς ἀδελφοῖς τοῖς ἐν τῷ
ἰλλυρικῷ καθεσῶσιν ὡσιωτάτοις, ἐν θεῷ χαίρειν.

πιστεύομεν πᾶν ἁγίαν πίστιν ἡμῶν ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῆν ἀποστόλων βεβαιωθεῖσαν, ταύ-
την ὑμᾶς κατέχειν, καὶ ταύτην πᾶσι λαῷ ὑφηγεῖσθαι. ἵνα ἀπ' αὐτῶν ὁρισθέντων πᾶσα τῶν πατέ-
ρων, δυνηθῇ λόγῳ διαφωνεῖ θεοῦ ἰδεῖν. ὑφ' ὧν δίκαιόν ἐστι τοὺς λοιποὺς πανδεύεσθαι. ἀλλὰ δὴ
ἀναφορᾶς πρὸς ἐν γαλλίᾳ καὶ βενετίᾳ ἀδελφῶν ἔγνωμεν ὑμᾶς εἰς αἵρεσιν πατρόβιον. ὅπερ κα
κὸν οὐ μόνον πᾶσαφυλάττεσθαι ὀφείλουσιν οἱ ὡσιώτατοι, ἀλλὰ καὶ ὅσοι ἀπαιρίᾳ ὑμῶν ἢ ἁπλότητι
τῆν σκαιᾶς

A τῆν σκαιᾶς κεχρημένων ἑρμηνείαις ἀνδίκαιος ἀπὸ τοῦ ναῦ διαφόροις διδασκαλίαις, διαιρου-
μένους μὴ πάλιν ὁλιθαίνειν, ἀλλὰ μᾶλλον πῆν πατέρων καταίχθη τῶ γνώμῃ, ὁσάκις ἂν
διάφοροι βυλαὶ ταῖς ἀκοαῖς αὐτῶν ἐπιφέρονται. τοιγαροῦν ἀυξέντιον ἐν μεδιολάνῳ ἦχαι
βέτως ἐν τότῳ τῷ πράγματι κατακεχῖσθαι προσγέγραπται. δίκαιον οὖν ὅτι πάντας τοὺς
ἐν τῷ ξωμαίων κόσμῳ διδασκάλους τοῦ νόμου τὰ περὶ τοῦ νόμου φρονεῖν, καὶ μὴ διαφόροις
διδασκαλίαις τῶ πίστιν μιαίνειν. καὶ γὰρ νίκα πρῶτον ἡ κακία πῆν αἱρεσιωτῶν ἀκμάζειν
ἤρξατο, ὡς καὶ ναῦν μάλιστα ὑφέρπει πῆν ἀρειανῶν ἢ βλασφημία, οἱ πατέρες ἡμῶν τριακό-
σιοι δέκα καὶ ὀκτὼ ὡσιώτατοι εἰς νίκαιαν γινομένου τοῦ σκάμματος, τοῦτο τεῖχος ὑπε
ναντίον πῆν ὅπλων τοῦ διαβόλου ὥρισεν. μὴ ταυτῇ ἀνδιδότω τὰ δαιμόνια φάρμακα ἄπωθεν
ὄντο, ὥς τε τὸν πατέρα καὶ υἱὸν ἡμῖν μιᾶς οὐσίας, μιᾶς θεότητος, μιᾶς ἀρχῆς, μιᾶς δυνά
μεως, καὶ ἑνὸς χαρακτῆρος πιστεύειν χρῆ, καὶ φῆ αὐφῆ ὑποσάσεως ἢ οὐσίας καὶ τὸ πνεῦ ὑπόσασις *p*
μα τὸ ἅγιον. τὸν δὲ ἄλλως φρονοῦντα, ἀλλότριον εἶναι τῆ ἡμετέρας κοινωνίας κρίναντες, *ousia apud*
ὅνπερ σωτηριώδη ὅρον καὶ πῶν προσκυνητῶν σκέψιν διαφθεῖραι μετὰ ταῦτα ἄλλως σκέ- *ueteres.*
ψεσι τινὲς καὶ μιάναι ἠθέλησεν. ἀλλὰ ἐν αὐτῇ τῇ ἀρχῇ ἀπ' αὐτῶν τότων, ὅιζυες ἐν ἀριμή
νῳ ἀνανεῶσαι ἢ φλαφῆσαι ἠναγκάζοντο μέχρι τότου διορθώθη, ὡς ὁμολογεῖν αὐτοὺς ἑτέ
ρα διαλέξει ὑφηρπάσθαι, ἢ ὅτι ὐκ ἐνενόησεν τῇ τῶν πατέρων γνώμῃ τῇ ἐν νικαίᾳ ἀρεσάσῃ ἐναν
τίον εἶναι. οὐδὲ γὰρ προκρίμα ἢ ἀνωμάθη γενέσθαι ὑπὸ τοῦ ἀριθμοῦ πῆν ἐν ἀριμίνῳ συναχθέν
των ὑπόπτε σωέσηκε, μήτε πῆν ξωμαίων ὡσιώτατον οὖ πρὸ πάντων ἔδει τῶ γνώμῃ εἰσδέ
χεσθαι, οὔτε ὐϊκεντίου ὃς ἐπὶ τοσότοις ἔτεσι τῶ ὡσιωτάτῳ ἀσπίλως ἐφύλαξεν, οὔτε τῶν ἄλ
λων τῆς τοιότοις συγκαταθεμένων, ὁπότε μάλιστα καθὰ προφήκαμεν, αὐτοὶ οὗτοι ὅιζυες
B συσκευὴ ὑποκλίνεσθαι ἔδοξαν, οἱ αὐτοί, καλλίονι γνώμῃ χρησάμενοι, ἀπέδοσαν αὐτοῖς
ταῦτα ἐμαρτύραντο. σωοργᾶ οὖν ἡ ἡμετέρα καθαρότης, ταύτην μόνην τῶ πίστιν ἔτις ἐν
νικαίᾳ καὶ τῶ αὐθεντίαν τῶν ἁπάντων ἐθεμελιώθη δύνηται βεβαιότητι καθεκτέον εἶναι. μὴ
μεν ἡμῶν τοὺς ἀνατολικοὺς ὅι τινες καθ' ἑαυτοὺς τὸ καθολικῆς ὡσιγινώσκουσι, τοὺς δὲ δυσκόους
καυχᾶσθαι. πιστεύομεν δὲ ὐκ εἰς μακρὰν τοὺς ἄλλων νοσοῦντας αὐτῇ τῇ ὡσιχειρήσει ἀπὸ τοῦ ἡμε *ἄλλα νοσοῦν-*
τέρας κοινωνίας χωρισθήσεσθαι, μὴ πρὸ αἱρεθήσεσθαι αὐτῶ τὸ τῆς ἐπισκόπου ὄνομα, ὥστε τοὺς λαοὺς *τας.*
φῆ πλάνης αὐτῶν ἐλευθερωθέντας ἀναπνεῦσαι. δυσὶ γὰρ τρόποι διορθοῦσθαι δυνήσονται τῶν
πλάνην τῆ ὄχλων, ὁπότε αὐτοὶ ὑπὸ τῆ πλάνης κατέχονται. συμφωνείτω πίνων μετὰ πάντων
τῆ τοῦ θεοῦ ἱερέων καὶ φῆ ὑμετέρας τιμιώτητος ἡ γνώμη. ὧν ἢ ὑμᾶς παγίως βεβαίους
εἶναι πιστεύομεν. οὕτω καὶ ἡμεῖς μεθ' ὑμῶν ὀρθῶς πιστεύειν ὀφείλομεν. τοῖς ἀμοιβαίοις τῆ
ὑμετέρας ἀγάπης εὐφράνατε ἡμᾶς. ἔρρωσθε ἀδελφοὶ τιμιώταροι.

Sed & maximus Athanasius in epistola quam scripsit ad Aphros, taliter de Ariminensi concilio disputauit.

SOZOMENVS.

HIs itaq; prolatis, quis recipiat eos qui Arimineſe aut aliud cõciliũ præ- *cap. XXX.*
ter Nicænũ nominare præsumunt? aut quis non habeat eos odio, qui *In Arimineſe*
respuunt quidem constitutiones patrum, & ea quæ nuper Arimini conten- *concilium.*
tioſe atq; uiolenter composita sunt præponunt? quis istis concordabit ho-
minibus ne propria quidẽ recipiẽtibus. Nam in suis decẽ & amplius (sicuti *X. concilia*
prædixi) conciliis alio tempore aliud conscribentes, manifesti sunt, quia sin *Arianorum.*

C gula eorum accusare noscuntur. Et hoc patiũtur,quod tunc Iudæi prodito
res perpessi sunt. Nam sicut illi relinquentes solum fontem aquæ uiuentis,
lacus sibimet foderunt,qui aquã continere non possunt,quod scriptum est
apud Hieremiam prophetam:sic & isti reluctantes uniuersali concilio, fo
derunt sibi multa concilia, quæ apud eos inania & uirtutem non habere
constat. Non igitur patiamur eos qui præter Nicænum Ariminense
præsumunt,uel aliud nominare concilium:cum & ipsi qui Ariminense su
scipiũt,ignorasse quæ in eo gesta sunt noscantur,nam tacere potuerãt. No
stis eñ charissimi,cognoscentes & uos à uestris qui tunc adfuerũt Arimini,
quod Vrsatius, & Valens, Eudoxius,& Auxentius, simulq; Demophilus
cõdemnati sint,uolentes aliud quàm statutũ est Nicææ,conscribere,quan
do compulsi anathematizare Arianam hæresim respuerunt,cui potius pa
trocinari conati sunt. Episcopi uero,uere integri domini serui rectèq; cre
dentes,ferè ducenti conscripserunt sufficere Nicænam solũmodo fidem,&
nihil amplius nihilq; minus præter illã quærere uelle seu sapere.Hæc enim
etiam Constantio significauerunt,qui iusserat celebrari concilium.

cc. episcopi Ariminẽsis synodi aduersi Arianis.

SOCRATES.

ca.XXXI. Macedonius Constantinop. turbator ecclesiarum.

INterea Macedonius uicinas Constantinopolitanæ urbi prouincias ciui
tatesq; turbabat, excitans ministros proprij languoris aduersus eccle
sias,& in Cyzico quidẽ Eleusium fecit episcopum,in Nicomedia Marato
nium,qui primũ diaconus fuerat,habẽs studium constituendi monasteria
uirorum ac fœminarũ. Is itaq; Macedonius episcopatu potitus,affligebat
eos qui ipsi consentire fugiebant,& non solum orthodoxos,sed etiam No
uatianos,sciens eos quoq; Consubstantialitatis nomẽ suscipere. Quorum
episcopus Agelius persecutione faciente fugit: Plurimi uero insignes uiri
detenti,nolentesq; ei cõmunicare,puniti sunt. Qui post tormẽta uiolenter
cõmunionem ore suo suscipere & tenere compellebantur.Ligno nanq; ora
hominũ aperientes,eis sacramenta inserebant.Porrò mulieres & paruulos
arripientes,cõmunicare cogebant. Si quis uero contradiceret,mox plagæ,
uincula,& tormenta sequebantur,ita ut etiam fœminarum cõmunicare no
lentium mãmillas in arca comprimentes abscinderent. Aliarum uero aut
ferro aut ouis ardentibus eadem membra comburerent.Quod ego ab Au
xonio sene,qui eadem supplicia est passus,audiui.

Agelius Novatianus.

Macedoni⁹ cogit orthodoxos à se cucharistiam accipere.

Mira sæuitia Macedonianorum.

Auxonius.

SOCRATES.

Hæ igitur Macedonij pro Christianitate ortæ sunt actiones,cædes,pu
gnæ,sollicitationes,intestina bella. Quæ res non solum apud eos qui læde
bantur,sed etiam apud familiares ei odium uehemẽter excitauerũt. Offen
dit autẽ etiam ipsum Imperatorem,& pro hoc,& pro alia huiusmodi cau
sa. Domus in qua erat arca Constantini principis corpus habens, ruinam
minabatur. Ideoq; custodes eius & qui ad orationem intrabant, erant po

Macedonius apud omnes odiosus.

A siti sub timore. Macedonius ergo cogitauit Imperatoris ossa transferre,ne
arcam ruinæ casus comprimeret. Hoc cognoscentes populi prohibebant,
dicentes, non oportere principis ossa transferri, ne quasi exopiri uide
rentur. Ob quam rem in duas partes populus est diuisus, alijs dicentibus
nullam esse translato mortuo læsionem,alijs asserẽtibus esse nephas.Cum
quibus etiam erant ὁμοουσίου defensores.Macedonius autem paruipendens
uerba contradicentium,transtulit corpus Imperatoris in ecclesiam,ubi cor
pus iacet martyris Acacij. Quo facto,cõcursus discordantium populorum
ad illam uenit ecclesiam,& ad manus usq; peruentum est,ita ut multi ho
minum morerẽtur,& uestibulum ecclesiæ ac uicina porticus sanguine com
pleretur. Hoc cognoscens Imperator,irascitur Macedonio, & propter eos
qui mortui sunt, & quia corpus patris eius absq; ipsius consilio transferre
præsumpserit. Relinquens ergo gubernatorem Hesperiarum partium Cæ
sarem Iulianum,ipse proficiscebatur ad Orientem.

Constantius Aug. succensẽt Macedonio ob translata patris sui ossa.

THEODORETVS.

ca. XXXII Leontius Antiochenus orationes suas tacitus legebat.

LEontius autem Antiochenus episcopus,cum esset Arianus, languorẽ
suum cælare nitebatur.Vidensq; diuisos sacerdotes,& populũ & alios
dicentes: Gloria patri & filio,alios: Gloria patri per filium & spiritui san
cto, ipse sub silentio dicebat orationem, & nihil aliud audiebant astantes,
nisi cum diceret,in secula seculorũ.Et si quidẽ hoc non malo animo feciſſet,
B diceretur quod pro concordia populi fieret. Sed quia etiam contra milites
ueritatis acuebatur,& non nisi hæreticos prouehebat,ostendebatur cælare
pestem,modo amore populi,modo formidine pressus Imperatoris,qui si
lium dissimilem prohibuerat dici. Ea tempestate Aëtius magister Euno
mij,qui Arij blasphemiã suis opinionibus auxerat, in Diaconatus ordine
ministrabat. Sed Flauianus & Diodorus monachicam quidem ample
ctentes uitam,clare autem pro Apostolicis dogmatibus laborantes,episco
pi Antiocheni redarguerunt quas contra pietatem gerebat insidias, di
centes,eum elegisse uirum studijs malis imbutum,qui impietatis causa cul
men sumpsisset potentiæ,atq; ad ecclesiæ cladem diaconatus haberet no
men. Minabantur autem etiam ab Apostolica eum cõmunione suspendi,
& ad Hesperiã uenientes,ea quæ callide gerebantur aperire. Hoc metuens
Leontius,ab officio suspendit Aëtium,alijs tamen rebus fouebat eum. Por
rò mirabilis illa societas,id est, Flauianus & Diodorus, sacerdotali mini
sterio nondum potiti, populis tamen admodum placentes, noctibus ac
diebus cunctos ad zelum pietatis armabant. Isti nanq; primi in duas par
tes choros psallentium diuidentes, ex successione Dauidicam melodiam
cantare docuerunt. Et hoc in Antiochia primitus fieri cœpit:& dispersum
ad terminos totius orbis usq; peruenit. Isti diuinos amatores ad sepulchra
martyrum prouocantes, Vigilias celebrabant, cum illis laudantes deum.

Diuersitas cleri & populi.

Aëtius, hæreticus,tũc erat diaconꝰ, apud Leontium Antiochenũ patronũ suum.

Aëtio interdicitur uti officio diaconi. Flauianus. Diodorus.

Institutio psalmodiæ quæ fit alternis.

Vigiliæ apud sepulchra martyrũ extra templa.

Sic multa sunt in ecclesiã introducta.

C Hæc Leontius intuens, prohibere quidem iudicauit inconsultum, cum uideret multitudinem ualde uiris illis optimis adhærere. Sed utens mansuetudine uerborum, poscebat ab eis ut has festiuitates in ecclesijs potius celebrarent. Cuius quidem calliditatem integre cognoscentes, quod iubebatur egerunt, & amatores suos ad ecclesias congregarunt, ut alacriter deum cordi uoce laudarent. Sed Leontius flexus non est, ut à sua malicia temperaret. Vultum nanque mansuetudinis gerens, Stephani & Laciti cælauit iniquitatem. Hos enim aduersarios dogmatis recti suscipiens, licet turpem habentes uitam, ad presbyteratus tamen ordinem & diaconatus euexit. Eos autem qui uniuersis uirtutibus ornabantur, & Apostolica dogmata defendebant, absq; honore deseruit. Hac gratia clerus quidem multos habebat hæreticos. populus uero maximè pro dogmatum rectitudine decertabat, ita ut neq; doctores illorũ blasphemiam suam nudare præsumerẽt. Quid autem Lacitus & Stephanus atq; Leontius impietatis atq; iniustitiæ Antiochiæ gesserint, opus propriæ conscriptionis requirit. Nos autem ad reliqua ueniamus.

Stephanus Lacitus.

XXXIII. *Eudoxius Germaniciẽsis episcopus, usurpat sedem Antiochenam.*

GErmanicia ciuitas est in termino Ciliciæ, Syriæ, & Cappadociæ cõstituta. Huius urbis ecclesiæ præsidebat Eudoxius, qui moriẽte Leõtio, arripuit Antiochiæ sedẽ, & cœpit sua ferocitate uineã uastare dominicã. Neq; iam cælabat (sicuti Leontius) maliciã suam, sed apertè Apostolicis dogmatibus repugnabat, & orthodoxos multis cladibus affligebat. Eo tempore

D Ancyranæ ecclesiæ post Marcellũ Basilius præsidebat. Eustathius uero Sebastiæ Armeniæ: qui iniquitatem Eudoxij & rabiem cognoscentes, Constantium Aug. adierunt, & propter claritatem uitæ eius fauore potiebantur. Quod cum cognouisset Constantius, scripsit quod non ipse Eudoxio ecclesiæ concesserit Præsulatum sicut ille uulgabat: ipsumq; Eudoxium expelli, & pœnas gestorum suorum in Nicæa Bithyniæ dare præcepit, iubens ibi celebrari concilium. Ipse enim Eudoxius egerat apud potentes Palatij, ut in Nicæa synodus ageretur. Sed omnium præscius deus, cognoscens futura ac si iam fuerint gesta, quodam terræmotu terribili prohibuit concilium celebrari. Plurimam nanq; ciuitatis partem terræmotus ille destruxit, & multos habitantium interemit. Hoc cognoscentes qui conuenerant, ad suas reuertuntur ecclesias. Arbitror enim hoc dei sapientia factum. in illa nanq; ciuitate aduersus Arium à sanctis patribus Apostolicæ fidei doctrina prolata est. Et fortè secunda cõgregatio potuit illic sancire contraria, ut Arianis accusatio eo nomine præberetur, quo magis simpliciores capere possent, tanquam illam ueterem synodum proferentes. Sed ecclesiarum prospector, citius soluit tale concilium.

Eudoxius accusatur apud Constantium Aug.

Concilium alterum in Nicæa Bithyniæ.

Terræmotus exortus dirimit concilium apud Nicæã.

SOZOMENVS.

In momento

A In momẽto sanè temporis ciuitate concussa, ne fugere quidẽ potuerunt, sed primo experimento periculi sunt perempti. Fertur autem anteq; fieret ea clades, quendã Vrsatium Exmilitem præuidisse genere Persam, qui sub Licinio Confessor effectus, relictaq; militia, in turri ciuitatis diuinam philosophiam exercebat. Cui superna uisitatio apertè præcepit exire de ciuitate passura, quæ paulò post fierent manifesta. Quo facto, cum uelocitate ad ecclesiam currens, nunciauit clericis ut domino supplicarent, quo eos ab imminenti periculo liberaret. Quibus cum uideretur esse ridiculum, reuersus ad turrim, pronus lachrymas cœpit effundere. Interea terræmotu superueniente plurimi perierunt, reliqui uero per agros & montana dispersi sunt. Vrsatius autem in illa turri repertus est mortuus, pronus iacens, sicut solebat orare. Sermo tamen est, quod anteq; moreretur, rogauerit deum, ut prius ipsius finiret uitam, quàm cladem inspiceret ciuitatis, in qua prius CHRISTVM cognouerat, & ecclesiasticam uidebatur participatus esse philosophiam. Is enim conuersatione digna etiam dæmones effugabat. Quodam nanque tempore cum quidam dæmonio uexaretur, euaginato gladio cœpit per totam discurrere ciuitatem. Cunctisq; fugientibus, occurrens ei solus, & nominans CHRISTVM, uerbo mundauit uirum, & fecit ab illo furore quiescere. Inter cuius diuersa uirtutum ornamenta, etiam hoc meminisse conueniet. Erat draco ante Nicomediam, qui transeuntes suo flatu perimebat, habebatq; cubile circa quandam uallem. Quò ueniens Vrsatius, orauit. Tum sponte egrediens ille serpens, ac secundò caput percutiens, interemptus est. Quod hij mihi retulerunt, qui eundem Vrsatium uiderunt.

Vrsatius Persa prædicit terræmotum.

Vrsatius uir sanctus miranda patrauit.

B

SOCRATES.

NVnc igitur de alia synodo, quam instar Ariminensis concilij in Oriente Constantius Imperator fieri iusserat, pauca narrabo. Egerat eñ primitus, ut in Nicæa Bithyniæ congregarentur episcopi. Quorum conuentum prohibuit maximus terræmotus. Hoc enim contigit Consulatu Tatiani & Cerealis, octaua die mensis Augusti. Tractabant ergo transponere synodum in uicinam Nicææ ciuitatem. Quod cum displicuisset, rursus uolebant in Tarso Ciliciæ cõuenire. Deinde placuit apud Seleuciam Isauriæ, quæ uocatur Aspera, celebrare concilium. Quod actum est Consulatu Eusebij & Hypatij. Fueruntq; qui cõuenerunt, numero centum sexaginta. Cum quibus aderat unus in Palatio clarus, nomine Leonas. Quo præsente, quæstonem fidei proponendã Imperatoris iubebat oraculum, simulq; præceptum fuerat adesse Lauritiũ militem Isauriæ Ducem, ut, in quo opus esset, episcopis ministraret. Conuenerunt ergo uicesima septima die Septembris mensis, & sub gestorum confectione disputabant. Aderãt etiam

XXXIIII

Conciliũ apud Seleuciã Isauriæ.

Leonas Comes, Vicarius Augusti.

Lauritiꝰ Dux Isauriæ.

M 3 Exceptores

C Exceptores, utriusque partis uerba signantes: quæ simul apud Sabinum collecta reperiuntur. Nos autem capitulatim ista describimus. Primo siquidem die Leonas iussit, ut quæ uiderentur unicuique, proponerent. Porrò qui præsentes erant, non prius dixerunt aliquam mouendam esse quæstionem, nisi reliqui conuenirent. Erant enim absentes episcopi, Macedonius Constantinopolitanus, Basilius Ancyræ, & alij quidam accusari timentes. Et Macedonius quidem languorem finxit, Patrophilus oculorum dolorem, & alij similes adinuenerunt occasiones absentiæ. Cumque Leonas etiam illis absentibus proponendam diceret quæstionem, rursus aiebant episcopi, non aliter quicquam fieri, nisi impetitorum uita discuteretur. Accusati nanque iam fuerant, Cyrillus Hierosolymorum, Eustathius Sebastiæ Armeniæ, & alij quidam. Ob quam rem contentio inter præsentes exorta est. Alij nanque dicebant uitas accusatorum discutiendas: alij uero ante fidem nihil esse quærendum. Mouebátque quæstionem Imperatoris diuersa sententia: cuius literis nunc de fide prius agendum, nunc de accusatorum conuersatione, legebatur. Hæc causa præsentes ad schisma perduxit, & in duas partes synodi multitudo diuisa est. Vnius enim partis dux erat Acacius Cæsareæ Palæstinæ, Georgius Alexandriæ, Vrsatius Tyri, Eudoxius Antiochiæ, quos alij triginta duo sequuti sunt. In altera parte fuit Georgius Laodiciæ Syriæ, Sophronius Pompeiopoleos Paphlagoniæ, Eleusius Cyzici, quos plurimi sequebantur. Cumque placuisset ut prius de fide quæstio moueretur, hij quidem qui erant partis Acacij, Nicænam fidem aperte negauerunt: aliamque fidem dictare nitebantur. Alterius uero partis numero plures, omnia quidem Nicæni concilij recepe-
runt: de uerbo Consubstantialitatis tantummodo querebantur. Multis igitur inter se contentionibus usque ad uesperam generatis, nouissimè Syluanus Tarsensis Præsul ecclesiæ, uoce magna clamauit, dicens non oportere nouam dictari fidem, sed pridem in Antiochia expositam tempore dedicationis debere seruari. Quo dicto sequaces sunt egressi. Alterius uero partis protulerunt fidem Antiochiæ recitatam, quam relegentes soluerunt illo die Concilium. Altero uero die conuenientes in oratorium Seleuciæ, ianuasque claudentes, relectæ fidei subscripserunt. Subscribebant autem etiam pro absentibus præsentes Lectores atque Diaconi, per quos ratam se ferre hanc definitionem absentes profitebantur. Acacius autem & alij partis eius querebantur, eo quod ecclesia clausa subscriberetur, dicentes: Ea quæ occulte geruntur, improbitatis suspicione plenissima sunt. Hæc autem faciebant, cupiētes aliam fidei explanationem. Ipse quoque eam quam præparatam habebat legit, ibi quidem Iudicibus, Lauritio & Leonæ, studens ei robur acquirere. Hæc ergo die secundo sunt gesta. Tertio uero

Exceptores notarij.
Sabinus conciliorum acta descripsit.
Literæ Cōstantij diuersa iubentes.
Schisma
Alteri negant Nicænā fidē.
Alteri cōprobant.
ὁμοούσιον.
Syluanus Tarsensis.
Fides Antiochenæ synodi.
Clausis templi ianuis subscribunt.
Acacius Cesariensis.

A tio uero die Leonas rursus cōgregare partes festinabat episcoporum: quo die nec Macedonius defuit Constantinopolitanus, nec Basilius Ancyræ. Cumq; ambo in una parte conuenissent, denuo qui circa Acacium erant, occurrere noluerunt, dicentes oportere prius de concilio eiici eos qui prius fuerant condemnati, & qui accusabantur in præsenti. Cumq; contentio cresceret, egressis eis qui positi in accusatione uidebantur, etiam qui circa Acacium erant sunt ingressi. Tunc itaq; Leonas ait, libellum sibi datum ab eis qui cum Acacio erant, cælans dogmatis esse dictationem. Et cum præsentes episcopi tacuissent, aliud quiddam non expositionem fidei libellum cōtinere iudicantes, mox fidei Acacij scriptum cum prooemio hoc modo relectum est: NOS qui congregati sumus in Seleucia Isauriæ, secundum Imperatoris uoluntatem hesterno die quinto Calend. Octobriū, omne studium habuimus, cum disciplina ecclesiasticam seruare pacem, & de fide cogitare constanter, sicuti præcepit deo amabilis Imperator noster CONSTANTIVS secundum Prophetica Euangelicasque uoces, & nihil præter scripturas adducere in ecclesiastica fide. Quia uero quidam in Concilio alios nostrum iniurijs affecerunt, alios loqui prohibuerunt, alios recluserunt inuitos, & damnatos secum ex diuersis prouincijs habuerunt, necnon & eos qui contra regulas ordinati sunt, introduxerunt secum, ita ut undique tumultu synodus repleretur, sicuti & Vir Clarissimus Comes
B Leonas, & Vir Clarissimus Dux prouinciæ Lauritius inspexerunt: propterea hæc interloquimur, quod non declinamus expositam cum autoritate fidem in Antiochena dedicatione, proferentes eam: licet patres nostri illo tempore ad subiectam concurrerint quæstionem, quod multos turbaret Consubstantialitatis nomen, præterito tempore, & usq; ad præsens. Nunc uero quia dicitur innouatum à quibusdam de dissimilitudine filij apud patrem, hac ergo gratia ὁμοουσίου & ὁμοιουσίου, id est, eiusdem substantiæ & similis substantiæ nomen abijcimus tanq; scripturis extraneum: ἀνομοίου, id est, dissimilitudinis uerbū anathematizamus. Et omnes huiusmodi existentes ab ecclesia alienos existimamus. Similem uero filiū apud patrē aperte profitemur, secundū Apostolum dicentē de filio: Qui est imago dei inuisibilis. Cōfitemur autē & credimus in unū deum patrē omnipotentem, factorem cœli & terræ uisibilium omniū & inuisibilium. Credimus autem & in unū IESVM CHRISTVM filium eius ex eo natū impassibiliter ante omnia secula, deū uerbū ex deo unigenitum, lumē, uitam, ueritatē, sapientiā, uolunratē: per quē omnia facta sunt in cœlis & in terra siue uisibilia siue inuisibilia. Hunc credimus in consummatione seculorum pro destructione peccati assumpsisse carnē ex sancta uirgine MARIA, & hominem factum, passum pro peccatis nostris, ac resurrexisse, & assumptū in cœlos, sedere in dextera

Fides Acacij Cæsariensis.
Leōtas Comes V.C.
Lauritiꝰ Dux Isauriæ V.C.

C patris,& iterum uenturũ in gloria iudicare uiuos & mortuos. Credimus & in ſpiritum ſanctum,quem παράκλητον, id eſt, cõſolatorem nominauit Saluator dominus noſter,promittens poſtquam iret diſcipulis eum eſſe mittendum,quem etiam deſtinauit,per quem & ſanctificat credentes in eccleſia & baptizatos in nomine Patris,& Filij,& Spiritus ſancti. Eos autẽ qui præter iſtam fidem aliud quicquam prædicant, à catholica eccleſia decerni mus alienos exiſtere. Hæc eſt Acacij de eius fide prolatio.Cui ſubſcripſit & ipſe,& conſentientes ei,numero quem paulò ante prædiximus. Hac fide lecta,Sophronius Pompeiopoleos Paphlagoniæ hæc uerba proclamauit:Si per ſingulos dies propriam ædere licuerit fidem,ueritatis integritas non manebit.Hæc quidem Sophronius ait.Ego autem dico,quod ſi ab initio hæc uerba de Nicæna fide dixiſſent,qui ante eos & poſt illos fuerũt, omnis potuiſſet ceſſare cõtentio.Tunc ergo plurima inter ſe ob hoc,& propter eos qui fuerant accuſati uerba dicentes & audientes,abierunt. Quarto uero die conuenientes omnes,rurſus mouebant cum contentione ſermones.Inter quos Acacius his uerbis ſuam ſententiam patefecit: Si ſemel Nicæna fides mutata eſt,nihil prohibet etiam nunc aliam dictare fidem. Ad hæc Eleuſius Cyzici hæc uerba reſpondit: Præſens concilium celebratum eſt,non ut anathema diſcat,neq; ut fidei explanationem ſuſcipiat, tanquã
D nõ habens eam,ſed poſſidens patrũ fidem,hanc uſq; ad uitam mortemq; cuſtodiet. Hijs ergo uerbis Eleuſius ſententiæ occurrit Acacij, fidem patrum uocans,Antiochiæ declaratam.Cui recte quilibet poterit obuiare,dicens:Quomodo patres hos nominas,ó Eleuſi,cum illorum nõ recipias patres?Hij nanq; qui in Nicæa conuenerunt,concordantes in Conſubſtantialitatis uerbo pro fide ſancito proprie dicuntur patres, eo quod & tempore præceſſerunt:& qui poſtea Antiochiæ conuenerunt, ab illis ſacerdotij iura ſuſceperunt. Si autem hij qui Antiochiæ congregati ſunt, patres proprios negauerunt,conſequẽter iſtorum poſteri patrum deſtructores ſecuti ſunt. Quomodo ergo & quorum illi fidem uelut improbam reſpuerunt, iſti quaſi probabilem ſuſceperunt? Si autem illi non habuerunt Spiritum ſanctum,qui per officium manus impoſitionis accipitur, neque iſti ſacerdotium perceperunt.Quomodo enim acciperent à non habentibus quod dabatur? Hæc obijcere ergo reſponſa poterit quilibet Eleuſio. Cum hæc ita gererentur, ad aliam uenêre quæſtionem. Quod enim Acacius in fide quæ lecta eſt,ſimilem dixit filium patri,conſulebant alter alterũ,ſecundum quid eſſet ſimilis filius patri. Et qui circa Acacium erant,dicebãt, ſecundum uoluntatem ſolũmodo,nõ ſecundum ſubſtantiã patri ſimilem filium eſſe. Alij uero omnes etiam ſecundum ſubſtantiã declarabant. In hac ergo contentione toto manſerunt die.Et Acacium arguerũt,qui in ſuis ſermonibus quos

Sophronius Pompeiopolitanus.

Acacius.

Eleuſius Cyzicenſis.

Acacius dicit filium ſimilẽ patri,ſecundũ uoluntatẽ tantum.

A quos conſcripſit,ſimilem per omnia patri filium dixit,nunc autem ſecundũ ſubſtantiam ſimilem denegauit.Quibus multum cõtendentibus,& ad nullam concordiam uenientibus,ſurgens Leonas concilium ſoluit. Et iſte fuit terminus ſynodi Seleuciæ cõgregati. Altera nãq; die rogatus ut intereſſet, noluit,dicens: Miſſus ſum ad concordiam concilij: uobis diſcordantibus adeſſe non poſſum. Quo facto,nec qui circa Acacium erant, ad ſynodum concurrere uoluerunt.Altera uero pars in eccleſiam ueniens,Acaciũ & qui erant cum eo uocauit,ut de Cyrillo Hieroſolymorum epiſcopo haberetur examinatio. Sciendũ itaq; quod Cyrillus iam pridẽ fuerat accuſatus atq; damnatus:quoniam ſæpe euocatus ad iudicium,duobus annis iugiter declinauerat,metuens accuſantes.Condemnatus autẽ,appellationis libellum condemnatoribus deſtinauit,iudicium maius appellans.cui appellationi conſenſit etiam Conſtantius Imperator. Hoc itaq; ſolus & primus præter eccleſiaſticam conſuetudinem atque regulam Cyrillus fecit epiſcopus, ut, ſicut in publicis iudicijs,libellis uteretur appellatorijs. Tunc ergo in Seleucia adfuit iudicandus. Et ob hoc epiſcopi Acacium eiuſque conſentaneos euocabant,ut de accuſationibus cognoſcentes decretum commune proferent. Euocabant etiam alios quoſdam qui fuerant accuſati, & ſemetipſos contulerant ad Acacium.Quos poſt crebram citationem nolentes occurre,damnauerunt.Et ipſum Acaciũ,Georgium Alexandrinũ,Vraniũ Tyri,
B Theodũlum Chera*penũ Phrygiæ,Theodoſiũ Philadelphiæ Lydiæ,Euagrium inſulæ Mytilenæ,Leontium Tripoleos Lydiæ,& Eudoxium,qui primò quidem Germaniciæ fuit,poſtea uero Antiochiæ Syriæ inuaſit epiſcopatum,damnauerũt,pariter & Patrophilum,quia & ipſe à Dorotheo preſbytero accuſatus,euocatus noluerat obedire. Hos itaq; damnauerũt.Excommunicauerũt autem Aſterium, Euſebium,Abgarum,Baſilium, Phœbum,Fidelem,Euticium,Magnũ,& Euſtathium,ſic eos manere decernentes,donec habita ſatiſfactione, accuſationibus ſemetipſos exuerent. Hijs actis,damnationẽ celebratam eorum parœcijs indicarunt.Inq; locum Eudoxij Anianum conſtituerunt epiſcopum. Quem comprehendẽtes qui circa Acacium erant, Leonæ & Lauritio tradiderunt,à quibus in exilium deſtinatus eſt. Quo facto epiſcopi qui ordinauerant Anianum conteſtationem obtulerunt Leonæ & Lauritio contra Acacium & conſentaneos eius, dicentes ſynodi iudicium fuiſſe uiolatum.Cumq; nihil agerent,Conſtantinopolim ſunt profecti,uti quæ geſta fuerant,panderentur Imperatori.

Leonas Comes.

Cyrilli Hieroſolymitani cauſa diſcutitur Seleuciæ.

Libellus appellationis.

Cyrillus Hieroſol.primus appellatione uſus inter eccleſiaſticos.

Epiſcopi damnati.

Excommunicati.

Anianus.

SOZOMENVS.

HVnc terminũ habuit ſynodus in Seleucia conſtituta. Qui uero uoluerit ſubtiliter uniuerſa cognoſcere,Exceptorũ debet Acta relegere.Poſt hæc ergo talia geſta ſunt. Conſentientes quidem Acacio,ad Imperatorem quàm propere peruenerunt. Alterius uero partis epiſcopi ſinguli ad pro-

Ca.XXXV Acta concilij p exceptores ſcripta.

pria

Decem episcopi ad Cõstantium mittũtur tanquã legati concilij. Acaciani. Acacius Cæsariensis.

C pria sunt reuersi. Decem tantũmodo eorum communi decreto missi, uenientes ad Principem, inuenerunt missos decem ab Ariminensi concilio. Porrò sequaces Acacij iam agebant, ut potentes Palatij ipsorum tuerentur partes. & per eos fauor illis arridebat Imperatoris. Dicebant enim alios quidem ipsis consentire, alios autem ecclesiasticis pecunijs esse corruptos, alios incongruis falli seductionibus. Hæc agebat Acacius natura uersutus, & paratus ad intelligendum atq; dicendum, cum etiam insignem haberet ecclesiam, id est, EVSEBII PAMPHILI, post quem eius tenebat episcopatum, & gloriabatur eum se habuisse doctorem. Et cum talis esset, persuadebat facile quod uolebat. Cum igitur Constantinopoli ex utroq; concilio essent episcopi uiginti, & alij qui casu præsentes erant, primo quidem iubetur ut de Aëtij quæstione iudicaret præsentibus maximis Proceribus Honoratus, quem non ante multum temporis Imperator ab urbe Roma reuertens, primum Præfectum urbis Constantinopolitanæ constituerat. Postea uero etiam ipso Constantio cum Iudicibus audiente, deprehenditur circa fidem Aëtius ægrotare, ita ut etiam Imperator & alij quasi circa blasphema eius uerba cõmouerentur. Fertur autem Acacium eiq; consentientes primum se hanc hæresim ignorare finxisse, & sub uelamento quodam egisse cum Principe, ut ipse cum suis Proceribus iudicaret, credens Aëtium non posse uinci uerbis, & magis necessario capi iudicantis auditus, ac sine

D contentione prævalere conamen hæreseos. Cumq; hoc perfici nequiuisset, proferri scripturã prolatam ab Arimino, & à Seleuciæ synodo missos hanc susciperé, deposcebant. Et cum quæstio esset de substantiæ nomine, iureiurando firmabant, quod nullatenus dissimilem secundum substantiam filium faterentur, secq; paratos hanc hæresim abdicare dicebant. Et quoniam inopinate Occidentales nomen substantiæ in Arimino reliquerant, necessariam huiusmodi scripturam esse fatebantur. Dicebant autem, quod si nomen substantiæ taceatur, cum nomine substãtiæ etiam illud quod de Consubstantialitate decretum est, sine dubitatione tacebitur: quod plerimi Occidentalium sacerdotum pro reuerentia Nicæni concilij ualde amplectebantur. Hanc autem etiam Imperator inductus est, ut laudaret conscripti onem, considerans multitudinem Arimini congregatam: & quia non peccaret, qui similem patri filium diceret, idem esse uirtute credẽs, Consubstantialem, & similis substantiæ professionem: nihilq; intellectu differens, nisi nominibus, quæ scriptura diuina nesciret. Hanc ergo sententiam habens, episcopos concordare præcepit in Ariminensis fide concilij. Cumque se altero die pararet ad Consulatum (quod prima die mensis Ianuarij Romanorum more celebratur) totam diem & maximam noctis partem impendit, inter episcopos certamen habens, donec scripturæ ex Arimino allatæ subscriberent episcopi ex Seleucia uenientes.

Honoratus Præfectus urbis Constantinop. iudex in causa Aëtij.

Similis substãtiæ.

Nouus Consulatus initur Calendis Ianuarijs.

Acacius

A ACacius autem & qui cum eo erant aliquantum temporis Constanti nopoli cõmorantes, euocauerunt episcopos ex Bithynia, inter quos erat & Macarius Macedonensis, & Vlphilas Gothorũ episcopus. Qui omnes numero quinquaginta cõuenientes confirmauerunt Arimini lectam conscriptionem, adijcientes ut deinceps nequaq; substantia uel essentia nominaretur in deo. Et præter hanc scripturam omnes alias aut factas aut faciendas penitus abdicari. Quo facto, Aëtium de Diaconatus ordine deposuerunt, tanq; hæretice sapientem, & qui contra ecclesiasticam consuetudinem, quædam humanæ sapientiæ facta conscriberet, & Dialogos plenos blasphemia dictaret, atq; turbarum ecclesiasticarũ & seditionis autor extaret. Fertur autem à quibusdam, quod non eum integro corde deposuerint, sed uolentes se principi cõmendare, eo quod dicerentur similia sapere. Videntes autem Imperatoris indignationem quam circa Macedonium tunc habebat, etiam eum deposuerunt, & Eleusium Cyzici, & Basilium Ancyræ, & Ortasium Sardicorum, Dracontium Pergami. Et cum in dogmate uidentur habere discordiã, tamẽ tempore depositionis memoriã eorum fidei non fecerunt, sed culpas eis omnibus inferebant singulariter, per quas eos asserebant in ecclesiasticis regulis deliquisse. SOZOMENVS.

Ad synodum Constantinop. Acacio episcopos è Bithynia euocat.

Vlphilas episcopus Gothorum.

Aëtius diaconatus ordine spoliatus.

Episcopi abdicati.

XXXVII. INter quos Cyrillum quoq; Hierosolymorum deposuerunt, tanq; Eustathio Elpidioq; cõmunicantem, hij enim contraria sapuerant eis qui

B in Melitene fuerant congregati. Inter quos etiam ipse conuenerat, & tanq; post depositionem in Palæstina factam, communione participatus fuerat cũ Basilio & Georgio Laodiciæ ciuitatis episcopis. Cum enim Cyrillus Hierosolymorũ suscepisset episcopatum, de iure Metropolitæ cõtendebat cum Acacio Cæsareæ Palæstinæ, tanq; sedis Apostolicæ Põtifex. Hinc ergo in Antiochia cõstituti, derogabant alterutris tanq; nõ saperent rectè de deo. Nam & prius uterq; sibimet in suspicione esse uidebatur. Alter quidẽ Arij dogma laudabat, Cyrillus autẽ prædicantes Consubstãtialem patri filium, sequebatur. Inueniens ergo tempus Acacius cum consentientibus ipsi episcopis, Cyrillũ pro huiusmodi causa deposuit. Cum fames Hierosolymorum prouinciã occupasset, tanq; in episcopum necessitate ciborum turba respiciebat egentiũ. Cumq; pecuniæ ad consulendũ pœnuriæ nõ essent, uasa sacrata q; uela distraxit, & populi necessitati subuẽnit. THEOD.

C Imperatoris igitur animũ hoc cõmouit, & maximè quod Acacius cõtra Cyrillũ noscitur machinatus. Sacrã nanq; uestem quã inclytus Imperator CONSTANTINVS ad honorẽ Hierosolymorũ ecclesiæ dederat Macario illius ciuitatis Pontifici, ut ea circũamictus, ministerium sacri baptismatis adimpleret, quoniã erat auro serico q; contexta, Cyrillũ asseruit uendidisse eamq; uestem emisse quendã Thymelicum saltatorem: & dum ea fuisset indutus, in ipsa saltatione cecidisse, atq; contritum morti contraditum.

Sozomenus.

Cyrillus Hierosolymorum abdicatur ab Acacio Cæsariensi.

Cyrillus & Acacius contendunt de iure Metropolitæ.

Cyrillus uasa sacra uendidit tempore famis.

Cyrillus uendidit ueste ecclesiasticã donatam à Constantino.

C

SOZOMENVS.

Hanc ergo cauſationem Acacius habens, Cyrillum epiſcopatu depoſuit: Damnatos igitur epiſcopos ex urbe Conſtantinopolitana fugauerunt ſectatores Acacij. Ipſis autem conſentientes, in depoſitionibus tamen illorũ nolentes ſubſcribere, cum eſſent numero decem, apud ſemetipſos interim habitare præceperunt. & neq; miniſterio fungi, neq; eccleſias gubernare, donec ſubſcriberent. Et ſi non agerent pœnitentiam intra menſes ſex, & omnibus placitis atq; geſtis in illo concilio præberent ſcripto conſenſum, etiam ipſi deponerentur: quo facto conſentientes ipſis, epiſcopi per ſingulas prouincias alios ordinarent. Cumq; talia cogitaſſent, cunctis epiſcopis atq; clericis ſcripſerunt, ut hæc obſeruarent atq; perficerent. Ex hoc ergo non poſt multũ temporis Macedonio ſuccedit Eudoxius, Baſilio Athanaſius, Eleuſio Eunomius, qui poſtea Eunomianæ princeps fuit hæreſeos. Porrò pro Euſtathio Melitius eccleſiæ Sebaſtenæ ſuſcepit epiſcopatum.

Epiſcopi cõdemnati pelluntur ex urbe Conſtant.

Nolẽtibus ſubſcribere interdicitur officio.

Epiſcopi ſubſtituitij.

SOCRATES.

Lecta eſt etiam in Conſtantinopolitana urbe cum adiectione expoſitio fidei. Sed nos labyrinthum expoſitionũ uix aliquando reperientes, eorum numerum quoq; degerimus.

XXXVIII. POſt Nicænũ nanq; concilium in dedicatione Antiochena, expoſitionẽ geminam dictauerunt. Tertia uero eſt, quæ à Narciſſo apud Gallias D Conſtantio Imperatori oblata dinoſcitur. Quarta Eudoxij, quæ in Italiã deſtinata eſt. In Sirmio tres dictatæ ſunt, quarum una in Arimino cũ Conſulatu relicta eſt. Porrò octaua in Seleucia ab Acacij ſocijs ædita eſt, ultima Conſtantinopoli cum adiectione recitata eſt. Erat enim additum, ut neq; ſubſtantia neq; ſubſiſtentia diceretur in deo. In hac Vlphilas Gothorum epiſcopus tunc primò conſenſit. Nam tempore præcedenti Nicænam amplectebatur fidem, ſequens Theophilum Gothorum epiſcopum, qui præſens in concilio Nicæno ſubſcripſerat. Acacius igitur & Eudoxius cum ſuis Conſtantinopoli de quibuſdam alterius partis epiſcopis condemnandis certamen habebant. Videntes indignari contra Macedoniũ principem, primum condemnauerunt eum, tanq; plurimorũ necis autorem, & quia diaconum in fornicatione captum in cõmunionem ſuſceperat.

Nouem expoſitiones fidei.

Vlphilas Gothorum epiſcopus.

Theophilus.

Macedonius condemnatur.

SOCRATES.

XXXIX. EXpulſo Macedonio, Eudoxius ſpernens Antiochiæ ſedem, Conſtantinopolitanam inuaſit eccleſiam, ſtudio iutus Acacij. qui obliti ſuorũ, ſuis iudicijs contraria ſanciuerunt. Nam cũ prius Dracontiũ depoſuiſſent, eo quod ex Galatia tranſiſſet in Pergamum, non cogitantes quod actum fuerat, Eudoxium ad ſedem aliam tranſtulerunt. Quo facto, lectam fidem Arimini cũ augmento quod ipſi in Conſtantinopolitana urbe adiecerant, undiquaq; miſerunt, mandantes ut qui non ſubſcriberent, iuſſione Imperatorum

Eudoxius Cõſtantinopolitanam ſedem uſurpat.

A toris in exilium mitterentur. Aperueruntq; ſua geſta & alijs Orientalibus ſibi concordibus, & Patrophilo Scythopoleos epiſcopo, qui de Seleucia ad propriam mox redierat ciuitatem. Eudoxio porrò conſtituto Conſtantinopoli, tunc etiã maior eccleſia, quæ dicitur Sophia, dedicatur Conſulatu Conſtantij decimo, & Iuliani Cæſaris tertio, quintadecima die Februarij mẽſis. Eudoxius autem cum ſediſſet in ſedem, illam prius uocem, quæ ubiq; uulgata eſt, protulit, dicens: Pater ἀσεβὴς, filius εὐσεβὴς. Iſta duo Græca uerba, diuerſos habent apud Græcos intellectus. ἀσεβὴς enim dicitur & impius & ſine cultu. εὐσεβὴς dicitur & pius & bene colens. Cunq; dixiſſet hæc uerba, turba generatur in populo, quaſi patrem dixiſſet impium, filiũ uero pium. Quo facto nolite, inquit, turbari ad ea quæ dixit: Pater enim ἀσεβὴς eſt, quia nullum colit: filius autem εὐσεβὴς, quia colit patrem. Hæc cum dixiſſet Eudoxius, turba quidem ſedata eſt: multus uero riſus compleuit eccleſiã. Et hactenus illud dictum cum deriſione permanſit. His enim hæreſiarchæ ſeductionibus ſermonibusq; uacantes, eccleſiam lacerarunt. Huiuſmodi ergo termino etiam ſynodus Conſtantinopolitana concluſa eſt

Sophia, tẽplũ illud Cõſtantinopolitanũ dicatur.

Eudoxius Conſtantinum Magnũ notat impietatis, Cõſtantiũ filiũ à religione cõmendans.

SOZOMENVS.

Igitur Acacius & eius ſocij non ceſſabant, ſed cõgregati apud Antiochiã, quæ ipſis dudum placuerant, deſtruebant: & ex conſcriptione, quæ Arimini & Conſtantinopoli fuerat lecta, nomen ſimilitudinis abſcindere nitebantur, & per omnia ſubſtantiam atq; uolũtatem diſſimilẽ eſſe patri apud filium, & ex non exiſtentibus factam introducebant, ſicut Ario primò placuerat. quibus Aëtiani conſentiebãt. Is enim Aëtius poſt Arium, primus apte his nominibus uti præſumpſit. Quapropter etiam ἄθεος, id eſt, ſine deo, uocabatur: ciuſq; ſequaces propterea Diſſimiles & Non exiſtentiales ſunt dicti, ab his, qui Antiochiæ Conſubſtantialitati conſentiebant. Hos ergo cum requirerent cultores Nicæni concilij, cur in expoſitione fidei ſuæ deum ex deo filium dicentes Diſſimilem, & ex non extantibus nominare præſumerent, his uerbis reſpondebant: Sic dictum eſt deum ex deo, ſicut habetur apud Apoſtolum: Omnia autem ex deo. unus ergo omnium etiam filius dei. & propterea poſitum eſt in expoſitionibus, Secundum ſcripturas.

XXXIX

B

Aëtius.

Diſſimiles.

Nõ exiſtẽtiales.

SOCRATES.

Huius uerbi princeps fuit Gregorius Laodicenus epiſcopus: qui cum talia doceret, ignorauit quemadmodum Apoſtoli proprietates ſuperiori tẽpore Origenes latius examinarit, atq; interpretatus ſit.

Gregorius Laodicenus.

SOZOMENVS.

INterea dum adhuc Athanaſius celaretur, Georgius Alexandriæ crudeliter Paganos afficiebat, & aduerſantes ipſi Chriſtianos: utroſq; enim cogebat ad ipſius uenire ſentẽtiam, & reſpuẽtes afficiebat. Erat enim apud ſapientes exoſus, quaſi deſpiciens eos, & Iudicibus imperans. Apud populum

Cap. XL.

Georgius Alexandrinus, ſæuus.

N uero

C uero quasi tyrannus,& ultra potentes elatus:præcipue tamen Paganos op
Templa Gentiliũ ſpoliãtur opa Georgij. primebat,quos sacrificare & paternas festiuitates agere prohibebat. Tunc
enim milites & Aegypti Ducem, armatos in ciuitatẽ introduxit, imagines
& ornamenta templorũ abstulit.quod ei postea causam necis adduxit. Cy-
Cyrillus, Herennius, Heraclius, Hilarius. rillo uero depoſito (sicut prædictum est)occupauit Hierosolymorum eccle-
siam Herennius,& post illum Heraclius,post quẽ Hilarius. Hos enim tunc
illam ecclesiam gubernasse percepimus usq; ad imperium Theodosij Prin-
cipis,quando rursus Cyrillus ad proprium reuersus est episcopatum.

SOCRATES.

Cap.XLI. Macedonius, similis ſubſtãtiæ adſertor. IGitur Macedonius Constantinopolitana pulsus ecclesia,damnationem
non ferens,quiescere respuebat. Declinauit enim ad eorum partem, qui
apud Seleuciam Acacium cum socijs deposuerant. Misitq; legationem
ad Sophronium & Eleusium,ut defenderẽt expositam prius in Antiochia
fidem,& postea Seleuciæ roboratam,& similis substantiæ fidem diuulgan-
dam esse cõmonuit. Ad quem concurrunt multi familiarium,qui nũc ab eo
Macedoniani. Macedoniani uocantur. Quicunq; enim in Seleuceno concilio Acacium de
clinauerunt,aperte uerbum similis substantiæ sanciuerũt,cum prius hoc nõ
manifesto indicio declarassent. Est enim opinio apud multos,qđ nõ inuẽ-
Maratonius. Maratonij. tum sit Macedonij,sed magis Maratonij Nicomediẽsis episcopi: unde etiã
Maratonij uocitantur.ad quos Eustathius expulsus de Sebastia confugit.

D Cũq; Macedonius sanctum spiritũ cõprehẽdere in tractatu diuinæ trinita
tis declinaret,tunc & Eustathius:Ego,inquit,neq; deum nominare spiritum
sanctũ patior,neq; creaturam uocare præsumo. Propter hanc ergo causam
πνευματόμα χοι. spiritui repugnantes appellant huiusmodi personas,hi qui in Consubstan-
tialitatis expositione concordant.

SOZOMENVS.

Cum itaq; Macedonius de ecclesia Constantinopolitana fuisset expul-
sus,non ea quæ Acacius atq; Eudoxius sapiebat,sed tradebat magis filium
deum, per omnia & secundum substantiam similem esse patri. Sanctum
uero spiritum non earum rerum esse participem,sed ministrum, & exhibẽ-
tem officium,& quæcunq; de sanctis angelis dici possunt.

SOCRATES.

Cap.XLII. Acacani Antiochiæ conueniunt. IGitur sequaces Acacij in Antiochiam magno studio conuenerunt, acti
pœnitentia quod similem dixerant filium patri. Et Consulatu sequẽti, id
est, Thauri & Florentij cum Euzoius eam gubernaret ecclesiam,Imperato-
re ibidem constituto,pauci quidem rursus mouebant ea,quæ dudũ placue-
rant,dicentes,oportere sermonem Similis substantiæ auferri ab expositiõe
fidei traditæ,tã in Arimino quã Constantinopoli:non celantes, sed aperte
dicentes,quod per omnia dissimilis filius est patri:non solum secundũ sub-
stantiam,sed etiam secundum uoluntatem:& ex non extantibus esset,sicuti
prædicauerat

A prædicauerat Arius. Cum quibus erant sectatores Aëtij.

THEODORETVS.

Ea quidem tempestate,cum perfidia accusaretur Eudoxij, inter alios
Eustathius:quoniã de fide,inquit,examinationẽ uis fieri ó Impator,Eudo-
xij cõsidera blasphemias. Obtulitq; eius expositionẽ inter alia sic habentẽ:

Quæ dissimiliter proferuntur,dissimilia secundum substantiam sunt.

Vnus deus pater,ex quo oia:& unus dñs Iesus Christus, per quẽ oia.

Dissimile aũt est,ex quo, & per quẽ:dissimilis igitur filius deo & patri.

Hac lectione cõmotus Imperator requisiuit Eudoxium, an fateretur suam.
At ille negauit,dicens esse Aëtij. Quem dum iussisset Imperator adduci,re- *Aëtius in exilium.*
quisitus,licet eius non fuerit,suam esse professus est.& ideo in exiliũ missus.
Eustathius tamen etiam Eudoxium ita sapere proclamabat,exigens ut scri
pturam anathematizaret Aëtij. Quod licet tarde,fecit tamen. & damnauit
quod prius & postea prædicabat. Deinde etiã ipse exigebat,ut ille ὁμοούσιον
anathematizaret,quod scripturæ non haberent. Tunc Syluanus & Ex non
existentibus(inquit) & Creatura,& Alterius substantiæ scripta nusq; sunt.
Iustum ergo est hæc abrogari. Quod Imperator quoque decreuit ut fieret.
quod(licet cum difficultate)fecerũt. Quo facto,exigebant ut ipsi & ὁμοούσιον
abrogarent. Tunc disputatiue atq; ueraciter Syluanus ait:Si ex non existẽ-
B tibus non est,neq; creatura,nec ex alia substantia deus uerbum,igitur cõsub-
stãtialis est genitori patri:sicut deus ex deo,& lumen ex lumine,candẽq; ha
bet cum genitore naturã. Tunc Imperator iratus, exilium interminatus est
eis. At illi:Potestatem(inquiunt)habes puniendi,non tamen nos patrũ sta-
tuta destruimus. Tunc Imperator illos pelli iussit ecclesijs,& pro eis alios or
dinari. Tunc Eudoxius cum tyrannice Constantinopoleos teneret ecclesiã,
pulso Eleusio Cyzici,Eunomium ordinauit episcopum. Et Aëtiũ in scriptis
abdicauerunt.cuius uidebantur esse consortes. scripserũtq; Georgio, quod
fuerat gestum.

SANCTA SYNODVS CONSTANTINOPOLI congregata,domino honorabili Alexandrinæ ciuitatis episcopo Georgio S.

SYNODO reprehendente Aëtium propter nephandas eius & ple-
nas scandalis scripturas,secundum consequentiam ecclesiasticarum sanctio
num super eo ab Episcopis actum est quod decebat. Diaconatu nãq; depo
situs est,& ab ecclesia factus extraneus. Et à nobis hæc monita processerũt,
ut neq; ad lectionem cuiuspiam ueniant nephandæ eius epistolæ:sed abij-
ciantur,eo quod uehemẽter inutiles sunt. His adijcimus etiam anathemati-
zandum cum,si permaneat in eo proposito,cum sequacibus suis. Cõsequẽs
enim erat,ut omnes in synodo conuenientes episcopi,deponerent autorem
scãdalorum & schismatum in omni terrarum orbe factorum inter ecclesias,

C & concordarent in sententia contra eũ iuste prolata. Sed præter uota spẽq; nostram, Seras & Stephanus, Heliodorus & Theophilus, in nostra sentẽtia concordare noluerunt, neq; in eius depositione subscribere, cũ scilicet Seras etiam aliam uesanam arrogantiam eiusdem accusaret Aëtij. Dicebat enim eum asperiora præsumere atq; dixisse: quoniã ea quæ deus hactenus celasset Apostolis, reuelata sibimet affirmaret. Post huiusmodi uesanos superbosq; sermones à memorato Sera de Aëtio protestatos flecti precibus nequiuerunt, ut in nostra fierent determinatione concordes. Veruntamen nos longanimitate detenti, multo tempore sustinuimus eos, nunc indignãtes, nunc rogantes, nunc interminantes, nunc iterum supplicantes ut conuenirent nobiscum, & consona omni concilio definirent. Sustinebamus ergo si forsitan audirent, si forsitan intelligerent, si forte prospicerent. Cũq; multo tempore nobis perdurantibus non flecterentur, sequi sententiam super prædicto uiro prolatã, ecclesiæ honorabilius esse, cẽq; horũ uirorũ amicicias iudicantes, finiuimus contra eos excõmunicationẽ, tempus sex mensium ad agendam pœnitentiam eis dantes inducias, ut si intra hoc tẽpus conuerterẽtur & consentirent definitionibus fratrum suorum, susciperentur in ecclesiã: & propriam fiduciam charitatemq; repararent. Si uero sine pœnitentia permanerent, amiciciasq; hominũ regulis ecclesiæ & concordiæ nostræ præpo/

D nerent, tũc eos episcopatus dignitate esse iudicamus extraneos. Quibus depositis, necessarium erit, ut in eorum locis alij constituantur episcopi, ut legalis ecclesia competentem sumens ordinem, sibi ipsi cõcordet, episcopis uidelicet uniuersis seruãtibus uinculum charitatis, eademq; cum perfectione dicẽdo in uno intellectu unáq; essentia. Vt ergo cognoscas quæ concilio placuerint, hæc tuæ reuerentiæ scripta trãsmisimus, orantes ut gratia Christi ista custodiens, pacifice & legitime regas sub te constitutas ecclesias.

Seras, Stephanus, Heliodorus.

Aëtij uox superba.

ΑΝΤΙΓΡΑΦΟΝ ΤΩΝ ΓΡΑΦΕΝΤΩΝ ΥΠΟ ΠΑΣΗΣ ΤΗΣ ΣΥ
νόδυ γεωργίῳ καὶ αετίυ διακόνου αὐτου, ἕνεκεν οὗ ἀδεμίτυς
αὐτου βλασφημίας.

Η ΑΓΙΑ συνοδος ἡ ἐν κωνσταντινουπόλει συνελθοῦσα κυρίῳ ἁμιωτάτῳ
ὡισκόπῳ οὗ ἀλεξανδρείας γεωργίῳ χαίρειν.

ΤΗΣ ἐπ' αετίῳ γενομένης καταγνώσεως ὑπὸ τ συνόδυ διὰ τὰς ἀδεμίτυς αὐτ ἡ
σκανδάλων γεμούσης λογογραφίας, τὸ μὴ ἀκόλουθον τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς κανόσιν
ἐπ' αὐτῳ οὗ πρὸ τ ὡισκόπου ἐπράχθη, καθηρέθη γὰρ τ διακονίας, καὶ ἀλλοτρίωθη
οὗ ἐκκλησίας, καὶ προσενέσθη παρ' ἡμῶν προκολόθημα, μήπε εἰς ἀνάγνωσιν ἔρχεσθαι τὰς ἀδε
μίτυς αὐτου ὡισολάς. ξενιτάζεσθαι δὲ αὐτὰς διὰ τ ἄχρηστον καὶ ἀνοφελές. προσίθεμαν δὲ τούτοις
καὶ ἀναθεματίζεσθαι αὐτ ὡιμείναντα τῇ αὐτῇ προθέσῃ μετὰ ἡμῶν συναναύνυμον αὐτου. τὸ μὲν
οὖν ἀκόλουθον ἦν κοινῇ πάντας τοὺς συνελθόντας ὡι τῇ συνόδῳ ὡισκόπους ἀποσυγῆμ ἡμῶν
σκανδάλων καὶ ἡμῖν ταραχῶν καὶ χισμάτων αἴτιον καὶ θρύλυ τοῖς πολὺ οἰκυμμίνοις, καὶ σάν
σιος πρὸς ἀλλήλας τ ἐκκλησιῶν, ὁμονοῆμ δὲ πρὸς πολὺ ἀξενιχθῆναι κατ' αὐτου ψῆφον. ἀλ/
λὰ πᾶς

A λὰ πᾶς ἀξιεύχας ἡμετέρας καὶ πρὸ πρόσοδον ἀκίαν πᾶσαν, σέβας, καὶ σέφανον, καὶ ἀλιόδωρος,
καὶ θεόφιλος, οἱ σὺν αὐτοῖς, οὐ συνεψηφίσαντο ταῖς ἡμετέραις γνώμαις, οὐδὲ συνυπογρά/
ψαι ταῖς πρὸ αὐτου ψήφοις ἠξενεχθείσαις ἐβουλήθησαν. καί τι τοῦ σέβας καὶ ἄλλου ἀλαζονείαν
μανιώδη κατηγορῆσαι τοῦ προειρημένυ αετίυ. ἔφασκε γὰρ αὐτὸν θρασυτέραν τόλμαν προσπι/
πτοῦντα λέγειν, ὡς ἅπερ ὁ θεὸς ἀπεκρύψεν ἀπὸ τῶν ἀποστόλων μέχρι νῦν, ταῦτα ἀποκαλύ/
φθαι αὐτῷ διαβεβαιοῦτο. καὶ μετὰ τοὺς μανικοὺς καὶ ἀλαζονικοὺς τούτυς λόγους ὑπὸ τ σέβ
βας μεμαρτυρημένης περὶ αετίυ, οὐκ ἐθυσιαστήριον οὐδὲ περικαλύπτρον συμψηφίζοντο πᾶσιν ἡμῖν
περὶ αὐτου οἱ προειρημένοι κρίνειν. ὅμως δὲ ἡμεῖς μακροθυμοῦντες ἐπὶ πλείονα χρόνον συμπερίε
νοοῦμεν αὐτοῖς, τὰ μὲν ἀγανακτοῦντες, τὰ δὲ παρακαλοῦντες, τὰ δὲ ὠνιτιμῶντες, τὰ δὲ συ/
νιστῶντες συνήκειν αὐτοὺς καὶ σύμφωνα ἀποφαίνεσθαι τῇ συνόδῳ πάσῃ. προσεκαρτεροῦμεν δὲ
ἐὰν ἄρα ἀκούσωσιν, ἐὰν ἄρα συνῶσι καὶ γνῶσιν. ὡς δὲ ἐπὶ πολὺ τοῦ χρόνου προσκαρτερή/
σαντες ἡμεῖς οὐκ ἐθυσιαστηρίμαν αὐτοὺς ἀκολουθεῖν ταῖς πρὸ τοῦ προειρημένυ ἀνδρὸς ἀποφά/
σεσι, δι' ὧν κανόνα οἱ ἐκκλησίας ὑμιῶπτον ἡγούμενοι οἱ φιλίας πρὸ αὐτου ἀνδρῶν, ὡρίσαμεν κατ'
αὐτῶν ἀκοινωνισίαν, χρόνον εἰς τοῦτο διδόντες αὐτοῖς μῆας ὅλους ἐξ πρὸς ὡισροφὴν καὶ με
τάνοιαν καὶ πρὸς ὡιθυμίαν ἑνώσεως καὶ συμφωνίας οἱ πρὸς τὴν σώοδον. ἐὰν ἔισω οἱ δο
θείσης αὐτοῖς προθεσμίας ὡι σχέψαντες ἔλωνται πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς αὐτῶν ὁμόνοιαν καὶ σω
φρονῆσαι τοῖς περὶ αὐτοὺς ὁρισθείσι, δεκτοὺς αὐτοὺς εἶναι τ ἐκκλησίας ἐδοκιμάσαμεν, καὶ ταῖς σωο
δοις τὴν οἰκείαν παρρησίαν καὶ ἀσάλω πρὸς ἡμᾶς ἀπολαμβάνειν. εἰ δὲ ὡιμμύοιεν ἀμεταμέ
B λητα πλημμῶντες διὰ φιλανθρωπίαν ἀνδρώπων καὶ τῶν κανόνων οἱ ἐκκλησίας ἦσαν φρον/
τίζοντες, τότε ἀλλοτρίους αὐτοὺς ἡγούμεθα τ ὡισκοπῆς ἀξίας, καθαίρεσιν δὲ αὐτῶν ὑπομμύον
των ἀναγκαίον εἰς τοὺς τόπους αὐτ ἑτέρους καθίσαθαι ἐπισκόπους, ἵνα μὴ ἐνδεσμῶ ἐκκλη/
σία τὴν προσήκουσαν τάξιν λαοῦ συμφωνῇ πρὸς ἑαυτὴν τῶν ταχόθεν ἐπισκόπων τ
σώφρεσμον οἱ ἀγάπης φυλαπόντων διὰ τοῦ λέγειν τὰ αὐτὰ κατηρτισμένους οἷ αὐτῷ νοῒ
καὶ τῇ αὐτῇ γνώμῃ. ἵνα οὕτω γινώσκηται τὰ τῇ σωόδῳ δόξαντα, ταῦτα πρὸς τὴν σὴν ἐυλάβει/
αν ἐπεσείλαμμεν. ἅπερ εὐχόμεθά σε διαφυλάπόντα χάριτι χριστοῦ ἐρίσωκῶς καὶ ὀρθέσμως κυ/
βερνᾶν τὰς ὑπ' σὲ ἐκκλησίας.

HVnc porrò Aëtium Eunomius in suis libris extollit, & hominẽ dei uocat, multisq; fauoribus honorat. Sed tũc & abdicantium eum numero interfuit, & ab illis episcopalem ordinationem ipse suscepit. Eudoxius igitur & Acacius cum suis præbentes cõsensum his quæ in Nicæa Thraciæ gesta sunt, pro Basilio & Eleusio alios constituerunt episcopos: de quibus superuacaneum loqui nunc censeo. De Eunomio solum habito sermone narrabo. Igitur cum Eleusio uiuo Cyzicenam ecclesiam accepisset Eunomius, & populi sanitatem uideret Eudoxius, atque Imperatorem conspiceret sæuientem contra eos, qui creatum profitebantur unigenitum dei filium, eũ compulit ut celaret hunc sensum, nec eum aperiret inuestigãtibus accusatoribus: dicens Eunomio quoq; quoniam oportuno tempore prædicabimus quæ modo celamus, & ignorantes docebimus, & contradicentes aut flectemus, aut cogemus, aut puniemus. His promissiõibus persuasus Eunomius, obumbratam proferebat impietatem. Sed qui diuinis sunt innutriti literis,

Eunomius episcopus Cyzicenus.

Eudoxius Constantinopolitanus cõsulit Eunomio ut dogma suũ præmat ad tẽpus.

C uidentes dictorum calliditatem moleste quidem ferebant. Aperte uero con
tradicere temeritatis opus esse & nõ sapientiæ iudicabãt. Circũponentes er
Elidũtur do gma. go speciem sibimet hæreticæ prauitatis, & hoc se esse fingentes, accesserunt
ad domum eius, rogantes ut eis exponeret aperte dogmatis ueritatem: nec
pateretur huc & illuc eos diuersisq; ferri doctrinis. Tum ille factus audaci
or, sensum quem celabat, aperuit. Quibus dicentibus ualde esse iniquum, ut
non omnes sub eo constituti ueritate fruerentur, his & huiusmodi seductus
Eunomius ac cusatur apud Imp. uerbis, in conuentu ecclesiæ, suam blasphemiam reuelauit. At illi zelo suas
animas accendentes, Constantinopolim profecti sunt. Et primum quidem
apud Eudoxium accusarunt Eunomium. quo eos non suscipiente adeuntes
principem pestem illius cum gemitu panderunt. Dicebant enim magis isti
us dicta impia esse, quàm Arij. Pro his indignatus Imperator, præcepit Eu
doxio, ut deduceretur Eunomius, & conuictus, sacerdotio priuaretur. Cũq;
frequenter ab accusatoribus importunitatem passus Eudoxius declinaret,
adierunt rursum Imperatorem, ingemiscentes, quod nihil eorum quæ præ
ceperat, fecisset Eudoxius, sed tantam contemneret ciuitatem, blasphemijs
Eunomij pereuntem. Tunc Constantius expulsurũ se interminatus Eudo
xium est, nisi Eunomium iudicandum deduceret, & conuictum in accusati
one puniret. Hoc metuens Eudoxius, scripsit Eunomio, ut de Cyzico fuge
D ret, sibiq; id imputaret, qui nequaq; ipsius monitionibus obedisset. Verũ
Eunomius fu git. Eunomius metuens abscessit quidem. sed contumeliam non ferens, prodi
tionis accusabat Eudoxium, læsumque se & Aëtium asserebat, ac dein
de gregem propriæ cohortis instituit. Quicunq; enim eius dogmatis con
cordiam sequebantur, ab Eudoxio recesserũt: proditionem accusantes eius,
sociantes semetipsos Eunomio, qui hactenus ab illo nomen habere noscun
Eunomiani. tur. Hinc ergo hæresiarches factꝰ Eunomius, impietatis cumulo auxit Arij
ἀιρέσεως ἀρχ blasphemias. Quod uero ambitionis seruiens passioni, proprium probe
χηγός. tur fecisse collegium, ipsa quæ sunt gesta clamant. Nam cum abdicatus Aë
tius fuisset & expulsus, cum eo egressus non est, licet doctorem eũ & dei ho
minem nominaret, sed mansit coniunctus Eudoxio. Cum autem impieta
tis pœnas exigeretur, ratum non habuit cõcilij decretum, sed ordinauit epi
scopos atq; presbyteros episcopali dignitate priuatos.

SOCRATES.

Cap. XLIIII PEr idem tempus in Laodicia Syriæ duo erant uiri, eodem nomine nun
cupati, pater & filius: uterq; dicebatur Apollinaris. Pater presbyteri di
gnitate fungebatur, filius autem habebat Lectoris officiũ. Græcarũ ambo
Apollinaris Grãmaticus. doctores literarum. Pater Grammaticus, filius erat Rhetor. Pater sanè cũ
fuisset Alexandrinus genere, & prius docuisset Beryti, postea uenit Laodici
Apollinaris Rhetor. am: & ueniens duxit uxorem, & filium habuit Apollinarem. Tũ igitur am
bo exercebantur cũ Epiphanio Sophista: & cum essent eius amici, ualde fo
uebant

A uebant eum. Hoc metuens Theodotus Laodicensis episcopus, ne frequen- Epiphanius Sophista Gen tilis.
ti confabulatione Sophistæ laberẽtur in Paganismũ, prohibuit ne ad eius
scholas accederent. Qui paruipendentes episcopũ, Epiphanij amicitiã ma
gis amplectebantur. Postea Georgius Theodoti successor, cum eos prohi
bere non potuisset, ambos cõmunione priuauit. Tum Apollinaris filius pu Apollinares ambo excom municantur.
tans esse iniuriam, & fretus eloquij tumore Sophistici, nouitatem & ipse in
troduxit hæreseos, quæ nunc fertur nomen ab inuentore gerens. Aiũt enim Nõ permitte bant olim epi scopi multum habere famili aritatis Chri stianos cũ eth nicis.
quidam excitatos eos aduersus Georgium, nõ tantum propter prædictam
causam, sed quod uiderent eum uaria dogmata proferentem: & nunc qui
dem profitentem similem patri filium, sicut erat Seleuciæ constitutum, nũc
autem in Arianam declinare sententiam. Quapropter uelut oportunam su
mentes occasionem, abscẽdunt. Cunq; nullus de eis curaret, sub schemate re
ligionis pestem hæreseos introducunt. Et primũ quidem dicebãt animam
à deo uerbo in dispensatione incarnationis non assumptam. Deinde quasi Dogma.
pœnitentia ducti, corrigentes semetipsos adiecerũt: Animam quidẽ assum
ptam, quæ tamen non haberet mentem, sed deum uerbum esse pro mente
in homine assumptũ. Circa hoc itaq; solum dicuntur esse corrupti, qui nunc Apollinaristæ
illorum nomine uocitãtur. Nam trinitatẽ consubstantialẽ esse profitentur.

THEODORETVS.

B CVm inter hæc Sapores rex Persarũ cõtra Romanos expeditionẽ mo Cap. XLV. Sapores rex Persarum ad uersus Roma nos.
uisset, Constantius cũ magno exercitu ueniens Antiochiã, fugauit ho
stes. Quod non militia Romanorum egit, sed deus qui colitur à Roma
nis. Modum autem enarrabo uictoriæ. Nisibis quam quidam Antio Nisibis quæ et Antiochia Mygdonia.
chiam Mygdoniã uocãt, in confinio posita est Persicarũ Romanarũq; ter
rarũ. Huius erat episcopus atq; rector & dux Iacobus Apostolicæ gratiæ ra Iacobus episco pus Nisibenus
diis illustratus. Cuius admirabilia notaq; miracula alibi prosecutus hic rur
sum enumerare supuacaneũ iudicaui. Sed unũ tãtũmodo eius opus, istius
causa narratiõis exponã. Huius igitur ciuitatẽ Romanis subditã Persarũ ex
ercitus obsidebat. Et cũ septuaginta dies iugiter obseruaret, & multas qdẽ ce
pisset ciuitates, plurimaq; circa hãc molimina posuisset, & uallos atq; fossas
pro capiẽda urbe fecisset, eã nequaq; ualuit obtinere. Postea uero Persæ im Sapores rex obsidet Nisi bim.
petũ Mygdonij fluminis ciuitatem mediam diuidentis, à longe retinẽtes &
utrasq; ripas eius facientes celsiores, ut aqua in se collecta cõcresceret, quo ui
maiori posset irruere, cũ uidissent iã etiã illas quas fecerãt sublimes ripas im Mygdonꝰ fl.
pleri, subito auferẽtes quas fecerãt cataractas, emiserunt impetũ fluminis
cõtra murũ, qui uehemẽtis aquæ pondus nõ ferens, est inclinatus, & cecidit.
Quo facto, ingrediẽs aqua cũ magno impetu, etiã aliã partẽ muri unde flu
uius solebat exire, cũ magna ruina deposuit. Hoc Sapores ispiciẽs, sperauit
se sine pugna capere ciuitatẽ. Et illo qdẽ die cessit, ut & fũdꝰ flumis purgaret,
& posset ambulari p fluuiũ. Altero uero die cũ oi militia credẽs p loca ruino

C ſa murorũ ciuitatẽ intrare,uidit murũ ex utraq; parte fabricatum.Ille nãq; ſanctiſſimus homo,orationibus milites coarmauit & alios urbis habitatores. Quo facto & murum reſtituit,& propugnacula fecit, quibus repelleret accedentes.Et hoc non ad murum ueniẽs egit,ſed intra templum ſacratum domino ſupplicans adimpleuit.Porrò Saporem non ſolum muri fabrica terruit,ſed etiam altera uiſio perturbauit. Vidit enim ſtantem ſupra murũ quendam Imperiali ſchemate circũamictum, & tam purpura quàm diademate reſplendere. Arbitratus autem eſſe Romanorum Imperatorẽ,mortem minatus eſt eis,qui nunciauerant non illic eum eſſe præſentẽ . Quibus affirmantibus ſe uera dixiſſe,& Conſtantium Antiochiæ cõmorari,ex uultu quem uidebat agnouit eorum uerba eſſe ueracia:& ait,deum bella gerere pro Romanis.Cunq; hoc illũ male haberet,infelix ſagittã emiſit in aërẽ. Et cũ uidiſſet quod in corpore eũ iaculari nõ potuiſſet, tamen à ueſaniæ ſuæ

Ephrem Syrus.

impetu non receſſit.Tunc igitur Ephrem uir mirabilis, & ſcriptor egregius apud Syros,ſacratiſſimo Iacobo ſupplicabat,ut ueniret ad murũ:& uidens Barbaros,maledictionis iacula contra eos emitteret.Flexus ergo uenerabilis homo,aſcendit in quandam turrim:& cum milia milium uideret exercitus,aliã maledictionem eis non imprecatus eſt.niſi cinyphes & culices,ut p

Imprecatio Iacobi in Perſas

parua animalia ſupernam uirtutem potuiſſet agnoſcere. Orationem uero ſequutæ ſunt nebulæ cinyphũ & culicum. Et elephantorũ quidem proboſcidas cum ſint concauæ,equorum uero aliorumq; iumentorũ aures ſimul

D & nares impleuerunt. At illi ferre uim paruorum animalium non ualentes, ſeſſores ſuos ductoresq; excuſſos dorſis proiecerunt,& diruptas acies confuderunt:exercitumq; relinquentes ſummo impetu fugiebant. Hoc modo miſerrimus Imperator paruam dementemq; correptionẽ in ſe cognoſcens factam,à deo habente prouidentiam animarum ipſum pie colentium, ſuũ inde reduxit exercitum,confuſionẽ nõ uictoriã ex illa obſidione percipiẽs.

Cap. XLVI.

HOc itaq; tẽpore Conſtantius Antiochiæ morabatur.Et Parthico bello quieſcente rurſus colligebat epiſcopos, cogens omnes negare uerbum & unius ſubſtantiæ & alterius ſubſtantiæ.Verum cum Eudoxius poſt Leontium Antiochenam arripuiſſet ſedem,deinde pulſus poſt multa concilia,cum Cõſtantinopolitanum inique tenuiſſet epiſcopatum , Antiochena eccleſia paſtore priuata uidebatur.Tunc ergo cõuenientes epiſcopi cum eſſent plurimi & undique congregati,dicebant Imperatori , oportere primò paſtorem conſtitui,& ita cum illo de dogmatibus cogitari.

ὁμοούσιον. ἑτεροούσιον.

Cõſultatur de epiſcopo Antiochenis præficiendo.

Cap. XLVII Meletius ab oĩbus expetitur.

ILlo tempore ſanctiſſimus Meletius ciuitatem quandã Armeniæ regens, & Barbaros edocens quietem habere uidebatur.Quem putantes Ariani ipſis conſentire,petierunt à Cõſtantio ut Antiochenæ cõſtitueretur præſul eccleſiæ.Cum quibus etiam orthodoxi propter claritatem eius uitæ & ſanitatem rectorum dogmatum, in eius ſubſcripſere decreto,ipſumq; decretũ

A cretum utraq; pars,Euſebio Samoſateno cõmendauit epiſcopo . Veniente uero Magno Melitio,occurrit ei populus utriuſq; partis.Cum quibus Iudæi pariter & Pagani deſiderãtes celebratiſſimum illum uidere Melitium. Tunc Imperator & ei & aliis qui exponere poterant,iuſſit,ut populis explanarent locum illum:Dominus creauit me in initio uiarum ſuarum in operа ſua,præcipiens ut Exceptores eorum uerba conſcriberent. Et primũ quidem Georgius Laodiciæ fetorem hæreticæ peſtis euomuit.Poſt quẽ Acacius Cæſareæ quãdam niſus mediam proferre doctrinam,multum ab illorũ blaſphemia receſſit,non tamen ſummũ Apoſtolicæ integritatis dogma ſeruauit.Tertius autem Magnus ſurrexit Melitius & rectitudinem regulæ in ſacra diſputatione monſtrauit.Nam ueluti quodã pondere ueritatis utens, & quod plus & quod minus erat,euitauit.Cunq; turba uniuerſa faueret, rogans ut breuem eis doctrinæ daret imaginem,tres oſtendens digitos, deinde colligens duos & unum tendens,illam laudabilem protulit uocem:Tria ſunt quæ intelliguntur,ſed tanquam de uno diſputamus.

Iubet Cõſtãtius Aug.ut epiſcopi,hunc locũ: Dominus creauit &c. populo exponant.

Georgius Laodicenus.

Acacius Cæſarienſis.

Melitius.

SOZOMENVS.

Ca. XLVIII

EO tempore fertur archidiaconus eius eccleſiæ, ad huc eo loquente,extenſa manu eius os obſtruxiſſe.At ille ſuam ſententiam manu clarius quàm uoce ſignauit.Tribus enim apertis digitis & denuo clauſis, & uno tãtum digito rurſus extenſo,populo figura diuulgabat,quod tres unum ſint.

Melitius quod ore eloqui nõ ſinitur, manu deſignat.

B Deinde Archidiacono eius manum ore omiſſo tenente,libera uoce clamabat,Nicænum ſeruari debere concilium.

Vox Melitij de Nicæno cõcilio ſeruãdo.

THEODORETVS.

Contra hanc doctrinam Ariani calumniæ linguas exacuerunt,Sabellianum aſſerentes ſanctum eſſe Melitium.Ob quam rem principi ſuaſerunt, ut in propriã prouinciã in exilium mitteretur.Et ſupra dictus Euzoius aperte Arianum dogma laudauit.Hunc eñ cum Ario Magnus Alexander diaconatu priuauerat. Hoc itaq; facto,ſanus populus ab hæreticis diuiſus, in Apoſtolicam eccleſiam poſitam loco qui dicitur Vetus,cõueniebat. Annis nãq; triginta poſtq; Magnus Euſtathius fuerat expulſus,orthodoxi Arianorum onera ſunt perpeſſi,rerum mutationem utilem ſuſtinentes.

Melitius operа Arianorum in exiliũ protruditur.

Euzoius Alexandrinus

SOZOMENVS.

Sequacibus enim Melitij cõmunicare noluerunt,hi qui ab initio Nicænum dogma ſeruauerant,dicentes,quod ex Ariano decreto Melitius fuiſſet ordinatus, & ſequaces eius ab illo eſſent baptizati.ob quam rem Antiochena eccleſia in aliam diuiditur partem.

Schiſma.

THEODORETVS.

Cunque uiderent Orthodoxi, hæreticorum creſcere magis impietatem , & Apoſtolici dogmatis defenſores aperte debellari, ſanctumq; Melitium pulſum , & Euzoium hæreticum ordinatum , uerbo tum meminerunt , quæ dicta ſunt Loth : Salua (inquit) ſalua animam

Ariani triumphant.

tuam

C tuam. Ad hæc etiam Euangelici uerbi dicentis: Si oculus tuus dexter scandalizat te, aufer eum & projce abs te. Idē & de manu & pede domino sanciente, qui etiam adiecit, dicens: Melius est enim tibi, ut pereat unum membrum tuum, quàm totum corpus in gehennam mittatur.

Cap. XLIX.

POrrò mirabilis Eusebius, cui modo memini decretum fuisse cōmendatum, uidens prævaricationem pactorum circa Melitium meditatam, ad suam reuersus est ciuitatem. Ariani uero scriptum testimonium metuētes, Constantio suaserunt, ut mitteret qui decretum de Melitio factū, ab Eusebio reuocaret. Tunc missus est Veredarius, qui hæc uelociter adimpleret. Cūq; uenisset, & Imperatoris uerba nunciasset, tunc Eusebius admirādus, cōmune (inquit) depositum non restituam, nisi omnes qui tradiderunt, dicant. Quod dum qui fuerat missus renunciasset, indignatus Imperator, denuo misit ut redderet quod accepit, adijciens scripto, ut si reddere nollet, dexteram manum eius abscinderet: uerbo tamen iubens illi quem misit, ne faceret quod habebatur in literis, Cunq; epistolam legisset Eusebius, & inuenisset pœnam ab Imperatore dictatam, cum dextera manu obtulit & sinistram, ambas incidi petens. Nam decretum (inquit) non dabo clarum Arianæ pestis indicium. Hanc eius firmitatem Cōstantius uidens, laudauit egregie. Mirantur enim & impij resistentium sibi laudes, cum gestorum magnitudine superantur.

Decretū asciti in Antiochenā sedē Melitij repetūt ab Eusebio Samosatēsi Ariani.

Eusebij uirilis animus.

D

SOZOMENVS.

Cap. L.

HAec igitur apud Orientales agebantur ecclesias. Interea Iulianus Cæsar bello deuincens Barbaros apud Rhenum fluuium residentes, alios quidem peremit, alios cepit, claraq; uictoria decoratus, cum mediocritate uitæ atq; mansuetudine militibus gratus esset, ab eis appellatur Augustus. Hoc facto, nihil de Constantio cogitans, Iudices ab illo factos honoribus mulcebat: & ad illius inuidiam literas proferebat, quibus ostēderet eum propter bellum contra Magnentium gestum, in Italiam Barbaros induxisse. Repente uero religione mutata, cum prius Christianus esse putaretur, semetipsum Pontificem nominauit: & ueniens ad templa Paganorum, sacrificabat, subiectisq; talia colere suadebat. Cunq; Cōstantius propter bellum Persicum apud Antiochiam moraretur, sperans ille quod sine bello posset Illyricum occupare, ad eos agebat iter, dicens se uelle Cōstantio satisfacere, tanquam non sponte, sed uoluntate militum insulas imperij suscepisset. Fertur itaq; quod cum ad hos terminos accessisset, uindemia iam collectà, circa occasum Pleiadum uuas denuo fuisse prolatas. Insuper etiam imbre ex aëre descendente, in eius uestē simul & cæterorum guttas singulas crucis formasse signacula. Hoc facto, uidebatur & ipsi & alijs, quod botris extra tempus illatis, bonum rei panderetur indicium: imber autem cadens uestem supra quam ecciderat, roboraret. Alij uero dicebant, uuarum signū, quod præter tē-

Cap. L. Victoria Iuliani aduersum Alamanos circa Argentoratum.

Appellatur Augustus.

Vocat se Pontificē Gētilē.

Prodigia.

Notæ crucis in uestibus.

A ter tempus sit, significare perditionem Imperatoris instar huiusmodi botrorum, & parui temporis fore eius imperium. Porrò de cruce dicebant præ nunciare hoc signum, quod sit cœleste dogma Christianorum, & oporteat signari cunctos crucis indicio. Vnde cognoscitur quod diuersius interpretati quàm dixerat Imperator, ueritate fraudati non sunt. utrūq; enim oportune dictum sequens tempus ostendit. Cū audiret itaq; Constantius cōtra se uenire Iulianū, instructiōe belli Parthici omissa, Cōstātinopolim ueniebat.

SOCRATES.

Et apud Mopsucrenen inter Cilicas atq; Cappadocas, nimia cogitatione, apoplexiæ passione defunctus est, Consulatu Thauri & Florentij, tertio die Nouembris mensis, anno uitæ suæ quadragesimo & quinto: ex quibus tredecim cum patre regnauit, uigintiquinq; post illum.

Mopsi fons.

Constantius Aug. moritur.

SOZOMENVS.

Quo defuncto, Iulianus quidem iam Thracias obtinebat. Et nō post multum Constantinopolim ueniens, appellatus est Imperator.

Iulianus Constātinopolim.

HISTORIAE ECCLESIASTICAE, QVAM TRIpartitam uocant, libri quinti, Epiphanio Scholastico interprete, FINIS.

B

ELENCHVS CAPITVM LIBRI SEXTI HISTORIAE ECclesiasticæ, quam Tripartitam uocant.

De Iuliani genere ac disciplinis, & quomodo peruenerit ad imperiū. Cap. I
Quomō Iulianus ad ritū deuenerit Paganorū, & de sacrificijs idolorū. II
Quomodo etiam ante imperium latenter fuerit Paganus. Cap. III
Quàm fuerit Christianis infensus. Cap. IIII
Quod initio imperij sui magis pepercerit Christianis. Cap. V
Quomodo Maris episcopus Chalcedonis in faciē redarguerit Iulianū. VI
Quod eos qui fuerant deportati à Constantio, reuocarit. Cap. VII
De seditione apud Alexandriam orta contra Paganos. Cap. VIII
Quomodo Alexandrinus Georgius sit extinctus. Cap. IX
Quomodo Iulianus ecclesias clauserit, & ecclesiæ ornamēta diripuerit. X
De Eusebio, Nectario, & Zenone martyribus. Cap. XI
De Hilarione monacho, & crudelitate Heliopolitanorum & Arethusiorū contra Christianos. & de Marco episcopo, eiusq; martyrio. Cap. XII
De Macedonio, Theodūlo, & Taciano martyribus. Cap. XIII
De Basilio martyre & Eupsychio. Cap. XIIII
Quæ in Gaza contra Christianos crudeliter sint cōmissa, atq; Sebastia, nec non & in Phœnice. Cap. XV
De simulachro ἀνδριαντοποιῷ à Paganis in ecclesia constituto. Cap. XVI

De legibus

C De legibus,quas Iulianus contra Christianos posuit. Cap.XVII
De reditu Athanasij ad Alexandriam. Cap. XVIII
De Lucifero & Eusebio. Cap.XIX
De concilio apud Alexandriam cum Athanasio celebrato. Cap. XX
De differentia substantiæ & subsistentiæ. Cap.XXI
Pars libri Athanasij de satisfactione fugæ. Cap.XXII
Quod Eusebius ueniens Antiochiam propter Paulinum,& diuisum uidés populum,fuerit indignatus. Cap.XXIII
De Hilario Pictauiensi. Cap. XXIIII
De Macedonianis. Cap.XXV
Quod Iulianus quoq; persequutus sit Athanasium. Cap.XXVI
Quomodo Iulianus foucrit Cyzicū,proptet Paganismi cultū.Ca.XXVII
De Tito Bostrensi episcopo. Cap.XXVIII
Quod Iulianus præceperit,ut secundum Christianorum ritum, etiam Pagani orationes & eleemosynas facerent,& decimas templis offerrēt, & cætera(quæ Christianis facere moris est)adimplerent. Cap. XXIX
Quibus modis conatus sit Paganismum extollere,& milites ad cultum idolorum inclinare. Cap.XXX
De corpe martyris Babylæ,& de simulachro Apollinis fulmine cōcremato.
De publicatione uasorū ecclesiasticorum,& quomodo Iu- (Cap.XXXI
lianus Præfectus & Felix uiolantes ecclesiā,diuinitus sint puniti. XXXII
D Quomodo apud Antiochiam sacerdotis filius sit conuersus.Cap.XXXIII
Quomodo Iulianus aquis immolatitijs uniuersa polluerit, eiq; resticerint Iuuentinus & Maximus. Cap. XXXIIII
Quomodo Valentinianus,qui post eum imperauit,propter aspersionē immolatitiæ aquæ ministrum percusserit templi. Cap. XXXV
De Artemio martyre,& Publia Abbatissa. Cap.XXXVI
De Basilio atq; Gregorio. Cap. XXXVII
De his qui amore pecuniæ à fide declinauerunt. Cap. XXXVIII
Quomodo pecunias Iulianus abstulerit Christianis. Cap.XXXIX
Quomodo ab Antiochenis irrisus sit. Cap.XL
De simulachro Christi,quod deposuit Iulianus. Cap. XLI
De beneficio herbæ,quæ nascebatur iuxta simulachrum Christi: & de miraculis,quæ per loca diuersa pro nomine Christi fiebant. Cap.XLII
Quomodo Iulianus Iudæos armauerit cōtra Christianos,& de tēplo Hierosolymorum. Cap.XLIII
De bello Parthico,& quomodo Iulianus illuc profectus sit. Cap. XLIIII
Quō Iulianus Monachus,eius mortē antecp audiret,prænunciauit. XLV
De inconsulto Iuliani ducatu. Cap.XLVI
De peremptione Iuliani. Cap.XLVII
Quæ Magiæ post mortem eius inuentæ sint. Cap.XLVIII

FINIS.

A

HISTORIAE ECCLE

SIASTICAE, QVAM TRIPARTITAM VOcant, ex tribus Græcis autoribus, Sozomeno, Socrate, & Theodoreto,ab Epiphanio Scholastico uersis,per Cassiodorum Senatorem in Epitomen redactæ, liber sextus.

SOCRATES.

NVNC igitur de Iuliano pauca dicēda sunt,eiusq; genere, ac eruditione, & quomodo uenerit ad Imperium.Constantinus,qui Byzantiū suo nomine Constātinopolim appellauit, duos habuit ex eodem patre,non ex eadem matre,germanos,quorum unus Dalmatius,alter Cōstantius uocabatur. Et Dalmatius quidem habuit sui nominis filium, Constātius autem duos habuit natos,Gallum,& Iulianum.Post mortem Constantini conditoris Constātinopolitanæ ciuitatis, cum milites iuniorē Dalmatiū peremissent,tum & isti,defuncto iā patre,penè mortis periculū cum Dalmatio sustinuerāt,nisi Gallum quidem ægritudo,quæ putabatur ineuitabilis,liberasset.Iulianū uero ætas infantilis.erat enim annorū octo. Cumq; ab eis feruor Imperatoris quieuisset,Gallus circa Ephesum apud Doctores erat, ubi etiam à progenitoribus possessiones habebat. Porrò Iulianus crescens,in auditorijs Constantinopolitanæ urbis exercebatur in Basilica ubi Doctores erant,habitu priuato procedens, habebatq; pædagogum eunuchū nomine Mardoniū,Grāmaticum Nicoclem Laconem. Rhetoricam uero legebat apud Ecebolum Sophistam tunc Christianum. Quod prouidentia sanè Constantij factum est,ne apud Paganum Sophistam legens, ad eius superstitionis dogma declinaret. Erat enim Iulianus ab initio Christianus.Cumq; lectione proficeret,fama per populum uolitabat,quod posset etiam Romanā gubernare rempublicam. Quod dum latius panderetur,æstuationem induxit Imperatori Constātio. Quamobrem amouit eum ab urbe regia,& misit Nicomediam,præcipiēs ne accederet Libaniū Sophistam,Syrum. Tunc enim Libanius à pædagogis Constantinopolitanis expulsus,Nicomediæ degebat. Prohibebatur autē Iulianus apud Libaniū legere,eo quod Paganus esset. uerūtamen librorū eius lectionibus utebatur.Cūq; proficeret in Rhetorica,superuenit Nicomediā

Cap .I.

Constantinus.

Dalmatius.

Constantius.

Gallus.

Iulianus.

Gallus Ephesi dat operam literis.

Iulianus,Constantinopoli.

Mardonius.

Nicocles Lacedæmonius Grāmaticus.

Ecebolus,Rhetor.

Libanius Sophista pulsus Constātinopoli,uenit Nicomediam.

O Maximus

C Maximus Philosophus, non ille Byzantius pater Euclidis, sed Ephesius,
Maximus, philosophus. quem postea quasi artes Magicas exercentem, Valentinianus Imperator
præcepit occidi. Tum igitur non ob aliam causam Nicomediam uenerat,
nisi Iuliani fama pertractus. Apud quē Iulianus cum studia Philosophica
prægustasset, cœpit etiam Doctoris imitari religionem. Is enim etiā Impe
rij cupidinem animo eius immiserat. Cumq; hæc non laterent aures Impe
ratoris, inter spem metumq; constitutus, suspicionē cælare uolens (quia qui
Iulianꝰ fingit se Christianū. dudū integer fuerat Christianus, postea proditor est effectus) tonsus mo
nachicam simulabat uitam: & latenter exercebatur in Philosophia, in mani
festo autem sacros Christianorū legebat libros. Deniq; in ecclesia Nicome
Lector fit Nicomediæ. diæ Lector est constitutus, & sub hoc habitu furorem declinauit Imperato
ris. Hæc equidem ex timore faciebat, nequaq; à spe recedens quam mente
conceperat. Dicebatq; plurimis amicorū suorum felicia fore tempora, qui
bus ipse rerum potiretur imperio. Dum hæc itaq; cōtra eum sic agerentur,
Gallus germanus eius Cæsar constitutus, uenit Nicomediā uisurus ipsum,
cum proficisceretur ad Orientē. Paulò post uero perempto Gallo, repente
Iulianus quoq; fit suspectus Imperatori, qui etiam eum custodiri præcepit,
Fugit. & cum fuga elapsus fuisset, diuersa loca circūeundo, seruatus est. Vixq; tan
Eusebia uxor Constantij. dem uxor Imperatoris Eusebia cælatū inueniēs, supplicauit Imperatori ut
nihil mali pateretur, sed ut potius ad philosophandū mitteret Athenas.

D THEODORETVS.

Cœpit igitur Iulianus Imperialia sceptra desiderare. Quāobrem discur
Consulit Vates. rens per uniuersam Hellada, Vates quærebat responsa reddētes, consulens
an ad suū imperium peruenireț. inuenitq; uirum qui illi desiderata se dice
re fateretur. Is eum perducens ad quendam idolorum locum, & introdu
cens in adytū, seductores dæmones euocauit. Quibus solenniter apparenti
bus, terrore compellitur Iulianus in fronte sua crucis formare signaculum.
Miraculū de dæmonibus ob crucis signationem fugientibus. Tunc dæmones trophæi dominici figuram respiciētes, & suæ recordati de
uictionis, repente disparuerunt. Quod cognoscens Magus, cœpit inculpa
re Iulianum. At ille & terrorem significauit, & de crucis se dixit obstupuisse
uirtute, eo quod uidentes hoc signum dæmones euanuissent. Porrò Ma
gus: Non hoc suspiceris (inquit) ó bone uir, eos timuisse sicut ais, sed abo
minati hoc signum potius, abscesserunt. Et ita capiens miserum, odio reple
uit Christiani signaculi Iulianum.

SOCRATES.

Posthæc igitur Imperator euocauit Iulianum & constituit Cæsarem.
Constantia uxor Iuliani. Alamanni. Dansq; ei coniugē Constantiam sororē suam, contra Barbaros eum desti
nauit ad Gallias. Hij nanq; Barbari, quorum Imperator Constantius con
tra Magnentium auxilia petierat, cum nihil profuissent contra tyrannum,
Romanorū uastabant urbes. Cum esset ergo adulescens Iulianus, iussit ut
præter

A præter consilium Ducum nihil moliri præsumeret. Cumq; illi accepta pote
state negligentius agerent, & propterea Barbari superarent, tunc Iulianus
Duces quidem delicijs uacare permisit. Sumens autem milites, eisq; spolia
peremptorum hostium compromittens, initium uincendi Barbaros fecit,
& amorem sui militibus inseruit. Fertur itaq; cum in quandam ciuitatem
fuisset ingressus, quod corona laurea, quibus solent ciuitates ornari, inter co
lumnas pendēs, rupto fune super eius caput deciderit, eumq; aptissimè co
ronauerit. Quo facto, cuncti clamauerunt id ei signum fore Imperij. Aiunt
uero quidam, Constantiū propterea eū contra Barbaros misisse, ut ibi inte
riret. Sed nescio an uera suspicio sit. nam qui ei germanam dedit uxorem, si
hoc cogitasset, cōtra se magis insidias excitaret. Cum igitur Iulianus apud
Imperatorem de Ducum negligentia quereretur, alter mittitur Magister
armorum, eius alacritati conueniens. Cuius ministerio cum Barbaris confi
denter est cōgressus. & cum illi per Legatos literas Imperatoris eos ad pro
uincias inuitantis ostenderēt, tunc ille legatos eorum coniecit in uincula. Fa
ctaq; cōgressione uicit, ita ut etiā captum regem Constantio mitteret. Hac
felicitate prouectus, à militibus appellatur Augustus. Cumq; corona de
esset Imperialis, unus signiferorū torquem quem habebat in collo sumēs,
B Iuliani capiti circūposuit. Hoc ergo modo Iulianus, Imperator est factus.
Quæ uero postea gesserit ille Philosophus, iudicēt audiētes. In ipso nanq;
principio non missa Legatione ad Constantium, nec animū benefactoris
placans, quicquid sibi uisum esset agebat, modo Iudices immutando Pro
uinciales, modo derogando Constantio, & per urbes singulas publicè rele
gēdo ab illis Barbaris definitas epistolas. Quamobrē plurimi eū sequeban
tur, à Constantio recedentes. Tunc igitur etiam figmentum Christianismi
quod habebat abiecit. Et cum circuiret diuersas urbes aperiens templa ido
lis offerebat, & seipsum Paganorum Pontificem nominabat. Cumq; talia
Vocat se Pontificem Paganorum. gereret, intestinū bellum contra Constantium quæsita occasione parabat.
& quantum ad eum perfici potuit. Non enim sine multo sanguine stu
dium eius philosophiæ poterat adimpleri, nisi deus consiliorum iudex, alte
rum sine alterius concertatione sustulisset. Nam cum uenisset Iulianus ad
Thracias, nūciatum est mortuū esse Constantium. Et hoc modo intestino
bello Romanū liberatur imperium. Veniens autem Iulianus Constan
tinopolim, cogitare cœpit quemadmodū sibi populum complacaret, & illi
Iulianus populi fauorem conatur sibi comparare. us fauorem decenter acquireret. Quod hac arte fecit. Bene nanque sciebat
Constantium ab omnibus populis nomen Consubstantialitatis ample
ctentibus odio haberi. Ob quam rem ab ecclesijs uidebantur excluſi, & epi
scopi confiscati, inq; exilium relegati. Simul etiam nouerat & Paganos
fuisse contristatos, prohibitione sacrificiorum, & desiderare adipisci tem
pus quo ipsorum aperirentur templa, & haberent idolis immolandi pote

Alamāni profligati à Iuliano. Lege Am. Marcellinum libro. xvi.

C statem. Sic igitur utrũq; populum mœroribus exulceratum à defuncto co
Eunuchi Imperiales. Eusebius eunuchus. gnoscens,& cõmuniter omnes de Eunuchorum uiolentia, & præcipuè Euse
bij rapinis ingemiscentes,apud omnes seipsum artificioso uelamine cõmen
dauit.& alijs quidem fingebat,alijs autem per uanam gloriam largus erat.
Omnibus tamen in cõmuni,qualis esset religione monstrabat.Et primum
quidem crudelitati Constantij circa subiectos derogans,& cum coram po
Episcopos exules restituit. pulo uniuerso redarguens,iubet episcopos in exilium deportatos reuocari,
Templa Gẽtilium aperit. & confiscatas eorum reddi substantias. Templa quoque Paganorum ue
Multatis bona adempta reddit. lociter suos necessarios præcepit aperire. Eos autẽ qui fuerant ab eunuchis
Eusebiũ eunuchum cubiculariũ Constantij, occidit. oppressi,recipere quæ male ab eis fuerant abrepta sanciuit. Eusebium uero
Eijcit ex aula Eunuchos, Cocos, & Tonsores. præsidentem Imperiali cubiculo morte damnauit,non solum quia multos
oppresserat,sed quia Gallum quoq; fratrem suũ eius accusatione audierat
interemptum.Et corpus quidem Constantij regio honore sepeliuit. Expu
litq; palatio eunuchos,tonsores,& cocos. Eunuchos quidẽ,quia eius uxor
obierat,post quam non duxit aliam.Cocos autem,eo quod cibis simplici
bus uteretur.Tonsores autem,unus (inquit) sufficit multis.Scriptorum au
tem plurimos fortunæ antiquæ restituens,reliquis suam mercedem scriptu
Publicum cursum tollit, dicpost. ræ dari præcepit. Abscidit quoq; etiam Publicum cursum mularum & ca
ballorũ,quos publicis iussit utilitatibus ministrari.Hæc eius opera laudant
pauci, plurimi uituperant, quod remoto fastu Palatij contemptibile ui
D deretur Imperium. Is etiam noctu uigilans conscribebat libros. Et de
Scribit libros & recitat in Senatu. scendẽs,in Senatu publicè recitabat. Solus enim Imperatorum à Iulio Cæ
sare in Curia senatus recitauit orationes. Honorabat quoq; disciplinarum
Philosophi cõfluunt in aulã Iuliani. cultores,maximè philosophantes. Quamobrem undiq; fama cõgregabat
huiusmodi uiros confluentes circa Palatia, qui circũamicti pallijs magis
habitu quàm magisterio agnoscebãtur. Erantq; graues uniuersis Christia
nis,seductores uiri,& Imperatoris semper religioni fauentes.Habens itaq;
Iulianus immodicũ uanæ gloriæ uitium, cunctos ante se principes lacera
Cæsares,Iuliani.incipit aũt ab Augusto. uit in libro quem de Cæsaribus scripsit. Hac ergo arrogantia motus,etiam
contra Christianos conscripsit libros. Vt ergo cocos atq; tonsores expelle
ret,opus Philosophi,nõ tamen Imperatoris fecit.ut autem detraheret atq;
laceraret,neq; Philosophi,neq; principis fuit.

SOZOMENVS.

Cap.II. FErunt itaq; mox in ipso principio Iulianum,adeo aperte & impuden
ter negasse Christianam fidem,ut quibusdam sacrificijs & inuocationi
bus, quas expeditiones Pagani uocant, & sanguine immolationum,no
Iulianus Aug. abluit baptismum. strum baptisma studeret ablui, & abrenũciare ecclesiasticæ professioni. Ex
illo enim tempore tam secretè quàm publicè & in templis,licenter Pagani
Prodigiũ coronatæ crucis in extis uisæ. sacrificia celebrabant. Fertur uero,quod cum aliquãdo sacrificaretur,oste
sum sit ei in uisceribus pecoris immolati, signaculum crucis corona circun
datum

A datum. Quo uiso,alios quidem sacrificij ministros fuisse perterritos, repu
tantes uidelicet huiusmodi religionis uirtutẽ,& Christiani dogmatis æter
nitatem:eo quod corona quæ circũdabat crucem,uictoriæ esset indicium.
& quia ambitus circuli à suo principio nusquam terminaretur, sed magis
reuerteretur in semetipsum. Cumque cæteri mirarentur, princeps huius
scientiæ confortauit eos, dicens prospera & utilia sibi indicia fuisse mon
strata,& quod magis signum dogmatis Christiani coerceretur, nec ei quo
uellet dilatari,liceret,termino circuli circũsepto.

THEODORETVS.

Iulianus enim metuens Constantium,quod genere proximos tyranni
dis formidine perimeret, Lectorum sociatus est choro, & diuinos codices *Iulianꝰ Lector est ordinatus, ob metum.*
in ecclesia populo audiente legebat. Nam & Basilicam martyrum ædifica
uit,quam diuina prouidentia non suscepit.

SOZOMENVS.

CVm adhuc pueri Gallus & Iulianus in Cappadocia agerent,aiunt ha *Cap.III. Iulianus & Gallus tẽplũ Mamæ erigẽdum locant.*
buisse eos tunc studium,ut maximã Basilicam ad sepulturam marty
ris Mamæ extruerent. & inter se diuiserunt opus. Cumq; ambo certarent
in ædificio,ut alter alterum superaret, fertur quoddam prouenisse miracu
lum.& nisi hactenus superessent,qui hæc se audiuisse ab inspicientibus nar
rarent,uideretur forsitan incredibile.Galli nanq; pars augebatur & omni
B no crescebat: Iuliani uero labores, alij quidem fodiebantur, alij terra ipsa
uomente ruderibus implebantur. Aliquando deposita fundamenta terræ *Prodigium.*
copulari non poterant,perinde ac si quædam uiolenta uirtus ex loco infe
riore ea repercutiendo depelleret.Quæ causa cunctis apparebat esse prodi
giosa. Ex illo nanque colligebant, non esse uirum illum in religione Chri
stiana sanum.

SOZOMENVS.

CVm igitur solus tenuisset Imperium, Templaq; reseraret, & alia re *Cap.IIII. Iulianus Gẽtilibus amicus, Christianis infestus.*
pararet, omnem deuotionem etiam ministris Templorũ affluentius
impendebat. Sæpe uero ciuibus in commune rescripsit,ut ad Paganos ac
cederent ritus,& eius donatione fruerentur.Christianis se inimicum apertè
designans, ita ut neque uenire ad se eos uellet, neque Legationes eorum
susciperet. Denique cum Persæ mouissent bellum, Legationem mittenti *Nisibenis cũ à Persis præmerentur,noluit suppetias ferre Iulianꝰ, eo quod Christiani essent.*
bus Nisibinis tanquam omnibus Christianis,& neque templa reseranti
bus,neq; ad eorũ sacra uenire uolentibus interminatus est, nõ se auxilium
præbiturum,nec Legationẽ quasi pollutæ ciuitatis esse susceptorum, neq;
ad eos prius accessurum, nisi cognosceret in Paganismum esse mutatos.
Hoc etiam apud Palæstinam quæstus de Constantiensibus,delegauit.Hic *Maioma, Constantia.*
enim cum esset portus Gazæ portus,& Maioma uocaretur, essetq; Chri
stianis plenus,à Constantino dignitatem meruit ciuitatis,& ex filij eius no

Constantienſes à Constantino libertate donati, propter aſſumptã Christi religionẽ, Gazeis iterũ ſubijciuntur à Iuliano.

C mine Constantia nuncupata est. Iniustum enim arbitratus est Constantinus, ut Paganis subdita uideretur esse Gazensibus. Tunc ergo Iuliano regnante, litem Gazæi Constantiensibus intulerunt. Quo Iudice residente, Constantiam rursus eis subdidit, distantem propemodum stadijs uiginti. Et ex illo, sublato priori nomine Gazæ Maritimæ uocabulo nuncupatur.

Gaza Maritima.

Habebat enim cõmunes Iudices atq; Duces: sola uero iura ecclesiæ duas uidentur ostendere ciuitates, utraq; enim suum episcopum habet & clerum. Et Vigiliæ martyrum atq; Collectarũ apud eos seorsum fiunt, & termini utriusq; episcopatus ecclesiæq; cõstituti sunt. Quodam tempore defuncto Maiumeno Pontifice, quidã Præsulum ecclesiæ Gazæorũ studuit utrunq; clerum suæ ditioni submittere, phas non esse dicens, ut uni ciuitati duo episcopi præsiderent. Resistentibus Maiomenis, deliberauit prouinciæ synodus, ut eis propriũ ordinaret episcopum, oportere credens eos qui sub Constantino pro pietatis religione ciuitatis habere priuilegia meruissent, & Pa

Cæsareã Cappadociæ priuat nomine suo.

ganj Principis iudicio hæc amisissent, in sacerdotijs & ordine ecclesiarum nequaq; dato antiquitus honore priuari. Ea quoq; tempestate Cæsaream Cappadociæ maximam ac felicissimã ciuitatem ita uocari prohibuit, eiq; appellationem antiquã Cæsaris abrogauit, quam à Claudio Cæsare promeruerat. Nam prius Mazaca uocabatur. Habebat enim odium eius antiquitus, eo quod omnis eius esset populus Christianus, & templũ apud se

Mazaca. Templum Iouis & Apollinis euersum à Christianis.

Iouis & patrij destruxisset Apollinis. Nam cum etiã eo regnante, Fortunæ sacellum quod solum remanserat, à Christianis fuisset euersum, ciuitati cru

Fortunæ sacellũ à Christianis destructũ.

deliter erat infestus: & Paganorum populos illic habitantes, ualde culpabat, qui semetipsos ulti nõ essent, & quidlibet pro Fortuna sustinuissent. Omnes uero possessiones atq; pecunias Cæsarien. ecclesiarum cum uerberibus exquirens, in medium iussit afferri. Moxq; ex eis trecẽtas auri libras

Thesaurus ecclesiasticus Cæsarienſibus ademptus.

in ærario publico collocauit. Clericos autem uniuersos aggregari inter milites iussit, Duci prouinciæ seruituros. quod est nimis graue & uehementer iniuriosum. Populum uero Christianorum cum uxoribus ac filijs inscribi

Vides etiam olim ecclesias fuisse diuites.

præcepit, & tanq; uicaneos tributa persoluere, cum interminatione iurans, quod nisi templum rursus festinanter ædificarent, & ciuitatem ualde affligeret, & ne quidẽ capita sua Galilæos habere permitteret. Sic enim solebat

Clerici cogũtur militare.

uocare Christianos. Quod fortè euenisset, nisi fine celeri defecisset.

Galilæos Iulianus uocat Christianos.

Cap. V.

Iulianus mitior.

INitio nanq; parcẽs Christianis, clementior uisus est, sciens priores persecutores nihil profecisse ad augmentum Paganismi, quod punissent Christianos: qui magis hinc creuerint & facti sint glorioſi, pro uero dogma te morientes. Inuidens igitur illorum gloriæ, à tormẽtis abstinuit, iudicans esse necessarium, ut sermone potius & admonitione Paganismum colen-

Blanditijs magis q̃ tormentis cẽset expugnandos Christianos.

FErtur enim, cum Constantinopoli apud Fortunam sacrificaret urbis,

Cap. VI.

A accessisse ad eum Mares episcopus Chalcedonis, & publicè impium & ἄθεον, id est, sine deo, apostatamq; uocitasse: illum uero solã ei improperasse cæcitatem. erat enim senex, & propter imbecillitatem oculorum, manu altertius agebatur. Super hæc uolens etiam lacerare deum, consuete dixit: Neq; Galilæus deus tuus curare te potest. Respondẽs uero Mares, dixit: Ego (inquit) deo meo pro cæcitate gratias ago: quia hoc ideo factum est, ne te uideam pietate nudatum. Imperator autem nihil respondens abscessit. Sic enim putabat potius roborari Paganismum, si se patientẽ ac mitem Christiano populo demonstrasset.

Iulianus obiurgatur à Marete Chalcedonẽſi episcopo.

Maretis respõsum.

HAec itaq; faciens, eos qui fuerant à Constantio fugati propter religionem, reuocauit, & confiscatis patrimonia sua restituit, præcipiens populo ut nullum læderent Christianum, neq; nolentem sacrificare compellerent. sponte uero accedentes ad aras, prius expiari apud dæmones, purgaticq; solitis eorum sacrificijs præparabat. Clericis autẽ omnia priuilegia, honores, cõsuetudinesq; subtraxit, & Leges positas pro eis soluit, ipsosq; Cutiæ tradidit: simul & à uirginibus & uiduis quæ pro pœnuria inter clericos alebantur, iussit exigi ea quæ pridẽ à publico accepisse uidebãtur. Constantinus enim Imperator disponens res ecclesiarũ, unicuiq; ciuitati prospexit, ut clerus sufficientia emolumenta perciperet, & hoc lege firmauit. quod hactenus mortuo Iuliano seruatur. Hanc exactionem aiunt ualde fuisse cru-

Cap. VII.

Subdola Iuliani in Christianos clemẽtia.

Iubet Christianos sacrificaturos dijs, prius expiari.

Clericorũ priuilegia & honores.

Virgines & uiduæ pauperculæ inter clericos publico sumptu alebantur.

B delem. Auferebat enim subinde pecunias, & ornamenta sacra: templaq; sub Constantino & Constantio fundata destruebantur. Datæ ad ædificia pecuniæ rursus exigebantur. Hac occasione sacerdotes, & clerici, & populus Christianus crudeliter uexabatur.

Sacerdotibus abunde prouisum à Constantino.

SOCRATES.

Cap. VIII.

Pugna inter Gentiles & Christianos, apud Alexandriam.

PEr idem tempus in Alexandrinorum maxima ciuitate contigit ex huiusmodi causa seditio. Erat locus quidam in ciuitate antiquis temporibus desolatus atque neglectus, multaq; sorde completus. hic Pagani olim deæ Methræ sacrificantes, homines immolabant. quem locum Constantius quasi uacantem ecclesiæ Alexandrinæ concesserat. Hic Georgius uolens oratorium extruere, locum repurgari faciebat. Quod dum fieret, inuentum est illic adytum in multa profunditate constructum, in quo Paganorum mysteria celebrabantur. Erant enim ibi caluariæ hominum plurimæ, maiorum pariter & infantium qui perhibebantur illic extincti, ut ex eorum uisceribus artes Magicas exercerent. Hæc igitur Christiani repertes in adyto Methræ, studuerunt ad irrisionem Paganorum uniuersis hæc facinora referare, diuulgabántque capita hominum quæ compererant. Hæc Alexandrinæ Pagani uidentes, & opprobrium non ferentes, ira succensi sunt, & omne quod ad præsens inuenerunt arma iudicantes, impetu contra Christianos facto, multos interemerunt: alios gladijs, alios fu-

C ſtibus aut lapidibus, alios funibus ſtrangulantes, quoſdam etiam crucifi-
gentes ad ſacræ crucis iniuriam, plurimos diuerſis uulneribus affligentes.
Et ita factum eſt, ut neque proximis parceretur, ſed philoſophus philoſo-
phum percuſſit, & frater fratrem, parentes filios. & inuicem in mutua nece
graſſati ſunt. Quamobrem Chriſtiani eundem locum purgare quieuerũt.

Cap. IX. Georgius Alexandrinus à Gentilibus capitur & occiditur.

INterea cum Iudices denunciaſſent mortuũ fuiſſe Conſtantium, & Im-
perate Iulianũ, ſeditionem fecit in Alexandria populus Paganorum,
& impetu facto contra Georgium, uinculis eum alligauerunt. Quem pau-
lò poſt uenientes ad carcerem peremerunt, eiuſq; cadauer imponentes ca
melo, à mane uſq; ad ueſperam per totam traduxerunt ciuitatem, & circa
ſerum dici concremauerunt. Multi ferunt Arianorum, quod à fautoribus
Athanaſij id factum ſit. ſed ego reor indubitãter hoc feciſſe Gentiles, cum
utiq; & querelas haberent aduerſus eum propter idola & templorum iniu
rias, prohibitionemq; ſolennitatum. Quod etiam Iulianus ſic ſe habuiſſe
teſtatur, per literas ad Alexãdrinos miſſas, in quibus culpat eos, pœnamq;
relaxat, quaſi propter reuerentiam Serapis, quem ciuitatis conſeruatorem
dicit, & Alexandri conditoris eius, necnon Iuliani auunculi ſui, qui in Paga
niſmo ſtrenuus fuit, & Chriſtianos ſupra modum oderat.

Cap. X. Iulianus auunculus Iuliani Aug. templa Chriſtianorũ ſpoliat.

DIcitur enim is ſtudiũ habuiſſe, ut in theſauros Imperatorios plurima
& precioſa eccleſiæ Antiochenæ uaſa reconderet, & clauſiſſe eccleſias,
& uniuerſos clericos effugaſſe, & ſolum tunc Theodoretum ſtetiſſe preſby
terum. Quem cum tanquam uaſorum cuſtodem comprehenſum cru-
deliter ſautiaſſet, nouiſſimè gladio præcepit occidi. Qui fortiter inter uni
D uerſa tormenta reſpondit, & pro dogmatis confeſſione deuicit. Cumque
uniuerſa deo dicata uaſa & pallia collegiſſet, proiiciens hæc in terram, con-
tumelijs & iniurijs ut uoluit afficiens CHRISTVM, ſuper ea etiam ſedit, &

Pœna. cumulum auxit iniuriarum. Moxq; uerenda eius & loca fœmoribus circũ-
poſita feruntur eſſe percuſſa, & ad tantam peruenit putredinem, ut uermes
procrearentur, medicis laborantibus nec ualentibus uincere affectionem.
Conficiebantur enim omnimoda precioſaq; medicamina ex pinguibus
uolatilibus, ut eorum pinguedine corrupta & putria membra linirentur.
Hoc facto, uermes ad ſuperficiem prouocabant, quia in profundo ebullien
tes, per uiuas ſerpebant carnes. Et donec moreretur, non fuit ab hac affe-
ctione ſecurus. Hoc itaq; claruit diuina indignatione factum, cum etiam
cuſtodes Imperialium theſaurorum, & alij plurimi aduerſus eccleſias inſur
gentes, inopinata & miſeranda morte defuncti ſint, quaſi ſuperna indi-
gnatione damnati.

Cap. XI. Euſebius. Nectarius. Zenon.

HIs dictis, tempus eſt ut mentionem faciamus Euſebij, Nectarij, & Ze
nonis fratrum Chriſtianorũ, contra quos odiũ exercentes populi Ga
zeorum, domi cælatos, & cõprehenſos, uinculisq; traditos, atq; flagellatos
poſtea

A poſtea conuenientes in Theatrum, aduerſus eos clamare cœperunt, quaſi
eorũ templa deſtruxiſſent, & in iniuriã Paganorũ præterito tempore mul-
ta geſſiſſent. Cumq; ſe mutuo (ut uulgus ſolet) excitarent, concurrentes ad
carcerem, & educentes eos crudeliter occiderunt, nunc in terra pronos, nunc
ſupinos trahentes, atq; percutientes, & uulnerantes lignis, lapidibus, atq;
fuſtibus. Audiui nanq; etiam mulieres egreſſas, & cum radijs telarum eorũ
corpora uulneraſſe: & cocos publicos, alios aquam, alios feruentes ollas fu- *Coci publici.*
diſſe ſuper eos, alios ſubulis eorum membra perforaſſe. Cumq; eos dilace-
raſſent, capitaq; fregiſſent, ita ut cerebrum in terra iaceret, deduxerũt extra
urbẽ, quo ſolebant mortua iumẽta proijcere: ibiq; eorũ corpora cõcreman-
tes, oſſa quæ remanſerant inter cadauera camelorum & aſinorũ, permiſcue
runt, ne poſſent facile reperiri. quod non diu latuit. Quædam nanq; mulier
Chriſtiana, nõ tamen de Gaza, diuino præcepto per noctem ea colligens,
& in urnam recondens, Zenoni eorum conſobrino ſeruanda contradidit.
Deus enim per uiſionem mulieri reuelauit hunc uirum. ei nanq; erat igno-
tus, & nuper habita perſecutione cælabatur. Hoc ergo modo per mulierem
reliquias eorum accepit, & interim domi ſeruabat. Cumq; is eiuſdem ec- *Zenon epiſcopus Gazæ.*
cleſiæ ſuſcepiſſet epiſcopatum, imperãte Theodoſio fabricata Baſilica ante
B ciuitatem, & altari fixo oſſa martyrum collocauit iuxta confeſſorem Neſto- *Neſtor.*
rem. Qui dum in uita ſua cum iſtis ſuis proximis habitaret, cũ martyribus
comprehenſus à populo, uinculis eorũ flagellisq; participatus eſt. Is enim
cum traheretur habẽs pulcherrimum corpus, ad miſerationem perſequen-
tes adduxit. Quem extra portas ſemiuiuũ, morti tamen proximum proie-
cerunt. Hunc colligẽtes quidam, ad Zenonẽ adduxerũt. Apud quem dum
curaretur, defunctus eſt.

Cap. XII. Hilarion.

INter hæc autem dum Hilarionem monachum Gazæi requirerẽt, fugit
in Siciliam, ubi ligna de montibus colligens, & in ciuitate uendens, ſic ui
ctum cottidianũ parabat. Cumq; eius illic uirtus fuiſſet patefacta per dæ-
mones, uenit in Dalmatias: ibiq; uirtute diuina plurima miracula faciebat,
ita ut etiã mare, quod quædã occupauerat loca, ſua oratione repelleret. Sed
etiã hinc rurſus abſceſſit: quia ubi laudabat, habitare declinabat. demutan
do loca cunctis eſſe ſtudebat incertus, ut opinionẽ ſuam crebra migratio-
ne deſtrueret. Nouiſſimè uero cum nauigaret in Cyprũ, uenit in Paphum.
Inuitatusq; ab epiſcopo Paphi, amauit locũ, & circa prædiũ Charybdim
nuncupatũ, philoſophatus eſt. Quẽ ut martyr non eſſet, fuga prohibuit. Fu
giebat emim, quia præceptũ diuinũ eſt, nõ expectare perſecutores. Nã qui in
perſecutione cõprehendũtur, fortiter ferre iubẽtur. Gazæi itaq; & Alexãdrini
contra Chriſtianos talia geſſiſſe noſcuntur. Sed Heliopolitani & Arethuſij *Heliopolitanorũ crudelitas in ſacras uirgines.*
Syriam habitantes, ad tantã uenêre crudelitatẽ (ſicut illorũ temporũ homi
nes explanauerunt) ut ſacras uirgines inſolitas à populo uideri, publicè nu
datas

C datas ſtare cogerent in Theatro. Quas primò irriſerunt, poſtea totonde-
runt, nouiſſimè per medium ſectas, porcos ut eas deuorarẽt prouocabant.
Apud Heliopolim uirgines proſtituebantur ſolenniter, ante Conſtantinum.
Vt ergo reor Heliopolitas ad crudelitatem ſacrarum uirginũ res illa perdu-
xit, eo quod paterna conſuetudo qua fornicabãtur eorum uirgines antecp̃
nuberent, prohibita uideretur. Conſtantinus enim deſtructo in ea ciuitate
Veneris templo, prius apud eos conſtruxit eccleſiam, & conſuetas fornica-
tiones lege prohibuit exerceri. Arethuſij uero Marcum ſuæ ciuitatis epiſco-
pum, ſenem, uita & conuerſatione reuerendum, mirabili morte peremerũt.
Arethuſij Marco epiſcopo ſuo infenſi.
Hunc enim etiam prius habuerunt exoſum, eo quod Conſtantĩ tempori-
bus ut Paganos ad Chriſtianiſmũ adduceret, templum illorum ornatiſſi-
mum precioſiſſimumcp̃ deſtruxiſſet. Cumcp̃ Iulianus imperaret, motus in
eum eſt, & præcepit, ut aut æſtimationẽ templi redderet, aut id rurſus ædi-
ficaret. Et cum utruncp̃ impoſſibile foret Chriſtianis ſimul & ſacerdoti, pri-
mò fugit ſecundum Euangelicam legem. Poſtea uero cum multi propter
eum periculis & neceſſitatibus ſubderentur, de fuga reuerſus eſt, & ſponte
ſemetipſum populo, ut quod uellent in ſe exercerent, contradidit. Qui dum
Marcus epiſcopus Arethuſiorũ, miſere tractatur à ſuis.
laudare Philoſophum debuiſſent, credentes potius contemptorem, irruen-
tes in eum, & per ſingulas plateas trahentes, eius capillos & membra dilace-
rabãt uiri ſimul & fœminæ, ita ut tenuibus reſtibus eius aures abſcinderẽt.
D Ac pueri apud Magiſtros poſiti, illudebant ei, alapis cedentes, & graphijs
ſine aliqua miſeratione pungentes. Quem etiam in cuniculos depoſuere fœ-
tentes. Cumcp̃ adhuc reſpiraret, eum melle & liquamine perungentes, & in
ſportam immittentes ſuſpenderunt in aëre. Fertur ergo tunc ueſpis & api-
bus ipſum contingentibus, & carne eius ueſcentibus dixiſſe Arethuſijs,
quòd ipſe quidem eſſet excelſus, illos uero uideret in humili cõſtitutos, ſed
poſtea etiam ipſos fore paſſuros.

THEODORETVS.

Hoc igitur agentes, cogebant eum ut templũ reædificaret, aut daret im-
penſas. Quod dum non faceret, putantes pauperem, uel medietatem pete-
bant pecuniarũ. nouiſſimè uel paucum aliquid exigebant. Quibus ait: Nec
unum obõlum pro omnibus dabo. Sic igitur ſuperati, ab eius ſuperſe-
dere ſupplicijs.

SOZOMENVS.

Sermo fertur, quod tunc Præfectus præcipuè Paganus fuerit admira-
tus Marci conſtantiam, & ad Principem ueniens, quereretur, dicens eſſe pu-
dendum, ut in uno ſene tanta tormenta peragerentur: Et Chriſtianos cum
talia paterentur, fieri glorioſos, ſe uero magis eſſe opprobrio. Marcus ergo
tali eſt fine coronatus.

Cap. XIII. Theodûlus. Tatianus.
EOdem tempore Macedonius quoq̃, Theodûlus, & Tatianus Phry-
ges martyrij pignora cõſecuti ſunt. Nam cum in Meroe ciuitate Phry-
giæ

A giæ templum aperuiſſet prouinciæ Iudex, & longo tempore plenum rude-
ribus emundaret, ingredientes iſti per noctem, idola contriuerunt. Cumcp̃
propter hoc multi comprehenſi ad ſupplicium ducerentur, illi ſemetipſos
exhibuerunt. Quos dum Iudex quaſi habita ſatiſfactione delictorum, nol-
let occidere, populis clamantibus uario tormentorũ genere caſtigauit. No-
uiſſimè uero in craticula ſuperpoſitos ardere præcepit. Cumcp̃ cremarẽtur:
Si aſſis (inquiũt) carnibus ó Amati delectaris (ſic enim uocabatur Iudex) *Amatius, Iudex.*
altera latera ignibus obĳce, ne cum comedere cœperis, carnes ſemicrudas
inuenias. Et iſti ergo fortiſſimo certamine deuicerunt. Aiunt autẽ Buſyrim *Buſyris, martyr.*
in Ancyra Galatiæ, clariſſimã fortiſſimamcp̃ habuiſſe confeſſionem, cum
fuiſſet in hæreſi quæ uocatur ἐγκρατῶν, id eſt, Abſtinentiũ. Hunc enim *Encratitæ.*
cum Iudex comprehendiſſet quaſi Paganis inſultantem, torquere uolebat
in publico, iuſſitcp̃ ut appenderetur in ligno. Tunc Buſyris extenſis cito ma-
nibus ſupra caput, nudauit latera, dicens non opus eſſe ut miniſtri appen-
dendo ſe deponendó que laborarent, cum eſſet ipſe paratus ad pœnam
quam uellent exercere, & latera ſua tortoribus præpararet. Miratuscp̃ eius
promiſſionem Iudex, rei experimento magis obſtupuit. Nam cum ungu-
læ ferreæ eius latera uehementius exararent: quamdiu Iudici placuiſſet, ſu-
ſtinuit manus extenſas, & plagas cum alacritate ſuſcepit. Poſthæc autem
reductus in uincula quieſcebat. Porrò paulò poſt morte nunciata Iuliani,
B uſcp̃ ad Theodoſij principatum uixit, & in eccleſia catholica acta pœniten-
tia prioris hæreſeos, conuerſatus eſt.

Cap. XIIII Baſilius Ancyranus. Eupſychius Cæſarienſis.
IN illo porrò tempore ferunt uitam finiſſe martyrio Baſilium eccle-
ſiæ Ancyranæ preſbyterum, & Eupſychium Cæſarien. Cappadociæ du-
cta nuper uxore, cum adhuc quaſi ſpõſus eſſe uideretur. Eupſychius enim
peremptus eſt propter Fortunæ templum, quod (ſicuti iam diximus) di-
rutum fuerat, & in communi Cæſarienſes iram Principis ſunt experti,
& alij quidem morte, alij fuga mulctati ſunt. Baſilius autem ſtudioſus uir,
circa dogma probatus, dum uixit Conſtantius, reſtitit Arianis. Et propte-
rea Eudoxij decreto ab ordine eſt remotus eccleſiaſtico. Cum uero Iulia-
nus tenuiſſet Imperium, Chriſtianos publicè commonebat, ut proprium *Baſilij exhortator Chriſtianorum.*
dogma ſeruarent, nec Paganorum ſuperſtitione macularentur, honoresq̃
collatos à Principe pro nihilo iudicarent, temporales utique & perpetuæ
damnationis autores. Propterea ergo in ſuſpicionem & odium ueniens
Paganorum, quoniam publicè ſacrificantes inſpiciens ſtabat, & ingemi-
ſcens orabat, atque clamabat, ne ullus Chriſtianorum huiuſmodi errore
teneretur obnoxius, comprehenſus & traditus prouinciæ Iudici, multá- *Baſilius occiditur.*
que tormenta fortiter ſuſtinens, martyrio coronatus eſt. Hæc colli-
gens in unum retuli, licet diuerſi anni uel dies eorum uideantur eſſe mar-
tyrij.

Theodorus

C THEODORETVS.

Cap. XV. QVæ enim idolorum seductionibus subditi tempore illo cõmiserint, multa quidem sunt & proprijs libris egentia. Sed ego ex multis pauca narrabo. In Ascalone siquidem & Gaza, uirorum sacerdotio dignorũ & mulierum uirginitatis conuersatione pollentium, diuidentes uteros, & ordeo cumulantes exposuerũt deuorationi porcorum. In Sebastia uero, quæ est eiusdem prouinciæ ciuitas, IOHANNIS BAPTISTAE loculum aperuerunt, igniq; tradiderunt ossa, ac puluerem dispersserunt. Porrò scelus quod in Phœnice cõmiserunt, quis poterit uel dicere sine lachrymis, uel audire? In Heliopoli enim, quæ est circa Libanũ, erat quidam diaconus nomine Cyrillus. Is imperante Constantio, succensus zelo diuino, multa idola quæ ibi adorabantur cõtriuit, & igni cremauit. Cuius facti memores uiri nephandi, non solum peremerũt eum, sed etiam secantes uentrem, ex eius iecore comederunt. Qui tamen omnium inspectorem oculum non potuerunt effugere, sed dignas dederunt sua temeritate pœnas. Quicunq; enim illo scelere participati sunt, dentibus omnibus priuati sunt. Sed & ipsæ linguæ pariter defluxerunt, consumptæ putredine. Perdiderunt etiam uisum, & affectionibus suis uirtutem prædicauerunt omnibus pietatis.

Martyres apud Ascalonẽ & Gazã.
Iohannis Baptistæ sepulchrũ uiolatũ.
Cyrillus diaconus Heliopolymitanus, martyr.

Cap. XVI. IN Emesa uero, quæ est in eius confinio ciuitatis, Dionysio γώνιδι, id est, Baccho muliebri, ecclesiam quæ deo nuper fuerat ædificata, dedicauerũt, ad derisionẽ simulachrum illuc statuẽtes ἀνδρόγυνον, id est, quod uirũ monstraret ac fœminam. In Dorostolo uero insigni Thraciæ ciuitate, Aemilianus inuictissimus decertator, à Capitolino uniuersæ Thraciæ Iudice ignitus est. Porrò Marci Arethusij episcopi gesta uel passio, Aeschyli & Sophoclis magniloquentia noscitur indigere, ut digne actus illius Tragœdiæ ordine recitentur.

Διόνυσος γύνιδις. ἀνδρόγυνον ἄγαλμα.
Aemilianus, martyr.

Cap. XVII. INnumera quoq; alia in omni terra & mari ab impijs cõtra pios illo tempore sunt cõmissa. Tunc igitur aperte deo exosus Imperator, contra pietatem ponebat leges. & primũ quidem interdixit Galilæorũ filijs (sic enim Saluatoris nostri cultores nominabat) Poëtarum & Rhetorũ atq; Philosophorũ legere disciplinas. Proprijs (inquit) pennis secundũ prouerbiũ, uulneramur. Ex nostris enim armati conscriptionibus contra nos bella suscipiũt: τοῖς δικείοις γάρ φησι πτεροῖς, κατὰ τὴν παροιμίαν, βαλλόμεθα. ἐκ γὰρ τῶν ἡμετέρων συγγραμμάτων καθοπλιζόμενοι τὸν καθ' ἡμῶν ἀναδέχονται πόλεμον. Post hanc aliam posuit Legem, præcipiens Galilæos expelli militijs.

Iulianus leges ædit contra Christianos. Interdicit Christianis ethnicorũ studijs.
Prouerb. Nostris ipsorum pennis impetimur.

SOCRATES.

Ca. XVIII. IGitur Athanasium de fuga remeantem, Alexandrinorum populus libenter excepit, Expulerũtq; ecclesijs Arianos, & Athanasio sceptra uenerabilia tradiderunt. Verum Ariani in domibus ignobilibus sẽ colligentes, loco Georgij Lucium habuerunt.

Athanasius redit Alexandriam.

Ea siquidem

A EA siquidem tempestate Lucifer Caralensis, & Eusebius Vercellensis episcopi, Imperatoris iussione ab exilio reuocantur. Vtriq; enim ultra Thebaidos terminos ab exilio remeantes, tractabãt, quemadmodum corruptam ecclesiæ regulam repararent. Placuit igitur ut Lucifer quidẽ ad Antiochiam Syriæ perueniret, Eusebius Alexandriam, ut unà cum Athanasio facto concilio ecclesiæ dogmata roborarẽt. Lucifer tamen misit in locũ suũ Diaconum, per quem professus est ratum se habiturum, quod esset cõcilio ordinante constitutum. Ipse autem ueniens Antiochiam, fluctuantem inuenit ecclesiam: erat enim inter se turba diuisa, & non tantum hæresis Ariana, quæ erat sub Euzoio, diuidebat ecclesiam: sed etiam Meletij sequaces, studium habentes circa suum præsulem, à suis consortibus recessserunt. Tunc ergo Lucifer ordinãs eis Paulinum episcopum, rursum abscessit. Eusebius autem ueniens Alexandriam, cum Athanasio concilium celebrauit.

Cap. XIX. *Lucifer.* *Eusebius.* *Meletiani.*

Cap. XX. COnueneruntq; ex diuersis ciuitatibus episcopi, & de maximis necessarijsq; rebus habuere tractatum. Vbi etiam de sancti spiritus diuinitate tractantes, eum in consubstantiali Trinitate comprehenderunt. Et uerbũ inhumanatum non solum carne, sed etiam anima declararunt: sicut olim uiris ecclesiasticis complacuerat. Non enim nouam religionem in ecclesiam introduxerunt, sed quã ab initio ecclesiastica traditio docuit Christianos. Sic enim omnes antiqui ex hoc habita huius disputatiõe sermonis, scripturam nobis probatissimã reliquerunt. Nam Irenæus, & Clemens, & Apollinarius Hierapolites, & Serapio Antiochenæ præsul ecclesiæ, animatũ eũ qui inhumanatus est, in suis sermonibus sunt professi. Necnon per Beryllum episcopum Philadelphiæ in Arabia constitutæ facta synodus, scribens ad eundem Beryllum hæc ipsa cõtradidit. Sed etiam Origenes ubiq; in suis libris animatum nouit eum, qui est humanatus: proprie tamen nonus Tomus eius in Genesim hoc sacramentũ cõgruenter exponit, ubi Adã quidẽ Christum, Euam uero ecclesiam Iarius explanauit. Horum itaq; dictorum digni sunt testes sanctus Pamphilus, & qui ex eo habebat cognomen, Eusebius. Ambo nãq; & cõmuniter Origenis uitam cõmendantes, & eius aduersarijs resistentes, insignibusq; libris satisfactionem pro eo componentes: nõ primum Origenem ad hanc disputationem uenisse dicunt, sed mysticam ecclesiæ interpretatum fuisse traditionem. At illi qui Alexandriæ conuenerũt, nõ sine subtili inuestigatione quæstionem de οὐσίᾳ, id est, substantia, & ὑποσάσει, id est subsistentia reliquerunt. Osius nanq; Cordubæ Hispaniæ præsul (de quo iam sermo prælatus est) præmissus ab Imperatore Constantino, ut flãmam tunc ab Ario excitatam extingueret, etiam Sabellij Libyensis dogma destruxit, de substantia ac subsistentia habuit quæstionem.

Irenæus, Clemens, Apollinaris, Serapiõ *Beryllus.* *Synodus Philadelphina.* *Pamphilus.* *Eusebius Pamphili.* *Apologia pro Origene.* *Osius Cordubensis.* *Sabellius Libycus.*

SOZOMENVS.

Interea plurimi episcopi in Alexandria congregati cũ Athanasio & Eu-

Concilium Alexandrinum.

P sebio

C sebio, Nicæni concilij decreta roborauerunt: & consubstantiale patri ac filio
Trinitas. spiritum sanctum sunt professi, Trinitatemq; nominauerunt. Et quoniã de
substantia & subsistentia quæstio turbabat ecclesias, sapiẽter decretũ est, ut
Sabelliani. his nominibus contra Sabellianos solos utamur, ne uocabulorum inopia
idem putetur esse subsistentia quod substantia.

SOCRATES.

Cap. XXI. HAec quidem tunc synodus. Nos autem de οὐσίᾳ, id est, substantia: &
ὑποστάσει, id est, subsistẽtia, si quid nouimus absurdũ nõ est, breuiter in-
dicare. Igitur qui Græcanicam explanauere prudentiã, οὐσίαν, id est substan
tiam quidem diuerso modo definierunt. ὑποστάσεως, id est, subsistentiæ uero
Irenæus & Pacatus Latine dicitur, unde ex illis autoribus, è quibus Suidæ Lexicon est conflatum. ne sermonẽ quidem fecerunt ullum. Irenæus autẽ Grãmaticus in libro, ubi
uerba secundũ ordinẽ elementorũ colligit: etiam Barbarum uocat hoc uer-
bum, neq; apud aliquos antiquorũ usurpatũ: quod etiamsi alicubi sit inuẽ-
tũ, nõ tamẽ hoc indicare quod nũc intelligitur. Nã apud Sophoclẽ in Phœ
nica locum insidiarũ significare ὑπόσασιν, id est, subsistentiã meminit. Apud
Menandrũ ueluti feces quæ ex uino colligũtur in dolio, ὑπόσασιν, id est, sub
sistentiã designare dicit. Sciẽdum tamẽ, quod licet antiqui philosophi hoc
modo loquuti non fuerint, tamen iuniores philosophi pro οὐσίᾳ, id est,
substantia, ὑποστάσεως, id est, subsistentiæ uocabulo sunt usi. Substantiæ ue-
ro definitionẽ diuersis modis explanauerunt. Si ergo definitione substantia
D circũscribitur, quomodo in deo (qui non potest comprehendi) proprie hoc
uti sermone poterimus? Verũ Euagrius in Monachico libro temere qui
Euagrius in Vitis monachorum siue Patrum. dem & inconsiderate de deo disputandum esse prohibuit. Definire uero di
uinitatẽ modis omnibus interdicit. Ait enim rerum compositarum esse de-
finitiones. Is itaq; sic ait: Omnis, inquit, propositio aut genus habet qd̃ præ
dicatur, aut speciem, aut differentiam, aut proprium, aut accidẽs, aut ex his
compositã orationem. Sed nihil in sancta Trinitate horum quæ dicta sũt,
poterit comprehendi: Igitur quod ineffabile est, ratiõe silentij adoretur. Hæc
quidem Euagrius. Nos autem licet facta digressiõe hæc dixisse uideamur,
tamen tenẽs utilem historiæ causam nos retulisse non pœnitet.

PARS LIBRI ATHANASII DE SATISFA-
ctione fugæ.

Cap. XXII. Ex Apologia Athanasij de fuga. VErum Athanasius librum de satisfactione fugæ olim à se cõscriptum
tunc eis præsentibus legit: cuius partes utiles, & quæ prosint hic inte-
xens, totum librũ multorum uersuũ quærere & legere studiosos admoneo.
Ait enim: Ecce huiusmodi sunt præsumptiones impiorũ, hæc agẽtes, nec eru
bescentes. In quibus primũ cõtra nos mala sunt machinati, hactenus accu-
sant quod manus eorum paratas ad necẽ declinare potuerimus. & amarissi
me potius ingemiscunt, quod nos penitus extinguere nequiuerũt: & impro
perãt timoris causam, ignorãtes quod dũ hoc submurmurãt, in semetipsos
magis

A magis retorquent culpã. Nam si fugere malũ est, persequi multo deterius.
Hic quidem ne moriatur, absconditur: hic aũt persequitur, ut occidat. Et ut
fugiatur quidẽ, scriptũ est: qui aũt quærit occidere, prævaricatur legẽ, & ma-
gis ipse fugiendi præbet occasionẽ. Si ergo fugã improperant sequentes,
pudeat eos potius suiipsorum. Quiescãt insidiari, & quiescunt continuo fu-
giẽtes. Sed à malitia nõ desinũt sua, & cõprehendere omni uirtute festinãt,
scientes quia fuga sequutionẽ patientiũ, indiciũ est maximũ persequẽtiũ.
Nullus enim mitẽ atq; clementẽ fugit aliquando, sed magis ferocẽ simul &
callidũ. Omnis enim qui gemebat & uexabatur à Saul, fugiebat & uenie-
bat ad Dauid. Sed isti propterea eos qui absconsi sunt, interimere student,
ne ipsorũ malitiã uideãtur arguere. Qui etiam in hac parte cæcantur. Nam
quanto fuga manifestior est, tanto amplius eorum insidijs neces exiliaq; cõ
missa omnibus sunt aperta. Nam siue perimant, mors cõtra eos semp exclа
mat, siue rursus exilia minentur, undiquaq; ipsi contra se mali memoriã de-
stinare noscuntur. Et si quidẽ sanã haberent mentẽ, uiderent semetipsos in
his esse constrictos, secq; in consilijs suis offendere. Sed quoniã mentẽ ami-
serunt, propterea persequutione decipiuntur: & quærentes occidere, suã non
cõplantur impietatẽ. Nam si derogant eis qui fugiunt quærẽtes occide-
re, quid faciant cum uident Iacob fugientem Esau fratrem suum, & Mosen Iacob, Esau, Moses, Pharaon, Dauid, Saul, Helias, Achab Hiezabel. Abdias.
B in Madian descendisse propter Pharaonis timorem? Quomodo satisfaciẽt
fugienti Dauid Saul, qui in domũ misit ut interimeret eũ, dum absconsus
esset in spelunca, & mutasset uultũ suũ donec declinaret ab Abimelech? ob
quam causam inimicorum euasit insidias. Quid dicant isti, qui omnia pro-
ferunt temere, uidentes maximũ Heliam in oratione quidem mortuũ susci-
tasse, & tamen absconsum propter Achab, & fugisse propter insidias Hieza-
bel? Tunc etiam quæsiti filij prophetarum cælati sunt latentes in speluncis
apud Abdiam. Sed si hæc tanq; uetera non legerunt, saltem memoriã ha-
beãt Euangeliorũ. Nam & discipuli propter metum Iudæorũ recesserũt, ce-
lantes semetipsos: & Paulus in Damasco à Principe gentis quæsitus, de mu
ro in sporta demissus est, & manus quærentis effugit. Hæc igitur de sanctis
uiris scriptura dicente, quã putas excusationẽ suæ petulantiæ poterunt inue
nire? Siue ergo timorẽ improperent, cõtra semetipsos tãq; uesani loquun-
tur: siue cõtra uoluntatẽ dei hoc dicant fieri, scripturarũ diuinarum uidentur
penitus expertes. Nam in lege præceptum fuit, ut deputarentur etiam ci-
uitates ad fugam, ut hi qui quærebantur ad mortem quoquo modo libera-
ri possent. In nouissimo uero tempore seculorũ ueniens ipsum, quod Mosi Christus in Euangelio.
loquutũ est, patris Verbum, rursus hoc dedit mandatũ, dicens: Cum perse-
quuti uos fuerint in hac ciuitate, fugite in aliã. Et post pauca dicit: Cum er-
go uideritis abominationem desolationis, quæ dicta est per Danielem pro
phetã, stantem in loco sancto, qui legit, intelligat: tunc qui in Iudæa sunt, fu

Excusat fugã suã Athanasius, ob quã uerisimile est eũ fuisse traductũ ab aduersarijs tãq; pauorũ fortem.

giant in montana:qui in tecto est,non descendat tollere aliquid de domo
sua:qui in agro, non reuertatur tollere uestes suas. Hæc enim scientes sancti,
huiusmodi habuerunt conuersationis modũ. Quæ enim nunc præcepit do
minus,hæc etiam ante incarnatã sui præsentiã in sanctis loquutus est.Et hic
est hominũ terminus ad perfectionẽ ducẽs,ut quod deus iubet, hoc faciãt.
Christus. Propterea & ipsum Verbũ ꝓpter nos humanatũ,cũ quereretur (sicuti nos
ipsi) abscondi dignatũ est: & iterum cum persequutionem pateretur,fugit
& insidias declinauit. Decebat eñ eũ sicuti famẽ & sitim,ita etiã hoc pati,
& hoc modo ostendere seipsum humanatum. Ab initio siquidem mox ho-
mo factus est.cum esset paruulus ipse per angelũ mandauit Ioseph:Surgẽs
sume puerum & matrem eius,& fuge in Aegyptũ.Futurũ est enim,ut Hero
des quærat animã pueri. Mortuo quoq; Herode uidetur propter Ar-
chelaum filium eius in Nazareth fugisse,quando iam etiam deum seipsum
ostendebat,& manum aridam restituerat sanam:& Pharisæi quidem egre-
dientes concilium fecerunt aduersus eum ut eum occiderent:Iesus aũt sciens
discessit inde. Nam & quando Lazarũ suscitauit à mortuis, ab illo (inquit)
die cogitauerunt ut occiderent eum. Iesus ergo iam non palàm ambulabat
inter Iudæos,sed abiit inde in regionem iuxta desertum. Deinde saluatore
dicente:Anteq; Abraham fieret,ego sum,Iudæi quidem tulerunt lapides,
ut mitterent super eum. Iesus autem absconsus est,& exiit de tẽplo. Et trans
D iens per medium eorum ibat,& ita discessit. Putas hæc uidentes, magis aũt
audientes:cum non uideant,quomodo secundũ quod scriptum est,non de
beãt igne comburi:quoniam cõtraria his,quæ dominus facit & docet,cogi
Ioãnes bapti- tant & loquuntur? Nam quando Iohannes martyriũ sustinuit,eiusq; cor-
sta. pus sepeliere discipuli,audiens Iesus,discessit inde in nauem, ad deserti lo-
cum seorsum. Dominus itaq; hæc faciẽs,ita docebat. Sed utinam isti uel sic
erubescerent,& usq; ad homines suam petulantiam declararent,& non ma
gis ac magis insanientes uiderentur etiam ipsum arguere saluatorem,cõtra
eum utiq; blasphemias meditantes. Sed neq; uesanorum quisq; eos pote-
rit sustinere, cum arguantur ne Euangelia quidem ipsa nosse. Est enim oc-
casio nostræ discessionis & fugæ rationabilis atq; uera,quam in Saluatore
quidem Euangelistæ positam memorarunt. Nos autem etiam in sanctis ui
ris oportet talia cogitare. Nam ea quæ de Saluatore humano modo cõscri
pta sunt,eadem cõmuniter humano generi deputantur. Quæ nostra sunt,
ille suscepit,& passiões nostræ infirmitatis ostẽdit. Quod Ioannes ita cõscri-
psit: Quærebant ergo eũ tenere,& nullus misit in eũ manus,quia nondũ ue
nerat hora eius. Nã anteq; hæc ueniret,dicebat ipse matri: Nõdũ uenit ho
ra mea. Et eis qui fratres eius appellabãtur ait:Meũ tẽpus nõdũ uenit. Rur
sus aũt tpe passiõis discipulis dicebat: Dormite iã & requiescite. Ecce eñ ap
ꝓpinquit hora,& filius hois tradet in manus pctõrũ. Sed neq; anteq; ueni
ret

A ret tempus,teneri se passus est:neq; cum uenisset tempus,absconsus est,sed
etiam semetipsum tradidit aduersarijs. Sic & beati martyres in persequutio
nibus temporalibus custodiebant semetipsos,& dum quærerentur per lati
bula fugiebant:cũ uero inuenirentur,martyrio se subdebant. Hæc de Atha
nasio retulisse sufficiat.

Cap. XXIII. Eusebius Vercellensis dolet de schismate Antiochẽsiũ.

EVsebius interea Vercellensis episcopus repente postmodũ ab Alexan
dria uenit Antiochiam,& inueniens Paulinum à Lucifero consecratũ,
plebemq; diuisam,Melitijq; sequaces missas facientes seorsum,ualde com-
motus est,quod factæ ordinationi non uniuersi consensissent:reprehẽditq;
apud semetipsum quod actum erat,& pro reuerentia Luciferi,habito silen-
tio discessit,promittens in conuentu episcoporum quæ gesta fuerant emen-
danda,habens tamen curam maximã,eos unire non potuit. Inter hæc etiã
Melitius ab exilio rediit,inueniensq; seorsum celebrare collectas socios su-
os præsidebat eis. sed ecclesias quidẽ obtinebat Euzoius Ariani dogmatis
præsul. Porrò Paulinus unam tantũmodo paruam intra ciuitatem tenebat
ecclesiam,ex qua eum Euzoius pro sui reuerentia non eiecit. Melitius autẽ
extra ciuitatis portas solennia celebrabat. Tunc igitur hoc modo de Antio
chia discessit Eusebius. Verum Lucifer sentiens nõ suscipere Eusebiũ ipsius
ordinationem,hoc putauit iniurioſum,ac uehementer irascebatur, & cõmu
nicare declinabat Eusebio. Sed etiam quæ synodo placuerant,per cõtentio-
B nem reprobare nitebatur. Hæc cum inter eos tristiciæ tempore gererentur,
multos ab ecclesia remouerunt,& denuo altera Luciferianorum hæresis est
exorta. Sed Lucifer iram suam nequaq; complere prævaluit. Erat enim con
fessionibus suis obstrictus,dum per suum Diaconum promisisset ratum se
habiturum,quod fuisset à concilio definitum. Quapropter ipse quidem ec-
clesiæ tenẽs fidem, in Sardiniã ad proprium remeauit thronũ. Hi uero qui
prius cum eo contristati fuerant,hactenus ab ecclesia segregantur. Verũ Eu
sebius instar optimi medici iter faciens per Orientem,infirmos fide recrea-
bat,imbuens atq; docens prædicationibus ecclesiasticis uniuersos. Hinc trã-
iens uenit in Illyricum,& inde rursus Italiã peragrans, hæc ipsa ꝓnũciabat.

Cap. XXIIII. Hilarius Pictauorum antistes. Libri Hilarij de Trinitate duodecim.

VErum Hilarius Pictauiensis secũdæ Aquitaniæ Pontifex, rectæ fidei
dogmata pridem præseminauerat tam Italis quàm Gallicanis epi-
scopis,quippe cũ primus ab exilio remeasset. Vtriq; ergo fortiter in fide la-
borauerunt. Sed Hilarius tanquam disertus,suis libris satisfactionẽ de Tri
nitatis consubstantialitate conscripsit. Quibus hoc sufficienter exposuit, &
uehementer Arianorum dogma destruxit. Hæc itaq; post breue eorum exi
lij tempus celebrata noscuntur.

Cap. XXV. Macedoniani.

EA porrò tempestate Macedonij sectatores, & Eleusij,Eustathij,atq;
Sophronij,omnes ab uno Macedonio nũcupati sunt,cõciliaq; frequẽ
tia faciebant. Et conuocantes eos qui in Seleucia ipsos sequuti fuerant,ana-

C thematizauerunt alterius partis episcopos, id est,cõsentiẽtes Acacio fidẽq; Ariminensis concilij respuentes,ea magis quæ fuerant recitata Seleuciæ & Antiochiæ expositа,firmauerũt. Qui dum requisiti fuissent à quibusdam dicentibus: Vos qui nunc Macedoniani uocamini,si aliud sapitis quàm sectatores Acacij,cur eorum hactenus tanquam eadem sapientium estis cõmunione participati? Ita uenenose responderunt per Sophronium Pompeiopoleos Paphlagonensem episcopum. Occidentales,inquit,in Consubstantialitate languebant. Aëtius autem per Orientem secundum substantiam dissimilitudinẽ prædicabat:& erant utraq; praua,cum hi quidẽ inordinate diuisas substantias patris & filij Consubstantialitatis nomine copularent:ille uero à natura patris naturam filij aperte diuideret, credens semetipsum pie prædicare dissimilem esse patri filium per substantiam. His ergo ita censentibus,media uia nobis ueritatem pietatis habere complacuit. Hoc itaq; modo quærentibus satisfacere nitebantur.

Macedoniani rogati reddũt causã suæ hæreseos.

SOZOMENVS.

Cap. XXVI Athanasius in exilium iussu Iuliani Aug.

IGitur Imperator audiens Athanasium in Alexandrinorũ ecclesia constitutum,licite populo prædicare, multosq; Paganorũ ad Christianismũ fuisse conuersos,eum iussit exire de ciuitate. Quod si maneret,damna maxima eum sustinere præcepit,occasionem criminis in eum inueniẽs, quod dũ prioris principis tempore fuisset fuga mulctatus, non eius iussione Episcopalẽ recepisset sedem. Quamobrem secundum Imperatoris præcepta cum D se pararet ad fugam, uidens circa se Christianorum populum lachrymantem:Habetote,inquit,filioli fiduciam: Nubes est,& cito pertransiet. Hoc dicto ualefecit. Et degentibus illic amicis cõmendauit ecclesiam, atq; ab Alexandrina ciuitate discessit.

XXVII Cyziceni ĩ Paganismo persistentes à Iuliano quod petũt impetrant.

INterea Cyzicenis legatione fungentibus apud Principẽ de proprijs rebus,& Paganorum restitutione templorum,laudans eos propter sacrorum curam,quæ postulauerant,uniuersa concessit. Eleusium autem eius ciuitatis remouit episcopum,ueluti uastatorem templorum:& quia uiduarũ uastatis pabula, sacrarumq; uirginũ monasteria cõstituerat. Paganisq; suaserat ut paternã religionẽ relinquẽtes,ad Christiana dogmata se cõferrẽt. Interdixit etiã Christianis peregrinis,ne uenirent Cyzicũ,credens quod religiõis causa excitarent seditiones,eosq; alij eius ciuitatis Christiani fouerent. Et publici simul opifices artificesq; monetæ,qui in duas erant diuisi partes principũ præcepto priorum,cum uxoribus atq; liberis Cyzicum habitare sunt iussi. Hi enim singulis annis certam oblationem publicò conferebãt:alij quidem militum chlamydes,alij uero pecunias nouas. Cum igitur modis omnibus placuisset Iuliano,ritum constituere Paganorum,uim quidem inferre, atq; tormenta populis sacrificare nolentibus fatuum iudicauit. Sed hoc tantum modo præcepit,ut per singulas ciuitates numerus eorũ conscriberetur:quos tamen ne-

Eleusius Cyzicenorũ episcopus relegatus.

Monetarij Cyzicũ trãslati à Iuliano.

Hinc apparet quales nã fuerint Monetarij, quorũ in Pandectis fit mentio.

A tamen nequaq; aut adorare prohibuit. Sciebat enim,quia non posset ulla necessitas suspendere,quod uoluntas spontanea suggessisset. Porrò clericos & ecclesiarum præsules,à ciuitatibus submouere festinabat: studens ut eorum absentia paulatim solueretur ecclesia,neq; sacrorũ ministri,nec qui docerẽt,uel qui ministerijs participarentur,existerent:& per hoc longo tempore paterentur propriæ religionis obliuionem.

Iulianus nolebat Christianos cogi ut sacrificarent.

Iussit Christianorũ numerũ cõscribi p singulas ciuitates

XXVIII. Iulianus Titũ Bostrẽsem epiſcopũ eijci iubet.

BOstrensibus itaq; publica uoce præcepit, ut Titũ suæ tũc ciuitatis episcopũ procul expellerent. Cũq; iussisset hoc,clericisq; minaretur quasi ipsi facerent turbas in populo,tunc Titus libellũ destinauit Imperatori,contestans eum ac dicens,quod inimica inter se esset turba Paganorum atque Christianorum: & sua suasione Christiani magis à seditione quiescerent. Quo facto,nisus est Imperator ex huiusmodi uerbis Tito inimicitias populi cõcitare, scribens Bostrensibus, Titum eorum accusatorẽ fuisse,dicẽdo ipsius monitis,non sua uoluntate populũ à seditiõe cessasse: eũq; uelut hostem,populo suadebat expellere. Nõ enim quod iustum erat, aut legitimũ iubebat agi,sed odio religionis uerbis quidem culpare,operibus autem mala perficere contendebat. Quapropter per ciuitates & prouincias Christiani diffugiebant. Huius participes plurimi meorum fuere progenitorum. Si- *Sozomeni progenitores.*
mul & auus,qui de patre Pagano natus,ipse cum tota domo: & qui erãt ex genere Alaphionis,Christiani primo sunt facti in Bethelea uico Gazensiũ
B ualde populoso,habentiq; templa antiqua,ædificiaq; pulcherrima:& maxime Pantheon in ciuitatis arce locatum,eminens super omnem uicũ. Quem *Auus Sozomeni.*
locum arbitror ex uoce Syra & Græca,deorum habitaculum nominatum. *Pantheon.*
Fertur autem his omnibus fuisse Christianismi autorem Hilarionem mo- *Hilarion monachus.*
nachum. Cum enim dæmonio uexaretur Alaphion,diu Pagani atque Iudæi incantationibus & lustrationibus apud eum usi,nihil illi prodesse potuerunt. Verum Hilarion solũmodo Christi nomen inuocãs,dæmoniũ effugauit,cumq; in religionem Christianam repente transposuit. Floruit itaq; meus Auus in expositiõibus & interpretationibus scripturarum nostrarũ: quoniam erat ingeniosus,scientiaq; fultus,ita ut nec Arithmeticæ artis esset expers, ac propterea Ascalonitis & Gazensibus, & in circuitu Christianis ualde gratus,tanquam religioni necessarius,& ad soluendas dubitationes scripturæ diuinæ utilis. Primi siquidẽ isti in eo loco ecclesias & monasteria construxerunt,easq; honestate atq; hospitalitate peregrinorum & indigentium pariter ornauerunt. Ex quo genere usq; ad nostram ætatẽ fuerunt uiri optimi,quos grandæuos iuuenis ipse conspexi.

Cap. XXIX.

IGitur Imperator iam pridem dans operam,ut Paganismũ in omni sua ditione dilataret,grauiter ferebat,uidens Christianos magis approbari. Et templa quidẽ erant aperta, sacrificiaq; Paganorũ per ciuitates secundũ uoluntatem illius procedebãt. Ipse autem sollicitus erat,ne feruor ipsius ob

C Christianorum multitudinẽ frustraretur. Et maxime angebatur quod mul
torum sacerdotum suorũ Christianas audiret esse uxores, & filios, atq; ser
uos. Considerans autem Christianismũ ex uita bona & conuersatione cõ
sistere, studuit ubiq; templa Paganorum constructione & ordine Christia
næ religionis ornare, sedibus, atq; processionibus, Paganorumq; dogmati
bus atq; monitionibus. Lectores suæ superstitionis instituit instar Clerico
rum, ut & horas certas, & dies orationum solenniter obseruarent: præcipiẽs
pariter habere curam uirorum: atque mulieres philosophari scientes, ha
bitaculis peregrinorum & pauperum, aliaq; prouidentia circa egenos exhi
bita, Paganorum religionem componere, & pietatis habere nomẽ. Si quis
autem sponte uel inuite peccaret, secundũ traditionem Christianorum in
stituit, ut post pœnitentiã, mediocrẽ sustineret correctionem. Præcipue ue
ro imitatus dicitur, notas literarũ Episcopalium quibus solẽt alter alteri scri
bentes cõmendare peregrinos: & quo proficiscãtur, & à quibus ueniãt, mo
dis omnibus indicare: & solatia promereri, tanquam noti & amici sint testi
monio missi signaculi. Hæc considerans dabat operam, ut Pagani Christia
norum assuescerent officijs. Sed quoniam multis incredibile est eum studia
Christianorum sequi uoluisse, non aliunde quàm ex ipsius Imperatoris ser
monibus est probandum. Huiusmodi enim Arsatio Pontifici Galatiæ scri
pta misit. Paganorum ritus nondum agitur secundum sententiam no
stram, propter cultores eius in negligentia positos. Nam deorũ claritas, ma
gnitudo atq; sublimitas, omni oratione, omniq; spe maior est. Sed propi
tij sint nostris mentibus Dij, propter negligentiam quam habemus: cum il
lorum prouidentia in paruo tẽpore tanta mutatio facta sit, quantam ne pe
tere quidem quisquam ausus fuisset. Cur ergo credimus hoc posse suffice
re, neq; respicimus quemadmodum superstitionem Christianorum auxe
rit cura peregrinorum, & circa sepulturas & mortuos multa officia, hone
staq; conuersationis studia, nõ uera, sed ficta? Quas res arbitror apud nos
debere sub ueritate geri. Non itaq; satis est te talem esse, sed omnes absolu
te circa Galatiam sacerdotes. Quos aut deprecare, aut ratione flecte, aut cer
te festinanter à Sacerdotali ministerio remoue, nisi Dijs cum coniugibus &
filijs atque seruis colla submiserint: non ferentes ulterius suos seruos aut fi
lios, hoc facere contemnentes, aut Galilæos impie contra deos agentes, &
impietatem pietati præponentes. Deinde cunctos admone, ut Sacerdos
neq; ad spectacula procedat, neq; in tabernis bibat, aut cuiquam arti, operi,
busue turpibus aut pudendis præsit. Qui obediunt, honorentur. Inobedié
tes expelle. Xenodochia constitue per singulas ciuitates, ut nostra peregrini
clementia perfruantur: non tantum nostri, sed etiam extranei pecunijs in
digentes. Et ut habeas unde fiat, interim decreui singulis annis triginta mi
lia modiorum tritici per uniuersam dari Galatiã, & sexaginta milia sextari
orum

Iulianus cupit etiam officijs quibusdã communibus Paganismũ cõmendari.

De huiusmodi literis extat Canon Nicæni concilij. Ipsi formatas uocant.

D *Iuliani Aug. epistola ad Arsatiũ Pont.*

Christianorũ hospitalitas, et officia erga mortuos.

Iulianus iubet sacerdotes Gentiliũ, imitari uitam sacerdotũ Christianorum.

Ordinat stipẽdia.

A orum uini. Horum quinta pars pauperibus templa obseruãtibus debet ex
pendi. Reliqua peregrinis egentibus distribui. Turpe nanque est, ut Iu
dæos quidem non abijciant, sed potius nutriant impij Galilæi & suos pari
ter, necnon etiam nostros: nostri uero nostrorum solatio deserantur. Qua
propter doce etiam collationes facere Paganos ad talia ministeria, pagano
rumq; uicos offerre Dijs primitias frugum, eosq; huiusmodi benefactis in
stitue, docens eos hoc opus olim fuisse nostrorum. Homerus enim hoc pro
bat, introducens Eumenum talia facientem. Nos ergo, ne bona quidem no
strorum imitamur, sed alijs permittimus negligentia non confusi, magis au
tem deorum reuerentiam respuentes. Si igitur hæc te facientem ego cogno
uero, lætitia plenus ero. Præsides prouinciarum rarius in domũ susci pe. fre
quenter eis scripta transmitte. Ingredientibus eis ciuitatem, sacerdotum nul
lus occurrat. Cunq; ad templa uenerint Deorũ intra ianuas, eos nemo præ
cedat militum forte aut præcedẽtium Officiorũ: sed qui uoluerit, subsequa
tur. Cum ad ipsum limen templi peruenerit, priuatus existat. Tu enim sicu
ti nosti, intus es Iudex. Hoc enim etiam sacra sanctio uidetur exigere. Obe
dientes igitur pro ueritate pij sunt. Reluctantes uanæ gloriæ comprobãtur.
Quid enim patiatur, aut quod mereatur auxilium, qui Matrem deorũ pro
piciam habere noluerit? Qui ergo eam neglexerint, non solum sine querе
la non erunt, sed etiam nostræ indignationis impetum sustinebunt. Neque
B enim phas est, ut illi parcatur, qui deos habuerit inimicos. Suade igitur
eis, ut si mea uolunt frui tuitione, omnes Matri deorum studeant offerre
culturam.

Hinc cõijcere potes quam officiosi fuerit olim Christiani, non solũ in suos, sed etiã in Gẽtiles et Iudæos

Ne uiderẽtur hoc habere à Christianis.

Eumenus Hoc mericus.

Præsides in tẽplis tanquam priuati.

Iulianus cupit cõsultiũ digni tati sacerdotũ Matr deorũ.

HAec itaque faciens Imperator ad abolitionem Christianorũ, persua
dere hoc subditis non potuit, & aperte uim inferre erubuit. Inter hæc
ut ad Paganismum milites insuescerent, studuit ad priscum schema refor
mare signum illud sublimius Romanorum, quod Constantinus (sicut præ
dictum est) in crucis formam mutauerat. Verũ in publicis imaginibus de
pingebat Iouem, quasi de cœlo illi coronam & purpuram deferentem: Mer
curium & Martem in se respicientes, uelut pro testimonio sapientis & fortis.
Et hoc agebat imaginibus, ut sub occasione Imperij latenter adorarentur
Dij: & hoc modo subditi clanculum fallerentur. Arbitrabatur enim quod
si hoc uolentibus imponeret, postea quæ uellet, impleret. Si uero respuen
tes agnosceret, uenia adempta torqueret, tanquã circa Romanorum solen
nia reluctantes, & in rẽpublicã atq; ipsum Imperiũ delinquentes. Pauci ue
ro etiam pœnis subditi cognouerunt dolum: quia sicut moris erat, adorare
noluerant. Turba uero (ut fieri solet) per ignorantiam simpliciter imagines
adorabat. Quod tamen Imperatori nil profuit. Cunq; multa excogitaret,
quibus Paganorũ ritus extolleret, inuenit modũ qui cõpluribus militibus

Cap. XXX.

Iulianus abolet crucẽ in uexillo, quod Labarũ uocant.

Iuppiter, Mercurius, Mars

Christianis

C Christianis claræ uirtutis coronam dedit. Cum ueniſſet enim tempus, quo Imperialia milites ſolent dona accipere (hoc enim agitur plerũq; die Kalendarum Ianuariarum, & natali Principum, & urbium regiarum) exquiſiuit, ut eos ſimpliciter & ex priſca cõſuetudine fallere poſſet. Iuſſitq; ut unuſquiſq; ad manum Imperatoris accedentiũ, admonitus ab officijs, primo incenſum offerret. Erat enim ante eum poſitum thus & ara, ſecundum antiquam Romanorum ſolennitatem. Tunc quidem alij libere ſuam fortitudinem oſtenderunt, & neq; incenſum offerre, neq; donum accipere ab Imperatore ſuſtinuerũt. Alij uero occaſione lẽgis & antiquitatis, ne mente quidem perceperunt quod commiſere peccatum. Alij propter lucrum capti, aut timore turbati, ſeu iuſſione repentina concluſi, licet intellexerint, tamen Paganiſmum declinare nequiuerunt. Plurimi ſiquidem per ignorantiam decepti cũ inter cibos (ut fieri ſolet) & pocula inuocarent inter ſe Chriſtum: reſpondens quidam dixit: Quid patimini inuocantes Chriſtum, quem pauloante denegaſtis, cum donum ab Imperatore percipientes thus in ignem mittere tis? Cũq; hoc milites audiſſent, & quod geſſerãt, agnouiſſent, ſtatim exilijs tes p publicũ currebãt: atq; impetu facto, pclamabãt deũ ſuũ, & cunctis hominibus teſtabantur ſe eſſe Chriſtianos, & in eo nomine permanere: atq; p ignorantiam ſe feciſſe, & (ſi dici poſſet) ſolam manum Paganam eſſe: conſcientia uero nihil ſimul egiſſe. Cunq; ueniſſent ad Principem, proiecerunt aurum quod acceperant, & forti uoce poſcebant, ut reciperet quod dediſſet, & illos occideret. Se enim pœnitentiam agere fatebantur, eo quod improuide eorum dextera peccaſſet: & ſtudere propter Chriſtum totum corpus pœnæ contradere.

Donatiua principũ quando ſolita dari.

Explorat Iulianus milites Chriſtianos.

D *Milites Chriſtiani reſtituunt donatiua ſua.*

THEODORETVS.

Hæc igitur furorem mouerunt Imperatoris. Et primo quidem eorum capita iuſſit amputari. Cunq; deducerentur ad mortem, ſequente populo mirantiq; uirtutem eorum pro pietate ſuſceptam, uenerunt ad locũ ubi rei puniri ſolent. Tunc ſpiculatorem rogauit ſenior omniũ, ut primo cuiuſdam caput nomine Romani adhuc adoleſcentis abſcinderet: ne dum alios reſpiceret. frangeretur. Cunq; ille genua fixiſſet in terra, & gladium ſpiculator cuaginaſſet, uenit repente nuncius, clamore prohibens necem. Porrò iuuenis ille ait, morte fruſtratus: Non fuit Romanus dignus, ut Chriſti martyr appellaretur. Et licet ſanguinem ſceleratus Imperator fundi prohibuiſſet, ductus inuidia, non tamen eos in ciuitatibus habitare permiſit, ſed ad ultima Romanorum loca in exilium miſit.

Romanus miles.

Milites Chriſtiani in exilium mittuntur.

SOZOMENVS.

Poſtea uero præcepit, ut qui ſacrificare nollent, in palatiũ non intrarent: & neq; collegio, neq; foro eos, neq; arbitrio, neq; ulla dignitate, nec aliqua adminiſtratione participare iuſſit.

Chriſtiani reijciuntur.

Theodoretus

A THEODORETVS.

CVm igitur Iulianus apud Pythium Daphnæum peteret reſponſa de Parthici belli uictoria, & ille uiciniam corporis Babylæ martyris accuſaret, iuſſit eius corpus auferri. Ob quam rem cum Chriſtiani feſtiuitatem deducto corpore pſallentes agerent, & indignatione Principis quidam Theodorus iuuenis multa paſſionum tormenta pertuliſſet, hoc quidẽ facto, fallax Dæmon martyris gloriam auxit, ſuum uero mendacium clarius detexit. Fulmen nanque cœlitus miſſum, omne templum accendit, & ipſum Pythij Apollinis ſimulachrum redegit in puluerẽ. Erat enim ligneũ, ſed foris deauratum. Quod noctu Præfectus Orientis tunc nomine Iulianus Iuliani ϑεῶ, id eſt, auunculus, cognoſcens, feſtinanter uenit Daphnen, uolens ſuccurrere deo, qui ibi colebatur: uidensq; eum redactum in cinerem, νεωκόρος, id eſt, ædituos uerberibus affligebat, credens hoc ab aliquo Chriſtiano fuiſſe cõmiſſum. Qui licẽt torquerentur, tamen mentiri noluerunt, clamãtes incẽdium non ex infernis, ſed è ſupernis habuiſſe principium. Ad hæc etiam ruſtici uicinorum uenientes locorum, dixerunt ſe uidiſſe fulmen cœlitus fuiſſe delapſum.

Cap. XXXI. Πύθιος ὁ ἀφνεῖος.

Pythius Apol. incuſat Babylam ademptæ uirtutis fatidicæ.

Iulianus, Iuliani Aug. auunculus.

Cap. XXXII. Vaſa eccleſiarũ confiſcantur.

INterea iubentur uaſa eccleſiarum ſacra Fiſci ærario deputari. Sublatisq; ianuis eccleſiæ maioris, quam Conſtantinus ædificauerat, fit cunctis acceſſibile ſanctuarium. Ingrediente ſiquidẽ Iuliano Præfecto Orientis eccleſiam, Felix Præpoſitus regalium theſaurorũ pariter introiuit, & ſimul Elpidius Comes rerum priuatarum. Aiunt enim & Felicem & Elpidium prius Chriſtianos, tunc à pietate receſſiſſe, impio Principi parere cupientes. Iulianus itaq; Præfectus impudenter contra ſacrum altare minxit. Quem cũ Eu zoius prohibere tentaret, eũ ille percuſſit in capite. Fertur autẽ dixiſſe Chriſtianorũ inuentiones cœleſtium cura non uacare. Porrò Felix uidens uaſorum ornamenta, quæ Conſtantinus & Conſtantius frequenter obtulerant. Ecce in quibus, inquit, uaſis Mariæ filio miniſtratur? Sed pro his impietatibus ueſanisq; præſumptionibus nõ poſt multũ pœnas exacti ſunt. Nã repente Iulianus ſæuo morbo correptus uiſceribus putrefactis interijt. Et excremẽta nõ p meatus egeſtiuos emittebat, ſed ſceleſtũ os quod blaſphemiis miniſtrauerat, organũ huius excretionis eſt factũ. Aiunt aũt illius uxorẽ fide fuiſſe clariſſimã, eamq; dixiſſe: Decet te marite laudare ſaluatorẽ Chriſtũ: quoniã tibi per hanc correptionẽ magnitudinẽ propriæ uirtutis oſtendit. Nõ enim agnoueras cõtra quẽ pugnare uoluiſti, niſi cõſueta longanimitate hæc tibi flagella diuinitus intuliſſet. His ergo uerbis & paſſionibus imminentibus cauſam languoris cognoſcens, rogabat Imperatorẽ, ut eccleſia quibus fuerat ablata, redderetur. Sed nec illũ flexit, & ipſe terminũ uitæ ſuſcepit. Porrò Felix & ipſe repẽte flagellũ uirtute diuina ſuſcipiens, ſanguine toto die ſimul & nocte ex ore fuſo, & uenis corpis undiq; uacuatis, omniq; uirtute

Templum Chriſtianorũ prophanatur.

Iulianus Præfectus Orientis. Felix.

Ἐλπίδιος δὲ ὁ τῶν βασιλέως χρημάτων τε καὶ κτημάτων τῶν ἱερωσύνην πεπιστευμένος, κόμητα δὲ πρεσάτων τὸν τῆς προσαγορεύειν ἐιώθασι ξωμαῖοι.

Hæc uerba Theodoreti idcirco appoſui ut intelligas quid ſit Comes rerũ priuatarũ, & quid Priuatarum. qua dictione etiam Græci utũtur, ut Iulianus Aug. ad Eccbolum, καὶ τὰ κτήματα τῆς ἡμετέρας προσηλῶσαι πρεσάτοις. De Chriſtianorũ poſſeſſionibus loquens.

C uirtute simul expẽsa,& ipse celeriter est extinctus,a ternæq; morti cõtradit9.

De quodã adulescẽte filio sacerdotis ethnici, ad Christum cõuerso.

His ita gestis, adolescens quidam, sacerdotis filius, in Paganismo nutritus,ea tempestate ad Christianorum translatus est chorũ. Erat em tunc quædam insignis reuerentiæ mulier, & Diaconissæ honore fulgebat. Hæc cum huius matre habuit amiciciam, quæ sæpius cum huius mater ad ipsam ueniret,hunc infantem amplectebatur,& ad cultum Christiani nominis inuitabat.Porrò matre defuncta,ueniebat adolescens ad eam,& doctrina consucta fruebatur.Cunq; firmissime eius consilium percepisset, interrogauit Doctricem,quo posset argumento,& patris superstitionem declinare,& prædicationem ueritatis adipisci.Quæ dixit,ut patrem fugeret,& creatorem suũ atq; illius potius sequeretur,atq; ad aliã iret urbẽ, in qua latenter Imperatoris impij manus effugeret,ipsam se eius curam habere promittens.Ad quam adolescens:Reuertar,inquit,postea,& animã meam tibi contradam.Cum uero pauci transissent dies, Iulianus uenit ad Daphnen, celebraturus publica sacrificia.Cum quo etiam huius pater. Erat enim sacerdos,& sequi solitus Imperatorẽ.Cum quo erat & iste puer,eiusq; frater,habentes officium,ut cibos Imperatori apponerent.Solebant enim septẽ diebus in Daphne festa celebrari.Primo siquidem die,cum staret iste ante Imperatoris accubitum,& epulas solenniter aspersisset,repletus horrore,cũ celeritate Antiochenam uenit ad ciuitatem,ad illã mirandã mulierẽ. Quo facto,ego(inquit)nequaq; tibi de promissione mentitus.Tu uero utriusq; salutĩ consulens,promissa comple.At illa repente surgens ad dei uirum Meletium perduxit adolescẽtem:uerum ille in superiori habitaculo interim eum habitare præcepit.Pater interea filiũ requirẽs,& Daphnen circuibat omnẽ: & ad urbẽ ueniẽs,plateas cunctas perambulabat,& uicos oculis undiquaq; currentibus,& eum inuestigari desiderantibus.Cunq; peruenisset ad locum ubi habitaculum sanctus Meletius habebat,suspiciens,uidit illum defenestra prospicientem.Et currens traxit ac deposuit, atq; domũ usq; perduxit. Primumq; cum multis flagellis afficiens:deinde calefaciens obolos, manibus ac pedibus & dorso eius imposuit.Post hæc uinctum in cubiculo clausis ianuis dereliquit,& ita profectus est ad Daphnen. Hæc ego à uiro iã sene,cum narraret,audiui.Qui etiã hæc adiecit,quod spiritu diuino gratiaq; repletus,cõtriuerit omnia patris idola , & eorũ infirmitati cœperit irrogare blasphemias.Quo facto mente percipiens quod egisset,formidauit præsentiã patris,rogauitq; dominũ Christum,ut ipsi ferret auxilium,claustraq; cõfringeret,& ianuas aperiret:Propter te,inquit, talia domine pertuli , & hæc agere non expaui.Cum hæc inquã dixisset,ceciderunt repente claustra,aperteq; sunt ianuæ.At ille rursus ad magistrã uenit,quæ continuo eum indues schemate mulieris,& in camera residere iubens,post paululum obtulit rursus sancto Meletio.Qui eum episcopo Cyrillo Hierosolymitano contradidit,&

Meletius.

D

A dit,& ita uenerunt noctu in Palæstinam. Verum post Iuliani mortem etiã patrem iste duxit ad ueritatem Christianam.quod inter alia quoq; nobis exposuit.

XXXIIII

Iulianus publicos fontes Antiochiæ sacrificijs prophanauit.

INterea Iulianus cõtra fidei pietatem impudentius armabatur, & uultu quidẽ se simulabat mitẽ:porrò laqueos instruebat,quibus deciperet innocentes.Et primũ quidem fontes urbis,& qui erant in Daphne,sacrificijs uiolauit,ut unusquisq; aquã bibentium eius horrore potiretur.Cumq; etiã in publico uenales cibos illo scelere compleuisset(aspergebãtur enim ex eis, & panes,& carnes,& poma simul,& olera,& cuncta quæ comeduntur) hæc uidentes qui nomen salutare perceperant,ingemiscebant quidem,atq; mugiebant uidentes abominationem tantam. Verũtamen comedebant,legi obedientes Apostoli:Omnia (inquit) quæ in macello uendũtur comedite, nihil dijudicantes propter conscientiã. Verum duo quidam militia clari, erant enim Scutarij Principis in quodam conuiuio,hoc horrore uehementius sunt accensi, atq; admirabilium illorum adulescentum in Babylone coruscantium uerbis usi sunt,dicẽtes:Tradidisti enim nos regi iniquo,qui recessit à te ultra omnes gentes quæ sunt in terra. Hæc quidam conuiuarum nunciauit Imperatori.qui repente illos ad se fortissimos uiros adducens,requirebat quid locuti fuissent. At illi occasionem fiduciæ de interrogatione sumentes Imperatoris,laudabilemq; sui firmantes zelum,dixerũt hæc pie

Cibaria omnis generis eadem abominatione cõtaminauit.

ἀσωτόφορα ἡ τὰ βασιλέως πεζαί, τεῦχοι.

B tatis more nutriti: O Princeps laudandis legibus hactenus seruiẽtes,quas Constantinus & eius filij posuerunt,ingemiscimus, nunc abominatione omnia uidentes esse completa, & nephandis sacrificijs cibos potusq; uiolari. Hæc & domi defleuimus, & te præsente nihilominus eiulamus . Hoc enim in tuo displicet nobis Imperio. Hæc audiens ille mitis atq; Philosophus à sui similibus nominatus,mãsuetudinis quidem exhibuit uultum,& impietatis faciem protinus enudauit,præcipiens amariissimas eis plagas inferri. Quos etiam luce priuauit,magis autem (ut uerius est) illius temporis infelicitate liberauit,uictricesq; eis coronas prouidit offerri.fingebat enim se in eis quasi causam defendere Imperialis iniuriæ, & hæc diuulgari iussit inuidens decertatoribus ueritatis in appellatione martyrij pariter & honoris.Nomina fuerunt horum Iuuentinus & Maximus,quos Antiochena ciuitas tanquam pietatis propugnatores uenerata,precioso monumento recondidit.& usque ad diem hunc festis annalibus honorãtur. Sed & pluribus nobilium & dignitate fulgentium utentes tali fiducia,coronas æquales sunt adepti.

Iuuentinus & Maximus. De hijs extat sermo diui Chrysostomi.Græcũ exemplar Theodoreti habet,Maximianus.

VAlentinianus etiam qui paulò post sumpsit Imperium,tunc Millenarius erat circa Palatia constitutus dux Lanceariorũ. Is zelum quẽ pro pietate habuit,non cælauit. Eo nanq; tempore cum fulminandus ille Fortunæ templum ingrederetur saltans, & ex utraq; parte ianuarum astarent

Valẽtinianus

χιλίαρχος τῶν λογχοφόρων.

Q rent

C rent ministri templi,qui aspersione (sicut ipsi dicebant) purgarẽt ingredien
tes, Valentinianus præcedens Principem,aspersionis guttam sua uidit in
chlamyde.Et indignatus,pugno percussit templi ministrum,dicens se ma-
culatum potius quàm purgatum. Quod respiciens Imperator,iussit eum
in custodiam tunc redigi,& ad eremũ destinari. Sed ille cum annus & pau
ci transissent menses,pro mercede confessionis recepit Imperiũ. Non solũ
enim in illa uita diligentes se deus honorat, sed aliquando etiã in præsenti
bonorum operum retributiones impendit, & præsentibus præmijs illic spe
rata confirmat.

THEODORETVS.

XXXVI. *Artemius.* ARtemium uero qui temporibus Constantij Dux fuit Aegypti,quia illius tempore idola multa confregerat,non solum facultate nudum reddidit,sed etiam capitis sectione mulctauit. Hæc & huiusmodi gessit ille mansuetus & ab iracundia remotus,sicut ab impijs uocabatur. Adijciam super hæc etiam miraculum fœminæ,quæ zelo diuino huius cõtempsit im
Publia. pietatem.Publia quædam fuit eo tempore nominatissima & preciosis uir-
tutibus exornata. Hæc cũ nuptiale iugum ad tempus pauliſper suscepisset,
Iohannes Antiochenus F. Publiæ. fructum dignissimum obtulit creatori. Iohannes enim Antiochiæ pres by
ter multo tempore constitutus, & sæpe Apostolici præsulatus decreta refu
giens,de terra illius fœminæ admirabilis germinauit. Hæc habens apud se
chorum conuersatione digna uirginitatem seruantium,semper cum eis lau
D dabat factorẽ saluatoremq; deum. Transeunte uero Imperatore,clarius in
cõmune psallebant,cõtemptibilem & deridendũ iudicantes erroneũ,illaq;
maxime cantica personantes,quæ idolorũ uidentur traducere debilitatem.
Dicebãtq; cũ Dauid:Simulachra gentiũ argentum & aurũ,opera manuũ
hominũ. Et iterum:Similes illis fiant qui faciunt ea,& omnes qui cõfidunt
in eis.Hæc audiens Iulianus,& uehementer accensus,eas cũ transiret tacere
præcepit.Quæ eius legem parui pendentes,chorum maiori ordine comple
uerunt.Rursusq; illo transeunte psallebãt:Exurgat deus,& dissipentur ini-
mici eius. Tunc ille sæuiens,magistram chori præcepit adduci. Quam cum
uideret senectute maceratã,nec corporis caniciem miseratus est, nec animi
studuit honorare uirtutes:sed quibusdam Spatariorum iussit ut eam ala-
Δορυφόροι. pis cederent. Quæ ueluti summũ honorem contumelias illas excipiens,do
mum reuersa est,cumq; solitis melodijs spiritalibus notabat. Sicut autor
illius Cantici,malignũ spiritum effugauerat à Saul.Nam & Iulianus erro
neos dæmones sibimet applicans,contra donum pietatis insaniebat.

SOZOMENVS.

XXXVII. *Apollinaris. Basilius. Gregorius.* COntristabat porrò eum non mediocriter Apollinaris Syrus,omni sci
entia insigniter instructus,simulq; Basilius,& Gregorius,Cappado-
ces, illius temporis Rhetores,Christiani, aliiq; plurimi eloquẽtes uiri.Quo
rum alij quidem æmulati sunt ueram gloriã,alij Arianæ hæreseos habuere
uæsaniam.

A uæsaniam. Quamobrẽ arbitratus hinc armari Christianos,prohibuit eos Græcorum doctrinis imbui,& eorum lectionibus erudiri. Tunc Apollina-
ris cũ esset doctus & simul ingeniosus,pro Homeri Poëmate uersibus He
roicis Hebraicam conscripsit antiquitatem usq; ad imperiũ Saul,& uiginti
quatuor libris opus omne diuisit,unicuiq; libro nomẽ literæ ponens,secun
dum Homericam lectionem.Fecit autem & aliud opus secundum Menan
dri fabulas,Comœdiæ similitudine comparatas, imitatus etiam Euripidis
Tragœdias,& lyram Pindari.Et (ut absolute dicam)ex diuinis scripturis ar
gumẽta sumens,omnes Encyclias lectiones tempore paruo composuit,nu
mero,uirtute,moribus,cõscriptione,charactere,& dispositione,Græcis ual-
de pares.Et nisi uetustatem homines honorarent,& quæ sunt in usu grata
crederent,ut ego reor, æqua ueteribus Apollinaris opuscula decreuissent.
Fecit etiã non ignobilem ad ipsum Imperatorem,siue contra Paganos Phi
losophos librum, cui titulum posuit, PRO VERITATE. In quo de
sacris testimonijs tacens,probauit illos quidem fuisse deceptos,se autem sa
pere uera de deo.Hæc autẽ considerans Imperator,claris tunc episcopis scri
psit: Legi,& reprehendi. Cui rescripserunt: Et si legisti,non tamen cogno-
uisti.Si enim cognouisses,nequaq; reprehendisses. Quidã dicunt hanc epi
stolam Præsulis ecclesiæ Cappadocenæ fuisse Basilij,quod incredibile non
B est.Siue autem eius,siue sit alterius,iustum est uirtutis laudare doctrinam.

Ἵνα μὴ φησὶν ἀκονώμενοι τῇ γλώττῃ, ἑτοίμως πρὸς τὰς διαλέκτους τῶν ἑλλήνων ἅπαντῶσι.

Apollinaris Syrus.

SOCRATES.

PLurimi uero non recta mente Christianum habentes nomen,quippe qui pecunias & honorem præsentem felicitati ueræ fidei præponerent, XXXVIII. *Negatores.*
ad sacrificiorum scelera descenderunt. Quorũ unus fuit Sophista Constan
tinopolitanus Ecebolus. Is enim mores Imperatorum sequẽs,sub Constan *Ecibolius Sophista.*
tio quidem feruentissimũ se finxit Christianũ,sub Iuliano Paganus celeri-
ter est effectus,& rursus post Iulianũ uolebat esse Christianus. Prosternẽs
etenim semetipsum ante ianuas ecclesiæ pronum, magna uoce clamabat:
Conculcate me sal insensatum.

IGitur cum Iulianus iret ad Persas,uolens in eis ulcisci,eo quod sub Con XXXIX.
stantio Romanorũ terminos inuasissent,& sciens in prælijs euenire fre-
quenter aduersa,& plurimis pecunijs opus esse,adinuenit modum ut auferet pecunias Christianorũ.Nolentibus ergo sacrificare, pecuniam multam *Christiani spoliantur opibus suis.*
imposuit,exigebanturq; uere Christiani. Singuli nanq; eorũ pro sua sub-
stãtia offerebãt,& Imperator ex iniusta collectione,iniuste factus idoneus
est.Vbi enim nõ erat,illuc hanc mittebat legẽ:ubi erat,utebatur ipse. Tunc
ergo Pagani Christianos grauiter oppressẽrũt, interdum etiam tormentis
corporalibus affligebant eos.Quod Imperator audiens,Christianis uide- *Iulianus ad Christianos.*
licet adeuntibus eum,defendere contemnebat,dicens:
Vestrum est ut patiẽtes mala sustineatis,hoc enim est præceptũ uestri dei:

C

SOZOMENVS.

Cap. XL. *Iulianus nimium imminuit precia rerũ uenalium Antiochiæ.*

IGitur Imperator pugnaturus contra Persas uenit Antiochiam. Cumq; populus quereretur uenalia quidem abundare, sed charius uẽdi, uolens magnitudinẽ suæ largitatis ostendere, minora quàm debuit precia in foro rerum uenalium constituit. Et cum fugissent tabernarij negociatoresq; diuersi, res necessariæ defecerunt. Antiocheni uero grauiter hoc ferentes, contumelias irrogarunt Imperatori.

SOCRATES.

Conuiciantur Antiocheni in barbam Iuliani.

Querebãtur enim aduersus eum, facetias de illius barba proferẽtes. erat enim eius barba ualde promissa. Dicebãt ergo: Tundatur, ut ad funes eius proficiat barba. Et quoniã superstitionis suæ causa Taurum idolis frequentius immolabat, aram uel taurum in solido suo formari præcepit. Ob quã rem proscindẽtes cũ dicebãt: Iste taurus cuerret mundũ. Hijs iniurijs provocatus ad irã, interminatus est se Antiochenã afflicturum ciuitatẽ. Quãobrem Tarsum Ciliciæ reuerti uolens, iussit necessaria præparari. A quo proposito eum Sophista Libanius auocauit, scribens pro Antiochenis intercessionis librum, & rursus ad Antiochenos de Principis ira, quos tamen libros non ædidit. Verum Imperator respuens se operibus uindicare, recti procis iniurijs iram suæ indignationis amouit. Librum enim aduersus Antiochenos fecit lepidum & satis urbanum, quem Antiochicum nominauit. Verum contra Christianos multa mala etiam in ea ciuitate commisit.

Symbolum in nomismatis.

Libanius Sophista pro Antiochensibus.

ὁ Μισοπώων ἢ Ἀντιοχικὸς *Iuliani Aug. liber quo ultus est Antiochensium in se conuicia.*

Cap. XLI.

ILlud quoq; quod sub Iuliano accidit, non silebo. Fuit enim signum quidem uirtutis CHRISTI, & indicium contra Principem iræ dei. Cum enim cognouissẽt in Cæsarea Philippi, ciuitate Phœniciæ, quam Pancadã uocabant, insigne CHRISTI esse simulachrum, quod mulier illa sanguinis liberata profluuio constituerat, eo deposito suam ibi statuam collocauit. Quæ uiolento igne de cœlo cadente, circa eius pectus diuisa est, & caput cum ceruice una parte deiectum atq; in terra fixum, reliqua uero pars hactenus superfuit, & fulminis indicium reseruauit. Statuam uero CHRISTI tunc quidem Pagani trahentes confregerunt. Postea uero Christiani colligentes, in ecclesiã recondiderunt, ubi hactenus reseruatur. Hoc itaq; simulachrum (sicuti refert Eusebius) omnium passionum & ægritudinum noscitur esse medicamentum. Iuxta quod quædam herba germinauit, cuius speciem nullus nostræ terræ medicus licet expertus cognouit.

D

Statuã Christi fusilẽ Iulianus deiecit apud Cæsareã Philippi.

Lege Eusebiũ lib. viij. ca. iiij

Cap. XLII.

MIhi sanè uidetur, quod aduenìente deo nullum miraculum nullumq; beneficium debeat non credi. Nam & alia plurima miracula per ciuitates & uicos plerunq; apud multos Prouinciales antiquitus tradita sunt, habentia ueritatẽ. quod statim mõstrabo. Est itaq; ciuitas Palæstinæ Nicopolis nomine, hanc cum adhuc uicus esset, Emaus sacer Euangelioru liber appellat. Quam Romani post uastationem Hierosolymorum Iudaicamq;

Nicopolis. Emaus.

A camq; uictoriam, Nicopolim ex euentu utiq; uictoriæ uocauerunt. Ante hanc urbem in triuio ubi CHRISTVS cum Cleopha post resurrectionem noscitur ambulasse, tanquam ad alium uicum iturus, fons quidam est salutaris, in quo morbi hominum abluuntur, & alia pariter animalia diuersis detenta languoribus emundantur. Quod ut ita contingat, traditur ex quodam itinere uisum esse CHRISTVM apud fontem cum discipulis suis, & lauisse pedes. ex quo aqua facta diuersarum curatrix passionum.

Fons apud Nicopolim morborum depulsor.

Fertur etiam quod in Hermopoli Thebaidos, arbor quæ uocatur Perseis, multorũ morbos abegerit, si fructus, aut folium, aut pars eius corticis collo ægrotantium ligaretur. De hac enim arbore ferunt, quod cum apud Aegyptũ Ioseph cum CHRISTO & Maria uirgine sancta fugisset Herodem, uenissetq; ad Hermopolim ciuitatẽ, mox ut ingrediebatur urbem, non ferens hæc arbor maximum CHRISTI salutaris aduentum, inclinata est usq; ad terram, & eum suppliciter adorauit. Hæc ego de ista arbore à multis audiens narraui. Reor autem hoc signum fuisse factum ciuibus diuinæ præsentiæ: aut certe quia ritu Paganorum hæc arbor propter magnitudinem atque pulchritudinem colebatur, mota est, non ferens CHRISTI diuinitatem, dæmonibus utique contremiscentibus cum uiderent rerum talium destructorem (necnon omnibus simulachris Aegyptiorum secundum Esaiæ prophetiam) fugatoq; dæmonio pro testimonio CHRISTI uacuam remansisse. Igitur apud Aegyptios & Palæstinos gestorum testimonia conseruantur.

Perseis arbor.

B

THEODORETVS.

Cap. XLIII.

IGitur Iulianus etiam Iudæos contra Christianos armauit. Primumq; conuocans requisiuit, cur cum ipsis præcipiat lex sacrificare, nequaq; immolationibus uterentur. Cumq; respondissent, uno tantummodo loco sibi offerre sacrificiũ fuisse permissum, repente iussit deo exosus destructum reparari templum, credens infelix Dominicum uerbum se posse destruere, cuius per hoc ueritatem magis ostendit. Hæc itaque uerba Iudæi libenter accipientes, cunctis per diuersum terrarum orbem mãdauere Iudæis. Qui undique concurrentes, pecunias ad ædificium alacriter offerebant: ministrauitq; plurimum etiam Imperator, non largitatis gratia, sed ut ueritatem oppugnaret. Misitq; pariter Præsidem impiorum executorem dignissimum præceptorum. Aiunt enim, quod ad repurgationem faciendam, argenteos hamos, & cophinos, & scaphas habuerint. Cumque fodere iam cœpissent, statuto quidem die hoc multitudo plurima faciebat. Nocte uero, spontanea terra de ualle crescebat. Solutis itaque prioris etiam fundamenti reliquijs, noua omnia præparabant. Cumque gypsi & calcis multa modiorum milia congregassent, uis magna uentorum repente respirans, tempestates, atque procellæ subito factæ, quicquid congregatum

Iulianus autor est Iudæis ut templum Hierosolymitanũ reparent.

C fuerat, diſperſerunt. Adhuc autem inſanientibus eis, & nequaquam diuina longanimitate correptis, maximus primò terræmotus eſt factus. Et quiſquis non fuerat myſteriis diuinis imbutus, uehementer attritus eſt. Cum uero neq; hoc terrerentur indicio, ignis ex fundamentis quæ ſuffodiebantur egrediens, plurimos fodientium concremauit, aliorum membra diſſoluit. Nocte quoque plurimis in uicina porticu dormientibus, cadens ſubito cum tecto ipſa porticus, dormiētes oppreſſit. Alio uero die in cœlo ſignum ſplendens crucis ſalutaris apparuit. Sed etiam Iudæorum ueſtes crucis ſignaculo ſunt impletæ, nō tamen ſplendenti, ſed nigro colore ſignatæ. Hæc itaque deo rebelles conſiderantes, & diuina flagella expaueſcentes, ad propria ſunt reuerſi, cōfitentes eſſe deum, qui ab illorum progenitoribus ligno fuerit adfixus. Quod audiens Iulianus, cum utique caneretur ab omnibus tanquam Pharao, indurato corde non timuit.

ca. XLIIII *Perſæ aduerſus Romanos.*

IGitur cum Perſæ mortuum cognouiſſent Conſtantium, ſumpta fiducia uenerunt ad terminos Romanorum denūciantes bellum. Ob quam rem collecto exercitu Iulianus miſit in Delphos, & Delum, atq; Dodonē, ad percipiēda reſponſa, an expediret ipſi bella ſuſcipere. Tunc uniuerſi Vates & pugnandi fiduciam dabant, & uictoriam promittebant. Vnum uero reſponſum pro exemplo mendacij ac ſeductionis inſerere non pigebit. Eſt enim huiuſmodi: Nunc omnes aggredimur dῆ, uictoriæ trophæa refe-

D rentes circa fluuium Thiren. Horum ego dux ero belligerator Mars. Νῦν πάντες ὡρμήθημεν θεοὶ νίκης τρόπαια κομίζεσθαι, παρὰ θηρὶ ποταμῷ. τῶν δ' ἐγὼ ἡγεμονεύσω δουρὸς πολεμόκλονος ἄρης. Horum itaq; carminum ridiculum eos cōuenit diuulgare, qui ſapientem deum Muſarumq; principem Pythium uocant. Ego autem mendacium ſeductionis eius inueniens, ingemiſco. Thi-

Tigris. ren nanq; fluuiū Tigrim uoluit appellare, quoniam Thiris eius nomini ſimilis eſt. Is enim fluuius ex Armeniæ redundans montibus, & per Aſſyriorum arua diſcurrens, ſinum deſcendit in Perſicum. Per hæc ergo reſponſa deceptus infelix, & uictoriam mente ſomniabat, & poſt Parthicum præ-

Galilæi. lium pugnam Galilæis inferre parabat. ſic enim uocabat Chriſtianos, cum tumeliam nominis ſe eis inferre putans, cum magis debuiſſet eorum conſiderare uirtutem. Non enim Socrates etiamſi Critias fuerit appellatus, & Pythagoras, Phalaris, ex mutatione nominis aliquam labem contraxerint. Neque Nireus, Therſites uocatus, pulchritudinem quam habebat, amiſerit. Horum nihil mente percipiens, ex hac appellatione aliquid læſionis ſe nobis putauit inferre. Et fallaci reſponſo credens, interminabatur per eccleſias dæmonum ſe ſtatuere ſimulachra. Poſt has igitur minas, ab uno uiro in Beroea debellatus eſt. Is enim nobilis erat, eiusque ciuitatis Curiæ præſidebat, quem zelus CHRISTI reddidit clariorem. Videns nanque filium in impietatem, quæ tunc uigebat, fuiſſe demerſum, expulit ſua do-

A mo, & coram omnibus abdicauit. Qui in uicinæ ciuitatis itinere aggreſſus Imperatorem, ſuam uoluntatem & abdicationem patris aperuit. At ille quieſcere iuuenem imperauit, placandum promittens patrem. Cumq; uenisset in Beroeam, nobiles & honoratos conuocauit ad prandium. inter quos erat & huius pater, quē cum filio in ſuo prandere iuſſit accubitu. Tunc circa medias epulas dixit ad patrem: Non mihi uidetur iuſtum uim facere uoluntati ad aliud declinanti, & animū ad alia mutare quæ non uult. Noli itaque eſſe filio uiolentus, ſequi tua dogmata reſpuenti. Neque enim ego tibi uim facio ut mea ſequaris, licet cogere ualde poſſim. Ille cauſam diuinæ religionis mente percipiens: De iſto (inquit) ō Imperator erroneo dicis, & deo exoſo, & ueritati præponenti mendacium? Tum ille rurſus manſuetudinis induens uultum: Ceſſa (inquit) detrahere. Et declinans ab eo uultum, adoleſcenti dixit: Ego tui curam habebo, quoniam patri tuo ut hoc faciat ſuadere non poſſum. Hæc itaq; non fruſtra retuli, ſed uolens oſtendere non ſolum illius admirabilis uiri fiduciam, ſed quod contempta Iuliani à plurimis ſit poteſtas. In Antiochia autem uir quidam optimus pæda- *Pædagog⁹ Antiochenus.*
gogus adoleſcentium habitabat. Eratq; illic nobilis ille Sophiſta Libanius, *Libanius Sophiſta.*
impius, expectansq; Iuliani uictoriam, habens præ oculis eius minas. Ergo interrogauit pædagogum, quaſi noſtram deridendo religionem: Nunc (inquit) fabri filius, quid putas agit?

B At ille quod paulò poſt contigit, repletus gratia diuina prædixit. Reſpondit enim: O Sophiſta, creator omniū quem tu fabri filium nominaſti, locum Iuliano concinnat. Poſt paucos uero dies mors illius nunciatur erronei, & in loculo poſitus aduectus eſt, minarumq; tumor euacuatus.

EO porrò tempore religioſiſſimus Iulianus cognomento Saba, qui angelorum incorporalium uitam corporali conuerſatione uidebatur imitari, cuius etiam uitā conſcripſimus, prolixiores offerebat deo preces, cū illius impij minas audiſſet. Et ea hora qua ille percuſſus eſt orans, mortem eius iſte cognouit, licet pluſquā uiginti mutationes ab eo loco uſq; ad illius exercitū eſſe uiderentur. Aiunt enim quod cū continuè ingemiſceret, & clementi domino ſupplicaret, ſubito lachrymarū eius fluuiū reſtitiſſe, fuiſſeq; alacritate repletum, & eius uultum exhilaratum. Hanc animi perturbationem miniſtri reſpicientes, rogauerūt ut eis cauſam tepentini gaudij pateſaceret. Tunc ille dixit: Ferus ſacræ uineæ deuaſtator pœnas exactus eſt uaſtationis ſuæ, iacetq; mortuus, terroribus miniſq; fruſtratus. Hæc cognoſcentes, exultauerunt omnes, deoq; hymnos gratificos obtulerunt. Poſtea uero à nūcijs eſt compertum, eundem fuiſſe diem ſimul & horam necis Iuliani, quam ille ſacratiſſimus ſenex cognouerat atq; prædixerat. *Iulianus non potuit placare Præſidem Beræenſem ut cū filio rediret in gratiam, ob Chriſtianiſmū abdicato.* *πλεόνων ἢ εἴκοσι σταδίων.*

ILlum itaque ſemper inconſulte egiſſe, mortis demonſtrauit euentus. ca. XLVI.
Tranſiens enim cum exercitu fluuium qui Perſarum Romanorumque

C regna diuidit, repente naues incendit, non suadens rebus aut uerbis, sed co
Iulianus in Persas. gens milites præliari. Porrò Duces alacritate repleti, animabant milites, & eos spe uaria confortabant, quam Imperator abscideràt, cum eorum reuer sionẽ incensis nauibus abnegasset. Super hæc autem cum debuissẽt cibos militibus congregare, neque de propriis finibus præcepit afferri, neque de inimicorum abundantia iussit aliquid deprædari. Relinquens ergo habita bilem uiam, pergebat per solitudinis loca, ubi & cibo & potu milites defrau dati, & duces itineris non habentes, sed errantes in deserta Prouincia, sapi entissimi Principis cognouere imprudentiam.

SOCRATES.

Multos itaque uicos castráque detinens, iam etiam ciuitates capiebat.
Obsidet regè Persarũ apud Ctesiphontẽ. Cumque uenisset Ctesiphontem, intantum obsedit regem, ut crebris Le gationibus uteretur, offerens dare suæ patriæ partem, si solutus bello disce dere posset. Quod ille noluit, neq; supplicantium est misertus: neq; mente percepit, quod uincere quidẽ bonum est, superuincere nimis inuidiosum:
Maximus. Credens præcipuè Magicis artibus, quas ei Maximus Philosophus exhi bebat, & arbitratus Alexandri Macedonis se gloriam percepturum, aut
Iulianus puta bat se alterum Alexandrum. certe maiorem. Putabat enim secundum Pythagoræam Platonisque sen tentiam, ex mutatione corporum Alexandri animam se possidere, aut esse potius in alio corpore alter Alexander. Ob hanc itaque causam Persarum
D regis noluit preces admittere.

SOZOMENVS.

Cum igitur in deserti loca primò captiuorum habuisset ducatum, po stea quidam senex sub schemate proditoris, se ei compendiosum iter osten dere compromisit. Cumque tribus diebus ambulantes ad maiorem solitu dinem uenissent, illum quidem fustibus occiderunt, confitentem hoc se fe cisse pro patriæ liberatione, & libenter tormenta omnia sustinere. Exerci tus interea Persarum, ex itinere fatigato exercitu Romanorum, commotus occurrit, secq; ad congressionem prælij parauit.

SOCRATES.

Querebantur enim Romani de Principe, quur noluerit bellum cum Lu cri promissione finire. Verumtamen Persis instantibus, resistebant, ita ut frequenter uerterentur hostes in fugam. Porrò Iulianus erat præsens in equo, & exercitum confortabat, inermis quidem, spe felicitatis suæ au dacior factus.

THEODORETVS.

a. XLVII. COntra quem iaculum repente delatum, discurrens per brachiũ, in eius latus immersum est. Ex hoc uulnere suscepit finem uitæ. Quis uero iustissimum intulerit uulnus, hactenus ignoratur. Sed alij quendam inui sibilium hoc intulisse ferunt: alij uero unum pastorum Ismahelitarum: alij militem

A militem fame & itinere fatigatũ. Sed siue homo siue angelus fuerit, palàm est quod diuinæ iussioni ministrauit. Aiunt autem quod cum fuisset uulne ratus, mox manũ sanguine suo compleuerit, & in aërem proiecerit, dicens: Galilæe, uicisti. Et in eo ipso confessus est, cum blasphemia uictoriam.

Νενίκηκας γαλιλαῖε.

SOCRATES.

Callistus autem qui inter familiares Imperatoris tunc militabat, & He roico uersu eius cõscripsit historiam, ait eum à dæmone uulneratum, fuisse defunctum. Iulianus ergo quarto Consulatu suo quẽ ædiderat cum Salu stio, sexto die Iunij mensis, in Persica regione defunctus est, anno tertio Im perij sui, septimo uero ex quo Cæsar à Constantio fuerat ordinatus, uitæ anno tricesimo primo.

Callistus. *Iuliani Aug. mors.*

POst cuius mortẽ eius Magiæ compertæ sunt. Carræ nanq; ciuitas est, hactenus impietatis eius reliquias habens. Per hanc iter agens, quoniã per Edessam propter piæ religionis cultum transire noluerat, in templum quod à Paganis colitur, est ingressus. Vbi cum quædam cum suis consorti bus sacrilegia celebrasset, ianuas & claustra disposuit, & quosdam ibi mili tes obseruare præcepit, ut intra hoc nullus accederet, donec ipse rediret. Cumq; mortuus fuisset, & impio pium successisset Imperium, ingredien tes in templũ inuenerunt mira Principis simulachra, eiusq; sapientiã & fa
B mosissimã pietatem. Viderũt enim mulierẽ à capillis appensam, extensas habentẽ manus, cuius uterum aperuerat, ut Persarum uictoriam in iecore eius inspiceret. Hoc ergo scelus in Carris inuentum est. Verum in Antio chia plurimas arcas in Palatio humanis aiunt capitibus plenas fuisse re pertas, & innumera in puteis demersa corpora mortuorum. In qua urbe cum eius nunciatus fuisset interitus, publicam cuncti habuere festiuitatem, & non solum in ecclesijs & sepulturis Martyrũ saltabãt, sed etiam in Thea tris Crucis uictoriã prædicabant, illius Magiæ insultantes. Ego autem etiã clamorem fauoris eorũ hic ponere necessarium iudicaui, ut etiam apud po steros hæc memoria reseruetur. Cõmuniter enim clamabant omnes: Ma xime, fatue, ubi sunt tua uaticinia? Vicit deus, & CHRISTVS eius. Hic er go libri terminus est habendus, ne pio imperio impietatis potentia copu letur.

Magica quædam portenta Carris reperta.

Antiochẽsium publicum gaudium de morte Iuliani.

Circa sepulchra martyrũ. Hæc erant extra ecclesias.

Maximus, Magus.

HISTORIAE ECCLESIASTICAE, QVAM TRIpartitam uocant, libri sexti, Epiphanio Scholastico interprete, FINIS.

Elenchus

ELENCHVS CAPITVM LIBRI SEPTIMI HISTORIAE ECclesiasticæ, quam Tripartitam uocant.

De Iouiniani Imperatoris auſpicijs, & quemadmodum à Perſidis finibus ſit egreſſus. Caput.I
Quid Sophiſta Libanius contra Chriſtianos ſcripſerit, & quomodo Socrates hiſtoriographus eius dicta confutarit. Cap.II
De rectitudine fidei Iouiniani, & quid Athanaſius Alexandrinus ſcripſerit. Cap.III
Quomodo Iouiniani temporibus orthodoxi floruerint, & hæretici ſint oppreſſi. Cap.IIII
Quod Athanaſius uenerit ad Iouinianum, & ab eo decenter ſit honoratus. Cap.V
De Conſulatu & fine Iouiniani. Cap.VI
De ortu Principis Valentiniani, & quemadmodũ fratrem Valentem ipſe fecerit Imperatorem. Cap.VII
De Ambroſij Mediolanenſis epiſcopatu atq; libertate loquẽdi. Cap.VIII
Edictum Valentiniani & Valentis de Conſubſtantiali Trinitate. Cap.IX
Epiſtola Illyricianorũ epiſcoporum ad Orientales epiſcopos profitentiũ conſubſtantialem Trinitatem. Cap.X
De hæreſi Audæanorum. Cap.XI
De Lampſaceno concilio. Cap.XII
Quemadmodum Valens factus fuerit Arianus. Cap.XIII
Qua crudelitate Valens ſit uſus aduerſus orthodoxos. Cap.XIIII
De tyrannide & perditione Procopij. Cap.XV
De exilio ſancti Euſebij Samoſateni Pontificis, & quod ciues eius, amore fidei, alij epiſcopo ſe ſubdere noluerint. Cap.XVI
De exilio Barſæ epiſcopi. Cap.XVII
Idem de crudelitate Valentis quam geſſit aduerſus orthodoxos extincto Procopio. Cap.XVIII
De Eunomio hæreſiarcha. Cap.XIX
De ſæuitia Valentis contra Conſtantinopolitanos orthodoxos. Cap.XX
De deſtructione murorum Chalcedonenſium. Cap.XXI
De natiuitate Valentiniani minoris, & de immenſitate grandinis, & de ortu Principis Gratiani. Cap.XXII
Quomodo Ariani Macedonianos fuerint perſecuti, & illi ſe contulerint ad Liberium. Cap.XXIII
Libellus Macedonianorũ, Liberio Romano datus epiſcopo. Cap.XXIIII
Epiſtola Liberij & Sicilienſis cõcilij ad Macedonianos epiſcopos poſt pœnitentiam. Cap.XXV
Cur Eunomius ab Eudoxio ſegregatus ſit. Cap.XXVI
De latebris Athanaſij. Cap.XXVII
De cõcilio Tyanẽſi ubi literæ Liberij & Occidẽtaliũ ſũt receptæ. c.XXVIII
De Eudoxio Ariano qui fuerat Conſtãtinopolitanus epiſcopus, & de perſecutione Valentis propter Euagriũ orthodoxũ epiſcopũ. Cap.XXIX
Quod octuaginta orthodoxorũ à Valẽte in naue cremati ſunt. Cap.XXX
Quid Valens geſſerit in Cappadocia & Antiochia. Cap.XXXI
Quomodo in Edeſſa mulier cum ſuo filio currens ad Martyrium, & Præfectum & Imperatorẽ ſtupore facti à crudelitate remouerit. Ca.XXXII
De examinatione & exilio plurimorum orthodoxorum. Cap.XXXIII
De miraculis Confeſſorum. Cap.XXXIIII
De reſponſo dæmonis, quis poſt Valentem imperaturus eſſet, & quod ob hoc Valens multos occiderit. Cap.XXXV
De Baſilio epiſcopo Cappadociæ, & quõ exilij minas euaſerit. Ca.XXXVI
De fine Athanaſij Alexandrini, & ſucceſſione Petri, & ſeditione cõtra eum facta, & quod Romam profectus ſit. Cap.XXXVII
Qua crudelitate Lucius Alexandriam fuerit introductus. Cap.XXXVIII
Quæ miracula geſſerint eremitæ, in exilium à Lucio deſtinati. Cap.XXXIX
Literæ Petri Alexãdrini Põtificis, in quibus Lucij mala referũtur. Cap.XL

HISTORIAE ECCLESIASTICAE, QVAM TRIPARTITAM VOcant, ex tribus Græcis autoribus, Sozomeno, Socrate, & Theodoreto, ab Epiphanio Scholaſtico uerſis, per Caſſiodorum Senatorem in Epitomen redactæ, liber ſeptimus.

SOCRATES.

MILITES igitur in maxima ſollicitudine cõueni- *Cap.I.*
entes, omiſſa omni dilatione, altero die IOVI IOVINIANO infulas Imperatoris imponunt. Erat enim uir fortis & nobilis, & illo tempore χιλίαρχος, id eſt, Millenarius, quo Iulianus electionem militibus lege propoſuit, ut aut ſacrificarent, aut militia cederent. Qui cingulũ magis elegit amittere, quàm Imperatoris præceptis impijs obedire. Hunc ergo tunc Iulianus propter belli neceſſitatem

ANVS AVG.

Tribunus militum.

cingulum militare.

C tatem inter uiros militares habebat. Qui cum uiolēter à militibus ad impe
rium traheretur,clamabat,dicens,non ſe uelle Paganis hominibus impera
re,cum ipſe Chriſtianus exiſteret.Cumq; uox omnium cōmuniter procla
maſſet,dicentium,ſe quoq; Chriſtianos,ſuſcepit imperium.

THEODORETVS.

Cogitabat itaq; Iouinianus de communi ſalute,& quomodo poſſet de
medio hoſtium illæſum exercitum liberare. Nec indiguit magno conſilio,
ſed ſeminibus pietatis utiliſſimū uindemiauit fructum. Repēte nanq; ſuā
prouidentiam deus oſtendit,& fluctuationem eius ad portum tranquillita
tis adduxit.Dum enim huius anguſtiam Perſarū rex agnouiſſet,miſſa Le
gatione petiuit pacem,deinde cibaria militibus deſtinauit,& forum uena
lium eis præparari in deſerto præcepit. Celebratiſq; fœderibus, exercitum
reduxit incolumem.

SOCRATES.

Fœdus Romanorū cum Perſis parum honeſtis cōditionibus.

Quæ pacta,quantum ad gloriam quidem pertinebat Romanorū,tur
pia erant,ſed tempori congruebant. Amiſſa nanq; Syria, & tradita Perſis
Niſibi Meſopotamiæ ciuitate diſceſſit. Hæc nunciata,Chriſtianos confor
tauerunt,Paganis intulerūt luctum. Porrò milites incautum Iuliani feruo
rem ualde culpabant,cauſamq; damni finium Romanorū ei potius impu
tabant,quod à Perſarum ueluti proditore ſeductus, naues quæ per fluuiū
frumenta deueherent incendiſſet,& famem militibus accerſiſſet.

D

Cap.II. Libanius ſcripſit opus de morte Iuliani.

TVm itaq; Sophiſta Libanius Lamentationis librum in Iulianū con
ſcripſit,quem Iulianū denominauit,faſcinatum ſanè laudibus illius.
in quo etiam meminit librorum quos contra Chriſtianos ædiderat Iulia
nus.Et ſi quidem laudes Imperatoris Sophiſta dixiſſet,ego quieſcerem,ue
ſtigia hiſtoriæ ſequens. Sed quia tanq; callidus Rhetor mentione Iuliani
librorū Chriſtianam uidetur lacerare religionē,propterea contra eum poſi
tis primum uerbis ipſius,pauca dicenda ſunt. Hyemis (inquit) nocte

Verba Libanij ex Iuliano.

amplius Imperator extendens incumbendo libris,Palæſtinenſem hominē
deum,deiq; filium referentibus, præliabatur enixius,& redarguendo præ
ualuit,ut riſum & quandam inanitatem oſtenderet eorum quæ coluntur à

Porphyrius.

talibus. In quibus laboribus ſene Tyrio ſapientior eſt inuentus. Propitius
autem ſit iſte Tyrius,& placide uerba mea ſuſcipiat,tanq; à filio uictus eſt.

Hæc quidem Sophiſtæ Libanij ſunt. Verum ego Sophiſtam eum opti
mū fuiſſe noui.quanquā ſi non eius religionis fuiſſet cuius Imperator erat,
omnia quæ de Iuliano Chriſtiani dicunt,etiam iſte tunc diceret,& forſitan

Libanius uiuū Conſtantium laudauit ,uitu perauit mortuum.

tanquā Rhetor augeret. Nam & uiuo Conſtantio laudes, & eo defuncto
iniurias plenas criminibus eius effudit.Et ſi ſenex Porphyrius fuiſſet Impe
rator,libros eius,Iuliani præpoſuiſſet operibus. Sed & Iulianus,ſi Sophi
ſta fuiſſet,dixiſſet forſitan etiam ipſum malum,ſicut Ecebolum.Quia ergo
ille tanq; eius ſectæ, & tanq; Sophiſta & amicus Imperatoris, quæ ei ſunt

A uiſa dixit ei, nos ut poſſumus,obuiemus.Primum itaq; dixit, quod libris
incumberet,hyemis noctes extendens.Incumbere nanq; ſignificat,quod in
tentionem habuerit,ut uituperationem conſcriberet,ſicut cōſuetudo Sophi
ſtis eſt.Nam olim hos libros ſcierat,ſed tunc incumbebat,& maximo præ
lio contendebat. Vnde palàm eſt quod,nō(ſicuti Libanius putat)redarguē
do præualuerit, ſed infirmitate ſuæ ueritatis æſtuabat,& quæ bene illic cau
teq; ſunt poſita,tanquā detractor lacerare laborabat. Omnis enim qui reſi
ſtit alicui,nunc uertendo,nunc cælando ueritatem,mentitur aduerſus eū,cō
tra quem litigat.Et qui infenſus alicui eſt,omnia ſicut hoſtis nō ſolum agit,
ſed etiam loqui cōtendit. Quod uero Iulianus atq; Porphyrius,quē Tyriū
ſenē uocat, detractores ambo fuerint, ſuis ipſorum ſermonibus arguūtur.

Senex Tyrius,id eſt, Porphyrius.

Nam Porphyrius ſummi philoſophorū Socratis uitam lacerauit in hiſto
ria Philoſophica, quam ipſe conſcripſit:& talia de eo retulit,qualia ſoliti de
rogatiōibus occupari.Et hæc de illo Socrate,qui apud Græcos mirabilis ca
ſtitate,iuſtitia,aliiſq; uirtutibus habebatur. Quem Plato mirabilis eorum

Ξενοφῶν, ἄτ
τικὴ μέλιττα
ἐπωνομαζό
μενος. Primus ſcripſit uitas philoſophorū M. Antoninus philoſophus.

philoſophus & Xenophon;alter philoſophorū θείοτατον,non ſolum tanquā
deo amabilem honorant,ſed etiā ultra hominē ſapuiſſe pronunciant.Por
rò Iulianus æmulatus partem,paſſionem propriam in Cæſaribus denuda
B uit, & omniū ante ſe regnātiū uitas carpēs, ne philoſopho quidē Marco pe
percit.Igitur ambo detractores fuerunt.Non opus habeo pluribus uti ſer
monibus. Ego nanq; ex utrorūq; uerbis mores eorum conijciens hæc dixi.
Quid autē de Iuliano Gregorius Nazanzenus retulerit,audiamus.Ait em̄

Gregorius Nazianzenus de Iuliano, ex ſecūdo li. aduerſus Gentiles.

in ſecundo libro contra Paganos hæc uerba,poſt alia.Hæc equidem de Iu
liano aliīs ipſa experimenta tradiderunt,& aſſumpta poteſtas imperij.Mi
hi autem eius mores comperti ſunt,cum hunc uirum Athenis clarius agno
uiſſem. Venerat enim illuc,cum frater eius Imperatori uideretur inimicus.
Fuitq; aduentus eius ratio duplex:una quidem quaſi decētior,qua dicebat
ſe ueniſſe ut uideret Hellada atq; doceretur.Altera uero ſecretior & non no
ta plurimis,ut immolatores dæmonū & uiros fallaces inquireret,quia non
dum habebat impietatis ſuæ licentiam. Tunc igitur non fruſtra conſideraui
uirum. Non enim fortuito iſta conſpexi,ſed faciebat me cautum inconſtan
tia morum eius,& exceſſus uberior. Vates ſiquidē egregius eſt,qui bene cō
ſiderat.Nullum enim ſignum in eo mihi utile uidebatur.Ceruix inflexibi
lis,humeri iactabiles,oculi currentes,huc illucq; directi,& furioſe reſpicien
tes.Pedes impatientes,nares ſpirantes iniurias atq; contemptus,ſchemata

Depingit Iulianum Nazianzenus.

riſibilia,& hoc ipſum ſemper habentia.Riſus incontinens,& quaſi ſubbuli
ens.Conſenſus & negatio,ſimul ratio nulla ratione conſiſtens,interrogatio
inordinata,atq; reſponſio nulla cōgruentia ſibi cōueniens,Sed quid per uni
uerſa diſcurro? Hunc ante opera uidi,& operibus ipſis agnoui.Et ſiquidem
eſſent mihi præſentes,qui tunc aderant,teſtarētur quod cū hæc uidiſſem,re

C pente dixi: O quale malum nutrit Respublica Romanorũ? Et cũ hæc præ-
dixissem, optaui me inueniri debere mendacẽ. Melius enim fuerat hoc, q̃ꝫ
ut tantis terra sceleribus impleretur. Nunq̃ꝫ arbitror talia fuisse prodigia, cũ
multa diluuia, multa incendia, multæ pestes, & hiatus terræ prouenerint, li-
cet homines inhumani & feroces, cõpositiq̃ꝫ dissimilibus naturis fuisse refe-
rantur. Ob quam rem digno sua superbia fine cõclusus est. Hæc Gregorius
de Iuliano narrauit. Quia uero contra Christianos multa proferentes,
nisi sunt uim facere ueritati, quædã ex sacris literis peruertentes, alia permu-
tantes, omnia tamẽ secundũ suam sumentes intentionẽ, multi eis obuiãtes
ista patefecerunt, destruentes & redarguentes eorũ uana sophismata, & an-
Origenes. te omnes Origenes, licet ante multa fuisset tempora Iuliani. Is enim ea quæ
uidebantur turbare legentes sacratissimas lectiones, obijciens sibi ipsi & in-
terpretatus ea, detractorũ sophisticas adinuentiões exclusit. Quæ si sæpius
legissent Iulianus atq; Porphyrius, ea libenter accipientes, in aliud forte sua
uerba mutassent, & non ad blasphemiæ sophismata uerterent. Quod uero
lacerare studuerit Impator, apud idiotas & simplices uerba faciens, & non
apud eos, qui scripturarũ diuinarũ obtinent ueritatem, ex his palàm est. Su
mens enim ea uerba, quæ dispẽsationis causa humanius posita sunt, cũ mul
ta huiusmodi collegisset exempla, hæc nouissime dicit: Horum igitur singu
D la si non aliquam habent ineffabilẽ cõtemplationem, maxima de deo blas-
Iuliani uerba ex tertio li. cõtra Christianos. phemia sunt plena. Hæc ergo Iulianus in tertio cõtra Christianos libro di-
xit. In libro autem suo quem de Cynismo scripsit, docens quomodo sacras
fabulas deceat fingi, dicit oportere harũ ueritatem abscondi. Sic enim ait:
Liber Iuliani Aug. πρὸς τὰ χώα ἐβράκλ τρ, πως χωι σέορ. Amat enim natura celari, & abdita deorũ substãtia, non patitur nudis ue-
bis in aures introire pollutas. Apparet ergo per hæc Imperatorẽ suspici-
onẽ habuisse de diuinis scripturis, qd̃ essent uerba mystica ineffabilẽ quẽdã
modũ cõtemplationis habẽtia. Sed indignatur qd̃ nõ omnes eandẽ senten-
tiã habuerint, & incessit hos qui inter Christianos diuina simpliciter suscipe
Iulianus re prehenditur. uidẽtur eloquia. Nõ igit̃ oportebat eũ cõtra simplices insurgere, nec ꝓpter
illos contra sacras literas intumescere, neq; odio habere & auersari quæ ma
Quid Porphyriũ mouerit, ut aduersus Christianos scriberet. gis bene intellexerãt: quod nõ oẽs tũc ita sentirent, sicut ipse uoluerat. Simi
lis ergo Porphyrio factus est. Ille nãq; in Cæsarea Palæstinæ à quibusdam
Christianis cæsus, irã nõ ferens, Christianismũ deseruit ꝓ furorẽ: & odio ini
micorũ scribẽdo blasphemias, Christianismo priuatus est: sicut eũ Eusebius
Pãphili redarguit, & ei⁹ uerba destruxit. Impator aũt apud idiotas supbus
inter Christianos extitit. ea passione in blasphemias Porphyrij declinauit,
Ambo siq̃dẽ spõte deliquerũt, & sciẽter peccãdo dignissima pœna mulctati
sũt. Cũ igit̃ sophista Libani⁹ uelut irridẽs dixisset, hoiem ex Palæstina deũ
& dei filiũ faciũt, oblit⁹ suorũ uidet̃ esse uerborũ. ad finẽ nãq; ei⁹ libri Iulianũ
deificauit sic inter alia dicẽs: Primũ nãq; nũciũ ei⁹ mortis penè pemerãt, qd̃
putaretur

A putaretur de deo mentitus. Deinde paululum descendens, ait: O dæmonũ
alumne, dæmonũq; discipule, & dæmonũ obseruator. Qui licet hoc aliter
intelligeret, ucrũtamen hæc eadem de Iuliano dixit, quæ Christiani expro-
brantes affirmant. Si ergo eum laudare cogitabat, oportebat cum hoc no-
men effugere: nec cum deditum dæmonibus indicare: sicut sermonem aliũ
declinauit, quẽ cum reprehẽderetur, de suis libris abscidit. Quomodo enim
homo Christi deificetur, & quemadmodũ in aperto homo fuerit, inuisibili
ter aũt deus, & quemadmodũ utraq; sint uera, Christianorũ ratio sacra no
uit. Pagani uero anteq̃ꝫ credant, intelligere nequeunt. Dicit enim sermo di-
uinus: Nisi crediderit is, non intelligetis. Quapropter non erubescũt multos
homines deificando. Et utinam bonis moribus institutos, aut iustos, aut ca
stos, & non potius lubricos, iniquos, & ebriosos, id est, Hercules, Dionysios,
& Asclepios, sicuti frequenter in suis libris Iulianũ iurare non pudet. Quo-
rum masculos fœminasq̃ꝫ Cupidines (si enumerare uoluero) lõga digressio
generatur. Sed sufficit hæc scire uolentibus Aristotelis Pallium, & Coro-
na Dionysij, & liber Egini multæ memoriæ, turbaq̃ꝫ Poëtarum, qui de tali
bus scribentes, uere ridiculum & inanitatem Theologiæ ostendẽre Pagano
rum. Quod uero proprium Paganorũ sit, homines summa facilitate deifi-
care, monstremus. Rhodijs quadam calamitate detentis, responsum est da
B tum: ut Phrygium Attin sacerdotẽ uesaniæ Phrygiũ celebritatis placarent.
Tale nãq; responsum est: Attin placate deum magnum, purum Adonem,
bonæ uitæ, diuitiarum datorem, comatumq̃ꝫ Dionysium. Hoc itaq; respõ-
so Attin qui amore uesano semetipsum occidit, eundẽ Adonem Dionysi-
umq̃ꝫ nominauit. Cunq̃ꝫ Alexander Macedonum rex transisset in Asiam,
Amphictyones Alexandro fauentes, carmina ista finxerũt, Iouem deorum
Consulem, & Mineruam honora ter genitam, qui corpore mortali supernũ
abscondis regem, quem Iupiter Heroum seminauit generibus adiutorem,
bonæ leges læticiæ Alexandrum statuere regem. Hæc in *Parthia pronunci
auit dæmon: qui cum potentibus adularetur, deificabat eos. Quid enim di-
camus, cum etiam Cleomedem athletam deificauerint, ita dicẽtes: Vltimus
Heroum Cleomedes ciuitatis athleta, quem sacrificijs honorate, quia mor-
talis iam non est. Propter hoc ergo respõsum, Diogenes Cynicus & Oeno
maus philosophus, Pythium reprehenderunt Apollinẽ. Cyziceni uero ter-
tiumdecimũ deum Adrianum appellauerunt. Sed etiã ipse Adrianus ama
tum suum Antinoum deificauit. Et hæc ridiculum & inanitatem non dicit
esse Libanius? Hæc ergo à nobis propter eius detractionẽ, per digressionẽ
dicta, sufficiant.

Sũme conatus Iulianũ laudare Libanius sũme uituperat.

Aristotelis Pallium. Corona Dionysij.

Attin Rhodij in deos retulerunt.

Amphictyones ac Alexandro.

*Al's *Pythia.*

Cleomedes athleta.

Adrianus.

Antinous amatus Adriani.

THEODORETVS.

Cap. III. Iouinianus Aug. episcopos exules restituit.

IOuinianus ergo Imperator, mox ut imperij sui terras ingressus est, pri-
mum scripsit legẽ, ut Episcopi de exilio redirẽt, & ecclesias eis reddendas
esse professus est, qui expositam in Nicæa fidem inuiolabiliter seruassent.

C Scripsit etiam Athanasio, qui præcipuus erat horum dogmatũ propugnator, petens ut ei rescriberet perfectam diuinorum dogmatum disciplinam. Qui eloquentiores episcopos congregans rescripsit, rogãs ut fidem Nicææ expositam custodiret, tanquam Apostolicis dogmatibus congruentẽ. Cuius epistolæ uerba sunt hæc:

Iouinianus Aug. ab Athanasio cupit orthodoxã religionẽ edoceri

PIISSIMO ATQVE CLEMENTISSIMO VIctori Augusto Iouiniano Athanasius, & reliqui episcopi, cõuenientes ex persona omnium episcoporum Aegyptiorum, Thebaidos, & Libyæ.

Epistola Athanasij & aliorũ Orientaliũ, ad Iouinianũ Aug.

DECET deo amabilẽ principẽ discendi habere uoluntatẽ, desideriũq; cœlestium. Sic enim uere & cor habes in manu dei, & imperiũ cũ pace multis annorum curriculis gubernabis. Volente igitur te à nobis tua discere pietate catholicæ ecclesiæ fidem, gratias ob hoc domino referentes, curauimus ut prolatam ab omnibus patribus in Nicæa tuæ pietati insinuaremus fidẽ. Hanc enim repudiantes quidam, nobis equidem frequenter insidiati sunt, eo quod Arianæ non consentiremus insaniæ. Autores uero facti sunt hæreseis & schismatum uniuersalis ecclesiæ. Vera ergo & pia in dominũ nostrum IESVM CHRISTVM fides est omnibus manifesta, & ex diuinis literis agnita atq; lecta. In hac enim etiam sancti martyrio consummati sunt, & requiescentes in domino nunc consistunt. Manserat itaq; semper fides illæsa, nisi

D calliditas quorundam hæreticorum eam uiolare præsumeret. Arius enim quidam, eiusq; sectatores erumpere & impietatem aduersus eam introducere tentauerunt, dicentes, ex non extantibus, & creaturam, atq; facturã, conuertibilemq; esse filium dei. Plurimosq; per talia seduxerunt, ita ut etiã quiquam aliquid esse uidebantur, blasphemia huiusmodi traherentur. Verum sancti patres nostri olim conuenientes (sicuti prædiximus) in Nicæno concilio, Arianã quidẽ sectam anathematizauerũt, catholicæ ueroecclesiæ fidem (scriptura teste) professi sunt. Eaq; prædicatione hæresis extincta est, quæ ubiq; uidebatur accẽsa. Hæc itaq; fides per omnes ecclesias legebatur & prædicabatur. Sed quoniam Arianam hæresim quidam renouare uolentes, ipsam fidem à patribus in Nicæa prolatam anathematizare præsumpserunt: aliqui uero fingunt se eam profiteri, sed ipsam ueritatem negare noscuntur, aliter interpretantes Consubstantialitatem, & sancto spiritui blasphemãtes, cum dicunt eum creaturam esse, atque facturam per filium celebratam: necessario considerantes læsionem ex huiusmodi causa contra populum generatam, offerre tuæ pietati confessionem concilij Niceni curauimus ut pia religio tua cognoscat, cum quanta scrupulositate conscripta sit: & quantum errent, qui extra eam uolunt aliquid edocere. Cognosce deo amabilis Imperator, quoniam hæc quidem prædicatur à seculo, & professi sunt patres in Nicæa conuenientes. In hac quoque fide concordant omnes

A dant omnes ecclesiæ in Hispania, & Britania, necnon in Gallijs, Italijs, & in Dalmatijs constitutæ: in Cappadocia, Mysia, & Macedonia, & uniuersa simul Hellade, sed etiã in uniuersa Aphrica, Sardinia, Cypro, Creta, Pãphylia, Lycia, Isauria, & in omni Aegypto & Libya, Ponto, & Cappadocia, partibusq; uicinis, & Orietales ecclesiæ, præter paucos Arij sectatores. Omniũ nanq; prædictorum sententiam experimento cognouimus, & literas habemus, eosq; nouimus deo amabilis Imperator: quia cum pauci quidam huic fidei contradicant, præiudicium facere nõ poterunt in toto orbe terrarũ. Multo enim tempore ab hæresi Ariana pulsati, nunc etiam pietati contentione maxima contradicunt. Vt uero hæc pietas tua cognoscat, licet sciat, tamen studuimus fidem Nicæno concilio professam ab Episcopis trecẽtis decem & octo, subiungere. Est autem hæc Nicæni concilij fides:

Professio fidei in cõcilio Nicæno.

CREDIMVS in unum deum, patrem omnipotentem, omniũ uisibilium, inuisibiliumq; factorem. Et in unũ dominũ nostrũ Iesum Christũ, filiũ dei, natum ex patre, unigenitum, hoc est, de substantia patris: deum de deo, lumen de lumine, deum uerum de deo uero: natum, non factum, consubstantialem patri, per quem omnia facta sunt, quæ in cœlo, & quæ in terra. Qui propter nos homines, & propter nostrã salutẽ descẽdit, incarnatus, humanatus, passus est, & die tertia resurrexit. Ascendit in cœlos, uenturus iu

B dicare uiuos & mortuos. Et in spiritum sanctum. Eos autẽ qui dicunt: Erat, quando non erat: & anteq; nasceretur, non erat: & quia ex non extantibus factus est, aut ex altera substantia uel subsistentia dicẽtes esse, aut creatum, aut conuertibilem, aut mutabilem filium dei, hos anathematizat sancta catholica & apostolica ecclesia. In hac fide deo amabilis Imperator nos consistere necessarium est, tanquam sacra & Apostolica: nullaq; mouere eam seductione uerborum atq; contentione, quod ab initio Ariani fecerunt, ex nõ extantibus filium dicentes: Et, quia erat, quando non erat, & creatus, & factus, & conuertibilis est. Propterea (sicuti prædiximus) & Nicæna synodus hæresim anathematizauit huiusmodi, fidem uero professa est ueritatis. Nõ enim simpliciter similem dixerunt filium patri, ne simpliciter similis deo, deus uerus esse crederetur, sed etiam consubstantialem scripserunt, quod proprium est geniti uericq; filij, ex uero & naturali patre nascentis. Sed neq; Spiritum sanctum alienauerunt à patre & filio, sed potius glorificauerunt eum cũ patre & filio in una sanctæ Trinitatis fide, eo quod una sit in sancta Trinitate diuinitas.

τῷ ἐυλαβεσάτῳ καὶ φιλανθρωποτάτῳ, νικητῇ ἀυγούστῳ, ἰωβιάνῳ
ἀθανάσιος ἡ̣γὴ̣ οἱ λοιπ̣οὶ ἱ̣ε̣ρ̣ο̣σκοποι οἱ ἐλθόντες ἐκ προσώπ̣ου
πάντω̣ν τ̣ῶ̣ν̣ ἀπὸ φρ̣ ἀ̣ὐγ̣ύπ̣τ̣ου ἡ̣γὴ̣ λιβύ-
ης ἱ̣ε̣ρ̣ο̣σκόπω̣ν.
ΠΡΕ̣ΣΒΕΥΤΕΑ θεοφιλεῖ βασιλεῖ φιλομαθὴς προαίρεσις ἡ̣γὴ̣ πόθ̣ο̣ς σ̣ο̣ῦ̣ ὐ̣ρ̣α̣νί̣ου,

C ὄντως γὰρ ἀληθῶς καὶ πρὸς τὴν καρδίαν ἔχει τὸν λαὸν μετ' εὐφροσύνης πολλῆς ἐπὶ τοῖς τῆς εὐσεβείας. δηλώσασης τίνων δὴ σὺν εὐσεβείας μαθεῖν παρ' ἡμῶν, τὴν δὴ καθολικὴν ἐκκλησίας πίστιν, εὐχαριστήσαντες ἐπὶ τούτῳ τῷ κυρίῳ, ἐβδελυσάμεθα πάντων μᾶλλον, πρὸ τῶν πατέρων ὁμολογηθεῖσαν τὸν νικαίᾳ πίστιν ὑπομενῆσαι τὸ σὺν θεοσέβειαν. ταύτην γὰρ ἀδετήσαντες ἄνεις, ἡμῖν μὴν ποικίλως ἐπεβούλευσαν. ὅτι μὴ ἐπείθημεν τῇ ἀρειανῇ αἱρέσει. αἴτιοι δ' γεγόνασιν αἱρέσεως ἡ χισμάτων τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ. ἡ μὴν ἀληθῆς εὐσεβὴς, εἰς τὸν κύριον ἡμῶν ἰησοῦν χριστὸν πίστις, φανερὰ πᾶσι καθέστηκε ἐκ τῶν θείων γραφῶν γινωσκομένη τε ἡ ἀναγινωσκομένη. ἐν ταύτῃ δ' ἡμεῖς οἱ ἅγιοι πεπεισθέντες ἐμαρτύρησαν καὶ νῦν ἀναλύσαντες εἰσὶν ἐν κυρίῳ. ἔμενεν δὲ ἀεὶ ἡ πίστις διαπαντὸς ἀβλαβὴς εἰμὴ πονηρόν τι ἐνεργήσαν ἀιρεσιάρχης πρᾶσσοιῆσαι ἐτόλμησεν. ἀφ' ὧν γάρ τις καὶ οἱ σὺν αὐτῷ διαφθεῖραι ταύτην καὶ ἀσέβειαν κατ' αὐτῶν ἐπιχειρεῖν ἐπεχείρησαν. φάσκοντες δὲ οὐκ ὄντων, καὶ κτίσμα καὶ ποίημα, καὶ τρεπτὸν εἶναι τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ. πολλοὺς δὲ ἐν τούτοις ἠπάτησαν, ὥς τινας δοκοῦντας εἶναί τι, σὺν αὐτῷ τῇ δυσφημίᾳ. καὶ φθάσαντες μοὶ οἱ ἅγιοι πατέρες ἡμῶν, σωελθόντες ὡς προείπομεν ἐν τῇ νίκαιαν σωόδῳ, τὴν μὲν αἵρεσιν ἀνεθεμάτισαν. τὴν δὲ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας πίστιν ἀνωμολόγησαν ἐγγράφως, ὥς τε ταύτης πάντα χρὴ κηρυττομένης, ἀποσοβεθῆναι τὴν ἀναφθεῖσαν αἵρεσιν πρὸ τῶν αἱρετικῶν. ἦν μὲν οὖν αὕτη πάντα χρὴ πᾶσαν ἐκκλησίαν γινωσκομένη τε καὶ κηρυττομένη. ἀλλ' ἐπειδή, τῆς ἀρειανὴν αἵρεσιν ἀναπεῖσαι βουλόμενοι, ἄνεις μὲν αὐτῶν τὴν ἐν νικαίᾳ πρὸ τῶν πατέρων ὁμολογηθεῖσαν πίστιν πετολμήκασιν ἀθετῆσαι. ἄνεις δὲ χρηματίζοντες ὁμολογεῖν αὐτὴν, ταῖς δὲ ἀληθείαις ἀγνοοῦντες παρέρμηνεύοντες τὸ ὁμοούσιον. καὶ δυσβλασφημοῦντες τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον,
D ἐν τῷ φάσκειν αὐτοὺς κτίσμα εἶναι. ποίημα δι' αὐτοῦ γεγονός, ἀναγκαίως δεωρήσαντες τὴν ἐκ τοιαύτης ἐλασφημίας ἐλάβειν γινομένην καὶ τὸν λαὸν ἐπιδοῦναι τῇ σῇ εὐσεβείᾳ τῶν ἐν νικαίᾳ ὁμολογηθεῖσαν πίστιν ἐσπουδάσαμεν, ἵνα γνῶς σὺ ἡ θεοσέβεια, μεθ' ὅσης ἀκριβείας γέγραπται, καὶ ὅσον πλανῶντί τοι παρέστηκεν διδάσκοντες. γίνωσκε θεοφιλέστατε ἄνασσα, ὅτι αὕτη μὲν ἡ ἐξ ἀιῶνος κηρυττομένη, ταύτην ὡμολόγησαν οἱ ἐν νικαίᾳ σωελθόντες πατέρες. καὶ ταύτῃ σύμφωνοι τυγχάνουσιν πᾶσαι αἱ κατὰ τόπον ἐκκλησίαι. ἄς τε καὶ τὴν ρωμαίαν καὶ βρεττανίαν καὶ γαλλίας καὶ τὴν ἰταλίας πάσας καὶ καμπανίας, σαλματίας τε καὶ μυσίας, μακεδονίας καὶ πάσας ἑλλάδος. καὶ αἱ καὶ τὴν ἀφρικὴν πᾶσαι, καὶ καρχηδόνα, καὶ κύπρον, καὶ κρήτην, παμφυλίαν τε, καὶ λυκίαν, καὶ ἰσαυρίαν, καὶ πᾶσαν ἀιγυπτον, καὶ λιβύην, καὶ πόντον, καὶ καππαδοκίαν, καὶ τὰ ῥωμαϊκὸν μέρη, καὶ αἱ καὶ ἀνατολὰς ἐκκλησίαι, πάρεξ ὀλίγων πάνυ τὰ αἱρεῖσθ φρονούντων. πάντων γὰρ τῶν προειρημένων, τὴν πεῖραν ἐγνώκαμεν, τὴν γνώμην, καὶ γράμματα ἔχομεν. καὶ οἴδαμεν θεοφιλέστατε ἄνασσα, ὅτι κἂν ὀλίγοι ἄνεις ἀνυπομένησι ταύτῃ τῇ πίστει, οὐ δίκαιον πρόκριμα ποιεῖται πάσῃ τῇ οἰκουμένῃ. πολλῷ γὰρ χρόνῳ βλαβέντες ἀπὸ τῆς αἱρετικῆς αἱρέσεως, φιλονικότερον νῦν ἀνθίστανται τῇ εὐσεβείᾳ. καὶ ὑπὲρ τοῦ γνώσκειν τὸν σὸν εὐσέβειαν, καί τι γινώσκειν, ὅμως, ἐσπούδασμεν τῆς ἐν νικαίᾳ πίστιν ὁμολογηθεῖσαν ὑπὸ τριακοσίων δέκα καὶ ὀκτὼ ἐπισκόπων, ὑποτάξαι. ἔστι δὲ αὕτη.

πιστεύομεν εἰς ἕνα θεὸν πατέρα παντοκράτορα, πάντων ὁρατῶν τε καὶ ἀοράτων ποιητήν. καὶ εἰς ἕνα κύριον ἰησοῦν χριστὸν, τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, γεννηθέντα ἐκ τοῦ πατρὸς μονογενῆ, τουτέστιν ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ πατρός. θεὸν ἐκ θεοῦ, φῶς ἐκ φωτός. θεὸν ἀληθινὸν ἐκ θεοῦ ἀληθινοῦ. γεννηθέντα, οὐ ποιηθέντα. ὁμοούσιον τῷ πατρί. δι' οὗ, τὰ πάντα ἐγένετο. τά τε ἐν τῷ

A ρανῷ καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς. τὸν δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν καταλθόντα, σαρκωθέντα, ἐνανθρωπήσαντα, ἀνελθόντα, παθόντα, καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανούς. ἐρχόμενον κρίναι ζῶντας καὶ νεκρούς. καὶ εἰς τὸ ἅγιον πνεῦμα. τοὺς δὲ λέγοντας, ἦν ποτὲ ὅτε οὐκ ἦν, καὶ πρὶν γεννηθῆναι οὐκ ἦν. καὶ ὅτι ἐξ οὐκ ὄντων ἐγένετο, ἢ ἐξ ἑτέρας ὑποσάσεως ἢ οὐσίας φάσκοντας εἶναι, ἢ κτιστὸν, ἢ τρεπτὸν, ἢ ἀλλοιωτὸν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, τούτους ἀναθεματίζει ἡ ἁγία καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ ἐκκλησία. ταύτῃ τῇ πίστει θεοφιλέστατε ἄνασσα ἐπιμένειν ἀναγκαῖον, ὡς θεία καὶ ἀποστολικὴ, καὶ μηδένα μετακινεῖν αὐτῶν πιθανολογίαις καὶ λογομαχίαις. ὅσοι γὰρ ἐποίησαν ἐξ ἀρχῆς οἱ ἀρειομανῖται, ἐξ οὐκ ὄντων τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ λέγοντες. καὶ ὅτι ἦν ποτὲ ὅτε οὐκ ἦν. καὶ κτιστός, καὶ τρεπτός ἐστι. διὰ τοῦτο καθὰ προείπομεν, καὶ ἡ ἐν νικαίᾳ σύνοδος ἀνεθεμάτισε τὸν τοιαύτην αἵρεσιν, τὸν δὲ τὴν ἀληθείας πίστιν ὁμολογήσαντα. οὐ γὰρ ἀπλῶς ὅμοιον εἰρήκασι τὸν υἱὸν τῷ πατρί, ἵνα μὴ ἁπλῶς ὅμοιον θεοῦ, ἀλλ' ἐκ τοῦ θεοῦ θεὸς ἀληθινὸς πιστεύητ. ἀλλὰ καὶ ὁμοούσιον ἐγραψαν, ὃ τῇ ἰδιότητι ἐστὶ γνησίᾳ καὶ ἀληθινοῦ υἱοῦ, ἐξ ἀληθινοῦ φύσει πατρός. ἀλλὰ δὴ ἀσεβείᾳ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀπὸ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ. ἀλλὰ μᾶλλον σωεδόξασαν αὐτὸ τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ ἐν τῇ μιᾷ τῆς ἁγίας τριάδος, θεότητα.

Has literas Imperator legens, confirmauit quam habuerat de sacris scientiam & affectum: aliamq; conscripsit legem, ut frumentorum consuetudo redderetur ecclesijs, quam Maximus distribuerat Constantinus, & dari pro B hibuerat Iulianus. Et quoniam propter illius impietatem orta fames, non sinebat totam tunc summam quam Constantinus constituerat erogari, tertiam partem Iouinianus ad præsens impendi promisit, ita ut cessante fame frumenta integra præberentur.

Frumētorū re dū ex Alexā dria, adēptos à Iuliano, resti tuit ecclesijs Iouinianus.

S O C R A T E S.

Vocauit igitur Imperator, à Constantio in exilium missos episcopos, qui nō occurrerāt Iuliani redire tēporibus. Tūc aūt etiā tēpla Pagano rū omnia claudebātur, & ipsi Sacerdotes ubiq; fugiebāt, indutiq; pallijs, ipsa pallia reponebant, & ad schema cōmune reuertebantur. Quicuit etiam pollutio sanguinis, quā publice insatiabiliter sub Iuliano celebrauerant. Porrò Christiani nō qescebāt, Præsules em̄ religionū adibant crebro Principē, credentes eius obtinere se uolūtatē aduersus pprios inimicos. Et primū quidē Macedoniani libellū Principi porrexerūt, postulantes ut expellerētur ecclesijs, qui dissimilem filium prædicarent, & ipsi introducerentur in eas. Erant qui libellū obtulerant, Basilius Ancyræ, Syluanus Tarsi, Sophronius Pompeiopoleos, Pasinicus Zilenus, Leontius Comanus, Callicrates Claudiopolites, Theophilus Castabalenus. Horū libellum Imperator accipiēs, eos sine responso dimisit, hoc tantummodo dicens: Ego cōtentiones odi, eos autem qui ad concordiam festinant, diligo, pariter & honoro. Quod audientes qui ad contentionem se parabant, quieuerunt. Hoc ergo pro uoto Imperatoris est factum. Nam tunc intentio sectatorum Acacij reuelata est, & (si/ cuti solebant) ad uota se Principis contulerunt. Cōuenientes enim in Antiochia

Cap. IIII. Exules episcopos reuocat.

Pudet sacerdotes Gentiles pprij cultus.

Macedoniani apud Iouinianum Aug.

Acaciani conueniunt apud Antiochiam.

C chia Syriæ,habuerunt uerba cũ Meletio,qui paulo ante diuiſus ab eis,Con
ſubſtantialitatem ita defendere uidebatur.Hoc itaq; fecerunt,quoniã eum
honorari conſpiciebant,Principe tunc ibi agente. Cõmuni ergo conſilio li/
bellum componentes,Conſubſtantialitatem profeſſi ſunt,& Nicænam ro/
borantes fidem obtulerunt Imperatori.Cuius libelli uerba ſunt hæc:

PIISIMO ET DEO AMABILI DOMINO
noſtro Iouiniano,Victori,Auguſto,ſynodus præſen
tium Epiſcoporum ex diuerſis prouincijs in Anti
ochena urbe conuenientium.

Acacianorum epiſtola ex ſynodo Antiochena miſſa ad Iouinianũ Aug.

QVOD eccleſiaſticam pacem atq; concordiam tua primum ſtuduerit
pietas celebrare,bene nouimus etiam nos deo amabilis Imperator. Quod
uero uerticem huiuſmodi ueræ unitatis & orthodoxæ fidei bene ſumpſeris,
neq; hoc ignoramus.Sed ne cum his,qui adulterant ueritatis dogma adnu
meremur,tuæ pietati ſuggerimus:quoniam ſancti concilij in Nicæa olim &
ab initio celebrati fidem & ſuſcepimus & tenemus. Quando etiam Con/
ſubſtantialitatis nomen,quod aliter ſe quibuſdam habere uidetur,dicimus
cautam interpretationem à patribus excepiſſe,quippe ſignificantibus quod
ex ſubſtantia patris natus ſit filius:& quia ſimilis per ſubſtantiam patri eſt.
Non enim uelut aliqua paſſio circa ineffabilem natiuitatem creditur. Neq;
ſecundum aliquem Paganorum uſum percipitur à Patribus ſubſtantiæ no
D men dictum,ſed ad deſtructionem Arianorum,qui præſumpſerunt ex nó
extantibus de Chriſto aliquid impie prædicare.Quod etiã iſti,qui nũc inæ/
qualitatem aſſerunt,aſperius & audacius ad uaſtandam eccleſiæ concordiã
imprudentes auſi ſunt perpetrare.Quamobrem huic noſtræ relationi ſub/
iunximus exemplar fidei Nicæni concilij,quam etiam decenter amplecti/
mur.Eſt enim huiuſmodi: Credimus in unum deum patrem omnipotẽ/
tem.& reliqua. Et ſubſcriptio: Meletius epiſcopus Antiochiæ obtuli
in ſupraſcriptis conſentiens. Euſebius Samoſatenus,Euagrius Siculus,
Vranius Apamiæ,Zoilus Lariſſenus,Acacius Cæſareæ,Antipater Rhoſi,
Abramius Yrimenus,Ariſtonicus Seleucobeli,Barbabẽtus Pergami,Vra
nius Meletenæ,Magn⁹ Chalcidis,Euthicius Eleutheropoleos, Ioſacius Ar
meniæ maioris,Titus Boſtrenſis,Pelagius Laodiciæ,Arabianus Adrenſis,
Piſo Adanenus per Lamirionẽ preſbyterũ,Sabinianus Zeugmatis,Atha
naſius Ancyræ per Orphitũ & Aëtiũ preſbyteros,Irenæus Gazæ,Piſo Au
guſtæ, Patricius Palti per Lamirionem preſbyterum, Anatolius Berœæ,
Fort. *Adra Theotimus *Aramenus,Lucianus Arcenus.Hũc itaq; libellum in collectio
nus. ne Synodalium Sabini conſcriptum inuenimus.Verum Imperator propo
Sabini Syno/dalia. ſitum hoc habebat,ut blandimentis & ſuaſione uerborum diſcordantium
contentiones abſcinderet,dicens, Nulli quidem ſe quomodocũq; credentiũ
forè moleſtum:eos tamen diligere,& ualde honorare,qui principium eccle/
ſiaſticæ

A ſiaſticæ unitati præberent.Quod uero hoc egerit,etiam Themiſtius philo/
ſophus ait in laude,quam in eius protulit Cõſulatu,ubi miratur Imperato
rem quod permiſerit unumquẽq; colere ſicut uellet:atq; deuicerit blandien
tium mores,quos ualde deridens,ait,manifeſtare Purpuram.

Themiſtius philoſophus oratione pane gyricã habuit, cũ Iouinianus Conſulatũ iniret.

SOZOMENVS.

Igitur Imperator tunc etiam ſecundo nomine Præfecturam gubernanti,
Prætorianam legem dedit,ut capitali ſententia plecterentur,qui uel ſacram
uirginẽ nuptiali thoro uiolare auderet,uel impudico aſpectu aſpiceret, ne
dicam abripere forte tentaret.Quam legem ideo poſuit eo quod Iuliani tẽ/
poribus,quidam huiuſmodi uirgines uxores ducere auſi fuerant.

De nõ ducẽdis ſacris uirgini/bus Iouinianꝰ lex.

SOZOMENVS.

INter hæc Athanaſius Alexandrinæ ſedis epiſcopus,cum paucis ſuorum
cõmunicato conſilio neceſſarium iudicauit,ut Chriſtianũ uideret Impe/
ratorem.Veniensq; Antiochiam,Principem,de quibus oportebat,edocu/
it.Quidã aiunt,quod eum ipſe magis euocauerit Imperator, ut quæ neceſ/
ſaria ꝓ religione & recta fide uiderent,exponeretur:diſponẽsq;,ut decebat,
cauſas eccleſiæ de reditu cogitabat.Verũ Euzoius Arianæ ſectæ Antioche/
næ ciuitatis epiſcopus,ſtudebatut Probatianus quidam, eunuchus,in Ale
B xãdrina urbe ordinaretur epiſcopus.Cunq; hoc ageretur,Lucius Alexãdri/
nus à Georgio preſbyter ordinatus,adijt Imperatorem,& maledicẽs Atha
naſio,quaſi temporibus epiſcopatus illius fuiſſet accuſatus, & plurima exi/
lia ſub præcedẽtibus ſuſtinuiſſe: Imperatoribus,eſſetq; circa ſacra per eum
cauſa diſcordiæ, ſupplicabat utalius in Alexandrina ciuitate ordinaretur
epiſcopus.Verum Imperator ſcens,quantæ Athanaſio inimicorũ inſidiæ
factæ fuiſſent,detractiones huiuſmodi nõ reſpexit, ſed Luciũ quidem cum
multa interminatione tacere iuſſit,Probatium uero eiusq; ſequaces Eunu/
chos,autores huiuſmodi ſcelerum atq; turbarum caſtigãdos eſſe præcepit.
Porrò Athanaſium amicum ſibi maximum factũ deſtinauit in Aegyptũ:
ut ſicut ei uideretur cauſas eccleſiarum populosq; diſponeret. Fertur enim,
quod eum pro maxima uirtute onuerſationis ſapiẽtiæq; laudauerit.Aiũt
quidam anteq; ſub Conſtantio imperatore Ariani tenerẽt eccleſias, ſomni
um uidiſſe Antonium monachum quaſi burdones altare ſacrum calcibus
euertiſſent,experrectumq; dixiſſe:Ab adulteris & permixtis hominibus ec
cleſiã calcari.Quæ non fuiſſe mendacia,poſterior monſtrauit euentus.

Cap. V Athanaſius Iouinianũ adit.

Euzoius Antiochenus.

Lucius Alexãdrinus accuſat Athanaſium.

Probatianus, Eunuchi.

Antonij monachi ſomnium.

SOCRATES.

TVncigitur Imperator impetum retinens hæreticorum,diſceſſit ab An
tiochia,& uenit ad Tarſum Ciliciæ,ibiq; corpus Iuliani ſepeliuit.Et cũ
cuncta ſolennia funeri eius exhibuiſſet,COS.eſt deſignatus.Cunq; Cõſtan
tinopolim feſtinaret, uenit ad pædium nomine Dadaſtana inter Gala/
tiam

Cap. VI. Iouinianus Iulianum Tarſi ſepelit.

Dadaſtana.

C tiam & Bithyniam,ubi philosophus Themistius cum alijs Senatoribus oc
Themistius philosophus. currens,Cõsularem recitauit orationem.Feliciter tunc agi poterant res Ro
manæ publicæ,& simul ecclesiasticæ sub principe benigno dispositæ, nisi re
Iouinianus moritur. pentina mors talem uirum ab hominibus abstulisset. In prædicto nanque
Varronianus prædio hyemis tempore infraxis languore constrictus est mortuus,Consu
latu suo & Varroniani filij, septimodecimo die Februarij mensis,qui regna
uit mensibus septem,uixit annis triginta tribus.

S O Z O M E N V S.

VALENTINIANVS. CVnq; in Nicæam Bithyniæ uenisset exercitus,Valentinianum ordina
uit Imperatorem,uirum optimum,& apice Principali dignissimum.

S O C R A T E S.

Valentinianus igitur ordinatur uicesimoquinto die eiusdẽ Februarij mẽ
sis,Pannonius genere,de Cibala ciuitate: cui tunc erat militum cura cõmis
sa:quoniam probatissime militarem nouerat disciplinam.Fuit etiã uir ma
gnanimus,& semper præsenti fortuna melior apparebat.

T H E O D O R E T V S.

Is enim non modo fortitudine,sed etiam prudentia,temperantia atq; iu
sticia,& corporis magnitudine præfulgebat.Adeo eni fuit regalis pariter &
urbanus, ut cum exercitus tentasset ei alium sociare consortem,ille respon
derit,quod canatur ab omnibus: Vestrum,inquit,fuit ó milites Imperato
re non existente mihi dare regimen Imperij. Verũ ubi hoc ego suscepi,mecũ
D Valentinianus ad milites. iam & non uestrum est de rebus cogitare cõmunibus. τ῾μέτερον ἦρ ὦ στρατι
ώτη,βασιλέως ὄυκ ὄντος,ἐμοὶ δοῶαι φῦ βασιλείας τὰς ἡνίας.ἐπειδὴ δὲ ταύτην ἐδεξάμην ἐ
γὼ,ἐμὸν λοιπὸν ὀυχὶ μέτερον,τὸ περὶ τῶν κοινῶν διασκοπεῖῶ πραγμάτων. Cuius uer
Ali*Phœnicia ba admirati milites,eius sequuti sunt uolũtatem. At ille fratrem de *Pœnia
uocans,quod non debuit,socium fecit Imperij.

S O C R A T E S.

Post triginta dies auspicij sui,

VALENS. T H E O D O R E T V S.

Cui Asiæ sceptra contradens pariter & Ægypti,Europam sibi distribuit.
Et ueniens ad Hesperiam,omnem illico docuit æquitatem,à prædicationi
bus pietatis incipiens.

Auxentius episcopus Mediolanensis moritur. AVxentio nanq; defuncto,qui Mediolanẽsem præsulatum tenuerat,
multisq; fuerat conciliis abdicatus,uocans Episcopos Imperator,hu
iusmodi apud eos uerba loquutus est: Nostis aperte,eruditi utiq; diui
nis eloquijs,qualem oporteat esse Pontificem,& quod non deceat eum uer
Obtestatio Valentiniani Aug. ad episcopos, de præficiẽdo Mediolanensi bus episcopo. bo solum,sed etiam uita gubernare subiectos,& totius semetipsum imita
torem uirtutis ostendere,testemq; doctrinæ conuersationem bonam habe
re. Talem itaq; in Pontificali cõstituite sede,cui & nos qui gubernamus Im
perium,syncere nostra capita submittamus,& eius monita dũ tanq; homi
nes

A nes deliquerimus necessario,ueluti curantis medicamenta suscipiamus.
῾Ησε φῶς,ἅπερ δὴ τοῖς θείοις λόγοις ἐντεθραμμένοι,ὅσοιον εἶναι προσήκει τὴν ἀρχιερωσύνης ἐξ
ωμνίον,μὴ ὡς ὀυ χρὴ λόγῳ μόνῳ ἀλλὰ καὶ βίῳ τοὺς ἀρχομένους ξυδιμίζειν,καὶ πάσης ἀρετῆς ἑαυ
τὸν ἀρχέτυπον προτιθέναι, καὶ μάρτυρα ἔχειν θεὸν διδασκαλίας τὴν πολιτίαν.τοιοῦτον δὴ
οὖν καὶ νῦν τοῖς ἀρχιερατικοῖς ἐγκαθιδρύσατε θρόνοις,ὅπως μὴ ἡμεῖς οἱ τὴν βασιλείαν ἰθύνον
τες,ἐλλιπεῖν ὦμεν τῶν τὰς ἡμετέρας ὑποκλίνομεν κεφαλὰς,καὶ τὰς παρ᾽ἐκείνου γινομένας ἐ
λέγχους,ἀνθρώπους γὰρ ὄντας καὶ προσῳκείωμεν ἀνάγκη,ὡς ἰατρικὴν ἀσπαζόμεθα θεραπείαν.
Hæc cum dixisset Imperator,petijt synodus ut magis ipse decerneret, sapi
ens & pius existens.At ille:Supra nos est,inquit,talis electio. Vos enim gra
tia diuina potiti,& illo splendore fulgentes,melius poteritis eligere. Tũc sa
cerdotes egressi,de Episcopali sede tractabant. Verum ciuitatis habitatores
(ut fieri assolet)tumultus faciebant: alij hunc,alij illũ ordinare petẽtes. Qui
enim erant de Ariani Auxentij secta similẽ sibi fieri concertabant.Rursum
orthodoxi,sui dogmatis nitebantur habere episcopũ.Hanc seditionẽ Am- *Ambrosius Præses siue cõsularis Ligu- riæ,tumultum compescit.*
brosius,cui tunc Præsidalis fuerat cura cõmissa, ubi cognouisset,metuẽs ne
quid turbæ consurgeret,ad ecclesiã festinus accessit.At illi cessante seditione
cõmunem dederunt uocem,petentes ut pastor gregis ordinaretur Ambro- *Ambrosius nõ dũ baptizatus eligitur in epi scopum.*
sius,qui nondum fuerat baptizatus. Hoc Imperator cognoscẽs, repente ius
B sit & baptizari,& tanc̃ dignum uirum ordinari pontificem. Nouerat enim *Baptizatur.*
eius rectiorem omni libra sententiam, & omni regula certiora suffragia.
Arbitratus etiam diuinum in eo esse decretum, cum in eius electione eti- *Fit episcopus.*
am pars contraria consonaret. Is ergo sacri baptismatis dono potitus, gra
tiã quoq; simul suscepit Episcopatus,Quo facto hunc hymnũ optimus Im
perator saluatori & domino obtulisse fertur(his enim quæ gerebãtur,inter
erat) Gratias,inquit,ago tibi domine omnipotẽs & saluator noster,quoniã
huic uiro ego quidem cõmisi corpora: Tu autem animas & meã electionẽ
ostendisti tuæ iusticiæ conuenire. Cunq; post paucos dies sanctus Ambro- *Synodus in Illyrico celebratur iussu Valẽtiniani Aug.*
sius cum multa fiducia apud Imperatorem quereretur, quod male à Iudi
cibus ageretur, tunc Imperator ait: Hanc, inquit, παῤῥησίαν tuam pridem
noui,& aperte probans non solum non restiti,sed etiam in electiõe ordina
tionis tuæ socius fui.Festina itaq; sanare sicut diuina lege præcipitur anima
rũ delicta nostrarum.Hæc igitur Imperator Mediolani & dixit & fecit.Cõ
gnoscens aũt quosdã in Asia & Phrygia de diuinis dubitare dogmatibus,
in Illyrico quidẽ præcepit synodũ celebrari,& quæ de illis decreta atq; firma
ta sunt,dubitantibus destinauit.Porrò qui illic cõuenerant, decreuerũt fidẽ
expositã in Nicæna urbe seruandam.Scripsit aũt & ipse, socium adhibens
in suis literis fratrem,ut in his quæ placuerant,duraretur.Nunc ergo etiam
legem ipsam ponere necessarium est.quæ aperte & eius pietatem prædicat,
& Valentis tunc synceritatem sine dubitatione demonstrat.

Impp.

C IMPP. MAXIMI, PII, VICTORES, AVGVSTI, Valentinianus, Valens, & Gratianus, episcopis diœceseos Cap. IX. Asiæ, Phrygiæ, Carophrygiæ, Pacatianæ, in dño S.

TANTO concilio in Illyrico celebrato, & subtiliter habita quæstiõe de salutari Verbo, ostenderunt beatissimi Pontifices Trinitatem cõsubstantialem Patris & Filij & Spiritus sancti. Quam nequaquã declinantes, iuxta ministeria religionis magni regis exercent. Hanc ergo prædicare decreuit nostra quoq; potentia: ita tamen ut non dicant aliqui: Sequimur religionẽ Imperatoris, hanc patriam gubernantis, & non illi potius obediẽtes, qui nobis salutis mandata contradidit. Euangeliũ nãq; Christi nostri sic habet: Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo. Quid ergo dicitis uos Episcopi & Præsules salutaris Verbi? si ita se habet uestra probatio, diligentes alterutros Imperiali abuti dignitate quiescite: & nolite persequi eos, q deo perfecte ministrant: quorum orationibus & terrena bella sedãtur, & recedentium à deo angelorum repelluntur incursus: quiq; omnes dæmones corruptores precum assiduitate confundunt: tributa secundum leges inferre non rẽspuunt, potestatiq; regiæ non resistunt: sed syncera uoluntate & superni dei mandata custodiunt, & nostris legibus subiugantur. Vos autẽ inobedientes esse monstramini. Et nos quidem subiũcimur ei, qui primus est & nouissimus: uos autẽ uobismet arrogatis. Nos itaq; puros nosipsos à uobis esse desideramus. Et sicut Pilatus in examinatione nostri Christi, cũ nollet eũ perimere, cõuersusq; ad Orientis partes & petẽs aquã, abluit manus suas, dicens: Innocens ego sum à sanguine huius iusti: Sic etiam nostra maiestas semper mandauit persequutionem non fieri, neq; fluctuationes inferri, nec inuidere laborantibus in agro dominico, neq; dispensatores magni regis expellere: ut nõ ad præsens & sub Imperio nostro crescere uideamini, & postea testamentum domini subdere passioni, sicut in sanguine Zachariæ. Sed illi post aduentum superni regis nostri CHRISTI IESV disrupti sunt, contraditi morti cum adiutore suo dæmone corruptore. Hoc præcipimus in Megetio, & Ciceronio, & Damasco, & Lampone, & Brintisio, q auditores fuerunt. Sed etiam ipsa uobis Acta misimus, ut cognoscatis ea, quæ in eximio sunt cõcilio celebrata. His ergo literis subdidit etiã dogmata cõcilij, hæc summatim habentia. Profitemur sequentes magnũ orthodoxũq; concilium, consubstantialem esse Patri Filium: & non sic intelligimus cõsubstantialem, sicuti pridem quidam exposuerunt non uere subscribẽtes, & nũc alij illos uocantes patres, uirtutem sermonis respuunt, & sequuntur eos, qui per consubstantialitatem similitudinem significatam esse conscripserũt, cõ quod nulli reliquarum creaturarum per eum factarum similis sit filius, nisi tantũmodo patri. Sed qui hæc exponunt, creaturam præcipuam dei filium impie dogmatizant. Nos itaq; sapimus (sicut etiam concilia nuper Romæ & in

Interpres nõ intellexit, uide Græcã epistolam.

A & in Gallijs celebrata) unam esse eandemq; substantiam patris & filij & spiritus sancti, in tribus personis, quod est in tribus perfectis subsistentijs. Confitemur autem secundum Nicænam expositionem, & incarnatum filiũ dei consubstantialem ex uirgine sancta Maria, & in hominibus habitasse, & cõplesse dispensationem pro nobis omnem in natiuitate, & passione, & resurrectione, & in cœlos ascensione: & iterum uenturum ut reddat nobis similitudinem diuinam: à semetipso, deũ existentem carnigerum, & hominẽ deiferum. His ergo quæ prædicta sunt contraria sapientes anathematizamus, & eos simul qui non uere anathematizant, eũ qui dixit: Antequã nasceretur, nonfuit filius. sed scripsit, quod & antequã opere nasceretur, uirtute erat in patre. Hoc enim & in omnibus creaturis est, quæ non semper existunt, sicuti deus. Filius enim semper cum patre est, sempiterna natiuitate progenitus.

Αὐτοκράτορες μέγιστοι ἀσεβάστοι νικηταὶ ἄυγουστοι, Οὐαλεντινιανὸς καὶ Οὐάλης,
Γρατιανὸς, τῷ συνόδῳ τοῖς διοικήσεως ἀσίανῆς, Φρυγίας, καροφρυγίας.
Πακατιανῆς, τῷ κυρίῳ χαίρειν.

ΣΥΝΟΔΟΣ τηλικαύτης συγκροτηθείσης τῷ τῶν Ἰλλυρικῶν, καὶ ζητήσεως πολλῆς γενομένης περὶ τοῦ σωτηρίου λόγου, ἀκριβέστερον οἱ τρισμακαριώτατοι οὗτοι ἱερεῖς τὴν τριάδα ὁμοούσιον πατέρα καὶ υἱὸν καὶ ἅγιον πνεῦμα, ἣν ὑπερόλως ἐκκλίνοντες, λατρείας τὰς κατὰ δίκαιον βαλλόμενας ἀνοσίας, θρησκεύσειν τῷ θρησκείαν, τοῦ μεγάλου βασιλέως. κηρύττειν δὲ ταύτην προσέταξε τὸ ἡμέτερον κράτος, ὅυτως μὴ τι, ἵνα μὴ λέγωσί τινες, ὅτ᾽ ἂν ἦκε θρησκεία εἶναι κενὴ λέως τοῦ διέπουσα τῷ γῇ ταύτην, μὴ ἀνεχόμενοι τοῦ εὐαγγελίου τοῦ θεοῦ ἡμῶν τὰ περὶ σωτηρίας. ὡς γοὺν φησὶ τὸ εὐαγγέλιον τοῦ θεοῦ ἡμῶν, ὅπερ οὗτοι κρίσιν ταύτην ἔχει, ἀποδίδοτε τὰ καίσαρος καίσαρι, καὶ τὰ τοῦ θεοῦ τῷ θεῷ. τί λέγετε ὑμεῖς οἱ οὐδὲ ἱερεῖς μὴ προσεῶτες τῷ σωτηρίου λόγῳ. εἰ ὅυτως ἔχει τὰ περὶ ἀποδείξεως ὑμῶν, ὅυτω μέν τι ἀγαπῶντες ἀλλήλους, παύσασθε ταῖς εὐχαῖς, καὶ πόλεμοι καταπαύονται ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἀγγέλων ἀποσταλῶν οὐδὲ λειτουργοῦντας, ὧν ἐφορῶντι. καὶ πάντας δαίμονας φθορεμαίους ἀποστέφειν διὰ δείσεως αὐτοὺς ἀβάσας ἀπὸ δημόσια καταναύμους εἰσκομίζειν ἴσασι, μὴ οὐκ ἀνελέγξει τὴν τῶν κρατούντων ἡγεσία. ἀλλ᾽ εἰλικρινῶς καὶ πλὴν τῶν μεγάλου βασιλέως καὶ θεοῦ φυλάττουσι, καὶ τοῖς ἡμετέροις νόμοις ὑποτάσσονται. ὑμεῖς δὲ ἀπειθῶς ἐδείχθητε εἶναι, ἡμᾶς μὴ ἐχρησάμεθα ὡς ἄλφα ἕως τοῦ ω. ὑμᾶς δὲ ἑαυτοὺς ἀπειθῶντας. ἡμεῖς μέν τι καθαροὺς ἑαυτοὺς ἀφ᾽ ὑμῶν εἶναι θέλοντες, ὡς μὴ πιλάτος ἐπὶ τῆς ἡγετάσεως τοῦ φῶ ἡμῖν πολιτευομένου χριστοῦ, μὴ θέλοντος αὐτὸν ἀνελεῖν, καὶ ὑπὲρ τοῦ παθεῖν αὐτὸν προκληθέντα ὑπεσταφεὶς ἐπὶ τὰ περὶ ἀναστολῆς μέρη, καὶ αἵτησας ὕδωρ ἐπὶ χεῖρα, ἔνιψατο αὐτῆ τὰς χεῖρας λέγων. ἀθῶος εἰμὶ ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ δικαίου τούτου. ὅυτως μὴ τὸν ἡμέτερον κράτος, διὰ παντὸς φυλάττον, μὴ διώκειν, μήτε ὑπακούειν, μήτε ζηλοῦν τοὺς ἐργαζομένους τὸ χωρίον τοῦ χριστοῦ. μήτε τοὺς διοικητὰς ἀπελαύνειν τοῦ μεγάλου βασιλέως, ἵνα μὴ σήμερον μὲν, ἐπὶ ἡμετέρου κράτους ἄυξειν δόξητε μεταξὺ τοῦ παρακεκλημένου παθεῖν τὰ διαθήκης αὐτοῦ, ὡς ἐπὶ ζαχαρίου τοῦ αἵματος, ἀλλὰ μεταξὺ μεταξὺ τοῦ ἀρχείου ὑπὸ τοῦ ἄνωθεν βασιλέως ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ ἐξεζάτειν, παθόντες εἰς κρίσιν θανάτου, μετὰ τοῦ σωθέντος ἀντοῖς φθορεμαίου δαίμονος. τῶν προσετάξαμεν ἐπαμιγητίου μὴ κικρονίου, μὴ δαμάσου, μὴ δαϊλάμπωνος, καὶ

C βρευτησίου, ἀκροαθῆν γενομένων. ἅπερ καὶ ταῦτα τὰ πραχθέντα διαπεσάλκαμεν πρὸς ὑμᾶς, ἵνα γνῶναι ἔχητε, τὰ πραχθέντα τῇ ὑμαρέτῳ σωώδῳ. τόπις σωέζδυξε τοῖς γράμμασι Ⓒ ἡ σωόδῳ τὰ δόγματα ὧν κεφαλαίῳ ταῦτα δηλοῦντα. ὁμολογοῦμεν ἀκολούθως τῇ μεγάλῃ καὶ οἰκουμενικῇ συνόδῳ, ὁμοούσιον εἶναι τὸν πατέρα τῷ υἱῷ. καὶ συνχέοντα νοοῦμεν τὸ ὁμοούσιον ὡς καὶ πάλαι τινὲς διηγήσαντο, μὴ ἀληθινῶς ὑπογράψαντες, καὶ νῦν ἕτεροι πατέρας εἰκότως καλοῦντες, τὴν δύναμιν τῆς λέξεως ἀθετήσαντες καὶ ἐπόμενοι τοῖς γράφασι, τὸ ὅμοιον διαλοῦσθαι διὰ τὸ ὁμοούσιον, καθὸ οὐδενὶ τῶν λοιπῶν κτισμάτων διαπαντὸς γενόμενον ἐμφερὴς ὁ υἱός, ἀλλὰ μόνῳ τῷ πατρὶ ἀφομοίωτο. οἱ γὰρ ταῦτα διηγούμενοι, κτίσμα διαφέρειν ἀσεβῶς τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ δογματίζουσιν. ἡμεῖς δὲ φρονοῦμεν ὡς καὶ σώζοιτο, νῦν ἤτε κατὰ ἑώμην καὶ καταγαλίαν, μίαν εἶναι καὶ τὴν αὐτὴν οὐσίαν, τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ ἁγίου πνεύματος, ὧν ῥητῶς πρεσώπους. τοῦτ' ἔστιν, ὧν τρισὶ πλείας ὑποσάσεσιν. ὁμολογοῦμεν δὲ καὶ τὴν ἔκθεσιν τὴν ὑπὸ νικαίων, καὶ συγχωροῦντες τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ τὸν ὁμοούσιον ἐκ τοῦ ἁγίας πνεύματος μαρίας, καὶ ὧν ἀνθρώποις ἐσκευωκέναι, καὶ πεπληρωκέναι πᾶσαν τὴν ὑπὲρ ἡμῶν οἰκονομίαν, ὧν γενέσθαι καὶ παθεῖν Ⓒ ἀνασάντα, Ⓒ τῇ εἰς οὐρανοὺς ἀναβάσει. καὶ πάλιν ἥξειν ἀποδιδόντα ἡμῖν καὶ τὴν ἑκάστου εἰωτὴν ὧν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ φύσεως γυμνὸν ὀφθόμενον. καὶ τὴν ἑαυτοῦ θείαν δύναμιν ὧν διδόντα, θεὸν ὄντα γνησιοφόρον καὶ οὐκ ἄνθρωπον θεοφόρον, καὶ τοὺς ὧν τία φρονοῦντας ἀναθεματίζομεν. ὁμοίως ἀναθεματίζομεν, καὶ τοὺς μὴ γνησίως ἀναθεματίζοντας τὸν εἰπόντα, ὅτι πρὶν γεννηθῆναι οὐκ ἦν ὁ υἱός. ἀλλὰ γράψαντας, ὅτι ἦν πρὶν ὠφρεία γεννηθῆναι, δυνάμει ἦν ὧν τῷ πατρί. τοῦτο γὰρ καὶ ἐπὶ πάντων ἐστὶν κτισμάτων ὅσα μὴ ἀεὶ ὄντων μετὰ τοῦ θεοῦ, καθὸ ὁ υἱὸς ἀεὶ μετὰ τοῦ πατρὸς ἐστιν, ἀϊδίως γεννηθὲν D γεγεννημένον. ταῦτα μὲν οὖν ὁ βασιλεύς, ὧν κεφαλαίῳ δεδήλωκεν. ἐγὼ δὲ καὶ αὐτὰ φημὶ συνόδου τὰ γράμματα ὧν θέσω τῇ συγγραφῇ.

Hæc igitur Imperator summatim significauit. ego uero etiam ipsas concilij literas ponendas existimo.

EPISCOPI ILLYRICI, EPISCOPIS ECCLESIARUM dei, diœceseos Asianæ, Phrygiæ, Carophrygiæ, Pacatianæ, in domino S.

Cap. X CONVENIENTIBVS nobis in unum, & habita maxima quæstione de salutari Verbo, probauimus consubstantialem esse patri Trinitatem patris & filij & spiritus sancti. Quamobrē iustum fuit, uobis literas destinare: non quibusdā argumētationibus religionē Trinitatis scribētes, sed in humilitate rogātes. Has nostras literas destinauimus p dulcissimū fratrē & cōsacerdotē nostrū Elpidiū presbyterū. In præsentibus itaq; nostris literis, quasi illud refertur, quod in saluatoris nostri IESV CHRISTI libris ascriptum est: Ego quidem sum Pauli, ego aūt Apollo, ego uero Cephæ. Nunqd Paulus crucifixus est pro uobis? aut in nomine Pauli baptizati estis? Et hæc q dē sufficiebant humilitati nostræ, etiā si nō uobis uniuersales literas mittere mus, propter timorē tantū quē ibi prædicatis cūctæ uestræ prouinciæ à patre & filio spiritum sanctū diuidentes. Quāobrem necessarium habuimus ad uos destinare dominū nostrū & cōministrū Elpidiū à regio principatu Romanorū

A Romanorum has literas deferentem, ut si forte talis est prædicatio uestra, cognoscat. qui enim consubstantialem trinitatem non prædicāt, anathema sint. Et si quis his non cōmunicans inuenitur, anathema sit. His autem qui consubstantialem prædicant trinitatem, præparata sunt regna cœlorū. Rogamus ergo uos fratres, ut non aliud doceatis, non aliud innouetis, sed consubstantialem semper & ubiq; prædicātes trinitatē, possidebitis regnū dei. Ob hoc scribentes & cōmemorātes, has literas destinauimus. De episcopis autem constituendis uel cōministris iam constitutis si permanserint usque ad finem sani, bene: alioquin ex ipso presbyterio repellantur. Similiter presbyteros atq; diaconos in sacerdotali ordine definiuimus, ut sint irreprehensibiles undique, & à Curia, & ab officio militari. Propterea ergo hoc noluimus pluribus uerbis scribere, eo quod miserimus unum ex omnibus domi
num nostrum & cōministrum Elpidium, studiose prædicatiōnē uestram cogniturum, an ita se habeat sicut audiuimus à domino nostro & consacerdote Eustachio. Posthac licet aliquando in errore fueritis, deponētes ueterē hominem induimini nouo. Nam & ipse frater & cōminister Elpidius docebit uos ueram prædicare fidem: quia sancta trinitas consubstantialis deo & patri & filio cum spiritu sancto sanctificata, glorificata, manifestata est: pater
B in filio, filius in patre, cum sancto spiritu in secula. Hoc itaq; declarato, aperte poterimus sanctam trinitatem confiteri consubstantialem esse secūdum fidē olim in Nicæa expositam, quam patres confirmauerunt. Qua fide prædicata poterimus erroneum dæmonem declinare. Quo extincto, pacificos nosmetipsos literis degentes in pace salutabimus. Scripsimus itaq; uobis, ut noueritis Arianos esse condemnatos, nolentes confiteri ex patris substātia filium & spiritum sanctum. quorum nomina sunt subiecta. Polychronius, Telemachus, Faustus, Asclepiades, Amātius, Cleopater. Hæc ergo ita se habent. in gloria patris & filij & spiritus sancti, in secula seculorum Amen. Valere uos optamus, patri & filio saluatori Christo, cū sancto spiritu, multis annorum curriculis.

οἱ ἐπίσκοποι τῆς ἰλλυρικοῦ ταῖς ἐκκλησίαις τοῦ θεοῦ, καὶ τῷ σκόποις διοικήσεως ἀσιανῆς, φρυγίας, καροφρυγίας, πακατιανῆς ὧν κυρίῳ χαίρειν.

ΣΥΝΕΛΘΟΝΤΩΝ ἡμῶν ἐπὶ τὸ αὐτὸ, Ⓒ ζητήσεως τοιαύτης γενομένης περὶ σωτηρίου λόγου, ἀναγκαῖον ἐξαμεν ὁμοούσιον εἶναι τὴν τριάδα πατρὸς Ⓒ υἱοῦ Ⓒ ἁγίου πνεύματος. καὶ ἦμεν δίκαιον γράμματα ἀποχαράξαι πρὸς ὑμᾶς, οὐ σοφίσμασι τὰ τῆς ἐγκισκείας τῆς τριάδος γράφοντας, ἀλλὰ τὴν ταπεινοφροσύνη καταξιωθέντας. τοῦτ ἡμῶν τὸ γράμμα ἀπισάλκαμεν, διὰ τὸ ἀγαπᾶν ἀδελφοῦ ἡμῶν καὶ συλλειτουργοῦ ἐλπιδίου τῆς παρεσβυτέρου. οὗ πάρ ὧν ταῖς τῆς ἡμετέρων χρεσὶ γράμμασιν, ἀλλὰ ὧν ταῖς τῆς σωτῆρος ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ βίβλοις γέγραπται, ἐγὼ μὲν εἰμὶ παύλου, ἐγὼ δὲ ἀπολλῶ. ἐγὼ δὲ κηφᾶ. μὴ, παῦλος ἐσταυρώθη ὑπὲρ ἡμῶν, ἢ εἰς τὸ ὄνομα παύλου ἐβαπτίσθητε; καὶ ταῦτα μὴ ἤρκει τῇ ἡμετέρᾳ ταπεινώσει, μήτε καθόλου γράμματα ἀποχαράξαι πρὸς ἡμᾶς, διὰ τὸν τηλικοῦτον φόβον ὃν αὐτόθι κηρύσσετε, πάσῃ τῇ ὑφ' ἡμᾶς ἐκ-

C πρχίᾳ, ἀποχωρίζοντες ἑ ἅγιον πνεῦμα ἀπ' τοῦ πατρὸς ⊂ τ ἡμῶν. ἀνάγκην οὖν ἔχομεν, πέμ
ψαι πρὸς ὑμᾶς τὸν κύριον ἡμῶν ⊂ συλλατρευτὴν ἐλπίδιον ἀπ' φ βασιλεύσης χωμαίων
ἀρχῆς, τοῦτ τὸ γράμμα ἔχοντα, καταμαθόντα, εἴγε ἄρα οὕτως ἔχει τὸ κήρυγμα ὑμῶν. οἱ δ
μὴ ὁμοδόσιον τὴν τριάδα κηρύττοντες, ἀνάθεμα ἔσω ⊂ρ. καὶ ἔτιις τόποις φωραθείη κοινωνῶν,
ἀνάθεμα ἔσω. πῖς δ κηρύττουσιν, ὁμοδόσιον τ τριάδα, ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἁρπάσαι. πα
ρακαλοῦμεν οὖν ὑμᾶς ἀδελφοί, μὴ ἑτεροδιδασκαλῆν, μὴ δ ἑτεροδοξεῖν, ἀλλ' ὁμοδόσιον ἀεί, ⊂
διὰ παντὸς κηρύττοντες τὴν τριάδα, ἵνωσθε κληρονομῆσαι τ τοῦ θεοῦ βασιλείαν. πρὶ τούτου
γράφοντες, καὶ ὑπόμνησιν ἔχοντες ἐχαράξαμεν τοῦτ ἡμῶν τ γράμμα, καὶ πρὶ τῶν καδισα
μένων ὠσκόπων, ἢ καταδαδέντων συλλατρευτῶν, ἐὰν μὴ ἔιεν ἐκ τῶν ὠτέλεσχεκμένων
ἐπισκόπων ὑγιεῖς. εἰ δὲ μή, ἐξ αὐτ τοῦ πρεσβυτερίου. ὁμοίως τε καὶ πρεσβυτέρους καὶ διακόνους,
ἐξ αὐτ τοῦ ἰσραλικοῦ τάγματος, ἵνα ὦσιν ἀνεπίληπτοι παντα χόθεν, καὶ ἀπ' τ βουλευτηρίου καὶ
στατιωλικῆς ἀρχῆς, εἰς τοῦτ οὖν αὐτ οὐκ ἠβουλήθημεν διὰ πολλῶν ἀποχαράξαι, διὰ τ ἀπο
σαλεῖσαι ἕνα ἐκ πάντων τ κύριον ἡμῶν καὶ συλλατρευτὴν ἐλπίδιον ὡσαυτόνως καταμαθόν
τα τὸ κήρυγμα ὑμῶν, εἴγε οὕτως ἔχει ὥσπερ ἀκηκόαμεν πρὶ τ κυρίου ἡμ τ συλλατρευτοῦ ἐυ
σαδίου. λοιπὸν εἰ ⊂ ποτὲ ἐν πλάνῃ γεγενημένοι ἦτε, ἀποδέμενοι δ παλαιὸν ἄνδρωπον
ἐνδύσασθε δ καινόν. καὶ μὴ δ εἷς μὴ ὁ αὐτὸς ἀδελφὸς ⊂ συλλατρευτὴς ἐλπίδιος, διδάξει ὑμᾶς κηρύ
ξαι τ ἀληθῆ πίστιν. ὅτι ἡ ἁγία τριὰς, ἡ ὁμοδόσιος ⊂ θεὸ ⊂ πατρὶ, σὺν ἁγίῳ πνεύματι ἡγή
σασθε, διδόξασε, πεφανέρωκε πατὴρ ἐν υἱῷ, υἱὸς ἐν πατρὶ, σὺν ἁγίῳ πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας.
D φανερωθέντος γὰρ τότε, φανερῶς διωκόμεθα τ ἁγίαν τριάδα ὁμολογεῖν ὁμοδόσιον, καὶ δι
τ πάλαι ἐκπεδεῖν πίστιν τ ἐν νικαίᾳ, ἣν μὴ οἱ πατέρες ἔβεβ. ώσαν. κηρυττομένης οὖν τ πί
στεως ταύτης, διωκόμεθα ἑ ἀλιτηρίου δαίμονος ⊂ ἐκ φυγεῖν τὰς μεθοδίας. σπεδάσαντες δ τότε,
συνηκόμεθα εἰρηνικοῖς γράμμασιν ἑαυτοὺς προσκωεῖν, ἐν εἰρήνῃ διάγοντες. ἐγράψαμεν οὖν
ὑμῖν, ἵνα εἰδέναι ἔχητε τοὺς καδαιρεθέντας ἀρειομανίτας, τοὺς μὴ ὁμολογοῦντας ἐκ τ οὐσίας τ
πατρὸς τ υἱόν, μήτε τ ἅγιον πνεῦμα. ὧν τὰ ὀνόματα ὑπετάξαμεν, πολυχρόνιος, τηλέμα
χος, φαῦστος, ἀσκληπιάδης, ἀμάντιος, κλεόπατρος. ⊂ ταῦτα μὲν οὕτως εἰς δόξαν πα
τρὸς τ υἱοῦ ⊂ ἁγίου πνεύματος, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν. ἐρρῶσθαι ὑμᾶς εὐχόμεθα τῷ
πατρὶ ⊂ τῷ υἱῷ ⊂ ἁγίῳ πνεύματι, σωτῆρι ἡμῶν χριστῷ, σὺν ἁγίῳ πνεύματι, πολλοῖς ἐτῶν περιόδοις.

Cap. XI. Audæus hæreticus.

INclytus igitur Imperator tanctę Apostolicis dogmatibus cũ omni cura uacabat. Interea Syrus quidã & genere & lingua, Audæus nomine, illo tẽpore fuit dogmatũ nouorũ repertor: qui pridẽ quidẽ malignos habere cõ
ceptus cœperat, tunc aũt cognitus est. Prius nãq; stulte intelligẽs quod scri
ptum est: Faciamus hominẽ ad imaginẽ & similitudinẽ nostrã, humanam
Quidã ἀυδιανοαντ. formã putauit habere diuinitatẽ, & corporis circũiacere partes coniecit, diui
næ scripturæ nequaq; sensum perspiciẽs, quæ sæpe diuinis operatiõibus hu
manorũ membrorũ nomina circũponit: quandoquidẽ qui facile subtiliora
intelligere nequeunt, per hæc dei prouidentiã magis agnoscunt. Adiecit aũt
huic impietati & alia his uicina. Ex uesania nãq; Manetis aspersus, neq; ig
nis, neq; tenebrarũ deũ asseruit creatorẽ. Sed hæc quidẽ & quæcũq; his simi
lia celant Manetis uesaniæ participes, & iste prædicabat. Aiunt autẽ hos ab
Hunc locũ re ecclesiastico seiunctos esse cõuentu, quando hic reperiantur quidã, qui usu
ras execran

A tas execrandas exigant, nec desint qui absque legitimis nuptijs mulieribus cohabitantes indecentem agant uitam. Atq; horum causa aiunt seorsim se uiuere, cælantes dogmatum blasphemiã. Est tamen hic prætextus arrogantiæ plenus, & Pharisaicæ propago doctrinæ. Nã & illi animarũ & corporũ medicum accusabant in templo, dicentes Apostolis: Vt quid cum publicanis & peccatoribus mãducat magister uester? Et per prophetam de talibus dicit deus: Qui dicunt, mundus sum, noli me tangere, isti fumus erunt in furore meo, ignis ardens tota die. Sed horum stulticiã redarguere præsentis temporis non est. quapropter ad narrationem teliquam procedamus. Ea tempestate Messalianorũ quos εὐχήτας, id est, Orãtes appellant, hæresis est exorta. Vocantur autẽ & alia appellatione ὠδασιαταί, id est, sacrificatores. Hij enim cuiusdam dæmonis operationẽ expectant, & hanc sancti spiritus præsentiã arbitrantur. Qui uero integro huius rei languore participantur, auersantur operationem manuum uelut malam, somnoq; semetipsos tradunt, & somniorũ phantasias, Prophetias appellant. Huius hæreseos fuerunt principes, Dadoes, & Sabas, & Adelphius, Hermas, & Symcones, & alij, qui ab ecclesiastica quidem nequaq; cõmunione recesserunt, dicentes diuinum cibum nihil nec prodesse nec lædere, de quo dominus dixit CHRISTVS: Qui comedit carnem meã & bibit sanguinem meũ, uiuit in æternũ. Cumq; uoluerint cælare hunc languorẽ, etiã conuicti impudenter negant,
B. & alios hæc sapiẽtes quæ ipsi animo retinent, prorsus abdicãt. Litoius itaq; Præsul Melitenensis ecclesiæ, diuino zelo decẽter ornatus, uidens eo quod hic lãguor multa monasteria, magis autẽ latronũ (ut ita dixerim) spelũcas inuaderet, eas incẽdit, & lupos ab ouibus segregauit. Similiter etiã Amphilochius famigeratus ille Lycaonensis antistes, dum hæc pestis illic crescceret, eam ualde repressit, & oues quæ tali contagione uexabãtur, eripuit. Porrò Flauianus ubiq; laudabilis Præsul Antiochenus, audiens hos in Edessa degere, & uenenũ propriũ urbibus uicinis aspergere, turbam monachorũ deduxit Antiochiã, & negantes eam pestem, hoc modo redarguit: Accusatores quidem dixit calumniosos esse, testes uero mendaces. Adelphium autẽ ualde senem cũ mansuetudine uocans, & iuxta se sedere præcipiẽs, ait: Nos ó senex, qui iam magnã partem uitæ transiuimus, humanã quidem didicimus diligenter naturã, & aduersariorũ dæmoniorũ machinamenta cognouimus, ipso experimẽto gratiæ ministrationes edocti sumus. Isti uero cum sint iuuenes, nihil horũ perfectius cognoscentes, spiritalia audire uerba nõ ferunt. Quapropter dicito mihi, quomodo creditis spiritũ contrariũ recede re, & gratiã sancti spiritus aduenire? His uerbis senex ille delinitus, omne uenenũ quod cælabat euomuit atq; dixit: Nullam quidẽ utilitatem ex sancto baptismate baptizatis accedere, sed solam studiosam orationẽ inhabitantem dæmonẽ effugare dicebat. Insuper unũquenq; nascentiũ à progeni

stitui è Græco. *nam interpres aberrarat.*

Messaliani.

ὠδασιαταί, hoc est, affflati & diuini.

Error Eucheitarũ, qui dicũt eucharistiam neq; obesse neque prodesse.

Litoius Melitenus.

Amphilochius Lycaonensis.

Flauianus Antiochenus.

Astutum consilium Flauiani.

Hæresis negãtiũ gratiam in baptismo conferri.

C tore ſuo ſicuti naturam,ſic etiã dæmonũ trahere famulatũ. Et hijs expulſis per illam orationẽ ſtudioſam Sanctum ſpiritũ aduenire,& ſenſibiliter acui ſibiliter ſuã deſignare præſentiã, atq; corpus paſſionibus motus cuiuſlibet eripere,& animam à mala uoluntate penitus liberare,ita ut nequaq; deinceps egeat,neq; ieiunio macerãte corpus,neq; doctrina refrenante,& progredi ordinate edocente. Non ſolum autẽ qui hoc impetrauerit,corporis (inquit) exultationibus liberatur,ſed aperte etiã futura præuidet,& ſanctã Trinitatẽ oculis cernit. Hunc itaq; Flauianus fœtidiſſimũ fodiens fontem, & eius pocula cunctis examinanda producens,infeliciſſimo ait ſeni: Vetuſtiſſimè malorũ dierum,increpauit te os tuũ,& non ego:labia enim tua teſtantur aduerſum te. Cumq; hic lãguor cunctis innotuiſſet,de Syria quidẽ expulſi,& ad Pamphyliam ſunt progreſſi,eamq; huiuſmodi peſte repleuerunt.

SOZOMENVS.

Cap.XII. *Ad Valẽtinianũ Aug.legationem mittũt epiſcopi.*

IGitur Valentinianus cum ita ſaperet ſicut Nicæni patres,ſimilia profitentibus proderat,aliter uero ſapientibus nõ erat importunus. Qui cum initio regni de urbe Conſtãtinopolitana per Thracias properaret Romã, epiſcopi Helleſponti,Bithyniæ,& quicunq; conſubſtantialẽ patrẽ ac filium prædicabant, Legatũ miſerunt Hypatianũ Heracleæ Perinthi Præſulem, ut dignaretur ad emendationẽ dogmatis intereſſe. Is cum audiſſet Imperatorem,& epiſcoporũ legationem intimaſſet, reſpondẽs Valentinianus,alitorem ſacerdotes quibus hæc cura eſt, apud ſeipſos congregentur ubi uoluerint. Cum hæc itaq; reſpondiſſet princeps,in Lampſacum cõuenerunt epiſcopi. Cumq; duos tractaſſent menſes, nouiſſimè decreuerunt,ut ea quæ Conſtãtinopoli geſta fuerant,ſtudio Eudoxij & Acacij,abolerentur. Similiter autẽ ut irritaretur etiã expoſitio fidei,quã uelut Occidentalium epiſcoporũ proferentes, quoſdã ſubſcribere in ea, ſub ea promiſſione fecerunt,ut quod fuerat conſtitutũ de diſſimilis ſubſtantiæ nomine,penitus abdicarẽt. quod etiã ſunt mẽtiti. Similem uero patri filium per ſubſtantiã aſſerebant, dicẽtes,neceſſariã ſimilis adiectionẽ propter ſignificationem ſubſtantiarũ. Fidẽ uero illam eſſe præcipiendã per omnes eccleſias, quæ Seleuciæ fuerat promulgata,& expoſita in dedicatione Antiochenæ probatur eccleſiæ. Depoſitos autẽ ab eis qui diſſimilem patri filium aſſerebãt,ſedes proprias recepere decreuerunt. Si quis autẽ eos accuſare uellet,æquo hoc periculo ſanciuerunt,iudices eſſe decernẽtes epiſcopos recte ſapiẽtes,& de uicinis Prouincijs in eccleſia cõueniẽtes,ubi teſtes eſſent ſingulorũ qui dicerẽtur oppreſſi. Hæc decernentes,cũ euocaſſent Eudoxium,& qui cũ eo erant,locũ eis pœnitentiæ tribuerunt. Quibus obedire nolentibus,quæ fuerant placita,cunctis eccleſijs intimarunt. Cumq; crederent ſtudere Eudoxium,ut uniuerſa regalia ſuæ partis faceret,& iſtis ſine dubio derogaret, neceſſarium putauerunt ut

D Mihi quidem cum unus de populo ſim,phas non eſt talia perſcrutari. Ve-

Synodus apud Lampſacum.

A ut præcurrerent, & quæ fuiſſent Lampſaci geſta,nunciarent. Remeantem itaque Valentem Imperatorem de Thracia, in Heracleã adierunt. Fuerat enim cum fratre ſuo digreſſus uſque ad quendam locum. Tunc enim Eudoxius tam apud Principem quàm apud proceres præcipuus habebatur. Adeuntibus ergo Legatis à Lampſaco miſſis, iuſſit Imperator ne ſeipſos ab Eudoxio ſepararent. Qui cum reſiſterent,& de geſtis Conſtantinopolitanis apud Seleucenum concilium habitis aduerſus Eudoxium quererentur,cõmotus ad iram Princeps,illos quidem deputauit exilio, eccleſias autem tradi iuſſit Eudoxio.

Eudoxius gratioſus in aula Valentis.

THEODORETVS.

Cap. XIII. *Valentinianus aduerſum Gothos.*

TEmpore quo Valens ſuſcepit Imperium,Apoſtolicis dogmatibus ornabatur. Cum uero Gothi tranſiſſent Hiſtrum,& Thraciam peragrarent,collecta militia pugnare cogitabat aduerſus eos. Cui placuit ut nõ nudus ſacra gratia pugnaret, ſed ſancti baptiſmatis munitus armis.& hoc quidem bene placuit & ualde ſapienter. Quod uero poſtea geſſit magnam animi molliciem,& proditionẽ ſignificat ueritatis. Ea nanq; infelix paſſus eſt,quæ progenitor Adam. Coniugis enim eſt ſeductus alloquio,& mulieribus uerbis illaqueatus. Illa nanq; primitus Arianæ fallaciæ captionibus irretita,etiam iſtum ſecum corruere in blaſphemiæ foucam perſuaſit. cuius ſeditionis autor fuit Eudoxius. Is enim adhuc Conſtantinopolitanæ gu-

Valẽtinianus ad Arianas partes trahitur uxoris blãdiloquentia.

B bernacula tenebat eccleſiæ, non regens,ſed ſuam potius mergens nauem. Tunc ergo in ipſo baptiſmatis tempore,iureiurando miſerrimũ obligauit, ut & in impietate dogmatis permaneret,& undiq; contraria ſapientes expelleret. Sic itaq; ille doctrinam Apoſtolicam derelinquens,contrarias partes ſumpſit,& paulò poſt quæ iurauerat adimpleuit.

Valẽtinianus baptizatur pugnaturus contra Gothos.

SOZOMENVS.

Cap. XIIII. *Meletius in exilium.*

INterea uenit in Euroeam. metuebant enim ne fortè Perſæ pacta ſub Iouiniano triginta annorum facta,ſoluerent. Qui cum nihil mouerent, degebat in Antiochia. Quo tempore Meletium quidem epiſcopum deſtinauit in exilium,Paulinum uero reueritus,illius uitæ pepercit. Eos autem qui Eudoxio cõmunicare nolebant,eccleſijs expulit, pecunijs cõdemnauit, uerberibus & alijs rebus afflixit.

SOCRATES.

Fertur enim etiam multos in Oronte flumine ſuffocaſſe.

THEODORETVS.

Euſebius Samoſatenus. Pelagius Laodicenus.

De Samoſata autem ſanctum Euſebium expulit, Pelagium admirabilem paſtorem Laodicenſium,urbe priuauit: qui cum in iuuentute duxiſſet uxorem,in ipſo thalamo primo die nuptiarum ſponſæ perſuaſit,ut puritatem cõmuni uoluptati præponeret,atq; ut charitatem fraternã adipiſcerentur pro copulis nuptialibus,erudiuit.

SOCRATES.

C

Cap. XV. *Procopius tyrannus.*

CVm hæc autē in Syria fierent, exortus est Constantinopoli tyrannus nomine Procopius. Qui paruo tempore multam sibi militiam coacer uans, festinabat aduersus Imperatorem. Quod cum nūciatum fuisset, con turbatus Valens, paululum suū impetum remoratur. Cumq; belli euentus *Terræmotus.* interea parturiret, terræmotus factus multas diruit ciuitates. Sed etiam mare terminos proprios mutauit, & in quibusdam locis in tantum influ xit, ut loca quæ pridem ambulari poterant, rigarentur: ab alijs uero locis tantum recessit, ut arida tellus inueniretur. Hoc ergo factum est primo duo rum Principum Consulatu.

SOCRATES.

Pugna inter Valentem & Procopium.

Sequenti autem anno, Gratiani & Dagalaiphi Consulatu, bella para bantur. Cumq; Tyrannus Procopius de Constātinopoli digressus, castra moueret aduersus Imperatorem, & hoc audisset Valens, uenit ab Antio chia, & cum eo congressus est circa ciuitatem Phrygiæ Nacoliam. Et prima quidem pugna deuictus est. Post paululum uero Procopium cepit, traden tibus eum Agelone Gomarioq; militibus. Quos etiam postea inopinatis quibusdā supplicijs iussit expendi. Contemnens enim iusiurandum quod eis præbuerat, ferris diuisos crudeliter interemit. Tyrannū uero duabus ui cinis arboribus flexis (singulos in eis pedes eius) ligari fecit, quæ dimissæ aërem repetentes, Procopium diuiserunt. Et hoc modo tyrannus interijt.

Agelon. Gomarius. Procopij supplicium.

D

THEODORETVS.

Cap. XVI. *Eusebius Samosatenus in exilio quid egerit.*

EVsebius interea Samosatenus episcopus in Thraciam in exilium de portatus, Apostolicis laboribus desudabat. Is enim multas ecclesias desolatas pastoribus esse conspiciens, habitu militari sumpto, & τιάρᾳ ca put operiens, Syriam peragrabat, & Phœnicen, pariter & Palæstinam, pre sbyteros ordinans atque diaconos, aliáque ecclesiæ peragebat officia. Si cubi autem inueniret sibi concordes episcopos, eos Præsules indigentibus constituebat ecclesijs. Quantā uero fortitudinem sapiētiamq; monstrarit, Imperialem suscipiēs iussionē, qua eum præcipiebat in Thracijs habitare, necessariū arbitror nescientes cognoscere. Venerat em̄ baiulus huius præce ptionis circa uesperā, quem Eusebius silentium habere, & aduentum suum cælare iussit, dicens: Si cognouerit hoc turba sacri zeli amore inflammata, te quidem interimet: ego autē pro tua morte apud deum pœnas cogar exol uere. Cum hæc dixisset Vespertino consuete ministerio celebrato, circa ipsa somni primordia uni famulorum secretum pandens, solus egressus est se nex. Sequebatur famulus, puluillum tantūmodo & codicem gerēs. Cumq; uenisset ad Euphratis fluminis ripam, iuxta ipsos muros ciuitatis expositā, ascendit in nauem, ut Zeugma nauigaret, iussitq; nautis ut remigarent. Et facto die ille quidem peruenit ad Zeugmatis locum, Samosateni ue

Vespertinæ preces. ἑσπερινὴ λειτουργία.

Eusebius nauigat Zeugma Syriæ.

ro gem itibus

A

to gemitibus & lamentatiōe repleti sunt. Nam cū ille seruus eius proximis quæ iussa fuerant indicasset, & qui cum eo proficiscerentur, & quos codices detulisset, ingemiscebant uniuersi, pastore uidelicet priuati. Fluuiusque na uigantibus atq; sequentibus est impletus. Cunq; uenissent & desideratum pastorem cernerent, amplius ciulabant, ac suspirantes fundentesq; lachry marum fontes, eum retinere nitebantur, ne in lupos oues eius inciderent. Quem cum flectere non ualuissent, audierunt eo legēte Apostolicā legem, quæ apte iubet nos Principibus & Potestatibus esse subiectos. Quo facto, alij quidem ei obtulerunt aurum, alij argentum, alij uestes, alij famulos, tan q̄ ad peregrinā & exteram pròperanti terram. At ille pauca quædam à ual de notis accipiens, doctrinisque cunctos & orationibus suis armans, & pro Apostolicis dogmatibus pugnare præcipiens, ad Histrum profectus est. *Eusebius ad Istrum.* Illi uero ad urbem propriam remeantes, & mutuo se exhortantes, luporum circumspiciebant prudenter insidias. Nunc uero narrandus est horum fidei calor & puritas. Puto enim me delinquere nisi per hanc relationem illi sem per memorabiles habeantur. Cum ergo Arianorum participes egregio pa *Samosatni.* store priuassent gregem, aliumq; pro eo Eunomium nomine fecissent epi *Eunomiū Ari anū Eusebij lo co obtrusum.* scopum, nullus illic habitantium, non pauper, non diues, non famulus, non B opifex, non agricola, non hortulanus, non uir, non mulier, non iuuenis, non *Samosatni uitant.* senex, ad ecclesiasticum accessit consuete collegium. Solus itaq; degebat epi scopus, tum nullo cum neq; uidente, neq; penitus appellāte, licet feratur cū multa uixisse mansuetudine. cuius rei hoc probatur indicium. Cū enim uo *Eunomij Samosatni humanitas.* luissent lauare, & eius famuli balnei ianuas obserassent, uolentesque ingredi prohiberent, ipse populum ante ianuas uidens, eas aperiri præcepit, & liben ter secum omnes lauacro participari. Hoc idem etiā in balnei solio fecit. Nā cum lauanti sibi quosdam uideret astare, iussit ut cum ipso cōmuniter aqua calida fruerentur. qui tacentes astabant. At ille honoris causa hoc fieri pu *Samosatni ci dā nolebāt in ea aqua lauare, in qua paulante lauerat Eunomius illorū episcopus, sed Arianus.* tans, uelociter ascendens egressus est. Illi uero nequissimæ hæreseos immun dicia, etiā aquam iudicantes esse pollutam, eam repente cuniculorum egesti onibus tradiderunt, & aliud fecerunt solium temperari. Quod ille cogno scens, relicta ciuitate discessit, inimicam habitare ciuitatem, & horrorē habē tem aduersum se cōmunē, arbitratus esse stultum. Quo de Samosata abeū te, Lucium pro eo aperte lupum & ouibus inimicū cōstituerunt. Sed oues li cet desolatæ pastore, tamē quæ sunt pastoris operabātur. Permāserūt enim doctrinā apostolicā inuiolabiliter obseruantes. Quomodo enim etiam Lu ciū oēs habuerint odio, alijs narratiōibus explanabo. Adolescētes in pla tea sphærā alter alteri porrigētes, lusu delectabātur. Isto aūt transeunte cōti git ut sphæra cadens, p asini eius transiret pedes. tū pueri uehementer eiula uerunt, arbitrati sphæram pollutione repletam. At ille hoc intelligens, præ cepit cuidam sequentium ut expectaret, & quod gereretur, cognosceret.

Eunomij Samosatni humanitas.

Lucius obtruditur.

Pueri

C Pueri uero accedentes ignem,& ſphæram iaculantes per mediã flammam,
Purgatio per ignem. hoc modo eam arbitrati ſunt expiatam. Et hoc quidem eſſe noui iuuenile,
Euolcius in exilium. & cõſuetudinis antiquæ reliquias. Veruntamen indiciũ eſt, quo poſſit oſten
ἐις ὄασιν δὲ ἔρημον πολλὴν χωρὸν. *id eſt, in Oaſim deſertũ illud oppidulum.* di quale odium circa Arianam ueſaniam ciuitas habuerit uniuerſa. At Lu
cius manſuetudine non eſt imitatus Eunomiũ, ſed multos quidem ſacerdo
tum fecit per Iudices in exilium deportari, eos præcipue qui uiriliter pro ſa
cris dogmatibus dimicabant, uſque ad nouiſſimos Romani fines imperĩ,
Euolcium Diaconũ miniſterio functũ in eremũ Oaſim. Antiochũ uero Eu
ſebĩ maximi generatione decoratum (erat enim conſobrinus eius) & mul
tis uirtutibus coruſcantẽ, necnon ſacerdotĩ dignitate fulgentem, in Arme
niæ terminos mitti ſuaſit. cuius opera p̃ diuinis dogmatibus celebrata quis
explanare ſufficiat? Cum itaq; uir ſanctus Euſebius poſt multa certamina,
innumerasq; uictorias etiam coronam martyrĩ ſuſcepiſſet, conuenit ſoléni
modo prouinciæ ſynodus pariter & Iouianus Pergenæ tũc ciuitatis epiſco
pus, qui pauco tempore Arianorum fuerat cõmunione maculatus. Cunq;
uniuerſi Antiochum elegiſſent, auunculo proprio ſucceſſorem, & ad ſacrum
perduxiſſent altare, & genua ad ordinationẽ inclinare compellerent, conuer
ſus & uidens Iouianum ſuo capiti dexteram imponentem, manũ eius repu
lit, dicens, nõ eſſe ferendam dexteram, quæ aliquando ſacramenta blaſphe
miis celebrata ſuſcepiſſet. Sed hæc quidem nõ poſt multum tẽporis cuene
runt. Tunc enim in interiorem eſt (ut dixi) ductus Armeniam. Qua tempe
ſtate uir ſanctus Euſebius morabatur apud Hiſtrum, Celtis Thraciã deua
ſtantibus & obſidentibus ciuitates, ſicut eius ſcripta cõmemorant.

Antiochus nepos. *Euſebius in exiliũ.* *Euſebius martyrio coronatur.* *Antiochus nepos ſuccedit.* *Iouinianus Pergenus.* D *Celtæ. Germani.*

Cap. XVII. Barſes Edeſſenus. BArſen quoq;, cuius etiamnum maxima gloria eſt, non ſolum in Edeſſa
quam regebat uicinisq; prouinciis, ſed etiam in Phœnice & Aegypto,
necnon Thebaide, quas gentes cum maximo uirtutis ſuæ ſplendore tranſie
rat, primum quidem Valens inſulam Aradon habitare præcepit. Cunq; co
gnouiſſet innumeros ad eum cõcurrere populos (quia cum plenus eſſet gra
tia, uerbo egritudines effugabat) in Oxyrynchum Aeygpti urbem cum in
exilium deſtinauit. Cunq; etiam illic eius gloria omnes accenderet, in quod
dam caſtrum extremũ Barbaris uicinũ, cui nomen eſt Pheno, ſenex dignus
cœleſti urbe deductus eſt. Aiũt quidã in Arado hactenus eius extare lectũ
eximia celebritate dignum, multi enim ægrotantiũ, cũ in illo collocantur, ſa
lutem fide percipiunt.

Aradus inſula

SOZOMENVS.

Cap. XVIII. Valẽtinianus cõtra orthodoxos pro Arianis. IGitur Imperator extincto Procopio, felicitate prouectus, denuo contra
Chriſtianos bellla cõmouebat, omnem religionem in Ariano dogmate
cupiens concordare. Præcipue tamẽ eum ad furorem prouocabat ſynodus
in Lampſaco celebrata: non ſolum quia Arianorũ abdicarat epiſcopos, ſed
quod promulgationẽ fidei Ariminenſis anathematizauerat. Veniẽs igitur
Nicomediã

A Nicomediam Bithyniæ, conuocauit Eleuſium Cyzici, is enim ſectã Mace
donĩ magis ſequebatur, ſicut iam dixi. Et faciens concilium Arianorũ epi
ſcoporũ, cogebat Eleuſium ut illorum dogmati cõſentiret. Qui primũ qui
dem negauit. Poſtea uero cum ei minaretur exilium, formidans in Arianũ
dogma conſenſit. Quo perpetrato, mox pœnitentia tractus, ueniens Cyzi
cum coram omni populo de uiolentia querebatur, dicens cõſenſum uiolen
tia non uoluntate factum. Et ut quærerent ſibi alium epiſcopum hortaba
tur, quoniã ipſe per neceſſitatem dogma proprium denegaſſet. Porrò Cyzi
ceni propter amicitiam eius alĩ epiſcopo ſubdi noluerunt, manſerũtq; ſub
eo, non tamen à propria hæreſi abducti ſunt. Hoc audiens Cõſtantinopo
litanus epiſcopus, Eunomiũ in Cyzico ordinauit epiſcopum, tanq; qui poſ
ſet populũ calliditate uerborum ad ſuum circũuenire cõſenſum. Deſcendẽte
uero Eunomio, Sacris præceptionibus expelli iubetur Eleuſius, & in ſede Eu
nomius collocari. Quo facto amatores Eleuſĩ extra urbem oratoriũ fabri
cantes, Collectas ibi faciebant, Hæc ergo de Eleuſio dicta ſufficiant. Nunc
de Eunomio referendum eſt.

Eleuſius Cyzicenus. *Eudoxius.* *Sacræ literæ Principis.* *Eunomius in Cyziciũ.*

EVnomius notarius fuit Aetĩ, qui ἄθεος, id eſt, ſine deo, uocabatur: cu
ius mentionem fecimus. Cum quo dum eſſet, modum eius ſophiſticũ
imitatus eſt: & ſermonibus quibuſdã uacans, faciensq; ſibi ſophiſmata, nõ
ſentiebat, ex his inflatus, in blaſphemias ſe incidere: quippe qui dogma imi
taretur Arĩ, & multis modis repugnaret dogmatibus ueritatis. Enimuero
parum edoctus ex literis ſacris, & eas minime intelligere ualens, circa uerba
frequenter occupabatur, eaq; conuertens ſemper nõ poterat intentiõis ſuæ
propoſitum adimplere: ſicut ſeptem eius demonſtrant Tomi, in quibus ua
niſſime laborauit, quos in epiſtolã Apoſtoli ad Romanos fecit. multa cñ
illic uerba profundens, intentionem epiſtolæ non potuit inuenire. Sunt eti
am alĩ eius ſimiles libri, quos qui legere uoluerit, eorum contemptum expe
rimẽtis cognoſcet. Hunc igitur Eunomium Eudoxius in Cyzico fecit epiſco
pum, expellere niſus Eleuſium. Cunq; illuc ueniſſet, utens more ſolito Diale
ctica, quaſi peregrinũ aliquid, auditoribus inferebat. Quamobrem Cyzici
tumultus exortus eſt, eumq; urbe pepulerunt, non ferentes eius uerborũ fa
ſtum. Qui Conſtantinopolim ueniens, cum Eudoxio morabatur, epiſcopa
tu uacans. Sed ne detrahere uideamur, audi uocem ipſius Eunomĩ, quæ tẽ
tat contra deum ſophiſmatibus loqui. Sic enim ait:

Cap. XIX. Eunomius.

Septem Tomi Eunomij ĩ epiſtolã Pauli ad Romanos. *Cyziceni eijciunt Eunomiũ nimis dialecticum.*

B Deus de ſubſtãtia ſua nihil nouit amplius q̃ nos: neq; eſt illi magis, nobis
aũt agnita minus: ſed quodcũq; de illa nouimus nos, hoc modis omnibus
etiã ille nouit. Quod autẽ rurſus ille, hoc inuenies immutabiliter in nobis.
Hæc quidem aliaq; ſimilia Eunomius ſophiſmata, id eſt, circumuentiones
faciens, non ſentiebat occumbere. Quomodo autem ab Arianis paulopoſt
ſegregatus ſit, proprio loco narrabimus.

Eunomij temeraria ſubtilitas.

Sozomenus

SOZOMENVS.

C

Cap. XX. Nouatiani apud Cõſtantinopolim.

VExabantur enim etiam Conſtantinopoli habitãtes, qui Nicænũ dogma profitebantur. quos omnes Imperator expelli ciuitate præcepit, Nouatianorũ uero etiam eccleſias claudi. aliorũ uero hæreticorũ quod claudere nõ inuenit. Pridem enim ſub Conſtantio principe probantur ablatæ. Sed etiã Agelium Nouatianorũ epiſcopũ eccleſiæ Cõſtantinopoli cõſtitutæ, exilij deportatione damnauit. Dicebatur enim mirabiliter uiuere ſecundum eccleſiaſticas ſanctiones, cuius uita erat philoſophica, & à pecuniarum poſſeſſione ſegregata. Quod etiam conuerſationis eius modus oſtẽdebat. Vna enim tunica utebatur, & ſemper ambulabat excalciatus. Qui non longo poſt tempore reuocatus eſt, eccleſiaſq; recepit. Cuius rei fuit autor quidã Martianus, uita, ſcientiaq; admirabilis, pridem quidem in Regalibus militans: tunc autem preſbyter Nouatianus. artem Grammaticam Imperatoris filias edocebat Anaſtaſiam atq; Caroſam. Ex quarũ nominibus hactenus Anaſtaſianæ & Caroſianæ Thermæ publicæ Cõſtãtinopoli nũcupãtur.

Veteres hæreſes oẽs extinctæ ſub Conſtantino.

Agelius Nouatianorũ apud Cõſtantinopolim epiſcopus.

Agelius reuocatur de exilio opa Martiani preſbyteri.

Anaſtaſia & Caroſia filiæ Valentiniani Aug.

SOCRATES.

Cap. XXI. *Valens Aug. muros Chalcedonis dirui iubet.*

IGitur Imperator Valens Chalcedonenſis urbis contra Byzantium poſitæ muros deſtrui iuſſit. Iurauerat enim hoc ſe facturum tyranno uicto, quod Chalcedonenſes fauore tyrãni ei turpes cõtumelias intuliſſent, & portas clauſiſſent ciuitatis. Murus autem iuſſione deſtruebatur Imperatoris, & ſaxa ad ædificium Thermarum, quæ Conſtantianæ uocantur, Cõſtantinopolim uehebantur. Inter quæ ſaxa, unum inuẽtum eſt, in quo reſpõſum habebatur inſcriptũ, olim quidẽ abſconſum, tunc uero manifeſtũ. Significabat enim, quod cũ proueniret aquarũ abundantia ciuitati, tunc murus quidem lauacro ſeruiret, innumeræ uero Barbarorũ nationes, Romanorum finibus incurrentes, cũ crudelia multa committerent, nouiſſime etiam ipſæ perirẽt. Poſt aliquãtũ itaq; tẽporis euenit, ut Valens Aquæductũ ædificaret, & abundantiã Cõſtantinopoli præberet aquarũ, tunc etiam Barbaræ motæ ſunt nationes. Reſpõſum tamen etiam alio modo cõtigit adimpleri. Cum enim Aquæductus in ciuitatẽ fuiſſet inductus, Præfectus urbis tunc Clearchus Nymphæũ maximũ ædificauit in platea, quæ Theodoſij nuncupatur, ubi aquæ affluentia eſt emiſſa. in quo maximã feſtiuitatẽ ciuitas habuit. Sed hoc reſpõſum paulo poſt eſt impletum. Porrò cũ ſolueretur murus, Principem Conſtantinopolitani rogauerunt, ut à muri deſtructione ceſſaret. Cum quibus etiam ſupplicabant poſſeſſores Bithyniæ, Nicomediẽſes, atq; Nicæni. Verum Imperator furore plenus, uix quidem ſupplicantiũ ſuſcepit preces. Volens tamen iuſiurandum implere, murum deſtruebat, eũq; ſubinde minoribus lapidibus rurſus ædificabat. Quod nunc etiã in quibuſdam muri partibus inuenitur, ubi maximis mirabilibusq; lapidibus, uilis nunc fabrica ſuperpoſita demonſtratur.

D

Thermæ Conſtantianæ.

Epigrãma futura prædicẽs

Valens Aquæductũ extruit.

Clearchus Nymphæum ædificat.

Socrates

A

SOCRATES.

HOcitaq; tempore talia gerebantur. Sciendũ tamen quod bellum contra Procopium tyrannum geſtum eſt Conſulatu Gratiani & Dagalaiphi circa finem Maij menſis. Poſt paululum uero temporis eodẽ Conſulatu, Valentiniano principi in Occidentis partibus conſtituto, natus eſt filius nomen referens patris. uerum Gratianus ante eius fuerat natus impetium. Et ſequenti Conſulatu Lupicini & Iouiniani grandinis multitudo in Conſtantinopolitana urbe ſecundo Iunij menſis die, ſaxorum gerens ſimilitudinem uehementer effunditur. Quod multi dicebant propter motum Imperatoris accidere, qui plurimos ſacerdotum in exilium deportauerat, Eudoxio cõmunicare fugientes. Poſt paululum uero temporis eodem Conſulatu Valentinianus Princeps filium Gratianũ Imperatorem conſtituit, uiceſimo quarto die menſis Auguſti. Sequenti uero Conſulatu Valentiniani ſecundo, & Valentis item ſecũdo, terræmotus circa Bithyniam maximus, Nicæam ſubuertit urbẽ, undecimo die menſis Octobris. Agebatur autem annus duodecimus poſt Nicomediæ caſum. Poſt modicum uero tempus alio terræmotu multæ partes Germæ ciuitatis in Helleſponto conſtitutæ, deſtructæ ſunt. Hijs ergo ita proueniẽtibus, nulla reuerentia terruit, neq; Eudoxium Arianorum epiſcopum, neq; Valentem Imperatorẽ. Non enim à perſecutione ceſſabãt. Porrò terræmotus, turbarum eccleſiaſticarum indiciũ eſſe uidebatur. Cum ergo multi ſacerdotũ in exilium deportarentur, ſoli diuina prouidẽtia propter eminentem ſui reuerentiã exilium nõ ſunt paſſi Baſilius atq; Gregorius. Quorum alter quidẽ Cæſareæ Cappadociæ fuit epiſcopus. Gregorius autẽ Nazianzenæ ciuitatis omnino uiciſſimæ, quæ eſt poſita uicina Cæſareæ. De Baſilio atq; Gregorio procedenti ſermone narrabimus.

Cap. XXII.

Terræmotus.

Nicomedia concidit.

Germa.

B

Baſilius & Gregorius ſoli exortes exilij.

CVmq; eo tempore Conſubſtãtialitatis dogma profitentes uehementer affligerentur, rurſus perſecutores contra Macedonianos inſurrexerunt. Qui terrore magis uiolentiaq; conſtricti, per ſingulas ciuitates Legationibus fungebantur apud alterutros, iudicantes optimũ, ſi per neceſſitatem confugerent ad fratrem Imperatoris, & ad Liberium Romanæ urbis epiſcopum, cuius fidem amplectebantur potius quàm cõmunionem Eudoxij. Miſerunt ergo Euſtathiũ Sebaſtiæ, qui fuerat ſæpe depoſitus, Syluanũ Tarſi Ciliciæ atq; Theophilũ, mãdantes, ne declinarẽt fidei cauſa Liberiũ, ſed Romanæ cõmunicarẽt eccleſiæ, & fidem de Conſubſtantialitate roborarent. Itaq; cum hijs literis in Seleucia diſpoſitis, ad Italiam peruenerunt. Et Imperatorẽ quidem uidere non potuerunt. erat enim occupatus in Gallijs, & contra Sauromatas pugnabat. Liberio tamen epiſtolas obtulerunt. qui eos ſuſcipere nullatenus uoluit, dicens eos Arianos eſſe, nec ab eccleſia ſuſcipi poſſe, qui Nicænam non ſuſciperent fidem. At illi reſponderunt, per

Ca. XXIII.

Macedoniani confugiunt ad Valentinianũ & Liberium.

Sauromatæ.

Liberius primũ nõ uult recipere Macedonianos.

T pœnitentiam

C pœnitentiã ſe cognouiſſe ueritatem, & dudum abnegaſſe Diſſimilitudinis fidem,& ſimilem profeſſos per omnia filiũ patri,nihilq́ differre à Conſubſtantiali per omnia ſimilem.Hæc dicentes exegit Liberius ſcriptã ſuæ ſententiæ dare profeſſionem. At illi libellum porrexerũt,in quo etiã propoſuerunt uerba fidei Nicæni concilij. Epiſtolas autem à Smyrna in Aſia conſtituta,& Piſidia Iſauriæ,atq; Pamphylia, necnõ Lycia miſſas,hic propter prolixitatem non ſubſcripſi.Verba uero libelli ab Euſtathio & reliquis Liberio dati hæc eſſe noſcuntur.

ca.XXIIII

DOMINO FRATRI ET CONSACERDOTI

Liberio,Euſtathius,Theophilus,& Syluanus,in domino s.

Libellus quẽ Legati Macedonianorũ exhibuerãt Liberio Pontifici Romano.

Propter hæreticorum uæſanas ſuſpiciones qui non ceſſant catholicis eccleſijs ſcandala generare,ea gratia omnem occaſionem eorum perimentes, profitemur ſynodũ Lampſaci celebratam,& Smyrnæ,alijſq́ diuerſis locis orthodoxorum epiſcoporum. Pro qua ſynodo legatione fungentes apud tuam paternitatem,& uniuerſos Italiæ,cunctoſq́ Occidentis epiſcopos,literas deportamus,catholicam fidem tenere atq; ſeruare,quæ in ſancto Nicæno concilio ſub beatæ memoriæ CONSTANTINO à trecentis decem & octo epiſcopis confirmata perfecto & immobili ſtatu hactenus & in perpetuum permanebit,in qua Conſubſtantialitas ſancte pieq́ definita eſt contra Arij prauitatem.Similiterq́ nos cum prædictis eandem fidem tenuiſſe
D atq; tenere,& uſq; ad terminũ cuſtodire manu propria profitemur,condemnantes Arium impiamq́ doctrinam eius cum diſcipulis ipſius,eiq́ ſimlia ſapientibus,necnõ omnem hæreſim,Sabellianos,Patripaſſianos,Marcioniſtas, Photinianos, Marcellianos, ſimul etiam Pauloſamoſatenos,corumq́ doctrinam,omnesq́ hijs ſimilia ſapientes,& uniuerſas hæreſes ſanctæ fidei prædictæ contrarias, quæ pie catholicéque eſt in Nicæa à ſanctis patribus explanata: Anathematizãtes præcipuè explanationẽ lectam in Ariminenſi concilio,tanq́ contrariã prædictæ fidei ſancti concilij in Nicæa urbe celebrati,cuius lectione prolata in urbe Thraciæ Nicæa dolo atq; periurio capti,Conſtantinopoli ſubſcripſerunt. Eſt autẽ fides noſtra & eorum pro quibus legatione fungimur,hæc. Credimus in unũ deum patrẽ omnipotentẽ,omniũ uiſibilium inuiſibiliumq́ factorem,& in unũ unigenitum deum dominũ IESVM CHRISTVM filium dei,natũ ex patre,hoc eſt,ex ſubſtantia patris,deum ex deo,lumen ex lumine, deũ uerum ex deo uero,natum,non factum,conſubſtantialem patri, per quem omnia facta ſunt quæ in cœlo & quæ in terra. Qui propter nos homines & propter noſtram ſalutem deſcendit,& incarnatus eſt & homo factus,paſſus,& reſurrexit tertio die,aſcendit ad cœlos,& uenturus eſt iudicare uiuos & mortuos. Et in ſpiritũ ſanctum.Eos autẽ qui dicunt:Fuit,quando non fuit,& antequã nasceretur nõ fuit. Et quod ex nõ exiſtentibus factus eſt,aut ex altera eſſentia uel

A tia uel ſubſtantia dicentes eſſe,aut cõuertibilem aut mutabilem filium dei, anathematizat catholica & Apoſtolica eccleſia.

Subſcriptio.

Euſtathius epiſcopus Sebaſtæ ciuitatis, & Theophilus & Syluanus Legati conciliorum Lampſaci Smyrnæ,& reliquorum, hanc profeſſionem manibus noſtris & propria uoluntate ſubſcripſimus.

Si quis autẽ præter expoſitam à nobis fidem, contra nos uel eos à quibus miſſi ſumus aliquod crimen inferre uoluerit,cum literis ad nos tuæ ſanctitatis ad quos probaueris orthodoxos epiſcopos mitte, & apud eos nobiſcum cauſam dicant.Et ſi quid criminis fuerit approbatum,in autore proculdubio uindicetur. Hocitaq; libello Legatos obligans Liberius,eos in cõmunionem ſuſcepit.Quibus dans huiuſmodi literas,abire præcepit.

Cap.XXV. Epiſtola Liberij Pont. Ro. & Occidentalium epiſcoporum,ad Orientales.

DILECTISSIMIS FRATRIBVS ET CONSACERdotibus,Euſtathio,Cyrillo,Hypericio,Heroni,Elpidio,Maximo,Euſebio, Eucarpio,& Ortaſio,Neoni, Eumathio,Fauſtino,Proclo, Paſſinico,Arſenio,Seuero,Didymioni,Britanio,Callicrati,Damabio,Edeſſio,Euſtochio, Ambroſio,Gelonio,Pardalio,Macedonio,Paulo,Marcello,Heraclio,Alexandro,Adolio, Martiano,Sthenelo,Iohãni,Maceri,Chariſio, Syluano, Photino,Autho, Antonio,Celſo, Euphranori, Mileſio, Patricio,Scueriano,Euſebio, Eumolpio,Athanaſio, Diophanto,Minodoro, Diocli,Chryſampelo,Eugenio, Euſtathio,Callicrati, Arſenio,Eugenio, Martyrio,Hie-
B ratio,Leontio,Philagrio,Lucio,& uniuerſis Orientalibus orthodoxis,Liberius epiſcopus,& Occidentales epiſcopi in domino s.

Optabile nobis pacis atq; concordiæ gaudium ueſtræ literæ attulerũt, fidei lumine reſplendentes,fratres chariſſimi,oblatæ nobis per chariſſimos fratres & coepiſcopos,Euſtathium,Syluanum, atq; Theophilum,& maximè quia ueſtram ſententiam ueſtroſq́ ſenſus cõcordare & conſonare cum mea humilitate,& Italis,atq; Occidentalibus uniuerſis affirmauerunt atq; demonſtrauerũt.Et hanc eſſe cognoſcimus Catholicã & Apoſtolicã fidem, quæ uſq; ad Nicænũ concilium integra immobiliſq́ ſeruata eſt:& hãc ipſi retinere profeſſi ſunt,gaudioq́ repleti,& omne ueſtigium ac nebulas ineptæ ſuſpicionis abijcientes,nõ ſolum ſermone eam, ſed etiam ſcriptura current profeſſi ſunt.Cuius exemplar hijs literis ſubdere neceſſariũ iudicauimus,ne ullam occaſionem hæreticis ad exercendas inſidias denuo relinqua mus,quibus iterum flammas propriæ maliciæ cõmouentes,incẽdia diſcordiarum conſuete reſuſcitent.Hæc inſuper ſunt profeſſi chariſſimi fratres noſtri,Euſtathius,Syluanus,atq; Theophilus, ueſtram charitatẽ ſemper hãc fidem habuiſſe,& hanc uſq; ad terminũ cuſtodire,id eſt,in Nicæna urbe à trecẽtis decem & octo epiſcopis orthodoxis approbatam, quæ perfectam continet ueritatẽ,& os totius hæreticæ multitudinis obſtruit atq; diſſoluit. Non enim ſpontaneo motu,ſed nutu diuino tantorũ epiſcoporum nume-

C rus aggregatus est,contra uæsaniam Arij,quanto numero beatus Abrahã tanta milia fide destruxit.Quæ fides dum in subsistẽtia & nomine Consubstantialitatis continetur,uelut quoddam munitissimũ & inexpugnabile castrum omnia iacula & molitiones Arianæ incredulitatis decenter euitat. Cum igitur omnes Occidentales episcopi in Arimino congregati,quando eos Arianorum collegit uæsania,quadam suasione aut (ut uerius dicam) mundana potentia,hoc quod cautius erat in fide positum,auferre,aut oblique denegare conati sunt.Tamen nihil eorũ calliditas profuit. Nam penè omnes conuenientes Arimini tunc terrore permoti atq; decepti,nunc resipiscentes atq; anathematizantes eos qui ibi conuenerunt,aut scribentes catholicæ fidei quæ in Nicæna urbe sancita est,nobisq; cõmunicantes,feruentius contra Arij dogma eiusq; discipulos inflãmantur. Cuius rei indicium etiam ipsi Legati uestræ ciuitatis agnoscentes,uosipsos in sua subscriptione iunxerũt,anathematizantes Arium,& quæ ab eius sequacibus Arimini gesta noscuntur contra fidem in Nicæna urbe sancitam. In quibus etiam uos capti periurio subscripsistis.Vnde consequens nobis uisum est scribere charitati uestræ,& adiuuare iusta poscentes,maximè quia per professionẽ uestrorum Legatorum resipiscentes Orientales cum orthodoxis Occidẽtalibus concordare cognouimus,& significamus,ut noueritis blasphemias Arminenses qui tunc uidebantur per surreptionem maculati,nunc anathema
D tizatos,& uniuersos ad Nicænam respirasse fidem.Quod oportet per uos omnibus indicari:ut possint qui uiolenter læsi sunt,aliquando ab hæreticis tenebris ad diuinum lumen catholicæ libertatis accedere.Qui post hanc synodum nisi uoluerint respuere uenenũ perfidiæ, & blasphemias Arij uersas abijcere,easq; anathematizare cognoscant se cum Ario eiusq; discipulis cæterisq; serpẽtibus siue Sabellianis uel Patripassianis,aut cuiuslibet alterius hæreseos socios esse, & cõmunione priuatos ab ecclesiastica synodo,quæ ad se filios adulterij non admittit. Deus uos incolumes custodiat fratres chariſſimi. Has literas Eustathius cæteriq; percipientes, rursus ad Siciliam deuenerunt,ibiq; facientes synodum Siculorũ episcoporũ,coram ipsis Consubstãtialitatis fidem professi sunt.Cumq; Nicænam fidem roborassent,consonas ab eis quoq; percipientes epistolas, ad eos à quibus fuerant destinati reuersi sunt. Qui Liberij præcepta susçipientes,legationes mittebant per ciuitates ad Præsules,& Consubstantialitatem fidei prædicabant,inuitantes eos ut in Tarsum Ciliciæ pariter conuenirent, ut Nicænam roborantes fidem, deinceps soluerent omnem contentionẽ. Quæ fieri potuerunt,nisi Eudoxius Arianæ religionis Præsul,tunc apud Imperatorem eminens ualde,prohibuisset. Qui amplius propter indictum iter ad Tarsum,accensus, plus illis malorum intulit. Quod uero Macedonia-
ni per Legatos quos miserant communicantes Liberio, Nicænam confitemauerint

A mauerint fidem,ipse Sabinus in collectione Synodalium est attestatus.

CIrca hæc itaq; tẽpora Eunomius ab Eudoxio separatus,seorsum agebat missas, propterea quod cum sæpe rogasset ut susciperetur præceptor ipsius Aëtius,Eudoxius non exaudisset.Hoc autem non ideo refutauit,quod sectam declinaret Aëtij,cum eam scilicet prædicaret,sed quoniam omnes unanimes illius,cũ sectæ alterius fatebantur. Ista ergo causa fuit,ut ab Eudoxio separaretur Eunomius.Hæc igitur Constãtinopoli gerebãtur. Cap.XXVI

Eunomius cur ab Eudoxio separatus.

DEinde Alexandreã præceptum Præfectorũ,studio Eudoxij,destinatum,cõturbauit ecclesiam. Verum Athanasius irrationabilem furorẽ populi metuens,atq; timens ne malorum faciendorum ipse causa esse uideretur,quatuor mensibus seipsum in sepulchro patris abscondit. Cumque propter eius absentiam seditionem desiderio ipsius populus excitasset,cognoscens Imperator propter hoc Alexandreã esse turbatã,literis indicauit,ut Athanasius licite teneret ecclesias.Et hæc fuit causa ut usq; ad Athanasij mortem Alexandrina non turbaretur ecclesia. Quod uero post eius mortem rursus Ariani eas ecclesias inuaserint,paulò post narrabo.

Ca.XXVII Alexandriæ sedditio.cuius autor Eudoxius.

SOZOMENVS.

ILlo siquidẽ tempore celebrabatur concilium in Tyanis ab Eusebio episcopo Cæsareæ Cappadociæ,Athanasio Ancyræ,Pelagio Laodiciæ,Zenone Tarsi,Paulo Emeseno,Ostresio Meletinense,& Gregorio Nazianze
B no,alijsq; multis,qui uerbum Consubstantialitatis seruandum esse apud Antiochiam Iouiniano imperante decreuerant. Releguntur ibi Liberij,& Occidentalium literæ sacerdotum. Quamobrem gaudio repleti, scripserunt uniuersis ecclesijs ut legerent decreta episcoporum apud Asiam celebrata, & Liberij literas, Italorumq;,Aphrorum, atque Gallicanorum, nec non Siculorum. Attulerant enim horum literas, Legati de Lampsaco destinati,ut considerarent omniũ numerum ipsis cõcordantium. Plurima nanq; multitudo concilium Ariminense uincebat.pariterq; scripserunt ut in Tarsum Ciliciæ conuenirent certo die.& illi quidem hoc modo se inuitabant.Cumq; synodus pararetur in Tarsum,cõuenientes in Antiochia Cariæ,fermè XXXIIII.Asiani Pontifices studiũ concordiæ ecclesiasticæ collaudabant.Consubstantialitatis uero nomen respuentes, fidem in Antiochia & Seleucia prolatam roborare nitebantur,tanquam Luciani martyris existentem,& multorum sudoribus à progenitoribus ipsorum approbatam. Verum Imperator studio Eudoxij synodum in Cilicia celebrari prohibuit.

Synodus apud Tyanam. XXVIII.

SOCRATES.

IGitur Imperator Valens festinans Antiochiam,de Constantinopoli digressus,uenit in Nicomediã,& illic huiusmodi de causa moratus est.Eudoxius enim Arianæ religionis, mox post egressum Imperatoris defunctus est Cõsulatu Valẽtiniani & Valentis tertio,cum undecim annis sedẽ Con

Eudoxius mo ritur. Ca.XXIX.

C ſtantinopolitanæ tenuiſſet eccleſiæ. Quamobrẽ Ariani in locũ eius ordinæ-
Demophilus. uerunt Demophilum, Verum prædicatores Conſubſtãtialitatis oportunũ
Euagrius. iudicantes inueniſſe ſe tempus, Euagrium quendã ſuæ fidei conſtituerunt
epiſcopum. Quem ordinarat Euſtathius pridem Antiochenus epiſcopus,
qui prius quidem à Iouiniano fuerat de exilio reuocatus: tunc autẽ aderat
in urbe Conſtantinopoli latenter degens, ut Conſubſtantialitatis prædica
tores ſua præſentia roboraret. Hoc facto, ex alio rurſus initio perſecutionẽ
Ariani mouebant. Hæc geſta cum perueniſſent ad Principem, metuens ne
ſeditione ciuitas turbaretur, militarem manũ à Nicomedia Conſtãtinopo
lim deſtinauit, præcipiens ut teneret & ordinator & ordinatus, & alius aliò
mitteretur in exilium. Euſtathius igitur in Biſam Thraciæ ciuitatẽ mittitur,
Ariani in orthodoxos. Euagrius in locũ aliũ deſtinat. Hiſs ita geſtis Ariani amplius efferati, uexa
bant uehemẽter orthodoxos, cedẽtes, cõtumeliſs affligẽtes, carceribus reclu
dentes, pecuniiſq; ſæpe ſpoliantes, & omnia contra eos facientes non feren
dis modis. Quæ cum illi ferre non poſſent, ut deprecarentur Principem ue
niebant, ſi quo modo mererẽtur uiolentias euitare. Sed hoc cogitantes ual
LXXX. Legati ad Principem. de fruſtrati ſunt, ab iniuſto ſe arbitrati iuſticiam promereri. Cumq; uiri ele
cti ex eccleſiaſtico collegio octoginta numero, quibus præerant Vrbaſus,
D Theodorus, & Menedemus, in Nicomediam peruenirent, preces obtule
runt Imperatori uiolentiã proclamantes, & ea quæ uidebãtur eſſe perpeſſi.

Cap. XXX. Modeſtus Præfectus. INdignatus igitur Imperator ad præſens cælauit iram, latenter autẽ Mo
deſto Præfecto præcepit, ut eos cõprehenſos occideret. Modus autẽ mor
tis erat quodãmodo peregrinus, quapropter memoriæ contraditus. Me
tuẽs enim Præfectus ne ſeditio naſceretur in populo, ſi eos palàm perime
ret, ſimulauit ſe eos uiros in exilium deſtinare. Illis autẽ ſimpliciter acquie
ſcentibus, iuſſit eos Præfectus mitti in nauem, uelut in exilium deuchẽdos,
LXXX. orthodoxi in aquã demerſi. præcipiens nautis ut cum ad mare mediũ peruenirent, eos dimergerent, &
hoc modo morerentur. Quo facto perductis eis in medium ſinũ qui uoca
tur Aſtacenus, quod iuſſerat Præfectus Imperatoris impletũ eſt, & in alia
ſequenti nauicula nautæ tranſeuntes concremauerunt nauẽ. Contigit autẽ
uentum ſubſolanũ ualde flare, & ita nauis uelociter eſt accenſa. Cuius reli
quiæ peruenerunt ad locum qui Acidiza nuncupatur, ubi ad plenũ cum ui
Pœna. ris religioſis abſumptæ ſunt. Quod tamẽ aiunt nõ ſine ultione tranſiſſe. Fa
mes nanq; repente ſecuta eſt circa Phrygias gentes, ita ut neceſſitatẽ habe
rent habitatores patriã relinquere, & ad Conſtãtinopolim diuerſasq; pro
uincias properare. SOZOMENVS.

Ca. XXXI. VAlens itaq; Nicomedia relicta proficiſcebatur Antiochiã. Interea cũ
ueniſſet ad Cappadociã, more ſuo eius loci turbabat eccleſias Arianis
Baſilius. eas tradere uolens. Quod ſe ſperabat cito effecturũ, eo quod pro quibuſdã
inimicitiis Baſilius Euſebio, qui tũc Cæſariẽſem regebat eccleſiã, uideretur

A infenſus, & abſcedẽs in Pontũ, cũ monachis habitaret ibi philoſophãtibus.
Baſilius apud Pontum. Porrò populus, & maximè nobiliũ ac ſapientiũ, Euſebiũ in ſuſpicione ha
bebant, quaſi ipſe fuiſſet autor fugæ uiri philoſophi, uita uerboq; perfecti.
Volebantq; eũ deſerere, & apud ſeipſos miſſarũ celebrare ſolẽnia. Sed Ba
ſilius quidem ne turba naſceretur in populo per ſeditiones hæreticorum, age
bat in Ponto ſilentium cum ſuis epiſcopis, qui ſemper aderant illi. Conti
git ergo ut in Euſebiũ odium populi naſceretur. Cumq; Baſilio fuiſſet nun
ciatum quod Valens ueniret in Cappadociã, relicto Ponto Cæſaream ue
nit, & pactis cum Euſebio celebratis, eccleſiam pro tempore ſuis adhortatio
nibus roborabat. Valens autem cũ ſuam intentionẽ nõ ualuiſſet implere,
cum epiſcopis ſecũ profectis tunc abſceſſit. SOCRATES.

Igit' Imperator Valens paruipendẽs famis inuaſionẽ, uenit Antiochiã
Syriæ. Cũq; ibi moraretur, nolẽtes Arianis cõſentire affligebat, uehemen
terq; τῷ ὁμοουσίῳ prædicatoribus imminebat. Quos cũ eccleſijs penè omniũ
ciuitatum Orientaliũ expuliſſet, non ei hoc ſuffecit, ſed etiam eos diuerſis
ſupplicijs ſubdidit. Multoſque diuerſa morte contraditos interemit, pluri
mos etiam necabat in flumine.

Ca. XXXII Valens apud Edeſſam ſæuit in orthodoxos. DIcendũ quoq; eſt, quod in Edeſſa Meſopotamiæ geſtum eſſe dinoſci
tur. In hac urbe eſt Thomæ Apoſtoli baſilica, clara ualde pariter & or
nata. In qua propter loci reuerentiã Collectæ ſæpius celebrantur. Quã uo
B lens Imperator inſpicere, & cognoſcens ſibi omnes exoſos ibidẽ cõuenire,
fertur manu percuſſiſſe Præfectum, quod inde orthodoxos nõ expuliſſet
uniuerſos. Cumq; Præfectus iniuriã paſſus, inuitus indignationi Principis
miniſtrare cõtenderet (nõ enim uolebat tot hominibus cædẽ inferre) laten
ter mandauit, ut nullus in illa baſilica remaneret. Sed nemo reſpexit neq;
Orthodoxi intrepidi. conſiliũ neq; terrorẽ eius. Omnes enim altero die ad locũ orationis pariter
cõfluxerunt. Cumq; Præfectus cũ multa militum manu ad baſilicã feſtina
ret, ut Imperatoris perficeret iuſſionẽ, quædã muliercula in paupertate de
gens, ſuũ filium manu trahens, curſuq; ad illam baſilicã properãs, Præfecti
interrupit Officiũ. Indignatꝰ uero Præfectus, mulierẽ ſibi iuſſit adduci. Di
xitq; ad eam: O infelix mulier, quò ſic indecenter curris? At illa: Quò & alij
Conſtãtia mulieris orthodoxæ. (inquit) ire feſtinant. Tunc ille: Non audiſti quod Præfectus illic occiſurus
eſt uniuerſos quoſcũq; repererit? Et mulier: Audiui inquit. Ideoq; feſtino,
ut illic inueniar inter eos. Et quò hunc paruulũ trahis infantẽ? Tum mulier
ait: Vt & iſte martyriũ ſuſcipere mereatur. Hæc cũ audiſſet uir ille, cõfidera
uit concurrentiũ animũ. Et mox recurrens ad Principem, ſuggeſſit ei, quod
eſſent omnes mortẽ pro ſua fide ſuſcipere parati, irrationabile dicens breui
tempore tantam multitudinem occidere. Quo dicto ab ira auocauit Impe
ratorem. Hoc ergo modo Edeſſeni furorem Imperatoris effugiunt.

THEODORETVS.

C XXXIII. *Valens Aug. cogere orthodoxos conatur apud Edeſſam*

ET hæc quidē cum Præfectus Imperatori dixiſſet, populū quidē quod expectabat, nō pertulit experiri. Verū Duces eorum, id eſt, Preſbyteros atq; Diaconos interrogari præceptum eſt, ut unum è duobus eligerēt, aut cōmunicare Lupo, aut urbe pelli, & in quaſdam extremas partes deſtinari. Cumq; congregaſſet uniuerſos, mitibus utebatur uerbis, perſuadere nitens ut leges ſequerētur Imperatoris, indiciū uæſaniæ dicens eſſe, quod tanto Imperatori pauci homines repugnarent. Cumq; cuncti tacerent, ad

Eulogius. horum Ducem Eulogium uirum ualde laudandum Præfectus ait: Cur nō reſpondes hīs quæ dicūtur à nobis? At ille: Non (inquit) oportet nihil interrogatum reſpondere. Tunc Præfectus: Multa itaq; uerba locutus ſum, monēs uos, quæ ſatis expediunt. Porrò Eulogius uniuerſis hæc dicta fuiſſe reſpondit, & incōgruū eſſe, ut ſolus, alios cōtemnēs, reſpōderet. Si uero me ſolū (inquit) interrogas, meā declarabo ſententiā. Præfectus ait: Cōmunica,

Modeſtus Præfectus. poſſidēti regnū. At ille pacificè & ualde benigne ait: Et mihi regni quoq; ſacerdotijq; conſortiū eſt. Tunc Præfectus irriſionē ſentiens, fœuiebat, & iniurijs contra ſenē uſus, etiā hæc adiecit: Non hoc locutus ſum fulminande, ſed quibus cōmunicat Imperator, cōmunicare uos monui. Cūq; dixiſſet ſenex paſtorē ſe habere, & illius nutibus obedire, octoginta eodē tempore cōprehendēs deſtinauit in Thraciā. Qui cū ducerētur, plurimò pariter apparatu

D fruebātur. Ciuitates eīm occurrebāt & uici, uictores athletas honorātes. Sed hoſtes armauit inuidia, ut Imperatori dicerent. Plurimū honorē uiris illis decretā exilij cōtumeliā afferre. Hæc cognoſcens Imperator, iuſſit ut bini & bini ſepararentur, & alios quidē in Thracias, alios in extremā Arabiā, alios uerò in Thebaidos diſperſit urbes. Aiūt eīm quod etiā fratres quos natura

Eulogius. Protogenes. iunxit, crudeliſſimus corpore ſeparauit. Porrò Eulogiū Præſulem illorum, & Protogenē qui poſt eum fuit, in Antinōe uſq; tranſmiſit. Quorū uirtutē nō patior obliuioni contradere. Cū enim concordē uiderent ciuitatis epiſcopum, eccleſiaſticoq; collegio qui cōmunicarent uiderēt paucos eſſe, ad eccleſias cōcurrebant. De qua cōſulentes cognouerunt habitatores ciuitatis eſſe Paganos, unde dolentes, de eorū incredulitate lamentati ſunt. nō tamē eſſe diu lugendum arbitrati ſunt. ſed omni uirtute de medicina curauerunt.

XXXIIII SAcratiſſimus igitur Eulogius in habitaculo ſuo conſiſtens, toto die totaq; nocte omnium deprecabatur deum. Protogenes autem ualde dignißimus, Eunomij literis eruditus, ad ſcribendum uelociter, promptus,

Ludimagiſter factus Protogenes. inueniens oportunū locum, eumq; ſibi ſegregans ad docendum, adoleſcentium magiſter effectus eſt, quos & ſcribere uelociter edocebat, & diuina eruditebat eloquia. Dictabat eis Dauidicas melodias, & Apoſtolicæ doctrinæ congruas lectiones meditari præcipiebat. Cumq; unus adoleſcentium incidiſſet in morbum, uenit ad domum eius, & tenens ægroti dexteram, morbum orationibus effugauit. Hoc cognoſcētes aliorū parētes infantiū, dedu

xerunt

A xerunt eum ad domos ſuas, & ægrotis auxiliari precabantur. At ille non ante ſe dixit deum ut expellerētur morbi rogaturum, niſi prius ægroti ſacri baptiſmatis munere potirentur, quod illi cum gaudio impleuerunt. Cogebat enim eos ſalutis deſiderium, & ſimul animæ corporiſq; ſanitate fruebā tur. Si quando uero alicui ſuaſiſſet ut ſacram gratiā mereretur accipere, du-

Signū domini cū, id eſt, crucem. Mos initiādi Chriſtia nos. cebat eum ad Eulogium, & cōcutiens ianuam, rogabat ut aperiret, ac ſignū Dominicum ei qui fuerat renatus, imponeret. Cumq; ille difficilius aperiret, ne intercideret orationē, dicebat potius eſſe neceſſariam ſalutem erran tium. Mirabantur igitur uniuerſi uidentes Protogenē talia facere, qui licet tot hominibus lumen diuinæ cognitionis impartiret, tamen Eulogio primatum per omnia reſeruaret, ut eos quos lucrabatur, illi magis offerret. Vnde conſciebant multo magis uirtutem illius eminere. Cum igitur fluctuatio quieuiſſet, tranquillitate facta, remeare iuſſos deduxerunt omnes, ingemiſcentes & lachrymantes, maximè uero Præſul eccleſiæ eorum,

Redeunt Eulogius & Protogenes de exilio. primatus affectu. Cumq; ad propria remeaſſent, ſanctus quidē Eulogius Barſe maximo ad uitam felicißimam tranſeunte, eius ſuſcepit regimen eccleſiæ. Porrò mirabilis Protogenes colere iuſſus eſt urbē Carrenſium deſolatam, & ſpinis gentilium plenam, quæ utiq; plurimis laboribus indigebat.

SOCRATES.

EOdē tempore dæmon quidē erroneus crudelitate Valentis abuſus ei perſuaſit ut ſcrutaretur quiſnam poſt eum ſuſcepturus eſſet Impe-

B rium. Quamobrem necromantiam fecit. Quibus artibus adimpletis, pluri mos ille dæmon non quidem aperta, ſed obliqua ſolitè reſponſa proferens interemit. Nam cū de Imperio conſuleretur, quatuor literas demonſtrauit, Θ. ε. ο. δ. dicēs hoc nomē poſt Valentē Imperij culmen accipere. Quod cū ad aures peruenißet Imperatoris, zelo ductus, multos peremit quos tyrānidē ambire iudicauit. Occidebantur itaq; Theodori, Theodoti, Theodūli, & quicūq; has literas in capite ſui nominis habuiſſent. Inter quos etiā Theodoſiolus, quidā uir fortis ex Hiſpania prouincia genus ducens, occiſus eſt. Hoc ergo timore plurimi ſua nomina mutauerunt, negantes quæ prius habuiſſent cum iuramento, ut pericula declinarent.

Valens quoſdam occidit tanq; imperiū occupaturos, ex indicio dæmonis adiurati.

Theodoſiolus.

THEODORETVS.

VAlens igitur Imperator cū uniuerſas (ut ita dicam) eccleſias paſtore nudaſſet, in Cæſareā Cappadociæ uenit. Cuius tunc Præſul erat Baſi

XXXVI. BASILIVS.

lius, lumen totius orbis. Præmiſitq; Præfectum, præcipiens, ut aut flecteret Baſilium, ut dogmati cōmunicaret Eudoxij, aut hoc facere nolens expelleretur. Audiens enim gloriam tanti uiri, noluit ei prius inferre certamen, ne cum fortiter Baſilius eius iacula deuitaret, fieret cæteris clarior imago uirtutis. Huius machinamenta uelut tela araneæ facta ſunt. ſuffecerunt enim cæteris ſacerdotibus ad utilitatem ſui antiquæ patrum narrationes, & uelut

quædam

C quædam turres murum fidei indeclinabilem seruauerũt. Porrò Præfectus
Præfectus ad Basilium. Cæsaream ueniens, & euocans magnũ Basilium, honorauit, & mansuetis apud eũ sermonibus usus est, monens ut tẽpori pareret, & non tot ecclesias propter paruam dogmatũ subtilitatem uexari pateretur. Promittebat etiã Imperatoriam amicitiam, multaq; beneficia propter hæc plurimis offerenda. Verùm ille uir sacratissimus, ait adolescentibus hæc uerbá congruere. Illi (inquit) & illorum similes, talia promissa respiciunt. Nam qui diuinis innutriti sunt eloquijs, corrũpere de diuinis dogmatibus ne unã quidẽ syllabam patiuntur, sed pro hijs (si cõtingat) etiam omnes mortis species amplectuntur. Amicitiam autẽ Imperatoris magnam quidem cum pietate iudico, sine qua perniciem potius hanc appello. Cumq; Præfectus sæuiret in eum, stultumq; uocaret, sanctus Basilius ait: Hanc stulticiã semper habere exopto. Quem cum egredi tunc iuberet, ut quid deberet facere cogitaret, sententiamq; suã altero die depromeret, fertur uir ille inclytus hoc dixisse: Ego quidem etiam cras ipse regredior, dummodo tu sententiam nõ permutes. sed utere minis tuis. Post hæc uerba Præfectus occurrens, Imperatori quæ dicta fuerant, & uirtutem uiri huius, animæq; fortitudinem & fiduciã nunciauit. Tunc ergo tacens Imperator ingressus est. Posthæc cõtigit, ut diuinitus sibi plagas uideret immissas. Filius enim eius ægrotans, circa ipsius
D mortis metas agebatur. Sed & coniugem diuersæ occupauerant passio-
Valens Imp. Basilium adorsit. nes. Cognoscens ergo causam suæ tristiciæ, uirum sacratissimum quem punire minabatur, uenire ad Palatium deprecatus est. Duces autẽ præceptis Imperialibus ministrabant. Tum itaq; magnus Basilius ueniens ad Palatium, uidensq; Principis filium circa mortem, ad uitam cum remeaturum esse promisit, si per pios uiros sacro baptismate potiretur. Hæc cum dixisset egressus est. At ille iurisiurandi quod baptismatis tempore promiserat memor, secundum stultum errorem præsentibus Arianis filium baptizare
Filius Valentis ab Arianis baptizatur. præcepit. Quo gesto, mox infans finem uitæ sortitus est. Pœnitentia uero ductus Valens, & noxiam iurisiurandi iudicans ueritatem, in sacrum templum ingressus, magni Basilij magisterio fretus est, & altari obtulit donaria solennia. Quẽ intra aulea ubi ipse residebat, uenire præcipiens, multa apud eum de diuinis dogmatibus uerba locutus est, & docentẽ libenter audiuit. Vbi tunc aderat quidam nomine Demosthenes super Imperiales epulas constitutus, qui cum doctorem mundi culparet, Barbarismum fecit. Tum sanctus Basilius subridẽs: Vidimus (inquit) sine literis Demosthenẽ. Cum uero magis ille minaretur, sanctus ait Basilius: Tuũ est de pulmentarijs cogitare, non dogmata diuina decoquere. Posthæc Imperator ita dilexit uirum, ut etiam optima prædia quæ illic habebat, pauperibus qui ab eo gubernabantur offerret. ex quibus leprosis præcipuè necessaria ministrantur. Primum ergo Valentis impetum hoc modo magnus Basilius declinauit. Cum

ἐθεασάμεθα καὶ δημοσθένην ἀγχέμαχον. Σὺ δὲ εἶπε τοῖς ῥωμαίοις καχεξίας φέρον τίθη. δογμάτων δὲ θείων ἐπακοῦσαι οὐ δύνασαι.

A Cum uero postea reuersus illuc fuisset, priorũ oblitus, quoniam à seducto ribus eius uoluntas obsidebatur, rursus cum mouebat, ut ad partes inclinaretur hæreticas. Cui non persuadens, legẽ de eius scribi præcepit exilio, quã uolẽs manus suæ subscriptione roborare, nullum apicem complere ualuit. calamus enim contritus est. Cumq; secundus & tertius calamus hoc pertulisset, & adhuc legem impiam firmare cõtenderet, cõmota est eius dextera, eamq; subito tremor inuasit. Tunc eius animo terrore impleto, ambabus manibus cartam rupit. Ostẽditq; prouisor omniũ deus, quod & alios ipse permiserit pati, & hunc ab insidijs liberarit. & per ea quæ in isto contigere, signũ propriæ uirtutis ostendens, & per alia dispensationis fortitudinem uirorum prædicans optimorum.

SOCRATES.

Sciendũ uero quod cum uiueret Athanasius Alexandrinus episcopus, diuina quidem prouidentia Alexandriam uel Aegyptum distulit commouere, audiens Athanasium à cuncta diligi plæbe, & metuẽs ne fortè seditione facta respublica uexaretur. Verũ Athanasius Cõsulatu Gratiani secundo, & Probi, post crebra pro ecclesiæ statu certamina hac priuatus est uita, *Athanasij mors.* cum quadraginta & sex annis per multa pericula sedẽ rexisset episcopalẽ.

THEODORETVS.

CVm igitur in Alexandria uictor Athanasius post multa certamina XXXVII
B innumerasq; coronas, uitæ finem susc episset, & ad laborum suorum præmia demigrasset, suscepit Petrus uir optimus Præsulatum, quẽ dudum *Petrus Athanasio succedit.* ille beatus elegerat, cunctis consentientibus & sacerdotibus. & nobilibus, cunctaq; plæbe, & fauore suo propriam ostendentibus uoluntatẽ. Is enim Athanasij sudorum particeps fuit, & cum esset in ciuitate, & cum diuersa tribula peragraret, multifariaq; pericula cum eo sustinuit. Quapropter cuncti sacerdotum concurrentes, dignum hæredem Petrum Athanasij clamauerunt. Cumq; eum in Pontificali sede constituissent, repente Iudex pro- *Iudex Aegypti aduersus Petrum.* uinciæ, Paganorum populum congregans, & pariter Iudæorum, ecclesiæ septa circumdedit, Petrum exire præcipiens, nolentemq; interminatus est abstraheret. Faciebat hoc Imperatori placere uolens, cum ei contraria sapientes calamitati submitteret. Quod autem uerum est, impietatis ira completur, idolis potius placere nitebatur, & tempestatem ecclesiæ claram putabat esse festiuitatem. Petrus itaque uir admirandus, inspiratum respiciens bellum, latenter egressus est, & conscendens nauem, profectus est *Petrus Romã uadit.* Romam.

TRansactis uero diebus paucis, Euzoius ab Antiochia uenit cum Lu- XXXVIII.
cio, & ecclesias ei contradidit: cuius etiam impietatem Samosata nosci *Lucius obtruditur Alexandrinis.* tur experta. Populus autẽ doctrinis primũ Athanasij satiatus, deinde fastidiens cibum sibi offerri contrariũ, ab ecclesiasticis collegijs se subtraxit. Porrò Lucius

C rò Lucius armigeris utẽs cultoribus idolorũ,alios uerberauit, alios ſuſpẽde
bat,alios cogebat effugere,aliorũ uero inſtar Barbarorũ uaſtabat domos.
Sed hæc melius uir mirabilis Petrus in ſua narrabit epiſtola. Ego tamen
unũ è ſceleribus Lucij prius referens,epiſtolam Petri ponam. Viri quidam
in Aegypto conuerſationem imitantes angelorum, & ciuitatis euitantes
turbas,uitam agere in eremo potius elegerunt, arenoſamq; terram & ſteri
lem frugiferam reddiderunt,fructum uidelicet deo ſuauiſſimũ uirtutis eo
rum & optimum referentem.Cuius uitæ multi quidem uidentur eſſe auto
res.Sed à puero illic creuit Antonius ille celeberrimus, monachis uirtutem
luctaminis ſpiritualis oſtendens.

XXXIX. *Lucius Macarios & Iſidorum in exiliũ relegat.*

HVius ergo loci tunc incolas ſequaces Antonij,infelix Lucius expulit,
eorumq; ſanctiſſimos Præſules, Macariũ uenerabilem,aliumq; Ma
carium,Iſidorũ,& cæteros ſpeluncis ſuis eijciens,in quandam inſulam quæ
ab impijs inhabitabatur hominibus deſtinauit, quippe quæ nunq; magi
ſtrũ ſuſceperat pietatis.Cumq; nauis ad litus inſulæ pueniſſet,dæmon qui
ab illis honorabatur relinquens idolum ubi dudum habitare conſueuerat,
filiam ſui ſacerdotis inuaſit,& bacchantẽ illuc uſq; perduxit,ubi nauis aduc
nerat monachorum. Tunc dæmon utens lingua puellæ clamabat,ſicut in
Philippis per Pythoniſſam. Audiebantq; cuncti uiri ſimul & mulieres dæ
Dæmon queritur de ſanctis uiris.
mone proclamante: O potentiam ueſtram, ó miniſtri CHRISTI. undiq;
à uobis expellimur,à ciuitatibus atq; uicis,à montibus ſimul atq; collibus,
D ab eremo quæ priuata probatur hominibus.Sperabamus in hac inſula cõ
morantes,à ueſtris iaculis liberari.qua ſpe noſcimur eſſe fruſtrati. Huc uos
perſecutores miſerunt,non ut uos uexarent,ſed ut nos per uos expellerent.
Ecce recedimus ab hac inſula.uirtutis enim ueſtræ radijs iaculamur.Hæc di
centes & hijs ſimilia, puellamq; in terram proſternẽtes,ipſi quoq; omnino
diſparuerunt. Tunc ille ſacratiſſimus chorus oratione facta ſuſcitauit puel
lam,& ſuo patri ſanam ualentemq; reſtituit. Verũ illi qui miraculum con
ſpexerant,ad ſanctorum prouoluti pedes,ſalutis uiaticum ſe percipere ſup
plicabant.Et templũ quidem dæmonũ deſtruxerunt.doctrinæ uero radijs
illuminati,ſacri baptiſmatis gratia ſunt potiti.Hijs in urbe nũciatis,omnes
populi congregati,Lucio detrahebant,dicentes iram ſibi imminere diuini
tus,niſi ſanctorũ reuerteretur chorus.Sic itaq; metuẽs tumultum Lucius ci
uitatis,ſacratiſſimos uiros ad ſuas ſpeluncas redire præcepit. Et hæc quidẽ
Cap. XL. Ex epiſtola Petri Alexandrini de Paganorum impijs geſtis aduerſus Chriſtianos,et Lucij ſcelerib⁹.
ſunt digna quæ abominationem illius impietatis aperiant.

VErũtamen temeritatis eius ſcelera,literæ Petri illius admirabilis edo
cebunt. Quarum ego prolixitatem fugiens, quæ in medio poſita
ſunt,ponere non omittam.

Prouinciæ (inquit) iudex Palladius,cum eſſet religione Paganus,& ido
la ſemper adoraret, contra CHRISTVM ſæpius pugnare conabatur, & col
ligens

A ligens prædictum populum,impetum fecit aduerſus eccleſiam, perinde ac
ſi Barbaros ſubdere niteretur.Tunc itaque multa crudelia geſta ſunt, quæ
ſolum dictare uolens,ipſa rei memoria dolore maximo ſum commotus,&
fluxum protuli lachrymarum,diuq; hoc potueram pati,niſi diuina ratione
animũ releuaſſem.In eccleſia em̃,quæ Theonæ uocat', ingreſſa multitudo,
pro uerbis honorabilibus idolorũ fauoribus exultabant. Pro ſacrarum le
ctione ſcripturarum turpes manuum plauſus agebantur. Infractæq;
cum turpitudine uoces contra CHRISTI uirgines contumelias dicũt,quas
lingua hominum proferre non patitur.Audiens enim unuſquiſque ſapien
tium talia,claudebat aures:& magis optabat eſſe ſurdus,ne huiuſmodi uer
ba audire cogeretur.Sed utinam uerbis peccando quieuiſſent, & non actu
uerborũ turpitudinem ſuperarent.Tolerabilis nanque detractio eſt huiuſ
modi,apud quos CHRISTI ſapientiæ & doctrinæ cultus inhabitat. Hi ſi
quidem iræ uaſa ad perditionem facta,ſubſannantes & horribilem ſonum
de naribus emittentes:&,ut ita dicam,fœtorem ueluti de quodam cuniculo
profundentes,ueſtes ſanctarum CHRISTI uirginum dirumpebant, qua
rum cõtinentia formam ſanctorum imitabatur angelorum. Et ſicut habẽt
natura nudas per totam circumferentes urbem,ſicuti uolebant eis cum tur
B pitudine illudebant.Si quis autem eos tunc compatiendo prohibuiſſet,uul
neribus maceratus agebatur. Væ illis cladibus. Multæ ſiquidem uiolentia
corporis ſuſtinuere corruptionem,plurimæ uirginum uectibus in capite cæ
ſæ, ſine uoce manſerunt.Quarum etiam funera ſolenni ſepulturæ tradi p
hibita ſunt. Multa denique corpora hactenus à parentibus ingemiſcẽtibus
inquiſita,reperiri nõ poſſunt. Sed cur parua de magnis loquor? Cur in iſtis
moror,& non potius ad neceſſaria iam recurro: in quibus bene noui,quod
mirabitur quilibet nobiſcum obſtupeſcens patientiam domini, eo quod
non repente uniuerſa concluſerit? Quæ enim nunquam facta ſunt, neque
per ſcripturas patrum noſtrorum diebus audita,hæc ſuper ipſum altare im
pij committebant. Velut enim in ſcena turpi cõſiſterent,puerum quendam
naturam maſculi denegantem.& utentem ueſte fœminea, inunctis oculis
& uultu ſerico colore depicto,& apud prophetam ſcriptum eſt idolum fœ
minei ſchematis ſuper ipſum altare,ubi aduentum ſancti ſpiritus inuoca
mus,circuitus huc & illuc agere,& manibus ſaltationem celebrare fecerunt,
ridentes,nephandaſque mittentes uoces. Qui rurſus hoc paruum iudican
tes,& præterita decora quàm turpia magis exiſtimãtes,quendã ex ſuis tur
pitudine notiſſimum,ueſte genitalibuſque nudatum,in ſede ponentes ec
cleſiæ concionatorem turpem contra CHRISTVM impudenter eleuaue
runt.Pro ſacris enim uerbis,ille ſcelera proferebat,pro honeſtis laudabat lu
xuriam, pro pietate impietatem,pro continentia fornicationem & adulte

V rium ma

C terium, maſculorum concubitum, furtum, cibos, potum, uitæ huic utilia proclamabat. His ita geſtis, & me ab eccleſia recedente, quippe cum illic ſtare non poſſem, ubi militum inuaſiones, ubi populus pro ſeditione redemptus largitate pecuniarum, & gentilium multitudo magnis promiſſionibus aderat, noſter quidem ſucceſſor miſſus eſt, epiſcopatum uelut mundanam comparans dignitatem quidam Lucius lupi nequitiam & actus habere feſtinans, non orthodoxorum epiſcoporum concilio, non decreto ueracium clericorum, non petitione populorum electus, ſicuti concionantur eccleſiaſticæ ſanctiones. Non quiſq; epiſcoporum, non preſbyterorum, non diaconorum, non populi multitudo, non præcedebāt cum monachi hymnos

Euzoius. decantantes ſcripturarum, ſed Euzoius erat cum eo pridem quidē damnatus cum Ario in ſancto Nicæno maximóque concilio: nunc autem per pa-

Magnus, Comes ſacrarū largitionū, militum Dux. trocinia Antiochenſium uaſtator eccleſiæ, & Comes largitionum ac militū Dux in omni impietate notiſſimus, nomine Magnus, qui Iuliani tempori-
bus Berytiorum incendens eccleſiam, beatæ memoriæ Iouiniani tempori-
bus ex proprijs facultatibus eam reparare coactus eſt, ita ut penè caput tūc amitteret, niſi multorum labore Imperialem clementiam meruiſſet. Conſi-
derare quidem hæc ueſtrum zelum, & ad uindictam excitari depoſco, quanta & qualia ſint commiſſa contra dei eccleſiam, cum talis aduerſum nos fue-

Lucius. rit tyrānus excitatus. Is enim Lucius, qui per ueſtram religionem & omnes
D orthodoxos epiſcopos frequenter abdicatus eſt pro rationabilibus cauſis, nunc aſtitit ciuitati, & non ſolum ſicut blaſphemus & inſipiens, dicit in pſalmis: Non eſt deus uerus CHRISTVS, ſed etiam in oportunitatibus eſt corruptus, atque corrupit, gaudens in blaſphemijs contra eos, qui ſaluatorem colere comprobantur. Cum enim Paganorum ſenſibus ſit uicinus, recentem præſumit erroneus colere deum. Nam alij coram eo laudes huiuſmodi proclamabant: Bene ueniſti epiſcope, qui filium non defendis. Alij dicebant: Te Serapis amat, & huc introduxit, ſimulachrum utique Pagano-

Magnus ad orthodoxos. rum nominantes. Inter hæc eodem momēto prædictus Magnus impietatis eius ſocius indiuiſus, armiger amariſſimus, & miniſter crudelitatis eius collecta multitudine populorum, preſbyteros atq; diaconos decem & nouē numero comprehendens, quorum quidam octogeſimum tranſcenderant annum, tanquam captos in quodam ſcelere & Romanorum inimicos, legibus coartabat, neſciens uirtutem Chriſtianorum legis, & Apoſtolorum fidem per patres traditam nobis: hæc etiam clementiſſimum Principem Valentem grata habere pronuncians: Flectimini, inquit, miſerrimi & Arianorum concordate dogmatibus. Flectimini. Ignoſcet enim uobis diuinitas, licet ueræ religioni cultum exhibeatis, non ſponte, ſed uiolenter hoc facientes. Neceſſitati nanque ſatisfactio adeſt. Spontaneam uero uolun-

A uero uoluntatem accuſatio digna ſubſequitur. Quapropter huiuſmodi rationes præ oculis habentes, prompte ſequimini, & dogmati Ariano ſubſcribite: qđ nunc prædicat Lucius: bene ſcientes, quod ſi obediatis, pecunias, quæſtus, honores, ab Impatore pcipietis. Reſiſtētes uero carceres ſupplicia, tormēta, flagella, uincula ſuſtinebitis. Pecunijs ſimul, poſſeſſiōibuſq; priuati, & poſtea pulſi, loca crudelia inhabitare damnabimini. Sic iſte fortiſſimus ſeductor minas ſeductioni cōtemperans, inuitabat atq; cogebat ut omnes à pia ſententia deuiarent. At illi nihil amarius exiſtimantes quàm pietatis proditionem, huiuſmodi reſponderunt uerbis, uirtute, fortiq; ſenſu ſeducti onem minasq; ſubdentes: Quieſce iam quieſce, his nos terrere ſermonibus: *Orthodoxi ad Arianos.* ceſſa uerba uana proferre. Nos neq; nouum, neq; recētem colimus deum. Et licet inaniter furias, teq; concutias ſicut uehemēs uentus, in dogmatibus pietatis ad mortem uſq; conſiſtimus: non impotentem, non inſipientē, non ſine ueritate aliquando fatentes deum: non aliquando quidem exiſtentem, ſicut impietas Arij temporalem prædicat filium. Si enim creatura eſt ſecundum eius uæſaniā filius, non exiſtens cum patre, etiam pater aliquando nō fuit, quippe filio non extante ſecundum eos aliquando. Si uero ſemp eſt pater exiſtente uidelicet ex eo uero filio, & non ſecundum generationis fluxū
B (deus enim impaſſibilis eſt) quomodo nō eſt inſipiēs atq; ueſanus, qui hoc de filio profitetur, dicens: Erat quando non erat, per quē omnia ut ſint, per gratiam conſtituta ſunt? Noſtri ſiquidem patres (à quibus iſti cadentes iuſte ſine patre ſunt facti) in Nicæam uenientes, & anathematizantes Arij ſectam, cuius nunc iſte iuuenis patronus exiſtit, non alterius ſubſtantiæ quod tu fateri nos cogis ex natura patris eſſe dixerunt, ſed ex eius eſſentia. Quod bene & cum pia mente intelligentes, ex plurima ſacrorum uerborum collectione conſubſtantialem eſſe profeſſi ſunt. Talia autem & his ſimilia dicentes per multos dies coërcuit, putans à pia eos ſentētia poſſe mutari. Qui magis uelut in ſtadio fortiores effecti terroremq; conculcātes, & ſeipſos patrum rationibus coarmantes ualidiorem habuerunt de pietate ſenſum, uirtutis exercitium ſua pericula iudicantes. Sic igitur illis decertantibus & ſpectaculū factis, ſicut beatus ſcribit Apoſtolus angelis & hominibus, uniuerſa ciuitas concurrebat, athletas contemplatura CHRISTI, ſuaq; conſtantia uerbera Iudicis & flagella ſuperantes, triumphumq; pie cōtra Arianos per patientiam poſſidentes, quos ille utiq; credebat ſe uincere, & illorum impietati contradere. Cum ergo defeciſſet eos tormētis afficere, cunctis flentibus atq; lugētibus rurſus collecta incompoſita multitudine ad iudiciū cos, imò magis ad damnationē circa portam fecit adduci. Et cum illic conſuete cōtra eos clamores emitterētur à Paganis atq; Iudæis, & illi nollent Arianorum *Pagani. Iudæi.* impietatibus conſentire: ſententiam protulit uniuerſis ante tribunal eius ingemiſcentibus, ut ab Alexandria ſublati, in Heliopolim Phœniciæ ducerē- *Heliopolis.*

C tur:cuius habitatores ne nomẽ qdẽ Christi audire sustinent,sunt nãq; Paganí.Quo facto iubens eos nauem conscendere,ipse stabat in portu, nudũ gladium uibrans.Et hoc modo illos terreri putans,qui bis acuto gladio hostiles dæmones crebrius uulnerauerant.Sic ergo dimisit eos absque sumptibus & absq; aliquo solatio nauigare præcipiens mari spumante,&(ut ita dicam) nolente per susceptionem uirorum iniquæ iussioni cõmunicare. Ingemuit enim ciuitas uniuersa & hactenus lamentatur.& alij quidem suis manibus pectora percutiebant:alij uero manus & oculos tendebãt ad cœlum uiolentiam protestantes & ueluti dicentes: Audi cœlum, & auribus percipe terra,quoniam iniusta sunt quæ geruntur.Cunctaq; simul gemitu complebantur,& ueluti cantus quidam erat in ciuitate luctificus,currebatq; fluuius lachrymarum.Cum igitur Iudex ille præcepisset,ut uela nauis tolleren tur,tunc gemitus ingens uniuersorum,uirginum & mulierum,seniorum & iuuenum permixtus lachrymis est emissus. Cum illi ergo Heliopolim nauigarent,ubi diabolica superstitio celebratur,omnes in media ciuitate communiter & singuli ingemiscentes, atque lugentes agebantur. Quibus tamen nec aperte licebat fiere iussione urbis Præfecti Palladij: erat enim & ipse Paganus. Multi denique flentium arrepti, & in carcerem ducti,deinde castigati, lacerati, uerberati, nouissime in metalla sunt traditi: Viri utiq;
D ecclesiæ & propter diuinum zelum ualde pugnantes.Erant enim plurimi eorum monachi,eremum incolentes,numero uigintitres. Cum quibus paulo post Diaconus à dilectissimo fratre nostro Damaso,Romanæ ciuitatis episcopo,deferens nobis consolatorias communicationis epistolas manibus post tergum uinctis, publice ab ipsis speculatoribus ducebatur, ueluti aliquis reus insignis, & homicidarum uerberibus coæquandus,lapidibusque simul & plumbo eius ceruicibus laceratis ad mare ductus est: & sicut illi sine sumptibus, sine ullo solatio in metallicum deportatus exilium. Cunq; Iudex ille multos quoque infantium cruciasset, quidam eorum morientes neq; parentum,neque fratrum exequijs solennibus sunt potiti. O multam inhumanitatem iudicantis, magis uero condemnantis. Qui enim propter pietatem decertarunt, homicidis comparari potuerunt,quorum utique corpora insepulta relicta sunt: pie laborantes escis bestiarum uolatiliumque proiecta sunt.Quicq; patribus necatorum naturalium conscientia compati uoluerunt, uelut iniqui capite secti sunt. Quæ lex Romanorum, quæ Barbarorum sententia, quoslibet patribus condolentes punit? quando quispiam ueterum huiusmodi gessit iniquitatem? Iussit itaq; Pharao, ut masculi interficerentur Hebræorum, sed inuidia & timor tunc protulit hoc præceptum. Quanto tamen illa quæ tunc gesta sunt, humaniora modernis existunt,quanto desiderabiliora ad discretionem iniquitatis hu-
ius? Et licet malicia nequaquam separentur alterutris, sunt tamen incredibilia

dibilia quæ dicuntur inhumana,crudelia,sæua,barbara,amara,sine misericordia,in quibus exultabant Ariani choros agentes cum uniuersa ciuitas in gemiscеret.Non fuit enim domus in qua non esset mortuus,sicut in Exodo scribitur.Et cum hæc ita sint gesta(non enim quieuerũt iniquitatis autores, sed ad peiora profecti)usq; ad episcopos prouinciarum uenena propria dispersa sunt,habẽtes iniquitatis suæ solatium Comitem largitionum, quem prædiximus Magnum.Alios etenim episcoporum Curiæ tradiderũt,alios diuersis machinationibus affecerunt,uolentes uniuersos impictatibus obligari,& secundum patrem ipsorum diabolum quærẽtes,quem sua rabie deuorarent.Super hæc autem undecim Aegyptiorum episcopos,uiros,qui pe nè ab infantia usq; ad senectutem eremum incolentes, uerboq; superantes & actu libidinẽ,piamq; fidem sine confusione prædicantes,& dogma pictatis edocentes,multasq; uictorias de dæmonibus exercentes,& Arianam sectam sapiẽtissima ratione denotãtes in exiliũ miserunt in ciuitatem Iudæorum nomine Diocæsaream.Et uelut infernus crudelissimus nũquam morte satiati fratrum,suæ sæuitiæ memoriam relinquere uoluerũt. Nuper enim ecclesiæ catholicæ clericos degentes in Antiochia cum fidelibus monachis, uolentesq; eorum sceleta denotare,aures Imperatorias inflãmantes in Ne
E ocæsaream Ponti mittendos esse subornarunt.Qui puto propter indemen tiam locorum,etiam uita priuati sunt. Tale itaq; tempus illud Tragœdias exercuit silentio quidem & obliuione dignas,sed literis memorãdas ad obiurgationem eorum,qui contra unigenitum linguas suas exacuerunt.Hi nãq; rabie coarmati blasphemiæ,non solum dominũ omniũ iaculari nitũtur, sed etiam contra eius famulos bellum sine ullo fœdere susceperunt.

Ἐκ φίλ ἐπιστολῆς πέτρ ἀλεξανδρείας διήγησις πρὶ τῶν ἐν ἀλεξανδρείᾳ συμβάντων ὑπὸ λουκίου.

Οἱ τῶ ἔθνους ἡγεμονεύων πολλάσιος, ἐθνικὸς ὢν τὴν αἵρεσιν καὶ τῶν εἰδώλων ἀεὶ πρόκυλινδόμενος κατὰ χρισὸν σφαπνίαν πολλάκις μελετήσας, τὰ προειρημένα σωαδρούσας πλήθη, ὁρμᾶ κατὰ φίλ ἐκκλησίας ὡς ὑποτάξαι βαρβάρους ἐπιφγόμενος. τότε δ' ἡ τότε χείρισα γέγονεμ. ἀλλὰ ⸗ μόνον ὑπαγορεῦσαι θέλω φίλ μνήμης ὀφείλω μοι περιέχούσης, ἐπαφῆκα δακρύων ἄμετρον φορὰμ, καὶ ἐπὶ πολὺ ἔμεινα ἂμ ἔτι πάσχω, εἰμὴ δείᾳ λογισμῷ λοφῆσαι περιεσκεύασ. ὡ γὰρ τῇ καλουμένῃ ἐκκλησίᾳ δεωνᾶ, ἐπεισελθόντα τὰ πλήθη, ἀντὶ ἐγκμάτωμ σεμνῶμ, εἰδώλωμ ἐυφημίας ἐπήφϊορ. ἀντὶ θείωμ γραφῶμ ἀναγνώσεως, κρότους χερῶμ ἀσέμνους, καὶ κεκλασμένας μετ' ἀχρότητος φωνᾶς κατὰ τῶ χρισῦ πεπλεγμένωμ, ὕβρεις, ἃς ἡ γλῶτα προφέρειμ ὐκ ἀνέχεται. ἀλλ' ἀχρὸμ γάρ ὅτι καὶ λέγειμ. καὶ γὰρ μόνομ τις τῶν ταύτας ἀκούσας ἔβυσε τὰς ἀκοάς. καὶ μᾶλλομ ἡύξατο ἂμ γενέσθαι κωφὸς, ἢ αὐτήκοος γενέσθαι τ ἀχρολογίας αὐτῶν. ἀλλ' εἰδε λόγοις ἀσκόμενοι μόνομ ἡμάρτανομ, καὶ μὴ πράξα τῶν τ λόγωμ ἐνίκωμ ἀσέβεαμ. ἐυπόισος γὰ ἡ λοιδωρία, κἂμ διαδήποτοῦν τυγχάνει, παροῖσ δικαῖ χρισοῦ φρόνησις καὶ θεία διδάγματα. αὐτοὶ τοίνυ οὗτοι ὀργῆς σκεύη τυγχάνοντες, καὶ ἡδομένοι εἰς ἀπώλειαμ, τῦ ἵνα σιμώσωσιν, φόφομ ὡσελγῆ διὰ τῶν μυκτήρωμ μακρὸμ καὶ

Magnus, Comes largitionum.

Vndecim episcopi Aegyptij in Diocæsaream relegati

Diocæsarea à Iudæis inhabitata.

C ΝΥ̃ ΟΥ̓ΤΩϚ ΕἸΣΩ ὡϚ ἀΠῸ ΗϱΟΥΝΥ̃ ΠΡΟΧΕΌΝΤΕϚ, ΤΗ̃Ι ΜΕΝ ΕΛΛἨΤΑ ΔΙΕΡΡΉΚΝΟΜ ΤΗ̃Ν ΑΓΊΩΜ ΧΡΙΣΤΟΥ̃ ΠΑΡΑΔΕ-
ΝΟΜ, ΩΝ Η ἈΣΚΗΣΙΣ ΤΎΠΟΜ ΑΓΊΩΜ ἘΧΑΡΑΚΤΗΡΙΖΕΜ, ὡϚ ΔΙ Η ΦΥΣΙΣ ἜΧΟΙ ΓΥΜΝᾺΣ ΠΑ̃ϹΙ ΤῊΝ ΠΌΛΙΝ
ΕΘΡΙΆΜΒΟΥΝ, ΔΙΑΠΑΊΖΟΝΤΕϚ ΜΕΤᾺ ΑϹΕΛΓΕΊΑϚ, ὌΝ ΤΡΌΠΟΝ ἘΒΟΥΛΟΝΤΟ. ΚΑῚ ὍΛΩϚ ὋΜᾺ ΚΑῚ ΞΈΝΑ ΤᾺ
ΓΕΝΌΜΕΝΑ. ἸΓΝΟΟ͂Μ ΤΙϚ ΣΥΜΠΑΘΩ̃Ν ἘΠῚ ΤΌΠΟΙϚ, ἘΚΏΛΥΣΕ, ΠΡΑΥΝΈΣΕΩϚ ΧΡΏΜΕΝΟϚ ΛΌΓΟΙϚ, ΓΡΑΥ-
ΜΑΤΊΑϚ ἈΠΕΛΎΕΤΟ. ἈΛΛᾺ ΦΕῦ ΤΗ̃Ν ΣΥΜΦΟΡΕΩ̃Μ, ΠΟΛΛΑΙ͂Ϲ ΕἸΆΩϚ ΦΘΟΡᾺΜ ΥΠΟΜΕΊΝΑΣΙ ΣΏΜΑΣΙ.
ΛΑῚ ΤΗ̃Ν ΠΡΟΘΈΝΟΜ, ΞΟΑΝΘΆΛΟΙϚ ΚΕΦΑΛΗ̃Ϲ ΤΥΠΌΜΕΝΑ, ἜΜΕΝΟΜ ἈΧΑΝΕ̃Ϊϲ. ΟΥΚ ἘΠΙΤΡΕΠΟΜΕΝΩ̃Μ
ΤΗ̃Ν ΣΩΜΑΤὨΝ, ΟΥ̓ΔΕ ΤΗ̃Ι ΟΥ̓ϹΊΑ ΠΑΡΑΔΊΔΟΥΣ. ΠΟΛΛᾺ ΟΥ̓Ν ΜΈΧΡΙ ϹΗΜΕΡΟΝ ΤΗ̃Ν ΓΟΝΕΩ̃Ν ΟΔΥΡΟΜΕΝὨΜ, ΟΥ̓Κ
ἘΞΕΥΡΊϹΚΕΤΑΙ ϹΏΜΑΤΑ. ἈΛΛᾺ ΤΊ ΤᾺ ΜΙΚΡᾺ ΠΡῸϹ ΤᾺ ΜΕΓΑΛΑ ΔΙΕΞΕΡΧΟΜΑΙ. ΤΊ ΔΕ ΤΌΤΕ ΕἸΜΕΡΑΣ
ΔΙΏΩΝ, ΜῊ ϹΦΟΔΡΩ̃Ϲ ἘΠῚ ΤᾺ ΚΑΤΩΠΕΙΓΟΥΤΑ ΒΑΊΝΩ. ἘΦΟΙ̃Ϲ ἝΥ ΟΙΔ᾽ Ὅ́ΤΙ ΘΑΥΜΆΣΕΤΕ ΜῊ ΜΥΘΈΣΘΕ, ἘΠῚ
ΔΙΏΩ, ΜῊ ϹΦΟΔΡΩ̃Ϲ ἘΠῚ ΤᾺ ΚΑΤΩΠΕΙΓΟΥΤΑ ΒΑΊΝΩ. ἘΦΟΙ̃Ϲ ἝΥ ΟΙΔ᾽ Ὅ́ΤΙ ΘΑΥΜΆΣΕΤΕ ΜῊ ΜΥΘΈΣΘΕ, ἘΠῚ
ΤΟΛΎ ἈΧΑΝΕ̃Ϊϲ ϹῺΝ ΗΜΙ̃Ν ΒΙΩΣΆΜΕΝΟΙ Τ̀ ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΊΑϚ Τ̀ ΚΎΡΙΟΝ, Ὅ́ΤΙ ΜῊ ἈΞΙΌΧΡΗ Δ᾽ ὍΛΟΜ ϹΩΙΖΈ-
ΣΘΑΙ ΤΟΥ̃ ΑΝΘΡΏΠΟΥ ΤΟΥ̃ ΠΑΛΑΙΟΥ̃, ΜΉΤΕ ΓΈΓΟΝΕ, ΜΉΤΕ ΗΚΟΎΣΘΗ, ΩΝ ΤΑ̃Ϊϲ ΗΜΈΡΑΙϲ ΗΜΩ̃Ν ΠΑΤΈΡΩΝ Η
ΛΕΜ. Ἀ ΓΑΡ̣ ΚΑΤᾺ ΤΟ ΓΕΓΡΑΜΜΈΝΟΝ, ΜΉΤΕ ΓΈΓΟΝΕ, ΜΉΤΕ ΗΚΟΎΣΘΗ, ΩΝ ΤΑ̃Ϊϲ ΗΜΈΡΑΙϲ ΗΜΩ̃Ν ΠΑΤΈΡΩΝ Η
ΜΩ̃Ν, ΤΑΥ̃ΤΑ ἘΦ᾽ ἑΑΥΤὈΝ ΤὈΝ ΘΥΣΙΑΣΤΗΡΊΟΥ ἘΠΕΤΈΛΟΥΝ ΟἹ ΔΥΣΣΕΒΕ̃Ϊϲ. ΩΣ ΓΑΡ̣ ΩΝ ΚΕΚΩΛΎΘΗ
ΚΤΗ̃Ϲ, ΠΑ̃Ϊ́Α ΤῺΝ ἈΞΈΝΩΝ ΦΎϹΙΝ ΟΛΙΓΑΝΗϹΆΜΕΝΟΝ ΚΑῚ ΠῺΝ ΓΑΥΑΚΕΙΆΝ ΠΟΘΉΣΑΣΘΑΙ, ϹΟΙΒΕ̃Ι ΚΑῚ ΤῸ
ΓΕΓΡΑΜΜΈΝΟΝ ΤΟῪϹ ὈΦΘΑΛΜΟῪϹ Δ᾽ ΙΑΧΗΝΆΣΜΕΝΟΝ, ΚΑῚ ΦΎΚΗ ΤᾺϹ Ὄ̓ΨΕΙϲ ἘΡΥΘΙΏΣΑΝΤΑ, ὡϚ ΤᾺ ΠΑΡ̣Ϊ́
ΑΥΤΟΠΤΟ̃Σ ἜΙΔΩΛΑ, ΔΗΛΥΜΌΡΦΩ ΤΟ̃Ι ϗΙΜΑΛ, ἘΦ᾽ ἑΑΥΤΟ̃ ΤΟΝ ἉΓΊΟΝ ΘΥΣΙΑΣΤΗ̃Ρ͂Ι, ἜΝΘΑ ΚΆΘΟΔΟΣ ΤΟΥ̃ ἉΓΊΟΥ
ΠΝΕΎΜΑΤΟϚ ΩΪ̃ΚΑΛΌΜΕΘΑ, ἘΥΚΎΚΛΩ ΤΗ̃Ι ϹΓΡΟΦΗ̃Ι, Ὧ͂Ν Δ᾽ ΕἸ ΚΑΚΗ̃ϹΕ ΤΟ̃Ι ΧΕ̃ΡΕ ϗΙΜΑΛΙΖΌΜΕΝΟΙ, ὈΡΓΗ̃ϹΑΙ
ΔΙΚΑΙΟΛΟΓΟΎΜΕΘΑ, ἘΥΚΎΚΛΩ ΤΗ̃Ι ϹΓΡΟΦΗ̃Ι, Ὧ͂Ν Δ᾽ ΕἸ ΚΑΚΗ̃ϹΕ ΤΟ̃Ι ΧΕ̃ΡΕ ϗΙΜΑΛΙΖΌΜΕΝΟΙ, ὈΡΓΗ̃ϹΑΙ

C ἀυθῆ ὀυσίας. ὁ καλῶς μετ᾽ ευσεβ῀ς διανοίας νοήσαντες, ἐκ πολλ῀ς τ῀ν θείων ῥημάτων συλλογῆς, ὁμοούσιον ὠμολόγησαν. τὰ δ᾽ τιαῦτα καὶ τὰ τ῀ρις πλατυνόντα λέγοντας, καθεξῆς ἡμῖν μερῶν πολλῶν, ὁ ὁμολογῶν ὑ ευσεβ῀ς μετανινήσαι γνώμης. οἱ δὲ μᾶλλον ὥσπ῀ ὑπ᾽ τ῀ν θείων ἀθλητ῀ν οἱ γενναιότατοι, θελίαν πᾶσαν ἀποσβέσαντες, ἐναλείφοντες ἑαυτοὺς τῆς τ῀ν πατέρων διὰ θείων λογισμῶν ἀνδραγαθήμασι, γενναιότερον ἔχον πρὸς τὸ ευσεβείαν δ᾽ φρόνημα, γυμνάσιον ἀρετ῀ τὰς σφέβλας ἡγούμενοι. ὕτω τ῀νυν ἀγωνιζομένων, ὁ διάτροπος ὡς ὁ μακάριος ἀπόλος γράφ῀ γενομένων καὶ ἀγέλοις καὶ ἀνθρώποις ἐθεατρίχη ἡ πόλις ἅπασα, ἀθλητὰς θεασάμενοι χρισ῀, καρτερί᾽ τ῀ βασανίζοντος δικασ῀ νικῶντας τὰς μάστιγας, καὶ τρόπαια δ᾽ ὑπομονῆς καὶ ἀσεβείας ἐπαίροντας. ὁ θεῖ᾽ μὲν ἀρξαμένων ὧν δ᾽ κινυμένης, ὧν ὑποτάξαι ὁ πικρὸς ὄντος πολέμιος δ᾽ ἰατρείων καὶ ἀπάτης τῆς εἰς Χριστὸν ἀσεβείαν ἐκδύσαι ἐνόμιζεν. ἀποκαλύπτας τ᾽ γαρσῶν, τὰς τ῀ν βασάνων δ᾽ ἰμωνοίας χαλεπῆς προσολαῖς, ἀπάντων τ῀ λαῶν ὀδυρομένων ποικίλως διὰ πολλὰ τ῀ θεμένου, ὁ πικρὸς ἡ πάσης ἀπ᾽δέων φιλανθρωπίας, τὰ σωτ῀ πάλιν πρὸς ἀταξίαν σωφρονούσης πλήθους, ὧν κρίσιν αὐτὺς μᾶλλον δὲ ἕωλον κατάκρισιν καλῶ, πρὸς τ῀ θαλάσσης λιμένι, πολυωνύμων σωτ῀ρίων θεὸν κατ᾽ αὐτ῀ ἐπαφιεμένων τ῀ βοῶν, πρὸ τ῀ν εἰδώλων λατρῶν καὶ τ῀ ἰουδαίων, καὶ μὴ θελήσαντων ἐξαι τ῀ προφανῆ ὀυσεβείας τ῀ ἀρχομανί᾽, ἀποφαίνειν, τ῀ν λαῶν πρὸ τοῦ δικασηγίᾳ πάντων ὀδυρομένων, οἱ ἀλεξανδρείας μεταναστάντας τὴν ἁλῶσαν, ἐνθα τ῀ ζωοποιοῦντων, ὀυδεὶς κἂν ἀκῦσαι τὸ τοῦ χρισοῦ ἀνέχετ᾽ ὄνομα. εἰδωλικοὶ γὰρ οἱ πάντες, παῤ αὐτὰ σκάφης ὠνηθῆναι προσάξας, αὐτὸς ἐσηκωὶ ἐπὶ τοῦ λιμένος, πλησίον γῆς τ῀ δημοσίᾳ λυτρῶ, τὴν καταίκρισιν κατ᾽ αὐτ῀ ὥρισε, γυμνὸν ἐπιδεικνύμενος τὸ ξίφος, νομίζων

D ἐκ τότε φοβῆσ, τοὺς τ῀ δισσὸν μαχαίρᾳ τοὺς πολεμίους δαίμονας πολλάκις καταγρῶντας. ὕτω δ᾽ ἀποωλῆσ αὐτοὺς κελεύσαι, οὐκ ἐμβαλλομένους ὠνητικήσαι, οὐ θαμύδιον ζ῀ν τ῀ σὺν ὅλον τ῀ν ἰδιοκτησίας ἔχοντας, καὶ τὸ θαυμαστὸν καὶ ἄπιστον τ῀ θαλάσσης ἐπαφριζούσης. ὁ δ᾽ νὸς χρῶς δίκαι᾽ διὰ τοῦτο φρονούσης καὶ μὴ βουλομένης, ἵν᾽ ὕτως εἴπω δ᾽ ὑποδοχ῀ς τ῀ ἀνδρῶν, ἀδίκως κοινωνῆσαι κελεύσαντα. ὀυδὲ γὰρ ἦν καὶ τοῖς ἀγνοῦσι καὶ τοῦ κρίνοντος τὴν βάσβαρον προαίρεσιν. ἔστι γοῦν ἀληθῶς εἰπεῖν, ἰδ᾽σθαι ὁ ὀυρανὸς ἐπὶ τόπῳ. ἐστέναξεν γὰρ ἡ πόλις ἅπασα, καὶ μέχρι δὲ νῦν δείκνυται, καὶ ὁ μὲν, ἀλλ᾽ ἐπάνω τ῀ χερὶ κτύπος ἐκ σηθῶν μαρόν ἀπέτεμνον. οἱ δὲ τὰς χείρας ὁμοῦ τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς ὀυρανὸν ἀνέτεινον, τὴν εἴαν διαμαρτυρόμενοι μονονοχὶ λέγοντες, ἄκυε ὀυρανὲ καὶ ἐνωτίζου γῆ, ὅτι πάνομαι τὰ γινόμενα. καὶ ὅλως οἰμωγῆς τὸ πᾶν ἐπεπλήρωτο, καὶ μέλη, καὶ θείως ἦν ἐν πάσῃ τ῀ πόλει χορευόμενα, καὶ ποταμὸς ἐκ δακρύων χεόμενος καλύπτων πλημμύρᾳ τὴν θάλατταν τῆς ἄπασιν ὄφιν προσερχόμενον. ὅτε τίνων ὁ προειρημένος ἐπὶ τοῦ λιμένος πρῶν, τῆς ἐξέταστος ὑψοῦ τὰ ἱσία προσέτατεν, τότε σύμμικτος οἰμωγὴ πάθεων καὶ γωναικῶν πρεσβυτέρων καὶ νέων. μὴ δεῖν προσπλεγμένοι δάκρυσιν ὀξέσιν, ὡς τ῀ν ἀπάντων βοαί, οἱ ἐπαφριζόσης θαλάσσης τὸν προσερχόμενον σωτ῀ρα. καὶ κύματι κτύπος ἐκάλυπτον. ἀλλ᾽ὁὐδὲν τ῀ν προφερομένων ἀπωλεόντων εἰσ ἡλύσιον, ἔνθα δ᾽σεβῶν μονῶν πᾶσ, ἔνθα τ῀ διαβόλου τὰ πρόσ ἡδονὴν ἐπιτηδεύματα, ἔνθα δικαίων ζ῀ν φέσια φοβερά. ὅθεν γὰρ ἦν πανταχόθεν ὀυρανῶν προσελάζοντες οἱ πάντες σλοι τὸν μέσῃ τ῀ πόλει, κοινῆ καὶ ἕκασ῀ ἰδία ὁλοφυρόμενοι, ἡ σεναγμῶν ἐπὶ πέμποντες ῥήματα. ὀυδὲ δακρύειν ἐπεβρέωντο κελεύσαντος ὁ πόλεως ἐπάρχου πανδαΐᾳ φυλακὴ δαιμονιεσάτου καὶ ἄυτω τυγχάνοντος. πολλοὶ γὰρ τ῀ κλαιόντων, ἄσπαζόμενοι ἡ φιλακιζόμενοι

A λακιζόμενοι πρότερον, εἶτα ἀικιζόμενοι, ἐξόμενοι, βασανιζόμενοι, τῆς φεννησίοις καὶ πρόκονησίοις πεδίδοντο μετάλλοις, ἄνθρωποι οἱ ἐκκλησίας δι᾽ ἔνθεον ζῆλον ὑπέρμαχοι. οἱ πλείους γ῀ ἦσαν μοναζοντες, ἔρημον οἰκοῦντας δι᾽ ἄσκησιν, μεθ᾽ὧν εἴκοσι ἡμῖν τριῶν τυγχανόντων, μικρὸν ὕστερον ὁ διάκονος ὁ πρὸ τοῦ ἀγαπητ῀ ἡμῶν διαμάσ τοῦ οἱ ξώμης ὡσπ῀ κομίζεις ὁμοῦ πρακλητικὰ καὶ κοινωνικὰ γράμματα ὀπίσω φ῀ χεῖρε δεδεις ὑποδημοσίᾳ ἤγετο, ὥσπερ ζῆς τ῀ν κακούργων πριβόντες, εἰς φονέων βασάνοις ἐπέκεινα κοινωνήσεις, λίθοις καὶ μολυβδίσι, κατ᾽αὐτ῀ν τ῀ν ἀυχένων ἐπιπολὺ μαστιζόμενον. ἐπέβαινε σκάφους ἐπὶ θαλάσσης πρὸς τὰ λοίσ, τοῦ θείου σαυρο῀ ὡς μετώπου τὸ σημεῖον χαρακτηρίσεις, οὐ τιμελείας, οὐ θραπείας τυχὼν, τῆς κατὰ φέννησον, παρεδόθη μετάλλοις. ἔστι δὲ ταῦτα χαλκοῦ. ἔτι γοῦν βασανίζοντος τοῦ δικασοῦ, ἀπαλὰ παιδαρίων σώματα, ζωὴς μὴν παραυτὰ μεμνήκασιν, οὐδ᾽ὁσίας κοινωνήσαντες, γονέων καὶ ἀδελφῶν καὶ συγγενῶν, καὶ πάσης ὡς ἔπος εἰπεῖν τ῀ν πόλεως μίαν αὐτοῖς ἀπαύστων δοῦναι τὴν ὑσάτην ταύτην πρόκλησιν. ἀλλ᾽ὧν πολλῆς ἀπαθρωπίας ἢ δικάζοντες, μᾶλλον ὑ ἢ καταγνόντες, οἱ δι᾽ ευσέβειαν ἀθλήσαντες, φονεῦσι σωτηρίου τὰ σώματα, οἱ καλῶς ἀγωνιζόμενοι δικαίοις καὶ πίστεως πρὸς βοῆσαι ἐξεγέροντο, οἱ συμπαθήσαι βιβλοῦμενοι πατράσι διὰ τὴν συνείδησιν, τὴν κεφαλὴν ὡς παράνομα δράσαντες ἀπετέμνοντο. ποῖ᾽ νόμ῀ ξωμαίων, ποῖα δὲ γνώμη βαρβάρων τῆς πατράσι συμπαθοῦντας ἡμῶν; ποῦ τίς τ῀ν παλαιῶν ποτὲ ἔδρασε τοιοῦτόν τι πάνομον; ἐκέλευσε ποτὲ φαραὼ, ἀναιρεθῆναι τ῀ν ἑβραίων τὰ ἄῤῥενα, ἀλλὰ φθόν῀ καὶ δέει ὑποβαλε τοῦτο. πρόσαγμα. πόσῳ τὰ τότε τ῀ν νῦν φιλανθρωπότερα, πόσῳ ποθεινὰ πρὸς ἄιρεσιν ἀδικήματος, πόσῳ ἑλτίονα πρὸς σύγκρισιν ἀνομήματος, κἂν ἀμήλων αἱ κακίαι μὴ χωρίζωνται, ἄπιστα τὰ λεγόμενα, ἀπάνδρωπα καὶ θεῖα, ὠμὰ καὶ βαρβαρα, ἀνελεῆ καὶ πικρὰ. ἀλλ᾽ ὧν τούτοις ἐναυσίωμι οἱ τ῀ ἀρείᾳ μανίας ὑπήκοοι χορεύοντες. οἱ τ῀ πόλεως πάσης ὁλοφυρομένης, οὐκ ἦν γ῀ οἰκία ὧν ἦ οὐκ ἦν πενθικῶς ὡς ὧν τ῀ ζόφῳ γέγραπται, οὐκ ἠρέμνιζεν πάλιν, οἱ τὴν ἐξίμ ἀκόλασοι, πρὸς ἀνομίαν ἀσκήσαντες. ἐπὶ γοῦν τὰ χείρω τὴν προαίρεσιν γυμνάζοντες, μέχρι τ῀ν οἱ ἐπὶ χίας ὠσκόπων, τὸν ἴδιον τ῀ κακίας ὁρον ἐπεκτείναντες δοξυφόρω πρὸς ἀδικίας φ῀ τ῀ν λαγυτιόνων χρῶμενοι κόμητι φ῀ προφημίῳ μάγνῳ, τοὺς ἁγ. βαλβτηρίῳ πεδέδοσαν, τοὺς δ᾽ἄλλως, ὃν ἠβόλοντο τρόπον φνικδρυον, παντα χόθεν πρὸς ἀσέβειαν τοὺς πάντας θηρεῦσαι βουλόμενοι, οὐδὲν ἀφέντες ἀτόλμητον. ἀλλὰ γοῦν καὶ πάντα πρὸς ἐχόμενοι κατὰ τ῀ ἴδιον οἱ αἱρέσεως πάτερα διάβολον ζητοῦσί τινα καταπίωσι. καθ᾽ὅλου τοίνυν, πρὸ πάντων ἀποφερόμενοι, ἕνδεκα τ῀ν ἀπ᾽ τ῀ αὐγούστου τὸν ἀριθμὸν ὠσκόπων ἄνδρας ἐκ παιδίου μέχρι γήρως τὴν ἔρημον ἀσκήσεως χάριν οἰκήσαντας καὶ τὴν ευσεβ῀ πίστιν ἀνεπαϊχώτως κηρύξαντας, καὶ τὰ οἱ ευσεβείας γαληνθέντας δόγματα, καὶ νίκην πολλάκις κ῀ δαμόνων ἀρετῇ ὑσωπτ῀ντας ὅμ ἀντίπαλον, καὶ τὴν ἀρχαίαν σοφοτάτῳ λόγῳ σκληρύνοντας ἄιρεσιν, ὅ γαμον ὠμότητος τ῀ προειρημένων ἔχοντες, ὑπηρετ῀ς πεποιήκασιν, ὧν οἱ κεμμένη πρὸ τ῀ν κυρίοκτόνων ἰδδαίων πόλει τοιοῦτον διοικοῦσιν, ἡ ὅμως ὡς ὁ ἁδ῀ς ἐπὶ δαιμόνων τ῀ν ἀδελφῶν ὀυκ ἐμπιπλάμενοι, ἀπαυστὶ χῆς γ῀ς ἐτόλμησαν οἱ πρόφρονες καὶ ἀβέλτεροι οἱ οἰκείας ὠμότητος καταλῆξαι μνημόσυνα, ἐκ καλ῀ ἔχειν τὸ γνώρισμα βουλόμενοι, ἰδοὺ δὲ πάλιν κληρικοὺς οἱ καθολικῆς ἐκκλησίας ὧν ἀνθοχείᾳ διατρίβοντας, ἅμα τοῖς μονάζουσι, τὰ δ᾽ραματουργίας αὐτ῀ διαμαρτύραντας προθεμένους βασιλικὰς ἠχήσαντες κατ᾽αὐτ῀ν ἀκοὰς, τὴν νεοκοσάσθαμ τ῀ πόλ῀ οἰκεῖν πρεσκευάσαμ. οἱ τάχα καὶ τοῦ ζῆν ἐσερήσθαι.

Comes sacrarum largitionum.

C θησαμ, Διὰ τ῀ τόπων ἀχρϊότητα. τοιαύτας ὁ καιρὸς ἐκεῖνος ἐδ'ἐξαρ῀ξαρωδίας, σιτῶς μ῀ λήθης ἀξίας, ὧν συγγράμμασι δὲ ἐνθεμένας εἰς ἔλεγχον τ῀ μονογενοῦς κινησάντων τὰς γλώττας. οἱ δ' βλασφημίας εἰσδεξάμενοι νόσον οὐ μόνον τὴν ἑαυτ῀ ὅλων δ'εσπότην τὸν ἐξευ

ἄσπουδος πόλεμος. ψ ἐπιχαρῆσιν, ἀλλὰ μὴ τ῀ εὐσεβῶν αὐτ῀ δεσποτῶν τὰ ἄσπουδον πόλεμον.

HISTORIAE ECCLESIASTICAE, QVAM TRIpartitam uocant, libri septimi, Epiphanio Scholastico interprete, FINIS.

ELENCHVS CAPITVM LIBRI OCTAVI HISTORIAE ECclesiasticæ, quam Tripartitam uocant.

De conuersatione, miraculis, & responsionibus, uel scriptis diuersorum monachorum, necnon episcoporum. Caput I

Quod Ariani Constantinopoli comprehendentes orthodoxos, multos in naui concremauerint. Cap. II

Quod Valens Paganis, Iudæis, & hæreticis tribuerit potestatem suas festiuitates agendi, & orthodoxos ubiq; prohibuerit, & de Flauiani Diodoriq; uirtutibus. Cap. III

D De laudibus Aphratæ monachi, & qua fiducia Valenti respõderit. Ca. IIII

De Iuliano monacho. Cap. V

De Acepsema, & alijs. Cap. VI

De malis quæ sub Valente in Alexandria & per Aegyptum gesta sunt. Cap. VII

De Didymo & scriptis eius. de Gregorio Põtico, eiusq; miraculis. Ca. VIII

Quod Nouatiani festiuitatẽ Paschæ mutauerint, & de schismate inter Cornelium Romanum episcopum & Nouatum facto, pro recipiendis erranti bus. Cap. IX

De Damaso & Vrsitio, qui Romæ episcopi pariter ordinati sunt. Cap. X

De fine Valentiniani maioris, & auspicijs Valentiniani minoris. & quomodo Iustinam matrem eius Valentinianus uiua priori coniuge duxerit uxorem. Cap. XI

Quod Themistius philosophus Valentem ab orthodoxorum nece auocarit. Cap. XII

Quemadmodum se Gothi contulerint ad Valentem, & quomodo ad Gothos pestis Ariana peruenerit. Cap. XIII

De reuersione Petri episcopi ad Alexandriam, & de eius morte, & successione Timothei. Cap. XIIII

Quomodo Valens contra Gothos pugnando sit deuictus, ac mortuus. Cap. XV

FINIS.

A

HISTORIAE ECCLESIASTICAE, QVAM TRIPARTITAM VOcant, ex tribus Græcis autoribus, Sozomeno, Socrate, & Theodoreto, ab Epiphanio Scholastico uersis, per Cassiodorum Senatorem in Epitomen redactæ, liber octauus.

SOCRATES.

IN tempore fuit Arsius monasterij præsul. Is delinquentes iuuenes non excommunicabat, sed magis ætate prouectos, dicebat enim: Iuuenis excõmunicatus spernit, prouectus uero uelociter excõmunicationis dolore corrigitur. Alius nomine Pior ambulans comedebat. Consultus autem cur ita comederet: nõ, inquit, uolo ueluti necessarie uti cibo, sed tanq; extraneum aliquid agere. Prò qua re etiam ab alio rogatus ait: Vt ne dum comedo, anima uoluptatem sentiat corporalẽ. Isidorus dicebat quadragesimũ se annũ habere, ex quo sentiret quidem mente peccatum, nõ tamen consentiret uel concupiscentiæ uel furori. Pambus autem cum sine literis esset, accessit ad quẽdam ut doceret psalmum: Qui cum audisset primum uersum tricesimi octaui psalmi: Dixi custodiam uias meas, ut nõ delinquã in lingua mea: Secundũ uersum nõ passus est audire, dicens: Si potuero opere hoc implere, hic uersus tantũmodo mihi sufficiet. Cunq; doctor qui ei tradiderat uersum culparet cur per sex mẽses ad se minime uenisset, respondit: Quia uersum illum adhuc opere nõ impleui. Postea uero cũ multos superuixisset annos, à quodam noto rogatus an didicisset uersum: Quadraginta & nouem, inquit, annis uix eũ implere ualui. Huic itaq; quodam aurum dante ad cibaria pauperum, & dicente: numera. ille respondit: Quod dedisti, non eget numero, sed bono affectu. Is Pambus Athanasio episcopo precante, ab eremo descendit in Alexandriam. Cunq; uidisset ibi mulierem Theatralem, fleuit: & à præsentibus rogatus quare ploraret, Duæ, inquit, me res mouerunt: una, quæ est illius perditio: altera uero, quod ego non tantum studeo placere deo, quantũ hæc ut turpibus placere possit hominibus. Alter quidã dicebat: Monachus nisi operatus fuerit, uiolento iudicatur æqualis. Piterius multas expositiones naturales adhibebat, & frequenter alijs alia requirẽtibus enarrabat. Per singulas autẽ explanationes orabat. Id tẽporis inter monachos fuerunt duo uiri

Cap. I. Arsius. Pior. Isidorus. Pambus Piterus.

C uiri deo amabiles,nomine uterq; Macarius:unus ex Aegypto ſuperiore, al
Macarij duo. ter Alexandrinus. Ambo de multis rebus inſignes,propter abſtinentiã, cõ
uerſationem,mores atq; miracula,quæ eorum manibus agebantur. Aegy
ptius itaq; Macarius tantum morborum depulit, & tantorũ dæmonũ effu
gauit,ut ex eius operibus liber proprius expleatur. Erat autem reuerendus,
& circa delinquẽtes ſeuerus. Porrò Macarius Alexandrinus cũ ſimilis eſſet
Aegyptio per omnia,in hoc uariabat,quod circa conſulentes hilarior appa
rebat,& uultu lætifico ad conuerſionem iuuenes inducebat. Horum diſcipu
Euagrius. lus Euagrius philoſophiam opere rebusq; poſſedit,prius ſermone ſolũmo
do philoſophatus,& in urbe Conſtantinopoli à Gregorio Nazanzeno di
aconus ordinatus:deinde cum eo deſcendens in Aegyptum, & prædictos
uiros inſpiciens,conuerſationem eorum æmulatus eſt. Tantaq; miracula in
eius manibus facta ſunt,quanta in præceptorum eius. Conſcripſitq; libros
ualde neceſſarios,quorum unus quidẽ μοναχικὸς inſcribitur,& eſt de Actua
li. Alius Cognitionalis,ſecundum quod quiſpiã cognitione fit dignus. Huic
capitula ſunt quinquaginta. Alius uero Contradictorius,ex diuinis ſcripti
ris collectus,cõtra dæmones tẽtatores:partibus octo diuiſus eſt,ſecũdũ nu
merũ octo cogitationũ. Et ſexcentæ propoſitiones ad cõtemplationẽ perti
nentes,quas γνωσικὰ προβλήματα, id eſt,Cognitionales propoſitiões denomi
nauit. Inſuper & uerſuũ opera duo:unũ quidem ad monachos in cœnobijs
D uel itineribus conſtitutos:& unum ad uirgines. quæ & mira & ſpiritalia
ſint,legentes intelligunt. Sed oportunũ eſt,ſicut arbitror, pauca eius dicta
de monachis ac ſcriptura referri. Sic enim ait: Neceſſariũ eſt enim uias in
quirere recte præcedentiũ monachorũ,& ſecundũ eas exerceri. Multa enim
inueniuntur ab eis dicta bene ſimul & acta. Inter quos etiã hoc ait quidã:
Quod ſicca & nõ inæqualis dieta charitati cõiũcta,cito perducit monachũ
ad impaſſibilem portum. Is autem cum uidiſſet quendam fratrem phan
taſijs nocte turbari,hoc modo curauit eum,præcipiens,ut languentibus ci
bos ieiunãs miniſtraret. Vnde interrogatus:Nihil,inquit, ſicuti miſericor
dia huiuſmodi paſſiones extinguit. Quidam tunc philoſophorum acceſſit
ad iuſtum Antonium,dicens:Quomodo ſufficis,ó pater,codicũ conſolati
one priuatus? Ad quem Antonius:O,inquit,philoſophe,meus codex na
tura creaturarum eſt, & adeſt cum uoluero, uerbáque mihi relegit dei. In
terrogauit me uas electionis Macarius ſenex Aegyptius, dicens: Quare
mali memoriam aduerſus homines retinentes, memorabilem uirtutem
animæ diſſipamus? Contra dæmones autem habentes mali memoriam,
innoxij permanemus? Cunque in quæſtione huius interrogationis hæſiſ
ſem,rogaui eum explanare ſermonem. At ille: Prima, inquit, paſſio Fu
Forte* con ſequens. roris contra naturam eſt,* exhibens uero ſecundum naturam. In ipſo
feruenti meridie perueni ad ſanctum patrem Macarium, & ſiti uche
menter

A menter accenſus,aquam ut biberem poſtulaui. At ille: Vmbra (inquit) tibi
ſufficiat. multi nanq; nunc iter agentium aut nauigantium etiam hac rele
uatione priuantur. Deinde cũ apud eum uerba de abſtinẽtia exercerẽ, con
fide(inquit)fili.per uiginti annos,neq; pane neq; aqua neq; ſomno ſum ſa
tiatus. Panẽ nanq; meũ in pondere comedebam,aquã uero bibebam cum
menſura,parietibus autẽ inclinatus ſomni paululum capiebam. Cuidam
monachorũ nunciata mors patris eſt. At ille nuncianti,ceſſa (inquit) & bla
ſphemare noli.meus enim pater immortalis exiſtit. Quidam fratrũ euan
gelium ſolũmodo poſſidebat,quod uendens pauperibus erogauit,dignũ
proferens memorandumq; ſermonem: Ipſum (inquit) uerbum uendidi,
quod mihi ſemper dicit: Vende omnia tua & da pauperibus. Eſt quæ
dam inſula circa Alexandriam trans paludẽ Mareæ,in qua habitabat mo
nachus contemplantibus approbatiſſimus,qui dixit: Omnia quæ gerun
tur à monachis,agi propter cauſas quinq;,id eſt,propter deum,propter na
turam,propter conſuetudinem, propter neceſſitatem, propter opus ma
nuum. Idem dicebat unam quidem naturæ eſſe uirtutem, ſed eam diuer
ſas ſpecies ſumere per animæ qualitates. Nam & lumen (inquit) ſolis cum
ſine ſpecie ſit diuerſa, feneſtris tamen per quas ingreditur, ſchema quod
dam uarium facere uidetur. Alius porrò monachus, propterea (inquit)
abſcindo libidines, ut auferam furoris occaſiones. Noui enim furorem
B ſemper pro libidinibus litigare,mentem meã turbare,ſcientiam perſequen
tem. Quidam ſenum dicebat: Charitas depoſitum ciborum aut pecu
niarum ſeruare nõ nouit. Idem dicebat: Neſcio me in eadem re à dæmoni
bus fuiſſe deceptum. Hæc igitur Euagrius in libro ſuo Actuali cõmemo
rauit. In contemplatiuo autem hæc dicit: Quatuor uirtutes & contempla
tiones earum à Gregorio iuſto eſſe didicimus,prudentiam,fortitudinem,
temperantiam,atq; iuſticiam. Prudentiæ quidem opus eſſe dicebat,cõtem
plari intellectuales ſanctasq; poteſtates abſq; ſermonibus,quippe quos ſa
pientia ſignificari contradidit. Fortitudinis autem perdurare in ueritate,li
cet quiſpiã debelletur,& non accedere ad ea quæ nihil ſunt. Temperantiæ
uero proprium hoc eſſe reſpondit,ſuſcipere præmia agricolæ ſemina,& ea
plantare conuenienter. Porrò iuſticiæ opus,ut pro merito ſingula cuiq; uer
ba reddantur: alia quidem obſcure pronũciata, alia ænigmatibus indicata:
quædã uero propter utilitatem ſimpliciũ aperte diſpoſita. Columna itaq;
ueritatis Cappadox Baſilius ait: Humanam ſcientiam reddit crebra medi
tatio,& exercitatio meliorem. Eam uero quæ gratia dei conceditur, iuſticia, *Baſilij Magni memoranda ſententia.*
patientia,atq; miſericordia. Et humanã quidem etiam paſſibiles ſuſcipere
poterunt,diuinæ impaſſibiles tantũmodo ſunt capaces. Qui etiam oratio
nis tempore proprio mentis lumine reſplendentes ſeipſos inſpiciunt.
Aegyptiorum uero ſacratiſſimã lux Athanaſius ait: Præcepit Moyſes men *Athanaſij,*

C sam contra Aquilonis conſtitui partem. Quamobrem cognoſcant contem
platiui, quis contra eos ſpiret, & omnem tentationem forti mente ſuſtine
ant, & cum alacritate ad ſe accedentes enutriant. Thmuitanorum eccle
Serapionis. ſiæ Angelus Serapion dicebat: Mens quidem ſpirituali intellectu potita,
perfecte purgatur. Charitas autem curat membra furore tumentia. iniquas
cõcupiſcentias & influentias cõtinentia retinet. Maximus contemplatio
Didymi. num doctor Didymus ait: De prouidentia atq; iudicio apud temetipſum
ſemper exerce ſermones, & ſtudiorũ materiam memoria retine. Penè enim
omnes in hĩs peccamus. rationemq; iudiciũ in corporum differẽtia, in qua
etiam eſt mundus, inuenies: Prouidentiæ uero, in modis quibus à malicia
uel ignorantia ad uirtutes atq; ſcientiæ culmen euehitur. Hæc itaq; ex Eua
grĩ dictis retulimus. Fuit autẽ & alius uir mirabilis inter monachos, cui
Ammonius. nomen Ammonius, qui adeo ſine ulla curioſitate fuit, ut cũ Athanaſio Ro
mam ueniens, nullum opus ciuitatis inſpiceret, niſi tantum ut uideret Petri
& Pauli baſilicas. Is Ammonius ad epiſcopatum tractus, atq; diffugiens,
dexteram ſibi amputauit aurem, ut mutilo corpore ordinationis opus effu
geret. Cumq; poſteriori tempore etiã Euagrius à Theophilo Alexãdrino
Pontifice ad epiſcopatum uocatus, nihil amputãs de corpore ſuo fugiſſet,
ueniens ad Ammonium cum ioco dicebat, male eum feciſſe aurem ampu
tando, & de eo reum exiſtere. Ad quem Ammonius: Tu (inquit) Euagri,
D ignoras te puniendum quod abſciderís linguam. Et ne tibi arrogare uidea
ris, non uteris gratia dei. Plurimi porrò eo tempore digni fuerunt uiri, quo
rum ſi quis uelit uerba miraculaq; cognoſcere, & quẽadmodũ illis fuerint
Palladius uitas monachorum ſcripſit. etiam beſtiæ ſubiugatæ, librum legat Palladij monachi, qui diſcipulus fuit
Euagrij. Omnia nãq; de iſtis ſubtiliter explanauit, in quo etiam fœminarũ
imitationẽ cõuerſationemq; cõmemorauit. Euagrius uero atq; Palladius
mortuo Valente paulò poſt floruerũt. SOZOMENVS.

Huius temporis eſt, ut quot potero, cõmemorem, qui ſunt in illo tem
pore inter Chriſtianos philoſophati. Quorum unus quidem in Aegypto
Iohãnes Aegyptius. Iohannes, cui futura & alĩs incerta, deus nõ minus quàm antiquis Prophe
tis reuelauit, donumq; dedit, ut curaret inſanabiles morbos. Is à iuuentute
laudans deum, degebat in ſolitudine, comedebatq; herbas & radices, bibe
batq; aquã ſi comperiſſet. Cumq; ueniſſet ad ſenectutem, diuina iuſſione
migrauit ad Thebaida, & multorum monaſteriorũ factus eſt Præſul. Qui
oratione tantũmodo morbos & dæmones effugabat. & cum literas nõ di
diciſſet, ad rememorandum aliquid codicibus nõ egebat: quia quicquid ſe
mel mente percepiſſet, ſub ueritate retinebat. In hac quoq; regione philo
Ammon. ſophabatur Ammon Tabenẽſium Præſul circiter tria milia diſcipulorum
habens. Non minus quoq; & Theonas, multorũ Præſides fuere monacho
rum. Ambo operatores ſtupendarũ rerum, & diuina prouidentia Prophe
tiaq;

A tiaq; completi. Fertur autem Theonã eruditum Aegyptiarũ, Græcarum, Latinarumq; literarũ fuiſſe, & triginta annis habuiſſe ſilentiũ. Porrò à nul
lo hominũ uiſum iraſcentem, aut iurantem, aut mentientẽ, aut uanum ali
quid, aut aſperum uel infirmũ protuliſſe ſermonẽ. Ea tempeſtate fuerunt
Copras & Hellen, necnõ Helias. Copras quidem (ut aiunt) diuinũ habuit Copras.
donum, ſanitatem cõferendi depulſis morbis, & dæmones expellendi. Hel Hellen.
len uero à paruulo nutritus in monaſterio, plurima inſolite miracula facie
bat, ita ut etiã ignem in ſinu portaret, & nequaq; eius ueſtis arderet. Verũ
Helias tunc quidẽ non procul ab Antino ciuitate degebat in eremo, agens Helias.
annũ ætatis circiter centeſimũ atq; decimũ. Antea tamen penè ſeptuaginta
annis ſolus uixerat in ſolitudine. & ad hanc ætatẽ iciunando & uiriliter con
uerſando peruẽnit. Fuit etiam Apelles in Aegypto ex fabro ferrario, qui Apelles Aegyptius.
cum aliquando per noctem hoc opus exerceret, umbra dæmoniaca ueluti
mulier ſpecioſa cum de caſtitate tentabat. At ille ferrum quod elaborabat,
ex fornace trahens, eam percuſſit in faciẽ. Tunc ille ſtridens & ingemiſcẽs,
procul effugit. Inter hos etiam Iſidorus fuit, qui undiq; monaſteriũ mu Iſidorus.
niens, curabat ut nullus egrederetur, ſed omnia nẽceſſaria haberet intus.
Necnõ Serapion circiter decẽ milia ſub ſe monachorũ habẽs, quos omnes Serapion.
ſic educabat, ut ex proprijs ſudoribus neceſſaria compararet, & alĩs mini
ſtraret egentibus. Dioſcorus quoq; nõ amplius centum monachis præſide Dioſcorus.
B bat. Qui cum preſbyter eſſet, ſacrificia facient, omnẽ perfectionem adhibe
bat examinãdo & diligenter dijudicando accedentes ad ſacra myſteria, ita
ut expiarent mentẽ, & mali cuiuſpiã conſcientiã non haberent. Eulogius Eulogius preſbyter.
preſbyter fertur præſcientiã habuiſſe cogitationũ quorũlibet ad ſe uenien
tium. eorumq; delicta palàm redarguebat, & quæcũq; latenter cogitaſſent,
ſibi reuelata manifeſtabat. Qui uero aliquid mali geſſiſſent, uel prauũ con
ſiliũ habuiſſent, ab altari ſuſpẽdebat, manifeſtãs eis peccatũ quod egerãt, &
diligẽtia purgatos rurſus ſuſcipiebat. Hĩs itaq; ſimilis erat Apollo in The Apollo.
baide, qui quadraginta annis in interiore morabatur ſolitudine, ſpeluncã
paruulam in monte uicino habens. ſed pro multitudine miraculorũ paruo
tempore inſignis effectus, plurimorũ Præſul extitit monachorũ. Eo nãq;
tempore multi & optimi ſtudioſe philoſophabãtur in Alexandria prope
modum duo milia uirorũ. Quorũ alĩ in ſolitudine morabantur, alĩ circa
Mareoten degebant. Excellenter autẽ inter alios emicabat Dorotheus ge Dorotheus.
nere Thebæus. cuius hæc fuit uita, ut quotidie lapides à mari colligeret, &
annis ſingulis hoſpitiũ ædificaret, & fabricare ſibi nõ ualentibus daret. No
ctu autẽ propter eorũ cibum faciebat ſportas, ut uenderet. Cuius cibus erat
panis unciæ ſex, & olerum minutorũ faſciculus unus, & ad bibendũ aqua.
Hic à iuuentute ſic uiuens, ne in ſenectute quidẽ defecit. Nunq; uiſus eſt in
lectulo obdormiſſe, uel pedes pro requie tetendiſſe, aut dormire pro uolun

C tate,niſi quantũ operando aut comedendo natura compreſſus oculos clau
dere potuiſſet,ita ut ſæpe dum comedendo dormiret,cibus ex eius ore labe
retur. Aliquando ergo ſomno ualde grauatus,cũ in ſterquiliniũ cecidiſſet,
obdormiuit. Expergefactus autẽ & contriſtatus,ſub ſilentio dixit: Si ange
lis dormire ſuaſeris, & mihi ulterius ſuadebis. Quod fortè dicebat ad ſo
mnũ aut ad dæmonem, qui eum nitebatur à bonis actionibus impedire.
Huic laboranti quidam dixit: Cur ita conficis corpus tuũ? At ille: Quia me
Piamon. (inquit)illud occidit. Piamonẽ uero preſbyterũ ferunt,quod cũ ſacrifica
ret aliquãdo,ſanctum angelum circa ſacrum uidiſſe altare ſtantem;& præ
Iohannes. ſentes monachos in codice conſcribentẽ,abſentesq; delentẽ. Iohãni quoq;
tantã deus noſcitur donaſſe uirtutem contra paſſiones ac languores,ut plu
Beniamin. rimos podagricos & articulos habentes ſolutos curaret. Inter hos Benia
min ſenior ualde clarus habebatur, dono dei potitus, ut ſine medicamine
tactu manus aut olei,facta oratione,ſanaret ægrotos. Hunc ferunt inci
diſſe in hydropem morbum, & tantum eius corpus intumuiſſe,ut nõ poſ
ſet per ianuas cellulæ ſuæ in qua habitabat efferri,niſi ianuæ cũ tabulis an
tepoſitis ſublatæ fuiſſent. Is ergo ægrotationis ſuæ tẽpore penè octo men
ſibus ante mortẽ in ſella latiſſima ſedens,curabat ſolenniter ægrotantes,nõ
grauiter ferens quod ſuæ ægritudini nõ prodeſſet,ſed etiam ſe uidẽtes con
ſolabatur,& deprecabatur ut rogarent deũ pro anima ipſius,& de corpore
D nõ curarent,quia etiam cum ſanũ (inquit) eſſet,nihil profuit mihi. Mar
Marcus. cum in Scythi degentem,ferunt etiã in iuuentute ualde fuiſſe manſuetum,
& ſapientẽ,memoriaq; ſcripturarũ diuinarum ſatis idoneum, & adeo deo
amabilem,ut cũ ad dominicũ corpus accederet,angelus ei ſacramenta præ
beret,cuius manũ uſq; ad iuncturã brachij tãtũmodo ſe dicebat inſpicere.
Macarius. Macario uero datum eſt,ut ſaperet ultra dæmones. Huic occaſio con
uerſionis cõmiſſum homicidium fuit. Nam cum puer eſſet,& oues paſce
ret circa Maream paludem,ludens quendam coetaneum interemit,& me
tuens fugit in ſolitudinem. Qui cum tribus annis ſub diuo moraretur, po
ſtea paruum hoſpitium fecit ſibi, in quo annis uigintiquinq; moratus eſt.
Equidem plurimi ſe eum audiſſe dicebant, gratias illi calamitati referentẽ,
& ſalutiferum uocantem illud homicidium non ſponte cõmiſſum,quod ei
Apollonius. beatitudinis cauſa extitiſſet. Apollonius autem cum per omne tempus
uitæ nihil uitæ monachicæ didiciſſet,ſciens quia nec ſcribere,nec artem iam
exercere poſſet propter ætatem,omnia medicamina & cibaria oportuna la
borantibus ex proprijs pecunijs comparabat,ſingulasq; ianuas monaſte
riorum à matutino circuibat uſq; ad horam nonam uiſitando languentes,
& miniſtrando quo indigerent. Qui moriturus,alteri tradidit quod habe
Moyſes. bat,iubens ut talia uota ſeruaret. Moyſes autem cum ſeruus eſſet, pro
pter culpam expulſus è domo eſt,qui latrocinio deditus,homicidia multa
commiſit.

A commiſit. Poſtea uero conuerſus, repente huiuſmodi philoſophiæ uirtute
repletus eſt. Cumq; proprijs uitæ feruore phantaſijs adhuc libidinum mo
uerętur,multa abſtinentia domabat corpus ſuum,panem ſolũmodo come
dens,& multum operis efficiens. Sex autẽ annis per totam noctem ſtans
orauit,neq; genibus inclinatis,neq; oculis ſomno clauſis. Inſuper etiam no
ctu circuibat cellulas monachorum,& lagenas ſingulorum aqua implebat,
cum procul aut decem,aut uiginti,aut triginta ſtadijs aqua manaret. Qui
licet ita domaret corpus, priorem tamen ualetudinem non amiſit. Fertur
enim cum quatuor latrones eius inuaſiſſent hoſpitium, comprehendiſſe
omnes atq; ligaſſe,ſuiſq; humeris impoſitos ad eccleſiam perduxiſſe,in uo
luntate monachorum ponens,quid de illis facere uellent. Fuit ergo in ſum
ma philoſophia & terribilis dæmonibus,& preſbyter in Schyti cõſtitutus.
Vixit annis penè ſeptuagintaquinq;. Sub hoc igitur imperio fuit Pau- *Paulus Li-*
lus de Libya in Schyti,non pauciores quingentis monachos habens. Nihil *bycus.*
autem operabatur neq; percipiebat,niſi quod comederet tantum. Orabat
autem ſolũmodo. Et ueluti quoddam tributũ habens impoſitum,trecẽtas
orationes deo unoquoq; die reddebat. Et ne numero fortè delinqueret,tre
cẽtos lapides ponebat,& ſingulis orationibus lapidẽ mittebat in ſinũ. Ex
penſis uero lapidibus,orationes ſciebat eſſe completas. Tum etiã Pacho *Pachomius.*
B ſatus. Quem neq; circa corporis ſanitatem,neq; circa animæ paſſionem dæ
mon aliquando decepit. Stephanus autem circa Mareoten habitauit, *Stephanus mo*
perfecte degens & integra continentia. Qui circa ſexaginta annos proba- *nachus.*
tiſſimus monachus fuit,& Antonio magno notiſſimus. Fuit itaq; manſue
tus & ſapiens,locutione ſuauis & utilis, triſtantium conſolabatur animos,
& alacritatem reuocabat, licet neceſſaria tribulatio accideret. Talis etiam
erat in cladibus proprijs. Deniq; cum infirmitatem incurabilem incurriſ
ſet, & medici putria membra eius incidiſſent, ille manibus tamen opera
batur, palmarum plectens folia, & præſentibus perſuadens, ut de rebus
huiuſmodi non dolerent, neque aliud cogitarent niſi de bono fine: Deus
(inquit) quæ fecit,cuncta utilia ſunt. Ego autem noui huiuſmodi morbos
propter peccata accidere. Et melius eſt hic pœnas ſoluere,quam poſt mor
tem perpetua ſupplicia ſuſtinere. Pior autem cum de domo patris ad *Pior.*
philoſophiam conuerſionis exiret, promiſit denuo nullum ſe propinquo
rum fore uiſurum. Poſt quinquaginta uero annos cum eius ſoror ipſum ui
dere uellet,& habitare in eremo cognouiſſet,non ceſſabat donec eum inſpi
ceret. Quam dum Epiſcopus loci iam grandæuam propterea uideret affli
gi,ſcripſit Præſulibus eremi ut Piorem mitterent. At ille quoniam reluctа
ri nephas eſt iuſſionibus ſeniorum,obediens,& aſſumens quendam uenit
ad patriam. Cumq; ad ianuam domus ſuæ acceſſiſſet, & ſuum nunciaſſet

C aduentum,ueniente germana clauſis oculis dixit:Ecce ego ſum Pior,quan/
tumuis aſpectu ſatiare. Tum illa gratijs actis laudauit deũ. At ille oratione
facta rediit ad eremum,ubi fodiens aquam,inuenit amaram,caq́ uſus eſt
uſq; ad ultimum uitæ diem. Poſt cuius obitum nullus illic habitare potuit.
Ego autẽ reor,quod per orationem,eam ad ſuos uſus fecerit dulcem,cum
etiam alibi non extantem oratione meruerit elicere. Nam cum Moyſes
& eius monachi puteum aliquando foderent,& nec uenam aliquam repe/
rirent,nec amplius fodere altitudo permitteret,medio die ſuperuenit Pior,
& oratione facta deſcendit in foueam. Cumq́ tertiò percuſſiſſet terram,
mox emanauit aqua. Cum uero oratione facta diſcederet,illis eũ petẽtibus
ut uel ex aqua guſtaret: Ad illud (inquit) miſſus ſum & propter quod ueni
Ammonius. peractum eſt. Ammonium autem ferunt ualde eruditum,Origenis Di
dymiq́ diſcipulum,à iuuentute uſq; ad nouiſſimum diem præter panem
aſſum nihil aliud comediſſe. Hunc dum uoluiſſent quidam ad epiſcopatũ
pertrahere, nec ille poſſet eos ſermonibus auertere, abſcidit propriam au/
rem,dicens:Iam ne uolentem quidem me quiſq́ patitur ordinari, cum ec/
cleſiaſtica regula corpore perfectos exquirat. Proinde diſcedentibus illis &
denuo redeuntibus atq; dicentibus,quod morum perfectionem potius ec
cleſia quàm corpus exquirat,iurauit etiam linguã ſuam abſciſſurũ,ſi ei uim
D niterentur inferre. Quo audito,qui uenerant,receſſerunt. Eo porrò tem/
Euagrius. pore fuit Euagrius uir eloquentiſſimus atq; mitiſſimus, à Gregorio epiſco
po Nazianzeno decenter eruditus,cuius etiam fuit Archidiaconus. Ferunt
enim eum aſpectu pulcherrimũ,& circa cultum ueſtitus ornatum. Cumq́
eum quidam Senator zelotypus, uxori ſuæ cognouiſſet eſſe notiſſimum,
ei mortis parabat inſidias. quæ ad effectum peruenire potuiſſent,niſi eum
quædam terribilis & ſalutaris uiſio præmonuiſſet. Vidit enim in ſomnis
quaſi pro crimine fuiſſet cõprehenſus,ferroq́ uinctis pedibus manibusq́
ad ſupplicium duceretur. Quod cum fieret,quidam protulit Euangelium,
& promiſit eum de uinculis eſſe ſoluendum,ſi ab urbe Conſtantinopolita/
na diſcederet. idq́ compulit ſibi iureiurando promitti. At ille tactis Euan/
gelijs, hoc ſe completurum promiſit · & uinculis ſolutis experrectus eſt,
ac ſacræ credens uiſioni pericula declinauit. Tum ab urbe Conſtantinopo
litana uenit in Hieroſolymam. Fuerunt etiam in Rinocorara non pe/
Melas. regrini,ſed Prouinciales uiri philoſophiá q; florentes. Inter quos fertur Me
las epiſcopus huiuſmodi fuiſſe benignitatis. Cum miſſi fuiſſent qui epiſco
pos reſiſtentes Ario,deportarent in exilium, uenerunt ad huius eccleſiam.
Quem cum inueniſſent ueluti ultimum miniſtrum candelas eccleſiæ præ/
parantem,interrogauerunt ubi eſſet epiſcopus. At ille: Ego (inquit) de uo
bis epiſcopo nunciabo. Tum ex itinere fatigatos ad epiſcopium duxit, &
appoſita menſa pauit ut ualuit. Poſtea miniſterio completo ciborum, di/
xit ſe

A xit ſe eſſe epiſcopum. At illi mirati uirum, cauſas aperuerunt. & reddita
reuerentia ei, dederunt fugam. Tum ille: Non (inquit) declinabo quod
mei ſimiles libentiſſimè ſuſceperunt, ſed uolens exilij præcepta ſuſcipio.
Huius frater Salomon ex negociatore conuerſus, ad magnum philoſo/ *Salomon.*
phiæ culmen euectus eſt. Hoc tempore Epiphanius, qui poſtea Cypri *Epiphanius.*
fuit epiſcopus, inter eremitas maximus habebatur. Fuit etiam in Car
ris Protogenes epiſcopus poſt Vitum, qui (ut ferunt) ſibi profeſſus eſt in *Protogenes.*
domini Epiphania reuelatum,quod uidiſſet Imperatorem CONSTAN *Vitus.*
TINVM, quemadmodum ei deus futura monſtraret, & iuberet ut quod
ei diceret,obediret. Apud hos itaque tanta abſtinentia uigebat, ut pro/
pter multa ieiunia dentes eorum uermibus ebullirent. Alium uero quendã
uſque ad octoginta annos panem ferunt penitus non guſtaſſe: Heliodo/ *Heliodorus.*
rum plurimas inſomnes duxiſſe noctes, ieiunióque ſeptenos continuaſſe
dies. Multi quoque apud Palæſtinam & Syriam atque Perſas fuere
monachorum, quorum ſi uel nomina conſcribere quiſpiam uoluerit, mul/
tos libros implebit.

THEODORETVS.

EO uero tempore in Conſtantinopolitana urbe comprehendẽtes Ari/ *Cap.II.*
B ani quoſdam religionis piæ preſbyteros, eoſque mittentes in na/ *Ariani ortho*
uim inermem & trahentes pelagus, alijs uidelicet in altera naue ſequen *doxos in nauẽ*
tibus, immiſſo igne cremauerunt. Quo facto, ſancti uiri cum igne atque *coniectos exu*
mari pugnantes, nouiſſimè ſunt abſorpti, & triumpho martyrij coro/ *runt.*
nati.

IN Antiochia uero Valens plurimo tempore cõmoratus,omnibus licen *Cap.III.*
tiam dedit Gentilibus atque Iudæis, necnon hæreticis. Nam & Genti/ *Valẽtis Aug.*
les feſtiuitates agebant dæmonibus miniſtrantes,& poſt Iulianum à Ioui *impietas.*
niano idololatriæ uanitates extinctas, florere rurſus iſte permiſit: & Iouis *Gentiles apud*
cultum atq; Dionyſij, ſacraq́ Cereris iam non in occulto tanq̃ ſub pio Im *Antiochiam.*
peratore celebrabant,ſed per mediam plateam bacchantes ubiq; currebãt.
Illis tantũmodo tunc Princeps erat inimicus, qui Apoſtolicam doctrinam
prædicare uidebãtur,& eos primũ quidem à ſacris baſilicis fecit expelli. qui
ſacra celebrarent, hymnis laudantes deũ,& diuinis illic eloquijs perfruẽtes, *Chriſtiani or/*
licet aëris aduerſitatẽ ſæpius ſuſtincrẽt, aliquãdo pluuijs, aliquãdo niuibus, *thodoxi.*
aliquãdo gelu, frequẽter ignis ardore macerati, ne in huiuſmodi quidem lo
cis laudibus diuinis eos frui permiſit, ſed miſſis militibus effugauit. Tunc *Flauianus.*
Flauianus atq; Diodorus, ueluti quædam propugnacula, iaculis imminen *Diodorus.*
tibus reſiſtebant. Nam cum Meletius ipſorũ paſtor ſeorſum degere coge/ *Meletius An=*
retur, iſti *tiochenus.*

C retur,isti curam gregibus adhibebant, lupis quidem obijcientes propriam
fortitudinem & sapientiam suam,ouibus autem curam congruam iugiter
offerentes. De montanis autem locis expulsi, contra ripas uicini fluminis
pascebant oues. Non enim patiebantur secundum Israhelitas captiuos in
Babylone organa sua suspendere, sed laudabant creatorem & largitorem
deum in omni loco dominationis eius. Sed neq; in hoc loco concilium pio
rum quietum esse permisit hostis seruorum CHRISTI. Verũtamen con
cordia illorũ mirabilium pastoris magni discipulorum ad exercitium san-
Diodorus. ctas oues enutriens, spiritualia pascua ministrabat. Et Diodorus quidem
sapientissimus atq; fortissimus,uelut quidam fluuius perspicuus atq; tor-
rens,oues quidem proprias irrigabat,luporum uero blasphemias penitus
abluebat:& generis sui nobilitatem spernens,libẽter sustinebat quamlibet
Flauianus. pro fide calamitatẽ. Flauianus uir optimus, & ipse genere nobilissimus,
honestatẽ solam iudicabat esse pietatẽ, & uelut puer exercitatus, maximũ
Diodorum quasi quẽdam infinitorum certaminũ ungebat athletam. Illo
nanq; tempore non concionabatur inter ecclesiastica collegia,sed hoc agen
tibus multa subsidia conferebat consiliorum,& scripturarum,& expositio-
num.Et Doctores quidem contra Arianas blasphemias tendebant arcus.
Iste uero uelut ex quibusdam pharetris suæ mentis sagittas congruas offe
rebat,& non solum domi,sed etiam publicè hæreticis resistens,retia eorum
D facilius perrumpebat,& illorũ argumenta ostendebat esse telas aranearũ.

Cap.IIII. Aphraates. CVm hijs etiam laborabat Aphraates,cuius conuersationem alio *loco* prodidimus.Is enim ouium salutem suæ quieti præponens,& spelun
cam deserens propriam, pastorales sudores aggressus est. Quantas uero
uirtutis diuitias congregarit, nunc referre superfluum est. Vnum tantum-
modo eius debet dici,quod huic historiæ ualde congruit. A Boreæ parte
Orontes flu. fluuius currit Orontes circa palatium: à meridie uero est maxima porti-
cus,undique turres excelsas habens. Inter palatium uero & flumen platea
est,quæ egredientes ex urbe mittit ad suburbanos agros. Per hanc plate-
am cum transisset Aphraates, ad hostilia certamina properabat, ut sacris
ouibus curam necessariam exhiberet. Hunc de palatio respiciens Impe-
rator, uilissimo pallio uidit indutum, & in longæua senecta celeriter pro-
perantem. Cumque dixisset quidam istum esse Aphraatem, à quo ci-
uitas uniuersa penderet, dicit ei Imperator: Dic mihi quo uadis. At ille
Valens Aug. ad Aphraatẽ. sapienter respondit & congrue: Pro tuo (inquit) oraturus imperio. Tunc
Imperator:Oportebat te domi (inquit) orare secundum monadicum mo-
rem. At ille sanctissimus: Optime (inquit) dicis,si sic quoque permitteres,
hoc me facere oportebat. Et hoc hactenus egi,quãdiu CHRISTI oues
pace pristina fruebantur. Quia uero tumultu maximo commouentur, &
periculi onus impendet,ne captiuæ teneantur, necesse est quouis discurre-
re,easq;

A re,easq; à necessitate saluare. Sed dic mihi serenissime Imperator: Si puel-
la essem in cubiculo residens,& lanæ uacans,uiderémq; paternam domum
ignibus concremari,quid me facere deceret? sedere intus & ardentem con-
temnere domum,an certe discurrere ubi aquam ferrẽ,& flammas extingue
rem? credo te dicere hoc potius fuisse faciendũ.Id enim puellæ sapientis est
opus.Hoc ergo nũc agitur Imperator.Te nanq; in paternã domũ nostrã
mittente flãmas,discurrimus ut eas uelociter extinguamus. Hæc illo dicen
te interminatus est quidem,sed tacuit Imperator. Vnus uero cubicularius
Imperatoris aspere respondens uiro sanctissimo,huiusmodi cladem nosci
tur pertulisse. Is enim habebat balnei curam.quò post hæc uerba descen-
dens,ut Imperatori pararet ingressum,& mente perculsus,in aquã feruen-
tem descendit,ibiq; defunctus est. Sedebat Imperator expectans,ut eo re-
nunciante lauaret. Eoq; tardante,misit alios uiros cur moraretur. At illi in-
gressi,uiderunt eum in solio feruente defunctum atq; solutum.Quod cum
nunciatum fuisset Imperatori,cognouerunt uirtutem orationis Aphratæ,
non tamen ab impijs dogmatibus recesserunt,sed secundum Pharaonem
induratum est cor eorum.

Cap.V. Iulianus anachoreta. HAc tempestate Iulianus ille famigeratus solitudine relicta uenit An-
tiochiam. Nam cum hæretici soliti facile sarcire mẽdacia,hunc uirum
B suæ dicerẽt esse prauitatis,miserunt ad eum lumẽ ueritatis Flauianus atq;
Diodorus,pariter & Aphraates Acaciũ uirtute florentẽ, qui postea Bersæ
fuit episcopus,rogantes ut multis hominũ milibus subueniret, & aduersa-
riorũ fallaciam redargueret, ueritatisq; dogmata confirmaret. Is ergo uir
sanctissimus,& ueniendo & reuertendo,& in ipsa maxima ciuitate,quanta
miracula fecerit,in historia deo amabili à nobis cõscripta retulimus. Quod
uero totius populus ciuitatis ad collegia nostra cõuenerit,nullum seculum
dubitare confido.Res enim inopinabiles ad se probantur uniuersos attra-
here.Sed quod maxima miracula ille uir operatus sit, etiam ueritatis ho-
stes nequeũt denegare.Hoc enim & in Alexandr[illegible]a temporibus Constan
tij fecit magnus Antonius. Deferens enim solitudinem, totas circuibat ur-
bes,satisfaciens uniuersis,quod Athanasius doctrinæ Apostolicæ prædica
tor extaret,& hostes essent ueritatis participes Arij.Sic igitur sciebant illi sa
cratissimi uiri,quid tempori unicuiq; congrueret,& quando opus esset frui
quiete,quando necessarium solitudini præponere ciuitates.

Solitudo nonnunq; prudenter relinquenda. Antonius.

Cap.VI. Acepsemas. Zeugmatius. FVit porrò illo tempore in Cyrestensiũ eremo famigeratus ille Acepse
mas in cella reclusus,& sexaginta annis neq; uisus neq; locutus. Zeug-
matius quoq; ille admirabilis,qui licet oculorum acie priuaretur,omnia ta
men circuibat,cõfortans oues,lupisq; resistens. Propter quã causam mona
chicam eius cellulam cõcremauerunt. sed Traianus Magister militum fide-
lissimus aliã ei extruxit,multoq; eũ fouit auxilio. Hoc quoq; tempore fuit Ephræm.

Ephræm

C Ephræm in Edeſſa,in Alexandr&a uero Didymus. Et Ephræm Syra uſus lingua,ſpiritalis gratiæ radios emittebat. Qui licet neſciret doctrinam Græcam,multos Græcorum eruditoſq; redarguit,& totius hæreticæ prauitatis infirmitatem nudauit. Et quoniam tunc Harmonius Bardiſanæ quædam cantica componens,& impietatẽ melodicæ ſuauitati permiſcẽs illiciebat audientes,& ad pernicię uenabatur,iſte ſumens inde harmoniam,pietatẽ cantilenæ permiſcuit,& audientibus ſuaue admodũ & utile medicamen appoſuit. Quæ cantica triumphatorũ Martyrum feſtos dies etiamnum efficiũt clariores.

Armoni⁹ Bardiſanæ F.

Ephræm Syrus cantica cõpoſuit de martyribus.

SOCRATES.

Cap. VII.

CVm igitur Imperator Valens, lege præcepiſſet perſequendos eſſe in Alexãdr&a & Aegypto cunctos orthodoxos,omnia uaſtabãtur. Alij nanq; ad iudicia trahebantur,alij mittebãtur in uincula,alij uerberibus agebantur. Plurimaq; ſupplicia aduerſus quietis amatores ingerebantur. Et cũ hæc in Alexandr&a fierent, ſecundum Lucij uoluntatẽ,fuiſſetq; in Antiochiam reuerſus Euzoius,mox ad monaſteria per Aegyptum cõſtituta proceſſerunt Magiſter militum cũ multitudine armatorũ,& Lucius Arianus. Cumq; plurima uiris ſanctis mala facerent,nec eos ullo modo ſuperarent, perſuaſione Lucij patres monachorũ mittuntur in exilium. Inter quos Macarius Aegyptius,& alter Alexãdrinus. Cumq; ueniſſent in Inſulam quandam,arreptam cuiuſdã filiam ſacerdotis à dæmone,clamantemq; ad illos uiros: Cur ueniſtis etiã hinc nos expellere? ſuis orationibus liberatam patri reſtituũt,& ad Chriſtianiſmũ ſacerdotẽ ſimul & reliquos habitantes in Inſula perduxerũt. Qui mox ſimulachra proijciẽtes,formã templi in eccleſiã mutauerũt. Baptizabãtur enim, & officia Chriſtianiſmi cupidiſſimè docebantur. Sic igitur propter Conſubſtãtialitatis fidẽ,uiri admirabiles probabiliores effecti ſunt,alioſq; ſanantes firmiorẽ operibus oſtenderũt fidem.

Orthodoxi uexantur.

Macarij duo.

D

Cap. VIII. DIDYMVS.

EO quoq; tempore uirum alium fidelem produxit deus,ut per eum fidei teſtimoniũ perhiberet, DIDYMVM admirabilem uirũ,qui omni tunc doctrina florebat. Is cum paruus adhuc,prima literarũ elementa doceretur,morbo oculorũ perdidit uiſum. Cui deus pro uiſibilibus oculis intelligibiles condonauit. Nã quod per oculos doceri nõ potuit, auditu uigilãti cognouit. qui cũ à puero fuiſſet ingenioſus, uincebat etiã acute cõſpiciẽtes: Facile nanq; regulas Grammaticæ atq; Rhetoricæ artis didicit. Cumq; ueniſſet ad Philoſophiã,mirabiliter Dialecticã,Arithmeticã, Muſicã,aliaſq; Philoſophiæ diſciplinas didicit,animoq; recondidit,ita ut celeriter obuiaret eis qui oculis inſpectoribus talia didiciſſent. Sed etiam uetus nouumq; Teſtamentum adeo perfecte cognouit,ut multos æderet libros. Qui & de Trinitate tres libros fecit,& Origenis opus de Principijs,id eſt, περὶ ἀρχῶν interpretatus,in id explanationes reliquit eximias. Fertur uero,Antonius cũ Valẽtis tẽpore propter Arianos ueniſſet in Alexandr&ã,uidiſſe Didymũ, eiq;

A eiq; dixiſſe: Non te conturbet ó Didyme,amiſſio ſenſibilium oculorum,tales etenim oculi tibi deſunt, quibus & muſcæ & pulices nocere poſſunt. Sed gaude potius te habere oculos,quibus etiam angeli coutuntur,per quos uidetur deus,& eius lumẽ inſpicitur.

THEODORETVS.

Didymus ab infantia priuatus oculis,Grãmaticã,Rhetoricã,Arithmeticã,Geometriã,& Aſtronomiã,& ſyllogiſmos Ariſtotelis,& eloquentiã Platonis auditu didicit,non quod hæc ueritatem erudirent,ſed quod aduerſus mendacium arma ueritatis exiſterent.

SOCRATES.

Et quoniam aliqui ex nominis ſimilitudine noſcuntur errare, neceſſarium eſt oſtendere alium eſſe Gregorium Ponticum ortum ex Cæſaræa Ponti admodũ uetuſtũ & diſcipulum Origenis. De hoc nanq; Gregorio multus eſt ſermo in Athenis,& Beryto,necnon & Ponto,& (ut ita dicatur) in uniuerſo orbe terrarũ. Is enim cum diſceſſiſſet ab Athenis,uenit Berytũ, ibiq; iura legebat. Cumq; cognouiſſet in Cæſar&a libros ſacros Origenẽ exponere,uenit illuc,expoſitiones magniloqui illius auditurus. A quo uerã philoſophiã eruditus,euocãtibus paretibus remeauit ad patriã. Vbi primò quidẽ cum eſſet adhuc laicus,plurima ſigna fecit, languores curãdo, dæmones per epiſtolas expellẽdo,Paganoſq; ſermonibus & operibus ſibi ſubiugãdo. Hui⁹ meminit & Pãphilus martyr,& Euſebius in libris quos de Origene cõſcripſit. Fuit ergo Gregori⁹ antiqu⁹ iſte,diſcipulus Origenis,& alter Naziãzenus fraterq; Baſilij. Fuitq; alius Gregorius Alexãdrinus,Arianus.

Gregorius põticus diſcipulus Origenis.

B EA tẽpeſtate Nouatiani habitãtes in Phrygia, feſtiuitatẽ Paſchæ mutauerunt. Quomodo autẽ geſtũ ſit dicam,primò tamẽ referens,cuius rei gratia circa Phrygũ Paphlagoniorumq; gentes ſeuerius eccleſiaſtica regula conſeruetur. Nouatus preſbyter ſe ab eccleſiæ Romanæ cõmunione factæ perſecutionis à Decio,in cõmunionem recepiſſet. Pro hac itaq; cauſa ſegregatus,& ad epiſcopatum à conſortibus ſuis epiſcopis euocatus,ſcribebat eccleſijs,ne eos qui dæmonibus immolauerant, ad ſacramenta ſuſcipe rent,ſed inuitarent quidem ad pœnitentiã:remiſſionẽ uero dei relinquerẽt poteſtati,cuius ſolius eſt peccata remittere. Tales epiſtolas ſuſcipientes,in unaquaq; Prouincia ſecundũ proprios ſenſus reſponſa reddebant. Cum ergo ille mandaret non oportere ſacris intereſſe myſterijs eos qui poſt baptiſma peccatum commiſiſſent quod ducit ad mortem, quibuſdam quidem uidebatur amara nimis & dura huiuſmodi regula:alij uero ueluti iuſtam rectamq; ſuſcipiebant. Inter hæc mota quæſtione: Venerunt literæ Cornelij Romani Præſulis, quæ remiſſionem peccantibus etiam poſt baptiſma promittebant. Sic ergo ambobus diuerſa ſcribentibus, & ex diuinis eloquijs ſua ſenſa firmantibus, ſinguli Prouincialium diuerſas ſunt ſequuti ſententias. Sanantes nanque ſanare promiſſa remiſſione, etiam reliquo

Nouatus preſbyter.

Cornelius Põtifex Ro.

Ca. IX.

C reliquo tempore deliquerunt. Vnde gentes Phrygum caſtiores quàm aliæ eſſe noſcuntur. Nouatus itaq; licet propter conuerſationem ſubtiliſſimam ſegregauerit ſeipſum, non tamen mutauit Paſchæ feſtiuitatem. Nam ſecundum partes Heſperias etiam iſte celebrabat. Agitur enim apud illos Paſcha poſt æquinoctium iam olim,& ex quo Chriſtiani eſſe cœperunt. Sed iſte quidē poſtea ſub perſecutione Valeriani Principis martyrio finiuit uitam. Hij uero qui ex eo nomen habuerunt,eiuſq; fuere participes,facto concilio paucorū epiſcoporum in uico Pazeno ubi ſunt fontes Sagarij fluminis,regulam protulerunt ut Iudæos obſeruent azyma facientes,& cū eis agant Paſchæ celebritatem.Poſtea tamen etiam Nouatianorum eccleſia propter illud concilium noſcitur eſſe diuiſa.

Nouatianorū concilium.

Cap.X. Damaſus Ro. Pont.

Vrſinus.

EO tempore cum Valentinianus Imperator nullam hæreſim perturbaret,poſt Liberium Romæ Damaſus ordinatur epiſcopus,ſimul & Vrſinus ex diacono eius eccleſiæ in baſilica Sicinienſi latenter.Ob quā rem multis ſeditione uel Præfecti Maximini animaduerſione punitis, remoto Vrſino Damaſus permanſit epiſcopus.

THEODORETVS.

Damaſus. Ambroſius.

Tunc itaq; apud Heſperiā Damaſus Romanus & Ambroſius Medio
lanenſis ſpiritalibus iaculis feriebāt hoſtes. Cum quibus etiā illi qui ad lon
ga fuerant exilia deſtinati,literis confortabant ſuos,& aduerſarios deſtrue
D bant.Quos diuina prouidentia gubernatores in fluctuatione præparauerat & militum ſapientiſſimos duces in prælijs.

SOCRATES.

Cap.XI. Legati Sauromatarum. Valētinianus Aug.moritur.

INter hæc igitur Valētinianus Imperator Heſperiæ,cōtra Legatos Sauromatarum uehementi furore cōmotus, eruptione uenarum fluxu ſanguinis expirauit,poſt Conſulatum Gratiani tertium,& Equitij,ſeptimodecimo die mēſis Nouembris,anno uitæ quinquageſimoquarto,imperij undecimo.Quo moriente Italiæ milites ſexto die poſt eius mortem Valentinianum puerum eius filium ad imperij culmina prouexerunt. Cuius imperium frater & patruus licet inuite (quod eis ignorantibus factum eſſet) tamen poſtea ſuſceperunt. Hoc itaque modo Valentinianus iunior in paternum ſucceſſit imperium. Is enim natus eſt de Iuſtina, quam uiuente Seuero priore coniuge Valentinianus hoc modo duxiſſe probatur uxorem.Iuſtus Iuſtinæ pater cum eſſet Piceni Iudex, Conſtantij temporibus uidit in ſomnis,quod ex dextro fœmore Imperialem purpuram genuiſſet. Cūq; uiſio per multos recitaretur,ad Conſtantij aures uſq; peruenit. At ille conſiderans ſomniū tanq; ei Imperator ex ea naſceretur,mittens occidit Iuſtum. Cuius filia Iuſtina cum orphana remanſiſſet à patre,uirgo permanſit.Poſteriore uero tempore peruenit ad Seueræ noticiam, ad quam frequentius ueniebat & amabatur,ita ut etiā cum ea balneis uteretur. Cumq; Seuera

ſcilicet Gratianus & Valens. Valētinianus iunior. Iuſtus Piceni Iudex. Iuſtina. Seuera cōiūx Valentiniani.

A Seuera ſecum lauantem Iuſtinam diutius inſpexiſſet, pulchritudine uirginis obligata eſt,& dixit Imperatori,adeo eſſe ſpecioſam uirginē Iuſtinā, ut etiā ipſa licet eſſet mulier,eius tamen amore ſit capta.Itaq; Imperator eius ſermone concepto,Iuſtinam ducere tractabat uxorem, non tamen Seuerā abijcere.ex qua Gratianus fuerat natus,quem paulo ante firmarat Imperatorem.Legem itaq; protulit publice per ciuitates propoſitam, ſanciētem ut liceret ſi quis uellet habere duas uxores.Cūq; lex poſita haberetur. Iuſtinæ ipſe coniunctus eſt.ex qua natus eſt Valentinianus iunior, & filiæ tres, Iuſta,Grata,& Galla:quarum duæ quidem in uirginitate manſerūt, Gallam uero poſtea maior Theodoſius Imperator duxit uxorem, ex qua Placidia filia noſcitur ei eſſe progenita. Nam Arcadium & Honoriū ex Flacilla priore coniuge habuiſſe cognoſcitur.

Lex Valentiniani Aug. de duabus uxoribus ducendis. Valētinianus iunior, Iuſta, Grata, Galla. Placidia.

SOZOMENVS.

Cap. XII. Valens aduerſus orthodoxos.

INterea Valens in Antiochia Syriæ degens, Conſubſtantialitatis cultores uehementer fuiſſet perſequutus,niſi eum liber Themiſtij philoſophi reuocaſſet,in quo perorauerat eum eſſe non oportere crudelem propter diſcordiam eccleſiaſticorum dogmatū,quando etiam apud Paganos plus q̄ trecentarum ſectarum differentia uideretur, & unuſquiſq; pro dogmate proprio in ſententia diuerſa conſiſteret.Et forte hoc deo gratum magis eſ-
B ſet,dum nō facile cognoſcitur,& diuerſo modo glorificatur: ut unuſquiſq; amplius timeat,dum integritatē eius ſcientiæ uel quomodo aut qualis quātusq; ſit magis ignorat.His ergo Themiſtij ratiocinationibus aliquantulū mitior factus eſt Imperator.

Themiſtius p orthodoxis.

SOCRATES.

Cap.XIII. Exilia orthodoxorum.

NOn tamen omnino ab indignatione abſtinuit,ſed pro morte infligē da ſacratiſſimis uiris decernebat exilia,donec eius impetum cauſa huiuſmodi reipublicæ cohibuiſſet.Barbari trans Hiſtrum conſtituti, qui uocā tur Gothi,ciuile bellum inter ſe duabus partibus cōmouerunt. Vni præerat Fridigernus,alteri Athalaricus.Cūq; præualuiſſet Athalaricus,Fridigernus confugit ad Romanos,eorumq; poſtulauit auxilium. Quo cognito Valēs præcepit Thraciæ militibus,ut Barbaris auxilia cōmodarent.Hoc ſubſidio uictus Athalaricus eſt,etiam fuga uerſus.Ob hanc ergo cauſam Fridigernus uolens aliquod beneficium repenſare Valenti,cū ſuis omnibus dogmata eius religionis amplexus eſt.Vnde hactenus Gothi Ariani eſſe noſcuntur.Tum etiam Vulphilas Gothorum epiſcopus, literas Gothicas adinuenit,& ſcripturas diuinas in eam conuertit linguam. Cum igitur non ſolum Fridigerni Gothos,ſed etiam Athalarici Vulphilas edoceret, tunc Athalaricus uidens religionem patriam uiolari,multos Arianorum ſupplicijs tradidit,quos Ariani martyres nunc appellant.Non uero poſt multum tēporis denuo inter ſe Barbaris compacatis,à uicinis gentibus Hunorum depre

Gothi. Fridigernus. Athalaricus. Vulphilas Gothicarū literarū inuentor. Martyres Arianorū.

C dabantur. Expulsíq; de propríjs, ad Romanorũ loca confugiunt, seruire po
Huni in Gothos. tius uolentes Imperatori. Hoc cum cognouísset Valens, nihil futuri prouí-
dens, terras eis tribuit Thraciarum, arbitratus paratũ se contra omnes Bar-
baros habere auxiliũ: ac propterea milites deinceps negligebat, & eos qui
prídem contra hostes laborauerant contẽnens, etiam à Collatoribus, puin-
ciæ p uicos & ciuitates pro unoquoq; milite octuaginta solidos exigebat,
Grauitas exactionũ, multorum malorum causa. qui dudum eorum tributa releuarat. Hoc ergo fuit initium, ut illo tempore
Romanorum respublica calamitatibus subderetur. Barbari nanq; cũ Thra
ciam tenuíssent, licẽter Romanorũ prouinciam deuastabant. Hæc audiens
Gothi in Romanos. Valens, cum ab orthodoxorum exilijs non quiesceret, tunc tamen hac neces
sitate abstinuit. Turbatus enim, ab Antiochia Cõstantinopolim uenit. Va
de etiam aliquantum Christianorum persequutio tunc cessauit.

THEODORETVS.

Interea Valens Imperator cum Gothorum gentem cõmouísset ad bellũ
apud Bosphorum, tum fatuus uires suæ infirmitatis agnoscẽs, mísit ad fra-
trem, suppetias petens. At ille rescripsit, religiosum non esse, talem uirum iu
Valens petit auxiliũ à fratre cõtra Gothos. uare, qui deo rebellis exísteret: sed magis esse iustum, ut eius superbia seda-
retur. Quod cum ille miserrimus cognouísset, licet maiori necessitate cõstri-
Terentius, magister militum orthodoxus. ctus, non tamen à sua uchementia cessauit, sed fuit ueritati rebellis. Teren-
tius igitur inter hæc uictor reuersus est ab Armenia, uir optimus, & pietate
D decenter ornatus. Tunc ei iussit Valens poscere dona, quæ uellet. At ille, qd
decebat pium uirum cogitare, respondit: Petíjt enim non aurum, nõ argen-
tum, non prædium, non cingulum, neq; domum, sed ut eis qui pro Aposto
lica doctrina pericula sustinuerãt, una præberetur ecclesia. At ille petitionem
ex scripto susceptam cognoscens, quæ illic tenebantur ascripta dirupit, eũq;
alia postulare præcepit. Verum ille colligens uerba precum: Suscipe, inquit,
ó Imperator & habeto donum. Aliud uero non postulo. Intentiõis meæ iu
dex est uniuersorum iudex. Cũ ergo Valens transmísso Bosphoro uenisset
in Thraciam, primum quidem Constantinopoli cõmoratus est, præparãs
Traianus, magister militum bellum: deinde Traianum cum expeditione contra Barbaros destinauit.
Cunque remeasset ille deuictus, derogabat Valens ei molliciem & timo-
rẽ ascribens. At ille usus fiducia uiro fortíssimo congruenti: Non, inquit, Im-
perator ego sum uictus, sed tu uictoriam perdidísti, cum deo resistis, & illi-
us auxilia Barbaris facis potius oportuna. Cum enim à te impugnet, pro
illis pugnat. Et necesse est, dei sequi uictoriam. An nescis quos ab ecclesijs ex
Arantheus Victor. pulerís, uel quibus eas contradideris? Hæc eadẽ Arantheus & Victor magi
Isaacus monachus. stri militum sunt professi, & Imperatorem ne tunc indignaretur admonue
runt. Aiunt uero Isaac monachum habentem cellulam illic, cum uideret eũ
egredientem ad pugnam cum clamore dixisse: Quò uadis Imperator, qui
pugnas aduersus deum, quem non habes adiutorem? Ipse enim contra te

Barbaros

A Barbaros mouit, quoniã & tu aduersus eum blasphemas linguas plurimas
incitasti. Et qui ei psallunt sacra, domibus expulísti. Quiesce ergo rebellare,
& ille faciet bella cessare. Redde gregibus pastores eximios, & uictoriã sine
bello percípies. Si uero nihil horum sic agens pugnare cõtendis, experimen
to cognosces, quàm durum sit contra stimulum calcitrare. Nam neq; reuer
teris, & exercitum uehementer perdes. Betranion autẽ omni uirtute clarus *Betranion.*
uniuersæ Scythiæ Præsul habens zelo fidei cor accensum, pro corruptione
dogmatũ & iniquitatibus quas contra sanctos agebat, Valentem sæpe re-
darguit, clamans cum sacratíssimo Dauid: Loquebar de testimonijs tuis in
conspectu regum, & nõ confundebar. Qua tamen gratia Barbari Aria
no sint uiciati languore, narrabo. Tempore quo transeuntes Histrum, pa- *Gothi quãdo Ariani facti.*
cem cum Valente fecerũt, tunc præsens Eudoxius suggessit Imperatori, ut
ei Gothi cõmunicarent. Prídem enim diuinæ scientiæ radijs imbuti, Apo- *Gothi, Chri-*
stolicis dogmatibus pascebantur. Communio (inquit) unius dogmatis, fir *stiani.*
miorem faciet pacem. Hoc Valens laudans, à Ducibus Gothorum exegit, *Valens Aug.*
ut dogmatum quoq; concordiam retinerẽt. Illi uero dicebant, paternam se *Eudoxij consi-*
mutare non posse doctrinam. Et cũ illo tẽpore Vulphilas esset eorũ episco- *lio Arianã fi-*
pus (quem ualde sequebãtur, eiusq; uerba quasi leges immobiles existima- *dem Gothis*
bant) hunc uerbis, pecunijsq; flectens Eudoxius, egit, ut Barbari cõmunio- *persuadet.*
nem amplecterentur Imperatoris, sic decipiens eos ac dicens, certamen esse *Vulphilas Go-*
B uerborum, non differentiam dogmatum. Quamobrem hactenus Gothi *thorum episco-*
maiorem quidem patrem filio dicunt: creaturam uero filium nequaq; dice *pus corrumpi-*
re sustinent, licet hoc afferentibus cõmunicare uideantur. *tur à Valète.*

SOCRATES.

HOc itaq; tempore, cum Imperator ab Antiochia discedisset, cõfortati Ca. XIIII.
sunt qui ab eo persecutionẽ patiebantur, & maximè Alexandrini, Pe- *Alexandrini.*
tro uidelicet reuerso de Roma cum literis Damasi Romanæ urbis Antisti-
tis, confirmantis Consubstãtialitatis fidem, & Petri episcopi roborantis or- *Petrus Alexã-*
dinationem. Quo facto populus sumpta fiducia, Lucium expulit, & redu- *driam redit.*
xit Petrum. Sed Lucius Constãtinopolim nauigauit: Petrus cum modicũ *Moritur.*
uixisset tempus, reliquit fratrem suum Timotheum successorem. *Timotheus*
succedit.

POrrò Valens Imp. cũ tricesimo die Maij mensis sexto Consulatu suo, Cap. XV.
& Valentiniani iunioris secũdo, Constãtinopolim uenisset, inuenit po-
pulum in mœstitia constitutum. Barbari nanq; per Thracias discurrentes,
etiam Constantinopoleos suburbana uastabant, non existente qui eis resi-
stere fortiter ualeret. Qui cum usq; ad muros uenissent urbis, afflicta ci- *Circenses lu-*
uitas murmurabat, quasi eos Imperator illuc euocasset, cum nec resisteret *di.*
& magis bella protraheret. Circenses ludi igitur agebantur, & illic Impera-
tori clamabant: Da arma, & nos pugnabimus.
Hinc accensus Imperator, undecimo die Iunij mensis egreditur, intermina

C tus pœnas ſe pro iniurijs cum rediret, à Conſtantinopolitanis ciuibus exacturum, & quia prius uidebantur Procopio præbuiſſe auxilium: ita ut ciuitatem aratro uertere minaretur. Deduxit igitur ciues uſq; ad urbem Hadrianopolim, quæ eſt in confinio Macedoniæ.

THEODORETVS.

Et exercitu quidem præmiſſo ipſe in quodam uico uictoriam expectabat. Porrò milites Barbarorũ impetum non ferentes, alij fugiebant, alij necabantur. Barbari autẽ uenientes ad uicum ubi Valens cognita proditione
Valens Aug. cõbuſtus eſt. ſe cælare nitebatur, immiſſo igne concremauerunt cum uico etiam pietatis inimicum.

SOCRATES.

Qui finẽ uitæ ſortitus eſt nono die menſis Auguſti, eodẽ Conſulatu, id eſt, quarto anno ducenteſimæ octuageſimæ nonæ Olympiadis. Aiunt alij quí eũ igne conſumptũ cum in uicũ fugiſſet, quẽ Barbari concremauerunt. Alij uero ferunt, quod mutato Imperiali habitu ad pedeſtriũ uenerit exercitum: & cum Equeſtres ſe dedidiſſent pugnare nolentes, in congreſſione uniuerſos pedeſtres repente confoſſos. Vbi dicunt ipſum quoq; ignoti uulnere fuiſſe proſtratum. Defunctus eſt anno uitæ quinquageſimo. Qui cũ fratre regnauit annos tredecim, poſt fratrem uero tres. Taliq; ſorte defunctus eſt.

D HISTORIAE ECCLESIASTICAE, QVAM TRIpartitam uocant, libri octaui, Epiphanio Scholaſtico interprete, FINIS.

ELENCHVS CAPITVM LIBRI NONI HISTORIAE ECcleſiaſticæ, quam Tripartitam uocant.

Quod mortuo Valente Conſtantinopolim Barbari deuaſtarint. Caput. I
De benignitate Gratiani, & fidei rectitudine. Cap. II
De contentione apud Antiochiam inter Paulinum & Meletiũ facta, & de Apollinare Laodiceno, eiuſq; ſecta. Cap. III
De Theodoſij Ducatu, quomodo à Gratiano Imperatore fuerit ordinatus, & ad Orientale miſſus Imperium orthodoxis profuerit & retruſerit hæreticos. Cap. IIII
Quomodo Macedoniani denuo ab Orthodoxis diuiſi ſint. Cap. V.
Quomodo Theodoſius Imperator Theſſalonicæ baptizatus ſit. Cap. VI
Profeſſio Theodoſij de fide. Cap. VII
De Gregorio Nazianzeno Conſtantinopolim tranſlato. Cap. VIII

A De baſilica ſanctæ Anaſtaſiæ. Cap. IX
Quomodo Theodoſius ab eccleſia Conſtantinopolitana Arianos expulerit.
De Eunomij calliditate. Cap. X
De Conſtantinopolitano concilio contra Macedonianos. Cap. XI
De ordinatione Maximi Cynici, eiuſq; depoſitione, & ordinatione recta Nectarij, & de canonibus in ea ſynodo conſtitutis. Cap. XII
Epiſtola Conſtantinopolitani concilij ad Papam Damaſum, & Occidentales epiſcopos. Cap. XIII
Epiſtola Damaſi de damnatione Apollinaris ad Timotheum. Cap. XIIII
Statuta ſedis Apoſtolicæ contra diuerſas hæreſes. Cap. XV
Quod corpus Pauli Conſtantinopolitani Pontificis, de Ancyra fecerit referri Theodoſius. Cap. XVI
De auſpicijs Imperatoris Arcadij. Cap. XVII
Quomodo Theodoſius examinatione facta hæreticorum, omnes expulerit, & fouerit ſolos Orthodoxos. Cap. XVIII
De ſchiſmate facto inter Orientales & Aegyptios propter Flauianum Antiochenum. Cap. XIX
Quomodo Iuſtina Ambroſium fuerit perſequuta, & de Gratiani nece & inuaſione Maximi. Cap. XX
B De morte Timothei Alexandrini, & ordinatione Theophili. Cap. XXI
De prælio Theodoſij contra Maximum, atq; uictoria. Cap. XXII
Quẽadmodũ latrocinia quæ Romæ per piſtrina fiebant Theodoſius removerit Impator, & de lege cõtra adulteras, plata mulieres. Ca. XXIII
Quemadmodum Amphilochius Theodoſio perſuaſerit, ut Arianorũ conciliabula prohiberet. Ca. XXIIII
De morte Paulini Antiocheni epiſcopi, & ordinatione Euagrij, & quomodo Flauianus ſit Damaſo reconciliatus. Cap. XXV
Quomodo apud Alexandriã Paganorũ tẽpla deſtructa ſint. Ca. XXVI
De fraudibus quas per templa ſua Pagani faciebant. Ca. XXVII
De characteribus ſub crucis figura factis qui in templo Serapidis ſunt inuenti. Cap. XXVIII
De cæde quæ ſub Theodoſio Theſſalonicæ facta eſt, & de pœnitẽtia eiuſdem Theodoſij, Ambroſijq; conſtantia. Cap. XXIX
De uirtutibus uxoris Theodoſij. Cap. XXX
De indignatione & reconciliatione Theodoſij propter Antiochenos ſtatuam coniugis illius deponentes. Cap. XXXI
Quomodo Theodoſius fuerit Paganis infenſus. Cap. XXXII
Quomodo Marcellus epiſcopus Apaminæ tẽpla deſtruxerit. Ca. XXXIII
Ob quã cauſam preſbyteri ſuper pœnitentes poſiti, ſint remoti. Ca. XXXIV

C De diuisione hæreticorum inter seipsos Cap.XXXVI
De Sabbatio hæresiarcha. Cap.XXXVII
De Pascha uel diuersitate institutionum seu obseruationũ,quæ per diuersas ecclesias celebrantur. Cap.XXXVIII
De Pascha Montanistarum. Cap.XXXIX
De Arianorum diuisione. Cap.XL
De diuisione Macedonianorum. Cap.XLI
De recessu Nili fluminis,& rursus accessu. Cap.XLII
Quemadmodum caput Iohannis Baptistæ Constantinopolim fuerit deportatum. Cap.XLIII
Quẽadmodũ Flauianꝰ Antiochenũ solus acceperit episcopatũ. Ca.XLIIII
De Eugenio tyranno,& quemadmodum fuerit superatus. Cap.XLV
De miraculis Donati Pontificis in Berœa. Cap.XLVI
De Theotimo Tomitano Pontifice. Cap.LXVII
De Epiphanio Cyprio. Cap.XLVIII
Quomodo Abacuc & Micheæ Prophetarũ corpora ostẽsa sint. Ca.XLIX
De fine Theodosij Principis. Cap.L

D

HISTORIAE ECCLESIASTICAE, QVAM TRIPARTITAM VOcant, ex tribus Græcis autoribus, Sozomeno, Socrate,& Theodoreto, ab Epiphanio Scholastico uersis, per Cassiodorum Senatorem in Epitomen redactæ, liber nonus.

Cap.I. *Barbari suburbia Constantinopolitana diripiunt.*

IGITVR defuncto Valẽte, denuo Barbari usq; ad muros Constãtinopoleos ueniẽtes, eius suburbana uastabant. Quapropter ciues quæ inuenissent arma gestãtes, hostibus ut poterant resistebãt. Vxor em̃ Valentis Imperatoris nomine Dominica, præmia ex ærario publico bene pugnantibus, secundum consuetudinẽ militum ministrabat. Quibus etiam Saraceni tulere suppetias, quas eorum regina nomine Mauia Romanis fœderata miserat.

Dominica Aug.

Mauia regina Saracenorũ.

THEODORETVS.

Cap.II. *Gratianus Aug.*

PORrò Gratianus Valentiniani filius, cum pridem patre defuncto Europæ sceptra tenuisset, defuncto Valente sine sobole, Asiæ quoque Libyæq;

A byæq; regna susceperit. Moxq; pietatem quam mente perceperat, operibus demonstrabat, initiaq; sui regni rerum omniũ domino dedicauit. Scripsit itaq; Legem, præcipiens, ut expulsi pastores ad sua ouilia redirent, sacræq; basilicæ eis redderentur, qui cõmunionem Damasi sequerẽtur. Is enim Damasus Romanæ urbis episcopus laude dignus, uir mirabilis, semper ornatus, dicere facereq; pro Apostolicis dogmatibus cuncta festinus, post Liberium gubernacula susceperat ecclesiæ. Misit igitur Imperator cũ huiusmodi lege etiam Saporem quendam tunc nominatissimũ militiæ Principem, & Arianæ quidem blasphemiæ prædicatores, ueluti quasdam bestias diuinis septis iussit expelli, optimis uero pastoribus & sacris ouilibus uniuersa restitui. Hoc ergo in uniuersis Prouincijs decreuit obseruari.

Reuocat episcopos orthodoxos de exilio.

Damasus põtifex Ro.

SOCRATES.

Gratianus itaq; cum iuniore Valentiniano regno potitus, ab exilio reuocatis omnibus, lege sanciuit, ut unaquæque religio licite sacra celebraret. solos uero ab ecclesijs prohibuit Eunomianos, Photinianos, & Manichæos.

Libertas religionis uniuscuiusq;.

THEODORETVS.

Cap.III. *Antiochia caput Orientis.*

TVnc igitur in Antiochia, quæ præsidet Orienti, contentio huiusmodi causa prouenit. Pro Apostolicis dogmatibus laborantes (sicut iam dictum est) erant diuisi, & alij post calumnias irrogatas Eustathio, Arianam abominati uæsaniã, apud seipsos sacra celebrantes, Paulinũ habebant Antistitem. Alij uero post ordinationẽ Euzoij, cum Meletio conuenientes, eius
B doctrina fruebantur. Ad hæc autem Apollinaris Laodicenus alterius partis sibi Præsulatũ assumpsit. Qui cũ pietatis induceret uultũ, & Apostolica se fingeret dogmata cõseruare, paulò post manifestus hostis apparuit. De diuina nanq; natura adulterinis rationibus utebatur, gradus quosdã generans dignitatũ, & sacramentũ dispensationis imperfectum explanare præsumens, animãq; rationalem quæ corpus regit, priuatã salute cõfirmans. Si enim animã nõ assumpsit secundũ illius rationẽ deus uerbum, neq; medicinam præbuit, neq; honorem dedit: sed corpus quidem terrenũ ab inuisibilibus uirtutibus adoratur, anima uero secundũ diuinam imaginẽ facta inferne permansit, contumelijs induta peccati. Qui plurima super hæc uæsanus asseruit. Aliquãdo etem̃ pariter cõfitebatur & ipse ex sancta uirgine assumptam carnẽ: aliquãdo uero eam cũ deo uerbo cœlitus descendisse: aliquãdo eũ ipsum factũ carnẽ, sumpsisse nihil ex nobis. Aliasq; plurimas & inanes fabulas sacris promissionibus copulabat, quas in præsenti dicere superfluũ iudicaui. Talia quidem ille dicens, non solum suos peste repleuit, sed etiam quosdã nostrorũ fecit huiusmodi lepra participari. Post modicũ uero temporis cum suũ uiderent opprobriũ & ecclesiæ claritatẽ, penè cuncti reuersi sunt, & cõmunionẽ ecclesiasticã percipere merucrunt, nõ tamen priorẽ depo
fuere languorem, sed magis cõplures constantiũ latenter sauciauerunt. Ex

Apollinaris Laodicenus.

C hac ergo radice in eccleſijs germinauit, una carnis deitatiſq; natura. & ut
diuinitati unigeniti paſſio copuletur: & alia, quæcunq; populis & ſacerdoti
bus certamina genuerunt. Sed hæc quidem poſtea facta ſunt. Tum igitur
ueniente Sapore Magiſtro militiæ, & oſtendente Principis legem, Pau-
linus quidem fatebatur ſe Damaſi eſſe participem. Promittebat etiã Apol
linaris, hoc ipſo languore cælato. Sacratiſſimus uero Meletius ſub quiete
Flauianus. degens, illorum certamina deuitabat. Porrò Flauianus ſapiẽtiſſimus tunc
in ordine preſbyterij conſtitutus, primò quidẽ ueniente Magiſtro militũ,
ita ad Paulinũ locutus eſt: Si cõmunionem Damaſi ó amice ſectaris, oſten
Paulinus. de nobis dogmatum tuorum aperte concordiam. Ille nanq; unam Trini-
tatis ſubſtantiam confitens, tres ſubſiſtentias prædicat in aperto: uerum tu
è diuerſo ſubſiſtentias perimis Trinitatis. oſtende itaq; dogmatum con-
cordiam, & ſuſcipe ſecundum legem eccleſias. Cum ergo illum hĳs ſermo-
nibus obiurgaſſet, conuerſus, Apollinari dixit: Admiror te amice ſic impu
denter ueritati reſiſtere, cũ aperte noueris, quod laudabilis Damaſus perfe
cte naturam noſtrã à deo uerbo dicat aſſumptam, tu uero contraria fatea-
ris. Mentẽ nanq; noſtram ſalute fraudas. Si autẽ falſe loquimur te forſitan
accuſantes, uel nunc nouitatẽ à te natam denega, & Damaſi amplexus do
ctrinam, ſectam ſuſcipe uenerandã ueritatis. Hĳs rationibus ſapiẽtiſſimus
Meletius ad Paulinum. Flauianus illorum fiduciam ita redarguit. Porrò Meletius omniũ manſue
tiſſimus hominum, benigne atque ſuauiter Paulino dixit: Quoniam &
D mihi harum ouium curam commiſit dominus, & tibi ſimiliter aliarum, ſu-
ſcipe hanc ſollicitudinem, & cõmunicemus inter nos ſub dogmate pietatis.
Iungamus amice greges, & ſoluamus de Præſulatu cõtentionẽ, cõmuniter
paſcentes oues, curam eis cõmuniter exhibeamus. Si autẽ de ſede certamen
eſt, ego etiam hanc cõtentionẽ conabor diſſoluere. In ſede ſacrum ponatur
Euangeliũ, & ex utraq; nos parte ſedeamus. Et ſi quidem prius ego finem
uitæ ſuſcepero, ſolus eris Antiſtes: ſi uero hoc tibi prius euenerit, ego rurſus
gregis habebo curam. Cum hæc ergo Meletius cũ omni manſuetudine
protuliſſet, Paulinus acquieſcere nõ cõſenſit. Tum Magiſter militiæ, iudex
utriuſq; uerborum, eccleſias Meletio tradidit. Paulinus autem aliarum oui
Apollinaris priuatus epiſcopatu. um permanſit Antiſtes. Verum Apollinaris Præſulatu nudatus eccleſiæ,
nouitatem doctrinæ ſuæ aperta impudentia prædicabat, & Ducem ſemet-
ipſum oſtendit hæreſeos, & ipſe quidem in Laodicia crebro morabatur. In
Vitalis. Antiochia uero pridem Vitalem ordinauerat, uita quidem optima deco-
ratum, & Apoſtolicis dogmatibus innutritum, poſtea tamen hoc languo-
Diodorus. re putrefactum. Porrò ſacratiſſimus Meletius Diodorum illum (cuius iam
meminimus) qui ſub tempeſtate oppidò quàm aſpera eccleſiæ nauẽ à ſub
merſione ſeruauerat, Tarſenſium paſtorem conſtituit, eiq; Cilicũ gentis cu
Iohannes. ram cõmiſit. Apameæ uero Pontificalem curã Iohanni dedit. Qui licet ge
nere

A nere ac nobilitate fulgeret, tamen progenitores propriis uirtutibus adorna
bat. Hunc ergo & ſermo decorabat & uita. Is itaque tempore tempeſtatis
confidelium ſuorum numerum gubernauit, cooperatorem habens lauda-
bilem Stephanũ, quem ſacratiſſimus Meletius ad alia certamina deſtina- Stephanus ſo-
uit. Nam cum cognouiſſet Germaniciam Eudoxij peſte corruptam, hunc dalis Iohãnis
eò tanq; ſapientiſſimũ medicum deſtinauit. Erat enim omni Græcorũ do Apamienſis.
ctrina plenus, & diuinis dogmatibus innutritus. Quãobrem ſpe ſua frau- Germanicia.
datus nõ eſt. Vſus nanq; dono ſpiritalis doctrinæ, lupos mutauit in oues.
Porrò magnus Euſebius de exilio remeans, Acacium ſummæ claritatis ui- Euſebius re-
rum in Beroea ordinauit epiſcopum, in Hierapoli Theodotum, cuius mira dux.
conuerſatio hactenus decantatur, Euſebium in Chalcide, in Cyro noſtra Acacius.
Iſidorum. Aiunt uero quod etiam Eulogium, qui pro Apoſtolicis dogma Theodotus.
tibus decertarat, & in Antinoũ cum Protogene miſſus in exilium, Edeſſæ or κύρῳ πόλις.
dinauerit epiſcopum. Barſes enim ſacratiſſimus, iam de hac luce migrauc- cuius epiſco-
rat. Sanctus uero Euſebius ultimũ epiſcopum Marin in ciuitate Dolicha pus fuit Theo
fecit. Hæc enim parua ciuitas uaſaniam tunc obtinuerat Arianam. Quò cũ doretus.
acceſſiſſet Euſebius, ut Marin uirum plurimis uirtutibus decoratum, in ſe- Barſes.
de collocaret epiſcopali, quædam mulier Ariana peſte repleta, regulam de Mares.
tecto demiſit, quæ eius caput ualde contriuit. Iſq; paulò poſt ad uitam me Euſebius à mu
liorem de hac luce migrauit. Qui moriens, præſentes iureiurando conſtrin liere Ariana
B xit, ut ab ea quæ hoc feciſſet, nullo modo pœnas exigerent, imitatus domi- iactu tegulæ
num ſuũ qui de crucifigentibus ait: Pater, remitte eis: non enim ſciunt quid occiditur.
faciant. Simul & conſeruum Stephanum, qui poſt multos lapidum iactus
Euſebius eſt defunctus. Et qui Thraciæ Barbaros effugit, impiorũ hæreti-
corum manus declinare non potuit, ſed martyrij coronam illorũ ferocitate
ſuſcepit. Hæc ergo geſta ſunt poſt reuerſionem epiſcoporum.

PORrò Gratianus Thraciam Barbaros uaſtare cognoſcens, Italia re- Cap. IIII.
licta, in Pæoniam uenit. Ea tempeſtate Theodoſius tam propter pa- Παιονία, re-
rentum nobilitatẽ, quàm propter fortitudinẽ propriam nominatiſſimus gio, quã Pan-
habebatur. & ob hãc cauſam inuidia parium Iudicũ fatigatus, in Hiſpania moniam uoca
morabatur, ubi & ortus fuerat, & nutritus. Cumq; Imperator quid faceret mus.
hæſitaret, quippe cũ Barbari eleuati uictoria inexpugnabiles eſſe uideren Theodoſius
tur, Ducatu Theodoſij pugnam credidit finiri. Repente ſiquidem eum ab ad declinandã
Hiſpanijs euocans, & Magiſtrũ militum eſſe denũcians, cum expeditione inuidiã, in Hi
ad Barbaros deſtinauit. At ille fide munitus, confidenter ad Thracias eſt ſpaniã patriã
profectus. Quò cum ueniſſet, uidiſſetq; Barbaros, exercitum ordinauit ad ſuam ſeceſſit.
pugnam. Congreſſione uero facta, impetum Barbari non ferentes, ſuas Theodoſius
acies reliquerunt. Et illi quidem fugiebant, hĳ uero fortiter ſequebantur. Dux militum
Immenſaq; cædes tunc facta eſt Barbarorũ. Plurimis igitur interemptis, Barbaros pro
pauciſq; fligauit.

C paucisq; latenter transeuntibus Histrum, mox Dux optimus exercitu dispersо, per uicinas urbes, uelociter rediit ad Principem, ita ut ipse Triumphorum suorũ nuncius existeret. Quod tamen nec ipsi Imperatori cum mi raretur factum, credibile uidebatur. Aemuli siquidem & fugisse eum dicebant, & exercitũ perdidisse. At ille propter derogantes sibi, petijt mitti qui uiderent hostium multitudinem peremptorum. Hijs uerbis Imperator flexus, misit qui res actas inspicerent, sibiq; renũciarent. Porrò Dux optimus inter hæc diuinam uisionem uidit, & ab ipso deo aperte sibi monstratam.

Theodosij somnium.

Conspexit enim in somnis, quod sanctus Meletius Antiochenæ ciuitatis Antistes, chlamyde ipsum uestiret Imperiali, & corona caput ornaret. Hæc cũ nocte uidisset, cuidam mane retulit clericorũ. At ille clarum esse somniũ dixit, & nihil ænigmaticum, nihil dubium continere. Cumq; pauci omnino transissent dies, qui pro uictoriæ inspectione missi fuerant redierũt, peremptaq; hostium multa milia narrauerunt. Quamobrem lætatus Princeps,

Theodosius fit Cæsar.

Theodosium fecit Imperatorem.

SOCRATES.

Consulatu Ausonij & Olibrij sextodecimo die Ianuarij mensis.

THEODORETVS.

Traditaq; ei sceptrorum parte Valentis, ipse rursus ad Italiam rediit, &

D illum ad regna collata transmisit. Mox igitur ut imperium sumpsit, præ

Theodosio epi scopos Cõstantinopolim cõuocat.

omnibus de concordia ecclesiæ cogitauit, & uniuscuiusq; Præsulatus episcopos Constantinopoli conuenire præcepit. Hæc sola erat Ariano plena contagio. Nã Occidens liber ab huiusmodi languore permansit. Constantius enim senior filius Constantini maioris, & Constans iunior paternam fidem integram seruauerunt. Rursus etiam Valentinianus Imperator Hesperiæ, inuiolatam custodiuit fidei pietatem. Orientis autem tractus, multipharia huiusmodi labe repletus est. Arius enim Alexaudrinæ presbyter ciuitatis hanc ibi genuit blasphemiam. Post quem Eusebius, Patrophilus, & Aëtius Palæstini, & Paulinus atque Gregorius Phœnices, & Laodicensis Theodotus, cumque hijs Georgius, post quos etiam Athanasius & Narcissus Cilices, & alij plurimi male iacta semina nutriuerũt. Hijs igitur nequissimis cultoribus fuit cooperator Constantius atque Valens. Pro hac ergo solũmodo causa, Theodosius suo subiacentes imperio Constantinopoli congregari præcepit episcopos.

Occidens. Constantius. Constans. Valẽtinianus. Oriens.

SOCRATES.

Cap. VI.

INterea Macedoniani post legationẽ ad Liberium destinatam aliquanto tẽpore sine discretione cõmunicabant ipsi, & ijs qui ab initio definitionem fidei Nicenæ susceperant. Cumq; Lex Principis Gratiani potestatem religionibus sicuti uellent communicare præbuisset, denuo sunt diuisi. Congregatiq; in Antiochia, statuerunt uocẽ Consubstantialitatis amouendã,

Macedoniani.

& uenerãtibus

A & uenerantibus Nicænam fidem non esse cõmunicandum. Sed plurimi uidentes eorum uaricitatem, recesserunt ab eis, & Consubstantialitatis sectatoribus sunt uniti.

SOZOMENVS.

Cap. VI Theodosius cũ in morbum incidisset, baptizatur.

CVnq; Theodosius bello Barbaros superasset, & illi Romanos amicos haberè precarentur causa fœderis, acceptis obsidibus Thessalonicã uenit. Vbi cum in ægritudinẽ incurrisset, ab Acolio eius ciuitatis Episcopo baptizatus est, licet à progenitoribus Christianũ dogma & fidem Nicæni concilij sequeretur.

SOCRATES.

Tum igitur baptizari cupiens propter morbum, Thessalonicensium interrogauit Episcopum, cuius nam fidei esset. Quo respondente, quod Ariana pestis in Illyricum non ualuisset accedere, sed inuiolatam ab initio fidem Nicænũq; cõciliũ seruarent, ille libẽter eius uerba susçipiẽs, baptizatus atq; ægritudine liberatus est.

SOZOMENVS.

Cap. VII. Lex Impp. de fide orthodoxa.

COgitans igitur Imperator, melius esse pronunciare subiectis, cuius nam esset fidei, ne uideretur uim facere, si quenquam subito inuitum ad cultum religionis impelleret, legem è Thessalonica populo Constantinopolitano proposuit. Hoc enim uisum est, ut ueluti de quadam ciuitatis arce omnibus subiectis alijsq; ciuitatibus indicante scriptura, fieret manifesta.

B Cuius legis uerba sunt hæc:

IMPP. GRATIANVS, VALENTINIANVS, & Theodosius Augg. populo urbis Cõstantinopolitanæ.

CVNCTOS populos, quos clementiæ nostræ regit temperamentum in ea uolumus religione uersari, quam diuinũ Petrum apostolum tradidisse Romanis religio usq; nunc ab ipso insinuata declarat. Quãq; Pontificẽ Damasum sequi claret, & Petrum Alexandriæ episcopum, uirum Apostolicæ sanctitatis: hoc est, ut secundum Apostolicam disciplinã, Euangelicãq; doctrinam Patris & Filij & Spiritus sancti unam deitatem, sub pia maiestate & sub pia Trinitate credamus. Hanc legem sequentes, Christianorum catholicorum nomen iubemus amplecti. Reliquos uero dementes uæsanosq; iudicantes, hæretici dogmatis infamiam sustinere, diuina primũ uindicta, post etiam motus nostri quem ex cœlesti arbitrio sumpserimus ultione plectendos. Data iij. Kalend. Martias, Thessalonicæ. Gratiano quintò, Valentiniano & Theodosio Augg. COSS.

Petrus.

Damasus Pont. Ro.

Petrus Alexãdrinus.

Hæc sanciens paulo post Constantinopolim uenit.

Cap. VIII. Gregorio Nazianzenus Cõstantinopolim ascitus

TVm igitur Gregorius Nazianzenus cõmuni decreto multorũ episcoporum in Constantinopolim transmutatus, intra ciuitatem in paruo oratorio sacra celebrabat. Cui loco postea Principes basilicam maximã copulantes, eam uocauerunt Anastasiam.

Cap. IX. Anastasia.

QVæ sanè non solum pulchritudine & magnitudine, uerum etiam apertissima apparitione dei noscitur illustrari. Illic enim diuina uirtus in

somnis

C somnis, & aperte, plurimis & frequenter multisque languentibus, & in rerum periculis constitutis subuenisse dinoscitur, ita ut crederetur ab aliquibus sanctam MARIAM, CHRISTI matrem, uirginem hanc esse. Cum tali nāq; habitu multis ostenditur. Quam basilicam ideo Anastasiam uocant, sicuti reor, eo quod dogma Nicæni concilij in Constantinopoli, uelut iam mortuum, eo loco expositionibus Gregorij resurrexerit. Ego tamen audiui quosdā ueriloquos referentes, cū populus illic cōgregaretur ad missas, mulier pregnātē de superiore porticu cadētē defuncta fuisse: tumq; cōmuni oratione facta super eam, reuixisse, & cum partu seruatam esse. Quam obrem ualde inopinatum Anastasiæ nomen, id est, resurrectionis accepit.

Cap. X.

Gregorius Nazianzenus cupit abire Constantinopoli.

S O C R A T E S.

GRegorius itaq; uir eloquentissimus ac uenerandus, cognoscēs aliquos murmurare, eo quod esset ex alia ciuitate, aduenīente principe Cōstantinopoli habitare declinabat. Imperator tamen cum in tali statu inuenisset ecclesias, cogitabat quemadmodum pacificaret omnes, & cunctas augeret ecclesias. Mandauit ergo repēte Demophilo, qui tūc Arianæ religioni præsidebat: Si uis, inquit, credere secundum Nicæni dogma cōcilij, uniatur populus & suscipiat pacem. Cunq; ille propositionē huiusmodi refugisset, tunc Imperator: Si pacem, inquit, cōcordiamq; declinas, fugere te etiam à sacris basilicis ego præcipio. Hæc audiens Demophilus, & cogitans graue esse po-

Theodosius Aug. ad Demophilū Arianæ religionis antistitem.

D tioribus resistere, conuocans in ecclesiam plebem, & surgens in medio cunctorum, hæc per se subiectis uerba loquutus est: Fratres, scriptum est in Euangelio: Si persequuti uos fuerint, ex ista ciuitate fugite in aliā. Quia igitur Imperator ecclesijs opus habet, scitote crastina nos Collectam extra urbem celebraturos. Hæc cum dixisset, egressus est. Non tamen sic intelligēs Euangelij uerba, quemadmodum dicta sunt. Illic enim præcipitur ut fugiētes habitationem mundanā Hierusalem, requirant supernā. Egressus ergo ciui-

Lucius exul.

tate ante portas conciliabula celebrabat. Cum quo simul exijt Lucius Alexandria pulsus, quia tunc Constantinopoli morabatur. Sic itaq; Theodosij cōcordiā nō ferētes, post quadraginta annos ecclesias quas ui tenuerāt, re-

Ariani relinquūt ecclesias quas xl. annis tenuerant.

liquerunt. Egressi de ciuitate quinto Consulatu Gratiani, & Theodosij primo, mēse Nouēbri. Quo facto, Nicænæ fidei sectatores ecclesias receperūt.

S O Z O M E N V S.

Cap. XI.

Eunomius in Bithynia degēs cupit colloqui cū Theodosio Aug. sed hoc prohibet Flacilla Aug.

IGitur cum Eunomius Valētis temporibus à suis clericis recessisset, apud seipsum in Bithynia morabatur, uir callidus & dicendi peritus, multusq; populus concurrebat ad eum: alij hominē experiri uolentes, alij audire quæ diceret. Horum fama peruenit ad Principem. Cum quo ipse quoq; uoluit habere sermonem. Sed Augusta Flacilla precibus eum retinuit. Erat enim fidelissima, & Nicæni dogmatis iura sub integritate seruabat. Timuitq; ne (ut fieri solet) eloqo uiri callidi captus Impator, facile in sectā eius incideret;

Theodoretus

A

T H E O D O R T V S.

Cap. XII.

Theodosius Meletiū agnoscit, nunquam antea uisū à se nisi per insomnium.

INterea cum Episcopi centū & quinquaginta fuissent Cōstantinopoli cōgregati, præcepit Imperator ut nullus proderet quis nam esset maximus ille Meletius. Volebat enim ex memoria sui somnij uirū illū sibi ipsi indicari. Cum ergo omnis illa multitudo Pontificum regiam introisset domū, relictis omnibus ad magnum concurrit Meletium, & ueluti quispiā filius patris amator post multū temporis paterna uisione potitus complectebatur eum, & simul osculabatur oculos, labia, pectus, & caput, dextrāq; quæ ipsū in somnis coronauerat. insinuauitq; illi quā uiderat uisionē. Cūq; etiā cæteros cōgrue salutasset, rogauit tāq; patres, ut de rebus præsentibus cogitarēt.

S O C R A T E S.

Et ut in urbe Constantinopolitana ordinaretur episcopus. Et cum sperabat posse Macedonianos uniri, etiam eorum conuocauit episcopos. Conuenerūt ergo de Cōsubstantialitatis fide, Timotheus Alexandrinus, Cyrillus Hierosolymitanus, post pœnitentiam in consubstantialitatis dogma cōsentiēs, Meletius Antiochiæ, & Acholius Thessalonicæ, alijq; plurimi, ita ut cētum & quinquaginta numerus compleretur. Macedonianis uero præerat Eleusius Cyzici, & Lampsaci Marcianus. erantq; simul triginta sex. quorum plurimi esse uidebantur de ciuitatibus Hellesponti. Conuenerunt itaq; Cō-

Macedonianorum episcopi.

B sulatu Eucharij & Euagrij mense Maio. Igitur Imperator & Episcopi partis ipsius laborabāt, ut Eleusius eiusq; sequaces unirentur ecclesiæ, cōmemorantes eis legationem quam miserant ad Liberium tūc Romanæ urbis episcopum per Eustathium, & quia pridem sponte ei cōmunicassent, nec esset sine pudore ut subito bene prius placita mutarēt. At illi eius monita aptaq; conuitia paruipendentes, elegerunt sequi potius Arianam pestem q; cōsubstantialem dicere Trinitatem. Hæc fatentes de Constantinopoli sunt egressi, & scribebant alteri alteris, ne quis ipsorum in Nicæni concilij dogma consentiret.

Macedonianorū pertinacia.

Cap. XIII

Gregorius Nazianzenus Cōstantinop. relinquit. Maximus Cynicus.

GRegorius uero, qui tunc Constantinopolitanam regebat ecclesiā, Nazianzum redire parabat. Pro quo cum episcopatus Constantinopolitanæ uacaret ecclesiæ, Timotheus Alexandrinus Petri successor, Maximum quendam Cynicum ordinauit episcopum, cum nuper totondisset eū. Is uero erat Apollinaris uaesania refertus. Sed non pertulerunt hoc malum uiri sanctissimi Constantinopoli congregati. Et cum Aegyptij maxime se pro eius ordinatione separassent, sacra officia cum Gregorio celebrabant. At ille grauiter ferens rursus factam diuisionem, exorabat uniuersos, ut laude dignum uirum quærerent, quem Pontificem ordinarent. Tunc illi eius uerbis acquiescentes, Nectarium generis nobilitate decoratum constituerunt Constantinopolitanæ ciuitatis episcopum, Maximum uero Apollinaris contagio laborantem nudatum Pontificali dignitate eiecerūt. Tum

Nectarius.

Z etiam

C etiam regulam protulerunt,ut Cõſtantinopolitanus epiſcopus haberet ho
noris priuilegia poſt Pontificem Romanum,eo quod ſit noua Roma. Fir
mauerunt́ꝙ rurſus Nicænam fidem,& Patriarchas conſtituerunt, diſtribu
entes prouincias:ut Epiſcopi uniuſcuiuſꝙ diœceſeos ad eccleſias non irent
extraneas.Hoc enim olim propter perſecutionis tempus indifferenter age
batur.Diſtribuerunt itaque Nectario quidem maximam ciuitatẽ & Thra
ciam.Ponticam uero diœceſim Helladio,qui poſt Baſilium fuit.Cæſaream
Cappadociæ Gregorio Nyſſeno,Baſilij Germano, Troilo quoꝙ Melite
næ,Armeniæ ius Patriarchæ dederunt.Aſianã uero diœceſim, Iconij Am
philochius eſt ſortitus, Optimus aũt Antiochiæ ,Piſidiæ. Aegyptũ quoꝙ
Timotheo Alexandrino diſtribuerunt.Porrò eccleſiarum Orientalium gu
bernationem eius præſulibus cõmiſerunt Pelagio Laodiceno, & Diodoro
Tarſi:Antiochenæ eccleſiæ priuilegia reſeruantes,quæ tunc Meletio præſen
ti dederunt.Definierunt pariter,ut ſi quid in prouincia qualibet emergeret,
prouinciæ concilio finiretur.In his omnibus ſuũ præbuit etiã Imperator aſ
ſenſum.

Cõſtantinopolitanus Pont. poſt Romanũ primus.

Patriarchæ inſtituti.

Prouincialiũ conciliorũ inſtitutio.

THEODORETVS.

Paruo porrò tempore tranſeunte ſanctus quidem Meletius eſt defun
ctus,& ab omnibus ſapientibus cum preconijs maximis eſt ſepultus.

D THEODORETVS.

Synodus Conſtantinopolitana.

Aeſtate uero ſequente rurſus plures Epiſcopi Conſtantinopolim
pro cauſis eccleſiaſticis ſunt reuerſi,ubi Occidentaliũ Epiſcoporum ſynodi
cam ſuſceperunt epiſtolam,inuitantem eos Romam,ut illic maximum ce
lebraretur concilium.Sed illi quidem profectionem quaſi nihil habituŕa lu
cri refugerunt,uerum literas miſerunt Damaſo,cæteriſꝙ præſulibus ·quas
pro clariori noticia ſubdere neceſſarium iudicaui.

Epiſtola ſynodi Cõſtantinopolitanæ miſſa Occidẽtalibus.

DOMINIS HONORABILIBVS, ATQVE VE
nerandis fratribus & cõminiſtris,Damaſo,Ambroſio,Britto
nio, Valeriano,Acholio,Baſilio,& reliquis ſanctis Epi
ſcopis in maxima Roma collectis,ſancta ſynodus
orthodoxorum epiſcoporum congregatorũ in
maxima ciuitate Cõſtantinopoli in dño S.

VELVT ignoranti ueſtræ reuerentiæ inſinuare, atꝙ narrare mul
titudinẽ paſſionum ab Ariana potentia nobis ſæpius illatarum,forſitan ſu
peruacuũ eſt.Non enim ita negligere ueſtrã credimus ſanctitatẽ , ut adhuc
egeatis diſcere quos certũ eſt condolere.Sed neꝙ tales nos cõſtrinxere tẽpe
ſtates,ut pro ſui paruitate latere potuerint. Neꝙ tempus perſecutionis eſt
nouum,ſed adhuc memoriam ſeruat antiquam,non ſolum in his qui paſſi
ſunt,ſed etiam in eis, qui participes ſunt illorum, quorum proprias indi
cant paſſiones. Heri enim (ut ita dicam) aut hodie exiliorum uinculis re
ſoluti , poſt innumeras tribulationes ad eccleſias proprias ſunt re
uerſi

A uerſi.Aliorum uero in exilio defunctorum funera reuocata ſunt. Quidam
uero etiam ab exilio remeantes,& ferueuti hæreticorũ furore detenti,ama
riora quàm in exilio in propriis ſunt perpeſſi,lapidibus ab eis obruti ,ſicuti
beatus Stephanus. Alij diuerſis macerati ſunt ſupplicijs , adhuc ſtigmata
CHRISTI & uulnera in ſuo corpore circumferre noſcuntur.Pecuniarum ue
rõ diſpendia,honoris ademptiones,ſingulorumꝙ confiſcationes, & machi
namina,iniurias atꝙ uincula, quis numerare ualebit per ſingula? Omnes
enim tribulationes uerè ſuper nos multiplicatæ ſunt ultra numerum. Iuſte
quidem,quoniam ualde peccauimus. Aut certe clemens dominus paſſio
num multitudine nos uoluit exercere.Propter hæc itaꝙ gratias deo referi
mus: qui & per tantas tribulationes ſeruos corripit ſuos,& ſecundum mul
titudinem miſerationum ſuarum deduxit nos rurſus ad refrigeriũ. Nobis
itaꝙ tẽpus & labor maximus neceſſarius fuit, ut emẽdatio ita proueniret ec
cleſiarum,ut tanquam pro longa ægritudine diligentia paulatim adhibita,
priſcam pietatis redderet ſanitatem.Hoc etenim putabimur modo perſecu
tionibus acerrimis liberari,& eccleſias longo tempore ab hæreticis detentas
denuo reparare. Veruntamen graues adhuc nobis ſunt lupi,qui poſtquàm
de caulis expulſi ſunt,ex ipſis paſcuis oues abripiunt,collectas facere cõten
dentes,populos cõmouentes,& in nullo ſegnes ad eccleſiæ læſionem . Erat
B itaꝙ (ſicut diximus) neceſſarium huic operi tempus.Quia tamẽ fraternam
circa nos charitatem miniſtrantes,ſynodum in Romana urbe dei uolunta
te feciſtis, & nos illuc tanquam membra propria,literis deo amabilis Prin
cipis euocaſtis:ut quoniã tunc ad tribulationes ſoli ſumus addicti, nunc ſub
Imperatorum pia concordia nõ ſine nobis regnaretis, ſed etiã nos uobiſcũ
ſecundum Apoſtolicam uocem conregnaremus.Oratio quidem noſtra fu
it, ſi eſſet poſſibile,ut omnes noſtras ſimul relinquentes eccleſias deſiderio
utili iungeremur. Quis enim nobis dabit pẽnas ſicut columbæ ut uolemus
& apud uos requieſcamus? Sed quoniam hoc omnino nudabat eccleſias,
requie nuper inchoante res quæ nimis erat plurimis impoſſibilis:quia con
curreramus in urbem Conſtantinopolitanam,cauſa literarum ad nos miſ
ſarum à ueſtra charitate poſt Aquileienſe cõcilium ad deoamabilem Impe
ratorem Theodoſium,propter hanc ſolummodo cauſam uſque ad Con
ſtantinopolim præparati,& de hac tantummodo ſynodo ferentes conſen
ſum Epiſcoporum,qui per prouincias permanſere.Maioris uero profectio
nis neque ſperauimus opus,neque præaudiuimus omnino antequàm Con
ſtantinopolim ueniremus.ſuper hæc autem induciarum anguſto tempore
faciente,neꝙ præparare nos ualentes ad longam profectionem,neque uni
uerſos cõmunicatores noſtros in prouincijs poſitos cõmonere, & eorũ con
ſenſum ſumere præualuimus. Quoniam igitur hæc & alia multa plurimo
rum aduentũ prohibere uidebantur,quod erat ſecundũ,ad effectum rerũ

C & uestræ circa nos charitatis ostensionem, hoc egimus: Reuerendissimos at
Cyriacus, Eusebius, Priscianus. q; charissimos fratres & cõministros nostros episcopos, Cyriacum, Eusebiũ & Priscianum, usq; ad uos laborare alacriter exorãtes, per quos & nostrã uoluntatem pacificam, & intentionem habentem unitatis ostendimus, zelũq; nostrum quam pro saluberrima fide gerimus, indicamus. Nos etenim persecutiones, siue tribulatiões, siue minas Imperiales, siue crudelitates Iudicũ, siue quaslibet alias tentationes hæreticorum, libenter sustinuimus pro Euãgelica fide, quæ in Nicæa Bithyniæ à trecentis decem & octo patribus robo rata dinoscitur. Hanc eñ & uobis & nobis & omnibus qui non subuertunt uerbum ueræ fidei complacere confidimus, quam scimus antiquissimã existere, & sequacem baptismatis docẽtemq; nos credere, in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti. Diuinitatem quippe & uirtutem atque substantiam unam patris & filij & spiritus sancti credimus, & æqualem honorem ac dignitatem & imperium coæternum, in tribus perfectissimis subsistentijs, seu tribus perfectis personis: ut neq; Sabellij languor habeat locum confusioe subsistentiarum, aut peremptione proprietatum: neq; Eunomianorum & Arianorum & πνευματομάχων, id est, spiritui resistentium blasphemia prævaleat: substantia uidelicet secundum illos, aut natura, aut diuinitate diuisa, aut ut increatæ cõsubstãtiali & coæternæ Trinitati posterior aliq̃ uel creata, uel alterius substãtiæ natura detur. Inhumanationis uero CHRISTI ser-
D monem sine aliqua uiolatione seruamus, neq; sine anima, neque sine mente aut imperfectam carnis dispensationem susçipientes: sed totum scientes perfectum quidem ante secula existere domini uerbum, perfectum uero homiñ in nouissimis diebus ꝓpter nostrã salutẽ factũ. Igitur quæ de fide à nobis aperte prædicantur, uelut in sũma hæc esse noscũtur: de quibus amplius
Tomus decretorũ Antiochiæ. instrui poteritis, si & Tomũ in Antiochia factũ, à synodo ibi constituta digneminí legere. Et qđ anno superiori in Cõstãtinopoli ab uniuersali synodo cognoscitur esse prolatũ. in qbus latius fidẽ professi sumus, & contra nouitates hæreseon nuper exortas, anathema ex scripto protulimus. De dispẽsatio nibus aũt particularibus ecclesiarũ, antiqua (sicuti nostis) sanctio tenuit, & definitio sanctorũ Patrũ in Nicæa conuenientiũ: secundũ unãquãq; ꝓuinciã: & si Pontifices uoluerint, ut cũ eis uicini propter utilitatẽ celebrẽt ordinationes. Quibus reb⁹ cõsequẽter & cæteras ecclesias apud nos gubernari cogno-
Cõstantinopolitana ecclesia recens. scite, & insigniũ ecclesiarũ hæc approbasse sacerdotes. Porrò Cõstantinopolitanæ urbis nouellã (ut ita dicam⁹) ecclesiã, uelut ex ore leonis hæreticis sufflatã blasphemijs abstraximus: & ꝓ misericordiã dei reuerendissimũ & deo amabilẽ Nectariũ episcopũ ordinauim⁹, corã uniuersali cõcilio cũ cõmuni cõcordia, sub aspectu etiam deoamabilis Impatoris Theodosij, uniuersiq; cleri cũcta decernẽte paritẽ ciuitate. In seniore aũt & uere apostolica ecclesia Antiochiæ Syriæ, in qua primũ uenerabile Christianorũ appellatũ est nomẽ, reueren-

A men, reuerendissimũ & deo amabilem episcopum Flauianum, de uniuersa prouincia & Orientali diœcesi concurrentes regulariter ordinarunt, omni ecclesia pariter decernente. & quasi sub una uoce hunc honorãte uirum. Quã ordinationem tanquam legalem susçepit cõmune concilium. In matre uero cunctarum ecclesiarum Hierosolymis constituta, reuerẽdissimũ & deo amabilem Cyrillum episcopum esse significamus. qui regulariter olim à prouincialibus ordinatus, plurima propter Arianos diuersis temporibus certamina passus est. His igitur tam legaliter & canonice apud nos gestis, etiam uestram reuerentiam congaudere deposcimus, spirituali intercedente dilectione, & timore domínico, per quæ humana remouetur offensio, & ecclesiarũ ædificatio præponitur uniuersis. Sic etenim uerbo fidei cõcordante, & Christiana in nobis charitate firmata, cessauimus dicere, quod reprehendebat Apostolus: Ego quidem sum Pauli, ego uero Apollo, ego aũtẽ Cephæ, dũ omnes uidelicet appareamus CHRISTI, qui in nobis diuisus non est. Et si sine schismate corpus ecclesiæ, deo adiuuãte, seruemus, cum fiducia ante domini tribunal astabimus. Hæc contra Arij & Aẽtij Eunomijq; uæsaniã: nec non contra Sabellij, Photini, Marcelli, Pauli Samosateni & Macedonij cõscripserunt. Similiter autem & Apollinaris nouitatem, palàm abdicauerũt,
B dicẽtes: Inhumanationis uero dñi uerbũ sine uiolatione seruamus, neq; sine anima, neq; sine mente, aut imperfectam carnis dispensationẽ susçipientes.

Porrò Damasus omni laude dignissimus agnoscens hanc hæresim exortam fuisse, nõ solum Apollinarem, sed etiam Timotheum discipulũ illius abdicauit. Et hoc Orientem gubernantibus Episcopis, literis propríjs indicauit, quas curauimus infra annectere.

QVoniam Apostolicæ sedi reuerẽtiam debitam charitas uestra distribuit, uobis plurimum charissimi filij præstitistis. Nam licet ecclesiæ, in qua sanctus Apostolus residẽs docuit, quodãmodo nos gubernacula quæ susçepimus, teneamus: tamen profitemur nos honore minores esse. & propterea omni modo festinamus, ut ad gloriã eius beatitudinis puenire possimus. Scitote igitur quod pridem Timotheum prophanum, ineruditum, Apollinaris hæretici discipulũ, cũ impio ipsius dogmate condemnauimus: nec ultra concedimus eius reliquias qualibet ratiõe de cætero prævalere. Si autem adhuc ille serpens antiquus semel & secundò percussus, ad pœnã ꝓpriam reuiuiscit: quicq; extraneus ab ecclesia est, mortiferis uenenis suis quosquam fidelium tentare non cessat, hanc tanquam pestiferam declinate corruptionem, ut uos memores Apostolicæ fidei, quæ præcipue in urbe Nicæna à patribus ex scripto ꝓlata est, firmo gradu stabiles in fide & immutabiles perduretis: & non uaniloquia & exterminabiles quæstiones ab isto audire patiamini clericos uestros, aut plebem. Iam enim semel formam dedimus, ut qui seipsum cognouerit Christianum, illud seruet, quod ab Aposto-

Antiochena ecclesia antiqua et uere apostolica. in qua Christianorũ nomẽ inuẽtũ.

Hierosolymitana ecclesia, mater omnũ ecclesiarum

Cap. XV.

C lis noſcitur eſſe contraditum, dicente ſancto Paulo: Si quis uobis annuncia-
uerit præter id quod accepiſtis, anathema ſit. CHRISTVS em̃ filius dei, do-
minus noſter, humano generi per propriam paſſionem ſalutem pleniſſimã
condonauit, ut totum hominem delictis obnoxium, peccatis omnibus libe
raret. Hunc ſi quis in deitate, ſiue in humanitate minus aliquid dixerit ha-
buiſſe, plenus ſpiritu diaboli Gehennæ ſeipſum filium demonſtrauit. Cur
itaq; rurſus à me quæritis damnationẽ Timothei, qui & hic iudicio Apo-
ſtolicæ ſedis, præſente quoq; Petro Alexandrinæ ciuitatis Epiſcopo cum
Apollinari ſuo doctore dãnatus eſt, & in die iudicij tormenta debita & ſup
plicia ſuſtinebit? Si uero quibuſdam leuioribus ille ſuadet, ueluti quandam
ſpem habens, qui ueram ſpem in CHRISTI confeſſione mutauit, ſciant ſe
cum iſto ſimiliter perituros, cum eccleſiaſticam regulam impugnabunt. De-
us uos incolumes cuſtodiat filij chariſſimi.

Cap. XVI. Profeſſio Catholicæ fidei, quã Papa Damaſus miſit ad Paulinũ Theſſalonicenſem in Macedonia epiſcopum.

SEd etiam alia quædam in eminentiſſima Roma colligentes cõtra diuer
ſas hæreſes conſcripſerunt, quæ huic operi neceſſariũ ſubdere iudicaui.

D I Quoniam poſt Nicænum concilium talis error exortus eſt, ut quidã di
cere prophano ore præſumant, Sanctum ſpiritum per Filium fuiſſe factũ,
anathematizamus eos, qui nõ cum omni prædicant libertate cum Patre &
Filio Sanctum ſpiritũ unius eiuſdemq; ſubſtantiæ atq; poteſtatis exiſtere.

II Similiter autem anathematizamus & eos, qui errorem Sabellij ſunt ſe
quuti, eundem dicentes Patrem eſſe quem Filium.

III Anathematizamus Arium & Eunomiũ, qui ſimili impietate, licet uer
bis diſcrepent, Filium tamẽ & Spiritũ ſanctum creaturam eſſe confirmant.

IIII Anathematizamus Macedonianos, qui ex Ariana radice deriuati, nõ
impietatem, ſed uocabulum mutauerunt.

V Anathematizamus Photinum, qui Hebionis hæreſim renouans, do-
minũ noſtrum IESVM CHRISTVM ſolum ex MARIA confitetur.

VI Anathematizamus etiam eos, qui duos filios eſſe profitentur: unum
ante ſecula, & alium poſt carnis aſſumptionem ex uirgine.

VII Anathematizamus & hos, qui pro rationali anima cõfirmant, quod
dei uerbum in humanã carnem conuerſum eſt. ipſe nãq; Filius uerbũ dei,
non pro rationali anima & intelligibili in ſuo corpore factus eſt: ſed noſtrã
hoc eſt rationalẽ & intelligibilẽ animã ſine peccato aſſumpſit atq; ſaluauit.

VIII Anathematizamus & eos, qui dicunt Verbum dei productione &
correptione à Patre ſeparatum, & ſine ſubſiſtentia eum aut terminandum
eſſe blaſphemant. Eos autem qui ab eccleſijs ad alias eccleſias migra-
uerunt, tamdiu à noſtra cõmunione alienos habemus, donec ad eas rede-
ant ciuitates, in quibus primitus ordinati ſunt.

IX Si quis aũt alio de loco ad locum migrãte in locũ uiuentis ordinatus
eſt, tamdiu uacet ſacerdotij dignitate qui propriam deſeruit ciuitatem, do-
nec ſuc-

A nec ſucceſſor eius requieſcat in domino.

X Si quis non dixerit ſemper Patrem & Filium & ſemper Spiritũ ſan-
ctum eſſe, anathema ſit.

XI Si quis non dixerit Filium natũ ex Patre, hoc eſt, ex eius diuina ſub-
ſtantia, anathema ſit.

XII Si quis non dixerit uerum deum Filiũ dei, ſicut uerum Patrẽ eius,
& omnia poſſe, & omnia noſſe, & Patri æqualem eſſe, anathema ſit.

XIII Si quis dixerit, quod in carne degens Filius dei, cum eſſet in terra,
in cœlis & cum Patre non fuerit, anathema ſit.

XIIII Si quis dixerit, quod in paſſione crucis dolorem paſſus ſit Filius
dei deus, & non caro cum anima, qua induta eſt forma ſeruí, quam ſibi aſ-
ſumpſit, ſicut ſancta ſcriptura dixit, anathema ſit.

XV Si quis non dixerit, quod in carne quam aſſumpſit, ſedeat in dexte
ra Patris, in qua etiã uenturus eſt iudicare uiuos & mortuos, anathema ſit.

XVI Si quis non dixerit Sanctum ſpiritum ex Patre eſſe uere & ꝓprie
ſicut & filium ex diuina ſubſtantia, & deum dei uerbum, anathema ſit.

XVII Si quis non dixerit omnia poſſe Spiritum ſanctũ & omnia noſ-
ſe, & ubiq; adeſſe ſicut & Filium & Patrem, anathema ſit.

B XVIII Si quis dixerit Spiritum ſanctum facturam, aut per Filium fa-
ctum, anathema ſit.

XIX Si quis non dixerit omnia per Filium & per Spiritum ſanctũ fe-
ciſſe Patrem, hoc eſt, uiſibilia & inuiſibilia, anathema ſit.

XX Si quis non dixerit Patris & Filij & Spiritus ſancti unam deita-
tem, poteſtatem, diuinitatem, uirtutem, unam gloriam, dominationem, im
perium, unam uoluntatem & ueritatem, anathema ſit.

XXI Si quis tres perſonas non dixerit ueras Patris & Filij & Spiritus
ſancti æquales, ſemper uiuentes, omnia continentes, uiſibilia & inuiſibilia,
omnia potentes, omnia iudicantes, omnia uiuificantes, omnia creantes,
omniaq; ſaluantes, anathema ſit.

XXII Si quis non dixerit adorandum Sanctum ſpiritum ab uniuerſa
creatura, ſicut & Filium atq; Patrem, anathema ſit.

XXIII Si quis de Patre & Filio bene ſapuerit, de ſancto autem Spiritu
non recte crediderit, hæreticus eſt: quia omnes hæretici de Filio dei & de ſan
cto Spiritu male ſapientes, in Iudæorum atq; Gentilium incredulitate con-
ſiſtere conuincuntur.

XXIIII Si quis autẽ diuiſerit, deum Patrem dicens & deum Filium &
deum Spiritum ſanctum, affirmans deos dici, & non deum, propter unam
deitatem ac poteſtatem, quam eſſe credimus & nouimus, Patris & Filij &
Spiritus ſancti deum unum: ſubtrahens uero Filium & Spiritum ſanctum
tanq; ſolum opinatus Patrem deum, anathema ſit. Nomen enim deorum

C & angelis & omnibus ſanctis à deo poſitum eſt atque donatum. De patre uero & Filio & Spiritu ſancto propter unam æqualemq́ diuinitatem, non deorum nomina, ſed dei noſtri traditur atq́ ſignificatur, ut credamus quia in Patre & Filio & Spiritu ſancto ſolũmodo baptizamur, & non in Archãgelorum & Angelorum nominibus, ſicut hæretici, aut ſicut Iudæi Gẽtilesq́ inſaniunt. Hæc igitur Chriſtianorũ ſalus eſt, ut credentes Trinitati, hoc eſt, Patri & Filio & Spiritui ſancto, & in eã baptizati, unam deitatem, & poteſtatem, & diuinitatem, & ſubſtantiam, in eum credamus. Hæc itaque Gratiano uiuente facta ſunt.

ΚΥΡΙΟΙΣ ἡμῖν τοῖς ὑπὸ τὴν ἐκείνου βασιλείαν τεταγμένοις, καὶ τοῖς ἐκείνου διαδόχοις, καὶ τοῖς ἐκείνου παισὶ καὶ ἐκγόνοις, καὶ τοῖς ἐκείνου συγγενέσι καὶ οἰκείοις, καὶ τοῖς ἐκείνου φίλοις καὶ ἑταίροις, καὶ τοῖς ἐκείνου στρατιώταις καὶ συμμάχοις, καὶ τοῖς ἐκείνου ὑπηκόοις καὶ ὑποτεταγμένοις, καὶ τοῖς ἐκείνου ἀρχομένοις καὶ ἀρχιερεῦσι καὶ ἱερεῦσι καὶ διακόνοις καὶ ὑποδιακόνοις καὶ ἀναγνώσταις καὶ ἐξορκισταῖς καὶ ἀκολούθοις καὶ ἐξηγηταῖς καὶ ἀσκηταῖς καὶ μοναχοῖς καὶ παρθένοις καὶ χήραις καὶ ὀρφανοῖς καὶ πτωχοῖς καὶ πένησι καὶ ἐργάταις καὶ ἀγρόταις καὶ ἀποδήμοις καὶ ἐνδήμοις καὶ ἐν ἀγρῷ καὶ ἐν πόλει καὶ ἐν κώμῃ καὶ ἐν παντὶ τόπῳ καὶ χώρᾳ καὶ ἔθνει καὶ γλώσσῃ καὶ λαῷ καὶ ἐν πάσῃ τῇ ὑπ' οὐρανὸν οἰκουμένῃ καὶ ἐν πᾶσι τοῖς ἐν αὐτῇ οὖσιν εἰρήνη καὶ ἀγάπη παρὰ θεοῦ πατρὸς καὶ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ μονογενοῦς αὐτοῦ υἱοῦ καὶ θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος πληθυνθείη καὶ πλουτήσαι καὶ ἐπιβρύσαι καὶ ἐπιβαρύνασθαι καὶ ἐπιπολάσαι καὶ ὑπερεκχυθῆναι καὶ ὑπερεκτείνεσθαι καὶ ὑπερεκπερισσεύεσθαι καὶ ὑπερεκπερισσῶς

C ἐκεῖ συνελθούσης συνόδου γενομένου, καταξιώσαντες ἐντυχεῖν, καὶ τοῦ πέμψαι ἐν κωνσταντινουπόλει τὴν ἁγίαν τοῦ θεοῦ καθολικὴν ἐκκλησίαν συνόδου, ἐν οἷς πλατύτερον τῶν πάλαι ὁμολογήσαμεν, καὶ τῆς ἐναγχος καινοτομηθεισῶν αἱρέσεων, ἀναθεματισμὸν ἐγγράφον πεποιήκαμεν. τῆς δὲ τῆς οἰκουμένης, τῆς μέσος ἐν ταῖς ἐκκλησίαις, πάλαι δὲ τέως ἴστε θεσμὸς κεκράτηκε, καὶ τῆς ἁγίων ἐν νικαίᾳ πατέρων ὅρος καθεκάστω ἐπιχέαι τοὺς τῆς ἐπιχείας, καὶ εἴπερ ἐκεῖνοι βόλοιντο σὺν αὐτοῖς τοὺς ὁμόρους πρὸς τὸ συμφέρον ποιεῖσθαι τὰς χειροτονίας. οἷς ἀκολούθως, τὰς τελοιπὰς ἐκκλησίας παρὰ μὴ τῆς οἰκουμενικῆς συνόδου γινώσκειν, καὶ τῆς ὑπερτίμους καὶ ἐξάρχους τοὺς ἱερεῖς. ὅθεν οἱ μὴ ἐν κωνσταντινουπόλει νεοπαγεῖς ὡς ἂν εἴποι τις ἐκκλησίας, ἢν ὥσπερ ἐκ σώματος λέοντος τῆς αἱρετικῆς βλασφημίας, ὑπόγυον ἀφηρέμεθα διὰ τῆς οἰκτιρμῶν τοῦ θεοῦ, τὸν αὐθεντιμώτατον καὶ θεοφιλέστατον ἰσόκοσμον κεχειροτονήκαμεν, ἐπὶ τῆς οἰκουμενικῆς συνόδου, μετὰ κοινῆς γνώμης καὶ θεοφιλεστάτης εὐσεβείας θεοδοσίου, παντός τε τοῦ κλήρου καὶ πάσης μονοίας, ὑπὸ ὄφεσι καὶ τοῦ θεοφιλεστάτου ἐξαρχείου κωνσταντινουπόλεως τῆς ἐν αὐτῇ ἱδρυμένης τῆς πόλεως. οἱ δὲ πρεσβύτατος καὶ ὄντως ἀποστολικῆς ἐκκλησίας τῆς ἐν αὐτῇ χειρὸς τῆς συρίας, ἐν ᾗ πρώτῃ τῆς τιμίου τοῦ χριστιανῶν ἐχρημάτισεν ὄνομα, θεμελιωτάτου καὶ θεοφιλεστάτου ἰσοκόπου φλαβιανοῦ, ὅτε οἱ ἐπιχίας καὶ τῆς ἀναρχικῆς διοικήσεως συναμόντες, κανονικῶς ἐχειροτόνησαν πάσης συμφήφου τῆς ἐκκλησίας, ὥσπερ διὰ μιᾶς φωνῆς τῆς ἑνὸς τοῦ ἁγίου πνεύματος, ἅπερ ἐνδέσμου χειροτονίαν ἐδέξατο καὶ τῆς συνόδου κοινόν. τῆς δὲ γε μὴν πρὸς ἁπασῶν τῆς ἐκκλησιῶν οἱ ἐν ἱεροσολύμοις, τὸν αἰδεσιμώτατον καὶ θεοφιλέστατον κύριλλον ἰσόκοσμον εἶναι γνωρίζομεν, κανονικῶς τε τῆς τοῦ ἁγίου πνεύματος χειροτονηθέντα, πάλαι δὲ

D πλεῖσα πρὸς τοὺς ἀφανοῦς ἐν διαφόροις τόποις ἀθλήσαντα. οἷς ὡς ἐνθέσμως καὶ κανονικῶς μεσιτεύσης ἀγάπης, καὶ τοῦ κυριακοῦ φόβου, πᾶσαν μὴ κατασείοντος ἀνθρωπίνου προσωθεσμίαν, τῶν δὲ τῆς ἐκκλησιῶν οἰκοδομῶν προθυμοτέραν ποιούσης, τῆς πρὸς τὸν καθ' ἕνα συμπαθείας ἢ χάριτος. οὕτω γὰρ ποτε τῆς πίστεως συμφωνήσαντες λόγοι, καὶ τῆς χριστιανικῆς κυρωθείσης ἐν ἡμῖν ἀγάπης, παυσόμεθα λέγοντες δι' ἣν τὰ τῆς ἀποδόλων καλεγνωσμένον. ἐγὼ μὲν παῦλος, ἐγὼ δὲ ἀπολλῶς, ἐγὼ δὲ κηφᾶς. πάντες δὲ χριστοῦ φανέντες, ὃς ἐν ἡμῖν οὐ μεμέρισται. θεῖοι καταξιώσαντες, ἄχρισον τὸ σῶμα τῆς ἐκκλησίας τηρήσομεν, μὴ τοῦ βήματος τοῦ κυρίου μετὰ παῤῥησίας ἐστῶτες, ἀλλὰ τῆς ἐν ἡμῖν ἀγάπης ἀπολαύοντες. ταῦτα κατάτε τῆς ἀρείου καὶ αἰτίου καὶ εὐνομίου μανίας, καὶ μέντοι καὶ τῆς ἀθεΐας καὶ φωτεινοῦ καὶ μακεδονίου γεγράφασιν. ὧν οὕτως δὲ καὶ πῶς ἀποστολικῆς καινοτομίας, προφανῶς ἀπεκήρυξαν εἰσηκότες, καὶ τῆς ἀνθρωπότητος δὲ τῆς κυρίου λόγου ἀδιάσχοφον σώζομεν, οὔτε ἄψυχον οὔτε ἄνουν ἢ ἄπλαστον τῆς ἀθεΐας οἰκονομίαν παραδεχόμενοι.

καὶ διάμασος δὲ ὁ παναύφημος, ταῦτα μαθὼν ἀναφυθέντα τῆς αἱρέσεως, οὐκ ἀπολαύσας, νάζιον μόνον, ἀλλὰ καὶ ἡμόθεον τὸν ἐκείνου φοιτητὴν καθελὼν ἀπεκήρυξε, καὶ τοῦτο τοῖς πᾶσι ἔσαν ἰδοῦσιν ἰσοκόποις, διὰ γραμμάτων δεδήλωκεν, ἅπερ ἐνθεῖναι τῇ συγγραφῇ νενόμικα χρήσιμον.

ὅτι τῇ ἀποστολικῇ καθέδρᾳ, τὸ ὀφελομένιον αἰδῶ, ἡ ἀγάπη ὑμῶν ἀπονεμεῖ, ἐκ τῆς τὸ πλεῖσον πρέχετε, ὑοὶ ἡμιώτατοι. καὶ γὰρ εἰτὰ μάλιστα ἐν τῇ ἁγίᾳ ἐκκλησίᾳ, ἐν ᾗ ὁ ἅγιος ἀπόστολος καθεζόμενος ἐδίδαξε, πῶς πρόσωπα ἡμᾶς φύσις ὀλιγας ἰθαύμεν, οὓς ἀνεδεξάμεθα, ὅμως ὁμολογοῦμεν ἐκανοὺς ἐλάττονας εἶναι τῆς ὑμᾶς. διὰ τοῦ

A διὰ τοῦ οἰκουμένου πρόπω σπεύδομεν, ἕως ἀνακθείημεν πρὸς τὴν δόξαν οἱ μακαριότητος αὐτοῦ πραγενέσθαι. γινώσκετε τοίνυν, ὅτι τὸν πάλαι ὑμόδοξον ἐν θεσσαλονίκῃ, δι' μαθητὴν ἀποδιναρίου τοῦ αἱρετικοῦ, μετὰ τοῦ ἀσεβοῦς αὐτοῦ δόγματος καδείλομεν, καὶ δυνάμει πεισένομεν αὐτοῦ τὰ λείψανα λόγῳ ζωῆς τοῦ λοιποῦ ἰσχύειν. εἰ δέ τις ἐκεῖνος ὁ ὄφις ὁ παλαιὸς, ἄνωθεν εὑρὼν καταδηχθεὶς πρὸς ἰδίαν ὑμωρίαν ἀναζήσῃ, ὅς ἦν ἐκτὸς τῆς ἐκκλησίας ὑπάρχῃ, ὃς σφῆλαι τοῖς ἑαυτοῦ θανατηφόροις φαρμάκοις ζωὰς ἀπίστους δύνασθαι ἀράζειν, ταύτῃ ὥσπερ φθορέα ζῶντα ἐκκλίναμεν, ὅμως μεμνημένοι οἱ ἀποστολικῆς πίστεως ταύτης, μάλιστα, ἣ ἧς ἐν νικαίᾳ πρὸ τῆς πατέρων ἐγράφως ἐζητέθη, βεβαίῳ βαθμῷ, ἰσχύσῃ τῇ πίστει ἀμετακίνητοι διαμείναμεν, καὶ μὴ ματαιολογίας καὶ ἀφανισμοῦ ζητήσεις, μετὰ τῆς ὑπομείναμεν ἀκούειν τοὺς κληρικοὺς ἢ τοὺς λαϊκοὺς ὑμῶν. ἤδη γὰρ ἅπαξ τύπον ἐδώκαμεν, ἵνα ὁ γινώσκων ἑαυτὸν χρισία νόμ, ἐκεῖνο φυλάττοι, ὅπερ πρὸ τῆς ἀποστόλων προεδόθη, λέγοντες τῆς ἁγίας γραφῆς, εἴ τις ὑμᾶς εὐαγγελίζεται παρὸ παρελάβετε, ἀνάθεμα ἔστω. ὁ γὰρ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ ὁ κύριος ἡμῶν, τοῦ γένους τῆς ἀνθρώπων διὰ τοῦ ἰδίου παθήματος πληρεστάτου ἀπέδωκε τῷ σωτηρίαν, ἵνα ὅλον τὸν ἄνθρωπον ἐν ἑαυτῷ ἀμαρτίας ἀνεχόμενον, πάσης ἁμαρτίας ἐλευθερώσῃ. ἔτι εἰ ἧς ἤ τι ἀνθρωποπάθειας ἢ θεότητος ἔλαττον ἐχνεύει ἕτοιμος, πνεύματος διαβόλου πεπληρωμένος, τὴν γέεννης υἱὸν ἑαυτῷ ἀποδείκνυσι. τί τοίνυν πάλιν παζήτου ζητεῖτε, τῶν καθαίρεσιν ὑμοθέν; ἀνάθεμα κρίσει οἱ ἀποστολικῆς καθέδρας πρόντες καὶ πέτρᾳ τοῦ ἀσκόπου τῆς ἀλεξανδρείου πόλεως καθηρέθη ἅμα τῷ διδασκάλῳ αὐτοῦ ἀπολιναρίῳ, ὃς ἦν ἐν ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως τὰς ὀφθαλμοὺς ὑμωρίας καὶ βασάνους ὑπομενεῖ. εἰ δέ τινας κυφοτέρους πείθῃ ἐκεῖνος, ὡς ἵνα ἐλπίδα ἔχωμεν, ὅς ἧς τῆς ἀληθῆ ἐλπίδα τῆς εἰς χριστὸν τῆς ὁμολογίας μετέβαλε, μετὰ τότε ὁμοίως ἀπολεῖται, ὃς μὲ δὴ ποτε βούλεται τῷ καινοῦ τῆς ἐκκλησίας αὐτοῦ παλαιᾶς. ὁ θεὸς ὑμᾶς ὑγιαίνοντας διαφυλάττοι ὑοὶ ὑμιώτατοι. καὶ ἄλλα δέτινα σωαθροισθέντες ἐν τῇ μεγάλῃ ῥώμῃ γεγράφασι καὶ διαφόρων αἱρέσεων. ἅπερ ἀναγκαῖον ὡκέως ἐνθεῖναι τῇ συγγραφῇ.

Ὁμολογία τῆς καθολικῆς πίστεως, ἣν ὁ πάπας δάμασος ἀπέστειλεν πρὸς τὸν σκοπον παυλῖνον ἐν τῇ μακεδονίᾳ, ὃς ἐκήρυττεν ἐν θεσσαλονίκῃ.

Πασῶν μετὰ τὴν ἐν νικαίᾳ σύνοδον, αὕτη ἡ πλάνη ἀνέτυψεν, ὡς πλάνην ζωὰς βεβήλως σώματι εἰπεῖν, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον γεγενῆσθαι διὰ τοῦ υἱοῦ, ἀναθεματίζομεν τοὺς μὴ μετὰ πάσης ἐλευθερίας κηρύττοντας σὺν τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ τὴν μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς οὐσίας τε καὶ ἐξουσίας ὑπάρχειν τὸ ἅγιον πνεῦμα. ὁμοίως δὲ ἀναθεματίζομεν καὶ τοὺς τῇ βεβήλου ἀκολουθοῦντας πλάνῃ, τὸν αὐτὸν λέγοντας καὶ πατέρα εἶναι καὶ υἱὸν. ἀναθεματίζομεν ἄρειον καὶ εὐνόμιον, οἳ τῇ ἴσῃ δυνατείᾳ, εἰ καὶ τῆς ἑτέρας φύσεως, τὸν υἱὸν καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα κτίσμα εἶναι διϊσχυρίζονται. ἀναθεματίζομεν τοὺς μακεδονιανούς, οἳ ζωὴν ἐν τῇ ἀρείᾳ ῥίζῃ καταγόμενοι, οὐχὶ τὴν ἀσέβειαν, ἀλλὰ τὴν προσηγορίαν ὑπήλαξαν. ἀναθεματίζομεν φωτεινόν, ὃς τὸ τοῦ ἐβίωνος αἵρεσιν ἀνακαινίζων, τὸν κύριον ἡμῶν ἰησοῦν χριστὸν, μόνον ἐκ τῆς μαρίας ὠμολόγει. ἀναθεματίζομεν καὶ τοὺς δύο εἶναι υἱοὺς διϊσχυρίζομένους, ἕνα πρὸ τῆς αἰώνων, καὶ ἄλλον μετὰ τὴν τῆς σαρκὸς ἐκ τῆς μαρίας ἀνάληψιν. ἀναθεματίζομεν κἀκείνους, οἳ ζωὴν αὐτοὶ λογικῆς ψυχῆς διϊσχυρίζονται, ὅτι ὁ τοῦ θεοῦ λόγος ἐσαρξ ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ σαρκὶ. αὐτὸς γὰρ ὢν ὁ τοῦ θεοῦ λόγος, οὐχὶν αὐτὸ τὸ λογικῆς καὶ νοερᾶς ψυχῆς ἐν τῷ ἑαυτοῦ σώματι γέγονεν, ἀλλὰ τὴν μετέραν τὰ τοιαῦτα λογικὴν μὴ νοεράν, ἄνευ τῆς ἁμαρτίας ψυχὴν ἀνέλαβε μὴ ἔσωσεν. ἀναθεματίζομεν μὴ τοὺς λέγοντας τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, τῇ ἐκτάσει καὶ τῇ

C συσολῆ· ἀπὸ τ παξὸς κεχωρεῖως ἡ ἀνυπόσατον αὐτ εἶναι, ἢ μέλλειν πλοῦτον ἐλασφημοῦντας· τοὺς δὲ ἀπ ἐκκλησιῶν εἰς ἑτέρας ἐκκλησίας μεταθέντας, ἄχρι τοσότου ἀπ τ ἡμετέρας κοινωνίας ἀλλοτρίους ἔχομεν, ἄχρις οὗ πρὸς αὐτὰς ἐπανέλθωσι τὰς πόλεις ὧν αἷς πρώτον ἐχώρουν ἡνίκα μ. ἐὰν δέ τις ἄλλου ἀπ τόπου εἰς τόπον μεταβάντος, ὧν τόπῳ τῳ ζῶντ ἐχώρουν ἡνίκα, ἄχρι τοσότου σχολάσῃ ἀπ τῳ ἱεραλικοῦ ἀξιώματος ὁ πλὴν ἰδίαν πόλιν καταλείψας, ἄχρις οὗ ὁ διαδεξάμενος ἀνεμποδίστως ὧν ἀναπαύσηται ὧν κυρίῳ. εἴ τις μὴ εἴπῃ τ πατέρα ἀεί, ⊖ ἀεὶ ὢν υἱόν, καὶ ἀεὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον εἶναι, ἀνάθεμα ἔσω. εἴ τις μὴ εἴπῃ τ υἱὸν γεννηθέντα ἐκ πατρός, τοῦτέστιν ἐκ τ οὐσίας τ θείας αὐτου, ἀνάθεμα ἔσω. εἴ τις μὴ εἴπῃ ἀληθινὸν θεὸν τὸν υἱόν τ θεοῦ, ὡς ἀληθινὸν θεὸν τ πατέρα αὐτου, καὶ πάντα δύνασθαι καὶ πάντα εἰδέναι ὡς τῷ πα ξὶ ἴσον, ἀνάθεμα ἔσω. εἴ τις εἴπῃ, ὅτι ὡν ποτὲ καιρὸν ὁ υἱὸς τ θεοῦ, ὅτε μὴ ἦν ὡν τῇ γῇ, ὡν τοῖς οὐρανοῖς ἢ τῶν ἀοράτων, ἀνάθεμα ἔσω. εἴ τις εἴπῃ, ὅτι ὡν ποτὲ πάθε τῳ σαρκοῦ πλὴ οἰκείως ὑπέμεινεν ὁ υἱὸς τ θεοῦ θεότητι, καὶ οὐχὶ ζωτικῇ καὶ ψυχῇ λογικῇ, ἣν περ τῳ θεοῦ λόγον παθόντα μορφῇ ὡς ἔρηκεν ἡ ἁγία γραφή, ἀνάθεμα ἔσω. εἴ τις μὴ εἴπῃ, τὸν τ θεοῦ λόγον παθόντα ζῶντα ζῇ καὶ θανάτου γευσάμενον ζῇ, γενόμενον τε πρωτότοκον ἐκ τ νεκρῶν καθὸ ζωοποιὸς ὢν θεὸς, ἀνάθεμα ἔσω. εἴ τις μὴ εἴπῃ, ὅτι ὡν ζῇ καὶ ἀνέλαβε, καθέζεται ὡν τῇ δεξιᾷ τ πατρὸς, ὡν ἢ καὶ ἐλεύσεται κρίναι ζῶντας καὶ νεκρούς, ἀνάθεμα ἔσω. εἴ τις μὴ εἴπῃ, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τ θεοῦ εἶναι ἀληθῶς καὶ κυρίως ὡς ⊖ τὸν υἱὸν ἐκ τ θείας οὐσίας ⊖ θεὸν λόγον, ἀνάθεμα ἔσω. εἴ τις μὴ εἴπῃ, πάντα δύνασθαι δὲ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ⊖ πάντα εἰδέναι, ⊖ πανταχοῦ γῆς πρεῖναι, ὡς ⊖ τὸν υἱὸν ⊖ τὸν πατέρα, ἀνάθεμα ἔσω. εἴ τις εἴπῃ τὸ ἅγιον ποίημα, ἢ διὰ τ υἱοῦ γεγενῆσθαι, ἀνάθεμα ἔσω. εἴ τις μὴ εἴπῃ πάντα διὰ τοῦ υἱοῦ

D ξηκωδέντος, καὶ τῳ ἁγίου πνεύματος τὸν πατέρα πεποικέναι τοιαῦτα τὰ ὁραῖα καὶ τὰ ἀόρατα, ἀνάθεμα ἔσω. εἴ τις μὴ εἴπῃ τῳ πατρὸς καὶ τ υἱοῦ καὶ τ ἁγίου πνεύματος μίαν θεότητα, δύναμιν, μίαν δόξαν, κυριότητα, μίαν βασιλείαν, μίαν θέλησιν καὶ ἐξουσίαν, θεότητα, δυνασείαν, μίαν δόξαν, κυριότητα, μίαν βασιλείαν, μίαν θέλησιν καὶ ἀλήθειαν, ἀνάθεμα ἔσω. εἴ τις ξία πρόσωπα μὴ εἴπῃ ἀληθινὰ τ πατρὸς καὶ τ υἱοῦ ⊖ τ ἁγίου πνεύματος, ἐπὶ ἀκαταλήκτου συντελείας τοῦ αἰῶνος τοῦτου καὶ τοῦ μέλλοντος, τὸν μὲν πατέρα καλοῦντα, τὸν δὲ υἱὸν ἀποκρινόμενον, τὸ δὲ ἅγιον πνεῦμα μεσιτεῦον, τὰ πάντα κατέχοντα, τὰ ὁρατὰ ⊖ τὰ ἀόρατα, πάντα δυνάμενα, πάντα κρίνοντα, πάντα ζωοποιοῦντα, πάντα δημιουργοῦντα, πάντα σώζοντα, ἀνάθεμα ἔσω. Εἴ τις μὴ εἴπῃ προσκυνητὸν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον πᾶσὰ τ κτίσεως, ὡς καὶ αὐτὸν τὸν υἱὸν καὶ τὸν πατέρα, ἀνάθεμα ἔσω. Εἴ τις περὶ τῳ πατρὸς καὶ τῳ υἱοῦ καλῶς φρονήσας, περὶ δὲ τῳ ἁγίου πνεύματος οὐκ ὀρθῶς ἔχει, αἱρετικός ἐστιν. ὅτι πάντες οἱ αἱρετικοὶ περὶ τ υἱοῦ τ θεοῦ ⊖ περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος κακῶς φρονοῦντες, ὧν τῇ τ ἰουδαίων ⊖ τῶν ἐθνικῶν ἀπιστίᾳ τυγχάνειν ἐλέγχονται. εἴ τις δὲ μορίσῃ θεότητα, θεὸν τ πατέρα λέγων ἀνὰ μέρος, ⊖ θεὸν ἐν υἱόν, ⊖ θεὸν ἁγίον πνεῦμα· καὶ διαιρίζεται θεοὺς λέγειν ⊖ οὐ θεὸν, διὰ τὴν μίαν θεότητα καὶ δύναμιν καὶ σείαν, ἣν περ ἐστὶν ἑνὶ πιστεύομεν καὶ ὁμολογοῦμεν, τ παξὸς καὶ τ υἱοῦ ⊖ τ ἁγίου πνεύματος, θεὸν ἕνα ὧν τρισὶν ὑποστάσεσιν, ἢ πάλιν ὑφελόμενος τ υἱὸν ⊖ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὡσ μόνον ὑπάρχοντα τ παξέρα θεὸν λέγειν, ἢ μὴ πιστεύειν ἕνα θεὸν, ἀνάθεμα ἔσω. τὸ γὰρ ὄνομα πᾶν θεῖον καὶ τοῖς ἀγγέλοις καὶ πᾶσιν τοῖς ἁγίοις περὶ θεοῦ ἐχαρίσθη. περὶ δὲ τ πατρὸς καὶ τ υἱοῦ καὶ τ ἁγίου πνεύματος, διὰ τὴν μίαν ⊖ ἴσην θεότητα, οὐχὶ τ θεῶν ὀνόματα, ἀλλὰ τ θεοῦ ἡμῶν ⊖ δείκνυται καὶ σημαίνεται, ἵνα πιστεύωμεν, ὅτι εἰσ πατέρα ⊖ υἱὸν καὶ ἅγιον πνεῦμα βαπτιζόμεθα, καὶ οὐχὶ εἰσ τὰ πᾶν ἀχαγγέλων ἢ ἀγγέλων ὀνόματα, ὡσ οἱ αἱρετικοί, ἢ ὡσ ἰουδαῖοι, ἢ ἐθνικοὶ πᾶν ἀφρονοῦντες. αὕτη τοίνυν, ἡ πᾶν χρισῖανῶν σωτηρία ἐστὶν ὡς τ πιστεύοντας τῇ τριάδι, τοῦτ ἔστιν

A ἔστιν ⊖ πατρὶ καὶ ⊖ υἱῷ ⊖ ἁγίῳ πνεύματι. καὶ βαπτιζόμενοι εἰς τὴν αὐτὴν μίαν θεότητα καὶ δύναμιν καὶ θεότητα, καὶ οὐσίαν, εἰσ αὐτὸν πιστεύομεν. Ταῦτα μὲν οὖν γατίανου πρώτου ἐχρήσατο.

SOCRATES.

Interea Theodosius Imperator corpus episcopi Pauli de Ancyra tū reuocari fecit, quem Philippus Præfectus propter Macedoniū in exilium destinatū in Cucuso Armeniæ fecerat suffocari. Quod funus cum honore maximo atq; ueneratione suscipiens, in ecclesia recondidit, quæ nūc ex eius nomine noscitur appellari, quam tunc Macedoniani tenuerant ab Arianis diuisi, & expulsi ab Imperatore, quod eius noluissent sequi fidem. *Cap. XVII. Pauli Ancyrani corpus per Theodosium Constātinopolim relatum.*

SOZOMENVS.

In qua basilica plurimi nescientes ueritatem, Paulum Apostolum iacere credunt, & maximè mulieres ac populus. Hoc itaq; tempore etiam Meletij reliquiæ in Antiochiam relatæ, & iuxta sepulchrum Babylæ martyris nō scuntur esse reconditæ. Fertur uero quod per totam uiam iussu Principis, ministrantibus cunctis ciuitatibus, cum psalmodia & honore debito funus eius usq; ad Antiochiam fuerit deportatum. *Meletij corpus Antiochiam.*

SOCRATES.

Inter hæc Theodosius Imperator filium suū Arcadium designauit Augustum, Consulatu Merobaudis secundo, & Saturnini, sextodecimo Ianuarij mensis die. Non longo post tempore aderant undiq; totius religio-
B nis episcopi eodem Consulatu, Iunio mense. *Ca. XVIII Arcadius Theodosij F. Cæsar.*

Inter hæc euocans Imperator Nectarium, tractabat cum eo quid fieret, ut non Christiani discordarent, sed tota uniretur ecclesia. Dicebat autem: Oportet examinari quæstionem ecclesias segregantem: ut cum discordia recederet, concordia ecclesias congregaret. Hoc audiens Nectarius, cogitabat. & euocās Agelium tunc Nouatianorū episcopum tanq; in fide consortem, indicauit ei uotum Imperatoris. At ille cum esset rebus alijs uenerandus, de dogmate nō ualebat reddere rationem, sed Lectorem suum Sisinniū nomine, statuit qui pro ipso deberet proferre sermonē, uirum eloquentem & rebus expertum, optimeq; scientem sacrarū profundissima litterarū, sed & Philosophica dogmata. Is ergo dixit, quod disputatio nō solū schismata nō uniret, sed etiā hæreses ad contentiones maiores adduceret. & propterea Nectario dedit tale consilium. Bene nanq; sciebat, quod ueteres Patres, principium substantiæ filio dei dare uitabant, quoniā percepissent eum esse patri coæternū. Quapropter dedit consilium, ut disputatiuas fugeret intentiones, & testimoniū ex traditione Veterum adhiberet, utq; Præsules hæreseon interrogaret Imperator, an sermonē uellent facere de antiquis ecclesiæ Doctoribus, qui ante diuisionē floruissent, an certe illos uelut alienos à Christianismo respuerent. Et si quidē eos abnegarent, obijceretur eis: Ergo eos anathematizare præsumite. Et si hoc facere non auderent, *Cap. XIX. Theodosius laborat pro concordia ecclesiarum. Nectarius. Agelius Nouatianorū episcopus. Sisinnius.*

DISPVTATIO. *Consiliū Sisinnij de concordandis hæreticis.*

C à populo pellerentur. Quo facto apertam fore uictoriam ueritatis. Si uero de Principis non offenderentur doctoribus: Nostrum (inquit) est præbere ueterũ libros, per quos nostrum dogma illorũ testimonio roboretur. Inter hæc cum Nectarius Sisinniũ dicentẽ libenter audisset, festinus ad patium properauit, dixitq; Principi consilium datum. At ille cõsiderata sententia, causam sapiẽter instituebat. Deinde cõuocatis hæresiarchis, interrogauit an susciperẽt Magistros ecclesiæ, qui ante tẽpora diuisionis extitissent. Illis uero non abnegantibus, sed tanq; præceptores honorantibus: rursum Imperator interrogauit, an eis horũ testimonia de Christiano dogmate cõ-

Disputatores. placerent. Hæc audientes Præsules hæreseon atq; Disputatores eorũ: erant enim plurimi ad Disputationis certamina parati, in responso uehementer hæserunt. Irruit enim in omnes magna discordia, alijs dicentibus bonũ Imperatoris esse propositum: alijs uero cogitantibus, quod nõ ipsorum expediret proposito, dum alij aliter de libris ueterum sentire uiderentur. Et neq; inter se conspirabant, sed erant diuisi, non solum aduersus alias hæreses, sed etiam inter seipsos, qui pridem unius hæreseos esse uidebãtur. Quã obrem consors malicia, ut linguæ Gigantum ueterum est diuisa, & turris eorum funditus est subuersa. Cognoscens igitur Imperator eorum cõfusio-

Antiqui interpretes. nem, & quod in Disputatione solũmodo, & nõ in antiquis expositionibus cõfidebant, alio properauit itinere, eisq; declarauit, ut ex scripto unaquæq;

D religio definitionem suæ fidei declararet. Tunc callidi uiri singularum hæreseon subtiliter sua uerba tractantes, dogma proprium conscripserunt. Erat enim definitus dies, quo singuli episcoporũ ad Palatium cõuenirent. Ade-

Nectarius. Agelius. Demophilus. Eleusius. rant ergo Nectarius & Agelius τῷ ὁμοουσίου fidei præsidentes, Arianorũ uero Demophilus, Eunomianorũ ipse Eunomius, Macedonianorum Eleusius Cyzici. Igitur Imperator eos qui conuenerant & uniuscuiusq; dogmatis scripta susciperẽs, seorsumq; recedens orauit intente, ut sibi cooperaretur deus ad ueritatis electionem. Deinde uniuscuiusq; dogmatis relegens scripturam, alia quidem omnia tanquam diuisionem Trinitatis introducẽtia

Theodosius dogma cõsubstantialitatis amplectitur, cæteris reiectis. culpans, repente disrupit, & solum τῷ ὁμοουσίῳ dogma cũ laude suscepit. Hæc autẽ occasio fuit, ut Nouatiani bene agentes, intra ciuitatem haberent ruri sus ecclesias. Admiratus nanq; Princeps eorũ concordiam circa fidem, legem præcepit, ut propria oratoria tenerent, & priuilegia suæ ecclesiæ atque fidei possiderẽt. Verum aliarum religionũ Antistites propter discordiam suam in reprehensionem sui populi uenientes æstuabant, tristitiaq; confusi discedebant, & literis consolabantur alteri alteros, ut nõ cruciarentur quod pluri-

mi deficientes ad fidem τῷ ὁμοουσίῳ accederent, dicentes: Multos quidem uocatos, paucos autẽ electos. Quod certè tum nõ dicebant, cũ multũ populũ per potestatẽ sibijpsis aggregarent. SOZOMENVS.

Imperator interea lege sanciuit, ut hæretici neq; ecclesias haberent, neq; de fide

A fide docerẽt, neq; episcopos aut alios ordinarẽt: & alios quidẽ è ciuitatibus expelli, alios sine honore esse. Neq; frui cõmuni ciuitate permisit. Insuper crudeles pœnas aduersus eos in Lege cõscripsit, quas tamẽ executus nõ est. Huc enim spectabat ut per hoc concordes existerent, non uero supplicio subiacerent. SOCRATES.

SEd neq; hij qui tuebantur fidem Nicæni concilij, penitus à tristitia uacabant. Nam Antiocheni eos qui in concilio præsentes fuerant declinabãt, Aegyptij & Arabes, & Cyprij, Flauianũ ab Antiochia expellendũ esse dicebant. Palæstini uero & Phœnices, atq; Syri, pro Flauiano laborabant. Quarum rerum finem proprio loco narrabimus. Eo porrò tempore quo Constantinopoli de synodis agebatur, talia circa Hesperiam acciderunt. Maximus de Britannorũ partibus contra Romanorũ surrexit Imperium, & laboranti Gratiano contra Alamãnos intulit bellum. In Italia uero puero admodũ existente Valentiniano, rerum curam Probus Exconsul atque Præfectus habebat. Iustina uero Valentiniani mater cum esset Ariana, uiuo quidem marito lædere non ualuit Orthodoxos. Eo mortuo & filio ualde iuuene, Mediolanũ ueniens, Ambrosio episcopo erat infesta, ita ut eum mitti iuberet in exilium. THEODORETVS.

Cap. XX. Orthodoxi inquieti inter se.

Maximus tyrannus. Alamani. Probus, Præfectus. Iustina. Ambrosius in exilium.

Cumq; de ecclesia iuberet exire Ambrosius, ait: Ego (inquit) hoc spõte non faciam, nec lupis ouium septa contradere uidear, aut blasphemantibus

B deũ. Hic si placet occide. Hoc loco mortem prona suscipiã uoluntate.

SOZOMENVS.

Cumq; populus singulariter diligens Ambrosiũ repugnaret, & trahẽti eũ ad exiliũ ualde reluctaret, magis indignata Iustina uocauit Beniuolũ tunc Quæstorẽ, iubẽs ut uelociter præponeret legem, quæ fidẽ prolatã Arimini confirmaret. Cumq; ille hoc agere declinaret (erat enim Orthodoxus) maioribus eum cingulis inuitabat. Beniuolus aũt discingens se, balteũ ante pedes Augustæ proiecit, dicens, non illum honorem neq; maiorem uelle se pro impietatis habere mercede. Cumq; ille hoc facere omnibus modis refutasset, inuenti sunt alij qui nequitiæ iussionibus ministrarent.

Beniuolus, Quæstor.

SOCRATES.

INter hæc nunciatur Gratianũ dolo tyranni Maximi fuisse occisum. Andragatius enim Dux Maximi, in lectica portatus ut occideret Gratianũ, huiusmodi opinionẽ misit in uulgus, quod uxor Gratiani suo uiro festinaret occurrere in Lugduno Galliæ ciuitate fluuiũ transeunti. Gratianus aũt credens coniugem re uera uenire quã nuper acceperat, nõ præcauit eius insidias, & ueluti cæcus in foueam, in manus hostis incurrit. Cum ergo uenisset Gratianus ueluti ad uxoris uehiculũ, ex improuiso exiliens Andragatius, Gratianũ callidus interemit. Mortuus ergo est Consulatu Merobaudis & Saturnini, anno Imperij decimoquinto, uitæ uicesimo & quarto. Hoc itaq;

Cap. XXI. Gratianus Cæsar, quo pacto cæsus.

Andragatius trucidarius.

C facto,ad præsens contra Ambrosiū ira Iustinæ quieuit. Porrò Valentinia-
nus,licet inuitus,tempore necessitatis flexus in Maximi consensit imperiū.
Probus,Præfectus. Tunc Probus metuens Maximi potestatem, ab Italia in Illyricum uenit,
& in Thessalonica Macedoniæ morabatur.

THEODORETVS.

Maximus tyrannus pro orthodoxis, aduersus Valentinianū Aug. Cumq; audisset Maximus quæ cōtra Ambrosium rursus magniloquū
prædicatorē ueritatis agerentur,scripsit Valentiniano,ut bellum quod age-
batur contra ecclesias,solueretur,monens ut paternam non amitteret pietā
tem. Adiecitq; etiā minas belli. & nisi quiesceret, uerba operibus adimple-
ret.Quāobrem sumens exercitum,uenit Mediolanū,ubi tum ille degebat.
Theodosius ad Valentinianum. Porrò Valentinianus cognoscēs eius inuasionē,fugit in Illyricū,experimen-
to cognoscēs quæ mala matris cōsilio sustineret.Porrò Theodosius audiēs
quæ à Iustina fuerāt gesta & à tyrāno scripta,fugienti Valentiniano reseri
psit,nō esse mirandū si Imperatori quidē terror,Tyranno uero potestas ac
cresceret,cum Imperator pietati rebellis extitisset,Tyrannus autē ei auxilia
cōmodaret. & propterea ille quidē fugeret nudus,iste uero armaretur ad-
uersus nudum.

SOCRATES.

Theodosius aduersus Maximum tyrannum. Tum igitur Theodosius Imperator in maxima sollicitudine cōstitutus,
contra Tyrannū parabat exercitum,metuens ne quid etiam contra iuniorē
Valentinianum insidiæ tyrāni præualerent. Ea tempestate etiam Legatio
D Persarū aderat,pacē petēs. Quo tempore filius quoq; Honorius ei natus
Honorio Theodosij F. nascitur. est de uxore Placilla, Cōsulatu Richomeri & Clearchi nono die Septēbris
mēsis,quo Cōsulatu Ageliq; quoq; Nouatianorū episcopus est defunctus.
Agelij mors. SEquenti uero Consulatu Arcadij Augusti primo,& Baudonis, defun-
Cap. XXII. Cto Timotheo Alexādrinæ ciuitatis episcopo,Theophilus suscepit Præ-
Timotheus Alex. moritur. sulatum. Post annū uero Demophilo Arianorū Antistite moriente, Aria-
Theophilus succedit. ni Marinū quendā episcopum sibijpsis ordinauerunt, qui tamen non diu
Theophili mors. uixit,sub quo diuisa est Ariana religio. Quo moriēte Dorotheum ab An-
Marinus. tiochia Syriæ deducentes habuerunt Pontificem.
Dorotheus. PORrò Imperator cōtra Maximū festinans,Constantinopoli Impera-
Ca. XXIII torē filium reliquit Arcadium. Cumq; Thessalonicā uenisset,inuenit
Thessalonicēses Maximum receperant. Valētiniani Iudices in maxima tristitia cōstitutos,quod tyrannū uelut Im-
peratorē ex necessitatis causa suscepissent. Theodosius autē aperte quidem
nec refutabat nec admittebat Legationē Maximi. Non tamen patiebatur
sub tyranno positum Imperiū Romanorū. Sumens ergo omnē exercitū,
Theodosius Mediolanum uenit. Mediolanū tendebat,ubi erat etiā Maximus. Interea Ariani Constātino-
poli positi,diuersas opiniones in populo seminantes,dicebant & exercitum
Imperatoris amisisse, & ipsum Tyranni Ducibus subiugatū, aliaq; multa
quæ solent inimici uoto malitiæ iactare, ita ut crebro hæc audientes, non
opinionē,sed uera iam crederent. Hijs sermonibus Arianorū populus in-
flāmatus,

A flammatus,ad enormem quandā exarsit audaciā,domumq; Nectarij epi-
Ariani domū Nectarij epiſcopi Constantinop. incēdūt. scopi cōcremauit,Consulatu Theodosij secundo & Cynegij. Verum Impe-
rator Theodosius dum tyrannū aggrederet,cognoscētes Maximi milites
præsentiā instructionis Imperialis & signorū eius aduentū,ne famæ quidē
ipsius impetū sustinere ualuerunt,sed apprehendētes Tyrannū,uinctum ei
protinus obtulerunt. Qui eorū Consulatu peremptus est septimo & uicesi-
Maximi Tyranni mors. mo die Augusti mensis.Andragatius autē qui peremerat Gratianū,in ui-
Andragatius trucidarius se in aquam præcipitat. cinū fluuiū seipsum proijciēs expirauit. Tunc igitur Valētinianus & Theo-
dosius,peracta uictoria,uenēre Romā. Erat enim cū eis pariter & Hono-
rius ualde puer.Quē post uictoriā contra Maximū habitam,ab urbe Con-
Epinicia Valentiniani & Theodosij Augg. stantinopolitana Theodosius euocauerat.Cumq; in Romana urbe mora
rentur,festiuitates pro uictoria celebrantes,tunc suā bonitatē circa Symma-
chum Exconsulē Theodosius ostendit. Is enim Symmachus inter Senato-
res præcipuus habebatur,eratq; Romanæ eloquētiæ eruditione admirabi-
Symmachus reus læsæ maiestatis ppter laudatū Maximum Tyr. ad ecclesiam confugit, & liberatur. lis,cuius multi quoq; reperiūtur libri. Scripserat aūt Maximi laudē,eāq; re-
citarat.unde postea reus maiestatis esse uidebatur. Quāobrem mortē me-
tuens,confugit in ecclesiam. Verum Imperator cum esset perfecte Christia-
nus,& nō solum suæ fidei sacerdotes honoraret, sed etiā Nouatianos,qui
proximè ipsius fidei decreta seruarēt,Leontio tūc episcopo Romano,eccle-
siæ Nouatianorū roganti beneficiū conferens, Symmachū absoluit à cri-
B mine. Cumq; ueniam Symmachus meruisset, ἀπολογετικὸν,id est, satisfa-
ctionalem librū ad Theodosium Imperatorem conscripsit.

SOCRATES.

THeodosius igitur Imperator in Romana urbe positus,multū profuit XXIIII.
ciuitati,alia instituēdo,alia utiliter auferēdo. Duas tamē res dignas cō-
fusione prohibuit.Erāt iam olim in urbe Roma domus ingenti magnitu-
dine extructæ,in quibus panis fiebat qui uniuersæ ciuitati ministrabatur.
Horū mancipes,tempore procedēte pistrina publica latrocinia esse fecerūt.
Romæ pistrinum subterraneū, in quo pereg rini uelut in carcerē per dolū abripiebantur,sublatum per Theodosium. Cum enim essent molæ in locis subterraneis constitutæ, per singula latera
carū domuū tabernas instituētes,meretrices in eis prostare faciebāt,ut per
eas plurimos deciperēt,alios qui pro pane ueniebant,alios qui illuc pro libi-
dinis turpitudine festinabāt. Arte nanq; mechanica in molam de taberna
cadebant.Et hoc patiebātur maximè peregrinis. Vnde fiebat ut multi usq;
ad senectam laborātes, inde nō permitterētur exire,existimantibus eorum
propinquis eos esse defunctos.In huiusmodi laqueū quidā miles Theodo-
sij Imperatoris incidit. Cumq; fuisset clausus ad molam,nec dimitteretur
exire,euaginato gladio prohibētes occidit. At illi terrore correpti, militē di-
miserūt.Hæc ubi cognouisset Imperator,nō solum mancipes supplicijs af-
fecit, sed & ipsa pistrina funditus esse destruenda præcepit. Aliam rur-
sus abrogauit huiusmodi rem. Si qua mulier in adulterio capta fuisset,non

Consuetudo Romæ de adulterarũ pœna per Theodosium sublata.

C emendabatur, sed potius ad augmentũ peccandi contradebatur. Includentes enim eam in angusto prostibulo, & admittentes qui cũ ea fornicarẽtur, hora qua turpitudine miscebatur, tintinabula percutiebantur, ut eo sono illius iniuria fieret manifesta. Hæc audiens Imperator, permanere nõ passus est, sed ipsa prostibula destrui iussit, aliísq; pœnis adulteratã sanciuit affligi. Hís actis relicto Valentiniano Romæ, ipse cum Honorio Constantinopolim rediit, Cõsulatu Daciani & Symmachi, die decimo mensis Nouembris.

THEODORETVS.

Cap. XXV. Amphilochius ad Theodosium.

REuertente porrò Theodosio ab Hesperijs partibus, uenit ad eum Amphilochius uir admirandus (cuius sæpe meminimus) supplicãs ut Arianorum concilia de singulis ciuitatibus prohiberet. Verum Imperator crudelem iudicans esse petitionem, contempsit eum. Porrò sapientissimus Amphilochius eo quidem tempore tacuit, sed causæ remediũ memorabile parauit. Post aliquot nanq; dies ingressus Palatium, uidensq; filium Arcadium iam Imperatorẽ astare patri, Theodosium solenniter salutauit, filium uero non ei exhibita salutatione deseruit. Verum Imperator credens oblitum Amphilochiũ, inuitauit ut eum oscularetur. At ille: Sufficit (inquit) ei proprius honor. Tunc Imperator contristatus, suam iniuriam filio factam contumeliã iudicauit. Porrò sapientissimus Amphilochius consilium suæ intentionis aperuit, & cũ clamore dixit: Vides Imperator quẽadmodũ filio

Oscula uetera.

D tuo contumeliã nõ pateris irrogari? credo ergo etiã omniũ deum sic abominari eos qui ipsius unigenitũ filium blasphemare cõtendunt, & uelut ingratos circa saluatorem & benefactorem habere semper odio. Hoc intelligens Imperator, & gesta simul dictaq; miratus, legem statim protulit, ut hæreticorum concilia prohiberentur.

SOCRATES.

Ca. XXVI. Paulinus. Flauianus. Euagrius.

CIrca hæc tẽpora in Antiochia Syriæ, Paulino episcopo moriẽte, plebs eius declinabat omni modo Flauianũ. Et propter hoc Euagrium ordinauerunt suæ partis episcopum. Quo in breui tempore mortuo, alter quidẽ in eius loco factus iam non est: Flauiano uticq; nitente. Verum híj qui declinabant Flauianũ propter iurisiurandi præuaricationẽ, seorsum solẽnia celebrabant. Porrò Flauianus omni uirtute curabat, ut eos sibijpsi aggregaret.

Damasus Põtifex Ro. Theophilus Alexãdrinus.

Quod paulò post hoc modo cognoscit eueniſſe. Cũ Damasus Romanus Pont. & Theophilus Alexandrinus indignarentur circa Flauianũ non solũ propter periuriũ, sed etiã quod ipse fuisset occasio, ut populus fideliũ discordaret, postea Theophilus à Flauiano rogatus misit Isidorũ presbyterũ, ut succensentẽ Damasum Flauiano cõciliaret episcopo, dicens utilẽ fore populi cõcordiã, si culpa iã facta Flauiano remitteret. Hoc itaq; modo cõmunione

Ariani in suburbanis Antiochenis.

reddita Flauiano, Antiochenus populus paulatim cõcordiã repauit. Ariani uero ab ecclesijs pulsi, i suburbanis Antiochenis Collectas agebãt. Inter hæc

Cyrilli mors.

aũt mortuo Cyrillo Hierosolymorũ episcopo, Iohãnes in eius sede succedit. Ee

A EO porrò tempore etiã in Alexandria huiusmodi seditio generata est. Præceperat Imperator, ut opera Theophili in Alexandria Paganorũ templa destruerentur. Theophilus potestate percepta, studuit Paganorum destruere mysteria, & templũ quidẽ Mithræ purgauit, Serapidis uero subuertit. Verum Mithræ sacra ubi homicidia perpetrabant, publicè patefecit. Serapidis autẽ & aliorũ risu plena monstrauit, iubens per mediam plateã portari Verenda, quæ Pagani cum maximo honore uenerabãtur. Hæc Pagani uidentes, maximè Philosophi iniuriam ferre nequiuerunt. Vno nanq; impetu contra Christianos facto, neces innumeras perpetrarunt. resistentibusq; Christianis, clades hæc usq; ad immẽsum bellũ processit. Mortui deex utraq; parte innumeri uulnerati. Porrò Pagani metu Principis postq; cæde fuerant satiati, per loca singula cælabantur: multi quoq; etiam de ciuitate fugerunt. Inter quos Helladius, Ammoniusq; Grãmatici, apud quos ego ualde puer Constantinopoli legi. Et Helladius quidem sacerdos Iouis esse dicebatur, Ammonius uero Simiæ. Hís ita gestis, Theophilo in destructione templorũ auxilia subministrabant Præfectus Alexandriæ & Dux ordinis militaris. Idola autem idolorũ conflabãtur ad faciendas ollas & ad Alexandrinæ ecclesiæ diuersos usus, cui ab Imperatore donati fuerant Dij ad expensas egentium. Cum igitur Theophilus omnes contriuisset Deos,

Templa Gentilium destruũtur apud Alexandriam.

Phallus.

Helladius & Ammonius Grammatici, præceptores Socratis Constantinopolitani historici.

Theodosius idola Alexandrina donauit Christianis, in usus pauperũ.

B unum tantũmodo reliquit Simiæ simulachrum, iubens id publicè proponi atq; seruari, ne sequenti tempore Pagani negarent tales se adorasse Deos. Quã rem noui ego grauiter tulisse Ammoniũ Grãmaticum, dicentẽ Paganos nihil tam graue perpessos, nisi quod nõ conflatum est & ipsum, sed prodersione unũ illud idolum seruaretur. Helladius autem gloriabatur, dicens quod in congressione, Christianorum nouem ipse peremisset.

Simiæ simulachrum.

SOZOMENVS.

Igitur Imperator audiẽs quæ Alexandriæ fuerant perpetrata, beatificauit quidẽ Christianos, martyrũ eis palmas attribuens, eo quod pro dogmate tanta pericula pertulissent. Paganis aũt ueniã dedit, ut eis Christianismũ facile suaderet. Iussitq; ut Templa funditus, quæ fuerãt cædis causa, destruerentur. Cuius literæ cum publicè lectæ fuissent, & Christiani Paganos imperterent, terrore ducti custodes Serapidis, fugerũt, & ex illo tẽpore Christiani ea loca tenuisse noscunt. Olympius autẽ Philosophus (sicut audiui nõ ante multũ temporis) lucescẽte die quo hoc euenit, audiuit quendã in templo Serapidis, allelu ia psallentẽ. Cumq; ianuis clausis adhuc quietis tẽpore nullũ ibi cõspiceret, sed tantũmodo uocẽ psallẽtis audiret, cognouit signo qd' esset futurũ, & latẽter egressus, inuẽta naue discessit.

Custodes Serapidis fugerunt.

Olympius, Philosophus.

THEODORETVS.

THeophilus igitur Alexandrinã urbem idolorũ errore purgauit, & non solum à fundamentis templa subuertit, sed etiã fallaciam sacerdotum

XXVII.

XXVIII.

C hijs qui seducebantur aperuit. Erant enim simulachra ærea ligneaq; intus
Impostura Gentiliũ. uacua,& dorsum copulatum ad parietes habentia.ubi quædam foramina relinquebant, & per adyta ascendentes & intrantes in simulachra,quæ uo-
lebant per eorũ ora loquebantur.& hoc modo seducebãtur iugiter audien
tes. In Serapidis autẽ ascendens templum,uidit simulachrum quod magni
Serapis deijcitur. tudine sua terrebat conspicientes. Ferebatur etiam sermo fallax, quod si quis ad illud accederet,mox terra cõmoueretur,& pestis cũctos inuaderet. Sed hæc uerba fabulis anilibus plena esse confidens,magnitudinẽ contem
psit uelut exanimẽ,iussitq; cuidam habenti securim,ut Serapim forti per-
cussione concideret. Cumq; cecidisset,clamauerunt omnes,propter illam se
nilem fabulam sibi formidantes. Porrò Serapis neq; doluit (nempe ligne-
us) neq; uocẽ emisit,uelut exanimis. Cum uero eius abstulissent caput,gre-
ges soricum inde procurrerunt. Erat enim nidus soricum, Aegyptiorum
deus. Tunc eum per partes incidentes igne cõcremauerunt, caput autẽ per
totam traxerunt urbem.

SOCRATES.

Ca.XXIX. ἐξοχλυφικά. CVmq; templum Serapis spoliaretur,inuentæ sunt literæ in lapidibus sculptæ,quæ apud Aegyptios uocantur sacræ.habebantq; ipsi chara
cteres figuram crucis. Hoc Christiani uidentes atq; Pagani,singuli eorum
Symbolum crucis. hoc signũ religioni propriæ deputabant. Christiani dicebant signũ esse sa-
lutiferæ passionis CHRISTI, Pagani uero aliquam cõmunionem CHRI-
D STO & Serapidi per hoc signũ asserebant. Interpretes autẽ signũ crucis in-
sinuare dicebãt uitam superuenturã. Quam ob causam Christiani ad sum
mũ fastigium sunt euecti. Cumq; & per alias literas quæ apud eos sacræ di
cuntur,indicaretur finem habiturũ Serapidis templũ, quãdo character cru
cis apparuisset,qui uitam superuenturã sine dubio declararet, lõge plurimi
ad Christianismũ festinabant,& peccata cõfitentes,baptizabãtur. Sed ego
nõ arbitror Sacerdotes Aegyptiorũ aduentũ præscisse CHRISTI,& crucis
signaculũ designasse. Nam si sacramentũ aduẽtus domini à seculis & ge-
nerationibus fuit absconditũ, sicut dicit Apostolus,& latuit principẽ nequi
tiæ diabolum,multò magis famulos eius Sacerdotes Aegyptiorũ. Sed di-
uina prouidentia hoc præstruxit,ut in literarũ fieret quæstione,quod etiam
in Apostolo Paulo monstratũ est. Nã & ille sancto spiritu ditatus,multos
Athenienſiũ adduxit ad fidẽ, quãdo ea quæ in Ara erãt scripta,sensu pro-
priæ narrationis exposuit. Nisi fortè quis dicat,quod etiã in Sacerdotibus
Aegyptiorum operatus fuerit deus,sicut in Balaam & in Caipha. etenim
& illi quoq; prophetasse referuntur.

THEODORETVS.

Cap. XXX. NOn est facile hominibus, uniuersas uitare hostis insidias. Nam ubi quispiã libidinis effugerit passionẽ,incurrit in auariciã. Qua declina-
ta,inuidiæ fouea paratur. Hanc si transcendat,uitiũ furoris incurrit. Atq;
alios plurimos ponit laqueos inimicus,quo capere possit incautos. Et cor-
poris

A poris quidẽ passiones habet facile ministrantes,ut animã possit occidere.
Sola autẽ mens eius qui uigilarit,diuinis uacando uictoriã reportat,machi
nationũ impetum dissoluens. Humana nanq; natura participatus Theo-
dosius Imperator habuit passionũ quoq; cõmunionem,iustoq; furori im-
mensam permiscens crudelitatẽ,iniustam operatus est passionẽ. Quã rem
narrare necessariũ est & pro utilitate legentiũ,& pro memorabili uirtutum
opinione. Thessalonica ciuitas est grandis & populosa,in qua cũ fuisset
Magistratus Imperiales occisi apd Thessalonicam. orta seditio,quidam Iudicum lapidati sunt atq; trucidati. Hinc indignatus
Theodosius,iracundiæ nõ refrenauit impetum, sed iussit iniustos gladios
super omnes euaginari,& unà cum nocentibus innocẽtes interimi. Septem
Septem hominum millia occisa Thessalonicæ iussu Theodosij. milia etenim hominũ (sicut fertur) occisa sunt,non præcedente iudicio, sed
tanq; in messibus omnes simul occisi sunt. Huiusmodi cladem plenã ualde
gemitibus,audiens Ambrosius,cum Princeps Mediolanũ uenisset,& solen
niter in sacrũ uoluisset intrare templum,occurrit foris ad ianuas,& ingredi-
entem hijs sermonibus à sacri liminis incessu prohibuit. Nescis Imperator
perpetratæ à te cædis quãta sit magnitudo, neq; post pausam tanti furoris
mens tua molem præsumptionis agnoscit,sed fortè recognitionem peccati
prohibet potestas imperij. Decet tamen ut uincat ratio potestatẽ. Scienda
quippe natura est,eiusq; mortalitas atq; resolutio,& puluis progenitorum
ex quo facti & in quẽ redigendi sumus,& nõ flore Purpureo cõfidentẽ infir
B mitates operti corporis ignorare. Coæqualium hominũ Princeps es ô Im
perator,& conseruorũ. Vnus enim est omniũ dominus,rex omniũ & crea-
tor. Quibus igitur oculis aspicies cõmunis domini templum? quibus calca
bis pedibus sanctum illius pauimentũ? quomodo manus extendes,de qui
bus adhuc sanguis stillat iniustus? quomodo huiusmodi manibus susci-
es sanctum domini corpus? qua temeritate ore tuo poculum sanguinis pre-
cioſi percipies,quando furore uerborũ tuorum tantus iniuste est sanguinis
effusus? Recede igitur,recede,nec altero peccato priora crimina augere con
tendas. Susci pe uinculũ quo te omniũ dominus nunc ligat. est enim medici
na maxima sanitatis. Hijs sermonibus Imperator obediẽs (erat emi diuinis
eruditionibus innutritus,& aperte sciens quæ sint propria sacerdotũ,quæ re
gũ) gemẽs & flens ad Regalia reuersus est. Cũq; octo mensiũ continuorũ
trãsisset tempus,propinquauit Natiuitatis Saluatoris nostri festiuitas. Im
perator autẽ lamentationibus assiduis in palatio residens, cõtinuas lachry-
mas incessabiliter expendebat. Ingressus itaque Ruffinus tunc Magister,
& singularẽ apud Principẽ habens loquendi libertatẽ,& uidens Principem
in lamentatione prostratum,accessit ut lachrymarũ causam inquireret. At
ille amarissimè ingemiscens, & uehementius lachrymas fundens: Tu (in-
quit) Ruffine ludis,& mea mala nõ sentis. Ego autẽ lamẽtor & gemo cala
mitatem meam: quia seruis quidem & mendicantibus aperta sunt templa
dei

Olim Eucharistia dabatur laicis in manus.

Excõmunicatur Theodosius.

Pœnitet.

Ruffinus Magister aulæ ad Theodosium.

μάγιστρον ὄντα ξώμαΐοι καὶ λᾶσι τὴν βασιλείων ἐγκόμιον.

C dei,& proprium dominum ingredientes licite exorãt, mihi uero ingressus ad eum non est. Insuper etiam cœli sunt mihi clausi. Hæc dicẽs, uerba singula singultibus interrumpebat. Ruffinus uero: Curram, inquit, si tibi placet, pontificíq; precibus persuadebo ut soluatur uinculũ quod illigauit. Ait Imperator: Non suadebis Ambrosio. Noui ego decretum illius esse iustũ, necq; reuerebitur Imperialem potentiam, ut legem præuaricetur diuinã. Cũq; Ruffinus uerbis plurimis uteretur & promitteret Ambrosium esse flectendum, Imperator eum proficisci cum festinatione præcepit. Ipse uero spe data paulo post est sequutus, credens Ruffini promissionibus. Porrò uir mirandus Ambrosius mox ut uidit Ruffinũ, ait: Impudentiam canum imitatus es ó Ruffine, tantæ uidelicet cædis autor existẽs, pudorem ex fronte detergens, nec erubescis, nec metuis contra imaginem latrare diuinam. Cunq; Ruffinus supplicaret, & Imperatorem diceret esse uenturum, superno zelo accensus Ambrosius ait: Ego uero, inquit, Ruffine prædico, quod eũ ingredi sacra limina prohibebo: si uero Imperium in tyrãnidem mutabit, necem libenter & ego suscipiam. Hæc & alia plurima Ruffinus audiens, nunciauit Imperatori uotum antistitis, monens ne de palatio forte procederet. At Imperator hæc in media iam platea cognoscens, pergam (inquit) & iustas susci-

D piam contumelias. Cunq; ad sacra limina peruenisset, in sanctam quidẽ basilicam non intrauit, sed ueniens ad Antistitem, & inueniens eum in Salu-

ἀσυλικὸς οἶκος. tatorio residentem, supplicabat ut ipsius uincula resolueret. At ille tyrannicam dicebat eius esse præsentiã, & contra deũ insanire Theodosium, eiusq; calcare leges. Verum Imperator: Nõ, inquit, insurgo aduersus ecclesiasticas

Theodosius ad Ambrosiũ sanctiones: nec inique ingredi limina sacra contendo, sed te soluere mea uincula deposco, & cõmunis domini pro me exorare clementiam, nec mihi iamnuã claudi, quã cunctis pœnitentiã agẽtibus dominus noster aperuit. Tum Antistes: Quã, inquit, pœnitentiã ostendisti post tanta scelera? Quibus medicaminibus incurabilia uulnera plagasq; curasti? At Imperator: Tuũ, inquit, opus est & docere, & medicamina tẽperare, meũ uero oblata suscipere.

Ambrosius ad Theodosium. Tũ sanctus Ambrosius: Quoniã furori, inquit, tuũ iudiciũ cõmisisti, & non ratio protulit sententiã, sed potius iracundia, scribe Legẽ quæ decreta furoris euacuet, ut triginta diebus sententia necis atq; proscriptionis in literis tãtũmodo maneat, & iudiciũ rationis expectet: quibus transactis diebus iram uidelicet iam cessante, ratio causam iudicans, apud seipsam quæ cognouerit sub ueritate disponat. In his enim diebus cognoscetur an iusta sit quã protuleris an iniusta sententia. Et si quidem ratio probauerit, iniusta quæ sunt prolata abolebit. Si uero iusta, firmabit. Dierum uero numerus ad hæc examinanda sufficiet. Hanc admonitionem Imperator animo lubenti suscipiens, & optimam esse confidens, Legem conscribi repente præcepit, & propriæ manus literis cõfirmauit. Quo facto uinculum eius soluit Ambrosius. Quæ

A brosius. Quæ Lex hactenus obseruatur. Est enim huiusmodi.

IMPP. GRATIANVS, VALENTINIANVS, & Theodosius Augg. Flauiano Præfecto Prætorio Illyrici.

Lex de dilatione uindictæ. SI uindicari in aliquos seuerius cõtra nostram consuetudinẽ pro causæ intuitu iusserimus, nolumus statim eos aut subire pœnã, aut excipere sententiã, sed per dies triginta super statu eorũ fors & fortuna suspẽsa sit. Reos sanè accipiat uinciatq; custodia, & excubijs sollertibus uigilanter obseruet.

Theodosius in templo offert. Sic igitur sacratissimus Imperator ingredi limina tentans, nõ stans domino supplicauit, neq; genua flexit, sed pronus in pauimento iacens, Daui dicam proclamauit uocem: Adhæsit pauimẽto anima mea, uiuifica me secundum uerbum tuũ. Manibus autem capillos euellens, frontemq; percutiens, & pauimento lachrymarũ guttas aspergens, ueniam impetrare posce bat. Cumq; tempus accederet quo munus ad altare solebat offerre, surgẽs cũ lachrymis est ingressus. Cum uero obtulisset sicuti solitus erat, intra cancellos stetit. Rursus autẽ Ambrosius nõ quieuit, sed differentiam locorum edocuit. Et primò quidẽ interrogauit, quid ibidem expectaret, Imperatore dicente, expectare se sacrorum perceptionem mysteriorum, per Archidiaco num remandauit: O Imperator, interiora loca tantum Sacerdotibus sunt collata, quæ cæteri nec ingredi, nec contingere permittũtur. Egredere igitur,

B & hanc expectationem cum cæteris habe cõmunem. Purpura nanq; Impe ratores, non sacerdotes facit. Tum fidelissimus Imperator etiam hanc tra ditionem animo lubenti suscipiens, remandauit: Non temeritatis causa intra cancellos mansi, sed in Constãtinopolitana urbe hanc consuetudinem esse cognoui. Vnde ago gratias pro huiusmodi medicina. Tali ergo tan taq; & Præsul & Imperator uirtute clarebãt. Ego sanè utriusq; opus admiror, illius libertatẽ, huius autem obedientiã. Illius zeli feruorem, huius fidei puritatẽ. Porrò regulas pietatis quas à magno sacerdote percepit, etiã reuersus in Constantinopolitana urbe seruauit. Nam cũ festiuitatis tẽpore ad ecclesiã processisset, oblatis ad altare muneribus, mox egressus est. Cũq; Nectarius tũ Præsul ecclesiæ rogasset, cur intus stare noluisset, mandauit Princeps: Vix (inquit) potui discere quæ differẽtia sit Impatoris & Sacerdotis. uix eñ inueni ueritatis magistrũ. Ambrosiũ nanq; solũ noui digne uocari Pontificẽ. Tantũ itaq; profuit increpatio à uiro uirtutibus florẽte ꝓfecta.

Ca. XXXI. Flacilla Augusta. Hãc Græci πλακίλλαν uocant. ἢν δὲ φιλόπτωχος, hoc est, egenorum amatrix.

HAbebat igitur Imperator & aliã utilitatis occasionẽ, per quã de bonis operibus triũpharet. Cõiunx enim eius de diuinis legibus eũ sæpius admonebat, seipsam tamẽ perfecte prius erudiẽs. Non enim regni fastigijs eleuata est, sed potius diuino amore succẽsa. Beneficij nãq; magnitudo, maiorem ei amorẽ benefactoris excitabat. Repẽte ergo ut uenit ad purpurã, claudorũ atq; debiliũ maximã habebat curã, non seruis, non alijs ministris utens, sed per seipsam agẽs, & ad corũ habitacula ueniẽs, & unicuiq; quod opus

opus haberet præbens. Sic etiam per ecclesiarum Xenodochia discurrens,
Xenodochia ecclesiarum. suis manibus ministrabat infirmis,ollas eorũ tergens,ius gustans,offerens
coclearia,panem frangens, ciboscp ministrans,calices abluens, & alia cuncta faciens,quæ seruis & ancillis mos est solenniter operari. Illis autẽ qui ei
tales res nitebantur prohibere,dicebat: Aurũ distribuere opus Imperij est.
Ego autẽ pro ipso Imperio hoc opus offero,bona mihi omnia conferenti.
Nam uiro suo sæpe dicebat: Oportet te semper marite cogitare,quid pridem fueris,quid modo sis.Hæc si semper cogitaueris,ingratus benefactori
non eris:sed Imperium quod suscepisti,legitime gubernabis,& harum rerum placabis autorem. Hijs ergo sermonibus semper usa uelut optimã
quandam utilitatem,uirtutiscp abundantiam coniugi suo alioqui ad optima propenso offerebat.

XXXII. HAec uero ante maritum defuncta est. Post aliquantum uero tempus mortis eius aliquid tale accidit,quod maximũ amorem quem habuit
Seditio Antiochiæ propter nouã exactionem. erga eam Imperator,ostendit. Coactus siquidem Theodosius plurimorũ continuatione bellorum,quandam exactionem nouam imposuit ciuitatibus. Antiochena uero ciuitas nouũ uectigal ferre nõ potuit. Sed uidẽs populus suspendi eos à quibus fuerat exacta pecunia,cum alia egit (ut uulgus solet) occasionem seditionis inueniens,tum deficiẽtes æneam statuam
Placilla. laudatissimæ Placillæ(sic enim Augusta fuerat uocata)etiam diu per omnẽ
D traxere ciuitatem.Hæc ubi Imperator cognouisset,egerrime quidem tulit,
uidelicet Laodiciæ. ut æquũ erat,ac priuilegia ciuitati ademit,urbicp uicinæ primatum tribuit, putãs hoc illis maximo dolori futurũ. Inuidebat emi iam olim Antiochiæ
Laodicia.Posthæc autem & incendium & deuastationem minabatur,& in
uici formã se urbem redacturum.Porrò Magistratus ipsi quosdam in ipso facinore comprehensos supplicijs affecerant,priuscp de hac Tragœdia Augustus fuisset certior redditus.Hæc autem omnia Imperator quidem præcipiebat,non tamen fiebant, prohibente id Lege quã proferri fecerat Am-
Allebichꝰ. Cæsarius, Magister aulæ. brosius. Cum igitur uenissent qui ferebant minas Imperatoris,Allebichus Magister militum,& Cæsarius Magister,erant omnes sub formidine constituti. Porrò uiri eremum habitantes, uirtutis propugnatores, multi
Macedoniꝰ ere mita ad Legatos Theodosij sancti & optimi uiri,plurima monita simul & preces eis qui à Principe missi fuerant offerebant.Macedonius autẽ uir sanctus,nihil huius uitæ sciens, sed etiam diuinorum librorum penitus expers, in summitatibus habitans montium,diu noctucp Saluatori omniũ puras offerens preces,non Imperatoris indignatione permotus,non Iudicum ab eo missorum,in media ciuitate utriuscp chlamydem apprehendens,ab equis suis ut descenderẽt imperabat. At illi seniculum pannis obsitum uilissimis,intuentes,primũ indignati sunt.Cum uero quidam obsequia exhibẽtium, uirtutẽ uiri illius indicassent,repente ab equis desilientes, & genua tenẽtes,eius ueniã simpliciter implorabant.

A implorabant.At ille sapientia diuina repletus, hæc eis uerba loquutus est:
O amici,dicite Imperatori:Non es Imperator solũmodo,sed etiam homo.
Noli itacp respicere solum Imperium,sed cõsidera quoq; naturam. Nam
cum sis homo,ciusdem naturæ hominibus cognoscens imperare.& secũdũ
imaginem diuinam atcp similitudinẽ hominum creata natura est. Noli igi
tur crudeliter atcp sæuissime dei imaginem occidere. Iritas enim creatorẽ cũ
illius punis imaginẽ.Illud quoq; considera,quod tu ipse tantũ propter æ-
ream contristaris imaginem.Quantum uerò differat inanimata res ab ani
mata,uiuenti atcp rationali,cunctis sensum habentibus est apertum.Insup
etiam illud consideret,nobis quidẽ facile esse, pro una imagine cõplures æ-
reas reparare.At illi omnino difficile,uel unum capillum restituere perem-
ptorum. Hæc audientes illi,principijcp referentes,flammam iracũ diæ penitus extinxerunt.Qui pro terroribus satisfactionẽ rescripsit, & causam indignationis aperuit. Non, inquit,oportebat me peccante, mulierem omni
fauore dignissimam,post mortem tantam contumeliam sustinere. Aduersum me nãcp furorẽ indignantes decebat armare.Adiecit etiam, quod doleret & ingemisceret, eo quod audisset quosdã à Iudicibus peremptos.

FIdelissimus igitur Imperator tunc contra errorem Paganorum suũ trãs- XXXIII.
B tulit studium,Legescp conscripsit,præcipiens idolorum templa subuer- *Prohibitio idolorũ cultus p Theodosium.*
ti.Constantinus enim maximus omni fauore laudandus,qui primus pieta- *Constantinus.*
te ornauit Imperium,dæmonibus quidem sacrificare omnibus interdixit,
non tamen eorum templa destruxit,sed inaccessa esse præcepit. Cuius
filij paterna uestigia sunt sequuti.Iulianus autem renouauit impietatem,& *Iulianus.*
flammam ueteris seductionis reaccẽdit.Porrò Iouinianus Imperio assum- *Iouinianus.*
pto, rursus immolationes prohibuit idolorum.Valentinianus autem ma- *Valentinia-*
ior, huiusmodi legibus usus gubernauit Europam.Porrò Valẽs omnibus *nus.*
quidem alijs concessit,ut religiones suas colerent sicut uellent,eos solos im- *Valens.*
pugnans,qui Apostolica dogmata propugnabant. Omni siquidem tẽpo-
re eius Imperij,ad Aras ignis accendebatur,& libamina atcp sacrificia idolis
offerebãtur. Sed & publicas festiuitates per plateas agebant, & Orgia Di-
onysij celebrabant, & cum scutis currebant, canes euiscerantes,furentes, at-
cp bacchantes,& agentes omnia quæ nequitiam proprij doctoris insinuãt.
Hæc omnia Theodosius inueniens fidelissimus Imperator,radicitus euul-
sit,& obliuioni contradidit.

PRimus igitur aliorum Marcellus episcopus Lege Principis pro armis
usus propriæ ciuitatis templa destruxit,de fiducia diuina, non de homi-
num uirtute præsumens.Quod opus dignum memoria narrare nõ præter-
mittam. Defuncto Ioanne Apameæ ciuitatis episcopo Marcellus uir san-
ctissimus ordinatus est,feruens spiritu secundum Apostolum.Inter hæc ue- XXXIIII.
nit Præfectus Orientis Apamiam duos χιλιάρχους cum subiectis habens.

C Templũ Iouis apud Apamiã

Quo facto, populus militari timore perterritus est. Vbi cum esset templum Iouis ualde insigne, & ornamentis plurimis uariatum, id Præfectus destruere nitebatur. Videns autem forte admodum ædificium ac robustum, impossibile iudicauit hominibus, lapidum iuncturas & cõmissiones posse dissoluere. Erant enim ingentes & inter se inligati, insuper & ferro plumbóque coniuncti. Porrò Marcellus pusillanimitatem Præfecti uidens, eum quidẽ misit ad alias ciuitates: ipse uero supplicabat deo ut templi destruendi præberet successum. Inter hæc uenit quidam suapte sponte, diluculo, non structor, non lapidum sector, neq; alterius cuiusquam peritus artis, sed lapides ferre & ligna in humeris consuetus. Is ergo accedens promisit facile templũ esse soluendum. duorum autem mercedem poscebat artificum. Cunq; hoc sanctus pontifex promisisset, hoc ille machinatus est. Cohærebat enim templo in altitudine cõstituto ex quatuor lateribus Porticus: erantq; columnæ ingentes, & altitudinem templo habentes æqualem. Singularum uero circulus colũnarũ erat sedecim cubitorũ. Porrò natura lapidis durissima erat quæ non facile quibuslibet ferramentorum generibus rumperetur. Harum itaq; treis per circuitum suffodiẽs, & sub earum basibus fortia ligna suppo

D nens, immisit ignem. Quo facto, non poterat ligna naturaliter ignis accendere. Dæmon etenim quidam teterrimus apparuit, qui flammã secundum uires suas prohibebat operari. Cunq; frequenter hoc facerent, & molitionẽ suam explere non possent, nunciauerunt hoc Pontifici meridie dormienti. At ille repente ad ecclesiam concurrens, & aquam in uasculo portari præcipiens, aquam posuit sub altari. Ipse uero in pauimento posita fronte clementi domino supplicabat, ne amplius tyrãnidem dæmoni ullam permitteret, sed ut infirmitatem illius denudaret, & signum propriæ uirtutis ostenderet, ne magis ex hoc infidelibus exultationis occasio nasceretur. Hæc cum dixisset, facto signaculo crucis in aqua, quendam Diaconum suum Equitium fide & zelo munitum sumere iussit aquã, & uelociter currere & cũ fide aspergere, ignemq; supponere. Quod cum fuisset factum, dæmon effugit, non ferens aquæ uirtutem. Ignis autem uelut oleum habuit illius aquæ naturam, comprehensaq; sunt ligna, & repente consumpta. Columnæ uero suffulturæ subsidio nudatæ, & ipse ceciderũt, & alias duodecim unà traxerũt. Tum latus quod cohærebat templo, uiolẽtia ruinæ detractum est. Sonus autem totam concutiens ciuitatem, cunctos fecit illuc cõcurrere. Et cum inimici dæmonis aperte cognouissent fugam, in diuinas laudes ora soluebant. Sic uero & alia templa sacratissimus Pontifex ille destruxit. Qui & uictoribus scribebat martyribus, & rescripta suscipiebat, & nouissime etiam ipse martyrio coronatus est.

Equitius.

SOCRATES.

XXXV. HOc porrò tempore placuit, ut presbyteri qui erant sup Pœnitentes cõstituti, remouerẽtur propter huiusmodi causam. Ex quo Nouatiani ab ecclesia

A ab ecclesia sunt diuisi, cum his qui deliquerant sub persecutionibus Imperatoris Decij cõmunicare nolẽtes, ex illo episcopi, p ecclesiastica regula presbyterum super Pœnitentes esse constituerunt.

Post schisma Nouatiano rũ instituti sũt qui pœnitentibus præesſent presbyteri.

SOZOMENVS.

CONFESSIO.

Quoniam omnino non peccare, diuinum & ultra humanam naturam esse cognoscitur, peccantibus autem & pœnitentiam agentibus, ueniam deus dari præcepit: qui uero confiteri refugiũt, maius peccatorum onus acquirunt: propterea uisum est antiquis Pontificibus, ut uelut in Theatro sub testimonio ecclesiastici populi delicta pandantur. Et ad hanc rem presbytetum bonæ conuersationis seruantemque secretum ac sapientem uirum statuerunt: ad quem accedentes hi, qui deliquerant, delicta propria fatebantur. At ille secundum uniuscuiusq; culpam, indicebat & mulctã. Quod etiã hactenus diligenter in Occidentalibus seruatur ecclesijs, & maxime apud Romam, ubi etiam locus est certus pœnitentium. Stant enim rei, & uelut in lamentationibus constituti. Cum enim sacra celebratio fuerit adimpleta, illi cõmunionem non percipientes, cum gemitu & lamẽtatione seipsos in terram prosternunt. Ad quos concurrens episcopus, & ipse cum lachrymis & gemitu spirituali prosternitur, & omnis ecclesiæ plebs fletibus inundatur. Post hoc autem prior surgit episcopus, & eleuat iacentes à terra. Tum com

B petenter pro Pœnitentibus facta oratione, dimittit omnes. At illi afflictionibus sponte uacantes, aut ieiunijs, aut abstinentia lauacri, aut suspensione ciborum, aut rebus alijs quæ iubentur, expectant cõmune tempus quod decernit episcopus. Constituto uero tempore uelut quoddam debitum exoluentes, afflictione de peccato curati, cum populo communione participãt. Hæc ergò antiquitus Romani Pontifices usq; ad nostrum conseruarũt tempus. Porrò Constantinopoli presbyter super Pœnitentes fuit usq; ad illud tempus, quo quædam mulier nobilissima, cum peccata sua fuissent confessa, & ei à presbytero fuisset præceptum ut ieiunaret, & deo operibus supplicaret, cũ hoc obseruaret, crebrius in ecclesia cum Diacono se concubuisse confessa est. Hoc cũ populus cognouisset, sæuiebat in sacerdotes, quasi per eos facta fuisset iniuria ecclesiæ. Tum Nectarius episcopus remouit Diaconũ scelerato, & quibusdam suadentibus ut singulos ad cõmunicandum iudicio conscientiæ suæ relinqueret, etiam presbyterum nequaquam super Pœnitentes esse præcepit. Et ex illo antiquitatis consuetudo sublata est, cum (ut arbitror) minora peccata pro pudore confessionis, & subtilitate examinantium patrarentur.

Publicæ pœnitentiæ modus apud uetres.

CONFESSIO abrogata apud Cõstantinopolim, sub Nectario, q præcessit proxime Ioan. Chrysostomum.

SOCRATES.

DIgnum uero iudico non tacere quæ apud alios gesta sunt, id est, apud Arianos, Nouatianos, Macedonianos, & Eunomianos. Ecclesia nãq; diuisa erat, & apud seipsos singuli congregabantur. Quemadmodum uero

XXXVI. Schismata hæreticorum.

C & pro quibus cauſis diuiſi ſint, ſermone procedente narrabimus. Hoc autē ſciendum eſt, quod Imperator Theodoſius nullum horum perſequebatur, præter Eunomium, qui Conſtantinopoli Collectas in domo faciebat, & cō ſcriptos à ſe libros recitabat, ita ut eius doctrina multi corrumperentur. Pro qua cauſa eum mulctauit exilio, nullumq; alium fatigauit, neq; ſibi cōmunicare compulit, ſed ſingulos per loca propria Collectas celebrare permiſit, & cultum tenere Chriſtianiſmi ſicut præcipere potuit. Et alios quidem permiſit extra ciuitatem Oratoria fabricare. Nouatianis aūt concordibus ſuæ fidei, intra urbem eccleſias habere conceſſit. De quibus pauca dicenda ſunt. Quadraginta annis Agelius præſul fuit à temporibus Conſtantini uſq; ad annum ſextum Theodoſij. Qui cum uicinus eſſet morti, Siſinnium presbyterum ordinauit epiſcopum, uirum eloquentiſſimum, & à Maximo philoſopho unà cum Iuliano Imperatore literis eruditum. Cunq; populus Nouatianorum culparet ordinationem quod non Martianum potius ordinaſſet, per quem ſub Valente Nouatiani ſine perſecutione manſiſſent: tū Agelius populi uolens placare triſticiam, etiam Martianum ordinauit epiſcopum. Et cum melius habuiſſet, in eccleſiam proceſſit, & ſermonem fecit, dicens: Martianum habetis poſt me, poſt Martianum uero Siſinniū. Poſt paucos itaq; dies defunctus eſt. Sub epiſcopatu uero Martiani etiam eorū

D eccleſia ex huiuſmodi cauſa diuiſa eſt.

Theodoſius aduerſus Eunomio.

Eunomius in exilium.

Nouatiani.

Agelius Nouatia. epiſcopus.

Siſinnius, Iuliani Cæſ. cōdiſcipulus.

Martianus.

XXXVII. *Sabbatius.*

SAbbatius quidam ex Iudæo factus Chriſtianus, & à Martiano ad presbyteratus honorem prouectus, nihilominus ſectæ Iudaicæ ſeruiebat. Cum quo ſcelere ambiebat epiſcopatum. Aſſumens ergo ſui deſiderij conſcios duos presbyteros, Theoctiſtum & Macarium, nouitatem feſtiuitatis Paſchalis ſub Valente Imperatore conſtitutam in uico Phrygiæ Pazo, defendere nitebatur. Et primum quidem quaſi pro eccleſiæ integritate cuſtodienda, dicebat non eſſe dignos quoſdam participatione ſacramentorum. Procedenti uero tempore manifeſtatus eſt, cum Collectas proprias celebraret. Inter hæc Martianus cognoſcens illius errorem, & ordinationis ſuæ culpam, quia uanæ gloriæ homines presbyteros ordinauerat, cū gemitu dicebat. Melius fuiſſe ſuper ſpinas ponere manus ſuas, quàm Sabbatiūm ordinaſſe presbyterum. Proinde ſynodum in Sangario Bithyniæ, Nouatianorum fecit epiſcoporū, Quò congregati euocauerunt eos, ut coram ſynodo cauſas diſſenſionis ſuæ proponerent. Cunq; Sabbatius diſcordiam feſtiuitatis Paſchalis ſuam diceret eſſe triſticiam, & oportere ſecundum Iudæorum obſeruationem eam celebrari, ſicut in Pazo fuiſſet conſtitutum, exiſtimantes epiſcopi quod propter ambitum Sabbatius talia faceret, iuſiurandum ei impoſuerunt, ut nunquam peteret epiſcopatum. Quo iuráte, regulam de Paſchæ feſtiuitate protulerunt, qua ſingulis liceret quum uellēt celebrare Pascha, ne propter diſcordiam feſtiuitatis diuiderent eccleſiam, cum

Martianus.

Nouatianorū ſynodus apud Sangariū Bithyniæ.

Nouatiani decernūt Paſcha libere celebrādum.

A cum antiqui & eccleſijs proximi, licet diſcordantes de tali feſtiuitate, cōmunicarint tamen inter ſe: & Nouatiani in regia urbe Roma conſtituti, nunquam fuerint ſequuti Iudæos, ſed ſemper poſt æquinoctiū celebrarint Paſcha. Cum hæc ab eis tunc fuiſſet regula definita, Sabbatius iuramentis obſtrictus, ſi quando Paſchalis feſtiuitas diſcordaret, ille apud ſeipſum prius ieiunabat, & noctu ſolennem diem Paſchæ in Sabbato celebrabat, & rurſus cum omnibus in eccleſia conueniebat, & myſterijs fruebatur. Hoc ergo multis annis faciens, latere non potuit. Quapropter quidam ſimpliciū, & maxime Phrygum & Galatarum ex hac re iuſtificari credentes imitabantur eum, & Paſcha cum illo celebrabant. Sed Sabbatius poſtea etiam ſeorſim Collectas faciebat, paruiq; pendens iuſiurandum, ſuorum ſequaciū ordinatur epiſcopus.

Sabbatius Iudaizat.

SEd mihi non uidetur huiuſmodi uiros de feſtiuitate Paſchæ rationabiliter contendiſſe, neq; iſtos qui nunc ſequuntur Iudæos. Non enim mēte perceperunt Iudaiſmo in Chriſtianiſmum mutato, illa ſubtilia & figuratiua legis Moſaicæ ceſſaſſe, quod hinc apparet. Vt Iudaizet enim nulla gēs Chriſtiana accepit legem: è diuerſo autem etiam Apoſtolus contradixit, non ſolum circunciſionem prohibens, ſed etiam de feſtiuitatibus contentiones abijciendas monēs. Scribens enim ad Galatas ait: Dicite mihi, qui ſub

B lege uultis eſſe, legem non audiſtis? Et hinc pauca loquens, ſeruum oſtēdit populum Iudæorum, & in libertatē uocatos qui accedūt ad CHRISTVM. Monet etiam nullatenus obſeruandos dies, & menſes, & annos. Coloſſenſibus autem ſcribens, magna uoce clamabat, umbram fuiſſe obſeruatiōes antiquas. Quapropter, inquit, nullus uos iudicet in cibo aut potu, aut in parte feſtiuitatis, aut initio menſis, aut ſabbato, quæ ſunt umbra futuri. Et ad Hebræos idem Apoſtolus dicit: Mutato enim ſacerdotio, neceſſario legis mutatio fuit. Igitur nec Apoſtolus, nec Euangelia accedentibus ad prædicationem iugum ſeruitutis impoſuerunt, ſed feſtiuitatem Paſchæ & alias celebrates honorandas eſſe dixerunt. Itaq; quoniam amant homines huiuſmodi celebritates, eo quod in eis à laboribus quieſcunt, ſinguli per prouincias ſicuti uoluerunt memoriam ſalutaris Paſſionis antiquitus ex quadam conſuetudine celebrabant. Non eñ hoc Saluator aut noſtri Apoſtoli leḡ prædicauerunt, nec pœnam, aut ſupplicium, aut maledictum, ſicut lex Moſaica Iudæis, nobis Euangelia aut Apoſtoli ſunt minati, ſed ſolummodo in derogationem Iudæorum, quod in feſtiuitatibus homicidium cōmiſerint, in tēpore Azymorum Saluatorem paſſum in Euangelijs eſt relatum. Mens nā q; fuit Apoſtolorum non de diebus ſancire feſtiuitatum, ſed conuerſationē rectam & dei prædicare culturam. Mihi ergo uidetur, quod ſicut multa alia per prouincias ad conſuetudinem uenerunt, ſic & Paſchæ feſtiuitas tradita ſit, eo quod nullus Apoſtolorum aliquid hinc ſanxiſſet. Nam plurimi circa

Sententia Sozomeni Conſtantinopolitani de feſtis Chriſtianorū diebus.

Paſſiōis Chri ſti dies feſtus.

Apoſtolorum propoſitum.

C minorem Asiam antiquitus quartũ decimũ diẽ obseruauere,non respicientes Sabbati diem.Et quanquam hoc facerent,non tamẽ segregabantur ab illis qui aliter celebrabant,donec Romanæ ecclesiæ Victor episcopus excõmunicationem Quartodecimanis misisset in Asiam. Quo facto Irenæus Lugdunensis Gallicanus episcopus,Victorem epistola sua culpauit, dicens,etiam ueteres ita celebrasse:& quod Polycarpus Smyrnæ ciuitatis episcopus,qui postea sub Gordiano Principe martyrio coronatus est,Aniceto episcopo Romano cõmunicauerit,nihil discernens de Paschali festiuitate, cum ipse Quartodecimanus esset:sicut Eusebius in quinto ecclesiasticæ historiæ libro docet.Quidam igitur(sicuti dixi)in Asia minore quartumdecimum obseruabãt diem.Quidam uero etiam circa Orientales partes Sabbatum custodiebant,dissonabant autem circa mensem.Nam alij Iudæos licet integritatem non seruarent,sequendos esse in sacra festiuitate dicebant. Alij uero post æquinoctium celebrabant,declinantes sequi Iudæos,& dicentes,quod dum Sol esset in Ariete,Pascha celebrari deberet. Secundum Antiochenos autem Xanthico mense secundum Romanos Aprili.Et hoc faciendum non sequendo recentiores Iudæos,qui per omnia errare noscũtur, sed magis antiquos & Iosephum.Sic enim ille in tertio Antiquitatis libro scripsit. His itaq; contendentibus omnes Occidentales usq; ad Oceanum,

D post æquinoctium ex antica traditione Pascha celebrasse cõperimus, nec aliquando habuisse discordiam. Non enim(sicuti quidam dicunt) celebratum sub Constantino concilium,festiuitatem Paschæ mutauit.Nã ipse Cõstãtinus discordantibus scribens, monet ut isti cum pauci essent,imitarẽtur plures.Cuius epistolæ partem ponere non omisi.Sic enim post alia dixit:

Est enim ordo decorus,quem omnes ecclesiæ in uniuerso orbe apud Occidentem & Meridiem & Arcton positæ seruare noscuntur , necnon etiam quidam Orientalium.Quapropter in præsenti bene se habere omnes existi mauerunt,& ego ipse uestræ quoq; sapientiæ placere promisi , ut quod in Romana ciuitate Italia,Aphrica,& uniuersa Aegypto ,Hispania, Gallijs, Britannis,Libya,tota Hellade,Asia, dieeciſſe,Ponto & Cilicia libenter sub una concordia custoditur,hoc etiam sapientia uestra suscipiat,considerãtes non solum multitudinem prædictorum locorum & ecclesiarum numerum: sed etiam quia hoc maxime debetis omnes communiter celebrare,quod ratio subtilis uidetur exigere,nullam cum Iudæorum periurio habere communionem.Talia quidem Constantinus. Sed aiunt Quartodecimani hanc obseruationem Ioannem Apostolum tradidisse.Alij uero Petrum & Paulum Apostolos Romanis & Occidentalibus dicunt Paschæ tradidisse solennitatem.Sed nullus scriptam probationem horum habere dinoscitur .Quod uero ex consuetudine quadam per prouincias celebretur Pascha,hinc existimo,quod nulla religio easdem uideatur seruare solẽnitates. Nam

Irenæus.

Polycarpus.

Asiana diœcesi.

Quartodecimani.

Constantinus Aug. de Pascha.

A Nam cum unius sint fidei plurimi,tamen disponunt circa Paschæ legitima. Vnde pauca dicenda sunt.Nã in ipsis ieiunijs, aliter apud alios inuenimus obseruari. Romani enim tres ante Pascha septimanas, præter Sabbatum & Dominicam, sub continuatione ieiunãt.Illyrici uero & tota Hellas,Alexandria quoq; ante,sex septimanas ieiunãt.Eaq; ieiunia Quadragesimam uocant.Alij uero ante septem Paschæ septimanas ieiuniorum facere noscũtur initia,& tres tantummodo septimanas:hoc est,quinis diebus per intermissionem aliarum duarum septimanarum ieiunantes,nihilominus Quadragesimam uocant.Vnde miror,cum numerum ipsum non habeãt,quomodo Quadragesimam uocent.Sed etiam ciborum abstinentiam non similem habent:nam alij omnino ab animatis abstinent: alij ex animãtibus pisces solummodo comedunt:quidam cum piscibus uescuntur & uolatilibus,dicentes,hæc secundum Moysen ex aqua habere substantiam.Alij uero etiam caulibus & ouis abstinere noscuntur: quidam sicco tantummodo pane uescuntur:alij neq; hoc:alij usq; ad nonam ieiunantes horam,sine discretione ciborũ reficiuntur,& innumeræ consuetudines apud diuersos in ueniũtur.Et quia lectio nulla ex hoc inuenitur antiqua,puto Apostolos singulorum hoc reliquisse sententiæ,ut unusquisq; operetur non timore , non

B necessitate,quod bonum est. Sed etiam circa celebritatem Collectarum quædam diuersitas inuenitur.Nam cum per ecclesias in uniuerso terrarum orbe constitutas die Sabbatorum per singulas hebdomadas sacrificia celebrentur, hoc in Alexandria & in Roma, quadam prisca traditione non faciunt. Aegyptij uero Alexandriæ uicini,& Thebaidos habitatores Sabbato quidem Collectas agunt, sed non , sicut moris est , sacramenta percipiunt:nam postquàm fuerint epulati,& cibis omnibus adimpleti,circa uesperam oblatione facta,cõmunicant.Rursus autem in Alexandria,quarta & sexta feria scripturæ leguntur,easq; Doctores interpretantur, & omnia fiunt præter solennẽ oblationis morẽ. Origenes enim plurima in his diebus uidetur edocuisse. Qui cũ sapiens esset magister,& consideraret, quod impossibilitas Mosaicæ legis ad literam esset infirma, rationem Paschæ ad modum contemplationis euexit:unum Pascha solummodo uerum fieri dicens,quod saluator celebrauit,aduersus contrarias potestates,dum crucem susciperet,& hoc trophæo uteretur contra diabolum. In eadem Alexandria Lectores & psalmi pronunciatores indifferenter fiunt siue catechumeni, siue iam Christiani,cum omnes ecclesiæ iam fideles in his ordinibus habere uideantur. Ego quoque cognoui in Thessalia consuetudinem aliã,cum quidam clericus ante clericatũ legitime duxisset uxorem,quia cum ea mixtus fuisset,abdicatus est,cum in Oriente cuncti spontanea uolunta- te , & non aliqua necessitate etiã episcopi seipsos abstineant. Plurimi enim eorum etiam episcopatus tempore ex legitima uxore filios habuerunt.

Ieiuniorum diuersitas.

QVADRAGESIMA.

Ieiunantiũ diuersitas.

Sabbatis olim sacrificabatur.

Aegyptij sabbato conueniunt post cænã circa uesperã cõmunicant.

Oblatio.

ORIGENES.

Orientales sacerdotes liberi uel ad cœlibatũ, uel ad matrimonium.

C Hoc quoq; in Theſſalia ſeruari cognoui,quod apud eos in diebus Paſchæ tantummodo baptizatur.Quapropter plurimi ſine baptiſmate moriuntur. In Antiochia uero Syriæ altare non ad Orientem eccleſiæ, ſed magis ad Occidentem habent. In Hellade, Hieroſolymis,& Theſſalia,ad tempus Veſpertinum orationes ſimiles Nouatianis Cõſtantinopoli degentibus agunt. In Cæſarea Cappadociæ & Cypro, die ſabbati & Dominico, circa ueſperam cum lucernarijs, epiſcopi atque presbyteri ſcripturas interpretantur. In Alexandria presbyter non facit ſermonẽ.

Exponũt ſcripturas ad lucernam.

Sabbati ieiunium.

Et hæc res initium accepit,ex quo Arius eccleſiam conturbauit. Romæ ſabbata uniuerſa ieiunant. In Cæſarea Cappadociæ,eos qui poſt baptiſma delinquunt,à cõmunione ſuſpendunt,ſicut Nouatiani & Macedoniani in Helleſponto faciunt & in Aſia Quartodecimani. Nouatiani circa Phrygiam binubos non recipiunt.Conſtantinopoli uero neq; aperte recipiunt,neq; palam remouere noſcuntur. In Occidentalibus uero partibus aperte recipiunt.

Digami.

SOZOMENVS.

XXXIX. *Montani.* MOntani porrò,quos Phrygas nominant, peregrinam quandam ad inuentionem introducentes,ſecundum eam Paſcha celebrant . Cul-

D pant enim eos,qui curſum Lunæ requirunt,& dicunt Solares tantummodo circulos ſequendos.Et menſes quidem ſingulos eſſe dierum triginta definiunt,& inchoare primum ab æquinoctio Vernali,quod eſt ſecundũ Romanos octauo Kalend. Aprilis. Tum,inquit,duo luminaria facta ſunt,quibus tempora & anni manifeſtantur. Et hoc indicari eo quod Luna p octo annos cum Sole concurrat, & ambo ijdem nouum habeant menſem . Eo quod octo annorum curſus Lunæ compleatur,& tanquam principium ſit primi menſis,reputant prædictum diem in ſcripturis quartumdecimum:& hunc eſſe dicunt octauo Idus Aprilis , ſecundum quam ſemper celebrant Paſcha.Si contingat etiam concurrere reſurrectionis,id eſt,Dominicum diem,alioqui Dominica ſupercueniẽte celebrant.Scriptum eſt enim,inquiũt,à quartadecima uſq; ad uicesimamprimam eſſe celebrandam.

Quartuſdecimus dies.

SOZOMENVS.

Alleluia Romæ. Apud Romanos in unoquoq; anno ſemel pſallunt Alleluia primo die Paſchæ,ita ut Romani uelut pro iuramento habeant,ut hunc hymnũ audire mereantur.In qua eccleſia neq; epiſcopus,neq; alter quiſquam coram populo docet. Apud Alexandrinos hoc præter cõmunem morem eſt, quod cum leguntur Euangelia,non ſurgit epiſcopus:quod apud alios nuſquam fieri noui,ubi ſolus Archidiaconus hanc lectionem legit:in alijs locis diaconi:in multis uero eccleſijs ſacerdotes ſoli : Conſtantinopoli primo die reſurrectionis dominicæ Pontifex.

Socrates

A

SOCRATES.

ACciderunt porrò etiam apud Arianos diuiſiones propter huiuſmodi cauſam.Singulæ uidelicet eorum contentiones ad ineptos eos perduxere ſermones.Cum enim in eorum eccleſia credatur deus Pater eſſe Filij uerbi,ex hoc apud eos quæſtio proceſſit,an poſſibile ſit ut etiam antecẽ exiſteret filius,deus pater uocari potuerit:quoniam dei uerbum non extre naturaliter,ſed ex non exiſtentibus ſubſtitiſſe credebant. Circa primum itaq; capitulũ errantes,rite de puro nomine in certamen illicitum irruerunt, Dorotheus etenim ab Antiochia euocatus ab eis, dicebat nõ poſſe patrem eſſe,neq; uocari filio non ſubſiſtente.Porrò Marinus,quem à Thracia ante Dorotheum uocauerant,occaſionem inueniens oportunam (Dorotheo enim erat aduerſus)reſpondit ſermonem de hac quæſtione contrarium.Et propterea ſunt inter eos factæ diuiſiones. Diuiſiq; propter hoc uerbum,ſeorſum ſinguli ſolennia celebrabant. Alij enim ſequebantur Dorotheũ, alij uero Marinum,dicentes uidelicet patrem ſemper eſſe patrem,etiã filio non extante. Vocabantur uero iſti Pſathyriani, eo quod quidam Theoctiſtus, Syrus genere, ψαθυροπώλης,hanc propoſitionem ualde defenderet.Hos quo

B q; ſequutus eſt Selenas Gothorum epiſcopus. Verũ iſti quoq; paulo poſt ſeparati ſunt,cum Marinus cum Agapio diſcordiam habuiſſet , quem ipſe epiſcopum fecerat Epheſi.Cæterum iſti non propter religionem, ſed ꝓpter præſulatum,inimicitias inter ſe bellaq; geſſerunt. Gothi nanq; defendebãt Agapium.Quamobrem plurimi clericorum eorum,uanam gloriam fugiẽtes,ad fidẽ Conſubſtantialitatis utiliter acceſſerũt.Ariani uero uigintiquinq; annis diuiſi ſũt inter ſe,poſtea ſub imperio Theodoſij Iunioris Cõſulatu Plintæ ab hæreſi Pſathyrianorum recedentes, uniti ſunt,ueluti lege decernentes nunquam capituli propter quod diuiſi fuerant meminiſſe .Sed hoc Conſtantinopoli geſtum eſt. Verum in alijs ciuitatibus ſub diuiſione manſerunt. Hæc de Arianis. Verum nec Eunomiani ſine diuiſione manſerunt.Nam & ipſe Eunomius dudum ab Eudoxio,qui eum Cyzici ordinauerat,epiſcopum,ſegregatus eſt,occaſione accepta,eo quod Aëtium doctorem eius expulſum ſuſcipere noluiſſet.Reliqui uero ab eo per ſchiſmata diuerſa partiti ſunt. Prius itaque Theophronius quidam Cappadox ab Eunomio uerſare contentiones edoctus , & aliquid de Ariſtotelis Categorijs & περὶ ἑρμηνείας intelligens,fecit libros,quos De exercitio mentis attitulauit. Is ergo cum offendiſſet conſectatores ſuos,tanquam recedẽs ab eis,expulſus eſt,& ſeorſum colligens ſui nominis hæreſim reliquit. In Conſtantinopoli uero quidam Euthicius ex tepidiſſima quæſtione ab Eunomianis diuiſus,hactenus collectas ſeorſum facit,uocãturq; horum alij Eunomiotheophroniani, alij uero Eunomioeuthiciani. Verũtamẽ iſti baptiſma corruperunt.Non enim in trinitate,ſed in CHRISTI *morte baptizant.

Agapius.

Eunomianorũ ſchiſmata.

Theophronius.

Eunomiotheophroniani.

Eunomioeuthiciani.

Als nomine.*

Facta eſt

C Cap. XLI. Macedoniarũ schisma. Eutropius. Carterius.

FActa est igitur quodam tempore etiam inter Macedonianos diuisio, cum Eutropius presbyter seorsum colligeret,& nequaquam ei Carterius consentiret. Fuerunt forsitan & aliæ diuisiones hæreseon, sed ego tanquã Constantinopolitanus atq; hic nutritus quæ mihi clariora uisa sunt, ea narrare curaui.

SOZOMENVS.

Cap. XLII. Nilus retrocedens.

EA porrò tempestate dicunt Aegypti fluuium circa primum ascensum aquæ post tergum recessisse. Quo facto Aegyptij sæuiebant, eo quod non sinerentur flumini sacrificia solẽnia celebrare. Iudex autem seditionem perspiciens concitari, nunciauit id Imperatori. Verum Imperator melius iudicauit diuinæ fidei seruire, quàm pocula Nili & sacrilegia præponere pietati: Nunquam, inquit, currat ille fluuius, si magicis artibus & fluxu sanguinis undæ polluẽdæ sunt sacri Paradisi. Hoc acto, paulopost ita ubertim Nilus effusus est, ut etiam altius quàm solebat, fluctus spargeret. Cunq; solitas complesset mensuras,& adhuc in altitudinẽ extolleretur, in terrorem nimium Aegyptij sunt redacti, metuentes ne & Alexandriam & Libyæ partes forte destrueret. Tum uero ferunt Paganos Alexandrinos in Theatro clamasse, quod uelut senex & delirus euanuisset Nilus. Quamobrem plurimi Aegyptiorum derogantes paternæ religioni, ad Christianismi iura conuersi sunt.

Nilus exũdãs

D Cap. XLIII. Caput Ioãnis Baptistæ.

EO tempore dicitur delatum Constantinopolim Ioannis Baptistæ caput, quod Herodias petijt ab Herode Tetrarcha. Fertur enim inuentũ caput à monachis Macedonianis, qui primum quidẽ Hierosolymis habitabant, postea uero in Ciliciam migrauerunt. Cum enim ante hoc impetrij Mardonius Maior domus Imperialis nunciasset hoc Imperatori, præcepit Valens, caput sacrum Constantinopolim deportari. Qua iussiõe missi,& imponentes uehiculo, deportabant. Cunq; uenissent ad locum qui uocatur Pantichium (est enim circa Chalcedonem) nequaquam poterat trahi uehiculum, licet multis plagis iumenta affligerentur. Et cum hoc nouum uideretur uniuersis,& ipsi simul Imperatori, sacrum hoc caput recondiderunt in uico appellato Cosilai. Erat enim possessio ipsa Mardonij. Illo quidẽ tẽpore aut deo aut ipso propheta monente in hunc locum usq; perductum est. Cunq; postea Theodosius Imperator has Baptistæ reliquias uoluisset auferre, solam referũt extitisse matronam uirginem sacram, quæ eius custodiam capitis exhibebat. Cui cum sæpius Imperator uiolenter, sed cũ lachrymis supplicaret, ut eum permitteret sua uota complere, hæc putans quod licuit tempore Valentis, etiam tunc non pateretur ulterius Baptista portari, cessit. At Imperator amplectens sua purpura thecam in qua caput Baptistæ iacebat, eamq; portans, uenit, & ante ciuitatem Constantinopolitanam recondidit ad septimum miliarium: ibiq; magnam & pulcherrimam deo ædificauit ecclesiam: Crebróque deprecatus est matronam, pro-

Mardonius.

Theodosius Aug. transfert caput Io. Bap. Cõstantinopolim.

A nam, promisitq; dona gratissima si reconciliari uellet. Nec passa est. Erat enim Macedoniana hæresi corrupta, licet presbyter Vincentius consectator eius qui Prophetæ sepulchrum æqualiter obseruabat conuersus fuisset,& catholicæ cõmunicasset ecclesiæ. Ferunt enim quod coniurationem habeant Macedoniani nunquam se à sua secta recedere. Verum is presbyter dum ageretur de translatione sacri capitis, apud se definiuit, quod si sequeretur baptista Imperatorem,& ipse cõmunicaret ei. Quo facto, cõuersus est.

Macedoniarũ pertinacia.

THEODORETVS.

Cap. XLIIII. Flauianus Meletij successor apud Antiochiam.

IGitur in Antiochia Meletij Maximi successionẽ Flauianus accepit, qui cum Diodoro plurima pro ouibus certamina passus est. Voluerat enim Paulinus ecclesiæ suscipere præsulatum, sed pontificum restitit chorus, dicẽs non oportere cũ qui Meletij consiliũ non recepisset, post illius mortẽ in eius sede consistere, sed eum potius qui plurimis laboribus effulserat, & pro ouium cura pericula sustinuerat. Hoc factum Romanos & Aegyptios fecit infestos Orientalibus. Sed neq; morte Paulini inimicitiæ sunt destructæ. Nã & post illum cum Euagrius eius accepisset sedem, perstiterunt Flauiano uehementer infensi, licet Euagrius præter ecclesiasticam regulam fuerit ordinatus. Solus enim Paulinus eũ instituerat, plurimas regulas præuaricatus ecclesiasticas. Non em̃ præcipiũt ut pro se quilibet ordinare possit, sed cõuocare uniuersos prouinciæ sacerdotes,& præter tres pontifices ordinationẽ fieri penitus interdicunt. Veruntamen nihil horum respiciẽtes, Euagrij sunt amplexi cõmunionem,& aduersus Flauianũ aures principis cõmouerunt. Qui frequenter impulsus, deduxit eum ad urbem Constantinopolim & Romã proficisci præcepit. Porrò Flauianus excusatione hyemis, promissione facta quod tempore oportuno ꝓficisceret Romam, tum est reuersus ad propria. Cũq; Romani pontifices, nõ solum mirabilis Damasus, sed etiam post eũ Siricius & Anastasius apud Impatorẽ uehemẽter instarẽt, dicẽtes, qd' tyrãnos quidem proprios debellaret: qui uero CHRISTI resisterẽt legibus, eos sineret impunitos, rursus eum euocans, Romã proficisci cogebat. Tunc Flauianus sapientissimus digna libertate usus ait: Siquidem fidẽ meã ó Imperator quasi non rectam accusant quidam, aut uitã dicunt sacerdotio non esse dignam, etiam ipsos accusatores habere iudices non refuto, eorũq; sententiã lubenter accipiã. Si uero de sede & præsulatũ cõtendunt, nec litigabo nec hæc uolẽtibus habere resistã: sed abscedã,& ab ista præminẽtia abstinebo. Da igitur Antiochenam sedem cuicũq; uolueris Imperator. Hãc eius fortitudinem sapientiãq; miratus Princeps, redire ad patriã,& cõmissam sibi regere præcepit ecclesiã. Post aliquantũ temporis Romã denuo ueniens Imperator, easdem ab Episcopis patiebatur querelas, quasi Flauiani tyrannidem premere nõluisset. At ille speciem tyrannidis eos effari præcepit, dicens se esse Flauianum. Illis uero dicentibus quod nõ possent cum Imperatore

Euagrius.

Damasus. Siricius. Anastasius.

Flauianus ad Imp.

C tore contendere,monuit ut deinceps ecclesiæ concordiam haberent,depone-
rentq; certamen,& stultas contentiones extinguerẽt:Paulinus,inquit, olim
est mortuus:Euagrius contra regulas ordinatus: Orientales autem ecclesiæ
præsulatum Flauiano deferentes,& Asia,Pontus & Thracia,eius cõmunio
ni coniunctæ sunt:Omnis Illyrias illum nouit per Orientem episcopis præ
sidere. His flexi monitionibus Hesperiæ sacerdotes solutúros se inimiciti/
as promiserũt,& Legatos mittendos ab eo se susceptu ros. Hoc cognoscẽs
sacratissimus Flauianus, misit Romã quosdam laude dignos episcopos,&
Antiochenos presbyteros atque diaconos,quibus præerat Acacius Bereæ
in omni terra pelagoq; cantatus.Is cum alijs Romam ueniens,longãq; sa/
nans odij passionem,post decem & septem annos ecclesijs restituit pacem.
Innocentius Pont. Ro. Quod cognoscentes Aegyptij,inimicitias extinguentes,concordiã sunt am
plexi.Tum igitur ecclesiæ Romanæ Innocentius successor Anastasij præsi/
Theophilus Alexandr. debat,uir prudentia & intellectu decenter ornatus,Alexandrinæ uero The
ophilus.

D Cap.XLV.

SOCRATES.

Eugenius ex Ludimagistro tyrannus. Arbogastes. REspublica autem eo tempore ex huiusmodi causa turbabatur in Oc/
cidentis partibus.Grãmaticus quidam nomine Eugenius,literarũ La
tinarum Doctor relinquens Scholas suas,in palatio militabat. Eratq; Im/
peratoris ἀυλαχαφεύς,& propter eloquentiam à multis honorabatur. Tũ et/
go(ut fertur)non mediocriter cogitans,cooperatorem assumpsit Arboga/
sten de minoribus Gallijs ortum,militaris ordinis Ducem,uirum sæuum &
ad cædes paratum.Quo facto declinauit ad tyrannidem.Igitur uterq; con
tra Imperatorem Valentinianum necem machinabantur,Cubicularios cor
rumpentes eunuchos.At illi dormientem principem suffocarunt. Hoc Eu/
genius repente cognoscens, Imperio potitur Hesperiæ. Agebatq; quod ty
ranno poterat conuenire.Hæc audiens Theodosius Imperator,rursus solli
citudinibus obstrictus,secunda certamina post Maximũ præparabat.Con
Honorius fit Cæsar. gregansq; militarem uirtutem,& Honorium filium designans Imperato/
rem Consulatu suo & Habundantij,decimo die Ianuarij mensis,denuo ad
partes Hesperias magno studio festinabat.

SOZOMENVS.

Ioannes monachus futurorũ præscius. Interea euentum belli considerans misit in Thebaida ad Ioannem mo/
nachum tunc præscientia clarũ. Ad quem destinauit Eutropium eunuchũ
sibi fidissimum,ut aut cum(si uellet uenire)deduceret,aut nolentẽ de euentu
belli interrogaret. At ille Ioannem quidẽ deducere non præualuit, sed man
datum retulit eius,quod bello uinceret,& perimeret tyrannũ,& post uicto/
riam in Italia moreretur.

SOCRATES.

Gothi cũ Theodosio. Relictis ergo Theodosius ambobus filijs in urbe Cõstantinopoli, cum
profici sceret contra Eugenium bellaturus,plurimi trans Histrũ Barbari sunt
secuti

A sequuti,cum eo pugnaturi contra tyrannũ. Paruoq; tempore cum manu
maxima uenit ad Gallias.Illic enim parabat bellum,ubi iam multa milia
habebat exercitus.

THEODORETVS.

Theodosij insomnium. Cum igitur in quodam monte oratorium inuenisset,ibi noctu domino
supplicabat,& circa gallicantum sopore compressus, uidit in somnis quasi
iaceret in cãpo,& astarent sibi duo quidã uiri in uestibus albis & equis can
didissimis residentes,eumq; iubentes habere fiduciam,& diluculo armare
milites ad uictoriam.Dicebantq; se pro auxilio destinatos. Quorum alter
Iohannẽ Euangelistã,alter se Philippum dicebat Apostolum.Hac uisione
comperta,nequaq; ab oratione cessauit, sed lachrymas uberiores effudit.
Quæ uisio etiam cuidã militi reuelata est,& per diuersos peruenit ad Prin
cipem.At ille: Non propter me (inquit) hæc iste uidit, sed ne quis crederet
quod finxerim quod ego uidi. Ideoq; etiam isti monstratum est.nam pri
mò mihi dominus hoc communis ostendit.

SOCRATES.

Conflictus. Fuit ergo cõgressio circa fluuiũ uocabulo Frigidum. Igitur in parte qua
Romani contra Romanos confligebant,bellum erat æquale. Vnde uero
Barbari auxiliatores Imperatoris erant,pars Eugenij potior esse uideba/
tur. Imperator autẽ uidens Barbaros perire,in maximã ueniẽs æstuationẽ,
prostrauit seipsum in terram, adiutorem inuocans deum,& petitione fru/
B stratus nõ est. Quidam enim Bacurius Magister militum eius, repente sic Bacurius Magister militiũ.
confortatus est,ut cum primis Ducibus concurreret ad eam partẽ qua Bar
bari premebantur. Quo facto,dirupit acies,& in fugam mox uertit inimi
cos.Fitq; denuo ea hora miraculum.uentus enim uehementissimus inspi/
rans,emissa iacula ab Eugenij paribus cõtra eos denuo reuocabat,& à par
tibus Imperatoris ad hostes cũ magna fortitudine deferebat. Tantum ua
luit Impatoris oratio. Hoc itaq; modo pugna finita, Tyrãnus accurrẽs ad
Eugenius supplex Theodosio. pedes Impatoris,orabat ut promereret salutẽ. Qui circa pedes eius à mili
tibus capite sectus est.Hæc gesta sunt septimodecimo die Septembris men
sis,Consulatu Arcadij tertio,& Honorij secundo.Arbogastes autem tanto
Arbogastes seipsum iugulat. rum causa malorum,post duos congressionis dies,fuga elapsus,cum cogno
uisset quod uiuere non posset,proprio gladio se peremit.

SOZOMENVS.

Cap.XLVI Donatus Euryampius. EA tempestate plurimi inter episcopos effulgebant,sicut Donatus Eu
ryampi. De quo cum Prouinciales miracula multa testentur, maxi/
mum tamen est quod de dracone gessit.Is enim circa Pontem in uia publi
ca iacens,cibũ habebat,oues,capras,equos,boues,& homines abripiẽs de/
uorabat.Ad quã bestiam Donatus sine gladio,sine aliquo iaculo ueniens,
cum illa leuasset caput quasi uoratura uirum, tunc ille uexillum crucis ante
faciem eius digito designans in aëre,in os eius expuit. Bestia uero sputum

C mox ore suo suscipiens expirauit. Quã (sicut audiui) octo paria boum in uicinũ campum traxerũt. Et misso igne combusta est,ne aërem fœtore corrumperet. Huius Donati sepultura insignis est,ubi oratorium ex eius nomine uocatur,habens fontem aquarum,quem ipse fertur orationibus inuenisse. Nam cum esset locus inaquosus,& illuc ex itinere aliquãdo uenisset, aiunt quod fatigatis illis qui cum eo erant,orauerit, & mox aquæ inundatio proruperit.& ex illo hactenus permaneat.

ca.XLVII Theotimus Tomitanorũ episcopus.

EO tempore Tomitanam & Scythiæ ecclesiam Theotimus gubernabat,uir in Philosophia nutritus,cuius uirtutẽ diligentes Barbari trans Histrum habitantes,Deum Romanorũ esse prædicabant. Diuinarũ siquidem in eo rerum experimẽta sæpius perceperunt. Nam eum quodã tempore iter faceret,illius terræ Barbari occurrerũt ei.Et cum hĩj qui erãt circa eum terrore turbarentur, quasi continuò morituri,ex equo descendens, orauit. Porrò Barbari neq; eum neq; sequaces eius,nec equos de quibus descende-

Scythæ. rant uidentes,transierunt.Cum igitur crebro transeuntes Scythas naturaliter feroces,epulis muneribusq; mãsuefaceret,quidam Barbarorũ arbitratus cum esse locupletẽ, cœpit insidiari ut eum caperet, alligaret & traheret. Cum hoc iam parasset,& dexteram ad hoc haberet,& eum iactu illaquearet,manus in aëre mox ligata,& Barbarus ille inuisibilibus uinculis est obD strictus. Tunc alijs pro eo rogantibus, supplicauit deo Theotimus ut Barbarus solueretur.

XLVIII. *Epiphanius Cypri episcopus.*

EO quoq; tẽpore fuit Epiphanius Cypriorũ episcopus,ad cuius sepulchrum hactenus dæmones expellũtur. Is enim cum substantiam propriam,necessitatem sustinentibus erogasset,& multis quoq; offerentibus ei pecunias manu largissima dispẽsaret,cõtigit ut pecunijs deficiẽtibus Oeconomus ecclesiæ murmuraret. Quo facto,assistẽs quidam in domo in qua habitabat Oeconomus,sacculum multarum pecuniarũ dedit, & ita dispariuit,ut nec qui dedisset,nec qui misisset cognosceretur. Quod factũ omnes diuinũ esse iudicauerunt. Aliud quoq; eius libet referre miraculũ.Quidã pauperes studentes Epiphaniũ arte deludere ut sibi aliquid daret.cum iterageret,unus eorum supinũ se prostrauit in terram,alter stabat quasi mortuum deflens,nec habens unde eum sepelire potuisset. Epiphanius autẽ superueniens,orauit ut sub quiete dormiret.Et sepulturæ necessaria præbuit, simulq; consolatus est flentem,dicens:Quiesce fili à lachrymis.Non enim fletu resuscitari poterit.Est em̃ ineuitabile quod euenit. Cumq; discessisset Epiphanius,cœpit ille pulsare socium ut resurgeret.Et cum hoc semel & secundò fecisset,dicẽs:Surge,ut hodie de tuis laboribus epulemur,& ille penitus non sentiret, cognoscens uere mortuũ,cucurrit ad Epiphanium flens, & petens ut suum socium suscitaret. At ille consolatus est,ne grauiter ferret quod euenisset. Non tamen defunctum denuo suscitauit. Hoc enim credo prouide

A prouide factum,ut non facile dei ministri deludantur. Eo tempore fuit Aeas & Zeno in Palæstinæ Gaza philosophantes.Et Aeas fertur cum pulcherrimã duxisset uxorem,ter cum ipsa solum concubuisse,& tres filios genuisse,postea uitam monachicam apprimè esse sectatus. Zeno uero episcopus fermè annorum centum habens ætatem, nunq; solennibus minor fuit aut quieuit officijs. *Aeas. Zeno.*

NOn solum autẽ religionem hæc tunc nobilitabãt,sed etiam Abacuc & Micheæ prophetarũ corpora (sicut audiui)hoc tempore sunt ostensa reuelatione diuina,cum Zebennus tunc Eleutheropolitanã gubernaret ecclesiam in uico qui prius uocabatur Ceila,in Berethasia prædio quod distat ab urbe fermè stadijs decem. Circa hunc locum sepultura Micheæ fuit, quã nescientes quid dicerent,Prouinciales,ó fidelem memoriã uocitabant. *Ca.XLIX. Abacuc et Micheæ prophetarum corpora reperta.*

IGitur Theodosius Imperator post laborem publicũ corpore fatigatus, & sperans se eo morbo non moriturum,potius de re publica cogitabat, considerans quæ soleant hominibus accidere Imperatore moriente.Filium itaq; Honorium de Constantinopoli uelociter euocauit, ordinare uolens partes Hesperias. Cumq; filius Mediolanũ uenisset,ex ægritudine releuatus,Circum de uictoria celebrabat. Et ante prãdium quidem spectaculum quasi sanus exhibuit,post prãdium repente prægrauatus, ad spectaculum B uenire non potuit,filium tamẽ Ludis adesse præcepit. Superueniente uero nocte defunctus est. Consulatu Olibrij & Probini,septimodecimo die Iauarij mensis,anno primo ducẽtesimæ nonagesimæ quartæ Olympiadis. Vixit autem Imperator Theodosius annos sexaginta, ex quibus sedecim imperauit. *Cap.L. Theodosius ægrotat. Moritur.*

HISTORIAE ECCLESIASTICAE, QVAM TRIpartitam uocant,libri noni,Epiphanio Scholastico interprete, FINIS.

ELENCHVS CAPITVM LIBRI DECIMI HISTORIAE ECclesiasticæ,quam Tripartitam uocant.

De successione Arcadij & Honorij.
Quomodo Honorius Ludum gladiatorium remouerit. Caput.I
De morte Nectarij Constantinopolitani, & ordinatione actibusque Iohannis. Cap.II
Quomodo Eutropius Præpositus Imperatoris fuerit interẽptus. Cap.III
De conuersione Celticorum per Iohannem. Cap.IIII
De Gaina Magistro militum,eiusq; rebellione. Cap.V
Cap.VI

C De quæstione inter Aegyptios monachos exorta: An deus corporeus sit, an incorporeus. Cap.VII
Quomodo hymni nocturni à Iohanne sint incepti. Cap.VIII
Quod episcopo Ignatio angelorum deum laudantium uisio sit ostensa. Cap. IX
De inimicis Iohannis. Cap.X
Quomodo Epiphanius Cyprius Iohanni fuerit inimicus. Cap.XI
Quomodo Iohannes acceperit Epiphanium. Cap.XII
Cur Augusta grauius,& per quos Iohanni facta sit inimica, & quomodo in exilium fuerit deportatus. Cap.XIII
Quomodo sit reuersus,& denuo à calumniatoribus impetitus. Cap.XIIII
Qualiter Iohannes tractauerit Augustam. Cap.XV
De insidijs quæ Iohanni fiebant. Cap.XVI
De secunda depositione Iohannis,& de schismate facto propter eum. Caput XVII
De exilio & morte Iohannis. Cap.XVIII
Quomodo Illyrium & Occidens propter Iohannem ab Orientalibus se suspenderint episcopis. Cap.XIX
De ordinatione Arsatij Constantinopolitani,& eius odio propter Iohannem. Cap.XX
D De Eutropio lectore propter Iohannem in carcerem coniecto. Cap.XXI
De morte Arsatij & ordinatione Pontificis Attici. Cap.XXII
De successione diuersorum patriarcharum. Cap.XXIII
De concussionibus quas Barbari reipublicæ inferebant. Cap.XXIIII
Quomodo Alexander Antiochenus episcopus discordantẽ populum ad unitatem reuocarit ecclesiæ. Cap.XXV
Quomodo corpus Iohannis Constantinopolim fuerit reuocatum. Caput XXVI
De laudibus Theodosij minoris. Cap.XXVII
De miraculis contra Persas gestis. Cap.XXVIII
De successione Pontificum. Cap.XXIX
De uirtutibus Abdæ apud Persas episcopi. Cap.XXX
De Hormisda apud Persas nobilissimo confessore. Cap.XXXI
De Sanne apud Persas confessore. Cap.XXXII
De Beniamin Persico Diacono,eiusq; martyrio. Cap.XXXIII
De Theodoro Antiocheno episcopo,& Theodoro Mopsuestiate Pontifice. Cap.XXXIIII
De fine Imperatoris Arcadij. Cap.XXXV

A

HISTORIAE ECCLESIASTICAE, QVAM TRIPARTITAM VOcant, ex tribus Græcis autoribus, Sozomeno, Socrate,& Theodoreto,ab Epiphanio Scholastico uersis,per Cassiodorum Senatorem in Epitomen redactæ,liber decimus.

SOCRATES.

B DEFVNCTO Theodosio, in Imperium filij succesſerunt,Arcadius in Oriente,Honorius autem in Occidẽte. Hoc tempore in Romana Damasus præsidebat ecclesia; in Alexãdria Theophilus, Hierosolymis Iohannes,Flauianus Antiochenam tenebat sedem,Constantinopolitanãq; Nectarius. Igitur circa octauũ diem Nouembris mensis eodem Cõsulatu,corpus Theodosij delatum cum solenni honore ab Arcadio filio sepulturæ contraditur. Post paucos uero dies,id est,uicesimoseptimo eiusdem mensis die etiã exercitus qui cum Imperatore Theodosio fuerat contra tyrannũ,reuersus est. Et cum Imperator Arcadius secundũ consuetudinem ad portas occurrisset exercitui redeunti,tunc milites Ruffinũ Præfectũ Imperatoris peremerũt. Erat enim suspectus quasi tyrannidẽ posset assumere. Dicebatur autem Hunos ipse in Romanorum prouincias euocasse,qui tunc Armeniam & partes Orientis ualde uastabant. *Cap.I. Episcopi Apostolicarum ecclesiarum.* *Ruffinus Præfectus occisus.* *Huni.*

THEODORETVS.

HOnorius itaq; suscipiẽs Occidentis Imperium, Monomachias,quæ iam olim Romæ celebrabantur, huiusmodi de causa remouit. Quidam Telemachus cõuersationis monasticæ,hac de causa ab Oriente uenit Romã. Cumq; nephandũ illud spectaculum ageretur, etiam ipse intrauit in stadium . Et descendens nitebatur pugnantes inter se gladijs, separare. Cumq; spectatores aduersus eum sæuirẽt,& in effusione sanguinis grassarentur,prouisorem pacis lapidibus occiderunt.Hoc ubi cognouisset mirabilis Imperator, illum quidẽ inter uictores martyres numerauit, nephandũ uero spectaculum prorsus sustulit. *Cap.II.* *Monomachiæ sublatæ.*

SOCRATES.

CVm uero modicũ tempus transisset,etiã Nectarius Constantinopolitanus episcopus defunctus est,Consulatu Cæsarij & Attici,septimo & *Cap.III.*

C uicesimo die Septembris mensis. Mox ergo studia generantur in episcopa-
tum, aliis alium ordinare cupientibus. Nouissimè uero placuit, ut ab Antio-
chia Iohānes euocaretur, ecclesiæ presbyter. Erat enim eius doctrinæ fama
mirabilis. Intra modicum ergo tempus cōmuni decreto omniū clericorum
& laicorum Imperator Arcadius euocauit eum. Et propter dignitatem or-
dinis cum adessent ex Imperiali iussione plurimi episcopi, etiam Theophi-
lus uenit Alexandrinus, qui studebat quidem Iohāni detrahere, & Isidorū
suum presbyterum ordinare. Diligebat enim eum, quod aliquando susti-
nuisset pro ipso tale periculū. Cum Imperator Theodosius aduersus Ma-
ximū tyrannū decertaret, Theophilus per Isidorum xenia misit Imperato-
ri, & duplices misit epistolas, mandans ut alteras literas nō uincenti daret.
Porrò uictori & munera, & alteras porrigeret literas. Has cū Isidorus por-
tasset, Romā ueniens uictoriam expectabat. Sed non diu latuit. Quidam
enim lector rapiens epistolas, demonstrauit Imperatori. Quamobrem Isi-
dorus terrore correptus, in Alexandriam fugit, cælare uolens quod fuerat
ei mandatum. Ob quā causam Isidorum Theophilus diligebat. Verum
palatij Iudices præposuere Iohannem. Cumq; multi Theophilum accusa-
rent, libellos aduersus eum pro diuersis causis præsentibus episcopis obtu-
lerunt. Tunc Præpositus palatij Eutropius nomine, sumēs accusationes scri-
ptas ostendit Theophilo, dicens, aut ordina Iohannē, aut accusationes ue-
D nient ad examen. Hinc perterritus Theophilus, Iohannē ordinauit episco-
pum. Qui suscepit episcopatum sextodecimo die Februarij mensis, Consta-
tio Honorij Imperatoris, & Euthiciani Præfecti. Quod uero Iohānes uir
fuerit omnino præclarus, ex libris quos reliquit, cognoscitur. Cuius uitā, ge-
nus, cōuersationē, & quēadmodū sit depositus & post mortē magis hono-
ratus, exponā. IOHANNES itaq; fuit Antiochenus, filius Secūdi & An-
thusæ nobilium personarū, discipulus Sophistæ Libanij, & auditor Andra-
gathij Philosophi. Cumq; se ad aduocationē præpararet, considerans mo-
lestias litigantium, iniustumq; uitæ propositum, potius elegit quietem. Et
hoc fecit æmulatus Euagrium, quoniā & ille cum ijsdem studijs esset usus,
quietam magis sequutus est uitam. Mox ergo mutato cultu pariter & in-
cessu, diuinis lectionibus incumbebat, & frequentius ad sanctam concurre-
bat ecclesiam. Hæc agens persuasit etiam Theodoro & Maximo qui fue-
rant condiscipuli ipsius apud Sophistam Libaniū, ut pomposam relinque-
rent uitam, & simplicem sequerentur. Quorum Theodorus postea episco-
pus Mopsuestiensis ordinatur ecclesiæ, Maximus autē Seleuciæ Isauriæ.
Tum itaq; isti fiebant discipuli in lectione diuina Diodori atq; Carterij,
qui eo tēpore sacris monasterijs præsidebant. Sed Diodorus postea Tarsi
ordinatus episcopus, multos cōscripsit libros sacras ad literam intuens scri-
pturas. Porrò Iohannem degentem cum Basilio qui tunc à Meletio factus
erat

Iohānes Chrysostomus.

Theophilus Io. Chrysostomo parum fauens.

Mira Theophili uafricies.

Isidorus.

IOHANNES *Chrysostomus, futurus erat Rhetor forensis.*

Amplectitur uitam Christianam.

Theodorus.

Maximus.

Diodorus.

Carterius.

A erat diaconus, & postea Cæsareæ Cappadociæ Præsule constituto, Zeno
episcopus à Hierosolymis reuertens, Lectorem in ecclesia Antiochena con-
stituit. In quo adhuc in officio positus, librum ædidit Contra Iudæos. Post
modicum uero tempus etiam Diaconatū à Meletio promerens, De sacer-
dotio alium fecit librū, aliosq; plurimos explanauit. Postea uero Meletio
in Constantinopolitana urbe defuncto, recedens Iohannes à Meletianis,
& neq; Paulino cōmunicans, tribus annis cōtinuè sub quiete degebat. Mor-
tuo uero Paulino, ab Euagrio eius successore presbyter ordinat. Ante Epi-
scopatum itaq; hoc modo conuersatus est. Fuit enim uir (ut aiunt) propter
zelum castitatis seuerior, & amplius quàm habebat à iuuentute sua, furori
magis quàm reuerētiæ se præbebat, & propter uitæ rectitudinem incautus
prospicere de futuris. Propter simplicitatem uero, oris libertate profusus,
apud colloquentes nō mediocriter utebatur. Docendo præcipuus erat, uti
lis ad corrigendos audientium mores. In confabulatione uero arrogans
à nescientibus putabatur. Cū ergo talis moribus esset, episcopatu suscepto,
maiori fastu quàm debuerat utebatur, clericorū suorū corrigere uitā uolēs.
Mox igit' in ipso initio, cū clericis asper uideret' ecclesiæ, erat plurimis exo-
sus, & ueluti furiosum uniuersi declinabant. Compellebat enim eū, ut uelut
omnes offenderet Serapio diaconus eius, qui aliquādo præsentibus clericis
hunc protulit magna uoce sermonem: Nunq; poteris, ó episcope, hos corri-
B gere, nisi uno baculo percusseris uniuersos. Quo dicto, maiora contra eum
odia cōcitata sunt. Non post multū uero temporis, plurimos clericorū pro
diuersis exemit causis. At illi cōspirantes aduersus eum, etiam derogationi
bus apud populum utebantur, quarum rerum faciebāt maximā fidem, eo
quod nec ullum secum comedere pateretur, nec ipse ad alium inuitatus acce
deret. Dicunt enim quidā, propterea noluisse eum cū quoquam comedere,
eo quod turpiter manducaret, escasq; perciperet. Alij uero propter excellen
tem ciborum abstinentiam, hoc eum facere prædicabant.

Io. Chrysostomus fit Lector in ecclesia Antiochena.

Fit presbyter

Liberæ linguæ Chrysostomus.

Emendatio cleri.

Serapio diaconus Chrysostomi.

Sacerdotes aduersus Chrysostomum conspirant.

Io. Chrysostomus solus cibum capiebat.

SOZOMENVS.

Ego tamen, quodā uiro ueraci referente, audiui, quod propter abstinen
tiam capite & stomacho sæpe dolebat, & ideo prandiorū epulas euitabat.

SOCRATES.

Porrò populus propter sermones quos in ecclesia faciebat, diligebat eū,
paruipendēs accusatorū uoces. Quales uero sint eius libri, nō oportet nunc
dici, quoniā legentibus poterunt indicari. Igitur cū clero tantūmodo esset
exosus, machinationes cōtra eum nō omnino ualuerunt. Cum uero etiam
plurimos Procerū obiurgare cœpisset, tunc inuidia cōtra eū maior accensa
est. Et plurima quidē dicebantur. multa quoq; faciebant audiētibus fidem.
E lus derogationibus dedit augmentū homilia contra Eutropiū tunc
prolata. Eutropius enim eunuchus Præpositus Imperatoris, & habēs

Laborat inuidia cum facerdotū, tum populi.

Cap. IIII. Eutropius eunuchus Præpositus Cubiculi.

C Consulis dignitatē,uolens in quosdam qui ad ecclesiam confugerant,animaduertere,operam dedit ut ab Imperatoribus Lex poneretur,iubens ut nullus ad ecclesias confugeret, imò qui dudum confugerant, traherentur. Sed dei sequutum est repente iudicium.Erat ergo proposita Lex.Post paucos uero dies cū ipse Eutropius offendissēt Imperatorē, inter refugas erat apud ecclesiā.Episcopus uero Eutropio sub altari iacente,nimioq; percusso timore,residens super ambonē ubi solebat prius facere consuete sermonē, homiliam increpatoriam fecit aduersus eum. Vnde plurimos magis offendebat,eo quod hominē in infelicitate positum,nō solum non miseraretur, sed etiam ne obiurgare quidem desisteret.Igitur Eutropiū tunc Consulatus dignitatē habentis,propter quædā crimina caput Imperator iussit amputari,& ex ordine Consulum eius nomē penitus aboleri. Quāobrem Theodori solūmodo,qui cum eo Consul fuit,nomen adscriptum est.Pro diuersis igitur causis multos sæpius libere obiurgabat, & plurimis erat exosus. Vnde Theophilus Alexandrinæ ciuitatis episcopus,mox post ordinationem causas eius deiectionis quæsiuit. & quibusdam præsentibus ei latenter obloquebatur. Multis etiā longe positis scribebat.Contristabatur enim non solum propter libertatem illam,sed quod etiā Isidorum presbyterum suum episcopum Constantinopoleos ordinare non ualuisset.

Io.Chrysosto/mus declamat publice in Eutropium.

Theodorus COS.

THEODORETVS.

D Sacerdotibus igitur Iohannes episcopus supplicabat,ut secundum ecclesiasticas uiuerēt sanctiones, quas quicunq; præuaricari præsumerēt,eos ad templum prohibebat accedere. Dicebat enim,quod nec deberent frui honore sacerdotij,qui eorū uitam contemnerent imitari.Non solum autē propter uidentiā urbis Costantinopoleos habebat,sed etiā totius Thraciæ,quæ sex Præfecturis est diuisa, & Asiæ totius quæ ab undecim Præsidibus regitur. Hijs legibus ornabat etiā Ponticam regionem,quæ totidem Iudicibus gubernari dinoscitur.Cumq; cognouisset in Phœnice adhuc Dæmonibus sacrificia ministrari,electos monachos & Imperialibus sanctionibus coarmatos aduersus cultores destinauit idolorum,dans pecunias Templorum destructoribus erogandas,non ex ærario publico,sed quas à fidelissimis mulieribus oblatas liberaliter accipiebat sic ab ipso persuasis.

Io.Chrysosto/mus cleri reformator.

Pontus.

Phœnicia.

Io. Chrysostomus matronarū locupletiū liberalitate adiutus.

Cap.V.

De Celtis loq̄tur,hoc ē, Germanis q̄ apud Honorium militabant.

V Idens uero etiam cohortem Celticam Arianis rhetibus illaqueatam, & cogitans de eorū capienda salute,consilium huiusmodi uenationis inuenit.Eiusdem nanq; linguæ Presbyteros,Diaconos,atq; Lectores fecit, & unā eis ecclesiam dedit.Qua occasione multos eorū cepit,cum & ipse frequenter illuc iret,& per interpretem Celticum diuinas lectiones exponeret. Hæc ergo intra ciuitatem crebro faciens, plurimos eius gentis Arianorum ad Apostolica dogmata reuocauit. Apud Scythas autē quidam erant desiderijs salutis habentes,quò nō poterant peruenire.Quod Iohannes cognoscens,

Scythæ.

A scens,quæsiuit uiros Apostolico zelo feruentes,eosq; misit, & desiderantibus salutis gratiā ministrauit. Ego autē etiam literas eius legi ad Leontiū Ancyræ Præsulē,qbus indicauit Scythas fuisse cōuersos in nostra Prouincia.Et cognoscens in qbusdā uicis Marcionis creuisse languorē,scripsit eius loci pastorib9,ut eos pellerēt. Insup etiā Principis p hac causa pferri petijt sanctionē. Quod igitur ecclesiarū curā in animo habuerit,secundū diuinū Apostolū,satis hæc docuerint. Licet aūt etiā aliūde illi9 libertatē intelligere.

Aduersus Marcionistas.

GAinas quidā genere Celticus,consilio Barbarus studio tyrannico uehemēter elatus,eo tempore cum esset Magister militum,multos suæ gentis,multos etiam Romanorū sub suo magisterio habens,terrorem plurimis,etiam ipsi Principi meditatione tyrānidis inferebat.Eratq; Arianus. Is ergo rogauit Imperatorē,ut intra ciuitatem ei unam daret ecclesiam. At ille eum se placare promisit. Tum euocans Iohannē, eiq; potentiam illius meditatamq; tyrannidē dicens,petebat ut data ecclesia,eius refrenaret intentionē.At ille uirtute fortissimus:Noli (inquit) ō Imperator hæc promittere,neq; sanctum canibus dare. Non enim potero deo benedicentes expellere,& sanctum templum blasphemantibus iniuste cōtradere. Neq; hunc Barbarū metuas Imperator,sed ambos nos iube uocari,& sub silentio inter nos quæ dicuntur audi.Ego nanq; linguam illius sic frenabo,ut nō præsumat petere quæ dari non expedit. Hoc audiens Imperator gauisus est,& utrunq; altero die uocauit. Tunc Gainas petitionē suam poscebat,Iohannes contradicebat,dicens:Non licet Imperatori pietatē custodienti,aliquid contra mandata diuina tentare. Cumque responderet ille, quod oratorium & ipse habere deberet,Iohannes ait:Vbiq; tibi diuina domus aperta est,& nullus te uetat orare. At ille:Sed ego (inquit) alterius sectæ sum,& cū eis unū templum habere deposco.Multos enim pro Romana republica labores assumpsi, & non debeo in mea petitione contemni. Cui Iohannes: Plurima (inquit) præmia,& quæ trascendunt tua certamina percepisti,Magister militum factus,Consulari toga insuper exornatus. Et oportet te considerare quis pridem fueris,& qualis modo cōspiciaris,& quæ prisca paupertas,& quæ præsens substantia. Quibus uestibus usus fueris antequā Hellespontum transisses,& quibus nunc utaris.Considera igitur paucos labores maxima tibi præmia contulisse,& circa honorantē te non sis ingratus. Hijs sermonibus tantus ille doctor obstruxit os Gainæ,eumq; cōpulit ut taceret.

Io.Chrysostomus aduersus Gainam.

B

SOCRATES.

Igitur cum Gainas adipisci desideraret Imperiū,qui pridem de sua fide apud beatā martyrē Euphemiā in Chalcedone Impatori Arcadio promisisset,diuersa cōsilia reuoluebat,& in sua intētione semp instabat. Cumq; per diem nihil in urbe Constātinopolitana agere potuisset,machinatus est ut noctu Barbaros mitteret qui Palatium cōcremarent. Tuncuero apertè monstratū est,quomodo deus custodiat ciuitatē.Missis enim ab eo Barbaris ad

Gainas conatur incendere Palatium Constantinop.

C ris ad incendiū atq; prædas, angelorū turba apparuit armatorū ingentia corpora habentium. Illi uero putantes esse milites, abscesserūt. Cumq; hoc Gainæ fuisset nunciatum, incredibile uisum est. Nouerat enim omnē exercitum per ciuitates constitutū. Quapropter denuo sequenti nocte alios destinauit. Cumq; idem ei renunciatum fuisset (denuo enim angeli eandem uisionem Barbaris ostendebāt) nouissimè ipse egressus cum multitudine, miraculi sumpsit experimentum, arbitratus reuera, quod per diem quidem lateret exercitus, noctu uero pro eius custodia poneretur. Et ita cum intra urbem nihil posset implere, egressus ad Thraciā, aperte hostilem monstra uit intentionem.

THEODORETVS.

Gainæ aperta tyrannis.

Cum igitur aliquantum transisset tempus, diu meditatam tyrannidem Gainas patefecit. Collecto nanq; exercitu, per Thracias uniuersa uastabat. Hoc cognoscentes & Iudices & populi, terrebantur. & neq; repugnare illi quisq; audebat, neq; apud eum Legatione fungi, dum asperitatē Barbaricam formidarent. Tum ergo alios omneis tanq; metuēteis relinquētes, Io-

Io. Chrysostomus Legatus ad Gainam.

hāni uiro sanctissimo onus Legationis imposuerūt. At ille neq; illius insultationis memor, neq; inimicitiarū quæ hinc exortæ uidebātur, alacriter est profectus ad Thraciā. At ille cognoscens Legatum eiusq; fiduciā pro pietate animose assumptam, occurrit ei longo itinere, eiusque dexteram suis

D

Oscula genuū

oculis circūposuit. Insuper etiam suos filios sacra eius genua osculari præcepit. Huius ergo uirtutis Iohannes fuit, ut etiā ualde terribileis humiliari coget, & timere.

SOCRATES.

cap. VII. An deus corporeus.

EA tempestate quæstio mota fuerat: An deus corporeus esset, & hominis haberet figurā, an certè incorporeus & à figura humana omnino alienus. Ex qua quæstione contentiones & certamina plurima surrexerunt, alijs hoc affirmantibus, aliud alijs. Maximè tamen simplices inter monachos, corporeum & humanæ formæ deum esse iudicabant. Plurimi uero reprobantes illos, deum incorporeum esse dicebant, & à forma corporea segregatum. Cum quibus Theophilus quoque Alexandrinus consonabat

Theophilus Alexandrin⁹.

episcopus, ita ut in ecclesia coram populo contra eos qui humanæ formæ deū assleuerabant, contenderet, & deum incorporeū suo dogmate definiret.

Monachi Aegyptij.

Hæc cognoscentes Aegyptiorū monachi, uenerunt Alexandriā, & seditionem contra Theophilū uelut impiū excitarunt, ita ut eum occidere niterentur. Hoc ille cognoscens, cogitauit quēadmodum euitaret mortē. Quos sub blandimēto susciens, hæc eis loquutus est: Sic (inquit) uos uideo sicut dei uultū. Hoc dicto monachos à suo impetu reuocauit. At illi: Si uere (inquiunt) dicis, quod dei uult⁹ est sicut & noster, anathematiza libros Origenis. Ex ipsis em̄ quidā aduersantur opinioni nostræ. Si uero hoc nō feceris quæ impiorū & deo rebelliū sunt, à nobis sine dubio sustinebis. Ego (inqt Theophilus) quæ uobis placēt faciā. nolite in me sæuire. Nā & ego inimicus sum librorum

A librorū Origenis, & culpo suscipiētis. Sic ergo monachos declinauit. & forsitan ideo hæc quæstio hactenus est ablata. Posthæc huiusmodi res accidit. Aegypti monasterijs quatuor uenerabiles præsidebāt uiri, Dioscorus, Ammonius, Eusebius, Euthymius, germani, qui pro corporis magnitudine Lō-

Dioscorus. Ammonius. Eusebius. Euthymius.

gi uocabantur, fermone uitaq; fulgentes, & propterea apud Alexandrinos egregij. Sed & Theophilus eos honorabat episcopus. Quāobrem Dioscorum uiolenter tractum, Hermopoleos fecit episcopum. Duos autem eorum rogauit ut habitarent cum eo, & uix ut episcopus impetrauit. Factosq; clericos, ecclesiæ Oeconomos instituit. Cūq; illi æstuarent quod minus pro positum suæ cōuersationis implerent, & procedenti tempore uiderent animas suas lædi, cum episcopus pecuniam haberet multā, & multum auri cō-

Dioscor⁹ Hermopoleos episcopus.

gregandi studium, repudiabant esse cum eo, & deserti potius habitaculum diligebant. Cumq; ille nesciens eorum uoluntatem, sibi eos adesse deposceret, postea uidēs quod eis potius ipse displiceret, iratus interminabatur eis. At illi hoc paruipendentes abscedunt. Porrò Theophilus cum animo fer-

Theophili animus elatus.

uens esset, nisus est ut uiros illos qua posset arte uexaret. Et fratrem interim eorū Dioscorum habebat exosum. Contristabatur enim quod eos turba diligeret & coleret monachorū, & sciebat quod eis aliter nocere nō posset, nisi monachos debellaret. Expertus erat quoq;, quod crebro cum eis habito sermone, faterentur incorporeum esse deum, & non humanæ formæ.

B

ne fortè necessitate humanæ formæ, humana quoq; passio sequeretur. Et cum sic Theophilus saperet, tamen ut se uindicaret, quod bene prius prædicauerat immutauit. Mittens enim in eremum, plurimos monachorum simplicium & spiritali exercitatione carentium est uenatus, dicens nō oportere sequi Dioscorum, neq; fratres eius dicentes incorporeum esse deum. Deus enim secundū diuinam scripturam & oculos habet, & aures, & manus, & pedes, sicut & homines. Dioscorus autē, eiusq; sequaces, sequētes Origenem

Theophili dolus aliter loquentis quàm sentiret.

dogma blasphemū introducunt, quasi deus nec oculos, nec aures, nec manus habeat, neq; pedes. Hac seductione monachorum plurimi sunt decepti, & seditio feruentissima monachorum suscitatur. Sed exercitati uiri seducti non sunt, simplices autem ardore fidei repente contra fratres insurgunt. Et facta seditione, alteri alteros impetebant. Theophili sequaces, Origenistas, & impios appellabant fratres. Isti uero sequaceis Theophili Humani formianos uocabant. Ob quam rem orta immani seditione, Theophilus cum armatorum multitudine uenit in Nitriam contra Dioscorum eiusq; fratres. At illi uix fuga ualuerunt declinare pericula.

cap. VIII. Io. Chrysostomus orationes addit hymnis nocturnis.

CVm hæc in Aegypto fierent, Iohānes Constantinopolitanus doctrina florebat, & apud cunctos fauorabilis habebatur. Auxitq; primus in nocturnis hymnis orationes ob huiusmodi causam. Ariani (sicuti dictū est) extra ciuitatē Collectas agebant. Sabbato autē atq; Dominica, intra

portas

Ariani Sabbato & Dominica.

portas & porticus congregati, hymnos & antiphonas ex Ariano dogmate compositas decãtabant. Et hoc maxima noctis parte facientes, diluculo cũ ipsis antiphonis per mediam ciuitatẽ egressi portam, ad suam ecclesiam cõ currebãt. Cumq; hoc crebro quasi ad uituperationem Orthodoxorũ face re nõ cessarent, frequẽter enim etiã hoc cantabant: Vbi sunt qui dicunt tria uirtute unũ? tum Iohãnes metuens ne simplices huiusmodi cantibus trahe rentur, instituit suum populum, ut & ipsi nocturnis occuparentur hymnis, ut & illorum obscuraretur opus, & fidelium professio firmaretur. Studium ergo Iohannis ualde utile, cum turba periculisq; finitum est. Nam cum cla

Homoousiani

riores hymni homoousianorũ noctu apparerent (fecerat enim etiã cruces argenteas, quæ cum argenteis cereis portabãtur, expensas ad hæc Eudoxia Augusta præbente) tum Ariani zelo tracti, usq; ad cædem insurgunt. Vna

Brison eunuchus Augustæ

ergo nocte, facta congressione, lapide in fronte percussus est Brison eunuchus Augustæ, qui ad hymnos exercendos fuerat deputatus. Sed etiã quidam ex populo utriusq; partis extincti sunt. In hĩs, motus Imperator, prohibuit Arianos, hymnos publicè decantare.

Cap. IX. Antiphonarũ origo.

DIcendum autẽ est unde sumpserit initium, ut in ecclesia Antiphonæ decantentur. Ignatius Antiochiæ Syriæ tertius post Apostolum Petrum episcopus, qui etiam cũ ipsis uixerat Apostolis, uidit angelorũ uisionem, quomodo per Antiphonas sanctæ Trinitati dicerent hymnos. Isq; modum uisionis Antiochenæ tradidisse probatur ecclesiæ. & ex hoc ad cũctas transiuit ecclesias.

SOZOMENVS.

Cap. X. Io. Chrysostomus quo pacto odium Augustæ sibi conflarit. Antiochus. Seuerianus.

FErtur uero quod inter alia Iohannes etiã propter Seuerianũ Gabalensem episcopum, odium Augustæ sibi conflauerit. Is enim Seuerianus & Antiochus Ptolemaidos, ambo eloquẽtissimi erant, & coràm ecclesia docere instructi. Veniens ergo prius Antiochus Constantinopolim eloquentia promotus, atq; pecunijs ditatus, in suam reuersus est ciuitatem. Quem æmulatus Seuerianus postea uenit, uidens quod Iohannes frequenter in ecclesia sermone facto mirabilis apparebat. Eratq; honorabilis apud multos Proceres, & apud ipsum Imperatorẽ pariter & Augustã. Itaq; cum Iohannes profectus fuisset in Asiam, huic cõmendauit ecclesiam. Credebat enim eius bladimẽtis, quod se reuera diligeret. At ille magis se auditoribus cõmendabat. Quod cum Iohannes audisset, Serapione nũciante, æmulari cœpit. Reuersoq; ab Asia Iohanne, contigit transeunte Seueriano, ut studio non assurgeret Serapio. At ille exasperatus clamauit: Si Serapio, clericus mortuus fuerit, CHRISTVS inhumanatus nõ est. Ob hanc rem accusatus à Serapione uelut iniurioſus & in deũ blasphemus, ciuitate pulsus est à Iohãne. Quod Augusta cognoscens per familiares Seueriani, mox eum à Chalcedone fecit reuocari. Porrò Iohannes multis rogantibus, eũ uidere refugiebat, donec in Apostolorũ ecclesia in eius genibus poneret Augusta

Seuerianꝰ pulsus Constantinopoli.

Theodosium

A Theodosium filium suum, supplicans & sæpe adiurans, ut Seuerianũ ipsius reconciliaret affectui.

Augusta intercedit pro Seueriano apud Chrysostomũ.

SOCRATES.

Interea monachi ab eremo, Constantinopolim ueniunt cum Dioscoro & fratribus, cum quibus Isidorus qui Theophilo amicissimus pridẽ, ob huiusmodi causam postea fuerat inimicus. Petrus quidã archipresbyter Alexandrinæ fuit ecclesiæ. Hunc Theophilus ab ecclesia ex odio proiecit, culpãs eum quasi mulierem quandam Manichæam, non prius abrenunciantẽ hæresim, in cõmunionẽ sacram suscepisset. Cũq; Petrus diceret se eã iussu Theophili suscepisse, illo negãte, Isidori testimonium Petrus implorabat, quod hoc actum non ignorasset episcopus. Eo tempore Isidorus Romæ agebat, à Theophilo missus ad Damasum, ut ei Flauianum Antiochiæ reconciliaret episcopum. Verum reuersus Isidorus Petri responsionem ueram esse firmauit, dicens, quod mulier Manichæa cum episcopi fuisset iussiõe suscepta. Hinc accensus Theophilus, ambos expulit ab ecclesia. Ob hãc ergo causam Isidorus cum Dioscoro & reliquis Constantinopolim uenit, ut Principi & Ioanni eius facta narraret. Hæc Ioannes cognoscens, honorabat principio uiros, eorumq; fruebatur orationibus. Cõmunione uero sacra cum eis ante causæ cognitionem participare non uoluit. His ita gestis, peruenit ad Theo

Petrus archipresbyter Alexandrinus.

Isidorus pulsus Alexãdria

Io. Chrysostomus recipit Petrũ et Isidorũ.

B philum sermo falsus, tanquam Ioannes illis cõmunicasset, ut eis ferret auxilium. Parabatq; ut non solum de Dioscoro & Isidoro sese ulciscceretur, sed etiam Ioannem episcopatu deponeret. Misit ergo ad singularũ episcopos ciuitatum epistolas, celans intentionem suã, culpans tamen Origenis libros. Deinde Epiphanium Cypri fecit amicum, cum prius eius fuisset inimicus, tanquam de deo minus bene saperet, cumq; formam hominis habere iudicaret. Tunc ergo quasi ex pœnitentia, eius se professus est sequi sectã: egitq; ut synodus episcoporum Cypri celebraretur, ut libri dãnarentur Origenis. Porrò Epiphanius propter nimiam sui reuerentiam atq; simplicitatem circumuentus, constituta synodo lectionem librorum Origenis interdixit. Misitq; literas ad Ioannem, monens ut ab Origeniana lectione abstineret: & synodo congregata, quæ placuerant, etiam ipse firmaret. Theophilus igitur famigeratum illum Epiphanium circũueniens, & cognoscẽs sua uota proficere, etiam ipse collectis episcopis libros damnauit Origenis, qui penè ante ducẽtos defunctus erat annos: nõ quod huiusmodi haberet intentionẽ, sed studens Dioscoro eiusq; nocere sequacibus. Ioannes autem paruipendens quæ ab Epiphanio & Theophilo fuerant nunciata, in doctrina ecclesiastica laborabat, & in ea quidem florebat. Nihil tamen de his, quæ contra eum cogitabantur sæpe, curabat. Cunq; Theophilus iam manifesto studere uideretur, ut Ioannem episcopatu deponeret, tunc etiam inimici Ioannis Theophilum sunt sequuti: & multi clerici, multi procerum palatij tempus inuenientes oportu-

Olim hoc fiebat inter Christianos, præsertim nouos hospites, ut primũ simul orarent, deinde sanctam eucharistiam acciperẽt, hoc est, cõmunicarent.

Theophili subdola nefricies instigãtis Epiphanũ bonũ & simplicẽ uirũ, ut primus Origenẽ dãnaret.

Theophilus fucatus.

IO. CHRYSOSTOMVS.

tes oportunum,nitebantur ut ſynodus Conſtantinopoli fieret contra Ioannẽ.Et hoc tam per epiſtolas ſibi ipſis,quàm per uerba,mãdabãt. Auxit igitur odiũ Ioãni cauſa Seueriani & Antiochi epiſcoporũ,quæ ſupra relata eſt.

Cap. XI
Epiphanius Cyprius Conſtantinopolim.

POſt paucum uero tempus epiſcopus Epiphanius Cõſtantinopolim uenit,portãs damnationem librorum Origenis. Quibus nõ quidẽ ipſum Origenem excõmunicatum decreuerant,ſed libris tantũmodo derogauerant.Egreſſus ergo ad baſilicam ſancti Ioannis miliario ab urbe ſeptimo cõſtitutam.& Collecta ibidem celebrata,ordinatoq; diacono rurſus uenit in ciuitatem.& inuitationem quidem Ioannis declinauit cauſa Theophili. In propria uero manſione habitare magis elegit.Et uocans tunc præſentes epiſcopos,damnationem librorum Origenis legebat eis.Et quidam habentes Epiphanij reuerentiam ſubſcribebant,plurimi autem hoc facere recuſabãt. Quorum fuit etiam Theotimus,Scythiæ præſul,qui ita reſpondit: Ego,inquit, ó Epiphani neq; ei qui pridem bene requieuit iniurias infero,neq; rem blaſphemam tentare præſumo,damnans ea quæ priores noſtri reſpuere noluerunt.Proinde neq; malam doctrinam in libris Origenis eſſe conſpicio.

Memoranda ſententia Theotimi cũ rogaretur ut dãnaret libros Origenis.

Tunc proferẽs libros eius(Origenis)legit,& eccleſiaſticas expoſitiones oſtẽdit,ac poſtea procedens dicebat:Qui his contumelias inferunt,neſciunt ſeipſos. Hæc ergo Theotimus uitæ rectitudine nobiliſſimus Epiphanio reſpondiſſe fertur.Sed quoniam detractores plurimi ſubripientes,uelut blaſphemum reſpuunt Origenem,pauca de his dicere non uidetur abſurdum.

D

Viles homines,& qui per ſeipſos nequeunt apparere,uituperando meliorem,eſſe ſe aliquid conantur oſtendere. Hoc paſſus eſt primo Methodius, Lyciæ Olympi ciuitatis epiſcopus. Deinde Euſtathius pauci præſul temporis,& poſt eum Apollinaris,nouiſſime Theophilus. Iſti derogabant Origeni, & alij ob aliam cauſam ad accuſationem eius acceſſerunt.Methodius igitur cum multum derogaſſet primum Origeni,poſtea uelut ex pœnitentia miratus uirum,in dialogo quem attitulauit Xenonẽ ſic ait: Sed quid amplius ego de illorum querimonijs factis contra Origenem loquar. Cũ enim culpant eum pro quibus putant cauſis,& nihil quaſi male credentem de ſancta Trinitate reperiunt,oſtenduntur in eo magis pietatis & rectitudinis teſtimonia perhibere. Athanaſius autem defenſor Nicæni concilij, libris proprijs contra Arianos uoce clara teſtem ſuæ fidei hunc uirum uocat, illius libros coniungens ſuis,& hæc dicens:Mirabilis,inquit,& laborioſiſſimus Origenes hoc de filio dei nobis teſtimonium perhibẽs ait,coæternum eum aſſeuerans patri. Ignorant igitur ſeipſos derogatores Origenis, etiã laudatorem eius Athanaſium blaſphemantes.Hæc de Origene dicta ſufficiant.Nunc ſequamur hiſtoriam.

Methodius in Xenone de Origene.

Athanaſij teſtimonium de Origene.

Cap. XII.

IOannes igitur Conſtantinopoleos indignatus non eſt,quod præter regulas in ipſius eccleſia ordinationem feciſſet Epiphanius, ſed tamẽ rogabat ut

A bat ut inter Epiſcopos cum eo maneret. At ille nec manere ſe cum eo nec orare reſpondit, niſi Dioſcorum & qui cum eo erant, urbe depelleret, & ipſe in librorum Origenis damnatione ſubſcriberet. Ioanne hæc facere differente & dicente non oportere ante catholicam cognitionem aliquid facere petulanter, ad hoc conſilium ab inimicis Ioannis Epiphanius inſtigatur. Cum eſſet in Apoſtolorum eccleſia celebranda collectio procedere faciunt Epiphanium, & coram omni populo Origenis damnare libros,& adiudicare Dioſcorum eiusq; ſequaces,ſimul quoq; derogare Ioanni uelut eorum defenſori.Hæc Ioanni nunciãtur.Altero uero die cum iam ueniſſet Epiphanius ad eccleſiam,hæc per Serapionem uerba mãdauit:Cõtra regulas multa geſſiſti ó epiphani:Primum quidem, quod ordinationẽ feciſti in eccleſia ſub meo iure conſtituta:deinde quia me nõ iubente,in ea, autoritate propria ſacra celebraſti.Rurſus quod inuitatus excuſaſti,& nunc denuo in teipſum confidis.Quapropter obſerua ne turbatio naſcatur in populo,& huius rei periculum ipſe ſuſcipias.Hæc cum audiſſet Epiphanius ab eccleſia formidans abſceſſit.Cunq; reuerſurus eſſet ad Cyprum,ferunt quidam hæc eum mandaſſe Ioanni:Spero quod non morieris epiſcopus,At ille remandauit:Spero te ad tuam patriam non rediturum. Hæc utrum uere dicta ſint,neſcio. Ambo tamen hunc habuere finem. Nam nec Epiphanius uiuus uenit ad Cyprũ,ſed in naui defunctus eſt,& Ioannes paulo poſt ab epiſcopatu depoſitus eſt.

Io. Chryſoſt. nõ uult cõſentire in dãnationẽ Origenicorũ librorũ.

Epiphanius Origenis libros dãnat,et Dioſcorum.

Io. Chryſoſt. ad Epiphaniũ

Epiphanius ſubducit ſe.

B

Cap. XIII.
Io. Chryſoſt. aduerſus Eudoxiã Aug.

CVnq; Epiphanius diſceſſiſſet,platum fuit ad Ioannem,quod Eudoxia Auguſta eũ contra Ioannem armaſſet:& hinc accenſus,linguæ uertate ſermonem fecit ad populum cunctarum mulierum uituperatione plenũ. Hunc ſermonem populus omnis arripuit,quaſi cõtra Auguſtam prolatus eſſet,& ita peruenit ad aures Imperatoris.Quod Auguſta cognoſcens,uelut iniuriam ſuam narrauit Imperatori,dicens illius magis eſſe contumeliã quæ ipſius uxori fieret. Quamobrem factum eſt,ut Theophilus cõtra eum per quàm uelociter ſynodum celebraret.Quod etiã Seuerianus ſimul agebat.Erat enim adhuc inimicus.Inter hæc Theophilus uenit, multos ſimul epiſcoporum mouens.Confluebant igitur plurimi Ioannis inimici.Aderãt etiam quos ab epiſcopatu remouerat.Omnes ergo concorditer in Chalcedone conuenerunt,ubi tunc erat epiſcopus Cyrinus multa contra Ioãnem loquens,impium eum ſuperbumq; uocans.Epiſcopi uero delectabantur talibus.Porrò Maruthas Meſopotamenus epiſcopus,inuitus Cyrini calcauit tunc pedem.At ille dolore conſtrictus Conſtantinopolim cum epiſcopis tranſire non potuit.alij uero ſunt tranſuecti.

Concilium in Chalcedone cõtra Io. Chryſ.

Cyrinus in pede læſus ab Marutha,paulo poſt totum crus amittit, & moritur.

SOZOMENVS.

Poſtea uero cum dolore laboraret eius crus continue,eſt abciſum:quia putredo penè omne corpus eius inuaſerat,& in pedẽ aliũ iam ſerpebat. Is

C ergo post paululum temporis est defunctus.

S O C R A T E S.

Theophilo autem ab Alexandria uenienti, nullus occurrit, nec soléni honore potitus est. Erat enim apertissimus inimicus. Sed Alexandrini nautæ, qui tunc uenerant cum frumentis, occurrentes eum fauorabiliter susceperũt. Cunq; uenisset Constantinopolim, refutauit in ecclesiã introire, sed in una domo Augustarum uocabulo Placidiana tunc habitauit. Hinc ergo cœperunt contra Ioannem mouere causas. & non iam de libris Origenis mentio ferebatur, sed has accusationes illicitas excitabant. His ita præparatis, cõuenientes episcopi in suburbano Chalcedonensi, quod Ruphini nomine uocitatur, ubi est in honore Petri & Pauli Apostolorum basilica, cõstitutae, uocauerunt Ioannem satisfacturum pro quibus accusabatur: iusserũtq; ut cũ eo uenirent Serapion, & Tigrius Eunuchus presbyter, & Paulus lector. Isti enim simul accusabantur. Cunq; Ioannes euocanteis uelut inimicos refugeret, uniuersalem synodum fieri proclamauit. At illi nihil morati quater eum euocauerunt. Qui cum noluisset occurrere, sed synodum fieri proclamaret, damnauerunt eum: in nullo culpantes, nisi quod uocatus noluisset obedire. Cunq; hoc fuisset circa uesperam nunciatum, populus ad seditionẽ maximam excitatus est. Et noctu concurrentes, eum trahi ab ecclesia non sinebant, sed clamabant, ut apud maius concilium de eo agitaretur examen. Porrò iussio Principis urgebat, uelociter eum eiici, & in exilium deportari. Hoc cognoscens Ioannes tertio damnationis die circa meridiẽ seipsum populo ignoratẽ cõtradidit. Cogitabat enim ne ulla propter ipsum seditio nascereturEt ille quidem in exilium ducebatur. In populo autem seditio enormis est exorta, ita ut etiam multi inimicorum eius misericordia mouerẽtur, dicentes eum calumniam passum, quem paulo ante desiderabãt uidere depositum. Quamobrem clamabant omnes contra Principem, atq; cõcilium sacerdotum, & maxime contra Theophilum. Nõ enim eius machinatio iã poterat latere, quæ multis quidem indicijs apparebat, maxime quod Dioscoro eiusq; fratribus mox post Ioannis deiectionem cõmunicauerat. Tũ igitur etiam Seuerianus in ecclesia docens Ioanni derogabat, dicens: Et si in nullo alio uituperandus Ioannes est, eius tamen superbia, crimen est ad dãnationem sufficiens. Omnia nanq; peccata remittuntur hominibus, superbis autem deus resistit, sicut sanctæ scripturæ docent.

Domus Placidiæ Augustæ.

Accusatur Chrysostomus.

Citatur quater.

Appellat synodũ uniuersalẽ

Cõdemnatur.

D

Mittitur in exilium.

Seuerianus apud populum de Io. Chrysostomo.

Cap. XIIII. Seditio Cõstãtinopoli ppter Chrysostomũ in exilium abductum.

ORta igitur immensa seditione, populo discurrente, & ad ipsa Regalia proclamante, Augusta permota rogauit Imperatorem, ut eum reuocaret præciperet. Misso igitur tunc Eunucho Bresone, etiam necessitas Ioãni iniuito, ut in ciuitatem ingrederetur, imposita est. Cum uero rediisset, cum multo eius honore ad ecclesiã plebs occurrit. Et mox ut Ioãnes ingressus est, rogabant ut in Episcopali sede resideret, & populo orationem Pacis impenderet. Quod

A ret. Quod cum refutaret atq; diceret, quod hoc oporteret iudicio fieri synodali, & eos qui damnauerant, suam sententiam reuocare, accendebantur omnes uidere eum in loco proprio residentem, & uerba doctoris audire. Qui licet diu tardaret, prævaluit tamen populus & eum in sede residere Episcopali coëgit, & consuete orationem præbere pacis. Coactus etiam sermonem fecit ad populum. Hæc causa aliam præbuit inimicis occasionem. Et primũ quidem de Heraclidæ ordinatione cõtra eum mouere dicebatur Theophilus quæstionem, ut Ioannem huius rei occasione deponeret. Verum Heraclides non aderat, iudicabatur autem ueluti præsens quasi quosdam iniuste cæcidisset, cathenisq; uinctos misisset in pompam Ephesi per mediam ciuitatem. Cunq; pars Ioannis diceret auditorium debere iuste cõstitui, Alexandrini contendebant ut Heraclidis accusatores susciperentur. Hinc ergo seditio & cædes inter Constantinopolitanum populum & Alexandrinum uehemens est exorta. Ob quam rem plurimi uulnerati, pauci etiam mortui sunt. Hæc uidens Theophilus, repente diffugit Alexandriam. Quod etiam alij fecerunt Episcopi, præter paucos, qui personam Ioannis amplectebantur. His ita gestis, reprehensibilis Theophilus est inuentus. Cuius auxit inuidiam, quod rursus Origenis libris incumberet. Qui cum à quodam fuisset interrogatus, quomodo ea quæ dãnauerat rursus amplecteretur? ita respondit: Origenis libri similes sunt prato floribus uniuersis pleno: quicquid ergo in eis bonum inuenero, hoc decerpo. Si quid uero mihi spinosum occurrerit, hoc quasi pungat, omitto. Hæc ergo Theophilus ait, non cõsiderãs Salomonis sapientissimi uerba dicentis, quod uerba sapientum sicut aculei sunt. Ob hanc ergo causam apud omnes Theophilus reprehensibilis uidebatur. Porrò Dioscorus Hermopoleos episcopus paulo post fugam Theophili mortuus est, claraq; sepultus in basilica apud ilicem constituta. Vbi propter Ioannem synodus fuerat celebrata.

Heraclides à Chrysostomo ordinatus, accusatur

Seditio

Theophilus recurrit Alexandriam.

B

T H E O D O R E T V S.

Missus ergo tunc Ioannes in exilium, apud ostium habitabat Ponti, quod uocatur Hieron. Cunq; per noctem terræmotus ciuitatem regiam inuasisset, Legati mane mittebantur ad eum, rogantes ut uelociter reuerteretur ad ciuitatem, & orationibus suis pericula remoueret. Sed & alij post illos, & rursus alij destinati sunt, ita ut Legatis Bosphorus repleretur. Quod cum fidelissimus populus cognouisset, fluctus Propontidos nauibus est opertus. Omnes enim occurrerunt cæreos & lampades accendentes pro reuersione pastoris.

Locus exilij Chrysostomi.

Occurrunt Chrysostomo.

S O Z O M E N V S.

Interea cum Theophilus nauigio Hierapolim aduenisset, mortuo eius ciuitatis Episcopo, Nilamnionem monachum elegerunt ciues. At ille cum

Nilamnion.

C crebro refugeret,ei Theophilus ſuadebat,ne ſacerdotium refutaret. Tum il
le promiſit, dicens : Cras quod domino placet,implebitur. Altero uero die
uenientes ad cellam eius,cogebant eũ. Tum Nilamnion,prius, inquit,ore/
mus. Quod cum Theophilus laudaſſet,ſimul orabat. Nilamnion autem re
pente finem uitæ cum illa oratione ſuſcepit.

SOCRATES.

Cap. XV. Serapion. IOannes itaq; doctrinis occupabatur,ordinauitq; Serapionẽ Heracliæ Thracenſis epiſcopum. Vnde contra eum maius odium excitatur. Nam
Statua Eudoxiæ Aug. paulo poſt hæc contigiſſe noſcuntur. Auguſtæ Eudoxiæ ſtatua argentea cõ
ſtituta eſt in columna Porphyretica chlamyde circumamicta:eratq; poſitæ
necproxime nec longe ab eccleſia Sophia,quam plateæ tantummodo diui
Ludus circa ſtatuã Aug. debat iter. Illic ergo conſuete Ludus publicus occurrebat. Porrò Ioannes in
iuriam hoc arbitratus eſſe eccleſiæ, cõſueta fiducia rurſus ſuam armauit lin
guã. Et cũ oporteret Principes ſupplicationis uerbo deflectere, ut à tali Lu
do recederetur,hoc non fecit,ſed impetu ſuæ uſus eloquentiæ,iubenteis fieri
talia obiurgabat. Auguſta uero rurſus ad ſuam hæc trahebat iniuriam, &
denuo præparabat,ut aduerſus eum ſynodus celebraretur Epiſcoporum.
Hoc ſentiens Ioannes,illam notiſſimam in eccleſia protulit homiliam, cu
ius initium eſt:Rurſus Herodias inſanit,rurſuſque turbatur. denuo ſaltat,
D denuo caput Ioannis in diſco concupiſcit accipere .Quod factum,amplius
ad iram accendit Auguſtam,

SOZOMENVS.

Cap. XVI. Subornati trucidarij,q Chryſoſtomũ occiderent. INterea quidam homo comprehenſus eſt,qui Ioannem uolebat occide
re,traditusq; ad ſupplicium Præfecto, à Ioanne ne perimeretur ereptus
eſt. Poſtea uero Elpidij presbyteri ſeruus,curſu in epiſcopum irruens, eum
interimere nitebatur. Et dum à quodam teneretur,& ipſum repente percuſ
ſit,ſimul & alium aſtantem,& tertium. Tum clamore facto multis conueni
entibus plurimos interemit,nouiſſime tentus & traditus eſt. Ex illo tempo
re Ioannem populus cuſtodiebat die noctuq; eius circũſidentes domum.

SOCRATES.

Cap. XVII. Altera ſynodus propter Chryſoſt. PAulo poſt aderãt epiſcopi, Leontius Ancyræ Galatiæ, Ammonius La
odiciæ,Breſon Thraciæ Philippenſis, Acacius Bercœæ Syriæ, & alij qui
dam. His præſentibus accuſatores priores denuo mouebãtur. Ioãnes itaq;
confidebat in talibus,rogans ut accuſatio decenter flagitaretur. Cunq; ſup
ueniſſet feſtiuitas Natalis Saluatoris,Imperator ſolenniter ad eccleſiã non
uenit,ſed mandauit Ioanni,quod ei non communicaret niſi criminibus pri
us exueretur. Cunq; pro ſecuritate Ioannis accuſatores eius ualde terreren
tur,præſentes epiſcopi nihil aliud requirebãt,niſi quod poſt depoſitionem
non decreto concilij reſediſſet in ſede. Cunque ille reſponderet, quod ſexa
ginta quinque epiſcopi communicantes ei decreuiſſent, Leontius & alij re
clamabãt

A clamabant,dicentes:Sed plurimi te ó Ioannes depoſuerunt. Cunq; denuo
Ioannes hanc regulam non Orthodoxorum eccleſiæ,ſed eſſe firmaret Ari/
anorum:nam in Antiochia congregati pro damnatione fidei de Conſub/
ſtantialitate prolatæ, odio Athanaſij hanc regulã protulerunt. Tũ illi non
recta ſatiſfactione cõdẽnauerunt cum,non intelligentes quod dum hac re/
gula uterentur,Athanaſium quoq; deponerent. Hæc acta ſunt circa feſtiui
tatem Paſchæ. Mandauitq; Imperator Ioanni,non ſe poſſe ad eccleſiã ue/
nire,quod eum duo concilia condemnaſſent. Vacabat ergo Ioannes,& ne/
quaquam in eccleſiam deſcendebat. Moxq; omnes ei fauẽtes ab eccleſia re/
cedentes,Paſcha quidem in Thermis quæ Conſtantinianæ uocantur, cele/
brauerunt. Cum quibus plurimi epiſcoporum,presbyterorum,& ſacri ordi
nis clericorum,cõmoti ſunt,collectiones ſeorſum per loca diuerſa celebran/
tes:unde etiam Ioannitæ uocati ſunt. Porrò Ioannes duobus mẽſibus nuſ/
quam proceſſit,donec Princeps eum duci iuberet in exilium. Et ille quidem
tractus ab eccleſia,ducebatur. Quidam uero Ioannitarum eo die eccleſiam
incenderunt. Qua ardente flans uentus,etiam baſilicam Senatus pariter cõ
prehendit. Quod actum eſt uiceſimo die Ianuarij menſis, Conſulatu Ho/
norij ſexto & Ariſtenis. Ob quam rem Optatus Præfectus urbis cum Pa
B ganus eſſet,odio Chriſtianorum plurimos Ioannitarum diuerſis tormen/
torum generibus laniauit.

Ioãnitæ uocati,qui erant à parte Ioannis. Chryſoſtomi. Chryſoſtomiani accenderunt eccleſiam.

THEODORETVS.

Cap. XVIII. Chryſoſtomus ubi exularit. Cucuſos. IOannes igitur non ſolum è ciuitate pulſus eſt,ſed etiam in quoddam exi
guum oppidum atq; deſertum Armeniæ Cucuſon deſtinatus eſt. Inde
rurſus ad Pityuntẽ ubi fines ſunt Ponti Imperij q; Romani,quæ loca cru/
delibus Barbaris ſunt uicina. Sed clemens dominus non permiſit uictorem
athletam per loca talia diu morari.

SOZOMENVS.

Innocẽtius Ro. Pont. p Chryſoſtomo. Inter hæc Innocentius Romanus antiſtes audiens de Ioanne, & mole/
ſte ferens,uolensq; generale celebrari concilium,ſcripſit Ioanni & clero Cõ
ſtãtinopoleos,quod non oporteret Ioanni ſucceſſorẽ dari,nec eius clerũ alij
parere Pontifici,quas prolixitatis cauſa nõ tranſtuli. Aiunt uero Ioannẽ cũ
in exiliũ duceretur per uiſionem cognouiſſe diem quo moriturus eſſet,oſtẽ/
ſum ſibi à Baſiliſco martyre in Comanis,ubi cum eſſet itinere fatigatus,do
lorem capitis non ferens & ardorem ſolis,uitam languore finiuit.

Chryſoſtomus moritur.

SOCRATES.

Quartodecimo die Septembris menſis,Conſulatu Honorij ſeptimo,&
Theodoſij ſecundo.

THEODORETVS.

HVius igit̃ iniuſtitiæ cauſas abominati ſũt præcipue Europæ Põtifices.
ab eorũ nãq; ſe ſuſpẽderũt cõmunione. pariter oẽs Illyrici eius ptis ef
fecti ſũt. Oriẽtales aũt plurimi qdẽ iniuſtitiã declinauerũt,corp9 tñ eccleſiæ
diuidere noluerũt. Verũ mortuo illo oim doctore terrarũ, nõ prius Occidẽ

C tales episcopi Aegyptiorum, & Oriētalium, Bosphorensium atq; Thracen-
Chrysostomus annumeratus præcessoribus episcopis. sium sunt amplexi cōmunionē, quàm illius sacratissimi uiri nomē inter præ-
decessores poneretur episcopos. Et Acacium quidem, qui post eum ordina-
tus est, ne alloquio quidem dignati sunt. Atticum uero Arsatij successorem,
legationem crebro mittentē, & pacis pignora postulantem, in διπτύχοις scri-
pto Ioannis nomine, postea susceperunt.

Cap. XX. Arsatius Constantinopol. episcopus.

SOCRATES.

TRansactis itaq; diebus paucis, Arsatius Constantinopoleos ordina-
tur episcopus, Nectarij frater, ualde longæuus, & plus q̄ octuaginta
annos habens, qui mansuetissime admodum regebat episcopatum.

SOZOMENVS.

Cuius opinioni derogauit postea quod cum Ioannis fautoribus ageba-
tur. Nam cum Arsatio cōmunicare nollent, nec orationem habere cōmunē,
sed (sicuti dictum est) seorsum & per loca secreta ultima ciuitatis, sacra cele-
brarent, hæc ille renunciauit Imperatori. Cunq; iussisset ut eos manu mili-
tari turbaret, lapidibus atq; fustibus populum conuertit in fugam. Nobili-
ores autem & magis propensos in amorem Ioannis coniecit in carcerē. Post
rò milites (ut fieri solet) accepta licentia, prædam circa mulierum ornamen-
D ta faciebāt: zonas aureas, dextralia, monilia, lauatoria, anulos, diademata,
Diripiūtur domus eorum, qui Chrysostomo fauebant. & cum ipsis auribus earum auferentes inaureis. Ob quam rem turba maxi-
ma & gemitus in ciuitate prouenit. Nec sic tamen illi affectum deposuere
Ioannis. Verum publice plurimi conuenire, nec in platea, nec in balneo præ-
sumebant. Quibusdam etiam erat domi quoq; manere periculosum, ita ut
ciuitatem declinarent. Multi siquidem uiri, plurimæq; mulieres nobili gene-
re procreatæ, uirginitate atq; uirtute uitæ laudabiles, fugerunt.

Grando, Constantinopoli.

SOCRATES.

Eo tempore etiam grando uehemens Constantinopoli & circa eius sub-
urbana descendit. Quod factum est Consulatu eodem Honorij Sexto, &
Aristenæti die tricesimo Septembris mēsis, quod dicebant dei ira factum,
eo quod sine iudicio Ioannes fuisset condemnatus. Quibus uerbis cremen-
tum dedit mors Augustæ continuo subsequuta. Quarto nāq; die post grā-
dinem est defuncta.

SOZOMENVS.

Tum uero Cyrinus Chalcedonensis episcopus, qui Ioannem crebro la-
cerauerat, secto pede defunctus est.

SOCRATES.

Chrysostomus Nouatianis fecit. Alij tamen dicebant, Ioannem hoc iuste perpessum, eo quod multas
ecclesias Nouatianorum, Quartodecimanorum, & aliorum tulisset hære-
ticorum.

Sozomenus

A SOZOMENVS.

Cap. XXI. Eutropius Lector in carcere.

EO tempore quidam Lector Eutropius est detētus, quasi & ipse in eccle-
siam misisset ignem. Qui cum multa fuisset tormenta perpessus, conie-
ctus in carcerem, paulo post est defunctus. Quid autem de eo contigerit exi-
stimo esse memorandum. Quidam uidit in somnis astitisse altari uirū pul-
chritudine & magnitudine decoratum, quasi in honore martyris Stephani
consistentem, & quasi cogitantem eo quod boni uiri nusquam inuenirētur,
atq; totam se circuire ciuitatem, & nisi Eutropium nullum penitus inueniſ-
se. Cunq; is qui uiderat, experrectus fuisset, somnium retulit fidelibus uiris.
Chrysostomiani torquentur in carcere propter factum incendium. Deinde requirens eos qui à Præfecto cōprehensi fuerant, & uerberibus ma-
cerati, inuenit Eutropium, eiq; retulit uisionem. At ille flens, orationem sibi
dari ab eo qui uiderat, implorauit. Cunq; diuersos Præfectus torqueret, nec
personas incendij reperiret, etiam mulieres quasdam tenens suadebat ut epi-
scopi cōmunionem amplecterentur Arsatij. & multæ quidem declinauerūt.
Olympias autem iniustum credēs malitiæ satisfacere dixit: Adijce mihi ca-
lumniatores, & uiolentiā maiorem impone: mihi uero phas non est cōmu-
nicare, & ea facere, quæ pijs non licet perpetrare. Quam cum nequisset fle-
ctere Præfectus ut cōmunicaret Arsatio, tum demissam & paulo post ten-
tam, multo nudauit auro, hoc modo credens ipsius frangi constantiam. Eo
B tēpore Tigrius presbyter uestē nudatus, & dorso cæsus, ita tensus est, ut pe-
Tigrius presbyter Chryso. dum eius ac manuum articuli soluerentur.

Cap. XXII. Arsatius moritur.

SOCRATES.

ARsatius itaque cum modicum uixisset tempus, defunctus est, Consu-
latu sequēti Stiliconis secundo, & Anthemij, undecimo die Nouem-
bris mensis. Quo mortuo, de episcopatu Constantinopolitano magna cœ-
pit esse contentio. Et propterea cū quatuor uacassent menses, sequenti Con-
sulatu Arcadij sexto, & Probi, Atticus ordinatur episcopus, genere Armeni-
us, habitu monachus, à iuuentute sua naturali sapientia decoratus.

Atticus succedit.

Cap. XXIII. Siricius. Anastasius. Innocentius Ro. Pont. Flauianus Antiochenus. Porphyrius succedit.

SOZOMENVS.

INterea cum Siricius quinq; annis Romanorum rexisset episcopatum,
Anastasius ei successit. Post quem Innocentius Pontificatus iura susce-
pit. Defunctus quoque est etiam Flauianus, non consentiens in damnati-
onem Ioannis. Flauiano moriente, Porphyrius Antiochenum suscepit epi-
scopatum. Et quoniam plurimi contra Ioannem consenserant, propterea in
Cōstantinopolitana urbe multa diuisio facta est, ita ut missas apud seipsos
plurimi celebrarent, & scandala prouenirent: quoniam propter gratiam Ar-
satij atq; Porphyrij, necnon Theophili Alexandrinæ ciuitatis episcopi, pri-
dem studio Procerum posita Lex fuerat, iubens omnes in ecclesiam conue-
nire, & qui non cōmunicarent, procul expelli.

Eo tēpore

C

Cap. XXIIII. *Huni in Thracia. Latrones Isauriæ.*

EO tempore cum discordia sacerdotum, etiam respublica magnis concussionibus turbabatur. Huni nanq; transeuntes Histrum, Thraciam deuastabant. Isauriæ quoque latrones maxima multitudine congregata usque ad Carenos & Phœniciam uenientes, urbes & uicos in medio positos populati sunt. Per idem tempus Stilicon Magister armorũ erat apud Ho-

Stilicon.

norium magna præditus potestate, habebatq; sub se Romanorum plurimos atque Gentilium. Qui contractis inimicijs cum Arcadij Ducibus, cogitabat congredi contra eos. Tunc ergo agens cum Honorio Alaricum Regẽ

Alaricus Rex Gothorum.

Gothorum fecit ordinari Magistrum militum, & accessit aduersus Illyricũ, eicq; Iouium Præfectum constituit, ut arma contra Romanos attolleret, ac prouinciales Honorij subderet ditioni. Et cum Alaricus Barbaros sub se cõstitutos & per Dalmatias habitantes cõgregasset, uenit ad Epirũ ubi multo tempore cõmoratus, reuersus est in Italiam: quia cum discedere uoluisset Honorij literis est detentus, sicut ipse confessus est.

THEODORETVS.

Cap. XXV. *Cyrillus Alexandrinus. Ioãnes Hierosolymitanus.*

D

EA tempestate Cyrillus Theophili consobrinus, Alexandrinum suscepit episcopatum. Hierosolymorum ecclesiæ præsidebat Ioãnes uir mirabilis successor Cyrilli. Antiochiæ autem Alexander, uir sermone doctus, & uir uirtutem ostendens magnis operibus. Is enim Porphyrio succedens,

Alexãder Antiochenus.

qui post Flauianum fuerat ordinatus, multa reliquit monimenta clemẽtiæ. Flauianus equidem sapientiæ subtilitate florebat. Porrò sacratissimus Alexander conuersatione summóque philosophiæ eloquio, & plurima dono-

Eustathianos unit Orthodoxis.

rum copia habundabat. Is nanque etiam partem Eustathij (quam pridem Paulinus flectere non potuit, nec post illum Euagrius) precibus usus reliquo corpori copulauit: egitq; festiuitatem, cuius similem nemo potuit aliquando uidere. Nam cum omnes fideles sumpsisset sacerdotes simul & populũ, uenit ad locũ, ubi Eustathiani cõgregabantur. Apprehendésq; psallẽtes & unum canticum sub quadam congruentia prædicantes, à porta ultima ciuitatis usque ad maiorem ecclesiam totam plateam compleuit hominibus, & ostendit fluuium rationalem, instar fluminis decurrentis. Hæc Iudæi uidentes & Ariani. & paruæ reliquiæ Paganorum, ingemuerunt, uidentes alios fluuios, in mare ecclesiæ concurrentes. Is ergo Pontifex, Ioãnis magni uocabulum ecclesiasticis διπτύχοις primus inseruit.

Io. Chrysostomi nomẽ in catalogũ episcoporũ relatũ.

Cap. XXVI. *Io. Chrysostomi reliquæ Constantinopolim delatæ, cum in exilio fuisset mortuus.*

HVius doctoris reliquiæ sequenti tempore in regiam deuectæ sunt ciuitatem. Rursumq; fidelissimus populus per pelagus quasi per terram currens, undas Bosphori lampadibus & cæreis obuelauit. Hunc ergo thesaurũ in illa ciuitate recondidit Imperator. Qui sui aui & uocabulũ fortitus est, & pietatẽ seruat inuiolabilẽ. Is in eius loculũ defigẽs oculos atq; frontẽ, pro Arcadio & Eudoxia genitoribus supplicauit, ut ignoranter delinquentibus

A tibus ueniam condonaret. Pridem enim mortui sunt eius parentes hunc orphanum relinquentes. Sed patrum & progenitorum deus, experientiam pupilli cum sentire non pertulit. Nam & pie nutriri fecit, & sine cõcussionis metu custodiuit eius imperium atq; tyrannorum consilia refrenauit.

Cap. XXVII

IS enim beneficiorum semper memor honorabat beneficij largitorẽ, habebatq; participes hymnorum sorores seruantes conuersatione uirginitatem, & delitias maximas iudicantes sacrorum meditationes eloquiorum, thesaurum inauferibilem existimantes manus egentium. Verum ipse Princeps multis etiã alijs adornatur, maxime uero clementia, mãsuetudine, animi tranquillitate nunquam recipiens tempestatem fide uera atq; probabili. Cuius indicium nos conuenit ostendere manifestum. Quidam uir cõuer-

Theodosij iunioris laus.

satiõis quidem monachicæ, sed asperior consilio, adijt Imperatorẽ pro quadam causa rogans. Cum hoc crebro fecisset, nec ea quæ postulauerat impetrasset, eum ab ecclesiastica cõmuniõe prohibuit, & imposito ei uinculo, discessit. Verum fidelissimus Imperator ad palatium reuersus, tempore prandij præsentibus conuiuis ait, non se sumpturum cibum, nisi prius eius uinculum solueretur. Ob quam rem misit ad ciuitatis episcopum, rogans ut iuberet ei qui ligauerat, ut ipsius uincula solueret. Cunq; dixisset episcopus non

Quidã monachus Theodosiũ iuniorẽ propter rẽ negtã excõmunicauit.

B debere à quolibet obligationem recipi, & mandasset quod solutus esset: ille tamen eius non suscepit solutionẽ, donec qui ligauerat multo labore requisitus, ei cõmunionem quam prohibuerat, reddidisset. Idolorum igitur templa quæ fuerant derelicta, à fundamentis dirui fecit, ut posteri ne uestigiũ quidẽ erroris pristini reperirent. Hunc enim sensum etiã in sua lege conscripsit. Quando igitur Roilas Dux Scythiæ transiuit Histrum, & cũ innumero exercitu uehementer Thracias populatus est, ipsamq; regiam ciuitatem obsidere se & subuertere minabatur, supernis iaculis atq; fulminibus eũ maiestas diuina percutiens, & ipsum & omnem simul concremauit exercitum.

Tẽpla Gentilium à fundamẽtis euersa.

Roilas Scytharũ Nomadũ Dux fulmine profligatus cũ exercitu.

Cap. XXVIII

TAle aliquid à domino eius consolatore etiam Persico prælio gestum est. Nam cum illi Romanos uacare cognouissent, & ciuitates in confinio constitutas debellarent, pacisq; pacta transcenderẽt uastatis finibus, nemo ferebat auxiliũ. Imperator nanq; de pace præsumens, Duces & milites ad alia bella miserat. Tunc ergo imbre uehemẽtissimo, & grãdine demissa, ulterius eos deus accedere non permisit, eorumq; ligauit cursum, ita ut uiginti diebus totidem ambulare stadia non ualerent. Duces uero uenientes cõgregarunt exercitũ. Et in priori bello obsidenteis urbem Imperatoris uocabulo nominatam, ridiculos ostendit. Cum enim plus quàm triginta diebus Gororanes rex, prædictam undiq; obsideret ciuitatẽ, & multa machinamenta construeret, & turres contra muros ciuitatis excelsas ædificaret, solus Eunomius sacratissimus eius ciuitatis episcopus restitit, & impetũ moliminis eorum machinasq; destruxit. Et licet Duces nostri hostibus bellando cessissent

Perſæ contra Theodosiũ Iuniorem.

Gororanes.

Eunomius episcopus.

C do ceſſiſſent,& obſeſſi ciues reſiſtere non auderent,iſte ſolus pugnãdo à ua
ſtatione præſeruauit ciuitatem. Vnus itaq; partis hoſtilis uir dum conſucte
blaſphemaret,& Rapſacis atq; Sẽnacherib uerba profunderet,& cum uæ/
ſania minaretur, ſacrum ſe concrematurum templum,ille uir ſanctiſſimus
nõ ferens huius inſaniam,iuſſit baliſtam poni iuxta propugnaculum, quæ
Apoſtoli Thomæ habebat uocabulum: & maximo in eã lapide coapta/
to in nomine, inquit,eius qui eſt blaſphematus, lapidem tenſo arcu dimit/
tite. Tum lapis emiſſus ueniens uſque ad faciem nephandiſſime blaſphe/
mantis,uultum eius ualde corrupit,caput contriuit,cerebrumq; in terrã diſ/
perſit.Hoc cum Dux exercitus cognouiſſet,qui ſe ciuitatem capturũ eſſe mi
nabatur ſiluit,& rebus ipſis uictum ſe eſſe profeſſus eſt, & metuẽs quæſuit
pacem.Sic ergo Rex omniũ fideliſſimum hunc principem cõſeruauit,cũ &
iſte ſeruitutem profiteatur,& competens offerat domino miniſterium.

Cap. XXIX. Bonifacius Zoſimus. Celeſtinus. Praylius. Theodotus.

INter hæc Innocentio optimo Romanæ urbis antiſtiti ſucceſſit Boniſa/
cius,Bonifacio Zoſimus,Zoſimo Celeſtinus. Hieroſolymis uero poſt
Ioannem Praylius ſuſcepit eccleſiæ præſulatum. Verum in Antiochia poſt
ſacrum Alexandrum Theodotus caſtitatis ſpeculum, eccleſiæ pontifex or/
dinatur,manſuetudine & puritate conuerſationis ornatus. Is enim cohor/
D tem Apollinaris aliis ouibus miſcuit,rogans eos ut unirentur ouili.Ea qui/
dem tempeſtate Iſdigerdes Perſarum rex cõtra eccleſias huiuſmodi de cau
ſa bella commouit.

Apollinariſtæ uniti orthodo xis p Theodo tũ Antiochenũ

Cap. XXX. Abdas epiſco/ pus, Perſarũ πυρσὸν deſtru xit.

ABdas quidam erat epiſcopus plurimis uirtutibus adornatus.Is nõ me
diocriter uſus zelo diuino πυρεῖον,id eſt,focum eorũ ſeu Veſtã deſtru
xit. πυρεῖα nanque illi uocant templa, in quibus ignem ſeruant:deum enim
arbitrantur ignem.Hoc cum rex cognouiſſet à Magis,euocauit Abdam.Et
primo quidem manſuete culpauit factum, præcipiens ut πυρεῖον rurſus ædifi
caret.Illo reſiſtente,& hoc nequaquam facere confirmante uniuerſas ſe rex
deſtructurum interminatur eccleſias,cuius interminatiõem completio ſub/
ſecuta eſt. Nam prius illum uirum occidi præcipiens, deſtrui quoq; eccleſi/
as imperauit. Ego ſanè deſtructionem τῶν πυρείων non reor oportune commiſ
ſam:neq; enim ſanctus Apoſtolus cum ueniſſet Athenas,& ciuitatẽ reple/
tam idolis conſpexiſſet,aras ab illis honoratas deſtruxit,ſed ratione ignorã
tiam redarguit,& ueritatis iura mõſtrauit. Quod uero deſtructum templũ
reædificare noluerit,ſed necem magis elegerit ualde admiror,& plurimis eũ
honorandum coronis exiſtimo. Tale eſt enim ignẽ adorare,quale eius ædi
ficare templum.Hinc ergo ſumens tempeſtas initium ſæuiſſime atq; ferod
ter circa pietatis alumnos intumuit,& triginta iugiter annis fluctuatio du/
ra permanſit,à Magis ueluti quibuſdam procellis agitata.Magos enim ap/
pellant Perſæ eos,qui elementa deificant.Quorum fabulas in alia cõſcripti/
one monſtrauimus,in qua horum interrogationibus,dignas ſolutiones ob

Perſequutio Chriſtianorũ apud Perſas.

tulimus.

A tulimus.Gororanes itaq; filius Iſdigerdis,poſt patris mortẽ cum Imperio
etiam cõtra Chriſtianam pietatem bella ſuſcepit. Quas enim tormentorũ
ſpecies,& ſuppliciorũ adinuentiones piis intulerit,non eſt facile nunc narra
re. Aliorum nanq; manus excoriauerunt, aliorum dorſa, aliorum capita, à
fronte inchoantes uſq; ad ceruices nuda cute reliquerunt. Alios ſectis per
medium calamis,nudos operiẽtes, & ipſas ſectiones calamorum carnibus
aptantes,à capite uſq; ad pedes funibus ſtringentes,poſtea calamos ex eo/
rum membris uiolenter trahebant,ut acutæ ſectiones calamorũ cum trahe
rentur eorum carnes ſecarent, & tormentum amariſſimi doloris inferrent.
Deinde fodientes lacus,& eos undiq; obturantes, ſoricum maiorũ greges
in eos immiſerũt,eiſq; pabulum athletas dederunt,impie ligantes manus
eorũ & pedes,ne poſſent à ſe beſtias remouere. Sed & alia tormẽta ſæuio/
ra ualde exercuerunt,habentes doctorem ueritatis inimicum. ſed nõ potue
runt athletarum deuincere fortitudinem.Sponte nanq; currebant,ut occa/
ſione huius mortis incorruptibilis uitæ dona perciperent.Duorum tamen
aut trium faciam mentionẽ,ut per hos reliquorum fortitudo monſtretur.

Cap. XXXI. Hormiſdes Perſa.

HOrmiſdes quidam ualde nobilis apud Perſas erat,qui patrem Præfe
ctum habuerat.Hunc cum rex cognouiſſet eſſe Chriſtianũ,deduci fe
cit,& imperauit ut ſalutarẽ negaret deũ. At ille:Nec iuſtũ (inquit) nec utile
B præcipis Imperator. Nam qui docetur ut deum omniũ facile cõtemnat ac
neget,facillime quoq; ſpernit Imperatorem,cum & ipſe ſit particeps natu/
ræ mortalis.Et ſi ſummo ſupplicio dignus eſt,qui tua ſceptra contempſerit
Imperator,multiplicibus tormentis ſubdendus eſt,qui cunctorum negaue
rit creatorem.At Imperator cum debuiſſet mirari prudentiam, fortiſſimũ
diuitijs & dignitate nudauit athletam,iuſſitq; ut nudus traheret camelos
exercitus.Cumq; plurimi tranſiſſent dies,reſpiciens de ſuperioribus Impe
rator,uidit illum eminentiſſimũ uirum Solis radijs inflammatũ, & pulue/
ris ſqualore repletum,patriæq; nobilitatis memor,eum ad ſe iuſſit adduci,
& lineis ueſtibus operiri. Deinde putans quod tam præcedenti afflictio/
ne, quàm ex iſta clementia molliretur, uel nunc (inquit) illa obſtinatione
exutus,nega filium fabri. At ille dei zelo repletus,dirupit ueſtem,& proie/
cit,dicens: Si propter hoc me putas à pietate recedere, habe donum cum
impietate,quam poſſides. Hanc eius fortitudinem contemplatus, nudum
eum è ſuo expulit Imperio.

Ca. XXXII. Sannes.

SAnnen quoq; mille famulorum dominum, reſiſtentem ſibi, & negare
creatorem omniũ nolentem,requirens quiſnam ſeruorum eius eſſet ſæ/
uiſſimus,illi aliorum ſeruorum tradidit dominatum. Cui ipſum quoque
dominũ ſeruire præcepit,ſimul & eius uxorem,Per hoc putans propugna/
torem ſe flectere ueritatis.Sed ſpe ſua deceptus eſt. Habebat enim ille do/
mum in petra conſtructam.

C XXXIII. BEniamin etiã diaconũ comprehendens,clauſit in carcere. Cumq; duo tranſiſſent anni,ſuperuenit Legatus Romanorũ pro aliꝭs cauſis actu-
rus.Et cũ hæc cognouiſſet,poſtulauit à rege ut dimitteretur Diaconus. Por
rò Rex iuſſit ut promitteret Beniamin quod nulli Magorũ doctrinã Chri
ſtianam prædicare tentaret:& dimitteretur exire. Tum Legatus quidẽ cu
ſtodire Beniamin quæ rex præceperat compromiſit. Beniamin autem au
diens monita Legati: Impoſſibile eſt (inquit) non me participare lumen
aliꝭs,quod ipſe percepi. Quanto enim ſupplicio dignus ſit qui talentũ ab
ſconderit.ſacra Euangeliorũ teſtatur hiſtoria. Sed Rex horũ tum nihil co
gnoſcens, iuſſit eum abſolui à uinculis. At ille prædicare nullatenus ceſſa
bat.& capiens eos qui ignorantiæ caligine tenebantur,intelligibili luci iugi
ter offerebat.Cumq; tranſiſſet annus,Regi geſta illius nũciantur.Tum de
ductum ad ſe,negare iuſſit quẽ adorabat deum uerũ. Ille quæſiuit à Rege,
dicens:Quo dignus honore eſt,qui ſuũ derelinquens regnũ,inuadere ſtu
duerit alienum?Cumq; dixiſſet rex:Morte,ultimoq; ſupplicio. ſapientiſſi
mus uir ille reſpondit: Quid ergo non iuſte patiatur homo,qui factorem
mundicq; creatorẽ,nutritorem,ac ſaluatorẽ deſerens,unum conſeruorũ ſuo
rum deificare uoluerit,& debitũ illi cultum iſti magis obtulerit?Hiꝭs ſermo
nibus Rex accenſus,uiginti calamos acui, & totidem unguibus digitorum
eius manuũ atq; pedum præcepit infigi. Cumq; hoc ſupplicium ab eo de
D rideri cõſpiceret,alium rurſus calamũ acutum in eius femur unde humana
origo deſcendit,iuſſit immitti. Cumq; crebro eiiceretur & rurſus induceretur,ineffabiles ei dolores excitabat. Poſt hoc uero ſupplicium impius atq;
ferox uirgam grandem ſpinis undicq; plenam,per eius meatũ iuſſit induci,
& hoc modo ſpiritum fortiſſimus decertator emiſit. Sed & alia multa ab
illis impiꝭs ſunt tentata. Nec tamen mirandum,quod illorũ ferocitatem &
impietatẽ longanimiter deus omniũ patiatur,quando ante Imperium ma
ximi Conſtantini quicunq; fuerunt Romanorũ Imperatores,contra ueri
tatis miniſtros uchementer inſanierint. Diocletianus nanq; Paſſionis ſalu
taris die in omni Imperio Romanorũ,deſtruxit eccleſias.Sed nouẽ tranſa
ctis annis iſtæ quidem denuo floruerunt, & multiplicem magnitudinẽ ac
pulchritudinẽ ſuſceperunt. Ille uero poſt rabiem ſuæ impietatis extinctus
eſt. Nam & bella huiuſmodi futura dominus prædixit,& eccleſiæ uictoriã
prædicauit. Nos tamen ipſæ quoq; res edocent, quod magis nobis utilia
ſunt bella quàm pax.quia pax delicatos nos facit,remiſſos,& timidos.Por
rò bellum & mentẽ acuit,& præſentia quaſi tranſeuntia cõtemnere perſua
det.Sed hæc quidem etiam in aliꝭs operibus crebrò diximus.

Diocletianus in die Paſſionis domini,omnes eccleſias Chriſtianorũ euertit.

XXXIIII. EO autẽ tempore quo ſacratiſſimus Theodotus Antiochenã regebat eccleſiam, Theodorus μόψος ἐσίας quidẽ epiſcopus,ſed totiusdoctor ec
cleſiæ,cũ contra uniuerſam cohortẽ hæreticorũ fortiter pugnaſſet,finẽ uitæ fortitus eſt.

Theodorus Mopſueſtiatæ epiſcopus.

A ſortitus eſt.Is enim Diodori quidẽ magni doctrina potitus eſt. Iohannis uero ſacratiſſimi fuit ſocius atq; cooperator. Cõmuniter enim Diodori po
cula ſpiritalia ſunt adepti.qui ſex & triginta annis manſit in Præſulatu,& contra Arij Eunomijq; acies fortiſſime præliatus eſt, inſidiasq; latronis Apollinaris extinxit, optimaq; paſcua diuinis ouibus præparauit. Cuius frater Polychronius Apamienſiũ rexit eccleſiam,& gratia ſermonis, & claritate uitæ ornatus. *Polychronius*

SOCRATES.

NOn multo poſt tempore quàm Iohannes defunctus eſt, moritur & Arcadius Imperator,uir mitis & quietus.Et circa finem uitæ pro huiuſmodi cauſa uenerabilis exiſtimabatur. In urbe Conſtãtinopoli domus eſt maxima,habens cognomen κεφάλας,id eſt,nucis.Eſt enim in eius domus ueſtibulo arbor nucis,in qua ſermo eſt fuiſſe appenſum martyrem Acacium & defunctum. Ob quã rem etiam Oratoriũ illic eſt ædificatũ. Hunc Arcadius uidere uolens,ad orationẽ uenit,uotoq; completo reuertebatur. Proinde cuncti circa Oratoriũ habitãtes,uolẽtes Imperatorẽ uidere accurrebant,& aliꝭ quidem extra domũ præceſſerant,ut melius aſpectum Principis & ordinem uiderent obſequiꝭ,aliꝭ uero ſequebantur. Cumq; omnes cum mulieribus atq; filiꝭ,ſimul & mancipiꝭs extra domũ fuiſſent egreſſi, repente maxima domus Oratorio cohærens,ſubito tota corruit,clamorq; cum admiratione ſequutus eſt,quod oratio Principis tot homines à ruinæ
B imminentis periculo liberaſſet. Arcadius itaq; relicto annorum octo filio Theodoſio (de quo iam complura ſunt narrata) defunctus eſt, Conſulatu Baſſi & Philippi,primo die Maij menſis,anno ſecundo ducenteſimæ nonageſimæ ſeptimæ Olympiadis. Is ergo cum patre quidẽ Theodoſio tredecim regnauit annis,poſt mortem uero patris quatuordecim. Vixit annis triginta & uno. XXXV. *Arcadij Aug. mors.*

Domus & κεφάλας apud Conſtãtinopolim corruit.

Acacius martyr.

HISTORIAE ECCLESIASTICAE, QVAM TRIpartitam uocant,libri decimi,Epiphanio Scholaſtico interprete, FINIS.

ELENCHVS CAPITVM LIBRI VNDECIMI HISTORIAE ECcleſiaſticæ,quam Tripartitam uocant.

Quod Theodoſij iunioris Imperiũ Præfectus regebat Anthemiꝰ. Cap.I
De Attico epiſcopo,eiuſq; moribus. Cap.II
De Theodoſio epiſcopo Synnadæ,& quemadmodum illic Macedoniani conuerſi ſint. Cap.III
Quomodo Iudæus paralyticus per baptiſmũ ſit curatus. Cap.IIII
De Sabbatio hæreſiarcha,eiuſq; ſequacibus. Cap.V

C De morte Theodoreti Arianorum episcopi,& ordinatione Barbæ,& quæ sub eo sint gesta. Cap.VI
De ordinatione Cyrilli Alexandrini Pontificis. Cap.VII
Quó apud Persas p Maruthã episcopũ sit Christianismꝰ dilatatꝰ.ca.VIII
Quemadmodum Italiam uastarit Alaricus. Cap.IX
De Celestino Romano Põtifice, & quomodo Nouatianos fuerit insequa tus,& de Sabbatio. Cap.X
De seditione & nece Christianorum quæ per Iudæos apud Alexandr=am acciderunt. Cap.XI
De Hypatia Philosopha quomõ in Alexandr=a fuerit interẽpta. Cap.XII
Quomodo Iudæi temeritatis suæ pœnas exoluerint. Cap.XIII
De Iudæo qui cum sæpe baptizaretur, aqua fontis abscessit. Cap.XIIII
Quomodo Isdigerdes Rex Persarum Christianos fuerit persequutus,& à Romanis deuictus. Cap.XV
Quomodo Acacius episcopus Amidæ,captiuos redemerit à Romanis mi litibus,uenditis uasis ecclesiæ,& refectos,cum sumptibus ad propria de stinarit. Cap.XVI
De Eudocia uxore Theodosij,& de laudibus ipsius Theodosij. Cap.XVII
Quomodo Iohannes Tyrãnus in Occidente fuerit superatus. Cap.XVIII

D

HISTORIAE ECCLE

SIASTICAE, QVAM TRIPARTITAM VO/ cant, ex tribus Græcis autoribus, Sozomeno, Socrate,& Theodoreto,ab Epiphanio Scholastico uersis,per Cassiodorum Senatorem in Epitomen re/ dactæ, liber undecimus.

S O C R A T E S.

Cap.I. Honorius Aug.

Anthemius Præfectus.

ARCADIO Imperatore defuncto, Honorius quidem eius frater regebat Hesperias, Orienta les autẽ Prouinciæ sub ditione manebãt Theo dosij iunioris,cũ esset annorũ octo,Anthemio Præfecto omnia disponente. Erat enim iste ne pos Philippi,qui Paulum episcopum sub Con stantio ab ecclesia expulerat ,& Macedonium introduxerat. Is muro maximo urbem Con stantinopolim circũdedit. Qui uir sapientissi/ mus inter illius temporis homines,& putabatur & erat,& nihil inconsulte faciebat,

A faciebat, sed cum multorum consilio quæ erant agenda tractabat, & ma/ ximè Sophistæ Troilo se credebat.

Troilus Sophista. Cap.II. Atticus Constantinop.

IMperatore porrò octauũ annũ agente,iã tribus annis Atticus habebat episcopatũ uir clarus,& eruditus,uenerabilis atq; prudens. Vnde etiam ecclesias sub eo magnũ sumere contigit incrementum. Non enim solis pro priæ fidei personis munificus erat,sed etiã hæreticis miraculum suæ sapien tiæ demonstrabat.quos uexare quidem nolebat.Cum uero eos terrere ten tasset,denuo mansuetudinem ostendebat. Et inter hæc non negligebat elo quentiam. Laborabat enim circà ueterum lectiones,noctu eis incumbens. Quapropter non eum monebant Philosophicæ aut Sophisticæ lectiones. Erat enim & confabulantibus gratus,& cum tristibus mœstus, & absolute (secundũ Apostolum) omnibus omnia factus est.Primò quidem cum pre sbyter esset,libros faciebat,& meditatos coram ecclesia recitabat.Postea ue ro etiã fiduciam cum labore sortitus,sub oculos doctrinã laudabilem pro/ ferebat.Non tamẽ tales erant eius sermones,ut etiã ab auditoribus scriptu ræ traderẽtur.Quæ uero eius temporibus memorãda acciderint narrabo.

Attici sermones nõ excipiebãtur à scribẽtibꝰ sicut olim Origenis.

IN Synnada Pacatianæ Phrygiæ ciuitate,Theodosius quidam erat epi/ scopus,& Macedonianos cũ illic plures essent,insequebatur,& nõ solum eos è ciuitate,sed etiã ab agris nimia crudelitate pellebat,cum Orthodoxo

Cap.III. Theodosius Synnadensis pſecutor Macedonianorũ.

B rum ecclesia persequutiones inferre non soleat. Quod ille non zelo rectæ fi dei,sed pro pecuniarũ amore faciebat. Contra quos,uniuersos tam clericos quàm Iudices prouincialeis armabat,& præcipuè Agapitum eorum turba bat episcopum. Cumq; Iudices prouinciæ ad inferenda tormenta,sibi suffi cere nõ putaret,Constantinopolim est profectus,ut Præfectorum auxilia mereretur.Ibiq; posito Theodosio propter huiusmodi causam,Agapitus Macedonianorũ episcopus ad meliorem se contulit partem. Habitoq; tra ctatu cum omni dero,& euocans totũ populum sibi subiacentẽ, suasit eis, ut Consubstãtialitatis susciperent fidem. Hoc facto,repente cum maxima multitudine imò cum omni (ut ita dixerim) ciuitate ad Orthodoxorum ecclesiam uenit,& oratione facta,sedem in qua Theodosius præsidere sole bat,obtinuit. Tum uniens populum,& deinceps fidem Consubstantialita tis docens,ecclesiam tenuit Synnadensem. Hijs ita gestis,nõ post multum temporis Theodosius cum Præfectianorũ uenit auxilio. Et nihil sciens ho rum quæ fuerãt gesta,ad ecclesiã properauit.Ex qua ab omnibus expulsus, rursus Constantinopolim remeauit,& apud episcopum Atticum quæ fue rant contra eum gesta,deposuit,quẽadmodũ iniuste episcopatu fuisset ex/ pulsus. Atticus autẽ cognoscens utilem causam ecclesiæ accidisse, Theodo/ sium quidem uerbo consolatus est, ut patienter ferret. Præponens autem causis personalibus generalem utilitatem scripsit Agapito,ut teneret episco patum,nihilq; de inimicitijs Theodosij cogitaret.

Agapitus Macedonianorũ episcopus unà cum suis fidẽ τῷ ὁμοουσίῳ amplectitur, & fit episcopus Synnadensis.

Theodosius episcopus non recipitur à suis.

C Cap.IIII. HOc igitur unũ est rerum utiliũ, quæ Attici temporibus in ecclesia acci-
derunt. Sed neq; miraculorũ aut sanitatum hĳs defuit causa tempo-
Iudæus paralyticus sanitati restituitus. ribus. Quidã nanq; Iudæus cum paralyticus esset, plurimis annis in lecto
iacebat. Cumq; omnis medicina ei fuisset adhibita, & cunctorũ Iudæorum
nihil oratio præualeret, nouissimè ad baptismatis Christiani gratiam cõfu-
git, huic soli ueritatis medicamini se cõmittens. Hoc uelociter episcopo Atti-
co nunciatur. Quem catechumenũ factum, & spem Christi promittens, de-
portari cũ lecto præcepit ad baptismũ. Verum Iudæus paralyticus bapti-
smũ uera fide suscipiens, cum de fonte fuisset leuatus, statim morbo caruit,
& deinceps sanus fuit. Hanc igitur curam uirtus Christi etiã nostris tempo-
ribus demonstrauit. Qua ex causa plurimi Paganorũ credentes baptizati
sunt. Iudæos autẽ licet ligna quærentes, hæc tamẽ nõ ꝓuocauerunt ad fidẽ.
Hĳs ita apud Christianos gestis, plurimi paruipendentes, in sua nequitia
permanserunt. Et non solum Iudæi tantis prodigĳs repugnabant, sed etiã
sequaces eorum similia sapuisse conuicti sunt.

Cap.V. Sabbatius. SAbbatius itaq; (cuius ante fecimus mentionẽ) nolens in suo ordine ma-
nere presbyteratus, desiderabat episcopatum. Iisdemq; temporibus
recessit ab ecclesia Nouatianorũ, occasionem habẽs quasi propter obseruã-
tionem Paschæ Iudaici. Faciebatq; Collectas contra Sisinniũ suum episco-
pum in loco ciuitatis qui ξηρόλοφος appellatur in Arcadĳ foro. Illic emꝫ rem
ξηρόλοφος. D cõmisit ualde periculosam. Die nanq; festiuitatis in Euãgelica lectione, ubi
scriptum est: Erat enim Pascha Iudæorũ, uerba quæ nusq; scripta neq; au-
dita sunt ausus est adĳcere, id est: Maledictus qui præter azyma celebrauc-
rit Pascha. Hoc auditũ manauit in populum, & simplices decepti Nouatia-
norũ laicorum cõuenerunt ad illum. Quod tamẽ malum nõ remansit inul-
tũ, sed in finem pessima eius falsitas est cõuersa. Paulò post enim cum ad
quandã festiuitatem multi cõcurrerent, ut uigilias solite celebrarent, formi-
do subito dæmoniaca irruit super eos, quasi Sisinnius eorũ episcopus ueni-
ret cũ maxima multitudine. Factaq; turba uidelicet noctu, & in angustiæ
loco cõperti semetipsos contriuerunt, ita ut ultra septuaginta homines mo-
Sabbatiani. rerẽtur. Hoc factum plurimos à Sabbatianorum secta prohibuit. quidam
uero in eius rusticitate manserunt.

Cap.VI. Dorotheꝰ Arianorũ episcopus apud Constãtinopolim. EO tempore Dorotheus Arianorum Præsul, quem ab Antiochia Con-
stantinopolim transtulerant, cum centũ & nouẽdecim uixisset annos
defunctus est, Consulatu Honorĳ septimo, & Theodosĳ secũdo, sexto die
Barbas Arianorum episcopus. Nouẽbris mensis. Post quẽ Arianæ superstitionis Barbas ordinatur episco-
pus. Sub hoc itaq; Barba, per duos presbyteros eloquẽtissimos Arianorũ
religio floruit, quorũ alter Timotheus, alter Georgius dicebatꝰ. Sed Geor-
gius doctrina Helladica eruditus erat, Timotheus sacris literis incũbebat.
Timotheus, Georgius, Ariani. Et Georgius quidẽ semper Aristotelẽ & Platonẽ habebat in manibus, Ti-
motheus Origenem: ita ut etiã lingua Hebraica loqueretur. Timotheus pri-
dem

A dem Pſathyrianorũ fuerat hæreseos, Georgiũ Barbas presbyterũ ordina-
uit. Timotheum itaq; ego ipse uidi, & cognoui quẽadmodũ interroganti-
bus fuerit respondere paratus, soluens obscurissimas quæstiones, quæ in di
uinis inueniuntur eloquĳs, testem uocans ueracissimum Origenem. Mihi
ORIGENES ueracissimus testis. tamẽ uidetur admirabile, quomodo tales uiri in Arianorũ lege manserint,
quorũ unus quidem Platonem semper habebat in manibus, alter spirabat
iugiter Origenẽ: cum nuscq; Plato secundam uel tertiam causam (sicut ipse
nominare solet) initium subsistentiæ asserat percepisse, & Origenes coæter-
num ubiq; fateatur filium patri. Qui licet in sua sentẽtia manserint, religio-
nem tamen Arianam perduxerũt latenter ad meliora. Multas nanq; Arĳ
blasphemias doctrinis proprĳs expulerunt.

Cap.VII. Theophilus Alexandrinus moritur. Cyrillus succedit. INter hæc defũcto Theophilo morbo lethargico, Cõsulatu Honorĳ no-
no, & Theodosĳ quinto, facta contentione propter episcopatũ inter Ti-
motheũ & Cyrillũ, die tertio mortis Theophili Cyrillus ordinatur episco-
pus, & maiori fastu cq; Theophilus tenebat episcopatũ. Qui mox episcopa-
tus sui principio Nouatianorũ claudẽs ecclesias, omnia uasa eorũ sacra ab-
stulit, episcopũq; eorũ Theopompũ rebus, quas habebat, oibus spoliauit.
Nouatiani spoliantur per Cyrillum. EO tẽpore apud Persas est Christianismus dilatatus. Inter Romanos
enim & Persas semper propter diuersas causas mittũtur Legationes.
Cap.VIII. Maruthas episcopus ad Persas Legatus mittitur ab Imperatore. B Tum ergo casus attulit, ut Maruthas Mesopotamenus episcopus (cuius
dudũ meminimus) à Romanorũ Imperatore ad Persarũ destinaretur Re-
gem. Qui multam reuerentiã apud Marutham inueniẽs, eum decenter ho-
norabat, & tanq; diuinũ respiciebat uirũ. Hoc factum mordebat Magos,
metuẽtes ne regẽ Christianũ fieri suaderet. Nã cũ dolore capitis multo tẽ-
pore torqueret, Magis eũ curare nõ ualẽtibus, Maruthas orationibus fecit
incolumẽ. Ob hanc ergo causam moliti sunt quandã Magi fallaciã. Et quo-
Magorum dolus. niã Persæ ignẽ colunt, cõsueuitq; Rex in quadã domo ignẽ ardentẽ perpe-
tuo suppliciter adorare, Magi sub terra hominẽ quẽdã abscondẽtes tempo-
re quo Rex solebat adorare, eũ talia clamare fecerũt: Mitte foras Regẽ. im-
pie emꝫ egit, quod sacerdotẽ Christianorũ iudicat esse uenerandũ. Hæc au-
diẽs Isdigerdes Persarũ rex, licet reuerentiã haberet, tamẽ Maruthã abĳce-
re cogitabat. Porrò Maruthas uere deo uenerabilis homo, uacabat oratio-
nibus, per quas inuenit dolũ Magicis artibus fabricatũ. Veniẽsq; ad regẽ:
Noli (inquit) illudi rex, sed ingressus cũ audieris uocẽ, fodi iube, & doli cau-
sas inuenies. Nõ emꝫ ignis loquitur, sed hominũ molimina huiusmodi esse
noscuntur. Hoc dicto flexus est Persarũ Rex. Et rursus ingressus ubi ignis
inextinguibilis seruabatꝰ, cũ audisset uocẽ, iussit fodi locũ. Tũ qui mittebat
quasi diuinã uocẽ, inuẽtus arguitur. Iratus itaq; Rex, Magorũ genus usq;
Isdigerdes Persarũ rex incipit fauere Christianis. ad decimã iussit imminui portionem. Hoc facto, Maruthæ dixit ut templa
quæ uellet ædificaret. Ex hoc apud Persas sũpsit Christianismꝰ incremẽtũ.

C Tum igitur Maruthas à Persis Constantinopolim remeauit. Et nõ longo post tempore tursum destinatus est. Iterumq; Magi machinabãtur ne eũ susciperet Rex. Fecerũtq; fœtorem quendam in loco unde Rex transire solebat, & quasi à Christianis id factum fuisset derogabant. Cumq; Rex suspectos iam habens Magos, hoc cum studio requisisset, denuo ab eis cõcinnatum esse cognouit. Quãobrem plurimos eorũ supplicijs tradidit. Marutham uero potiori honore coluit, & Romanos ualde dilexit, eorumq; amplexus est pacem. Qui penè Christianus fieri potuit, cum aliud miraculum per Marutham & Ablatem Persidos episcopum proueniisset. Ambo nanq; molestum dæmonem à Regis filio propulerunt, orationibus uacantes atq; ieiunijs. Posthæc Isdigerde defuncto anteq; fieret Christianus ad eius filium peruenit Imperium. Cuius tempore inter Persas atq; Romanos pacta soluta sunt.

Cap. IX. Innocentius Pont. Ro. aduersus Nouatianos.

PEr idem tempus Innocẽtius, primus Romæ Nouatianos persequi cœpit, multasq; eorũ abstulit ecclesias. Quo tempore Roma est à Barbaris deprædata. Alaricus enim quidã Barbarus ditioni Romanorũ & Theodosij Imperatoris subiectus, atq; cõtra Eugeniũ tyrannũ auxilia largitus, & propterea Romanis dignitatibus honoratus, felicitatẽ suam non ferens, imperare quidem nõ elegit, sed discedens ab urbe Constãtinopolitana, uenit ad partes Hesperias. Cumq; uenisset in Illyricũ, omnia subuertebat, & transiens Thessaliã, habita cõgressione circa fluuiũ Pinũ apud Nicopolim Epiri, penè tria milia uirorũ eius Thessali peremerunt. Posthæc autẽ quicquid eis occurreret destruentes, nouissimè Romã uenerũt. Quã uastantes, plurima quidem miraculorũ eius igne cõcremauerunt, pecunias autẽ abripuerũt, multosq; Senatorij ordinis diuersis subdidere supplicijs. Deridentesq; Romanorũ regnũ, Imperatorẽ fecerunt quendã nomine Attalũ, quẽ uno die tanq; Imperatorẽ fecerũt procedere, altero uero serui schemate ministrare. Hæc cum egisset Alaricus, repente in fugam cõuersus est, fama procedente quod Theodosius Imperator contra eum misisset exercitum. quæ fama non fuit ficta, sed uera. nam exercitus ueniebat. Fertur itaq; cum Alaricus proficisceretẽ Romã, uir quidam uenerabilis, cõuersatione monachus, eum monuisse, ne mala talia facere tentaret, neq; cædibus gauderet aut sanguine. At ille: Non (inquit) ego uolens Romã proficiscor, sed quidam quotidie mihi molestus est, torquens & dicens: Perge, & Romanã destrue ciuitatem. Hæc etiam de hijs dicta sufficiant.

D

Alaricus Gothorum Princeps Romam uenit.

Cap. X. Celestinus Põtifex Ro. Nouatiani Romæ in occulto

INter hæc Cælestinus Romæ ordinatur episcopus, qui etiã Nouatianorum abstraxit ecclesias, & eorũ episcopum nomine Rusticulum, in occulto coẽgit celebrare Collectas. Vsq; ad illud nanq; tempus plurimas Nouatiani habebant ecclesias. Porrò Constantinopoli non talia pertulerunt, sed cum eos diligerent, etiam intra urbem eos Collectas facere permisertũt. Mortuo

A Mortuo uero Sisinnio Nouatianorũ episcopo, Chrysanthus ad episcopatum trahebatur, uir multis Romanorum dignitatibus honoratus. Quo fugiente, Sabbatius se tempus oportunũ ad episcopatum inuenisse credens, fecit quosdam ignobiles sibi manus imponere, iusiurandũ quod præbuerat paruipendens. Cuius mores cum populus abhorruisset, Chrysanthum per loca omnia requirebant. Quem inuenientes in Bithynia, inuitum sacerdotium suscipere coẽgerunt. Qui nihil percipiebat de ecclesia, nisi Domínico die duos panes.

Chrysanthus.

Sabbatius.

Cap. XI. Alexandrini seditiosi.

EA porrò tempestate Iudæorum genus ab Alexandria est huiusmodi de causa eiectum. Alexandrinorum populus plusq; aliæ generationes seditionibus deditus est: qui si occasionẽ acceperit, intoleranda mala cõmittit. Nam citra sanguinẽ non cessat à lite. Contigit itaq; tunc ut inter se contentiones haberent, nõ propter necessariam causam, sed propter studiũ Pantomimorũ: quia enim is qui die Sabbatorũ saltabat, plurimũ habebat populum Iudæorũ, dum uacantes non auditioni Legis, sed Theatris occupãtur, ea dies litigiosa extitit inter partes. Cumq; hoc aliquatenus fuisset ab Alexandriæ Præfecto correctum, nihilominus mansere Iudæi partis alterius inimici. Et cum essent semper Christianis infensi, contra Pantomímos eorum amplius pugnabant. Tunc igitur Horestes Præfectus Alexan

Christiani dabant operam spectaculis apud Alexandriam.

B driæ festiuitatem quandã quam Politiam uocant, in Theatro celebrabat, ubi & aderãt quidam fautorum Cyrilli, dispositiones Præfecti uolentes cognoscere. Inter quos, quidã nomine Hierax Doctor puerilium literarũ, & Cyrilli feruentissimus auditor, ac solitus plausus in eius expositionibus excitare. Hunc itaq; Hieracem cum uidisset in Theatro Iudæorũ turba, clamationes inter populos excitaret. Verum Horestes pridem habẽs odium contra Cyrilli superbiam, arreptum Hieracem publicè fecit in Theatro agi uerberibus. Hoc Cyrillus cognoscẽs, conuocatis primoribus Iudæorũ (ut decebat) admonuit ne contra Christianos seditiones ulterius excitarent. Porrò turba Iudæorum hoc paruipendens, maiora contra Christianos tractauit molimina. Dantes itaque sibijpsis signum, ut anulum factum ex palma, omnes haberent in digito, contra Christianos hoc modo pugnauerunt. Fecerunt enim quosdam de suis una nocte per omnes ciuitatis decurrere regiones, clamãtes, Alexandrinam ardere ecclesiam. Ob quã rem Christiani undiq; cõcurrebant, ut ecclesiæ flãmas extinguerent. Porrò Iudæi ignorãteis interimebant, seipsos per signum anuli agnoscentes, ac parcentes sibi mutuo. Facto autem die latere nequiuerunt. Ob hanc rem permotus Cyrillus, cum maxima multitudine irruit in Synagogas Iudæorũ, & illas qui dem abstulit, Iudæos autem expulit ciuitate, eorumq; substantiam diripere populo imperauit. Hoc ergo modo Iudæi à temporibus Alexãdri Macedonis

Horestes Præfectus Alexandrinus.

Hierax ludi magister.

Iudæi Christianos occidũt.

Iudæi pulsi Alexandria.

C cedonis illam habitantes urbem, tunc nudi prorsus expulsi sunt, & per sin-
gula loca dispersi. Adamantius uero medicinæ Sophista, Constantinopo-
lim ueniens, & Christianum se fore promittens, postea reuersus est in Ale-
xandream. Igitur Alexandrinæ Præfectus Horestes ualde tristabatur, eo
quod populosam urbem ita desolatã repente conspiceret. Vnde etiã Prin-
cipi retulit quod acciderat. Sed & Cyrillus scelera Iudæorũ Imperatori nõ
tacuit, & Horestis amicitiã cogente populo postulauit. Cumq; Præfectus
amicitiæ uerba refutaret, Euangelia obtulit ei Cyrillus. Et cum nec sic eius
corda subigerentur, hæc denuo acciderunt. Monachorum quidam in mon-
te Nitria constituti, fautores Theophili, ex illo quo contra Dioscorum in-
iuste fuerat coarmatus, etiam pro Cyrillo libenter prælia susceperunt. Reli-
ctisq; monasteriis uiri penè quingenti, uenientes ad ciuitatem, proceden-
tem in carpento Præfectum, immolatorẽ idolorum Paganumq; inclama-
bant. At ille putans immissione Cyrilli factum, clamare cœpit: Christianus
sum, & ab Attico Constantinopoli baptizatus. Illis hæc uerba contemnen-
tibus, Ammonius quidã eorũ, Præfectum lapide percussit in capite. Qui re-
pente repletus est sanguine, & recedẽtibus Officiis, atq; lapidũ impetũ de-
clinãtibus, cum paucis remansit. Inter hæc populus cõcurrebat, ut Præfecti
uindicaret iniuriã. Detẽtumq; Ammoniũ, tãdiu uerberibus castigauit, do-
nec traderet morti. Nõ multò post hæc nũciantur Imperatori. Corpus aũt
Ammonij sumẽs Cyrillus, in quadã ecclesia sepeliuit, eiq; aliud nomen im-
posuit, ut nõ pro sua culpa, sed pro Christo mortuus crederet. Cui laudes
uelut martyribus offerebat. Sed qui uere nouerãt quod dignas susceperit
pro suo scelere pœnas, Cyrillũ ualde culpabãt. Sed neq; in hoc solũ modo
D Cyrilli & Horestis aduersitas cõquieuit, quãdo posthæc aliud est exortum.

Adamantius medicus.

Horestes Præfectus respuit esse amicus Cyrilli.

Monachi Aegyptij pro Cyrillo aduersus Præfectum.

Horestes Præfectus lapide petitus.

Ammonius occiditur à populo, quod lapidem petulãter in Præfectum iecisset.

Cap. XIII. *Hypatia.*

ERat in Alexandrina quædam mulier Hypatia nomine, filia Theonis
Philosophi, adeo erudita, ut supra Philosophos eius temporis emine-
ret, & in Platonicã scholam à Plotino uenientẽ, susciperet ipsa successionẽ,
atq; omnes Philosophicas lectiones exponeret. Quapropter omnes curre-
bant ad eam propter honestam doctrinæ fiduciam. Veniebat uero etiã ad
eam Iudices, nec habebat ullam uerecundiam, pudice permixta uiris, cum
cuncti pro ipsius castitate uenerarentur. Tum ergo inuidia contra hanc
fœminã est accensa. Cum enim crebro proficisceretur ad Horestem, eccle-
asticus populus motus aduersus eam est, tanq; ipsa illũ ab amicitia prohi-
beret episcopi. Quãobrem conspirantes uiri, acerrimo furore cõmoti, quo-
rum Dux erat quidam Petrus Lector, obseruauerũt mulierem ad propria
redeuntẽ, eamq; de uehiculo deponentes, ad ecclesiam quæ uocatur Cæsa-
ris traxerunt, & uestibus exutam lapidibus peremerunt. Quã postea mem-
bratim dilacerantes, in loco qui dicitur Cinarus igne concremauerunt. Hæc
res nõ mediocrem inuidiã Cyrillo & Alexandrinæ concitauit ecclesiæ. Alie-
næ nanq;

De hac uide Suidam.

Christiani Hypatiam Philosophicam mulierem & probam, occidũt.

A næ nanq; sunt à Christianis cædes & pugnæ. Hæc igitur acta sunt quarto
anno episcopatus Cyrilli, Consulatu Honorij decimo, & Theodosij sexto,
mense Martio, Ieiunijs existentibus.

Cap. XIII. POst modicũ uero tempus Iudæi rursus illicite cõtra Christianos agen-
tes, puniti sunt in loco qui dicitur Mestar, posito inter Chalcidem &
Ancyram Syriæ. Hic itaq; Iudæi consueta quædam ludicra celebrãtes, per
ebrietatem accensi, inter alia Christianis ipsiq; CHRISTO derogare cœpe-
runt, illudẽtes cruci, & spem in eo qui est crucifixus habẽtibus. Comprehen-
dentes enim infantulum Christianũ, alligatũ cruci suspenderunt. Et primũ
quidem deludebãt & irridebant eum. Postea uero correpti uæsania, ipsum
infantulum uerberibus peremerunt. Ob hoc ergo dira congressio inter eos
atque Christianos exorta est. Quod cum Princeps cognouisset, prouincia-
rum Iudicibus mandatum est, ut huiusmodi quærerentur autores & puni-
rentur. Et hoc modo dignam ultionem suæ maliciæ receperunt.

Iudæi in Christianos.

Cap. XIIII *Iudæus sæpe baptizatus.*

EA porrò tempestate Iudæus quidã seductor, ficto Christianismo cre-
bro baptizabatur, & hac arte pecunias cõgregabat. Cumq; multis hæ-
resibus illusisset Arianorum, atq; Macedonianorũ, postremo ad ecclesiam
B uenit Orthodoxorũ. Cui cũ tempus ieiuniorũ fuisset impositum multisq;
adhuc diebus occuparetur, cœpit festinare ut quasi in feruenti studio bapti-
smatis dona perciperet. Præparabatur baptisma, & uestis cõueniẽs baptiza-
to. Cumq; fons fuisset impletus, deducitur Iudæus ad baptizandum. Tum
dei quædã inuisibilis uirtus aquã disparere præcepit. Cumq; præsentes nõ
cogitantes dei uirtutem, aquã per cuniculum propriũ defluxisse suspicaren-
tur, diligenter undiq; clausum rursus impleuerunt fontem. Et denuo dedu-
cto Iudæo aqua disparuit. Tum sacerdos: Quid mali (inquit) feci ti ó ho-
mo? An certe nesciens baptismo iam potitus es? Ob hanc rem cum diuersi
concurrerent, quidam Iudæum agnouit, quem baptizatum ab Attico epi-
scopo ipse susceperat. Et hoc modo illius fraus uniuersis apparuit.

Ieiuniũ ante baptismum.

Cap. XV. *Barabanes Rex Persarum.*

INterea defuncto Isdegerde Rege Persarum, eius filius Barabanes ei suc-
cessit. Hic instigatus à Magis, crudelibus torquebat supplicijs Christia-
nos. Cumq; Christiani apud Persas opprimerentur, confugiunt ad Roma-
nos, eorũ petentes auxilium. Quod Atticus episcopus libenter accipiens,
eosq; quantũ erat possibile fouens, quæ gesta fuerant Theodosio nũciauit
Imperatori. Eo quoq; tempore etiam alia causa acciderat, quæ Romanos
Persis faciebat infestos: Quoniã Persæ aurifossores quos à Romanis ad
mercedẽ acceperãt, reddere cõtemnebãt: & quod onera negociatorũ Roma-
norũ uiolẽter abstulissent. Cũ illa ergo ingratitudine, etiã Christianorũ ad
Romanos cõfugientiũ est adiecta. Mox ergo Persarũ Rex Legatos mittit,
repetẽs fugientes. Porrò Romani nequaq; ad se cõfugiẽteis reddere uolue-
rũt, nõ solũ supplicis liberare studẽtes, sed ꝓ Christianismo libẽter oia su-
stinere,

C ſtinere. Quãobrem pugnare quàm perituros Chriſtianos tradere, potius elegerunt. Solutis igitur propter hoc pactis, bellum crudele cõmiſſum eſt. De quo abſurdum non eſt pauca narrare. Romanorum igitur Imperator
Ardaburus. miſit exercitum, cui præfuit militiæ Magiſter Ardaburus. Is enim Perſicam regionem per Armeniæ fines ingrediens, unam eius prouinciam Azamenſem ualde uaſtauit, cui cum plurimo exercitu Narſeus Dux Parthorum regis occurrit. Factaq; congreſſione deuictus eſt. Quo facto, cogitauit Meſopotamiam Romanorũ prouinciam ſine cuſtodia conſiſtentem inuadere, & hoc modo de Romanis ulciſci. Sed Romanorũ Ducem, Narſei conſiliũ latere non potuit. Deprædatus enim Azazenam uelociter regionẽ, & ipſe in Meſopotamiam uenit. Et ideo Narſeus licet ingentem haberet exercitum, Romanorũ terras introire non potuit, ſed ueniens ad Niſibin Perſarum ciuitatem in confinio cõſtitutam, Ardaburo mãdauit ut diem & locũ ſtatueret præliorum. At ille uenientibus: Nunciate (inquit) Narſeo, quod non quando tu uolueris, Romanorũ pugnabunt Imperatores. Verum Imperator deo ſoli ſpem cõmittens deſtinauit exercitum. Et quod fideliter deo ſupplicans, repente impetrauerit auxilium, hinc datur cognoſci. Cum enim Conſtantinopoli pro euentu bellorũ æſtuatio magna conſurgeret, angeli dei iter agentibus per Bithyniam ad urbem Conſtantinopolim, ſe demon
D ſtrauerunt, iubentes ut confiderent & orarent, & deo crederẽt quod Romanos uictoria ſequeretur, dicentes ſe mediatores belli miſſos à deo. Hoc auditum, non ſolum ciuitatem, ſed etiam milites confortauit. Cumq; ad Meſopotamiam bellum fuiſſet de Armeniæ regione tranſlatum, Romani Perſas Niſibi clauſos fortiter obſidebant, ligneas turres faciẽtes aduerſus eos, easq; contra muros applicantes, & plurimos de muris contra ſe pugnantiũ perimentes. Porrò Barabanes Perſarum rex, audiens Azazenam regionem ab eis fuiſſe uaſtatam, & eos qui in Niſibi clauſi uidebantur obſeſſos, ſeipſum cum magno exercitu præparauit ut occurreret. Miratusq; Romanorum uirtutem, Saracenorum auxilia poſtulauit. Quorum tunc erat rex Alamundarus uir fortis & præliator: qui cum multa milia Saracenorũ haberet, Perſarum regi uictoriam promittebat, ſeq; ei Antiochiam Syriæ tra-
Saraceni pro Perſis. diturum. ſed non contigit quod putauit. Deus enim omnibus Saracenis quendam enormem metum latenter iniecit, ita ut putarent ſibiipſis Romanos inſiſtere. Turbatiq; nec habentes quò fugerent, in fluuiũ Euphraten ſeipſos armati proiiciebant, ubi pluſq; centum milia uirorum necata atq; conſumpta ſunt. Cum hæc ita eueniſſent, Niſibin obſidentes cum audirent Perſarũ regem plurimos elephantos adducere, perterriti, cuncta qui-
dem obſidionis machinamenta cõcremauerunt, & ad propria loca reuerſi
Arrobindas. ſunt. Quæ uero congreſſiones poſtea acciderint, & quomodo Arrobindas alter Romanorũ Magiſter militum, fortiſſimũ Perſarum monomachum interemerit:

A interemerit: aut quomodo Ardaburius ſeptem fortiſſimos Perſarum Duces inſidijs captos occiderit: uel quómodo Beatianus alter Dux Romanorum reliquos Sarracenos extinxerit, prætereundum eſt, ne uidear multum à propoſita relatione digreſſus. Quæ tunc igitur gerebantur, uelociter Imperatori Theodoſio nunciata ſunt. Quomodo autem hæc cito cognouerit, indicare non piget. Inuenit quendam uirum animi corporisq; habitu fortiſſimum nomine Palladium, qui tanta uelocitate ueredos agebat, ut tribus die bus peruenire ad terminos Romanorum atq; Perſarum, & rurſus totidẽm remearet ad Conſtantinopolim ciuitatem. Is uero etiã alios Romani Imperij terminos uelociter tranſibat. De quo quidam eloquentiſſimus ſic ait: Iſte uir cum ſit lata Romana reſpublica, eam paruam ſua uelocitate demõſtrat. Quem etiam Perſarum Rex ſæpius admiratus eſt. Romanorum igitur Imperator licet uideret aperte ſibi collatam à deo uictoriam proueniſſe, tamen pacem non diſſimulauit expetere, miſitq; Helionem uirum prudẽtem & honoratum, ut cum Perſis de pace loqueretur. Qui cũ ueniſſet in Meſopotamiam, ubi erant foſſæ Romanorum, miſit pro pace petenda Legatum quendam Maximũ, uirum eloquentiſſimũ, Ardaburij militiæ Magiſtri conſiliarium, qui pro pace ueniens ad Perſarum regem miſſum ſe non ab Imperatore, ſed à Ducibus aſſerebat, dicens, quod hoc bellũ pro ſui contẽptu ne pueniſſet qdẽ ad Principẽ. Cũq; Perſa paratus eſſet ut Legati uerba ſuſciperet, quod fame ipſius laboraret exercitus, ueniẽs Numerus, q apud ipſos immortalium appellatur (eſt enim decem milium uirorum ualde fortiſſimorum) non prius dixerunt pacem cum Romanis eſſe faciendã, quàm ipſi eos ſine cuſtodia conſtitutos inuaderent. Quibus uerbis perſuaſum eſt regi, ut à pace abſtineret. Tum Legatum quidẽ clauſum ſeruari fecit, & miſit Numerum immortalium ut pugnaret contra Romanos. Qui ueniẽtes, in duas acies diuiſi, medios habuere Romanos. Porrò Romani unã Perſarum uidentes aciem, contra eam ſe præparabant, aliam non uidebant. quæ paulatim acceſſit ad pugnam. Cunque ergo iam congreſſio penè eſſet in opere, dei prouidentia ex quodam colle exercitus alter apparuit Romano rum cum Duce Procopio. Qui cũ uideret ſocios in periculo, inſtabat à dorſo Perſarum. Tum in medio concluſi qui circũdederant primo Romanos, in momento ab eis extincti ſunt. Quo facto, Romani ad alios qui erant in ſubſidijs poſiti concurrerunt, eosq; fortiter iaculati ſunt. Sic igitur qui Immortales appellabantur, omnes mortales apparuerũt, pœnas exigẽte Chriſto de gente Perſarum, eo quod plurimos eius famulos occidiſſent. Porrò rex Perſarum infortunij ſui cauſam cognoſcẽs, ſimulabat ſe neſcire quod gereſtum eſſet. Suſcepitq; legationem, dicens Legato Romanorum: Non bello cedens pacem amplector, ſed tibi præſtare uolens, quod omniũ Romanorum te ſapientiſſimum eſſe cognoſcã. Et hoc modo bellũ propter Chriſtia-

Ardaburius. Bitianus.

Palladius curſor.

Helion ab Imperatore mittitur ad Perſas, tractaturq; de pace.

Numerus Immortalium.

Procopius Dux.

Romani uincunt Perſas.

Numerus Immortaliũ mortiraditur.

C nos exortum de Parthorum regione ceſſauit. Contigit autẽ Cõſulatu Honorij tertiodecimo & Theodoſij decimo.

Cap. XVI. TVm uero Acacium Amidæ ciuitatis epiſcopum facinus optimum reddidit clariorem. Cum enim Romani milites captiuos Perſarũ de Azazena regione uaſtata, reddere regi Parthorum nullo modo uellent, captiui fame conſumebantur, cum eſſent circa ſeptem milia, quod Perſarum regem non mediocriter contriſtabat. Tum igitur Acacius conuocans clericos ſibi ſubiectos: Viri (inquit) fratres, deus noſter nec diſcis nec calicibus opus habet: nam neq; comedit, neq; bibit. Et quia multa uaſa aurea & argentea, eccleſia noſtra ex oblatione Chriſtianorum habet, conuenit ex his liberari exercitum captiuorum, egentibusq; cibos offerri. Hæc & his ſimilia cum dixiſſet, conflauit uaſa, & militibus dedit precium captiuorum. Quos cum recreaſſet cibis, datis ſumptibus ad regẽ propriũ deſtinauit. Ad hoc mirabile opus Acacij Perſarũ Rex magis obſtupuit, quod & bello Romani, & beneficijs euicíſſent. Aiunt enim, quod etiam deſiderium habuerit Perſarum Rex ut uideret Acacium, ſed hoc Theodoſius prohibuerit Imperator.

Cap. XVII. Panegyria in laudẽ Theodoſij Iunioris. D OB uictoriã uero auxilio dei collatã, Romanorũ plurimi pollẽtes eloquentia, conſcribebant laudes Imperatoris. Cuius uxor Heroico metro poëmata multa cõfecit. Erat enim eloquẽs filia Leontij Sophiſtæ Athenienſis, à patre omnibus lectionibus erudita. Quam cum Imperator ductu rus eſſet uxorem, Chriſtianam Atticus fecit epiſcopus, & in baptiſmate cũ prius uocaretur Athenais, Eudociæ nomen impoſuit. Multi ergo (ſicuti dixi) uolentes innoteſcere, alij ſuam facundiam demonſtrare, præconia Imperatoria conſcripſerunt. Ego uero nec innoteſcere cupiens, nec facundiam ſermonis oſtẽdere, cum ueritate Imperatoris bona memorare ſtudebo, quod ſit damnoſum ſi taceãtur. Primum itaq; regaliter natus atq; nutritus, nihil habuit tepidum, ſed adeo fuit ſapiens, ut inter confabulanteis experimentũ omniũ crederet habere cauſarũ. Perdurabat in frigore, ſimiliter & in æſtu. Plerunq; ieiunabat, & maxime quarta feria & ſexta ſtudio Chriſtianiſmi. nec aliud quàm monaſterium Regalia uidebantur. Ipſe nãq; mane ad ſuas ſorores proficiſcens, diuinas dicebat laudes. Quamobrem etiã ſacras literas ſine codice recitabat. Loquentibus epiſcopis uelut olim ſacerdos factus, ex diuina lectiõe reſpõdebat. Cõgregabatq; ſacros codices, & quoſcũq; illorũ interpretes ſeu expoſitores cõſcripſiſſe uidebãtur, plus q̃ Ptolemæus ſtuduerat Philadelphus. Patientia atq; clementia uniuerſis hominibus emine bat. Nam Iulianus Imperator licet philoſophus diceretur, nõ tamen Antiochenſiũ tulit iniuriã, ſed maxima Theodoro tormenta indignatus impoſuit. Porrò Theodoſius multum gaudens ſyllogiſmis Ariſtotelis, philoſophiã exercebat operibus, irã, triſtitiã, libidinẽq; deuincens, & in nullo ſe ulciſci deſiderans. Cũ igitur à quodã familiariũ interrogaretur, cur nullũ ſe lædentiũ

Athenais. Eudoica.

A dẽtium morti ſubijceret: Vtinam (inquit) eſſet mihi poſſibile ad uitã etiam mortuos reuocare. Quem cum alius pro ea cauſa interrogaret: Non eſt (inquit) magnum neq; difficile hominem mori, quia neq; deo ſoli ſemel mortuum ex pœnitentia ſuſcitare. Adeo enim fuit clemens, ut ſi quando quiſpiã dignum aliquid morte cõmitteret, ne uſq; ad ciuitatis quidem portas moriturus perueniret, ſed ex eius clemẽtia cõtinuo reuocatio ſequeretur. Cum quodã tempore ipſe in Amphitheatro Conſtantinopoleos expectaret, cœpit clamare populus: Crudeli beſtiæ artifex παραβόλοις pugnet. At ille: Neſcitis (inquit) quod conſueuimus nos expectare clementer? Tanta uero pietate præcelluit, ut omnes quidem deo conſecratos honoraret, præcipue tamen quos audiebat ueneranda actione pollere. Fertur autem, quod cum Cõſtantinopoli epiſcopus Chebronenſis fuiſſet mortuus, ſagum eius ualde ſordidum quæſierit, cóque circumamictus ſit, credens ſe aliquid ex defuncti ſanctitate promereri. Cum aliquando aëris tempeſtas eſſet, & ille Circũ propter populum expectaret, pleno Circo tempeſtas uehementius agebatur multo imbre diffuſo. Cunq; hoc fieret, ſuam uoluntatẽ Imperator apertuit, fecitq; per præconem clamari, quod melius eſſet ſpectaculum cõtemnere, & omnes rogare deum, ut illæſi ab imminente tempeſtate ſeruarentur. Quo dicto cuncti deo magno gaudio ſupplicantes, hymnos cõcorditer of

B ferebant, & tota ciuitas uelut una pſallebat eccleſia. In medio autem horum Imperator exiſtẽs priuato cultu properabat. Nec ſpe ſua fruſtratus eſt. Repente nanq; aër ad ſerenitatem diuina clementia reuocatus, annum præbuit frugibus uniuerſis uberrimũ. Si quando bella mouerentur, ſecundum Dauid confugiebat ad deum, ſciens eum præliorum autorem, inimicos orationibus ſuperabat.

Als qn æque. THEODOSIVS iunior.

Cap. XVIII. POſt modicũ itaq; tẽpus Perſici belli defuncto Imperatore Honorio, Conſulatu Aſclepiodoti & Mariniani Auguſto menſe, quomodo Ioã nem tyrannum deo ſe cõmittens ſuperauerit, enarrabo. Sicut enim tũc ſub Moyſe Hebræis contigit rubrum tranſire mare, talia etiã eius Ducibus euenerunt, cum eos mitteret contra tyrannum. Defuncto ſiquidem (ſicuti dixi mus) Honorio Principe, cognoſcens Theodoſius celauit factum, & alia dicendo diuerſorum ſuſpicionibus obuiauit. Inter hæc mittit Magiſtrum militum in Salonas ciuitatem Dalmatiarum, ut ſi qua bellorum cõmotio proueniret, circa partes Heſperias uicinus adiutor eſſet. Quo facto, mortem patrui patefecit. Inter hæc Ioannes primus Imperialium Conſcriptorum, nõ ferens ſuam felicitatem Imperium contendit arripere. Miſitq; Legatos ad Imperatorem Theodoſium, petens, ut eius ſuſciperet Imperium. At ille Legatos quidem retruſit in carcerẽ, miſitq; Magiſtrum militum Ardaburium qui multum laborauerat apud Perſas. hic Salonam ueniens, inde nauigauit Aquileiam. Contigitq; uentũ aduerſum flare, ita ut in tyrãni manus in-

Ioãnes ex ſcriba tyrannus.

C cideret. Quo capto sperabat ad necessitatem peruenire Theodosiũ, ut per hoc, ipsum decerneret Imperatorem, si uellet Magistrum militum liberare. Imperator tamẽ ut audiuit factum, æstuabat ne quid mali Ardaburius sustineret. Aspar uero Ardaburij filius cognoscens patrem à tyranno teneri, & multa milia Barbarorum in præsidio tyranni consistere, quid nam faceret, ignorabat. Qui tunc Imperatoris oratione prævaluit. Angelus em̃ dei sub figura pastoris educebat Asparem, & omnes qui cũ eo erant, ac per pa-

Rauenna. ludem adiacentem Rauennæ, ad loca sperata peruenerunt. In ea nãq; ciuitate tyrannus degens habebat exercitum, unde nullus aliquando transisse fertur. Tum ergo deus inadibilem terram fecit adibilem. Transeuntes nãq; per siccam paludis aquam, apertasq; inuenientes ciuitatis portas, tyrãnum quoq; detinuerunt. Tum ergo pijssimus Imperator reuerentiam quam circa diuinitatem habebat, ostendit. Cum enim Circum expectaret, nunciatũ est ei, tyrannum fuisse peremptum. Quamobrem sermonem fecit ad populum, dicens: Venite si placet relinquentes hoc propositum, & proficiscentes ad ecclesiam, gratificos deo soluamus hymnos, cuius manus tyrãni præ-

D sumptionibus obuiauit. Quo dicto, spectaculo cessante, per medium Circum cuncti cum eo concorditer gratias agentes, ad ecclesiam conuenerunt, ita ut tota ciuitas una uideretur ecclesia. Venientesq; ad locum orationis, ibi gi die, gratias domino retulerunt.

HISTORIAE ECCLESIASTICAE, QVAM TRIpartitam uocant, libri undecimi, Epiphanio Scholastico interprete, FINIS.

ELENCHVS CAPITVM LIBRI DVODECIMI HISTORIAE ECclesiasticæ, quam Tripartitam uocant.

De ortu Valentiniani Principis filij Placidiæ. Cap.I.
De egregijs factis Attici Constantinopolitani Pontificis. Cap.II
De ordinatione Sisinnij, & moribus ipsius. & quod Proclus ordinatus Cyzici non sit susceptus. Cap.III
De ordinatiõe Nestorij, & quæ sub eo in ecclesijs mala acciderint. Cap.IIII
De Ephesino concilio contra Nestorium. Cap.V
Quomodo Ioannes Antiochenus Cyrillum damnauerit. Cap.VI
De ordinatione Maximiani Constantinopoli. Cap.VII
Quot episcopi ex alijs ad alias ecclesias sint mutati. Cap.VIII
Quomodo apud Cretã quodã Iudæo dicente se esse Mosen, plurimi Iudæorum deceptione siut mortui, & reliqui facti sint Christiani. Cap.IX

A De magno incendio Constantinopoli facto & morte Maximiani, atq; institutione Procli. Cap.X
De conuersatione & moribus Procli. Cap.XI
De uictoria Barbarorum. Cap.XII
Quomodo filia Theodosij Valentiniano sit iuncta. Cap.XIII
Quomodo corpus Ioãnis episcopi sit Cõstantinopolim reuocatũ. XIIII
Quomodo Eudoxia uxor Imperatoris Hierosolymã sit profecta. Ca.XV
Quod Proclus Thalassium Senatorem autoritate sua Cæsareæ Cappadociæ fecerit episcopum. Cap.XVI

HISTORIAE ECCLESIASTICAE, QVAM TRIPARTITAM VOcant, ex tribus Græcis autoribus, Sozomeno, Socrate, & Theodoreto, ab Epiphanio Scholastico uersis, per Cassiodorũ Senatorem in Epitomen redactæ, liber duodecimus.



B CCISO tyrãno cogitabat Theodosius Impator cuinã deberet Hesperiarũ regna cõmittere. Tum Cap.I. Valẽtinianus erat ualde puer, natus ex matre Placidia, eius quidem amita, filia uero Maioris Theodosij, Arcadij & Honorij sorore, de patre Cõstantio, q ab Honorio Imperij iura susceperat: paruoq; tẽpore cũ eo regnauerat. Hũc ergo Valentinianũ cõsobrinũ suũ Cæsarẽ factũ, mittit ad partes Italiæ, cũ quo matrẽ pariter Placidiã, eiq; uniuersam dispositionẽ cõmisit Imperij. Cũq; uoluisset ipse quoq; in Italiã proficisci, ut cõsobrinũ ad Imperij culmẽ eueheret, ut sui uigore tyrannorũ remoueret audaciã: ueniẽs usq; ad Thessalonicã, languore prohibitus est. Quamobrem coronam Imperialẽ postea consobrino per Patricium Stiliconem mittens, Constantinopolim rediit. Hæc de talibus retulisse sufficiat. *Valentinianus Cæs.*

ATticus porrò episcopus causas ecclesiæ sapientia mirabiliter disponebat, doctrinisq; populũ ad uirtutis studiũ prouocabat. Cũq; uideret diuisam ecclesiã, cũ Ioannitæ seorsum apud seipsos sacra solẽnia celebrarẽt, iussit ut in orationibus memoria Ioãnis haberet, sicut aliorũ dormientium episcoporũ fieri cõsueuit. p hoc sperãs plurimos ad ecclesiã reuocari. Adeo autem largus erat, ut nõ solũ paupibus suarũ parœciarum, sed etiam in uicinas ciuitates multas pecunias pro egentiũ subsidio transmitteret. Calliopio nãq; presbytero ecclesiæ Nicænæ trecentos aureos mittens hæc scripsit: ATTICVS. *Chrysostomiani.* *Io. Chrysostomus.*

CALLIOPIO ATTICVS IN DOMINO S.

Cognoui decẽ milia esurientiũ in ciuitate, à pijs exhibenda egere misericordia. Decẽ milia uero cũ dico, multitudinẽ intelligo, nõ perfectũ numerũ cõprehendo

C cõprehendo. Quia igitur ego quidẽ habeo pceptũ numerũ datũ ab eo qui
Fort. nõ habẽtes, nec acquirere scientes. manũ habet munificã, & præbet cõgruis dispẽsationibus, & cõtigit aliquos indigere habentes, nõ tamẽ qui nescientes, suscipiens ó charissimũ mihi caput hos trecentos solidos expende sicuti uolueris: & maxime illis quos pete re pudet, & non eis qui propter uitæ uentrẽ magis negociantur ex talibus. Noli igitur uel religionẽ in hac parte cõsiderare, sed unã tantũmodo rẽ obserua, ut nutrias indigentes: nec cogites si quæ nostra sunt, sapere nõ uidẽt.

Sic igitur Atticus etiã procul indigentiũ habebat curã. Sed & superstitionẽ quorũdam studebat abscindere. Audiẽs etenim Nouatianos Iudaicum Pascha sequentes, propter Sabbatiũ fuisse diuisos, eiusq; corpus ab insula Rhodi ubi mortuus fuerat translatũ, & plurimos ad tumulũ eius orare, noctu mittens in aliud sepulchrũ corpus Sabbatij, iussit abscondi. At illi cõsuete uenientes, effossumq; reperientes tumulũ, deinceps eum locũ colere quierunt. Erat uero circa nomina locorũ studiosus. Nam cũ quidam portus
φαξμακὸς. in ore Põti Euxini cõstitutus, ex antiquo φαξμακὸς appellaretur, id est, uenenarius, mutato nomine eũ locũ Senatoriũ nominauit, ne dum ibi Collectæ prædicarentur, nomine blasphemo locus ipse designaretur. Sed & aliũ locũ
Chrysopolis. ἀργυρόπολιν pro huiusmodi causa nominauit. χρυσόπολις item in capite Bosphori cõstituta est. Huius multi antiquorũ faciunt mentionẽ. De qua ciuitate Xenophon in primo libro Helladicorũ dicit, quod eã muro cinxerit Al-
D *Xenophontis* cibiades, & in ea cõstituerit, ut q nauigarẽt de Ponto, decimas ibi præberẽt.
ἑλληνικά. Videns ergo Atticus locũ in cõtraria ripa χρυσοπόλεως positũ delectabilẽ &
Argyropolis. decorũ, ait: ἀργυρόπολις nominetur. qui locus eius repente cognomẽ obtinuit. Igitur quibusdã dicentibus ei, nõ debere Nouatianos intra ciuitatẽ mis-
Nouatiani, minime mali. sas facere: Nescitis (inquit) quantũ nobiscũ in persecutiõe Cõstantij atq; Valentis fuerint passi, qui etiã testes sunt nostræ fidei. Nam cũ prídẽ ecclesia fuisset diuisa, isti circa fidẽ nihil innouauerunt. Pro episcopi ordinatione aliquando ueniens in Nicæã. Asclepiadẽ Nouatianorũ uidit episcopũ ualde senẽ, interrogauitq; quot in episcopatu annos haberet. Quo respondente: Quinquaginta: Felix (inquit) homo es, tanto tẽpore boni opis curã habens.
Nouatum laudo, Nouatianos nõ approbo. Super hæc ait: Ego quidẽ Nouatũ laudo, Nouatianos nõ approbo. Tum Asclepiades: Quomodo hoc dicis episcope? Verũ Atticus: Illũ (inquit) laudo, quoniã his qui sacrificauerant, cõmunicare nõ uoluit, hoc etiã ego ipse facissem. Nouatianos aũt nõ laudo, quod p leuibus uitijs laicos, à gratia cõmunionis excludunt. Asclepiades dixit: Extra sacrificandi (inquit) peccatum etiam alia plurima sunt delicta secundũ scripturas quæ ducunt ad mortẽ, propter quas uos quidem clericos, nos aũt cõmunicare etiam laicos prohibemus, deo soli eorum remissionis iudiciũ cõmittentes. Atticus uero etiam suam præsciuit mortem. Nam cum à Nicæa discederet, Calliopio presbytero dixit: Ante autumnum Constantinopolim uenire festina, si uiuum me
Attici mors. denuo uidere desideras. Si tardaueris, non uidebis. Quo dicto mẽtitus non est.

A est. Anno nanq; uicesimoprimo sui episcopatus, decimo die mensis Octobris est mortuus, Cõsulatu Theodosij decimo, & Valẽtiniani Cæs. primo.

POrrò Theodosius Imperator à Thessalonica reuertens, eius exequias *Cap. III.*
nõ inuenit. Ante unũ nanq; diem quàm ingrederetur, ille sepultus est. Post paucos uero dies, id est, uiginti tres, mensis Octobris nunciatum est, quod Valentinianus insulas suscepisset Imperij. Post obitum igitur Attici fit maxima de episcopi ordinatione contentio, alijs aliũ postulantibus, quidam Philippum presbyterũ quærebant, alij Proclum item presbyterum. Sed omnis populus cõmuniter desiderabat ordinari Sisinnium, qui & ipse presbyter quidem erat. In nulla tamen ciuitate ordinatus, sed in suburbano Cõstãtinopoleos, cui nomẽ Oliua est, ministrabat. hoc Suburbanũ est *Oliua.*
positum contra faciem ciuitatis, ubi dies Ascensionis Saluatoris solenniter celebratur. Hunc ergo uirum omnes laici diligebant propter ipsius reuerentiam, & maximè quia fouebat pauperes ultra sui mensurã. Prænaluit ergo uotum laicorum, & Sisinnius ordinatus est uicesimooctauo die Februarij *Sisinnius Constantinop. episcopus.*
mensis, Consulatu sequenti Theodosij duodecimo, & Valentiniani iunioris secundo. Philippus autem presbyter, cui prælatus fuerat Sisinnius, in historia Christiana, quam triginta sex libris ipse conscripsit, ordinationem Sisinnij ualde lacerauit, derogans ordinato & pariter ordinantibus, & maximè laicis. Is enim Philippus à Iohãne episcopo diaconus ordinatus, mul-
B ta quoq; conscripsit contra Iulianũ Imperatorẽ. cuius tamẽ Historia mihi multam uidetur habere confusionẽ, & non satis prodesse legentibus. Sisinnio igitur ordinato, cõtigit episcopũ obire Cyzicenũ. Tunc Sisinnius Proclum in Cyzico consecrauit, qui antecẽ proficisceret Cyzicũ, ciues præcedentes, Dalmatiũ monachum episcopũ sibimet ordinarunt, paruipendẽtes regulam qua iubetur, præter Constantinopolitanũ Pont. ordinationem fieri nõ debere. Quod ideo Cyziceni neglexerunt, quod Attico soli hæc Lex personaliter præstita uidebatur. Mansit ergo Proclus nõ habens ecclesiam propriã, qui tamẽ in doctrina ecclesiarũ Constãtinopoleos ualde florebat. Igitur Sisinnius cũ duos in episcopatu compleuisset annos, defunctus est Cõsulatu Hierij & Ardaburij uicesimoquarto die Decẽbris mensis, uir celeberrimus castitate & rectitudine uitæ suæ, mãsuetus moribus sine ullo figmento, remotus à cauſis. Quãobrem curiosis uiris, tristis & inefficax uidebatur.

Philippi Constantinopolitani Historiæ Christianæ libri xxxv.
Proclus.
Dalmatiꝰ monachus.
Præter Cõstantinopolitanum episcopũ ordinatio fieri nõ debet.

DEfuncto Sisinnio, Imperatoribus uisum est nullũ ex ecclesia Constan- *Cap. IIII.*
tinopolitana ordinare Põtificẽ, eo quod essent uanæ gloriæ & sibimet arrogantes: cũ utiq; multi Philippũ, plurimi Proclum habere desiderarẽt. Interea ab Antiochia uisum est aduenã euocari debere. Erat emi ibi quidã Nestorius nomine, genere Germanicienſis, bonæ uocis & simul eloquẽtiæ. *Nestorius ex Antiochia ad episcopatum Constãtinopolitanũ uocatus*
Ideoq; eũ uelut idoneũ ad docendũ euocauerunt. Cumq; transissent tres menses, Nestorius ab Antiochia, qui castitate inter plurimos præcipuus habebatur,

C bebatur. Quibus autē fuerit moribus institutus, sapienteis à primo eius ser
mone nō latuit. Ordinatus eñ decimo die mēsis Aprilis, Consulatu Felicis
& Tauri, mox illā uulgatā corā omni populo protulit uocē, faciēs sermonē
Nestorij uer- ba ad Princi- pem arrogan tiam sapiētia. ad Principem: Da mihi (inquit) ó Imperator, terram purgatā hæreticis, &
ego cœlum tribuā. Debella mecū hæreticos, & ego tecū debellabo Persas.
Hæc cū dixisset, licet quidam odio haberent hæreticos, tamen leuitas ser
sus eius, & indignationis initiū, & uanæ gloriæ tumor, eis ualde displicuit,
quod ne modicū quidem tempus expectans ad talia uerba descendisset, &
Prouerbium. secundum Prouerbium (ut ita dicam) cū necdum ciuitatis gustasset aquā,
persecutor feruentissimus appareret. Quinto uero ordinationis die Orato
rium Arianorū, in quo latenter conueniebant, auferre uolens, eos ad tantū
furorē perduxit, ut idem Oratoriū concremarent. Quæ causa etiā uicinas
cōsumpsit ædes, turbaq; uehemens in ciuitate accidit. Verū Ariani seipsos
defendere parabant. sed eorū consiliū custos ciuitatis dominus impediuit.
Nestorius, in- cendiarius. Postea autē ipsum Nestorium uocabant incendiū, non solum hæretici, sed
etiam qui eius fidei concordabant. Non enim silere poterat, sed semper
cōtra hæreses machinatus quantū ad se, subuertit funditus ciuitatē. Noua
tianos autem depopulari tentabat, eo quod Paulus eorū episcopus prædi
tus esse reuerentia diceretur. sed Proceres eius impetū refrenarunt. Quanta
D uero circa Asiam, Lydiam, Cariam, cōtra Quartodecimanos mala cōmise
rit, & quot propter eum circa Miletū & Sardis facta seditione sint mortuo
rit ultionē, post pauca narrabo. Nunc uero res memorabilis indicanda est.
Burgūdiones. Quædam insula ultra Rhenū fluuiū est Burgundionū. Isti uitam quie
tam agunt, & penè omnes fabri lignorum sunt, ex qua mercede pascuntur:
Huni. quorum regionē Huni crebra inuasione uastabant, & plurimos occidebāt.
At illi licet anxietate cōstricti, ad nullum se tamen hominē contulerunt, sed
alicui deo se cōmittere cogitabant. Tum audientes quod Romanorū deus
fortiter adiuuat se timentes, omnes cōmuni consilio ad credulitatem CHRI
STI cōfugiunt. Veniētesq; in unā ciuitatē Galliarū, rogabant ut ab episco
Ieiuniū ante baptismū. po Christianorū baptisma mererentur. At ille eos septē diebus faciens ieiu
nare, & imbuens fide, baptizatos octauo die abire præcepit. Qui sumpta fi
ducia cōtra tyrānos alacriter festinabant, & spe sua frustrati nō sunt. Nam
cum rex Hunorū nomine Suptarus, per noctem fuisset ciborū nimia uora
citate corruptus, Burgundiones gentē inimicā sine duce reperiētes, & pauci
plurimis resistentes, facta cōgressione uicerūt. Nam cū essent istorū tria mi
lia, circa decem milia peremerunt, & ex illo tota gens feruentissimè in Chri
Barbæ mors. stianismo permansit. Eo tempore Barbas Arianorū episcopus, est defun
ctus, Consulatu Theodosij tertiodecimo, & Valentiniani tertio, uicesimo
Sabbatius. quarto die Iunij mēsis, in cuius locū Sabbatius ordinat'. Nestorius itaq;
agens præter consuetudinē ecclesiæ, cōtra se plurimos incitabat, sicut eius fa

A cta ostendūt. In Germensi etenim Hellesponti ciuitate Antonius erat epi- Antonius Ger
scopus, qui cognoscens instantiā Nestorij aduersus hæreticos, Macedonia mensis episco
nos & ipse persequi festinabat, quasi patriarchæ imitatus imaginē. Porrò pus cōtra Ma
Macedoniani aliquantulū sunt perpessi. Cumq; Antonius uehemēter in- cedonianos.
sisteret, iam molestiam nō ferentes, ad scelus se durissimū contulerunt. Mit
tentes etem quosdā uiros, & quod rectū est secūdo loco ponētes, intereme
runt eū. Hoc factum Macedonianorū, Nestorio maioris persecutionis de Macedonianis
dit occasionē. Persuasit eñ Imperatoribus, ut eorū ecclesiæ tollerētur. Quā ecclesiæ adem
obrem Constantinopoli eis ecclesia ablata est, ante murum uetere posita ci ptæ.
uitatis, & Cyzici, & aliæ plurimæ quas habebant in Hellesponto, quorū ali
qui ad ecclesiā confugerūt, in Consubstātialitatis fide cōsentiētes. Sed, sicut
ait scriptura, Ebriosis uinū non deest, neq; cōtentioso lites, sic quoq; Nesto
rio amanti persecutiones, euenit ut persequeret' semper ecclesiā dei. Erat cū
eo Anastasius pres byter ab Antiochia pariter destinatus, quē nimis hono Anastasius
rabat, & ueluti consiliariū habebat in causis. Aliquādo igitur coram ecclesia pres byter.
Anastasius docēs, ait: Dei genitricē Mariā nullus appellet. Maria enim ho
mo fuit, & deū ab homine generari prorsus impossibile est. Hoc cum audi
tum fuisset, plurimos clericorū & laicorū pariter conturbabat. Olim nanq;
didicerant deum fateri Christum, & nullatenus eum per dispensationē ue
B lut hominē à diuinitate separari, credentes Apostolicæ uoci, quæ dicit: Et si
cognouimus secundū carnē Christū, sed nunc nequaq; cognoscimus. Qua
propter relinquētes de Christo sermonē, ad perfectionē procedamus. Tu
multu siquidē (sicuti dixi) in ecclesia facto, Nestorius Anastasij sermonem
firmare uolens, & nō redarguere uelut blasphemū, qui uidebatur ab eo ho
norari, frequēter ex hoc coram ecclesia docuit. Et cū maiori cōtentione quæ
stionē hanc agitabat, sermonē dei genitricis reijciens. Vnde diuisio nata est
in ecclesia, & uelut in nocturno bello diuersi, nūc hijs, nūc alijs cōsentiebāt,
& uerba ꝓpria denegabāt. Nestorius aūt apud multos in ea erat opiniōe,
quod purū hominē diceret Christū, & tanq; Pauli Samosateni atq; Photi
ni dogma in ecclesias introduceret. Sed de hijs maxima quæstio mota est,
& tumultus, ita ut uniuersalis synodus ageretur. Ego uero legēs Nestorij li
bros, quæ intellexisse cōperi hunc uirū, & cū ueritate conspexi, neq; pro eius
inimicitijs, neq; ꝓ gratia alterius explanabo. Nō mihi uidet' Nestorius Nestorij sen-
neq; Samosatenū secutus Paulū, neq; Photinū, neq; oīno purū hominē tentia.
dixisse Christū, sed sermonē tantūmodo quasi metuēdū expauisse: Et hoc
passum, quod dēcēter nō esset eruditus. Qui dū naturaliter eloquēs fuisset,
se putabat doctum, & libris Antiquorū Interpretum dedignabatur incum Antiqui inter
bere, omnibusq; se meliorem putabat esse, ignorans quod in catholica Io- pretes.
hannis epistola in antiquis exemplaribus habeatur: Omnis spiritus qui sol
uit IESVM, à deo non est. Hunc enim sensum ex ueteribus exemplari-
bus abstulerunt, qui separare uolunt ab hominis dispensatione diuinitatē.

C Quapropter Veteres Interpretes hoc ipsum designauerunt, quod aliqui adulterarint hanc epistolam, soluere hominẽ à deo uolentes. Est enim humanitas copulata diuinitati. & iam nõ sunt duo, sed unũ. Hac ratione confidentes antiqui, MARIAM dei nõ timuerũt dicere genitricẽ. Eusebius Pamphili enim tertio libro de uita Constantini, dixit: Etenim & generationẽ sustinere, qui nobiscum est deus propter nos uoluit. & locus eius in carne generationis nominatus est apud Hebræos Bethlehem. Quãobrẽ & Helena Augusta deo amabilis, locũ amplũ ubi dei genitrix peperit, memorijs mirabilibus adornauit, hãc sacratissimã spelunca decẽter illustrãs. Sed Origenes in primo Tomo de epistola Pauli ad Romanos, ait: Quomodo dei genitrix dicatur, latius animaduerte. Apparet igitur Nestoriũ ignorasse lectiones antiquorũ. Quapropter (sicut dixi) in sermone solo moratus est, & nõ solum eũ sermonẽ ex animo dedit, sed etiã omnino deũ esse qui natus est denegauit. Nos enim fatemur quod qui de sancta uirgine natus est, crucifixus est, dominus est gloriæ, sicut dixit Apostolus: Si enim cognouissent, nũq; dominũ gloriæ crucifixissent. Porrò Nestorius dicit: Noli gloriari Iudæe, nõ crucifixisti deũ: tanq; ipse dominus gloriæ idem nõ sit deus. Nam quod purũ nõ dicat hominẽ CHRISTVM, sicut Photinus, aut Paulus Samosatenus etiã homiliæ quas fecit ostendũt. Nusq; eñ dei uerbi subsistentiã perimit, sed ubiq; id subsistere confitetur, & habere substantiã, non sicut D Photinus & Samosatenus eius existentiã perimẽtes. Hoc eñ & Manichæi à Montano dogmatizare audent. Sic igitur Nestoriũ inuenio sapuisse ex eius libris. Non ergo mediocrẽ concussionẽ orbi terrarũ tepidissima Nestorij ratiocinatio cõcitauit. Interea cõtigit scelus quoddã in ecclesia proueni-

Eusebius Pamphili in De uita Constãtini.

Serui confugiunt ad tẽplũ.

re. Serui quidã potentiũ genere Barbari, dominũ crudelem experti, ad ecclesiam cõfugerunt, & portantes gladios ingressi sunt ad altare. Cumq; rogarentur, exire nullo modo uoluerũt, sed impediebãt solennia celebrari, pluribus diebus gladios tenentes euaginatos, & parati se uindicare. & omnibus ad eos accedẽtibus insistebãt. Qui postremo unũ clericũ perimentes, & aliũ uulnerantes, etiam seipsos interemerũt. Quo facto quidã transeuntiũ hoc scelus nihil boni ecclesiæ significare prædixit. nec ueritate frustratus est. Significabat eñ populi diuisionẽ, & deiectionẽ eius, q fuerat causa diuisiõis.

Cap. V. Cõciliũ Ephesi propter Nestorium.

NOn multo post tempore, iussio Principalis episcopos undiq; Ephesum uenire præcepit. Mox ergo post Paschalem festiuitatem, Nestorius cũ maxima multitudine uenit Ephesum, inuenitq; plurimos episcoporum ibi fuisse collectos. Porrò Cyrillus Alexandrinus modicũ cunctatus, circa Pentecosten occurrit. Quinto uero die post Pẽtecosten, Iuuenalis etiã Hierosolymorũ uenit. Porrò Iohãne Antiocheno cunctãte, mouebãt præsentes episcopi quæstionẽ. Cyrillus autẽ Alexandrinus episcopus, deflorationes quasdã librorũ Nestorij faciebat, cũ turbare uolens. Eteñ erat inimicus eius. Et cum plurimi deum confiteantur esse IESVM, ego (inquit Nestorius) bitrem & trinitrem nequaq; cõfiteor deum. Quapropter mundus sum à sanguine uestro, & posthac ad uos non ueniam. Cum hæc dixisset, cũ reliquis cõgregabatur episcopis, qui ipsius sententiã sequebantur. Præsentes ergo in duos ordines sunt diuisi. Porrò Cyrillus cum suis facto concilio Nestoriũ uocauerunt. At ille nõ obediuit, differens in præsentiã Ioãnis Antiocheni. Qui uero circa Cyrillũ erãt homilias Nestorij quas de hac quæstiõe protulerat sæpius relegentes, & ex ipsis iudicantes, eum uelut blasphemantem dei filiũ, damnauerunt. Hoc facto, qui circa Nestoriũ erant, aliud apud se conciliũ facientes damnauere Cyrillum, & cum eo Memnonẽ Ephesinæ ciuitatis episcopũ. Non uero multo post uenit etiam Ioãnes Antiochenus episcopus, & cognoscẽs quæ gesta essent, indignabatur contra Cyrillũ tãq; seditionis autorẽ, eo quod adeo feruenter Nestorij fecisset damnationem. Porrò Cyrillus cum Iuuenale uolens se ulcisci contra Ioãnem, dãnauit etiã ipsum. His tali mixtione confusis, cognoscens Nestorius contentionem ad quandã pniciẽ pueniss̃e, dei genitricẽ MARIAM uocabat, dicens: Dicat (inquit) etiã dei genitrix MARIA, & ea quæ afferũt dissidiũ conquiescant. Sed nullus eũ ex pœnitẽtia talia dicentẽ, susc̃epit. Quapropter hactenus dãnat⁹ & in exiliũ missus Oasin habitare dinoscit̃. Hũc ergo terminũ synodus habuit. quæ gesta sunt Cõsulatu Bassi & Antiochi, XXVIII. die Iunij mensis.

Intelligo binũ & trinum.

Quædã excmplaria habẽt, binientem & trinientem.

Nestorius dãnatur.

Oasis, eremus

Cap. VI. Io. Antiochenus dãnat Cyrillũ Alexandrinum.

POrrò Ioannes ueniens Antiochiam, & plurimos episcoporũ colligẽs, damnauit Cyrillum cum iam esset in Alexandria. Paulo post uero inimicitias resoluentes, in gratiam redierunt, & sedes alterutris reddiderunt. Post damnationẽ uero Nestorij, dura Cõstantinopoli turba cõtra ecclesiam facta est. Diuisus est nanq; populus propter tepidũ eius (sicut dixi) tractatũ. Clerici tamẽ omnes cõmuni decreto cum anathematizauerũt. Sic enim nos Christiani cõtra blasphemos prolatũ solemus appellare decretũ, quando id ueluti in marmore scriptum, manifestum cunctis ostendimus.

Anathema.

Cap. VII. Proclus.

HIs ita prouenientibus de electione episcopi quæstio rursus exorta est, & multi Philippum (cuius iam feci mentionem) plurimi Proclum eligebant. Potuitq; Proclus tenere pontificatum, nisi quidam procerum prohibuissent, dicentes, regulam ecclesiasticam non permittere eum qui alterius ciuitatis episcopus nominatus est, ad alteram migrare ciuitatem. quod dictum populum reuocauit. Cunq; quatuor transissent menses, post Nestorij damnationem Maximianus ordinatur episcopus, in monachica quidẽ uita, presbyterorum tamen collegio constitutus. Is enim opinionem reuerendi uiri olim habuerat, eo quod proprijs sumptibus monumenta fabricaret, ut in eis religiosorum corpora sepeliret. Erat eñ idiota sermone, & sub quiete uiuere potius eligebat.

Maximianus Cõstantinop.

QVia uero quidam dicebant ecclesiasticã regulã prohibere, ne Proclus Constantinopolitanã teneret ecclesiam, cũ Cyzici fuisset ordinatus,

Cap. VIII.

uolo

C uolo pro hac re pauca narrare. Non enim mihi hoc uere dixisse uidetur, sed aut inuidia faciente, aut ignorantes ecclesiasticã sanctionẽ prohibuerũt, quæ frequenter in ecclesijs utiliter facta noscuntur. Eusebius itaq; Pamphili in sexto ecclesiasticæ historiæ libro, Alexandrũ unius Cappadociæ ciuitatis episcopum refert, cũ uenisset causa orationis Hierosolymam, detentũ fuisse ab eius ciuibus, & in locũ Narcissi episcopi cõstitutũ, & deinceps omni uita sua ipsi ecclesiæ præsedisse. Sic igitur apud ueteres sine ulla differentia, de ciuitate ad aliã migrabat episcopus, cũ utilitas euocaret. Oportet aũt etiã regulã huic operi copulari, ut ostendatur mentitos esse, qui Proclum inthronizare prohibuerunt. Regula XVIII. Si quis episcopus ordinatus ad parœciam, in qua ordinatus est, minime proficiscitur: non sua culpa, sed siue populo respuente, aut propter quamlibet aliam causam nõ necessitate factam hunc honore ministerióque participari tantum, nec eum misceri rebus, in qua collectas celebrat, ecclesiæ, sed sustinere quod prouinciæ synodus suo iudicio definierit. Hæc itaq; regula est. Quod uero plurimi episcoporum ex alijs ciuitatibus ad alias propter utilitates tẽporũ migrarint, nomina eorũ qui sunt mutati subdidimus. Perigenes in Petris ordinatẽ episcopus: & quoniam ciues eius eum susc ipere noluerunt, Romanæ ciuitatis episcopus iussit eũ inthronizari in Corintho metropoli, defuncto eius episcopo, eiq; donec uixit, ecclesiæ præfuit. Gregorius Nazianzenus prius unius Cappadociæ ciuitatis fuit episcopus, deinde in Nazianzo cõstitutus est. Meletius prius Sebastenæ ecclesiæ præfuit, & postea Antiochiæ præsul est cõstitutus. Dositheũ Seleuciæ episcopũ, Alexander Antiochenus episcopus in Tarsũ Ciliciæ transtulit. Reuerentius ab Arcis Phœniciæ, in Tyrũ translatus est. Ioannes de Gordo Lydiæ mutatus est in Proconesum, & in ea præsidet ecclesia. Palladius ab Hellinopoli mutatur in Asponã. Alexãder ab Hellinopoli in Adrianos mutatus est. Theosebius ab Apamia Asiæ transfertur in Eudoxiopolim, quæ prius Salambria uocabatur. Polycarpus de urbe Antapristena Mysiæ, in Nicopolim Thraciæ mutatus est. Hierophilus de Trapezapoli Phrygiæ, translatus est in Plutinopolim Thraciæ. Optimus ab Antgadamia Phrygiæ, in Antiochiam Pisidiæ transfertur. Syluanus à Philippopoli Thraciæ mutatur in Troada. Tot igit' quot ad præsens inuenimus ex proprijs ciuitatibus ad alias migrasse, nos memorasse sufficiat. De Syluano tamẽ, q ex Philippopoli Thraciæ in Troada migrauit, utile iudico pauca narrare. Syluanus quidem Rhetor fuit prius Troili Sophistæ, & ad pfectum Christianus, uitamq; monachicam diligens. Is enim Doctoris pallio uti despexit: quem post hæc Atticus episcopus comprehendens, episcopum Philippopoleos ordinauit. At ille tribus annis in Thracia degens, nec frigora ferre ualens, cum haberet corpus ualde debile atque subtile, rogauit Atticum, ut cum in loco alio constitueret, dicens, non obaliam causam nisi propter frigus ea se loca uitare. Cunq; alius pro eo fuisset ordinatus

Quod episcopus possit migrare ad aliã ciuitatẽ, in qua etiã nõ est ordinatus.

Hermopolis.

Acamantium.

Syluanus.

A dinatus, mansit Syluanus Constantinopoli, uitam monachicã perfecte custodiens. Adeoq; sine ulla fuit arrogantia, ut plerũq; in tanta multitudine ciuitatis cũ soleis de sparto procederet. Cũ uero aliquantũ tpis præteriisset, Troianæ præsul ecclesiæ moritur: Troianiq; uenerũt, petentes episcopum. Cunq; cogitaret Atticus quem ordinare deberet, subito contigit ad ipsum salutandũ uenire Syluanum. At ille uidens eum, mox cogitare cessauit. Tũ ad Syluanum: Non habes (inquit) ulterius occasionem, pro qua ecclesiasticas curas possis effugere. Troia nanq; non habet frigus, sed ecce apparatus est tuo corpori oportunus à deo locus. Præpara ergo teipsum, & ad Troiam continuo proficiscere. Migrat ergo Syluanus. Quo facto, miraculum quod inter eius manus accidit, enarrabo. Nauis maxima quæ grandes columnas deuexerat nup, in littore Troiano fabricabatur. Cunq; eam ad mare uoluissent deducere multis funibus, atq; populo trahente, nullatenus mouebatur. Quod cum plurimis diebus ageretur, suspicati sunt nauẽ à dæmonio retineri. Tum ad Syluanum uenientes episcopum, rogauerunt eum ut in eo loco daret orationem, credentes hoc modo trahi nauem. At ille humili sermone dicebat se esse peccatorẽ, asserens hoc opus alicuius esse iusti, non tamen suum. Quem cum rogassent, uenit ad littus. Factaq; oratione tetigit unum funem, iubens ut insisterent operi cum labore. Tum illis breuiter
B impellentibus cursim nauis ad mare processit. hoc miraculum reuerentiã, illius uiri cunctos fecit habere Prouincialeis. Qui cum esset etiam in alijs rebus eximius, uidens clericos etiam de contentione litigantium negocia facientes, nullum clericum unquam iudicare præcepit. Sed petitiones postulantium ipse suscepit, rogabat unum fidelium laicorum amatoremq; iustitiæ, ut ipse litigantibus interesset, & terminum iustitiæ definiret. Ob quam rem maximam apud omnes gloriam consequutus est. Cum igitur Maximinianus in urbe Constantinopolitana ordinatus fuisset episcopus Consulatu Bassi & Antonĩ, V & XX. die mẽsis Octobris, causæ ecclesiasticæ quieuerũt.

Intelligit soleas funiculares

Miraculum.

Alis uind.

Litibus finiendis Laicũ præfect Syluanus

C Irca hoc tẽpus multi Iudæorũ in Creta Christiani facti sunt ꝓpter huiusmodi cladem. Quidam seductor Iudæus finxit seipsum esse Moysen, & cœlitus destinatũ, ut Iudæos illã insulã inhabitantes ꝑ mare duceret, ipsum se esse dicẽs qui olim filios Israël per rubrũ mare saluasset. Circuibat itaq; toto anno unamquãq; illius insulæ ciuitatẽ, suadebatq; Iudæis ut crederẽt, monẽs ut oẽs pecunias atq; possessiones relinquerẽt, cũ utiq; deducti per siccũ mare, ad repromissiõis gaudia puenirẽt. At illi hac spe capti, omne opus ꝓpriũ negligebant, cõtemnẽtes etiam possessiões suas, & dimittentes eas quibus suis ꝓsonis. Cũq; uenisset dies quã designauerat seductor ille Iudæus, eo præcedẽte sequebãt oẽs cũ cõiugibus & minorennibus, deduxitq; eos ad quandam rupẽ decliuius incũbentẽ, iussitq; ut in tomorum speciẽ se ipsos euoluerẽt. Hoc igitur faciebant priores. Et cũ uenirẽt ad rupes, repente

Cap. IX.

Iudæi ꝑ Pseudomoysen decepti in Creta

moriebantur

C moriebãtur, tã dilacerati acutis rupibus, cq; in aqua necati. Plures tamẽ mo
ri potuerũt, niſi (deo prouidẽte) qdã uiri Chriſtiani ſupueniſſent piſcatores
atq; negociatores, qui alios cum necarentur eripientes recreauerunt. Tum
alij eorum ſtulticiã ſentientes, alios, ne ſeipſos iactu interficerent, tenuerũt,
nunciantes eorum mortem qui primo ceciderant. Qui etiam cognoſcentes
ſeductionem, culpabant ſe, eo quod facile credidiſſent. Cunq; uoluiſſent il-
lum perimere ſeductorem, comprehendere nequiuerunt. Repente nãq; diſ
paruit, deditq; ſuſpicionem quod dæmon fuiſſet erroneus humana figura
circumamictus. Ex hac itaq; calamitate multi tunc Cretenſium Iudæorum
ad Chriſtianam conuerſi ſunt fidem.

Cap. X. Incendiũ Conſtantinopoli.

INterea incendium in ciuitate Conſtantinopolitana factũ paulatim per
uenit ad Thermas, quæ uocantur Achilleæ: deinde ad locum qui dicitur
Pelargus, ita ut Nouatianorum comprehenderetur eccleſia. Tum ferẽ Pau
lum eorum epiſcopum inter flammas eccleſiæ reſtitiſſe ſupplicantem deo,
ne eccleſia pariter cremaretur. Qui locus ereptus eſt. & hactenus XVII. die
menſis Auguſti apud Nouatianos Collectio celebratur. Hunc tamen lo-
Maximiani epiſcopi Conſtãtinop. mors cũ nõ ſolum Chriſtiani, ſed etiam Pagani ex eo tempore uenerantur. Maxi
mianus igitur cum duos annos & ſex menſes eccleſiam gubernaſſet, defun-
D ctus eſt, Conſulatu Ariobindæ & Aſparis, die duodecimo mẽſis Aprilis, in
ſeptimana maiore Ieiuniorũ, feria quinta. Tum igitur Theodoſius Impera
tor ſapiẽter cauſæ proſpexit, ne rurſus de epiſcopatu ſeditionis quæſtio aut
tumultus in eccleſia naſceretur. Cũ adhuc ergo corpus Maximiani iaceret,
Proclus ſuccedit. præſentibus epiſcopis præcepit inthronizari Proclum. Quod etiã Romani
epiſcopi Celeſtini literæ firmauerunt, quas ad Cyrillum Alexandriæ deſti-
nauit epiſcopum, & ad Ioannem Antiochenum & Ruphum Theſſalonicẽ
ſem dicens, quod nihil prohiberet alterius ciuitatis exiſtentem epiſcopũ in
aliam demigrare. Inthronizatus igitur Proclus exequias Maximiani cor-
poris celebrauit. de quo tempus eſt ut pauca dicamus.

Cap. XI

PRoclus ab ætate primo Lector fuit, apud Doctores tamen obſeruans
ſtudioſus quoq; Rhetoricæ: qui cum ad perfectam ueniſſet ætatẽ, ple
rũq; cũ Attico erat epiſcopo exceptor ſermonũ eius. Et cũ proficeret, ab At-
Proclus. tico Diaconus ordinat, poſtea presbyter. A Siſinnio uero Cyzici cõſecratẽ
epiſcopus. Hæc equidẽ ei primò acciderunt, poſtea thronũ Cõſtantinopo-
litanæ ſortitur eccleſiæ. Erat enim uir moribus optimis: & ab Attico utiliter
eruditus, omnia eius imitabatur. Sed in iſto patientia potior apparebat. Et
ille quidẽ hæreticis ſe terribilẽ oportune mõſtrabat, iſte uero omnibus mitis
erat, & ſic eos potius q; uiolẽter flectere nitebatur, nullã hæreſim uexare uo
Theodoſius uicit oẽs ſacerdotes manſuetudine. lẽs, in hac parte Theodoſiũ imitatus Impatorem. Ille nãq; iudicabat cõtra
culpabiles Imperiali nõ uti poteſtate. Hic aũt paruipẽdebat, ſi quis de deo
nõ ita ſapet ſicut ipſe. In his igit etiã Impator laudabat eũ, cũ & ipſe ueros

ſacerdotes

A ſacerdotes imitaretur, & nequaquã perſequi uolentes amitteret. Ego tamẽ
audacter dico, quod manſuetudine omnes uiros euicerit. Ob quã cauſam
hoſtes ſuos citra belli certamina ſubiugabat, ſicut oſtenditur in Ioanne ty-
ranno, & facta poſt hoc peditione Barbarorum.

POſt interitum nãq; tyranni, Barbari quos ille cõtra Romanos ſuũ cuo- *Cap. XII.*
cauerat in auxilium parati erant Romanorum fines inuadere. Hæc au- *Barbari cõtra*
diens Imperator conſuete hanc ſollicitudinẽ deo cõmiſit, & orationibus oc- *Romanos.*
cupatus cito ꝓmeruit quod quæſiuit. Quæ enim acciderint Barbaris, enar-
rãda ſunt. Dux eorum nomine Rugas, fulmine percuſſus, interijt. Secutaq; *Rugas.*
peſtis, maximam partem eorum hominũ interemit. Et non ſolum hoc ſuffe
cit, ſed etiam ignis de cœlo deſcendẽs, plurimos qui uidebantur remanſiſſe,
conſumpſit. Quæ res Barbaros in formidine magna conſtituit, non ſolum
quod cõtra gentem Romanorum fortiſſimã arma leuare auſi fuiſſent, ſed
quod ſic eos à forti deo iuuari conſpicerẽt. Tũ Proclus epiſcopus de prophe
tia Ezechielis coram eccleſia faciens ſermonem, de collata ſalute, ab oĩbus
eſt laudatus. Cuius prophetiæ uerba ſunt hæc: Et tu fili hominis propheti-
za in Gog principe Moſoch & Tubal. Iudico enim eum morte & ſanguine
& imbre diluuij & lapidibus grandinis, & ignem & ſulphur pluam ſuper eũ
B & omneis qui cum eo ſunt. Et poſt pauca: Et ſciẽt quia ego ſum dominus.

IGitur Imperatori propter ſuam manſuetudinem etiã alia plurima præ- *Cap. XIII.*
ſtitit deus, quorum unum illud eſt: Erat ei filia ex Eudocia, nomine Eu-
doxia. Hanc Valentinianus conſobrinus eius, Heſperiarum partium ab eo
factus Imperator, petijt uxorem. Cũq; Theodoſius annuiſſet, cogitabat in *Eudoxia filia Theodoſij nubit Valentiniano.*
medio itineris, quodam loco nuptias celebrare. Placueratq; ut Theſſalonicã
ambo uenirent. Inter hæc nunciauit Valentinianus ne fatigaretur Theodo
ſius: ipſe enim uenturum ſe Conſtantinopolim cõpromiſit. Cum ergo par-
tes muniſſet Heſperias, Conſtantinopolim uenit ad nuptias. Quibus cele-
bratis Conſulatu Iſidori & Senatoris, uxore ſumpta reuerſus eſt.

NOn multo poſt epiſcopus Proclus eos qui propter Ioannis depoſiti- *Cap. XIIII.*
onem ſegregabantur, eccleſiæ reſtituit. Sapiẽtiaq; ſua eorum triſticiã *Corpus Ioan. Chryſoſtomi Cõſtantinopolim aduectum, poſt triceſimũ quintũ annũ.*
mitigauit hoc modo. Corpus eñ Ioãnis in Comanis ſepultũ, triceſimoq;n
to anno poſt depoſitionẽ Cõſtantinopolim iubẽte Imperatore reuocauit,
& publice diuulgatũ in eccleſia Apoſtolorũ multo honore recõdidit. Quod
actũ eſt XVI. Cõſulatu Honorij, Theodoſij, XVII. Ianuarij menſis die. Pau
lus quoq; Nouatianorũ epiſcopus eodẽ Cõſulatu XX. Iulij menſis die de- *Paulus Nouatianorum epiſcopus.*
functus eſt. Qui cũ ægrotaret, nec dictã cõſuetã tranſgreſſus eſt, nec oratio-
nes ſolitas prætermiſit. Cũq; eſſet morti uicinus, euocauit oẽs clericos ſuos,
dicẽs: Cogitate epiſcopũ eligere dũ uiuo, ne poſthac turbas eccleſiæ noſtræ
ſuſtineant. Illis uero ei potius electionem dantibus, Paulus ait: Ergo ſcriptã
mihi huiuſmodi date profeſſionẽ, quod ipſum eligetis, quẽ ego decreuero.

Quibus

C Quibus hoc facientibus atq; subscribentibus, Martiani presbyteri nomẽ in charta cõscripsit atq; signauit. Fecitq; priores similiter signare presbyteros, eamq; chartam apud Marcum deposuit Scytharum ecclesiæ Nouatianorum episcopum, dicens: Si uixero, mihi redde. Si mortuus fuero, hic inuenietis quis debeat ordinari. Post cuius obitũ tertio die resignantes, & Martiani nomen inuenientes, eiusq; laudantes electionem, sine ulla mora miserunt in Tiberiada Phrygiæ, ubi tunc habitabat. Et comprehensum deduxerunt uicesimoprimo die eius mensis, & ordinarunt episcopum.

Marcianus succedit Paulo.

Cap. XV. Theodosius Aug. Eudoxiã cõiugẽ suam, Hierosolymã mittit.

THeodosius igitur Imperator pro beneficijs à deo sibi collatis gratias agebat, plurimis honoribus CHRISTO sua uota compensans. coniugemq; suam Eudoxiam Hierosolymam destinauit. Hoc enim & ipsa uotũ habuerat, si filiam uideret nuptam. Quæ tam Hierosolymis ecclesias constitutas quàm per singulas ciuitates positas, honorauit: & cum illuc proficisceretur, & cum inde rediret.

Cap. XVI. Thalassius Illyrici Præfectus, à Proclo Cæsarien sibus datur episcopus.

D PRoclus autem episcopus eodem tempore septimodecimo Imperatoris Theodosij consulatu, rem mirabilem operatus est, quam nullus priorum fecit episcoporum. Cum enim Firmus episcopus Cæsareæ Cappadociæ mortuus fuisset, aderant Cæsarienses, petentes episcopum. Cunq; cogitaret, quem eis ordinare deberet, contigit ut ad eum salutandum die sabbato Senatores uniuersi uenirẽt. Inter quos Thalassius qui Præfecturæ Illyrici administrauerat dignitatẽ. Cũ q; futurũ esset (sicut habebat fama) ut Orientalem regeret Præfecturã, missa manu Proclus pro Præfecturæ dignitate episcopatum ei Cæsarianæ ciuitatis imposuit. Hæc quidem in ecclesia illo tempore gerebãtur. Nos autem hic terminũ faciamus historiæ, in pace gubernari cũctas ecclesias exorãtes. Nos ergo ó sacratissime homo dei Theodore, tuam compleuimus iussionem, finem facientes historiæ, in anno secũdo trecentesimæquintæ Olympiadis, Consulatu XVII. Imperatoris Theodosij.

Peroratio Socratis Constãtinopolitani ad Theodorũ.

HISTORIAE ECCLESIASTICAE, QVAM TRIpartitam uocant, libri duodecimi, Epiphanio Scholastico interprete. FINIS.

BASILEAE APVD IO. FROBENIVM.
Mense Augusto. An. M. D. XXIII.

SYLLABVS RERVM MEMORABILIVM UTRIUSQ; HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ, TAM EUSEBIANÆ, QUÀM TRIPARTITÆ.

ABacuc & Micheæ corpa reuelata. 587
Abdas episcopus, Persarũ πυρεῖον destruxit. 608
Abedecalla senex Christi martyr. 342
Abgarus rex gentis ultra Eufraten. 20
Abgarus regnabat i Edessa ciuitate. 20
Abgarus rex sanatur. 22
Abilius episcopus Alexandri. 57. & 59
Abraham credens ei qui sibi apparuerat, idest Christo, iustificatus est. 10
Abraham princeps circũcisionis, inspector & conuiua filij dei. 266
Acacius episcopus Cæsariensis abdicatus. 370
Acacius martyr Constantinopoli sepultus. 419. & 611
Acacius Beroeæ episcopus 545
Acacius epũs Cæsareæ palæstinæ. 422
Acacij Cæsariensis fides. 423
Acacius dicit filium similem patri secũdum uoluntatem tantum. 424
Acacius damnatur Scleuciæ. 425
Acacius naturã uersutus. 426
Acacius è Bithynia euocat episcopos Constantinopolim. 427
Acacius deponit Cyrillum Hierosolymitanum. 427
Acacius pellit cõdemnatos episcopos è Constantinopoli. 428
Acacius quæ prius sibi placuerant, destruit. 429
Acacius Cæs. iussu Imperatoris concionatur populo. 437
Acaciani cõueniunt Antiochiæ. 428. & 483.
Acacianorum epistola ad Iouinianum Cæsarem. 483
Acamantium. 632
Acepsemas episcopus cum clericis suis comprehensus. 343
Acepsemas pro Christi cõfessiõe martyrizatus. ibidem
Acepsemas eremita sexaginta ãnis nec uisus nec loquutus. 533
Acesius Nouatianus uocatur ad concilium à Constantino Aug. 326
Acesius quid responderit Cõstantino scisciranti cur non cõmunicaret Orthodoxis. 326
Achaicum concilium. 122
Achillas magister κατηχήσεως Alexandriæ. 180
Achillas succedit Petro martyri in præsulatu Alexandriæ. 283
Achitus diaconus mittit ad Athanasium liber aduersus Christũ confictus. 380
Acta Petri, liber ἀποκρυφος. 18
Acta Apostolorum autore Luca Euãgelista. 46
Acta Christi apud Pilatum, liber ficticius. 47
Acta conciliorum. 202. & 203
Acta Sardicensis concilij. 267
Acta cõcilij apũd seleuciã celebrati 366
Adã Christũ, Eua ecclesiã signat. 425
Adamantius, qui & Origenes. 453
Adamantius medicus. 140
Adauctus martyr, genere Italus. 618
Adclamationes Gentilium aduersus Christianos. 191
Adiabenorum regina Helena. 100
Adiabenorum Episcopi & Doctores puniti. 32
Adon fluuius. 343
Adrianus fit Imperator. 333
Adriani temporibus Iudæi nouissimũ excidium passi. 74
Adriani epistola ad Fundanium Asiæ Proconsulem. 74
Adrianus Imperator moritur. 78.
Adrianus Augustus auus Antonini Veri. ibidẽ
Adrianus nominatur tertiusdecimus deus. 94
Adrianꝰ Antinoũ amasiũ deificat. 479
Adrianopolis ciuitas. ibi.
Adulescens filius sacerdotis ethnici fit Christianus. 413
Adulterarum pœna per Theodosiũ sublata. 464
Aduẽtus filij dei à pphetis prædictꝰ. 566
Aeas ter cũ uxore congressus tres filios genuit, postea continuit. 587

Aedes Iouis nobiliſs.nouí dei Caij,29
Aeditiones ueteris inſtrumenti. 141
Aegæa ciuitas Ciliciæ 333
Aegyptijs Marcus primus omnium prædicauit. 34
Aegypt⁹ inũdatiõe Nili fœcũdat.256
Aegyptij martyres conſtantes. 189
Aegyptij ſcribunt Ro. Pontifici, falſa eſſe quæ Athanaſio impinguntᵉ. 363
Aegyptij martyres igne cõſupti. 154
Aegyptij ſabbato Collectas agunt, & poſt epulas circa ueſperam oblatiõe facta cõmunicant. 579
Aegyptius Magus pſeudo ꝓpheta.39
Aegyptius profligatus à Felice procuratore Iudææ. 40
Aelius Adrianus Imperator. 74
Aelia ciuitas,hoc ẽ,Hieroſolyma.347
Aemilius Frontinus ꝓconſul Aſiæ.119
Aemilianus Præſes. 163
Aemilianus martyr. 452
Aeſchyli & Sophoclis magniloquen/tia.452
Aethalis martyr. 343. (
Aëtius & Eunomius Ariani hæretici.
Aëtius eps Liddæ.302.& 336. (235
Aëtius Antiochenus hæreſiarches, cognomẽto ἄθεος, Arianorum cõmunionem declinabat. 399.& 429
Aëtius ordinatur diaconus à Leontio Antiocheno præſule 400.& 407
Aëtius ſophiſta, diuinarum literarum neſcius. 400
Aëtij epiſtolæ ad Conſtantium Imperatorem. ibidem
Aëtius ob ſuam ſophiſticen etiã à ſuis putabatur eſſe hæreticus. ibidem
Aëtio interdictum uti officio diaconi.
Aëtiũ reſtituere in ordi/ (419.& 427
nẽ diaconatus conat Eudoxius.407
Aëti⁹ magiſter Eunomij hæretici.419
Aëtij error & blaſphemia deprehendit.
Aëtij blaſphemi dialogi.427. (426
Aëtius deportatur in exilium. 431
Aëtij ſuperba uox. 432
Aëtiani q poſt dicti ſũt eunomiãi 400
Aëtiani,diſſiles,& nõ exiſtẽtiales.429
Agabus ꝓpheta famem futurã denunciat. 27.& 30
Agapius Laodicenus ſucceſſor Theotecni Cæſarienſis. 180
Agapius epiſcopus Cæſarienſis, ſucceſſor & diſcipulus Euſebij Pãphili.357
Agapitus Macedonianorũ epiſcopus unà cũ ſuis fidem τ ὁμοουσίου amplectit,& fit epiſcopus Synnadẽſis.613
Agathonica Chriſti martyr 86
Agelius epiſcopus Nouatianus fugit perſecutionem Macedonij. 418
Agelius una amictus tunica, & diſcalciatus incedebat. 500
Agelius reuocatur de exilio. ibidem
Agelius Nouatianus moritur. 576
Agelon & Gomarius milites Procopij proditores. 496
Agones Antinoi. 77
Agrippa obtinet Iudæorũ principatũ.
Agrippa Iudæorũ rex.39 (27
Agrippæ Caſtoris liber aduerſus Baſilidẽ. 76
Agrippinus epiſcopus Alexand. 90
Agrippinus duodecim annis præfuit Alexand.eccleſiæ. 113
Alaphio à dæmonio liberatus ꝑ Hilarionẽ Chriſti nomẽ inuocantem fit Chriſtianus. 459
Alaricus Rex Gothorum. 606
Alaricus Gothorum Princeps Romã uenit. 616
Alba metropolis Italiæ. 401
Albinus ꝓfectus Iudææ poſt Feſtũ.43
Alcibiades uinctus pro Chriſto, rigorem uitæ auſteræ moderat, ne offendat alios. 109
Alexander Romanus epiſcopus, ſucceſſor Euariſti. 73
Alexander Ro.moritur. 74
Alexander medicus,genere Phryx, martyr. 106
Alexãder Montaniſta,nominabat ſe martyrem. 118
Alexander Montaniſta,latro. 119
Alexander Imperator. 145
Alexandri Imperatoris mors. 148
Alexander Hieroſolymitanus epiſcopus & martyr. 135
Alexander adiutor Narciſſi. 137
Alexãdri epiſtolæ ad Antinoitas. 137
Alexander Hieroſolymitanus epiſcopus ſoli Origeni concedit magiſterij ſummam. 148
Alexander Hieroſoly.epiſcopus quiescit in carcere. 152.& 58
Alexander eps Alexand. 217.& 229
Alexander ſtrenuus Euangelij prædicator.
Alexandri epiſtola ad coẽpiſcopos de Arianis. 283
Alexandri epiſtola ad Alexandrũ Conſtantinopolitanum. 284
Alexander epiſcopus inexorabilis. 286
Alexander Alexandrinus moritur.306
Alexander Magnus cũ ſitiret, oblatã in galea aquam noluit bibere. 265
Alexander Cõſtantinopolitanus epiſcopus terretur ab Arianis. 229.& 352
Alexander Cõſtantinop.proſtratus ſub altari pnoctat in precibus. ibidem
Alexander Conſtantinop. recuſat Ariũ in cõmunionem recipere. 352
Alexander Cõſtantinop.magis bonus quàm doctus. 314
Alexander Cõſtant. Philoſopho ſilẽtiũ imperans,loquendi potentiã ei per miraculum adimit. 314
Alexãder Cõſtant.eps moritur. 358
Alexander epiſcopus Antiochenus uarijs dotibus ornatus. 606
Alexandriæ eccleſia à Marco Euãgeliſta conſtituta. 34
Alexandriæ eps nomine Primus. 73
Alexandria ſtadiũ quoddã pietatis. 129
Alexãdria à ꝓprijs ciuibus uaſtata. 166
Alexãdriæ orta ſeditio i Chriſtianos. 253
Alexandria ciuitas populoſa. 283
Alexandria ciuitas apud ſtagnum Mariam. 310
Alexandrini feroces, ſeditioſi, ſemperq; inquieti. 166.& 617
Alexandrinorũ inhumanitas in ſuos.168
Alexandrinorum martyrũ cædes. 167
Alexandrina peſtis. 167
Alexandrini martyres quid pro Chriſto perpeſſi ſint. 192
Alexandrina eccleſia uitabat cõmunionem Arij. 351
Alexandrini accendunt eccleſiam Dionyſij. 360
Allegoria,ſpiritalis ſenſus legis. 37
Alleluia auditur à quodã cantari in templo Serapidis,ſed nemo uidetur. 567
Alleluia Romæ ſemel pſallunt. 580
Alophion miraculoſe à dæmonio libera
Alſa fluuius.231 (tus.459
Amatius iudex Phrygiæ. 451
Ambroſius Valentinianus monitus ab Origene relipiſcit. 142
Ambroſius conſularis Liguriæ nõdũ baptizatus eligitur in epiſcopum Mediolanenſem. 250.& 487
Ambroſius baptizatus ſuſcipit præſulatum Mediolanenſem. 250.& 487
Ambroſius impugnator hæreticorũ.536
Ambroſiũ præcipit Iuſtina exulare. 563
Ambroſius reculat deſerere eccleſiã. ibi.
Ambroſius excõmunicat Theodoſium Aug.ob cædẽ Theſſalon.patratã. 569
Ambroſius non reueretur imperialẽ potentiã, ut legẽ præuaricetᵉ diuinã. 570
Ambroſij ſtrenua conſtantia,& zelus in redarguendo Theodoſiũ. 570.& 571
Ammia Philadelphina prophetiſſa. 118
Ammon,Ξenon,Ptolemæus &c. milites Chriſtianum in martyrio trepidantem nutibus erigunt. 155
Ammon Tabanenſis epiſcopus habuit tria milia diſcipulorum. 506
Ammonaria uirgo & martyr capite cæſa.154
Ammonius philoſophus præceptor Origenis. 143
Ammonius pmãſit Chriſtianus. 144
Ammonij liber de conſonantia Moſi & Ieſu. ibidem.
Ammonius monachus ad epiſcopatum uocat⁹,dextrã ſibijpſi abſcidit aurẽ.526
Ammonius diſcipulus Origenis & Didymi. 539
Ammonius quidã occidit, quod lapidẽ petulanter in præfectũ ieciſſet. 618
Amos Aegyptius eremita. 281
Amos ad ulteriorẽ fluminis ripam miraculoſe deportatus. ibidem.
Amphilochius Licaonenſis Epiſcopus premit Euchetarum hæreſim. 493
Amphilochij prudens factum apud Imperatorem. 466
Amphictionum de Alexandro Magno oraculum. 479
Amphion eps Epiphaniæ,cõfeſſor.276
Anacletus Ro.epiſcopus. 57
Anacletus duodecim annis præfuit Ro. eccleſiæ.37
Ananias curſor. 20.
Ananias pontifex ꝓpugnator Sadducæorũ.43
Ananias martyr. 342.
Anaſtaſius presbyter. 629
Anaſtaſia & Caroſia filiæ Valentiniani Auguſti. 500
Anaſtaſia baſilica Cõſtãtinopolita. 547
Anaſtaſiæ nomẽ unde contigerit eccle/

ſiæ. 548
Anatolius Alexandrinus, Laodiciæ epiſcopus. 178
Anatolij prudens factum apud Alexandriam. ibidem.
Anatolius qd de Paſcha ſenſerit. ibidē.
Anatolius, uiuente Theotecno Cæſariē ſi eccleſiæ præfuit. 179
Anatolius quomodo factus ſit Laodicēſis epiſcopus. ibidem.
Ancyra ciuitas Galatiæ. 351.& 370
Ancyrana ſedes reſtituitur Marcello epiſcopo. 363
Andragatius Dux Lugduni perēptor Gratiani Aug. 251.& 563
Andragatius trucidator Gratiani in fluuiū ſeſe proijciens occubuit. 565
Andreas euangelizat in Scythia. 46
Angelus abſoluit Petrū à uinculis. 30
Angelus pcutit Herodē cōcionantē. 31
Anicetus Ro. Pontifex. 79
Anicetus undecimo ſui Pontificatus anno uita functus. 90
Aniceto ſuccedit Soter Ro. epūs. ibidē.
Anubion epiſcopus. 351
Annos mille poſt reſurrectionem quidam fingunt. 71
Annianus epiſcopus Alexandrinus poſt Marcum Euangeliſtam. 43
Annianus quot annis gubernarit eccleſiam Alexandrinā. 57
Antelucani hymni decātabāt chriſto 67
Anthemius Præfectus moderatur Imperiū Theodoſij iunioris. 612
Antherus Ro. eccleſiæ antiſtes. 148
Anthimus epiſcopus Nicomedienſis, martyr. 186
Anthimus epiſcopus capite cæſus. 193
Antinous, Antinoū agones. 77
Antiochus Euſebij Samoſateni auunculus exulat. 498
Antiochus fit epiſcopus. ibidem.
Antiochea apud Orontem. 310
Antiochea Mygdonica. 311
Antiochiæ terræmotus. 360
Antiochia Mygdonia, aliâs Niſibis di-
Antiochia caput Oriētis. 543. (ćta. 435
Antiochiæ decretorū tomus. 552
Antiochia priuilegijs deſtituta à Theodoſio. 572
Antiochena eccleſia florentiſſima. 27
Antiocheni mittunt ſubſidium fratribus Hieroſolymam. 30
Antiochena ſynodus aduerſus Paulum Samoſatenum. 171
Antiocheni martyres i craticul' torti. 192
Antiocheni populi diſſidium ,ppter Euſtathium epiſcopum. 337
Antiochena eccleſia annis octo caret epiſcopo. 338
Antiochena ſynodus nonaginta epiſcoporum. 359
Antiochenus populus diſcordat à clero propter fidem. 385
Antiocheni cōuitiāt' i barbā Iuliani. 468
Antiochenorum publica feſtiuitas ob mortem Iuliani. 473
Antiocheni habēt altare eccleſiæ ad Occidentem. 580
Antipater pater Herodis Aſcalonitæ. 12
Antipater regnū obtinet Herodi filio. 15
Antiphonarum origo. 596
Antiqtatū xx. libros ſcripſit Ioſephus. 55
Antonius eremita charus Conſtantino Auguſto. 224
Antonij abbatis uita ab Athanaſio conſcripta. ibidem.
Antonij eremitæ uerba ad dydimū. 247
Antonius literis honoratus à Conſtantino. 279
Antonius genere Aegyptus. ibidem.
Antonij ſancta conuerſatio. 280
Antonij auditores & diſcipuli. ibidem.
Antonij ſomnium. 485
Antonij codex fuit natura creaturarum. (524
Antonij ſomniū. 4.
Antonius celeber inter monachos Aegypti. 512
Antonius ex eremo egreſſus ueritatis teſtandæ gratia. 533
Antonius Germenſis epiſcopus contra Macedonianos. 629
Antonīnus Pius Aug. 78
Antonini epla ad Aſiaticos pro Chriſtianis. 80
Antoninus filius Marci Aurelij Aug. 82
Antoninus decem & nouē annis Imperio potitus. 113
Antoninus Seueri filius Cæſar. 135
Antoninus quot annis imperarit. 145
Antoninus alius à priore quatuor annis imperat. 145
Apelles Marcionita hæreticus. 114
Apelles multa impia ſcripſit contra legē Moſi. 315
Apelles Aegyptius monachus faber ferrarius. 527
Aphraates monachus, uir ſanctus & cōſtās quid reſpōderit Valenti Aug. 532
Aphricani hiſtoriographi opus de conſonantia Euangeliſtarum. 13.& 149
Aphricanus epiſcopus, uir in ſcripturis eccleſiaſticis nobilis. 149
Aphricani Chronica. 149.& 267
Apis Rex in Aegypto. 256
Apocalypſis Ioānis ſuſpecta ueteribꝰ. 63
Apocalypſis autor Ioānes presbyter. 70
Apocalypſim à Ioanne apoſtolo ſcriptā adſerit Iuſtinus. 89
Apocalypſis qn̄ à Ioanne ſcripta. 112
Apocalypſis adſcribitur Ioanni Euangeliſtæ ab Origene. 147
De Apocalypſi Ioannis ueterum doctorum iudicium. 169
Apocalypſis excedit humanæ auditiōis modum. 170
Apocalypſis myſticus ſenſus. ibidem.
Apocalypſis diuino ſpiritu ab aliquo ſanctorum ſcripta. ibidem.
Apollinaris Apoſtolicæ fidei doctor. 90
Apollinaris Hierapolitanus epiſcopus. 91.& 453.
Apollinaris apologeticus ad Antoninū Verum.
Apollinares duo, ambo Laodicenſes, hæretici. 96
Apollinares ambo excōmunicati. 434
Apollinaris Rhetor, autor propriæ hæreſeos. 435
Apollinaris aſſumit Pontificatum. 252.& 435
Apollinaris epī Laodicenſis errores. ibi. 543
Apollinaris damnatur. ibi.
Apollinaris abdicatur. 253
Apollinariſtæ deſciſcūt ab eccleſia. 544
Apollinariſta Syrus libros ueteris inſtrumenti ædit metrice. 253
Apollinariſtæ uniti Orthodoxis p Theodotium Antiochenum. 467
Apollo de Thebaida monachus. 608
Apollinis ſimulachrū obmutescit. 527
Apollo qd reſpōderit Licinio Cæſ. 172
Apollo Pythius. 272
Apollinis Delphici tripodes. 333
Apollin. tēplū à Chriſtianis euerſū. ibidem.
Apollo Pythius incuſat Babilā martyrē 446
ademptæ ſibi uirtutis fatidicæ. 463
Apollo Pythius fulmine tactus in pulue rem redigitur. ibidem.
Apollinē Pyt. reſpōdit Diogenes. 479
Apolloni⁹ ſcripſit aduerſus Mōtanū. 118
Apollonius accuſat Chriſtianiſmi. 121
Apollonius monachus miniſtrabat ægrotis. 528
Apollonia uirgo & martyr. 153
Apologia Pamphili & Euſebij pro Origene. 150.& 453
Apologia Athanaſij de propria fuga. 364. 330.& 391.
Apologeticus Quadrati pro religione Chriſtiana. 74.
Apologeticus Ariſtidis. ibidem.
Apologeticus Iuſtini ad Antoninū Piū Cæſarem. 80.& 89
Apologeticus Antonini ad Antoninū Verum Auguſtum. 89
Appion Legatus Græcorū ad Cæſ. 28
Appionis & Petri diſputatio, liber ἀπόκρυφος. 70
Appion epiſcopus Nicomedienſis. 336
Appij cōmentarij in Geneſim. 125
Apoſtoli duodecim à Chriſto electi. 18
Apoſtolus, hoc eſt, miſſus. ibidem.
Apoſtolis apparet Ieſus rediuiuus. 19
Apoſtoli quidam alij à duodecim. 20
Apoſtolorum epiſcopus Iacobus. 24.
Apoſtolici uiri ex Hebræorū genere. 35
Apoſtolorum diuiſio. 46
Apoſtolorum Chriſti conuentus. 56
Apoſtoli nō affectarunt elegantiam ſermonis. 61
Apoſtoli pauca ſcripſerunt. ibidem.
Apl'orū eruditiſſimus fuit Paulus. ibidē.
Apoſtolicæ doctrinæ cōformitas. 90
Apl'is præceptū à Chriſto, ne ante duodecimū ānū ab Hieroſo. diſcederēt. 120
Apoſtoli quædam tantū uiua uoce tradiderunt ſuis diſcipulis. 139
Apl'icæ ſedes, Hieroſolymitana, Antiochena, Alexādrina, & Romana. 308, 310
Apl'i nō tradiderūt nobis Diælecticē, uanāq; uerborū fallaciā, ſed purā ſciētiā. 313
Aqua in oleum uerſa precibus Narciſſi
Aquila & Priſcilla adhærēt (cpī. 136
Paulo apoſtolo. 39
Aquila Ponticus, Iudæus Proſelytus. 112
Aquila Præfectus Aegypti. 131
Agla p̄fectus Aegypti, tyrānicus iudex.
Aquileia ciuitas Iraliæ. 380. (134.
Aquilinus cauſidicus. 332

Arabianus eccleſiaſticus ſcriptor. 125
Aradus inſula. 498
Arbathion epiſcopus. 351
Arbogaſtus Dux Valētiniani Aug. 259
Arbogaſtes eugenij tyrāni coopator 584
Arbogaſtes ſeipſum iugulat. 585
Arcæ plene humanis capitibus Antiochiæ rēpertæ. 473
Arcadius Aug. in Oriente. 260
Arcadius pr̄ Theodoſij Iunioris. 266
Arcadius Theodoſij filius Cæſar. 561
Arcadij Aug. mors. 611
Archelaus ſucceſſor Herodis. 13
Archelaus regnat p̄ Herode p̄re ſuo. 17
Archelaus comes Orientis. 231
Archelaus comes præſidet in cōcilio. 233
Ardabau uicus apud Myſiā phrygiæ. 115
Ardaburus Magiſter militū Ro. 620
Ardaburius ſeptē fortiſſimos Perſarum Duces occidit. 621
Aretha rex Arabū p̄ Herodiadis. 19
Aretha rex ignominiam filiæ bello uindicat. 19
Arethuſij Marco ep̄o ſuo infenſi. 450
Argyropolis. 626
Argonautæ. 272
Ariminenſe concilium. 402
Ariminenſis concilij decreta Iuſtina Auguſta præcipit reuocari. 251
Ariſtarchus concaptiuus Pauli apſti. 40
Ariſtidis apologeticus. 74
Ariſtion diſcipulus apoſtolorum. 70
Ariſtobolus uinctus mittit̄ Romā. 12
Ariſtobolus ex Paneade, unus è Septuaginta interpretibus. 179
Ariſton Pellæus hiſtoriographus. 75
Ariſtoteles ſcripſit ſophiſtica, nō ut illis uteremur, ſed ut utētibus obuiaremus.
Ariſtotelis palliū. 479. 4.00
Arius presbyter Alexād. hæreticus. 217
Arius magiſter ſcholæ eccleſiaſticæ apud Alexandriam. 283
Arius dicebat dei filiū eſſe creaturā. ibi.
Arius negabat filium patri coæternū & conſubſtantialem. ibidem.
Arius ex ordine ſacerdotali reiectus. ibi.
Arij erroneum dogma. 284. 287. & 288
Arius damnat̄ ab ep̄is Aegypti. 285
Arius & Achilles nude hauſerint ſuos errores. 291
Arius & Achilles ueritatis inimici. 294.
Arij ep̄la ad Euſebiū Nicomediēſem, 301
Arij dogma examinat̄ à patribus. 314
Ario quidā occulte fauebant. 414
Arius damnatur. 220. & 315
Arius cū cōſentaneis ſuis nō cōburitur, ſed Impatoris iuſſu mittit̄ in exiliū. 221
Arius reuocatur de exilio per Conſtantinum Auguſtum. 228. & 347
Arij fides quā coram Cōſtantino Aug. p̄feſſus eſt. 347
Arius ſūpta occaſiōe ex lr̄is Cōſtātini ſuſcipit̄ in cōtionē à ſuis fautoribus. 348
Arius uenit Cōſtātinopolim noui cōcilij gratia. 351
Arius callide ſubſcribit decretis Nicænæ ſynodi. 352
Arius cacando uitam finit in latrina fori Cōſtantiniani. 229. & 352
Arij ſectatores cognominant̄ Porphyriani. 327
Arij dogma repullulaſcit mortuo Conſtantino. 356
Arianorū ſectæ tres. 235. & 306
Ariani qd de filio ſenſerint. 235. & 287
Ariani ex metu ſubſcribūt definitioni ſynodali. 316
Ariani dicebāt filiū creaturā. ibidē.
Arianorū corrupta mens. 317.
Ariani dicebāt ὁμοιούσιος uocabulū nō re
Ariani ſola manu ſubſcribūt, aliud aio ſētiētes. 221. 317
Ariani cōueniūt apud Antiochiā. 336
Ariani cōueniūt apud Mareoten. 347
Ariani nōdū diſcreti à cæteris Chriſtianis. 353
Ariani cuiuſdā domus in loco latrinæ, ubi perijt Arius. ibidem.
Arianorū iſidiæ aduerſus Athanaſiū. 358
Arianis apud Cōſtātinop. p̄ualebāt ὁμοιοῦσιαι uiuente Alexādro ep̄o. ibidē.
Ariani eligūt Macedonium epiſcopum apud Alexandriam. 359
Ariani remoto Gregorio ordināt Georgiū Arianū i ep̄m apud Alexādriā. 361
Ariani qdā in turba Alexandrini populi ſuffocantur. 362
Ariani & ὁμοιοῦσιαι cōcurrētes ad eccleſiam Cōſtantinopolitanā, partim compreſſione, partim gladio perempti. 363
Arianorum detectis inſidijs Iulius Ro. Pontifex euocat ad ſe Athanaſiū. ibi.
Arianorum opera Paulus Conſtantinopolitanus ſuffocatur. ibidem.
Ariani inſaniūt cōtra dei unigenitū. 364
Arianorum machinationes in Orthodoxos. 367
Ariani moliuntur Legatos Sardicēſis ſynodi ſtupri traducere. 378
Ariani cupiunt unam habere eccleſiā oppidatim. 382
Ariani mortuo Conſtante rurſus cōciant Conſtantiū cōtra Athanaſiū. 390
Ariani nituntur Orthodoxos de eccleſijs pellere. 400
Arianorū conuentus apud Antiochiam. ibidem.
Ariani exulant. 401
Ariani dicebant ꝓpter duo uerba non eſſe ſeparandam eccleſiam. 409
Ariani damnantur in Ariminenſi ſynodo. 409
Arianorum decem concilia. 417
Ariani Melitium epiſcopum nomināt Sabellianum. 437
Ariani triumphant. 437
Ariani decretum Melitij in Antiochenam ſedem aſciti, repetūt ab Euſebio Samoſatenſi. 438
Ariani Orthodoxos in nauim coniunctos exurunt. 531
Ariani nominantur hoſtes ueritatis ab Antonio eremita. 533
Ariani relinquunt eccleſias, quas quadraginta annis tenuerant. 548
Ariani ordinant ſibi epiſcopū nomine Marinum. 564
Arianorum concilia à ciuitatibus prohibita. 566
Ariani conueniunt in ſuburbanis Antiochiæ. 566
Arianorum uaria ſchiſmata. 581
Armenij bellū adornant aduerſus Romanos. 205
Armenij efficiuntur Chriſtiani. 339
Armenij obſides apud Perſas ſepeliunt corpus Acepſemæ epiſcopi & martyris. 343
Arrobindas Magiſter militū Ro. 620
Arrogantia Pauli Samoſateni. 175
Arrogantia Maximini Cæſ. diuinitus punita. 205. & 206
Arſatius Nectarij frater, ſucceſſor Io. Chryſoſtomi. 604
Arſatius Cōſtantinopolitanus epiſcopus moritur. 605
Arſenij brachium ab Athanaſio magicæ artis gratia abciſum mentiebātur Ariani. 231. & 368
Arſenij lectoris latebræ. 231
Arſenius Tyrum nauigans machinatiōes Arianorum reuelat. ibidem,
Arſinus Aegyptius martyr. 154.
Arſius præſul monaſterij nō excōmunicat iuuenes, ſed ſenes. 523
Artaxerſes Rex Perſarum. 55. & 113
Artemiſius menſis apud nos Maius. 54.
Artemon hæreticus. 125. & 291
Artemonitarum errores. 126
Artemius Dux Aegypti, martyr, capite plexus. 466
Aruſpices infeſti Athanaſio. 238
Aſclepas Gazæ antiſtes, abdicatus ab Arianis, fugit Romam. 361
Aſclepas Gazæus accuſatur apud Iulium Romanū epiſcopum. 366
Aſclepas expurgatus in Sardicenſi ſynodo. 369
Aſclepas reſtitutus per Cōſtātiū Cæſ. 382
Aſclepiades Antiochenus epiſcopus. 137
Aſclepiades epiſcopus moritur. 145
Aſclepiodotus hæreticus, Theodoti hæretici diſcipulus. 126
Aſclepij templum in Aegea Ciliciæ. 333
Aſiaticorum ſententia de Paſchate. 122
Aſpar. 624.
Aſterius Romanus ſenator & patricius Chriſti martyr. 165
Aſterij martyris prece, uictima, quæ dæmoniū præſtigijs diſparuerat, redditur. 165
Aſterius ep̄s præficit̄ Orienti. 237
Aſterius Rhetor, dogma Arij ſcriptis ſuis confirmat. 351
Aſterius Rhetor, tempore perſecutiōis ſacrificat. ibidem.
Athalaricus punit multos Arianorū. 537
Athanaſius puer ludi puerilis epiſcopus baptizat. 230
Athanaſius à notario & à Grāmatico eruditus. ibidem.
Athanaſius diaconus à conſilio Alexādri Alexandrini epiſcopi. 220
Athanaſius egregius diſputator. 312
Athanaſius fit epiſcopus Alexandrinus poſt Alexandrum. 230. & 347
Athanaſius accuſat̄ magicæ artis. 231. 347
Athanaſius pandit Conſtantino Arianorum inſidias. 347
Athanaſius petit cauſam ſuā præſente Cōſtantio Aug. examinari. 350

Athanasius exulat apud Treuerim Galliarum metropolim. 351
Athanasi⁹ iubetur redire Alexãdriã. 353
Athanasius reuersus ad suã ecclesiã. 356.
Athanasius rursus pellitur opera Eusebij Nicomediensis. (& 357 357
Athanasius adulterij & abscisi brachij cuiusdã Arsenij acculatur. 231.& 232
Athanasius eripitur è manibus Arianorum. 233
Athanasius inique cõdẽnatus fugit. 358
Athanasius toto orbe profugus ubique quæritur. 233
Athanasius sex ãnis delitescit in cisterna. ibi.
Athanasius euocatur Romam. 358
Athanasius confugit ad Constantẽ Cæsarem. 233.& 358
Athanasius abdicatur in Antiochena synodo. 359
Athanasius inter psallentes militarẽ manum effugiens Romã pergit. 360
Athanasius à Iulio Romano Pontifice restitutus. 361
Athanasiũ occidi iubet Cõstantius. 363
Athanasius latitãs euocat̃ à Iulio. ibidẽ.
Athanasius & Paulus Cõstantinopolitanus petunt fieri concilium. 364
Athanasij uerba ex Apologetico fugæ suæ. ibidem.
Athanasius recipit episcopatum suũ in Sardicensi synodo. 366
Athanasius, Marcellus, & Asclepas agũt fiducialiter. 368
Athanasij innocentia manifestatur. 369
Athanasius inuitatur à Cõstantio ut ad se properet. 379
Athanasius ostẽdit literas Imperiales Iulio Romano Pont. 380
Athanasius cõmendatur Alexandrinis à Iulio. 381
Athanasius quid à Cõstãtio petierit. 382
Athanasius congregat synodum Syrorum & Palæstinorũ episcoporum. 384.
Athanasius constituit sacerdotes in alienis ecclesijs. 383
Athanasius abdicat sacerdotes Aria. 386
Athanasius accusat̃ Imperatori. 386
Athanasius cõuocat synodũ Alexãd. ibi.
Athanasius fugit iram Constantij Imperatoris. 387
Athanasius dilabitur è manibus Sebastiani Ducis quærentis occidere se. 390
Athanasius semp infensus Arianis. 400
Athanasius mittit quinq; episcopos ad Imperatorem, ut se excusent. 414
Athanasius uocat̃ ad Cõstantinũ. ibidẽ.
Athanasius miraculose effugit manũ militarem. ibidem.
Athanasius insimulatur magiæ. ibidem.
Athanasij uaticinium. 415
Athanasius redit Alexandriam. 452
Athanasius excusat fugam suam. 455
Athanasius exulat sub Iuliano 458
Athanasius restituitur. 480
Athanasius euocatus adit Iouinianum Christianum Imperatorem. 485
Athanasius mittit̃ in Aegyptũ. ibidẽ.
Athanasius accusat̃ Cæs. Iouiniano. ibi.
Athanasius quatuor mensibus delitescit in sepulchro. 505
Athanasius moritur. 511
Athanasij uerba de mensa propositionis. 526
Athenais filia Leontij sophistæ baptizatur. 622
Athenodorus frater Theodori, auditor Origenis. 149
Athenodorus & Gregorius Ponti sacerdotes. 171
Attalus Pergamenus ciues, martyr. 102
Attalus nobil⁹, uir optimæ cõscientiæ. 105
Atticus monachus fit episcopus Cõstantinopolitanus. 605.& 613
Attici sermones non excipiebãtur à scribẽtib⁹, sicut olim Origenis. 613.& 626
Atticus Consularis. 67
Attin sacerdotem Rhodij in deos retulerunt. 479
Auianus substitutus in locum Eudoxij Antiocheni episcopi. 425
Auianus in exiliũ relegatus. 425
Audæus hæreticus putabat deum habere humanam formam. 492
Aurelius Cyrinus martyr. 120
Aurelius Publius. ibidem.
Aurelianus Cæsar. 174
Aurelianus morte subita sublatus. 177
Auses uocabatur à patribus, qui postea à Mose dictus est Iesus. 6
Autoritas Ro. Pontificis. 359.363.& 416
Auxonius senex quibus tormentis affectus sit à Macedonio. 418
Auxẽtius epũs Mediol'. Arian⁹. 250. 407
Auxẽti⁹ & Germini⁹ cõdẽnãt. 409.416

Auxẽtius patronus Arianæ hæresis. 418
Auxentius Mediolanẽsis moritur. 486
Azanes eunuchus regis Persarum, martyr. 342

B

Babylas, antistes Antioc. ecclesiæ. 149
Babylas epũs moritur in uinculis. 152
Babylæ martyris sepulchrũ iubẽte Iuliano à Christianis translatũ. 239.& 463
Bachylus antistes Corinthiorum. 122
Bachylus episcopus præsidet in Achaica synodo. ibidem.
Bachylides & Elpistus. 92
Bacurius rex Iberorũ, comes domesticorũ, & Dux Limitis palæstini. 227
Bacurius rex Iberorũ, uir fide & pietate insignis, Comes Theodosij Aug. 260
Balneæ interdictæ Christianis. 100
Baptista Ioannes capite plectitur. 18
Baptista Ioãnes princeps eremiticæ philosophiæ. 278
Baptismo ignis baptizata quædam catechumena, Origenis discipula. 134
Baptizatus ab hæreticis non rebaptizatur. 162
Baptizatos ioco Alexander Alexandrinus episcopus non audet denuo baptizare. 230
In baptismo cõferri gratiã negabãt Messaliani hæretici. 493
Baptizat̃ in Thessalio tantum in diebus Paschæ. 180
Barabanes rex Persarum pugnat contra Romanos. 619
Barbari subijciũtur Cõstãtino Aug. 346
Barbari p cõstãtinũ discũt timere deũ 350
Barbari diripiunt suburbana Constantinopoli. 542
Barbari contra Romanos inuadũt fines Romanorum. 635
Barbas Arianorũ episcopus. 613.& 628
Barchabas & Barchob prophetæ Basilidis. 76
Barchochabas Dux Iudæorum, uir scelestus. 75
Barchochabas Princeps Iudaicæ factionis. 78
Bardesanes Syrus scripsit aduersus Marcionem. 97
Barnabas unus è septuaginta Christi discipulis. 20
Barnabas scribit Corinthijs cum Sosthene & Paulo. ibidem
Barnabas & Paulus mittuntur Hierosolymam. 27
Barnabæ epistola, & doctrina apl'orũ. 63
Barptolomæus apl's ubi prædicarit. 46
Barptolomæus Indorũ apostolus. 113
Barsabas Iustus uenenum bibens, nil triste pertulit. 71
Barses Edessenus in Aradan insulam deportatur. 498
Barsis Edessenus claret miraculis. ibidẽ.
Barsis Edesseni episcopi lectus in Arado insula. 498
Basilides Alexandrinus hæreticus. 76
Basilides carnifex, pro Christo capite plexus. 134
Basilius Magnus, pfiteꝫ Rhetoricẽ. 248
Basilius prædicat in ciuitatibus Põt. 248
Basilius episcopus apud Cæsaream Cappadociæ pro fide agitur in exiliũ. 249
Basilius sistitur pro tribunalibus Præfecti. ibidẽ.
Basilio fuerũt duo fratres, Petrus & Gregorius. 250
Basilius & Gregorius soli exortes exilij sub Valente Imperatore. 501
Basilius offẽsus Eusebio Antiocheno, re conciliatur eidem. 506
Basilij magnanimitas. 510
Basiliũ diuina dogmata enarrantẽ Valens Imperator libenter audit. ibidem.
Basilius quid responderit Demosthenẽ culpanti se. ibidem.
Basilius præseruatur diuinitus, ne pellatur in exilium. 511
Basilij memoranda sententia. 525
Basilius episcopus Ancyranus. 351
Basilius Ancyranus excõmunicat̃. 370
Basilius expulso Marcello, rursus inuadit Ancyranam sedem. 387
Basilius Ancyr. coronat̃ martyrio. 451
Basilius & Gegorius Laodicenses episcopi. 427
Bellum inter Aretham & Herodem. 19
Bellum Iudaicum septẽ libris à Iosepho descriptum. 55
Bella & pugnæ martyrum. 99
Bella intestina Alexãdrinorũ ciuitũ. 167
Bellum Armenicum aduersus Maximinum tyrannum. 205
Bellum Francorum aduersus Ro. 360
Bellũ intestinũ apud Cõstãtinop. ibidẽ.

Bellum Persicum cõtra Romanos. 385
Bellũ inteſtinũ à Magnentio tyranno excitatum. 386
Bellũ inter Valentẽ & Procopiũ. 496
Beneuolus à memoria Aug. cingulũ militare ponit. 251
Beneuolus quæſtor orthodoxus 563
Beniamin, Sextus Hieroſoly. epſ. 74
Beniamin eremita hydropicus claret miraculis. 528
Beniamin martyris triumphi de Perſarum rege. 610
Bercœa ciuitas Thraciæ. 404
Berillus epiſcopus, & doctor eccleſiaſticus. 145
Berilli epiſcopi impium dogma. 150
Berillus conuictus ab Origene emendatur. ibidem
Berillus epiſcopus Philadelphiæ. 453
Beſtiæ illæſis martyribus Paganos incitatores ſuos lacerant. 187
Beſtiarum feritas manſueſcit. ibidem.
Beſtijs homines atrociores. 188
Bethelea uicus Gazẽſiũ populoſus. 459
Bethera oppidũ Hieroſoly. uicinũ. 75
Bethezob, hoc eſt, domus hyſopi, uicus trans Iordanem ſitus. 51
Betranion antiſtes Scythiæ redarguit Valentem. 539
Bibliotheca Ptolemæi apud Alexandriam. 112
Bibliothecam Gentilium librorum uendit Origenes. 132
Bibliotheca Hieroſolymis ab Alexãdro extructa. 145
Bibliothecam Cæſarienſem compoſuit Pamphilus. 149
Bichor epiſcopus & martyr. 343
Bithynia ſuſcipit Chriſti Euangeliũ per Petrum. 46
Apud Bithyniam congregatur concilĩ Arianorum. 306
Bitianus Dux Romanorum. 621
Bonifacius Romanus epiſcopus. 608
Boſtra, nobilis urbs Arabiæ. 145
Blandinæ fœminæ mira in tormẽtis conſtantia. 102
Blandinæ nouæ uires reddebãt ad pferẽdos agones, quoties ſe fatebãt Chriſtianam. 102
Blãdina reuocãt ſecũdo ad tormẽta. 103
Blãdina alligata ſtipiti traditr beſtijs. 105
Blandina gladio cæſa uitã finit. 107
Blaſphemus quidam lapide illiſo capiti miſere occubuit. 608
Blaſtus hæreticus. 115
Ad Blaſtum ſcripſit Irenæus de ſchiſmate
Britannion tyrãnus. 386. (te. 120
Britannio, electitius Imperator. 394
Britannio ſenex, ablata corona & purpura priuatur Imperio. ibidem.
Burgundiones. 628
Buſiris martyris conſtantia. 451
Byzantiũ Thraciæ ciuitas à Cõſtantino Aug. denominat Cõſtãtinopolis. 330
Byzantiũ ciuitas nominatur (& 441 altera Roma. 330

C

CAedes martyrũ Alexandrin. 167.
Cænæ Thyeſteæ, & inceſta Oedypia. 105
Cæſarea urbs Palæſtinæ. 27. & 357
Cæſarea prius πύργος Στράτωνος dicta. 30
Cæſarienſem bibliothecam compoſuit Pamphilus martyr. 149
Cæſarea Cappadociæ priuata ſuo nomine. 446
Caiphas alio nõie uocatus Ioſephus. 18
Caiphas erat Pontifex qñ Chriſtus paſſ
Caius Caligula Cæſar. 27. (ſus eſt. 18
Caius uolebat ſe deum appellari. 28
Caius Cæſar Iudæis infeſtus. ibidem.
Cãij temporibus Pilatus mortem ſibĩ ipſi conſciſcit. 29
Caio Cæſari ſucceſſit Claudius. 30
Caij Caligulæ impictas à Philone deſcripta. 39
Callicrates Claudiopolites. 483
Calydonius Aper. 267
Calliditas Juliani Aug. 238
Calliſtion diſcipulus Tatiani. 115
Calliſtus Romanus antiſtes. 145
Calliſtus militaris deſcripſit uitam Juliani. 475
Calumnia adulterij Euſtathio epiſcopo impoſita. 337
Calumniæ Arianorum aduerſus Athanaſium Alexandrinum. 347
Calumniæ in Athanaſiũ Romano Pontifici miſſæ. 358
Calumnio in Athanaſium de uenditis frumentis. 363
Calumnia in Athanaſium de perempto Arſenio, libriſq; ſacris incenſis. 368

Candacis Reginæ præpoſitus ſit Chriſtianus. 25
Candelabrum Theodoſij Aug. 264
Candidi opus in Hexameron. 125
Canonici libri noui inſtrumenti. 63
Canonicos libros nũerat Melio epſ. 95
Canon ſacræ ſcripturæ per Irenæũ. 111
Canon ueteris inſtrumenti Origene exponente. 146
Canon noui teſtamenti per eundẽ. 147
Canon Nicænæ ſynodi de celebratione Paſchæ. 223
Canones Nicæni concilij. 221. 317. 326
Canones Nicænæ ſynodi paruipẽdit Euſebius Nicomedienſis. 333
Canopi origo. 257
Canopus uictor Ignis dei Chaldæorũ oſtenditur. 257
Capitolinus Iudex Thraciæ. 452
Capparathea uicus. 64
Caſtalius fons. 239
Carceres replentur Chriſtianis. 186
Carnes porcinas edit Spiridion epiſcopus in quadrageſima. 277
Carnificina fidelium. 184
Carnificina martyrum apud Tyrũ. 187
Carnificina martyrũ apud Alexãdriã 192
Carnificina martyrum Ponti. 193
Carnificina martyrũ pſidis. 341. 342. 343
Caroſia filia Valentiniani Aug. 500
Carpocrates hæreticus autor ſectæ Gnoſticorum. 76
Carpocratiani hæretici. 91
Carpus martyr. 86
Carus Aug. cum filijs Carino & Numeriano imperauit triennio. 177
Carræ ciuitas, in qua Juliani portẽta magica reperta ſunt. 473
Caſſius Tyrius. 124
Caſtitatis neceſſitas nõ iniungẽda Chriſtianis, ne periclitentur infirmi. 92
Caſtitatis amore Origenes caſtrauit ſeipſum. 135
Caſtitatis amore mulier quædã cũ duabus filiabus in flumẽ ſe demerſit. 192
Caſtitatis ſeruandæ gratia duæ uirgines proſiliunt in mare. 193
Caſtitas Amos Aegyptij monachi. 481
Ob caſtitatẽ tuendã Sophronia matrona ſibĩpſi conſciſcit mortẽ. 198
Caſtitas eſt cõcubitus cũ ppria cõiuge.
Caſtitatis tuendæ cauſa Tharbua (326
uirgo ſerra ſcinditur. 343
Caſtitas Pelagij Laodiceni epi. 495
Catalogus librorum Philonis. 38
Catalogus operũ Iuſtini martyris. 89
Catalogus librorum Melitonis. 93
Catalogus Lucubrationũ Euagrij. 524
Catechumeni ficti. 25
Catechumena martyr, Origenis diſcipu
Cathari, qui & Nouatiani. 222. (la. 134
Cathedra Iacobi. 166
Catholicus diœceſeos. 328
Celadion Alexandrinus epiſcopus. 79
Celadion epiſcopus moritur. 90
Celerinus & Sidonius cõfeſſores publice confitentur. 156
Celeſtinus Romanus epiſcopus, ſucceſſor Zoſimi. 608. & 616
Celſus Epicureus philoſophus. 151
Cẽtũ Chriſtiani i carcere interfecti. 341
Cephas unus è ſeptuaginta diſcipul. 20
Cerdon tertius Alexãd. eccleſiæ epſ. 59
Cerdon Alexand. moritur. 73
Cerdon hæreticus. 79
De Cerdõe qd ſcripſerit Irenæus. 78. 79
Ceremoniæ ueteris legis, ceu typi quidã adumbrabant uerum dei cultum. 5
Ceremoniarũ diuerſæ obſeruatiões. 579
Cerinthus hæreticus promittit terrenũ Chriſti regnũ poſt reſurrectionem. 64
Cerinthus ucritatis inimicus. 81
Cerinthi errores. 170. (iudicio. 170
Chæremõ epſ Nilopolis urbis Aegypti cũ grãdæua cõiuge, p chriſto exulat. 155
Chalcedon, ciuitatis muri deſtructi. 500
Chaldæi ignem deum colebant. 257
Charitas unitatis & cõcordiæ uiculũ. 109
Charitas Chriſtianorũ in Paganos perſecutores. 206
Charitas Chriſtianorũ in confratres. 213
Charitas nõ theſaurizat ſibĩpſi. 525
Chreſtus epiſcopus Nicænus. 336
Chriſophoros ſoror Dionyſij. 93
Chryſoſtomus, Chryſoſtomiani. 625
Chriſma Iudæorum aduenięte Chriſto
Chryſopolis. 626. (abolitũ. 13
Chriſti caput diuinitas. 2
Chriſti nomen olim per Prophetas obumbratum, 6
Chriſtus Pontifex. 8
Chriſtus Ieſus ſectatores ſuos facit appellari Chriſtianos. 8

Christus quomodo dicatur natus de uẽ tre patris ante Luciferum. 8
Christi ueri differentia à Christis typicis. 8
Pro Christo etiam animas ponũt Christiani. 9
Christus quando,& ubi natus. 11
Christus ānos natus trigita baptizaꝝ. 18
Christus prædicat sub principibus Anna & Caipha. 18
Christus stipatus magna multitudine cœlos conscendit. 22
Christi discipuli apud Antiochiã primi omniũ uocati Christiani. 27
Christus prædixit instantem Iudæis calamitatem. 52
Christus prædixit Hierosoly.excidiũ.53
Christi regnum quale. 58
Christus solus ueritatis martyr fideꝝ.108
Christus primogenitus ex mortuis. 108
Christus autor uitæ æternæ. 108
Christus apostolus dei patris. 140
Christi genus,natiuitatem,patriam, passionem,resurrectionem, & ascẽsionem in cœlum prædixerunt Prophetæ.266
De Christo quid scripserit Iosephus 266
Christus apparuit Cõstãtino Aug. 269
Christi diuinitatẽ adorat ecclesia. 287
Christus non tradidit nobis Dialecticã, uanamq; uerborum fallaciam. 313
Christum esse purum hominem asserebat Marcellus Ancyranus. 351
Christianorum antiquitas & nobilitas. 2
Christiani fuerunt patres ueteris testamenti,nõ nomine,sed religione. 9
Christiani uocantur in sacris litcris Christi:Nolite tangere Christos meos. 9
Christianorum nomen nouum. 10
Christiani per fidem iustificantur. 10
Christiana religio prima omnium religionum. 10
Christiana religio mundo cõdito mox nata. 11
Christianorum genus & nomẽ à Christo. 19
Christiani olim dicti cultores. 35
Christiani quomõ olim uixerint.35.& 36
Christianorũ cõuentus quales olim. 37
Christianorum persecutio sub Domitiano. 57
Christiani insimulabãtur infanticidij, & promiscui concubitus. 77.& 10
Christianorum sancta conuersatio Barbaros ad fidem Christi pellicit. 77
Christiani publicis adclamationibus expostulabantur ad pœnas. 78
Christianos persequebantur Iudæi. 84
Christianis negabaꝝ inhabitatio domorũ,balnearũ usus,,pcessus i publicũ.100
Christianorum perpetuæ latebræ. 100
Christiani ob plebis adclamationes coniecti in carceres. 100
Christianos terrebat incertus cõfessiõis exitus. 101
Christianus sum,nihilq; aliud, clamabat sãctus Diaconus positus i tormẽtis.102
Christ.ueteres abstinebãt à carnibus. 103
Christiani putabantur uesci infantum uisceribus. 103.& 106
Christiani mortui in ergastulis. 104
Christiani uincti in carceribus, animabant infirmiores. 105
Christiani producti ad pompam suppliciorum præbendam. 105
Christiani orabant quondam flexis genibus. 110
Christiani milites oratione impetrãt imbrem. 110
Christianis omne iuramẽtũ illicitũ. 114
Christiani non permittebantur prodire in publicum. 155
Christianorum alij negabant fidem, alij fugiebant:reliqui cõstanter confitebantur Christum. 158
Christianorum officia in Paganos peste infectos. 167
Christiani crescebant numero. 182
Christiani in prosperis obliti dei. 183
Christiani militantes,persecutionem sustinebant. 183
Christianorum templa subruta. 184
Christiani iusto dei iudicio correpti.184
Christianorum uaria supplicia. 184
Christiani coacti sacrificare. 185
Christiani milites pro Christo ponebãt militiam. 185
Christiani insimulantur incendij Nicomediensis palatij. 186
Christiani coniecti in carceres apud Syriam. 186
Christiani effossis dextris oculis, & sinistro poplite succiso damnati ad metalla. 193.& 219.
Christianorũ psecutio sub Maximio 196

Christianorum ecclesiæ rædificãtur iussu Maximiani. 199
Christiani à metallis dimissi,cum psalmis & hymnis redeunt. 201
Christianis interdicitur cæmiterijs.ibid.
Christianorũ persecutio renouatur. 202
Christiani suis pulsi sedibus exulãt. 204
Christiani,paganis fame & morbis periclitantibus, manent incolumes. 206
Christiani qualiter se gesserint erga paganos. ibidem
Christiani olim initiabantur signo dominicæ passionis 207
Christianorum ecclesiæ magnificæ constructæ. 213
Christianorum charitas. ibidem
Christianorum solennis oratio pro Constantino Augusto. 214
Christiani necati inedia iussu Licinij Cæsaris. ibidem
Christiani frustatim concisi à lanijs. 215
Christianus quidam illiteratus philosophum disputatorem maximũ,ad Christi fidem inducit. 219.& 313
Christianis interdicitur ethnicarum literarum studijs. 238
Christiani à Iuliano Augusto nominantur Galilæi. 239
Christiani non audebant in ecclesijs palàm conuenire. 269
Christiani exulantes reuocantur. 273
Christiani ad dignitates,& publica officia recepti. ibidem
Christianorum templa extruuntur.274
Christiani in parasceue occisi apud Persiden. 342
Christianorum magna persecutio apud Alexandriam. 392
Christianis infestus Iulianus. 445
Christiani nominantur Galilæi à Iuliano. 446
Christiani dijs sacrificaturi iubentur prius expiari. 447
Christiani à paganis interempti apud Alexandriam. ibidem
Christianorum numerus per singulas ciuitates conscriptus. 458
Christiani fugiunt è ciuitatibus. 459
Christianorum hospitalitas & officia erga mortuos. 460
Christiani olim officiosi etiam in gẽtiles & Iudæos. 461
Christiani reiecti à Iuliano. 462
Christiani spoliantur suis opibus. 467
Christiano credendum quod ab apostolis traditum. 554
Christianis utiliora sunt bella q̃ pax.610
Christiani dabant operam spectaculis apud Alexandriam. 617
Christiani occidunt Hypatiani philosophicam mulierem. 618
Chronica Aphricani. 149
Chrysantus fugit ne cogeretur fieri episcopus. 617
Ciborum usus habendus uelut extraneum aliquid. 333
Cineres martyrum,ob spem resurrectionis adimendam,à paganis coniecti in Rhodanum fluuium. 107
Ciuitas sancta Hierusalem. 29
Ciuitas quædam Phrigiæ cum uniuersis ciuibus à paganis exusta ob Christi fidem. 191
Clades Iudæorum descripsit Philo. 28
Clarus de Ptolemaide. 124
Claud.Augusti.successor Gaij.30.& 174
Claudij temporibus futuram famẽ præ dixit propheta Agabus. 30
Claudius impator Iudæos urbe pellit.39
Claudius quàm diu imperarit. 40
Claudius Apollinaris aduersus Montanum. 115
Claudius Apol.Hierapolitanus epꝰ. 120
Clearchus præfectus Nymphæum ædificat. 500
Clemens Pauli apostoli comes. 47
Clementis Romani episcopi ad Corinthios epistola. 57
Clemens Rom.pont.iij.post Petrũ. 59
Clemens nouem annis rexit Romanã ecclesiam. 67
Clementis epistola legebatur olim in ecclesijs. 92
Clemens Rom.episcopus expoliuit epistolã ad Hebræos Græco sermõe. 147
Clemẽs Alexandrinus epꝰ scripsit historiam Iacobi fratris Ioannis. 30
Clemens Alexandrinus Pantæni discipulus. 113
Clemẽtis Alexãdrini opera. 138.& 267
Clemens Alexãdrinus etiã apocryphorum librorũ utitur testimonijs. 139
Clemẽs epꝰ nõ lõge post apostolos.ibi.
Clemens Alexãdrinus in libris ὑποτυπώ

στωμ cõpẽdiose explanat sacras scri. 140
Clemẽtis Alexan. iudiciũ de epistola ad Hebræos. ibidem
Clemens presbyter Antiochenæ eccl. 91
Coci publici. 448
Cleobius hæreticus, à quo Cleobiani. 91
Cleophas frater Ioseph. 56
Clerici nõ accipiãt usuras, aut frumenti uel uini ampliationem. 222
Cleri & populi in templo psallentium apud Antiochiam diuersitas. 385
Clerici ducẽti & qnquaginta à Persis cõprehensi. 343
Clerici cogũtur militare à Iuliano. 446
Cler. subtrahunt honores & priui. 447
Clerici & episcopi ab ecclesijs eiecti. 459
Cœlibatus nõ temere imponẽdus Christianis, propter infirmos. 92
Cœlibes post annũ xxv. prohibebantur Romæ à priuileg. habẽtiũ cõiuges. 275
Cœlibib⁹ indulget Cõstantinus, ut licite possint condere testamentum. ibidem
Cœlibatus ne in Nicæna synodo iniũgeretur presbyteris, diac. & subdiaconib⁹, Paphnutius confessor obstitit. 326
Ad cœlibatum, uel matrimoniũ Orientales episcopi liberi sunt. 579
Cointha nobilis mulier, & martyr. 152
Colũna Porphyretica in foro Cõstã. 352
Collectæ paganorũ p pauperibus. 461
Comites Pauli Crescẽs, Lin⁹, clemẽs. 47
Comes Phœnicis. 231
Cõmentarij Heracliti in apostolum. 125
Commentarij Symmachi. 141
Cõmentariorum in Esaiam libri triginta autore Origene. 149
Commentarij Nepotis Chiliastæ. 168
Cometes p totũ annũ uisus Hierosol. 53
Commodus Augustus. 113
Cõmodi tpib⁹ maxie ppagata fides. 121
Commodus quot annis imperarit. 125
Concilium Cæsarienſe. 122
Concilium Romanum. ibidem
Concilium Gallicanum. ibidem
Concilium Achaicum. ibidem
Cõcilium episcoporum Palæstinæ. 124
Concilium Romanũ in quo Nouatiani ab ecclesia pulsi sunt. 156
Cõci. Antioch. aduers. Paulũ Samos. 171
Cõcilij Antioch. epist. ad Dionysiũ Ro. & Maximũ Alexandrinum epos. 174
Concilium Nicænum. 218
Cõciliũ apud Tyrũ cõtra Athanasiũ. 231
Concilium Arimínense. 234
Conciliũ Arianorũ apud Bithyniã. 306
Ad cõcil. Nicænũ ąt cõuenerint epi. 315
Concilij Nicæni fides. 31
Conciliũ Antioch. cõtra Athanasiũ. 359
Concilium Sardicense iussu Constantij congregatur. 364
Cõciliũ Hierosol. restituit Athanasiũ. 384
Cõciliũ Sirmiense aduers. Photinũ. 394
Concilium Mediolanense. 234. & 401
Concilia duo Ariminense pro occidẽtalibus, Nicomediense p Arianis. 402
Concilium Romanũ nonaginta episcorũ sub Damaso. 415
Co[illegible]ilium in Nicæa Bithyniæ terræmotu dirimitur. 420
Cõcilium apud Seleuciam Isauriæ. 421
Cõci. Seleucianũ in duas ptes scissũ. 422
Conciliũ Seleuciæ, quõ solutum. 425
Cõcilium Alexãdrinũ sub Athana. 453
Cõcilium Ephesi propter Nestoriũ. 530
Cõcordiæ uinculum est charitas. 109
Concubitus cum propria coniuge est castitas. 326
Confessionis incertum exitum formidabant Christiani. 108
Cõfessio pfecta signaculũ martyris. 108
Cõfitentes peccata baptizabãtur. 568
Confitendi modus apud ueteres. 126
Cõfessio peccatorũ publica. 150. & 751
Confessio publica Sidonij & Celerini confessorum. 156
Cõfitendi modus Roma. ecclesiæ. 575
Confessio abrogata apud Constantinopolim. 575
Cõformitas doctrinæ apostolicæ. 89
Cõfutatio gentiũ autore Iustino. 90
Cõtentiões ecclesiasticorum odiosæ. 54 & 83
Coitus illicitus prohibitus à Constãtino Augusto. 274. & 275
Cõstãtia Blãdinæ fœmi. in tormẽtis. 102
Cõstãtia mar. apud Palæst. & Tyrũ. 187
Constantia martyrum Aegypti. 189
Cõstãtia Diosc. pueri p Chri. uapul. 154
Cõstãtia soror Cõstãtij uxorq; Iul. 442
Cõstãtia soror Augusti moritur. 451
Constantia Busyris martyris. 228
Constantia ciuit. uocat Gaza maritia. 446
Cõstantienses subijciuntur Gazæis à Iuliano. ibidem

Cõstantinus

Cõstantinus magnus persequebat Christianos. 269
Cõstanti. electus in impera. in Britã. ibi. 269
Cõstãti. qualẽ se gesserit in imperio. 194
Cõstantinus parat bellum aduersus Maxentium. 207
Cõstantinus uidet per somnium crucis signum. 207. & 269.
Constantino apparet Christus. ibidem
Constan. ingressus Ro. cũ triũpho. 208
Cõstã. & Licinij lex de colẽdo Chri. 209
Cõstã. degebat in Gal. circa Rhenũ. 271
Constantinus commendat religionem Christianam. 273
Cõstan. fautor Christianorũ. 214. & 273
Constantini beneficentia in pauperes Christianos. 215
Cõst. priuilegia eccl. collata. 215. & 447
Constantinus expostulat non solum cũ Ario, sed & cum Alexandro. 306
Constantinus suppeditat uictum patribus Nicænæ synodi. 312
Cõst. Aug. ἐπινίκια aduers. Liciniũ. ibi.
Constantinus nolebat iudicare de priuatis episcoporum causis. 218. & 312
Cõstãti: Aug. postremus ingredit hũili oriq; sedet, sella petita uenia ab epi. 314
Cõst. oratio ad patres Nicæni. cõcilij. 315
Cõstan. laudatus à Sabino Ariano. 317
Constantini Vicennalia. 325
Cõstã. Aug. uenerabat Paphnutiũ. 220
Cõstantinus accipit conuiuio patres Nicænæ synodi. 327
Cõstan. epla de Ario & eius scriptis. ibi.
Cõstan. ædes sacras ciuitatim extruit. 330
Cõstanti. molitur nouam urbem. ibidẽ
Cõstan. destruit tẽpla paganorum. ibi.
Cõst. ptẽ crucis reponit in suã statuã. 331
Cõstã. domat Sarmatas & Gothos. 224.
Constantinus poscit per literas Antonij eremitæ orationem. ibidem
Cõstan. epistola ad Nicomediẽses. 334
Cõstã. epist. ad Saporẽ regẽ Persa. 344.
Constantinus Tyri concilium transfert Hierosolymam. 347
Cõstantinus mittit Arij pfessionẽ synodo Hierosolymitanæ examinãdã. 348
Constantini Augusti epistola ad synodum Tyrænam. 350
Constantinus circumuentus ab Arianis agit Athanasium in exilium. 351
Constantini forum. 352
Constãtinus filios suos facit Cæsares. 353
Constantinus quadragesimoquinto ætatis suæ anno baptisatus. ibidem
Cõstan. iubet Athana. redire Alexã. ibi.
Cõstã. bapti. Nicomediæ in suburb. 354.
Cõstãtinus tres filios suos testamẽto cõstituit regni hæredes. 228. 354. & 357
Constantinus moritur anno ætatis sexagesimo quinto. 354
Cõst. mor. dogma Arij repullulascit. 356
Constantini Aug. epistola ad Alexãdrinos pro Athanasio. ibidem
Constantinus iunior filius Constantini Augusti Cæsar Italiæ. 353. & 356
Constantinus Iunior, apud Aquileiam à militibus interfectus. 231. 357. & 385
Constantinopolis secunda Roma. 330
Cõstãtinopolitanorũ religio. 351. & 352
Constantinopolitanum concilium quomodo concluſum. 429
Cõstãtinopolitanæ synodi patres. 549
Cõstantinopolitanæ synodi fides. 552.
Constantius Augusti. pater Constantini magni. 194
Cõstantius explorat fidem & constãtiã quorundã aulicorũ Christianorũ. 271
Constantius filius Constantini magni Cæsar in Oriente. 231.
Cõstantius perurgetur in odium Athanasij. ibidem
Cõstãtius iubet Athana. cõdẽnari. ibi.
Constantius priuat Constantinopolitanos frumentarijs stipẽdijs in uindictã occisi Hermogenis. 361
Constantius Aug. offensus Macedonio Constan. episcopo. ibidem
Cõstantius morat Antioch. 361. & 362
Cõstãtius mãdat occidi Athana. 363
Constantius synodum Sardicensem iubet congregari. 364.
Constantius inuitat ad se Athanasiũ episcopum. 379
Constantius quid ab Athanasio postulauerit. 382
Cõstantij epistola p Athanasio. 383
Cõstantius mortuo Cõstante fratre suo recupat regnũ in occidẽte. 234. & 386
Constantius iterũ Arianissat. 387
Cõstantius psequitur Athanasiũ. ibidem
Cõstãtius misso duce cũ armata militũ manu iubet Athanasium interimi. 390
Constantius mandat caput Athanasij sibi

ſibi adferri. 393
Conſtantius in Illyricum ꝓfectus Britannionem ſenem priuat imperio. 394.
Conſtantius mittit exercitum cõtra Magnentium. ibidem
Conſtantius mãdat ſynodum Sirmij cõgregari. ibidem
Cõſtantius uenit Romam. 399. & 406
Conſtantius cupit efficere ut occidentales ſubſcribant Arianis. 401
Conſtantij iuſſu congregatur concilium Mediolani. ibidem
Conſtantius adornat duo concilia, Ariminenſe pro Occidentalibus, Nicomedienſe pro Orientalibus. 402
Conſtantius expellit Liberium Roma. pontif. in exilium. 404.
Conſtantius ſollicitatur à matronis Ro. ſup reditu Liberij Ro. pontif. 407
Conſtantius uult duos eſſe Roman. põtif. Liberium & Felicem. 407
Cõſtantius ſuccenſet patribus Ariminẽſis ſynodi ob non receptam fidem Sirmienſis concilij. 413
Conſtantius dat Vrſatio licentiam agendi pro libitu ſuo contra eccleſias. ibidẽ
Cõſtantius ſucceſſet Macedonio ob trãſlata patris ſui Conſtantini oſſa. 419
Conſtantius prohibet filium dei dici patri diſſimilem, ibidem
Cõſtantius ὁμοούσιον & ἑτεροούσιον negare compellit epiſcopos. 436
Conſtantius mandat epiſcopos hũc ſcripturæ locum exponere: Dominus creauit me in initio. 437
Conſtantius Apoplexiæ paſſione correptus moritur. 439
Conſtans Cõſtantini Aug. iunior filius Cæſar Occidentis. 231
Cõſtans imperator fouet ptes Atha. 358
Cõſtans ſubijcit Francos Ro. impio. 361
Conſtans ſcribens fratri ſuo Cõſtantio petit Athanaſiũ ſuo gregi reſtitui. 364. & 233
Conſtantis alia legatio ad Conſtantium pro Athanaſio. 378
Cõſtans occiſus à Magnẽtio tyrãno. 386
Conſtante mortuo Athanaſius iterum exulat. 234.
Cõſubſtantialitatis uerbum ab Arianis reprehenſum. 318
Cõſubſtantialitatẽ negabãt Orieta. 364.
Conſubſtantialitatis uerbum anathematizatur ab Orientalibus. 365
Conuentus Chriſtianorum quales olim fuerint. 37
Conuentus Apoſtolorum & diſcipulorum domini. 56
Cõuentus cõfeſſorũ Alexandriæ. 236
Cõuẽtus Arianorũ apud Mareotẽ. 347
Cõuẽtꝰ Aria. apud Cõſtãtinopolim. 351
Cõuẽtus Arianorũ apud Antioch. 400
Cõuẽtus Arianorũ apud Seleuciã. 402
Conuentus Acacianorum apud Antiochiam. 428. & 483
Cõuerſatio ſancta Chriſtianorũ pellicie bat barbaros ad Chriſti fidem. 318
Cõuerſatio monachorum Aegypti. 278
Copras monachus expulſor dæmonũ, & curandis morbis inclytus. 527
Coration Nepotianus monitu Dionyſij errorem ſuum deſerit. 169
Corbonas ſacrum ærarium. 29
Corduba ciuitas Hiſpaniæ. 365
Corinthiorum eccleſia. 44
Corinthus parum cõſtans martyr. 82
Cornelius centurio Chriſto credit. 27
Cornelius antiſtes Antiochenus. 90
Cornelius Romanus pontifex. 152
Cornelius Rom. ſcribit Fabiano Antiocheno decretum Romani concilij. 156
Cornelius Rom. epiſcopus moritur. 150
Cornelij Rom. pontif. literæ Nouatianorum dogmati contrariæ. 535
Corpus Conſtantini apud Conſtantinopolim ſepultum. 354.
Corpus Sancti martyr aduſtũ in primã ſpeciem reſtituitur. 103
Corpus Babylæ martyris translatũ. 463
Corpus Ioannis Chryſo. Conſtantinopolim aduectũ. 635
Craticulæ apud Antiochiam. 198
Creſcens Pauli comes ad Gallias profiſciſcitur. 47
Creſcens philoſophus Cynicus. 86
Creſcẽs philoſ. inſidiabat Iuſti. mart. 87
Creſcentis philoſophi turpitudo. ibidẽ
Cretenſium liberalitas in Homerũ. 264
Criſpis & Conſtantinus Cæſares. 265
Criſpus filius Conſtantini Aug. 270
Criſpus Cæſar moritur. 275
Crudelitas Maxentij. 195
Crudelitas Maximini Cæſaris. 196

Crudelitas Licinij in Chriſtianos. 214. & 215
Crudelitas Diocletiani i Chriſtian. 186
Crudelitas Macedonij Ariani epiſcopi in orthodoxos. 387. & 418
Crudelitas Sebaſt. ducis Manichæi. 392
Crudelitas Magnentij tyranni in ſenatores & plebem Romanam. 398
Crudelitas Macedonianorum. 418
Crudelitas Georgij Alexãdrini epi. 429
Crudelitas Gazæorum in Chriſtia. 449
Crudelitas Hierapolitanorum in ſacras uirgines. ibidem
Cruci adiudicatur Petrus Apoſtolus à Nerone. 44
Cruces tres ab Helena inuẽtæ. 223. & 330
Crux Chri quõ inter cæteras cognita. 331
Crucis ſignũ in poſtibus & feneſtris depictum Alexandriæ. 258
Crucis dominicæ ſignum inter ἱερατικὰς Aegyptiorum literas repertũ interpretatur uita uentura. 258. & 568
Crucis ſignaculum in ueſtimentis Iudæorum. 240. & 270
Crux trophæũ uicto. aduer. ifernũ. 270
Crucis ſigno militũ arma ſignata à Conſtantino.
Crucis ſupplicij ꝓhibuit Cõſtanti. 274
Crucis ſymbolum in nummis. ibidem
Crucis ſignum in humeris militum Conſtantini Aug. 344
Crucis ſignũ in cœlo uiſum. 394. & 470
Crucis notæ in ueſtibus. 438
Crux coron. i extis imolati pecor. 444
Crucis ſignum aboletur à Iuliano in Labaro uexillo. 461
Cruce dñica initiabãtur Chriſtiani. 509
Cteſiphon ciuitas Perſidis. 340
Cubicularij Cæſ. ꝓ Chriſto occiſi. 186
Cubitus νελομέτριον non in templũ Serapidis, ſed in eccleſiam Chriſto ſacrã defertur. 259. & 273. & 331
Cucuſum ciuitas Cappadociæ. 364.
Cucuſum Armeniæ. 387
Cultores dei dicuntur Chriſti. 9
Cultores, id eſt, Chriſtiani. 35
Currus, quadrigæ, & armatorum cohortes in aere uiſæ. 54
Curſus publicus mularum & caballorũ ſublatus. 444
Cuſpius fadus procurator Iudææ. 32
Cyclades inſulæ. 366
Cyprum ueniunt quidã diſcipuli. 25
Cypriani liber de lapſis. 156
Cyprianus Carthaginenſis epꝰ. 160
Cyrenius cẽſor ab Aug. miſſus i Syriã. 11
Cyrillus Antiochenus. 177
Cyrillus Hieroſolymorũ epiſcopus. 235
Cyrillus Hieroſolymitanus. 240
Cyrillo ſucceſſit Ioannes epiſcopus. 253
Cyrilli Hieroſolymitani epiſcopi cauſa diſcutitur Seleuciæ. 425
Cyrillus Hieroſ. primus inter eccleſiaſticos uſus appellatione. ibidem
Cyrillus Hieroſ. abdicat ab Acacio Cæſarienſi. 427
Cyrilli & Acacij contentio de iure Metropolitæ. ibidem
Cyrillus uẽdit ſacra uaſa tpe famis. ibidẽ
Cyrillus uendidit ueſtẽ eccleſiaſticã. ibi.
Cyrillus reuertitur ad propriã ſedẽ. 430
Cyrillus Hieroſolymitanus martyr. 452
Cyrinus epiſcopus Chalcedonenſis adſeruatur Chryſoſto. 599
Cyziceni in paganiſmo perſiſtẽtes à Iuliano quæ petunt impetrant. 458
Cyziceni eĳciunt Dialecticũ epm. 499.

D

DAemones fugiunt crucis ſig. 442
Dæmon quærit de ſactis uiris. 512
Dæmon nunquam potuit decipere Pachonicum abbatem. 529
Dæmonis uniuerſas uitare inſidias non eſt facile hominibus. 568
Damaſus Ro. epꝰ ſucceſſor Liberij. 259
Damaſi epiſtola è ſynodo Ro. miſſa in Illyricum. 415
Damaſus Ro. epꝰ prævaluit Vrſino. 536
Damaſus Ro. epiſcopus laudatur. 543
Damaſ. epiſtola ad Orientales. 553
Damaſ. fides ad Paulinũ Theſſal. 554
In Dauidicam familiam inquiritur. 56
Dauidica ſtirps iuſſu Domit. punita. 58
Dauid Sibæ ſerui mẽdacĳs circũuẽtꝰ. 351
Dauid fugiendo declinat inimicorum inſidias. 455
Decentius frater Magnentij conſciſcit ſibi mortem. 399
Decem concilia Arianorum. 417
Decem epiſcopi ad Conſtantium miſſi tangꝫ legati concilij. 426
Decimas ſacerdotũ inuadebãt põtific. 39
Decius Cæſar pſequitur Chriſtianos. 151
Decius unà cum filĳs trucidatus. 160

Declamatio ſcholaſtica de Pilato & Chriſto in odium Chriſtianorum conficta. 204
Decretum Romani concilij de lapſis fratribus. 156
Decretum Nicenæ ſynodi de ſcribendo ὁμοουσίῳ uocabulo. 220
Decretum Alexandrinæ ſynodi de non utendis ſubſtãtiæ & ſubſiſtentiæ nominibus, niſi contra Sabellianos. 454
Decreta Antiocheni concilij. 552
Dedicationes eccleſiarũ quomodo olim celebratæ. 213
Dedicatio Hieroſolymorũ celebris. 228 & 347
Dedicatio templi Conſtantinopolitani, quod uocabatur Sophia. 429
Defenſores ὁμοουσίῳ prohibent Cõſtantini oſſa transferri. 419
Definitio eccleſiaſtica de Paſchæ celebratione. 122
Definitio de credenda ſpiritus ſancti diuinitate. 237
Definitio Nicænæ ſynodi de tẽpore paſchalis ſolennitatis. 324. & 326
Definitio Sirmienſis concilij. 395
Demetrius Alexandrinæ eccleſiæ antiſtes. 122. & 129
Demetrius epũs dat Origeni magiſteriũ publice docendi in eccleſia. 132
Demetrius Origeni iam caſtrato iubet ut inſtantius annunciet dei uerbũ. 135
Demetrius ſubinuidẽs Origeni obſtitit ne Origenes ordinaretur epũs. ibidem
Demetrij Alexandrini epi obitus. 148
Demetrius & Eupolemus Iudæi ſcriptores. 139
Demetrius & Lucius confeſſores. 163
Demetrianus Antiochenus epiſcopus. 158. & 161.
Demetrianus epiſcopus moritur. 171
Demophilus Arianus. 407
Demophilus condemnatur in Arimineni ſynodo. 409
Demophilus fit epiſcopus Conſtãti. 506
Demophilꝰ celebrat collectas extra portas Conſtantinopolitanæ ciuitatis. 548
Demoſthenes coquus redarguit Baſiliũ epiſcopum. 510.
Dei filius quare in hominis ſpecie prædicarit in terris. 5
Dei filius uocatur hominis filius, quod in carne natus ſit. 6
Deũ Chriſtianorum ſolum uerũ deum fatebantur ethnici. 210
Deus an corporeꝰ & hominis haberet figurã quærebat inter monachos. 594.
Dij paganorũ ebrij, lubrici, iniqui. 479
Diuina ſubſtantia Chriſti caput. 2
Diuinus ſermo nemínem angelorũ uocat deum aut dominum. 3
Diuina ultio in teſtes periuros. 136
Diuinæ ſcripturæ combuſtæ. 185
Diuina ultio in prophanatores templi Chriſto ſacri. 465
Diuinæ ordinatiõi nemo põt reſiſt. 509
Diuina ultio in filium & uxorem Valentis imperatoris. 510
Diuina uindicta in cubiculariũ Valentis ſanctũ Aphraaten dure increpantẽ. 538
Diaconi ſeptẽ ad miniſtrandum uiduis ordinati. 24
Diaconus nomine Sanctus martyr. 102
Diaconus euchariſtiã nõ diuidat præſente epiſcopo ſiue preſbytero. 223
Dialectica melioris opis tẽpus impedit, atq; ad recte uiuẽdũ nihil oſtẽdit. 277
Dialecticam artẽ, uanamq; uerborũ fallaciam Chriſtus non docuit. 313
Dialecticus quidã argutator maximus quõ ad fidẽ Chriſti conuerſus ſit. 219
Dialecticus epũs eijcit à Cyzicenis. 499
Dialogus Iuſtini & Triphonis Hebræorum doctoris. 89
Dialogus Bardeſanis de Fato ad Antoninum Cæſarem. 97
Dialogi Irænei. 125
Dialogus Liberij R.o.pont.cum Conſtãtio Auguſt.habitus. 402
Dialogi Aetij hæretici. 427
Dies magni ſabbati. 88
Diem dominicũ & diẽ in quo Chriſtus paſſus eſt honorabat Cõſtã. Aug. 274
Die dominicæ paſſiõis centũ Chriſtiani in carcere occiſi apud Perſiden. 341
Differentia inter Chriſtũ uerũ, & Chriſtos typicos ueteris legis. 6
Differentia inter οὐσίαν & ὑπόστασιν hoc eſt, inter ſubſtantiam & ſubſiſtentiã autore Irenæo. 474
Diocæſarea ciuitas Palæſtinæ. 299
In Diocæſareã relegãtur undecim Aegypti epiſcopi. 517
Diocletianus Cæſ. pſecutor Chriſtia. 177
Diocletianus iubet templa Chriſtianorum dirui. 184
Diocletiani ſæuicies in Chriſtianos. 186
Diocletianus depoſitis regni inſignibus priuatus uiuit. 194. & 269
Diocletianus Salonæ moritur. 270
Diodorus monachus inſtitutor pſalmodiæ, & uigiliarum apud ſepulchra martyrum. 419
Diodori monachi in aduerſ. patiẽtia. 532
Diodorus adſciſcitur ad epiſcopatũ. 253 & 544.
Dionyſia martyr ferro cæſa. 154
Dionyſius Areopagites à Paulo apoſtolo doctus fidem. 91
Dionyſius Areopagita Athenienſiũ epiſcopus. 47
Dionyſius Albæ epũs, Arianis aduer. 401
Dionyſius Albanus exulat. ibidem
Dionyſius Romanus epiſcopus. 171
Dionyſius epiſcopus Corinthiorũ. 44.
Dionyſij uerba de Cerintho hæretic. 64
Dionyſius Corinth. epiſc. apoſtolicæ fidei & ſanæ doctrinæ doctor. 90
Dionyſius Corint. epiſc. ad quos ſcripſerit epiſtolas. 91. & 92
Dionyſius Origenis diſcipulus magiſter κατηχήσεων Alexandriæ. 149
Dionyſius fit epiſcopus Alexand. 150
Dionyſij Alexandrini epiſtola ad Flauianum de Alexandrinis martyribus. 152
Dionyſ. Alex. epiſtolæ & libri. 158. & 168
Dionyſius uoce cœlitus dimiſſa admonetur ut ſecure legat hæreticorũ lib. 161
Dionyſius baptizatum ab hæreticis non audet rebaptizare. 162
Dionyſius Alex. relegatur in exiliũ. 163
Dion. Alex. refellit dogma Nepotis. 169
Dion. Alex. iudiciũ de Apoc. Ioan. 170
Dion. admiratꝰ & uenerat Apocalyp. ib.
Dionyſius ſenio morboq; ꝓpeditus non uenit ad Antiochenam ſynodum. 171
Dionyſius Alexand. moritur. 174.
Dionyſij eccleſia igni abſumpta. 360
Dionyſius conſularis. 350
Dionyſius tyrannus Siciliæ. 264.
Dionyſij corona. 479
Dioſcorus puer quindecim annorũ confeſſor confitetur Chriſtum. 154
Dioſcorus titulo cõfeſſionis clarus. 163
Dioſcorus monachus accedentes ad ſacra myſteria dijudicabat. 527
Dioſcorus fit Hermopolitanus epũs. 595
Dioſpolis ciuitas olim Lydda notata. 302
Diſcipulorum Chriſti multitudo. 20
Diſcipuli oẽs diſpſi excep. duodecim. 25
Diſcipuli qdã prædicab. ſolis Iudæis. ibi.
Diſcipuli apud Antiochiã primi omniũ nominãtur Chriſtiani. 27
Diſcipuli Antonij eremitæ. 243
Diſciplinæ liberales nõ docent ueritatẽ, ſed lũt ueritatis arma cõtra mẽdaces 535
Diſcordia eccleſiarũ tpe Cõſtantini. 305
Diſcordia dogmatũ abſterrebat multos à Chriſtianitate. 306
Diſcordia cleri & populi in tẽplo pſallentium apud Antiochiam. 385. & 419
Diſcordia ſynodi Seleucinæ. 422
Diſſimiles & non exiſtentiales uocabantur Aetiani. 429
Diſperſi, hoc eſt, Hebræi. 47
Diſputatio Petri & Appiõis autore Clemente. 70
Diſputatio Gaij aduerſus Proculũ Catahrygam. 145
Diſputatio Origenis cum Berillo. 150
Diſput. Malchionis & Pauli Samoſ. 174
Diſputatio Photini Sirmienſis & Sabini Ancyrani epiſcoporum. 398
Diſput. nõ unit ſchiſmata, ſed hæreſes adtẽtiones maiores adducit. 561
Doctrinæ apoſtolicæ conformitas. 90
Doctrina Apoſtolorũ lib. ἀπόκρυφος. 63
Doctorũ ueterũ iudiciũ de reuel. Io. 169
Doctores Chriſtianiſmi apud Perſas pu
Dogma Arij 284. & 287. (niti. 342
Dogma Arij examinatur in Nycæna ſy
Dogma Aſterij rhetoris. 351 (nodo. 314.
Dogma Marcelli Ancyrani. 351
Dogma Nicæni concilij iterum uenit in quæſtionem. 356
Dogma Apollinaris hæretici. 435
Dominica Chriſtianorũ reſtaurata. 211
Dominicũ ingreſſus philoſophus ſignaculum fidei ſuſcipit. 219
Dñica uxor Valentis imperatoris. 542
Domitianus Aug. frater Titi. 57
Domitianus pſequitur Chriſtianos. 57
Domitianus mandat poſteritatem Dauid interimi. 58
Domit. portio Neronis de crudelit. ibi.
Domitiani imperatoris mors. ibidem
Domitiani impatoris tituli detrahũt. ibi.
Domitianus præfectus Orientis. 399

Domus in palatio imperatoris instructa pro conuentu patrum Nicænæ synodi. 314.
Domus uiduarum & orphanorum diripiebantur. 392
Domus ϕῆ κατάλυσις apud Constantinopolim corruit. 611
Domnus episcopus Cæs. Palæstinæ. 166
Domnus episcopꝰ filius Demetriani Antiocheni episcopi. 176
Donatiua principum quando solita dari. 462
Donatus Euryampius draconem sputo interficit. 585
Dorothea uirgo Alexandrina. 197
Dorotheus episcopus Antiochenus à natiuitate Eunuchus. 177
Dorotheus aulicus. 182
Dorotheus à cubiculo imperatoris. 185
Dorotheus laqueo necatur pro Christo. 186
Dorotheus monachus non ualentibus ædificare donabat hospitia à se cõstructa. 527
Dorothei monachi ppetuæ uigiliæ. ibi.
Dorotheus Arianorum episcopus apud Constantinopolim. 614.
Dositheni hæretici à quodam Dositheo nominati. 91
Dotes diuersæ spiritus sancti. 111
Dracontius Pergamenæ ecclesiæ episcopus. 427
Dracontius Pergami episcopus cõdemnatus. 428
Dracillianus præses. 329
Draco oratione Vrsatij Persæ occisus. 421
Ducẽti episcopi Ariminẽsis synodi Arianis aduersi. 418
Dux Damasci consciscit sibijpsi mortem. 202
Dydimus Alexãdrinꝰ adhuc puer morbo oculorũ pdidit uisum. 246. & 534.
Dydimus quod per oculos doceri non potuit, auditu discit. 246
Dydimus cæcus uetus nouumq; instrumentum perfecte callebat. 534.
Dydimus præficitur scholæ ecclesiasticæ apud Alexandriam. 246
Dydimi tres libri de trinitate, & explanationes in περὶ ἀρχῶν Origenis. 534.
Didymum cæcũ Antonius eremita quibus uerbis consolatus sit. 247. & 535
Dydimus quare didicerit liberales disciplinas. 535.

E

EBionæi hæretici dicebant Christũ solum hominẽ ex uiro & muliere procreatum. 64
Ecebolus Rhetor. 441
Ecebolus sophista Cõstantinopolitanus sacrificat. 461
Ecebolus prostratus ante ecclesiã clamabat: conculcate me sal insensatum. 467
Ecclesia Antiochena florentissima. 27
Ecclesiæ Ro. & Corinthiorum. 44
Ecclesia Hierosol. transfertur Pellam. 48
Ecclesia Christi uirgo. 91
Ecclesiæ Christianorum solo æquatæ. 183
Ecclesiæ Christianorum reædificanꝫ iussu Maximiani. 199
Ecclesiæ gloria sub Cõstantino Aug. 215
Ecclesiarum suburbicariarum curam gerat Roma pontifex. 218
Ecclesiarum dissidium. 305
Ecclesiæ hæreticis ademptæ iussu Constantini Aug. 358
Ecclesia Dionysij combusta. 360
Ecclesiæ ob ὁμοούσιον uerbum inquietantur per Athanasium. 385
Ecclesiam non esse separandam propter duo uerba dicebant Ariani. 409
Ecclesiæ destitutæ episcopis. 418
Ecclesia Theonæ. 414
In ecclesiam deo sacram statuitur ἀνδρόγυνος. 452
Eccl. Antioch. uere aplica & antigor. 553
Ecclesiarum xenodochia. 572
Ecclesiastici scriptores suis scriptis cõuincebant hæreticos. 77
Ecclesiastica definitio de celebratõie paschatis. 122
Ecclesiastica regula de ordinã. epõrũ. 583
Edesius & Frumentius pueri in Indiam ducti. 225
Edesius à poculis regis Indorum. ibidẽ
Edesius pergit Tyrum. ibidem
Edesius ordinatur presbyter Tyri. 226
Edessenis prædicauit Thomas apost. 20
Edessenæ ciuitati præerat Abgarꝰ rex. ib.
Edesseni per prædicationẽ Tatthæi conuertuntur ad fidem. 25
Edessa Messopotamiæ ciuitas Thomæ apostoli prædicatione decorata. 245

Edissen

Edisseni Christiani in exiliũ pulsi à Valente. 508
Edictũ Diocletiani aduers. Christia. 184.
Edictũ alterũ eiusdẽ in Christianos. ibi.
Edictũ imperiale de Christianis ad metalla deportandis. 193
Edicta Maximiani Cæs. aduersus Christianos tabulis æreis insculpta. 204.
Edicta Licinij collegæ Constantini contra Christianos. 214.
Edicta imperialia aduersus Athana. 234.
Effrem epꝰ Hierosolymitanus. 75.
Effrem Syrus egregius scriptor. 436
Effrem Syrus monachus componit cantica de martyribus. 534.
Egesippi historiographi uerba de ulta & morte Iacobi Iusti fratris domini. 41
Egesippi uerba de morte Simeonis epi Hieroso. 67
Egesippus temporũ aplicorũ historiam quinq; libris complexus est. 77
Egesippus uenit Romam. 79
Egesippus floret. 90
Egesippus ex Hebræis uenit ad fidẽ. 91
Egesippũ sectatus est Sozomenus. 267
Eleazarus põtifex filius Annæ põtif. 18
Elegantiã sermonis non affectabant apostoli. 61
Eleusius episcopus Cyzicenus. 418
Eleutherus Romanus episcopus. 79
Eleutherus Romanus pontifex duodecimus post apostolos. 99.
Eleutherus moritur. 122
Emaus ciuitas Palæstinæ, aliãs Nicopolis dicta. 468
Emona ciuitas Italiæ. 272
Emratitæ hæretici nuptias refutabãt, docebantq; abstinendũ ab animalibus. 96
Ephesiorum ecclesia fũdata à Paulo, sed à Ioanne ædificata. 59
Ephesijs scripsit Ignatius è Smyrna. 68.
Epigramma futura prædicens. 500.
Epimachus martyr flãmis absũptus. 154.
Epiphania ciuitas Ciliciæ. 276
Epiphanꝰ eremita in precio habitus. 531
Epiphanius Cypri episcopus, accipit ab angelo, quod largiat pauperibus. 586
Epiphanius simulantem se esse mortuũ, uere mortuum relinquit. ibidem
Epiphanius Cyprius primus in synodo interdixit libros Origenis. 597
Epiphanius Cyprius quid egerit Constantinopoli. 598.
Epiphanius publicæ damnat libros Origenis. 599
Episcopus apostolorum Iacobus Iustus 24. & 41
Episcopi Hierosolymitani. 114.
Episcopi imitabant olim laicos ad prædicandum in ecclesijs. 145
Episcopꝰ & clero & plebi debet esse exẽplo. 176
Episcopi tyranni potius quam sacerdotes. 183
Episcopi publice denudati irridebantur. ibidem
Episcopi Syriæ coniecti in uincula. 186
Episcopi Hierosolymitani prærogatiua. 221.
Episcopi Occidentales coguntur à Constantio Cæs. ad cõsentiendum Arianæ hæresi. 234.
Episcopi exulant. ibidem
Ad episcopos prouocare permittit Constantinus Aug. 275
Episcopos electos à populo approbabat episcopus Alexandrinus. 324.
Episcopi mali increpantur à Constantino Aug. 350
Episcopi cõueniunt Cõstantinopoli. 351
Epi Constantinopolitani duo. 359
Episcopis orthodoxis restituuntur ecclesiæ à Romano episcopo. 361
Episcopi Orientales nõ ueniunt ad synodum Sardicensem. 365
Episcopi duo Sardicensis synodi missi ad Constantium pro Athanasio. 378
Episcopi ὁμοουσιασαὶ restituuntur. 382.
Episcopi triginta occisi. 392
Episcopi ὁμοουσιασαὶ abdicãt Arianos in Ariminensi concilio. 409. & 418
Episcopi uiginti legati Ariminẽsis synodi. 413
Episcopi orthodoxi exules. ibidem
Episcopi ducẽti Ariminensis synodi aduersi Arianis. 418
Epi damnati & excõicati Seleuciæ. 425
Episcopi è Bythynia reuocãtur Cõstantinopolim. 427
Episcopi abdicati. ibidem
Episcopi condemnati pelluntur ex Constantinopoli. 428
Episcopis nolẽtibus subscribere Acacio interdicitur officio pontificatus. ibidẽ

Episcopi

Episcopi substituticij. 428
Episcopi, phibebãt olim Christianis, cũ ethnicis familiaritatem. 435
Episcopi exules restituti per Iulianũ Imperatorem. 444
Epos de exilio euocat Iouinianus. 483
Episcopum oportet non solũ uerbo, sed etiam uita gubernare subiectos. 486
Episcopi sancti dant tributa, ptãti regiæ nõ resistunt, dei mandata custodiũt, & Cæsaris legibus subiugantur. 488
Episcoporum Illyricianorum ad Orientales epistola. 490
Episcopi orthodoxi pelluntur in exiliũ à Lucio Samosateno. 498
Episcopi undecim exulant apud Diocæsaream. 517
Episcopi exules redeunt post Valentis mortem. 545
Episcopi centum quinquaginta Constãtinopoli congregati. 549
De episcoporum ordinatione ecclesiastica regula. 583
Epistola Abgari regis Edessenorum ad Iesum. 21
Epistola Iesu ad Abgarũ regem. ibidem
Epistolæ Petri apostoli. 46
Epistolæ Pauli q̃tuordecim. 46. & 147
Epistola prima Ioannis recepta ab omnibus. 62
Epistolæ Iacobi, Iudæ, secũda Petri, secunda & tertia Ioannis dubiæ apud aliquos. 63
Epistola ad Hebræos dubia apud Latinos. 46
Epistolam ad Hebr. à Paulo Hebraice scriptam, postea à Luca in Græcam linguam transfusam testatur Clemẽs Alexandrinus. 140
Epistolam ad Hebr. à Clemente apostolorum discipulo Græco expolitã sermone testatur Origenes. 147
Epistolam ad Hebr. non esse Pauli quidam æstimant. 145
Epistola Clementis ad Corinthios. 57
Epistola Clementis olim legebatur in ecclesijs. 92
Epistola Barnabæ & doctrina apost. 63
Epistolæ Ignatij. 68
Epistola Polycarpi ad Philipp. 69. & 81
Epistola Adriani ad Minutiũ Fũdaniũ proconsulem Asiæ. 78
Epistola Antonini Cæsaris ad Asiaticos pro Christianis. 80
Epistola Smirnæorum de martyrio Policarpi. 82
Epistolæ Dionysij Areopagitæ. 91
Epistolæ Vienensiũ & Lugdunensiũ ad Asiaticos & Phrygas de gest. mar. 100
Epistola martyrum continens laudem Irenæi. 109
Epistola Polycratis episcopi Ephesiorũ ad Victorem Rom. pont. 122
Epistola Alexandri Hiero. epis. ad Antinoitas. 137
Epistola Alexandr. Hiero. ad Demetriũ Alexand. 144
Epistola Aphricani episcopi ad Origenem de historia Susannæ. 149
Epistolæ Origenis. 158
Epistola Dionysij Alexandrini de Alexandrinis martyribus ad Flauianũ. 152
Epistolæ eiusdem ad diuersos. 158
Epistola eiusdem ad Stephanum Rom. Pontificem. 160
Epistola eiusdẽ ad Xistũ Ro. Pont. 161
Epistola Paschalis Dionysij Alexandrini. 167
Epistola Cornelij Ro. epi ad Fabianũ Antiochænũ epm de uita & moribus Nouati presbyteri. 156
Epistola Gregorij Alexandrini ad idolũ Apollinis. 172
Epistola Synodi Antiochænæ de dãnatione Pauli Samosateni. 174
Epistola Maximini Cæsaris pro Christianis. 210
Epistolæ synodales. 268
Epistola Alexandri Alexandrini de Arianis. 284
Epistola eiusdem ad Alexandrum Constantinopolitanum. 286
Epistola Arij ad Euse. Nicomediẽse. 301
Epistolæ Arianorum, & aduersæ partis utrinq; collectæ. 306
Epistola Constantini August. de Ario & eius dogmate. 327
Epistola eiusdem ad Eusebium Cæsariensem. ibidem
Epistola eiusdem ad Macarium Hierosolymit. episcopum. 328
Epistola eiusdem ad Nicomedienses de Eusebio episcopo. 334
Epistola eiusdẽ ad Saporem regẽ Persarum

sarum. 334
Epistola eiusdẽ ad synodum apud Tyrum congregatam. 350
Epistola Constantini iunioris ad Alexãdrinos pro Athanasio. 356
Epistola Orientalium episcoporum ad Iulium Ro. pontificem. 362
Epistola Iulij Ro. põtificis ad episcopos Antiochenæ synodi. 363
Epistola Constantij Cæsaris ad se inuitãtis Athanasium Alexandrinum episcopum. 379
Epistola secunda & tertia eiusdẽ ad eundem Athanasium. 380
Epistola Iulij Ro. põt. ad Alexandrinos de reditu Athanasij. 381
Epistola Constantij ad episcopos & presbyteros pro Athanasio. 383
Epistola altera eiusdem ad populũ Alexandrinum. ibidem
Epistola Constantij ad Nestorium pro Athanasio. 384
Epistolæ synodales Iulij Ro. põt. & Maximi Hierosolymitani. 385
Epistolæ Aetij Antiochæni ad Constantium imperatorem. 400
Epistola Athanasij aduersus synodum Ariminensem. 409. & 417
Epistola Ariminensis synodi ad Constãtium imperatorem. 409
Epistola alia Ariminensis cõcilij ad eundem. 413
Epistola Constantij Aug. ad episcopos Arimini congregatos. ibidem
Epistola Aetij hæretici. 431
Epistola Iuliani ad Arsacium. 460
Epistola synodi Cõstantinopolitani missa occidentalibus. 550
Epistola Damas. Ro. episcopi ad Orientales. 553
Equitius diaconus Marcelli episc. 574
Eremiticæ philosophiæ officia. 278
Eremiticæ philosophiæ principes Helias & Ioannes baptista. ibidem
Eremitici institituti origo, causaq;. 279
Eridianus padus. 272
Errores Ebionæorum. 64
Error Corinthi hæretici. 64. & 170
Error Syreni hæretici. 114
Errores Artemonitarum. 126
Error Bertilli Bostrenæ urbis episc. 150
Error quorundam Arabum. 151
Errores Nepotianorum. 169
Errores Macedonij Constantinopolitani. 235. & 365
Error Sabellianorum. 237
Error Apollinaris hæretici. 252. & 543
Errores Arianorum. 284. & 323
Error Asterij rhetoris. 351
Error Marcelli Ancyrani episcopi. ibidẽ
Error Photini hæretici. 394
Error Pauli Samosateni. 397
Error Messalonianorum. 493
Esdras sacerdos ex tribu Leui uolumina Legis reparat. 113
Ethnici publicis uociferationibus Christianorum uindictam postulabant. 78
Ethnici in inuidiam Christianorum trãferebant communes casus. 80
Ethnici implorant Christianorum auxilia. 205
Euagrius episcopus insulæ Mytilenæ cõdemnatur. 425
Euagrius episcopus Constantinopolitanus. 506
Euagrius Archidiaconus Gregorij Nazianzeni fugit Constantinopoli. 524. & 530.
Euagrius fit monachus. 524
Euagrij monachi lucubrationes. 454. & 524.
Euagrius à Theophilo Alexandrino ad episcopatum uocatus aufugit. 526
Eleusius episcopus Cyzici. 418
Eleusius Cyzicenus abdicatur. 427
Eleusius pulsus è sede sua. 438
Eleusius timore Valentis cõsentit in dogma Arij. 499
Eleusij pœnitentia. ibidem
Eleusius expellitur iussu Valentis. ibidẽ
Euangelium Petri liber ἀπόκρυφος. 46
Euangelia quatuor. 63
Euãgelium Matthæi Hebræo sermone conscriptum. 71
Euangelium secundum Matthæum Hebraice scriptum apud Indos repertum. 113
Euangelium secundum Lucam ex ore Pauli exceptum. 47
Euãgelium Lucæ quare scriptum sit. 62
Euangelium Marci ex ore Petri conscriptum. 47. & 71
Euangelium Ioannis susceptum ab omnibus. 61

Euangelium Ioannis quare quarto loco positum. 61
Euangelium Ioannis spiritale. 140
Euangelium secundū Hebræos. 63.& 91
Euangelia & acta quorundam Apostolorum. 63
Euangeliorum ordo per Clementē Alexandrinum. 140
Euangelium Indis ulterioribus nūciatū tempore Constantini Aug. 224
Euangeliorū explanationes autore Theodoro Perinthio Ariano. 338
Euāgelium in diuersis ecclesijs à quibus legatur. 580
Euangelica præcepta:nō habendæ duæ tunicæ,non utendum calciamentis,nō de crastino cogitandum. 133
Euangelici,Apostolici,& prophetici libri ueræ eruditunt. 315
Euāgelicum præceptum ,fugere persecutores,comprehensos autem ferre fortiter persecutorum rabiem. 449.& 455
Euaristus Rom.Pontifex successor Clementis. 68.& 110
Euaristo successit Alexander Rom. episcopus. 73
Euodius primꝰ Antiochenæ ecclesiæ episcopus. 59
Euolcius diaconus relegat in Oasim desertum oppidulum. 498
Eucharistia mittebatur solenniter hospitibus episcopis Romam ueniētibꝰ.124.
Eucharistia sumpturis olim laicis dabatur in manus. 157.& 569
Eucharistia puero tradit ad patrē ægrotantem deferenda. 157
Eucharistiam posse purgare fidelem ab hæreticis baptizatum. 162
Eucharistiam nec obesse,nec prodesse dicebant Messaliani. 493
Euchetarum hæresis. ibidem
Euchetarum monasteria cōbusta. ibidē
Eunomius episcopus uir sanctus. 607
Eunomius dialecticꝰ uir corpore & anima leprosus,multa contra catholicam fidem scripsit. 235
Eunomius notarius Aētij hæretici. 400
Eunomius hæresiarches. 428
Eunomius ordinatur episcopus. 431
Eunomius laudat Aētium in suis lib. 435
Eunomius fit episcopus Cyzicenus supstite adhuc Eleusio episcopo. ibidem
Eunomij blasphemum dogma callide elicitur. 434
Eunomius accusatur apud Constātium imperatorem. ibidem
Eunomius accusat Eudoxium proditionis. ibidem
Eunomius abdicatus ordinat episcopos & presbyteros. ibidem
Eunomium subrogatum in locum Eusebij,Samosateni uitabant. 497
Eunomij hūanitas in Samosatenos. ibi.
Eunomius discedit Samosata. ibidem
Eunomius fit episcopus Cyzicenus iussu Valētis imperatoris. 499
Eunomij septem tomi in epistolam Paul ad Romanos. ibidem
Eunomius ejicitur à Cyzicenis. ibidem
Eunomius moratur Constantinopoli cū Eudoxio. ibidem
Eunomij temeraria subtilitas. ibidem
Eunomius separatur ab Eudoxio. 505
Eunomius ne loquatur cum Theodosio imperatore,à Flacilla Augusta prohibetur. 548
Eunomiani qd de dei filio senserint. 235
Eunomianorum origo. 306
Eunomiani primꝰ dicti Aētiani ab Aētio hæretico. 400
Eunomianorum schismata. 581
Eunomiotheophroniani hæretici. ibi.
Eunomioeuthiciani hæretici. ibidem
Eunus martyr inter flagellantium uerbera exalat animam. 154
Eunuchi subornati,ut mortem Arij cōponite nuncient Cæsari. 230
Eunuchi imperiales. 444
Eunuchi,tonsores,& coci ex aula imperatoris electi. ibidem
Eudoxius episcopus Germanicēsiū.364
Eudoxius Germaniciæ præsul ,usurpat Antiochænam sedem. 407.& 425.
Eudoxius nititur Aētium hæreticum restituere. 407
Eudoxius prosequitur orthodoxos. 420
Eudoxius iussu Constantij Augusti expulsus ab ecclesia. ibidem
Eudoxij fides in Italiam destinata. 428
Eudoxius usurpat sedem Constantinopolitanam. ibidem
Eudoxius Constantinum magnum notans impietatis,Constantium filium à religione commendat. Eudoxij

Eudoxij blasphema fidei expositio. 431
Eudoxius consulit Eunomio ut dogma suū ad tempus premat. 433
Eudoxius suadet Eunomio,ut de Cyzicō fugiat. 434
Eudoxius acceptus in aula Valētis. 495
Eudoxij accusatores mittuntur in exilium. ibidem.
Eudoxio nolentes cōmunicare afflīguntur. ibidem.
Eudoxius impedit Macedonianorū synodum apud Tarsum Ciliciæ. 504
Eudoxius autor seditionis apud Alexādriam. 505
Eudoxij opa Gothi facti sūt Ariani. 539
Eudoxij mors. 505
Eudoxia filia Theodosij nubit Valentiniano. 635
Eugenius ex Ludimagistro tyrannus occidit Valentinianū Aug. 584
Eugenius successor Valentiniani Augusti. 259
Eugenius uinctus adducitur ad Theodosium Aug. 260
Eugenius tyrannus supplex Theodosio. 585
Eulalius episcopus Antiochenus successor Eustathij. 337
Eulogius episcopus Edissenus mittitur in exilium. 508
Eulogius Edissenus redux. 509
Eulogius presbyter & eremita, redargutor occultorum peccatorum. 527
Eulogium adiectū statuæ Cōstātini.208
Eumenes epūs Alexandrinæ ecclesiæ. 75
Eumenes Alexandrinus moritur. 79
Eumenes Homericus. 461
Euphrates & Vincentius legati Sardicensis concilij. 379
Euphronius Arianus episcopus Antiochenæ ecclesiæ. 337.& 338
Eupsychius Cæsariensis martyr. 451
Europa,Libya,& maxima pars Asiæ subdita Constantino Aug. 346
Eusebia uxor Constantij patrona Iuliani. 442
Eusebij Cæsariensis episcopi iudicium de Papia. 71
Eusebij Cæsariēsis liber de antiquis martyribus. 86
Eusebij Cæsariēsis liber de uita Pamphili martyris. 149.& 180
Eusebius Cæsariēsis in diuinis scripturis & Græcis Poëtis atq; Rhetoribus eruditissimus. 267
Eusebij Cæsariensis opus de uita Cōstātini Augusti. 306.& 311
Eusebius Cæsariensis de ὁμοουσίῳ scribit Cæsariensibus. 317
Eusebius Cæsariensis laudatur à Sabino Ariano episcopo. ibidem.
Eusebius Cæsariensis ὁμοουσίου uocabulū subtiliter interpretatur. 319
Eusebius Cæsariensis recusat transferri Antiochiam. 317
Eusebius Cæsariensis laudatur à Cōstantino Aug. 338
Eusebius Cæsariensis moritur. 357
Eusebius epūs Vercellēsis,defensor Athanasij mittitur in exilium. 401
Eusebiꝰ Vercel.pgit Alexādriā. 236.453
Eusebius celebrat concilium cū Athanasio Alexandriæ. 453
Eusebius dolet de schismate Antiochen
Eusebius prædicat ecclesijs (siū.457
Orientalibus. 237.& 457
Eusebius redux. 545
Eusebius à muliere Ariana iactu tegulæ occisus. ibidem.
Eusebius Samosatenus episcopus. 437
Eusebius Samosatenus reuertitur ad suā ecclesiam. 438
Eusebij Samosateni uirilis animus.ibidē
Eusebius Samosatenus episcopus expellitur à Valente. 495
Eusebius Samo.qd egerit in exilio. 496
Eusebius eludit baiulum Valentis.ibidē
Eusebius nauigat Ζeugma Syriæ. ibi.
Eusebius Istrum proficiscitur. 497
Eusebius Samo.coronat martyrio. 498
Eusebius Nicomediensis sola manu, nō mēte subscribit Nicænæ synodo. 221
Eusebij Nico.conflictus cū Alexandro Constantinopolitano episcopo. 229
Eusebius Nico.Arianorū patronus.284.
Eusebij Nicomediensis epistola ad Paulinum episcopum Tyri. 303
Eusebius Nicomediensis in precio habitus apud Imperatorem. 305
Eusebius Nicomediensis scribit ꝓ Ario contra Alexandrum episcopum Alexandrinum. ibidem.
Eusebij Nicomed.blasphema scripta. 315
Eusebius Nicomediensis recusat ὁμοουσίου

uocem recipere. 318
Eusebius exhibet libellum pœnitentiæ. 318.& 329.
Eusebius Nicomediensis inuadit sedem Constantinopolitanam. 333
Eusebij Nico. peruersi conatus. 334
Eusebius abdicatus propellitur è Nicomedia. 336
Eusebius Nico. impetrata ab Augusto uenia, rursus tyrannice inuadit sedem Constantinopolitanam. ibidem.
Eusebij Nicomediensis machinationes contra orthodoxos. ibidem.
Eusebius Nico. Alexandro Constãtinopolitano nolenti suscipere Ariũ, minatur exilium. 352
Eusebij satellitium. ibidem.
Eusebius & Theogonius Arianorũ principes. 356
Eusebius Nic. calũnias in Athanasiũ confictas mittit Iulio Ro. epo. 358. & 366
Eusebius trãslatus ex Nicomedia fit episcopus Cõstãtinopolitanæ ecclesiæ. 359
Eusebius Nicomediensis moritur. 360
Eusebius diaconus. 168
Eusebius Alexãdrinus, Laodiciæ episcopus post Socraten. 178
Eusebius Emisenus Alexandriæ eps. 359
Eusebius eunuchus à cubiculo Imperatoris. 503
Eusebius à cubiculo Cõstan (toris. 403
tij, occiditur. 444
Eusebius, Nectarius & Xenon fratres, martyres. 448
Eustathius Berœensis eccl'iæ præsul. 301
Eustathius à Berœa transfertur Antiochiam. 269
Eustathius episcopus Antiochenus uenit ad Nicænam synodum. 310
Eustathius cõmuni uoto episcoporũ, sacerdotũ, totiusq; plebis ad Antiochenæ ecclesiæ præsulatũ assumptus. 314
Eustathij Antioch. uerba de Arianis. 315
Eustathius falsõ insimulat⁹ adulterij. 337
Eustathius tanquam adulter & tyrãnus abdicatus exulat. ibidem.
Eustathius in Bisam legatur. 506
Eustathius eps Sebastiæ Armeniæ. 420
Eustathiani ab Eustathio Berœensi episcopo dicti. 337
Euthicius hæreticus. 581
Euthimius, Dioscorus, Ambrosius, Eusebius, fratres. 595
Eutichianus Ro. episcopus. 177
Eutichianus eremita claret miracul'. 282
Eutropius eunuchus à cubiculo Imperatoris. 503
Eutropius presbyter. 582
Etropius lector moritᷣ in carcere. 605
Eutropij cõsulis fortuna & mors. 594
Euzoius presbyter, sodalis Arij. 347
Euzoius ex ordine diaconorum semotus. 437
Euzoius fit Cõstãtinopolitan⁹ eps. 438
Euzoius aperte laudat Arij dogma. 437
Euzoius patronus Arianorum. 457
Euzoius uastator ecclesiæ. 513
Exactionum grauitas multarum calamitatum causa. 538
Exactionis nouæ molestia suscitauit seditionem. 572
Exceptores conscribebãt disputationem Photini. 398
Exceptor Constantij Imperatoris. 415
Exceptores synodi Seleucinæ. 422
Exceptores conscribebant uerba episcoporum populo concionantium. 437

F

FAbianus eps Antiochenus. 152
Fabianus Ro. Pontifex, columbæ indicio electus. 148
Fabianus Ro. eps coronat martyrio. 152
Factio Melitianorũ in Aegypto. 305
Factiones duæ apud Alexandriam ὁμοουσίαστῶν & Arianorum. 359
Facultates nepotum Iudæ. 58
Fadus procurator Iudææ. 32
Fames dira sub Claudio Impatore. 30
Fames Hierosolymis obsessorum. 49
Fames subuertit uerecundiã. ibidem.
Fames & Ira pessimi cõsultores. 52
Fames & sterilitas maxima sub Maximino. 205
Fames apud Phrygiam. 506
Fausti & Eusebij diaconorũ officia in cõfessores pro Christo uinctos. 163
Faustus confessor capite obtruncat. 164
Faustinus & Aquila confessores. 163
Fautores Arij, Theogonius, Maris, Patrophilus, Vrsatius. 350
Felix procurator Iudææ. 39
Felix profligat Aegyptium Magũ. 40
Felix Romanus Pontifex. 177
Felix loco Liberij ordinatur Romanus, Pontifex. 235.& 407

Felix uiolator templi Christo sacri punitur diuinitus. 463
Feræ ad discerpendos martyres prouocatæ miteſcunt. 187
Festus, procurator Iudææ, successor Felicis. 40
Festus procurator moritur. 41
Fides & modestia coronantur, nõ temeritas. 82
Fides Gregorij Neocæsarien sis. 173
Fides Alexãdri, antistitis Alexãdrini. 292
Fides Nicæna roboratur. 353
Fides Arij, quã apud Constantinũ Augustum professus est. 347
Fides episcoporum Antiochenæ synodi fauentium Ario. 359
Fides Narcissi, Theodori, & Marci episcoporum à Nicænæ synodi symbolo multum discrepans. 363
Fides patrum Sardicensis concilij. 370
Fides Marci Arethusij apud Sirmium præsente Constantio exposita. 395
Fides altera Sirmiensis synodi. 397
Fides quã Vrsatius & Valens legi fecerunt in Ariminensi synodo. 408
Fidei catholicæ per Prophetas, Euangelia, & Apostolos prædicatæ, quicquam addere incautum, & auferre periculosum. 409
Fides Ariminẽsis cõcilij tanq; contraria Nicænæ fidei anathematizatur à Macedonianis. 502
Fides Antiochenæ synodi. 422
Fides Acacij Cæsariensis episcopi. 423
Fides Narcissi oblata Constantio Imperatori. 428
Fides Eudoxij destinata in Italiã. ibidẽ.
Fides uera manifestatur ex diuinis literis. 480
Fides quã Legati Macedonianorũ exhiberunt Liberio Ro. Pontifici. 502
Fides Damasi Romani episcopi ad Paulinum Thessalonicensem. 554
Fiducia martyrum Aegypti. 189
Filius dei deus, dns, & creator omnium cum patre. 4
Per filiũ dei homo reuocatus ad deũ. 5
Filius in initio cũ patre creauit hoiem. 6
Filius dei homo factus est, ut homines ab erroribus reuocaret. ibidem.
Filius dei uerus rex, uerus pontifex, uerus propheta, uerus Christus. 7
Filius dei à spiritu sancto unctus, Christus effectus est. 7
Filium dei non descendisse de cœlo, sed à Maria habuisse initiũ asserebat Paulus Samosatenus. 175
Filium patri omnino dissimilẽ dicebant Eunomiani. 235
Filij dei ineffabilis substãtia nec ab angelis percipitur. 289.& 292
Filius dei soli patri cognitus. 289
Filius dei tẽpora fecit & secula. ibidem.
Filius dei primogenitus uniuersæ creaturæ. 410. & 412
Per filium dei & in filio creata oia. 290
Filius dei quomodo differat à filijs adoptionis. ibidem.
Filius æquí cum patre honoris, eiusdẽq; substantiæ. 303
Filius solus ex patre, hoc est, ex substãtia patris. 316
Filius quomodo patri cõsubstãtialis. 320
Filius dei ante omnia uisibilia & inuisibilia genitus. 371
Filij & patris una eadẽq; diuinitas. ibidẽ
Filij generatio incomprehensibilis & inenarrabilis. 397
Filius similis patri, secundum Apostolũ, qui est imago dei inuisibilis. 423
Filium patri similem secundum uoluntatem tantum, dicebat Acacius Cæsariensis. 424
Filiæ quatuor prophetissæ Philippi apostoli. 424
Filij Maximini morte puniti. 66
Firmillianus Cappadox, episcopus Cæsariensis. 212
Firmillianus uenit ad Antiochenam synodum. 148
Firmillianus dedignabatur scribere Paulo Samosateno. 171
Firmillian⁹ Cappadociæ eps moritᷣ. 175
Flacilla Augusta precibus retinet Theodosium, ne loquatur cũ Eunomio. 548
Flacilla Augusta φιλόπτωχος, id est, egenorum amatrix. 571
Flacillæ Aug. ænea statua deijcitᷣ. 572
Flauia Domicilla exulat apud Pontiam insulam. 57
Flauianus & Diodorus monachi institunt psalmodiam & uigilias apud sepulchra martyrum. 419
Flauianus monachus fit Antiochenus

episcopus. 253
Flauiani Antiocheni episcopi astutũ consilium. 493
Flauianus & Diodorus episcopi resistebant Valenti Augusto. 531
Flauianus Antiochenus expugnabat hæreticos. 532
Flauianus Antiochenus communi uoto Orientaliũ electus in episcopum. 553
Flauianus fit populo Antiochenæ ecclesiæ odiosus. 566
Flauianus Antioch. accusat periurij. 366
Flauianus pro ouibus suæ curæ cõmissis multa perpessus. 583
Flauianus expurgans se apud Imperatorem suæ sedi restituitur. ibidem.
Flauiani legatio ad Imperatorem. 584
Flauianus Antiochenus moritur. 605
Flauianus præfectus. 259
Florus procurator Iudææ. 44
Florinus presbyter hæreticus. 115
Fons Castalius. 239
Fons apud Nicopolim, morborum depulsor. 469
Fõtes Sagarij fluminis apd Pazenũ. 536
Fornicationes uirginũ prohibitæ à Constantino. 450
Fortunæ sacellum à Christianis destructum. 446
Forũ Cõstantini. 352.
Francorũ bellum cõtra Romanos. 360
Franci subijciuntur Romanis. 361
Fratres Basilij Magni, Petrus & Gregorius. 250
Fratres Constantini Augusti, Dalmatius & Constantius. 441
Fraus sacerdotis Canopi. 257
Fridigernus dux amplectitur Valentis dogma. 537
Frumentorũ annuus reditus ab Alexandria mittebat Constantinopolim, pro pauperibus. 350.& 363
Frumenta ab Athanasio uendita mentiebantur Ariani. ibidẽ.
Frumentorum reditus à Iuliano ademptus restituitur. 483
Frumẽtius à rõnibus regis Indorũ. 225
Frumentius regni moderator effectus fuebat Christianis. ibidem.
Frumentius uenit Alexandriã. ibidem.
Frumentius sacerdos effectus, ab Athanasio remittitur in Indiam. ibidem.
Fugere inimicorũ insidias licere Christianis abũde ꝓbat ex sacris lr̃is. 455.456
Fulmia Iouis ex adytis tẽplorũ ꝓlata. 333
Fulminea legio. 110
Fullonis uecte percussus Iacobus frater domini. 41.& 42
Fundanius proconsul Asiæ. 94

G

GAinas magister militũ Celta. 593
Gainæ poscenti ab Augusto Arianis dari unã ecclesiã resistit Chrysostomus. 594
Gainas conatur incendere (mus. ibidẽ palatiũ Cõstantinopolitanũ. ibidem
Gainæ apẽrta tyrannis. 594
Gainas occurrens Ioanni Chrysostomo reuereretur eum. ibidem.
Gaius doctor ecclesiasticus. 44.& 66
Gaij disputatio aduersus Proclum Cataphrigam. 145
Gaius Arianus. 407
Gaius Arianus condemnatur. 409
Galba & Otho Ro. Imperatores. 48
Galea Constantini ornata clauis domini. 224.& 331
Galerij Maximiani edictum pro Christianis. 199
Galerij Maximini epla ꝓ Christiãis. 210
Galienus Augustus. 166
Galienus Imp. fauebat Christianis. 168
Galieni Imperatoris obitus. 174
Galilæorũ hæresis quando exorta. 11
Galilæorũ nomine Iulianus Imperator appellabat Christianos. 239. 446. 460
Galilæos, hoc est, Christianos impugnare parat Iulianus. 470
Galilæe uicisti, ait Iulianus agens animã, Christum intelligens. 473
Galla uxor Theodosij Impatoris. 537
Gallus & Iulianus fratres, filij Constãti, fratris Constantini. 441
Gallus Ephesi dat operã literis. ibidẽ.
Gallus, consobrinus Constantij Augusti fit Cæsar. 394
Gallus Cæsar pſequit̃ Christianos. 160
Gallus Cæsar compescit Iudæos. 399
Gallus iubẽte Cõstãtio interẽptus. ibidẽ
Gall. canum concilium. 122
Gaza, maritima ciuitas, prius Cõstantia dicta. 446
Gazæorum episcopus, nomine Quintianus. 361
Gazæorũ crudelitas i Christianos. 449
Geminus Apollo quid responderit Licinio Cæsari. 272
Genealogiæ nobilium Iudæorum iussu Herodis combustæ. 15
Gentiliũ inhumanitas in suos. 168
Gentiliũ tela in iacientes retorta. 260
Gentilibus interdicit̃ templis suis. 415
Gentiliũ tẽpla Alexãdriæ destructa. 567
Georgius substitutitius episcopus Alexandriæ. 234.& 361
Georgius propulso Athanasio, Alexandrinæ ecclesiæ ui raptæ pſidet. 235.415
Georgius episcopus quanta mala patrarit Alexandriæ. 391
Georgius Alexandrinus persequitur fautores Athanasij. 415
Georgius cogitur inire fugam. ibidẽ
Georgius redit Alexandriam. ibidẽ
Georgius Alexandrinus Seleuciæ damnatus. 425
Georgij Alexandrini tyrannis & crudelitas. 429
Georgius Alexandrinus à Paganis captus occiusc̃q. 448
Georgius ep̃s Laodiciæ Syriæ. 369. 422
Germa ciuitas in Hellesponto. 501
Germanicia ciuitas Syriæ. 407.& 420
Germanicus martyr. 82
Germanio substitutitius Hierosolymorum episcopus. 137
Germanus, Auxẽtius, Demophilus &c. Ariani. 407
Gigantomachiæ unde exortæ. 5
Globus ignis Hierosolymis comburit Iudæos. 240
Gnosticorum hæresis. 76
Gordius Hierosolymitanus ep̃s. 137
Gordianus fit Imperator. 148
Gordianus sex annis imperauit. 150
Gorgonius aulicus à cubiculo regis, Christianus. 182
Gorgonius cubicularius regius coronat̃ martyrio. 186
Gortheni hæretici, à Gortheo quodã nominati. 91
Gortynensium episcopus laudatur à Dionysio Areopagita. 92
Gothicæ gentis feritas. 250
Gothi ineunt fœdus cum Constantino Augusto. 274
Gothorum ciuile bellum. 537
Gothicæ literæ à quo inuentæ. ibidem.
Gothi cõfugiũt ad Valentẽ ipatorẽ. 538
Gothi rebellant Romanis. ibidem.
Gothi opera Eudoxij fiunt Ariani. 539
Græcorũ philosophia non uera. 142
Grammaticã docuit Origenes. 130.& 131
Grammaticã, Rhetoricã, & cæteras liberales artes quare didicerit Dydim⁹. 535
Grando maxima apud Constantinopolim. 501
Gratianus, filius Valentiniani Augusti fit Imperator. 250.& 501
Gratianus qualis fuerit. 251
Gratianus Asiæ & Libyæ regna suscipit. 543
Gratianus reuocat orthodoxos episcopos de exilio. ibidem
Gratianus solos Eunomianos, Photinianos & Manichæos prohibet ab ecclesijs. 543
Gratianus proditiõe suorum ab Andragatio trucidatur. 265.& 563
Gratianus & Valentinianus fratres. 265
Gratus, Asiæ proconsul. 116
Gregorij tres, Ponticus, Nazianzenus & Alexandrinus. 535
Gregorius Ponticus, ⁊ Theodor⁹. 166
Gregorius Ponticus, Origenis discipulus. 535
Gregorij prece exiccatur miraculose lacus quidam. 172
Gregorij Neocæsarienſis fides. 175
Gregorij Alexandrini epistola ad Apollinem. 172
Gregorius pontifex Alexandrinus pro Athanasio. 358
Gregorius militari præsidio perducitur Alexandriam. 360
Gregorius abdicatur ab Arianis. 361
Gregorius excõmunicatur in Sardicensi synodo. 370
Gregorius frater Basilij, Athenis eruditus, reiectis secularibus literis tredecim annis in monasterio uacat diuinis scripturis. 248
Gregorius constituitur episcopus Nazianzi. 249
Gregorius Nazianzenus nihil imponebat discipulis, quod non prius ipſe fecisset. ibidem.
Gregorius & Petrus fratres Magni Basilij. 250
Gregorij Nazianzeni uerba de Iuliano Imperatore. 477

Gregorius Nazianzenus & Basilius fo/
li euaserunt exiliũ sub Valente. 501
Greg.Naz.ascitus Cõstãtinopolim.547.
Gregorius nitiẽ abire Cõstãtinop. 548
Gregorius Naz.reliqt Cõstãtinop. 549
Gregorius episcopus Beryti. 302
Gregorius Laodicenus episcopus hære/
ticus. 429
Gythum uicus,unde Simon Magus fu
it oriundus. 32

H

HAelia ciuitas,quæ prius Hieruſa/
lem. 75
Hælius Adrianus Imperator. ibidem
Hæresis Simonis Magi. 33
Hæresis Ebionæorum. 64
Hæresis Nicolaitarum. ibidẽ.
Hæresis Basilidis. 76
Hæreses septem. 91
Hæreses antiquæ Iudæorum. ibidẽ
Hæresis Montani. 116
Hæresis Artemonitarũ. 125
Hæresis Helchesaitarũ. 151
Hæresis Nouatianorum. 156
Hæresis Sabellij. 161.& 237
Hæresis Pauli Samosateni cõfutat. 174
Hæresis Manichæorum. 177
Hæresis Ariana. 217.& 365
Hæresis Eunomianorum. 235
Hæresis Macedonij Constantinopolita
ni episcopi. 235.& 365
Hæresis Luciferianorum. 238
Hæresis Apollinaris Laodicẽsis epi. 252
Hæresis Valentis & Vrsatij. 370
Hæresis Melitianorũ in Aegypto. 305
Hæresis Photiniana. 394
Hæresis Acacianorum. 430
Hæresis Audæanorum. 492
Hæresis Euchitarum uel Messalani ano/
rum. 493
Hæresis negantiũ gratiã in baptismo cõ
ferri. ibidem.
Hæretici delitescebãt uiuentibus apo
stolis. 67
Hæretici qñ inceperint inualescere. 68
Hæretici à Cacodæmone subornati con
tra dei ecclesiam. 75
Hæret.resipiscẽtes recipiẽdi ab eccla. 92
Hæretici an debeant rebaptizari. 160
Hæreticorũ tractatus quare legẽdi. 161
Hæreticis adimuntur ecclesiæ iussu Cõ/
stantini Augusti. 353

Hebion hæreticus. 291
Hebionitæ dicebant Christũ purũ homi
nẽ de Ioseph & Maria natũ. 112. & 145
Hebræorũ genus omniũ antiquissimũ.9
Hebræi incredvli Christo. 266
Helchesaitæ hæretici, Paulum apostolũ
omnino reiiciunt. 151
Helena Adiabenorũ regina. 32
Helena mater Cõstantini Aug. inuenit
crucem dominicam. 223. & 335
Helena mater Cõstantini moritur. 335
Helenus epũs in Tarso Ciliciæ. 165
Helenus epũs Sardensis ecclesiæ. 178
Helenopolis ciuitas,ab Helena Cõstan/
tini matre cognominata. 330
Helias ppheta,princeps eremiticæ phi/
losophiæ. 278
Helias propheta fugit insidias Hiesabe/
Heliæ eremitæ ieiuniũ.527. (lis.455
Heliconides musæ. 333
Heliodorus episcopus Laodicenus. 161
Heliodori monachi iciunia & uigiliæ.531
Heliopolis ciuitas circa Libanũ. 452
Heliopolitanorum crudelia facinora in
sacras uirgines. 449
Heliopolitæ publice prostituebãt uirgi/
nes suas antecq̃ nuberent. 450.
Heliopolitæ Pagani & idololatræ oso/
res nominis Christi. 516
Hellanicus epũs Tripolitanus. 303
Hellen monachus ignem portauit in si/
nu illæsa uestc. 527
Heraclas frater Plutarchi martyris. 138
Heraclas hypodidascalus Origenis phi/
cit docẽdis incipiẽtibus Alexãdriæ.141
Heraclas Alexandrinus presbyter philo
sophico uestitu utebatur. 144
Heraclas fit magister κατηχήσεων Alexã/
driæ. 148
Heraclas ordinat epũs Alexãdrinus. ibi.
Heraclas in diuinis & philosophicis do/
ctrinis eruditissimus. 149
Heraclas episcopus Alexandrinus mo/
ritur. 150
Heraclia ciuitas Thraciæ ab Hercule no
minata. 264.& 363
Heraclius substitutitius Hierosolymitã/
norũ episcopus. 430
Heraclides martyr,Origenis discipu/
lus. 138
Heraclides alius discipulus Antonij ere/
mitæ. Heraclitj

Heraclitj cõmentarij in Pauli epistas. 125
Hercules Alcmenæ. 271
Herculius,qui & Maximianus Cæs.194.
Herculius à Maxentio filio Roma ex/
pulsus. 195
Herennius substitutitius Hierosolymo/
rum episcopus. 430
Hermæ libellus,q inscribit Pastoris. 47
Hermas alius,Euchitarum hæreseos au/
tor. 493
Hermogenes hæreticus. 93
Hermogenes magister militum Thraci
arum mittitur Cõstantinopolim. 361
Hermogenes magister militum in sedi/
tione occisus. ibidem.
Hermon Hierosolymorũ epũs. 180
Herodes primus ex alienigenis occupa/
uit regnum Iudæorum. 11.& 266
In Herode defecit principatus Iudæo/
rum. 11.& 12
Herodes natus ex Idumæo patre,sed
matre Arabe. 12.& 266
Herodes ignobiles quosq̃ constituit sa/
cerdotes. 13
Herodes iubet comburi genealogias no
bilium Iudæorum. 15
Herodem adeunt Magi. ibidem.
Herodis insidias declinauit Iesus perdu/
ctus in Aegyptum.
Herodes liberorum parricida. 16 ibidẽ.
Herodis morbi & tormina. ibidẽ.
Herodes orbatur oculis. 17
Herodes iubet primarios Iudæorũ post
mortem suam occidi. ibidem.
Herodes seipsum iugulat. ibidem.
Herodes alius Ioannem baptistam capi/
te punit. 18
Herodes regno depulsus exulat in Gal/
lijs. 19
Herodis exercitus pro uindicta Ioãnis
perit. ibidẽ.
Herodes tertius occidit Iacobum fratrẽ
Ioannis. 30
Herodes conijcit Petrũ in carcerẽ.ibidẽ
Herodes rex percussus ab angelo, misc/
re perit.
Herodes iste nominatur Agrippa à Io/
sepho. 31 ibidem.
Herodes præfectus pacis. 83
Herodias filia Arethæ regis Arabiæ. 19
Heron, Arsinus & Isidor martyres.154
Heros Antiochenus episcopus,succes/
sor Ignatij. 69
Heros neophytus martyr,Origenis di/
scipulus. 133
Heliperiæ præerat Cõstãtinus iunior.353
Helperia uastat à Magnẽtio tyrãno 386
Hierapolis ciuitas Asiæ. 120
Hierius Alexand.doctor incõpabil. 180
Hierusalem ciuitas sancta. 29
Hierusalẽ ob necẽ Iacobi iusti euersam
putabant Iudæi prudentiores. 42
Hierosolymitana ecclesia Pellam trans/
lata. 48
Hierosolymitanum excidium à Christo
prædictum. 53
Hierusalem nominatur Hælia,ab Hælio
Adriano. 75
Hierosolymitani epi prærogatiua. 225
Hierosolymorũ dedicatio celebris. 228
Hilarius nuncius Cõstãtini Aug. 414.
Hilarij Pictauorũ antistitis libri.238.457
Hilarion monachus fugit laudes homi/
num. 449
Hilarion monach.expellit dæmonẽ.459
Hippatianus episcopus Heracliæ. 394
Hippodromus locus in quo Herodes
inclusit Iudæos. 17
Hippolytus episcopus,doctor ecclesia
sticus. 145
Hippolyti liber de Pascha. 146
Historia Iacobi fratris Ioannis à Clemẽ
te Alexandrino conscripta. 30
Historia adulescentis ad meliorẽ uitã re/
uocati per Ioannẽ Euangelistam. 59
Historia mulieris adulteræ apud Ioannẽ
ex Euãgelio secũdũ Hebræos desũpta.
Historia de Christiana & pudica (71
muliere turpẽ maritũ relinquente. 88
Historia Susannæ apud Danielẽ aliena
à scriptura ecclesiastica. 149
Historia Asterij Patricij & martyris.165
Historia duorũ,iuuenũ manus suas ardẽ
ti rogo imponentium. 192
Historia de puella mortua è sepulchro
loquente. 220.& 276
Histrum flumen. 274
Homerus dulciloquus. 264
Homines imaniores beluis, crudeliores
feris,atrociores bestijs. 188
Honorius Aug.in Occidente. 260
Honorius præfectus Constantinopolis
iudex in causa Aetij. 426
Hormisdæ Persæ confessoris laudabile
facinus

facinus. 609
Hospitalitas Christianorum. 460
Humanitas in Christo, uice pedũ est: diuinitas aũt est caput Christi. 2
Humilitas martyrum. 108
Huni pugnant contra Gothos. 538
Hyginus Romanus pontifex. 78
Sub Hygino cœpit Valẽtinꝰ hæreti. 79
Hyginus fuit post Telesphorũ Romanus episcopus. 110
Hymenæus Hierosolymorũ epꝰs. 166
Hymenæus & Philetus hæretici. 286
Hymni antelucani cantabantur à Christianis. 67
Hypatianꝰ Heraclæ Perinthi epꝰs. 494
Hyrcanus pontifex à Parthis captus. 12

I

IAcobo, Ioanni & Petro apostolis dominus omnẽ tradidit scientiam. 25
Iacobus frater Ioãnis occidit ab Herode. 30
Iacobus frater domini. 20
Iacobus Iustus, primus Hierosolymorũ episcopus. 24
Iacobus frater domini coram omni populo libere profitetur Christum. 41
Iacobus de pinna templi præcipitatus, fullonis uecte percutitur. 41. & 42
Iacobus frater domini appellabatur Iustus & Oblias. 41
Iacobi epla inter catholicas prima. 43
Iacobus Iustus, martyrio coronatus. 90
Iacobus Iustus primus in terris epꝰs. 169
Iacobus episcopus Nisibenus, claret miraculis. 435
Iacobi Nisibeni impcatio in Persas. 436
Ianua Orientalis templi Hierosolymitani miraculose aperta. 54
Iberorum gentis ad Christum conuersio. 226. & 339
Iberorum rex nondum sacris initiatus suæ genti euangelizat. 227
Icones apostolorum Petri & Pauli ab Eusebio uisæ. 165
Idola deiciuntur apud Alexandriã. 256
Idolorum ædubra in Aegypto deuastata. 258
Idolorũ sacerdotes cõuertuntur. 259
Idolorum sacerdotes multis ornant honoribus à Maximino. 202
Idolorum sacerdotes uelocius cæteris resipiscebant. 259
Idolorum sacerdotes æmulabantur uitã sacerdotum Christianorum. 460
Idolorum sacerdotes puldebat propriũ cultus. 483
Idololatria destruit tpibꝰ Theodosij. 252
Idololatria deperit sub Cõstantino. 273
Idololatria reluscitat sub Valente. 531
Ieiuniorum leges Montanus hæreticus primus instituit. 118
Ieiuniorum diuersæ obseruationes. 124
Iesus à Mose dictus, qui prius uocabat Auses. 6
Iesus Christus rex & pontifex. ibidẽ.
Iesus fugit in Aegyptum. 16
Iesus tertia die apparuit discipulis redduuus. 19
Iesus Dammei filius. 43
Iesus filius Ananiæ, uir plebeius & rusticus. 54
Ignatius secũdus apud Antioch. epꝰs. 59
Ignatij ad bestias dãnati patientia. 68
Ignatius instituit antiphonas apud Antiochiam. 596
Ignis, deꝰ Chaldæorũ, uictor deorũ. 257
Ignis de sũmitate Libani in ꝓximũ flumẽ delabẽs, æstimabatur esse dea Ve
Ignẽ in sinu portauit Hellen (nus. 333
monachus uestẽ illæsa. 527
Ilium iuxta Hellespontum super Aeantis tumulum. 330
Illyriorũ genti euãgelizauit Paulus. 46
Illyrij subjectũ Cõstãtino Impatori. 272
Incendium palatij Nicomediẽsis impingebatur Christianis. 186
India citerior sorte obuenit Barptolomæo. 224.
India ulterior iacet inter Parthiam & Indiam citeriorem. ibidem.
Indorum apostolus Barptolomæus. 113
Indi ulteriores primum sub Constantio receperunt Christianæ fidei rudimenta. 224. & 339
Indi iugulant Meropiũ philosophũ. 225
Indi conuertuntur ad fidem. 226
Innocentius Ro. episcopus molestè fert Chrysostomi exilium. 603
Insidias Herodis declinauit Iesus, fugiens in Aegyptum. 16
Insidiæ hæreticorum in Athanasiũ. 230
Insidias inimicorum fuga declinare licet Christiano, exemplo Iacob, Mosi, Dauidis, Pauli, & aliorũ apostolorũ. 455
Insidias Herodis, Archelai, & Pharisæorum fugit & Christus. 456
Institutio uitæ eremiticæ. 258
Institutio prouincialiũ conciliorum. 550
Intellectus mysticus Apocalypseos Ioannis. 170
Intellectus diuinæ scripturæ unde petendus. 248
Interpretes septuaginta singuli seorsim positi scripturas ueteris legis ijsdẽ sentẽtijs eodemq; stilo in Græcam transferre linguam. 112
Ioãnes bap. ab Herode capite plexus. 18
Ioãnes bap. occisus ꝓpter Herodiadẽ. 19
Ioãnes bap. à Iosepho cõmẽdatus. ibidẽ
Ioannes uinctus in castello nomine Macherunta. ibidem.
Ioannis baptistæ sepulchrum uiolatur à Gentibus. 258. & 452
Ioannes baptista princeps eremiticæ philosophiæ. 278
Ioãnes Euã. & apls morabat Ephesi. 46
Ioannis exiliũ in insula Pathmos. 57
Ioannes apostolus redux. 58
Ioãnes præerat cũctis Asiæ ecclesijs. 59
Ioannis Euangelium quare ultimũ locũ inter cætera teneat. 61
Ioannes necessitate compulsus est scribere Euangelium. 61. & 62
Ioannes apls ingressus balneas uiso illic Cerintho discedit illotus. 81
Ioãnes scripsit Ephesi suũ Euangeliũ. 111
Ioãnis reuelatio quãdo cõscripta. 112
Ioãnis Euangeliũ spiritale nominat. 140
Ioãnes apls moritꝛ apud Ephesum. 66
Ioannes presbyter alius à Ioãne apostolo autor Apocalypseos. 70. & 170
Ioannes Chrysostomus Antiochenæ ecclesiæ presbyter, doctrina mirabilis. 590
Ioanni Chrysostomo Theophilus episcopus parum fauet. 592
Ioannes Chrysꝛ. discipulus Sophistæ Libanij, futurus erat Rhetor forensis. 590
Ioannes Chrysostomus fit lector in ecclesia Antiochena. 590
Ioannes ordinatur presbyter. ibidem.
Ioannes Chrysost. liberæ linguæ. ibidẽ
Ioãnes Chry. exosus sacerdotibꝰ suis. ibi.
Ioãnes Chry. solus capiebat cibũ. ibidẽ.
Ioannes Chrysostomus publice declamat in Eutropium. 592
Ioannes Chrysostomus reformator clerꝛ, & destructor idolorum. ibidem.
Ioannes Chrysostomus matronarũ locupletium liberalitate adiutus. ibidem.
Ioãnes Chry. resistit Gainæ tyrãno. 593
Ioannes Chrysostomus legatus ad Gainam tyrannum. 594
Ioannes Chrysostomus orationes addit hymnis nocturnis. 595
Ioãnes Chr. incurrit odiũ Augustæ. 596
Ioannes Chrysost. recipit Petrum & Isidorum Alexandrinos. 597
Ioãnis Ch. inimici nitũtꝛ eũ abdicare. ibi.
Ioannes Chry. nõ uult cõsentire in dãnationẽ Origenicorũ librorum. 599
Ioannes Chrysost. quid per Serapionẽ mandarit Epiphanio. ibidem.
Ioannes Chrysostomus aduersus Eudoxiam Augustam. ibidem.
Ioannes Chrysost. cõdemnatur. 600
Ioannes Chrysost. mittitꝛ in exiliũ. ibidẽ.
Ioanni Chrysostomo occurritur. 601
Ioãnes Chrysꝛ. exulat apud Cucusũ. 603
Ioannes Chrysostomus Antiochenus episcopus moritur. ibidem.
Ioannes Chrysostomus annumeratur præcessoribus episcopis. 604
Ioannis Chrysostomi fautoribus diripiũtur domus. ibidem.
Ioãnes Chry. fauit Nouatianis. ibidem.
Ioannis Chrysostomi nomen in catalogum episcoporum relatum. 606
Ioannis Chrysostomi reliquiæ Constantinopolim delatæ. ibidem
Ioannes Hierosolymorum episcopus post Cyrillum. 253
Ioannes Aegyptius, monachus & propheta, claret miraculis. 252. & 526
Ioannes eremita promittit Theodosio Aug. de Eugenio triumphum. 259
Ioãnes eremita podagricorũ sanator. 528
Ioannes Antiochenus presbyter, filius Publiæ. 466
Iordanis scaturit ex monte Panio. 165
Iosephus pontifex, qui & Caiphas. 18
Iosephus historiographus quid de Ioanne baptista, deq; Iesu scripserit. 19
Iosephus non audebat Iesum uocare uirum. 266
Iosephus quis & unde fuerit. 55. & 266
Iosephus qd de sacris scripserit libris. 55
Iosephus in auita religione ptinax. 266
Iouinianus χιλίαρχος eligitur in Imperatorem. 475

Iouinianus uult solis Christianis impe/
rare. 476
Iouinianus epos exules restituit. 479
Iouinianus cupit ab Athanasio orthodo
xam fidem doceri. 480
Iouinianus Cæsar consulit Athanasiũ de
reparandis ecclesijs. 242
Iouinianus restituit frumentorum redi
tus à Iuliano prius adeptos. 483
Iouiniani lex de non ducendis sacris uir
ginibus. 485
Iouinianus sepelit corpus Iuliani. ibidẽ.
Iouinianus Aug. moritur. 243.& 486
Irene filia Spiridionis Cyprij episcopi.
220.& 276.
Irene ecclesia Constantini Constantino
poli extructa. 330
Irene ecclesia iuncta ecclesiæ Sophiæ.
359.& 363.
Irenopolis ciuitas Ciliciæ secundæ. 315
Irenæi opus aduersus hæreses. 33.& 57
Irenæus quid de Valentino & Cerdone
hæreticis scribat. 78.& 79
Irenæ⁹ utiẽ Iustini testimonio. 90.& 112
Irenæus apostolicæ fidei doctor. 90
Irenæi conuersatio laudata à martyri/
bus. 109
Irenæus Polycarpi auditor 110.& 121
Irenæi iudicium de diuinis scripturis. 111
Irenæi uolumina. 120
Irenæi nomen Græcis à pace dictũ. 124
Isaac typus passionis Christi. 266
Isaac eremita prophetat contra Valen/
tem. 538
Ischyras nominabatur episcopus Marco
tis, cuius nõ esset presbyter. 365
Ischyras mentiebatur Athanasiũ sacros
libros incendisse. 368
Isidorus monachus sentiebat peccatũ,
sed non consentiebat. 523
Isidorus includit monachos suos mona/
sterio. 527
Ismaël Iudæorum pontifex. 18
Iudas Gaulanites prohibet Iudæos tri/
buta Romanis soluere. 11
Iudas frater dñi secundum carnem. 58
Iudas quidã doctor scripsit de septima/
nis Danielis. 132
Iudææ regnũ in Tetrarchias dissectũ. 17
Iudææ tres Tetrarchæ, Herodes, Lysa/
nias, & Philippus. 18
Iudæorum principatus traditus Agrip/
pæ. 27
Iudæorum clades descripsit Philo. 28
Iudæi urbe depulsi à Claudio Impera/
tore. 39
Iudæi tricies mille oppressi. ibidem.
Iudæorum fame & ferro extinctorum
numerus. 52
Iudæi damnati ad bestias. ibidem
Iudæi per prodigia ad pœnitudinẽ pro/
uocabantur. 53
Iudæorum tumultus sub Traiano. 73
Iudæi occisi in Mesopotamia. 73
Iudæi deficientes à Romanis, subigun
tur prælio. 74
Iudæi à Rufo, Iudææ præside occisi. 75
Iudæi persequuntur Christianos. 84
Iudæorum simultas in Christianos.
86.& 89.
Iudæi accusant Christianos apud Per/
sas. 339
Iudæi & Magi demoliuntur ecclesias
in Perside. 340
Iudæi Tharbuam uirginem accusant
maleficij. 342
Iudæi tumultuantur. 399
Iudicium Eusebij de Papia. 71
Iudicium Irenæi de diuinarum scriptura
rum canone. 115
Iudicium Clementis Alexandrini de
epistola ad Hebræos. 140
Iudicium Aphricani episcopi de histo/
ria Susannæ apud Danielem. 149
Iudicium quorundam ueterum docto/
rum de Apocalypsi Ioannis. 169
Iudicium Theodosij iunioris Aug. 212
Iudices Maximini morte puniti.
Iulianus auunculus Iuliani Augusti tem
pla Christianorum spoliat & propha/
nat. 448.& 463
Iulianus diuinitus punitus, misere ob/
iit. ibidem.
Iulianus puer Constantinopoli dat ope/
ram literis. 441
Iulianus ab initio Christianus. ibidem.
Iulianus occulte legit libros Libanij sor/
phistæ. ibidem.
Iul. ordinat lector Nicomed. 442.445
Iulianus ad philosophandum missus
Athenas. 442
Iulianus cõsulit uatũ responsa. ibidem.
Iulianus in odium Christiani signaculi p
ductus à Mago. ibidem.

Iulianus fit Cæsar & sororius Impera/
toris. 236.& 442.
Iulianus mittit cõtra Alamanos. 442
Iulianus uincit Alamanos. 438.& 443.
Iulianus appellatur Augustus à militi/
bus. ibidem.
Iulianus abijcit Christianismũ. 443
Iulianus parat expeditionem cõtra Con
stantium Augustum. 438.& 443
Iulianus Constantinopolim ueniens fa/
uorem populi sibi conciliat. 443
Iulianus epos exules restituit. 444
Iulianus templa Gentilium aperit. ibidem.
Iulianus mulctatis bona adempta red/
dit. ibidem.
Iulianus Eusebium cubicularium Cõsta
tij occidit. ibidem.
Iulianus ejcit ex aula eunuchos, cocos,
& tonsores. ibidem.
Iulianus publicum cursum tollit. ibidẽ.
Iulianus scribit libros, & recitat in sena/
tu. ibidem
Iulianus fouet philosophos. ibidem.
Iuliani Cæsaris liber. ibidem.
Iulianus abluit baptismum. ibidem.
Iulianus indulget Paganis idolis sacrifi/
care. ibidem.
Iulianus & Gallus templum Mariæ eri/
gendum locant. 445
Iulianus Gentilibus amicus, Christianis
infestus. ibidem.
Iulianus recusat Nisibenis suppetias fer/
re, eo quod essent Christiani. ibidem.
Iulianus Cõstantienses iterũ subijcit Ga
zæis. 446
Iulianus Cæsareã Cappadociæ priuat
suo nomine. ibidem.
Iulianus cogit clericos militare. ibidem.
Julian⁹ uocat Christianos Galilæos. ibi.
Iulianus blandicijs magis q̃ tormẽtis cẽ
set Christianos expugnandos. ibidem.
Iulianus impius & ἄθεος, apostata q̃ uo/
catur à Marete epo Chalcedon. 447
Iuliani subdola in Christianos clemen/
tia. ibidem.
Iulianus iubet Christianos dijs sacrifica/
turos prius expiari. ibidem.
Iulianus interdicit Christianis ethnico/
rum studijs. 452
Iulianus noctu legebat libros Christia/
norum. 477
Iulianus Cyzicenus in Paganismo per/
sistentibus postulata concedit. 458
Iulianus nolebat Christianos cogi ad sa/
crificandum. 459
Iulianus iubet Bostrẽsem epm ejci. 459
Iulianus nitit dilatare Paganismũ. ibidẽ.
Iulianus cupit Paganismũ adinstar Chri
stianorum quibusdam ritibus & offici/
is cõmendari. 460
Iulianus iubet sacerdotes Gentiliũ imita/
ri uitã sacerdotũ Christianorũ. ibidem.
Iulia. abolet crucẽ in labaro uexillo. 461
Iulia. explorat milites Christianos. 462
Iulianus iubet corpus Babylæ martyris
transferri. 239.& 463
Iulianus publicos fontes Antiochiæ, &
omnis generis cibaria sacrificijs conta/
minat. 465
Iuliani uox ad Christianos à Paganis
oppressos. 467
Iulianus minuit precia rerũ uenaliũ An/
tiochiæ. 468
Iuliani Aug. liber in Antiochenses. ibidẽ
Iulianus statuã suã erigit in locum fusilis
christi statuæ apd Cæsareã Philippi. ibi.
Iulianus iubet Iudæis, ut templum Hie/
rosolymorum reparent. 469
Iulia. parat bellũ cõtra Christianos. 470
Iuliani potestas paruipensa à Prælide
Beroensi. 471
Iulianus obsidet Regem Persarũ apud
Ctesiphontem. 472
Iulianus putabat se Alexandrum Mace/
donem. ibidem.
Iulianus iaculo pcussus, occubuit apud
Persas. 240.& 472
Iulianũ à dæmone uulneratũ dicit Calli
stus, uitæ Iuliani descriptor. 472
Iulianus suis depingitur coloribus à Gre
gorio Nazianzeno. 477
Iulianus adsimilat Porphyrio. 478
Iulianus Saba monachus mortẽ absen/
tis Iuliani pphetico spũ manifestat. 471
Iulianus Anachoreta relicta solitudine
uenit Antiochiam. 533
Iulianus eremita claret miraculis. ibidẽ.
Iupiter Philius. 202
Iouis fulmina. 333
Iouis tẽplũ à Christianis dirutũ. 446
Iouis, Mercurij & Martis imagines in lo
co dñicæ crucis à Iuliano depictæ. 461
Iuramentũ oino illicitũ Christianis. 134
Iusta, Grata, & Galla sorores Valentinia
ni Aug.

ni Augusti. 537
Iust⁹ æmulus Ioseph hist oriographi, 56
Iustus Hierosolymitanus episcopus, succ cessor Simeonis. 68
Iustus cognomento Barsabas. 71
Iustus episcopus Alexandrinus. 74
Iustus Piceni iudex, pater Iustinæ Augustæ. 536
Iustinæ adhuc uirginis pulchritudo. 537
Iustina Augusta Ariana conturbat ecclesiam Mediolani. 251
Iustina Augusta exulat. 252
Iustina Augusta moritur. ibidem.
Iustinus ecclesiasticus scriptor. 32
Iustini philosophi & martyris Apologeticus pro Christianis. 77
Iustinus philosophus quomodo factus sit Christianus. 78
Iustinus philosophus floret. 79
Iustini liber aduersus hæreses. ibidem.
Iustini uolumẽ cõtra Gentiles. 79.& 89.
Iustinus coronaꝫ martyrio. 86
Iustinus prædixit martyrium suũ. 87
Iustini iudicium de Apocalypsi Ioannis Apostoli. 89
Iuuentij & Maximi martyrũ gloriosum facinus. 465

LAbarum Cõstantini dominica cruce insignitum. 270
Labarum uexillum adorabatur à militibus. ibidem.
Labari crux aboletur à Iuliano. 461
Lacitus hæreticus ordinaꝫ p̃sbyter. 420
Lacus magnus miraculose exiccatus. 172
Lætus Præfectus Aegypti. 129
Laici inuitabantur olim ab episcopis ad disputandum publice in ecclesia. 144
Laicis tradebaꝫ eucharistia i manus. 157
Laicus quidam illiteratus Dialecticum argutatorem superat. 313
Laodicia ciuitas Syriæ. 164
Lapis miraculose diuisus. 314
Lapsi fratres recipiebãꝫ à martyrib⁹. 155
Lapsi fratres fomentis pœnitentiæ curandi. 156
De lapsis fratribus librum ædidit Cyprianus. ibidem.
Lapsi fratres in morte non sunt fraudandi eucharistia. 157
Latini dubitabant olim de epistola ad Hebræos. 46.& 145
Latrina fori Constantiniani, ubi periit Arius. 351
Latrones & siccarij post excidiũ Hierosolymæ mutuis perierunt uulneribꝰ. 52
Lauritius miles, Isauriæ dux. 421
Lectores Paganorum. 460
Leonas comes, uicarius Augusti. 421
Leonas comes soluit cõciliũ Seleuc. 425
Leonides martyr, pater Origenis, capite plexus. 129
Leontius, episcopus Arianus, successor Stephani Antiocheni. 379
Leontij Antioch. epi argutũ dictũ. 385
Leontius ex ordine sacerdotum submotus quod se castrasset, Imperatoris instantia factus est episcopus. 387
Leontius Actium hæreticum constituit diaconum. 400
Leontius perfidiam suam celans legebat tacitus. 419
Leontius timore adactus interdicit Aetio diaconij officio. ibidem
Leontius tripoleos Lydiæ episcopus condemnatur Seleuciæ. 425
Letoius episcopus Melitenæ accẽdit monasteria Euchitarum. 495
Legem ieiuniorum Montanus hæreticus primus imposuit. 118
Legem Mosi Iudaico ritu seruandam docebant Ebionitæ. 141
Lex de nõ ducẽdis sacris uirginibꝰ. 483
Lex 333
Libanus mons.
Libanius sophista pulsus Cõstantinopoli uenit Nicomediam. 441
Libanius sophista intercedit pro Atheniensibus apud Iulianum. 468
Libanius sophista deridet Christianam religionem. 471
Libanij sop. liber de morte Iuliani. 476
Libanius conatus summe laudare Julianum, summe uituperauit. 479
Libri ueteris testamenti xxij. 55
Librum quendam è cœlo lapsum asserebant Helchesaitæ. 151
Libros hæreticorum quare legerit Dionysius Alexandrinus. 161
Liberius Ro. Pont. successor Iulij. 399
Liberij Ro. Pont. dialogus cum Cõstantio Augusto habitus. 402
Liberius Ro. nolens consentire Arianis pellitur in exilium. 234.& 404
Liberius ep̃s precibus Romanarũ matronarum ab Augusto iubetur regredi de exilio

de exilio. 236.& 407
Liberio Romano episcopo successit Damasus. 250.& 415
Libertas olim conferebatur seruis sub testimonio sacerdotum. 275
Libertas hominis Christiani. 277
Libya subiecta Constantino. 346
Licinius Cæsar fit Augustus. 195
Licinius iubet aruspices & magos Antiochiæ comprehendi. 21
Licinius adornat bellum aduersus Constantinum. 214
Licinij edicta aduersus Christianos. ibi.
Licinius persequitur Christianos in Oriente. 269.& 272
Licinius fit Augustus. 272
Licinij crudelitas in episcopos orthodoxos. 214
Licinius adulter & stuprator uirginum 215
Licinius conuertitur ad paganismũ. 272
Licinius uincitur à Constantino. 215
Licinius perimitur Thessalonicæ. 272
Linus & Clemens adiutores Pauli. 47
Linus Romanus episcopus. 100
Literæ ἐξωτικαὶ apud Aegyptios. 257
Lucas Antiochenus arte medicus, comes Pauli. 47
Lucas scripsit ex ore Pauli suum euangelium. ibidem
Lucas quare scripserit euangelium. 62
Lucifer episcopus Metropolitanus Sardiniæ exulat. 234.& 401
Lucifer Caralensis episcopus redux. 453
Lucifer episcopus pergit Alexand. 236
Lucifer non uult communicare Eusebio Vercellensi. 457
Lucifer remeat ad propriam sedem. ibi.
Luciferianorum origo. 238.& 457
Lucianus Hadrianopolitanus episcopꝰ abdicatur. 361
Lucianus Hadrianopolitanus restituitur. 382
Lucianus Hadrianopolitanus in carcere moritur. 387
Lucianus presbyter Antiochenus martyr. 193
Luciani presbyteri oratio ad Gẽtiles de Christo. 203
Lucianus Antiochenus obijt. 204
Lucius homo Christianus coronaꝫ martyrio. 88
Lucius Romanus episcopus. 160
Lucius & Demetrius confessores. 163
Lucius competitor fugato Petro episcopo usurpat Alexandrinam sedem. 243
Lucius uocatur à Mose eremita sanguinarius. 246
Lucius Alex. accusat Athanasium apud imperatorem. 485
Lucius obtruditur Samosatenis. 497
Lucius relegat orthodox. in exiliũ. 498
Lucius obtruditur iterum Alexandrinis. 511
Lucius relegat in exilium quosdã Aegyptí eremitas. 512
Lucij Ariani episcopi malicia. 514
Lucius prædicabat Arianã perfidiã. 515
Lucius expellitur ab Alexandrinis. 539
Ludus puerorum imitantium ecclesiastica mysteria. 230.
Ludi Circenses apud Constantinopolim. 539
Lugdunum nobilis Galliarum urbs. 99. & 399
Lupus dux Romani exercitus. 73
Lutius Quietus occidit Iudæos in Mesopotamia. ibidem
Lux noctu uisa Hierosolymis. 54
Lydda ciuitas postea Diospolis appellata. 302
Lysanias tetrarcha. 18

M

MAcarius Libycus martyr. 154
Macarius Hierosolymorum episcopus. 268.& 310
Macarius Hierosolymitanus, uir nomine suo dignus. 284
Macarius Hieros. æternum & ante secula filium prædicabat. 303
Macarius Hierosolymitanꝰ explorat crucem Christi. 223.& 331
Macarius Athanasij presbyter. 368
Macarius Palæstinus. 360
Macarij duo Antonij eremitæ discipuli. 243
Macarij duo & Isidorus monachi exulant. 512
Macarij duo insulam in qua exulabãt cõuertunt ad fidem. 354
Macedones subijciuntur Constantino Augusto. 272
Macedonius martyr. 450
Macedonius episcopus Constantinopolitanus

litanus hæreticus. 235
Macedoniani quid ſentiant de ſpiritu ſancto. ibidem
Macedonij dogma ſequebantur monaſteria apud Conſtantinopolim. 236. & 387
Macedoniarum ſecta quomodo oborta fuerit. 306
Macedonius ab Arianis epiſcopus ordinatur. 359
Macedonius diaconus. 358
Macedonius hæreſiarches. 362
Macedonium iterum conſtituũt epiſcopum Conſtantinop. 360
Macedonius à præfecto & contra canones ſuſcipit eccleſiæ præſulatum. 363
Macedonius poſt breue tempus ab eccleſia propellitur. 364
Macedonius propriæ hæreſis autor. 365
Macedonius Paulo Conſtant. ſuccedit in epiſcopatu. 383
Macedonius bellũ gerit aduerſus orthodoxos. 387
Macedonius Nouatianos & orthodoxos perſequitur. 418
Macedonius cogit ad percipiẽdum à ſe euchariſtiam. ibidem
Macedonius ob nimiam ſæuiciam fit omnibus odioſus. ibidem
Macedonius nuncius Orientalium epiſcoporum. 364
Macedonius Conſtantinopolitanus turbat eccleſias. 418
Macedonius prætexuit languorem, ne ueniret in ſynodum Seleucinam. 422
Macedonius Conſtantinopolit. abdicatur. 427
Macedonius quare condemnatus. 428
Macedonij error de ſpiritu ſancto. 430
Macedoniani reddũt cauſam ſuæ hæreſeos. 458
Macedonianorum ſupplicatio apud Iouinianum. 483
Macedoniani confugiunt ad Valentinianum & Liberium Romanum epiſcopum. 501
In Macheruntha caſtello Ioannes Baptiſta decollatur. 19
Macrianus atrox tyrannus. 168
Magi Herodem adeunt. 15
Magi Perſarum ſacerdotes. 339
Magi demoliuntur eccleſias Chriſtianorum apud Perſas 340
Magi perſequuntur epiſcopos & doctores in Perſide. 343
Magiſtratibus quatenus obediendum. 84.
Magnentius tyrannus Conſtantem Cæſarem interemit. 386
Magnentius uaſtat Italiam. ibidem
Magnentij ſæuicia in ſenatũ & populũ Romanum. 398
Magnentius fugit in Mitſam Galliæ caſtrum. 399
Magnentius ſibijpſi mortem conſciſcit. ibidem.
Magnus comes ſacrarum largitionũ incendit eccleſiam Berytiorum. 514
Maioma ciuitas, Conſtantia nominatur. 445
Maiomenorum priuilegia. 446
Maieſtatis ſigna purpura & corona. 263
Maitius turbo dux Romanus. 73
Malchion preſbyter Antiochenæ eccleſiæ diſertiſſimus. 174
Malchionis diſputatio cũ Paulo Samoſateno. ibidem
Mammea mater Alexandri Aug. 145
Manes gente Perſes hæreticus à quo Manichæi. 177
Manetis errores deteguntur. 495
Manichæorum hæreſis. 177.
Marathonius taurus. 267
Marathonius epiſcopus Nicomediẽſis. 415
Marathoniani hæretici, qui & Macedoniani. 420
Mares Chalcedonenſis epiſcopus Euſebij Nicomed. fautor. 360
Mares Chalcedoneñ. epiſcopus obſurgat Iulianum Auguſtum. 447
Marcus Aemilius. 26
Marcus epiſcopus Arethuſæ Syriacæ. 363. & 394.
Marcus euangeliſta quare euangelium ſcripſerit. 34. & 140.
Marcus euangeliſta conſtituit eccleſiam Alexandrinam. 34. & 79.
Marcus quæ ex ore Petri audierat conſcripſit. 47. & 71
Marcus primus Hieroſolymorum epiſcopus ex gentibus. Marcus

Marcus hæreticus. 79
Marcus Aurelius Verus imperator. 82
Marcus Aurelius bella infert Germanis & Sarmatis. 110
Marcus Scytha ſuſcipiebat corpus dominicum de manu angeli. 528
Marcus Arethuſiº epiſcopus & martyr 450
Marcellus Ancyræ Galatiæ epiſcopº abdicatur. 351
Marcellus ſcripſit Chriſtum purum hominem. ibidem
In Marcellum Ancyræ inquiritur apud Conſtantinop. 351
Marcellus deponitur epiſcopatu. 351
Marcellus reſtituitur. 383
Marcellus recipit epiſcopatum in Sardienſi concilio. 351. & 366. & 369
Marcellus Ancyr. pergit Romam. 361
Marcellus iterum electus iubente Conſtantio. 387
Marcellã mater Potamienæ martyr. 134
Marcellinus Romanº epiſcopº Gaij ſucceſſor. 177
Marcianus preſbyter Nouatianus docuit grammaticam filias Valentis. 500
Marcion hæreticus ſectator Cerdonis. 78
Marcion Ponticus primogenitus ſatanæ. 79. & 81
Marcionitæ hæretici. 91
Marcionitæ hæret. diſſentiũt inter ſe. 114.
Marcionitæ appellantur opinatores. 138
Marcianus hæreticus ſibijpſi contrarius. 138
Mardonius eunuchus pædagogus Iuliani. 441
Mareas martyr. 343
Maria lacus apud Alexandriam. 310. & 525
Maria Iudæa Eleazari filia filium unicũ deuorat. 51
Maria uxor Cleophe mater Simõis epiſcopi Hieroſolymitani. 67
Marinus epiſcopus Tyri. 161
Marinus uir militaris truncatur capite pro Chriſto. 164
Martyrius nuncius Orientalium epiſcoporum. 364
Martyrium Polycarpi deſcribitur. 83. & 84.
Martyrum combuſtorum cineres proiecti in Rhodanum. 107
Martyrum humilitas & modeſtia. 108
Martyres quales inter fratres perſecutores erga Chriſtum & contra diabolum. ibidem
Martyres in montibus oberrantes uarie conſumpti. 155
Martyres non reſciebant pœnitentiã laplorum fratrum. ibidem
Martyres cõmunicabant lapſis fratribus cibo & oratione. 155
Martyrium perpeti, ne ſcindatur eccleſia maius, quàm pati ne Idolis immoletur. 158
Martyrum Alexãdrinorum cædes. 167
Martyriũ miſericordiæ præſumũt Chriſtiani, cum paganis pelle infectis miniſtrant. 167
Martyrium confeſſionis. 381
Martyres Aphricæ, Mauritaniæ, Thebaidis & Aegypti. 187
Martyrum apud Tyrum diuerſi cruciatus. ibidem
Martyrum Aegypti tormenta ſub Diocletiano. 188
Martyrum apud Thebaidam ſupplicia. ibidem
Martyres diuulſi oppoſitarum arborum ramis. ibidem
Martyres Aegypti capite plexi ſpectante Euſebio. 189
Martyres exemplo Chriſti animati conſtantes. 190
Martyrum iugis & continuus cruciatus. 191
Martyres apud Arabiam ſecuribus cæduntur. ibidem
Martyres Cappadociæ curuifragio puniti. ibidem
Martyres Meſopotamiæ quid perpeſſi. ibidem
Martyriũ apud Alexandriã pœnæ. 192
Martyres apud Antiochiam craticula torti. ibidem
Martyrum ſedecim milia in Perſis. 344.
Martyres apud Aſcalonem & Gazam. 452
Matthæus Apoſtolus Aehtiopibº prædicat. 46
Matthæus compulſus ad ſcribendũ euãgelium. 61
Matthæus quando compulſus ad ſcribẽ dum

dum euangelium. 111
Matthæus scripsit euangelium Hebræo sermone. 71
Matthæi Euangelium reperit Pantænus Hebræo sermone conscriptum. 113
Matthias unus è septuaginta succedit Iudæ. 20
Matthias sorte electus. 24
Matthias Apostolus quid docuerit. 65
Matrona tuendæ castitatis gratia cum filiabus se in fluuium conijcit. 192
Matronæ Romanæ sollicitant maritos pro reditu Liberij pontificis. 406. & 407
Maturus neophytus in fide cõstans. 102
Maturus statuitur in medio arenæ. 104
Mauia regina Saracenorum. 246
Maxentius filius Maximiani Augusti. 195
Maxentij uita flagitiosa. 195. & 269
Maxentij crudelitas. 195
Maxentius perit in Tyberi fluuio. 208 & 270 & 272
Maxentius filius Maximiani imperator instituitur. 269
Maximus presbyter & confessor. 163.
Maximus succedit Dionysio in episcopatu Alexandriæ. 164. & 174.
Maximus Bostrensis episcopus.
Maximus Hierosolymorum episcopus. 229. & 232. & 276.
Maximus quare abfuit Antiochenæ synodo. 359
Maximus conuocat episcopos Syriæ & Palæstinæ. 384
Maximus philosophus & Magus promittit Iuliano uictoriam. 472
Maximus philosophus iussu Valentiniani occisus. 442
Maximilla & Prisca complices Montani hæretici. 116
Maximus præfectus. 250
Maximinus Antiochenæ ecclesiæ sacerdos. 93
Maximinus doctor ecclesiasticus. 125
Maximinus Cæsar persequitur Christianos tribus annis. 148. & 196
Maximinus Augusti nomen sibi usurpat. 195. & 200
Maximinus facit duos Cæsares. 269
Maximini Cæsaris uita probrosissima. 196.
Maximini lex fingentis se fauere Christianis. 209
Maximinus congressus cũ Licinio fugit ignominiosè. ibidem
Maximini epistola pro Christianis. 210
Maximini infirmitas & mors. 211. & 269
Maximini tabulæ deiectæ. 211
Maximini iudices & filij interempti. 212
Maximini nomen probrosum. 211
Maximianus Herculius. 194. & 269
Maximianus incentor pſecutionis Christianorum. 194
Maximianus depositis regni insignibus plebeius & inglorius uiuit. 194. & 269
Maximianus à Maxentio filio urbe pulsus. 195
Maximianus deprehẽditur insidiari Cõstantino. ibidem
Maximiani statuæ & imagines ablatæ. ibidem
Maximianus ægrotat. 198
Maximianꝰ medicos interfici iubet. ibi.
Maximianus à medico monitus se hominem esse cognouit. ibidem
Maximiani ægrotantis edictũ pro Christianis. 199
Maximianus moritur apud Tarsum Ciliciæ. 269
Mazabbanes Hierosolymitanus episcopus successor Alexandri. 152. & 161
Mazaca ciuitas à Claudio dicta Cæsarea Cappadociæ. 446
Mazaceni Christiani Iuliano odiosi. ibidem
Mediolanense concilium. 214
Melas episcopus modestissimus. 530
Melchizedech nec oleo unctus, nec ex successione generis suscepit sacerdotium. 6
Meletius episcopus mel Atticum. 180
Meletius Sebastenæ ecclesiæ episcopus transfertur Antiochiam. 235. & 436
Meletius Antiochiam uenies excipitur à Christianis Iudæis & paganis. 437.
Meletius quod ore eloqui non sinitur manu designat. 237
Meletius Antiochenus ob fidem exulat. 235. & 437
Meletius reuertitur de exilio. 237. & 457
Meletius extra ciuitatis portam celebrabat. 457
Meletius exulat sub Valente. 495
Melitene prouincia. 186
Melito scriptor ecclesiasticus. 90
Melitius episcopus negata fide sacrificat. 305
Melitius iungit se Arianis. 305. & 453.
Melitius defendit Arium cõtra Alexandrum episcopum. 305
Melitio potestas episcopalis adempta. 323.
Melito episcopus Sardensis. 80.
Melitonis libri. 93
Melito quando uixerit. 94.
Melito ubi mortuus. 123
Memphis ciuitas Aegypti. 256
Menander Samarites Magus, Simonis discipulus. 63 & 64
Menander hæreticus à quo Menandriani.
Mensis Xanthicus est Aprilis. 91
Mensura inundantis Nili defertur in ecclesiam Christo sacrani. 54
Memoria hæresium destructa. 299
Mercuria uirgo & martyr. 353
Messalianorum hæresis. 154
Mesopotamiæ martyres quæ pertulerint. 493
Methræ deæ olim immolabantur homines. 191
Meropius Tyrius philosophus. 447
Meropius Tyrius iugulatur. 224.
Metaphrasis Gregorij Neocæsariẽsis in ecclesiasten. 172
Metranus martyr quomodo uitam finierit. 152
Metrodorus presbyter igni traditur pro Christo. 86
Metrodorus philosophus proficiscitur in Indiam. 224.
Metrum hoc est modius frumenti. 49.
Metus & pudor, miserrimi consiliarij. 209.
Michaelis archangeli apparitio. 332
Michaelum locus apud Constantinopolim. ibidem
Migadi ex Thracia transeunt in Asiam 333.
Milciades scripsit aduersus Montanum. 117.
Milesius miles Persicus & Christi martyr. 343
Milesius episcopus ordinatus patif multa. ibidem
Milesius circumfert peram codicis euangelici. 344.
Milesius clarus miraculis. ibidem
Milites Pilati cædunt Iudæos fustibus. 29.
Milites Christiani imbrẽ impetrant ora do. 110
Milites ante tribunalia sponte se offerũt pro Christo cruciatibus. 155
Militum Christianorum pœna. 185
Militum arma cruce signat Constantinus. 274.
Milites armati iussi interficere Athanasium. 360. & 390
Milites Christiani nolunt adorare labarum, Iouis imagine signatum. 461
Milites Christiani mittuntur in exilium. 462
Mille annos post iudicium aliqui promittunt. 64. & 71. & 169
Minophantus Ephesius Arij defensor. 315. & 366. & 369.
Minophantus excommunicatur. 370
Minutius Fundanius procõsul Asiæ. 78 & 94.
Miraculum de herba ubi ad fimbriã statuæ succreuisset, medicam uim habente. 166
Miraculum de stagno exiccato precibus Gregorij. 171
Miraculum de rupe mota pro sacello extruendo. 172
Miraculum de Apolline obmutescente. ibidem
Miracula de mortuis suscitatis attactu crucis Christi. 223. & 331
Miraculum de homine arido, sanato. 244.
Miraculum de cæco illuminato. ibidem.

Miraculũ de catulis leenæ illuminatis. 244.
Miraculum de effugato dæmonio. 245.
Miraculum de philosopho iussu Alexãdri obticescente. 314.
Miraculum de lapide manu diuiso. ibidem.
Mirsa Galliæ castrum. 399
Modus interpretandi scripturas. 37
Modus initiandi Christianos 207
Modestus scriptor ecclesiasticus. 90
Modestus detexit Marcionis fallacias. 93.
Modestus præfectus octoginta orthodoxos demergit in mare. 506
Modestus præfectus quid contra orthodoxos in Edessa egerit. 508
Modestia martyrum. 108
Moyses sanctus eremita. 529
Moluius pons. 208.& 270.
Monasterium Philippi apud Hierosolymam. 258
Monosteria apud Antiochiam & Constantinopolim, sequuntur dogma Macedonij. 236.& 387.
Monachi ocioſi æquantur raptoribus. 523.
Monachorũ est laborare, & ex proprijs laboribus subuenire egenis. 527
Monachorum hoc est eremitarum philosophia. 277
Monachi magnæ autoritatis apud plebem in Aegypto. 415
Monetarij Cyzicum translati à Iuliano. 458
Monomachia uetita Romæ. 274.
Monomachiæ remotæ à Constantino Augusto hoc est, ludi gladiatorij. 331
Monialium origo. 37
Montanus Alcibiades Theodotus prophetæ existimantur. 109.& 116.
Montanus nominat se paracletum. 115
Montanicæ hæreseos origo. 116.
Montanistæ nominant orthodoxos prophetarum percussores. 116.
Montanus iubet nuptias solui. 118
Mopsucrene oppidum Ciliciæ. 236.& 439.
Morbi & ægritudines tempore Maximini. 205.& 206.
Mortui per orationem fidelium reuiuiscunt. 111
Mortui à Ioanne resuscitati apud Ephesum. 120
Mortuus tactu crucis dominicæ resurgit. 338
Mores Christianorum uiciantur rebus prospere succedentibus. 183
Mos antiquus Romanæ ecclesiæ, cæteris ecclesijs in necessarijs subuenire. 92.
Mos Christianis orare flexis genibus.
Mos erat Romani episcopi solenniter mittere Eucharistiam episcopis hospitibus Romam uenientibus. 124
Mos confitendi apud ueteres. 126
Mos erat episcopis laicos uerbi diuini gnaros in ecclesijs inuitare ad prædicãdum populo. 145
Mos dandi nomina clericatui initiandorum. 324
Moses nominatur à Porphyrio agrestis simplex & imperitus scriptor. 143
Moses eremita petit à regina Saracenorum ut suæ gentis fiat episcopus. 246
Moses recusat consecrari à Lucio Alexandrino. 246
Moyses & Beniamin eremitæ in Nitria. 247.
Mulier liberata à fluxu sanguinis erat cuius Cæsarææ Philippi. 165
Mulieres Psalmis celebrabant Paulum Samosatenum ut angelum è cœlo missum. 175
Mulierum cõtubernium parum tutum sacerdotibus. 176.
Mulieres subornatæ Damasci contra Christianos. 202
Mulieris apud Iberos historia pulchra. 226.
Mulier tactu crucis conualescit. 331
Mulier expansis manibus & aperto utero Carris reperta. 478
Mulcta cœlibatus remittit à Constantino. 275.
Musæ Heliconides. 335
Musanus scriptor ecclesiasticus. 90
Musani

Musani liber elegans ad Encratitas. 96.
Mygdoni⁹ fluuius à quo Antiochia Migdonica nominatur. 435
Mysterium crucis domini cæinter ἱερατικὰς Aegyptiorum literas inuentæ. 258.
Mysteria fidei discit Constantinus. 270.

N

Narcissus Hierosolymorũ episcopus. 114.& 122
Narcissi precibus aqua in oleum uersa. 136.
Narcissus episcopus senex centum & sedecim annorum. 137
Narcissus episcopus Irenopolitanus. 315.
Narcissus ab Arianis ad Constantium missus. 347.& 363.
Narcissus episcopus excommunicat in Sardicensi concilio. 370
Natalis, conducticius hæreticorum episcopus. 126
Natalis uerberatur ab angelis. 126
Natus est deus in Bethleem Iudææ oppido. 11
Nazianzon oppidum unde cognomi⁹ natus Gregorius. 249
Nectarius catechumenus fit episcopus Constantinopolis. 253
Negatores fidei tanquam homicidæ cõiecti in carceres. 104.
Nemesius Aegyptius martyr cum latronibus combustus. 154.
Neocæsaria castrum iuxta Euphraten. 311.
Nepos episcopus χιλιασής. 168
Nepotes Iudæ & facultates ad Domitianum delati. 58
Nepotes Iudæ permanẽt usq; ad Traiani tempora. ibidem
Nepotianorum error. 168
Nepotianus fratruelis Constantini depositus. 386
Nero imperator successor Claudij. 40.
Nero, leo. ibidem
Nero flagitiosissimus. 43
Nero condemnat Paulum & Petrum Apostolos. 44.
Nero quot annis potitus imperio. 48
Neronianæ theomachiæ & impietatis successor Domitianus. 57
Nero & Domitianus aduersarij Christianorum. 94.
Neronias ciuitas quæ & Irenopolis. 315
Nerua imperator. 58
Nestorius.
Nicæa Thraciæ. 5
Nicæna Bithyniæ. 414
Nicænum concilium conuocatur. 414.& 420
Nicæni concilij patres. 218
Nicæni concilij dogma rursum uenit in quæstionem. 318.& 311.
Nicæni cõcilij defensores ὁμοσιασταὶ nominabantur. 356
Nicæni concilij fides ab Arianis trãsformata. 358
Nicæni concilij contemptores obiurgãtur à Iulio. 359
Nicetas pater Herodis præfecti pacis. 361
Nicocles Lacedæmonius grammaticus. 83.& 85.
Nicolaitarum hæresis. 441.
Nicolaus unus de septem diaconibus. 65
Nicomedia ciuitas Bithyniæ. 402
Nicomediẽsis cuiusdam audax facinus. 185.
Nicomediense palacium combustum. 186.
Nicomediæ erat sedes Imperatoris. 305.
Nicomediæ baptizatus Constantinus. 354.
Nicomas episcopus Iconij. 171
Nitria mons. 281
Nilamon. 2
Nilus inundans fœcundat Aegyptum. 256.
Nilopolis urbs Aegypti. 155
Nilibis ciuitas, quæ & Antiochia Mygdonica. 435
Nouatus presbyter hæreticus subtrahit se à Romana ecclesia. 156.& 535.
Nouati errores. 156.& 535
Nouatus usurpat sibi episcopatum. 157.

Nouatus à dæmonio uexatus in iuuentute. 157
Nouatus baptizatus in lecto. ibidem
Nouatus negat se presbyterum tempore persecutionis. ibidem
Nouatus sub Valeriano, martyrio finit uitam. 536
Nouatiani uocabantur καθαροί, hoc est, mundi. 156.& 222
Nouatiani repulsi ab ecclesia in concilio Romano. 156.& 353
Numerus Iudæorũ ferro & fame pereuntium. 52
Numerus Iudæorum uenditorum. 53
Nuptias permisceri in diuersis tribubus lex Moſi prohibebat. 15

O

OAsis desertum quoddam. 498
Oblias frater domini Iacobus Iustus. 41
Obliuio dei in prosperis. 183
Officia Christianorum in paganos peste laborantes. 167
Officia Christianorum in Gẽtiles & Iudæos. 206.& 461
Officia Christianorũ in mortuos. 460
Officia eremiticæ philosophiæ. 278
Officiũ immolãdi sacrificij quibus olim commissum. 213
Oleum in sacris literis designat spiritum sanctum. 8
Olympius & Theodulus Thraciæ episcopi. 387
Olympus nomine & habitu philosophꝰ dux seditiosorum. 254
Olympiades & annales Græcorum. 29
ὁμοούσιος nomen in scripturis non reperiri. 317
ὁμοούσιος nomen etiam apud priscos doctores usitatum. 317
ὁμοούσιος & ὁμοιούσιος nomina tanquam à scripturis extranea abijciuntur. 423
Onager nebulo conducticius. 378
Opus σχωματίων Clementis Alexandrini. 139
Opera Gregorij Nazianzeni & Basilij fratris eius. 249
Opus Eusebij Pamphili de uita Constãtini. 306.& 311
Oraculum de Christo. 55
Oraculum Iouis Philij de expellendis Christianis. 202
Oratione Asterij præstigiæ dæmonum reuelantur. 165
Oratione Gregorij Neocæsarien. exiccatum stagnum. 172
Oratione rupes loco mota. ibidem
Oratio Luciani presbyteri ad Gẽtiles de Christo. 203
Orationes Gregorij Nazianzeni & Basilij à Rufino uersæ. 249
Oratione captiuæ sanatur ægrotans paruulus. 226
Oratione sanatur regina Iberorum. ibi.
Oratio Eustathij Antiocheni ad Cõstãtinum. 314
Oratio Simeonis episcopi ad martyres Persidis. 342
Oratione interficitur draco. 421
Oratione profligantur hostes. 436
Oratione expellitur dæmon. 459
Oraculum mendax Pythij Apollinis. 470.
Orbis uniuersus coniurauit contra Athanasium. 230
Orientales episcopi incusant Iulianum Romanum pontificem, quod communicasset Athanasij sectatoribus. 362
Orientales adhuc negabant consubstantialitatem. 364
Orientales conqueruntur de Sardicensi concilio. 365
Orientales anathematizãt ὁμοούσιον uocem. ibidem
Orientales contra Athanasium in concilio Mediolanensi. 401
Origenis uita digna posteritatis memoria. 129
Origenes puer flagrat amore martyrij. ibidem.
Origenes patrem hortatur ad martyrium, à matre impeditur à martyrio. ibidem.
Origenis studium erga sacras literas. ibidem.
Origenes Gentiles conuertit ad Christum. 131
Origenis officia erga martyres. ibidem
Origenes quale habet uerbum, talem habet uitam. 132
Origenes magister catechumenorũ. ibidem.
Origenes uendit bibliothecam gẽtilium librorum. ibidem
Origenes nudipes & abstemius. 133
Origenes prouocat multos ad amorem martyrij. ibidem
Origenes castitatis amore castrat se. 135
Origenes inuisit antiquissimam Romanorum ecclesiam. 141
Origenis auditorium nõ cessat tota die. ibidem
Origenes discit Hebraice. ibidem
Origenes columnatim scribit uetus testamentum. 141
Origenis gloriosum nomen. 142
Origenes docet disciplinas mathematicas. ibidem
Origenes auditor Ammonij philologi. 143
Origenes ex maioribus Christianis progenitus. ibidem
Origenes cur literis gentilium operã dederit. 144.
Origenes nec dũ presbyter explanat diuinas scripturas. ibidem
Origenes Alexandriam reuocatur. 145
Origenes redit ad scholas suas. 146
Origeni suppeditat necessaria Ambrosius. ibidem
Origenes apud Cæsaream explanat sacras literas. 575
Origenes presbyter ordinatur apud Cæsaream. 146
Origenes profugus ex Alexandria. 147
Origenis libellus de martyrio ad Ambrosium. 148
Origenis responsio ad Aphricani epistolam. 149
Origenis commentaria in Esaiam. 149
Origenis & Berylli disputatio. 150
Origenes Sexagenarius permittit primum excipi suas Homilias à notarijs. 151
Origenis in Matthæũ libri uiginti quinq; ibidem
Origenes impium dogma in Arabia cõfutat. 151
Origenes restringit hæresim Helchisaitarum. ibidem
Origenes quanta pro Christo perpessus. 152
Origenes moritur. 160
Ortasius episcopus Sardicensis. 427
Orthodoxi uigilabant aduersus hæreticos. 93
Osius Cordubæ Pontifex. 276.& 367
Osius in Aegyptum mittitur. 305
Osius ad synodum Nicænam uenit. 311
Osius obstat Orientalibus in cõcilio Sardicensi. 365
Osius in exilium actus sub Arianis. 398 & 401.
Osius ui tormentorum adactus subscripsit Sirmiensi synodo. 398
Osius ab Athanasio laudatur. 402
Osius Cordubensis destructor Sabellianj dogmatis. 453
Ostroini & Armenij. 453
Oues pascebat Spiridioni etiam episcopus. 339

P

PAchomius eremita nunquam à dæmone deceptus. 529
Pagani expostulabãt publicis uociferationibus Christianorũ uindictã. 78. & 100.& 515
Pagani in inuidiam Christianorum trãsferebant communes casus. 80
Paganorum templa spoliata Alexandriæ. 430
Paganorũ impetus in Christianos Alexandriæ. 447
Pagani crudiebantur in Christianorum officijs. 460
Pagani antequam credant nequeunt intelligere. 479
Paganorum dij lubrici, iniqui, ebrij. ibi.
Palæstini celebrabant pascha more Alexandrinæ ecclesiæ. 125
Palladius iudex Aegypti uiolator uirginum. 512
Palladius monachus discipulus Euagrij eremitæ. 526
Palmeas prouinciæ Ponti episcopus. 92 & 122
Paludium insula Aegypti. 244
Pambus, eremitæ Antonij discipulus. 243.& 247
Pambus audito primo uersu trigesimi octaui Psalmi: Dixi custodiam: secundum noluit audire. 523
Pambus quare defleuerit theatralẽ mulierem. ibidem

Pamphili martyris uitam descripsit Eusebius Cæsariensis. 149.& 180
Pamphilus martyr Cæsariensis ecclesiæ flos. 194
Pancratius episcopus Pelusianus. 394
Paneas ciuitas Phœnicis, quæ & Cæsarea Philippi. 165.& 468
Panius mons ex quo Iordanis scaturit. 165
Pantheon ciuitatis Betheleæ. 459
Pantænus Stoicus profitebatur sacras literas Alexandriæ. 113
Pantænus euangelizat Indis. ibidem
Pantænus reperit Matthæi euangelium Hebraice scriptum. ibidem
Pantænus magister catechumenorũ Alexandriæ. 132
Pantænus præceptor Clementis Alexãdrini. 139
Pãtænus uir Apostolicus & insignis philosophus. 144
Paphnutius episcopus & confessor clarus miraculis. 219
Paphnutius Athanasij innocentiæ conscius. 232
Paphnutius charus Constantino Augusto. 220
Paphnutius cõfessor dextro oculo euulso, & sinistra sura incisa. 276.& 311
Paphnutius ex superiori Thebaide. 312
Paphnutius prohibet sacerdotibus iniũgi cœlibatum. 326
Papias Hierapolitanus episcopus. 34.& 68
Papias Ioannis Apostoli auditor Polycarpi condiscipulus. 70
Papias ex Apostolorum discipulis fidẽ suscepit. ibidem
Papias exigui sensus uir. 71
Papyrius martyr. 86.& 123
Paschæ festum quartadecima luna obseruabant Asiani. 122
Pascha post æquinoctium uernale celebrandum putabat Anatolius. 179
Paschalis festiuitatis diuersa obseruatio. 309.
Paschalis celebritatis diuersitas corrigitur. 324
Pascha quando celebretur ab Italis. 536
Pascha libere celebrandum decernunt Nouatiani. 576
Pascha quando celebrandum sit Montanistarum iudicium. 580
Pastoris libellus à plurimis nõ receptus. 47
Pastoris libellum Irenæus suscipit. 112
Pater deus solus nouit filium. 2
Pater cum filio conditor omnium. 3
Pater, filius, & spiritus sanctus unius diuinitatis, uirtutis, magnitudinis & substantiæ. 416
Patres ueteris testamenti fuere Christiani non nomine, sed religione. 9
Patres Nicænæ synodi excepti cõuiuio Constantini. 327
Patriarchæ instituti per prouincias. 550
Patrophilus episcopus Scytopolitanus defensor Arij. 306.& 315
Patrophilus Scytopolites cum alijs Arij fautoribus uenit Antiochiam. 336
Patrophilus prætexens oculorum dolorem, non uenit ad Seleucinam synodum. 422
Patrophilus damnatur Seleuciæ. 425
Patrophilus reuersus Scytopolim. 429
Paulus uastator ecclesiæ. 25
Paulus uocatur cœlitus ad apostolatum. 26
Paulus Apostolus uinctus mittitur Romam. 40
Paulus Apostolus sistitur Cæsari. 41
Paulus scripsit quatuordecim epistolas. 46
Paulus euangelizat gentibus. 47
Paulus eruditissimus Apostolorum 61
Paulus apostata legis nominatur ab Ebionitis. 64
Paulus meminit uxoris suæ in quadam epistola. 65
Paulus Samosatenus instaurator Artemonianæ hæreseos. 125
Paulus Samosatenus fit Antiochenus episcopus. 171
Paulus Samosatenus arguitur hæreseos. ibidem
Paulus Samosatenus cõdemnatur. 174
Paulus Samosatenus per quem modũ ad diuitias emerserit. 175
Paulus Samosatenus in psalmis in se cõpositis uelut angelus è cœlo lapsus prædicabatur à stultis mulierculis. 175
Paulus Samosatenus indulget presbyteris & diaconibus sibi fauentibus, habere puellas συνεισάκτους, hoc est subintroductas. 176
Paulus Samosatenus manu publica de ecclesia profligatur. 177
Paulus Antiochenus hæreticus. 130
Paulus Simplex diuertẽs à cõiuge adultera eremum ingreditur. 280
Paulus Neocæsariensis confessor. 311
Paulus presbyter uir ætate iuuenis, sed sapientia senex. 358
Paulus presbyter eligitur in episcopum Constantinopolitanum. 359
Paulus episcopus Cõstantinopolitanus iussu imperatoris deponitur. ibidem
Paulus Cõstantinopolitanus reducitur Constantinopolim. 360
Paulus iussu Constantij Cæsaris pulsus Constantinopoli pergit Romam. 361
Paulus Cõstantinopolitanus episcopus redux. ibidem
Paulus Constantinopolitanus Thessalonicam in exilium ductus. 362
Paulus Constantinopolitanus causam suam Imperatori Constanti indicat. 363
Paulus Constantinopolitanus & Athanasius petunt fieri concilium. 364
Paulo Constantinopolitano restituitur propria sedes.
Paulus translatus Cucusum suffocatur. 364. & 387
Paulus Lybicus quingẽtorũ monachorum pater. 529
Pauli Ancyrani corpus relatũ Constantinopolim. 561
Paulinus episcopus Alexandriæ uir sanctus. 236
Paulinus Antiochenus episcopus orthodoxus. 253
Paulinus Antiochenus episcopus moritur. 366
Paulinus Antistes Tyri. 302
Paulinus episcopus Treuirensis contrarius Arianis. 401
Paulinus episcopus Treuirensis exulat. ibidem.
Paulianistæ hæretici, qui & Photiniani. 223
Paulianistarum oratoria ecclesijs applicantur. 353
Paulianos & Athanasiacos expelli poscunt Orientales. 363
Pax ecclesiarum sub Cõmodo imperatore. 121
Pax ecclesiarũ sub Galieno Cæsare. 168
Pax ecclesiarum sub Constantino Augusto. 271
Pelagij Laodiceni continentia. 495
Peleus & Nilus episcopi flãmis consumpti.
Pella oppidum ultra Iordanem situm. 48
Pepuza & Thymium oppida Phrygiæ.
Perrennius iudex. 118
Pergamus Asiæ urbs. 121
In Periurium diuinitus animaduersum. 86 136
Persæ quomodo facti sint Christiani. 55
Persæ pugnant contra Romanos. 385.& 470
Persarum rex obsessus à Iuliano apud Ctesiphontem. 472
Persæ triginta iugiter annos persequuntur Christianos. 472
Persecutio sub Stephano prothomartyre. 608
Perseis arbor in Hermopoli Thebaidos curatrix morborum. 25
Pertinax Cæsar sex tantũ mensibus imperauit. 469
Petrus Apostolus ab Herode coniectus in carcerem. 125
Petrus euangelizat Romæ. 30
Petrus euangelizabat tantum Iudæis. 34. 46
Petrus Romæ appẽsus cruci. 44.& 45
Petri epistolæ, acta, & euangelium. ibi.
Petrus & Philippus apostoli uxores habuerunt, & filias uiris nuptum dederunt. 65
Petri Apostoli uerba ad uxorem suam. 66
Petri & Appionis disputatio. 70
Petri & Pauli Apostolorũ Icones. 166
Petrus Alexandrinus episcopus successor Theonæ capite plexus sub Maximino. 181.& 203
Petrus Alexãdrinus episcopus, Faustus presbyter, Dius & Ammonius merito & martyrio pares. 194.
Petrus martyr in craticula tortus. 185
Petrus successor Athanasij fit Alexãdrinus episcopus. 243.& 511

Petrus Alexandriæ episcopus declinans persecutionem iudicis Aegypti latenter Romam proficiscitur. 511
Petrus Alexãdrinus episcopus reuersus ad sedẽ suam paulo post moritur. 539
Petrus Alexãdrinus episcopus uir apostolicæ sanctitatis. 547
Petrus archipresbyter Alexandrinus rejectus à Theophilo. 597
Peucedius signifer flagitiorum Maximini. 212
Philadelphina synodus. 453
Phileas episcopꝰ ciuitatis Aegypti quæ dicitur Θμοῖς. 189
Phileas episcopus coronatus marty. 190
Phileas martyr, uerus in deo philosophus. 191
Philetus Antiochenus episcopus. 145
Philippus tetrarcha. 17
Philippi tetrarchiam Herodes tribus annis usurpauit. 31
Philippus diaconus prædicabat Samaritanis. 25
Philippus apostolus mortuꝰ apud Hierapolim. 66
Philippi apostoli filiæ quatuor prophetissæ. ibidem
Philippus munerarius. 84
Philippus doctor ecclesiasticus. 90
Philippus Gortynensium episcopus. 92
Philippus Cæsar Christianus publice cõfitetur, statq; inter pœnitentes. 150
Philippus Cæsar moritur. 151
Philippus præfectus secundus post Cõstantium principem. 362
Philippus præfectus armata manu deducit Macedonium ad ecclesiam. 363
Philippus præfectus patronus Arianorum. 364
Philippopolis ciuitas Thraciæ. 365
Philo Iudæus nobilis scriptor. 27
Philo in Platonica & Pythagorica philosophia eruditus. 28.& 278
Philonis liber de cladibus Iudæorũ. 28
Philo legatus Iudæorum ad Cæsarẽ. ibi.
Philonis liber de uirtutibus Caij Caligulæ. 28.& 39
Philo scripsit de ritu uiuendi Alexandrinæ ecclesiæ. 34
Philo adhæsit Petro Romæ euangelizãti. 35
Philonis librorum catalogus. 38
Philogonius epꝰ Antiochenus post Vitalem. 283
Philogonij doctrina. 305
Philogonio quis successerit in episcopatu. 314
Philoromus dux Romani exercitꝰ martyr. 189
Philosophia Græcorum non uera. 142
Philosophia in quinq; diuiditur disciplinas. 180
Philosophi gentiles disputabant in Nycæna synodo. 218.& 313
Philosophus argutator oratiõe cuiusdã simplicis senis ad fidem conuersus. 219 & 313
Philosophi Constantinum quasi non recte colentem deum inculant. 313
Philosophus quidam miraculose obmutescit. 314
Philosophi contẽplatiui redarguũt Aristotelis sophistica. 400
Philosophi cõfluebant in aulam Iuliani Augusti. 444
Philumena Apellis hæretici puella. 114
Phlacitus episcopus Antiochenus. 337
Phlacitus successor Euphronij Antiocheni episcopi. 359
Phœnicis prouinciæ comes. 231
Photinus Lugdunensis episcopus martyr nonagenarius. 105
Photinus obdormiuit in carcere. 104.& 110.
Photini Sirmiẽsis episcopi dogma. 394
Photinus Sirmiensis condemnatur. ibi.
Photinus nolebat subscribere definitioni Sirmiensis synodi 398
Photinus uictus Ancyrano Antagonista suo, condemnatur. ibidem
Photinus scribit libros cõtra omnes hæreses. ibidem
Photiniani prohibiti ab ecclesijs. 543
Phrygarum secta. 353
Piamonis presbyteri & monachi gesta. 528 17
Pilatus procurator Iudææ. 26
Pilatus scribit Tiberio Aug. de Iesu.
Pilatus nititur templum Hierosolymitanum prophanare. 28
Pilatus iubet imagines Cæsar. erigi Hierosolymis. 29
Pilatus conscisit sibijpsi mortem. ibidẽ 86
Pionius insignis martyr. Pior eremita

Piterius per singulas quas enarrabat expositiones orare solebat. 523
Pius Ro. Pont. successor Hygini. 79
Placidia filia Theodosij Imperatoris. 537.
Placilla Augusta, uxor Theodosij, mulier sancta. 571
Plato & Plotinus philosophi. 400
Plinius secundus, præfectus, scribit Traiano pro Christianis. 67
Plutarchus per Origenem ad fidem cõuersus. 131
Plutarchus, Origenis discipulus coronatur martyrio. 133
Pluuia Christianorũ militum precibus impetrata. 110
Pœna adulterarũ Romæ per Theodosium sublata. 566
Pœnitendi confitendiq; modus apud ueteres. 126. & 575
Pœnitentibus indulgendum, decq; eorũ conuersione congaudendum. 236
Pœnitentiarum presbyteri qua ratione remoti. 574
Polycarpus apostolorum discipulus, Smyrnæorũ episcopus. 68
Polycarpi epistola ad Philippẽses. 69. 81
Polycarpi epi & martyris passio. 83. 84
Polycarpi martyris precatio. 85
Polycarpi corpus in igne illæsum. 85
Polycarpi corpus negat Christianis. ibi.
Polycarpus auditor Ioannis. 121
Polycarpus episcopalis ministerio Romæ pfunctus annuente Aniceto. 124
Polycarpus sub Gordiano principe coronatus martyrio. 178
Polycrates Ephesiorũ episcopus. 66
Polycratis epistola ad Victorem Romanum Pontificem. 122
Pontiæ insula. 57
Pontianus Romanus episcopus, successor Vrbani. 146
Pontianus Ro. episcopus moritur. 148
Ponticus puer ferè quindecim annorũ martyr. 106
Porphyrius calumniator diuinorum uoluminum. 142
Porphyrij uerba de Origene. 143
Porphyrius Mosen agrestem & imperitum scriptorem nominat. ibidẽ.
Porphyrius diuinæ pietatis inimicꝰ. 327
Porphyrius Socratem optimũ philosophum lacerauit. 477
Porphyrius odio suorum inimicorũ deseruit Christianismum. 478
Porphyrius episcopus Antiochenus post Flauianum. 605
Porphyretica columna in foro Cõstantini. 331.& 352
Possessiones nepotum Iudæ. 58
Potamiena uirgo & martyr, Origenis discipula.
Prædicatio Petri. 134
Presbyter testamentarius Constantini Augusti. 46
Presbyter testamẽtarius agebat causam Arij apud Constantiũ Cæsarem. 228.& 356
Primus, episcopus Alexandrinus, successor Cerdonis. 357
Primus, epꝰ Alexandrinus moritur. 73
Primus, episcopus Corinthiorũ. 74
Principatus Iudæorũ q̃diu durarit. 90
Prisca & Maximilla prophetissæ Montani. 11
Priscam Montani prophetissam non fuisse uirginem. 115
Priscilla & Aquila adhærent Paulo. 118
Priscus martyr apud Cæsaream. 39
Priuilegia à Constantino Augusto collata ecclesijs. 215
Probus, Imperator, successor Aureliani. 177
Probus præfectus moderator Imperij Valentiniani iunioris. 250
Probus præfectus fugit in Illyricũ. 564
Probianus aulicus cõuertit ad fidẽ. 332
Procopius tyrannus Cõstantinopolitanus capitur à Valẽte Imperatore. 496
Proculus Cataphryg. hæreticus. 44. 145
Procuratores Cæsaris pontificatũ Iudæorũ prout uolebant conferebant. 18
Prodigia quæ Iuliano cõtra Constantiũ bellũ adornante contigerunt. 438
Prodigium coronatæ crucis in extis occisi pecoris inuentæ. 444
Prodigium de templo Mauiæ erigendo. 445
Prodigia uisa Hierosolymis. 470
Prophetæ præuiderunt gẽtes per Christum saluandas. 7
Prophetæ ueteris legis præfigurarũt uẽturum Christum. ibidem.
Prophetarum tredecim uolumina. 55
Prophetiæ gratia q̃diu in ecclesijs durarit. 89

Prophetæ noui testamenti. 117
Prostitutiones Paganarum uirginũ prohibitæ. 450
Protogenes Sardicensis episcopus, defensor Athanasij. 365
Protogenes episcopus exulat. 508
Protogenes ludimagister factus discipulis suis proponit psalmistam, & Paulinas epistolas. ibidem.
Protogenes clarebat miraculis. 509
Protogenis uisio de Constantino. 531
Prusa oppidulum Bithyniæ. 394.
Psalmi in laudem Pauli Samosateni hæretici compositi. 175
Psatyrianorũ hæresis. 581
Ptolomæi bibliotheca apud Alexandriam. 112
Ptolemais ciuitas pentapoleos. 161
Publia sancta mulier iubente Iuliano alapis cæsa. 466
Publius Athenienſiũ episcopus. 91
Pusitius & filia illius martyres. 342
Pynitus episcopus apud Cretam. 90
Pynitum Gnosiorum episcopum p epistolam admonet Dionysius Areapagites ne discipulis necessitatem compulsæ castitatis indicat. 92
Pythius Apollo incusat Babylam martyrem. 463
Pythius Apollo percussus fulmine comminuitur. ibidem.

Q

QVadratus, apostolorũ discipulus, & propheta. 69
Quadrati apologeticus pro Christianis. 74
Quadratus post Publium martyrem fit episcopus Athenienſis. 91
Quadrigæ & armatorum acies in aëre uisæ. 54
Quæstio subtilis de ἐυσία & ὑποστάσει. 453.
Quartodecimani hæretici in Asia à Victore Romano episcopo excommunicati. 578
Quartodecimani dicebant se ritum obseruandi Paschatis à Ioanne apostolo accepisse. ibidem.
Quartusdecimus dies Paschæ, octauo Idus Aprilis. 580
Quintianus psecutor Christianorũ. 212
Quintianus episcopus Gazæorum. 361

R

REges Iudæorum appellabantur Christi. 7
Regnũ Christi non terrenum, sed cœleste per angelorum ministeria in cõsummatione seculi præparandum. 58
Religio Christiana omniũ religionũ prima. 10
Reliquiæ Thomæ apostoli apud Edessam. 245
Reliquiæ Eusebij, Nectarij & Zenonis martyrum diuino iussu collectæ. 449
Reliquiæ Magicorum Iuliani portentorum Carris repertæ. 473
Reliquiæ Meletij trãslati Antiochiã. 561
Reuelatio Petri liber ἀπόκρυφος. 63
Reuelatio Ioannis presbyteri, non apostoli. 70
Reuocatus delator nepotũ Iudæ. 58
Rhodanus fluuius. 107
Rhodon Asianus, discipulus Tatiani, scriplit aduersus Marcionem. 114
Rigorem austerioris uitæ quandoq; propter alios in publico moderandum, docet exemplũ Alcibidis uiri sancti. 109
Roilas Scytharum dux cũ exercitu suo fulmine percussus interijt. 607
Roma Babylon à Petro apto dicta. 34
Romanus miles, adulescens Christianus. 462
Ruphi & Zosimi patientia. 69
Ruphus Iudææ pses occidit Iudæos. 75
Ruphinus magister aulæ Theodosij, increpatur ab Ambrosio episcopo. 569
Rupes miraculose cedens præbet spaciũ extruendæ ecclesiæ. 172

S

SAbbatius Nouatianus presbyter, autor schismatis. 576
Sabbatius celebrando Pascha Iudaizabat. ibidem.
Sabbatis olim celebrabant sacrificia. 579
Sabbati ieiunium apud Romanos. 580
Sabelliana hæresis. 237
Sabinus præfectus publicat edictũ Imperiale pro Christianis. 200
Sacerdotes Christiani publice denudati afficiebantur iniurijs. 185
Sacerdotes Christianorum rapti ad supplicia. 184
Sacerdotes Christiani honorati à Constantino Augusto. 214
Sacerdotes

Sacerdotes nolentes cõmunicare Eudoxio exulant. 501
Sacerdos idolorũ affect⁹ honorib⁹. 202
Sacerdotes Gentilium iubentur imitari uitam Christianorũ sacerdotũ. 460
Sacerdotes Gentiles pudebat proprij cultus. 483
Sacerdotes Aegyptiorũ nonnihil præsciebant de Christo uenturo. 568
Sacerdotales literæ apd Aegyptios. 257
Sagaris martyr. 94.
Sagaris episcopus & martyr sepultus apud Laodiciam. 123
Salome uxor Herodis. 17
Salomon ex negociatore monachus. 530
Saluſtius præfectus, persecutor Christianorum. 239
Samosatenorum luctus ob amissum Pastorem. 497
Samosateni quidam nolebãt in ea aqua lauare, in qua lauerat Eunomius Arianus. ibidẽ.
Samosateni persistunt in orthodoxa fide sub Ariano episcopo. ibidem.
Sanctus diaconus Vienensis martyr. 102
Sancti martyris corpus adustum in primam speciem restituitur. 103
Sanguinis Christi poculum dabat Christianis tempore Theodosij. 569
Sannes Persa, Christi confessor. 609
Sapientiæ librum Salomoni adscribitur à ueteribus. 91
Sapores rex Persarum obsidet Nisibim ciuitatem. 435
Sapores princeps militiæ, legatus Gratiani Augusti. 543
Sapores legatus Aug. tradit Meletio ecclesiam Antiochenam. 544.
Saraceni ferunt suppetias Constantinopolitanis. 542
Saracenorum plus q̃ centũ milia in Euphrate fluuio perempti. 620
Sarmatæ & Gothi domantur. 224.
Saturni sacerdos, nomine Tyrannus imaginarum stuprator. 256
Saturnianus Antiochenus hæretic⁹. 76
Saturnianorum secta. 91
Sauromatarũ legatio ad Impatorẽ. 536
Schyrion procurator, martyr fude præacuta transfixus. 155
Schola ecclesiastica apud Alexãdriã. 113
Schisma Seleucinæ synodi. 422
Schisma apud Antiochiam. 437. & 453
Schismata fiebant ob doctrinarum inutilium discordiam. 581
Scripturæ sacræ combustæ. 183
Scripturæ sacræ intelligentia unde petenda. 248
Scripturæ sanctæ exponebãt ad lucernã apud Cæsareã Cappadociæ. 580
Sebastia ciuitas Armeniæ. 235
Sebaste ciuitas Palæstinæ. 258
Sectæ tres ex schismate Arij subortæ. 235
Sectæ apud Paganos plus quàm trecentæ. 537
Seditio ecclesiæ Corinthiorum, tempore Clementis. 110
Seditio inter Gentiles & Christianos Alexandriæ. 447
Seditio Alexandriæ, cuius autor Eudoxius. 505
Seditio Antiochiæ propter nouam exactionem. 572
Selenas Gothorũ episcopus. 581
Selene scortum socia Simonis Magi. 33
Seleucia ciuitas Isauriæ. 421
Seneca episcopus Hierosolymitanus, 75
Septem hæreles. 41. & 91
Septimo puncto in neruo distenti. 103
Septem notarij totidemq; puellæ excepiices uerborum Origenis. 146
Septuaginta discipuli Christi. 18
Septuaginta interpretes ueteris instrumenti. 112
Sepulchrũ Babylæ martyris apud Antiochiam. 239. & 361
Sepulchrum Ioannis baptistæ à gẽtibus uiolatum. 258
Serapion Antiochenus episcopus, successor Maximi. 120
Serapion Antiochenus episcopus, octauus ab Apostolis. 122
Serapion Antioch. eps moritur. 137
Serapionis Antiocheni opera. 138
Serapion martyr præcipitio extinct⁹. 153
Serapion Alexandrinus, unus è numero lapsorum, non potuit mori, nisi prius p cepta eucharistia. 157
Serapion Thmuitanorum ecclesiæ angelus. 526
Serapidis templum apud Alexandriam destructum. 254.
Serapidis origo. 256
Serapis putabat autor inũdãtis Nili. 259

Serapis Nilo posterior. 259
Serapis dicebatur Alexandrinæ ciuitatis conseruator. 448
Serapidis mysteria produntur Alexandriæ. 567
Serapis deiicitur, contra opinionẽ Alexandrinorũ. 568
Serenius Granianus. 78
Sereni duo, Origenis discipuli. 133
Sergius Paulus, proconsul Asiæ. 94
Seuera, uxor Philippi Cæsaris. 151
Seuera Augusta, uxor Valentiniani Augusti. 536
Seuerus Cæsar. 125
Seuerus Imperator persequitur Christianos. 129
Seuerus decẽ & octo annis impauit. 135
Seuerus hæreticus. 96
Seuerianus Gabalensis episcopus pulsus Constantinopoli. 596
Seuerianorum errores. 96
Sextus disseruit de resurrectione. 125
Sexta & septima æditio. 141
Sicarij plebi admixti multos pimũt. 39
Sicarij & prædones post Hierosolymæ excidiũ mutuis peunt uulneribus. 52
Siccitas & sterilitas maxima. 205
Sidonius & Celerinus confessores, nobiles. 156
Signo crucis initiabant Christiani. 134
Signũ dominicæ crucis in parietibus & fenestris depictũ Alexandriæ. 258
Signũ crucis inter ἱερατικὰς literas interpretatur uita uentura. 258. & 558
Siluanus episcopus Emisenorũ à bestijs laniatus. 194
Siluanus epũs apud Gazam. ibidem.
Simon Camithi filius. 18
Simon Magus. 25
Simon Samaritanus Magus. 32
Simon Magus à Samaritanis pro deo colebatur. 3
Simon Magus ois hæresis principiũ. ibi.
Simonis Magi simulachrum à Romanis erectum. 34
Simoniani hæretici, à Simone Mago dicti. 91
Simiæ idolũ apud Alexandriam. 567
Simeon Cleophæ filius, fit Hierosolymitanus episcopus. 56
Simeon secũdus Hierosol. episcopus. 59
Simeon Hierosolymitanus episcopus, coronatur martyrio. 66
Simeon centum uiginti annorũ senex crucifixus. 67
Simulacrum Iouis Philij apud Antiochiam. 202
Simulachrum Serapis apud Alexandriam destructum. 255
Simulachra deorũ deiecta Alexãd. 256
Simulachrũ ἀνδρόγυνον in ecclesiã Christianorum constitutum. 452
Simulachrũ Simiæ relictũ Alexãd. 567.
Siricius, Anastasius, Innocentius, Romani Pontifices. 605
Sisinnij diaconi consilium de concordãdis hæreticis. 561
Smyrnæorũ epistola de martyrio Polycarpi. 82
Socrates philosophus castitate & iustitia mirabilis. 477
Socrates scriptor Cõstantinopolita. 586
Solennitas dominicæ passionis quomodo olim celebrata. 37
Solennitas uigiliarũ Paschæ. 136
Solennes Christianorũ orationes p Cõstantino Augusto. 214
Soter Romanus episcopus. 90
Soter Romanus Pontifex laudatur à Dionysio. 92
Soter Ro. Pontifex moritur. 99
Soter Romanus Pontifex duodecimus post Petrum. 110
Sophronia matrona Romana & Christiana ne à Maxentio uiolaret mucrone transfuci berauit sese. 198
Sophronius episcopus Pompeiopoleos Paphlagoniæ. 422. & 424
Sophia, templum Constantinopolitanũ iunctũ ecclesiæ quæ dicit Irene. 363
Sophia, templũ Constantinopolitanũ dedicatur. 429
Spiridion Cyprius epus & ppheta, præscit oues etiã in epatu cõstitutus. 220
Spiritus sanctus eiusdẽ substãtiæ & deitatis cum patre & filio. 237
Statuæ & imagines Maximiani ablatæ. 195
Statua Iuliani in locũ statuæ Christi erigit apud Cæsaream Philippi. 468
Statua Placillæ Aug. deiecta. 572
Stagnũ in Ponti regionibus piscium feracitate miraculose siccatũ. 172
Stella gladio similis imminet Hierosol. 55
Stephanus lapidatur. 24
Stephanus interpretatur corona. ibidẽ
Stephanus Romanus episcopus, successor Lucij. 160
Stephanus Ro. episcopus moritur. 161
Stephanus episcopus Laodicensis. 179
Stephanus monachus, patientiæ exemplar. 529
Stephanus sodalis Ioãnis episcopi Apamiæ destinatur Germanicíam. 545
Stilicon armorum magister apud Horiorium. 606
Substantia & subsistentia, hoc est, οὐσία καὶ ὑπόστασις diuersa significant. 237
Suburbicariæ ecclesiæ. 221
Successio sacerdotalis interrupta tẽpore Herodis. 12
Successio naturalis & legalis. 13
Surdis fabulam, prouerbium. 172
Susannæ apud Danielem historia ficta. 149
Syluanus Tarsensis ecclesiæ præsul. 422
Symachus Hebionita, interpres ueteris instrumenti. 141
Symbolum tauri in nomismatis. 468
Symachus senator Ro. lasæ maiestatis reus cõfugit ad ecclesiã, & liberat. 565
Synodalia Sabini. 484
Synodus apud Lampsacum. 494
Synodus Siculorũ episcoporũ ὁμοούσιον fidem profitentium. 504
Synodus apud Tyanam. 505
Synodus Constantinopolitana. 550
Syreni hæretici error de tribus principijs. 114
Syricius Romanus episcopus post Damasum. 253

T

TAtianus præfectus Alexandriæ. 243.
Tatianus Rhetor, Christianus effectus. 57
Tatiani testimoniũ de Iustino. ibidẽ.
Tatianus hæreticus, auditor Iustini, similia Marcioni scripsit 96
Tatiani liber aduersus Gentes ualde utilis. 97
Tatianus martyr, genere Phryx, in crati cula tortus. 450
Tatthæus, unus è Septuaginta. 20
Tatthæus mittitur ad Abgarum regem Edessenorum. 21
Tatthæus sanat Abgarum credentem Christo. 22
Tatthæus euangelizat Edessenis ciuibus. ibidem.
Telesphorus septimus post Petrum Romanus episcopus. 75
Telesphorus martyrio uitã finit. 78
Telesphorus Romanus episcopus illustris martyr. 110
Templa Christianorũ destructa. 183
Templa Christianorum magnifice restaurata. 213
Templum Veneris extructũ super dominicum sepulchrum. 223
Templum in loco inuentæ crucis domnicæ. 224
Templum Salomonis reparatum Hierosolymis. 240. & 469
Templũ Serapis apud Alexandriã. 254
Templum Apis regis apud Memphis Aegypti urbem. 256
Templũ Saturni apud Alexandriã. ibi.
Templa Gentilium spoliata opera Georgij Alexandrini. 430
Templa Paganorum aperta iussu Iuliani. 444
Templum Mauiæ martyris. 445
Templum Iouis & Apollinis à Christianis destructũ. 446
Templa Christianorum à Iuliano spoliata. 448
Templum Veneris apud Heliopolim. 450.
Templa Paganorum occlusa sub Iouiniano. 485
Templum Iouis apud Apamiã à Marcello episcopo destructum. 574
Templa Gentilium è fundamentis euersa à Theodosio iuniore. 607
Terentius magister militum. 538
Terræmotus apud Hierosolymã. 240
Terræmotus sub Valente ciuitates diruens. 496
Terræmotus in Nicæa Bithyniæ & in Germa ciuitate. 501
Tertullianus legum Romanarum peritissimus. 26
Tertullianus nobilissimus scriptor. 43
Tetrarchæ Iudææ, Herodes, Lysanias Philippus. 18
Tetrarchiã Philippi Herodes tribus annis tenuit. 31
Thalassus Illyrici præfectus fit Cæsarien

sis episcopus. 536
Themisius conuitiator Apostolorũ & ecclesiæ dei. 118
Themistius philosophus placat Valentis in orthodoxos iram. 537
Theobutes hæreticus. 91
Theoctistus episcopus Cæsariensis ecclesiæ. 148.161.& 166
Theodas Magus interemptus. 32
Theodorus episcopus Ponti, Origenis discipulus. 149
Theodorus episcopus & martyr. 194
Theodorus adulescens martyr. ibidem.
Theodori, Theodoti, Theoduli, & quicunq; Θ.Ε.Ο.Λ. literas in capite sui nominis habebant, occisi à Valente. 509
Theodosius moratur in Hispania. 545
Theodosius dux militum profligat Barbaros ex Thracia. ibidem.
Theodosij somniũ de imperio. 546
Theodosius fit Cæsar. 251.& 546
Theodosius ulciscitur mortem innocentis Gratiani. 252
Theodosius conuocat concilium episcoporum apud Constantinopolim. 546
Theodosius ægrotans baptizatur. 547
Theodosij lex de fide orthodoxa. ibidẽ.
Theodosius agnouit Meletium episcopum nunquam à se nisi per insomniũ uisum. 549
Theodosius laborat pro concordia ecclesiarum. 561
Theodosius Cõsubstantialitatis dogma reiectis cæteris amplectitur. 562
Theodosius descripsit pœnas contra hæreticos, sed non est executus. 363
Theodosij expeditio contra Maximinũ tyrannum. 564
Theodosius deuicto Maximo tyranno uenit Romam. 565
Theodosij & Valentiniani ἐγκαίνια. ibi.
Theodosius Symachum læsæ maiestatis reum, absoluit. ibidem.
Theodosius tollit Romæ pistrinũ subterraneum. ibidem.
Theodosius aufert pœnã adulterarum. 566.
Theodosius donat idola Alexandrina Christianis in usus pauperũ. 567
Theodosij iussu ob uindictam unius mi litis septẽ milia hominũ occidunt Thessalonicæ. 252. & 569
Theodosius excõmunicatur ab Ambrosio Mediolani episcopo. 569
Theodosij lex de dilatiõe uindictæ. 571
Theodosij publica pœnitentia. 252.571
Theodosius Imperatoris & sacerdotis differentiam didicit ab Ambrosio. 571
Theodosij legatorum religio & modestia. 572
Theodosius prohibet cultum Idolorũ. 573
Theodosius agit Eunomiũ in exiliũ. 576
Theodosius transfert caput Ioannis baptistæ Constantinopolim. 582
Theodosius corripitur ab episcopis Italiæ propter Flauianum. 583
Theodosio promittitur uictoria de Eugenio tyranno. 584
Theodosij insomniũ de obtinenda uictoria. 585
Theodosij cum Eugenio tyranno cõflictus. 259.& 585
Theodosius Aug. obijt diem. 260.587
Theodosij iunioris laus. 607
Theodosius subuertit Gentilium templa. ibidem.
Theodosij iunioris clementia & pietas. 623
Theodosius Valentinianũ cõsobrinum suum facit Cæsarem. 625
Theodosius uicit omnes sacerdotes mã suetudine. 634
Theodosius Eudoxiam coniugem mittit Hierosolymam. 636
Theodosius Synnadensis persecutor Macedonianorum. 618
Theodosius Hispanus à Valente occisus. 509
Theodosius Philadelphiæ Lydiæ. 425
Theodotio Ephesius Iudæus proselytus. 112
Theodotij Montanistæ mors. 116
Theodotus coriarius ex ecclesia propulsus. 126
Theodotus coriarius præceptor Asclepiodoti hæretici. ibidem.
Theodotus Laodicensis episcopus, arte medicus. 179
Theodotus Laodicensis episcopus. 435
Theodotus Laodicensis duobus Apollinaribus interdicit scholis Epiphanij. ibidem.
Sophistæ. ibidem.
Theodoti Hierapolitani mirabilis conuersatio. 545
Theodulus Cherapeus Phrygiæ condemnatur. 425
Theodulus Phryx, martyr. 450
Theophilus Antiochiæ episcopus. 90
Theophili Antiochiæ episcopi libri institutionum. 93
Theophilus episcopus Alexandrinus post Timotheum. 253
Theophilus episcopus apud Cæsaream Palæstinæ. 122
Theophilus episcopus parum fauet Ioãni Chrysostomo. 592
Theologi sophistici pulchre depinguntur. 127
Theomachiæ ex hominum sceleribus ortæ. 5
Theomachiæ Neronianæ succedit Domitianus. 57
Theones episcopus Alexandrinus. 180
Theonas monachus trium linguarũ peritus, triginta annis siluit. 527
Theophronius Aristotelicus & hæreticus. 581
Thesaurus ecclesiasticus Cæsariensibus ademptus. 446
Theotecnus episcopus Cæsareæ Palæstinæ episcopus, auditor Origenis. 58. 166.& 171
Theotecnus episcopus Hierosolymorũ Marinum uirũ militarem destinat ad martyrium. 164
Theotecnus pses, curator Antiochenæ urbis, homo prauí ingenij. 201
Theotecn⁹ præses dignis à Licinio mulctatur pœnis. 212
Theotimus Tomitanorum episcopus, deus Romanorum dictus. 586
Theotimus quid responderit de Origenis damnatione. 598
Thermæ Anastasianæ & Carosianæ Cõstantinopoli. 500
Thessalonica immunis à perfidia Ariana. 547
Thomas apostolus mittit Tatthæum ad Edessam. 20.& 21
Thomæ apostolo in sorte prædicationis Parthia obuenit. 46.& 224
Thomæ apostoli basilica in Edessa Mesopotamiæ. 507
Thoraces Serapis. 258
Thraseas martyr. 120
Thraseas episcopus apud Eumeniam. 123.
Thymelicus saltator indutus uestε ecclesiastica, casu collisus interijt. 427
Tiberius Cæsar. 17
Tiberius cõminatur periculum accusatoribus Christianorũ. 26
Tigris & Thiris fluuij. 470
Tigrius presbyter Chrysostomianus. 605.
Timæus Antiochenus episcopus. 177
Timotheus Ephesiorum episcopus. 47
Timotheus presbyter Athanasij. 232
Timotheus Alexandriæ episcopus. 253. & 539.
Timotheus Alexandrinus episcopus moritur. 564.
Timotheus discipulus Apollinaris hæretici. 553
Titus Cretæ insulæ archiepiscopus. 47
Titus filius Vespasiani Impatoris. 48
Titus Cæsar succedit Vespasiano in imperio. 57
Titus ꝯdiu imperarit. 57
Titus Bostrensis episcopus. 459.
Tobias quintus Hierosolymorum episcopus. 74
Traditiones Apostolorum scriptas reliquit Ignatius. 68
Traianus Imperator, successor Neruæ Cæsaris. 59
Traiani epistola de Christianis non requirendis. 67
Traianus uiginti annis minus sex mensibus imperio potitus est. 74.
Traianus magister militum fouet Σευγmatium cæcum. 533
Traianus uictus ab inimicis ob Valentis perfidiam. 538
Tribunal Pauli Samosateni. 175
Tributa dari Cæsari prohibebat Iudas Galilæus. 11.
Trypho nobilissimus doctor Hebræorum. 89
Turris Stratõis post Cæsarea noiata. 30
Tyrannus Antiochenus episcopus. 178.
Tyrãnus sacerdos templi Saturni apud Alexandriam. 256
Tyrannus stuprabat matronas. 257
Tyrãni facinus quomõ depħensum. ibi.
Tyrãnio epus Tyri, martyr. 194.
Tyrus urbs Phœnicis. 33.187.& 203

V

VAe uæ Hierosolymis clamat quidam. 54
Valens pugnaturus contra Gothos permittit se baptizari. 495
Valēs uxoris blādiloquētia ad Arianas partes tractus. ibidem.
Valens Imperator iubet muros Chalcedonis dirui. 500
Valens extruit aquæductum Constantinopoli. ibidem.
Valens pugnat contra Sauromatas. 501
Valentis iussu octuaginta orthodoxi in mari demersi. 506
Valens inter ecclesias orthodoxorū traditur Arianis. ibidem
Valens afficit supplicijs nolentes consentire Arianis. 507
Valēs ex indicio adiurati dæmonis quosdā occidit, ne imperiū occuparēt. 509
Valens Impator multas ecclesias priuat episcopis. ibidem.
Valens Imperator Basilium enarrātē sacra, libenter audit. 510
Valens affert quædam prædia paupibus qui à Basilio gubernabantur. ibidē.
Valens Basilium relegare in exilium uolens diuinitus prohibetur. 511
Valentis Aug. impietas. 531.534.573
Valens solis apostolicæ doctrinæ prædicatoribus infestus. 531
Valentis uerba ad Aphraaten monachum. 532
Valētis diuinit⁹ correpti ipœnitētia. 533
Valentis lex de persequendis orthodoxis. 534.& 249
Valens persequitur orthodoxos in Antiochiam Syriæ. 537
Valens donat Gothis Thraciam. 538
Valens petit suppetias à fratre contra Gothos. ibidem.
Valentis exercitus debellatur. ibidem.
Valens à Gothis combustus uitam finit 251.& 540
Valentinus hæreticus, autor Valentinianorum. 78
Valentinus uenit Romā. ibidem.
Valentinus cœpit sub Hygino, inualuit sub Pio, & ad Anicetū usq; durauit. 79
Valentinus & Marcion peruersæ mētis homines. 81
Valentiniani hæretici. 91
Valerius Gratus. 18
Valentinus Impator in Occidente. 243
Valentinus Augustus in fide orthodoxa stabilis. 250
Valentinus Aug. moritur. ibidem.
Valētinian⁹ χιλιαρχος lancearioru. 465
Valentinianus mercedem confessionis recepit imperium. 466
Valentinianus fit Imperator. 486
Valentinianus satagit de præficiēdo Mediolensibus episcopo. ibidem.
Valentiniani gratiarūactio pro Ambrosio in episcopum electo. 487
Valentinianus moritur. 259.& 536.
Valentiniani lex de ducendis duabus uxoribus. 537
Valentinianus iunior fit Impator. 536
Valerianus & Galienus Cæsares. 162
Valerianus pſequitur Christianos. ibidē
Valeriano à Barbaris capto eruuntur oculi. 163
Varromanus filius Iouiniani Aug. 486
Vasa ecclesiarū confiscantur. 463
Venditorum Iudæorū numerus. 53
Vespasianus in Imperatorē electus. 48
Vespasianus impauit decennio. 57
Vespasianus nihil iniuriæ irrogauit Christianis. ibidem
Vetius Pagathus patronus Christianorum. 100
Vetus lex præparatio ad nouam. 5
Victor episcopus urbis Romæ. 66
Victor Romanus episcopus, successor Eleutheri. 122
Victor Ro. episcopus ecclesias Asiæ cōmunione Christianorū priuat. 121. 578
Victor Ro. episcopus parum consulit ecclesiæ cōmodis. 123
Victor Ro. Pontifex moritur. 126
Victor & Aranteus magistri militū. 538
Victor & Aranteus magistri militū. 19.& 99
Vienna ciuitas Galliæ. 37
Vigiliæ quales olim. 136
Vigiliæ Paschæ solennes. 446
Vigiliæ martyrū & collectarum. 446
Virgines duæ gratia seruandæ castitatis in mare prosiliunt. 193
Virgines monachæ Hierosolymis. 224. & 331.
Virgines & cōtinentes persecutionem Lucij Ariani episcopi sustinerunt. 243
Virginū prostitutiones prohibitæ à Constantino. 450
Virgines

Virgines & uiduæ pauperes inter clericos publico sumptu alebantur. 447
Virgines sacræ publice nudatæ, tonsæ, & p medium sectæ, porcis dilacerādæ traduntur. ibidem.
Virgines Heliopolitarum prostituebantur solenniter ante Constantinū. 450
Virgines sacræ deridēt Iulianum Imperatorem. 466
Virgines sacras non ducendas sanciuit Iouinianus. 485
Virgines Christo sacræ uiolantur publice. 513
Virtus maior inerat cruciatis, quàm cruciantibus. 107
Virtutes quatuor, Prudētia, Fortitudo, Temperantia, Iustitia, & eorū propriæ actiones. 525
Vitalis Antiochiæ episcopus. 544
Vitula agnam enixa. 54
Vltio diuina in insurgentes aduersus ecclesias. 448
Vox, Migremus hinc, audita Hierosolymis in templo. 54
Vox Iesu filij Ananiæ, uiri plebei & rustici. ibidem
Vox audita cœlitus, Fortis esto ó Polycarpe. 83
Vox è cœlo dilapsa, Suscipite episcopū, qui uobis, à deo destinatus est. 137
Vox ad Dionysium Alexandrinum cœlitus lata. 161
Vranius episcopus Tyri condemnatur Seleuciæ. 425
Vrbanus Romanus episcopus, successor Callisti. 145
Vrbanus Ro. episcopus moritur. 146
Vrbicius iudex. 88
Vrsinus diaconus episcopatum callide extortum usurpat. 250.& 536
Vrsatius Persa prædicit terræmotū. 421
Vrsatius uir sanctus mirāda patrat. ibi.
Vlpilas episcopus Gothorum. 427
Vlpilas episcopus consentit fidei Acacij in Seleucia æditæ. 428
Vlpilas episcopus, Gothicarum literarum inuentor. 537

X

XAnthicus mensis, hoc est, Aprilis. 54
Xenodochia Paganorū iussu Iuliani ciuitatim constituta 460
Xenodochia ecclesiarum. 572
Xistus Romanus Pontifex. 74.& 166
Xistus Romanus episcopus moritur. 75
Xistus Romanus Pontifex, sexus ab Apostolis. 110
Xistus Romanus episcopus, successor Stephani. 161
Xisto succesſit Dionysius Romanus episcopus. 170

Z

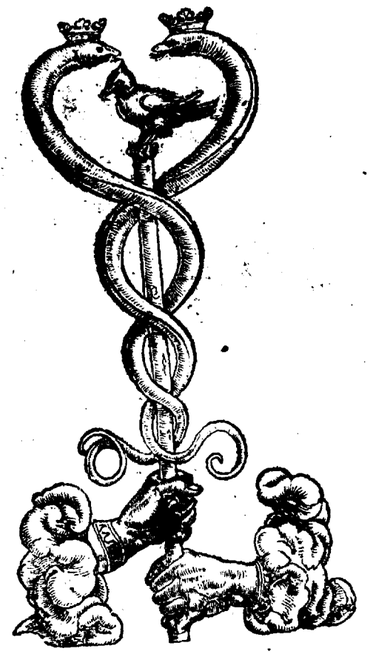
ZEnon episcopus, centū annis functus officio. 587
Zabdas episcopus Hierosolymorū. 180
Zacharias Hierosolymitanus episcopus. 74
Zacharias sanctus presbyter. 101
Zebennus Antiochiæ episcopus, successor Phileti. 146
Zebennus episcopus Antiochiæ moritur. 149
Zenobius Sidonienſis presbyter & martyr. 194
Zenon, Ptolemæus, & Theophilus milites sponte se cruciatibus obtulerunt pro Christo. 155
Zenon episcopus Tarsi. 505
Zenon, Eusebius, & Nectarius fratres, & martyres apud Gazam. 448
Zephyrinus episcopus Romanus. 44
Zephyrinus Romanus episcopus, successor Victoris. 126
Zephyrinus Ro. episcopus moritur. 145
Zeugmatius cæcus, fidelis pastor. 533
Zosimus episcopus Larissenus. 484
Zosimi & Ruphi patientia. 69
Zoticus sanctus episcopus cohibet spiritum Maximillæ prophetantis ne loquatur. 117.& 119

FINIS.

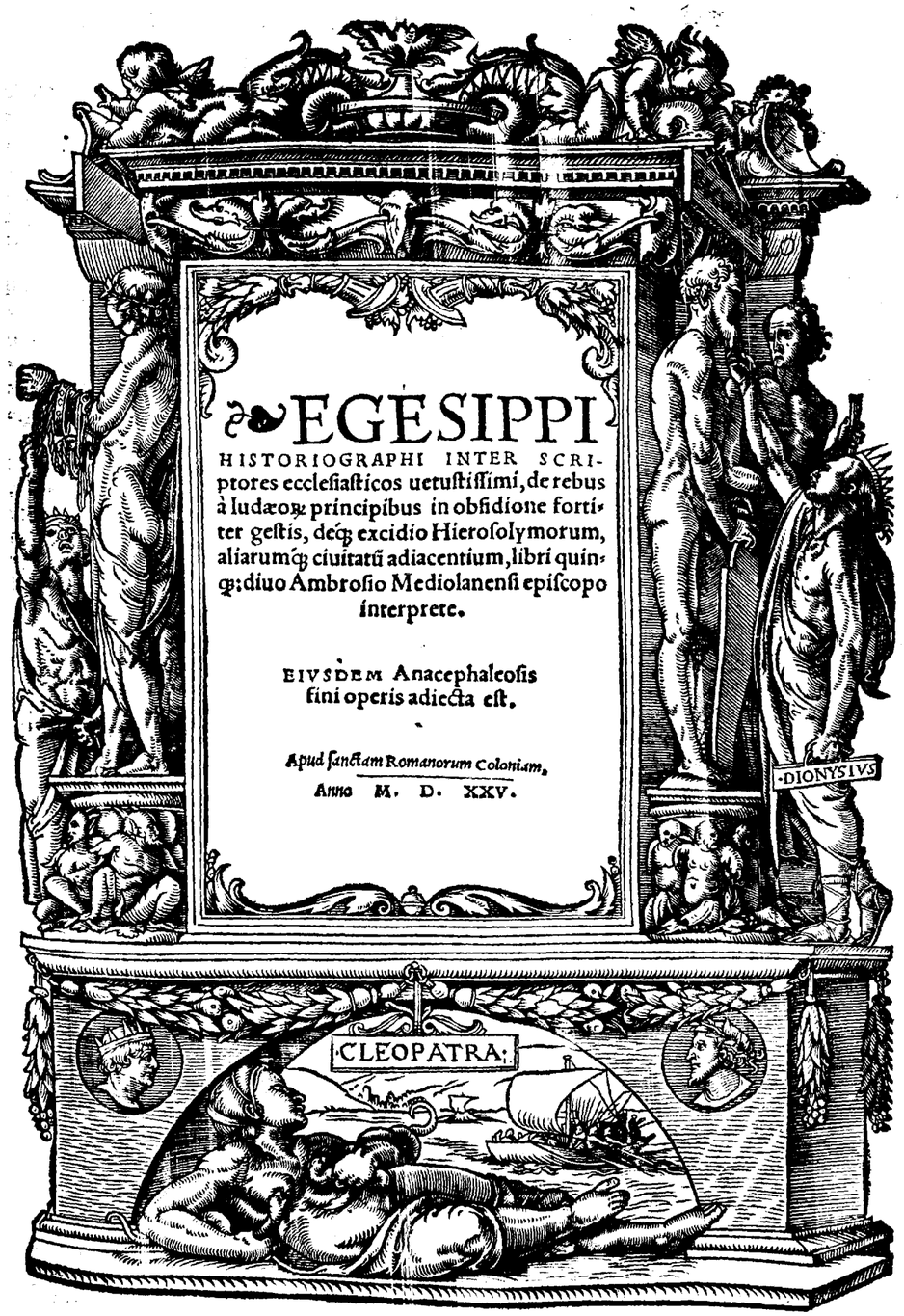
BASILEAE APVD IO. FROBENIVM, An. M. D. XXIII.

aa
Autores
Carolus
Reuerend.
Græci
a
Euſebij Pā.
bū uiuū in
ad honeſta
ad religio/
b
Pōtifices,
Herodis
tot morbis
uero teſti
c
in ſeptimo
Quod pro
religionem
culorū die
d
cibū. Hæc
Hic tēpori/
fieri, ut
piſſimū
e
Age itaq;
Nō conta
uſq; ad non
qui totius
f
flebat ama.
Iohannis ta
ſcripturæ
reticis dice/
g
Euſebij Pā.
Seneca ſub
tenebras ſe
easq; uno
h
tione ſemet
tendente.
Vrbicius
eo quod
i
tur aūt &
Euſebij Pā.
crudelia ſer
ſolū quis
k
ad marty/
quaſdā diui
rauit, cū &
eſſe princi
l
aſſeris con.
cū ueniet
riter cōgre.
in tantū
m
ſtianus Ph.
nus pfecti
epiſcopis.
Σχηματίας
n
dos & Pau
numerū ſcil
Phyrini no
excipi: nec
o
ab his exto
Elenchus
in cōcordiā
& interimi
p
tur, Apoſt.
undecim ſa
uenire non
tamē Pau
q
eccleſiæ in
etiam tum
ſolos milita
pœnarū gē
r
rentiæ ſeceſ/
ro & igna
debant.
cta mittun/
s
edicta, arro
ſtianorū p
eadēq; ſent
timus. Ta
t
De ſchiſma
epiſcopis
taſſet obni/
ſolū miniſt.
u
Palatio fa
pſequutio
attollitur
ditur. Inq;
ſacerdotij
x
huc atq;
etiā prima
hic ſui exēp
pit. Tum
ſanè in cæte
y
Caſſiodori
Hiſtoriæ
niam facie
intellexerūt
z
ergo primo
ſum. Deni
longo tem/
re myſteria
A
pientia, fa
tum uerita/
Si ipſe qui/
Saluator
B
Φασε, πᾶσι
ὑὸ τοῦ θεοῦ
ἁμαρτίαις
chenæ, Hel
C
Alexandro
ualde ido/
ſtione par/
hibuit. Poſt
D
κάνομεν,
θα, ὁδ' ἡμῶν
ἐξετάσθη τὰ
& donis
E
ab angelis
uerſitatis
eius ſibi
Quomod
F
cū faſtu de/
Interea
ɛ̓κκέναι μοι
audiſſe dic/
G
gruū ſuſt.
nis. qui
lulabat.
inopinato
H
Hæc ergo
negat gen.
τὰ μάλισα
βεβαιώσαντ
I
Iulius archi
iubebatur
Peluſiū
rū cōgreg
K
τ κλάτκη
Socrates
enim eſt &
me aūt de.
L
Διάλογος
cti nequiue
nem illius
grauamen
M
τῶν σκαιαῖς
ſiti ſub tim.
In momen
tio uero die
N
toris in exil
prædicaue/
λὰ παῤ ἐυχ.
uebant eū
O
Hiſtoriæ ec
præter con/
datū. Quo
acceſſiſſe
P
Ea ſiquidē
magis retor
ret tempus
tamē nequ
Q
dit, & ita
uæſaniam
camq; uict
mo, & corā
R
uiſa dixit ei
putaret de
dāt omnes
ɛ̓αν῀ καὶ τὰ
S
& in Gallijs
Romanor.
ras execran
ut procurre
T
Socrates
tia uel ſubſt
mauerint fi
infenſus
V
liens prædi
uero uolun
dibilia quæ
ἅμα γοῦ
X
menter aue
tiaq; cōple/
cōmiſit
xit ſe eſſe
Y
Seuera ſccū
Barbaros
De baſilica
byaq; regn
Z
Theodore/
uerſi. Alio/
men, reuen
nec ſucceſſ.
Aa
ɛ̓σιμ῀ ῶ πᾶ
fide doce/
flammatus
Eo porrò
Bb
implorabāt
ab eccleſia
cū antiqui
Cc
ſequuti, cū
prouide fa
Hiſtoriæ ec
erat diaco
Dd
Theodoſiū
bat ut inter
ret. Quod
clamabant
Ee
tulimus.
ſortitus eſt.
faciebat,
dē Pſatyriā
Ff
interemerit
dentiū mor
De magno
eſt. Anno
cta oſtēdūt
Gg
Syllabus
cator
Apelles
xos
Hh
Chriſtiano
Cōſtātinus
Crudelitas
Diocletiani
Ii
Eudoxij
Felix uſo.
nio Cæſari.
Heraclitj
Kk
de exilio
Marcus
Meletius
Muſani
Ll
Piterius
Sacerdotes
Stephanus
uerſatio.

FINIS.



APVD INCLYTAM
BASILEAM
AN. M. D. XXIII.



EGESIPPI

HISTORIOGRAPHI INTER SCRIptores eccleſiaſticos uetuſtiſſimi, de rebus à Iudæorũ principibus in obſidione fortiter geſtis, deq; excidio Hieroſolymorum, aliarumq; ciuitatũ adiacentium, libri quinq; diuo Ambroſio Mediolanenſi epiſcopo interprete.

EIVSDEM Anacephaleoſis ſini operis adiecta eſt.

Apud ſanctam Romanorum Coloniam.
Anno M. D. XXV.